

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
800
Ex.
Αριθ. είσ. 759
Εξ αγοράς
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΕΡΟΙΑΣ
GRVER_00239
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

50

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Κ.Π.ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 88

1891

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Γ. Μιστριώτης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ μὲν ἐθνοποιὸς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων δύναμις ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων, ἡ δ' ἐκ τούτων ὠφέλεια τίθεται εἰς ἀμφιβολίαν μόνον ὑπὸ τῶν θεωρούντων τὴν κλασικὴν παίδευσιν ὡς ἀντικειμένην δῆθεν εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος πνεῦμα. Ἡ πρόληψις δ' ὅμως αὕτη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς θεωρίας διαψεύδεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς πείρας ἀριδήλως ἐλέγχεται, ἥτις καταδεικνύει, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἔθνη εἰς τὸν πολιτισμὸν μᾶλλον προάγονται, ὅσα περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα κατ' ἐξοχὴν ἀσχολοῦνται. Ἂν τὸ ἐναντίον συνέβαινε, δικαίως ἠδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ, ὅτι ὁλόκληροι ἐκεῖνοι οἱ θησαυροὶ τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ δὲν συμβάλλονται εἰς προαγωγὴν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ταύτην διακωλύουσιν. Ἡ πρᾶξις οὔτε ἄλογος τριβή, οὔτε χειροτεχνία εἶναι, ἀλλὰ γνήσιον τῆς θεωρίας προϊόν.

Παρ' ἡμῖν τύχῃ ἀγαθῇ ἀπό τινος χρόνου ἐκράτησεν ἡ γνώμη, ὅτι τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους κεῖται ἐν τῇ ἐκπολιτιστικῇ αὐτοῦ δυνάμει. Τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀρχὴν πολλοὶ τῶν ἡμετέρων λογίων καὶ πολιτευομένων ἀνακηρύττουσι μέν, πάνυ δ' ὅμως ὀλίγοι ἀκριβῶς ἐμελέτησαν, πόσον ἡ ἔκδοσις Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων εἶναι λυσιτελὴς πρὸς τὸν ἐπαινούμενον σκοπόν, ὡσεὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἦτο δυνατὸν νὰ κρατήσῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ λόγων κενῶν. Ὑπάρχουσιν οἱ νομίζοντες, ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος διὰ μεταφράσεων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύναται πρακτικώτερον νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη κατέστη κτῆμα ἀνθρώπων μὴ δυναμένων, ὅπως ἐννοήσωσιν, ἡλίκη ὑπάρχει ἡ διαφορὰ τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τὴν μετάφρασιν. Πολυπληθέστεροι καὶ κατά τι λογιώτεροι εἶναι οἱ μὴ ἔχοντες σαφῆ γνώμην περὶ φιλολογίας, ἀλλὰ τὴν ἐπιστήμην ταύτην μετὰ τῆς γραμματικῆς συγχέοντες. Ἐπειδὴ δ' ἡ σύγχυσις αὕτη οὐχὶ σμικρὸν βλάπτει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν παρ' ἡμῖν, ἐνόμισα σκόπιμον, ἵνα ἐν τῷδε τῷ προλόγῳ δημοσιεύσω ὀλίγας λέξεις, ἃς πρό τινος χρόνου ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ πρὸς ὁρισμὸν τοῦ σκοποῦ ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἔλεγον.

Ἐάν τις ἀπίδῃ εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος πνεῦμα, ἴσως ἀπορήσει, ὅτι πολλαὶ φιλοπόνων ἀνδρῶν μυριάδες ἀσχολοῦνται περὶ ἡμιβρώτους παπύρους, συγκομίζουσιν ἡμιθραύστους λίθους, ἀνορύττουσιν ἀρχαίους τύμβους, ὡς σῆτες ἐπικάθηνται κεκονιαμένων βίβλων καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου τὸν βίον τῶν παρελθουσῶν γενεῶν ἀνερευνῶσιν. Ἔχουσιν ἆρά γε οὗτοι σπουδαῖον σκοπὸν ἢ μάτην τὸν χρόνον κατατρίβουσι περὶ τὴν ἐπιστήμην ἐκείνην, ἣν φιλολογίαν ὀνομάζουσιν; Ἆρά γε ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν εἶναι σχολαῖον τῶν ἰδεῶν παίγνιον; Δὲν εἶναι ἀφειδὴς τοῦ χρόνου σπατάλη; Ἂν μὴ τοιοῦτον ἦναι, πρὸς τί αὕτη συμβάλλεται καὶ τίνα σκοπὸν πληροῖ;

Πρὸς τί συμβάλλεται καὶ τίνα σκοπὸν πληροῖ; Θαυμάζω, ὅτι ὁ τοιαῦτα ἐρωτῶν οὐδέποτε ἠρώτησε, πρὸς τί συμβάλλονται καὶ τίνα σκοπὸν πληροῦσιν αἱ μέγισται καὶ λυσιτελέσταται τοῦ πρακτικοῦ ἡμῶν αἰῶνος ἀνακαλύψεις. Ἐρωτῶ οὕτω, διότι τὸν σκοπόν, ὃν ὁ ἀτμὸς καὶ τὸ ἤλεκτρον, οἱ δολιχοδρομοῦντες ἀτμοδρόμονες καὶ οἱ παμμήκεις τηλέγραφοι πληροῦσιν ἐν τῷ χώρῳ, τὸν αὐτὸν καὶ ἔτι μείζονα πληροῖ ἡ ἡμετέρα ἐπιστήμη ἐν τῷ χρόνῳ. Ἂν οἱ μηχανικοὶ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος σεμνύ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νωνται, ὅτι τὰς μεγάλας τοῦ χώρου ἀποστάσεις ἐξεμηδένισαν καὶ ὅτι τὰς πόρρω ἀφεστώσας πόλεις πρὸς ἀλλήλας προσήγγισαν, πόσου θαυμασμοῦ ἄξιοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες τὰς ἀπείρους τοῦ χρόνου διαστάσεις εἰς τὸ παρὸν συστέλλουσι, τοὺς αἰῶνας καὶ τὰς χιλιετηρίδας εἰς ψιλὰς λέξεις καταβιβάζουσι, τοὺς πρὸ χιλιετηρίδων τεθνεῶτας εἰς ἀνάστασιν ἐξαναγκάζουσι, τὰς σκιὰς μετὰ τῶν ζώντων συναγελάζουσι καὶ τὰ βασίλεια τῆς Περσεφόνης εἰς τὸ φῶς ἀνάγουσιν! Ὡς οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ ἄρωσι τὰς ἐν τῷ χώρῳ διαστάσεις ἐνόμιζον, ὅτι οἱ πόρρω αὐτῶν οἰκοῦντες ἔτριζον, ἔκριζον καὶ ἐχελιδόνιζον, ὡς ἐκεῖνοι ἐπίστευον, ὅτι ἐν πολλαῖς νῦν πεπολιτισμέναις χώραις ὑπῆρχε Σκυθικὸν κρύος ἢ πέλαγος πεπηγός[1], ὡς ἐστεροῦντο πλείστων προϊόντων τέως ἀγνώστων χωρῶν, οὕτως οἱ σύγχρονοι ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τῆς φιλολογίας συνέστελλον τὰς τοῦ χρόνου ἀποστάσεις, ἔμελλον στερεῖσθαι τῶν βαρυτίμων τῆς ἀρχαιότητος προϊόντων νομίζοντες, ὅτι οἱ τεθνεῶτες ἦσαν ἀμενηνὰ κάρηνα. Τοὐναντίον οἱ σύγχρονοι ἡμῶν ἔμελλον εἶναι ὄντως τοιαῦτα, εἰ μὴ ἡ φιλολογία τὸ πνεῦμα ἐκ τῶν κεφαλῶν ἐκείνων ἀντλοῦσα εἰς τὰς ἡμετέρας διαχέτευεν. Ἡ δαιμονία αὕτη ἐπιστήμη τὰς ἰδέας ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν ἤδη τεθνεώτων παραλαμβάνουσα, εἰς τὰς τῶν ζώντων μεταγγίζουσα καὶ διὰ τῆς μετοχετεύσεως τοῦ πνεύματος πολλῶν ὁμοῦ γενεῶν ὑποτρέφουσα καὶ διαπλάσσουσα τὰς πνευματικὰς τῶν διαφόρων λαῶν ἡλικίας προάγει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς νηπιακῆς εἰς τὴν παιδικὴν καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀνδρικὴν μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου βάθρου, ὅπερ ἀκμὴν τῶν λαῶν ὀνομάζομεν. Ὁ χρόνος λοιπὸν καὶ ὁ χῶρος εἶναι δύο τυραννικοὶ φραγμοί, οἵτινες τὰς διαφόρους γενεὰς διαφράσσοντες καὶ τοὺς συγχρόνους λαοὺς ἀπ' ἀλλήλων διαχωρίζοντες δια-

[1]) *Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Θησέως κεφ. Ι.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κωλύουσι τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀνάπτυξιν. Μόνον διὰ τῆς διαρρήξεως τῶν φραγμῶν τούτων οἱ λαοὶ τῶν διαφόρων αἰώνων καὶ χωρῶν συναμιλλῶνται καὶ συναναπτύσσονται. Τοῦτο εἶναι τὸ αἰώνιον τῆς ἀνθρωπότητος πρόβλημα.

Μετὰ τὰ εἰρημένα ἐὰν μή τις κατανοῇ τὴν ὑψηλὴν ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἐντολήν, ἂς καταλύσῃ αὐτὴν διὰ τῆς φαντασίας. Οὗτος εὐθέως θέλει ἰδεῖ, ὅτι κόπτονται αἱ ἀτέρμονες τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ αἱ τοὺς διαφόρους αἰῶνας συνδέουσαι, ὑποσκάπτονται οἱ τηλέποροι καὶ πολύσχιστοι σιδηρόδρομοι οἱ τὰ πλούσια τῶν παρελθόντων αἰώνων προϊόντα εἰς ἡμᾶς ἀποκομίζοντες καὶ πνίγεται ὁ Χάρων ὁ ἡμᾶς τοὺς βροτοὺς μετὰ τῶν ἀθανάτων νεκρῶν συνδέων. Εἰ μὴ ὁ' ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐφιλολόγει, εἰς αἰώνιον διανοητικὸν ἔρεβος διέμενε καὶ εἰς διηνεκῆ νηπιότητα κατεδικάζετο.

Ἀλλὰ τὴν θείαν καὶ ὑψηλὴν ταύτην ἐντολὴν ἔχει ἡ φιλολογία, ἂν νοηθῇ ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς σημασ'αν, ὡς ταύτην ὁ ἀείμνηστος Βοίκχιος ὥρισεν. Κατὰ τὸν πατριάρχην τοῦτον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων φιλολογία εἶναι das Wiedererkennen des Erkannten, εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐγνωσμένων. Δὲν εἶναι μὲν ὑπό τινα ἔποψιν δημιουργικὴ ἐπιστήμη, οὔτε θηρεύει ὅλως νέας κατακτήσεις, ἀλλ' εἶναι συντηρητικὴ καὶ φρουρὸς τῶν ἤδη κεκτημένων, δὲν πλανᾶται πρὸς νέα κέρδη, ἀλλὰ φροντίζει πρὸς διάσωσιν καὶ διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης οὐσίας. Εἰ μὴ ἡ ἐπιστήμη αὕτη τὸν εἰρημένον σκοπὸν ἐπλήρου, τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος ὡμοίαζε πρὸς ἄφρονα ἔμπορον, ὅστις Ὀδύσσειαν πλανῶν πρὸς μικροῦ κέρδους κτῆσιν ἀναδεχόμενος τὴν πλουσίαν αὐτοῦ κληρονομίαν εἰς βέβαιον ὄλεθρον ἀφειδῶς καταλείπει. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν λοιπὸν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς ἡ φιλολογία οὔτε ἐξέτασις τῶν δύο κλασικῶν γλωσσῶν, οὔτε ταμεῖον καὶ θησαυρὸς παιδαγωγικῶν παραγγελμάτων, οὔτε ἄλλο τι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι, ὡς ἄλλοι σοφοὶ ἄνδρες ἐνόμισαν, ἀλλ' ἡ γνῶσις πάντων, ὅσα οἱ πρὸ ἡμῶν ἐγνώρισαν.

Βεβαίως ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ κλείς, εἶναι ἡ θύρα, δι' ἧς εἰς τὴν φιλολογίαν εἰσερχόμεθα, εἶναι τὸ τηλεσκόπιον, δι' οὗ τὰς ἀπείρους τοῦ χρόνου ἐκτάσεις διορῶμεν, αὕτη ὅμως δὲν εἶναι φιλολογία, ἀλλ' ὄργανον τῆς φιλολογίας. Ἀναμφιλέκτως ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ γνησιωτάτη ἑκάστου λαοῦ εἰκών, ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἡ ὅλη φιλολογία, ἀλλὰ μόνον τῆς φιλολογίας μόριον. Δικαίως ἡ φιλολογία καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ ἑλληνικὴ εἶναι τὸ σπουδαιότατον παίδευμα τῶν νέων τῶν εὐγενεστάτων λαῶν, ὅμως διὰ τοῦτο δὲν καταβιβάζεται εἰς θεραπαινίδα τῆς παιδαγωγικῆς, ἀλλὰ διαμένει ὡς αὐτοτελὴς καὶ αὐθύπαρκτος ἐπιστήμη. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ οὐδεμίαν ἄλλην ὕλην, οὐδεμίαν ἄλλην τροφὴν μέχρι τοῦδε ὑγιεινοτέραν εὗρεν, ὅπως διαθρέψῃ τὰς ἁπαλὰς τῶν νέων ψυχὰς ἢ τὰ κλασικώτερα τῆς ἑλληνικῆς διανοίας προϊόντα, διὰ τοῦτο ὅμως ἡ φιλολογία δὲν εἶναι δούλη, ἀλλὰ τροφὸς καὶ μήτηρ τῆς παιδαγωγικῆς. Ἡ φιλολογία δὲν εἶναι τῶν παίδων διδάσκαλος, ἀλλὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁ πλούσιος τοῦ παρελθόντος θησαυρός, εἶναι τὸ αἰώνιον τῶν νεκρῶν πνευματικὸν ταμεῖον. Ταύτης καθηγουμένης οἱ ἄνθρωποι γινώσκουσι τοὺς συγχρόνους διὰ τῶν τεθνεώτων καὶ μανθάνουσιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς γνώσεως τῶν ἄλλων. Ὀρθῶς δ' ὁ μέγας γλωσσολόγος *Max Müller* εἶπεν, ὅτι σκοπὸς τῆς φιλολογίας ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτῆς σημασίᾳ εἶναι μόνον εἷς, τὸ διδάξαι τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ διδάσκει, τί αὐτὸς ἦτον.

Ἀλλ', ὡς ἤδη ἡ φιλολογία ὡρίσθη, εἶναι μέγα τι καὶ πολυσύνθετον τὰς μικρὰς ἑνὸς ἀτόμου δυνάμεις ἀπείρως ὑπερβαῖνον. Διὰ τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀθυμῶμεν· διότι ἡ βοικιανὴ φιλολογία δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς φιλολόγου, ἀλλ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου τῶν φιλολόγων. Εἶναι μὲν ἄπειρος, ἀλλὰ καὶ ἀπείρως διαιρεῖται καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις ἑνὸς ἀτόμου σύμμετρος ἀναδεικνύεται. Φερ' εἰπεῖν, διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν καί νεωτέραν, εἰς κλασικὴν καὶ μή, εἰς Γαλλικήν, Γερμανικὴν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Εἶτα ἑκάστη τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους καὶ αὖθις ἕκαστος τούτων εἰς μικροτέρους, μέχρις ὅτου καθίσταται ἀνάλογος πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ φιλολογικοῦ ἀτόμου.

Ἀλλ' ἐν πάσαις ταύταις ταῖς φιλολογίαις ἡ ἑλληνικὴ διαπρέπει. Ἡ δὲ σπουδὴ ταύτης δικαίως τὰς ἐξοχωτέρας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διανοίας ἀπησχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ. Αὕτη τὰ πυκνὰ τοῦ Μέσου αἰῶνος σκότη διεσκέδασεν, αὕτη τὸ τηλαυγὲς τῶν νεωτέρων χρόνων φῶς ἐπέχυσε καὶ αὕτη τοὺς περικλεεῖς τῶν ἡμετέρων αἰώνων ἄνδρας διεπαιδαγώγησεν. Διὰ ταῦτα οὐχὶ ἀτόπως ὁ ἐμὸς διδάσκαλος Βοίκχιος ἐξ ἕδρας ἔλεγεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶναι πρόγονοι μόνον τῶν νῦν Ἑλλήνων, ἀλλὰ πάντων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Hegel καὶ ὁ Schelling, ὁ Göthe καὶ ὁ Schiller τοὺς ἀληθεῖς αὐτῶν προγόνους ἀνευρίσκουσιν οὐχὶ ἐν τοῖς Τεύτοσιν, ἀλλ' ἐν τῷ Πλάτωνι καὶ τῷ Ἀριστοτέλει, τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ. Ἐν γένει τολμῶ εἰπεῖν, ὅτι μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος βαίνει κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν μελέτην τῆς κλασικῆς ταύτης φιλολογίας. Ἡ πρὸς ταύτην ὀλιγωρία γεννᾷ γενικοὺς ἢ τοπικοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζοφεροὺς Μεσαίωνας, ἡ δὲ σπουδὴ ταύτης ἀναδεικνύει ἄνδρας πρὸς τοὺς Πλάτωνας καὶ τοὺς Ἀριστοτέλεις ἐφαμίλλους. Ὀνομάζω δὲ μόνον τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, διότι ἡ ῥωμαϊκὴ ἦτο μίμησις, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἦσαν οἱ *pontifices*, δι' ὧν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τοὺς νεωτέρους διεβιβάσθη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, ὅτι λαοί, οὓς ἀπὸ τῆς πατρίδος τοῦ Περικλέους χωρίζουσιν·

οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα

ἐπιμελῶς τὰ ἀθάνατα τῶν ἡμετέρων προγόνων μνημεῖα σπουδάζουσιν. Οὗτοι μελετῶντες τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μανθάνουσι τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἢ πάντων τῶν λαῶν ἢ τοὐλάχιστον τοῦ εὐγενεστάτου αὐτῶν καὶ γινώσκουσι τὰς τύχας καὶ τὰς περιπετείας αὐτοῦ. Ἕκαστον εἶδος τῆς ποιήσεως, ἕκαστον εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου, ἕκαστον τῆς φιλοσοφίας σύστημα ἐδημιουργήθη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας φυλῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προσηκούσῃ ἐποχῇ καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς πνευματικὰς τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἀνάγκας. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ὁμοιάζει πρὸς τὸν Αἰσχύλειον Προμηθέα, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ θεῖον τῆς σοφίας πῦρ ἔκλεψε καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος παντοίας τέχνας ἐδίδαξε, προσεδέθη ἐπὶ τοῦ σκληροῦ τῆς δουλείας Καυκάσου. Πάσχει μὲν ὑπὸ τὰ δεσμά, ἀλλ' ἀναμένεται ὁ νέος Ἡρακλῆς. Δικαίως λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία θεωρεῖται ὡς κῶδιξ τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ λαῷ δύναταί τις νὰ ἴδῃ τούτους φυσικώτερον καὶ ἐναρμονιώτερον ἀναπτυσσομένους ἢ ἐν τῷ ἑλληνικῷ. Μόνον οὕτος ἀνεπτύχθη κατὰ φύσιν. Διότι τὴν τῶν ἄλλων λαῶν ἀνάπτυξιν ἐξωτερικαὶ τοῦ πνεύματος ἐπιδρομαὶ διετάραξαν. Βεβαίως καὶ ἐπὶ τούτου ὅμοροι λαοὶ ἐπέδρασαν, ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἦτο τοσοῦτον μικρὰ καὶ ἀσθενής, ὅσον καὶ ἡ πνευματικὴ ἐκείνων ἀνάπτυξις. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα συνεκλείσθη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἰδίου μεγαλείου καὶ δὲν ἤκουε τοὺς χελιδονίζοντας τῶν ἄλλων λαῶν φθόγγους.

Δὲν προτίθεμαι διὰ μακροτέρων οὔτε τὴν φιλολογίαν νὰ ὁρίσω, οὔτε τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων νὰ ἐπαι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νέσω, ἀλλὰ μόνον ἐσκόπουν δι' ὀλίγων λέξεων νὰ δείξω, ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἔχει ὑψηλότερον σκοπὸν καὶ εὐγενεστέραν σημασίαν, ἢ ὅσον κοινῶς πιστεύεται. Τὰ ἀριστοτεχνήματα τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας δὲν εἶναι ψυχρὸν ταμεῖον ἀπηρχαιωμένων λέξεων, ἀλλ' αἰώνιοι διδάσκαλοι τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Πρὸ πάντων τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ οἱ σύγχρονοι τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἀνέπτυξαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον οὐδεὶς λαὸς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ δρᾶμα, ὅπερ ἑρμηνεύομεν. Ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκδόσεσί μου οὕτω καὶ ἐν τῇδε τῆς Ἀντιγόνης προσεθέμην παντοειδεῖς σημειώσεις, οἷον κριτικάς, γραμματικάς, ἱστορικάς, αἰσθητικὰς καί, καθ' ὅλου εἰπεῖν, πᾶν, ὅ τι συμβάλλεται πρὸς πληρεστέραν τοῦ Φειδίου τῆς δραματικῆς τέχνης κατάληψιν. Τὸ ἔργον μου δὲν ἐμέτρησα πρὸς οὐδεμιᾶς τάξεως τὰς διανοητικὰς δυνάμεις, ἀλλ' ἐπειράθην, ὅπως κατὰ τὸ ἐνὸν καταστήσω τὴν ἔκδοσίν μου χρήσιμον εἰς πλείονας κύκλους ἀναγνωστῶν. Ἂν ὁ δεινὸς γραμματικὸς ψέξῃ με, ὅτι κατέσπειρα πολλὰς γραμματικὰς σημειώσεις, ἂν ὁ ποιητὴς δὲν ἀρέσκηται εἰς τὰς ψυχρὰς τῆς κριτικῆς παρατηρήσεις καὶ ἂν ὁ ἀδαὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπεθύμει πλειόνων ἑρμηνευτικῶν, ἕκαστος τούτων ἂς ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἡ ἔκδοσίς μου δὲν ὡρίσθη πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι ἆρά γε δύσκολόν νὰ λαμβάνῃ ἕκαστος τὸ ἑαυτῷ χρήσιμον; Πολλαχοῦ διέτριψα περὶ τὸ κριτικὸν μέρος, διότι τὸ κείμενον εἶναι ἐν τοῖς μάλιστα διεφθαρμένον. Ἕκαστος δ' ὅμως θέλει παρατηρήσει, ὅτι εὐσεβῶς μετεχειρίσθην τὰς ἀρχαίας γραφὰς σπανίως εἰς διορθώσεις καταφυγών, ὁσάκις μάλιστα ἀνάγκη τοῦτο ἐπέβαλλεν. Ἡ γλῶσσά μου κατὰ τὸ ἐνὸν εἶναι ὁμαλὴ καὶ καθαρά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀρχαιοπρεπής. Ἴσως ἀρχαιοπρεπεστέρα γλῶσσα ἠδύνατο ἐν πολλοῖς νὰ καταστήσῃ τὰς ἐκφράσεις μου βραχυτέρας, ἀλλ' ἀπέφυγον ταύτην, ὅπως τοῖς πᾶσι γέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νωμαι προσιτός. Ἔχω δὲ τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἑρμηνεύειν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς δι' ἀρχαίας γλώσσης σημαίνει ἐξηγεῖν τὰ ἄγνωστα διὰ τῶν ἀγνώστων. Ὁπωσδήποτε κατὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις ἔπραξα πᾶν τὸ ἐπ' ἐμοί, ὅπως τὴν ἔκδοσίν μου ἀναδείξω χρησιμωτέραν εἰς τοὺς ἡμετέρους ὁμογενεῖς. Ἂν δέ τις νομίζῃ, ὅτι δύναται νὰ ποιήσῃ κρείττονας ἐκδόσεις, ἂς δημοσιεύσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ πεποιθώς, ὅτι οὗτος ἐμὲ πρῶτον θέλει ἔχει ἐπαινέτην καὶ εἰλικρινῆ θαυμαστήν. Ὅσοι ὅμως διὰ λόγων κενῶν ἑαυτοὺς ὡς σοφοὺς ὑποδεικνύοντες τὰ τῶν ἄλλων κακίζουσιν, εἰς τούτους καὶ τοὺς ὕθλους αὐτῶν οὐδόλως προσέχω τὸν νοῦν γινώσκων, ὅτι τοιούτους τινὰς εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ ἡμέτερος ποιητὴς εἰπὼν ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ·

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
ἢ γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

O. F. Gruppe, Die tragische Kunst der Griechen, Berlin 1834.

F. W. Ullrich, über die Religiöse und Sittliche Bedeutung der Antigone des Sophocles, Hamburg 1853.

Hermann Köchly, Ueber Sophocles Antigone, Dresden 1844.

Th. Bergk, Griechische Literaturgeschichte, Berlin 1884.

I. L. Klein, Geschichte des Drama's, Leipzig 1865.

F. W. Schmidt Kritische Studien zu den Griechichen Dramatikern nebst einem Anhang zur Kritik der Anthologie, Berlin 1886.

Hasper, Die Feinheit der Oekonomie und der Charakterzeichnung in den einzelnen Dramen des Sophokles und der Kern der sittlichen Anschauung des Dicchters, Glogau 1881.

C. Wex, Sophoclis Antigona. Lipsiae 1829.

Carl. Gottlob. Erfurdt, Antigona, Lipsiae 1830.

August Böckh, Sophocles Antigona, Berlin 1843.

Augut Jacob, Sophocles Antigona, Berlin 1849.

Georg. Thudichum zu Sophocles Antigone, Darmstadt 1850.

Eduardus Wunderus, Sophoclis Tragoediae, editio quinta, quam curavit N. Weeklein, Lipsiae 1878.

Ed. Tournier, Σοφοκλέους Τραγῳδίαι, Paris 1867.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

G. Dindorfii, Sophoclis tragoediae superstites, Oxonii 1860.

N. Wecklein, die Tragödien des Sophoeles zum Schulgebrauch mit erklärenden Anmerkungen versehen, München 1887.

Custav Volff, Sophocles, vierte Auflage, bearbeitet von Ludwig Bellermann, Leipzig, 1885.

F. W. Schneidewin, Sophokles, neunte Auflage besorgt von August Nauck, Berlin, 1887.

C. Schmelzer, Sophokles Tragödien, dritter Band Antigone, Berlin, 1885.

Georg Kern, Sophokles Antigone, Gotha 1888.

Δημήτριος Χ. Σεμιτέλος, Σοφοκλέους τραγῳδίαι διώρθωσε καὶ ἐξηγήσατο, τόμος πρῶτος 'Αντιγόνη 'Αθήνησιν 1887.

Α. Πάλλης, Σοφοκλέους 'Αντιγόνη μετὰ κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἐν 'Αθήναις 1885.

Fr. Ellendt, Lexicon Sophocleum, Berolini 1852.

Ἔγγραφον ἐν 'Αθήναις τῇ πρώτῃ Μαρτίου 1891.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΣΟΦΟΚΛΕΑ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΝ ΑΥΤΟΥ ΤΕΧΝΗΝ

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διαιροῦνται εἰς τρία μεγάλα γένη, τὸ ἔπος, τὸ μέλος καὶ τὸ δρᾶμα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπεικονίζει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τὸ δὲ δεύτερον τὸν ἐσωτερικόν. Ὁ μὲν ἐπικὸς ποιητὴς ἀφηγεῖται τούς τε λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν δρώντων προσώπων μήτε τὰ ἴδια πάθη ἐκφράζων, μήτε βαθὺ βλέμμα εἰς τὰ πόρρω αἴτια ῥίπτων, μήτε τοὺς μίτους τῆς ἀνθρωπίνης τύχης καὶ τῶν ἀνθρωπίνων περιπετειῶν παρακολουθῶν. ὁ δὲ λυρικὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον γνωστὸν προϋποτιθεὶς μετὰ πάθους ποιεῖ γνωστὰς τὰς κινήσεις τὰς παραγομένας ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἐκ τῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιδράσεως. Ἐν μὲν τῷ ἔπει αἱ γραμμαὶ ἄγονται ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον, ἐν δὲ τῷ μέλει τὸ κέντρον κατέχεται καὶ ἐκ τούτου ἄγονται αἱ γραμμαὶ πρὸς τὴν περιφέρειαν. Τὸ μὲν ἔπος ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν, τὸ δὲ μέλος κατ' ἐξοχὴν εἰς τό παρὸν ἢ τὸ μέλλον. Ἡ διάκρισις αὕτη ἔχει ὡς βάσιν μόνον τὸ ἡρωϊκὸν ἔπος, οὗ ὁ γνησιώτατος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Ὅμηρος, οὐχὶ δὲ τὸ διδακτικόν, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει ὁ Ἡσίοδος. Διότι ὁ μὲν πρῶτος τὰ ἴδια αἰσθήματα ῥυθμίζει κατὰ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιος

οὗ ἡ ἀκριβὴς ἀπεικόνισις εἶναι τὸ μόνον πρόβλημα, ὁ δὲ δεύτερος πειρᾶται, ὅπως μεταβάλῃ τοῦτο κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ.

Τὸ ἔπος λοιπὸν καὶ τὸ μέλος ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὸν λόγον, ὃν ἔχει ὁ κόσμος πρὸς τὸ ἐγὼ καὶ τὸ ἐγὼ πρὸς τὸν κόσμον. Τὰ δύο ταῦτα μεγάλα τῆς ποιήσεως γένη κατ' ἀρχὰς ἦσαν παρεμφερῆ πρὸς ἄλληλα καὶ δὲν διεστέλλοντο οὕτως ἀποτόμως, ὡς μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν· διότι τὰ νήπια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων, ὅταν ταῦτα ἀναπτυχθῶσιν. Ἀφ' οὗ ὅμως τὰ εἰρημένα γραμματολογικὰ νήπια ἔφθασαν εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν, συνεζεύχθησαν καὶ συζευχθέντα παρήγαγον τρίτον γένος τῆς ποιήσεως, τὸ δρᾶμα. Τὰ δύο πρῶτα τῆς ποιήσεως γένη, ἅτε ἐν τῇ δημιουργικῇ τῶν Ἑλλήνων ἡλικίᾳ παραχθέντα, εἶναι μᾶλλον φυσικὰ προϊόντα, τὸ δὲ τρίτον μᾶλλον τεχνικόν. Ἐν τῷ δράματι ὁ μὲν διάλογος ἀνήκει εἰς τὸ ἔπος, ὁ δὲ χορὸς εἰς τὸ μέλος. Τὸ τεχνικὸν τοῦτο γένος δὲν εἶναι μὲν πρωτότυπον, ἀλλὰ περιέχει τὰ στοιχεῖα ἀμφοτέρων καὶ εἰς ἁρμονίαν ἄγει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὃν ἀντιπροσωπεύει τὸ ἔπος, πρὸς τὸν ἐσωτερικόν, ὃν ἐκπροπωπεῖ τὸ μέλος. Ἐν ᾧ ἑκάτερον τῶν εἰρημένων γενῶν ἔχει τι μονομερές, τὸ δρᾶμα εἶναί τι τέλειον, οἱονεὶ μικρόκοσμος. Ἡ ἕνωσις ὅμως τῶν δύο γραμματολογικῶν γενῶν δὲν ἐγένετο δι' ἐπικαταλογισμοῦ, ἀλλ' ἐκ τύχης καὶ κατὰ φύσιν. Ἡ δὲ φύσις, ὡς πάντοτε, συνεβούλευσε τοῖς Ἕλλησι, τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν.

Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οἱ διθυραμβικοὶ ἐχόρευον τὸν κύκλιον χορὸν περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου, ὡς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἐνταῦθα ὁ Θέσπις κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ χορευταὶ ἀνεπαύοντο, ὑποκρινόμενος πρόσωπα τοῦ μυθικοῦ κόσμου τὸ φιλοπερίεργον τῶν Ἀθηναίων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκέντριζεν. Τὰ πρῶτα ταῦτα τῆς δραματικῆς τέχνης πειράματα ἐγένοντο ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ὁ Σόλων ἦτο ἤδη γέρων. Ἐπειδὴ δ' ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος νομοθέτης καὶ ἐν τῷ γήρατι ἦτο φιλήκοος καὶ φιλομαθής, παρέστη θεατὴς τῆς ὑποκρίσεως τοῦ Θέσπιδος. Πόσον ἐξεπλάγη ὁ ἀρχαιοπρεπὴς ἐκεῖνος γέρων, ὅτε εἶδε τὸν Θέσπιν ὑποκρινόμενον! Πλησιάσας εἰς τὸν ὑποκριτὴν ἠρώτησεν αὐτόν, ἂν δὲν αἰσχύνηται πρὸ τοσούτων θεατῶν τηλικαῦτα ψευδόμενος. Ὁ Θέσπις ἀπεκρίνατο, ὅτι δὲν εἶναι κακόν, ἂν μετὰ παιδιᾶς λέγῃ καὶ πράσσῃ τὰ τοιαῦτα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ σεμνὸς ἐκεῖνος νομοθέτης ἐπάταξε τὴν γῆν διὰ τῆς βακτηρίας ἐπειπών, ὅτι τὴν παιδιὰν ταύτην ἐπαινοῦντες καὶ τιμῶντες ταχέως θέλομεν εὑρεῖ ἐν τοῖς συμβολαίοις[1]. Ὁ Πλούταρχος, ἐξ οὗ τὴν εἰδησιν ταύτην ἠντλήσαμεν, ψέγεται ὡς θηρευτὴς ἀνεκδότων καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ἱστορήματος ἀμφισβητεῖται, ὅμως δὲν ἀπάδει πρὸς τὸ ἠθικὸν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου πολιτικοῦ ἦθος.

Ἴσως ὁ Σόλων διὰ τοῦ ἐλέγχου ἐκείνου ἐσκόπει, ὅπως ὑπαινιχθῇ τὸν δημοκόλακα Πεισίστρατον, ὅστις ὑποκρινάμενος, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐπιβουλεύονται αὐτῷ, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα δώσωσιν αὐτῷ κορυνηφόρους ὡς σωματοφύλακας[2]. Ὁ Πεισίστρατος διὰ τούτων τὴν ἀκρόπολιν καταλαβὼν ἐγένετο τύραννος τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν ᾧ ταῦτα ἐμηχανᾶτο ὁ τυραν-

[1]) Πλούτ. ἐν Βίῳ Σόλωνος 29.

[2]) Ἡρόδοτ. I, 59 "τρωματίας ἑωυτόν τε καὶ ἡμιόνους ἥλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος ὡς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθρούς, οἳ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν, ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἑλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκε οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας, τούτους οἳ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δὲ· ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἵποντό οἱ ὄπισθε. Συνεπιστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν". Ἀριστοτέλ. Ἀθην. Πολιτ. κεφ. 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νησείων δημοκόλαξ, ὁ κοῦφος τῶν Ἀθηνῶν λαὸς ἐπλανᾶτο, ἀλλ' ὁ Σόλων τὸν σκοπὸν ἐκείνου ἐννοήσας καὶ ἐγγὺς ἐλθὼν εἶπεν, ὅτι κακῶς ὑποκρίνεται τὸν Ὁμηρικὸν Ὀδυσσέα, ὅστις αἰκισάμενος ἑαυτὸν ἠπάτησεν οὐχὶ τοὺς πολίτας, ἀλλὰ τοὺς πολεμίους[1]. Ὁ αὐτὸς Πεισίστρατος φυγὰς ὢν καὶ πρὸς τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ ἀντίπαλον Μεγακλέα διαλλαγεὶς δι' ὑποκρίσεως αὖθις κατέλαβε τὴν τυραννίδα. Παραλαβὼν γυναῖκα εὔσωμον καὶ εὐειδῆ καὶ εἰς ἅρμα ἐμβαλὼν ἤλαυνε μετὰ τοῦ Μεγακλέους εἰς τὸ ἄστυ κήρυκας προπέμψας, ὅτι δῆθεν κατάγεται ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἀθηνᾶς[2]. Ἐκ τῶν εἰρημένων τεκμηριοῦται, ὅτι ἡ ὑπόκρισις ἐν Ἀθήναις ἦτο συνήθης. Οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, ὅτι ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Θέσπιδος, ὅπως ῥίψῃ τὰ πρῶτα τοῦ δράματος σπέρματα. Ἄλλως ἐν αὐτῇ τῇ διθυραμβικῇ ὀρχήσει ὑπῆρχον πολλὰ δραματικὰ στοιχεῖα. Διότι οἱ τὸν κύκλιον χορὸν ὀρχούμενοι, ἅτε σατύρους ὑποκρινόμενοι, ἀναγκαίως εἰς τούτους μετεμορφοῦντο.

Ἀπὸ τοῦ Θέσπιδος (536 π. Χ.) μέχρι τοῦ Ποσειδίπ-

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σόλωνος 30 "Ἐπεὶ δὲ κατατρώσας αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Πεισίστρατος ἦκεν εἰς ἀγορὰν ἐπὶ ζεύγους κομιζόμενος καὶ παρώξυνε τὸν δῆμον ὡς διὰ τὴν πολιτείαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβεβουλευμένος, καὶ πολλοὺς εἶχεν ἀγανακτοῦντας καὶ βοῶντας, προσελθὼν ἐγγὺς ὁ Σόλων καὶ παραστὰς οὐ καλῶς, εἶπεν, ὦ παῖ Ἱπποκράτους, ὑποκρίνῃ τὸν Ὁμηρικὸν Ὀδυσσέα· ταῦτα γὰρ ποιεῖς τοὺς πολίτας παρακρουόμενος, οἷς ἐκεῖνος τοὺς πολεμίους ἐξηπάτησεν αἰκισάμενος ἑαυτόν".

[2]) Ἡρόδοτ. 1, 60 "Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιεῖ ἦν γυνὴ τῇ οὔνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδής. Ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ ἐς ἅρμα ἐσβιβάσαντες καὶ προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ λέγοντες τοιάδε . . . "Ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἑωυτῆς ἀκρόπολιν". Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἔς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει καὶ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν προσεύχοντό τε τὴν ἄνθρωπον καὶ ἐδέκοντο Πεισίστρατον".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

που[1] (250 π. Χ.) ἤκμασαν περὶ τοὺς 150 δραματικοὺς ποιητάς, οἵτινες κατά τινα μέτριον ὑπολογισμὸν ἐποίησαν περὶ τὰ 3350 δράματα, ἐξ ὧν 1468 τραγῳδίας καὶ σατυρικὰ δράματα καὶ 1882 κωμῳδίας. Ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὑπὸ τὸν χθαμαλὸν τῆς Ἀκροπόλεως βράχον ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου καὶ μόνον ἐν ταῖς τέσσαρσιν τοῦ Διονύσου ἑορταῖς παρήχθη τοσαύτη πληθὺς ἀριστοτεχνημάτων, καὶ ἡ ψυχροτέρα διάνοια ὀφείλει νὰ θαυμάσῃ τὴν καταπληκτικὴν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἀθηναίων δύναμιν.

Ἐν τῷ ἀστερόεντι τούτῳ τῆς δραματικῆς τέχνης οὐρανῷ διαλάμπει ὁ Σοφοκλῆς, οὗ ὁ βίος συμπίπτει τῇ ἀκμῇ τῆς Ἑλλάδος. Λὲν δύναται μὲν νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ὅμως μετά τινος πιθανότητος εἰκάζεται, ὅτι ἐγεννήθη τὸ 493 π. Χ. ἐν Κολωνῷ τῷ Ἱππείῳ, δηλαδὴ ἦτο νεώτερος τοῦ Αἰσχύλου κατὰ τριάκοντα περίπου ἔτη. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σόφιλλος[2] λέγεται μὲν μαχαιροποιός, ὅμως πρέπει νὰ νοῆται, ὅτι εἶχεν ἐργοστάσιον, ἐν ᾧ δοῦλοι εἰργάζοντο πρὸς κατασκευὴν μαχαιρῶν[3], ὡς τοῦτο δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς εὐπορίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, ἧς ἔτυχεν ὁ υἱός. Διδάσκαλον ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἔσχε τὸν περιφανέστατον τῆς ἐποχῆς μουσικόν, Λάμπρον τὸν Ἑρμιονέα, ὅστις ἐν τῇ καθολικῇ λυρικῇ τῶν Ἑλλήνων ποιήσει κατέχει τὴν αὐτὴν ὑψηλὴν θέσιν, ἣν καὶ ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Βακχυλίδης. Φαίνεται, ὅτι καλῶς ταύτην ἐξε-

[1]) Ὁ κωμικὸς Ποσείδιππος γεννηθεὶς ἐν Κασσανδρείᾳ τῆς Μακεδονίας ἤκμασε μετὰ τὸν Μένανδρον.

[2]) Τὸ ὄνομα εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ σοφός, ὡς τὸ Μέγιλλος, Κύριλλος Ἄρχιλλος κτλ.

[3]) Westermann, *Βιογράφοι* σελ. 126 „Σοφοκλῆς τὸ μὲν γένος ἦν Ἀθηναῖος, υἱὸς δὲ Σοφίλλου, ὃς οὔτε, ὡς Ἀριστόξενός φησι, τέκτων ἢ χαλκεὺς ἦν, οὔτε ὡς Ἴστρος, μαχαιροποιὸς τὴν ἐργασίαν, τυχὸν δ' ἐκέκτητο δούλους χαλκεῖς ἢ τέκτονας „.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παιδεύθη· διότι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην τῶν Ἑλλήνων περὶ τὸ τρόπαιον γυμνὸς καὶ ἀληλιμμένος ἐξῆρχε τῶν ἐπινικίων[1]. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ὁ βίος τῶν τριῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος τραγικῶν συνδέεται μετὰ τῆς κοσμοϊστορικῆς ἐκείνης ναυμαχίας. Ὁ μὲν Μαραθωνομάχος Αἰσχύλος ἀνδρείως ἠγωνίσατο πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐξῆρχε τοῦ χοροῦ, τοῦ δὲ Εὐριπίδου οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ πρῶτον εἶδον τὰς τηλαυγεῖς τῆς εὐκλεοῦς ἐκείνης ἡμέρας ἀκτῖνας. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ υἱὸς τοῦ Σοφίλλου ἐγίνωσκε καλῶς μουσικήν, ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τῆς φωνῆς δὲν παρίστατο ἐν τῇ σκηνῇ ὡς πρωταγωνιστής, καθ' ἃ ἦτο ἔθος, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θαμύριδος, ἐν ᾗ ἐκιθάρισεν[2]. Τούτου ἕνεκεν ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ ὑπῆρχεν εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ φέροντος ἐν χερσὶ κιθάραν. Πρὸς τούτοις, ὁ ἀνώνυμος τοῦ Σοφοκλέους βιογράφος παραδίδει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Αἰσχύλου τὴν τραγῳδίαν. Διὰ τῆς φράσεως ὅμως ταύτης δὲν πρέπει νὰ νοῶμεν, ὅτι οὗτος ἔσχε διδάσκαλον τὸν ἐν Μαραθῶνι ἀγωνισάμενον τραγικόν, ἀλλὰ μόνον, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν δραμάτων ἐκείνου ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς διανοίας καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ νέου ποιητοῦ. Καὶ ἐν ταῖς σῳζομέναις τραγῳδίαις ἡ κριτικὴ δύναται ἔτι καὶ νῦν νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς πολλὴν μὲν ὕλην, ἀπείρους δ' εἰκόνας καὶ ἐπιτυχεῖς μεταφορὰς ἐκ τῶν δραμάτων τοῦ πρεσβυτέρου ποιητοῦ ἤντλησεν. Ἡ παίδευσις ὅμως τοῦ Σοφοκλέους ἦτο τόσῳ διάφορος τῆς τοῦ Αἰσχύλου, ὅσῳ διάφορος ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Μιλτιάδου πρὸς τὴν τοῦ Περικλέους.

[1]) Westermann σελ. 127 "Ἐδιδάχθη δὲ τὴν μουσικὴν παρὰ Λάμπρῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Ἀθηναίων περὶ τρόπαιον ὄντων μετὰ λύρας γυμνὸς ἀληλιμμένος τοῖς παιανίζουσι τῶν ἐπινικίων ἐξῆρχεν„.

[2]) Αὐτόθι σελ. 127 "Φασὶ δ' ὅτι καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν ἐν μόνῳ τῷ Θαμύριδί ποτε ἐκιθάρισεν, ὅθεν καὶ ἐν ᾗ ποικίλῃ στοᾷ μετὰ κιθάρας αὐτὸν γεγράφθαι„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οἱ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐν Μαραθῶνι ἀγωνισάμενοι εἶχον μὲν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα φλογεράν, ἀλλ' ἐστεροῦντο τῆς εὐρείας ἐκείνης παιδεύσεως, ἧς ἔτυχον οἱ σύγχρονοι τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολιτικοῦ. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν βαρβάρων ἀριστοτέχναι, σοφισταὶ καὶ φιλόσοφοι ἐκ πασῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων εἰς τὴν πόλιν τοῦ Περικλέους συρρέοντες τά τε ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐξέτεινον καὶ τὰ προϊόντα τῆς φύσεως εἰς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης ὑπέβαλλον. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Αἰσχύλος διαπρέπει κατὰ τὴν φύσιν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς κατὰ τὴν τέχνην. Τὴν διαφορὰν ἐγίνωσκε καὶ αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς λέγων πρὸς τὸν πρεσβύτερον ποιητήν· εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖς, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε[1]. *Ὄντως ἐν ᾧ ἡ ὑψίπορος τοῦ Αἰσχύλου φαντασία ἐπέδρα ἐπὶ τῶν θεατῶν διὰ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ τοῦ ἀσυνήθους, ἔκρουε τὰ ὦτα καὶ προσέβαλλε τοὺς ὀφθαλμούς, ἡ τέχνη τοῦ Σοφοκλέους ἐσκόπει, ὅπως ἀποκαλύψῃ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον μετὰ τῶν ποικίλων κινήσεων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ὁ υἱὸς τοῦ Σοφίλλου ἀπὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ ὕψους καὶ τῆς αὐστηρᾶς τοῦ Αἰσχύλου σεμνότητος κατέβη εἰς τὸ κομψὸν τῆς τέχνης τῶν συγχρόνων.*

Ὡς ὁ Σοφοκλῆς διέφερε τοῦ Αἰσχύλου, οὕτω καὶ οἱ ἡλικιῶται τούτων Ὁ ἀγὼν ἐκρίθη ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ τοῦ νέου τραγικοῦ, τὸ 28ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγοντος. Ὅτε ὁ Αἰσχύλος ἐδίδασκε τὴν Οἰδιπόδειαν αὐτοῦ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἠγωνίζετο πρὸς τοῦτον, οἱ θεαταὶ διῃρέθησαν εἰς δύο, ἐξ ὧν οἱ μὲν πρεσβύτεροι προετίμων τὸν Μαραθωνομάχον ἀετόν, οἱ δὲ νεώτεροι ἐπεδοκίμαζον τοὺς νεωτερισμοὺς τοῦ νέου ἀριστοτέχνου. Φιλονεικίας δ' ἐγερθείσης ὁ ἄρχων Ἀψεφίων δὲν ἐκλήρωσε τοῦ ἀγῶνος κριτάς, ἀλλὰ τὸν Κίμωνα ἐλθόντα εἰς τὸ θέατρον, ἵνα προσενέγκῃ σπονδὰς εἰς τὸν θεόν,

[1]) *Ἀθήν. I, 22 B. καὶ 428 B. Στοβ. ἐν Ἀνθολογ.* 18, 33.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἠνάγκασεν αὐτὸν μετὰ τῶν συστρατήγων, ὅπως κρίνῃ τὸν ἀγῶνα[1]. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Κίμων ἐπανήρχετο ἐκ Σκύρου, ἀλλ' εἶναι πολὺ πιθανωτέρα ἡ γνώμη τοῦ Krüger, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου τὰς σπονδὰς ἐτέλει διὰ τὴν περιφανῆ νίκην τῆς τε ναυμαχίας καὶ πεζομαχίας, ἃς ὁ περικλεὴς Ἀθηναῖος στρατηγὸς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἠγωνίσατο. Ὁπωσδήποτε ὁ Κίμων εἰς τὴν γενεὰν των Μαραθωνομάχων μὴ ἀνήκων προετίμησε τὴν τέχνην τοῦ Σοφοκλέους τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος δὲν ἔκρινε δύο ποιητάς, ἀλλὰ δύο γενεὰς καὶ δύο ποιήσεως σχολάς.

Ὁ ἡττηθεὶς τραγικὸς τὴν ἧττὰν βαρέως φέρων ἀπῆλθεν εἰς Συρακούσας, ἔνθα ἐδίδαξε πολλὰ δράματα. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι καὶ μέγιστοι τῆς ἀρχαιότητος ποιηταὶ ἀπεδήμουν πρὸς ξένους τυράννους, ὡς ὁ Ἀνακρέων, ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης, ὁ Βακχυλίδης, ὁ Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι, ὁ δημοκρατικὸς Σοφοκλῆς ἀπέκρουσε προσκλήσεις πολλῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἐκάλουν τοῦτον εἰς τὰς ἑαυτῶν αὐλάς. Ὁ φιλαθηναιότατος οὗτος ποιητὴς ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς, ὅτι ὁ πορευόμενος πρὸς τυράννους γίνεται δοῦλος αὐτῶν [2].

Ὁ βίος τοῦ ἀριστοτέχνου τούτου ἀνῆκεν ὅλως τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, ἣν οὐ μόνον ἐδίδασκε διὰ τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ὑπηρέτει. Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος παραδίδει, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εὐδοκιμήσας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς

[1]) Πλούταρ. ἐν βίῳ Κίμων. Κεφ. 8 "Πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι νέου καθέντος, Ἀψεφίων ὁ ἄρχων, φιλονεικίας οὔσης καὶ παρατάξεως τῶν θεατῶν, κριτὰς μὲν οὐκ ἐκλήρωσε τοῦ ἀγῶνος, ὡς δὲ Κίμων μετὰ τῶν συστρατήγων παρελθὼν εἰς τὸ θέατρον ἐποιήσατο τῷ θεῷ τὰς νενομιομένας σπονδάς, οὐκ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἀπελθεῖν, ἀλλ' ὁρκώσας ἠνάγκασε καθίσαι καὶ κρῖναι δέκα ὄντας ἀπὸ φυλῆς μιᾶς ἕκαστον „.

[2]) Ἀπόσπ. 788

"Οστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιγόνης ἠξιώθη τῆς κατὰ τῶν Σαμίων στρατηγίας[1]. *Τότε οἱ Σάμιοι ἤριζον πρὸς τοὺς Μιλησίους περὶ τῆς Πριήνης, ἐπειδὴ δ' οὗτοι ἡττῶντο ὑπ' ἐκείνων, οἱ Μιλήσιοι ἤτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εἰς τὴν νῆσον μετὰ τεσσαράκοντα νεῶν πλεύσαντες, τὴν δημοκρατίαν ἀντὶ τῆς ὀλιγαρχίας κατασκευάσαντες, ὁμήρους τῶν Σαμίων πεντήκοντα μὲν παῖδας, ἴσους δὲ ἄνδρας λαβόντες, οὓς κατέθεντο ἐν Λήμνῳ, καὶ φρουρὰν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν*[2]. *Οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὅμως τῆς Σάμου εὗρον προστασίαν παρὰ τῷ Πισσούθνῃ, τῷ σατράπῃ τῶν Σάρδεων. Οὗτοι ἑπτακοσίους ἐπικούρους λαβόντες, τοῦ δήμου κρατήσαντες, τοὺς ὁμήρους ἐκ Λήμνου ἀφελόντες καὶ τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἄρχοντας εἰς τὸν Πισσούθνην ἐκδόντες παρεσκευάζοντο, ὅπως στρατεύσωνται πάλιν κατὰ τῆς Μιλήτου. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τὰ γενόμενα μαθόντες ἀπέστειλαν αὖθις τὸν Περικλέα μετὰ τῶν συστρατήγων, ὅστις τοὺς Σαμίους νικήσας πολιορκεῖ τὴν νῆσον αὐτῶν. Ἐν ᾧ δ' οὗτος εἶχεν ἀντεπεξέλθει κατὰ τοῦ Φοινικικοῦ στόλου, ὁ Σάμιος φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς Μέλισσος ἐξελθὼν καὶ τοὺς Ἀθηναίους νικήσας λύει τὴν πολιορκίαν. Ὁ Σουΐδας παραδίδει, ὅτι ὁ φιλόσοφος ἐναυμάχησε πρὸς τὸν ποιητὴν τῆς Ἀντιγόνης*[3], *ὅπερ ὁ Böckh*[4] *θεωρεῖ ἀπίθανον. Ὁπωσδήποτε οἱ Ἀθηναῖοι ἡττήθησαν. Ἐπανελθὼν δ' ὅμως ὁ Περικλῆς μετ' ὀλίγον ἐξεπολιόρκησε τοὺς Σαμίους, οἵτινες καθεῖλον τὸ τεῖχος, ἔδωκαν ὁμήρους, παρέδωκαν τὰς ναῦς καὶ ὑπέσχοντο, ὅπως τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου*

[1]) *Ὑπόθεσ. Ἀντιγόν.* "Φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἠξιῶσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας εὐδοκιμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης „.

[2]) *Θουκυδ. I*, 115.

[3]) *Σουΐδας ἐν λ' Μέλισσος* "Καὶ ἀντεπολιτεύετο δὲ Περικλεῖ, καὶ ὑπὲρ Σαμίων στρατηγήσας ἐναυμάχησε πρὸς Σοφοκλῆν τὸν τραγικὸν Ὀλυμπιάδι πδ' „

[4]) Ueber die Antigone des Sophocles, erste Abhandlung σελ. 135.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκτίσωσιν. Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἐπέμφθη μὲν ὁ Σοφοκλῆς ὡς στρατηγός, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε μᾶλλον γλυκὺ στόμα καὶ διαλλακτικὴν γλῶσσαν, ἢ στρατηγηματικὴν δεξιότητα, ὁ Περικλῆς, ὅστις ἐγίνωσκε νὰ ἀναθέτῃ ἑκάστῳ τὸ προσῆκον, ἔπεμψεν αὐτὸν κατὰ τὸν χρόνον τῆς στρατηγίας εἰς διπλωματικὰς πρὸς τοὺς Χίους καὶ Λεσβίους διαπραγματεύσεις, ἃς ἔστεψεν ἡ ἐπιτυχία.[1] Ἐν Χίῳ συνήντησεν αὐτῷ ὁ τραγικὸς Ἴων ὁ πρὸς πολλαῖς τραγῳδίαις γράψας τὰς Ἐπιδημίας, ὧν μέγα ἀπόσπασμα διετήρησεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος[1]. Ἐν τῷ

[1]) Ἀθήν. XIII 603 E—604. "Ἴων ὁ ποιητὴς ἐν ταῖς ἐπιγραφομέναις Ἐπιδημίαις γράφει οὕτως· "Σοφοκλεῖ τῷ ποιητῇ ἐν Χίῳ συνήντησα, ὅτε ἔπλεε ἐς Λέσβον στρατηγός, ἀνδρὶ παιδιώδει παρ' οἶνον καὶ δεξιῷ. Ἑρμησίλεω δὲ ξείνου οἱ ἐόντος καὶ προξείνου Ἀθηναίων ἱστιῶντος αὐτόν, ἐπεὶ παρὰ τῷ πῦρ ἑστεὼς ὁ τὸν οἶνον ἐγχέων παῖς ἐρυθριέων δῆλος ἦν εἶπε τε· Βούλει με ἡδέως πίνειν; φάντος δ' αὐτοῦ, βραδέως τοίνυν καὶ πρόσφερέ μοι καὶ ἀπόφερε τὴν κύλικα. Ἔτι πολὺ μᾶλλον ἐρυθρυήσαντος τοῦ παιδὸς εἶπε πρὸς τὸν συγκατακείμενον, ὡς καλῶς Φρύνιχος ἐποίησεν εἰπας·

λάμπει δ' ἐπὶ πορφυρέαις παρῇοι φῶς ἔρωτος.

καὶ πρὸς τόδε ἠμείφθη ὁ Ἐρετριεὺς γραμμάτων ἐὼν διδάσκαλος· σοφὸς μὲν δὴ σύ γε εἶ, ὦ Σοφόκλεες, ἐν ποιήσι· ὅμως μέντοι γε οὐκ εὖ εἴρηκε Φρύνιχος πορφυρέας εἰπὼν τὰς γνάθους τοῦ καλοῦ. Εἰ γὰρ ὁ ζωγράφος χρώματι πορφυρέῳ ἀναλείψειε τοῦδε τοῦ παιδὸς τὰς γνάθους, οὐκ ἂν ἔτι καλὸς φαίνοιτο. Οὐ κάρτα δεῖ τὸ καλὸν τῷ μὴ καλῷ φαινομένῳ εἰκάζειν. Ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ Ἐρετριεῖ ὁ Σοφοκλέης· οὐδὲ τόδε σοι ἀρέσκει ἄρα, ὦ ξεῖνε, τὸ Σιμωνιδήιον, κάρτα δοκέειν τοῖσι Ἕλλησι εὖ εἰρῆσθαι

πορφυρέου στόματος ἱεῖσα φωνὰν παρθένος.

οὐδ' ὁ ποιητής, ἔφη, λέγων χρυσοκόμαν Ἀπόλλωνα· χρυσέας γὰρ εἰ ἐποίησεν ὁ ζωγράφος τὰς τοῦ θεοῦ κόμας καὶ μὴ μελαίνας, χεῖρον ἂν ἦν τὸ ζωγράφημα. Οὐδὲ ὁ φὰς ῥοδοδάκτυλον· εἰ γάρ τις ἐς ῥόδεον χρῶμα βάψειε τοὺς δακτύλους, πορφυροβάφου χέρας καὶ οὐ γυναικὸς καλῆς ποιήσει. Ἐπιγελασάντων δὲ ὁ μὲν Ἐρετριεὺς ἐνωπήθη τῇ ἐπιραπίξι, ὁ δὲ πάλιν τοῦ παιδὸς τῶν λόγων εἶχετο. Εἴρετο γάρ μιν ἀπὸ τῆς κύλικος κάρφος τῷ μικρῷ δακτύλῳ ἀπαιρετέοντα, εἰ κατορᾷ τὸ κάρφος. Φάντος δὲ κατορᾶν, ἄπο τοίνυν φύσησον αὐτό· ἵνα μὴ πλύνοιτο ὁ δάκτυλος εὖ. Προσαγαγόντος δ' αὐτοῦ τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν κύλικα, ἐγγυτέρω τὴν κύλικα τοῦ ἑαυτοῦ στόματος ἦγε, ἵνα δὴ ἡ κεφαλὴ τῇ κεφαλῇ ἀσσοτέρω γέννηται. Ὡς δ' ἦν κάρτα πλησίον περιβαλὼν τῇ χερὶ ἐφίλησε. Ἐπικροτησάντων δὲ πάντων ξὺν γέλωτι καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συγγράμματι τούτῳ ὁ Σοφοκλῆς εὐτραπέλως πάνυ διαλέγεται πρός τινα γραμμάτων διδάσκαλον περὶ αἰσθητικῶν ζητημάτων, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν ταῖς συναναστροφαῖς αὐτοῦ ἦτο εὔθυμος καὶ χαρίεις. Πλὴν τῆς ἀφηγήσεως ταύτης τοῦ Ἴωνος φέρονται καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα περὶ στρατηγίας τοῦ ποιητοῦ [1]. Κατὰ τὸν Πλούταρχον [2] ὁ Νικίας ἠρώτησε τὸν Σοφοκλέα, ἵνα οὗτος εἴπῃ γνώμην ἅτε ὁ πρεσβύτερος τῶν συστρατήγων, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη, ἐγὼ παλαιότατός εἰμι, σὺ δὲ πρεσβύτατος. Ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀνῆκε εἰς τοὺς προβούλους, οἵτινες κατέστησαν τοὺς τετρακοσίους [3]. Ἔκ τινος δὲ παρανοήσεως καταρρέει ἡ εἴδησις τοῦ Ἰουστίνου [4], ὅτι ὁ Περικλῆς μετὰ τοῦ ἡμετέρου τραγικοῦ ἐδήου τὴν Πελοπόννησον. Πρὸς δὲ ὁ τραγικὸς ἐγένετο καὶ Ἑλληνοταμίας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ δὲν ἔμενεν ἀπαθὴς θεατής, ἀλλὰ μετεῖχε τῶν πολιτικῶν, ὡς οἱ χρηστοὶ πολῖται Ἀθηναῖοι. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ Πε-

βοῇ ὡς εὖ ὑπηγάγετο τὸν παῖδα, μελετῶ, εἶπε, στρατηγέειν, ὦ ἄνδρες· ἐπειδήπερ Περικλέης ποιέειν μὲν μ' ἔφη, στρατηγέειν δ' οὐκ ἐπίστασθαι. Ἆρ' ὧν οὐ κατ' ὀρθόν μοι πέπτωκε τὸ στρατήγημα; τοιαῦτα πολλὰ δεξιῶς ἔλεγέ τε καὶ ἔπρησεν, ὅτε πίνοι ἢ παίζοι· τὰ μέντοι πολιτικὰ οὔτε σοφὸς οὔτε ρεκτήριος ἦν, ἀλλ' ὡς ἄν τις εἷς τῶν χρηστῶν Ἀθηναίων „

1) Οὐαλέριος Μάξιμος 4, 3 "Καί ποτε τοῦ Σοφοκλέους, ὅτε συστρατηγῶν ἐξέπλευσε μετ' αὐτοῦ παῖδα καλὸν ἐπαινέσαντος, οὐ μόνον ἔφη τὰς χεῖρας, ὦ Σοφόκλεις, δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγόν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις „.

2) Ἐν βίῳ Νικίου κεφ. 15

3) Ῥητορ. III, 18 "Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη. "Τί δέ; οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; "Ἔφη„ οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; "Ναί„ ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω „. Κατὰ τὸν Bergk Σοφοκλῆς ἐνταῦθα μόνον ὁ τραγικός δύναται νὰ ἦναι καὶ οὐχὶ ὁ ὀλιγαρχικός, ὅστις βραδύτερον ἀνῆκε καὶ εἰς τοὺς τριάκοντα· διότι τοῦτον Ἀριστοτέλης διά τινος προσθήκης ἤθελε καταστήσει φανερόν. Νομίζει δ' ὅμως ὁ εἰρημένος φιλόλογος, ὅτι τὸ Πεισανδρος πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς Τεισανδρος.

4) Ἰουστῖν. III, 6, 12.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρικλέους τὰ μέγιστα πολιτικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ζητήματα ἐλύοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, οἱ πολῖται τῆς ἡγεμονίδος ταύτης πόλεως ἦσαν οἱ πολιτικώτατοι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐκ τοῦ βίου τούτων ὁ ποιητὴς ἤντλησε πλεῖστα πολιτικὰ ἀξιώματα, ὧν ἐπλήρωσε τὰς τραγῳδίας αὐτοῦ. Διαφέρει δὲ πρὸς τοὺς πλείστους ποιητὰς καὶ πεζογράφους τῆς ἑαυτοῦ ἐποχῆς, ὄντας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀριστοκρατικούς. Ὁ συστράτηγος τοῦ Περικλέους δημοκρατικὸς ὢν λίαν τεχνηέντως ταπεινοῖ τοὺς τυράννους Ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ γίνεται κατάδηλον, πόσον ταχέως ὁ ἀγαθὸς Κρέων μεταβάλλεται εἰς τύραννον, ὅτε τοὺς οἴακας τῆς πολιτείας καταλαβὼν ἐνόμισεν, ὅτι ἡ τυραννὶς κινδυνεύει. Ἐν δὲ τῇ ἀπεικονίσει τοῦ Αἰγίσθου, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Οἰδίποδος καταδεικνύεται τὸ πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος τοῦ Ἀθηναίου ποιητοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἦτο δημοκρατικός, ἐπειδὴ εὑρίσκομεν αὐτὸν συστράτηγον τοῦ Περικλέους, ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ἦτο πολιτικὸς φίλος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ξανθίππου καὶ ἴσως ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ἐχει ὑπαινιγμοὺς περὶ τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός, ὡς ἐν τῇ ἑπομένῃ ἀναλύσει τοῦδε τοῦ δράματος ἔσται λόγος. Δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε ἀκριβῆ γνῶσιν, ὅτι ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ μεγάλου τούτου πολιτικοῦ ἔκειτο τὸ μέλλον τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Διότι ἐν ταῖς Τραχινίαις[1] παραβάλλει τοῦτον πρὸς τὸν μυθικὸν Ἡρακλέα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δρᾶμα τοῦτο ἐδιδάχθη ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ἴσως ὁ ποιητὴς ἐποίει τοὺς στίχους τούτους κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐγνώσθη,

[1] Ἐν στίχ. 1113

Ὦ τλῆμον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ
ἔξουσαν, ἀνδρὸς τοῦδέ γ' εἰ σφαλήσεται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτι κινδυνεύει ὁ περικλεὴς ἐκεῖνος πολιτικός. Οὕτως τλήμων ἦτο ἡ Ἑλλάς, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐτελεύτα ὁ ἄριστος τῶν Ἀθηνῶν πολιτευτής.

Μετὰ τὴν ἐκουσίαν τοῦ Αἰσχύλου φυγὴν ὁ Σοφοκλῆς ἠγωνίζετο ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ, εἰς δὲ τὸν ἀγῶνα κατήρχοντο πολλοὶ ἐπιφανεῖς ταύτης τῆς ἐποχῆς ποιηταί, ὡς Ἴων ὁ Χῖος, Ἀχαιὸς ὁ Ἐρετριεύς, Ἀγάθων ὁ Ἀθηναῖος, ὁ Φιλοκλῆς καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς διαπρέπει ὁ υἱὸς τῆς λαχανοπώλιδος Εὐριπίδης. Αἱ σχέσεις τῶν δύο τούτων μεγάλων τραγικῶν ἦσαν εὐγενεῖς, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ἐκ τῆς λύπης, ἥτις κατέλαβε τὸν Σοφοκλέα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ αὐτοῦ. Ἀκούσας, ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ Εὐριπίδης προσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἔχων φαιὸν ἱμάτιον καὶ εἰσήγαγε τόν τε χορὸν καὶ τοὺς ὑποκριτὰς ἀστεφανώτους[1]. Πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ βιογράφου δὲν ἀντίκεινται οἱ Βάτραχοι τοῦ Ἀριστοφάνους· διότι ἐνταῦθα λέγεται, ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἦτο φίλος τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἦτο καὶ ἐχθρὸς τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ ποιητὴς τῆς Ἀντιγόνης εἶχε τοιοῦτον ἦθος, ὥστε ὑπὸ πάντων ἠγαπᾶτο καὶ ὑπὸ ὀλίγων ἢ οὐδενὸς ἐμισεῖτο. Ἄλλως ἡ Μοῦσα ηὐνόησεν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε οὐδένα ἐφθόνει. Κατὰ μὲν τὸν Καρύστιον ἔλαβεν εἴκοσι νίκας, κατ' ἄλλους δὲ πλείονας, πολλάκις δευτερεῖα καὶ οὐδέποτε τρίτα, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἀποτυχία[2].

Τὰ κατὰ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ ἀγνοοῦμεν γινώσκοντες μόνον διένεξίν τινα πρὸς τὸν υἱὸν Ἰοφῶντα.

[1]) Ὅρα Westermann σελ. 135.

[2]) Ὑπὸ τῶν συγχρόνων λίαν ἐτιμᾶτο ὁ τραγικός, Ξενοφ. ἐν Ἀπομν. 1, 4, 3, "Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπῶν ποιήσει Ὅμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυράμβῳ Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ τραγῳδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιΐᾳ Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν „.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ Σοφοκλῆς ἐκ μὲν τῆς νομίμου γυναικὸς Νικοστράτης ἔσχε τὸν Ἰοφῶντα, ἐκ δὲ τῆς ἑταίρας Θεωρίδος[1] *τῆς Σικυωνίας τὸν Ἀρίστωνα, οὗ υἱὸς ἦτο ὁ νεώτερος Σοφοκλῆς. Οὗτος βραδύτερον δι' ἰδίων ἔργων καὶ διὰ τῶν τοῦ πάππου ἐκτήσατο μὲν κλέος, ἀλλ' ἐκ πολλῶν τεκμηριοῦται, ὅτι ἡ Μοῦσα τούτου δὲν ὡμοίαζε πρὸς τὴν ἐκείνου. Ὁπωσδήποτε ὅμως κατά τινα διήγησιν ὁ ποιητὴς ἠγάπα μᾶλλον τὸν ἔγγονον τὸν ἐκ τῆς ἑταίρας ἢ τὸν νόμιμον υἱὸν Ἰοφῶντα*[2]*, ὅστις φθονήσας ἐνεκάλεσε τῷ πατρὶ πρὸ τῶν φρατόρων ὡς ὑπὸ γήρως παραφρονοῦντι. Οἱ φράτορες ἐπετίμησαν τῷ Ἰοφῶντι, κατὰ δὲ τὸν Σάτυρον ὁ μέγας ποιητὴς εἶπεν· "Εἰ μέν εἰμι Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ, εἰ δὲ παραφρονῶ, οὐκ εἰμὶ Σοφοκλῆς„. Πρὸς ἔνδειξιν δ', ὅτι δὲν παραφρονεῖ, ἀνέγνω τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ ἢ ἓν χορικὸν ᾄσμα τούτου*[3]*. Τινὲς εἰκάζουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὑπενίσσεται τὴν ἀσέβειαν ταύτην τοῦ Ἰοφῶντος*[4]*. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ*

[1]) *Ἀθήν. XIII*, 592 "*Σοφοκλῆς δ ὁ τραγῳδιοποιὸς ἤδη γέρων ὢν ἠράσθη Θεωρίδος τῆς ἑταίρας*„.

[2]) *Αἰτία τούτου εἶναι, ὅτι ὁ Ἰοφῶν ἦτο ἄτεκνος.* Ὅρα Bergk. σελ. 365

[3]) Westermann σελ. 129 "*Ἔχων γὰρ ἐκ μὲν Νικοστράτης Ἰοφῶντα, ἐκ δὲ Θεωρίδος Σικυωνίας Ἀρίστωνα, τὸν ἐκ τούτου γενόμενον παῖδα Σοφοκλέα τοὔνομα πλέον ἔστεργεν. Καί ποτε . . . ἐν δράματι εἰσήγαγε τὸν Ἰοφῶντα αὐτῷ φθονοῦντα καὶ πρὸς τοὺς φράτορας ἐγκαλοῦντα τῷ πατρὶ ὡς ὑπὸ γήρως παραφρονοῦντι. Οἱ δὲ τῷ Ἰοφῶντι ἐπετίμησαν. Σάτυρος δέ φησιν αὐτὸν εἰπεῖν "Εἰ μέν εἰμι Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ, εἰ δὲ παραφρονῶ οὐκ εἰμι Σοφοκλῆς „ καὶ τότε τὸν Οἰδίποδα παραναγνῶναι.„* "Cicero Cat maj VII. 22 "Tum senex dicitur eam fabulam quam in manibus habebat et proxime scripserat, Oedipum Coloneum, recitasse judicibus quaesisseque, num illud carmen desipientis videretur. Quo recitato sententiis judicum est liberatus». *Παράβαλλ. Λουκιαν. περὶ μακροβ.* 21

[4]) *Οἰδιπ. ἐπὶ Κολων.* 1189

> ..... *ὥστε μηδὲ δρῶντά σε*
> *τὰ τῶν κακίστων κἀσεβεστάτων, πάτερ,*
> *θέμις σέ γ' εἶναι κεῖνον ἀντιδρᾶν κακῶς.*
> *ἀλλ' ἔα γιν' εἰοὶ χἀτέροις γοναὶ κακαί*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διήγησις ἀπορρέει ἔκ τινος κωμῳδίας, ἐξ ἧς ἤντλησαν μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Ἄλλως ὁ περιπατητικὸς Σάτυρος, εἰς ὃν ὁ βιογράφος παραπέμπει, εἶναι φίλος τῶν ἀνεκδότων, ὧν οὗτος ἐπλήρωσε τὰ γραμματολογικὰ καὶ βιογραφικὰ αὐτοῦ συγγράμματα.

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου τοῦ Σοφοκλέους διαφωνοῦσιν αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἴστρος καὶ ὁ Νεάνθης λέγουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς βαλὼν εἰς τὸ στόμα ῥᾶγα σταφυλῆς ἔτι ὀμφακίζουσαν ἀπεπνίγη. Ὁ δὲ Σάτυρος παραδίδει, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν Ἀντιγόνην ἀναγινώσκων καὶ περὶ τὸ τέλος εἰς μακρὰν περίοδον ἐμπεσών, ἥτις δὲν εἶχεν οὔτε μέσην, οὔτε ὑποστιγμὴν πρὸς ἀνάπαυσιν, μετὰ τῆς φωνῆς καὶ τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν[1]. Κατ' ἄλλους ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησεν ἐκ χαρᾶς μετὰ τὴν νίκην τῆς τραγῳδίας. Πρὸς τὸν πρῶτον τρόπον τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ συμφωνεῖ καί τι ἐπίγραμμα τοῦ νεωτέρου Σιμωνίδου[2]. Ἐκ τῶν ποικίλων τούτων διηγήσεων ἀποβαίνει μὲν δυσχερὲς νὰ ἀνεύρῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ ἦτο ἀνώδυνος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Φρύνιχος ἐν ταῖς Μούσαις διδαχθείσαις ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ[3].

καὶ θυμὸς ὀξύς, ἀλλὰ νουθετούμενοι
φίλων ἐπῳδαῖς ἐξεπάδονται φύσιν.

[1]) Ἡ εἴδησις αὕτη εἶναι ὅλως παράδοξος· διότι ὁ ποιητὴς ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης δὲν ἔθανεν· ἂν δ' ἡ τραγῳδία αὕτη ἐδιδάχθη τὸ δεύτερον ἔν τινι δήμῳ τῆς Ἀττικῆς, οὔτε ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ ἀναγινώσκῃ ταύτην οὔτε νὰ χαρῇ διὰ τοιαύτην νίκην.

[2]) Ἀνθολογ. Παλ. 7, 20.

Εὐβέσθης, γηραιὲ Σοφόκλεις, ἄνθος ἀοιδῶν,
οἰνωπὸν Βάκχου βότρυν ἐρεπτόμενος.

[3]) Meineke Com. II, σελ. 592.

Μάκαρ Σοφοκλέης, ὃς πολὺν χρόνον βιούς
ἀπέθανεν, εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ δεξιός,
πολλὰς ποιήσας καὶ καλὰς τραγῳδίας·
καλῶς δ' ἐτελεύτησ', οὐδὲν ὑπομείνας κακόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὡσαύτως ἡ ταφὴ τοῦ Σοφοκλέους εἶναι συνδεδεμένη μετά τινος μύθου. Κατὰ τὸν βιογράφον ὁ ποιητὴς ἐτέθη ἐν τῷ πατρῴῳ τάφῳ, ὅστις ἔκειτο ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ φερούσῃ πρὸς τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀπεῖχε τοῦ τείχους ἕνδεκα στάδια. Ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπολιόρκουν τότε στενῶς τὴν πόλιν τοῦ Θησέως καὶ οἱ πολιορκούμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ θάψωσι τὸν ποιητὴν ἐν τῷ πατρῴῳ τάφῳ, ὁ Διόνυσος ἐπιστὰς τῷ Λυσάνδρῳ κατ' ὄναρ ἐκέλευσεν αὐτῷ, ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν ταφήν Τούτου δ' ὀλιγωρήσαντος ὁ θεὸς ἐπέστη καὶ τὸ δεύτερον τὸ αὐτὸ κελεύων. Τότε ὁ Λύσανδρος μαθὼν παρὰ φυγάδων, ὅτι ὁ τελευτήσας εἶναι ὁ Σοφοκλῆς, πέμψας κήρυκα ἐπέτρεψε τοῖς Ἀθηναίοις, ἵνα θάψωσι τὸν νεκρόν[1]. Τὰ αὐτὰ περίπου ἐπαναλαμβάνει ὁ Πλίνιος [2]. Ἀμφότεροι ὅμως ἁμαρτάνουσιν ὀνομάζοντες τὸν Λύσανδρον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ εἴπωσι τὸν ἐν Δεκελείᾳ στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων [3]. Οὗτοι μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσσαις ναυμαχίαν εἶχον τὴν διάθεσιν, ἵνα ποιήσωσι συνθήκας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ ἐν τῇ Δεκελείᾳ στρατηγὸς τούτων ἐπέτρεψεν, ὡς φαίνεται, τὴν ταφήν, ὅπως τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἐναργῆ καταστήσῃ. Ὁπωσδήποτε ὁ Σοφοκλῆς ἐτάφη ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ εἰς Δεκέλειαν. Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ ἐτέθη Σειρὴν καὶ λίαν τιμητικὸν ἐπίγραμμα [4]. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἠγάπων τὸν ποιητὴν ἐν τῷ βίῳ,

[1]) Ὅρα Westermann σελ 130.

[2]) *N. H.* 7 30

[3]) Ὁ Παυσανίας παραδίδωσιν, ὅτι τοῦτο συνέβη ἐπί τινος εἰσβολῆς τῶν Λακεδαιμονίων· I, 21, 1, "Λέγεται δὲ Σοφοκλέους τελευτήσαντος ἐσβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν Λακεδαιμονίους, καὶ σφῶν τὸν ἡγούμενον ἰδεῖν ἐπιστάντα οἱ Διόνυσον κελεύειν τιμαῖς, ὅσαι καθεστήκασι ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι τὴν Σειρῆνα τὴν νέαν τιμᾶν· καὶ οἱ τὸ ὄναρ Σοφοκλέα καὶ τὴν Σοφοκλέους ποίησιν ἐφαίνετο ἔχειν. Εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν„.

[4]) Κρύπτω τῷδε τάφῳ Σοφοκλῆ πρωτεῖα λαβόντα
τῇ τραγικῇ τέχνῃ, σχῆμα τὸ σεμνότατον·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὕτως ἐτίμησαν αὐτὸν καὶ μετὰ θάνατον ὡς ἥρωα. Τεσσαράκοντα δὲ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ ῥήτωρ Λυκοῦργος, ὅστις μετὰ τὸν Περικλέα εἶναι ὁ ἐπιφανέστατος κοσμήτωρ τῶν Ἀθηνῶν, εἰσήγαγε νόμον καὶ ἔτυχε τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ, καθ' ὃν ἀνετέθησαν χαλκαῖ εἰκόνες τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, αἱ τραγῳδίαι τούτων ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀντεγράφησαν καὶ ὁ τῆς πόλεως γραμματεὺς παρανεγίνωσκε ταύτας τοῖς ὑποκριταῖς.

Ὁ Σοφοκλῆς οὐ μόνον διέπρεψεν ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ ὡς μέγας ποιητής, ἀλλὰ καὶ ἐβελτίωσε τὴν σκηνὴν καὶ τελειοτέραν ἀνέδειξε τὴν δραματικὴν τέχνην. Κατὰ τὸν Σάτυρον ὁ τραγικὸς οὗτος ἐπενόησε τὴν καμπύλην βακτηρίαν, ἣν οἱ γέροντες ἔφερον ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ ἐξεῦρε τὰς λευκὰς τῶν ὑποκριτῶν καὶ τῶν χορευτῶν κρηπῖδας [1]. Πρὸ πάντων ἡ βελτίωσις τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ τραγικοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπινόησιν τοῦ τρίτου ὑποκριτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Θέσπις εἶχεν ἕνα μόνον, καὶ ὁ Αἰσχύλος δύο. Ἀπὸ Σοφοκλέους καὶ ἑξῆς ὁ ἀριθμὸς ἔμεινεν ἀμετάβλητος. Οὕτω τὸ πρῶτον πρόσωπον εἶχεν ὁ πρωταγωνιστής, ὅστις ἀνάπτυσσε τὴν κυρίαν τοῦ δράματος ἰδέαν ἀπεικονίζων τάς τε τοῦ βίου περιπετείας καὶ τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου πάθη. Τούτου ὑποδεέστερον πρόσωπον ἦτο ὁ δευτεραγωνιστής, ὅστις ἐποίει ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πρωταγωνιστήν. Οὗτος κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ τὴν μιμητικὴν ἐμπειρίαν ὤφειλε νὰ ἦναι ὑποδεέστερος τοῦ πρώτου. Καὶ οὐ μόνον ὑπὸ ποιητικὴν ἔποψιν δὲν εἶχε τὴν πρώτην θέσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ, τῇ ὑποκριτικῇ, ὤφειλε νὰ ὑποχωρήσῃ, ὅπως μὴ τὸν πρωταγωνιστὴν ἐπισκιάσῃ. Τοῦ δὲ τριγωνιστοῦ ἡ θέσις ἦτο οὕτω ταπεινή, ὥστε συχνάκις οὗτος ὑπὸ τῶν θεατῶν ἀπεδοκιμάζετο. Ὁ Σοφοκλῆς λοιπὸν ἔχων τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἠδυνήθη δι'

[1] Ὅρα Westermann σελ. 128.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀντιθέσεως νὰ εἰκονίσῃ τὰ ἤθη τῶν δρώντων προσώπων ἐναργέστερον ἢ ὁ Αἰσχύλος. Οὕτως ἡ Ἰσμήνη ἀντιτίθεται τῇ Ἀντιγόνῃ, ἡ Χρυσόθεμις τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ πρὸς τὸν πανοῦργον Ὀδυσσέα ὁ εὐθὺς Νεοπτόλεμος [1]. Πρὸ τοῦ Αἰσχύλου ὁ χορὸς συνίστατο ἐκ πεντήκοντα ἀνδρῶν, ὁ δὲ Μαραθωνομάχος ποιητὴς διετήρησε μὲν τὸν ἀριθμὸν τῶν χορευτῶν, διεῖλεν ὅμως αὐτοὺς εἰς τέσσαρα τμήματα, ὧν ἕκαστον ἐκ δώδεκα χορευτῶν συνιστάμενον ἀνῆκεν εἰς ἓν τῶν δραμάτων τῆς τετραλογίας. Ὁ δὲ Σοφοκλῆς ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἰς 15 [2]. Πρὸς τούτοις ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἤρξατο ἀγωνιζόμενος δρᾶμα πρὸς δρᾶμα, ἤτοι ἔλυσε τὴν ἐσωτερικὴν τῆς τριλογίας ἑνότητα. Αἱ τρεῖς τραγῳδίαι τοῦ Αἰσχύλου (δηλαδὴ πλὴν τοῦ σατυρικοῦ δράματος) ἀπετέλουν ἓν ὅλον, οὗ τὸ μὲν πρῶτον εἶχε τὴν π ρ ό τ α σ ι ν, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἐ π ί τ α σ ι ν, καὶ τὸ τρίτον τὴν κ α τ ά σ τ α σ ι ν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ σῳζομένῃ τριλογίᾳ. Ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι ἡ Κλυταιμνήστρα φονεύει τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἐν ταῖς Χοηφόροις ὁ Ὀρέστης τὸ ἔγκλημα ἐπιτείνων φονεύει τὴν μητέρα, καὶ ἐν ταῖς Εὐμενίσιν ὁ μητραλοίας ἀθῳοῦται. Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς σειρᾶς τῶν πράξεων κεῖται ἐν τῷ ἔπει, ἐν αὐτοῖς τοῖς μύθοις, ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τοῖς νόμοις τοῦ κόσμου.

Οὐ μόνον τὴν σκηνήν, ἀλλὰ καὶ τὴν δραματικὴν τέχνην ἐβελτίωσεν ὁ τραγικὸς οὗτος. Ἐν ᾧ τὰ λυρικὰ τοῦ Αἰσχύλου ᾄσματα ἔχουσι μεγάλην περιοχήν, ὁ Σοφοκλῆς τὸ μέγεθος τούτων περιορίσας κατέστησε τὸ δρᾶμα τεχνικώτερον. Ὁ Αἰσχύλος ἐν τῷ δράματι εἶναι ὑψιπορώτερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος, ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς εἶναι τεχνικώτερος ἐκείνου, εἶναι ὁ Φειδίας τῆς δραματικῆς τέχνης. Διὰ τοῦτο ὁ θέλων νὰ σπου-

[1] Ὅρα εἰσαγωγὴν εἰς Φιλοκτ. σελ. 56·

[2] Σουΐδας ἐν λ· χορὸς καὶ Σοφοκλῆς καὶ Τζέτζ. Προλεγόμ. εἰς Λυκόφρ· σελ. 254.

Διμοίρια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δάσῃ τοὺς νόμους τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας ὀφείλει νὰ μελετήσῃ ἀκριβῶς τὰ δράματα τοῦ μεγάλου τούτου ἀριστοτέχνου.

Κατὰ τὸν Σταγειρίτην ἡ τραγῳδία διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη, τὸν πρόλογον, τὸ ἐπεισόδιον, τὴν ἔξοδον καὶ τὸ χορικόν. Καὶ πρόλογος μὲν ὀνομάζεται τὸ πρὸ τῆς παρόδου μέρος τῆς τραγῳδίας, ἐπεισόδιον δὲ τὸ μεταξὺ τῶν χορικῶν κειμένων καὶ ἔξοδος ἐκεῖνο τὸ μέρος, μεθ' ὃ οὐδὲν χορικὸν ἀκολουθεῖ[1]. Πάροδος, ἥτις ὑπέστη πολλὰς καὶ ποικίλας μεταβολάς, ὀνομάζεται τὸ πρῶτον ᾆσμα τοῦ χοροῦ. Στάσιμον δὲ καλεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ χοροῦ ᾀδόμενον ᾆσμα, ὅτε οὗτος ἐλάμβανε θέσιν παρὰ τῇ ὀρχήστρᾳ, ἧδε δὲ τοῦτο οὐχὶ ἀκίνητος μένων[2]. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴν λυρικὸν πυρῆνα καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ ἔχει ἄμεσον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος σχέσιν. Τὰ στάσιμα ὅμως τοῦ Ἀγάθωνος, ᾧ ἠκολούθησε καὶ ὁ Εὐριπίδης, ἦσαν ἐμβόλιμα[3], δηλ. ὁ χορὸς ἠδύνατο νὰ ᾄδῃ ταῦτα πάντοτε, ὅτε οἱ ὑποκριταὶ δὲν ἀπησχόλουν τοὺς θεατάς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στασίμων ἐν ἑκάστῃ τραγῳδίᾳ εἶναι διάφορος καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ συχνότερον εὑρίσκονται καὶ μείζονα περιοχὴν

[1]) Ἀριστοτέλ. Ποιητικ. XII· "Κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί, πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικόν„. Ἐν Ῥητορ. III, 14 "τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον„.

[2]) "Ορα Τζέτζην I στίχ. 51

"Αλλοι δὲ τὸ στάσιμον χοροῦ φασιν μέρος
ἔνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου τῶν μέτρων·
πάλιν ὁ Εὐκλείδης δέ φησιν ὧδέ πως·
ὅταν χορὸς στὰς τι κατάρχεται λέγων.

[3]) Ἀριστοτέλ. Ποιητ. κεφ. XVIII. "Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὡς παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ. Τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ ᾀδόμενα οὐ μᾶλλον τοῦ μύθου ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστίν· διὸ ἐμβόλια ᾄδουσιν, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. Καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν ἢ ἐπεισόδιον ὅλον;„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔχουσι, παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ σπανιώτερον καὶ εἶναι οὐχὶ μεγάλα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στάσιμα κατὰ τὸν ῥοῦν τῆς ὑποθέσεως ἔχουσι σπουδαῖον καὶ σεμνὸν ἦθος, αἱ τοῦ χοροῦ κινήσεις εἶναι ἀξιοπρεπεῖς. Εἰς τὴν φύσιν τοῦ στασίμου ἁρμόζει καὶ ἡ ἐμμέλεια, ἐν ᾧ ἡ σπουδὴ τῆς παρόδου καὶ τὸ πάθος τῶν κομμῶν ἀπῄτουν ζωηροτέρας χορικὰς καὶ ἐναργεῖς τῶν χειρῶν κινήσεις. Κομμοὶ δὲ ὀνομάζονται τὰ θρηνώδη ᾄσματα, ἅπερ ἀμοιβαίως ᾖδον οἱ ὑποκριταὶ μετὰ τοῦ χοροῦ. Τὰ δὲ ᾄσματα τὰ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν ᾀδόμενα καλοῦνται ἀπὸ σκηνῆς, ὡς τὸ ὑφ' ἑνὸς μόνου ᾀδόμενον καλεῖται μονῳδία[1]. Κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην ἀναλύομεν τὴν Ἀντιγόνην ἐν τοῖς ἑπειτα.

Ὁ Σοφοκλῆς περιορίσας τὰ χορικὰ ᾄσματα ἐπειρᾶτο νὰ πλέκῃ τὸν μῦθον τεχνικώτερον καὶ κατὰ τοῦτο ἐπέτυχεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ὡς δεικνύουσι πᾶσαι αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ Οἰδίπους τύραννος. Ὅπως δὲ ἐννοήσῃ τις τὴν ἔξοχον τέχνην τοῦ μεγάλου τούτου τραγικοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς σοφὰς τοῦ Σταγειρίτου παρατηρήσεις. Κατὰ τοῦτον οἱ μῦθοι εἶναι ἁπλοῖ καὶ πεπλεγμένοι καὶ ἁπλοῖ μὲν ὀνομάζονται ἐκεῖνοι, ἐν οἷς ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται, πεπλεγμένοι δέ, ἐν οἷς αὕτη μετ' ἀναγνωρισμοῦ[2]. Καὶ περιπέτεια ὀνομάζεται ἡ μεταβολὴ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων. Ἡ μεταβολὴ αὕτη πρέπει νὰ γίνηται κατὰ τὸ πιθανὸν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράννῳ τοῦ Σοφοκλέους. Ἀναγνωρισμὸς δὲ ὀνομάζεται, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἡ μεταβολὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν ἢ πρὸς φιλίαν ἢ πρὸς ἔχθραν. Κάλλιστος δὲ ἀναγνωρισμὸς εἶναι ὁ μετὰ περιπετειῶν συνδεόμενος, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυ-

[1]) Φώτ. ἐν λ. μονῳδία. Σουίδας ἐν λ. μονῳδία. Ἡσύχ. ἐν λ. μονῳδεῖν.
[2]) Ἀριστοτέλ. Ποιητ. κεφ. X.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ράννῳ συμβαίνει. Τοιοῦτος ἀναγνωρισμὸς παράγει ἔλεον καὶ φόβον, ἅπερ θηρεύει ἡ τραγῳδία. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πρόσωπα δέον νὰ διεγείρωσι φόβον ἢ ἔλεον, δὲν ἁρμόζει οἱ τὰ τραγικὰ πράττοντες νὰ ἦναι ἐχθροὶ ἢ οὐδέτεροι πρὸς τοὺς πάσχοντας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωσι φιλικὰς ἢ συγγενικὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις. Εἶναι πολὺ δραματικώτερον, ἂν γυνὴ φονεύσῃ τὸν ἄνδρα, ὡς ἡ Κλυταιμνήστρα τὸν Ἀγαμέμνονα, ἂν υἱὸς τὴν μητέρα, ὡς ὁ Ὀρέστης τὴν Κλυταιμνήστραν, ἂν υἱὸς τὸν πατέρα, ὡς ὁ Οἰδίπους τὸν Λάϊον, εἶναι, λέγω, πολὺ δραματικώτερον ἢ ἂν ἐχθρὸς φονεύσῃ ἐχθρόν. Ἡ δὲ τραγικὴ πρᾶξις κατὰ τρεῖς τρόπους δύναται νὰ γείνῃ· ἀ) ὑπὸ εἰδότων, ὡς ὑπὸ τῆς Μηδείας τοῦ Εὐριπίδου, ἥτις γινώσκουσα ἔκτεινε τὰ ἴδια τέκνα. β') ὑπὸ ἀγνοούντων μὲν τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας τοὺς δρῶντας μετὰ τῶν πασχόντων, βραδύτερον δὲ ἀναγνωριζόντων, οἷος ὁ Οἰδίπους τύραννος παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ γ') οἱ μέλλοντες νὰ πράξωσί τι τῶν ἀνηκέστων ἀναγνωρίζουσι πρὸ τῆς πράξεως. Ὁ μὲν πρῶτος τρόπος ἔχει μικρὰν δραματικὴν ἀξίαν, ὁ δὲ δεύτερος μείζονα καὶ ὁ τρίτος εἶναι ὁ ἄριστος.

Ὡς ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου ἐπιτυγχάνει ὁ Σοφοκλῆς, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῶν ἠθῶν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν τῇ ἠθοποιΐᾳ ὀφείλει ὁ ποιητὴς κατ' ἐξοχὴν νὰ θηρεύῃ δύο τινά, τὸ ἁρμόζον καὶ τὸ ὁμαλόν.[1] Ἐνίοτε τὰ πρόσωπα τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἔχουσιν ἀνώμαλον ἦθος, ὁ δὲ ποιητὴς δύναται ν' ἀπεικονίσῃ καὶ ἀνωμάλους χαρακτῆρας. Ἀλλὰ καὶ τότε ἡ ἀνωμαλία πρέπει νὰ ἦναι ὁμαλὴ γινομένη κατὰ τὸ πιθανὸν καὶ τὸ ἀναγκαῖον. Ὁ Σοφοκλῆς διαφέρει τῶν δύο ἄλλων τραγικῶν, ὅτι τὰ πρόσωπα τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ πλησιάζουσιν εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον,[2] ἐν ᾧ τὰ τοῦ Αἰ-

[1] Ἀριστοτέλ. Ποιητικ. XV.
[2] Ὅρα Ἠλέκτρ. 174. Φιλοκτ. 989. Ἀντιγόν. 605.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σχύλου ὑπερέχουσι κατὰ πολὺ τοῦτον καὶ τὰ τοῦ Εὐριπίδου εἶναι ὑποδεέστερα αὐτοῦ.

Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡ γλῶσσα τοῦ Σοφοκλέους διαφέρει πρὸς τὴν τῶν ἄλλων δύο ὁμοτέχνων. Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ παραλαβόντες τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον καὶ ταύτην διὰ Δωρικῶν τύπων ἐπιρρώσαντες νέον ἰδίωμα γλώσσης μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ἐδημιούργησαν, ὥστε οὗτοι κατὰ πρῶτον τὸ ἀττικὸν ὕφος ὥρισαν καὶ τὴν περὶ τὴν διάλεκτον τῶν ἀρχαίων αἴσθησιν ἐμόρφωσαν. Ἡ Ἰὰς ἔχει μὲν τὸ εὔπλαστον, ἀλλὰ καὶ τὸ μαλθακόν, δηλ. ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος ὁμοιάζει πρὸς τὸ Ἰωνικὰ σώματα. Λοιπὸν τὴν χαλαρὰν καὶ ἄτονον τῶν Ἰώνων διάλεκτον οἱ τραγικοὶ ἐτόνισαν μὲν διὰ Δωρικῶν τύπων, ἀλλ' οὕτως ἐδημιούργησαν γλῶσσαν, ἣν δὲν ἐλάλει ὁ τότε ἀττικὸς λαός. Ὁ Αἰσχύλος τὴν συμμετρίαν τῆς φράσεως πρὸς τὰς ἐννοίας θηρεύων ἀνύψωσεν εἰς ὑψηλὴν σφαῖραν τὸν τύπον τῆς γλώσσης.[1] Οὐδεὶς τῆς ἀρχαιότητος τραγικὸς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τοῦτον κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πληθὺν νέων λέξεων. Ἡ τοῦ Εὐριπίδου γλῶσσα διακρίνεται κατὰ τὴν ποικίλην φρασεολογίαν καὶ ἔχει ῥητορικὴν χροιάν. Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἡ παντοδύναμος αὕτη τέχνη εἰσέδυσε πανταχοῦ καὶ οὐδεὶς θέλων νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἠδύνατο ταύτην νὰ διαφύγῃ. Βεβαίως ἡ γλῶσσα αὕτη παρήχθη ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν καὶ ἀνομοίων πνευμάτων, ὅμως ἀντιπρόσωπος ταύτης κατ' ἐξοχὴν εἶναι ὁ Εὐριπίδης, ὅστις ἐγίνωσκε πάντας τοὺς τύπους τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ νὰ σφετερισθῇ καὶ μετὰ εὐφυΐας εἰς τὴν ποίησιν νὰ μεταγγίσῃ. Ὡς ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ ὁ Σοφοκλῆς κεῖται μεταξὺ τῶν δύο τούτων τραγικῶν τὸ σεμνὸν πάθος μετὰ ἀνθηρᾶς ῥητορικῆς

[1]) Οἱ μεταγενέστεροι ἐποίησαν κατάχρησιν τοῦ τοιούτου ὕφους καὶ ἐντεῦθεν ἐγεννήθησαν αἱ φράσεις τραγικὸς λῆρος, θεατρικός, τραγῳδεῖν, παρατραγῳδεῖν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συνδέων. Ὁ μέγας οὗτος ἀριστοτέχνης ἐπιτηδείως ἀναμιγνύει τὰ διάφορα τῆς γλώσσης χρώματα τὸ σύνηθες καὶ τετριμμένον διὰ νέων συνδέσεων ἀνυψῶν καὶ ἐξευγενίζων καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς ἁρμονίαν πρὸς τὰ πρόσωπα ἄγων[1].

[1]) *Πλείονα περὶ τῆς γλώσσης τῶν τραγικῶν ἰδὲ παρὰ* Schneider, De dialecto Sophoclis ceterorumque tragicorum Graecorum jen. 1822. Kühlstedt, Observationes criticae de tragicorum Graecorum dialecto, Reval. 1872

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΑΛΥΣΙΣ

ΤΗΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ἡ Ἑλλὰς ἀείποτε μέν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ, ἐν ᾗ τῶν λαῶν ἡ πλαστικὴ δύναμις εἶναι ἀκμαιοτάτη, παρήγαγε πλουσιωτάτην καὶ καλλίστην μυθικὴν ὕλην, ἐξ ἧς ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος ἐποίησε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ὁ δὲ Φειδίας ἐλάξευσε τοὺς θεοὺς αὐτοῦ καὶ οἱ μεγάλοι τραγικοὶ ἐδημιούργησαν τὰ ἑαυτῶν ἀριστοτεχνήματα. Ὁ μῦθος εἶναι ὁ πρωτότοκος τῆς καλλιτέκνου Ἑλλάδος γόνος, πρὸς ὃν οὐδενὸς ἄλλου λαοῦ ὅμοιον προϊὸν δύναται νὰ παραβληθῇ. Ἔνιοι τῶν νεωτέρων λαῶν ἐπιδεικνύουσιν ἔπη, ἅπερ μετὰ τόλμης παραβάλλουσι πρὸς τὰ τοῦ Ὁμήρου, δράματα, ἅπερ λέγουσι κρείττονα τῶν Αἰσχυλείων, καὶ φιλοσοφικὰς θεωρίας, ἃς νομίζουσιν ἴσας ἢ καὶ τελειοτέρας τῶν Ἀριστοτελικῶν καὶ Πλατωνικῶν· τίς ὅμως ἐτόλμησε νὰ παραβάλῃ τὴν ἰδίαν μυθολογίαν πρὸς τὴν ἑλληνικήν; Ὁ ἑλληνικὸς μῦθος ἠδυνήθη καὶ τὰς λεπτοτάτας ἰδέας νὰ ποιήσῃ αἰσθητὰς καὶ πάσαις ταῖς τάξεσι τοῦ λαοῦ νὰ καταστήσῃ προσιτάς. Ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ θησαυρῷ διαπρέπουσι τρεῖς μεγάλοι μυθικοὶ κύκλοι, ὁ Ἀργοναυτικός, ὁ Θηβαϊκὸς καὶ ὁ Τρωϊκός. Ὡς οἱ Ἴωνες ἐπικοὶ ἠσχολήθησαν περὶ τὸν Τρωϊκόν, οὕτως οἱ ἀττικοὶ δραματικοὶ κατ' ἐξοχὴν περὶ τὸν Θηβαϊκόν. Ἴσως ἡ γειτνίασις τῶν Ἰώνων πρὸς τὸ Τρωϊκὸν πεδίον καὶ ἴσως τὸ ὅμορον τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς εἶναι ἡ αἰτία τῆς προ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τιμήσεως τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' ἀναμφιλέκτως καὶ τεχνικὸς λόγος παρώτρυνε τοὺς τραγικοὺς ποιητὰς εἰς τοῦτο. Ὁ μὲν Τρωϊκὸς μυθικὸς κύκλος περιλαμβάνει κατ' ἐξοχὴν μάχας καὶ πλάνας ἥκιστα δραματικὰς οὔσας, ὁ δὲ Θηβαϊκὸς εἶναι μεστὸς ἐγκληματικῶν πράξεων κατὰ συγγενῶν διαπραχθεισῶν, αἵτινες κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ εἰσαγωγῇ εἰρημένα ὁμολογοῦνται δραματικώταται. Ὁ τραγικὸς ποιητής, ἅτε μὴ δυνάμενος νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν ὁλοκλήρους στρατοὺς μαχομένους, ἀναγκάζεται, ὅπως ἀναγγείλῃ τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης εἰς τοὺς θεατὰς δι' ἀγγέλων, ὡς ποιεῖ ὁ Αἰσχύλος ἐν Πέρσαις. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται μακραὶ διηγήσεις ἀποσοβοῦσαι τὸν διάλογον, ὅστις ἐπιχέει εἰς τὴν τραγῳδίαν ζωηρότητα καὶ ἀναδεικνύει αὐτὴν ὄντως δρᾶμα, μεταβάλλουσι ταύτην εἰς ἔπος ἐν τῷ θεάτρῳ ἀναγινωσκόμενον. Τούτου ἕνεκεν οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ὀρθῶς ποιοῦντες ἀπέφευγον ὅσον οἷόν τε τὰς μάχας, ἐκλέγοντες οἴκους, ὧν τὰ μέλη σειρὰ κακουργημάτων ἐμίανεν, ὡς τὰ τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τῶν Λαβδακιδῶν. Βεβαίως οἱ ἀρχαιότεροι τραγικοὶ ἐλάμβανον ὡς δραματικὴν ὑπόθεσιν τοὺς τυχόντας μύθους, ἀλλὰ τῆς τέχνης ἀναπτυχθείσης κατενοήθη, ὅτι πάντες οἱ μῦθοι δὲν εἶναι ἐπιτηδεία πρὸς ποίησιν τραγῳδίας ὑπόθεσις[1]. Ὁ μὲν λυρικὸς ποιητὴς δύναται πανταχόθεν νὰ λάβῃ ὑπόθεσιν, ὁ τραγικὸς ὅμως καὶ ὁ ἐπικὸς ὀφείλουσι νὰ ἐκλέξωσιν αὐτήν, ἅτε ἐκ ταύτης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαρτωμένης τῆς ἐπιτυχίας τοῦ δράματος ἢ τοῦ ἔπους.

Πρὸ πάντων ὁ μῦθος τῶν Λαβδακιδῶν παρέσχε τοῖς ἀρχαίοις τραγικοῖς καλὰς ὑποθέσεις πρὸς ποίησιν τραγῳδιῶν,

[1]) Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. XIII. "Πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα καὶ Οἰδίπουν καὶ Ὀρέστην καὶ Μελέαγρον καὶ Θυέστην καὶ Τήλεφον καὶ ὅσους ἄλλους συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆσαι„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀντιγόνη. Τῆς τραγῳδίας ταύτης ὡς εἰσαγωγὴ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὁ Οἰδίπους τύραννος τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ καὶ οἱ Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ Λαβδακίδης Λάϊος παρὰ τοῦ χρηστηρίου τοῦ Ἀπόλλωνος μαθών, ὅτι ἦτο πεπρωμένον νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, παρέδωκε τὸ γεννηθὲν αὐτῷ βρέφος[1] εἰς ποιμένα, ὅπως ἐκθέσῃ τοῦτο ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος. Ἀλλ' οὗτος οἰκτείρας τὸ νήπιον ἔδωκε Κορινθίῳ ποιμένι ἐπὶ τόῦ εἰρημένου ὄρους διατρίβοντι, ὅστις ἐθωρήσατο εἰς τὸν ἄτεκνον τῶν Κορινθίων βασιλέα Πόλυβον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Μερόπην. Τὸ νήπιον ἀνδρωθὲν μανθάνει παρὰ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου, ὅτι ἔμελλε νὰ γεννήσῃ τέκνα μετὰ τῆς ἰδίας μητρὸς καὶ φονεύσῃ τὸν πατέρα.[2]

Τὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ χρησμοῦ ὁ Οἰδίπους φοβούμενος πλανᾶται ἀνὰ τὴν Φωκίδα, ἔνθα φονεύει τὸν Λάϊον. Μετὰ τὸν φόνον ὁ πατραλοίας ἐξακολουθῶν τὴν πορείαν καὶ εἰς Θήβας ἐλθὼν λύει τὸ πολυθρύλητον τῆς Σφιγγὸς αἴνιγμα[3]. Παρὰ τῶν Θηβαίων λαμβάνει ἀμοιβὴν τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν Ἰοκάστην τὴν γυναῖκα τοῦ φονευθέντος Λαΐου, ἐξ ἧς ἐγένοντο αὐτῷ τέσσαρα τέκνα, δύο υἱοὶ καὶ δύο θυγατέρες, ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη. Ἀφ' οὗ ἐπί τινα χρόνον ὁ Οἰδίπους εὐτυχῶς τὸν βίον διήγαγεν, ἀνεγνώρισεν,

1) Λάϊε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτεῖς.
δώσω τοι φίλον υἱόν· ἀτὰρ πεπρωμένον ἐστίν
σοῦ παιδὸς χείρεσσι λιπεῖν φάος· ὥς γαρ ἔνευσεν
Ζεὺς Κρονίδης Πέλοπος στυγεραῖς ἀραῖσι πιθήσας,
οὗ φίλον ἥρπασας υἱόν· ὁ δ' ηὔξατό σοι τάδε πάντα.

2) Οἰδίπ. Τύραν. 788 καὶ 944.

3) Αθην. X. 456 B.

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
καὶ τρίτον ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
ἕρπετὰ κινεῖται ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,
ἔνθα τάχος γυίοιιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτι φονεὺς τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐγένετο καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐκτήσατο τέκνα. Τούτου γνωστοῦ γενομένου ἡ μὲν Ἰοκάστη ἀπήγξατο, ὁ δὲ Οἰδίπους ἐτύφλωσεν ἑαυτόν. Οἱ υἱοὶ τούτου θέλοντες νὰ παραδώσωσιν εἰς λήθην τὸ μίασμα κατέκλεισαν τὸν γέροντα ἐν οἰκίσκῳ, ὅστις ἀγανακτήσας καταρᾶται αὐτοῖς, ὅπως διὰ σιδήρου λάβωσι τὴν βασιλείαν. Οὗτοι δὲ τὴν πατρικὴν κατάραν φοβούμενοι ἀπεφάσισαν, ἵνα ἑκάτερος ἐπὶ ἓν ἔτος βασιλεύῃ. Καὶ πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ Ἐτεοκλῆς· ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐνιαυτοῦ δὲν παρέδιδε τῷ ἀδελφῷ τῷ σκῆπτρον, ὁ Πολυνείκης εἰς Ἄργος ἐλθὼν καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου εἰς γάμον λαβὼν μετὰ ἓξ ἄλλων στρατηγῶν ἐπὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα στρατεύεται. Οἱ στρατηγοὶ οἱ μετὰ τοῦ Πολυνείκους στρατευσάμενοι ἀπειλοῦσι μετὰ κομπορρημοσύνης τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Θηβῶν καὶ τὸν ἀνδραποδισμὸν τῶν κατοίκων. Αἱματηρᾶς δὲ μάχης γενομένης οἱ δύο υἱοὶ τοῦ πατραλοίου Οἰδίποδος φονεύουσιν ἀλλήλους. Κατὰ μὲν τὸν Αἰσχύλον[1] οἱ πρόβουλοι τῶν Θηβῶν, κατὰ δὲ τὴν προκειμένην τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίαν ὁ Κρέων ἀπεφάσισεν, ἵνα τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους, ἅτε κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρατευσαμένου, μείνῃ ἄταφον.

Ἐν τῷ Προλόγῳ (1—99) ἡ ἡρωΐς τοῦ δράματος διὰ φράσεων μαρτυρουσῶν τὸ φιλάδελφον αὐτῆς ἦθος ἀγγέλλει τῇ ἀδελφῇ Ἰσμήνῃ, ὅτι ὁ Κρέων ἐκέλευσεν, ἵνα τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνείκους μηδεὶς θάψῃ. Πόσον ἀπαισία ἡ τιμωρία αὕτη ἐλογίζετο ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν μυθικῶν χρόνων, δύναταί τις ῥᾳδίως νὰ κρίνῃ, ἂν μνησθῇ τοῦ προοιμίου τῆς Ἰλιάδος, ἔνθα ὁ ποιητὴς τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ θέλων νὰ διεγείρῃ οὐδεμίαν ἄλλην φοβερωτέραν ἰδέαν εὗρεν ἐπιτηδείαν πρὸς τοῦτο, ἢ ὅτι τὰ πτώματα πολλῶν ἡρώων ἐγένοντο τῶν κυ-

[1]) Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 929.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῶν καὶ τῶν οἰωνῶν σπαράγματα. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἡ Ἀντιγόνη ἀγγέλλει τῇ ἀδελφῇ, αἱ μεγάλαι τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν συμφοραὶ διαταράσσουσι τὴν διάνοιαν καὶ κρούουσι τὰς χορδὰς τῆς εὐγενοῦς καρδίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πολυνείκους. Ἡ Ἰσμήνη οὐδὲν εἶχε μάθει, ἀφ' ὅτου ὁ φοβερὸς τῶν Ἀργείων στρατὸς ἐφθάρη, ἀλλὰ καὶ μαθοῦσα δὲν φαίνεται αἰσθανομένη τὸ ἀπαίσιον τοῦ κηρύγματος μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάθους, μεθ' οὗ ἀγγέλλει ἡ Ἀντιγόνη. Συγκινεῖται μέν, ἀλλ' εἶναι γυνὴ κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν ἀκριβῆ τῆς γυναικείας ἀσθενείας συνείδησιν ἔχουσα. Αἰτεῖ λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη τὴν βοήθειαν τῆς ἀδελφῆς, ἀλλ' αὕτη εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ τυράννου μὴ τολμῶσα νὰ ἀντιστῇ καὶ ἀφροσύνην τὴν γυναικείαν ἀντίστασιν λογιζομένη ἀποτρέπει καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀπὸ τοῦ τολμήματος. Ὑπὸ τῶν λόγων τῆς ἀδελφῆς τρωθεῖσα ἡ Ἀντιγόνη ἀνευρίσκει ἐν ἑαυτῇ τὴν ἡρωϊκὴν δύναμιν, ἵνα μόνη τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐσεβὲς καθῆκον τελέσῃ. Ἡ Ἰσμήνη νομίζει μέν, ὅτι ἡ ἀδελφὴ ἐπιθυμεῖ ἀμηχάνων καὶ ὅτι ἄνους πορεύεται εἰς τὸ ἔργον, ἀλλ' ὁμολογεῖ, ὅτι ποιεῖ προσφιλὲς ἔργον εἰς τὸν νεκρόν.

Ἀφ' οὗ ἀπεχωρίσθησαν αἱ δύο ἀδελφαί, προβαίνει εἰς τὴν ὀρχήστραν ὁ χορὸς συνισταμένος ἐκ Θηβαίων γερόντων, οἵτινες ἐν τῇ π α ρ ό δ ῳ (100—161) προσαγορεύουσι τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον. Ἐν θριάμβῳ οὗτοι παρελθόντες καὶ ταχὺ βλέμμα εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθὸν ῥίψαντες παραβάλλουσι τὸν στρατὸν τῶν Ἀργείων πρὸς ἀετὸν ὁρμηθέντα ἐκ τῆς φιλονεικίας τοῦ Πολυνείκους, ἐπικαθίσαντα ἐπὶ τῶν τῆς πόλεως μελάθρων καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Διὸς φυγόντα. Διότι οἱ τοῦ Ἀδράστου συστράτηγοι ἐπαιρόμενοι ἐπὶ τῇ χρυσῇ αὐτῶν πανοπλίᾳ ἀλαζόνες καὶ κομπορρήμονες ἐπὶ τὴν πόλιν ἐφέροντο. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς μισεῖ τοὺς ὑπεραύχους καὶ δὴ τὸν Καπανέα ἕτοιμον ὄντα, ὅπως ἀλαλάξῃ νίκην, βάλλει διὰ κεραυνοῦ, ὁ δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βληθεὶς πίπτει βαρέως ἐπὶ τῆς γῆς. Οὕτως οἱ εὐσεβεῖς γέροντες δὲν ἀποδίδουσι τὴν νίκην εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν ἰδίων υἱῶν, ἀλλ' ἀπονέμουσιν εἰς τὸν ὑπέρτατον τῶν Ἑλλήνων θεόν. Ἐν τέλει εἰς λήθην τὸ παρελθὸν παραπέμποντες παροτρύνουσιν, ἵνα διὰ πανυχίων χορῶν τὴν νίκην πανηγυρίσωσιν.

Ὡσαύτως ὁ Κρέων ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (162—331) ἀποδίδει τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως εἰς τοὺς θεούς, οἵτινες ἔσωσαν αὐτὴν ἐκ μεγάλου σάλου. Τὴν πίστιν τῶν γερόντων Θηβαίων πρὸς τὸ σκῆπτρον τοῦ Λαΐου ἐπαινῶν ὁ τύραννος ἀγγέλλει αὐτοῖς, ὅτι κατ' ἀγχιστείαν εἶναι βασιλεὺς τῆς πόλεως, καὶ ἀναπτύσσει τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς οἱονεὶ ὑπαινισσόμενος ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ τυράννου, ὅτι ἡ ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι, καὶ εἰκονίζει αὐτὸν ἔχοντα ἰσχυρὰν θέλησιν. Ὁ Κρέων κηρύσσει πρὸ τῶν Θηβαίων γερόντων τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ὅτι εἶναι οὐτιδανὸς ὁ νομίζων μείζονα τὸν φίλον τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Ὁμνύει δέ, ὅτι οὐδέποτε θέλει θεωρήσει φίλον τὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως. Διότι γινώσκει, ὅτι τῆς πόλεως σῳζομένης ἕκαστος ποιεῖται φίλους[1]. Ἄν τις λάβῃ ὑπ' ὄψει τὴν ἀμετάτρεπτον τῆς ἡρωΐδος ἀπόφασιν καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ πολιτικοῦ ἤθους τοῦ τυράννου προχείρως δύναται νὰ εἰκάσῃ τὴν σύγκρουσιν αὐτῶν καὶ τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου. Μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ὁ τύραννος ἀναγγέλλει εἰς τοὺς γέροντας τὴν ἑαυτοῦ ἀπόφασιν, καθ' ἣν ὁ μὲν Ἐτεοκλῆς, ἅτε ὑπὲρ τῆς πόλεως ὑπερμαχήσας, μέλλει νὰ τύχῃ τῶν τιμῶν, ὅσαι προσήκουσιν εἰς τοὺς ἀρίστους νεκρούς, ὁ δὲ Πολυνείκης, ἅτε κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρα-

[1]) Παραπλήσια ὁ Περικλῆς λέγει τοῖς Ἀθηναίοις Θουκ. II. 60· "Ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἧσσον ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διασῴζεται„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τευσάμενος, μέλλει νὰ ἐκτεθῇ βορὰ τῶν οἰωνῶν. Οἱ γέροντες ὅμως τῶν Θηβῶν δὲν δέχονται μετὰ ζήλου τοὺς λόγους τοῦ τυράννου, ἀλλ' ὁμολογοῦσιν, ὅτι οὗτος ἔχει ἐξουσίαν ἐπί τε τῶν νεκρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ζώντων. Μαθόντες δ', ὅτι οὗτος ἔταξε φύλακα, ὅπως φυλάττῃ τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους, νομίζουσιν, ὅτι οὐδεὶς εἶναι οὕτω μωρός, ὥστε ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Κρέων δ' ὅμως, ὡς πάντες οἱ τύραννοι, φοβεῖται μή τινες πειραθῶσι χάριν κέρδους. Ὥστε οὔτε οἱ γέροντες, οὔτε ὁ Κρέων ἀποβλέπει εἰς τὸ εὐγενὲς τῆς Ἀντιγόνης καθῆκον, ἐν ᾧ οἱ θεαταὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ δράματος ἐγίνωσκον τὴν ἀπόφασιν τῆς ἡρωΐδος, ὅπερ ἀποτελεῖ τραγικὴν εἰρωνείαν. Ὅσῳ δ' ἀπροσδόκητον εἶναι τὸ τόλμημα τῆς Ἀντιγόνης, τοσούτῳ διεγείρεται ἥ τε τοῦ Κρέοντος ὀργὴ καὶ ἡ τῶν γερόντων ἔκπληξις, ὅτε οὗτοι ἔμαθον τὴν παράβασιν τοῦ κηρύγματος. Οἱ δειλοὶ τῶν Θηβῶν γέροντες φοβοῦνται τὸν θάνατον, καίπερ τοῦ τάφου πολὺ μὴ ἀπέχοντες, ὁ δὲ τύραννος ἀφορᾷ εἰς ταπεινὰς αἰτίας ἐν ζωηρᾷ ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης εὑρισκομένας. Τοῦ χοροῦ διαλεγομένου πρὸς τὸν Κρέοντα περὶ τοῦ ἀπιθάνου τῆς ταφῆς τοῦ νεκροῦ, ἔρχεται φύλαξ ἀγγέλλων, ὅτι τὸ ἀπίθανον ἐτελέσθη. Ὁ δοῦλος μετ' ἀφελείας, δέους καὶ κουφότητος ἀφηγεῖται τῷ δεσπότῃ, ὅτι τολμητίας τις δὲν ἔθαψε μὲν τὸ σῶμα τοῦ Πολυνείκους, ἀλλ' ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτοῦ κόνιν. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τούτου τὸ πεπραγμένον ἰδόντες οἱ φύλακες ἤλεγχον ἀλλήλους, ἀλλ' ἐκ τοῦ θορύβου τῶν φυλάκων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ ἡ ἀλήθεια· διότι πάντες ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς θεοδικίαν καὶ ὀμόσωσιν, ὅτι οὔτε ἔπραξαν, οὔτε γινώσκουσι τὸν βουλευσάμενον τὸ τόλμημα. Μετὰ μακρὸν θόρυβον ἀπεφασίσθη, ἵνα διὰ κλήρου ὁρισθῇ ὁ μέλλων νὰ ἀγγείλῃ τῷ τυράννῳ τὸ πεπραγμένον. Ἐκ τῶν λόγων τοῦ φύλακος ὁ χορὸς εἰκάζει, ὅτι θεός τις τὸ ἔργον ἐτέλεσεν. Ἡ εἰκασία αὕτη τῶν γε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρόντων εἶναι ὁ πρῶτος ὑπαινιγμὸς εἰς τὸ θεῖον δίκαιον. Διὰ τοῦτο ὁ τύραννος ὀργίζεται τιθεὶς αὐτοὺς εἰς τὸ δίλημμα, ἢ ὅτι οἱ θεοὶ ὑπερτιμῶσιν ὡς εὐεργέτην τὸν ἐλθόντα νὰ καύσῃ τοὺς ναοὺς αὐτῶν, ἢ ὅτι οὗτοι τιμῶσι τοὺς κακούς. Οὕτως ἡ ταπεινὴ τοῦ Κρέοντος διάνοια μὴ δυναμένη νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν τῶν αἰσθημάτων τῆς Ἀντιγόνης σφαῖραν ἀποδίδει τὴν πρᾶξιν εἰς τοὺς ἀντιπολιτευομένους αὐτῷ, ὡς συνήθως πράττουσιν οἱ τύραννοι. Ἐν τέλει μεθ' ὅρκου ὁ Κρέων ἀπειλεῖ τοὺς φύλακας, ὅτι δὲν θέλει ἀρκέσει ὁ θάνατος, ἂν μὴ οὗτοι δείξωσι τὸν δράστην τοῦ τολμήματος. Πρὸς τὴν ὀργὴν καὶ τὴν φοβερὰν τοῦ τυράννου ἀπειλὴν ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν ὁ περιδεὴς φύλαξ, ὅστις εὔχεται μὲν νὰ εὑρεθῇ ὁ δράστης, ἀλλ' ἀποφασίζει, ὅπως μὴ ἐπανέλθῃ.

Ἐκ τῶν συμβαινόντων ὁ χορὸς ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ (332—375) ἀνυψοῦται εἰς γενικὰς ἰδέας, δι' ὧν ἐξαίρει τὸ ἐπινοητικὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὸ χορικὸν τοῦτο ᾄσμα εἶναι ὁ ἀριπρεπέστατος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὕμνος, ὡς τοῦτο εἶχεν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σοφοκλέους. Διὰ γενικῶν φράσεων ὁ χορὸς ὑπαινίσσεται τὴν τόλμην τοῦ θάψαντος τὸν νεκρὸν τοῦ Πολυνείκους. Ἐν τέλει εὔχεται, ἵνα μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχῃ πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις χάριν τόλμης πράττει ταῦτα. Οἱ μὲν γέροντες λέγουσι ταῦτα ἄνευ συνειδήσεως, οἱ θεαταὶ ὅμως γινώσκουσιν, εἰς τίνα οἱ λόγοι αὐτῶν ἀναφέρονται.

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (384—581) ὁ χορὸς τὸ μὲν πρῶτον ἀμφιβάλλει ἐπ' ὀλίγον, εἶτα δ' ἀναγνωρίσας, ὅτι τὴν ταφὴν ἐξετέλεσεν ἡ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος, θρηνεῖ τὴν τύχην ταύτης. Τοὐναντίον ὁ φύλαξ ἐν θριάμβῳ τὴν ἡρωΐδα πρὸ τοῦ Κρέοντος ἄγων χαίρει, ὅτι μέλλει νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς τιμωρίας. Τούτου διηγουμένου εἰς τὸν δεσπότην τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως τῆς παραβάτιδος τοῦ κηρύγματος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος νεύει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν οὐχὶ ἐκ φόβου ἢ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν τύραννον, ἀλλ' ἐξ ἀγανακτήσεως πρὸς τὸν μὴ σεβόμενον τὸ δίκαιον τῶν νεκρῶν. Ὁ Κρέων τῆς εὐθύνης τὸν φύλακα ἀπαλλάσσων ὑποβάλλει εἰς ἀνάκρισιν τὴν γενναίαν τοῦ Πολυνείκους ἀδελφήν, ἥτις οὐ μόνον ὁμολογεῖ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει, ὅτι ἐγίνωσκε τὸ κήρυγμα. Τούτου δ' ἀποροῦντος, ὅτι ἡ νεᾶνις ἐτόλμησε νὰ παραβῇ τοὺς νόμους, αὕτη ἀποκρίνεται ὑπερηφάνως, ὅτι τὰ κηρύγματα τοῦ τυράννου δὲν εἶναι οὕτως ἰσχυρά, ὥστε θνητὸς νὰ παραβῇ τὰ ἄγραπτα καὶ ἀσφαλῆ νόμιμα τῶν θεῶν[1]. *Ὁσονδήποτε ὑψηλὴ καὶ ἂν ὁμολογῆται ἡ ἰδέα αὕτη τῆς Ἀντιγόνης, δὲν εἶναι Αἰσχύλειος ἀρετή, ἀλλ' Εὐριπίδειος κακία. Ὁ ἀληθὴς δραματικὸς ἥρως δὲν πρέπει νὰ εἰκονίζῃ ἑαυτὸν ὡς μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν μάρτυρα, οὔτε ὡς ἀπόστολον θρησκευτικῶν ἢ ἠθικῶν παραγγελμάτων καὶ ὑποθηκῶν, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἥτις πρέπει νὰ ἦναι τοιαύτη. Διὰ τοῦτο οὗτος δὲν πρέπει νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν πρόσωπα περὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν μεγαλορρημονοῦντα, ἀλλὰ νὰ διαπλάσσῃ ταῦτα, ὡς ὁ δημιουργός. Ἡ σκηνὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην φιλοσόφων, ἀλλὰ προσώπων σοφῶς δεδημιουργημένων. Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδέα αὕτη τῆς Ἀντιγόνης εἶναι μὲν ὑψηλή, ἀλλὰ δραματικῶς δὲν ὁμολογεῖται ὡς ἐπαινετή*[2]. *Τοὺς*

[1]) *Στίχ.* 450

Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,
οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη
τοιούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισεν νόμους·
οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ
κηρύγματ', ὥστ' ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν
νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.
οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδείς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη.

[2]) *Παράβαλλ.* Klein, Geschichte des Dramas *τόμ. I, σελ.* 386·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λόγους τῆς ἡρωΐδος ὁ μὲν χορὸς μὴ ἐπιδοκιμάζων λέγει, ὅτι αὕτη δὲν γινώσκει νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὰ κακά, ὁ δὲ Κρέων ὀργισθεὶς καταδικάζει εἰς κάκιστον θάνατον τὴν βασιλόπαιδα.

Τοῦ τυράννου ζωηρῶς διαλεγομένου πρὸς τὴν ἡρωΐδα περὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ ἔργου καὶ ἐν τέλει ἐπιλέγοντος, ὅτι αὐτοῦ ζῶντος δὲν θέλει ἄρξει γυνή, ἔρχεται ἡ ἀγαθὴ Ἰσμήνη, ἧς τὰς ὀφρῦς περικαλύπτει νεφέλη δακρυχεύμων. Ναί· ἡ Ἰσμήνη ἐκείνη, ἡ πρὶν φοβουμένη νὰ μετάσχῃ τῆς ταφῆς τοῦ νεκροῦ, ἐπιθυμεῖ νῦν, ἵνα παραβάτις τοῦ κηρύγματος θεωρηθεῖσα συναποθάνῃ τῇ ἀδελφῇ. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως βαρέως φέρουσα, ὅτι ἡ ἀδελφὴ δὲν ἐτίμησε τὸ θεῖον δίκαιον, ἀλλ' ἐφρόντισε περὶ τῶν κηρυγμάτων τοῦ θνητοῦ, περιφρονεῖ ταύτην τὸν ἑκούσιον αὐτῆς θάνατον ἀποκρούουσα. Ἀλλ' ὁ Κρέων μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν τρυφερότητα τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν ἀναφωνεῖ, ὅτι ἡ μὲν εἶναι ἄνους, ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη, ἡ δὲ ἀρτίως ἐγένετο τοιαύτη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰσμήνη δὲν δύναται νὰ μαλάξῃ τὴν καρδίαν τοῦ τυράννου, ἐρωτᾷ τοῦτον, ἂν διανοῆται νὰ φονεύσῃ τὴν μνηστὴν τοῦ υἱοῦ. Ὁ Κρέων ψυχρὰν τὴν καρδίαν ἔχων ἀποκρίνεται, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι γυναῖκες, ὅτι μισεῖ τὰς κακὰς καὶ ἐν τέλει κελεύει τοὺς δούλους, ἵνα κομίσωσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰς δύο ἀδελφάς.

Τὸ δεύτερον στάσιμον (582—625) περιέχει ἐποπτείαν τοῦ κόσμου ὅλως διάφορον τῆς τοῦ πρώτου. Ἐκεῖ ἐξαίρεται ἡ δύναμις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐνταῦθα καταδεικνύεται ἡ ἀσθένεια τῶν θνητῶν. Εὐδαίμονες, λέγει, εἶναι, ὧν ὁ βίος ἄγευστος κακῶν· διότι, ὅταν ἡ ἄτη καταλάβῃ οἶκόν τινα, ἕρπει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μέχρι παντελοῦς ὀλέθρου, ὡς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ὑπὸ δυσπνόων ἀνέμων κυλινδοῦνται. Τοῦτο συνέβη ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Λαβδακιδῶν, οὗ καὶ ὁ τελευταῖος βλαστὸς κόπτεται. Οὕτω δίδεται ἀφορμή, ἵνα γένηται ζωηρὰ ἀντίθεσις τῆς παντοδυναμίας τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν βροτῶν. Τὴν μὲν δύναμιν ἐκείνου οὔτε θνητός, οὔτε ὁ τὰ πάντα γηράσκων ὕπνος, οὔτε ὁ πανδαμάτωρ χρόνος δύναται νὰ δαμάσῃ, οἱ δ' ἄνθρωποι τρέφονται δι' ἀπατηλῶν ἐλπίδων, αἵτινες πολλοὺς μὲν ὠφέλησαν, πολλοὺς δὲ καὶ ἔβλαψαν.

Ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (626–780) ὁ χορὸς βλέπει ἐρχόμενον εἰς τὴν σκηνὴν τὸν μνηστῆρα τῆς Ἀντιγόνης, ὅστις τὸ πρῶτον δείκνυται εὐπειθὴς ὁμολογῶν, ὅτι οὐδένα γάμον θέλει προτιμήσει τοῦ πατρός, ἂν ἡ συμβουλὴ αὐτοῦ ἦναι καλή. Ὥστε ἡ τοῦ Αἵμονος εὐπείθεια δὲν εἶναι ἀπεριόριστος, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φρονήσεως τοῦ πατρός. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος λέγει διὰ δισήμων φράσεων, ὁ Κρέων χαίρων προτρέπει τὸν υἱόν, ἵνα μισήσῃ τὴν μνηστήν. Μετὰ πικρᾶς δ' εἰρωνείας λέγει, ὅτι τὴν Ἀντιγόνην, ἅτε μόνην τὸ κήρυγμα παραβᾶσαν, προτίθεται νὰ νυμφεύσῃ ἐν Ἅιδου. Ἂν δ' οἱ συγγενεῖς γίνωνται ἀπειθεῖς πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθειμένους νόμους, οἱ ἔξαι τοῦ γένους ἐσονται ἀπειθέστεροι. Καλῶς δὲ γινώσκει ὁ τύραννος, ἵνα τὰ κατὰ τῆς ἀπειθείας ἀξιώματα μεταχειρισθῇ πρὸς κύρωσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀποφάσεως. Ἀλλ' ὁ Αἵμων πάνυ εὐσεβῶς ποιεῖ γνωστὸν τῷ πατρί, ὅτι ἡ πόλις θρηνεῖ τὸν θάνατον τῆς Ἀντιγόνης προτρέπων αὐτόν, ἵνα μὴ μείνῃ ἄκαμπτος, ἀλλ' ὑποχωρήσῃ τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ. Οὗτος ὀργίζεται, ὅτι νέος ἐπιχειρεῖ νὰ διδάξῃ γέροντα λέγων, ὅτι ἡ πόλις οὐδὲν δικαίωμα ἔχει νὰ ἐπιτάσσῃ τῷ ἄρχοντι. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ὁ δημοκρατικὸς ποιητὴς κηρύσσει ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅτι δὲν ὑπάρχει πόλις εἰς ἕνα ἄνδρα ἀνήκουσα. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πικρῶν λόγων ὁ Αἵμων ὑπαινίσσεται, ὅτι ὁ τῆς Ἀντιγόνης θάνατος φονεύσει τινὰ ἐννοῶν ἑαυτόν, ἀλλ' ὁ Κρέων ὑπολαμβάνει, ὅτι ὁ υἱὸς ἀπειλεῖ τὸν πατέρα. Οὕτως ὁ τύραννος μαινόμενος ὑπ' ὀργῆς κελεύει, ἵνα ἡ Ἀντιγόνη φονευθῇ παρὰ τῷ νυμφίῳ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῆς ἡρωΐδος μνηστὴρ μεστὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀργῆς ἀπέρχεται, ὁ δὲ χορὸς ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ Αἵμονος εἰκάζει βαρύ τι. Καὶ ὅμως ὁ πατὴρ δὲν κάμπτεται, ἀλλ' ἐπιμένει, ὅπως θάψῃ ζῶσαν τὴν μνηστὴν τοῦ υἱοῦ ἐπιλέγων, ὅτι εἶναι περισσὸς πόνος τὸ σέβεσθαι τὰ ἐν Ἅιδου. Οὕτως ὁ ἔρως τοῦ Αἵμονος πρὸς τὴν Ἀντιγόνην ἐγένετο ἀφορμὴ διενέξεως τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν.

Ἐκ τῆς εἰδικῆς ταύτης περιστάσεως ὁ χορὸς ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ (781—805) εἰς γενικὰ συμπεράσματα ἀνυψούμενος θαυμάζει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἔρωτος. Τὸ στάσιμον τοῦτο εἶναι ὁ ἀριπρεπέστατος ὕμνος εἰς τὴν μικρὰν μὲν καὶ τρυφερὰν θεότητα, ὅμως ἀνίκητον. Αὕτη ὑπάρχει πανταχοῦ, ἔν τε τῇ ξηρᾷ καὶ πέραν τῆς θαλάσσης, ἔν τε τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς καὶ ἐν τοῖς θνητοῖς ἀνθρώποις. Ὁ δὲ τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος γίνεται μανιώδης· διότι οὗτος πλανᾷ τὴν διάνοιαν καὶ τῶν δικαίων πρὸς ὕβριν, ὡς νῦν ἤγειρε τὸ νεῖκος τῶν συγγενῶν.

Ἐν τῷ τετάρτῳ ἐπεισοδίῳ (806—944) οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν βλέποντες τὴν ἡρωΐδα ἀγομένην εἰς τὸν θάνατον δακρύουσιν. Δὲν ἔχει δ' αὕτη τὸ ἦθος, ὃ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν, ἀλλὰ θρηνεῖ τὴν ἑαυτῆς τύχην, ὅτι κατέρχεται εἰς τὸν Ἅιδην μὴ τυχοῦσα ὑμεναίων. Ὁ χορὸς παραμυθούμενος ταύτην λέγει, ὅτι οὔτε ὑπὸ φθινάδων νόσων, οὔτε ὑπὸ ξιφῶν, ἀλλ' αὐτόνομος θνήσκει. Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὴν Ἀντιγόνην τὴν τύχην τῆς Νιόβης, ἀλλὰ τὴν παραβολὴν ὁ χορὸς θεωρεῖ ὡς ἀλαζονείαν. Ἡ ἡρωΐς ὑπολαβοῦσα, ὅτι καταγελᾶται ὑπὸ τοῦ χοροῦ, ἐπικαλεῖται μάρτυρας τὴν πόλιν καὶ τοὺς πολίτας, τὰς Διρκαίας κρήνας καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Θήβης ἄλσος, ὅτι ἀδίκως θνήσκει. Ὁ χορὸς ὁμολογεῖ μέν, ὅτι ἡ πρᾶξις τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πολυνείκους εἶναι εὐσεβής, ὅμως ὑπομιμνήσκει, ὅτι ἡ παράβασις τῶν νόμων τοῦ κρατοῦντος δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐν ᾧ δ' ἡ ἡρωΐς ἄπελπις θρηνεῖ, ὅτι οὐδεὶς στενάξει τὴν ἑαυτῆς συμφοράν, ὁ τύραννος πάνυ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀργίλως κελεύει τοὺς θεράποντας, ἵνα ὡς οἷόν τε τάχιστα ἀ-παγάγωσιν εἰς τὸν θάνατον τὴν παραβάτιδα τοῦ κηρύγματος. Ἐνταῦθα (889) κεῖται τὸ ὕψιστον τῆς ὀργῆς κατὰ τῆς Ἀντιγόνης, σύναμα δὲ καὶ τὸ πρῶτον τῆς μετανοίας. Οἱονεὶ πειρώμενος νὰ πείσῃ ἑαυτόν, ὅτι εἶναι ἀγνὸς ὡς πρὸς τὴν κόρην ταύτην, ὑποδεικνύει, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἤρξαντο ἀναβλαστάνοντα τὰ πρῶτα τῆς μετανοίας σπέρματα. Τοὐναντίον ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πολυνείκους ῥίπτουσα βλέμμα εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τοὺς νεκροὺς εὑρίσκει, ὅτι αὗται εἶναι φιλικαί· διότι καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἐτεοκλέα ἔλουσε καὶ ἐκόσμησε καὶ τὰς ἐπιτυμβίους χοὰς αὐτοῖς προσήνεγκεν, ὁ δὲ Πολυνείκης ἐγένετο ἡ αἰτία, δι' ἣν κατέρχεται εἰς τὸν Ἅδην. Τοιαῦτα ἡ ἡρωῒς διανουμένη καὶ νομίζουσα, ὅτι ἐποίησε τοῖς θεοῖς ἔργα εὐσεβῆ, παραμυθεῖται καὶ τὴν προτέραν τοῦ ἤθους εὐστάθειαν ἀνακτᾶται. Τέλος ἀπάγεται εἰς τὸν τάφον τοῦ τυράννου ἀκάμπτου μένοντος.

Τῆς Ἀντιγόνης εἰς τὸν θάνατον ἀπαγομένης ὁ χορὸς ἐν τῷ τετάρτῳ στασίμῳ (944—987) παραμυθεῖται αὐτὴν φέρων τρία παραδείγματα, ὅπως δείξῃ, ὅτι ἡ δύναμις τῆς μοίρας εἶναι φοβερά. Αὐτὴ ἡ Δανάη, ἥτις ἐκ τοῦ Διὸς ἔτεκε τὸν Περσέα, ἐκλείσθη ἐν τυμβήρει θαλάμῳ· ὁ δὲ Λυκοῦργος, ὁ τῶν Ἠδωνῶν βασιλεύς, ὑβρίσας τὸν Διόνυσον καὶ τὰς Μούσας ἐρεθίσας δεινῶς ἐτιμωρήθη. Ἐν τέλει ὁ ποιητὴς κολακεύων τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων διὰ βραχέων καὶ κατὰ λυρικὸν τρόπον μνημονεύει τοῦ μύθου τῆς Κλεοπάτρας, ἥτις ἦτο θυγάτηρ Ὠρειθυίας τῆς τοῦ Ἐρεχθέως. Τοὺς υἱοὺς ταύτης τοὺς ἐκ τοῦ Φινέως γεννηθέντας ἡ μητρυιὰ Εἰδοθέα τυφλώσασα ἐν τάφῳ καθεῖρξεν. Οὕτως ὁ χορός, ὅστις ἤλεγξε πικρῶς τὴν θυγατέρα τοῦ Οἰδίποδος, ὅτι παρέβαλε τὴν ἑαυτῆς τύχην πρὸς τὴν τῆς Νιόβης, καμφθείς, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς συμφορᾶς τῆς ἡρωΐδος παραβάλλει πρὸς θεογενεῖς. Ἀλλ' ἡ Δανάη καὶ ἡ Κλε

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οπάτρα πάσχουσιν ἀδίκως, ἐν ᾧ ὁ Λυκοῦργος δείκνυται ἀσεβὴς πρὸς τὸ θεῖον. Τὸ μὲν πρῶτον καὶ τρίτον παράδειγμα ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν τύχην τῆς Ἀντιγόνης, τὸ δὲ δεύτερον ὑπαινίσσεται τὴν ἀσέβειαν τοῦ τυράννου.

Ἐν τῷ πέμπτῳ ἐπεισοδίῳ (988—1114) ἔρχεται ὁ Τειρεσίας, οὗ τὰ μαντεύματα ἄλλοτε ἀκούσας ὁ Κρέων ὠφελήθη. Τοῦτον ὁ γέρων προτρέπει νὰ ἦναι εὐπειθής, ὅστις μετὰ σεβασμοῦ δέχεται τὴν προτροπήν. Τούτου γενομένου ὁ μάντις ἀγγέλλει εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Θηβαίων τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, ὅτι οἱ βωμοὶ καὶ αἱ ἑσχάραι αὐτῶν ἐμιάνθησαν ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν οἰωνῶν τῶν βιβρωσκόντων τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους. Διὰ τοῦτο συμβουλεύει τῷ τυράννῳ, ὅπως καμφθεὶς τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ ἐπιτρέψῃ· διότι καὶ ἄλλως οὐδεμία ἀλκὴ εἶναι, ἂν τις ἐπιφονεύῃ τὸν νεκρόν. Ἀλλ' ὁ Κρέων ἀκούσας, ὅτι τὸ μάντευμα σκοπεῖ τὴν τιμὴν τοῦ κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρατευσαμένου, καταλαμβάνεται ὑπὸ δεινῆς ὀργῆς νομίζων πάλιν, ὅτι ὁ χρυσὸς εἶναι ἡ αἰτία τοῦ μαντεύματος. Οὕτως ὁ τύραννος ἄλλας εὐγενεῖς ἀφορμὰς παραγνωρίζων ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι δὲν θέλει ἐπιτρέψει τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ, καὶ ἂν οἱ ἀετοὶ ἁρπάζοντες τὸ πτῶμα κομίσωσιν εἰς τοὺς θρόνους τοῦ Διός. Διὰ τῶν φράσεων τούτων ὁ Κρέων καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ὑπέρτατον θεὸν τῆς καθεστώσης θρησκείας ἀσεβῶν καὶ κολάσεως ἄξιος γενόμενος προπαρασκευάζει τὴν κάθαρσιν τοῦ δράματος. Δὲν νομίζει δὲ τοῦτο ἱκανόν, ἀλλὰ τὸν μάντιν καὶ ὁλόκληρον τὸ μαντικὸν γένος ὡς φιλάργυρον ὑβρίζων ἀναγκάζει τὸν Τειρεσίαν, ὅπως μαντεύσῃ αὐτῷ τὰς μεγάλας τοῦ οἴκου συμφοράς. Οὕτως ὁ ὅλος κόσμος κατέστη δυσμεν�ὴς τῷ τυράννῳ, οἱ κάτω θεοὶ μετὰ τῶν νεκρῶν διὰ τὸ ἄταφον τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους, ἡ Ἀντιγόνη μετὰ τῆς Ἰσμήνης καὶ τοῦ Αἵμονος, ὁλόκληρος ἡ πόλις τῶν Θηβῶν μετὰ τῶν γερόντων καὶ ὁ ὑπέρτατος τῶν Ἑλλήνων θεὸς μετὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Τειρεσίου καὶ τοῦ μαντικοῦ γένους. Διὰ τούτων ὁ ποιητὴς ἐπειράθη παντὶ σθένει, ἵνα καταδείξῃ τῷ θεατῇ, ὅτι ὁ τύραννος κατὰ πάντα εἶναι ἄξιος τιμωρίας. Ὁ μὲν μάντις τὸ φοβερὸν μάντευμα εἰπὼν ἀπῆλθεν, οἱ δὲ γέροντες τῶν Θηβῶν μαρτυροῦσιν, ὅτι, ἀφ' ὅτου ἡ μέλαινα αὐτῶν θρὶξ ἐγένετο λευκή, ὁ Τειρεσίας οὐδέποτε ἐψεύσθη. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Κρέων τὸν νοῦν ταραχθεὶς μετανοεῖ μηδόλως εἰς τὴν ἄτην τολμῶν νὰ ἀντιστῇ. Ἐν τῇ μετανοίᾳ λήγει ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου καὶ ἄρχεται ἡ λύσις τούτου κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἡγουμένῃ εἰσαγωγῇ ἐκτεθέντας Ἀριστοτελικοὺς νόμους. Τούτῳ μετανοήσαντι οἱ γέροντες συμβουλεύουσιν, ἵνα τὴν μὲν Ἀντιγόνην ἐξαγάγῃ τοῦ θαλάμου, ἐν ᾧ καθείρχθη, τῷ δὲ ὑβρισθέντι νεκρῷ κτίσῃ τάφον. Ταῦτα δ' ὤφειλε νὰ πράξῃ ὡς οἷόν τε τάχιστα, διότι αἱ Ἐρινύες βαίνουσι ταχέως. Ὁ Κρέων δὲν δείκνυται ἀπειθής, ἀλλὰ μετὰ τῶν θεραπόντων χωρεῖ τάχιστα ἐπὶ τὸ ἔργον.

Τούτου εἰς ἐκτέλεσιν τῶν δεδογμένων σπεύδοντος ὁ χορὸς ἐν τῷ πέμπτῳ στασίμῳ (1115—1152), ὅπερ ἔχει ὑπορχηματικὸν χαρακτῆρα, ἐπικαλεῖται τὸν προστάτην τῶν Θηβῶν Διόνυσον, ἵνα τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος καθαρίσας σώσῃ. Ἀλλ' ἡ παράκλησις αὕτη κατέχει δευτερεύουσαν θέσιν, ἐν ᾧ οἱ ἔπαινοι τοῦ θεοῦ λίαν τονιζόμενοι ἀναδεικνύουσι τὸ ᾆσμα ἀληθῆ διθύραμβον. Οὗτος ἥρμοζεν οὐ μόνον εἰς τὸ στόμα τῶν Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑορτήν, καθ' ἣν ἡ τραγῳδία ἐδιδάσκετο.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ᾄσματος ἐν τῇ ἐξόδῳ (1152—1313) ὁ ἄγγελος ἀφηγεῖται εἰς τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Αἵμονος ἐπιλέγων, ὅτι, ὅταν ἀπῇ ἡ χαρά, τὰ ἄλλα δὲν ἀγοράζει οὐδὲ ἀντὶ σκιᾶς καπνοῦ. Ὁ ἄγγελος τοιαῦτα ἔλεγε τῷ χορῷ, ὅτε ἡ γυνὴ τοῦ Κρέοντος Εὐρυδίκη τῶν μεγάρων ἐξερχομένη, ὅπως προσενέγκῃ εὐχὰς τῇ Ἀθηνᾷ, ἤκουσε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φθόγγον οἰκείου κακοῦ. Κατὰ παράκλησιν τῆς μητρὸς τοῦ Αἵμονος ἀφηγεῖται ὁ ἄγγελος, ὅτι ὁ Κρέων μετὰ τῶν θεραπόντων, ἐν οἷς καὶ οὗτος, τάφον τῷ πτώματι τοῦ Πολυνείκους χώσας καὶ πορευόμενος, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν Ἀντιγόνην, εὗρε τὴν μὲν ἠρωΐδα κρεμαμένην, τὸν δὲ μνηστῆρα ταύτης ἀποιμώζοντα διὰ τὰ ἔργα τοῦ πατρός. Ὁ μετανοήσας τύραννος ἱκετεύει τὸν υἱὸν παραφρονοῦντα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ τύμβου, οὗτος ὅμως ἀγρίως ἰδών, κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἰδίου πατρὸς πτύσας καὶ τὸ ξίφος ἑλκύσας ὁρμᾷ κατὰ τοῦ φονέως τῆς μνηστῆς, ἀλλ' ἀποτυχὼν καὶ ἄγαν ὀργισθεὶς αὐτοκτονεῖ. Ταῦτα ἡ μήτηρ τοῦ ἀθλίου υἱοῦ ἀκούσασα ἀπέρχεται σιγῶσα, ὁ δὲ χορὸς μετὰ τοῦ ἀγγέλου εἰκάζει κακόν τι.

Μέρη τῆς Ἐξόδου εἶναι τὰ μέλη τὰ ἀπὸ σκηνῆς (1261—1346), ἐν οἷς ὁ μετανοήσας τύραννος θρηνεῖ τὴν ἑαυτοῦ τύφλωσιν γενομένην αἰτίαν τῆς αὐτοκτονίας τοῦ υἱοῦ. Ἀλλ' ἡ τύφλωσις τοῦ Κρέοντος ἦτο οὕτω μεγάλη καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀδικία καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀθανάτους ἀσέβεια οὕτω δεινή, ὥστε ὁ θάνατος τοῦ Αἵμονος δὲν ἦτο ἱκανὴ τιμωρία. Ἐξάγγελος λέγει τῷ τυράννῳ, ὅτι ἡ γυνὴ τούτου Εὐρυδίκη, ἀφ' οὗ ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ τε Μεγαρέως καὶ τοῦ Αἵμονος καὶ ἀρὰς κατὰ τοῦ παιδοκτόνου εἶπεν, ηὐτοκτόνησεν. Διὰ τοῦ ἐκκυκλήματος ἤχθη τὸ πτῶμα τῆς αὐτοκτονησάσης πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ συζύγου, ὅστις εὔχεται, ἵνα τάχιστα θανὼν ἀπαλλαγῇ τῶν κακῶν. Τοῦτο δὲν συμβαίνει, διότι ἤθελεν εἶναι ἀνακούφισις τῆς συμφορᾶς. Τοῦ τυράννου βαρυθυμοῦντος καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀγομένου, ὁ χορὸς διδάσκει τοὺς θεατάς, ὅτι ἡ εὐδαιμονία τῶν θνητῶν κεῖται ἐν τῇ φρονήσει, ὅτι οὐδόλως πρέπει νὰ ἦναί τις ἀσεβὴς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὅτι ἡ ἀλαζονεία γίνεται ἀφορμὴ μεγάλων συμφορῶν τοῖς ὑπερηύχοις, οἵτινες διὰ τῆς τιμωρίας βραδέως διδάσκονται.

Οὕτω διὰ βραχέων ἀνελύσαμεν τὸ δρᾶμα, ὅπερ κατ' ἐξο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χὴν διαπρέπει ἐν τῇ ἠθοποιΐᾳ, ὡς ὁ Οἰδίπους τύραννος ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου. Ἥρως τοῦ δράματος εἶναι τὸ φερώνυμον τῆς τραγῳδίας πρόσωπον. Ἐν δὲ τῇ τραγῳδίᾳ ὁ ἥρως ἢ μάχεται κατὰ δικαίου καὶ ἀπόλλυται μὴ δυνηθεὶς νὰ πληρώσῃ τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν ἢ τοῦ δικαίου προασπίζων ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ, καὶ ἂν περιπέσῃ εἰς θάνατον[1]. Ἡ Ἀντιγόνη προασπίζει τοῦ θείου δικαίου καὶ τῶν ἀγράφων νόμων καὶ καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ τυράννου, ὅπως θάνῃ· ἀλλὰ τὴν τύχην αὐτῆς φθονεῖ ἡ Ἰσμήνη, ὁ μνηστὴρ ἀποδίδει αὐτῇ τὸ δίκαιον, ἡ δημοσία γνώμη εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀδικηθείσης, οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐπιδοκιμάζοντες τὴν πρᾶξιν τῆς ἡρωΐδος διὰ τοῦ στόματος τοῦ μάντεως ἀπειλοῦσι τὸν τύραννον, ὅστις δοὺς δίκην ὁμολογεῖ τὸ ἴδιον ἁμάρτημα. Ἐκείνη μὲν ἀποθνήσκουσα ἔχει τὴν ὑπερήφανον συνείδησιν, ὅτι τὸ ἑαυτῆς καθῆκον ἐξεπλήρωσεν, ὁ δὲ Κρέων ἔρημος τῶν τιμαλφεστάτων δὲν δύναται οὐδὲ νὰ ἀποθάνῃ. Οἱ δύο οὗτοι χαρακτῆρες ἐξ ἀρχῆς οὕτω διεπλάσθησαν, ὥστε εἰς τοιοῦτον τέλος ἔπρεπε νὰ φέρωσιν. Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι ὑψηλοκάρδιος παρθένος, δείκνυται ἄκαμπτος πρὸς πάντα μὴ δυνάμενον νὰ σταδιοδρομήσῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ὑψηλῶν αἰσθημάτων. Ἀγαπᾷ μὲν τὴν ἀδελφὴν Ἰσμήνην, ἀλλὰ περιφρονεῖ ταύτην, ὅτε ἐπείσθη, ὅτι δὲν ἔχει τὸ θάρρος, ἵνα τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους θάπτουσα προασπίσῃ τοῦ θείου δικαίου. Πρὸς μὲν τὸν δειλὸν καὶ αὐθάδη φύλακα οὐδὲ λέξιν ἀνταλλάσσει, πρὸς δὲ τὸν τύραννον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ οὐδὲ τὸ βλέμμα στρέφει. Ἡ Ἰσμήνη μετανοοῦσα θέλει νὰ ἀποθάνῃ μετὰ τῆς παραβάτιδος τοῦ κηρύγματος, ἀλλ' ἡ ἡρωΐς τὸν ἑκούσιον αὐτῆς θάνατον μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ἀποκρούει. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πολυνείκους ἠγάπα τὸν Αἵμονα καὶ ἠγαπᾶτο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀγράφους νόμους ἀφωσιωμένη γίνεται

[1]) Ὅρα τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀντιγόνης ὑπὸ Gustav Wolff σελ. 130

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀμνήμων τοῦ μνηστῆρος, μέχρις ὅτου τὸ καθῆκον πληρώσασα ἐνθυμεῖται, ὅτι θνήσκει ἄγαμος καὶ ἀνυμέναιος. Πρὸς τὸν χορόν, δεικνύοντα εἶδός τι ψυχρότητος πρὸς τὰς ἰδίας συμφορὰς ἢ μὴ προσφέροντα τὸν προσήκοντα πρὸς τὴν βασιλόπαιδα σεβασμόν, διαρρήδην λέγει, ὅτι ὑβρίζεται. Ἐν τέλει δὲν περιμένει, ἵνα ὁ θάνατος ἐπέλθῃ τοιοῦτος, οἷον ἡ τοῦ τυράννου σκληρότης παρεσκεύασεν αὐτῇ, ἀλλ' ἔχει τὸ ἀνδρικὸν θάρρος, ἵνα ἐπισπεύσῃ τοῦτον.

Ἀλλ' ἆρά γε τὸ τοιοῦτον τῆς ἡρωΐδος ἦθος ἔχει τι ἐπαινετὸν ἢ ἀξιόμεμπτον; Ἐν τοῖς πρώτοις προσκρούει τις, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη τὴν γυναικείαν φύσιν παραγνωρίσασα λαμβάνει ἀνδρικὸν καὶ ἄκαμπτον ἦθος. Ὁ Solger ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι αἱ εὐγενεῖς γυναῖκες ἔχουσι τὸ ἔμφυτον τῆς ἰδίας φύσεως εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον. Διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ μεμφώμεθα τὸν ποιητήν, ὅτι τὴν γυναικείαν φύσιν ὡς σκληρὰν καὶ ἀνδρικὴν εἰκόνισε, πρέπει πολὺ μᾶλλον νὰ θαυμάζωμεν, ὅτι ταύτην νικηφόρως εἰς τὴν ὑψίστην καὶ ἱερωτάτην βαθμίδα ἀνύψωσεν. Μόλις δύναταί τις νὰ ἐλέγξῃ τὴν Σοφόκλειον Ἀντιγόνην, ὅτι δείκνυται τραχεῖα πρὸς τὴν ἀδελφήν, τὸν θεῖον καὶ ὑπέρτατον τῆς πολιτείας ἄρχοντα καὶ ὅτι γίνεται ἀμνήμων τοῦ μνηστῆρος. Διότι ὁμοίαν τραχύτητα πρὸς τὸν ἑαυτῆς βίον δεικνύουσα ἀριδήλως μαρτηρεῖ, ὅτι τὸν θεῖον νόμον θεωρεῖ ὑπέρτατον παντὸς ἀνθρωπίνου αἰσθήματος[1]. Ἂν τις λάβῃ ὑπ' ὄψει τοὺς θρήνους, οὓς θρηνεῖ ἡ ἡρωΐς, ὅτι θνήσκει ἄγαμος καὶ ἀνυμέναιος, ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὸν προσήκοντα σεβα-

[1]) Κατὰ τὸν Hasper ἡ ἡρωΐς ὑπερβαίνει τὸ προσῆκον μέτρον· διότι ὁ ἀλαζονικὸς καὶ εὐερέθιστος τρόπος πρὸς τὸν ἀγανακτήσαντα βασιλέα δὲν ἀνήκει εἰς τὸ εὐσεβὲς καθῆκον, ὅπερ ἔχει πρὸς τὸν ἀδελφόν. Ἂν πρὸ τῆς πράξεως ἱκέτευε τὸν βασιλέα, ὅπως οἰκτείρῃ τὸν θανόντα ἀδελφὸν καὶ ἂν τῆς ἱκεσίας μὴ εἰσακουσθείσης μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐσεβοῦς καθήκοντος ἄνευ ἀλαζονείας καὶ ὀργῆς τὴν τιμωρίαν ὑπέμενεν, ἤθελεν εἶναι ἄμεμπτος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σμὸν εἰς τὴν ἱερὰν καὶ ἄκαμπτον πεποίθησιν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πολυνείκους. Τοὺς θρήνους τούτους τῆς ἡρωΐδος, οὓς ποιεῖ διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ γάμου, ἐλέγχουσί τινες τὸ μέν, ὅτι ἀναδεικνύουσιν ἀνώμαλον τὸ ἦθος αὐτῆς, τὸ δέ, ὅτι παρθένος τὴν ἀπώλειαν τῶν ἑαυτῆς γάμων ὀλοφυρομένη προσβάλλει πως τὴν αἰδημοσύνην. Ἀναντιρρήτως οἱ χαρακτῆρες ἐν τῷ δράματι, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ εἰσαγωγῇ εἴπομεν, πρέπει νὰ ἦναι ὁμαλοί· ἂν δὲ ἀνώμαλοι, πρέπει νὰ διαπλάσσωνται κατὰ τὸ πιθανόν. Ἀνωμαλία τις βεβαίως ἐνταῦθα ὑπάρχει, ἀλλ' ἔγκειται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Ἀνάλογος ἀνωμαλία ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ ἤθει τῆς Ἰσμήνης· ἡ Ἀντιγόνη ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ εἶναι ἀνδρική, ἰσχυρὰ καὶ ἄκαμπτος, ἐν δὲ τῷ τέλει γίνεται ἀσθενεστέρα καὶ μᾶλλον γυναικεία· τοὐναντίον ἡ Ἰσμήνη πρὸ τῆς πράξεως παρίσταται ὡς πραεῖα καὶ εὐπειθής, κατὰ τὴν τιμωρίαν ὅμως ἀνδρικὴ καὶ γενναία. Ἀλλ' ἡ Ἀντιγόνη δὲν εἶναι φιλόσοφος ἀκάμπτως ἐμμένων ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ παρθένος τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἀκμαῖον ἔχουσα καὶ ὑπὸ τούτου ἀγομένη εἰς τὴν τήρησιν τῶν θείων νόμων. Θρηνεῖ μέν, ὅτι θνήσκει ἄγαμος, δὲν μετανοεῖ ὅμως διὰ τὴν ἑαυτῆς πρᾶξιν. Τοὐναντίον ἤθελεν εἶναι μεμπτὸς ὁ ποιητής, ἂν ἡ Ἀντιγόνη ἔμενε ψυχρὰ πρὸς τὰς σχέσεις τοῦ γένους. Οὕτως ἡ ἡρωΐς θρηνοῦσα τὴν ἀπώλειαν τοῦ γάμου δεικνύει τῷ θεατῇ τὴν θυσίαν, ἣν ὑπέστη, χάριν τοῦ εὐσεβοῦς καθήκοντος, καὶ καθίστησι τὸν θάνατον λυπηρότερον, διότι ἡ θνήσκουσα ἀποχωρίζεται τοῦ μνηστῆρος. Ἡ αἰδὼς δὲν προσβάλλεται, ἂν ἀνέλθωμεν διὰ τῆς φαντασίας εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καθ' οὓς ὁ ἄγαμος καὶ ἀπογόνους μὴ καταλείπων ἐθεωρεῖτο οἰκτρός.

Ἡ αὐτοκτονία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι μὲν παράβασις θείων νόμων καὶ βδελυρόν τι, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ κρίνωμεν τὴν Σοφόκλειον Ἀντιγόνην κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς τότε ἐποχῆς. Ἡ αὐτοκτονία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἂν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τις βεβαίως ἐξαιρέσῃ τὸν Σωκράτη[1], καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐθεωρεῖτο ὡς δικαίωμα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡς καθῆκον παντὸς ἐλευθέρου, οὐ μόνον ὅπως οὗτος διαφύγῃ σκληρὸν καὶ βασανιστήριον θάνατον, ἀλλὰ καὶ ὅπως μὴ παρατείνῃ ἐπονείδιστον βίον. Βεβαίως ὁ διὰ τῆς κρεμάσεως θάνατος καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἐλογίζετο καθαρός, ἀλλ' ἡ ἡρωΐς δὲν εἶχεν ἄλλα πρόχειρα θανατηφόρα ὅπλα[2]. Ἂν τις κακίζῃ τὴν ἡρωΐδα, ὅτι μετὰ ἐμπαθοῦς καὶ ἀξιομέμπτου σπουδῆς καθαιρεῖ τὸν βίον, ἂς ἐνθυμηθῇ, ὅτι αὕτη οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν.

Ἡ Σοφόκλειος Ἀντιγόνη ἀναμφιλέκτως ἤθελεν ἔχει μεγάλην κηλῖδα, ἂν στίχοι τινὲς τῆς τραγῳδίας ἦσαν γνήσιοι. Ἐν τούτοις[3] ἡ ἡρωΐς λέγει, ὅτι, ἂν ὁ θανὼν ἦτο ἀνὴρ ἢ τέκνα, δὲν ἤθελεν ἀναλάβει τοιοῦτον πόνον· διότι καὶ ἄνδρα ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἄλλον καὶ τέκνα νὰ ἀποκτήσῃ ἐκ τοῦ νέου ἀνδρός. Ἀφ' οὗ ὅμως ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησαν, δὲν γεννᾶται ἄλλος ἀδελφός. Ἐν τοῖς πρώτοις ὅμως ὁ ἔξοχος τῆς Γερμανίας ποιητής, ὁ *Göthe*, ὀρθῶς παρετήρησεν, ὅτι τοιαῦται ἰδέαι τιθέμεναι ἐν τῷ στόματι τῆς ἡρωΐδος ταπεινοῦσιν αὐτήν· ποιητής, ὡς ὁ Σοφοκλῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπέσῃ εἰς ἁμάρτημα μηδενίζον ὅ τι διὰ μεγαλοφυΐας καὶ ἐξόχου τέχνης ἐδημιούργησεν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ κριτικοὶ δέχονται, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰοφῶντος, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον. Κατὰ τὸν *Bergk* τὸ ἁμάρτημα ἀνήκει αὐτῷ τῷ Σοφοκλεῖ, ὅστις κατὰ τὸν Λογγῖνον πολλάκις πίπτει ἀτυχέστατα[4]· Ἐνίοτε ὁ τραγικὸς οὗτος ἁμαρτάνει, ἀλλ' ἁμαρτάνει μεγαλο-

[1]) *Πλάτ. ἐν Φαίδων.* 62*B*.

[2]) *Παράβαλλ.* Hermann Köchly, Ueber Sophocles Antigone, Dresden 1844 *σελ.* 53.

[3]) *Παράβαλλ. τὰς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως ἡμῶν καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ* August Jacob, Berlin 1849 *ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ἣν ἐπιγράφει* Entwickenung der Hauptgedanken und der Charaktere in der Antigone

[4]) *Λογγῖν. Περὶ ὕψους κεφ.* 33 "*ὁ δὲ Πίνδαρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὁτὲ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρεπῶς. Δυσκόλως δὲ δύναταί τις νὰ δεχθῇ, ὅτι εἰς τοιοῦτον ἁμάρτημα περιέπεσεν. Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἠλέκτρα εἶναι τὰ κάλλιστα τῶν προσώπων τοῦ Σοφοκλέους καὶ οἱ τηλαυγέστατοι ἀδάμαντες οἱ τὴν διάνοιαν τοῦ ἐξόχου τούτου ποιητοῦ διακοσμοῦντες.

Πρὸς τὸν ἄκαμπτον τῆς Ἀντιγόνης χαρακτῆρα ποιεῖ ἀντίθεσιν ὁ τῆς Ἰσμήνης, ὅστις σκοπεῖ, ὅπως ἐπιχύσῃ πλείονας ἀκτῖνας φωτὸς ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἡρωΐδος τοῦ δράματος. Αὕτη ἔχει τὴν τοῦ ἤθους ἀσθένειαν τὴν συνήθως ταῖς γυναιξὶ ἐμπεφυκυῖαν. Ἡ Ἰσμήνη καὶ τὸν Πολυνείκη ἀγαπᾷ καὶ τὸ θεῖον δίκαιον σέβεται, ἀλλὰ γινώσκει, ὅτι πέφυκε γυνὴ καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς κρείσσονας, ὅπως μὴ πάθῃ χείρονα. Δὲν διάκειται ψυχρῶς πρὸς τὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς, ἀλλὰ δεικνύει φλογερὸν ζῆλον, ὅπως μετ' αὐτῆς συναποθάνῃ, τὸν βίον ἄνευ τῆς Ἀντιγόνης ἀδύνατον θεωροῦσα. Δὲν δύναται μὲν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἡρωϊκὸν τῆς Ἀντιγόνης ἦθος, ἀλλὰ πειρᾶται τοῦτο παντὶ σθένει νὰ μετριάσῃ. Ἡ Ἰσμήνη ἔχει ἰσχυρὰν δύναμιν, ἵνα πάσχῃ, ὡς συνήθως αἱ γυναῖκες, καὶ εἶναι ἀσθενής, ὅπως ἐνεργῇ, ὡς ἡ Ἀντιγόνη, δηλ. ὑπό τινα ἔποψιν ἡ Ἰσμήνη ἔχει λόγον πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, ὃν λόγον ἔχει ἡ Χρυσόθεμις πρὸς τὴν Ἠλέκτραν[1].

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἐν τῷδε τῷ δράματι ὁ ποιη-

μὲν οἷον πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φορᾷ, σβέννυνται δ' ἀλόγως πολλάκις καὶ πίπτουσιν ἀτυχέστατα.

[1]) Βεβαίως ὑπάρχει καί τις διαφορά· διότι ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν ἡ Ἰσμήνη εἶναι εὐγενεστέρα τῆς Χρυσοθέμιδος (Ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ), ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hasper· διότι ἡ μὲν Χρυσόθεμις εἶναι δειλὴ καὶ οὐδόλως θέλει νὰ κινδυνεύσῃ, ταπεινοῦται δ' ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατ' ἐντολὴν τῆς μητρὸς προσφέρει θυσίας εἰς τὸν τάφον τοῦ πατρός, ἃς αὐτὴ αὕτη θεωρεῖ ὡς βλασφημίαν. Ἡ Ἰσμήνη τοὐναντίον δὲν εἶναι δειλή, ἀλλὰ πρόθυμος, ὅπως συναποθάνῃ τῇ ἀδελφῇ (στίχ. 545), τὴν παράβασιν δ' ὅμως τοῦ νόμου τῆς πόλεως θεωρεῖ ὡς μὴ ἐπιτρεπομένην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴς ἀπεικονίζει τὴν σύγκρουσιν τοῦ φυσικοῦ δικαίου πρὸς τὸ θετόν, τοὺς ἀγράφους νόμους πρὸς τὰ κηρύγματα καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν πρώτων. Τοῦ μὲν φυσικοῦ δικαίου προασπίζει ἡ Ἀντιγόνη, τοῦ δὲ θετοῦ ὁ Κρέων, ὅστις κηρύσσων, ἵνα τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους μείνῃ ἄταφον, ἐνεργεῖ οὐχὶ ἐκ κακῆς προθέσεως ἢ ἐκ προσωπικῶν ἀφορμῶν, ἀλλ' ἐξ ἐλλείψεως εὐγενεστέρων αἰσθημάτων καὶ ὑψηλοτέρας διανοίας. Ἐπίστευεν ὁ δυστυχής, ὅτι εἶναι ἀγαθὸς βασιλεὺς καὶ φιλόπολις, ἂν καταισχύνῃ τὸ πτῶμα τοῦ κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρατευσαμένου. Ὁ Πολυνείκης ὡς τοιοῦτος ἦτο προδότης, οἱ δὲ προδόται, ὡς καὶ οἱ ἱερόσυλοι, δὲν ἐθάπτοντο ἐν τῇ ἑαυτῶν πατρίδι[1], ἀλλὰ τὰ σώματα τούτων ἐξήγοντο τῶν ὁρίων καὶ κατελείποντο ἄταφα. Βραδύτερον τὸ σκληρὸν τοῦτο ἔθος ἐγένετο ἠπιώτερον, καθ' ὅσον τὰ τῶν προδοτῶν πτώματα ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ ἐθάπτοντο. Καὶ τότε ὅμως τὰ ὀστᾶ τούτων ἡ πόλις δὲν ἐπέτρεπε νὰ κομισθῶσι καὶ ταφῶσι καὶ διὰ τοῦτο οἱ τοῦ Θεμιστοκλέους συγγενεῖς κρύφα ἔθαψαν ἐν τῇ Ἀττικῇ[2]. Ὁ Κρέων λοιπὸν δὲν ἔπραξέ τι σκληρότερον τοῦ ἔθους τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐποχῆς. Ἀλλὰ καὶ οὕτω προσβάλλει τὰ ἱερὰ τῆς Ἀντιγόνης καθήκοντα πρὸς τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ δείκνυται ἀσεβὴς πρὸς τοὺς κάτω θεούς. Πρὸς δὲ πιέζει τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν, περιφρονεῖ τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ διανοεῖται, ὅπως φονεύσῃ τὴν ἠρωΐδα πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ μνηστῆρος, δὲν δέχεται τὴν συμβουλὴν τοῦ Τειρεσίου, ὑβρίζων

[1] Διόδωρ. Σικελ. XVI, 25,2 "Παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι κοινὸς νόμος ἀτάφους ῥίπτεσθαι τοὺς ἱεροσύλους„ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. I, 7,22 "κατὰ δὲ τὸν νόμον κρίνατε, ὃς ἔστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγνωσθῇ μὴ ταφῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ„.

[2] Θουκυδίδ. I. 138 "Τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνου καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ· οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος„.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τόν τε μάντιν καὶ τὸ μαντικὸν γένος καὶ μὴ μετανοῶν, μέχρις οὗ ὁ χορὸς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τὰ φοβερὰ τοῦ μάντεως μαντεύματα θέλουσι πραγματωθῆ. Διὰ τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα ὁ Κρέων δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν θείαν τιμωρίαν, ἀλλ' ἔδωκε δίκην τῶν ἑαυτοῦ πράξεων. Τοιαῦτα δὲ φρονῶν καὶ τοιαῦτα πράττων δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ ἐν τῷ δράματι· διότι ἐταπεινοῦτο τὸ θεῖον δίκαιον καὶ ἐμειοῦτο τὸ σέβας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Θησέα, ὅστις κατὰ τῶν Θηβῶν ἐστρατεύσατο πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν τῶν Ἀργείων. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ὁ Σοφόκλειος Κρέων οὔτε κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὔτε κατὰ τὴν κακίαν διαπρέπει, ἀλλ' ἐγένετο δυστυχὴς δι' ἁμαρτίαν. Οὕτω τὸ πρόσωπον τοῦτο τοῦ δράματος εἶναι πεποιημένον κατὰ τὸν νόμον τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους[1].

Ὡσαύτως ὁ Σοφοκλῆς ἐπέτυχεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φύλακος, ὅστις εἰκονίζεται ὡς ἀφελής, κοῦφος καὶ δειλὸς ἢ μᾶλλον θρασύδειλος. Οὗτος δὲν ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ νοός, ἵνα εἴπῃ τῷ ἑαυτοῦ δεσπότῃ τὰ κεφαλαιωδέστερα, ἀλλὰ πολὺν χρόνον κατατρίβει μάτην. Ἐν τῇ καρδίᾳ μένει ἀναίσθητος μήτε τὸ ἄταφον τοῦ Πολυνείκους οἰκτείρων, μήτε τὴν συμφορὰν τῆς βασιλόπαιδος βαρέως φέρων, εἶναι δ' ἕτοιμος, ὅπως γείνῃ θρασὺς καὶ αὐθάδης, ἂν μὴ κολάζηται ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος τοῦ τυράννου. Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο αἰσθάνεται ἢ τὸν φόβον, ὡς πάντες οἱ δοῦλοι. Τὸ ταπεινὸν αὐτοῦ ἦθος ἐνθεν μὲν ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑψηλὸν τῆς Ἀντιγόνης, ἔνθεν δὲ διὰ τῆς δειλίας ποιεῖ καταφανεστέραν τοῦ τυράννου τὴν σκληρότητα. Ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὡς ἔν τινι μικροκόσμῳ δύναταί τις νὰ ἴδῃ σαφῶς, τίνα αἴσθη-

[1]) *Περὶ ποιητ. Κεφ.* XIII "ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ„ Παράβαλλ. Held, Ueber den Charakter Kreon' s in der Antigone des Sophokles, Bayreuth 1842.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιν παράγουσι τὰ αὐτὰ αἴτια. Ἡ ἐλευθέρα τῆς ἡρωΐδος ψυχὴ εἰς αἰθέρια ὕψη ἀνιπταμένη περιφρονεῖ τὸν τύραννον καὶ τὰς ταπεινὰς τούτου ἀπειλάς, ἐν ᾧ ὁ δοῦλος ἄγει τὴν δέσποιναν εἰς κακόν, ὅπως αὐτὸς σωθῇ. Ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν ἡ Ἀντιγόνη ἔχει λόγον πρὸς τὸν φύλακα, ὃν λόγον ἔχει ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Θερσίτην. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ὁ χαρακτὴρ τοῦ φύλακος εἶναι οὕτω διαγεγραμμένος, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δράματος συχνάκις διήγειρε τὸν γέλωτα τῶν θεατῶν. Οὕτω τὸ φοβερόν, ὅπερ ἐκ τῆς ὅλης τοῦ δράματος ὑποθέσεως παράγεται, ὀλίγον διὰ τοῦ γελοίου ἤθους τοῦ φύλακος μαλάσσεται. Ὁ Αἰσχύλος δὲν ἠδύνατο οὕτως εὐστόχως νὰ εἰκονίζῃ δευτερεύοντα τῆς τραγῳδίας πρόσωπα, ἅτε εἰς πάντα τὸ αὐτὸ πάθος ἐμπνέων καὶ εἰς πάντα τὸ αὐτὸ ὕψος ἰδεῶν ἐμβάλλων. Τούτου ἕνεκεν δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἀνακαλύψῃ παρ' αὐτῷ διαφόρους τῆς ἐκφράσεως βαθμίδας, ὡς παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ.

Ὁ δὲ Αἵμων ἔχει τὴν αὐτὴν τοῦ ἤθους εὐγένειαν, ἣν καὶ ἡ μνηστὴ αὐτοῦ, ὅμως δὲν ἐξαίρεται λίαν, ὅπως μὴ ἡ ἡρωΐς τοῦ δράματος ταπεινωθῇ. Οὗτος εἶναι φιλότιμος καὶ εὐπειθὴς καὶ πρὸς τὸν πατέρα δεικνύει σεβασμὸν πειρώμενος, ὅπως ἀποτρέψῃ τοῦτον ἀπὸ ἀσεβῶν πράξεων. Πρὸς σωτηρίαν ὅμως τῆς μνηστῆς δὲν προβάλλει τὸν ἴδιον ἔρωτα, ὡς ἤθελε πράξει κατὰ νεώτερον ποιητήν, ἀλλὰ λόγους πολιτικούς. Ὑπομιμνήσκει τὸν πατέρα, ὅτι ὁ τύραννος ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς θέσεως δὲν δύναται νὰ γινώσκῃ τὴν δημοσίαν γνώμην, ὡς ὁ υἱὸς τούτου. Ποιεῖ δ' αὐτῷ γνωστόν, ὅτι πᾶσα ἡ πόλις θρηνεῖ τὴν Ἀντιγόνην ἀδίκως θνήσκουσαν. Ὁ τύραννος ὅμως ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁλόκληρος ἡ πολιτεία. Οὕτως ὁ πατὴρ συγκρούεται πρὸς τὸν υἱόν, ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν ἀναπτύσσει μοναρχικὰς ἰδέας, ὁ δὲ Αἵμων δημοκρατικάς. Οἱ προτασσόμενοι ὅμως πολιτικοὶ λόγοι εἶναι ἡ πρόφασις καὶ οὐχὶ ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἰτία. Διότι ἂν ἄλλος εἰς θάνατον κατεδικάζετο, ὁ Αἵμων δὲν ἤθελεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν αὐτοῦ, τὸ προσῆκον πρὸς τὸν πατέρα σέβας ἀποβαλών. Τὸ εὐσεβὲς τοῦτο αἴσθημα, ὅπερ λίαν τονίζει ὁ μνηστὴρ τῆς Ἀντιγόνης, δὲν εἶναι κενὴ φράσις· διότι, εἰ μὴ τὸν πατέρα ἐσέβετο, ἤθελε πειραθῇ, ὅπως διὰ τοῦ ξίφους σώσῃ τὴν μνηστήν. Ὁ Αἵμων λοιπὸν δὲν προβάλλει τὸν ἴδιον ἔρωτα πρὸς σωτηρίαν τῆς μνηστῆς, ἀλλ' ἕκαστος ὀφείλει τούτῳ νὰ ἀποδώσῃ τὴν αἰτίαν τῆς διενέξεως πρὸς τὸν πατέρα, ὡς πράττει ὁ χορὸς ἐν τῷ ὕμνῳ αὐτοῦ πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἔρωτος. Ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς μνηστὴρ ἐκείνην, ἣν σιωπηλῶς μέν, φλογερῶς δὲ ἠγάπα, εἶδε σκληρῶς καὶ ἀδίκως θανοῦσαν. Ὁ δὲ πατὴρ ὢν αὐτῷ τὸ ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης ἐγένετο ἀντικείμενον μίσους. Οὕτως ὁ Αἵμων ἀπώλεσε τὰ τιμαλφέστατα ἐν τῷ βίῳ. Ἄνθρωπος δὲ μὴ κατεχόμενος ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἰδεῶν εὐκόλως ἠδύνατο νὰ καταφύγῃ εἰς αὐτοκτονίαν. Ὁ αὐτοκτόνος ὅμως εἶναι παράφρων ἢ τοὐλάχιστον γίνεται τοιοῦτος ἐν τῇ στιγμῇ τῆς αὐτοκτονίας. Καὶ ὁ ἀτυχὴς μνηστὴρ παραφρονήσας ὑβρίζει τὸν πατέρα καὶ πειρᾶται, ὅπως φονεύσῃ αὐτόν. Ἂν ὁ κατὰ τοῦ πατρὸς φόνος ἦτο προμεμελετημένος[1], τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀνεξίτηλος ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ Αἵμονος κηλίς. Τοῦτο ὅμως πράττει ἐν στιγμῇ παραφροσύνης. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης[2] τὴν μελέτην καὶ ἀποτυχίαν βδε-

[1] *Παράβαλλ.* Hermann Köchly, Ueber Sophocles Antigone *σελ.* 54.

[2] *Περὶ ποιητικ. κεφαλ.* XIV "*Τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι καὶ μὴ πρᾶξαι χείριστον. Τό τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν· ἀπαθὲς γάρ [Διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις, οἷον ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων].*„ *Ὁ συνάδελφός μου κ. Σεμιτέλος, ὅστις ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τῆς Ἀντιγόνης ἔδειξεν ἀσυνήθη φιλοπονίαν καὶ μεγάλην πολυμάθειαν, νομίζει, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ψέγει τὴν ἀμφιταλάντευσιν τοῦ Αἵμονος· "ὑπολείπεται δὲ μόνον τὸ μιαρὸν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ προσέτι ἡ κηλὶς ἐν τῷ ἤθει τοῦ Αἵμονος ὡς ἀνδρὸς ταλαντευομένου καὶ οὐχὶ σταθεροῦ καὶ ἠρωϊκοῦ τὸ φρόνημα„ (*Εἰσαγωγ. *σελ.* 51). *Νομίζομεν ὅμως,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λυρᾶς πράξεως ἀποδοκιμάζει ὡς μιαρὰν καὶ οὐχὶ τραγικήν, ἂν τὸ χωρίον ὑποτεθῇ γνήσιον.

Ταῦτα εἶναι τὰ σπουδαιότερα πρόσωπα. Ἐκ τῶν ἄλλων ὁ μὲν Τειρεσίας ἐχει τὴν πεποίθησιν εἰς τὰ μαντεύματα αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις τραγῳδίαις, ἡ δὲ Εὐρυδίκη ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὡς συνήθως αἱ μητέρες. Ὁ δὲ Ἄγγελος καὶ ὁ Ἐξάγγελος ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν αὐτῶν μόλις διαγράφουσιν ἴδιον ἦθος. Τὸ πρόσωπον τῆς Ἀντιγόνης, τοῦ Τειρεσίου, τοῦ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Ἐξαγγέλου ἔχει ὁ πρωταγωνιστής, ὁ δὲ δευτεραγωνιστὴς τὸ τῆς Ἰσμήνης, τοῦ Φύλακος, τοῦ Αἵμονος καὶ Εὐρυδίκης, ὁ δὲ τριταγωνιστὴς τὸ τοῦ Κρέοντος.

Ὁ δὲ χορὸς συνίσταται ἐκ γερόντων Θηβαίων οὔτε τῆς αὐτῆς ἡλικίας οὔτε τοῦ αὐτοῦ γένους μετὰ τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος ὄντων. Ἴσως δὲν ἥρμοζεν, ἵνα ὁ χορὸς ἀπαρτίζηται ἐκ Θηβαΐδων παρθένων, διότι ἀπῃτεῖτο φρόνησις πρὸς μετρίασιν τῶν παθῶν τοῦ τε Κρέοντος καὶ τῆς Ἀντιγόνης. Οἱ γέροντες δὲν ἐπιδοκιμάζουσι τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' ὡς ὑπήκοοι ἀναγνωρίζουσι τὴν δύναμιν τοῦ ἀπολύτου ἄρχοντος. Ὁ χορὸς ἐν τῷ δράματι ἀντιπροσωπεύει τὴν δημοσίαν γνώμην, ἥτις ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἡγεμόνος τῆς πόλεως καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἀδελφῆς

ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ἐντεῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀμφιταλαντεύσεως, ἀλλὰ περὶ ἀποτυχίας, ἣν ψέγει ὁ φιλόσοφος. "Οτι οὕτως ἔχει, διαρρήδην λέγει αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 1234 "ξίφους ἕλκει διπλοῦς κνώδοντας, ἐκ δ' ὁρμωμένου πατρὸς φυγαῖσιν ἥμπλακ'„. Κεῖται δὲ ἡ κηλὶς οὐχὶ ἐν τῇ ἀμφιταλαντεύσει, ἀλλ' ἐν τῇ βδελυρᾷ προθέσει, ἥτις ἀπέτυχεν. Ὁ Αἵμων οὐ μόνον δὲν ἀμφιταλαντεύεται, ἀλλὰ καὶ εἶναι οὕτως ὠργισμένος, ὥστε καὶ πτύει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός. Ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης λέγει μελλῆσαι, ὅπερ ὁ συνάδελφός μου ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ὀκνεῖν· "ὤκνησε καὶ δὲν ἐξέπραξεν„. Ἀλλ ἀφ' οὗ ἡ ἔννοια τοῦ ὄκνου δὲν ὑπάρχει παρὰ Σοφοκλεῖ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμβάλῃ ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης. Διὰ ταῦτα τὸ μέλλειν ἐνταῦθα, ἂν μὴ πλανώμεθα, σημαίνει μελετᾶν, ἔχειν κατὰ νοῦν, ἄρχεσθαι πράττοντα, im Begriff seyn, etwas eben thun, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Passow ἐν λέξει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ. Συχνάκις ἐπέρχεται εἰς τὴν διάνοιαν τῶν γερόντων τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς καθῆκον, ἀλλ' οὗτοι δὲν τολμῶσι νὰ προασπίσωσι τούτου μετὰ τοῦ θάρρους, ὅπερ δεικνύει ἡ τοῦ δράματος ἡρωΐς. Δὲν ἐπιδοκιμάζει ὅμως ὁ χορὸς καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀντιγόνης φρονῶν, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δύναταί τις νὰ παραβῇ τὴν θέλησιν τῶν κρατούντων. Ἀλλ' ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν Κρέοντα, ὅπως τοῦ θανάτου ἀπαλλαγῇ ἡ Ἰσμήνη. Οὕτως ἡ δημοσία γνώμη ἀμφιταλαντεύεται, μέχρις ὅτου ἐγένετο γνωστόν, ὅτι οἱ θεοὶ βδελύσσονται τὴν πρᾶξιν τοῦ τυράννου. Τότε οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν διαρρήδην ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ ἀδικηθεῖσα τοῦ Πολυνείκους ἀδελφὴ ἔχει τὸ δίκαιον καὶ ὁ τύραννος μετανοεῖ. Ἕκαστον τοῦ χοροῦ ᾆσμα ὅλως ἁρμόζει εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ κεῖται, ὡς ὀρθῶς παπαρατηρεῖ ὁ *Bergk*[1], καὶ στενῶς συνδέεται τῇ ἡγουμένῃ ὑποθέσει ἢ τὰ ἑπόμενα ὑπαινίσσεται. Κατὰ τοῦτον τὸ δεύτερον στάσιμον ἀνήκει εἰς τὰ ἐξοχώτατα μελικὰ ᾄσματα τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ λοιπὸν ταύτῃ ὁ εὐσεβὴς ποιητὴς τὸ φυσικὸν ἢ τὸ θεῖον δίκαιον πρὸς τὸ θετὸν συγκρούων διδάσκει τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἐκεῖνο εἶναι πολὺ τούτου ὑπέρτερον. Ὥστε ἡ Ἀντιγόνη καὶ ὁ Κρέων εἶναι ὄργανα τὴν εἰρημένην ἀλήθειαν κυροῦντα. Ἀλλ' ἆρά γε αἱ πολιτικαὶ σκηναὶ τῆς πατρίδος τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ; Ἂν τις ἀναμνησθῇ, ὅτι ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς ἦτο δημοκρατικὸς καὶ ἴσως πολιτικὸς τοῦ Περικλέους φίλος, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐγένετο συστράτηγος αὐτοῦ ἐν τῷ πρὸς τοὺς Σαμίους πολέμῳ διὰ τὰς ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ἰδέας, ἴσως δὲν θέλει εὑρεῖ ἀπιθάνους τοὺς ὑπαινιγμούς, οὓς ὁ *Adolf Scholl* μετ' ἄλλων ἀνακαλύπτει ἐν τῷδε τῷ δράματι. Μετὰ τὴν προ-

[1] Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι τόμ. III, σελ. 405.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δοσίαν τοῦ Παυσανίου καὶ τὴν δυσμένειαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῶν Ἰώνων, ἐν οἷς καὶ οἱ Μιλήσιοι. Οἱ Σάμιοι διὰ τὴν Πριήνην πόλεμον κατὰ τούτων ἐγείραντες ἐκράτησαν αὐτῶν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. Ἐπειδὴ δ' οἱ τῶν Μιλησίων νικηταὶ ἐκέκτηντο τὸ ἀξιολογώτατον τῶν ναυτικῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολιτικὸν συμφέρον, ἵνα ταπεινώσωσιν αὐτούς. Οὕτως ὁ κατὰ τῶν Σαμίων πόλεμος ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως καὶ οὐχὶ ὑπὸ προσωπικῶν αἰτιῶν. Ἀλλὰ κατὰ τύχην ἡ Ἀσπασία, ἧς τὸ ὄνομα κατέστη παροιμιῶδες διά τε τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν, ἐκπρεπὴς κατὰ τὸ εἶδος γενομένη καὶ χάριν μετὰ δεινότητος ἔχουσα ἐσπουδάζετο ὑπὸ τοῦ Περικλέους. Οἱ κωμικοὶ οἱ τὸν περικλεῆ ἐκεῖνον πολιτευτὴν πρὸς τὸν Ὀλύμπιον Δία παραβάλλοντες δὲν ἐδίσταζον νὰ ἰδωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀσπασίας ἄλλην Ἥραν μετὰ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς. Ὅτι ἡ εὐειδὴς Μιλησία ἠδύνατο νὰ παρακαλέσῃ τὸν ἀστράπτοντα καὶ κεραυνοβολοῦντα θαυμαστὴν αὐτῆς, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ἂν ἀπίδῃ εἰς τὸ γυναικεῖον ἦθος· ἀλλ' εἶναι λίαν ἀπίθανον, ὅτι οὗτος προτιμῶν τὰ ἑαυτοῦ συμφέροντα τῶν τῆς πόλεως ἤθελεν ἐπιχειρήσει πόλεμον δεινόν, τοὐλάχιστον τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ περὶ ἀνδρὸς φιλοπόλιδος, οἷος ὁ Περικλῆς[1]. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως συνήθως ἔψεγον τοῦτον, ὁσάκις μάλιστα τὰ τῆς πόλεως δὲν ἐχώρουν κατ' εὐχήν[2]. Τούτου ἕνεκεν οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι οἱ πολιτικοὶ

[1]) Οὗτος λέγει περὶ ἑαυτοῦ παρὰ Θουκυδ. II. 60 "Καίτοι ἐμοὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε ὃς οὐδενὸς οἶμαι ἧσσον εἶναι γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολίς τε καὶ χρημάτων κρείσσων„.

[2]) Αὐτόθι 59 "Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἥ τε γῆ αὐτῶν ἐτέτμητο τὸ δεύτερον καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος ἠλλοίωντο τὰς γνώμας, καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν καὶ διὲ ἐκεῖνον ταῖς ξυμφοραῖς περιπεπτωκότες, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὥρμηντο ξυγχωρεῖν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτου ἐχθροὶ ἔλεγον εἰς τὰ πλήθη, ὅτι ὁ Περικλῆς χάριν τῆς Μιλησίας Ἀσπασίας ἤγειρε τὸν κατὰ τῶν Σαμίων πόλεμον[1]. Ἂν πάντα ταῦτα ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ πολιτικὸς τοῦ Περικλέους φίλος ἐπειράθη, ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς διαβολῆς διδάσκων τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι οὗτος τὸν πρὸς τοὺς Μιλησίους πόλεμον ἐγείρει οὐχὶ χάριν γυναικός, ἀλλὰ χάριν τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως. Οὕτως ὁ μὲν Κρέων, ὅταν ὑψηλὰς τῆς πολιτείας ἀρχὰς ἀνακηρύσσῃ, ἀντιπροσωπεύει τὸν Περικλέα, ἡ δὲ Ἀντιγόνη διὰ τῆς φροντίδος τῆς δεικνυομένης ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνείκους ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἀσπασίαν ὑπὲρ τῶν πολιτῶν Μιλησίων μεριμνῶσαν. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Θηβῶν διὰ τῶν πράξεων αὐτῶν μαρτυρεῖ καὶ διαρρήδην λέγει, ὅτι οὐδὲν νομίζει ὑπέρτερον τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας[2]. Ἂν τις παραβάλῃ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Κρέοντος πρὸς τοὺς τοῦ Περικλέους, πάντως εὑρήσει μεγίστην ὁμοιότητα[3]. Κατ' ἐξοχὴν δ' ὁ ὅρκος, ὃν ποιεῖται ὁ Κρέων,

[1]) Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Περικλ. XXIV. "Ἐπεὶ δ' Ἀσπασίᾳ χαριζόμενος δοκεῖ πρᾶξαι τὰ πρὸς Σαμίους, ἐνταῦθ' ἂν εἴη καιρὸς διαπορῆσαι μάλιστα περὶ τῆς ἀνθρώπου, τίνα τέχνην, ἢ δύναμιν τοσαύτην ἔχουσα, τῶν τε πολιτικῶν τοὺς πρωτεύοντας ἐχειρώσατο καὶ τοῖς φιλοσόφοις οὐ φαῦλον, οὐδ' ὀλίγον ὑπὲρ αὐτῆς παρέσχε λόγον„. Αὐτόθι XXV "Τὸν δὲ πρὸς Σαμίους πόλεμον αἰτιῶνται μάλιστα τὸν Περικλέα ψηφίσασθαι διὰ Μιλησίους, Ἀσπασίας δεηθείσης„.

[2]) Στίχ. 182.

καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὑτοῦ πάτρας
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.
Ἐγὼ γάρ, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί,
οὔτ' ἂν σιωπήσαιμι τὴν ἄτην ὁρῶν
στείχουσαν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας,
οὔτ' ἂν φίλον ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ πόλεως
θείμην ἐμαυτῷ, τοῦτο γιγνώσκων, ὅτι
ἥδ' ἐστὶν ἡ σῴζουσα καὶ ταύτης ἔπι
πλέοντες ὀρθῆς τοὺς φίλους ποιούμεθα.
Τοιοῖσδ' ἐγὼ νόμοισι τήνδ' αὔξω πόλιν.

[3]) Θουκυδ. II, 60 " Ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τότε δύναται καλῶς νὰ νοηθῇ, ἂν θεωρηθῇ ὡς διαβεβαίωσις τοῦ Ἀθηναίου πολιτικοῦ, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ δύναται νὰ ἀνεχθῇ τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως. Ὁ δὲ στίχος, ἐν ᾧ ὁ τῶν Θηβαίων ἡγεμὼν λέγει, ὅτι διὰ τοιῶνδε νόμων αὔξει τὴν πόλιν, ἁρμόζει μᾶλλον εἰς τὸ στόμα τοῦ Περικλέους[1], ὅστις ὄντως ηὔξησε τὴν δύναμιν τῆς πόλεως· διότι ὁ Κρέων μόλις πρὸ ὀλίγων ὡρῶν τύραννος τῶν Θηβαίων γενόμενος δὲν εἶχεν ἱκανὸν χρόνον, ὅπως τὴν πόλιν αὐξήσῃ. Γινώσκων δ' ὁ Περικλῆς, ὅτι τὰ ὅπλα καὶ τὰ χρήματα διαφθείρουσι τὸν πολιτικόν, ἐγένετο ἀδωρότατος καὶ χρημάτων κρείσσων, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Θουκυδίδης. Ὁμοίαν πρὸς τὰ χρήματα περιφρόνησιν δεικνύει ὁ Σοφόκλειος Κρέων[2]. Παρατηρεῖ δ', ὅτι ἐφ' ὅσον ζῇ, δὲν θέλει ἄρξει γυνή[3], διότι προτιμᾷ νὰ ἐκπέσῃ τῆς ἀρχῆς ὑπ' ἀνδρὸς ἢ νὰ ὀνομασθῇ ἥττων γυναικῶν. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, πανταχοῦ ὁ Κρέων δείκνυται ἄκαμπτος πρὸς τὰς παρακλήσεις

μένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἧσσον ξυναπόλλυται, κατοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διασῴζεται„.

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. XV. "ἀδωροτάτου περιφανῶς γενομένου, καὶ χρημάτων κρείττονος· ὃς τὴν πόλιν ἐκ μεγάλης μεγίστην καὶ πλουσιωτάτην ποιήσας, καὶ γενόμενος δυνάμει πολλῶν βασιλέων καὶ τυράννων ὑπέρτερος, ὧν ἔνιοι καὶ ἐπὶ τοῖς υἱέσι διέθεντο, ἐκεῖνος μιᾷ δραχμῇ μείζονα τὴν οὐσίαν οὐκ ἐποίησεν ἧς ὁ πατὴρ αὐτῷ κατέλιπε„.

[2]) Ἀντιγόν. στίχ. 295

Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων·
τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγματ' ἴστασθαι βροτῶν

[3]) Στιχ. 524

Κάτω νυν ἐλθοῦσ', εἰ φιλητέον, φίλει
κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή.

Καὶ Στίχ. 679

Κρεῖσσον γάρ, εἴπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν,
κοὐκ ἂν γυναικῶν ἥσσονες καλοίμεθ' ἄν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς Ἰσμήνης καὶ τοῦ Αἵμονος. Τοιαῦται ἰδέαι πρὸ τοῦ Σαμιακοῦ πολέμου ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν ῥιπτόμεναι ἐσκόπουν νὰ ἄρωσι τὰς κατὰ τοῦ Περικλέους συκοφαντίας. Μόλις δὲ εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ ἐκλεχθῇ συστράτηγος τοῦ Περικλέους, εἰ μὴ οὗτος συνεβάλετο διὰ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φίλων. Ὁ υἱὸς τοῦ Σοφίλλου ἐθαυμάζετο μὲν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀλλὰ δὲν ἴσχυεν ἐν τῇ πόλει, ὅπως ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν ἐπιδράσῃ. Ἂν ταῦτα θεωρηθῶσι πιθανά, ἐξηγεῖται ῥᾳδίως, ὅτι ὁ Αἵμων δὲν ὑπερασπίζει τὴν Ἀντιγόνην τοῦ ἔρωτος ἕνεκεν, ἀλλὰ προβάλλει πολιτικοὺς λόγους. Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡ Ἀντιγόνη ἐν τῷ δράματι εἰκονίζεται τόσῳ ὑψηλογνώμων, ὑψηλοκάρδιος καὶ ὑψηλολόγος, ὅσῳ οὐδεμία ἡρωΐς ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν. Ὁ Περικλῆς οὕτως ἠγάπα Ἀσπασίαν, τὴν εὐειδῆ τοῦ Ἀξιόχου θυγατέρα, ὥστε ἐξερχόμενος καὶ εἰσερχόμενος ἠσπάζετο καὶ κατεφίλει αὐτήν. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι οἱ κωμικοὶ οἱ τῷ Περικλεῖ ἀντιπολιτευόμενοι καὶ πανταχόθεν ψόγους ἀντλοῦντες ὠνόμαζον ταύτην Ὀμφάλην καὶ Δηϊάνειραν καὶ Ἥραν[1]. Καὶ ὅμως ἡ Ἀντιγόνη, ὑφ' ἣν λανθάνει ἡ Μιλησία Ἀσπασία, δὲν καθικετεύει τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα, ὡς ἡ Ἥρα τὸν Δία, ἀλλ' ὑπερήφανος, ὅτι ἀδελφικὸν καθῆκον πληροῖ, δὲν ἀνέχεται νὰ ταπεινωθῇ μέχρι παρακλήσεων. Τοιαύτην εἰκονίζων ὁ Σοφοκλῆς τὴν Ἀντιγόνην ἤθελεν ἴσως νὰ δείξῃ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅτι ἡ φίλη τοῦ Περικλέους καίπερ τοὺς ἀδελφοὺς Μιλησίους ἀγαπῶσα, ὅμως δὲν καταπίπτει μέχρις ἱκεσιῶν.

Ὁ δὲ χορός, ὅστις ἐκπροσωπεῖ τὴν δημοσίαν γνώμην, φρονεῖ μέν, ὅτι ὁ Ἔρως δύναται νὰ πλανήσῃ τὴν διάνοιαν

[1]) Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Περικλ. XXIV "Καὶ γὰρ ἑξιών, ὥς φασι, καὶ εἰσιὼν ἀπ' ἀγορᾶς, ἡσπάζετο καθ' ἡμέραν αὐτὴν μετὰ τοῦ καταφιλεῖν. Ἐν δὲ ταῖς κωμῳδίαις Ὀμφάλη τε νέα καὶ Δηϊάνειρα καὶ πάλιν Ἥρα προαγορεύεται„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῶν δικαίων[1] καὶ ὅτι ὁ Περικλῆς ἄνευ ἀντιστάσεως γίνεται θῦμα τῆς Ἀσπασίας, ἀλλ' ἐν τέλει πείθεται, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἔχει τὸ δίκαιον. Τινὲς εἰκάζουσιν, ὅτι ὁ χορὸς τὸ ἐπινοητικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπαινῶν εἶχεν ὑπ' ὄψει τὰς πολεμικὰς τοῦ Ἀρτέμωνος μηχανάς, ἃς μετ' ὀλίγον ὁ Περικλῆς μετεχειρίσθη ἐν τῷ Σαμιακῷ πολέμῳ[2]. Βεβαίως κατὰ πάντα δὲν δύναταί τις νὰ παραβάλῃ τὸν τύραννον τῶν Θηβαίων πρὸς τὸν Ἀθηναῖον πολιτικόν, οὔτε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πολυνείκους πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀξιόχου· δὲν πρόκειται ὅμως περὶ πλήρους ὁμοιότητος, ἀλλὰ μόνον περὶ ὑπαινιγμῶν. Ἴσως δὲ οἱ σύγχρονοι ἀκούοντες τὸ δρᾶμα ἐν τῷ θεάτρῳ διδασκόμενον πολὺ πλείονας ἠδύναντο νὰ διΐδωσιν.

Τὴν τραγῳδίαν ταύτην οἵ τε ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι ἐπαινοῦσιν ὡς οἷόν τε μάλιστα καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ διὰ τὴν ἠθοποιΐαν καὶ διὰ τὰ χορικά. Ὁ μέγας τῆς Γερμανίας φιλόσοφος, ὁ Hegel, θεωρεῖ τὴν Ἀντιγόνην ὡς τὸ ἄριστον καὶ χαριέστατον τεχνούργημα πάντων τῶν δραμάτων τοῦ τε ἀρχαίου καὶ νεωτέρου κόσμου[3]. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος ὁ Σοφοκλῆς δὲν παρέλαβε παρά τινος ἀρχαιοτέρου τραγικοῦ, ἀλλ' αὐτὸς διέπλασε κατὰ τὴν τέχνην αὐτοῦ. Βεβαίως τὰ ὀνόματα

[1]) Στίχ. 791

Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ·
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ξύναιμον ἔχεις ταράξας.
Νικᾷ δ' ἐναργὴς βλεφάρων ἵμερος εὐλέκτρου
νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος [ἐν ἀρχαῖς]
θεσμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἀφροδίτα.

[2]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. XXVII "Ἔφορος δὲ καὶ μηχαναῖς χρήσασθαι τὸν Περικλέα, τὴν καινότητα θαυμάσαντα, Ἀρτέμωνος τοῦ μηχανικοῦ πορίζοντος, ὃν χωλὸν ὄντα, καὶ φορείῳ πρὸς τὰ κατεπείγοντα τῶν ἔργων προσκομιζόμενον ὀνομασθῆναι Περιφόρητον„. Παράβαλλ. Hermann Köchly, Ueber Sophocles Antigones. 16.

[3]) Hegel, Aesthetik.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης, τοῦ Κρέοντος καὶ τοῦ Αἵμονος ἦσαν γνωστά, ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Θηβαίων, ἣ ἠκολούθησε καὶ ὁ Πίνδαρος[1], ἀνήφθησαν ἑπτὰ πυραί, ὅπως ἐπὶ τούτων τεθῶσι τὰ ἑπτὰ πτώματα τῶν στρατηγῶν τῶν πολεμίων. Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς ἐπέζησαν καὶ ἐπεῖδον τὴν τῶν ἐπιγόνων στρατείαν[2]. Τοὐναντίον ὁ Αἵμων πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Οἰδίποδος ἔπεσε θῦμα τῆς Σφιγγός. Μόνον παρὰ τοῦ Αἰσχύλου ὀλίγα τινα ἔλαβεν ὁ ἡμέτερος τραγικός. Ἡ ἀξία τῆς τραγῳδίας ταύτης γίνεται καταφανεστέρα, ἂν ἀπίδῃ τις εἰς ἄλλους ποιητὰς τὸν αὐτὸν μῦθον πραγματευθέντας. Ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ τοῦ Ἀττίου οἱ φύλακες πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν φρουροῦντες συνέλαβον τὴν ἡρωΐδα τὸ ἀδελφικὸν καθῆκον πληροῦσαν. Ἐντεῦθεν εἰκάζεται, ὅτι ὁ τοῦ Σοφοκλέους διασκευαστὴς μέγα μέρος τοῦ κάλλους τῆς τραγῳδίας ἔφθειρεν. Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἄλλως τὸν μῦθον ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ αὐτοῦ πραγματευόμενος τὸ πάθος τῶν δρώντων προσώπων ἐμείωσεν. Παρὰ τούτῳ ἡ Ἀντιγόνη ἔθαπτε τὸν νεκρὸν τοῦ Πολυνείκους οὐχὶ μόνη, ἀλλὰ μετὰ τοῦ μνηστῆρος. Ἡ ἡρωΐς ἐπ' αὐτοφώρῳ συλληφθεῖσα καὶ πρὸ τοῦ Κρέοντος ἀχθεῖσα τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Διονύσου δίδει τὴν δεξιὰν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ τυράννου[3]. Οὕτως ἡ ὑπόθεσις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ δράματος τὸ παράπαν ἀλλοιοῦνται. Παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ διὰ τῆς λύσεως τοῦ μύθου τὸ φυσικὸν δίκαιον δὲν συγκρούεται πρὸς τὸ θετὸν οὐδὲν θριαμβεύει, ἀλλὰ τοὺς κρυφίους τῆς καρδίας παλμοὺς στέφει ἡ ἐπιτυχία, ὡς συνήθως γίνεται ἐν τῇ νεωτέρᾳ κωμῳδίᾳ. Τὸ πρόβλημα ὅμως μεγάλου τραγικοῦ ποιητοῦ δὲν εἶναι ἡ λύσις τοιούτων ψυχολογικῶν ζητημάτων, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία τῶν ἀντιφάσεων τῶν ἀνευρισκομένων ἐν τῷ

[1]) Ἐν Ὀλυμπ. VI, 15 καὶ ἐν Νεμ. IX, 24
[2]) Μίμνερμ. ἀπόσπασμ. 21 καὶ Ἴων. ἀπόσπασμ. 12
[3]) Ὅρα Schneidewin, Einleitung zur Antigone σελ. 28.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἠθικῷ κόσμῳ, τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ καὶ ἡ ἐξήγησις τῶν ὑποτιθεμένων ἀντιφάσεων τῶν ἀνθρωπίνων περιπετειῶν πρὸς τὴν θείαν πρόνοιαν καὶ δικαιοσύνην. Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο τῆς τραγῳδίας πρόβλημα κατ' ἐξοχὴν ἔλυσεν ὁ Αἰσχύλος.

Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς πρώτης διδασκαλίας τοῦ δράματος οὐδὲν ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παρεδόθη, ἀλλὰ δυνάμεθα μετά τινος βεβαιότητος νὰ εἰκάσωμεν τοῦτον· διότι Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ ὑποθέσει παραδίδωσιν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠξιώθη τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, διότι ηὐδοκίμησεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σαμιακὸς πόλεμος ἐγένετο ἐπὶ ἄρχοντος Τιμοκλέους, εἰκάζεται, ὅτι ἡ τραγῳδία ἐδιδάχθη κατὰ τὸ 441 ἢ 440 π. Χ., καθ' ὅσον εἶναι ἀμφίβολον, ἂν ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐγένετο στρατηγὸς κατὰ τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν στρατείαν[1].

[1]) *Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 84 νομίζει, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῶν σωζομένων δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους, ὅπερ καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι πιθανόν. Διότι τὸ ἀρχαιότατον εἶναι ὁ Αἴας, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ταύτης τῆς τραγῳδίας σελ. 47 καὶ ἑξῆς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ι. ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

Ἀντιγόνη παρὰ τὴν πρόσταξιν τῆς πόλεως θάψασα τὸν Πολυνείκην ἐφωράθη, καὶ εἰς μνημεῖον κατάγειον ἐντεθεῖσα παρὰ τοῦ Κρέοντος ἀνῄρηται· ἐφ' ᾗ καὶ Αἵμων δυσπαθήσας διὰ τὸν εἰς αὐτὴν ἔρωτα ξίφει ἑαυτὸν διεχειρίσατο. Ἐπὶ δὲ τῷ τούτου θανάτῳ καὶ ἡ μήτηρ Εὐρυδίκη ἑαυτὴν ἀνεῖλεν.

Κεῖται δὲ ἡ μυθοποιία καὶ παρὰ Εὐριπίδῃ ἐν Ἀντιγόνῃ· πλὴν ἐκεῖ φωραθεῖσα μετὰ τοῦ Αἵμονος δίδοται πρὸς γάμου κοινωνίαν καὶ τέκνον τίκτει, τὸν Μαίονα.

Ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Θήβαις ταῖς Βοιωτικαῖς· ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ ἐπιχωρίων γερόντων. Προλογίζει Ἀντιγόνη. Ὑπόκειται δὲ τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν Κρέοντος βασιλείων. Τὸ δὲ κεφάλαιόν ἐστι τάφος Πολυνείκους καὶ Ἀντιγόνης ἀναίρεσις καὶ θάνατος Αἵμονος καὶ μόρος Εὐρυδίκης, τῆς Αἵμονος μητρός. Φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἠξιῶσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, εὐδοκιμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης· λέλεκται δὲ τὸ δρᾶμα τοῦτο λβ΄.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΙ. ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τὸ μὲν δρᾶμα τῶν καλλίστων Σοφοκλέους· στασιάζεται δὲ τὰ περὶ τὴν ἡρωΐδα ἱστορούμενα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἰσμήνην. Ὁ μὲν γὰρ Ἴων ἐν τοῖς διθυράμβοις καταπρησθῆναί φησιν ἀμφοτέρας ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας ὑπὸ Λαοδάμαντος τοῦ Ἐτεοκλέους· Μίμνερμος δέ φησι τὴν μὲν Ἰσμήνην προσομιλοῦσαν Θεοκλυμένῳ ὑπὸ Τυδέως κατὰ Ἀθηνᾶς ἐγκέλευσιν τελευτῆσαι.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐστι τὰ ξένως περὶ τῶν ἡρωΐδων ἱστορούμενα. Ἡ μέντοι κοινὴ δόξα σπουδαίας αὐτὰς ὑπείληφε καὶ φιλαδέλφους δαιμονίως, ᾗ καὶ οἱ τῆς τραγῳδίας ποιηταὶ ἑπόμενοι τὰ περὶ αὐτὰς διατέθεινται. Τὸ δὲ δρᾶμα τὴν ὀνομασίαν ἔσχεν ἀπὸ τῆς παρεχούσης τὴν ὑπόθεσιν Ἀντιγόνης.

Ὑπόκειται δὲ ἄταφον τὸ σῶμα Πολυνείκους. Καὶ Ἀντιγόνη, θάπτειν αὐτὸν πειρωμένη, παρὰ τοῦ Κρέοντος κωλύεται, φωραθεῖσα δὲ αὐτὴ θάπτουσα ἀπόλλυται Καὶ Αἵμων δέ, ὁ Κρέοντος, ἐρῶν αὐτῆς καὶ ἀφορήτως ἔχων ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ, αὐτὸν διαχειρίζεται· ἐφ' ᾧ καὶ ἡ μήτηρ Εὐρυδίκη τελευτᾷ τὸν βίον ἀγχόνῃ.

ΙΙΙ

Ἀποθανόντα Πολυνείκη ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀδελφὸν μονομαχίᾳ Κρέων ἄταφον ἐκβαλὼν κηρύττει, μηδένα αὐτὸν θάπτειν, θάνατον τὴν ζημίαν ἀπειλήσας. τοῦτον Ἀντιγόνη ἡ ἀδελφὴ θάπτειν πειρᾶται. Καὶ δὴ λαθοῦσα τοὺς φύλακας ἐπιβάλλει χῶμα· οἷς ἐπαπειλεῖ θάνατον ὁ Κρέων, εἰ μὴ τὸν τοῦτο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δράσαντα ἐξεύροιεν. Οὗτοι τὴν κόνιν τὴν ἐπιβεβλημένην καθαίροντες οὐδὲν ἧττον ἐφρούρουν. Ἐπελθοῦσα δὲ ἡ Ἀντιγόνη καὶ γυμνὸν εὑροῦσα τὸν νεκρὸν ἀνοιμώξασα ἑαυτὴν εἰσαγγέλλει. Ταύτην ὑπὸ τῶν φυλάκων παραδεδομένην Κρέων καταδικάζει καὶ ζῶσαν εἰς τύμβον καθεῖρξεν. Ἐπὶ τούτοις Αἵμων, ὁ Κρέοντος υἱός, ὃς ἐμνᾶτο αὐτήν, ἀγανακτήσας ἑαυτὸν προσεπισφάζει τῇ κόρῃ ἀπολομένῃ ἀγχόνῃ, Τειρεσίου ταῦτα προθεσπίσαντος· ἐφ' ᾧ λυπηθεῖσα Εὐρυδίκη, ἡ Κρέοντος γαμετή, ἑαυτὴν ἀποσφάζει. Καὶ τέλος θρηνεῖ Κρέων τὸν τοῦ παιδὸς καὶ τῆς γαμετῆς θάνατον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ
ΙΣΜΗΝΗ
ΧΟΡΟΣ ΘΗΒΑΙΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ
ΚΡΕΩΝ
ΦΥΛΑΞ
ΑΙΜΩΝ
ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ
ΕΥΡΥΔΙΚΗ
ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ὦ κοινὸν[1] αὐτάδελφον[2] Ἰσμήνης κάρα[3],

[1]) Τὸ μὲν δρᾶμα ἄρχεται πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου (στχ. 103), ἡ δὲ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Θήβαις πρὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν Λαβδακιδῶν, ἐν οἷς νῦν οἰκεῖ ὁ Κρέων. Ἡ παρουσία τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ στίχ. 18. Καὶ τὰ δύο ἐπίθετα κοινὸν καὶ αὐτάδελφον δεικνύουσι τῷ θεατῇ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ὅτι ἡ ἡρωΐς εἶναι φιλάδελφος καὶ ὅτι περὶ ἀδελφικοῦ καθήκοντος πρόκειται. Ὀρθῶς δ' ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου λέγει, Ἠθικ. 248 D· "Οἶδε δὲ καιρὸν συμμετρῆσαι καὶ πράγματα, ὥστ' ἐκ μικροῦ ἡμιστιχίου ἢ λέξεως μιᾶς ὅλον ἠθοποιεῖν πρόσωπον· ἔστι δὲ τοῦτο μέγιστον ἐν τῇ ποιητικῇ δηλοῦν ἦθος ἢ πάθος„. Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὸ ἐπίθετον κοινὸν παρατηροῦντες, ὅτι ὀρθαὶ μὲν εἶναι αἱ φράσεις κοινὸς πατήρ, κοινοὶ παῖδες, κοινὸν αἷμα, κοινὸν σπλάγχνον, ὅπου ὄντως ὁ λόγος εἶναι περί τινος κοινοῦ, δὲν δύναται ὅμως ἡ Ἀντιγόνη νὰ ὀνομάσῃ τὴν ἀδελφὴν κοινὴν Ἰσμήνην ἢ κοινὸν Ἰσμήνης κάρα. Διὰ τοῦτο τὴν γραφὴν θεωροῦσιν ὡς πλημμελῆ καὶ δὴ ὁ Wecklein τρέπει εἰς κλεινόν. Βεβαίως τὸ μέτρον οὐδεμίαν δυσκολίαν παρέχει, ἀλλὰ μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν ἀπράγμονα καὶ γυναικεῖον ἦθος ἔχουσαν Ἰσμήνην ὠνόμασε κλεινήν. Λέγει μὲν ὁ Ὀρέστης ἐν Ἠλέκτρ. 117 "ἦ σὸν τὸ κλεινὸν εἶδος Ἠλέκτρας τόδε;„ ἀλλὰ τὸ κάλλος τῆς Ἠλέκτρας ἦτο γνωστὸν καὶ λέγεται, ὅπως γείνῃ ἀντίθεσις πρὸς τὴν παροῦσαν αὐτῆς δυσμορφίαν καὶ κάκωσιν. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἑρμηνεύει· "Ὥστε τὸ μὲν κοινὸν ἐμφαίνει τὴν συγγένειαν καθολικώτερον, τὸ δὲ αὐτάδελφον εἰδικώτερον καὶ ἀκριβέστερον„. Νομίζομεν, ὅτι ἡ δήλωσις τῆς καθολικότητος καὶ τῆς εἰδικότητος ἐνταῦθα πρὸς οὐδὲν χρησιμεύει, ἐν ᾧ ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἶναι ἐκ τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἄνευ σκοποῦ τινος παρεμβάλλουσιν ἐπίθετα. Καθ' ἡμᾶς ἂν λάβωμεν τὸ ἐπίθετον ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτοῦ σημασίᾳ, τὸ χωρίον παρέχει ἔννοιαν ἐμφαίνουσαν τρυφερότητα καὶ ἁρμόζουσαν ἐνταῦθα. Ἐν τῇ οἰκογενειακῇ γλώσσῃ λέγομεν μετὰ πολλῆς τρυφερότητος τοῦτο τὸ χεράκι, τοῦτο τὸ κεφαλάκι εἶναι καὶ ἰδικόν σου καὶ ἰδικόν μου = κοινόν. Λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη ἐξ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀρ' οἶσθ' ὅ τι[1] Ζεὺς τῶν ἀπ' Οἰδίπου[2] κακῶν

ἄκρας ἀδελφικῆς ἀγάπης λέγει τὴν κεφαλὴν τῆς ἀδελφῆς κοινὴν ἀμφοτέραις. Ἂν τὸ ἐπίθετον ἐξηγήσωμεν διὰ τοῦ προσφιλής, πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐν νῷ, ὅτι ἡ ἐξήγησις εἶναι ἀσθενεστέρα.

[2]) Ἀλλαχοῦ ὁ ποιητὴς τὰ τοιαῦτα ἐπίθετα συνδέει ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 12 "Πρὸ σῆς ὁμαίμου καὶ κασιγνήτης„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσι 89 "σὺ δ' αὐτάδελφον αἷμα καὶ κοινοῦ πατρός„ Τὸ ἐνταῦθα τεθειμένον ἀσύνδετον ἔχει μείζονα ἔμφασιν. Αὐτάδελφος ὀνομάζεται ὁ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ ὁ ἀπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς γεννηθείς, ὡς καὶ ὁ αὐτοκασίγνητος. Ἔπρεπε τὸ ἐπίθετον τοῦτο νὰ συμφωνήσῃ τῇ γενικῇ Ἰσμήνης, ἀλλ' εἶναι ἡ καλουμένη ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου, ὡς ἐν Αἴαντι 8 "κυνὸς λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1360 "Λευκοπήχεις κτύπους χεροῖν„. Ὁ Σοφοκλῆς τὸ κατηγορούμενον τοῦ ὅλου ἀποδίδει εἰς τὸ μέρος καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράννῳ 321 "μόνης τόδ' ἔστ' ἀδελφὸν Ἰσμήνης κάρα„ καὶ Ἀντιγόν. 899 "φίλη δὲ σοί, κασίγνητον κάρα„

[3]) Αἱ λέξεις κάρα, κάρηνον, κρανίον, κράνος, κάρανος, καρανόω, κρήνη εἶναι συγγενεῖς. Ἡ περίφρασις τοῦ Ἰσμήνης κάρα ἀντὶ Ἰσμήνη ἐλέχθη πρὸς δήλωσιν ἀγάπης. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ὁμηρικὸν "Τεῦκρε, φίλη κεφαλὴ„ ἐν Ἰλιάδ. Θ, 281.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις εὑρηται ὡς σύνδεσμος καὶ ὡς ἀντωνυμία, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Οὕτως ἐξήγει καὶ ὁ Σχολιαστής· "τὸ ὅτι ἀντὶ τοῦ δ· ὁ δὲ νοῦς· ἆρά γε ἔστι τῶν ἀπ' Οἰδίπου κακῶν, ὁποῖον οὐχὶ ὁ Ζεὺς ἔτι ζώσαις τελεῖ;„ Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Θουκυδίδ. 3,39 "τίνα οἴεσθε ὄντινα οὐ βραχεῖα προφάσει ἀποστερήσεσθαι„. Ἂν δ' αἱ λέξεις ἐτίθεντο καθ' ὁμαλὴν σειράν, ἤθελον ἔχει οὕτωσί· ἆρ' οἶσθ', ὅ,τι ἔστι τῶν ἀπ' Οἰδίπου κακῶν, ὁποῖον Ζεὺς οὐχὶ νῷν ἔτι ζώσαιν τελεῖ;. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὸ ὄνομα Ζεὺς ἐν ἀρχῇ πρὸς ἔμφασιν, προέκυψεν ἡ μικρὰ αὕτη ἀνωμαλία.

[2]) Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα τῶν γονέων γίνονται αἰτία τῆς τιμωρίας τῶν τέκνων, ὡς καὶ νῦν λέγεται· "ἁμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα„. Ἡ φράσις εἶναι βραχυλογικὴ ἀντὶ τῶν κακῶν τῶν ἐμπεφυκότων ἀπ' Οἰδίποδος νῷν. Ὁ συνάδελφός μου κ. Σεμιτέλος προσκρούων εἰς τὴν φράσιν ἀπ' Οἰδίπου προτείνει, ὅπως τὰ δύο τρίμετρα συστείλωμεν εἰς ἓν· ἆρ οἶσθ' ὅ,τι Ζεὺς οὐχὶ νῷν Ζώσαιν τελεῖ; Ἡ πρότασις εἶναι ἀτυχής· διότι καὶ τὸ ἀπ' Οἰδίπου καὶ τὸ κακῶν εἶναι ἀναγκαῖον. Ἂν ἔλειπε τὸ πρῶτον, ὁ Ζεὺς ἤθελεν εἰκονισθῇ ὡς ἄδικος, ὅπερ δὲν ἁρμόζει τῇ εὐσεβεῖ Ἀντιγόνῃ. Αὕτη θέλει νὰ εἴπῃ· Ὁ Ζεὺς ἐτέλεσεν εἰς ἡμᾶς κακά, ἀλλ' ἐτιμώρησεν ἁμαρτήματα τοῦ πατρός. Ἂν δὲ ἐξαλειφθῇ τὸ κακῶν, ἡ φράσις μένει ἀσαφής. Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἔφθασεν ὁ ἐλλόγιμος ἀνὴρ νομίσας, ὅτι τὸ ἀπ' Οἰδίπου ἔθηκεν ὁ ποιητής, ὅπως ὁρίσῃ τὰ κακὰ καὶ καταστήσῃ ταῦτα γνωστὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁποῖον οὐχὶ νῷν[1] ἔτι ζώσαιν τελεῖ;
οὐδὲν γὰρ οὔτ' ἀλγεινὸν οὔτ' ἄτης[2] ἄτερ,
οὔτ'[3] αἰσχρὸν οὔτ' ἄτιμον ἔσθ', ὁποῖον οὐ
τῶν σῶν[4] τε κἀμῶν οὐκ ὄπωπ' ἐγὼ κακῶν.

τῇ Ἰσμήνῃ, ἐν ᾧ οὗτος σκοπεῖ, ὅπως δείξῃ, ὅτι τὰ πεμφθέντα κακὰ δὲν εἶναι ἀδικία, ἀλλὰ θεία δικαιοσύνη.

[1]) Τὴν πτῶσιν ταύτην οἱ μὲν ἑρμηνεύουσιν ὡς γενικήν, οἱ δὲ ὡς δοτικήν, ἣν προτιμῶμεν. Ὁ ποιητὴς δὲν σκοπεῖ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Ζεὺς ἐκτελεῖ, ἐν ᾧ ἡμεῖς ζῶμεν, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀλλὰ τελεῖ πρὸς βλάβην ἡμῶν, ἐν ᾧ ἀκόμη αἱ δύο περιεσώθημεν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Οἰδίποδος. Παραπλήσιον λέγει ἐν στίχ. 58 "νῦν αὖ μόνα δὴ νὼ λειμμένα σκόπει„. Ὑπαινίσσεται δὲ τὸν τραγικὸν θάνατον τῆς μητρός, τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον καὶ τὰ νωπὰ ἔτι αἵματα τῶν δύο ἀδελφῶν.

[2]) Ἄτη εἶναι τὸ ἁμάρτημα καὶ ὁ ἐκ τούτου προερχόμενος ὄλεθρος. Ἂν αὐτὴ καταλάβῃ οἰκόν τινα, διήκει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὡς συνέβη ἐν τοῖς Λαβδακίδαις. Ἀντὶ τοῦ ἄτης ἄτερ λογικῶς ἔπρεπέ τις νὰ περιμένῃ τὸ ἐναντίον, ὡς ἄτης γέμον, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Δίδυμος κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Δίδυμός φησιν, ὅτι ἐν τούτοις τὸ ἄτης ἄτερ ἐναντίως συντέτακται τοῖς συμφραζομένοις„. Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας ταύτης ἐγένοντο ἀναρίθμητοι διορθώσεις, π. χ. ἀτήριον, ἀτήσιμον, ἄτης ἀγεν, ἄγης ἄτερ, ἄτης ἔχον, ἄτης πλέον, ἄτης γέμον, ἄτης μέτα, ἄτης πέρα, ἀτηρὸν ὦδ', ἀτηρὸν αὖ, ἀτηρὸν ἔν, ἄτην φέρον, ἄτην ἄγον κ. τ. λ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Bellermann πᾶσαι αὗται αἱ διορθώσεις εἶναι ἀπιθανώταται. Κατὰ τοῦτον ὁ ποιητὴς ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀρνήσεων ἠπατήθη, ὡς ἠπατήθησαν καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς. Ἡ γνώμη αὕτη ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανος καὶ ταύτην ἐδέξαντο ἔνιοι τῶν ἑρμηνευτῶν.

[3]) Αἰσχρὰ καὶ ἄτιμα εἶναι ἡ αἱμομιξία, ἡ τύφλωσις τοῦ πατρὸς καὶ ὁ δι' ἀγχόνης θάνατος τῆς μητρός. Παραπλήσια λέγει ὁ Οἰδίπους ἐν Οἰδίπ. Τυράνν. 1284 "νῦν δὲ τῇδε θἡμέρᾳ στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχύνη, κακῶν ὅσ' ἔστι πάντων ὀνόματ', οὐδὲν ἔστ' ἀπόν„ καὶ Λουκιαν Ζεὺς τραγῳδ ἐν ἀρχῇ· "Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινόν, ὦδ' εἰπεῖν ἔπος, οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ τραγῳδική, ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἡ τῶν θεῶν φύσις„.

[4]) Τινὲς τὰς γενικὰς ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ὁποῖον, ἀλλὰ πιθανώτερον ὁ κ. Σεμιτέλος ἐξαρτᾷ "ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐξυπακουομένου ὄν, τουτέστιν οὐκ ὄν μέρος τῶν σῶν τε κἀμῶν κακῶν = ἐλλεῖπον τοῖς σοῖς τε κἀμοῖς κακοῖς„. Ἑτέρα μὲν τὸ ἐπόμενον ἂν εἰς ὄν, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Τὴν ἄρνησιν ἐπαναλαμβάνει πρὸς μείζονα ἔμφασιν, ὡς ἐν Τραχιν. 1014 "οὐ πῦρ, οὐκ ἔγχος τις ὀνήσιμον οὐκ ἐπιτρέψει;„ καὶ ἐν Φιλοκτ. 416 "ἀλλ' οὐχ ὁ Τυδέως γόνος οὐδ' οὐμπολητὸς Σισύφου Λαερτίου, οὐ μὴ θάνωσι„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1634.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ νῦν[1] τί τοῦτ' αὖ φασὶ πανδήμῳ[2] πόλει
κήρυγμα θεῖναι[3] τὸν στρατηγὸν[4] ἀρτίως ;
ἔχεις[5] τι κείσήκουσας ; ἢ σε λανθάνει
πρὸς τοὺς φίλους[6] στείχοντα τῶν ἐχθρῶν[7] κακά ;

[1]) Διὰ τοῦ καὶ νῦν θέλει ὁ ποιητὴς νὰ δηλώσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γενικῆς παρατηρήσεως, ἥτις προηγήθη. Οὐχὶ ὀρθῶς λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος· "θαυμάζει νῦν ἂν καὶ πάλιν μέλλουσι νὰ πάθωσι νέον τι„. Δὲν θαυμάζει διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιότητα τοῦ κηρύγματος, δηλ ὅτι ὁ Πολυνείκης πρέπει νὰ μείνῃ ἄταφος καὶ ἄκλαυτος καὶ ὅτι ἐν τῷ κηρύγματι περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἀδελφαί, ὡς αὐτὴ ἡ Ἀντιγόνη λέγει ἐν στίχ. 21 καὶ ἑξῆς.

[2]) Ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸς τὸ πάσῃ πόλει, ὡς καὶ ἐν στιχ 733 "Θήβης ὁμόπτολις λεώς„ καὶ ἐν Αἴαντι 844 "πάνδημος στρατός„.

[3]) Ὡς καὶ τὸ νόμον τιθέναι λέγεται ἐπὶ ἀπολύτου ἄρχοντος. Ἀντὶ δὲ νόμου εἶπε κήρυγμα, διότι διὰ κηρύκων ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ ἐγίνοντο γνωσταὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν κρατούντων.

[4]) Στρατηγὸς ὀνομάζεται ὁ Κρέων, ἐν δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ ὁ Schneidewin εὑρίσκει εἰρωνείαν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν παρέστη ὁ Κρέων ὡς στρατηγός. Ὁσονδήποτε εὐφυὴς καὶ ἂν ἦναι ἡ ἑρμηνεία αὕτη, νομίζομεν, ὅτι ἄλλως ἔχει· ἡ ἡγεμονὶς καὶ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ βασιλικὸν ὄνομα ἐν τῷ Κρέοντι καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι εἶχε μάθει, ὅτι οὗτος ἔλαβε τὸ σκῆπτρον τοῦ πατρός. Κατὰ τὰ Schmelzer ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἦτο συνειθισμένη νὰ ἀποδίδῃ τῷ Κρέοντι τὸ βασιλικὸν ὄνομα τὸ δὲ σφοδρὸν μῖσος ἐκώλυεν αὐτὴν νὰ ὀνομάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος ἢ δι' ὀνόματος δηλοῦντος τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν. Οὕτω κατ' αὐτὸν δὲν ἔμενεν ἄλλο ὄνομα ἢ τὸ τοῦ στρατηγοῦ.

[5]) Τὸ ἔχειν σημαίνει ἐνταῦθα γινώσκειν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ Σοφοκλεῖ, ἐν Τραχιν. 318 "οὐδ' ὄνομα πρός του τῶν ξυνεμπόρων ἔχεις ;„ ἐν Φιλοκτ. 560 καὶ 789. Εἶναι δὲ πρωθύστερον, διότι πρῶτον ἤρμοζε νὰ εἴπῃ τὸ κείσήκουσας καὶ ἔπειτα τὸ ἔχεις.

[6]) Φίλοι εἶναι ὁ Πολυνείκης καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, οἵτινες πάσχουσι διὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ σώματος ἐκείνου. "Ἄλλως οἱ τραγικοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὸν πληθυντικὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ. Ἡ Ἀντιγόνη ὡς γυνὴ οὐδόλως λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὸ πολιτικὸν ἔγκλημα τοῦ Πολυνείκους τοῦ στρατευσαμένου κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος.

[7]) Ἡ γενικὴ αὕτη δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ διττῶς ἢ ὡς ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ στείχοντα, δηλαδὴ παρὰ ἐχθρῶν, ἢ ὡς συντασσομένη μετὰ τοῦ κακά. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχει τὸ ἄρθρον, κατὰ τὴν πρώτην ἑρμηνείαν νοεῖται ὁ Κρέων. Ὀνομάζεται δὲ ἐχθρὸς διὰ τὸ κατὰ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους κήρυγμα. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑρμηνείᾳ τὸ ἄρθρον δὲν εἶναι περισσόν, ἴσως αὕτη ὡς μᾶλλον ἔντονος εἶναι πιθανωτέρα, δηλ κακά,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ [1].

Ἐμοὶ μὲν[2] *οὐδεὶς μῦθος, Ἀντιγόνη, φίλων*[3]

ἅπερ ἀνήκουσιν ἢ ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἔρχονται εἰς τοὺς φίλους. Ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος ἄλλως συντάσσει καὶ ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· "Καθ' ἡμᾶς αἴρονται πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι, κάλλιστος (!) δὲ ἀποδείκνυται καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ φράσις, ἂν τὴν γενικὴν τῶν ἐχθρῶν συνάψωμεν πρὸς τοὺς φίλους, ὧδε· ἦ λανθάνει σε κακὰ στείχοντα πρὸς τοὺς φίλους τῶν ἐχθρῶν; = ἢ ἀγνοεῖς τὰ κακά, ἅπερ ἔρχονται πρὸς τοὺς φίλους τῶν ἐχθρῶν;„ Μόνον ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή. Ἂν οὕτως ἠρώτα ἡ Ἀντιγόνη, ἡ Ἰσμήνη, ὡς πᾶς τις οὕτως ἐρωτώμενος, ἤθελεν ἀποκριθῇ, ὅτι ἀδιαφορεῖ διὰ τοὺς φίλους τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' ὁ ἑρμηνευτὴς παρατηρεῖ· "Ἡ αἰτία ἀκριβῶς, δι' ἣν ἐγένετο τὸ κήρυγμα κατὰ τοῦ Πολυνείκους, ἦτο αὐτὴ αὕτη, ὅτι ἦτο φίλος τῶν ἐχθρῶν, δῆλον ὅτι τῶν Ἀργείων„. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ Πολυνείκης ἦτο ὁ ἐχθρός, οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἐπίκουροι τούτου. Πρὸς δὲ ἡ εἰρημένη σύνταξις φθείρει καλλίστην ἔννοιαν. Ἡ Ἀντιγόνη οἱονεὶ ὑπελέγχει τὴν ὑποτιθεμένην ἄγνοιαν τῆς Ἰσμήνης, ἥτις ὤφειλε νὰ γινώσκῃ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ βλάπτουσι τοὺς φίλους, καὶ τούτοις ὤφειλε νά βοηθῇ. Τοιαύτη ἔννοια ὄντως ἁρμόζει εἰς τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις πρὸς τὴν εἰρημένην σύνταξιν ἀντίκειται τὸ φίλων τοῦ ἑπομένου στίχου, ὅπερ ὁ ἡμέτερος κριτικὸς τρέπει εἰς φίλη, διότι· "δυσαρεστεῖ καὶ ἡ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ προσφώνησις Ἀντιγόνη ἀπέναντι τῆς θαψιλοῦς καὶ θερμοτάτης προσφωνήσεως τῆς ἀδελφῆς ἐν τῷ 1 στίχῳ„. Δὲν δυσαρεστεῖ διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι οὕτω ψυχρὰν τὴν Ἰσμήνην ἐπιτηδεύεται νὰ εἰκονίσῃ ὁ ποιητής. Κακῶς ἄρα ἐποίησε μεταβαλὼν τὸ φίλων εἰς φίλη καὶ διὰ τὸν εἰρημένον λόγον καὶ διότι οὕτω τὸν λόγον κατέστησεν ἀτελῆ. Διότι εἰδήσεις περὶ ἄλλων ὑποθέσεων, ὡς περὶ τῶν διαφόρων περιπετειῶν τῆς μάχης, δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ μάθῃ, ἀλλὰ μόνον περὶ φίλων δὲν ἔμαθέ τι.

[1]) Ἡ Ἰσμήνη κατὰ πάντα ἔχει ἦθος ἀσθενέστερον τοῦ τῆς Ἀντιγόνης. Οὔτε κατὰ τὴν ἀγάπην, οὔτε κατὰ τὸ ἰδεῶδες μεγαλεῖον, οὔτε κατὰ τὴν τόλμην, οὔτε κατὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοὸς καὶ τὴν φιλοπραγμοσύνην δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀδελφήν, ἀλλ' ἔχει θετικώτερον νοῦν καὶ πάσχει σιωπηλῶς.

[2]) Μετεχειρίσθη τὸ μέν, ὅπως δείξῃ, ὅτι ἄλλοις ἴσως ἴκετο μῦθος ὡς καὶ ἐν Αἴαντι 80 " ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ τοῦτον ἐν δόμοις μένειν„.

[3]) Ἐνίοτε μετὰ ὀνομάτων ἐχόντων λεκτικήν τινα σημασίαν προστίθεται γενική, ἐν ᾧ συνηθέστερον ὑπάρχει γενικὴ μετὰ τῆς περί, ὡς ἐν στίχ. 632. "Ὦ παῖ, τελείαν ψῆφον ἆρα μὴ κλύων τῆς μελλονύμφου πατρὶ θυμαίνων πάρει;„ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 499 " Κόρης σῆς θέσφατα„ καὶ Θουκυδ. VIII, 39 " ἀγγελίαν ἔπεμπον ἐπὶ τὰς ἐν τῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔθ' ἡδὺς οὔτ' ἀλγεινὸς ἵκετ', ἐξ ὅτου[1]
δυοῖν ἀδελφοῖν ἐστερήθημεν δύο[2],
μιᾷ[3] θανόντων[4] ἡμέρᾳ διπλῇ χερί·
ἐπεὶ[5] δὲ φροῦδός ἐστιν Ἀργείων στρατὸς
ἐν νυκτὶ τῇ νῦν[6], οὐδὲν οἶδ' ὑπέρτερον
οὔτ' εὐτυχοῦσα μᾶλλον οὔτ' ἀτωμένη[8].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἴσμην[9] καλῶς, καὶ σ' ἐκτὸς αὐλείων πυλῶν[10]

Μιλήτῳ ναῦς τοῦ ξυμπαρακομισθῆναι„.

[1]) Τῶν δύο ἀδελφῶν ὁ φόνος ἐγένετο τὴν προηγουμένην ἡμέραν.

[2]) Ὁ Σοφοκλῆς τὰς παραθέσεις τῶν αὐτῶν λέξεων ἀγαπᾷ, ὡς ἐν Αἴαντι 267 "ἦ κοινὸς ἐν κοινοῖσι λυπεῖσθαι ξυνών;„ 620 "μόνος μόνοις„ 1283 "ἄφιλα παρ' ἀφίλοις„ Παράβαλλ. Φιλοκτ. 135.

[3]) Τοῦτο λέγεται μετ' ἐμφάσεως.

[4]) Ἐν ᾧ προηγεῖται γενικὴ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, ἕπεται ἐνταῦθα γενικὴ πληθυντικοῦ. Τὸ θνήσκειν ἐπὶ βιαίου θανάτου εὕρηται πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Τῇ ὑπ' ἀλλήλων· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ διπλῇ, οἷον. ὑπ' ἀλλήλων ἀναιρεθέντων τῶν ἀδελφῶν„ Κατὰ τοῦ Schmelzer τὸ χειρ κεῖται ἀντὶ τοῦ φόνος, τὸ ὄργανον ἀντὶ τῆς πράξεως.

[5]) Δὲν διαφέρει τοῦ ἐξ ὅτου ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 40 "δέκατον μὲν ἔτος τόδ' ἐπεὶ Μενέλαος ἄναξ„ Ἡ λέξις φροῦδος εἶναι σύνθετος ἐκ τῆς πρό-ὁδός, ὡς φρουρὸς ἐκ τοῦ πρό-ὁράω καὶ φροίμιον ἐκ τοῦ προοίμιον. Σημαίνει δέ, ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Ἀργείων ἀπῆλθεν, ἔφυγεν.

[6]) Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἔτι ἀνατείλει ὁ ἥλιος, ὅπερ συμβαίνει ἐν στίχ. 100, ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τῇ νῦν, ὡς μὴ ληξάσης ἔτι τῆς νυκτός.

[7]) Πέρα τῆς φυγῆς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀργείων οὐδὲν γνωρίζω.

[8]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἄτῃ συνεχομένη„. Δὲν γνωρίζω πλέον τούτου, ἂν ἤγεινα περισσότερον εὐτυχὴς ἢ περισσότερον δυστυχής.

[9]) Δηλαδὴ οὐδέν σε ἀκηκουῖαν. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ἀντὶ τοῦ, ἤδεα· καὶ ἤδειν σε καλῶς τὰ τοιαῦτα μὴ πολυπραγμονοῦσαν„. Ἡ Ἀντιγόνη καλῶς γινώσκει τὸ ἦθος τῆς ἀδελφῆς καὶ τούτου ἕνεκεν πειρᾶται νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· "Ἡ ἀπραγμοσύνη ὅμως τῆς Ἰσμήνης ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ ἀρέσκῃ τῇ πολυπράγμονι Ἀντιγόνῃ· ὅθεν καὶ ἡ φράσις ἦδη καλῶς ληπτέα ὡς μετά τινος μομφῆς καὶ εἰρωνείας λεγομένη„. Ἀλλ' ὀρθῶς καὶ ἐγὼ ἔλεγον πρὸ ὀλίγου, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ὑπελέγχει τὴν ἄγνοιαν τῆς Ἰσμήνης, ὅπερ δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψει ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐκείνῃ ὁ ἑρμηνευτής.

[10]) Αὔλειαι πύλαι ὀνομάζονται αἱ πρὸς τὴν ὁδὸν κείμεναι, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς φράσεως, ὡς μόνη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦδ' οὕνεκ' ἐξέπεμπον[1], *ὡς μόνη κλύοις*[2].

ΙΣΜΗΝΗ

Τί δ' ἔστι[3]*; ὀηλοῖς γάρ τι καλχαίνουσ'*[4] *ἔπος.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐ γὰρ τάφου[5] *νῷν τὼ κασιγνήτω*[6] *Κρέων*

κλύοις. Ἡ Ἰσμήνη ἠδύνατο νὰ ἀκούσῃ περὶ τοῦ κηρύγματος ἐν τῇ ὁδῷ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ αὐλῇ. Ἡ πύλη ἡ ἄγουσα ἐκ τῆς αὐλῆς εἰς τὸν οἶκον ἐλέγετο μέταυλος, Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀράτ. 26.

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτό σε ἤγαγον ἐνταῦθα· τὸ δὲ ἐξέπεμπον ἀντὶ τοῦ, μετεπεμπόμην". Ἐπὶ τοιαύτης σημασίας ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸν μέσον τύπον, Οἰδίπ. Τύραν. 951. "Τί μ' ἐξεπέμψω δεῦρο τῶνδε δωμάτων;"

2) Εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος· "ὅπως εἴπῃ ἡ Ἀντιγόνη τῇ ἀδελφῇ ἀπόρρητόν τι, δὲν ἦτο πάντως ἀναγκαῖον νὰ ἐξέλθωσιν ἐκτὸς τῶν αὐλείων πυλῶν, ἀλλὰ ταῦτα λέγονται τοῦτο μὲν ὅπως αἰτιολογηθῇ ἡ χάριν τῆς πράξεως τοῦ δράματος ἀναγκαία ἔξοδος τῶν παρθένων εἰς τὴν ὁδόν, ἥτις ἄλλως ἄνευ ἀνάγκης γενομένη ἦν ἐπίμεμπτος καὶ οἰκεία ἀνειμένων γυναικῶν (πρβλ. 579 καὶ Ἠλέκτρ. 516), τοῦτο δὲ ὅπως δηλωθῇ καὶ διὰ τῆς λέξεως τοῦ δράματος ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὰ πραττόμενα ἐπράττοντο".

3) Ἡ φράσις αὕτη δεικνύει τὴν ἔκπληξιν τῆς Ἰσμήνης.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Καλχαίνουσα· ἀντὶ τοῦ, πορφύρουσα, καὶ τεταραγμένως φροντίζουσα· κάλχη γάρ ἐστιν ὁ κόχλος τῆς πορφύρας, ἥτις ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἀνιοῦσα βάπτει τὴν καλλίστην πορφύραν", δηλ. σημαίνει μεριμνῶ περί τινος, ἀγωνιῶ. Λυκόφρων ἐν Ἀλεξάνδρ. στίχ. 1457 "ὧν ἐκάλχαινεν τυχεῖν". Οἱ ἑρμηνευταὶ παραβάλλουσι τὴν ὁμηρικὴν φράσιν· "πολλὰ δὲ οἱ κραδίη πόρφυρε κιόντι". Τὸ δὲ ῥῆμα τοῦτο συντάσσεται ἀλλαχοῦ τῇ ἀμφὶ καὶ δοτικῇ, Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 40 "ἀμφὶ τοῖσδε καλχαίνων τέκνοις". Ἡ αἰτιατικὴ παρέχει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν θεωροῦσιν ὡς ἐπέκτασιν τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος καλχαίνειν κάλχασίν τινα, ὁ δὲ Schmelzer συντάσσει πρὸς τὸ ὀηλοῖς. Τὸ δηλοῦν, ὡς καὶ τὸ δεικνύναι, συντάσσεται μετοχῇ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 548 "ἐν τῷδε δείξω πρῶτα μὲν σοφὸς γεγώς, ἔπειτα σώφρων, εἶτα σοὶ μέγας φίλος". Ἡρόδοτ. III, 72 "δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος".

5) Ἡ γενικὴ αὕτη κατὰ τὸν Wunder ἀνήκει εἰς τὰς μετοχὰς προτίσας καὶ ἀτιμάσας, αἵτινες συντάσσονται γενικῇ, ὡς τὸ ἀξιοῦν καὶ οὐκ ἀξιοῦν τάφου, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 49 "μὴ μ' ἀτιμάσῃς τοιόνδ' ἀλήτην, ὧν σε προστρέπω φράσαι". Κατὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν μὲν προτίσας[1], τὸν δ' ἀτιμάσας[2] ἔχει[3];
Ἐτεοκλέα μέν, ὡς[4] λέγουσι, σὺν δίκῃ

τὸν Bellermann ὅμως καὶ ἄλλους ἡ γενικὴ ἀνήκει μόνον εἰς τὸ ἀ τ ι μ ά σ α ς, ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῆς ἐννοίας, τὸ δὲ προτίσας κεῖται δ ι ὰ μ έ σ ο υ.

[1]) Κυρίως ἡ λέξις ἐσήμαινε τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς μητρός, ὡς δεικνύει τὸ Ὁμηρικὸν Ἰλιάδ. Λ. 257 "κασίγνητοι καὶ ὄπατροι„. Ἡ αἰτιατικὴ ἤρμοζε νὰ τεθῇ κατὰ γενικήν, ἀλλ' εἶναι σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς ἐν στίχ. 561 "τὼ παῖδέ φημι τώδε τὴν μὲν ἀρτίως ἄνουν πεφάνθαι, τὴν δ' ἀφ' οὗ τὰ πρῶτ' ἔφυ„.

[1]) Ἡ πρόθεσις ἐτέθη ἕνεκα τῆς παραλειφθείσης γενικῆς Πολυνείκους.

[2]) Ὁ Πολυνείκης ἀτιμάζεται, ἅτε μὴ τυχὼν ταφῆς.

[3]) Ἡ περίφρασις διὰ τοῦ ἔχειν μετὰ μετοχῶν γίνεται, ὅπως δηλωθῇ μακρὰ διάρκεια καταστάσεως ἢ ἐνεργείας, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 590 "τοὺς δὲ πρόσθεν εὐσεβεῖς κἀξ εὐσεβῶν βλαστόντας ἐκβαλοῦσ' ἔχεις„. Ἡ τοιαύτη χρῆσις ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις καὶ θεωρεῖται ὡς σχῆμα ἀττικόν, Θουκυδ. VI 39 "ὀλιγαρχία δὲ τῶν μὲν κινδύνων τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τῶν δ' ὠφελίμων οὐ πλεονεκτεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ξύμπαν ἀφελομένη ἔχει„.

[4]) Συνάπτεται τῇ ἑπομένῃ φράσει σ ὺ ν δ ί κ ῃ δ ι κ α ί ᾳ κ α ὶ ν ό μ ῳ κ α τ ὰ τ ὴ ν γ ν ώ μ η ν τ ῶ ν πλείστων ἑρμηνευτῶν. Κατὰ τὸν Wecklein ἐτέθη πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ διάκρισις ἐν τῇ χρήσει τοῦ δικαίου παρίσταται ὡς ἀλλόκοτον ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς λεγούσης. Ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος συνάπτων τὴν φράσιν τῷ ἔκρυψε περιέρχεται εἰς ἀμήχανον δυσκολίαν· "Περὶ δὲ τῆς φράσεως ὡ ς λ έ γ ο υ σ ι ν, ἥτις δηλοῦσα ὅτι ἡ Ἀντιγόνη δὲν παρευρέθη εἰς τὴν ταφὴν εὑρίσκεται μαχομένη πρὸς ὅσα αὐτὴ ἡ Ἀντιγόνη λέγει κατωτέρω (899—902) παρατηροῦμεν„ δηλ. προτείνει, ὅπως ἐξαλείψωμεν τὸ χωρίον, ἐν ᾧ λέγεται, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἔθαψε τὸν Ἐτεοκλέα ἢ, ἂν θεωρήσωμεν γνήσιον τὸ χωρίον, νὰ ἀποδώσωμεν εἰς λησμοσύνην τοῦ ποιητοῦ. Ἐνταῦθα ἔχει κῦρος τὸ λεγόμενον ἑ ν ὸ ς ἀ τ ό π ο υ δ ο θ έ ν τ ο ς μ υ ρ ί α ἔ π ο ν τ α ι. Ἦτο δυνατὸν ἡ Ἀντιγόνη νὰ μὴ θάψῃ τὸν Ἐτεοκλέα; Ἂν οὕτως ἐποίει, τὸ ἦθος αὐτῆς οὐδεμίαν ἀξίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ· διότι ἐσήμαινεν, ὅτι ἠγάπα μὲν τὸν Πολυνείκη, ἐμίσει δὲ τὸν Ἐτεοκλέα καὶ ἄρα δὲν ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ θείου νόμου. Ἡ φράσις, ὡ ς λ έ γ ο υ σ ι, σ ὺ ν δ ί κ ῃ χ ρ η σ θ ε ὶ ς δ ι κ α ί ᾳ κ α ὶ ν ό μ ῳ κ α τ ὰ χ θ ο ν ό ς, ὑπὸ πλείστων κριτικῶν θεωρεῖται ὡς ὑποπτος καὶ ἐξοβελιστέα ἢ μέρη τινὰ αὐτῆς. Αἱ σπουδαιότεραι δυσχέρειαι αἱ ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ὑπάρχουσαι εἶναι, ὅτι τὸ μὲν δίκῃ δικαίᾳ εἶναι πλεοναστικόν, ὁ δὲ παθητικὸς τύπος χρησθεὶς πρέπει νὰ ληφθῇ ἀντὶ τοῦ χρησάμενος καὶ τέλος ὅτι ἡ σὺν κεῖται μετὰ τοῦ ῥήματος χρῆσθαι. Οἱ θέλοντες νὰ διατηρήσωσι τὸ χωρίον διώρθωσαν τοῦτο ἢ παρῆνεσαν παντοίας διορθώσεις· ὁ μὲν Seyffert ἀντὶ τῆς μετοχῆς χρησθεὶς

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

χρησθεὶς δικαίᾳ καὶ νόμῳ κατὰ χθονὸς[1]
ἔκρυψε τοῖς ἔνερθεν[2] *ἔντιμον νεκροῖς·* 25
τὸν δ' ἀθλίως[3] *θανόντα Πολυνείκους νέκυν*[4]

γράφει χρηστός. ὁ δὲ Wolff χρηστοῖς, ὁ δὲ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι ἠδύνατο νὰ γραφῇ κρίσει, καὶ ὁ Ullrich προτείνει νὰ στίξωμεν οὕτωσί· Ἐτεοκλέα μέν, ὡς λέγουσι σὺν δίκῃ, χρησθεὶς δικαίᾳ καὶ νόμῳ κατὰ χθονός. Εὐστόχως, ὡς νομίζομεν, ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἡμῶν Böckh ἐπειράθη νὰ ἄρῃ τὰς εἰρημένας δυσχερείας. Ἡ φράσις δίκῃ δικαίᾳ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πλεονασμός, διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ἐξάρῃ τὴν φράσιν καὶ ἐπὶ τούτῳ προσέθηκε καὶ τὴν δοτικὴν νόμῳ, δηλ. ἡ Ἀντιγόνη ὑποδεικνύει, ὅτι τὸ νὰ μείνῃ ἄταφος ὁ Πολυνείκης εἶναι δίκη ἄδικος. Ἄλλως καὶ ὁ Livius λέγει (21, 3, 1) justo jure. Βεβαίως οὐχὶ μικρὰ δυσκολία, εἶναι, ὅτι ἀναγκαζομεθα, ὅπως λάβωμεν τὸν παθητικὸν τύπον ἀντὶ τοῦ μέσου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ μνήσασθαι καὶ μνησθῆναι, τὸ διαλέξασθαι καὶ διαλεχθῆναι, τὸ στρατεύεσθαι καὶ στρατευθῆναι, τὸ δυνήσασθαι καὶ δυνηθῆναι ἄνευ διαφορᾶς σημασίας, ἠδύνατό τις καὶ ἐνταῦθα νὰ δεχθῇ ὅμοιόν τι. Ἡ δὲ σὺν μετὰ δοτικῆς εἶναι προσδιορισμὸς τοῦ ῥήματος χρησθείς, οὗ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ πρέπει νὰ ληφθῇ ἐκ τῆς αἰτιατικῆς Ἐτεοκλέα. Ὥστε δὲν εἶναι ἀντικείμενον, ὡς ἐνόμιζεν ὁ ἀρχαῖος Σχολαστὴς λέγων· "Δικαίᾳ κρίσει χρησάμενος„ Ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ θελήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν δοτικὴν αὐτῷ, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ αἰτιατικὴ Ἐτεοκλέα, ὡς καὶ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Ἱερ. XI, 11 "καὶ τὸ μεγαλόφρον οὐ σὺν ὕβρει, ἀλλὰ σὺν γνώμῃ ἐχρῆτο„. Νόμος εἶναι ἡ θρησκευτικὴ συνήθεια.

[1] Ἡ κατὰ μετὰ γενικῆς σημαίνει τὸ ὑποκάτω, ὡς καὶ παρ' Ἡροδότῳ 2, 6 "ἀφανίζεσθαι κατὰ θαλάσσης„ καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 188 "ζητοῦσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς„. Τὸ κατὰ χθονὸς ἔκρυψε εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ ἔθαψε. Κατὰ τὸν Schmelzer εἶναι βραχυλογία ἀντὶ ἐκήρυξε κρύψαι, διότι ὁ Ἐτεοκλῆς δὲν εἶχεν ἔτι ταφῆ.

[2] Κυρίως σημαίνει κάτωθεν, εἶτα δὲ ἁπλῶς κάτω, ὡς ἤδη παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ξ, 274 "ἵνα νῶϊν ἅπαντες μάρτυροι ὦσ' οἵ ἔνερθε θεοὶ Κρόνον ἀμφὶς ἕοντες„. Τὸ ἑπόμενον εἶναι κατὰ πρόληψιν, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1258 "εὔφημον, ὦ τάλαινα, κοίμησον στόμα„ δηλ. κοίμησον στόμα, ὥστε εὔφημον εἶναι, Σοφοκλ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1200 "τῶν σῶν ἀδέρκτων ὀμμάτων τητώμμενος„ καὶ ἐν Αἴαντι 69. Ὁ νεκρὸς ὁ μὴ τυχὼν ταφῆς δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ἅδην, ἀλλ' ἐπλανᾶτο Ἰλιάδ. Ψ, 71 "θάπτε με ὅττι τάχιστα, πύλας Ἄιδου περήσω· τῆλέ με εἴργουσι ψυχαί, εἴδωλα καμόντων, οὐδέ μέ πω μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἔῶσιν, ἀλλ' αὖτως ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ„.

[3] Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ "Τὸ ἀθλίως ληπτέον οὐχὶ ὡς προσ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀστοῖσι φασὶν ἐκκεκηρῦχθαι[1] τὸ[2] μὴ
τάφῳ καλύψαι[3], μηδὲ κωκῦσαί[4] τινα,
ἐᾶν δ' ἄκλαυτον, ἄταφον[5], οἰωνοῖς γλυκὺν
θησαυρὸν[6] εἰσορῶσι[7] πρὸς χάριν βορᾶς[8]. 30

τεθειμένον ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης οἰκτειρούσης τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τῇ μετὰ θάνατον προσγενομένῃ αὐτῷ ἀτιμίᾳ, ὡς δηλονότι πολλοὶ λαμβάνουσιν, ἀλλ' ὀρθότερον ὡς ἀγγελθὲν αὐτῇ ὅτι ἐλέγετο ἐν τῷ κηρύγματι .... ἀθλίως θανόντα = ἄθλίως καὶ ἀδόξως ἢ προδοτικῶς θανόντα„. Ἀλλὰ τὸ ἀθλίως σημαίνει οἰκτρῶς (Ἡλέκτρ 1178) καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀποδιδομένην σημασίαν ὁ ἑρμηνευτὴς ἔπρεπε νὰ βεβαιώσῃ διά τινος παραδείγματος. Πρὸς δὲ μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἤθελε μνημονεύσει ὕβρεων κατὰ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ. Ἂν δὲ ἔπραττε τοῦτο, πάντως κατά τινα τρόπον ἤθελεν ἀποδοκιμάσει.

[1]) Αἱ ἑλληνικαὶ λέξεις νέκυς, νεκυία, νεκρὸς καὶ αἱ λατινικαὶ nex καὶ neco εἶναι συγγενεῖς. Ἡ μετοχὴ ἤρμοζεν εἰς τὴν γενικὴν Πολυνείκους, ἀλλ' εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου καὶ παρ' Ὁμήρῳ κεῖται νέκυς τεθνηὼς καὶ νέκυς κατατεθνηώς. Ὁ δὲ Εὐριπίδης λέγει ἐν Τρῳάσι 91 "θανόντων σώματα νεκρῶν„. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τὸ τοιοῦτον εὕρηται καὶ παρὰ Θουκυδίδ. II, 52 "ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο„ καὶ αὐτόθι "τά τε ἱερὰ ἐν οἷς ἐσκήνηντο νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων„.

[2]) Τὸ μετὰ τῆς προθέσεως σύνθετον δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ, ὡς νομίζει ὁ Wunder, ἀλλ' ἐτέθη, ὅπως ἐξάρῃ τὴν ἔννοιαν τῆς δημοσιότητος. Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ κεῖται μετ' ὀλίγον 203 «τοῦτον πόλει τῇδ' ἐκκεκηρῦχθαι λέγω μήτε κτερίζειν μήτε κωκῦσαί τινα„.

[3]) Ἐνίοτε τίθεται ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὅταν τοῦτο ἦναι ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον, ἐν ᾧ συνηθέστερον ἦτο τὸ ἄναρθρον ἀπαρέμφατον, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 68 "οὐδείς γέ μ' ἂν πείσειεν ἀνθρώπων τὸ μὴ οὐκ ἐλθεῖν ἐπ' ἐκεῖνον„. Ὡσαύτως μετὰ τὰ ῥήματα λέγειν, πιστεύειν, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1084 "ἔξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι; „

[4]) Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου τούτου εἶναι κοινὸν μετὰ τοῦ ἑπομένου.

[5]) Τὸ κωκύω σημαίνει φωνάζω δυνατά κλαίων, θρηνῶ, ὀδύρομαι. Τὰ τοιαῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τιμὴν τῶν νεκρῶν.

[6]) Ἐν τῶν χειρογράφων ἔχει ἄταφον, ἄκλαυτον, ἅπερ καὶ ῥυθμικῶς ἧττον ἁρμόζει καὶ κατὰ τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν ἐννοιῶν εἶναι πρωθύστερον καὶ παρὰ τὴν συνήθη ἔκφρασιν τῶν ποιητῶν, ὡς Ἰλιάδ. X, 386 "κεῖται πὰρ νήεσσι νέκυς ἄκλαυτος ἄθαπτος„, Ὀδυσσ. Λ 54 καὶ 72 "μή μ' ἄκλαυτον ἄθαπτον ἰὼν ὄπισθεν καταλείπειν„ καὶ Εὐριπ. ἐν Ἑκάβ. 30.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει διὰ τοῦ "ἕρμαιον, εὕρημα„.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιαῦτά φασι τὸν ἀγαθὸν[1] *Κρέοντα σοὶ*[2]
κἀμοί, λέγω γὰρ κἀμέ[3]*, κηρύξαντ' ἔχειν*[4]*,*

7) *Οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν ταύτην, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν γράφουσιν εἰσορμῶσι, ἄλλοι ἄλλως καὶ ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος ὡς φέρωσιν = ὅπως φέρωσιν αὐτὸν εἰς τροφήν, ὡς ἐν στίχ.* 1040 "οὐδ' εἰ θέλουσ' οἱ Ζηνὸς ἀετοὶ βορὰν φέρειν νιν ἁρπάζοντες ἐς Διὸς θρόνους„ *Νομίζομεν, ὅτι τὸ παρατιθέμενον τοῦτο χωρίον εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ ἡμετέρου. Διότι ἐκεῖ μὲν ἦτο ἀνάγκη τοῦ φέρειν, ὅπως λεχθῇ ἡ μόλυνσις τοῦ θρόνου τοῦ Διός, ἐνταῦθα ὅμως ἡ Ἀντιγόνη ἐνδιαφέρεται νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ θὰ φάγωσι τὰ ὄρνεα· ἂν θὰ κομίσωσι καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι ὅλως ἀδιάφορον αὐτῇ· Ἐν ᾧ λοιπὸν ἡ διόρθωσις προστίθησι περιττόν τι, τὸ εἰσορῶσι τῶν χειρογράφων καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀναγκαῖον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς. Οἱ ἀρχαῖοι ἐφοβοῦντο μὲν μὴ μείνωσιν ἄταφοι, πρὸ πάντων δὲ μὴ γείνωσι βορὰ τῶν ὀρνέων. Λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη θέλουσα νὰ διεγείρῃ τὴν ἀδελφὴν πρὸς σύμπραξιν ἐπισωρεύει λέξεις καὶ φράσεις σκοπούσας, ὅπως δείξωσιν, ὅτι τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ δὲν θέλει διαφύγει τὴν βορὰν τῶν ὀρνέων. Ἐπὶ τούτῳ μεταχειρίζεται καὶ τὸ εἰσορῶσι (τὰ ὁποῖα ἁπλήστως προσβλέπουσι χάριν τροφῆς). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ Ἀντιγόνη λέγει· τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ δὲν θέλει διαφύγει τὴν φοβερὰν τῶν ὀρνέων βοράν, διότι εἶναι πλούσιον ἔρμαιον καὶ τοῦτο εἶναι γλυκὺ καὶ τὰ ὄρνεα μετὰ προσοχῆς παρατηροῦσιν, ὅπως εὕρωσι τροφήν. Κακὰς ἄρα ὑπηρεσίας προσφέρουσι τῷ Σοφοκλεῖ οἱ ἐξαλείφοντες τὸν στίχον ἢ διορθοῦντες τοῦτον.*

8) *Βορᾶς ἕνεκα, ὡς καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 541 "πρὸς ἰσχύος χάριν„ *καὶ κατωτέρω στίχ.* 908 "τίνος νόμου δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;„

1) *Τοῦτο λέγει ἡ ἡρωΐς μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας. Ὁ τοιαῦτα κηρύξας κατὰ τοῦ θείου δικαίου δὲν εἶναι ἀγαθός, ἀλλὰ κακὸς ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἀντιγόνης.*

2) *Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο Κρέοντά σοι πρῶτος δὲ ὁ* Schaefer *διώρθωσεν εἰς Κρέοντα σοί. Ὁ Κρέων ἐποίησε κήρυγμα γενικὸν (στίχ.* 7 *πανδήμῳ πόλει), ἡ Ἀντιγόνη ὅμως διὰ τῶν ἀντωνυμιῶν τούτων θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ κήρυγμα περιλαμβάνει καὶ τὰς δύο ἀδελφὰς τοῦ νεκροῦ, ἐν ᾧ δὲν ἔπρεπε.*

3) *Ἥρμοζε μᾶλλον νὰ εἴπῃ, λέγω γὰρ κἀμοί. Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής·* "Τὸ δὲ λέγω γὰρ κἀμὲ διὰ μέσου μετὰ πάθους ἀνεφώνησεν. λέγω γάρ, φησίν, ὅτι κἀμὲ προσπεριείληφε τῷ κηρύγματι„. *Ἐν ἄλλαις λέξεσι λέγει ἡ ἡρωΐς. Ὁ Κρέων ὀλίγον μ' ἀγνοεῖ περιλαμβάνων με εἰς κήρυγμα, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ πτώματος τοῦ ἀδελφοῦ μου. Ἐνταῦθα ἡ Ἀντιγόνη ἄρχεται ὑποδηλοῦσα τὸ σχέδιον αὐτῆς.*

4) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ·* "Ἀντὶ τοῦ, κεκηρυχέναι, ὡς τὸ σιγήσας ἔχω, ἀντὶ τοῦ σιγῶ„. *Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν περὶ τούτου τὰ δέοντα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν* 794

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ δεῦρο νεῖσθαι[1] ταῦτα τοῖσι μὴ εἰδόσιν[2]
σαφῆ προκηρύξοντα· καὶ τὸ πρᾶγμ'[3] ἄγειν[4]
οὐχ ὡς παρ' οὐδέν[5], ἀλλ' ὃς ἂν τούτων τι δρᾷ[6], ἀγ
φόνον προκεῖσθαι[7] δημόλευστον[8] ἐν πόλει.
οὕτως[9] ἔχει σοι ταῦτα, καὶ δείξεις τάχα[10],

" σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον ἔχεις ταράξας „ καὶ 1068.

1) Ἐνταῦθα ἔρχεσθαι.

2) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τοῖς μὴ εἰδόσιν, ἀλλ' ὁ μὲν Brunck γράφει τοῖς μὴ οὐκ εἰδόσιν, ὁ δὲ Schaefer τοῖς οὐκ εἰδόσιν. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται τὸ μὴ καὶ οὐχὶ τὸ οὔ· διότι ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοεῖ οὔτε τὴν Ἀντιγόνην, οὔτε τὸν χορόν, ἀλλ' ἐκφράζεται γενικῶς, ἂν τις μὴ γνωρίζῃ. Τὸ τοῖς τῶν χειρογράφων ὁ Heath ἔτρεψεν εἰς τοῖσι, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ κριτικοί. Ἡ πρόθεσις ἐν τῷ ἐκκηρύσσειν καὶ προκηρύσσειν τίθεται πρὸς δήλωσιν τῆς δημοσιότητος. Τὴν αὐτὴν σημασίαν παρελάβομεν καὶ ἡμεῖς λέγοντες προκήρυξιν.

3) Δηλαδὴ τὸ τάφῳ καλύψαι καὶ κωκῦσαί τινα, περὶ ὧν ἔλεγεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

4) Ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου τούτου, ὡς καὶ τῶν ἡγουμένων, εἶναι ἡ αἰτιατικὴ Κρέοντα. Τὸ ἄγειν ἔχει ἐνταῦθα τὴν σημασίαν τοῦ νομίζειν, θεωρεῖν, ὡς Ἡρόδοτ. I, 134 " ἥκιστα δὲ τοὺς ἑωυτῶν ἑκαστάτω οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζοντες ἑωυτοὺς εἶναι ἀνθρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους „ καὶ II, 8 " καὶ τότε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντηίων „ καὶ Σοφοκλ. Οἰδ. Τυράνν. 783 "ἡγόμην ἀνὴρ ἀστῶν ἄριστος „ Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 1035.

5) Νεώτερος Ἕλλην ἤθελεν εἰπεῖ, ὅτι καὶ τὸ πρᾶγμα ὁ Κρέων δὲν θεωρεῖ ὡς τίποτε. Ἀνάλογα χωρία ὑπάρχουσι καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ Σοφοκλεῖ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1327 " πότερα παρ' οὐδὲν τοῦ βίου κήδεσθ' ἔτι, ἢ νοῦς ἔνεστιν οὔτις ὑμιν ἐγγενής „, καὶ κατωτέρω λέγει ἡ Ἀντιγόνη 466 " οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν παρ' οὐδὲν ἄλγος „

6) Ἡ ἀοριστολογικὴ αὕτη πρότασις ἰσοδυναμεῖ πρὸς δοτικήν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι 1059 " δοκοῦντ' ἐμοί, δυκοῦντα δ' ὃς κραίνει στρατοῦ „.

7) Δηλαδὴ εἰς τὸν παραβάτην τοῦ κηρύγματος ἐπίκειται ζημία θανάτου, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 371 " πᾶσι στέρεσθαι κράτος ἦν προκείμενον „ καὶ Θουκυδ. III, 45 "θανάτου ζημία πρόκειται „.

8) Οὕτως ὀνομάζεται ὁ διὰ λιθοβολίας θάνατος. Ὁ αὐτὸς παρ' Αἰσχύλῳ ὀνομάζεται ἄλλως ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 183 " λευστῆρα δήμου δ' οὔτι μὴ φύγῃ μόρον „ καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι 254 " πεφόβημαι λιθόλευστον Ἄρη ξυναλγεῖν μετὰ τοῦδε τυπείς „. Ἡ φράσις ἐν πόλει δηλοῖ δημοσίᾳ.

9) Συγκεφαλαιοῖ τὰ προηγούμενα, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 761 "τοιαῦτά σοι ταῦτ' ἔστιν „.

10) Ἐπίρρημα κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ταχέα, ὡς καὶ τὸ ὦκα ἐκ τοῦ ὠκέα, καὶ τὸ σάφα ἐκ τοῦ σαφέα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἴτ'[1] *εὐγενὴς πέφυκας, εἴτ' ἐσθλῶν*[2] *κακή.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Τί[3] *δ', ὦ ταλαίφρον, εἰ τάδ' ἐν τούτοις*[4]*, ἐγὼ*
λύουσ' ἂν ἢ 'φάπτουσα[5] *προσθείμην πλέον ;* 40

Ἐνταῦθα ἴσως σημαίνει τὸ παρευθύς, παραχρῆμα καὶ οὐχὶ τὸ ἴσως, ὡς ἀλλαχοῦ. Ἂν δὲ ληφθῇ ἐν τῇ σημαοίᾳ τοῦ ἴσως, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς σχῆμα λιτότητος.

[1]) *Ἐν τοῖς τοιούτοις ὑπάρχει ποικιλία· ἢ τίθεται τὸ εἴτε — εἴτε, ὡς ἐνταῦθα, ἢ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κώλῳ κεῖται τὸ εἰ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ εἴτε, Εὐριπίδ. Ἄλκ.* 137 "εἰ δ' ἔτ' ἐστιν ἔμψυχος γυνή, εἴτ' οὖν ὄλωλεν εἰδέναι βουλοίμεθ' ἄν„. *Ἐνίοτε τίθεται τὸ εἴτε μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ κώλῳ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.* 236 "ποῦ γῆς; πατρῴας εἴτε βαρβάρου, λέγε„. *Τὸ εὐγενὴς ἐνταῦθα σημαίνει γενναία, ὡς ἦτο ἡ Ἀντιγόνη.*

[2]) *Τὰ ῥήματα εἶναι, γίνεσθαι, φύειν καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῇ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐξ οὗ κατάγεταί τις, ὡς Ξενοφ. Κυρ. Παιδ.* 1, 2, 1 "πατρὸς μὲν δὴ λέγεται Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης„ *Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 383 "δεινὸς χαρακτὴρ κἀπίσημος ἐν βροτοῖς ἐσθλῶν γενέσθαι„ *καὶ κατωτέρω* 486. *Τίθεται ὅμως καὶ ἡ ἐκ μετὰ γενικῆς, ὡς Εὐριπίδ. Ἰφιγέν. ἐν Αὐλίδ.* 406 "δείξεις δὲ ποῦ μοι πατρὸς ἐκ ταὐτοῦ γεγώς„. *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· ἀλλ' ἐσθλῶν πεφυκυῖα κακὴ εἶ. Ἡ δὲ γενικὴ ἐσθλῶν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κακή. Διὰ τοῦ ἐπαίνου τῶν ἀρετῶν τῶν τεκόντων πειρᾶται ἡ Ἀντιγόνη νὰ παροτρύνῃ τὴν Ἰσμήνην εἰς σύμπραξιν.*

[3]) *Ὀρθῶς ποιήσας ὁ* Brunck *συνέδεσε τὸ τί μετὰ τοῦ πλέον, ὡς δεικνύουσιν αἱ φράσεις πλέον τι ἔχω, πλέον τι ποιῶ, οὐδέν σοι πλέον ἐσται· Τὰ δύο δὲ ὁμοῦ προσδιορίζουσι τὸ προσθείμην, ὡς δέχεται καὶ ὁ Σχολιαστής·* "Τί δ' ἂν σοι ἐγὼ προσθείμην πλέον; *ἀντὶ τοῦ, σοὶ γενοίμην χρήσιμος, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, λύουσα τὸν νόμον καὶ θάπτουσα τὸν ἀδελφόν. Εἰ δὲ γρ. ἢ 'φάπτουσα, ἀντὶ τοῦ, λύουσα τὸν νόμον, ἢ βεβαιοῦσα αὐτόν„. Ὁ* Erfurdt *ἀποδίδων τὸ τί εἰς τὰς μετοχάς* (quid negligens vel observans proficere aliquid possim?) *δίδει κακὴν ἑρμηνείαν· διότι πῶς ἡ Ἰσμήνη ἀμελοῦσα ἢ μὴ πράττουσά τι δύναται νὰ ὠφελήσῃ;*

[4]) *Τί δύναμαι νὰ κάμω ἐγώ, ἀφ' οὗ ταῦτα (ἅπερ πρὸ ὀλίγου εἶπες) ἔχουσι τοιουτοτρόπως; Ἐντεῦθεν ἡ Ἰσμήνη ἄρχεται δεικνύουσα δειλίαν.*

[5]) *Ἡ ἀρχαία γραφὴ θάπτουσα δικαίως ὑπὸ πάντων ἀποδοκιμάζεται. Ἀντὶ τοῦ 'φάπτουσα ὁ* Schneidewin *γράφει ἅπτουσα, ὅπερ δὲν παρέχει διάφορον ἔννοιαν. Μεῖζον ὅμως εἶναι δυσκολία νὰ ὁρίσωμεν τὸ ἀντικείμενον τῶν μετοχῶν. Ὁ Σχολιαστής, ὡς εἴδομεν, νοεῖ τὸν νόμον. Ἀλλ' ὁ παραβάτης ἴσως λύει τὸν νόμον, δύναται ὅμως καὶ νὰ δέσῃ; Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ποιῶν ὁ ἀοίδιμος* Boeckh *θεωρεῖ τὴν φράσιν*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Εἰ[1] ξυμπονήσεις καὶ ξυνεργάσει, σκόπει.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ποῖόν τι κινδύνευμα[2]; ποῦ[3] γνώμης ποτ' εἶ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Εἰ[4] τὸν νεκρὸν ξὺν τῇδε κουφιεῖς[5] χερί[6].

ΙΣΜΗΝΗ.

[7]Ἦ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφ'[7], ἀπόρρητον πόλει;

παροιμιώδη, ὡς αἱ φράσεις κάθαμμα καὶ δύσλυτον ἄμμα καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι 1317 "εἰ μὴ συνάπτων, ἀλλὰ συλλύσων πάρει„ Παράβαλλ καὶ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδ κεφ· 14. "Ωστε λύειν καὶ ἐφάπτειν περιπίπτουσιν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κωλύειν καὶ βοηθεῖν. Τὰς τοιαύτας ἀντιθέσεις ἀγαπῶσιν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

1) Εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ σκόπει. Ἡ δὲ πρόθεσις ξὺν ὑπονοεῖ τὴν δοτικὴν ἐμοί.

2) Τὸ ὄνομα δεικνύει τὸ δειλὸν ἦθος τῆς Ἰσμήνης, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Ἐκ τούτου ἤδη τὸ ἦθος ὅρα, κινδύνευμα καλούσης τὸ ἔργον· τὸ δὲ ποῦ γνώμης ποτ' εἶ, ὡς ἀδυνάτοις ἐπιχειρούσης λέγει„

3) Τὰ τοιαῦτα τοπικὰ ἐπιρρήματα οἱ ἀρχαιοι συντάσσουσι γενικῇ, ὡς ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῷ 170 "θύγατερ, ποῖ τις φροντίδος ἔλθῃ;„ καὶ ἐν Τραχιν 705 "ὥστ' οὐκ ἔχω τάλαινα ποῖ γνώμης πέσω;„. Τὸ εἶ ἀνήκει εἰς τὸ ἶέναι, δηλ. εἰς ποίαν γνώμην τέλος πάντων ἁ καταντήσῃς; Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἡ Ἰσμήνη σκοπεῖ, ὅπως ἡ ἀδελφὴ ἐξηγήσῃ τὴν ἑαυτῆς ἀπόφασιν, ὅπερ ὄντως ποιεῖ ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ.

4) Ἐξαρτᾶται πάλιν ἐκ τοῦ σκόπει.

5) Τὸ ῥῆμα τοῦτο περιέχει τρυφερωτέραν ἔννοιαν ἐκείνης, ἣν ἡ Ἰσμήνη διὰ τοῦ θάπτειν δηλοῖ. Ἡ διάφορος φράσις δεικνύει τὸ διάφορον ἦθος ἑκατέρας ἀδελφῆς. Διὰ τοῦ κουφιεῖς γίνεται ὑπαινιγμός τις εἰς τὴν ἀνακούφισιν τοῦ νεκροῦ ἐκ τῆς ἀτιμίας, εἰς ἣν ἔρριψε τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος.

6) Ὁ Schaefer χωρίζει τὴν δοτικὴν χερὶ ἀπὸ τῆς ἀντωνυμίας τῇδε, ἐξ ὧν τὸ μὲν τῇδε ἀποδίδει εἰς τὴν Ἀντιγόνην, τὸ δὲ χερὶ εἰς τὴν Ἰσμήνην. Βεβαίως ἡ ἀντωνυμία τρίτου προσώπου δύναται νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ χερὶ ἠθέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ θεωρήσωμεν ὡς πλεονασμόν. Ὁ λόγος βαίνει φυσικώτερον καὶ γίνεται ζωηρότερος, ἂν συνάψωμεν τὰς δύο δοτικὰς καὶ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Εἰκάζομεν δέ, ὅτι ὁ πρωταγωνιστὴς ἐν τῷ θεάτρῳ λέγων ἐπέδειξε τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα.

7) Κατὰ τὸν Bellermann οἱ τρα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Τὸν γοῦν ἐμὸν καὶ τὸν σόν, ἢν σὺ μὴ θέλῃς[1], 45
ἀδελφόν[2]*· οὐ γὰρ δὴ προδοῦσ' ἁλώσομαι.*

ΙΣΜΗΝΗ.

ὦ σχετλία, Κρέοντος ἀντειρηκότος[3]*;*

γικοὶ μεταχειρίζονται τὸ σφὲ καὶ νὶν ἀντὶ πάντων τῶν γενῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν. Τὸ δὲ ἑπόμενον ἐπίθετον δὲν εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ὡς νομίζει ὁ Σχολιαστής, ἀλλ' οὐδετέρου, ὅπερ πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς παράθεσις εἰς τὸ θάπτειν. Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιθέτου ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τὸν ἀπηγορευμένον καὶ κεκωλυμένον ὑπὸ τῆς πόλεως τολμᾷς θάπτειν σύ;„ Δηλαδὴ τὴν δοτικὴν πόλει θεωρεῖ ὡς ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἀπόρρητον. Οὕτως ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς Ἰσμήνης, ὅ,τι λέγει ὁ Κρέων, λέγει αὐτὴ ἡ πόλις, ἀλλ' ἡ αὐτὴ μετ' ὀλίγον λέγει Κρέοντος ἀντειρηκότος. Καὶ ὁ φύλαξ μετ' ὀλίγον στίχ. 404 "ταύτην γ' ἰδὼν θάπτουσαν ὃν σὺ τὸν νεκρὸν ἀπεῖπας„. Διὰ τοῦτο ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ ἔξωθεν τὸ ποιητικὸν αἴτιον (τῷ Κρέοντι) καὶ νὰ συντάξῃ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ δοτικὴν ὡς συντακτικήν, ὡς καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν Νομ. XI, σελ. 932 "ἀπόρρητόν τινι ποιεῖσθαι πρὸς μηδένα λέγειν ἄλλον„.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει κατὰ δύο τρόπους· "Εἰ μὴ σὺ θέλεις θάπτειν, ἐγὼ τοῦτο ποιήσω μόνη. Ἢ οὕτω· κἂν μὴ προσποιῇ αὐτὸν εἶναι σὸν ἀδελφόν, ἀλλ' ἀλλοτριοῖς σαυτὴν τῆς συγγενείας, ἐγὼ θάψω τὸν ἐμὸν καὶ σὸν ἀδελφόν. Δίδυμος δὲ φησὶν ὑπὸ τῶν ὑπομνηματιστῶν τὸν ἑξῆς στίχον νενοθεῦσθαι„. "Οτι ἡ δευτέρα ἑρμηνεία δὲν εἶναι ὀρθή, ἕκαστος ἐννοεῖ. Ἡ Ἀντιγόνη λέγει, θὰ θάψω τὸν ἐμὸν καὶ τὸν σὸν ἀδελφόν, ἂν σὺ δὲν θελήσῃς νὰ πράξῃς τὸ κατὰ σαυτήν, δηλ. θὰ ἐκτελέσω καὶ τὸ σὸν καθῆκον. Ἡ ἀντωνυμία τὸν ἐμὸν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀπόρρητον πόλει, δηλ. οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύσῃ τὰ ἐμά.

[2]) Ὁ στίχος οὗτος κατὰ τοὺς ὑπομνηματιστάς, οὓς ὁ Δίδυμος εἶχεν ὑπ' ὄψει, ἐθεωρεῖτο νόθος. Τοῦτον οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ Bentley ἐξαλείφουσιν ὡς τὴν στιχομυθίαν βλάπτοντα, ὅπερ δὲν εἶναι ἰσχυρὸς λόγος πρὸς ἐξάλειψιν. Κατὰ τὸν Bellermann ὁμοία διατάραξις ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ π. χ. ἐν στίχ. 404 καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 369 καὶ οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ δὲν ἦσαν οὕτω μικρολόγοι, ὡς οἱ ἑρμηνευταὶ αὐτῶν. Ἂν δὲ ἐξαλειφθῇ ὁ στίχος, ὁ προηγούμενος μένει ἀτελής· διότι τὸ οὐσιαστικὸν ἀδελφὸν εἶναι ἀναγκαῖον. Πρὸς δὲ καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἑπομένης προτάσεως δὲν εἶναι περιττή· διότι ἐν ταύτῃ λέγεται, ὅτι ἡ κατάλειψις τοῦ πτώματος εἶναι προδοσία.

[3]) Τὸ ῥῆμα ἐννοεῖται ἔξωθεν, δηλαδὴ νοεῖς θάπτειν ἢ θάψεις. Ὁ στίχος οὗτος δεικνύει σαφέστερον τὴν δειλίαν τῆς Ἰσμήνης καὶ τὸ σέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἴργειν μέτα[1].

ΙΣΜΗΝΗ.

Οἴμοι· φρόνησον[2]*, ὦ κασιγνήτη, πατὴρ*
ὡς νῷν ἀπέχθὴς δυσκλεής τ' ἀπώλετο[3]*,* 50
πρὸς[4] *αὐτοφώρων ἀμπλακημάτων διπλᾶς*

βας αὐτῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς πόλεως.

[1]) Καὶ ἐνταῦθα ὁ Σχολιαστὴς διττῶς ἑρμηνεύει· "Οὐ μετέστιν αὐτῷ εἴργειν με ἀπὸ τῶν ἐμῶν. Ἢ οὕτως· οὐ μετέστιν αὐτῷ τὰ ἡμέτερα βουλεύματα εἴργειν„ Ἡ πρώτη ἑρμηνεία εἶναι ὀρθὴ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Κρέων δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα τοῦ νὰ μ' ἐμποδίζῃ ἀπὸ τοῦ θάπτειν τοὺς ἐμούς. Παράβαλλ. καὶ Ἠλέκτρ. 536, ἔνθα ἡ Κλυταιμνήστρα λέγει· "ἄλλ' οὐ μετῆν αὐτοῖσι τὴν γ' ἐμὴν κτανεῖν„. Κατὰ τὸν Nauck τὸ ἐμῶν εἶναι οὐδετέρου γένους, ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι τὸ τἀ ἐμὰ εἶναι ἐντονώτερον τοῦ οἱ ἐμοί. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανον, ἀλλ' ὁ ἑρμηνευτὴς ἐξ ἀνάγκης ἦλθεν εἰς τοιαύτην γνώμην, ἀφ' οὗ ἐξήλειψε τὸν 46 στίχον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ λέξις ἀδελφός

[2]) Ἐνταῦθα ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "τὰς συμφορὰς σκόπησον τοῦ παντὸς γένους, καὶ πῶς ὁ πατὴρ ἀκλεὴς ἀπώλετο· οὐ μόνον δὲ ἀκλεής, ἀλλὰ καὶ ἀπέχθής, διὰ τὸν γενόμενον λοιμόν„.

[3]) Ὁ Schneidewin ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν Ὑγῖνον λέγοντα Fab. 242 "Oedipus ipse se occidit ablatis oculis„ νομίζει, ὅτι ἡ ἐξόρυξις τῶν ὀφθαλμῶν συμπίπτει τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Ὁμήρου, ᾧ συνήθως ἀκολουθεῖ ὁ Σοφοκλῆς. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Thudichum (Zu Sophocles Antigone, Darmstad 1857 s. 19), ὅτι τὸ ἀπώλετο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, ἢ ὅτι κατεστράφη μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν. Οὕτως ἡ ἀτιμία ἡ ἐκ τῆς πατροκτονίας καὶ αἱμομιξίας προκύψασα ἦτο ἴση πρὸς ὄλεθρον.

[4]) Ὁ Wex μετ' ἄλλων τὸ κόμμα τίθησιν οὐχὶ μετὰ τὸ ἀπώλετο, ἀλλὰ μετὰ τὴν λέξιν ἀμπλακημάτων. Διότι ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ἀπώλετο, ὡς ἐν Οἰδίπ. Τυράνν. 1236 "πρὸς τίνος ποτ' αἰτίας ;„ Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἐκδοτῶν ἀφαιροῦντες τὸ κόμμα τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον συνάπτουσι τῷ ἀράξας. Αὐτόφωρος ἁλλαχοῦ λέγεται ὁ συλλαμβανόμενος, ἐν ᾧ κλέπτει ἢ πράττει ἄλλην κακὴν πρᾶξιν. Ἐνταῦθα αὐτόφωρον ἀμπλάκημα ὀνομάζεται ἐκεῖνο, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ πράξας ἐλέγχει ἑαυτόν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wex. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δὲν δέχονται πολλοὶ τῶν ἑρμηνευτῶν λέγοντες, ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἁμαρτημάτων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Οἰδίποδος ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ βραδύτερον ποιηθέντι Οἰδίποδι τυράννῳ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἐστηρίχθη ἐπὶ ἀρχαιοτέρας τινὸς παραδόσεως. Ἂν δὲ δεχθῶμεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὄψεις ἀράξας[1] αὐτὸς αὐτουργῷ χερί·
ἔπειτα[2] μήτηρ καὶ γυνή, διπλοῦν ἔπος[3],
πλεκταῖσιν ἀρτάναισι[4] λωβᾶται[5] βίον·
τρίτον δ' ἀδελφὼ δύο μίαν καθ' ἡμέραν[6]
αὐτοκτονοῦντε[7], τὼ ταλαιπώρω, μόρον
κοινὸν[8] κατειργάσαντ' ἐπ' ἀλλήλοιν[9] χεροῖν·

τὴν ἄλλην ἑρμηνείαν, δηλ. ὅτι τὰ ἁμαρτήματα ἠλέγχθησαν ἐν αὐτῇ τῇ πράξει, γεννῶνται δυσκολίαι· πρῶτον ὁ φόνος τοῦ πατρὸς δὲν ἀπεκαλύφθη ἐν αὐτῇ τῇ πράξει καὶ δεύτερον εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τοιαύτην λέξιν, διότι ὁ Οἰδίπους ἔτι συνῆν τῇ μητρί.

[1]) Ἀράσσω σημαίνει πετῶ ἐκτός, ῥίπτω ἔξω.

[2]) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· "Τὸ ἔπειτα ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν κατὰ χρόνον ἀκολουθίαν τῆς πράξεως, διότι κατὰ τὰ ἐν Οἰδίποδι Τ. καὶ παρ' Ὁμήρῳ λεγόμενα προηγήθη ἡ αὐτοχειρία τῆς Ἰοκάστης (Ἐπικάστης) τῆς τοῦ Οἰδίποδος τυφλώσεως καὶ πολλῷ μᾶλλον τοῦ θανάτου, ἀλλ' εἰς τὴν τάξιν τῆς διηγήσεως, διότι εἰποῦσα πρῶτον περὶ τῶν παθημάτων τοῦ πατρός, ἔρχεται ἔπειτα ἐπὶ τὰ τῆς μητρός".

[3]) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δείξῃ τὴν διπλῆν σχέσιν τῆς Ἰοκάστης, ἥτις ἦτο μήτηρ καὶ σύναμα γυνὴ τοῦ Οἰδίποδος περὶ οὗ ὁ Τειρεσίας ἐν στίχ. 457 λέγει· "φανήσεται δὲ παισὶ τοῖς αὐτοῦ ξυνὼν ἀδελφὸς αὐτὸς καὶ πατήρ, κἀξ ἧς ἔφυ γυναικὸς υἱὸς καὶ πόσις, καὶ τοῦ πατρὸς ὁμοσπόρος τε καὶ φονεύς".

[4]) Ἀρτάναι εἶναι τὰ σχοινία, δι' ὧν ἐκρεμάσθη ἡ Ἰοκάστη, ὅτε κατενόησε τὴν αἰμομιξίαν. Ὁ Οἰδίπους τύραννος τοῦ Σοφοκλέους εἶναι ὁ μεγαλείτερος σχολιαστὴς τοῦ χωρίου τούτου.

[5]) Τὸ λωβᾶται βίον δεικνύει, ὅτι τὸ τέλος τοῦ βίου τῆς Ἰοκάστης ἦτο ἐπονείδιστον. Ἐν τῷ Ὁμηρικῷ αἰῶνι ὁ δι' ἀγχόνης θάνατος δὲν ἦτο ἔντιμος, Οἰδίπ. τύραν. 1263 "οὗ δὴ κρεμαστὴν τὴν γυναῖκ' ἐσείδομεν πλεκταῖσιν ἀρτάναισιν αἰωρουμένην".

[6]) Ὅμοιόν τι εἶπε καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ. 14 "μιᾷ θανόντων ἡμέρᾳ διπλῇ χερί".

[7]) Τὰ χειρόγραφα εἶχον τὴν γραφὴν αὐτοκτενοῦντε, ἣν μάτην ἐπειράθη νὰ ὑπερασπίσῃ ὁ Buttmann. Ὁ ἡμέτερος Κοραῆς εἰς Ἡλιόδωρ. 2, σελ. 7 διώρθου τὸ ῥῆμα ὀρθῶς ποιῶν διότι καὶ ὁ μέλλων δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα καὶ ῥῆμα αὐτοκτείνω δὲν ὑπάρχει. Ὁ Ἕλλην ὅμως κριτικὸς ἔγραφε αὐτοκτονοῦντε, δηλ. μετὰ δασείας, ὅπερ ἡ ἀναλογία δὲν ὑποστηρίζει· διότι οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον αὐτοδίδακτος, αὐτοκράτωρ, αὐτοκινησία καὶ οὐχὶ ἑαυτοδίδακτος, ἑαυτοκράτωρ, ἑαυτοκινησία. Ὥστε ἡ διόρθωσις τοῦ Κοραῆ εἶναι ὀρθὴ πλὴν τῆς δασείας. Κεῖται δὲ ἀντὶ τοῦ ἀλληλοκτονοῦντες.

[8]) Δηλαδὴ φόνον συγγενικόν, ὡς καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1565 "εὗρε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν δ' αὖ μόνα[1] δὴ νὼ λελειμμένα σκόπει
ὅσῳ κάκιστ'[2] ὀλούμεθ', εἰ νόμου βίᾳ[3]
ψῆφον τυράννων ἢ κράτη[4] παρέξιμεν. 60

δὲ ἐν Ἠλέκτραισι πύλαις τέκνα λωτοτρόφον κατὰ λείμακα λόγχαις κοινὸν ἐνυάλιον μάτηρ„.

2) Ὁ Hermann συνῆπτε τὰς δύο λέξεις εἰς μίαν ἐπαλλήλοιν κατὰ τὸ Αἰσχύλειον εἰς Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ 932 "ἐτελεύτασαν ὑπ' ἀλλαλοφόνοις χερσὶν ὁμοσπόροισιν„. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι εὔστοχος, διότι ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· "παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων κεῖται ἡ λέξις ἐπάλληλος ἐπὶ τοιαύτης χρήσεως, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ τῆς πυκνῆς ἀκολουθίας τῶν πραγμάτων, ὥσπερ καὶ τὸ Ὁμηρικὸν ἀγχιστῖνος καὶ ἐπασσύτερος, οἷον ἐπάλληλοι πληγαὶ εἶνε αἱ πυκνῶς ἀλλήλαις ἀκολουθοῦσαι, οὐχὶ δὲ αἱ ἀμοιβαῖαι„. Ἄνευ τῆς μεταβολῆς ταύτης τὸ χωρίον δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ. Ἡ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς σημαίνει, ὅ,τι καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1262 "ἔσταν δὲ λαμπρὰ χρῶμα τ' οὐκ' ἠλλαξάτην μαργῶντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰέναι δόρυ„, Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 197 "τοῦ μὴ πρότερον τόνδ' ἐπὶ Τροίᾳ τεῖναι τὰ θεῶν ἀμήχανα βέλη„ Ἡ δὲ δοτικὴ χεροῖν εἶναι ὀργανική. Ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἐπ' ἀλλήλοιν μετὰ τὸ προηγούμενον αὐτοκτονοῦντε φαίνεται ἀφόρητος ταὐτολογία καὶ διὰ τοῦτο προτείνει, ὅπως γραφῇ δαΐοιν χεροῖν. Ἐντεῦθεν λαβὼν θάρρος καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος ἔγραψε πολεμίαιν χεροῖν. Νομίζομεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφόρητος ταὐτολογία, ἀλλ' ἡ Ἀντιγόνη παρέχει τὴν φράσιν ὅσον οἷόν τε πληρεστέραν, ὅπως εἰκονίσῃ τὸ φοβερὸν τῆς ἀλληλοκτονίας. Ὡς δὲ ἐγένετο ἡ διόρθωσις, ἴσως δύναται νὰ παρέχῃ καὶ διάφορον ἔννοιαν, δηλ. ὅτι ἐφόνευσαν ἀλλήλους, οὐχὶ διὰ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ διὰ πολεμίων χειρῶν.

1) Ἐνταῦθα ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Μηδενὸς ἐπικούρου ὄντος ἡμῖν„· "Ὡς ἐπίκουροι βεβαίως πρέπει νὰ νοηθῶσιν οἱ θανόντες συγγενεῖς.

2) Κατὰ μὲν τὸν Nauck δηλοῖ τὸν διὰ λιθοβολίας θάνατον στίχ. 36, ὁ δὲ Bellermann ἐπινοεῖ ὡς δεύτερον ὅρον τῆς συγκρίσεως τῶν μελῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου στίχ. 895. Ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον. Ἐν ᾧ αἱ μετοχαὶ προηγοῦνται κατὰ δυϊκὸν ἀριθμόν, τὸ ῥῆμα ἐτέθη εἰς πληθυντικόν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ὑπάρχει μεγάλη ἐλευθερία καὶ ποικιλία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδρ 256 "τὼ ἀκολάστω αὐτοῖν ὑποζυγίω λαβοντε τὰς ψυχὰς ἀφρούρους, συναγαγόντε εἰς ταὐτόν, τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριστὴν αἵρεσιν εἱλέσθην τε καὶ διεπράξαντο, καὶ διαπραξαμένω τὸ λοιπὸν ἤδη χρῶνται μὲν αὐτῇ, σπανίᾳ δέ„.

3) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ βιαζόμεναι νόμου, ὡς κατωτέρω στίχ. 79 "τὸ δὲ βίᾳ πολιτῶν δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολωνῷ 854 "οὔτε πρόσθεν εἰργάσω βίᾳ φίλων„.

4) Ὁ Wieseler οὐχὶ ἀφυῶς εἰ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο μὲν[1] γυναῖχ' ὅτι
ἔφυμεν[2], ὡς πρὸς ἄνδρας[3] οὐ μαχούμενα·
ἔπειτα δ' οὕνεκ[4] ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων[5],

κάζει, ὅτι ἡ φράσις ἠδύνατο νὰ διορθωθῇ εἰς ψῆφον τυράννων ἐγκρατῆ παρέξιμεν. Ὑπομιμνήσκει δὲ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης λεγόμενον ἐν στίχ. 453 "οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ κηρύγματα„ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κρέοντος ἐν στίχ. 632 "ὦ παῖ, τελείαν ψῆφον ἆρα μὴ κλύων τῆς μελλονύμφου πατρὶ θυμαίνων πάρει;„ Ἂν μὴ θελήσωμεν νὰ δεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν ταύτην, ὅπερ δὲν ἐπιθυμοῦμεν, διὰ μὲν τοῦ ψήφου πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ παράγγελμα, διὰ δὲ τοῦ κράτη τὴν ἰσχυρὰν τοῦ τυράννου δύναμιν.

1) Ὁ μὲν ἔχει τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ ἔπειτα δέ. Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τοῦτο δέ, ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ χρήσει ὑπάρχει πολλὴ ποικιλία, ὡς ἐν Φιλ. 1345 "κριθέντ' ἄριστον τοῦτο μὲν παιωνίας ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, εἶτα τὴν πολύστονον Τροίαν ἑλόντα κλέος ὑπέρτατον λαβεῖν„ Παράβαλλ. Οἰδ. Τύραν. 605 καὶ Ἀντιγόν. 167.

2) Παραπλήσιον λέγεται ἐν Ἠλέκτρ. 997, ἔνθα ἡ Χρυσόθεμις λέγει πρὸς τὴν ἡρωΐδα τοῦ δράματος "γυνὴ μὲν οὖδ' ἀνὴρ ἔφυς, σθένεις δ' ἔλασσον τῶν ἐναντίων χερί„.

3) Τὸ ὡς ἀνήκει εἰς τὴν ἑπομένην μετοχήν. συνήθως τὸ ὡς τίθεται μετὰ τελικῶν μετοχῶν μετὰ τὸ ῥῆμα παρασκευάζεσθαι, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VII, 5, 7 "ἐπεὶ μέντοι ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤκουσε τοὺς Ἀθηναίους τὸ μὲν κατὰ γῆν πορεύεσθαι ἀπεγνωκέναι, κατὰ θάλατταν δὲ παρασκευάζεσθαι (πορεύεσθαι), ὡς διὰ Λακεδαίμονος βοηθήσοντας τοῖς Ἀρκάσιν„ Ἡρόδοτ. VII 209 "Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐόν, ὅτι παρασκευάζοιντο ὡς ἀπολεόμενοί τε καὶ ἀπολέοντες„. Κατά τινα τρόπον καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει εἶδός τι παρασκευῆς, δηλ. δὲν ἔχομεν τὰς φυσικὰς ἰδιότητας, ἵνα πολεμήσωμεν ἐναντίον ἀνδρῶν.

4) Ἐνταῦθα οἱ ἑρμηνευταὶ διχογνωμοῦσιν, ἐξ ὧν οἱ μὲν τὸ οὕνεκα θεωροῦσιν ὡς ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ὅτι, οἱ δὲ διατηροῦντες τὴν σημασίαν τῆς λέξεως τὸ ἑπόμενον ἀπαρέμφατον ἀκούειν ἐξαρτῶσιν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀρχόμεσθα, ὡς οἱ πρῶτοι, ἀλλ' ἐννοοῦσιν ἀπρόσωπόν τι ῥῆμα, πρὸς ὃ συντάσσουσι τὸ ἀπαρέμφατον. Παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκράτησεν ἡ πρώτη ἑρμηνεία, καθ' ἣν τὸ ἀπαρέμφατον ἀκούειν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀρχόμεσθα. Τὸ οὕνεκα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅτι, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 839 "ἐγὼ δ' ὁρῶ οὕνεκα θήραν τήνδ' ἄλλως ἔχομεν τόξων„ καὶ ἐν στίχ. 232 "ἴσθι τοῦτο πρῶτον οὕνεκα Ἕλληνές ἐσμεν„ καὶ ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 608. Ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁμαλῶς οὑτωσί· ἐννοεῖν χρή, ὅτι δεῖ ἡμᾶς, τοῦτο μὲν ὡς γυναῖκας μὴ μάχεσθαι πρὸς ἄνδρας, εἶτα δέ, ὡς ἀρχομένας ἐκ κρεισσόνων, ἀκούειν καὶ ταῦτα καὶ ἔτι ἀλγίονα. Τὴν οὕτως ἀνεπτυγμένην πρότασιν ὁ ποιητὴς ἔτρεψεν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν χάριν βραχυλογίας.

5) Ἐνίοτε τίθεται ἡ ἐκ ἐκεῖ, ἔνθα συνηθέστερον τίθεται ἡ ὑπό, ὡς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ταῦτ᾽ ἀκούειν[1] κἄτι τῶνδ᾽ ἀλγίονα.
ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς[2] ὑπὸ χθονὸς
ξύγγνοιαν ἴσχειν[3], ὡς βιάζομαι[4] τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι[5] πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ[6] πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

ἐν Ὀδυσσ. Η, 70 "τετίμηται ἔκ τε φίλων παίδων" Ἰλιάδ. Ε, 106 "ἀπολέσθαι ἔκ τινος", Ἡροδότ. VII, 175 "τὰ λεχθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου" Ἀλλ᾽ ὁπωσδήποτε ἡ ἐκ μετὰ γενικῆς σημαίνει τὴν ἀπό τινος ἀφορμήν. Ἀστόχως ὁ κ. Σεμιτέλος τὴν φράσιν ἐκ κρεισσόνων ἔτρεψεν εἰς ὡς κρεῖσσον ὄν καὶ ἑρμηνεύει· "Ἔπειτα δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἀρχόμεθα, εἶνε προτιμότερον καὶ εἰς ταῦτα νὰ ὑπακούωμεν καὶ εἰς ἔτι λυπηρότερα τούτων". Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης ὁ ἡμέτερος κριτικὸς ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τῆς Ἰσμήνης κακὴν ἔννοιαν καὶ ἀντικειμένην πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἡ Ἰσμήνη δὲν ἤθελε συμβουλεύσει ὑπακοὴν εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἂν οὗτοι ἦσαν ἥσσονες· πράττει δὲ τοῦτο μόνον καὶ μόνον, διότι ἄρχονται ἐκ κρεισσόνων. Ὅτι δ᾽ οὕτως ἔχει, δηλοῖ ἡ προηγουμένη πρότασις ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχουμένα. Ἄρα κακῶς μετεβλήθη ἀναγκαιοτάτη φράσις εἰς φράσιν περιττὴν καὶ ἀσθενῆ.

[1]) Τὸ ἀκούειν ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ὑπακούειν, ὡς ἐν Αἴαντ. 591 "τοῖς ἀκούουσιν λέγε" ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ 1645 "τοσαῦτα φωνήσαντος εἰσηκούσαμεν ξύμπαντες". Εἰς τὴν σημασίαν ταύτην περιπίπτει καὶ τὸ κλύειν καὶ ἀκροᾶσθαι, Πλάτ. Γοργ. 488 "πότερον τοὺς ἰσχυροτέρους κρείττους καλεῖς καὶ δεῖ ἀκροᾶσθαι τοῦ ἰσχυροτέρου τοὺς ἀσθενεστέρους".

[2]) Ὁ Jacob νομίζει, ὅτι ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὅπως νοῆται ὁ Πολυνείκης, ἀλλ᾽ ἡ Ἰσμήνη ἐννοεῖ τούς τε χθονίους θεοὺς καὶ τὸν Πολυνείκη. Παράβαλε καὶ κατωτέρω στίχ. 74.

[3]) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Συγγνώμην ἔχειν, ὅτι βίᾳ πράσσω ταῦτα". Κατὰ τὸν Bellermann οἱ τραγικοὶ συχνάκις ἀντὶ ῥήματος μεταχειρίζονται τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν μετὰ τοῦ ἔχειν, ἴσχειν, νέμειν, τίθεσθαι.

[4]) Τὸ βιάζεσθαι συντάσσεται αἰτιατικῇ, ὡς καὶ τὸ ἀναγκάζειν, Πλάτ. Πρωταγόρ. 336 Δ. "ὁ νόμος πολλὰ βιάζεται" καὶ ἐν Πολιτ. V, 473 Α, "τοῦτο μὲν δὴ μὴ ἀνάγκαζέ με".

[5]) Ἀλλαχοῦ τὸ ῥῆμα συντάσσεται μετὰ τῆς ἐπὶ καὶ γενικῆς, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 630 "ὧδ ἔβη τ᾽ ἐπὶ ξυροῦ". Εὕρηται ὅμως καὶ μετὰ τῆς ἐν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ 1057 "ὅταν ἐν κακοῖς βεβήκῃς" καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1359. Σημαίνει δὲ τοῖς ἄρχουσιν.

[6]) Τὸ περισσὰ ἐνταῦθα σημαίνει τὸ παρὰ δύναμιν, ὡς ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Γνωμολογικῶς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἴσθ'[3], ὁποῖά σοι δοκεῖ· κεῖνον δ' ἐγὼ
θάψω, καλόν[4] μοι τοῦτο ποιούσῃ θανεῖν·
φίλη μετ' αὐτοῦ[5] κείσομαι, φίλου μέτα,
ὅσια[6] πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος[7],

ἀπήλλακται· τὸ γὰρ παρὰ δύναμίν τι πράσσειν ἠλίθιον „.

[1]) Ἐννοεῖται τὸ πράσσειν ἐκ τῶν ἑπομένων. Κατὰ τὸν Nauck ἐννοεῖται καὶ τὸ ἔτι.

[2]) Τινὲς προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν ταύτην, ἣν ἐπεθύμουν νὰ ἀντικαταστήσωσι διὰ τῆς ἀσμένης. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, ἂν ἐννοήσωμεν τὴν δοτικὴν ἐμοί. Τὸ μετ' ἐμοῦ δρᾶν εἶναι ταὐτόσημον τῷ συμπράττειν. Ἡ Ἀντιγόνη περιέμενε παρὰ τῆς ἀδελφῆς οὐχὶ ξηρὰν συνεργασίαν, ἀλλ' ἴσον ἐνθουσιασμὸν πρὸς πρᾶξιν εὐγενῆ. Ἐπειδὴ δ' ἀπέτυχε, γίνεται ψυχρὰ καὶ χαλεπὴ πρὸς τὴν ἀγεννῶς σκεπτομένην ἀδελφήν, ὡς λέγει ὁ Wecklein.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς γράφει· "Γίνωσκε ὁποῖά σοι θέλεις, τὸ πείθεσθαι τοῖς τυράννοις· ἢ τοιαύτη γενοῦ, ὁποία καὶ βούλει„. Ἡ πρώτη ἑρμηνεία εἶναι ὀρθή· διότι εἶναι προστακτικὴ τοῦ εἰδέναι καὶ οὐχὶ τοῦ εἶναι. Τούτου ἕνεκεν ἡ ἑπομένη ἀντωνυμία πρέπει νὰ γραφῇ μετὰ περισπωμένης πρὸς δήλωσιν τοῦ οὐδετέρου γένους. Γίνωσκε ὁποῖα οἶσθα ἢ φῂς εἰδέναι. Διὰ τῆς φαινομένης ταύτης ὑποχωρήσεως ἀποκρούει τὰ σοφὰ διδάγματα τῆς ἀδελφῆς. Ὅμοια λέγει ἡ Χρυσόθεμις πρὸς τὴν Ἠλέκτραν ἐν στίχ. 1055 "ἀλλ' εἰ σεαυτῇ τυγχάνεις δοκοῦσά τι φρονεῖν, φρόνει τοιαῦθ'· ὅταν γὰρ ἐν κακοῖς ἤδη βεβήκῃς, τἄμ' ἐπαινέσεις ἔπη„.

[4]) Τὰ ἀσύνδετα δίδουσιν ἔμφασιν εἰς τὸν λόγον καὶ μαρτυροῦσι τὴν στερεὰν ἀπόφασιν τῆς ἡρωΐδος.

[5]) Παραπλήσια λέγονται παρὰ Πλάτ. ἐν Μενεξ. σελ. 247 "καὶ ἐὰν μὲν ταῦτα ἐπιτηδεύσητε, φίλοι παρὰ φίλους ἡμᾶς ἀφίξεσθε, ὅταν δὴ ὑμᾶς ἡ προσήκουσα μοῖρα κομίσῃ· ἀμελήσαντας δὲ ὑμᾶς καὶ κακισθέντας οὐδεὶς εὐμενῶς ὑποδέξεται„. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐξήλειψε τὸ μετὰ τὸ κείσομαι κόμμα καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ ἔτρεψεν εἰς μετ' αὐτό. Δὲν ἐσκέφθη, ὡς φαίνεται, ὅτι καὶ ἡ ἐπανάληψις καὶ τὸ ἀσύνδετον ὑηλοῦσι τὴν ζωηρὰν τῆς Ἀντιγόνης χαράν, ὅτι προσφιλὴς θὰ κεῖται μὲ αὐτόν, μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ της ἀδελφοῦ. Καὶ ὅμως ἡ παραδεδομένη γραφὴ ἐφάνη ἀφύρητος τῷ ἡμετέρῳ κριτικῷ.

[6]) Ὅσια λέγονται τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς δίκαια. Τὸ ὅσιον παραβαλλόμενον πρὸς τὸ πανουργεῖν ποιεῖ σχῆμα ὀξύμωρον, ὡς τὸ δίκαιος δόλος. Ἡ ταφὴ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνεί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὃν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε[1]. 75
ἐκεῖ γὰρ ἀεὶ κείσομαι· σοὶ[2] δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἔντιμ'[3] ἀτιμάσασ' ἔχε.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἐγὼ μὲν οὐκ ἄτιμα ποιοῦμαι[4]· τὸ δὲ
βίᾳ πολιτῶν δρᾶν[5] ἔφυν ἀμήχανος.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Σὺ μὲν τάδ' ἂν προΰχοι[6]· ἐγὼ δὲ δὴ τάφον 80

κους κατὰ μὲν τὴν Ἀντιγόνην εἶναι ὅσιον, κατὰ δὲ τὴν Ἰσμήνην πανούργημα.

7) Κατὰ τὸν Jacob τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· ἐπεὶ πλείων χρόνος, ὃν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω, ἐκείνου, ὃν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς ἐνθάδε. Δηλαδὴ ὀφείλει νὰ ἀρέσκῃ περισσότερον εἰς τοὺς κάτω· διότι μετὰ τούτων θὰ ἦναι πλείονα χρόνον. Ὁ Σοφοκλῆς πολλαχοῦ δεικνύει τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ.

1) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἢ τοῖς ἐνθάδε, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, Ξενοφ. ἐν Ἀναβάσ. 1,9,25 "ὅτι οὕπω τούτου ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι„.

2) Ἡ ἀντωνυμία ἔπρεπε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ ἀνεξάρτητον ῥῆμα. Τούτου ἕνεκεν ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς σὺ δ', εἰ δοκεῖ, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, διότι παραπλήσια ὑπάρχουσιν, ὡς ἐν στίχ. 98.

3) Τὴν φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτωσι· "Τὰ παρὰ θεοῖς τίμια ἀτίμαζε· τετίμηται γὰρ παρὰ θεοῖς, καὶ ὅσιον νενόμισται τὸ θάπτειν νεκρούς· οἷς μᾶλλον δεῖ πείθεσθαι, ἢ τοῖς τοῦ Κρέοντος κηρύγμασιν„. Ἡ γενικὴ θεῶν ἀνήκει εἰς τὸ ἔντιμα· πολλάκις ἐπίθετα ἔχοντα παθητικὴν ἢ οὐδετέραν σημασίαν συντάσσονται γενικῇ πρὸς δήλωσιν παντοίων σχέσεων, ὡς Οἰδίπ. Τύραννε. 83 "οὐ γὰρ ἂν κάρα πολυστεφὴς ὧδ' εἶρπε παγκάρπου δάφνης„ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1519 "Ἐγὼ δὲ δάξω, τέκνον Αἰγέως, ἃ σοι γήρως ἄλυπα τῇδε κείσεται πόλει„ ἐν Φιλοκτ. 1067.

4) Δηλαδὴ τὰ τῶν θεῶν ἔντιμα. Εἶναι δὲ περίφρασις ἀντὶ τοῦ ἀτιμάζειν, ὡς τὸ τὴν μάθησιν ποιεῖσθαι ἀντὶ τοῦ μανθάνειν καὶ ὑπόμνησιν ποιεῖσθαι ἀντὶ ὑπομιμνήσκειν.

5) Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀμήχανος = ἄπορος, ἀσθενής.

6) Τὸ προέχομαι σημαίνει θέτω τι ἐμπρός μου, δηλ. προφασίζομαι, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Σὺ μὲν τοιαῦτα προφασίζου· τὰς γὰρ προφάσεις, προχάνας ἐκάλουν, ὡς καὶ Καλλίμαχος. Ἀγροδέτω πάσσιν ἐπὶ προχάναισιτ ἑφοίτα„. Θουκ. Ι, 140 "εἰ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα μὴ καθέλοιμεν, ὅπερ μάλιστα προέχονται εἰ καθαιρεθείη, μὴ ἂν γίγνεσθαι τὸν πόλεμον„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χώσουσ' ἀδελφῷ φιλτάτῳ πορεύσομαι.

ΙΣΜΗΝΗ.

Οἴμοι ταλαίνης[1], *ὡς ὑπερδέδοικά σου.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Μὴ 'μοῦ[2] *προτάρβει· τὸν σὸν ἐξόρθου πότμον*[3].

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἀλλ' οὖν προμηνύσῃς[4] *γε τοῦτο μηδενὶ*
τοὔργον, κρυφῇ δὲ κεῦθε· σὺν[5] *δ' αὕτως ἐγώ.* 85

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οἴμοι, καταύδα. πολλὸν[6] *ἐχθίων ἔσει*
σιγῶσ', ἐὰν[7] *μὴ πᾶσι κηρύξῃς τάδε.*

[1]) *Ταλανίζει οὐχὶ ἑαυτήν, ἀλλὰ τὴν Ἀντιγόνην. Διότι ἂν ἦτο τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ οἴμοι τάλαινα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1427 *καὶ ἐν Αἴαντ.* 340 *καὶ* 800. *Ὁ* Stephanus *μετ' ἄλλων στίζει· οἴμοι, ταλαίνης ὡς ὑπερδέδοικά σου, ὅπερ ὡς ἀσθενέστερον δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν πλείστων κριτικῶν. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει περὶ τῆς ἠθοποιΐας· "Φιλόστοργον καὶ ταύτης τὸ ἦθος, ἀλλ' εὐλαβές· δέδοικεν οὖν καὶ περὶ τῇ ἀδελφῇ, καὶ ἀναβοᾷ περιπαθῶς".*

[2]) *Εἶναι διόρθωσις, διότι ἡ παράδοσις εἶναι μή μου. Τῇ διορθώσει ἀκολουθοῦσι πλεῖστοι ἐκδόται διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον, εἰ καὶ ἐπὶ ἀντιθέσεως εὕρηται ἡ ἀντωνυμία ἐγκλινομένη, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν* 64 "ἡ δ' ἐμὴ ψυχὴ πόλιν τε κἀμὲ καὶ σ' ὁμοῦ στένει". *Παράβαλλ. Φιλοκτ.* 46 *Ἰλιάδ. Ψ*, 724.

[3]) *Ἡ ὑψηλόφρων Ἀντιγόνη δὲν θεωρεῖ ἑαυτὴν οἰκτράν, ἀλλὰ τὴν ἀδελφὴν μὴ θέλουσαν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρὸς τὸν νεκρὸν καθῆκον.*

[4]) *Ἡ Ἰσμήνη ἄπελπις συμβουλεύει τῇ ἀδελφῇ, ὅπως μηδενὶ τὸ πραγμα φανερώσῃ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ ἄρνησις ἐτέθη μετὰ τὸ ῥῆμα, ὡς πολλαχοῦ, ἐν Ἠλέκτρ.* 432.

[5]) *Ἡ πρόθεσις κεῖται ἐπιρρηματικῶς. Δύναται ὅμως νὰ νοηθῇ καὶ ἡ δοτικὴ σοί, ὡς ἐν τοῖς παραλλήλοις χωρίοις, ἐν Αἴαντ.* 957 *καὶ* 1288.

[6]) *Ὁ Ἰωνικὸς τύπος πολλὸν εἶναι ἀσυνήθης τῇ τραγῳδίᾳ εὑρισκόμενος ἐνταῦθα καὶ ἐν Τραχινίαις στίχ.* 1196. *Διὰ τοῦτο ὁ μὲν* Porson *γράφει πλεῖον ἢ μᾶλλον ἐχθίων, ὁ δὲ* Blaydes *πολὺ γὰρ ἐχθίων. Διὰ τοιαύτης μεθόδου ἐξηλείφθησαν πολλοὶ Ἰωνισμοί.*

[7]) *Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις δὲν εἶναι πλεονασμός, ἀλλ' ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τὴν δηλουμένην διὰ τῆς με-*

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι[1] καρδίαν ἔχεις.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀλλ' οἷδ' ἀρέσκουσ', οἷς μάλισθ' ἁδεῖν με χρή[2].

ΙΣΜΗΝΗ

Εἰ καὶ δυνήσει γ'· ἀλλ' ἀμηχάνων ἐρᾷς[3].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐκοῦν[4], ὅταν δὴ μὴ σθένω, πεπαύσομαι.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἀρχὴν[5] δὲ θηρᾶν οὐ πρέπει τἀμήχανα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Εἰ ταῦτα λέξεις[6], ἐχθαρεῖ μὲν ἐξ ἐμοῦ,

τοχῆς καὶ διὰ τοῦ π ᾶ σ ι καὶ διὰ τοῦ κ η ρ ύ ξ η ς.

[1]) *Τὸ χωρίον ἐξηγεῖται διαφόρως. Ἡ ἑρμηνεία "ἔχεις θερμὴν τὴν καρδίαν διὰ τοὺς νεκρούς, οἵτινες εἶναι ψυχροί„ δὲν μοι φαίνεται πιθανή· διότι οὕτω λίαν ταπεινοῦται ἡ Ἰσμήνη, ἥτις ἀγαπῶσα τὸν Πολυνείκη δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ψυχρόν. Διὰ τοῦτο προτιμοτέρα εἶναι ἡ ἄλλη ἑρμηνεία· ἔχεις θερμὴν τὴν καρδίαν διὰ πράγματα, ἅπερ ἀπαιτοῦσι ψυχρότητα, διότι εἶναι φοβερά. Ὁ φόβος εἶναί τι ψυχρόν. Ἐντεῦθεν παρ' Ὁμήρῳ λέγεται κρυερὸς καὶ κρυόεις ἐν Ἰλιάδ. I, 2.*

[2]) *Ἀλλὰ γινώσκω, ὅτι ἀρέσκω εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἐξοχὴν ἔχω χρέος νὰ ἀρέσκω. Οὕτως ἡ Ἀντιγόνη ἐξηγεῖ, διὰ τί ἔχει ἐνθουσιασμὸν διὰ πράγματα φοβερά.*

[3]) *Ἡ φράσις αὕτη εἶναι παροιμιώδης, Λουκιαν. Διάλ. θεῶν VIII καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 318. Πλὴν ταύτης τῆς φράσεως ὑπάρχει καὶ ἡ ἀδύνατα θηρᾷς.*

[4]) *Ὁ* Schneidewin *μετὰ τὸ πεπαύσομαι τίθησιν ἐρωτηματικόν, ὅπερ ἄγαν ἐξαίρει τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης· διότι λέγει, ὅτι δὲν θὰ παύσῃ καὶ ὅταν δὲν ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελέσῃ. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἔννοια δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἑπόμενον λόγον τῆς Ἰσμήνης. Κατὰ τὸν* Bellermann *ὁ μετ' ὀλίγον μέλλων κεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· διότι δηλοῖ παρευθὺς ἢ βεβαίως θὰ παύσω.*

[5]) *Ἡ λέξις ληπτέα ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Φιλοκτ. 1239 "ἀρχὴν κλύειν ἂν οὐδ' ἅπαξ ἐβουλόμην„. Ἐξ ἀρχῆς ἢ οὐδόλως δὲν πρέπει νὰ κυνηγᾷς τὰ ἀδύνατα.*

[6]) *Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ· "Τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς Ἀν-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐχθρὰ δὲ τῷ θανόντι[1] προσκείσει δίκη.
ἀλλ' ἔα[2] με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν[3] 95
παθεῖν τὸ δεινὸν τοῦτο[4]· πείσομαι γὰρ οὐ
τοσοῦτον οὐδέν[5], ὥστε μὴ οὐ καλῶς θανεῖν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἀλλ' εἰ δοκεῖ σοι, στεῖχε· τοῦτο δ' ἴσθ', ὅτι

τιγόνης οὐδαμῶς μάχονται τοῖς ἔμπροσθεν (86) εἰρημένοις. Διότι ἐκεῖ μὲν κελεύουσα τὴν Ἰσμήνην νὰ μὴ κρύπτῃ, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ πᾶσι τὸ εὐσεβὲς αὐτῆς ἔργον, ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ κηρύγματος ἀφοβίαν αὐτῆς· ἐνταῦθα δὲ οὐχὶ τὴν τιμωρίαν φοβουμένη λέγει ταῦτα, ἀλλὰ μὴ ἡ Ἰσμήνη προμηνύσασα ματαιώσῃ τὸ ἔργον, πρὶν τελεσθῇ „. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ὁ λόγιος συνάδελφος παρενόησε τὸ χωρίον, ὅπερ σημαίνει· ἂν ἐξακολουθήσῃς νὰ λέγῃς τοὺς ἀποτρεπτικοὺς τούτους λόγους, θὰ μισηθῇς μὲν ἀπὸ ἐμέ. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἔννοιαν συνῳδεῖ καὶ ἡ ἑπομένη· Μή μ' ἀποτρέπῃς, ἀλλ' ἄφες με νὰ πάθω τὸ φοβερὸν τοῦτο. Κατὰ ταῦτα καὶ ἡ Ἰσμήνη ἀποκρίνεται· ἀφ' οὗ δὲν θέλεις ἀποτρεπτικοὺς λόγους, πήγαινε. Ὅτι δ' ἡ ἐμβαλλομένη ἔννοια τῇ Ἀντιγόνῃ εἶναι ἀνάρμοστος, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι αὐτὴ ἡ Ἰσμήνη προτρέπει τὴν ἀδελφὴν νὰ μὴ προμηνύσῃ τὸ ἔργον 85. Ἄρα δὲν εἶχεν ἀνάγκην παραινέσεως. Κακῶς δὲ καὶ ὁ Schmelzer ἐξήλειψε τοὺς δύο στίχους (εἶ ταῦτα - δίκῃ)· διότι δὲν ἀρέσκουσιν αὐτῷ οἱ μέλλοντες. Τὸ μέσον ἐχθαρεῖ ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν. 272 "ἀλλὰ τῷ πότμῳ τῷ νῦν φθερεῖσθαι κἄτι τοῦδ' ἐχθίονι „ καὶ ἐν Αἴαντ. 1155.

[1]) Συντακτικῶς ἀνήκει καὶ εἰς τὸ ἐχθρὰ καὶ εἰς τὸ προσκείσει. Οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοὶ νομίζουσιν, ὅτι τὸ δίκῃ κεῖται μάτην καὶ εἶναι ἀσθενές· διὰ τοῦτο ὁ μὲν Dindorf γράφει προσκείσει ἢ προστήσει κάσει, ὁ δὲ Herwerden πρὸς δίκης ἔσει καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος γ' ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχθρα δύναται νὰ ἦναι καὶ δικαία καὶ ἄδικος, ἡ λέξις δὲν παρέλκει. Ὡς πρὸς δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἕλληνος κριτικοῦ παρατηροῦμεν, ὅτι μετὰ τὸ θανόντι τὸ ἐκεῖ περιττεύει, ὁ δέ γε οὐδόλως ἁρμόζει.

[2]) Εἶναι συνίζησις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν. 1451 "ἀλλ' ἔα με ναίειν „ παράβαλ. καὶ Τραχιν. 1005.

[3]) Διὰ τοῦ καὶ συνδέει τὴν ἰδιότητα τῷ προσώπῳ, ὡς ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 750 "ἀεί σε κηδεύουσα καὶ τὸ σὸν κάρα „.

[4]) Δηλαδὴ τοῦτο, ὅπερ σὺ θεωρεῖς φοβερόν· κατὰ τὴν γνώμην ὅμως τῆς Ἀντιγόνης δὲν εἶναι τοιοῦτον.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτως· "Οὐδὲν δεινόν, φησί, πείσομαι, ὅπερ με τῆς εὐκλείας τοῦ καλοῦ θανάτου ἀποστερήσει· ἀντὶ τοῦ, οὐδὲν τηλικοῦτον κακὸν πείσομαι, ὥστε μὴ οὐ καλῶς ἀποθανεῖν „.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄνους μὲν ἔρχει, τοῖς φίλοις[1] *δ' ὀρθῶς φίλη.*

ΧΟΡΟΣ[2].

Στροφὴ ἀ.

Ἀκτὶς ἀελίου[3]*, τὸ*[4] *κάλ-*
λιστον ἑπταπύλῳ φανὲν 100

[1]) *Φίλους ἐννοεῖ ἡ Ἰσμήνη τὸν Πολυνείκη. Αὕτη ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ πρᾶξις εἶναι προσφιλὴς τῷ νεκρῷ, ἀλλ' ἡ μέλλουσα νὰ πράξῃ ταύτην στερεῖται βιωτικῆς συνέσεως. Οὕτως ἐν τῷ τέλει τοῦ προλόγου σαφῶς εἰκονίζει τὸ ἦθος τῶν δύο ἀδελφῶν. Μετὰ τὰ εἰρημένα ἡ μὲν Ἀντιγόνη ἀπέρχεται πρὸς τέλεσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς, ἡ δὲ Ἰσμήνη εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἡ σκηνὴ κενοῦται.*

[2]) *Ὁ χορὸς συνῆλθε κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Κρέοντος, ὡς γίνεται δῆλον μετ' ὀλίγον στίχ. 159 "τίνα δὴ μῆτιν ἐρέσσων, ὅτι σύγκλητον τήνδε γερόντων προὔθετο λέσχην, κοινῷ κηρύγματι πέμψας;„. Οἱ γέροντες συνελθόντες πρωῒ προσαγορεύουσι τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον μετὰ χαρᾶς· διότι δὲν ἤλπιζον, ὅτι ἔμελλον νὰ ἴδωσιν αὐτὸν διὰ τὰς φοβερὰς τῶν πολεμίων ἀπειλάς. Τί ἦτο φυσικώτερον ἢ μετὰ τοὺς φοβεροὺς τῆς παρελθούσης κινδύνους νὰ ἀσπασθῶσι τὸν ἥλιον καὶ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ; Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Σύνοδος τινῶν Θηβαίων γερόντων, ἐξ ὧν ὁ χορὸς συνέστηκεν. Μετάπεμπτοι δὲ ἐοίκασιν οὗτοι ὑπὸ τοῦ Κρέοντος γεγενῆσθαι, ἐπεὶ καὶ τὰς προφάσεις τῆς εἰσόδου τῶν χορῶν πιθανὰς εἶναι δεῖ· καὶ ἐπειδὴ κατωρθώκασι τῇ προτεραίᾳ οἱ Θηβαῖοι, καὶ οἱ ἄριστοι πάντες τῶν Ἀργείων ἀνῄρηνται, εἰκότως περιχαρεῖς εἰσι, καὶ τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ εὐχαριστοῦσιν· Ὁ δὲ λόγος· ὦ φίλη ἡμέρα παρὰ τὰς πρόσθεν ἡμέρας φαιδρὰ ἡμῖν φανεῖσα„.*

[3]) *Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ* Schneidewin, *ὅτι ἡ μεγάλη τοῦ χοροῦ ἡδονὴ εἰκονίζεται ἐν τῇ ἐπισωρεύσει τῶν φράσεων, ἀκτὶς ἀελίου, τὸ κάλλιστον φάος, ἡμέρας βλέφαρον. Τὸ ἀκτὶς ἀελίου εἶναι περιγραφή, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν ἀποσπάσμ. 84, 1 "ἀκτὶς ἀελίου, τί ἔθηκας; καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 1252. "Ἰὼ γᾶ τε καὶ παμφαὴς ἀκτὶς ἁλίου„, Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀκτινοβόλε ἥλιε.*

[4]) *Τὸ ἄρθρον κατά τινας μὲν ἀνήκει εἰς τὸ φανέν, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸ κάλλιστον, ὃ καὶ προτιμῶμεν, δηλ. ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· Ἀκτὶς ἀελίου, φάος (παράθεσις) φανὲν ἑπταπύλῳ Θήβᾳ τὸ κάλλιστον τῶν προτέρων. Τὸ ὑπερθετικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ, ὡς κατωτέρω 1212 "ἆρα δυστυχεστάτην κέλευθον ἕρπω τῶν παρελθουσῶν ὁδῶν;„ Φιλοκτ. 1170 "πάλιν παλαιὸν ἄλγημ' ὑπέμνασας, ὦ λῷστε τῶν πρὶν ἐντόπων„ Ὀδυσσ. Λ, 481 "σεῖο δ' Ἀχιλλεῦ, οὔτις ἀνὴρ προπάροιθε μακάρτατος, οὔτ' ἄρ' ὀπίσσω„. Τὸ κάλλιστον εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ φανέν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Θήβᾳ[1] *τῶν προτέρων φάος,*
ἐφάνθης[2] *ποτ', ὦ χρυσέας*[3] *ἁμέρας βλέφαρον*[4],
Διρκαίων[5] *ὑπὲρ ῥεέθρων μολοῦσα*[6], *ἠδύτατα*

[1]) *Ὁ Ἀμφίων κτίσας τὰς Θήβας περιέβαλε ταύτας τεῖχος ἔχον ἑπτὰ πύλας, ἃς ἐκάλεσε διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἑπτὰ αὐτοῦ θυγατέρων. Αἱ μὲν Βοιωτικαὶ Θῆβαι ἦσαν ἑπτάπυλοι, αἱ δὲ Αἰγύπτιαι ἑκατόμπυλοι.*

[2]) *Ταῦτα πρέπει νὰ νοηθῶσι λεγόμενα ἐν τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Τὸ φανὲν φάος ἐφάνθης εἶναι παρήχησις.*

[3]) *Τὸ υ συνήθως εἶναι μακρὸν ἐν ταύτῃ τῇ λέξει, οἱ λυρικοὶ ὅμως ἐνίοτε μεταχειρίζονται ὡς βραχύ, ὅπερ γίνεται καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐν τοῖς λυρικοῖς χωρίοις, ὅταν τὸ ἐπίθετον δὲν ἦναι συνῳρημένον, ἀλλ' ἀσυναίρετον.*

[4]) *Ἡ τοιαύτη περίφρασις εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 544 "νυκτὸς τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον ἡλίου τε φῶς ἴσον βαδίζει τὸν ἐναύσιον κύκλον„ Ἰφιγ. ἐν Τ. 193 "ἱερᾶς ὄμμα αὐγᾶς, ἅλιος„ Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 236 "ὄμμα αἰθέρος„ Ovid. Metam. III 531 "mundi oculus„. Ἡ παραβολὴ εἶναι τολμηρὰ καὶ μόνον τοῖς λυρικοῖς ποιηταῖς δύναταί τις νὰ ἐπιτρέψῃ. Βλέφαρον κυριολεκτικῶς λέγεται τὸ ὀμματόφυλλον, Ἀνώνυμ. Εἰσαγωγ. Ἀνατομ. 116 "Οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ φύσιν δύο· τούτων μέρη ἑκατέρου βλέφαρα, τὸ ἄνω καὶ κάτω· τούτων τρίχες ἕσχατοι βλεφαρίδες„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ὦ καλλίστη ἡμέρα, ἐφάνης ἐν Θήβαις, βάντα τὸν Ἀργολικὸν στρατὸν τὸν λεύκασπιν, πανσαγίᾳ, τουτέστι πάσῃ σάγῃ καὶ σκευῇ χρησάμενον, ὀξυτέρῳ κινήσασα χαλινῷ φυγάδα„.*

[5]) *Δίρκη ὠνομάζετο κρήνη καὶ ποταμὸς ἐν Θήβαις. Ἡ Δίρκη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἠλίου καὶ γυνὴ τοῦ Λύκου, βασιλέως τῶν Θηβῶν, ἥτις διὰ τοὺς ἀπανθρώπους αὐτῆς τρόπους πρὸς τὴν Ἀντιόπην προσεδέθη εἰς τὰ κέρατα ἀγρίου ταύρου ὑπὸ τοῦ Ζήθου καὶ τοῦ Ἀμφίονος, καὶ οὕτω τὸν βίον καταστρέψασα ἐρρίφθη εἰς τὴν κρήνην, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἐνταῦθα περιέμενέ τις τὸν Ἰσμηνόν· διότι οὗτος μὲν ῥέει ἐξ ἀνατολῶν τῆς πόλεως, ἡ δὲ Δίρκη ἐκ δυσμῶν. Ἀμφότεροι δ' οἱ ποταμοὶ συνενοῦνται πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως. Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ συχνάκις καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγχονται ὡς ἀγεωγράφητοι. Ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ καλῶς τὴν οὐχὶ πόρρω κειμένην Δίρκην. Ἴσως ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τὸν ἐπιφανέστερον τῶν Θηβῶν ποταμόν, ὡς ὄντως ἦτο ἡ Δίρκη, ὡς δὴ ὁ Εὐρώτας τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Κηφισὸς τῶν Ἀθηνῶν.*

[6]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Τρικλίνιος ἀποδίδει τὴν μετοχὴν εἰς τὸ βλέφαρον, νομίζων, ὅτι εἶναι σχῆμα πρὸς τὸ σημαινόμενον· διότι ἀποδίδοται εἰς τὸ ἀκτὶς ἀελίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἔννοιαν, τὸ δὲ ἁμέρας βλέφαρον εἶναι παράθεσις, ὡς παρατηρεῖ ὁ* Wecklein.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν λεύκασπιν[1] . . . Ἀργόθεν[2]
φῶτα βάντα πανσαγίᾳ[3]
φυγάδα πρόδρομον[4] ὀξυτέρῳ[5]
κινήσασα χαλινῷ[6]·
ὃν[7] ἐφ' ἁμετέρᾳ γᾷ Πολυνείκης

[1]) *Λεύκασπις φῶς εἶναι ὁ ὅλος στρατὸς τῶν Ἀργείων ὡς παρ' Ἡροδότ. I. 69 "χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα φίλον προσθέσθαι„. Ὅτι οἱ Ἀργεῖοι ἔφερον λευκὰς ἀσπίδας, γίνεται δῆλον ἔκ τε τοῦ Αἰσχύλου Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 88 "ὁ λεύκασπις εὐπρεπὴς ὄρνυται λαὸς ἐπὶ πόλιν διώκων„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1105 "περγάμων δ' ἀπ' ὀρθίων λεύκασπιν εἰσορῶμεν Ἀργείων στρατόν„.*

[2]) *Ἐπειδὴ ἐν τῷ στίχῳ ἐλλείπει συλλαβή τις, ὑπὸ πολλῶν ἐγένοντο διορθώσεις. Ὁ μὲν* Hermann *διώρθου εἰς Ἀργόθεν ἔκ, ὁ δὲ* Erfurdt *ἀπ' Ἀργόθεν, ὁ δὲ* Böeckh *Ἀργεῖον, ὁ δὲ* Ahrens *Ἀπιόθεν καὶ ὁ* Wolff *Ἀργογενῆ κατ' ἀναλογίαν τῶν Ἀσιαγενῆ, Θηβαγενῆ, Καδμογενῆ, Λατογενῆ, Κρηταγενῆ, Πυλοιγενῆ, Συριηγενῆ καὶ τῶν τοιούτων. Ὅτι συλλαβή τις ἐξέπεσε τοῦ κειμένου, οὐδεμία ἀμφιβολία. Μὴ τολμήσαντες ὅμως νὰ προσθέσωμεν αὐτὴν λέγομεν μόνον, ὅτι ἐκ παοῶν τῶν εἰκαοιῶν ἀρέσκει ἡμῖν ἢ ἀπ' Ἀργόθεν, ὡς Ἰλιάδ. Ω 492 ἀπὸ Τρίηθε Ἰλιάδ. Θ. 365 ἀπ' οὐρανόθεν Ὀδυσσ. Λ, 18.*

[3]) *Λέγεται καὶ πασσαγία (πᾶνσάγη). Ὁ* Curtius *θεωρεῖ τὰς λέξεις σάττω, σάκος καὶ σάγη συγγενεῖς. Ὀρθῶς δ' ὁ ἡμέτερος Δούκας παραβάλλει πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον σάγισμα. Σημαίνει δὲ τὴν πανοπλίαν. Τὸ δὲ βάντα πανσάγᾳ εὑρίσκεται εἰς εἰρωνικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φυγάδα πρόδρομον.*

[4]) *Ἐνταῦθα δὲν σημαίνει, ὡς συνήθως, τὸν προτρέχοντα ἄλλου τινός, ἀλλὰ τὸν φεύγοντα πάντοτε εἰς τὰ πρόσω καὶ οἱονεὶ μὴ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ ὀπίσω.*

[5]) *Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο ὀξυτόρῳ, ἥτις ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν ἀποδοκιμάζεται. Ὁ μὲν* Blaydes *εἰκάζει ὀξυτόνῳ ὁ δὲ* Nauck *ὀξυκρότῳ, ἀλλ' οἱ διορθωταὶ δὲν εὗρον ὀπαδούς. Σημαίνει δὲ ταχυτέρῳ, δηλ. ἔφυγε ταχύτερον, ἢ ὅσον ταχέως ἦλθεν. Οἱ Ἕλληνες μεταχειρίζονται τὸ ὀξὺς ὡς ἀντίθετον τοῦ βραδὺς λέγοντες ὀξύτατα δραμεῖν καὶ ὀξὺς δρόμος. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸ κινήσασα, ἀλλ' εἰς τὸ πρόδρομον. Παρατηρητέον, ὅτι ὁ χαλινὸς δὲν εἶναι ταχύς, ἀλλὰ ποιεῖ τὸν ἵππον, ὅπως τρέχῃ ταχέως.*

[6]) *Διὰ τῆς προσεγγίσεως, δηλ. ἐπειδὴ πρωσήγγιζεν ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, οἱ ἡττηθέντες πολέμιοι ἠναγκάζοντο νὰ φεύγωσι ταχύτερον.*

[7]) *Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἀργείων, (φῶτα), ὅστις ἔφυγε δρομαίως. Θεωρεῖται δὲ ὡς ἀντικείμενον ῥήματος, ὅπερ ἐξέπεσε τοῦ κειμένου. Ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς γράφει "Ὀντινα στρατὸν Ἀργείων, ἐξ ἀμφιλόγων νεικέων*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀρθεὶς[1] νεικέων[2] ἐξ ἀμφιλόγων[3], 110
. . . . ὀξέα κλάζων[4]

ἀρθείς, ἤγαγεν ὁ Πολυνείκης, οἷον ἀμφιλογίᾳ χρησάμενος πρὸς τὸν ἀδελφόν, διὰ βραχέων δὲ εἶπεν αὐτό, ὡς γνωρίμου οὔσης τῆς ὑποθέσεως„, ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι τὸ ἤγαγεν ἐξέπεσε πρὸ τοῦ ὀξέα κλάζων. Ἄλλοι ὅμως ἄλλας διορθώσεις ἐπενόησαν· ὁ μὲν Boeckh γράφει ἀγαγὼν θούριος πρὸ τοῦ ὀξέα, ὁ δὲ Hermann συναγείρας πρὸ τοῦ ὑπερῴπτα, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὸ ἤγαγεν, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστής, εἶναι ἴσως τὸ πιθανώτερον. Ἂν τις ὅμως διορθώσῃ τὸ ὃν εἰς ὃς, ἡ σύνταξις βαίνει ὁμαλῶς. Τοῦτο ποιοῦσι πολλοὶ ἀπὸ τοῦ Scaliger καὶ ἑξῆς.

[1] Οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς νομίζομεν, ὁ κ. Σεμιτέλος λέγει, ὅτι τὸ ῥῆμα κεῖται ἐπὶ ἀναζεύξεως στρατοῦ καὶ ἀναγωγῆς στόλου ἐξηγῶν οὑτωσί· "ὁ στρατὸς τῶν Ἀργείων ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν ἐρίδων τοῦ Πολυνείκους ἤτοι ἕνεκα τῶν ἐρίδων τοῦ Π., ἤρθη, ἤτοι ἀνέζευξε, καὶ ἔπτη (!) ἐπὶ τὴν ἡμετέραν γῆν„. Ὁ ἀναζευγνύων, πάντως δὲν ἵπταται. Διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης ὁ συνάδελφος φθείρει καλλίστην ἔννοιαν. Τὸν λεύκασπιν ἄνδρα ὁ ποιητὴς παραβάλλει πρὸς λευκὸν ἀετόν, οὗ ἡ φωλεὰ κεῖται ἐν τοῖς ἀμφιλόγοις νείκεσι τοῦ Πολυνείκους. Λοιπὸν ἐκ τῆς φωλεᾶς ταύτης μετεωρισθεὶς (ἀρθεὶς) ἐπέταξεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν (113) καὶ ἐστάθη ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν ἡμῶν ἀνοίξας κύκλῳ τὸ στόμα αὐτοῦ (116), ἀλλ' ἔφυγε πρὶν νὰ καταφάγῃ ἡμᾶς. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὰς λέξεις κατὰ τὸν ἀετὸν καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν ἄνδρα.

[2] Ὁ ποιητὴς ποιεῖ ὑπαινιγμὸν πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Πολυνείκους, ὡς ποιοῦσι πολλοὶ ποιηταὶ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, Ὀδυσσ. Τ. 407. Σοφοκλ. Ἀπ. "Ὀρθῶς δ' Ὀδυσσεὺς εἰμ' ἐπώνυμος κακοῖς, πολλοὶ γὰρ ὠδύσσαντο δυσμενεῖς ἐμοί„ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 658 "ἐπωνύμῳ δὲ κάρτα Πολυνείκῃ λέγω, τάχ' εἰσόμεσθα τἀπίσημ' ὅπῃ τελεῖ„ καὶ 829 "οἵ δῆτ' ὀρθῶς κατ' ἐπωνυμίαν καὶ πολυνεικεῖς ὤλοντ' ἀσεβεῖ διανοίᾳ„. Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 636. "Ἀληθῶς ὄνομα Πολυνείκην ἔθετό σι θείᾳ προνοίᾳ νεικέων ἐπώνυμον„ 1493 "Ὦ Πολύνεικες, ἔφυς ἄρ' ἐπώνυμος, ὦμοι, Θήβαις„· Σοφοκλ ἐν Αἴαντ. 430.

[3] Τὸ ἀμφίλογος ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀμφιλέκτος, ἀμφισβητήσιμος, Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 500 "εἰ πᾶσι ταὐτὸ καλὸν ἔφη σοφὸν ὑφ' ἅμα οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις„ Διὰ τῆς εἰρημένης παρετυμολογίας τοῦ Πολυνείκους ὑποδεικνύει, ὅτι οὗτος εἶχε τὸ ἄδικον.

[4] Οἱ ποιηταὶ μεταχειρίζονται τὸ κλάζειν ἐπὶ τοῦ κρωγμοῦ τῶν πτηνῶν, ὡς Ἰλιάδ. Μ. 125 "τοὶ δ' ἄμ' ἔποντο ὀξέα κεκληγῶτες Ρ, 88 "βῆ δὲ διὰ προμάχων ὀξέα κεκληγὼς„ Π, 429 "οἵ δ', ὥστ' αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες, ἀγκυλοχεῖλαι, πέτρῃ ἐφ' ὑψηλῇ μεγάλα κλάζοντε μάχωνται, ὥς οἱ κεκληγῶτες ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἰετὸς[1] ἐς γᾶν ὡς ὑπερέπτα,
λευκῆς χιόνος[2] πτέρυγι στεγανός[3],
πολλῶν μεθ' ὅπλων[4]
ξύν θ' ἱπποκόμοις[5] κορύθεσσιν. 115

Ἀντιστροφὴ ἀ.

στὰς[6] δ' ὑπὲρ μελάθρων φονώ-

[1]) Ἡ παραβολὴ τῶν ἀγερώχων πολιορκητῶν τῶν Θηβῶν πρὸς ἀετὸν εἶναι ἐπιτυχεστάτη. Τὸ κείμενον ἔχει, ὡς ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ προσκρούοντες διορθοῦσι τὸ χωρίον καὶ ὁ μὲν Dindorf ἐξαλείφει τὸ ὡς, ὁ δὲ Nauck εἰκάζει αἰετὸς ὡς γῆν ὑπερέπτη καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος γράφει αἰετὸς ἀργὴς ἅπερ ἔπτη· διότι "Τὸ γᾶν ἢ ἔπρεπε παντάπασι νὰ λείπῃ μετὰ τὸ προειρημένον ἐφ' ἡμετέρᾳ γῇ, ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἐπαναλαμβάνηται δι' ἀντωνυμίας, εἴπερ ἦν χρεία". Λοιπὸν ἐπιθυμεῖ νὰ ἄρῃ πλεονασμόν, ἀλλ' εἰσάγει ἕτερον· διότι τὴν ἔννοιαν τοῦ λευκοῦ χρώματος τοῦ ἀετοῦ ὁ ποιητὴς δηλώσας διὰ τῆς φράσεως λευκῆς χιόνος πτέρυγι στεγανὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ἐπιθέτου ἀργής. Καὶ ὅμως τὸ ἐς γᾶν δὲν παρέλκει, διότι ἡ ἐπανάληψις ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι τὸ ἐς γᾶν εἶναι ἡ κυριωτέρα ἔννοια τῆς προτάσεως καὶ διότι ἐτέθη χάριν τῶν ἑπομένων· ὁ ἀετὸς ἐπέταξεν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐστάθη ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν μας.

[2]) Εὐφυῶς ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὰς λευκὰς τῶν Ἀργείων ἀσπίδας πρὸς χιόνα, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν. Ἡ γενικὴ χιόνος κεῖται ἀντὶ ἐπιθέτου ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1592 "στολὶς τρυφᾶς" 1567 "μαστοὶ γάλακτος"=γαλακτοῦχοι 1616 τραύματα αἵματος = αἱματόεντα.

[3]) Δηλαδὴ κεκαλυμμένος, ὡς δεικνύουσιν καὶ αἱ συγγενεῖς λέξεις, στέγη, τέγη, στέγος, τέγος καὶ αἱ λατινικαί, tego, tectum, tegimem κτλ.

[4]) Ὁ Σοφοκλῆς συχνάκις συγχέει τὰ πράγματα τοῖς παραβαλλομένοις.

[5]) Τὸ ἐπίθετον ἱππόκομος εἶναι σχεδὸν ἀσοδύναμον πρὸς τὸ ἱππόδασυς· ἱππόκομος δὲ κόρυς εἶναι ἡ ἔχουσα τρίχας ἵππου, ὡς συνήθως ἔφερον οἱ τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἄνθρωποι. Ἡ ἐξήγησις τῆς πρώτης στροφῆς εἶναι ἥδε· Ἄκτὶς τοῦ ἡλίου, φῶς φανὲν τὸ κάλλιστον ἀπὸ τὰ πρότερον διὰ τὰς ἑπταπύλους Θήβας, ἐφάνης τέλος πάντων, ὦ χρυσῆς ἡμέρας ὀφθαλμέ, ἐλθοῦσα ἄνωθεν τῶν ὑδάτων τῆς Δίρκης, ἀφ' οὗ τὸν ἐκ τοῦ Ἄργους ἐλθόντα ἄνδρα μετὰ πανοπλίας ἐξεδίωξας, ὥστε νὰ φύγῃ δρομαίως ταχύτερον παρ' ὅσον ἦλθε· τοῦτον ὡδήγησεν ἐναντίον τῆς πατρίδος ἡμῶν ὁ Πολυνείκης ὑψωθεὶς ἐξ ἀμφιβόλων φιλονεικιῶν, μεγαλοφώνως κράζων ὡς ἀετὸς ἐπάνω εἰς τὴν χώραν ἐπέταξε, κεκαλυμμένος ὑπὸ πτέρυγος λευκῆς ὡς χιόνος, μετὰ πολλῶν ὅπλων καὶ μετὰ περικεφαλαιῶν ἐχουσῶν οὐρὰν ἵππου.

[6]) Ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ὁ χορὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σαισιν· ἀμφιχανῶν· κύκλῳ
λόγχαις[2] ἑπτάπυλον στόμα

πει βλέμμα εἰς τὴν μανίαν τῶν
λιορκητῶν, οἵτινες ἔρυγον διὰ τὴν
νδρίαν τῶν Θηβαίων. Διατηρεῖ δὲ
γν ἐκ τοῦ ἀετοῦ μεταφορὰν, ὡς ὁ
χολιαστὴς παρατηρεῖ· "ἐνέμεινε δὲ
ῇ μεταφορᾷ„· Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Stru-
ο ἔτρεψεν εἰς πτάς· διότι περὶ
τήσεως ἐγένετο ἤδη λόγος. Ὁ δὲ κ.
εμιτέλος παρατηρεῖ· "Εἶπε δὲ οὕ-
ως, ἐπειδὴ προσκαθεζόμενοι τὴν
όλιν οἱ Ἀργεῖοι τρόπον τινὰ ὑπερί-
ιαντο αὐτῆς ἐπὶ τῶν πλησίον ἄκρων,
ἵου τοῦ Ἰσμηνίου λόφου, ὑπερκα-
ήμενοι· οὐδαμῶς δὲ τὸ παράπαν
ἰνίττονται ταῦτα εἰς τὴν ὕστερον γε-
ομένην προσβολὴν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ
είχος ἀνάβασιν (πρβλ. στ 130), ὥς
ινες τῶν νεωτέρων ὑπομνηματιστῶν
βούλονται„. Δὲν πρόκειται περὶ τοι-
ούτων, ὡς νομίζομεν, διότι ὁ ποιη-
ὴς ἐμμένει τῇ μεταφορᾷ τοῦ ἀε-
οῦ· ὁ ἀετὸς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς φωλεᾶς
ὐτοῦ, ἐπέταξεν εἰς τὴν πατρίδα ἡ-
ῶν καὶ ἐστάθη ἄνωθεν τῶν ἡμετέ-
ων οἰκιῶν ἀνοίξας τὸ στόμα, ὅπως
αταφάγῃ ἡμᾶς. Ἐν τούτῳ κεῖται
ὸ ποιητικόν, ὅπερ φθείρει ἡ ἑρμη-
εία τοῦ συναδέλφου. Ὥστε τὸ στὰς
ὑπὲρ μελάθρων δὲν σημαίνει
προσκαθίσας τῇ πόλει, ὡς οὗ-
ος ἐξηγεῖ. Ὡς πρὸς δὲ τὸ πρᾶγμα
δηλοῖ μόνον, ὅτι ὁ κίνδυνος ἐκρεμά-
ατο ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν τῶν Θη-
αίων.

[1]) Ἡ γραφὴ φονίαισιν, ἣν εἰσή-
αγεν ὁ Erfurdt εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐ-
οῦ, δὲν εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὸ
κάλλιστον τῆς πρώτης στροφῆς,
ἐν ᾧ τὸ φονώσαισιν, ὅπερ ὑποστη-
ρίζουσιν ὁ Bothe καὶ Boeckh, συμ-
φωνεῖ. Πρὸς δὲ τούτοις παρέχει ἔν-
οιαν μᾶλλον ἁρμόζουσαν εἰς τὸ χω-
ρίον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Ἡσυ-
χίου λέγοντος· "φονᾶν, τὸ ἐπὶ φόνον
μαίνεσθαι· φονῶσα, φόνου ἐπιθυ-
μοῦσα. φονώντων, πρὸς φόνον θρα-
συνομένων καὶ μαινομένων„.

[2]) Ἀμφιχαίνω σημαίνει, χά-
σκω, περιτριγυρίζω μὲ ἀνοικτὸν
στόμα. Διὰ τοῦ ῥήματος τούτου δει-
κνύει τὴν μεγάλην μανίαν τῶν Ἀρ-
γείων, ἣν ὄντως βλέπομεν ἐν τοῖς
Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας τοῦ Αἰσχύλου.

[3]) Ἀντὶ λόγχαις ὁ Blaydes
γράφει χηλαῖς, ὅπερ δὲν εἶναι
ἀτυχές, διότι μᾶλλον ἁρμόζει τῷ
ἀετῷ. Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς
τὸ ἑπτάπυλον στόμα καὶ ἄλλοι
μὲν ἄλλας διορθώσεις ποιοῦσιν, ὁ δὲ
Nauck γράφει ἑπτάπυλον πόλι-
σμα, ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος ἀμφι-
χανὼν κύκλῳ λόγχαις ἑπτα-
πύλῳ στόμα καὶ ἐξηγεῖ· "ἀνοί-
ξας τὸ στόμα περὶ τὸν ἑπτάπυλον
τῶν Θηβῶν περίβολον„. Βεβαίως
ἂν τὸ ἑπτάπυλον ἀπεδίδετο τῇ πόλει,
οὐδεμία δυσκολία ὑπῆρχε· διότι αὕ-
τη εἶχεν ἑπτὰ πύλας. Ἐπειδὴ ὅμως
ἀποδίδεται εἰς τὸν ἀετόν, παρέχει τὴν
δυσκολίαν, ὅτι τὸ στόμα δὲν ἔχει
ἑπτὰ ὀπάς. Τοῦτο εἶναι παρὰ φύσιν,
ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς λέγομεν ἑπτα-
γλωσσοῦ θέλοντες νὰ δηλώσωμεν
τὴν ἔχουσαν μεγάλην γλῶσσαν. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα σημαίνει μέγα στόμα. Ἴσως δὲ προετίμησε τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ διὰ τὰς ἑπτὰ τῆς πόλεως πύλας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔβα[1], πρὶν ποθ' ἁμετέρων αἱμάτων[2] γένυσιν[3]
πλησθῆναί τε καὶ στεφάνωμα πύργων[4]
πευκάενθ'[5] Ἥφαιστον ἑλεῖν.
τοῖος[6] ἀμφὶ νῶτ' ἐτάθη
πάταγος[7] Ἄρεος, ἀντιπάλῳ[8]

1) Δὲν λέγει ἡττήθη, ὅπως διατηρήσῃ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀετοῦ.

2) Ὁ Σοφοκλῆς μόνον ἐνταῦθα μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὁ δ' Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης πολλάκις.

3) Αἱ λέξεις γένυς, γένειον, γνάθος, γναθμὸς εἶναι συγγενεῖς. Ἰδίως σημαίνει τὰς σιαγόνας, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ τὸ ὅλον στόμα. Ὁ ποιητὴς ἐξελέξατο τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ τὸν Wunder· διότι καὶ εἰς τὸν ἀετὸν καὶ εἰς τὸν πολέμιον ἁρμόζει. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν ἀετόν, ὡς ὁ Τρικλίνιος παρετήρησεν· "Ἰστέον ὅτι πρὸς τὸ ἀετὸς εἶπε τὸ γένυσι„· διότι ὁ ποιητὴς ἐμμένει τῇ μεταφορᾷ.

4) Πύργους τὴν πόλιν στεφανοῦντας, Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ 14· "πύργοι μὲν οἳ πόλιν στέγουσιν (στέφουσιν)„.

5) Δηλαδὴ πῦρ γεγενημένον ἐκ ξύλων πεύκης, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Τὸν ἐκ πεύκης ἐγειρόμενον„. Ἰλιάδ. Β, 426 "σπλαγχνα δ' ἄρ' ἀμπείροντες ὑπερεῖχον Ἡφαίστοιο„.

6) Τὸ τοῖος παρὰ Σοφοκλεῖ αἰτιολογεῖ τὸ προηγούμενον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1706 "ἀλλ' οὐδ' ἐπιδεῖν δύναμαί σε . . . τοίαν φρίκην παρέχεις μοι„. Τοῖς κριτικοῖς φαίνεται παράδοξον τὸ ἀμφὶ νῶτα, διότι ἡ τοῦ πολέμου ταραχὴ ἠ τοὺς Ἀργείους εἰς φυγὴν ἐξαναγκάσασα δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη πρὸ ὀλίγου τὸ ἔβα καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ἀμφὶ νῶτα. Κατὰ τὸν Bellermann εἶναι εἴδός τι προλήψεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὕτω δύναται νὰ ἀρθῇ ἡ δυσκολία, εἶναι περιττὴ ἡ διόρθωσις τοῦ M. Schmidt εἰς ἀμφὶ φῶτ', ἥτις ὑφαιρεῖ τὴν παραβολὴν πρὸς τὸν ἀετόν, ἐν ᾧ αὕτη εἶναι ἀναγκαία τοῖς ἑπομένοις. Ἡ δὲ διόρθωσις τοῦ Kern εἰς ἀμφὶ τῶν καὶ ἡ τοῦ κ. Σεμιτέλου· εἰς ἀμφ' αἰνῷ (= περὶ τὸν δεινόν, ἐπὶ τῷ δεινῷ) εἶναι ὅλως ἀτυχεῖς. Τὸ δὲ ἐτάθη μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς κατὰ τὰς Ὁμηρικὰς φράσεις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ρ, 543 "ἄψ δ' ἐπὶ Πατρόκλῳ τέτατο κρατερὴ ὑσμίνη„ καὶ Λ, 336 "κατὰ ἶσα μάχην ἐτάνυσσε Κρονίων„.

7) Πάταγος Ἄρεως εἶναι ἡ ταραχὴ τῆς μάχης ἤτοι ἡ μάχη αὐτή.

8) "Οτι ὁ δράκων εἶναι ἀντίπαλος τοῦ ἀετοῦ, ὁ Ὅμηρος ἤδη παρετήρησεν Ἰλιάδ. Μ. 200 "ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν αἰετὸς ὑψιπέτης, φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον, ζωόν, ἔτ' ἀσπαίροντα„ Νίκανδρ. Θηρ. 448 "πολέμιον δὲ ζῷόν ἐστιν ὁ δράκων πρὸς τὸν ἀετὸν„ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 244. Τινὲς προτιμῶσι ἀντιπάλου δράκοντος, ὅπερ ὑπέρκειται τῆς δοτικῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δυσχείρωμα[1] δράκοντι.
Ζεὺς[2] γὰρ μεγάλης γλώσσης[3] κόμπους
ὑπερεχθαίρει· καί σφας ἐσιδὼν

ἐν ἑνὶ χειρογράφῳ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῇ γραφῇ, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστής· "τὸ δὲ ἀντιπάλῳ ἀντὶ τοῦ, ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου δράκοντος, ὡς Ἀχιλῆϊ δαμασθείς. Ἢ οὕτως· τῷ ἀντιπάλῳ δράκοντι τοσαύτη μάχη συνεστάθη, ἣ ἐποίησεν αὐτὸν μὴ δύνασθαι ἡμᾶς χειρώσασθαι· ἵνα δράκοντα λέγῃ τὸν τῶν Ἀργείων στρατόν, ὡς θανατηφόρον, ἢ τὸν Πολυνείκη ὡς καὶ αὐτὸν Θηβαῖον ὄντα." Μετὰ μεγάλης λεπτότητος καὶ ἐναργείας ὁ κ. Σεμιτέλος δεικνύει τὰς δυσκολίας τοῦ χωρίου τούτου. "Καὶ πρῶτον μὲν ὅπως ἔχει ἡ παράδοσις, τὸ δυσχείρωμα δὲν δύναται εἰς ἄλλο τι νὰ ἀναφέρηται εἰμὴ εἰς τὸν πάταγον τοῦ Ἄρεως, ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι σχολιασταὶ δικαίως λαμβάνουσιν. Ἀλλ' ὅμως κατὰ ποῖόν ποτε τρόπον ἠδύνατο ὁ Σοφοκλῆς νὰ καλέσῃ τὸν πάταγον τοῦ Ἄρεως ἤτοι τὴν μάχην δυσχείρωμα τῷ δράκοντι, δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ ἐννοήσω. Οὕτως ἠδύνατο νὰ καλέσῃ τὸν ἀετόν, τουτέστι τοὺς Ἀργείους δυσχειρώτους τοῖς Θηβαίοις, ἢ τἀνάπαλιν, οὐδαμῶς ὅμως τὸν πάταγον τοῦ Ἄρεως, διότι ἡ μάχη οὐδαμῶς δύναται νὰ λέγηται εὐχείρωτος ἢ δυσχείρωτος, ὅπως οὐδὲ ἁπλῶς ὅτι ἠττᾶται. Εἶτα δὲ τίνος ἀντίπαλος εἶναι ὁ δράκων; τοῦ ἀετοῦ; ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ λόγῳ". Ἀλλ' ἡ διόρθωσις εἰς δυσχίμωτε δράκοντι δὲν φαίνεται πιθανή, διότι ὁ τε εἶναι περιττός· ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀντιπάλῳ δυσχίμῳ δράκοντι. Νομίζομεν δ', ὅτι τὰς τολμηρὰς φράσεις καὶ συντάξεις δὲν πρέπει νὰ μεταβάλλωμεν ὑπὸ ψυχρᾶς κριτικῆς ἀγόμενοι. Κατὰ τὸν Bellelmann ἡ φράσις εἶναι παράθεσις εἰς τὸ πάταγος Ἄρεος καὶ σημαίνει ἀνυπόστατον, ἀκατάσχετον προσβολήν. Εὐφυῶς δ' οἱ μὲν Ἀργεῖοι παραβάλλονται πρὸς ἀετόν, οἱ δὲ Θηβαῖοι πρὸς δράκοντα, οἵτινες δὴ καὶ ἐλέγοντο δρακοντογενεῖς ὡς γεννηθέντες ἐκ τῶν σπαρέντων ὀδόντων τοῦ δράκοντος.

[1]) Ἐν τοῖς ἑπομένοις στίχοις λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Ζεὺς ἠθέλησεν, ἵνα οἱ ἀλαζόνες Ἀργεῖοι ἡττηθῶσιν. Ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτική πως· ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· Ζεὺς γάρ, ὃς ὑπερεχθαίρει, ῥιπτεῖ.

[2]) Ἡ ἀρχαία ποίησις εἶναι μεστὴ φράσεων δεικνυουσῶν, ὅτι ὁ Ζεὺς μισεῖ ταὺς ἀλαζόνας καὶ μεγαλορρήμονας Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 483 "ὡς ὑπέραυχα βάζουσιν ἐπὶ πτόλει μαινομένᾳ φρενί, τὼς νιν Ζεὺς νεμέτωρ ἐπίδοι κοταίνων" ἐν Πέρσ. 27 "Ζεύς τοι κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ἄγαν φρονημάτων ἔπεστιν" καὶ Ἡρόδοτ. VII, 10 "φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν". Μεγάλη γλῶσσα εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ μεγάλοι λόγοι, ὅπερ ἔχει κατωτέρω 1349 "μεγάλοι δὲ λόγοι, μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων ἀποτίσαντες τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν".

[3]) Ἡ ὑπὲρ ἐνταῦθα δηλοῖ ἐπίτασιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλῷ ῥεύματι[1] *προσνισσομένους*
χρυσοῦ καναχῆς ὑπερόπτας[2],

[1]) Ὁ Nauck γράφει ἐπιδών, ὅπερ ἴσως δὲν εἶναι ἀτυχές.

[2]) Ἐπιτυχῶς παραβάλλει τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Τὴν παραβολὴν καὶ ἄλλοι ποιηταὶ μετεχειρίσθησαν, ὡς ὁ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 410 "τὰ πρῶτα μέν νυν ῥεῦμα Περσικοῦ στρατοῦ ἀντεῖχεν„. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ συνάδελφός μου κ. Λάκων γράφει ἀντὶ *ῥεύματι* *χεύματι* καὶ ἐξηγεῖ προσερχομένους ἐν *ὅπλοις*, *οἷς ἦτο περικεχυμένος χρυσός*. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἴσως ποιεῖ τὴν ἔννοιαν ἀσθενεστέραν, ἀλλὰ συμβάλλεται, ὅπως στηριχθῇ ἡ δευτέρα διόρθωσις τοῦ καναχῆς εἰς κενεαυχεῖς, ὅπερ συμφωνεῖ τοῖς ἔμπροσθεν. Οὗτος παρατηρεῖ· "ἐὰν τὰ μόνα τῶν Ἀργείων ἐγκλήματα ἦσαν ὅτι προσήρχοντο πολλοὶ ἐν εἴδει ῥεύματος καὶ ὅτι ἐθρύπτοντο ἐπὶ τοῖς χρυσοῖς αὐτῶν ὅπλοις, ταῦτα βεβαίως δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐγείρωσι τὴν ὀργὴν τοῦ Διός. Ἡ κυρία αἰτία τῆς ὀργῆς τούτου ἦτο βεβαίως τὸ μεγάλαυχον τῶν Ἀργείων„ (Ἀθην. τόμ. Γ'. σελ. 179.

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται *χρυσοῦ καναχῆς ὑπεροπτίας*, ἐν ἑνὶ δὲ πρόσκειται τὸ *ὑπερόπτας*. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχολιαστὴς καὶ ὁ Τρικλίνιος γνωρίζουσι μόναν τὴν γραφὴν ὑπεροπτείας "καὶ ἰδὼν αὐτοὺς προσνισσομένους μετὰ χρυσοῦ καὶ καναχῆς καὶ ὑπεροπτίας, ὅ ἐστιν ὑπερηφανίας, οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' ἐνεμέσησε τῷ κόμπῳ αὐτῶν„, ὁ ἀοίδιμος Boeckh διετήρησε τὴν γραφὴν ταύτην. Κατὰ τοῦτον, ὡς ἐκ τοῦ ἐπόπτης σχηματίζεται ἐποπτεία, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ὑπερόπτης ὑπεροπτεία, ὅπερ μόνον ὀρθογραφικῶς διαφέρει πρὸς τὸ ὑπεροπτία. Ἀλλ' ἡ λέξις αὕτη δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ. Ὀρθῶς δὲ λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος· "ἀμφότεραι αἱ λέξεις αὗται, ὅ τε ὑπεροπτίας καὶ ἡ ὑπεροπτία, εἶνε ἀνύπαρκτοι καὶ ἀνήκουστοι, οἱ δὲ παλαιοὶ ἀντὶ μὲν τῆς πρώτης ἔλεγον ὑπερόπτης, ἀντὶ δὲ τῆς δευτέρας ὑπερoψία„. Ἡμεῖς διετηρήσαμεν μὲν τὴν παράδοσιν, ἀλλ' ἐδεξάμεθα τὸ *ὑπερόπτας*, ὅπερ πρόσκειται, ὡς καὶ ὁ Wecklein καὶ ἄλλοι. Ἡ γενικὴ *καναχῆς* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *ὑπερόπτας* καὶ δηλοῖ τὸ αἴτιον. Σημειωτέον, ὅτι ἐγένοντο πολλαὶ διορθώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτυχεῖς, τὴν δὲ τολμηροτάτην ἐποίησεν ὁ κ. Σεμιτέλος γράψας *Καπανῆ στυγερώπην*· διότι νομίζει, ὅτι ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ Καπανέως οὐδόλως δύναται νὰ λείπῃ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἑπόμενον *ὁρμῶντα*. Ἴσως ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι ἀσθενής, ἀλλὰ πάντως οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον, ὅτι ὁ Καπανεὺς ὥρμησεν, ὅπως καύσῃ τὴν πόλιν, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1318 "ὁ πέμπτος δ' εὔχεται κατασκαφῇ Καπανεὺς τὸ Θήβας ἄστυ δηώσειν πυρί„. Οὗτος κατὰ τὸν Αἰσχύλον ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 415 εἶχεν ἐγγράψει ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ χρυσοῖς γράμμασι *Πρήσω πόλιν*. Λοιπὸν καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ Καπανέως ἔχει τι ποιητικὸν καὶ ἡ εἰρωνεία, ὅτι οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν ὑπερόπται διὰ τὸν κρότον τοῦ χρυσοῦ, εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παλτῷ[1] ῥίπτει πυρὶ βαλβίδων[2]
ἐπ' ἄκρων[3] ἤδη
νίκην ὁρμῶντ'[4] ἀλαλάξαι· 130

Στροφὴ β'.

ἀντιτύπᾳ[5] δὲ ἐπὶ γᾷ πέσε ταναλωθεὶς[6]

καλλίστη, ἣν φθείρει ἡ τολμηρὰ τοῦ συναδέλφου διόρθωσις.

[1]) *Παλτὸν πῦρ ὀνομάζει τὸν κεραυνὸν τὸν ἄνωθεν παλθέντα κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Τινὲς γράφουσι ῥίπτει.*

[2]) *Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν δρομέων. Ἐνταῦθα λέγει βαλβῖδας τὰς ἐπάλξεις τοῦ τείχους.*

[3]) *Οὕτως ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' ὁ μὲν* Blaydes *γράφει ἀπ' ἄκρων, ὁ δὲ ἡμέτερος Πάλλης κατ' ἄκρων, ἅπερ οὔτε ἄλλοι, οὔτε ἡμεῖς δεχόμεθα· διότι ὁ ποιητὴς ἐσκόπει νὰ εἴπῃ, οὐχὶ πόθεν ἔρριψεν ὁ Ζεύς, ἀλλὰ ποῦ εἶχεν ἀναβῆ ὁ τολμηρὸς Καπανεύς.*

[4]) *Ἀποδίδεται εἰς τὸν νοούμενον Καπανέα, ὃν ἐν ταῖς πύλαις τῆς Ἠλέκτρας ἐκεραύνωσεν ὁ Ζεύς, Παυσαν.* IX, 8 "ἐρχομένῳ δὲ ἐκ Πλαταίας ἔσοδος ἐς τὰς Θήβας κατὰ πύλας ἐστὶν Ἠλέκτρας· καὶ ταύτῃ Καπανέα τὸν Ἱππόνου βιαιοτέρας ποιούμενον πρὸς τὸ τεῖχος τὰς προσβολὰς βληθῆναι κεραυνῷ λέγουσι„ *Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 1135 "Ὃ δ' οὐκ' ἔλασσον Ἄρεος εἰς μάχην φρονῶν Καπανεὺς προσῆγε λόχον ἐπ' Ἠλέκτραις πύλαις σιδηρονώτοις δ' ἀσπίδος τύποις ἐπῆν Γίγας ἐπ' ὤμοις γηγενὴς ὅλην πόλιν φέρων μοχλοῖσιν ἐξαναπάσας βάθρων, ὑπόνοιαν ἡμῖν οἷα πείσεται πόλις„. *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἀλάλαγμα εἶναι ἐπινίκιος ᾠδή. Ἐξήγησις τῆς πρώτης ἀντιστροφῆς.* Ἀφ' οὗ δ' ἐστάθη ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν ἡμῶν ἀνοίξας κύκλῳ ἑπτάπυλον στόμα μὲ φονικὰς λόγχας ἀπῆλθε, πρὶν νὰ χορτάσῃ καμμίαν φορὰν ἐκ τῶν αἱμάτων ἡμῶν εἰς τὸ στόμα, καὶ πρὶν τὸ ἐκ πεύκης πῦρ νὰ καύσῃ τοὺς πύργους τοὺς στεφανοῦντας τὴν πόλιν. *Διότι εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ ἐξηπλώθη τοιαύτη φοβερὰ μάχη, ἥτις εἶναι ἀκατάσχετος προσβολὴ τοῦ ἀντιπάλου δράκοντος. Διότι ὁ Ζεὺς ὑπερβολικὰ μισεῖ τὰς καυχήσεις τῶν ὑπερηφάνων λόγων· καὶ ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι οὗτοι ἤρχοντο μετὰ μεγάλης ὁρμῆς ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὸν κρότον τοῦ χρυσοῦ κτυπᾷ τὸν Καπανέα διὰ κεραυνοῦ, ἐν ᾧ πλέον οὗτος ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν πύργων ὥρμα νὰ φωνάξῃ νίκην.*

[5]) *Τὸ ἐπίθετον ἀντίτυπος ἀποδίδεται εἰς σώματα σκληρά, τὰ ὁποῖα ἀντιτυποῦσιν, ὡς ὁ ἄκμων, ὡς γίνεται δῆλον ἐν τῷ ἑπομένῳ χρησμῷ τῆς πυθίας,* Ἡρόδοτ. *I, 67.* "Ἔστι τις Ἀρκαδίης Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ, ἔνθ' ἄνεμοι πνείουσι δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης, καὶ τύπος ἀντίτυπος καὶ πῆμ' ἐπὶ πήματι κεῖται„. *Λουκιαν. ἐν Ἔρωτ.* 13 "τὴν ἀντίτυπον οὕτω καὶ καρτερὰν τοῦ λίθου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις ἐπένωμα στυφελίζων μέγας Ἄρης 13
δεξιόσειρος[1].

φύσιν„. Τὸ ἐπίθετον κεῖται κατηγορηματικῶς· ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ἁποία τὸν ἀντεκτύπησεν. Ἡ λέξις εἰκονίζει οὐ μόνον τὴν ἰσχυρὰν πτῶσιν τοῦ Καπανέως, ἀλλὰ καὶ τὸ πάγιον τούτου σῶμα· διότι τὰ μαλθακὰ καὶ ἀσθενῆ σώματα δὲν ἀντιτυποῦνται, ἀλλὰ κολλῶσιν. Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι ἀντίτυπα δ' ἐπὶ γᾶ, ἀλλ' ὁ Porson ἔγραψεν ἀντιτύπᾳ, ὅπερ οἱ πλεῖστοι καὶ κράτιστοι τῶν ἐκδοτῶν ἐδέξαντο. Τινὲς τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἄλλως διορθοῦσι τὴν λέξιν, τὴν δὲ τολμηροτάτην διόρθωσιν ἐποίησεν ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος γράψας, ἀντιτυπεῖ δ' ἐπὶ γᾶ, πέσε τ' ἀθαλωθεὶς καί ἐξηγεῖ. "ἀντικτυπεῖ δὲ ἡ γῆ τῷ κεραυνῷ„ καὶ προστίθησιν "ἐνταῦθα ὁ κτύπος τῆς γῆς οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ ἀντήχησις τοῦ κτύπου τοῦ κεραυνοῦ„. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀντιχήσεως, ἀλλὰ περὶ πτώσεως, οἵαν εἴπομεν πρὸ ὀλίγου.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς λέγει "Ὅτι δὲ τανταλωθεὶς σημαίνει τὸ διασεισθείς, μαρτυρεῖ καὶ Ἀνακρέων. "Μελαμφύλλῳ δάφνᾳ χλωρᾷ τ' ἐλαίᾳ τανταλίζει„.

[4]) Προέταξε τὸ πυρφόρος ἀντὶ, ὃς πυρφόρος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 178.

[2]) Τὴν αὐτὴν μεταφορὰν μετεχειρίσθη ἐν τοῖς ἑπειτα στίχ 928 "ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνέμων ῥιπαὶ τήνδε γ' ἔχουσιν„. Ὑπακούεται ἡ δοτικὴ τῇ πόλει.

[3]) Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι ἐν τοῖς μάλιστα τεταραγμένον καὶ οἱ κριτικοὶ πολλαχῶς διορθοῦσιν. Ὁ Wo ἀναφέρει τὴν φράσιν εἰς τὸν Λία, πε οὗ ὁ Φιλόστρατος λέγει· "Ἀπώλον δ' οἱ μὲν ἄλλοι δόρασι καὶ λίθοις κ πελέκεσι, Καπανεὺς δὲ λέγεται κ ραυνῷ βεβλῆσθαι, πρότερος κόμ βαλὼν τὸν Λία„. Εἰκόνες I, 2 Πρὸς τὴν γραφὴν ὅμως ταύτην ἀ τίκειται ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστ λέγοντος· "Τὸ εἶχεν οὐκέτι ἐπὶ τ Καπανέως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄρεως ἔστ ὅτι ὁ Ἄρης βοηθῶν ἡμῖν πανταχ τροπὰς ἐποιεῖτο τῶν πολεμίων„. Ν μίζομεν δ', ὅτι τὰ περὶ Διὸς καὶ Κ πανέως ἔλεξαν καὶ ὅτι ἐνταῦθα γέν ται λόγος περὶ τῆς μάχης, καθ' τὰ διάφορα τμήματα τοῦ στρατ εἰς ἄλλα μέρη διεσκορπίσθησαν.

[4]) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τ τεθριππου, οὗ ὁ δεξιὸς ἵππος ἔπρε νὰ ἦναι δυνατώτερος τῶν ἄλλω διότι ἐν τοῖς ἱπποδρόμοις, ἐν οἷς ἅμαξαι ἔστρεφον πρὸς ἀριστερά, δεξιόσειρος ὤφειλε νὰ ποιήσῃ μεῖζ τόξον. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐζευ μένος ἵππος ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀσθ νέστερος, διότι ἔμελλε νὰ ποιήσῃ μ κρότερον τόξον. Οἱ ἐν τῷ μέσῳ ἵ ποι ἐλέγοντο ζύγιοι. Καὶ παρ' Α σχύλῳ κεῖται ἐν μεταφορικῇ σημ σίᾳ ἐν Ἀγαμέμν. 850. "Μόνος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

'Οδυσσεύς, ὅσπερ οὐχ ἑκὼν ἔπλει, ζευχθεὶς ἕτοιμος ἦν ἐμοὶ σειραφόρος„. Ἐνταῦθα ὁ Ἄρης ὀνομάζεται δεξιόσειρος οἱονεὶ ὁ εὐγενέστερος ἵππος ὁ εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν νίκην ἄγων. Διὰ τοῦ πρώτου συνθετικοῦ μέρους τῆς λέξεως ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τῆς μάχης.

[1]) Τοὺς ἑπτὰ λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν ὀνομάζει ὁ Αἰσχύλος ἐν τοῖς Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Παράβαλλ. καὶ Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1308.

[2]) Οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐχθροὺς νικῶντες ἀνήρτων τὰ ὅπλα αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ τροπαίου θεοῦ, ἤτοι τοῦ ποιήσαντος τὴν τροπήν.

[3]) Τέλη κυρίως ὀνομάζονται οἱ φόροι οἱ διδόμενοι τῇ πολιτείᾳ· ἐνταῦθα μεταφορικῶς λέγονται τὰ εἰς τοὺς θεοὺς ἀφιερώματα, ὡς καὶ ἐν Τραχιν. 238 "ἔνθ' ὁρίζεται βωμοὺς τέλη τ' ἔγκαρπα Κηναίῳ Διί„. Ἡ φράσις πάγχαλκα τέλη εἴρηται μετὰ πολλῆς εἰρωνείας καὶ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φῶτα βάντα παναγίᾳ.

[4]) Ἐννοεῖ τὸν Ἐτεοκλέα καὶ τὸν Πολυνείκη, ὧν τὰ ὅπλα δὲν ἀνετέθησαν τῷ τροπαίῳ Διΐ· διότι ὁ ἀγὼν τούτων ἔμεινεν ἄκριτος, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Τρικλίνιος· "Οὗτοι γὰρ εἰ καὶ ἀπέθανον, ἀλλὰ διότι οὐ διεκρίθη αὐτῶν ἡ νίκη, διὰ τοῦτο οὐκ ἀνετέθη τὰ ὅπλα αὐτῶν τοῖς θεοῖς„.

[5]) Ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τῆς ἀλληλοπαθοῦς, ὡς Πλάτ. ἐν Παρμενίδ. 134 Α "αὐτὰ αὑτῶν καὶ πρὸς αὑτὰ ἐκεῖνά ἐστι„ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἀλλήλων καὶ πρὸς ἄλληλα.

[6]) Τὰς λόγχας ὀνομάζει δικρατεῖς, ὅτι ἀμφότεραι ἐκράτησαν. "Ομοιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντι 250 "τοίας ἐρέσσουσιν ἀπειλὰς δικρατεῖς Ἀτρεῖδαι καθ' ἡμῶν„. Ἐξήγησις τῆς β'. στροφῆς· Ἀποκρουσθεὶς δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ὁποία τὸν ἀντεκτύπησεν, ὅστις πρὸ ὀλίγου „πῦρ φέρων μὲ μανιώδη ὁρμὴν ἐνθουσιώδης ὥρμα διὰ πνοῶν μισητοτάτων ἀνέμων. Εἶχε δ' ἄλλα εἰς ἄλλο μέρος, ἄλλα δὲ εἰς ἄλλο διεσκόρπιζεν ἀποδιώκων ὁ μέγας γενναῖος Ἄρης. Δηλαδὴ ἑπτὰ λοχαγοὶ ἀφ' οὗ ἐτάχθησαν ἐναντίον ἑπτὰ πυλῶν, ἴσοι ἐναντίον ἴσων, κατέλιπον εἰς τὸν τρόπαιον Δία ὁλόχαλκα ἀφιερώματα ἐκτὸς τῶν μισητῶν, οἵτινες, ἂν καὶ ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρός, ὅμως ὑψώσαντες λόγχας, αἵτινες ἐκράτησαν, μετέσχον ἀμφότεροι συγγενικοῦ θανάτου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ β'.

ἀλλὰ γὰρ[1] ἃ μεγαλώνυμος ἦλθε Νίκα
τᾷ πολυαρμάτῳ[2] ἀντιχαρεῖσα[3] Θήβᾳ,
ἐκ[4] μὲν δὴ πολέμων τῶν νῦν θέσθε λησμοσύναν.
θεῶν δὲ ναοὺς χοροῖς
παννυχίοις[5] πάντας ἐπέλθωμεν, ὁ Θήβας δ' ἐλελίχθων[6]

1) Ἀλλ' ὅμως. Ἡ ἀδελφοκτονία εἶναι ὑπόθεσις λυπηρὰ διαταράσσουσα τὴν εὔθυμον ψυχικὴν διάθεσιν τῶν νικητῶν. Διὰ τοῦτο οὗτοι διακόπτουσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν προτέραν χαράν. Μεγαλώνυμος εἶναι ἡ μεγάλην περιποιοῦσα δόξαν κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

2) Ὁ Κριτίας παρ' Ἀθηναίῳ I, 28 λέγει· "Θήβη δ' ἁρματόεντα δίφρον συνεπήξατο πρώτη". Τὰ ἄριστα ἅρματα εἶχον οἱ Θηβαῖοι, ὡς λέγει ὁ Πίνδαρος ἐν Ἀποσπ. 3. καὶ συχνάκις παρὰ τούτῳ ἡ Θήβη ὀνομάζεται φιλάρματος, πλάξιππος, εὐάρματος καὶ χρυσάρματος ἐν Ἰσθμ. 7, 20. ἐν Ὀλυμπ. 6, 85. Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 467. καὶ Οἰδίπους ἐπὶ Κολων. 1062. Τὸ ἐπίθετον τὸ ἀνῆκον τῇ πόλει ἀπέδωκε τῇ ἡρωΐνῃ.

3) Ὁ Σχολιαστὴς κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύει τὴν πρόθεσιν· "Ἀντὶ τοῦ, ἴσον αὐτῇ χαρεῖσα, ὡς ἀντίθεος· θέλει δὲ εἰπεῖν, ὅτι ὅσον ἐφίλει τὴν νίκην, καὶ ἡ νίκη αὐτὴν ἀντεφίλησεν. Πρὸς χαίρουσαν γὰρ αὐτὴν καὶ αὐτὴ χαρεῖσα ἦλθεν· ἢ ἀντὶ τῶν κακῶν χαρεῖσα". Κατὰ τὸν Schneidewin ἢ ἀντὶ σημαίνει τὸ ἀπέναντι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ῥήμασιν ἀντιβλέπειν, ἀντιβαίνειν καὶ τοῖς τοιούτοις. Ὁ μὲν M. Schmidt γράφει ἄρτι φανεῖσα, ὁ δὲ Blaydes ἄρτι χαρεῖσα, ἀλλὰ πᾶσα διόρθωσις εἶναι περιττή.

4) Ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις σημαίνει τὸ ὕστερον, post bella. Περιέμενέ τις τῶν πρίν. Τινὲς πειρῶνται ὅπως διορθώσωσι τὸ χωρίον, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidewin εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ χρὴ νῦν, ἄλλοι δὲ χρεών. Τὸ νῦν ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθόν. Τὸ δὲ θέσθαι λησμοσύναν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λαθέσθαι, ὡς τὰ θέσθαι σπουδήν, πρόνοιαν, συγγνώμην, ἐπιστροφὴν καὶ τὰ τοιαῦτα.

5) Τὸ ἐπίθετον ἑρμηνεύει ὁ Ἀθήναιος λέγων XV, 668 "ἐν ταῖς παννυχίσιν, ἐν αἷς πλεῖστον ὅσον χρόνον διηγρύπνουν χορεύοντες".

6) Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὁμηρικὸν ἐνοσίχθων. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὁ κινησίχθων· ἐλελίχθονα δὲ τὸν Διόνυσόν φησι, διὰ τὰς ἐν ταῖς βακχείαις κινήσεις· ἢ τὸν τὴν γῆν σείοντα καὶ ἀναβακχεύοντα ταῖς χορείαις". Τὸ Βάκχιος ἀντὶ τοῦ Βάκχος εὕρηται καὶ παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Βάκχαις 225. 366 καὶ 529. Ὁ Διόνυσος ἐνομίζετο ὡς ὁ ἔξαρχος τοῦ χοροῦ, Ἀπόσπ. 752 "Διόνυσος, ὅς . . . . πεύκαισι Παρνασσὸν κάτα πηδᾷ χορεύων παρθένοις σὺν Δελφῖσιν". Ἀριστοφ. ἐν Νεφέλ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Βάκχιος ἄρχοι. 150

ἀλλ' ὅδε[1] *γὰρ δὴ βασιλεὺς χώρας,*
Κρέων ὁ Μενοικέως, νέον εἰληχὼς[2]
ἀρχήν, νεοχμὸς νεαραῖσι θεῶν
ἐπὶ συντυχίαις[3] *χωρεῖ, τίνα*[4] *δὴ*
μῆτιν ἐρέσσων, ὅτι σύγκλητον[5] 155
τήνδε γερόντων προὔθετο[6] *λέσχην,*

603 *Παρνασίαν θ' ὃς κατέχων πέτραν σὺν πεύκαις σελαγεῖ κωμαστὴς Διόνυσος*„.

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· „Ἄριστα καὶ μεγαλοφρόνως διεσκεύασται αὐτῷ ὁ χορός· ἕτερος γὰρ ἂν ταῦτα πρῶτον εἰσήγαγεν, ὅτι ἡμεῖς συνήχθημεν ὑπὸ Κρέοντος· χάριεν δὲ τὸ πρῶτον μὲν εὐχὴν αὐτοὺς ποιήσασθαι, ἔξῆς δὲ δηλῶσαι ὑπὸ τίνος συνηθροίσθησαν. Παρατήρει δέ, ὅτι πάντῃ ἐπιμελῶς διαγίνεται δηλῶν ἡμῖν τὰ πράγματα ὁ ποιητής, ὥστε ἐσπάρθαι μὲν αὐτὰ καὶ παρακεῖσθαι ἑτέροις προσώποις, πάντα δὲ δηλοῦσθαι. Καὶ τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα εὐθὺς παρατηρεῖ, Κρέων ὁ Μενοικέως, καὶ τὸ νεοχμὸς δὲ οὐκ ἔστιν ἀργόν„.

2) Ἐνταῦθα ὑπάρχει χάσμα. Τῶν κριτικῶν ἄλλοι ἄλλως πληροῦσιν, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξεύρῃ τὸ ἐκπεσὸν ἐκ τοῦ κειμένου. Πρὸς πλήρωσιν τοῦ χάσματος ἐδεξάμεθα τὴν φράσιν, *νέον εἰληχὼς ἀρχήν*, ἣν ἔγραψεν ὁ ἀείμνηστος Boeckh. Καὶ οὗτος ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι εὗρε τὸ ἀληθές. Διϊσχυρίζεται ὅμως, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠθέλησε νὰ ἐξάρῃ, ὅτι ὁ Κρέων νεωστὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ὅπως αἰτιολογήσῃ τὸν ὑπερβολικὸν ζῆλον καὶ τὴν ὀξεῖαν τούτου ὁρμήν, Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 35 „ἅπας δὲ τραχὺς ὅστις ἂν νέον κρατῇ„.

3) Ἐννοεῖ τὴν νίκην τῶν Θηβαίων καὶ τὴν κατάληψιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Κρέοντος.

4) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ τ ι ν ὰ δή, ἣν οἱ κριτικοὶ ἀποδοκιμάζουσιν. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν κωπηλατῶν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν εἰπών· „Ἐν ἑαυτῷ κινῶν καὶ μεριμνῶν· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐρεσσόντων„. Ἀντὶ τοῦ ἐρέσσων ὁ Johnson γράφει ἐ λ ί σ σ ω ν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 231. Ἀλλὰ παραπλήσιον πρὸς τὸ ἡμέτερον χωρίον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 251 „τοίας ἐρέσσουσιν ἀπειλάς„.

5) Ἡ φράσις ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ σύγκλητος ἐκκλησία. Οὕτως ἐκαλοῦντο αἱ ἔκτακτοι ἐκκλησίαι πρὸς διαφορὰν τῶν τακτικῶν, αἵτινες ὠνομάζοντο κύριαι, Ἁρποκρατ. 173, 15 ἔκδ. Bekker „Τῶν ἐκκλησιῶν αἱ μὲν ἐξ ἔθους καὶ κατὰ μῆνα ἐγίνοντο· εἰ δέ τι ἐξαίφνης καταπείξειεν, ὥστε γενέσθαι ἐκκλησίαν, αὕτη ἐκαλεῖτο σύγκλητος ἐκκλησία„.

6) Τὸ μέσον εἶναι ἀντανακλώμενον, διότι ἡ πρᾶξις ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ τυράννου. Ἄλλως εἶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοινῷ[1] κηρύγματι πέμψας;

ΚΡΕΩΝ[2].

Ἄνδρες[3], τὰ μὲν δὴ πόλεος ἀσφαλῶς[4] θεοὶ
πολλῷ σάλῳ[5] σείσαντες ὤρθωσαν πάλιν·
ὑμᾶς δ' ἐγὼ πομποῖσιν[6] ἐκ πάντων δίχα[7]

160

ναι ἐν χρήσει ὁ ἐνεργητικὸς τύπος Λουκιαν. Νεκυομ. 19 "προὔθεσαν οἱ πρυτάνεις ἐκκλησίαν".

1) Τὸ κήρυγμα λέγει κοινόν, διότι ἦτο τὸ αὐτὸ δι' ὅλους τοὺς γέροντας τῶν Θηβαίων. Τὸ δὲ πέμψας σημαίνει μεταστειλάμενος, μεταπεμψάμενος. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Ἀλλ' ὅμως ἦλθεν ἡ μεγαλώνυμος Νίκη ἐξ ἴσου χαρεῖσα μὲ τὴν πολυάρματον Θήβην. Λοιπὸν τοὺς μὲν παρόντας πολέμους λησμονήσατε, ἂς ἐπέλθωμεν δὲ εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν μὲ ὁλονυκτίους χορούς· ὁ δὲ τὰς Θήβας σείων Βάκχος ἂς ἦναι ἀρχηγὸς τοῦ χοροῦ. Ἀλλ ὅμως ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας, Κρέων ὁ υἱὸς τοῦ Μενοικέως, νεωστὶ καταλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, νέος μὲ νέας εὐτυχίας τῶν θεῶν προβαίνει, ποίαν δὰ σκέψιν κινῶν, διότι τοῦτο δὰ τὸ συγκεκλημένον συνέδριον τῶν γερόντων προσεκήρυξε προσκαλέσας διὰ κοινοῦ κηρύγματος;

2) Ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐξῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Κρέων διὰ τῆς μέσης θύρας ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο κηρύκων. Ὁ δημοκρατικὸς ποιητὴς τὸν τύραννον εἰκονίζει τὸ πρῶτον μὲν ὡς ἥπιον, κατ' ὀλίγον δὲ τραχυνόμενον. Τοῦτο πολλαχοῦ ἐπιτηδεύεται ὁ Σοφοκλῆς. Περὶ τοῦ ἤθους τοῦ Κρέοντος ὅρα Εἰσαγωγ. σελ. 45.

3) Τὸ πληρέστερον ἤθελεν εἶναι ἄνδρες πολῖται, ἄνδρες Θηβαῖοι.

4) Ὀρθῶς μετεχειρίσθη τὸ ἐ πίρρημα ἀσφαλῶς ἐν ἀντιθέσει πρὸ τὸν σάλον.

5) Σάλος εἶναι τὸ ἀνήσυχον πέ λαγος, ὅπερ σαλεύει. Ὁ Σοφοκλῆ παραβάλλει τὴν πολιτείαν πρὸς σα λεῦον πλοῖον καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράν 22 "πόλις γάρ, ὥσπερ καὐτὸς εἰσο ρᾷς ἄγαν ἤδη σαλεύει κἀνακουφίσα κάρα βυθῶν ἔτ' οὐχ οἵα τε φοινίο σάλου" καὶ ὁ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Φωκ. κεφ. ΙΙΙ "Τῆς πατρίδος πο λὺν χειμῶνα καὶ σάλον ἐχούσης" καὶ ἐν βίῳ Φαβ. Μαξίμ. XXVI "τὴν ἡγεμονίαν ὡς ἀληθῶς πολλ σάλῳ σεισθεῖσαν ὤρθωσεν πάλιν".

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Δι τῶν πομπῶν ὑμᾶς μετεκαλεσάμη χωρὶς ἁπάντων, ἐξαιρέτως πρὸς ὑ μᾶς μόνον ἀπεστάλη ἡ ἀγγελία. Ὁ δὲ λόγος ἐστὶ μὲν καὶ σημαντικὸς το πράγματος, ἐστὶ δὲ καὶ τεχνικός· ἐγ κωμιάζει γὰρ πρῶτον αὐτούς· ἀναγ καῖον δὲ τῷ παριόντι πρῶτον ἐπ πολιτικὴν ἀρχήν, εὔνους ἑαυτῷ κα ταστῆσαι τοὺς ὑπηκόους· μετεπεμ ψάμην οὖν, φησίν, ὑμᾶς, εἰδώς, ὅτ ἄνωθεν πρὸς Λάϊον καὶ Οἰδίποδ εὐνοϊκῶς εἶχετε· ὡς δήπου καὶ πρὸ αὐτὸν τοιούτων φανησομένων. Δηλο δὲ διὰ τούτων καὶ τὴν ἡλικίαν τῶ κατὰ τὸν χορὸν γερόντων, καὶ ἔτι ἄ νωθεν ἀπὸ Λαΐου ὄντων ἐν πολιτείᾳ.

7) Τὸ δίχα συνήθως συντάσσεται ἁπλῇ γενικῇ, ὡς ἐν Αἴαντ. 768 "ἐγὼ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔστειλ'[1] ἱκέσθαι, τοῦτο μὲν τὰ Λαΐου
σέβοντας[2] εἰδὼς εὖ θρόνων[3] ἀεὶ κράτη,
τοῦτ' αὖθις[4], ἡνίκ' Οἰδίπους ὤρθου πόλιν,
κἀπεὶ ὀλώλετ'[5], ἀμφὶ τοὺς κείνων[6] ἔτι
παῖδας μένοντας ἐμπέδοις[7] φρονήμασιν. 165
ὅτ' οὖν ἐκεῖνοι πρὸς διπλῆς μοίρας[8] μίαν
καθ' ἡμέραν ὤλοντο, παίσαντές τε καὶ
πληγέντες[9] αὐτόχειρι σὺν μιάσματι[10],

δὲ καὶ δίχα κείνων πέποιθα τοῦτ' ἐπισπάσειν κλέος „ καὶ ἐν Φιλοκτ. 195 "καὶ νῦν ἃ πονεῖ δίχα κηδεμόνων „.

[1]) *Συνήθως τὴν ἔννοιαν τοῦ προσκαλεῖν τινα ἢ μεταπέμπεσθαι οἱ ἀρχαῖοι ὀηλοῦσι διὰ τοῦ μέσου τύπου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν.* 434 "οὐ γὰρ τί σ' ἦδη μῶρα φωνήσοντ', ἐπεὶ σχολῇ σ' ἂν οἴκους τοὺς ἐμοὺς ἐστειλάμην „. *Σπανίως ὅμως εὑρίσκεται καὶ τὸ ἐνεργητικὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, ὡς Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ.* 494 "πολλὰ γὰρ τοῖς ἰγμένοις ἐστελλον αὐτὸν ἱκεσίους πέμπων λιτάς „ καὶ 60 "οἵ σ' ἐν λιταῖς στείλαντες ἐξ οἴκων μολεῖν „.

[2]) *Κατηγορηματικὴ μετοχὴ εἰς τὸ ὑμᾶς.*

[3]) *Σύμβολον τῆς ἡρωϊκῆς βασιλείας ἦτο τὸ σκῆπτρον. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν κρατερὸν θρόνον.*

[4]) *Συνήθως μετὰ τὸ τοῦτο μὲν ἕπεται τὸ τοῦτο δέ. Ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ συντάξει ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία, ὡς τοῦτο μέν - τοῦτο ἄλλο, Οἰδίπ. Τύραννν.* 603. "Τοῦτο οὖν - ἔπειτα „ *ἐν Φιλοκτ.* 1344.

[5]) *Κατὰ τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ, ὅστις ἐποιήθη βραδύτερον, τὸν πατέρα διεδέξαντο οἱ υἱοὶ πρὸ τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ κατὰ τὸν* Bellermann *τὸ διώλετο δὲν δηλοῖ ἀναγκαίως τὸν θάνατον. Ὅρα καὶ στίχ.* 50

[6]) *Δηλαδὴ τοῦ Λαΐου καὶ τοῦ Οἰδίποδος Τὸ παῖδας ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Οἰδίποδα· διότι τοῦ Λαΐου ἦσαν ἔγγονοι. Διὰ τὴν δυσκολίαν ταύτην ὁ μὲν* Brunck *τρέπει εἰς κείνου τότε, ὁ δὲ* Bothe *εἰς κείνου γ' ἔτι.*

[7]) *Ἔμπεδος ὀνομάζεται ὁ μένων στερεός, ἀκλόνητος, ὡς ἐν Αἴαντ.* 640 "οὐκ ἔτι συντρόφοις ὀργαῖς ἔμπεδος „. *Ἀντὶ τοῦ ἐμπέδοις ὁ* Beiske *ἔγραψεν ἐμπέδους, ὅπερ ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ* Nauck.

[8]) *Ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς σημαίνει τὸ αἴτιον.*

[9]) *Ὁ ἀόριστος παθητικὸς ἐπαισθην εὕρηται μὲν παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 932 *καὶ ἐν Χοηφόρ.* 187, *ἀλλ' οἱ Ἀττικοὶ ἀντὶ τούτου μεταχειρίζονται τὸ ἐπλήγην.*

[10]) *Ἡ ἀρὰ τοῦ Οἰδίποδος ἐγένετο ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολωνῷ* 1388 "ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ θανεῖν κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι „. *Ἡ σὺν μετὰ δοτικῆς σημαίνει ὅ,τι καὶ παρὰ Πινδάρῳ Ὀλυμπ. II,* 42 "Ἐρινὺς ἔπεφνέ οἱ σὺν ἀλλαλοφωνίᾳ γένος ἀ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους[1] ἔχω
γένους κατ' ἀγχιστεῖα τῶν ὀλωλότων[2].
ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν[3]
ψυχήν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην[4], πρὶν ἂν
ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν[6] ἐντριβὴς[7] φανῇ.
ἐμοὶ[8] γὰρ, ὅστις πᾶσαν[9] εὐθύνων πόλιν
μὴ τῶν ἀρίστων ἅπτεται βουλευμάτων,

[1]) *Διὰ τῆ φράσεως ταύτης ἐννοεῖ τὴν ὅλην ἐξουσίαν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. Τυράν.* 237 "ἧς ἐγὼ κράτη τε καὶ θρόνους νέμω„ *καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων.* 425 "ὡς οὔτ' ἂν ὃς νῦν σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχει„. *Παράβαλλ. καὶ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν.* 43.

[2]) *Σύνταξον οὕτωσί· κατ' ἀγχιστεῖα γένους τῶν ὀλωλότων. Ἡ ἔννοια τοῦ κατ' ἀγχιστεῖα ἐκφράζεται καὶ ἐπιρρηματικῶς ἀγχιστίνδην, δηλ. κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὸ δίκαιον τῆς πλησιεστάτης συγγενείας. Ὁ* Kern *τὴν γενικὴν ὀλωλότων συντάσσει τῷ ὀνόματι θρόνους, ὅπερ διὰ τὴν θέσιν τῶν λέξεων εἶναι ἀπίθανον.*

[3]) *Ἡ ἐν τῷ ῥήματι πρόθεσις σημαίνει ἐπίτασιν*

[4]) *Κατὰ μὲν τὸν* Ellendt *δηλοῖ* animum, sentiendi rationem, consilia, *κατὰ δὲ τὸν* Kern *τὴν κλίσιν, τὴν νόησιν καὶ τὴν κρίσιν. Ὁ Κρέων ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ βαίνει φυσικῶς· πρῶτον ἀγγέλλει, ὅτι ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, εἶτα δὲ θέλων νὰ χαρακτηρίσῃ ἑαυτὸν ἄρχεται ἐξ ἀξιώματος.*

[5]) *Ὁ Σοφοκλῆς ταῦτα λέγων ἔχει ἐν νῷ τὴν γνώμην τοῦ Χίλωνος ἢ τοῦ Βίαντος, ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν. Ἀριστοτέλ. ἐν Ἠθικ. Νικομαχ.* 5, 3 "εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείξει„ *Ἀρχαὶ εἶναι τὰ ἀξιώματα τῶν ἀρχόντων.*

[6]) *Νόμοι ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι δὲν ὑπῆρχον. Ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἀρχόντων.*

[7]) *Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς Λυδίας λίθου, πρὸς ἣν παραβάλλονται αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ νόμοι. Ἐντριβὴς εἶναι ὁ δεδοκιμασμένος, ὁ ἔμπειρος.*

[8]) *Ἡ ἀντωνυμία ἀνήκει εἰς τὸ ἑπόμενον δοκεῖ. Ὁ Κρέων ἀναπτύσσει τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα. Ὁ δὲ ἑπόμενος γὰρ ἔχει ἐπεξηγηματικὴν σημασίαν, ὡς καὶ κατωτέρω* 405 "τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμ'· ὅπως γὰρ ἦκομεν„ *Παράβαλλ. καὶ Οἰδίπ. Τύραν.* 711. *Ἀλλ' ὁ σύνδεσμος παρέχει πράγματα τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ* Tournier *τρέπει εἰς ἐμοὶ μὲν ὅστις.*

[9]) *Ὁ μὲν* Blaydes *διορθοῖ εἰς πρύμναν εὐθύνων πόλεως, ὁ δὲ* Kern *παρατηρεῖ, ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς πᾶσαν τὴν πόλιν, ὡς πολλαχοῦ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἐκ φόβου του γλῶσσαν ἐγκλήσας ἔχει[1],
κάκιστος εἶναι νῦν τε καὶ πάλαι[2] *δοκεῖ.*
καὶ μείζον[3] *ὅστις ἀντὶ*[4] *τῆς αὑτοῦ πάτρας*
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω[5].
ἐγὼ γάρ[6], *ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί,* 180
οὔτ' ἂν σιωπήσαιμι τὴν ἄτην ὁρῶν
στείχουσαν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας[7],

[1]) *Περὶ τοῦ ἔχειν μετὰ μετοχῆς εἴπομεν τὰ δέοντα ἐν στίχ.* 22.

[2]) *Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δεικνύει, ὅτι ὁ Κρέων εἶναι ἐμπεδόμυθος καὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι τοιοῦτος, ὅπως προβῇ μέχρι θανάτου τῆς συγγενοῦς αὐτοῦ. Τὸ δοκεῖ συνετάχθη κατὰ τὸ νῦν, εἰς δὲ τὸ πάλαι πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ αὐτὸ ῥῆμα κατὰ παρῳχημένον χρόνον οὕτω καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 676 "*θανόντ' Ὀρέστην νῦν τε καὶ πάλαι λέγω*„ *καὶ* 907 "*καὶ νῦν θ' ὁμοίως καὶ τότ' ἐξεπίσταμαι*„. *Παράβαλλ. καὶ Φιλοκτ.* 966.

[3]) *Ἡ ὁμαλὴ σειρὰ τῶν λέξεων εἶναι αὕτη· καὶ ὅστις μεῖζόν τι τὸν φίλον ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.*

[4]) *Ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐνίοτε λαμβάνει τὴν πρὸ ἢ ἀντί, ὡς Ἡρόδοτ. Ι,* 62 "*οἷσιν ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίης ἦν ἀσπαστότερον*„ *Πλάτ. ἐν Φαίδ.* 99 *Α* "*δικαιότερον ᾠμην καὶ κάλλιον εἶναι πρὸ τοῦ φεύγειν τε καὶ ἀποδιδράσκειν ὑπέχειν τῇ πόλει δίκην*„. *Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτ.* 421 "*ὁ γὰρ χρόνος μάθησιν ἀντὶ τοῦ τάχους κρείσσω δίδωσιν*„ *καὶ Πλάτ. ἐν Τιμ.* 26 *Ε* "*τίνα μᾶλλον ἀντὶ τούτου μεταλάβοιμεν ἄν;*„.

[5]) *Τὴν φράσιν ταύτην γραμματικός τις ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ* Bekker *ἑρμηνεύει σελ.* 54 "*οὐδαμοῦ λέγω τοῦτον· ἐν οὐδεμιᾷ ψήφῳ τίθεμαι, οὐδενὸς ἄξιον ἡγοῦμαι*„. *Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον πολλὰς ταὐτοσήμους φράσεις, ὡς ἐν οὐδεμιᾷ ψήφῳ τίθεσθαι, οὐδενὸς ἄξιον ἡγεῖσθαι, οὐδαμοῦ θεῖναι, οὐδαμοῦ τάξαι, οὐκ ἐν λόγῳ θέσθαι,* nullo loco *ἢ* nullo numero esse. *Παράβαλλ. Ξενοφ. Ἀπομν. ΙΙ,* 1, 52, *καὶ Πλάτ. ἐν Φαίδ.* 183.

[6]) *Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· δύναμαι νὰ λέγω τοῦτο· διότι ἐγώ .. Ἡ ἑπομένη πρότασις κεῖται διὰ μέσου καὶ δηλοῖ ἐπίσημον ὅρκον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτιδ.* 1174, "*Ζεὺς δὲ ξυνίστωρ οἵτ' ἐν οὐρανῷ θεοί*„.

[7]) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἄτην· αἱ δὲ τοιαῦται ἀντιθέσεις γίνονται ζωηρότεραι μετὰ τῆς ἀντὶ προθέσεως, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1020 "*δοῦλος λόγοισιν ἀντ' ἐλευθέρου φανείς*„ *ἐν Τραχιν.* 267 "*φανεὶς δὲ δοῦλος ἀνδρὸς ἀντ' ἐλευθέρου ῥᾴοιτο*„ *καὶ* 148 "*ἐς τοῦθ' ἕως τις ἀντὶ παρθένου γυνὴ κληθῇ*„ *Παράβαλλ. καὶ Ξενοφ. Ἀπομν.* Ι. 3, 11. *Σωτηρίαν δὲ ἐννοεῖ οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τῆς πόλεως.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔτ' ἂν φίλον ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ χθονὸς[1]
θείμην ἐμαυτῷ, τοῦτο[2] γιγνώσκων, ὅτι
ἥδ'[3] ἐστὶν ἡ σώζουσα, καὶ ταύτης ἐπι
πλέοντες ὀρθῆς[4] τοὺς φίλους ποιούμεθα.
τοιοῖσδ' ἐγὼ νόμοισι τήνδ' αὔξω[5] πόλιν.
καὶ νῦν[6] ἀδελφὰ[7] τῶνδε κηρύξας ἔχω

[1]) *Οὔτε δύναμαι νὰ κάμω προσωπικὸν φίλον τὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀρχὴ ἀφορᾷ εἰς τὸν Πολυνείκη, ὅστις εἶναι μὲν συγγενὴς τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' ἐχθρὸς τῆς πόλεως, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Σχολιαστὴς εἰπών· "Οὐκ ἂν κτησαίμην φίλον τῆς ἐμῆς πόλεως δυσμενῆ· τοῦτο δὲ εἰς Πολυνείκην συντείνει„. Ὁ ποιητὴς προπαρασκευάζει τὸ ἦθος τοῦ Κρέοντος πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐνέργειαν.*

[2]) *Τὸ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ ἑπόμενα, ὡς καὶ ἐν Ἡλ. 988 "τοῦτο γινώσκουσ' ὅτι ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσιν„.*

[3]) *Δηλαδὴ ἡ πόλις.*

[4]) *Τὴν αὐτὴν γνώμην τῷ ποιητῇ εἶχε καὶ ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος πολιτικός, ὁ Περικλῆς, Θουκυδ. II. 60 "ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἧσσον ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διασῴζεται„. Καὶ ὁ Κικέρων ad fam. XII, 25 "una navis est jam bonorum omnium; quam quidem nos damus operam ut rectam teneamus„. Ἔθηκε τὸ ἄρθρον ἐν τῷ ἑπομένῳ ὀνόματι πρὸς δήλωσιν τῶν φίλων, οὓς κτώμεθα, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. II, 40, 4 "οὐ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους„.*

[5]) *Διὰ τοῦ ἐνεστῶτος δεικνύει, ὅτι ἡ αὔξησις εἶναι ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ. Ἴσως καὶ ἐκ τούτου κρατύνεται ἡ εἰκασία, ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Κρέοντος λανθάνει ὁ Περικλῆς, ὡς λέγομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 53.*

[6]) *Οἱ ἀρχαῖοι συνήθως τὴν ἐφαρμογὴν γενικῆς τινος ἀρχῆς δηλοῦσι διὰ τοῦ καὶ νῦν.*

[7]) *"Ομοια, παραπλήσια. Τὸ ἀδελφὸς συνηθέστερον συντάσσεται δοτικῇ, ὡς ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 1162 "ἀδελφὰ δ', ὡς ἔοικε, τούτοισιν φορεῖ τὰ τῆς ταλαίνης νηδύος θρεπτήρια„. Αυσ. II, 64 "ἀδελφὰ τὰ βουλεύματα τοῖς ἔργοις τῶν ἐνθάδε κειμένων ἐπιδεικνύντες„. Συντάσσεται ὅμως καὶ γενικῇ, ὡς Ἰσοκρ. 4, 71 "ἀδελφὰ τῶν εἰρημένων„ Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Μέλλων δὲ περὶ ἀπεχθοῦς κηρύγματος λέγειν μακροτέρῳ χρῆται τῷ λόγῳ· καὶ πρῶτον μὲν ἐγκωμιάζει τὸν Ἐτεοκλέα· ὕστερον δὲ ἐλέγχει τὸν Πολυνείκη, καὶ δείκνυσιν αὐτὸν μίσους ἄξιον, καὶ τῆς τοιαύτης τιμωρίας„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πέρασις

ἀστοῖσι παίδων τῶν ἀπ'[1] Οἰδίπου πέρι·
Ἐτεοκλέα μέν, ὃς πόλεως ὑπερμαχῶν
ὅλωλε τῆσδε, πάντ'[2] ἀριστεύσας δορί,
τάφῳ τε κρύψαι καὶ τὰ πάντ' ἐφαγνίσαι[3],
ἃ τοῖς ἀρίστοις ἔρχεται κάτω[4] νεκροῖς·
τὸν δ' αὖ ξύναιμον τοῦδε, Πολυνείκην λεγω,
ὃς[5] γῆν πατρῴαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς[7],
φυγὰς κατελθών[8], ἠθέλησε μὲν πυρὶ

1) Ὁ Σοφοκλῆς συχνάκις μεταχειρίζεται γενικὴν μετὰ τῆς ἐξ ἢ ἀπό, ἐν ᾧ συνήθως τίθεται ἁπλῆ γενική, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 544 "τῷ πανώλει πατρὶ τῶν μὲν ἐξ ἐμοῦ παίδων πόθος παρεῖτο„ ἐν Τραχιν. 631 "λέγοις ἂν τὸν πόθον τὸν ἐξ ἐμοῦ„ ἐν Φιλοκτ. 260 "Ὦ τέκνον, ὦ παῖ πατρὸς ἐξ Ἀχιλλέως„.

2) Κατὰ πᾶν ἀριστεύσας διὰ τοῦ δόρατος. Ἡ τοιαύτη σύνταξις τοῦ ἀριστεύειν εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ὡς ἐν Τραχιν. 488 "ὡς τἄλλ' ἐκεῖνος πάντ' ἀριστεύων χεροῖν„ ἐν Αἴαντ. 1300 "ὅστις στρατοῦ τὰ πρῶτ' ἀριστεύσας ἐμὴν ἴσχει ξύνευνον μητέρ'„.

3) Δηλαδὴ ἁγνίσαι ἐπὶ τῷ τάφῳ· τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ῥῆμα ἐφαγιστεύειν, ὅπερ μετ' ὀλίγον μεταχειρίζεται ὁ ποιητής. Σημαίνει δὲ ἐνταῦθα τὸ προσφέρειν τὰς νενομισμένας θυσίας τοῖς νεκροῖς. Παράβαλλ. Εὐριπίδ. Ἄλκ. 76. Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 705. Τὰ ἀπαράμφατα κρύψαι καὶ ἐφαγνίσαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κηρύξας ἔχω.

4) Ὁ Φιλόστρατος παρατηρεῖ ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου VI, 2 "θεοὶ γὰρ χθόνιοι βόθρους ἀσπάζονται καὶ τὰ ἐν κοίλῃ τῇ γῇ δρώμενα„. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι αἱ ἐπιτύμβιοι χοαὶ φθάνουσιν εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς λέγεται παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 624 "πέμπε χοὰς θαλάμους ὑπὸ γῆς„.

5) Ὁ Κρέων δὲν εἶχε προσωπικὸν μῖσος κατὰ τοῦ Πολυνείκους τοῦ συναίμου τοῦ Ἐτεοκλέους, ἀλλὰ μετ' ἀκραδάντου πεποιθήσεως ἐπίστευεν, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος εἶναι ὑπερτέρα παντὸς συγγενικοῦ δεσμοῦ.

6) Ἡ ἀναφορικὴ αὕτη πρότασις περιέχει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους πρέπει νὰ μείνῃ ἄταφον.

7) Οὕτως ὀνομάζονται οἱ θεοὶ οἱ προστατεύοντες τόπον τινὰ καὶ τιμώμενοι ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ αὐτοὶ ὀνομάζονται καὶ πατρῷοι, Ἡλέκτρ. 428 "πρός νυν θεῶν σε λίσσομαι τῶν ἐγγενῶν ἐμοὶ πιθέσθαι μηδ' ἀβουλίᾳ πεσεῖν„ Παράβαλλ. καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 588. Τοῦτο λέγει μετά τινος ὑπερβολῆς· διότι ὁ Πολυνείκης ἔμελλε νὰ καύσῃ οὐχὶ τοὺς θεούς, ἀλλὰ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν.

8) Τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐξ οὗ ἡ κάθοδος, μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι συνήθως ἐπὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἐν ἐξορίᾳ εὑρισκομένων. Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. "ἥκω γὰρ εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρῆσαι κατ' ἄκρας[1], ἠθέλησε δ'[2] αἵματος
κοινοῦ[3] πάσασθαι, τοὺς δὲ[4] δουλώσας ἄγειν,
τοῦτον πόλει τῇδ' ἐκκεκηρῦχθαι λέγω[5]
μήτε κτερίζειν, μήτε κωκῦσαί τινα,
ἐᾶν δ' ἄθαπτον καὶ[6] πρὸς οἰωνῶν δέμας[7]
καὶ πρὸς κυνῶν[8] ἐδεστὸν αἰκισθέντ'[9] ἰδεῖν.

γῆν τήνδε καὶ κατέρχομαι„ καὶ ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 614.

1) *Μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι τὴν φράσιν μετὰ τῶν ῥημάτων πέρθειν, ἑλεῖν, σμύχειν, ὅπως δείξωσιν, ὅτι τὸ κακὸν ἔρχεται ἐκ τῶν ἄνω (ἐκ τῆς ἀκροπόλεως) πρὸς τὰ κάτω* Ὀδυσσ. *Α*, 285. *Ὁ Κρέων ἀποδίδει πάντα, ὅσα διενοοῦντο νὰ πράξωσιν οἱ Ἀργεῖοι, εἰς τὸν Πολυνείκη, ὅπως δικαιώσῃ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.*

2) *Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν* ταῦ Schneidewin *περιέμενέ τις μετὰ τό, ἠθέλησε δέ, κῶλον προϋποθέτον τὴν φράσιν γῆν πατρῴαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς. Ἡ ὑπάρχουσα ὅμως δὲν προϋποτίθησι τοιοῦτόν τι. Τοιαῦται ὅμως ἀνακολουθίαι δὲν εἶναι ἀσυνήθεις τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ.*

3) *Δηλαδὴ ἀδελφικοῦ ἢ συγγενικοῦ αἵματος, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 57. *Ἡ φράσις αὕτη δεικνύει τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς πολεμικῆς μανίας* Ἰλιάδ. *Δ*, 34 *„Εἰ δὲ σύγ', εἰσελθοῦσα πύλας καὶ τείχεα μακρά, ὤμὸν βεβρῶθοις Πριάμου Προιάμοιό τε παῖδας„, καὶ περὶ τοῦ Τυδέως ὁ Σοφοκλῆς ἐν* Ἀποσπ. 726 *λέγει· „ὠμοβρὼς ἐδαίσατο τὸν Ἀστάκειον παῖδα διὰ κάρα τεμών„.*

4) *Μετεχειρίσθη ἐνταῦθα τοὺς δέ, ὡσεὶ προηγεῖτο ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν μὲν αἵματος πάσασθαι Ὅμοιον ὑπάρχει καὶ ἐν* Τραχιν. 116 *„Οὕτω δὲ τὸν Καδμογενῆ στρέφει, τὸ δ' αὖξει βιότου πολύπονον, ὥσπερ πέλαγος Κρήσιον„. καὶ* Αἰσχύλ. *ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 326 *„οἰκτρὸν γὰρ πόλιν ὧδ' ὠγυγίαν Ἅιδᾳ προϊάψαι, τὰς δὲ κεχειρωμένας ἄγεσθαι, νέας τε καὶ παλαιάς„.*

5) *Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν ἐκκεκηρύχθαι τάφῳ, ὁ δὲ* Musgrave *ἔγραψεν ἐκκεκήρυκται τάφῳ, ὅπερ ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι. Πιθανώτερον ὅμως ὁ* Nauck *τὸ τάφῳ τρέπει εἰς λέγω κατά τινα παρῳδίαν τοῦ φιλοσόφου Καρνεάδου „τοῦτον σχολῆς τῆδ' ἐκκεκηρῦχθαι λέγω„. Ὁ Κρέων ἤθελε νὰ συνδέσῃ τὰ κατὰ τοὺς δύο ἀδελφοὺς μετὰ τοῦ κηρύξας ἔχω, ὡς ἐν στίχ.* 194 *„Ἐτεοκλέα μέν, — τὸν δ' αὖ ξύναιμον„. Ἐπειδὴ δὲ διέτριψε πολὺ περὶ τὸν Πολυνείκη, διεσκοτίσθη ἡ ἐξάρτησις καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἐκκεκηρῦχθαι λέγω.*

6) *Ἡ ὁμαλὴ σειρὰ τῶν λέξεων (δηλαδὴ ἄνευ μεταθέσεων) ἤθελεν εἶναι· καὶ (ἐᾶν) αἰκισθέντ' ἰδεῖν δέμας ἐδεστὸν πρὸς οἰωνῶν καὶ πρὸς κυνῶν.*

7) *Εἶναι πτώσεως αἰτιατικῆς ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἰδεῖν.*

8) *Τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἐπι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιόνδ' [1] *ἐμὸν φρόνημα, κοὔποτ' ἐκ γ' ἐμοῦ*
τιμὴν προέξουσ' [2] *οἱ κακοὶ τῶν ἐνδίκων.*
ἀλλ' ὅς τις εὔνους τῇδε τῇ πόλει, θανὼν 205
καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμήσεται [3].

ΧΟΡΟΣ

Σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως Κρέον,

θέτου ἐδεστὸν ἔχοντος παθητικὴν σημασίαν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 830 "*καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν του κατοπτευθεὶς πάρος ῥιφθῶ κυσὶ πρόβλητος οἰωνοῖς θ' ἕλωρ*„. *Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἐφοβοῦντο μᾶλλον τὸ ἄταφον καὶ τὴν βορὰν τοῦ πτώματος ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων ἢ αὐτὸν τὸν θάνατον Ἰλιάδ. Α,* 4 "*αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσι*„ *Παράβαλλ. Αἰσχύλ. Ἱκέτ.* 800.

[2]) *Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸν Πολυνείκη. Σημειωτέον, ὅτι πολλοὶ ἐκδόται προτιμῶσι τὸ αἰκισθέν τ', ὅπερ εὕρηται ἐν ἑνὶ χειρογράφῳ.*

[1]) *Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀρχῶν τοῦ τυράννου, ἤτις ἤρξατο ἐκ τοῦ στίχου* 174

[2]) *Τὸ ῥῆμα τοῦτο σπανίως μεταχειρίζονται οἱ τραγικοί, οἱ ἄλλοι ὅμως συγγραφεῖς συχνάκις. Θὰ προτιμηθῶσιν οἱ κακοὶ ἀπὸ τοὺς δικαίους. Λίαν σαφῶς ἑρμηνεύει τὸ προκείμενον χωρίον ὁ κ. Σεμιτέλος· "Τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ῥητορικὴ ὑπερβολή, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἀπῄτει νὰ προτιμηθῇ ὁ Πολυνείκης τοῦ Ἐτεοκλέους, ἀλλ' ἴσαι νὰ ἀπονεμηθῶσι αὐτῷ θανόντι τιμαί. Ἀλλ' ὅμως τοῦτο φαίνεται ἐννοῶν ὁ Κρέων, ὅτι, ὅταν ἴση τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ἀπονεμηθῇ τιμή, μειονεκτοῦσι μὲν οἱ ἀγαθοί, δικαιούμενοι νὰ λάχωσι μείζονος τῶν κακῶν τιμῆς, πλεονεκτοῦσι δὲ οἱ κακοὶ τῶν ἀγαθῶν, οὐδεμιᾶς ἄξιοι ὄντες τιμῆς*„

[3]) *Ὁ μέσος μέλλων οὐχὶ σπανίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔχει παθητικὴν σημασίαν Ἰλιάδ. Ν,* 100 "*θαῦμα — ὅ οὔποτ' ἔγωγε τελευτήσεσθαι ἔφασκον*„ *Σοφοκλ. Ἀντιγόν.* 890 "*μετοικίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται*„. *Ἡλέκτρ.* 1247 "*Οὐδέποτε λησόμενον ἀμέτερον οἷον ἔφυ κακόν*„. *Παράβαλλ. Ἡρόδοτ.* v, 35. *Θουκυδ. Ι,* 142. *Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ.* VII, 3. 3.

[4]) *Ὁ χορὸς δὲν τολμᾷ μὲν νὰ ἀντείπῃ εἰς τὸν Κρέοντα, προτάσσων ὅμως τὸ σοὶ ὑποδεικνύει, ὅτι ἄλλοι ἄλλως περὶ τούτου κρίνουσιν. Ὁ* Boeckh *καὶ ἐν τῇ βραχύτητι τῆς ἐκφράσεως ἀνευρίσκει κρυφίαν ἀποδοκιμασίαν τοῦ χοροῦ. Διότι ὁ κρυφίως ἀποδοκιμάζων συνήθως διὰ βραχέων ἀποκρίνεται. Τὸ ταῦτ' ὁ* Brunck *ἔτρεψεν εἰς ταῦτ', ὅπερ ὁ κ. Σεμιτέλος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐδέξατο ἐξηγῶν τὰ αὐτὰ ἐμοὶ ἢ ἡμῖν, δηλ. τὰ αὐτὰ ἀρέσκουσι καὶ εἰς τὸν χορόν. Νομίζομεν, ὅτι τοιαύτη παράλειψις δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, ταὐτὰ σοὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν[1] τῇδε δύσνουν καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει.
νόμῳ δὲ χρῆσθαι παντί πού γ' ἐνεστί σοι[2]
καὶ τῶν θανόντων χὠπόσοι ζῶμεν πέρι[3]. 210

κἀμοὶ ἀρέσκει. Προτιμᾷ δὲ τὴν διόρθωσιν, διότι νομίζει ὅτι ὁ χορὸς ἐπιδοκιμάζει τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος, ὅπως μείνῃ ἄταφον τὸ σῶμα τοῦ Πολυνείκους· "Προσποιοῦντες δὲ οἱ νεώτεροι ὑπομνηματισταὶ τῷ χορῷ ἀποδοκιμασίαν τοῦ κηρύγματος τοῦ Κρέοντος, προσποιοῦσιν αὐτῷ πρᾶγμα ἀλλότριον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Διότι οὐδαμοῦ ἐμφαίνεται τοῦτο δι' ὅλου τοῦ δράματος, ἀλλ' ὁ χορὸς πλανᾶται(!) μετὰ τοῦ Κρέοντος, μέχρις οὗ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Τειρεσίου ἀνέῳξε τὰ ὄμματα τῆς διανοίας καὶ ἤρξατο νὰ βλέπῃ ἄλλως τὰ πράγματα ἢ ὡς προτοῦ ἔβλεπεν αὐτά„. Ἡ γνώμη αὕτη, ἣν καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ὑποστηρίζει, δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθὴ διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι ἡ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων συνείδησις, ἣν ἐκπροσωπεῖ ὁ χορός, τὸ ἄταφον τῶν νεκρῶν ὡς ἀνόσιον ἀπεδοκίμαζεν. Ὁ κ. συνάδελφος λέγει, ὅτι ἡ ἀποδοκιμασία εἶναι ἀλλοτρία τοῦ χαρακτῆρος τοῦ χοροῦ. Ἀλλὰ πάντα τὰ ἐφεξῆς ἀποδοκιμαστικὰ εἶναι καὶ δὴ τὴν παράβασιν τοῦ κηρύγματος εἰκονίζει ὁ χορὸς οὐχὶ ὡς κακήν, ἀλλ' ὡς ἀπροσδόκητον διὰ τὸν φόβον (στίχ. 220). Ὅτι ὁ χορὸς ἀποδοκιμάζει τὴν ἀνοσίαν πρᾶξιν, πρόδηλον καὶ ἐκ τοῦ στίχ. 276, ἔνθα τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκους θεωρεῖ ὡς θεήλατον. Ἀλλ' ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ, ὅτι ἂν ὁ χορὸς ἐξεδήλου ἀπαρέσκειαν, ἤθελε διεγείρει τὴν ὀργὴν τοῦ Κρέοντος, ἐκτὸς ἂν οὗτος δὲν εἶχε τὴν ὀξύτητα τῆς διανοίας. Νομίζομεν, ὅτι ἡ παρανόησις συμβαίνει διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως τοῦ χοροῦ. Ἄλλως τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα εἶναι μεστὸν τοιούτων παρανοήσεων. Μόνον τὸν Κρέοντα τὸν διακρινόμενον διὰ τὴν ἀμβλυωπίαν αὐτοῦ θέλει νὰ ἀπαλλάξῃ τῆς παρανοήσεως ὁ ἡμέτερος συνάδελφος;

[1]) Ἡ βραχυλογικὴ αὕτη φράσις παρέσχε πράγματα τοῖς τε κριτικοῖς καὶ τοῖς ἑρμηνευταῖς. Ὁ Dindorf διορθοῖ τὸ καὶ εἰς κἀς, δηλαδὴ εἰς τὸν δύσνουν καὶ εἰς τὸν εὐμενῆ· Ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι τὸ ἁμάρτημα κεῖται ἐν τῇ φράσει, σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει. Ὁ Martin τὸ Κρέον εἰς ποιεῖν μετέβαλεν. Ἡ διόρθωσις αὕτη δέν μοι φαίνεται ἀδόκιμος, ὥστε, ἂν ἠθέλομεν νὰ διορθώσωμεν τὸ χωρίον, ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν αὐτήν. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ἐννοήσωμεν ἐξωθεν τὸ ἀπαρέμφατον ποιεῖν ἄνευ διορθώσεως.

[2]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πού τ' ἔνεστι, ὁ δὲ Dindorf διορθοῖ εἰς παντί που πάρεστί σοι, ὅπερ δὲν φαίνεται ἀναγκαῖον. Ἀρκεῖ νὰ τρέψωμεν τὸ τ εἰς γ. Ὁ Boeckh ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἀνευρίσκει ἐλαφράν τινα εἰρωνείαν.

[3]) Ὁ χορὸς δεικνύει τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἄνακτος, ἥτις δὲν φαίνεται ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν. Ἴσως ὁ δημοκρατικὸς ποιητὴς ἐκ προθέσεως ἐταπείνωσε τοὺς ὑπηκόους πρὸ τοῦ ἄνακτος, ὅπως κακίσῃ τὸ μοναρχικὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Ὡς[1] ἂν σκοποὶ νῦν ἦτε τῶν εἰρημένων. 215

ΧΟΡΟΣ

Νεωτέρῳ τῳ τοῦτο βαστάζειν[2] πρόθες.

ΚΡΕΩΝ

Ἀλλ' εἶσ' ἕτοιμοι τοῦ νεκροῦ γ' ἐπίσκοποι[3].

ΧΟΡΟΣ

Τί δῆτ', ἂν ἄλλῳ[4] τοῦτ' ἐπεντέλλοις[5] ἔτι;

πολίτευμα. Ἡ περὶ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ πρῶτον καὶ εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ὅπερ ἀνέλυσεν.

[1]) Αὕτη εἶναι ἡ τῶν χειρογράφων γραφή, εἰς ἣν οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν. Ὁ μὲν Schneidewin ἐνταῦθα περιέμενε τὸν στίχον οὕτωσί· Καλῶς· σκοποὶ νῦν ἔστε τῶν εἰρημένων, ὁ δὲ Dindorf μετά τινος τόλμης μετέβαλεν αὐτὸν εἰς, πῶς ἂν σκοποὶ νῦν εἶτε τῶν εἰρημένων; καὶ ὁ Todt προτείνει, ὅπως γραφῇ σκοποὶ δ' ἔσεσθε. Οἱ διορθωταὶ πειρῶνται νὰ ἄρωσι τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ ὡς φέρεται εἰς ὑποτακτικὴν, ἐν ᾧ περιεμένομεν ὁριστικήν, ὡς τοῦτο γίνεται μετὰ τὰ ῥήματα τὰ δηλοῦντα παρακέλευσιν ἢ παραίνεσιν. Κατὰ τὸν γραμματικὸν Kühner δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῇ τὸ χωρίον, ἀλλὰ νὰ ἐξυπακούσωμεν τὸ ὁρᾶτε ἢ σκοπεῖτε. Ἐκδόται τινὲς νομίζοτσιν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κρέοντος διακόπτεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ καὶ διὰ τοῦτο θέτουσι γραμμὴν μετὰ τὴν λέξιν εἰρήμενων. Ὁ Κρέων παρατηρήσας, ὅτι οἱ Θηβαῖοι γέροντες εἶναι εὐπειθεῖς, προτρέπει αὐτοὺς νὰ ἦναι ἐπιτηρηταὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως λέγει ἀσαφῶς, γεννᾶται παρανόησις, αἱ δὲ παρανοήσεις ἐν τῷ θεάτρῳ ἔχουσί τι ἡδύ.

[2]) Τὸ ῥῆμα σημαίνει, ὅτι καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ, δηλ. ἀνέχω, στηρίζω, φέρω ἐπάνω μου. Οὕτως ἡ φύλαξις εἰκονίζεται ὡς βάρος τι, ὅπερ οἱ γέροντες δὲν θέλουσι νὰ ὑποβαστάξωσιν. Καὶ ἡ ὑπεκφυγὴ αὕτη τοῦ χοροῦ δηλοῖ, ὅτι οὗτος μετὰ ψυχρότητος ἀποδέχεται τὸ ψήφισμα τοῦ Κρέοντος.

[3]) Ἐπίσκοπος ἐνταῦθα εἶναι ὁ φύλαξ. Ὁ Κρέων διὰ τὴν παρανόησιν τῶν γερόντων ἠναγκάσθη νὰ δηλώσῃ τὴν ἔννοιαν σαφέστερον.

[4]) Τινὲς προτιμῶσι τὴν γραφὴν ἄλλο, ἥτις δὲν ἀρέσκει ἡμῖν διότι ὁ λόγος εἶναι μᾶλλον περὶ ἄλλου προσώπου. Εἶναι σύμπτυξις δύο προτάσεων, αἵτινες ἤθελον ἔχει οὕτωσί· τί δῆτ' ἂν εἴη τοῦτο, ὃ ἄλλῳ ἐπεντέλλοις ἔτι;

[5]) Ἡ ἐν τῷ ῥήματι πρόθεσις σημαίνει προσθήκην· τί λοιπὸν εἰς ἄλλον δύνασαι νὰ διατάξῃς περισσότερον;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Τὸ μὴ 'πιχωρεῖν[1] *τοῖς ἀπιστοῦσιν*[2] *τάδε.*

ΧΟΡΟΣ

Οὐκ ἔστιν οὕτω μῶρος[3]*, ὃς θανεῖν ἐρᾷ.* 220

ΚΡΕΩΝ

Καὶ μὴν ὁ μισθός γ' οὑτος[4]*· ἀλλ' ὑπ' ἐλπίδων*[5]
ἄνδρας τὸ κέρδος πολλάκις διώλεσεν[6].

ΦΥΛΑΞ[7].

Ἄναξ, ἐρῶ[8] *μὲν οὐχ ὅπως τάχους ὕπο*

[1]) Ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου τὸ ἐπεντέλλω. Τὸ ἐπιχωρεῖν ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτρέπειν.

[2]) Τὸ ἀπιστεῖν εἶναι ἰσοδύναμον τῷ ἀπειθεῖν, ὡς καὶ ἐν στιχ. 381 "οὐ δή που σέ γ' ἀπιστοῦσαν τοῖς βασιλείοισιν ἄγουσι νόμοις καὶ ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες;„

[3]) Ἀττικῶς ἀντὶ μωρός. Μετὰ τὰς λέξεις οὕτω, ὧδε, τηλικοῦτος καὶ τοιοῦτος τίθεται ἐνίοτε ἡ ἀντωνυμία, ὃς ἢ ὅστις ἀντὶ τοῦ ὥστε Ἡρόδ. IV, 52 "Κρήνη πικρή, οὕτω δή τι ἐοῦσα πικρή, ἥ, μεγάθεϊ σμικρὴ ἐοῦσα, κιρνᾷ τὸν Ὕπανιν„. Πλάτ. ἐν Πολιτ. II, 360· "οὐδεὶς ἂν γένοιτο οὕτως ἀδαμάντινος, ὃς ἂν μένοιεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ„. Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. II, 5, 12. Ὁ Κρέων ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ πρὸς τοὺς γέροντας δὲν εἶπε περὶ τιμωρίας τοῦ παραβάτου τοῦ κηρύγματος. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἐγίνωσκε ταύτην ἐκ τοῦ κηρύγματος στίχ. 36.

[4]) Δηλαδὴ μισθὸς τῆς παραβάσεως τοῦ κηρύγματος ἔσται θάνατος.

[5]) Εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸν αἴτιον. Διὰ τῆς προσθήκης τῆς φράσεως ταύτης δηλοῦται, ὅτι καὶ τὸ κέρδος δὲν εἶναι ἀσφαλές, ἀλλὰ μόνον ἐλπίδες κέρδους. Καὶ ὁ Ἀριστώνυμος παρὰ Στοβαίῳ ἐν Ἀνθολογ. 110, 21 λέγει "αἱ πονηραὶ ἐλπίδες ὥσπερ οἱ κακοὶ ὁδηγοὶ ἐπὶ τὰ ἁμαρτήματα ἄγουσιν„. Ὁ Nauck εὑρίσκων τὴν φράσιν ἀσαφῆ προτείνει, ὅπως γραφῇ ὑπαργύρους.

[6]) Εἶναι ἐμπειρικὸς ἀόριστος, ὅστις ὡς διὰ τῆς πείρας βεβαιῶν τὸ ὑπὸ τοῦ ῥήματος δηλούμενον σημαίνει τι θετικώτερον τοῦ ἐνεστῶτος. Οὕτως οὐδεὶς ἀποβλέπει εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ἐν ᾧ οἱ θεαταὶ ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ δράματος γινώσκουσιν, ὅτι οὐχὶ κέρδος, ἀλλ' εὐσεβὲς καθῆκον ὠθεῖ αὐτήν, ὅπως θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ.

[7]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἡ γραφὴ Ἄγγελος, ἀλλ' ὁ Brunck ἀντικατέστησε τὸ Φύλαξ, ὅπερ καὶ ἔν τινι χειρογράφῳ φέρεται, πρὸς διαστολὴν τοῦ ἐν στιχ. 1155 ἀγγέλου. Μάλα ἐπιτυχῶς ὁ Σοφοκλῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύσπνους[1] ἱκάνω, κοῦφον ἐξάρας πόδα.
πολλὰς γὰρ ἔσχον φροντίδων ἐπιστάσεις[2],
ὁδοῖς[3] κυκλῶν ἐμαυτὸν εἰς ἀναστροφήν[4].
ψυχὴ[5] γὰρ ἡδὺ πολλά μοι μυθουμένη[6]·
τάλας, τί χωρεῖς οἷ μολὼν δώσεις δίκην[7];
τλήμων, μενεῖς αὖ;[8] κεἰ τάδ'[9] εἴσεται Κρέων
ἄλλου παρ' ἀνδρός, πῶς σὺ δῆτ' οὐκ ἀλγυνεῖ;[10]

ἀπεικονίζει τὴν ἁπλότητα τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. Ἐν τῇ κουφότητι τοῦ φύλακος ὑπάρχουσι πολλὰ τὰ γελοῖα, ἅπερ ἐπιχέουσιν εὐθυμίαν εἰς τοὺς θεατάς. Τὴν ἀνάμιξιν τοῦ γελοίου καὶ τραγικοῦ οἱ νεώτεροι ἐπιτηδεύονται ἐν μείζονι βαθμῷ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβὴς ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Σεμιτέλου, ὅτι ἡ ἀνάμιξις τοῦ τραγικοῦ καὶ κωμικοῦ "εἶνε ἀλλοτρία τῆς παλαιᾶς δραματικῆς τέχνης, ἥτις διέκρινεν αὐστηρῶς ἀπ' ἀλλήλων τὰ εἴδη τοῦ δράματος καὶ ἀμιγῆ ἐτήρει αὐτά„· διότι ἡ ἀνάμιξις ὑπάρχει ἐν τῇ ἱλαροτραγῳδίᾳ, ὡς δύναται νὰ ἴδῃ ἐν τῇ Ἀλκήστιδι τοῦ Εὐριπίδου.

[1]) Δύσπνους εἶναι ὁ βαρέως καὶ δυσκόλως ἀναπνέων. Ὁ φύλαξ ἦλθε δύσπνους πρὸς τὸν Κρέοντα, ἡ αἰτία ὅμως δὲν κεῖται ἐν τῇ ταχύτητι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγωνίᾳ καὶ τῷ φόβῳ.

[2]) Ἡ λέξις ἐπίστασις ἔχουσα ἐνεργητικὴν σημασίαν (ἐκ τοῦ ἐφίστημι) σημαίνει διακώλυσιν, παῦσιν, μέσην δὲ (ἐκ τοῦ ἐφίσταμαι) σημαίνει ἀργοπορίαν, διατριβήν. Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. II, 4, 26 "ὅσον χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσειε, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίστασιν„. Πλούταρχ. ἐν Ἠθικ. 861 "τὸ συνεχὲς τῆς πορείας καὶ μὴ πολλὰς διὰ μέσου ποιούμενον ἐπιστάσεις„

[3]) Εἶναι δοτικὴ τοπική.

[4]) Ἡ εἰς μετὰ αἰτιατικῆς ἐνταῦθα σημαίνει τελικὸν αἴτιον. Τὸ ὄνομα δηλοῖ στροφὴν εἰς τὸν τόπον, ἐξ οὗ ὥρμησεν.

[5]) Ὁ φύλαξ εἶναι οὕτως ἁπλοῦς, ὥστε εἰσάγει τὸν Κρέοντα εἰς τὰς μυχίας τῆς διανοίας αὐτοῦ κινήσεις.

[6]) Εἶναι εἴδός τι πλεονασμοῦ, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 755 "ὡς ἔφη λέγων„.

[7]) Παθητικὸν τοῦ λαμβάνειν δίκην.

[8]) Διὰ τῶν φράσεων τούτων θέλει ὁ ποιητὴς νὰ ἀπεικονίσῃ τὰς ἀντιθέτους ἰδέας, αἵτινες ἐπήρχοντο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ φύλακος.

[9]) Δηλαδὴ ταῦτα, ἅπερ ὁ φύλαξ εἶχεν ἐν τῷ νῷ, ἵνα εἴπῃ τῷ Κρέοντι.

[10]) Ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα ἔχει παθητικὴν σημασίαν ἀντὶ τοῦ τιμωρηθήσῃ ἢ ἀντὶ τοῦ κλαύσει ἢ ὀλιμώξει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιαῦθ' ἑλίσσων ἦνυτον[1] σχολῇ ταχύς[2],
χοὔτως ὁδὸς βραχεῖα γίγνεται μακρά[3].
τέλος γε μέντοι δεῦρ' ἐνίκησεν μολεῖν[4]
σοί· κεἰ τὸ μηδὲν[5] ἐξερῶ, φράσω δ' ὅμως·
τῆς ἐλπίδος γὰρ ἔρχομαι δεδραγμένος[6] 235
τὸ μὴ παθεῖν[7] ἂν ἄλλο πλὴν τὸ μόρσιμον[8].

[1]) Ἐννόησον ἔξωθεν ὁδὸν ἢ πόρειαν.

[2]) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσι βραδύς, ὁ δὲ Σχολιαστὴς ταχύς, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον· «Καίτοι ταχὺς ὤν, βραδέως ἦνυον τὴν ὁδόν». Ἕρμοζεν εἰς τὸ ἦθος τοῦ κούφου φύλακος νὰ ἐπαινέσῃ ἑαυτόν. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἐκδοτῶν διατηροῦσι τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων.

[3]) Ὁ φύλαξ ἐκ τῆς εἰδικῆς περιστάσεως ἀνυψώθη εἰς γενικὸν συμπέρασμα κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ποιοῦσιν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι.

[4]) Τὸ ἀπαρέμφατον ἐπέχει θέσιν ὀνόματος, ὡς Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 188 "καὶ παρ' ἄκοντας ἦλθε σωφρονεῖν" Ἡρόδοτ. III, 71 "ἐπεί τε δὲ εἰς Δαρεῖον ἀπίκετο γνώμην ἀποφαίνεσθαι". Τὸ ἐνίκησεν ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ τῷ ἔδοξεν.

[5]) Ὁ Schneidewin μετ' ἄλλων συνδέει τὸ σοὶ μετὰ τοῦ φράσω, ὅπερ δὲν φαίνεταί μοι πιθανόν. Πιθανώτερον συνδέεται τῷ μολεῖν.

[6]) Οἱ ἀρχαῖοι συχνάκις θέτουσι τὸ ἄρθρον μετὰ τοῦ οὐδὲν καὶ μηδὲν πρὸς μείζονα ἔμφασιν, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 1231 "ὅτ' οὐδὲν ὢν τοῦ μηδὲν ἀντέστης ὕπερ" καὶ 1272 "ἤδη τὸ μηδὲν ὄντος" Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 168 "γέροντος — τὸ μηδὲν ὄντος" ἐν Τρῳάς. 415 "ἀτὰρ τὰ σεμνὰ καὶ δοκήμασιν σοφὰ οὐδέν τι κρείσσω τῶν τὸ μηδὲν ἦν ἄρα". Ὁ φύλαξ τὴν ἀγγελίαν αὐτοῦ ὀνομάζει τὸ μηδέν, διότι οὗτος δὲν γινώσκει τοὺς παραβάντας τὸ κήρυγμα.

[7]) Ἄλλοι προτιμῶσι τὸ πεφαρμένος ἢ πεφραγμένος, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν τὸ δεδραγμένος = ἁπλῶς ἐχόμενος.

[8]) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐλπίδος δεδραγμένος, ὅπερ ἰσοδυμεῖ πρὸς τὸ ἐλπίζων. Ἐνταῦθα ἠδύνατο νὰ θέσῃ τὸ ἀπαρέμφατον ἄνευ ἄρθρου, ἀλλὰ παράλληλα ὑπάρχουσιν ἄπειρα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Θουκυδ. II, 58 "τὸ μὲν προσταλαιπωρεῖν τῷ δόξαντι καλῷ οὐδεὶς πρόθυμος ἦν" Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VII, 1, 8. "τὸ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσιν οὗτοι μὲν κράτιστοι κατὰ γῆν, ὑμεῖς δὲ κατὰ θάλατταν". Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 78 "τὸ δὲ βίᾳ πολιτῶν δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος".

[9]) Μόρσιμον (ἐκ τοῦ μόρος = μοῖρα) σημαίνει τὸ εἱμαρμένον, τὸ πεπρωμένον. Ὁλόκληρος μὲν ἡ ἀρχαιότης, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ τῆς κατωτέρας διανοητικῆς ἀναπτύξεως ἄνθρωποι ἐτίμων τὴν τύχην. Ὁ Σωκράτης τὴν πίστιν ταύτην ἀποδίδει ταῖς γυναιξί, παρὰ Πλάτ. ἐν Γοργ. 512 Ε "πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν ὅτι τὴν εἱμαρμένην οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστιν, ἀνθ' οὑ[1] τήνδ' ἔχεις ἀθυμίαν;

ΦΥΛΑΞ.

Φράσαι θέλω σοι πρῶτα τἀμαυτοῦ· τὸ γὰρ
πρᾶγμ' οὔτ' ἔδρασ', οὔτ' εἶδον ὅστις ἦν ὁ δρῶν[2],
οὐδ' ἂν δικαίως ἐς κακὸν πέσοιμί τι 240

ΚΡΕΩΝ.

Εὖ γε στοχάζει[3] κἀποφράγνυσαι[4] κύκλῳ
τὸ πρᾶγμα· δηλοῖς δ' ὡς[5] τι σημανῶν νέον.

[1]) Ἡ ἀντὶ μετὰ γενικῆς περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ αἰτίου, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 586 "δίδαξον, ἀνθ' ὅτου τὰ νῦν αἴσχιστα πάντων ἔργα δρῶσα τυγχάνεις„.

[2]) Τὸ αὐτὸ ἠδύναντο νὰ εἴπωσι καὶ πάντες οἱ φύλακες περὶ ἑαυτῶν, διότι οὐδεὶς ἐγίνωσκε περὶ τοῦ πράγματος, 266 "καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν, τὸ μήτε δρᾶσαι μήτε τῳ ξυνειδέναι τὸ πρᾶγμα βουλεύσαντι μηδ' εἰργασμένῳ„. Ὁ φύλαξ ὅμως φροντίζει μόνον περὶ ἑαυτοῦ.

[3]) Ἡ φράσις αὕτη παρέσχε πράγματα τοῖς κριτικοῖς καὶ ἑρμηνευταῖς καὶ πολλαὶ ἐγένοντο διορθώσεις. Ὁ μὲν Jacobs θέλει νὰ διορθώσωμεν στεγάζει, ὁ δὲ Emperius σκεπάζει, ἄλλοι δὲ στοχίζει, καὶ ὁ Bergk τί φροιμιάζῃ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔχει ὑπ' ὄψει τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Ῥητορ. III, 14, ἔνθα ὁ φιλόσοφος λέγει· "καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες ἢ δοκοῦντες (φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις) πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν ἢ ἐν τῷ πράγματι· διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται„. Ἂν ἐμέλλομεν νὰ δεχθῶμεν διόρθωσίν τινα, ἡ τελευταία ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ· διότι καὶ ὁ Εὐριπίδης λέγει ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1162 "τί φροιμιάζει νευχμόν;„. Δύναται ὅμως νὰ διατηρηθῇ καὶ ἡ ὑπάρχουσα γραφή, δηλ καλῶς ἀποβλέπεις πρὸς τὸν σκοπόν σου, ὅπως μὴ τιμωρηθῇς. Βεβαίως ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ καί τις γενική, ἀλλὰ δύναται νὰ παραλειφθῇ.

[4]) Περιφράσσεις τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ συμφέρον σου. Ὁ Κρέων λέγει ὡσεὶ ἐγίνωσκε τὴν πρᾶξιν, περὶ ἧς πρόκειται λέγει δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὴν φράσιν τοῦ φύλακος "τὸ γὰρ πρᾶγμ' οὔτ' ἔδρασ' οὔτ' εἶδον„.

[5]) Συνήθως τὰ ῥήματα εἰδέναι, νοεῖν, διακεῖσθαι τὴν γνώμην, ἔχειν γνώμην, ἐπίστασθαι καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται μετοχῇ μετὰ τοῦ ὡς, Ἡρόδοτ. I, 91 "τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος ὡς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοισι ἄλους τῆς πεπρωμένης.„ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 281 "ὡς ὧδ' ἐχόντων τῶνδ' ἐπίστασθαί σε χρή„. Ὁμοίαν σύνταξιν δέχεται καὶ τὸ δηλοῦν, ὡς ἐν Αἴαντ. 326 "δῆλός ἐστιν ὥς τι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ.

Τὰ δεινὰ γάρ[1] *τοι προστίθησ' ὄκνον πολύν.*

ΚΡΕΩΝ.

Οὔκουν ἐρεῖς[2] *ποτ', εἶτ' ἀπαλλαχθεὶς*[3] *ἄπει;*

ΦΥΛΑΞ.

Καὶ δὴ λέγω[4] *σοι· τὸν*[5] *νεκρόν τις ἀρτίως* 245
θάψας βέβηκε κἀπὶ χρωτὶ διψίαν[6]

δρασείων κακόν„ καὶ ἄνευ τοῦ ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν 20 "δηλοῖς γάρ τι καλχαίνουσ' ἔπος„. Ὁ κ. Σεμιτέλος μάτην προσκρούσας εἰς τὴν λέξιν *νέον* διορθοῖ τὸν ὅλον στίχον εἰς *τί πρᾶγα δ' ἦλθες ἄστυ σημανῶν νέον*; Δὲν δύναται δὲ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ *νέον* κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν, διότι πρὸ πολλοῦ ἦτο φανερόν, ὅτι ὁ φύλαξ ἤρχετο νέον τι νὰ σημάνῃ, δὲν λαμβάνει δὲ τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ δεινὸν διὰ τὸν λόγον· "Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐκδοχὴ οὐχὶ εὐθὺς ἐπέρχεται τῷ ἀκροατῇ ἢ ἀναγνώστῃ, ἀλλὰ μετά τινα σκέψιν„. Παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις βεβαίως ἡ τοιαύτη σημασία ἐπέρχεται μετὰ σκέψιν, οὐχὶ δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, παρ' οἷς τὸ νέον ἀπειράκις σημαίνει κακόν. Ἂν δὲ διὰ τοιοῦτον λόγον ἦτο πρέπον νὰ διορθῶμεν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἠθέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ ποιήσωμην ἀπείρους διορθώσεις,

[1]) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· βεβαίως πράττω τοῦτο· διότι τὰ δεινὰ προσθέτουσι μεγάλην δειλίαν.

[2]) Ὁ μέλλων τῆς ὁριστικῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς προστατικήν· ἀλλ' ἡ φράσις δεικνύει, ὅτι πρέπει νὰ γείνῃ μετὰ ταχύτητος, ὡς Πλάτ. ἐν Γοργ. 456 Ε "οὔκουν ἀποδείξεις τοὺς ῥήτορας νοῦν ἔχοντας; „ ἐν Συμποσ. 201 Ε "οὐκ εὐφημήσεις; „ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 75 "οὐ σῖγ' ἀνέξει, μηδὲ δειλίαν ἀρεῖ; „. Ἐπειδὴ ὁ φύλαξ ἤρξατο μακρὰ προοιμιαζόμενος, ὁ Κρέων δὲν δύναται ἐπὶ πλέον νὰ ὑπομένῃ, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τάχεως, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής "Τοῦ ἀγγέλου περιπλέκοντος τὸν λόγον, καὶ εὐλαβουμένου σημῆναι τὸ πραχθέν, ἐπιθυμῶν ὁ Κρέων ἀκοῦσαι εὔελπιν αὐτὸν ποιεῖ ὡς ὅτι οὐδὲν πείσεται „.

[3]) Τὸ ἀπαλλαχθεὶς ἔχει τι προσβλητικόν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 972 "φεῦγ' ὡς τάχιστα τῆσδ' ἀπαλλαχθεὶς χθονός„.

[4]) Ὅμοιόν τι ὑπάρχει ἐν Ἠλέκτρ. 317 "καὶ δὴ σ' ἐρωτῶ· τοῦ καταγνήτου τί φῄς; „.

[5]) Δὲν συνδέεται τῷ ἡγουμένῳ ὡς ἐπεξήγησις.

[6]) Δηλαδὴ ξηράν, στεγνὴν γῆν. Ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ὁ Αἰσχύλος μεταχειρίζεται τὸ διψὰς ἐν Ἱκέτισ. 785 "τὸ πᾶν δ' ἄφαντος ἄμ' πνοαῖς διψὰς ὡς κόνις ἄτερθε πτερύγων ὀλοίμαν.„ Καὶ ἐν Ἀγαμέμν. 495.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κόνιν παλύνας[1] κἀφαγιστεύσας[2], ἃ χρή.

ΚΡΕΩΝ.

Τί φῄς;[3] τίς ἀνδρῶν[4] ἦν ὁ τολμήσας τάδε;

ΦΥΛΑΞ.

Οὐκ οἶδ'· ἐκεῖ γὰρ οὔτε του γενῆδος ἦν[5]
πλῆγμ', οὐ[6] δικέλλης[7] ἐκβολή· στύφλος[8] δὲ γῆ
καὶ χέρσος, ἀρρῶξ οὐδ' ἐπημαξευμένη[9]
τροχοῖσιν, ἀλλ' ἄσημος οὐργάτης τις[10] ἦν.

Παλύνω σημαίνει ἐπιπάσσω, λέγομεν, πασπαλίζω, Ἰλιάδ. ἢ νιφετόν, ὅτε πέρ τε χιὼν εν ἀρούρας „. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπί-, ὅτι τὸ ἐπιπάσσειν κόνιν ἐπὶ κρῶν εἶχε τὴν αὐτὴν δύναμιν, ὗτοι ἐθάπτοντο.

Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ ἄ-γιστος καὶ σημαίνει, ὅτι ἐκ-ὰ ἅγια ἢ ἱερὰ νόμιμα πρός τι, ταῦθα πρὸς τὸν νεκρόν. Ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι προῆλθεν ἐκ αγιστεύσας, ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ στεύσας. Τοῦτο ἐν τοῖς ἔμπρο-εῖπεν ἐφαγνίζειν.

Τοῦτο λέγει ὁ Κρέων μετὰ ης ἐκπλήξεως.

Ὁ τύραννος οὐδόλως ἀπο-εἰς γυναῖκας, ὡς καὶ ἐν τοῖς σθεν 222.

Γενῆς, ἶδος καὶ γενῆδος καὶ γένιδος σημαίνει τὴν ἀξίνην. έθη δέ, ὡς κερχνής, κερχνῆ-ριστοφάν. ἐν Ὄρνισι 1181 καὶ δμῆδες, Βριμῆδες, Χρυσῆδες.

Ἐν ᾧ προηγεῖται τὸ οὔτε, μόνον οὔ, ἀλλ' ὑπάρχουσι ὅμοια παραδείγματα, ὡς Οἰδ. ν. 972 " ὃς οὔτε βλάστας πω γενεθλίου πατρός, οὐ μητρὸς εἶχον „. καὶ Εὐριπιδ. ἐν Ἱππ. 133 " ὃς οὔτε πίστιν οὔτε μάντεων ὅπα ἔμεινας, οὐδ' ἤλεγξας, οὐ χρόνῳ μακρῷ σκέψιν γ' ἔνειμας „.

Δίκελλα εἶναι τὸ παρὰ τοῖς νεωτέροις καλούμενον δικέλλι, ὄργανον, δι' οὗ σκάπτομεν τὴν γῆν, ἔχον δύο μακρὰ ὀδόντια. Εἶναι γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου, ἡ δὲ φράσις σημαίνει χῶμα ἐκβεβλημένον ὑπὸ δικέλλης.

Αἱ λέξεις στύπος, στύπη, στυφελός, ἐξ οὗ τὸ στυφλὸς ἢ στύφλος, εἶναι συγγενεῖς. Τὸ ἐπίθετον σημαίνει σκληρός.

Ἐπαμαξεύω σημαίνει διέρχομαι διὰ τῆς ἁμάξης καὶ κάμνω αὐλακιὰς διὰ τῶν τροχῶν. Ὁ φύλαξ ἐπειράθη νὰ ἐξαντλήσῃ πάντα τὰ ἴχνη, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ ὁ δράσας. Ἐν ᾧ τὸ ὄνομα ἅμαξα δασύνεται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, τὸ σύνθετον δὲν ἔχει ἑαμαξεύω, ἀλλ' ἐπαμαξεύω, ὡς καὶ τὰ ἀντήλιος, ἀπηλιώτης, ἱππαρμοστής, λεύκιππος. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν ἀντηλιάδα.

Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία συν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως[1] δ' ὁ πρῶτος ἡμὶν ἡμεροσκόπος
δείκνυσι, πᾶσι θαῦμα[2] δυσχερὲς παρὴν.
ὁ μὲν[3] γὰρ ἠφανίστο, τυμβήρης[4] μὲν οὔ,
λεπτὴ δ', ἁγὸς φεύγοντος[5] ὡς, ἐπῆν κόνις.

τακτέα οὐχὶ τῷ ἐργάτης, ὡς πολλοὶ συντάσσουσιν, ἀλλὰ τῷ ἄσημος, ὡς σημήνῃ ἡ ἀντωνυμία συντάσσεται μετὰ ἐπιθέτων σημαινόντων ποιότητα, πλῆθος ἢ μέγεθος, Ἡρόδοτ. IV, 198 "δοκέει μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναί τις ἡ Λιβύη σπουδαίη„. Πλάτ. ἐν Πολιτ. Π, 358 *B* "ἐγώ τις, ὡς ἔοικε, δυσμαθής„ Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 726 "ὡς φιλόπολίς τις ἔσθ' ὁ δαίμων καὶ σοφός„.

[1]) Τὸ ὅπως ἐνταῦθα ἔχει χρονικὴν σημασίαν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τὸ καθώς. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ ἐν στίχ. 407 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 749 "Στρατὸς δ' ὅπως ὁρᾷ νιν ἐκπεπτωκότα δίφρων, ἀνωλόλυξε τὸν νεανίαν„. Οἱ φύλακες, ὅπως μὴ πάντες καταπονῶνται, διεῖλον τὸν χρόνον εἰς φυλακὰς καὶ ἐφύλαττον κατὰ διαδοχήν. Διὰ τοῦτο λέγει πρῶτον ἡμεροσκόπον. Κατὰ τὸν Belermann ἐπειδὴ τὸ πρῶτον κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐτέθησαν οἱ φύλακες, εἶναι ὁ πρῶτος φύλαξ. Λοιπὸν κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν ἡ Ἀντιγόνη ὄρθρου βαθέος προσῆλθεν εἰς τὸν νεκρὸν πρὶν παραστῇ φύλαξ τις· μόνον οὕτως ἐξηγεῖται, ὅτι αὕτη ἔμεινεν ἀπαρατήρητος. Καὶ ὅμως νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐξήγησις δὲν εἶναι πιθανή· διότι ἂν ἡ Ἀντιγόνη ἔθαπτε τὸν νεκρὸν πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν φυλάκων, οὔτε οὗτοι ἠδύναντο νὰ ἐλέγχωσιν ἀλλήλους, ὡς λέγεται ἐν τοῖς ἑξῆς, οὔτε ὁ Κρέων εἶχε δικαίωμα νὰ αἰτιᾶται τοὺς φύλακας, ἀλλ' ἑαυτόν, ὅτι βραδέως ἀπέστειλε τούτους. Ἡ Ἀντιγόνη ἔμεινεν ἀπαρατήρητος καὶ διὰ τὸν βαθὺν ὄρθρον, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν φυλάκων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἔριδος αὐτῶν τούτων.

[2]) Λίαν ἀπιθάνως ὁ Nauck εἰκάζει φάσμα. Δυσχερὲς εἶναι τὸ δυσεξήγητον, ὡς δεικνύει ἡ ἑπομένη αἰτιολογικὴ πρότασις.

[3]) Ὁ μὲν ἔχει τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ εἰς τὸ σημειῶσαι δέ, ὁ δὲ ἑπόμενος εἰς τὸ λεπτὴ δέ.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Οὐ κατὰ βάθος τεθαμμένος, ἀλλ' ὡς ἔχει ἐπιβεβλημένη ἦν ἡ ἄμμος. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν ὁ θάψας νόμου χάριν· οἱ γὰρ νεκρὸν ὁρῶντες ἄταφον καὶ μὴ ἐπαμησάμενοι κόνιν, ἐναγεῖς εἶναι ἐδόκουν. Ὥσπερ οὖν τὸ τῆς ἀσεβείας τις ἔγκλημα φεύγων λεπτὴν κόνιν ἐπιχέει τοῖς νεκροῖς, οὕτως οὖν καὶ ἐπάνω τοῦ Πολυνείκους· καὶ τοῦτο δὲ ἡ Ἀντιγόνη καθαρσίων ἕνεκα πεποίηται. Λόγος δέ, ὅτι Βουζύγης Ἀθήνησι κατηράσατο τοῖς περιορῶσιν ἄταφον σῶμα„.

[5]) Τὸ ὑποκείμενον τῆς γενικῆς ἀπολύτου σπανίως παραλείπεται· τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τὸ ὑποκείμενον ἦναι ἀόριστον, ὡς ἐνταῦθα, ἢ ἐννοῆται ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου. Εὐριπίδ. Ἀνδρομάχ. 100 "ἦν πάρος μὲν οὐκ ἐρῶ, τελουμένων δὲ (τῶν πραγμάτων) Δελφὶς εἴσεται πέτρα„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σημεῖα δ' οὔτε θηρὸς οὔτε του[1] κυνῶν
ἐλθόντος, οὐ σπασάντος· ἐξέφαινετο.
λόγοι δ' ἐν ἀλλήλοισιν ἐρρόθουν[2] κακοί,
φύλαξ ἐλέγχων φύλακα· κἂν ἐγίγνετο[3]
πληγὴ τελευτῶσ'[4], οὐδ' ὁ κωλύσων[5] παρῆν.
εἷς γάρ τις ἦν[6] ἕκαστος οὐξειργασμένος,

ουκυδ. I, 116 "Περικλῆς — ᾤχετο ἐπὶ τὰ τάχος ἐπὶ Καύνου καὶ Καρίας, προαγγελθέντων, ὅτι Φοίνισσαι νῆες ἐπ' αὐτοὺς πλέουσιν„. Εἶναι ὅμως δυνατὸν τὴν γενικὴν νὰ μὴ θεωρήσωμεν ὡς ἀπόλυτον, ἀλλ' ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ ὀνόματος κόνις, δηλ. κόνις τινὸς ὡς φεύγοντος ἄγους· διότι κόνις ἀνῆκεν εἰς τὸν θέλοντα νὰ φύγῃ τὸ ἄγος.

1) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία ἀνήκει καὶ εἰς τὸ προηγούμενον θηρός.

2) Ἂν τὸ χῶμα προήρχετο ἐκ κυνῶν ἢ θηρίων, ταῦτα ἤθελον καταλίπει ἴχνη ἐπὶ τῆς γῆς ἢ σημεῖα ἐπὶ τοῦ πτώματος.

3) Ῥόθος, ἐξ οὗ τὸ ῥοθέω, κυρίως σημαίνει τὸν ἦχον τὸν προερχόμενον ἐξ ὁρμητικῶς ῥέοντος ποταμοῦ. Συνεκδοχικῶς δὲ σημαίνει καὶ τὰς συγκεχυμένας φωνὰς ἀνθρώπων κατεχομένων ὑπ' ἀγανακτήσεως ἢ ἄλλου βιαίου πάθους.

4) Ἐνταῦθα ἔχει τὴν σύνταξιν, ὁποίαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν προηγεῖτο τὸ ἐρροθοῦμεν. Τὸ σχῆμα εἶναι ἀνακόλουθον. Ὅμοια παραδείγματα δὲν ἐλλείπουσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 200 "στάσεις τ' ἐν ἀλλήλοισιν ὠρθοῦντο, οἳ μὲν θέλοντες ἐκβαλεῖν ἕδρας Κρόνου, ὡς Ζεὺς ἀνάσσοι δῆθεν, οἳ δὲ τοὔμπαλιν„ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1462 "ἦν δ' ἔρις στρατηλάταις οἳ μὲν πατάξαι πρόσθε Πολυνείκην δορί, οἳ δ' ὡς θανόντων οὐδαμοῦ νίκη πέλοι„. Θουκυδ. IV, 23 "τὰ περὶ Πύλον ὑπ' ἀμφοτέρων κατὰ κράτος ἐπολεμεῖτο, Ἀθηναῖοι μὲν περιπλέοντες, Πελοποννήσιοι δὲ προσβολὰς ποιούμενοι„. καὶ Νόνν. Διονυσιακ. 37, 445 "ἦν δ' ἔρις ἀμφοτέρων ἑτερόθροος, ὃς μὲν Ἀχάτην κυδαίνων, ἕτερος δὲ χερείονα Φαῦνον ἐλέγχων„.

5) Ἡ ὑπόθεσις λείπει, ἤτις ἠδύνατο νὰ νοηθῇ οὕτως, εἰ μή τις ἔλεξε, ὅπερ δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως, τέλος δ .... λέγει τις εἷς. Ἀντὶ δὲ τοῦ παρατατικοῦ ἤρμοζε μᾶλλον ὁ ἀόριστος. Παράβαλλ. Ἀντιγ. 390 καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 271.

6) Ἡ μετοχὴ κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος· καὶ ἐπὶ τέλους ἠδυνάμεθα νὰ ψθάσωμεν καὶ εἰς κτυπήματα.

7) Ὅμοιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Προμηθ. 27 "ὁ λωφήσων γὰρ οὐ πέφυκέ που„. καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1197 "οὐδ' οὔπαρήξων οὐδ' ὁ κωλύσων πάρα„. Ἐπειδὴ ἕκαστος ἐθεώρει πάντας τοὺς ἄλλους ἐνόχους καὶ ἐπειδὴ πάντες ἔμελλον νὰ τύπτωσιν ἀλλήλους, βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ ὁ κωλύσων.

8) Δηλαδὴ κατὰ τὴν γνώμην

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοὐδεὶς ἐναργής, ἀλλ' ἔφευγε μὴ εἰδέναι[1].
ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν[2],
καὶ πῦρ διέρπειν[3], καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν,
τὸ μήτε δρᾶσαι, μήτε τῳ ξυνειδέναι
τὸ[4] πρᾶγμα βουλεύσαντι μήτ' εἰργασμένῳ.
τέλος[5] δ', ὅτ' οὐδὲν ἦν ἐρευνῶσιν πλέον,
λέγει τις[6] εἷς, ὃς πάντας ἐς πέδον κάρα

τῶν ἄλλων. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Ἕκαστος μὲν γὰρ τὸν πλησίον ἐδόκει πεπραχέναι, ἀκριβῶς δὲ αὐτὸν κατελέγχειν οὐκ ἠδύνατο„.

[1]) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν, ἀλλ' ἔφευγε τὸ μὴ εἰδέναι. ὁ δὲ Dindorf διορθοῖ εἰς, ἔφευγε πᾶς τὸ μή, παραπέμπων εἰς ἀνάλογα χωρία Ἀντιγ. 443 "καὶ φημὶ δρᾶσαι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τό μή„ καὶ ἐν Αἴαντ. 96 "κόμπος πάρεστι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή„. Ἡ διόρθωσις ὅμως αὕτη παλαιογραφικῶς ἀπέχει πολὺ τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων. Διὰ τοῦτο προετιμήσαμεν τὴν γνώμην τοῦ Böckh καὶ πολλῶν ἄλλων ἐξαλειφόντων μόνον τὸ ἄρθρον χάριν τοῦ μέτρου. Τὸ δὲ μὴ μετὰ τοῦ φεύγειν εἶναι σύνηθες τοῖς ἀρχαίοις, ὡς Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 1739 "τὰ σφῷν ἀπέφυγε τὸ μὴ πίτνειν κακῶς„ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 506 "παρὸν σεσῶσθαι φευξόμεσθα μὴ θανεῖν„. Ὑποκείμενον τοῦ ἔφευγε εἶναι τὸ ἕκαστος, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἡγουμένου οὐδείς.

[2]) Οὕτως τιμᾷ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἡ θεοκρισία τούτοις δὲν ἦτο συνήθης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σοφοκλῆς ἐμβάλλει ταύτην εἰς τὸ στόμα τοῦ ἁπλοϊκοῦ φύλακος, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο ἀνῆκε τοῖς κοινοτέροις τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ τοῖς βορείοις λαοῖς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἡ θεοκρισία ἦτο συνηθεστάτη. Καὶ νῦν οἱ ἁπλούστεροι τῶν Ἑλλήνων ἔχουσι φράσεις τινὰς δεικνυούσας θεοκρισίαν π. χ. λέγουσι, βάλλω τὸ χέρι μου στὴ φωτιά. Ὁ Παυσανίας ἀφηγεῖται (VII, 25, 8), ὅτι ἡ ἱέρεια τῆς Γῆς ὑπεβάλλετο εἰς παράδοξον εἶδος θεοκρισίας· "Γυνὴ δὲ ἡ ἀεὶ τὴν ἱερωσύνην λαμβάνουσα ἁγιστεύει μὲν τὸ ἀπὸ τούτου, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ πρότερά ἐστι πλέον ἢ ἑνὸς ἀνδρὸς ἐς πεῖραν ἀφιγμένη. Πίνουσαι δὲ αἷμα ταύρου δοκιμάζονται· ἢ δ' ἂν αὐτῶν τύχῃ μὴ ἀληθεύουσα, αὐτίκα ἐκ τούτου τὴν δίκην ἔχει„. Κατὰ ταῦτα οἱ φύλακες ἦσαν ἕτοιμοι νὰ λάβωσιν ἐν ταῖς χερσὶ πεπυρακτωμένα σώματα. Οὕτως ὁ μὲν ἀθῷος οὐδὲν ἤθελε πάθει, ὁ δ' ἔνοχος ἤθελε καῇ.

[3]) Νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ πυρός, ὅπως διὰ τῆς θεοκρισίας ἀποδείξωσι τὴν ἀθῳότητα αὐτῶν.

[4]) Ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἑπομένων τὸ μήτε.

[5]) Ἡ λέξις κεῖται ἐπιρρηματικῶς, τὸ δὲ ἑπόμενον ὅτε ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ἐπειδή.

[6]) Συνήθως οἱ ἐκδόται θέτουσι τὸ κόμμα μετὰ τὸ εἷς, ἀλλ' ὁ Mei-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νεῦσαι φόβῳ προὔτρεψεν[1]· οὐ γὰρ εἴχομεν
οὔτ' ἀντιφωνεῖν, οὔθ' ὅπως, δρῶντες, καλῶς
πράξαιμεν[2]· ἦν δ' ὁ μῦθος[3], ὡς ἀνοιστέον
σοὶ τοὔργον[4] εἴη τοῦτο, κοὐχὶ κρυπτέον.
καὶ ταῦτ' ἐνίκα, κἀμὲ τὸν δυσδαίμονα
πάλος καθαιρεῖ τοῦτο τἀγαθὸν[6] λαβεῖν.
πάρειμι δ' ἄκων οὐχ ἑκοῦσιν[7], οἶδ' ὅτι·
στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄναξ, ἐμοί τοι, μή τι καὶ θεήλατον[8]

eke παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εταχειρίζεται τὸ εἷς τις, ὅταν ἡ ἔννοια τοῦ ἑνὸς ἐξαίρηται. Διὰ τοῦτο ῦτος καὶ ὁ Seyffert στίζουσι μετὰ ὸ τίς. Ὁ Nauck τρέπει τὸ ὃς εἰς ὃ αἱ ὁ Blaydes εἰκάζει λέγει τις πος, δ πάντας. Ἀλλ' ἡ φράσις ἐν εἶναι ἀσυνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ς παρὰ Θουκυδ. VI, 61 "καί τινα ίαν νύκτα κατέδαρθον„· καὶ Πλάτ. ν Σοφιστ. 235 B "τοῦ γένους εἶναί ις εἷς„. Ὁ φύλαξ πρὶν νὰ εἰσέλθῃ ἰς τὴν πρότασιν, περιγράφει τὸ πάθος, ὅπερ αὖτη διήγειρεν.

4) Ὁ λόγος τοῦ εἰπόντος ἦτο οιοῦτος, ὥστε ἠνάγκασε πάντας νὰ κλίνωσιν ἐκ φόβου τὴν κεφαλὴν ρὸς τὴν γῆν.

2) Ἐκ τοῦ εἴχομεν ἐξαρτᾶται καὶ τὸ ἀπαρέμφατον καὶ ὁ διὰ τοῦ ὅπως λόγος, ὡς ἐν Αἴαντ 428 "οὔτοι σ' ἀπείργειν οὔθ' ὅπως ἐῶ λέγειν ἔχω„. Τὸ καλῶς πράξαιμεν ὁ Bellermann ἐξηγεῖ διὰ τοῦ εὖ ἔχοιμεν, σῳζοίμεθα.

3) Ἀφ' οὗ ὁ φύλαξ περιέγραψε τὸν φόβον, ἔρχεται εἰς τὴν πρότασιν, ἧς ἤρξατο ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, δηλαδὴ τὸ ἦν ὁ μῦθος ἐπαναλαμβάνει τὸ λέγει τις.

4) Δηλαδή, ὅτι ἔρριψέ τις χῶμα ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους.

5) Τὸ ῥῆμα ἦτο σύνηθες ἐν τοῖς ἀττικοῖς δικαστηρίοις, Πολυδεύκ. 8, 15, Λυσίας κατὰ Ἀγοράτ. 133. 13 "τὴν μὲν καθαιροῦσαν ἐπὶ τὴν ὑστέραν, τὴν δὲ σῴζουσαν ἐπὶ τὴν πρότέραν„. Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 853 "ἀτὰρ τίς ἀγών, τίνες ἐν Ἀργείοις λόγοι καθεῖλον ἡμᾶς κἀπεκύρωσαν θανεῖν, λέγ', ὦ γεραιέ„.

6) Δηλαδὴ τὸ ἀγγεῖλαι τὸ πεπραγμένον τῷ Κρέοντι, ὅπερ εἰρωνικῶς ὀνομάζει ἀγαθόν.

7) Ἡ τοιαύτη φράσις εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Τραχιν. 198 "οὐχ ἑκὼν ἑκοῦσι δὲ ξύνεστιν„.

8) Ὁ χορὸς εἰκάζων, ὅτι τὸ πεπραγμένον δύναται νὰ ἦναι θεήλατον, ὑπαινίσσεται, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος δὲν εἶναι εὐσεβές. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐμμένων τῇ γνώμῃ,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὔργον τόδ', ἡ ξύννοια βουλεύει πάλαι.

ΚΡΕΩΝ.

Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς καί' με μεστῶσαι λέγων, 280
μὴ 'φευρεθῇς ἄνους τε καὶ γέρων[2] ἅμα.

ἦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (στίχ. 206 ἀνεσκευάσαμεν, γράφει· "λέγει δῆλα δὴ ταῦτα οὐχὶ ὡς ἀνέκαθεν πεπεισμένος περὶ τοῦ ἀνοσίου τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦτον λαβὼν καιρὸν ὅπως ἐξείπῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀναφανδὸν ἀποδοκιμάζων τὸ κήρυγμα, ἀλλ' οἷον αἴφνης φωτισθεὶς ἐξ ἀμυδρᾶς ἀκτῖνος θείου φωτός, καὶ ταῦτα κηδόμενος τοῦ Κρέοντος„. Βεβαίως τοῦ Κρέοντος ἐκήδετο, ἀλλὰ δὲν ἐπεδοκίμαζε τὸ κήρυγμα τούτου διὰ τὰ ἀλλαχοῦ εἰρημένα. "Ἂν δ' ἄλλως εἶχεν, ἠδύνατο ὁ χορὸς τὸν αἴτιον τῆς ταφῆς νὰ ἀνεύρῃ ἐν ἄλλῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ θείῳ. Οὔτε ὁ φύλαξ, οὔτε ὁ χορός, οὔτε μετ' ὀλίγον ὁ Κρέων γινώσκει τὸν θάψαντα τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους, γινώσκει δὲ τοῦτον μόνον ὁ θεατής. Οὕτω παράγεται ἡ καλουμένη τραγικὴ εἰρωνεία, περὶ ἧς λέγομεν ἐν τῇ εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύραν. σελ. 10 "Μόνος ὁ θεατὴς γινώσκει τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέσιν καὶ οἱονεὶ πολλάκις ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ νὰ ποιήσῃ νεῦμα εἰς τὰ δρῶντα πρόσωπα, ἅπερ ἐν τῇ νηπιώδει αὐτῶν διανοίᾳ δὲν αἰσθάνονται τὸν σφυρήλατον κεραυνόν, ὅστις κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν παρασκευάζεται, οὐδὲ βλέπουσι τὴν ἁρπεδόνην, ἣν ἡ τύχη κατ' αὐτῶν ῥίπτει„. Μετὰ τὰ ἵνα, ὅπως, μή, ὡς προσίθεται συνήθως τὸ καί, ὡς ἐν Φιλοκτ. 13 "ἀκμὴ γὰρ οὐ μακρῶν ἡμῖν λόγων, μὴ καὶ μάθῃ μ' ἥκοντα„ Ἰλιάδ. Κ, 509 "νόστου δὴ μνῆσαι, μὴ καὶ πεφοβημένος ἔλθῃς„.

[1] Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσι κἀμέ, ὁ δὲ Seidler ἔγραψε καί με, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι κριτικοί. Τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὅπως μή τις συνάψῃ τὸν σύνδεσμον τῇ ἀντωνυμίᾳ. Γεννᾶται δὲ τὸ ζήτημα, τίνι νὰ συνάψωμεν τοῦτον. Κατὰ μὲν τὸν Bellermann ὁ σύνδεσμος ἀνήκει τῇ ὅλῃ προτάσει, κατὰ δὲ τὸν Nauck τῷ πρίν, κατὰ δὲ τὸν Kern καθ' ὑπερβατὸν τῷ ὀργῆς καὶ κατὰ τὸν κ. Σεμιτέλον διατηροῦντα τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ἡ σύγκρισις γίνεται πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ χοροῦ εἰρημένον, ἐμοίτοι ἡ ξύννοια βουλεύει, ὅπερ δὲν στερεῖται πιθανότητος.

[2] Ἡ ἄνοια καὶ τὸ γῆρας εἶναι δύο ἀντίθετα κακά. Συνήθως οἱ γέροντες εἶναι συνετοί, ἐνίοτε δ' ὅμως ἐξίστανται τῶν φρενῶν, Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1417 "παῖδές τε γὰρ τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἄφρονες, καὶ νῦν ὑπὸ τοῦ τῶν ἐτῶν πλήθους παρατραπέντος αὐτοῖς τοῦ λογισμοῦ, παῖδες εἰσι τῷ νῷ πάλιν ληροῦντες„. Ἰσοκράτ. πρὸς Φίλιππ. 7 "ἐξεπλάγησαν μὴ διὰ τὸ γῆρας ἐξεστηκὼς τοῦ φρονεῖν„ καὶ Οἰδ. ἐπὶ Κολων. "καὶ σ' ὁ πλεθύων χρόνος γέρονθ' ὁμοῦ τίθησι καὶ τοῦ νοῦ κενόν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέγεις γὰρ οὐκ ἀνεκτὰ, δαίμονας λέγων
πρόνοιαν ἴσχειν τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι.
πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην
ἔκρυπτον[1] αὐτόν, ὅστις ἀμφικίονας[2]
ναοὺς πυρώσων[3] ἦλθε κἀναθήματα

[1]) *Τοὺς τέσσαρας στίχους ἀπὸ τῆς λέξεως ἔκρυπτον μέχρι τοὺς θεοὺς ὁ* Schneidevin *θεωρεῖ ὡς νόθους· διότι παρατηρεῖ, ὅτι τὸ κρύπτειν ἄνευ ἄλλου προσδιορισμοῦ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ θάπτειν, προσκρούει εἰς τὴν φράσιν γῆν ἐκείνων, τὸ νόμους διασκεδῶν θεωρεῖ ἀμφίβολον καὶ τέλος νομίζει, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ στίχου ἢ τοὺς κακοὺς τιμῶντας εἰσορᾷς θεοὺς δὲν παρέχει οὐσιωδῶς διάφορον ἔννοιαν τοῦ, πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην. Ἀλλ' οἱ λόγοι δέν μοι φαίνονται πολὺ ἰσχυροί· διότι τὸ κρύπτειν ἄνευ τοῦ γῆ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θάπτειν εὑρηται καὶ ἀλλαχοῦ, Σοφοκλ. ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 621 "ἵν' οὐμὸς εὕδων καὶ κεκρυμμένος νέκυς ψυχρὸς ποτ' αὐτῶν θερμὸν αἷμα πίεται„ Συνηθέστερον ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς rev. arch 1868 ἀριθμ. 8 "Ἀδίστας Μενέδημος ἔην πόσις ἥρωσε δ' αὐτὰν Βούτιχος. Αἰανὴ κρύψε καταφθιμέναν„ καὶ rhein. mus. 1872, 27 σελ. 465 "παίδων σε φίλαι χέρες, ὡς θέμις ἐστί, κρύψαν„ καὶ Ἀντίπατρος ἐν Ἀνθολογ. Παλ. 7, 207 "καί μου κρύψεν νέκυν„ Ἡ δευτέρα δυσκολία δὲν εἶναι πραγματική, διότι οἱ προστάται πόλεώς τινος εἶναι καὶ τῆς χώρας, Πλάτ. ἐν Νόμ. IV, 717 Δ "τοὺς τὴν πόλιν ἔχοντας θεούς„. Τὸ δὲ διασκεδαννύναι νόμους ἔχει ἀνάλογα, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 618 "ἐν αἷς τὰ νῦν ξύμφωνα δεξιώματα δόρει διασκεδῶσιν ἐκ σμικροῦ λόγου„ καὶ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. VIII, 5 25 "Περσῶν νόμους διασπᾶν„. Τέλος οἱ δύο ὑπὸ τοῦ* Schneidewin *παραβαλλόμενοι στίχοι δὲν παρέχουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ὁ Κρέων θέτει τὸν χορὸν εἰς δίλημμά τι. Ὁ Πολυνείκης ἢ εἶναι εὐεργέτης ἢ κακός· ἀλλὰ τὸ πρῶτον δὲν δύναται νὰ ἦναι, διότι ἦλθε νὰ καύσῃ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀναθήματα κτλ. ὢν δὲ ἦναι κακός, οἱ θεοὶ δὲν τιμῶσι τοὺς κακούς. Διὰ ταῦτα πάντα ἀποφαινόμεθα ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ χωρίου.*

[2]) *Ἡ ἀμφὶ ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸ ἀμφοτέρωθεν, ἀλλὰ τὸ πέριξ, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀμφίαλος. Τοιοῦτοι ναοὶ βεβαίως ἐπὶ Κρέοντος δὲν ὑπῆρχον, ἀλλ' εἶναι ἀναχρονισμός, οὗ βρίθουσιν οἱ τραγικοί.*

[3]) *Περὶ τοῦ ῥήματος παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος σελ. 706, 22 "ἰστέον δὲ καί, ὅτι παρὰ Ἡροδότῳ πυρῶσαι κεῖται τὸ ἐμπρῆσαι ἐν τῷ πυρώσω τὰς Ἀθήνας. Κεῖται δὲ ἡ λέξις καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ ἀμφικίονας ναοὺς πυρώσων ἦλθεν, ἤγουν καύσων. Ἔνθα ναοὶ ἀμφικίονες ἐρρέθησαν οἱ, ὡς καὶ μέχρι νῦν ἐνιαχοῦ φαίνεται, κύκλῳ ὑπὸ κιόνων περιεχόμενοι, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν, κυκληδόν, ὃ κεῖται παρὰ τοῖς παλαιοῖς„*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροιας

καὶ γῆν' ἐκείνων καὶ νόμους διασκεδῶν;
ἢ τοὺς κακοὺς τιμῶντας[2] εἰσορᾶς θεούς;
ΚΡ. *οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ ταῦτα[3] καὶ πάλαι πόλεως*
ἄνδρες[4] μόλις φέροντες ἐρρόθουν ἐμοί[5],
κρυφῇ κάρα σείοντες[6], οὐδ' ὑπὸ ζυγῷ
λόφον[7] δικαίως εἶχον, ὡς στέργειν ἐμέ[8].

[1]) *Εἰς τὴν φράσιν ταύτην καὶ ἄλλοι κριτικοὶ προσκρούουσι καὶ ὁ μὲν* Schmidt *εἰκάζει καὶ γῆν κενώσων, ὁ δὲ Πάλλης τιμάς τ' ἐκείνων καὶ ὅ κ. Σεμιτέλος καὶ γῆς ἐνοίκων τοὺς νόμους διασκεδῶν. Ἀλλ' ἐκ τοῦ διασκεδῶν δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ῥῆμα προσφυέστερον πρὸς τὸ ἀντικείμενον, π. χ. διαφθερῶν.*

[2]) *Τὸ παθητικὸν ἤθελεν εἶναι σαφέστερον ἢ τοὺς κακοὺς τιμωμένους εἰσορᾷς ὑπὸ τῶν θεῶν.*

[3]) *Οἱ ἑρμηνευταὶ εὑρίσκουσι δυσκολίαν ποῦ νὰ ἀποδώσωσι τὸ ταῦτα. Ὁ μὲν* Schneidewin *ἀποδίδει εἰς τὸ ἐρρόθουν, δηλ. τοῦτον τὸν ῥόθον, ὁ δὲ Πάλλης εἰς τὸ εἴργάσθαι, ἔνθα ἐπαναλαμβάνεται ὡς τάδε καὶ ὅκ. Σεμιτέλος τρέψας τὸ ἑπόμενον κάρα εἰς κράτη εἰς ταύτην τὴν λέξιν ἀποδίδει τὴν ἀντωνυμίαν καὶ παρατηρεῖ "Λέγων δὲ ὁ Κρέων ταῦτα ἐδείκνυεν ἅμα τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας σκῆπτρα, ἅπερ ἔφερεν ἐν τῇ δεξιᾷ„ Νομίζομεν, ὅτι τὸ πάλαι δὲν σημαίνει πάντοτέ τι πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ προσφάτως, ὡς καὶ ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ εἰς Ἰλιαδ. Θ 102 "πάλαι.... οὐκ ἀεὶ μακρὸν χρόνον σημαῖνον, ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ πρόσφατον Ἀττικῶς,... παρὰ Σοφοκλεῖ ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν τῷ θανόντ' Ὀρέστην νῦν καὶ πάλαι λέγω„ καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα 1036 "ἐξημπόλημαι κἀκπεφόρτισμαι πάλαι„. Οἰδίπ. τύραν. 1161 "οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἀλλ' εἶπον, ὡς δοίην, πάλαι„.*

[4]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πολιτῶν τινες· ἀνάλογον εἶναι καὶ τὸ ἐν Αἴαντι 1044 "ὅντιν' ἄνδρα προσλεύσσεις στρατοῦ;„ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. II, 2, 23.*

[5]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ῥῆμα ψιθυρίζοντες ὕβριζόν με„.*

[6]) *Οἱ ἐχθρικῶς πρὸν τὸν Κρέοντα διακείμενοι, δηλ. οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Πολυνείκους, δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ δείξωσι τὸ ἑαυτῶν φρόνημα, ἀλλὰ κρυφίως ἠπείλουν τὴν κεφαλὴν σείοντες. Τὰ τοιαῦτα γίνονται ἐν τῇ τυραννίᾳ.*

[7]) *Ὁ* Schneidewin *γράφει, νῶτον δικαίως εἶχον, εὐλόφως φέρειν, ὅπερ λαμβάνει ἐκ τινος σημειώσεως τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ὀδυσσ. Ε, 285. Ὁ ἑρμηνευτὴς ὅμως τοῦ Ὁμήρου ἀπέσπα ἐκ μνήμης, ὡς πράττουσι συχνάκις οἱ ἀρχαῖοι. Ἐντεῦθεν ἡ διαφορά. Τὸ δικαίως κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εὐπειθῶς.*

[8]) *Τὸ ἐμὲ δὲν εἶναι ὑποκείμενον τοῦ στέργειν (ὥστε νὰ στέργω ἐγώ), ὡς δέχεται ὁ* Dindorf, *ἀλλ' ἀντικείμενον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 10 "ὡς ἂν διδαχθῇ τὴν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκ τῶνδε[1] τούτους, ἐξεπίσταμαι καλῶς,
παρηγμένους μισθοῖσιν εἰργάσθαι τάδε[2].
οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν, οἷον ἄργυρος,
κακὸν νόμισμ'[3] ἔβλαστε. τοῦτο[4] καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων,
τόδ' ἐκδιδάσκει[5] καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστὰς[6] πρὸς αἰσχρὰ πράγματ' ἵστασθαι[7] βροτῶν·
πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν[8]
καὶ παντὸς ἔργου ἀυσσέβειαν[9] εἰδέναι.
ὅσοι δὲ μισθαρνοῦντες[10] ἤνυσαν τάδε,

Λιὸς τυραννίδα στέργειν „. Τὸ δὲ ὡς κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὥστε.

[1]) *Οἵδε εἶναι οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, οὗτοι δὲ εἶναι οἱ φύλακες, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Ἀπὸ τούτων, φησί, τῶν δυσαρεστούντων μου τοῖς κηρύγμασιν, οἱ φύλακες μισθὸν λαβόντες ἔθαψαν τὸν νεκρόν „. Τὸ ἐξεπίστασθαι συντάσσει πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν στίχ. 1092.*

[2]) *Δηλαδὴ τὴν ταφὴν τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους.*

[3]) *Τὸ νόμισμα δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ, οἱονεὶ ἔθος,* consuetudo, institutum, *Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 251 "ὁλολυγμὸν ἱερὸν παιᾶνιον, ἑλληνικὸν νόμισμα θυστάδος βοῆς „. ἐν Πέρσ. 859 "οἱ δὲ νομίσματα πύργινα πάντ' ἐπεύθυνον „. Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. Οἰδίποδ. 5 "οὗτοι νόμισμα λευκὸς ἄργυρος μόνον καὶ χρυσός ἐστιν, ἀλλὰ κἀρετὴ βροτοῖς νόμισμα δεῖται πᾶσιν, ᾗ χρῆσθαι χρεών „. Ἡ λέξις ἔχει καλῶς καὶ μάτην ὁ μὲν* Nauck *εἰκάζει ἔναυσμα, ὁ δὲ Πάλλης νόσημα.*

[4]) *Τὸ οὐδέτερον τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἀποδίδοται εἰς τὸ νόμισμα ἀντὶ νὰ ἀποδίδηται εἰς τὸν ἄργυρον.*

[5]) *Ἡ ἐκ σημαίνει τὸ ὅλως διόλου, ἐπίτασιν. Κατὰ τὸν* Nauck *τὴν κυρίαν ἔννοιαν ἀποτελεῖ τὸ ἐκδιδάσκει, τὸ δὲ παραλλάσσει κεῖται ἐπεξηγηματικῶς μόνον ἀντὶ τοῦ παραλλάσσουσα.*

[6]) *Τὸ χρηστὰς φρένας ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ αἰσχρὰ πράγματα.*

[7]) *Τοιαύτη σύνταξις εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις, Θουκυδ. IV, 56 "πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην ἀεὶ ἕστασαν „ καὶ VI, 34 "τῶν δὲ ἀνθρώπων πρὸς τὰ λεγόμενα αἱ γνῶμαι ἵστανται „. Τὸ ἵστασθαι κεῖται ἀντὶ τοῦ μεθίστασθαι.*

[8]) *Τὸν στίχον τοῦτον ὁ* Herwerden *θεωρεῖ νόθον, ὁ δὲ Πάλλης τὸ ἔχειν τρέπει εἰς τέχνας ἢ τέχνην.*

[9]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πᾶν ἔργον δυσσεβές. Τὸ εἰδέναι ὑπομιμνήσκει τὸ Ὁμηρικὸν Ὀδυσσ. I, 189 "ἀπάνευθε ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη „.*

[10]) *Τὸ ῥῆμα εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ μισθὸς καὶ ἄρνυμαι. Μισθάρνης*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρόνῳ[1] ποτ' ἐξέπραξαν[2] ὡς δοῦναι δίκην.
ἀλλ'[3] εἴπερ ἴσχει Ζεὺς ἔτ' ἐξ ἐμοῦ σέβας,
εὖ τοῦτ' ἐπίστασ', ὅρκιος[4] δέ σοι λέγω,
εἰ μὴ τὸν αὐτόχειρα[5] τοῦδε τοῦ τάφου
εὑρόντες[6] ἐκφανεῖτ' ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς[7],
οὐχ ὑμὶν[8] Ἅιδης μοῦνος ἀρκέσει[9], πρίν ἂν

δὲ καὶ μίσθαρνος ὀνομάζεται ὁ λαμβάνων μισθόν. Ἆρ οὖ ὁ Κρέων εἶπε γενικῶς περὶ ἀργύρου, ἐπανέρχεται εἰς τὴν δωροδοκίαν τῶν φυλάκων, περὶ ὧν ἔλεγεν ἐν στίχ. 293. Ἀλλ' ὁ κ. Σεμιτέλος νομίζει, ὅτι καὶ τὰ ἐνταῦθα (στίχ. 302–303) λεγόμενα λέγονται καθ' ὅλου περὶ τῶν φιλαργύρων. Ὅπως φθάσῃ δ' εἰς τοιαύτην ἔννοιαν, ἀναγκάζεται τοὺς ἀορίστους νὰ λάβῃ ὡς ἐμπειρικούς, τὸ χρόνῳ νὰ τρέψῃ εἰς χρόνοι καὶ τὸ τάδε νὰ ἐξηγήσῃ οὐχὶ ὡς τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκους, ὅπερ ὑποδεικνύει ἡ συνέχεια τοῦ χωρίου, ἀλλ' ὡς τὰ κακὰ καθ' ὅλου.

[1]) Εἶναι δοτικὴ ὀργανικὴ εἰς τὸ ἐξέπραξαν

[2]) Τὸ ῥῆμα κυρίως σημαίνει, φέρω εἰς πέρας τὸν σκοπόν μου. Ἀλλ' οἱ μισθαρνοῦντες δὲν ἐσκόπουν τὴν ἑαυτῶν τιμωρίαν, διότι οὐδεὶς ἐπιθυμεῖ τοῦτο. Ὁ Κρέων λέγει τοῦτο εἰρωνικῶς· διὰ τοῦ χρόνου κατώρθωσαν τέλος πάντων νὰ τιμωρηθῶσιν. Ἡ αὐτὴ εἰρωνεία ὑπάρχει παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. V, 7, 30 "οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο ἡμῖν μόνοις τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι ἂν μὴ σὺν ἰσχύι ἀφικνεῖσθαι„.

[3]) Διὰ τοῦ ἀλλὰ διακόπτει τὸν λόγον καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλον.

[4]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ σὺν ὅρκῳ.

[5]) Αὐτόχειρ λέγεται ὁ διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς πράττων τι. Ὁ δὲ τάφος κεῖται ἀντὶ τῆς ταφῆς.

[6]) Ἡ μετοχή, ἂν καὶ ἀορίστου χρόνου, ὅμως ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον· διότι ὁ χρόνος τῶν μετοχῶν ῥυθμίζεται πρὸς τοὺς χρόνους, οἷς συντάσσονται.

[7]) Ὁ τύραννος ἐπιθυμεῖ, ἵνα τὸν αὐτόχειρα φέρωσι καὶ στήσωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

[8]) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Οὐκ εὐθὺς ὑμᾶς τῷ Ἅιδῃ παραδώσω, ἀλλὰ τιμωρίαις κρεμασταῖς παραδούς, βαρύτερον τὸ ζῆν τοῦ θανεῖν ὑμῖν ἀπεργάσομαι· παρὰ τὸ Ὁμηρικόν (Ἰλιάδ. Β, 392)· οὔ οἱ ἔπειτα ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας ἠδ' οἰωνούς„.

[9]) Τοῦτο λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα "715 ὅστις ἐγκρατὴς ποδὰ τείνας ὑπείκει μηδέν, ὑπτίοις κάτω στρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται„ καὶ ἐν Αἴαντι 100 "θανόντες ἤδη τἄμ' ἀφαιρείσθων ὅπλα„. καὶ ἐν Τραχιν. 1108 "ἵν' ἐκδιδαχθῇ πᾶσιν ἀγγέλλειν, ὅτι κακοὺς ζῶν καὶ θανὼν ἐτισάμην„. Ἄνευ τῆς εἰρωνείας ὁ λόγος ἤθελεν ἔχει, οὐ πρότερον ἐς Ἅιδου ἶτε, πρὶν ἂν δηλώσητε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ζῶντες κρεμαστοὶ[1] τήνδε δηλώσηθ' ὕβριν,
ἵν' εἰδότες τὸ κέρδος ἔνθεν οἰστέον,
τὸ λοιπὸν ἁρπάζητε, καὶ μάθηθ', ὅτι
οὐκ ἐξ ἅπαντος[2] δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων τοὺς πλείονας
ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ[3] σεσῳσμένους.

ΦΥΛΑΞ.

Εἰπεῖν τι[4] δώσεις, ἢ στραφεὶς οὕτως[5] ἴω;

ΚΡΕΩΝ.

Οὐκ οἶσθα, καὶ νῦν[6] ὡς ἀνιαρῶς λέγεις;

[1]) Οὕτω συνήθως ἐβασανίζοντο οἱ δοῦλοι, ὅπως μαρτυρήσωσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Ὕβρις εἶναι ἡ παράβασις τοῦ κηρύγματος, δι' ἣν ὑβρίζετο ὁ ἡγεμών.

[2]) Προσδιορίζει τὸ κερδαίνειν. Ἀνάλογον εἶναι τὸ ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 807 "ἄνδρα δ' οὐδὲν οἶδ' ἐγὼ δίκαιον, ὅστις ἐξ ἅπαντος εὖ λέγει".

[3]) Ὁ Schneidewin ὑπονοεῖ ἐνταῦθα τὸ μᾶλλον, τοὺς πλείστους ἀτωμένους μᾶλλον ἂν ἴδοις ἢ σεσωσμένους. Ἀλλ' ὁ Böeckh θεωρεῖ τὴν ὑπονόησιν τοῦ μᾶλλον περιττήν, διότι ἀνάλογα χωρία ὑπάρχουσιν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 471 "εἰ τὰ πλείω χρηστὰ τῶν κακῶν ἔχεις" καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολ. 759 "ἐν δὲ τῷ λέγειν κἀκ' ἂν λάβοις πλείον' ἢ σωτήρια".

[4]) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ εἰπεῖν δὲ δώσεις, ὅπερ ἄλλοι προτιμῶσιν. Ὁ κ. Σεμιτέλος γράφει εἰπεῖν γε δώσεις, ὅπερ δέν μοι φαίνεται πιθανόν. Τοῦτο τὸ τι λέγει ὁ φύλαξ ἐν στίχ. 319. Τὸ διδόναι, ὅταν συντάσσηται ἀφῃρημένῳ ὀνόματι ἢ ἀπαρεμφάτῳ, σημαίνει ἐπιτρέπειν, ἐν Αἴαντ 538 "Δός μοι προσειπεῖν αὐτὸν ἐμφανῆ τ' ἰδεῖν".

[5]) Τὸ οὕτως συντάσσω τῷ στραφείς, ὑποθέτων, ὅτι ὁ φύλαξ διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐδειξε τὸν τρόπον, ὡς συνειθίζουσιν οἱ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι. Τὸ τόλμημα τοῦτο δὲν εἶναι ἀλλότριον τοῦ θρασυδείλου ἤθους τοῦ φύλακος. Ὁ κ. Σεμιτέλος συντάσσει τῷ ἴω ἐξηγῶν· "δηλονότι ὡς ἔχω, ἄνευ τοῦ εἰπεῖν ἢ ἀπολογήσασθαι, ἁπλῶς, ἄνευ ἄλλης ἐξετάσεως τοῦ πράγματος" ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν.

[6]) Ἡ φράσις καὶ νῦν προσδιορίζει οὐχὶ τὸ οἶσθα, ἀλλὰ τὸ λέγεις. Ὁ φύλαξ ἐζήτησε νὰ εἴπῃ τι, ἄλλως θὰ ἀπέλθῃ. Πρὸς τοῦτο ὁ Κρέων ἐρωτᾷ· τί ἄλλο νὰ εἴπῃ, ἀφ' οὗ καὶ τώρα λέγει λυπηρῶς; Τί ἆρά γε λυπηρὸν εἶπεν ὁ φύλαξ; Ὁ Nauck εὑρίσκει τοῦτο ἐν τῷ τί, ὅπερ οὐδὲν προσβλητικὸν ἔχει. Ἡμεῖς τὸ προσβλητικὸν ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ στραφεὶς οὕτως κατὰ τὴν ἡμετέραν ἑρμηνείαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ.

Ἐν τοῖσιν ὠσίν, ἢ 'πὶ τῇ ψυχῇ δάκνει;[1]

ΚΡΕΩΝ.

Τί δαὶ ῥυθμίζεις[2] *τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου;*

ΦΥΛΑΞ.

Ὁ δρῶν σ' ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ.

ΚΡΕΩΝ.

Οἴμ'[3]*, ὡς ἄλημα δῆλον ἐκπεφυκὸς εἶ.* 320

ΦΥΛΑΞ.

Οὔκουν τό γ' ἔργον[4] *τοῦτο ποιήσας ποτέ.*

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ ταῦτ' ἐπ' ἀργύρῳ[5] *γε τὴν ψυχὴν*[6] *προδούς.*

[1]) Ὁ Ἡρόδοτος λέγει VII, 39 "εὖ νῦν τόδ' ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσι ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρψιος ἐμπιπλέει τό σῶμα, ὑπεναντία δὲ τουτέοισι ἀκούσας ἀνοιδέει„. [2]) Δηλαδή πειρᾶσαι ν' ἀνεύρῃς τὴν ἕδραν τῆς λύπης μου. Ὁμαλώτερον ἤθελεν εἶναι· τί δὲ ῥυθμίζεις, ὅπου ἡ ἐμὴ λύπη ἐστίν; Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντι 33 "τὰ δ' ἐκπέπληγμαι κοὐκ ἔχω μαθεῖν ὅπου„ καὶ 103 "ἢ τοὐπίτριπτον κίναδος ἐξήρου μ' ὅπου„ καὶ 890 "ἀλλ' ἀμενηνὸν ἄνδρα μὴ λεύσσειν ὅπου„. [3]) Τινὲς δέχονται τὴν γραφὴν λάλημα ἀποβλέποντες εἰς τὸ φλύαρον τοῦ φύλακος, ὅστις ὄντως ἦτο τοιοῦτος, ἀλλ' οὐχὶ ἐνταῦθα, ὡς παρατηρεῖ ὁ Boeckh. Ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ εἰκονίζεται ὡς πανοῦργος καὶ σοφιστής. Ἐν τῷ Αἴαντι ἄλημα ὀνομάζεται ὁ Ὀδυσσεὺς 381 "κακοπινέστατον τ' ἄλημα στρατοῦ„ καὶ 389 "πῶς ἂν τὸν αἰμυλώτατον ἐχθρὸν ἄλημα„, ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "τρῖμμα, παραλογιστικὸν πανούργημα„. Ἄλημα (ἐκ τοῦ ἀλέω) κυρίως σημαίνει τὸ λεπτότατον ἄλευρον (ἀθέρας) καὶ ἐντεῦθεν πᾶν περίτριμμα, Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισι 430 "πυκνότατον κίναδος, σόφισμα, κῦρμα, τρῖμμα, παιπάλημα ὅλον„. Ἡ μετοχὴ ἐκπεφυκὸς καθ' ἕλξιν συνεφώνησε πρὸς τὸ κατηγορούμενον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ὑποκείμενον. [4]) Τὸ ῥῆμα ἐννοητέον ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κρέοντος, εἰμί. Ὁ φύλαξ λέγει· ἴσως εἶμαι περίτριμμα, ὡς λέγεις, ὅμως τοῦτο τοὐλάχιστον τὸ ἔργον οὐδέποτε ἔπραξα. Ἀντὶ τοῦ συλλογιστικοῦ συνδέσμου περιέμενέ τις ἐναντιωματικόν. [5]) Ἡ ἐπὶ μετά δοτικῆς ἐνταῦθα σημαίνει τὸν ὅρον ἢ τὴν συνθήκην. [6]) Κεῖται ἀντὶ τῆς ζωῆς, ὡς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ.

Φεῦ·

Ἢ δεινόν, ᾧ δοκεῖ γε[1], καὶ ψευδῆ δοκεῖν.

ΚΡΕΩΝ.

Κόμψευε νῦν τὴν δόξαν[2]· εἰ δὲ ταῦτα[3] μὴ
φανεῖτέ μοι τοὺς δρῶντας, ἐξερεῖθ', ὅτι 325
τὰ δειλὰ[4] κέρδη πημονὰς ἐργάζεται.

ΦΥΛΑΞ.

Ἀλλ' εὑρεθείη[5] μὲν μάλ στ'· ἐὰν δέ τοι

καὶ ἐν *Ἠλέκτρ.* 980 "ψυχῆς ἀφειδήσαντε προὐστήτην φόνου„.

[1]) *Ὁ φύλαξ παίζει διὰ τῆς διπλῆς σημασίας τοῦ δοκεῖν. Τὸ μὲν πρῶτον μεταχειρίζεται, ὡς ἐν ταῖς φράσεσιν ἔδοξε τῷ δήμῳ, τοῖς ἐφόροις, τὸ δὲ δεύτερον ἐπὶ κενῆς γνώμης, ἐπὶ ὑποψίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γνῶσιν. Λοιπὸν ὁ φύλαξ λέγει· Εἶναι κακὸν οὗτος, ὅστις ἀποφασίζει, νὰ ἔχῃ καὶ ἡμαρτημένην κρίσιν. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν Ἀποσπάσμ. Κριτ. 4 "δεινὸν δ', ὅταν τις μὴ φρονεῖν δοκῇ φρονεῖν„. ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν.* 316 "φρονεῖν ὡς δεινόν, ἔνθα μὴ τέλη λύῃ φρονοῦντι„. *Παράβαλλ. Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ.* 311. *Τὸ σοφιστικὸν τοῦ φύλακος αὐξάνει διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν πολλῶν δ καὶ ἴσως οὐχὶ ὅλως κατὰ τύχην ὁ Κρέων ἀποκρίνεται διὰ φράσεως περιεχούσης πολλὰ τ, ὡς ὁ* Wolff *παρατηρεῖ. Τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ἐπιτηδεύεται ὁ ποιητής, ὡς ἐν Τραχιν.* 1256 "αὕτη τελευτὴ τοῦδε τἀνδρὸς ὑστάτη "καὶ ἐν *Αἴαντ.* 687 "ὑμεῖς θ', ἑταῖροι, ταὐτὰ τῆδε μοι τάδε τιμᾶτε, *Τεύκρῳ* τ' . . „ καὶ 1108 "τόνδε δ', εἴτε μὴ σὺ φῄς, εἴθ' ἕτερος στρατηγός, εἰς ταφὰς θήσω„. *Ὁ κ. Πάλλης τὸ ᾧ τρέπων εἰς ὃς ἐξάγει διάφορον ἔννοιαν· "δεινὸν τῷ ὄντι πρᾶγμα ἴνε ἀνὴρ δόξαν ἔχων (=ἔνδοξος δόκιμος) νὰ ἔχῃ καὶ ψευδεῖς γνώμας ἢ δόξας„. Ἀλλὰ πρῶτον διά τί ἄραγε οἱ ἔνδοξοι δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι ψευδῆ γνώμην; Εἶτα ὁ Κρέων κληρονομικῷ δικαιώματι ἐγένετο μὲν βασιλεύς, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο καὶ δόκιμος.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σεμνογόγει, τὴν δόκησιν περιλάλει· κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, οὓς νῦν ἡμεῖς περπέρους καὶ πολυλάλους φαμέν„. Κάμνε τώρα λογοπαίγνια, σοφίσματα μὲ τὸ δοκεῖν.*

[3]) *Ἡ ἀντωνυμία συντακτέα τῇ ἑπομένῃ μετοχῇ δρῶντας, ἥτις ἐτέθη εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν, διότι ὁ Κρέων πάντοτε ὑποθέτει, ὅτι εἶναι πολλοὶ οἱ δρῶντες, στίχ.* 290

[4]) *Ἀντὶ κέρδη δειλῶν, ὡς νόμοι σοφοὶ ἀντὶ νόμοι σοφῶν. Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Κρέων καταλιπὼν τὴν σκηνὴν εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα.*

[5]) *Αἱ πρῶται λέξεις τοῦ φύλακος εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ ἀρέσω-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ληφθῇ τε καὶ μή[1], τοῦτο γὰρ[2] τύχη κρινεῖ,
οὐκ ἔσθ' ὅπως ὄψει σὺ δεῦρ' ἐλθόντα με.
καὶ νῦν γὰρ ἐκτὸς ἐλπίδος γνώμης τ' ἐμῆς
σωθεὶς ὀφείλω τοῖς θεοῖς πολλὴν χάριν.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ ἀ

Πολλὰ τὰ δεινά[3], κοὐδὲν ἀν-
θρώπου δεινότερον πέλει·
τοῦτο[4] καὶ πολιοῦ πέραν

σιν εἰς τὸν τύραννον ὄντα ἐγγύς. Ὅσον ὅμως ἀφίσταται τούτου, τοσοῦτον ἀπαλλασσόμενος τοῦ φόβου μετὰ μείζονος ἐλευθερίας ἐκφράζει τὸ ἴδιον αἴσθημα, ὡς τοῦτο συνήθως ποιοῦσιν οἱ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "ἀπιὼν ὁ θεράπων καθ' ἑαυτὸν ταῦτά φησιν· οὐ γὰρ δυνατὸν ἐπὶ τοῦ Κρέοντος ταῦτα λέγεσθαι, ὡς καὶ ἐν τοῖς κωμικοῖς". Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ὁ ὁρῶν, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἡγουμένου ὁρῶντας. Διὰ τοῦ μάλιστα δηλοῖ τὴν εὐχήν, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φύλακος, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 617 "μάλισθ' ἑκούσιον λαβών, εἰ μὴ θέλοι δ' ἄκοντα".

[1]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἐὰν ληφθῇ, ἐάν τε μή.

[2]) Πολλάκις ὁ γὰρ τίθεται παρενθετικῶς.

[3]) Ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ, ὅπερ εἶναι ἔπαινος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὁ χορὸς ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἰσχυρότερον τῶν ὄντων· διότι καὶ τὴν ἄψυχον καὶ τὴν ζωϊκὴν φύσιν δαμάζει καὶ πολιτείαν λογικῶν ὄντων καθιδρύει. Ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἔλαβεν ὁ χορὸς ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐτάφη τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους. Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· Πολλῶν ὄντων τῶν δεινῶν, οὐδέν ἐστιν ἀνθρώπου δεινότερον. Ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτική. Παραπλήσια λέγει ὁ Αἰσχύλ ἐν Χοηφόρ. 585 "πολλὰ μὲν γᾶ τρέφει δεινὰ δειμάτων ἄχη, ἀλλ' ὑπέρτολμον ἀνδρὸς φρόνημα τίς λέγοι;".

[4]) Ἡ ἀντωνυμία αὕτη δὲν ἀποδίδοται εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς τὸ δεινότερον, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 296 "οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν, οἷον ἄργυρος, κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε· τοῦτο καὶ πόλεις πορθοῖ". Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ ποιητὴς ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἀρσενικὸν γένος, λέγων περῶν καὶ πολεύων. Ἀνάλογα παραδείγματα δὲν ἐλλείπουσιν, ὡς τὸ ὁμηρικόν, ψυχὴ Τειρεσίαο, σκῆπτρον ἔχων. Ὁ ἑπόμενος καὶ ὑπό τινων ἑρμηνευτῶν θεωρεῖται ὡς ἐπιδοτικός, λατιν. etiam, ὑπ' ἄλλων δέ, ὡς ὑπὸ τοῦ Schmelzer, ὡς συμπλεκτικός, οὗ ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν τῷ θεῶν τε. Κατὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόντου χειμερίῳ νότῳ[1]
χωρεῖ, περιβρυχίοισιν[2]
περῶν ὑπ' οἰδμασιν[3],
θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν[4], *Γᾶν*
ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται[5],
ἱλλομένων[6] *ἀρότρων ἔτος εἰς ἔτος, ἱππεί-* 340

τοὺς τελευταίους τούτους προέτἀξε τὸν καὶ ἀντὶ τοῦ τέ; Πρὸς δὲ ἡ φράσις ἤθελε σημαίνει οὐχὶ πέραν τῆς θαλάσσης (ultra pontum), ἀλλὰ περαιοῦται τὸν πόντον. Ἡ ἑρμηνεια αὕτη, καί περ λίαν ἐζητημένη, ἴσως δὲν εἶναι κακή.

[1]) Ὁ Ἡσίοδος συνεβούλευε τοῖς ναύταις, ἵνα μὴ πλέωσι διὰ τοιούτου ἀνέμου ἐν Ἔργ. 675 "μὴ μένειν χειμῶν' ἐπιόντα νότοιό τε δεινὰς ἀήτας, ὅστ' ὤρινε θάλασσαν ὁμαρτήσας Διὸς ὄμβρῳ πολλῷ ὠπωρινῷ, χαλεπὸν δέ τε πόντον ἔθηκεν„. Τοιούτου ἀνέμου πνέοντος βεβαίως ὁ πλοῦς εἶναι ἐπικίνδυνος, ἀλλ' ὁ ποιητὴς δι' αὐτὸ τοῦτο λέγει, ὅπως δείξῃ τὴν τόλμην τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῖς ἠχώδεσιν ἢ τοῖς καλύπτουσι τὴν ναῦν· τοῖς γὰρ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους πλέουσι μόνον οὐχὶ (οὐ διὰ) τὰ κύματα φέρεται ἡ ναῦς„. Ἡ δευτέρα ἑρμηνεία πάντως εἶναι ὀρθοτέρα.

[3]) Τὰ κύματα εἶναι οὕτως ὑψηλά, ὥστε ἡ ναῦς εἶναι κάτωθεν αὐτῶν, ἐν Αἴαντ. 351 "ἴδεσθέ μ' οἷον ἄρτι κῦμα φοινίας ὑπὸ ζάλης ἀμφίδρομον κυκλεῖται„. Ἡ ὑπὸ μετὰ δοτικῆς εἶναι περιγραφικωτέρα ἢ ἡ ὑμηρικὴ φράσις π ε ρ ᾶ ν π ο υ λ ὺ ν ἐφ' ὑ γ ρ ἡ ν.

[4]) Κατὰ τὸν Ἡσίοδον ἡ Γῆ ἐγεννήθη εὐθὺς μετὰ τὸ Χάος καὶ ἐγέννησε τὸν Οὐρανόν, ἐξ οὗ ὁ Κρόνος. Ὁ Σοφοκλῆς ἀλλαχοῦ ὀνομάζει τὴν Γῆν μητέρα αὐτοῦ τοῦ Διὸς ἐν Φιλοκτ. 391 "ὀρεστέρα παμβῶτι Γᾶ, μᾶτερ αὐτοῦ Δίος, ἃ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις„. Ὁ δὲ Σόλων ἐν Ἀποσπ. 36, σελ. 350 λέγει αὐτὴν μεγίστην δαιμόνων Ὀλυμπίων καὶ ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου ἐν Αἰνειάδ. 7,136 ὀνομάζεται prima deorum. Ὡσαύτως ὁ Πλάτων ἐν Τιμ. 40, ι "πρώτην καὶ πρεσβυτάτην θεῶν„. Ἐν ᾧ ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ ἔλεγε περὶ τῆς Γῆς ὡς περὶ θεᾶς, ἐνταῦθα λέγει ὡς περὶ ὕλης.

[5]) Ἀποτρίβει, καταπονεῖ. Ἡ ἔννοια τοῦ ῥήματος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄφθιτον καὶ ἀκαμάταν. Ἂν καὶ εἶναι ἄφθιτος καὶ ἀκάματος, ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καταπονεῖται.

[6]) Ὁ Boeckh γράφει εἱλομένων, τὴν δὲ γραφὴν ὑποστηρίζει διά τινος Δελφικῆς ἐπιγραφῆς, Corp. Inscript 1688, 20, 48. Σημαίνει δέ, ὅτι τὰ ἄροτρα περιστρέφονται, ὡς λέγομεν, βουστροφηδόν. Παράβαλλ. Ἀριστοτέλ. Περὶ οὐραν. Π, 14. Νίκανδρ. Θηρ. 478 "φεῦγε (ὄφιν) ἀεὶ σκολιήν τε καὶ οὐ μίαν ἀτραπὸν ἴλλων, δοχμὸς ἀνακρούων θηρὸς πάτον„. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγι-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φ[1] γένει πολεύων.

Ἀντιστροφὴ α'.

κουφονόων[2] τε φῦλον ὀρ-
νίθων ἀμφιβαλὼν ἄγει[3],
καὶ θηρῶν ἀγρίων ἔθνη[4], 345
πόντου τ' εἰναλίαν φύσιν
σπείραισι δικτυοκλώστοις[5],
περιφραδὴς ἀνὴρ[6].

νώσκεται ἔτος εἰς ἔτος, ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Σχολιαστοῦ· "περικυκλούντων τῶν ἀρότρων ἔτος ἐξ ἔτους„ ὁ Musgrave γράφει ἔτος ἐξ ἔτους, ὅπερ μετ' ἐνθουσιασμοῦ δέχεται καὶ ὁ ἡμέτερος Πάλλης. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· "Ἀλλ' ὅμως τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι καὶ ἔτος εἰς ἔτος δὲν ἔλεγον οἱ παλαιοί, ὅπως καὶ ἡμεῖς νῦν ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγομεν χρόνο σε χρόνο (χρόνον εἰς χρόνον = ἔτος εἰς ἔτος);„.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ ἡμιόνους παραπέμπων εἰς Ἰλιάδ. Κ, 352 "αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον„. Ἀλλ' ὁ Bellermann ἐννοεῖ ἵππους καὶ ὁ Schmeidewin ἀμφότερα τὰ ζῷα. Ἐξήγησις τῆς ἀ. στροφῆς· Πολλὰ εἶναι τὰ διεγείροντα ἔκπληξιν, καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἐκπληκτικώτερον τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτος καὶ πέραν τῆς λευκῆς θαλάσσης μὲ χειμερινὸν νότον προχωρεῖ, περῶν κάτωθεν κυμάτων περιβρεχόντων τὸ πλοῖον, καὶ τὴν ὑπερτάτην τῶν θεῶν, τὴν Γῆν τὴν ἄφθαρτον, τὴν ἀκαταπόνητον καταπονεῖ, περιστρεφομένων τῶν ἀρότρων κατ' ἔτος, διὰ τοῦ γένους τῶν ἵππων ἀροτριῶν.

[2]) Ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ὁ χορὸς μεταβαίνει ἐκ τῆς ἀψύχου φύσεως εἰς τὰ ζῷα, τὰ ἐν τῷ ἀέρι, τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν γίνεται κύριος διὰ μηχανῶν. Ἕνια δὲ τούτων καὶ τιθασεύει, ὡς τὸν ἵππον καὶ τὸν ταῦρον. Ἡ ἐξήγησις τοῦ γλωσσήματος· "κούφως καὶ ταχέως φερομένων„ δὲν εἶναι ὀρθή· διότι σημαίνει ἀνοήτων, ὡς καὶ ἡμεῖς λέγομεν κουφιοκέφαλος. Οὕτω λέγεται καὶ παρὰ Θεόγνιδ. 580 "σμικρῆς ὄρνιθος κοῦφον ἔχουσα νόον„.

[3]) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "Περιβαλὼν τοῖς δικτύοις ἀγρεύει„. Τὸ ἀμφιβαλὼν προσδιορίζεται διὰ τοῦ σπείραισι δικτυοκλώστοις.

[4]) Κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην τὸ ἔθνος παράγεται ἐκ τοῦ ἔθος. Σημαίνει λοιπὸν ἐμψυχα ὄντα, ἅπερ ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἔθος, Φιλοκτ. 1146 "ὦ πταναὶ θῆραι χαροπῶν τ' ἔθνη θηρῶν, οὓς δὸ' ἔχει χῶρος οὐρεσιβώτας„.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῖς σχοινίοις τοῖς εἰς δίκτυον κεκλωσμένοις· ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ ἀμφιβαλὼν ἄγει„.

[6]) Εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ὑπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρατεῖ δὲ μηχαναῖς[1] ἀγραύλου
θηρὸς ὀρεσσιβάτα[2], λασιαύχενά θ'[3] 350
ἵππον ὀχμάζεται[4] ἀμφιλόφῳ ζυγῷ οὔρει-
όν τ' ἀκμῆτα[5] ταῦρον,

Στροφὴ β'.

καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν φρόνημα[6] καὶ ἀστυνόμους 355

κείμενον τοῦ ῥήματος τῆς προηγηθείσης προτάσεως.

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν.* "Ἐπεὶ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι περιγίνεται πάντων τῶν ζῴων ὁ ἄνθρωπος, ἐνταῦθα τὸ μηχαναῖς προσέθηκεν ἐπὶ τῶν τιθασευομένων· οὐ γὰρ μόνον κρατῆσαι δυνατός, ἀλλὰ καὶ τιθασεῦσαι„. Ὁ δωρικὸς τύπος εἶναι μαχαναῖς, ὃν μετεχειρίσθησαν οἱ τραγικοὶ μόνον ἐν ὀλίγοις χωρίοις.

[2]) *Ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ ὀρειβάτης, ἐκ τοῦ ὄρος-βαίνειν.*

[3]) *Ἡ ἀπόστροφος ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου, ἤτοι ἡ ἐπισυναλοιφή, ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς λυρικοῖς στίχοις καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ.*

[4]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἄξεται, ὅπερ βεβαίως δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Οἱ κριτικοὶ διαφωνοῦσι περὶ τὴν διόρθωσιν, ἐξ ὧν ὁ* Boeckh *οὐδεμίαν τῶν ἐπινοηθεισῶν διορθώσεων πιθανὴν εὑρὼν ἐμμένει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ. Ὁ μὲν* Brunck *εἰκάζει ὑπάξεται, ὁ δὲ* Sommer *ἐτάξαθ', ὁ δὲ* Seyffert *ἀνάσσεται, ὁ δὲ* Schmelzer *ζεύγνυται καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἡμεῖς προετιμήσαμεν τὸ ὀχμάζεται, ὅπερ προὔτειναν ὁ* Schöne *καὶ* Franz *καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πλείστων κριτικῶν. Ἐπὶ ἵππων καὶ ὁ Εὐριπίδης μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα ὀχμάζειν ἐν Ἡλέκτρ.* 815 "ὅστις ταῦρον ἀρταμεῖ καλῶς ἵππους τ' ὀχμάζει„. *καὶ ἐν Ὀρέστ.* 255 "μί' οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς Τάρταρον„ Ἡ μνεία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδάμασε τὸν ἵππον καὶ τὸν ταῦρον, ἐκολάκευε τοὺς Ἀθηναίους. Διότι ἐμυθολογεῖτο, ὅτι πρῶτος ὁ Ἐριχθόνιος ἐποίησε τοῦτο, Αἰλιαν. ἐν ποικιλ. ἱστορ. III, 38 "ἵππους ἔζευξε πρῶτος Ἐριχθόνιος„ καὶ Σχολιαστ. εἰς Ὅμηρ. Ἰλιαδ. 18, 483 "ἅροτρον πρῶτον (ἐν Ἐλευσῖνι) Ἐπιμενίδης ὁ καὶ Βουζύγης ἔζευξεν„

[5]) *Ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τοὺς ἵππους ἀκάμαντας,* Ὀλυμπ. *I*, 87. Ἐξήγησις τῆς α'. ἀντιστροφῆς· *Καὶ τὸ γένος τῶν ἀνοήτων ὀρνέων διὰ δικτύων περιβαλὼν ἀγρεύει, καὶ τὰ ἔθνη τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ γεννώμενα διὰ σχοινίων κατεσκευασμένων εἰς δίκτυα (ἀγρεύει), ὁ πολυμήχανος ἀνήρ· δαμάζει δὲ διὰ μηχανημάτων τὰ ἄγρια θηρία τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων περιπατοῦντα καὶ τὸν ἵππον τὸν ἔχοντα λάσιον αὐχένα δαμάζει διὰ ζυγοῦ περιβάλλοντος τὸν λαιμὸν καὶ τὸν ὀρεινὸν ἀκαταπόνητον ταῦρον.*

[6]) *Ἐκ τῶν ἀγώνων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἄψυχον καὶ ζωϊκὴν φύσιν ὁ χορὸς προβαίνει εἰς τὴν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀργὰς' ἐδιδάξατο καὶ δυσαύλων

διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, δι' ἧς καὶ γλῶσσαν καὶ ἰδέας δημιουργεῖ καὶ πολιτείαν καθιδρύει. Ἡ φράσις αὕτη παρέχει μεγάλας δυσκολίας τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι ἄλλως ἑρμηνεύουσιν. Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ὁ χορὸς θέλει νὰ εἴπῃ τὴν γνῶσιν τῶν μετεώρων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μετάβασις ἤθελεν εἶναι ἀπότομος· ἀπὸ τῆς γλώσσης εἰς τὰ μετέωρα καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων εἰς τὴν πολιτείαν. Τοῦτο ἠδύνατό τις νὰ δεχθῇ, ἂν ὑπέθετεν, ὅτι ὁ χορὸς ἐκ προθέσεως ποιεῖ τοιαύτας μεταβάσεις, ὅπως δείξῃ τὴν ταχεῖαν ἐνέργειαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι ὁ χορὸς ἐμμένει ἐν τῇ γλώσσῃ, ἣν ἐξέφρασε διὰ τοῦ καὶ φθέγμα. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην τὸ μὲν φθέγμα εἶναι οὕτως εἰπεῖν τὸ σῶμα τὸ δὲ ἀνεμόεν φρόνημα τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Λοιπὸν ἀνεμόεν φρόνημα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αἱ ἰδέαι, αἵτινες εἶναι ταχεῖαι, ὡς ὁ ἄνεμος, ὡς λέγει ἤδη ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. η, 36 " ὡς εἰ πτερὸν ἠὲ νόημα „ καὶ ἐν Ἰλιάδ. Ο, 80 " ὡς δ' ὅτ' ἂν ἄῖξῃ νόος ἀνέρος, ὅστ' ἐπὶ πολλὴν γαῖαν ἐληλυθὼς φρεσὶ πευκαλίμῃσι νοήσῃ... ὡς κραιπνῶς μεμαυῖα διέπτατο „. Τὸ χωρίον ὑγιαίνει καὶ μάτην ὁ μὲν Schneidewin εἴκασεν ἠ μ ε ρ ό φ ρ ο ν ν ό η μ α, ὁ δὲ Valckenauer ἀ ν ε μ ό ε ν φ ώ ν η μ α καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος ἀ ν ε μ ό ε ν φ ρ ο ύ ρ η μ α, ὅπερ ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ὑψηλὸν φρούριον ἢ ὀχύρωμα. Κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Ἕλληνος κριτικοῦ πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ καὶ δὴ ἔπρεπε νὰ μνημονεύσῃ οὗτος πόλεων, αἵτινες ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγοντο φρουρήματα Βεβαίως πολλαὶ πόλεις ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἐκτίζοντο ἐπὶ ὑψηλῶν χωρίων, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐκτίζοντο πᾶσαι, δὲν ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ἀνεμόεις ὡς κοινὸν κατηγορούμενον πασῶν τῶν πόλεων. Τὸ χωρίον τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὰς πολλὰς τῶν ἀρχαίων ἔριδας, ὧν ἡ γλῶσσα παρήχθη φ ύ σ ε ι ἢ θ έ σ ε ι. Ἔρις ἐξετάθη καὶ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐδέχοντο τὴν ἀ ν α λ ο γ ί α ν, ἄλλοι δὲ τὴν ἀνωμαλίαν. Ὁ Σοφοκλῆς φαίνεται δεχόμενος τὸ θ έ σ ε ι, ὅπερ ὑπεστήριζον οἱ Ἐλεάται καὶ ὁ Πυθαγόρας. Ἡ εὕρεσις τῆς γλώσσης προηγεῖται τῶν ἄλλων ἀνακαλύψεων, Ἰσοκρατ. σελ. 27 D. " ἐγγενομένου δ' ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν καὶ νόμους ἐθέμεθα καὶ τέχνας ηὑρομεν καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ δι' ἡμῶν μεμηχανημένα λόγος ἡμῖν ἐστιν ὁ συγκατασκευάσας „.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Τὴν τῶν νόμων ἐμπειρίαν, δι' ὧν τὰ ἄστεα νέμονται, ὃ ἔστι διοικοῦνται „. Ὁ Valckenaer εἶκαζεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω ἀρχάς, ὅπερ ἦρεσκε καὶ τῷ ἡμετέρῳ Κοραῇ, Πρόδρομ. Ἕλλην. Βιβλιοθήκ. σελ. Λ. Τὴν δυσκολίαν τῆς ἑρμηνείας τῆς λέξεως λίαν σαφῶς λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος· "διότι ἡ λέξις ὀργὴ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὸν σύμφυτον τῷ ἀνθρώπῳ τρόπον ἢ ποιάν τινα τῆς ψυχῆς διάθεσιν ἐν μικρῷ ἢ καὶ ἐν μεγάλῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάγῳν ὑπαίθρεια[1] καὶ
δύσομβρα φεύγειν βέλη[2],
παντοπόρος[3]· ἄπορος[4] ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται τὸ μέλλον[5]· 360
Ἅιδα[6] μόνον φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται[7],

κινήσει διατελούσης. Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο ὁ Σοφοκλῆς νὰ λέγῃ ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδίδαξεν ἑαυτὸν ἢ ἐφεῦρε τρόπον, ἦθος, ψυχικὴν διάθεσιν, τείνουσαν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πόλεων, πράγματα δηλονότι σύμφυτα αὐτῷ ὄντα; „Καὶ ὅμως τοῦθ', ὅπερ λέγει ὁ ποιητής, εἶναι ἀκριβές, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ δὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ πολιτικὰ ὁρμήματα καὶ ἄλλοι ἔχοντες ταῦτα ἀπώλεσαν. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει πολιτικὸν ζῷον, ἀλλ' ὑπάρχουσι βαθμοί, ὧν ἡ κτῆσις προσγίνεται διά τινος πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας. Ὀρθῶς ἄρα εἶπεν ὁ ποιητής, ὅτι ὁ εἷς ἐδίδαξε τὸν ἄλλον πολιτικὰς ὁρμάς. Διὰ ταῦτα οὐχὶ ἀναγκαίως ὁ κ. Σεμιτέλος τὸ ὀργὰς ἔτρεψεν εἰς ἀγορὰς, ὅπερ παρέχει ἄλλας δυσκολίας. Σημειωτέον, ὅτι δὲν εἶχε παρατηρήσει, ὅτι πρὸ αὐτοῦ τὴν διόρθωσιν εἶχε ποιήσει ὁ Mekler.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω αἴθρια, ὅπερ ἑρμηνεύει διὰ τοῦ ψυχρά. Ὁ Boeckh ἔγραψεν ὑπαίθρεια, κατὰ τὸ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 335 ὑπαίθρειοι πάγοι, ἐν ᾧ ἄλλοι γράφουσιν ἐναίθρεια. Τὸ ι ἐκτείνει εἰς ει, ὡς καὶ ἐν τῷ Ἐφέσειος, ἐπινίκειος, ἐπινύμφειος.

[2]) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· φεύγειν τὰ δυσαύλων πάγων ὑπαίθρεια βέλη· καὶ τὰ δύσομβρα βέλη.

[3]) Τοῦτο εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐδιδάξατο, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ περιφραδὴς ἀνήρ. Δηλοῖ δὲ τὴν ἔκπληξιν τοῦ χοροῦ διὰ τὰς ἀνακαλύψεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὸ παντοπόρος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄπορος, ὡς καὶ τὸ ἑπόμενον ὑψίπολις πρὸς τὸ ἄπολις. Παράβαλλ. καὶ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 486.

[4]) Δηπτέον κατηγορηματικῶς. Τὸ ἀσύνδετον ἐνισχύει τὴν ἔμφασιν.

[5]) Εἰς οὐδὲν ἔρχεται ἄπορος ἐξ ἐκείνων, ἅπερ μέλλουσι· Ad nihil eorum, quae futura sunt. Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπ' οὐδὲν τῶν μελλόντων. Ἔθηκε τὸ ἄρθρον μετὰ τὸ οὐδέν, ὡς ἐν στίχ. 728 καὶ παρὰ Πλάτ. ἐν Λάχητ. 197 "ἀνδρεῖα καλῶ οὔτε θηρία οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τὸ ὑπὸ ἀνοίας μὴ φοβούμενον„.

[6]) Λέγει τὸν Ἅδην ἀντὶ τοῦ θανάτου, ὡς Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 645 "Ἅδην πόντιον πεφευγότες„ καὶ Εὐριπίδ. Ἄλκ. 13. "Ἅδην τὸν παραυτίκ' ἐκφυγεῖν„.

[7]) Ὀρθῶς ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸν μέλλοντα, διότι ὁ χορὸς ἔχει ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει κατορθώσει τοῦτο. Ὁ δὲ μέσος τύπος ἐτέθη, διότι ἡ τοῦ θανάτου ἀποφυγὴ γίνεται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ὑποκειμένου, Θουκυδ. III, 10, 2 "ἐπειδὴ ἐωρῶμεν αὐτοὺς τὴν ξυμμάχων δούλωσιν ἐπαγομένους„. Πολλοὶ κριτικοὶ προσέκρουσαν εἰς τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidewin τρέπει εἰς οὐκ ἐπ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νόσων δ' ἀμηχάνων φυγὰς ξυμπέφρασται[1].

Ἀντιστροφὴ β'.

σοφόν[2] *τι τὸ μηχανόεν τέχνας ὑπὲρ ἐλπίδ' ἔχων* 365
ποτὲ μὲν[3] *κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἕρπει·*
νόμους γεραίρων[4] *χθονός,*

σεται, ὁ δὲ Heindorf εἰς οὐκ ἐπεύξεται, ὁ δὲ Wecklein εἰς οὐ πεπάσεται, ὁ δὲ M Schmidt εἰς οὐκ ἔπραξέ πα, ὁ δὲ Πάλλης εἰς οὐκ ἐπίσταται καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος εἰς τὸ μέλλον Ἅδην μόνον θέλξιν οὐκ ἐπάσεται. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐπάξεται ἔχει ὀρθῶς, καθ' ὅσον ἡ ἐπὶ δηλοῖ τὴν προσθήκην, δηλ. ἐπὶ ταῖς γενομέναις ἀνακαλύψεσι.« Τὸ δὲ φεῦξιν, ὅπερ ἐξαλείφει ὁ ἡμέτερος συνάδελφος, εἶναι ἀναγκαῖον, διότι ἕκαστος θέλει νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον. Ὅτι δ' ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὴν λέξιν, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἀντιθέσεως φυγὰς ξυμπέφρασται, ἔνθα γίνεται χρῆσις τῆς αὐτῆς λέξεως πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως. Ὁσάκις ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια σεμνύνεται, ὅτι πολλὰ ἀνεκάλυψε, πάντοτε ἐπέρχεται ἡ λυπηρὰ ἰδέα, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς γράφει· "ἐπινενόηκεν καὶ γινώσκει". Ἡ πρόθεσις δηλοῖ τὸ κοινῇ, ἀπὸ κοινοῦ. Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Καὶ γλῶσσαν καὶ ταχείας ἰδέας, ὡς εἶναι ὁ ἄνεμος, καὶ σπουδὰς πρὸς διοίκησιν πόλεων ἐδίδαξεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ τρόπους διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ προσβολὰς τῶν πάγων, ἐν αἷς δυσκόλως δύναταί τις νὰ διανυκτερεύσῃ, καὶ τὰς προσβολὰς τῶν κακῶν βροχῶν ὁ παντομήχανος· ἀμήχανος δὲ εἰς οὐδὲν τῶν μελλόντων νὰ γείνωσιν ἔρχεται· μόνον τοῦ θανάτου ἀποφυγὴν δὲν θὰ ἐπινοήσῃ· ὅμως δυσθεραπεύτων ἀσθενειῶν θεραπείας ἐξεύρει.

[2]) Ἀφ' οὗ ὁ χορὸς ὕμνησε τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀντιστροφῇ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ποιεῖται πάντοτε ἀγαθὴν χρῆσιν αὐτῆς, ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει. Οὕτως ὁ ποιητὴς συνδέει τὸν ὕμνον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τῇ ὑποθέσει τῆς τραγῳδίας. Τὸ ἐπίθετον πρέπει νὰ ληφθῇ κατηγορηματικῶς, τὸ δὲ μηχανόεν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προηγούμενον ἀμηχάνων. Ἀντὶ τοῦ σοφὸν ὁ μὲν Heimsoeth εἰκάζει δεινόν, ὁ δὲ M. Schmidt τοῖον, ὅπερ εἶναι εὐστοχώτερον τοῦ πρώτου. Διότι τὸ μὲν δεινὸν περιέχει ταὐτολογίαν, τὸ δὲ τοῖον, ὡς συγκεφαλαιωτικόν, ἁρμόζει ἐνταῦθα.

[3]) Ἡ ἐπὶ ἐννοητέα ἐκ τῶν ἑπομένων, δηλ. ὁτὲ μὲν ἐπὶ κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἕρπει. Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ ἔπηται τὸ δέ, ὅπερ παραλείπεται. Κατὰ τὸν Nauck τὴν κυρίαν ἔννοιαν ἀποτελεῖ τὸ ποτὲ μὲν κακόν, τὸ δὲ ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν κεῖται χάριν παραλληλισμοῦ.

[4]) Τῶν χειρογράφων ἡ γραφὴ εἶναι παρείρων, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεῶν τ' ἔνορκον δίκαν,
ὑψίπολις[1]· ἄπολις[2], ὅτῳ τὸ μὴ καλὸν ξύνεστιν[3] 370
τόλμας χάριν. μήτ' ἐμοὶ παρέστιος[4]
γένοιτο μήτ' ἴσον φρονῶν[5], ὃς τάδ'[6] ἔρδει. 375

ὁ Σχολιαστὴς λέγων· "Νόμους παρείρων χθονός· ὁ πληρῶν τοὺς νόμους καὶ τὴν δικαιοσύνην ὑψίπολις γίνεται ὃ ἔστιν ἐν τῇ πόλει ὑψηλός„. Τὴν γραφὴν ταύτην ὑποστηρίζουσιν ὁ Boeckh καὶ ὁ Jacob. Τὸ παρείρειν ἔχον τὴν σημασίαν τοῦ παρεισβάλλειν, δηλ. διαταράττειν τοὺς νόμους, δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Ὁ μὲν Dindorf γράφει παραιρῶν, ὁ δὲ Wunder περαίνων, ὁ δὲ Πάλλης νόμους τε τηρῶν καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἀλλ' ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν ἔννοιαν, ἣν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ μεταχή, πρὸς τὸ ὑψίπολις, γίνεται δῆλον, ὅτι αὕτη δὲν ἁρμόζει νὰ ἔχῃ κακὴν σημασίαν. Τούτου ἕνεκεν προετιμήσαμεν τὴν διόρθωσιν, ἣν προτείνουσιν ὁ Musgrave καὶ ὁ Reiske, δηλ ὁ τιμῶν τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἔνορκον δίκην τῶν θεῶν εἶναι ὑψίπολις. Τοῦτο λέγεται μὲν γενικῶς, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὸν Κρέοντα, πρὸς ὃν ὁ χορὸς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ σέβηται οὐ μόνον τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ τὴν δίκην τῶν θεῶν.

[1]) Κατὰ τὸν Bellermann εἶναι οὐχὶ ὁ ὑψηλὸς ἐν τῇ πόλει, ἀλλ ἐκεῖνος, οὗ ἡ πόλις εἶναι ὑψηλή, ὡς δεικνύουσι τὰ ἀνάλογα ὑψίπους, ὑψίπυλος, ὑψίπυργος. Λοιπὸν ἐὰν ὁ ἄνθρωπος σέβηται τοὺς νόμους καὶ τὸ δίκαιον, καθίσταται ἡ πόλις ὑψηλὴ καὶ ἐπομένως ἕκαστος γίνεται ὑψίπολις

[2]) Τοῦτο ὁ χορὸς λέγει περὶ τοῦ παραβάτου τοῦ νόμου, ἐν ᾧ οὐδόλως ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἦναι ἡ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος. Περὶ τῆς λέξεως ἄπολις εἶναι ἄξιον παραβολῆς τὸ χωρίον τοῦ Πλάτωνος ἐν Νόμ. VI, 766 d "πᾶσα. .. πόλις ἄπολις ἂν γίγνοιτο, ἐν ᾗ δικαστήρια μὴ καθεστῶτα εἴη κατὰ τρόπον„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσι 1291 "ἃ δὲ μεγαλόπολις ἄπολις ὄλωλεν.... Τροία„. Ἀντὶ τοῦ ἄπολις ὁ Jernstedt καὶ ὁ Nauck εἰκάζουσι ῥυσίπολις.

[3]) Ὁ ποιητὴς προσωποποιεῖ τὸ μὴ καλόν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 338 "Ἀνὴρ ἔοικεν ἢ νοσεῖν ἢ τοῖς πάλαι νοσήμασι ξυνοῦσι λυπεῖσθαι παρών„. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῷ 946.

[4]) Διὰ μὲν τοῦ παρέστιος περιλαμβάνει ὁ ποιητὴς τὸν ἰδιωτικόν, διὰ δὲ τοῦ ἴσον φρονῶν τὸν δημόσιον βίον, Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπ. 848 "ὅστις δὲ τὸν φύσαντα μὴ τιμᾶν θέλῃ, μή μοι γένοιτο μήτε συνθύτης ποτὲ μήτ' ἐν θαλάσσῃ κοινόπλουν στέλλοι σκάφος„ καὶ Καλλίμαχ. εἰς Δήμητρ. 117 "Δάματερ, μὴ τῆνος ἐμὶν φίλος, ὅς τοι ἀπεχθής, εἴη μηδ' ὁμότοιχος„.

[5]) Εὔχεται ὁ χορός, ἵνα μὴ ὁ τοιοῦτος ἀνήκῃ εἰς τὸ ἑαυτοῦ πολιτικὸν σύστημα. Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι τὰ τοῦ δήμου, τὰ Λακεδαιμονίων φρονεῖν, Ξενοφ. ἐν Ἑλλ. VII, 4, 40 "σὺν τοῖς τὰ ἡμέτερα φρονοῦσι πολεμήσομεν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ [1].

ἐς δαιμόνιον τέρας[2] ἀμφινοῶ
τόδε· πῶς εἰδὼς[3] ἀντιλογήσω
τήνδ' οὐκ εἶναι παῖδ' Ἀντιγόνην; 3
ὦ δύστηνος,
καὶ δυστήνου πατρὸς Οἰδιπόδα[4], 380
τί ποτ'; οὐ δή που σέ γ' ἀπιστοῦσαν[5]
τοῖς βασιλείοις ἀπάγουσι νόμοις,
καὶ[6] ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες;

[6]) Ὁ Meineke διορθοῖ εἰς ὃς κάκ' ἔρδει, διότι τὸ τάδε ἀναφέρεται εἰς τό, ὅτῳ τὸ μὴ καλὸν ξύνεστι καὶ τοῦτο εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ὃς κακὰ πράσσει. Δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι ἡ λυρικὴ γλῶσσα ἐπιτρέπει πολλὰ τοιαῦτα, ὡς αὐτὸς ὁ κριτικὸς παρατηρεῖ. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Τὸ ἐπινοητικὸν τῆς τέχνης ἔχον σοφόν τι, παρ' ὅσον ἠδύνατό τις νὰ ἐλπίζῃ, ἄλλοτε μὲν εἰς τὸ κακόν, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸ ἀγαθὸν φέρεται· ἐὰν μὲν τιμᾷ τοὺς νόμους τῆς χώρας καὶ τὴν ἔνορκον δίκην τῶν θεῶν, οὗτος οἰκεῖ ἔντιμον πόλιν, γίνεται δὲ ἄπατρις ἐκεῖνος, ὅστις δὲν μετέχει τοῦ καλοῦ ἕνεκα θρασύτητος. Εὔχομαι δὲ μήτε σύνοικος ἐμοῦ νὰ ἦναι, μήτε νὰ ἔχῃ ἴσα μὲ ἐμὲ πολιτικὰ φρονήματα, ὅστις πράττει ταῦτα.

[1]) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν νομίζουσιν, ὅτι καὶ τὸ ἑπόμενον μέρος τοῦ χορικοῦ ἀνήκει εἰς τὸ στάσιμον. Ἀλλ' ὀρθότερον κρίνουσιν ὁ Bellermann, ὁ Kern καὶ ἄλλοι, ὅτι ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ δεύτερον ἐπεισόδιον.

[2]) Τέρας λέγεται τὸ ὑπερβαῖνον τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἑπομένως τὸ ἀσύνηθες, τὸ ἀπροσδόκητον. Ὁ χορός, ἐν ᾧ κατηρᾶτο τῷ παραβάτῃ, αἴφνης βλέπει τὴν Ἀντιγόνην, πρὸς ἣν ἔχει συμπαθείας. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὁρῶντες ἑλκομένην τὴν Ἀντιγόνην ἐκπλήττονται, ὅτι γυνὴ ἦν ἡ ὑπερβᾶσα τὸ κήρυγμα„. Ἢ εἰς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὸ ὡς πρός τι, ὡς καὶ ἐν Τραχινίαις στίχ. 1243 "δείλαιος, ὡς ἐς πολλὰ τἀπορεῖν ἔχω„. Οἰδ. τύραν. 980 "σὺ δ' εἰς τὰ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα„. Ὁ Kern ἐννοεῖ τὴν μετοχὴν βλέπων.

[3]) Ἐκ τοῦ ἑπομένου εἶναι πρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν τὴν μετοχὴν οὖσαν. Ἐνταῦθα περιμένομεν ἐναντιωματικὸν λόγον, ἀλλ' ἔθηκε τὸ ἀσύνδετον πρὸς δήλωσιν τῆς ταραχῆς τοῦ χοροῦ.

[4]) Ὁ χορὸς οὐδόλως ἀμφιβάλλων, ὅτι εἶναι ἡ Ἀντιγόνη, τρέπεται εἰς θρήνους. Ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσιν εὕρηται καὶ ὁ τύπος Οἰδιπόδας (Δωρ. ἀντὶ Οἰδιπόδης), ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράν. 1194.

[5]) Τὴν κυρίαν ἔννοιαν τῆς προτάσεως ἀποτελοῦσιν αἱ μετοχαὶ καὶ οὐχὶ τὸ ῥῆμα.

[6]) Ὁ ποιητὴς συνδέει δύο ἀνο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ

Ἠδ' ἔστ' ἐκείνη τοὔργον[1] ἡ 'ξειργασμένη·
τήνδ' εἵλομεν θάπτουσαν. ἀλλὰ ποῦ Κρέων; 385

ΧΟΡΟΣ.

Οὐδ' ἐκ δόμων ἄψορρος[2] εἰς δέον[3] περᾷ.

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστι; ποίᾳ ξύμμετρος[4] προὔβην τύχῃ;

μοίας μετοχὰς ἀπιστοῦσαν καὶ καθελόντες, ὥσει ἔλεγεν ἁλοῦσαν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 170 "μή του κηδομένου βροτῶν μηδὲ ξύντροφον ὄμμ' ἔχων„. Τὸ τοιοῦτον ὑπάρχει συχνάκις παρὰ Θουκυδίδ. ὡς I, 2 " τῆς ἐμπορίας οὐκ οὔσης οὐδ' ἐπιμιγνύντες ἀλλήλοις„. Διὰ τοῦ ἀφροσύνη ὁ χορὸς δὲν ἐλέγχει τὴν πρᾶξιν καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνοησίαν, δι' ἣν ἡ ἡρωΐς ἐξέθετο τὴν ἑαυτῆς ζωὴν εἰς κίνδυνον. Ἐξήγησις· Τοῦτο δά, περὶ τοῦ ὁποίου ἀμφιβάλλω, εἶναι δαιμόνων θαῦμα. Πῶς, ἐν ᾧ γνωρίζω, ὅτι εἶναι ἡ Ἀντιγόνη, νὰ εἴπω, ὅτι δὲν εἶναι αὕτη; Ὦ ταλαίπωρος καὶ τοῦ ταλαιπώρου πατρὸς Οἰδίποδος, τί τέλος πάντων; Μήπως δά, ὡς νομίζω, σὲ βέβαια ἀπάγουσιν, διότι ἦσο ἀπειθὴς εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλέως καὶ διότι σὲ συνέλαβον ἀνόητα ποιοῦσαν;

[1]) Εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ φύλαξ ἄγων τὴν Ἀντιγόνην καὶ μὴ βλέπων πρὸς τὸν χορόν, ἀλλ' εἰς τὸ εὕρημα αὐτοῦ, ὡς ποιοῦσιν οἱ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι. Εὐστόχως δ' ὁ κ. Σεμιτέλος λέγει· "Αὐτίκα δὲ ὁ φύλαξ φαιδρὸς ἐπὶ τῇ εὑρέσει τῆς αὐτουργοῦ τῆς ταφῆς καὶ τῇ ἰδίᾳ σωτηρίᾳ πρῶτος ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς τὸν περίλυπον χορὸν δεικνύων ἅμα τὸ θήραμα, ὅπερ ἐν θριάμβῳ ἦγε, τὴν στυγνὴν μὲν τὸ πρόσωπον, μεγαλοπρεπῆ δὲ τὸ σχῆμα καὶ ἥσυχον τὴν ψυχὴν ὡς ἤδη τὸ ἑαυτῆς καθῆκον ἐκπληρώσασαν„ Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἐκείνη ἡ τὸ ἔργον ἐξειργασμένη ἐστὶν ἥδε. Μεταχειρίζεται τὴν ἀντωνυμίαν ἐκεῖνος, διότι ἐν τῷ ἡγουμένῳ ἐπεισοδίῳ ἐζητεῖτο ὁ τὴν ταφὴν ἐξειργασάμενος.

[2]) Κατὰ συγκοπὴν ἀντὶ ἀφόρροος καὶ σημαίνει πάλιν, ἐκ νέου. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν μέρος κατά τινας μὲν παράγεται παρὰ τὸ ὄρω, ὄρνυμι, κατ' ἄλλους δὲ παρὰ τὸ ῥέω.

[3]) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ εἰς μέσον, ἣν δέχονται ἔνιοι ἐκδόται. Ὁ δὲ Nauck γράφει εἰς καιρόν. Κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς ἐν Οἰδ τυράν. 1416. " Ἀλλ' ὧν ἐπαιτεῖς ἐς δέον πάρεσθ' ὅδε Κρέων τὸ πράσσειν καὶ τὸ βουλεύειν„.

[4]) Λέγει ξύμμετρος, διότι ἦλθεν εἰς τὸν προσήκοντα χρόνον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ.

Ἄναξ, βροτοῖσιν οὐδέν ἐστ' ἀπώμοτον[1]·
ψεύδει[2] *γὰρ ἡ πίνοια τὴν γνώμην· ἐπεὶ*
σχολῇ[3] *γ' ἄν*[4] *ἦξειν δεῦρ' ἂν ἐξηύχουν ἐγώ,* 390
ταῖς σαῖς ἀπειλαῖς[5]*, αἷς ἐχειμάσθην τότε*[6]*.*
ἀλλ'[7]*, ἡ γὰρ ἐκτὸς καὶ παρ' ἐλπίδας*[8] *χαρὰ*
ἐοικεν ἄλλῃ μῆκος[9] *οὐδὲν ἡδονῇ,*

[1]) *Ὁ φύλαξ εἶχεν ὁρκισθῆ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν Κρέοντα Τούτου ἕνεκεν νομίζει, ὅτι διά τινος γνωμικοῦ πρέπει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἀπώμοτος λέγεται ὁ μεθ' ὅρκου ἀρνούμενός τι.*

[2]) *Τὸ ψεύδει σημαίνει ψευδῆ ποιεῖ, τὸ δὲ ἐπίνοια τὴν δευτέραν γνώμην, τὴν ἐπιοῦσαν γνώμην, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 436 "αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι„.*

[3]) *Ἐκαυχώμην, ὅτι δυσκόλως ἠδυνάμην νὰ ἔλθω ἐνταῦθα.*

[4]) *Ἐπειδὴ τὸ ἄν δὲν δύναται νὰ συντάσσηται τῷ ἐξηύχουν, ἀλλὰ τῷ ἦξειν, ὁ* Meineke *προσκρούει· διότι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ ἄν δὲν συντάσσεται μέλλοντι ἀπαρεμφάτου. Τούτου ἕνεκεν τρέπει τὸν μέλλοντα εἰς ἐνεστῶτα. Ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἐν Αἴαντ. 430 λέγει "τίς ἄν ποτ' ᾠρεθ' ὧδ' ἐπώνυμον τοὔμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;„ Σημειωτέον, ὅτι τὸ ἄν καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις συχνάκις συντάσσεται μέλλοντι τῆς ὁριστικῆς, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. παιδ. 7, 5, 21 "πολὺ οὖν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται„ καὶ Θουκυδ. II, 80, 1 "ῥᾳδίως ἂν τῆς Ζακύνθου κρατήσουσιν„.*

[5]) *Ἡ δοτικὴ τίθεται μετὰ πάσης τάξεως ῥημάτων πρὸς δήλωσιν τοῦ οὗ ἕνεκα, Θουκυδ. III, 98 "Δημοσθένης δὲ περὶ Ναύπακτον καὶ τὰ χωρία ταῦτα ὑπελείφθη, τοῖς πεπραγμένοις φοβούμενος τοὺς Ἀθηναίους„, ὁ αὐτὸς IV, 35 "Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισπώμενοι περίοδον μὲν αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχυΐ οὐκ εἶχον„.*

[6]) *Δηλαδὴ ὅτε ἀνήγγειλε τῷ Κρέοντι τὴν ταφὴν τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους.*

[7]) *Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· "Σύναπτε τὸ ἀλλὰ πρὸς τὸ ἦκω, τὰ λοιπὰ δὲ διὰ μέσου„. Ἀντὶ τοῦ ἐκτὸς ὁ μὲν* Seyffert *εἰκάζει ἄτοπος, ὁ δὲ* Gleditsch *ἄλογος. Κατὰ τὸν* Bellermann *ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, τῇ παρ' ἐλπίδας χαρᾷ οὐκ ἔοικεν ἄλλη ἡδονή· διότι περὶ τοῦ μικροτέρου δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ μεγαλείτερον. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη λογικὴ ἀναστροφὴ τῆς ἐννοίας παρὰ τῷ ἔοικα εἶναι συνήθης, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. VII, 71, 2.*

[8]) *Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ ἀπροσδόκητος χαρὰ εἶναι ἡ μεγαλειτέρα ἀπὸ ὅλας. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 554 "Ἐκ τῶν ἀέλπτων ἡ χάρις μείζων βροτοῖς φανεῖσα μᾶλλον ἢ προσδοκώμενον„.*

[9]) *Κατὰ πολλοὺς ἑρμηνευτὰς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦκω, δι' ὅρκων[1] καίπερ ὢν ἀπώμοτος,
κόρην ἄγων τήνδ', ἣ καθευρέθη τάφον
κοσμοῦσα[2]. κλῆρος ἐνθάδ' οὐκ ἐπάλλετο[3],
ἀλλ' ἔστ' ἐμὸν θοὔρμαιον[4], οὐκ ἄλλου, τόδε.
καὶ νῦν, ἄναξ, τήνδ' αὐτός, ὡς θέλεις[5], λαβὼν
καὶ κρῖνε[6] κἀξέλεγχ'· ἐγὼ δ' ἐλεύθερος
δίκαιός[7] εἰμι τῶνδ'[8] ἀπηλλάχθαι κακῶν.

ΚΡΕΩΝ.

Ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ πόθεν[9] λαβών;

μῆκος ἐνταῦθα σημαίνει τὸ μέγεθος, Ἐμπεδοκλ. 390 "ἐξ οἵης τιμῆς τε καὶ ὅσσου μήκεος ὅλβου ὧδε πεσών". Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλ. 595 "ἐπὶ εὐμήκεις ἦκουσι τύχας". Πίνδ. ἐν Πυθ. XI, 52 "εὑρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ ὅλβῳ τεθαλότα".

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Καίπερ ὁμωμοκὼς μὴ ἐλθεῖν". Ἂν παραβλεφθῇ τὸ δι' ὅρκων πρὸς τὸ ἀπώμοτος, ἀνευρίσκεται τὸ πρῶτον πλεονάζον. Ἀλλὰ τοιοῦτοι πλεονασμοὶ ὑπάρχουσι πλεῖστοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1624 "ὥστε πάντας ὀρθίας στῆσαι φόβῳ δείσαντας ἐξαίφνης τρίχας", ἐν Φιλοκτ. 1401 "ἅλις γάρ μοι τεθρήνηται γόοις". Τὸ ἀπώμοτος πρὸ ὀλίγου εἶχε παθητικὴν σημασίαν, ἐνταῦθα δὲ ἐνεργητικήν, ὡς παρά τινι τραγικῷ ἐν τοῖς ἀδεσπότ. 472 λέγει "νοῦς πάντα κηλεῖ, κἂν ἀπώμοτός τις ᾖ".

2) Δηλαδὴ ποιοῦσα τάφον πρὸς κόσμον τοῦ νεκροῦ.

3) Ὁ φύλαξ ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτοῦ εἶναι παμπόνηρος. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτε προὔκειτο περὶ τιμωρίας, εἶπε· "κἀμὲ τὸν δυσδαίμονα πάλος καθαιρεῖ τοῦτο ταὐγαθὸν λαβεῖν". Νῦν ὅμως, ὅτε πρόκειται περὶ ἀμοιβῆς, δὲν ποιεῖται λόγον περὶ κληρώσεως.

4) Ἐκ τοῦ Ἑρμῆς σχηματίζεται τὸ ἐπίθετον ἑρμαῖος, α, ον καὶ δι' ἀναβιβασμοῦ τοῦ νόνου γίνεται τὸ οὐσιαστικὸν ἕρμαιον, ὡς τὸ κεφάλαιον ἐκ τοῦ κεφαλαῖον. Σημαίνει δὲ εὕρημα καὶ ἀλλαχοῦ ἀνέλπιστον κέρδος, ἀπροσδόκητον ὄφελος.

5) Ὁ Κρέων ἤθελε νὰ ἴδῃ τὸν δράστην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, στίχ. 306 "εἰ μὴ τὸν αὐτόχειρα τοῦδε τοῦ τάφου εὑρόντες ἐκφανεῖτ' ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς".

6) Ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀνακρίνειν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 1445 "σέ τοι, σὲ κρίνω".

7) Ἔτρεψε τὴν ἀπρόσωπον σύνταξιν εἰς προσωπικὴν ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἐμὲ δὲ δίκαιόν ἐστιν ἐλεύθερον τῶνδε τῶν κακῶν ἀπηλλάχθαι. Τὸ ἐλεύθερος ληπτέον κατηγορηματικῶς εἰς τὸ ἀπηλλάχθαι.

8) Δηλαδὴ τῶν κακῶν, ἅπερ προσήκουσι τῇ παραβάτιδι τοῦ κηρύγματος. Ὁ Κρέων ἀπαλλάσσει τὸν φύλακα μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἐν στίχ. 444.

9) Δύο ἐρωτήσεις ἐτέθησαν ἄνευ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ.

Αὕτη τὸν ἄνδρ' ἔθαπτε· πάντ' ἐπίστασαι[1].

ΚΡΕΩΝ.

Ἦ καὶ ξυνίης[2] *καὶ λέγεις ὀρθῶς, ἃ φῄς;*

ΦΥΛΑΞ.

Ταύτην γ' ἰδὼν θάπτουσαν, ὃν σὺ τὸν νεκρὸν[3]
ἀπεῖπας. ἆρ' ἔνδηλα καὶ σαφῆ λέγω;[4] 405

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ πῶς ὁρᾶται[5] *κἀπίληπτος*[6] *ἡρέθη;*

συνδέσμου, ὡς συνήθως παρ' Ὁμήρῳ, τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; ἐν Τραχιν. 421 "τίς πόθεν μολὼν σοὶ μαρτυρήσει ταῦτ' ἐμοῦ κλύειν πάρα;„ καὶ ἐν Φιλοκτ. 421 "τίνι στόλῳ προσέσχες τήνδε γῆν πόθεν πλέων;„ Ἀντὶ τοῦ πόθεν περιεμένομεν π ο ῦ, ἀλλ' ὁ ποιητὴς μετέβαλε τὴν ἐν τόπῳ στάσιν εἰς τὴν ἀπὸ τόπου κίνησιν.

1) Ὁ φύλαξ ἐπαιρόμενος διὰ τὸ ἔρμαιον αὐτοῦ λέγει πρὸς τὸν ἄνακτα διὰ βραχέων. Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ· "Τοιαύτας φράσεις, οἷον ἐνταῦθα τὸ πάντ ἐπίστασαι, εὑρίσκονται συχνὰ μεταχειριζόμενοι συνήθως οἱ ἄγγελοι ἐπὶ τῷ τέλει μάλιστα μακρῶν ῥήσεων„. Προδήλως ὅμως ἡ φράσις κεῖται οὐχὶ διὰ προηγηθέντα μακρὸν λόγον, ἀλλὰ διὰ τὸ περιεκτικὸν τῆς προηγουμένης.

2) Νομίζει ὁ Κρέων, ὅτι ὁ φύλαξ ἐκ παραβολῆς δεδομένων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἔθαψε τὸν νεκρόν. Ὁ φύλαξ ὅμως ἀποκρίνεται, ὅτι εἶδε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτὴν θάπτουσαν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ὀρθῶς ἐννοεῖται καὶ παρὰ τὸ ξ υ ν ί ε ς.

3) Τὸ ἀντικείμενον τοῦ θάπτουσαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τὸν νεκρὸν ὃν σὺ ἀπεῖπας θάπτειν· οὕτω δὲ χρῶνται οἱ παλαιοί, ὥστε δύο ἄρθρα, προτακτικόν τε καὶ ὑποτακτικόν, κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος παραλαμβάνειν. Κρατῖνος· ὅνπερ Φιλοκλέης τὸν λόγον διέφθορεν„. Οὕτως ἐν τοῖς ἔπειτα λέγει ὁ ποιητὴς 1156 "οὐκ ἔσθ' ὁποῖον στάντ' ἂν ἀνθρώπου βίον οὔτ' αἰνέσαιμ' ἄν„ ἀντὶ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπου βίος, ὁποῖος ἂν στῇ, ὃν αἰνέσαιμ' ἄν. Παράβαλλ. Πλάτ. ἐν Κρίτων. 48 c. ἐν Πολιτ. V, 477 c.

4) Κατὰ τὸν Nauck ὁ φύλαξ θριαμβευτικῶς τελευτᾷ τὸν λόγον δι' ἐρωτήσεως, ὡς ὁ Τεῦκρος ἐν Αἴαντ. 1158 "μῶν ἠνιξάμην;„

5) Οἱ τραγικοὶ συχνάκις συνδέουσι τὸν ἐνεστῶτα ἱστορικοῖς χρόνοις, ὡς ἐν Αἴαντ. 32 "φράζει τι κἀδήλωσεν„ ἐν Τραχιν, 364 "κτείνει τε καὶ ἔπερσε„ καὶ 676.

6) Δηλαδὴ ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλοῦσα. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν εὑρέθη ἢ ηὑρέθη, ἀλλ' ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΥΛΑΞ.

Τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμ'· ὅπως γὰρ ἥκομεν[1]
πρὸς σοῦ[2] *τὰ δεινὰ ἐκεῖν'*[3] *ἐπηπειλημένοι,*
πᾶσαν κόνιν σήραντες[4]*, ἣ κατεῖχε τὸν*
νέκυν, μυδῶν[5] *τε σῶμα γυμνώσαντες εὖ*[6]*,* **410**
καθήμεθ' ἄκρων ἐκ πάγων[7] *ὑπήνεμοι*[8]*,*

Schäfer ἔτρεψεν εἰς ῥᾳθυμίαν κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

[1]) *Ζητεῖται, διὰ τί μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἐν ᾧ μόνον ὁ ἀγγείλας φύλαξ ἦλθεν, οἱ δ' ἄλλοι ἔμενον παρὰ τῷ σώματι. Κατὰ τὸν* Bellermann *οἱ φύλακες ἀδημονοῦντες ἦλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἀγγείλαντος τὴν ταφὴν καὶ μετὰ τοῦτον ἐπανῆλθον εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἔκειτο ὁ νεκρός. Ὁ κ. Σεμιτέλος δέχεται σύγχυσιν τῶν προσώπων καὶ βραχυλογίαν· διότι ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· ὅπως γὰρ ἦκον ἤγγειλα τοῖς ἄλλοις φύλαξι τὰ δεινὰ ἐκεῖνα, ἃ ἠπείλησας ἡμῖν, πᾶσαν κόνιν σήραντες κτλ. Πιθανώτερον ὁ* Schmelzer *λέγει, ὅτι ὁ φύλαξ ὅλως ταὐτίζει ἑαυτὸν τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ.*

[2]) *Εἶναι τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἐπηπειλημένοι.*

[3]) *Ἐπειδὴ τὸ ὁμόφωνον τῶν δύο λέξεων ἐφάνη τῷ* Meineke *ὡς παιδιά τις, προτείνει νὰ διορθώσωμεν εἰς τὰ δεινὰ κεῖν'. Ὁ Κρέων ἠπείλησε τοὺς φύλακας δεινῶς ἐν στίχ.* 324.

[4]) *Σαρώσαντες, σκουπίσαντες. Τὸ ἄρθρον ἐν τῷ τέλει τοῦ τριμέτρου εὑρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ, Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν.* 7. *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 366. *Εὐμενίδ.* 140. *Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ.* 263. *ἐν Ἠλέκτρ.* 879.

[5]) *Δηλαδὴ τὸ ἀναλυόμενον, τὸ τηκόμενον σῶμα*

[6]) *Ἡ λέξις αὕτη κατὰ τὸν* Bellermann *δεικνύει τὴν ἔμφυτον τῷ φύλακι ἀναισθησίαν. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ εὖ εἰς αὖ, ὡς ἐποίησεν ὁ* Reiske..

[7]) *Περιεμένομεν τὴν φράσιν ἄκροις ἐν πάγοις, ἀλλ' οἱ παλαιοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται προδιορισμοὺς δηλοῦντας τὴν ἀπὸ τόπου κίνησιν ἀντὶ τῆς ἐν τόπῳ στάσεως, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 742 "ὠρθοῦθ' ὁ τλήμων ὀρθὸς ἐξ ὀρθῶν δίφρων„. *Εὐριπιδ. ἐν Τρῳάσι* 523 "ἀνὰ δ' ἐβόασεν λεὼς Τρῳάδος ἀπὸ πέτρας σταθείς„.

[8]) *Ὁ Σχολιαστὴς γράφει· "Ἀντὶ τοῦ, ὑπὸ τὸν ἄνεμον, οὐκ ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ἀλλ' ἐστραμμένοι ἀπὸ τοῦ νεκροῦ, ὅπως μὴ φέρῃ πρὸς ἡμᾶς τὴν ὀσμήν„. Ὑπήνεμος σημαίνει τὸν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἀνέμου τυγχάνοντα ἢ ὄπισθεν αὐτὸν ἔχοντα. Τὴν σημασίαν ταύτην δέχεται ὁ* Nitzsch, Philologus VII, *σελ.* 3· *ὀρθῶς ὅμως ὁ* Meineke *παρατηρεῖ, ὅτι οὕτως οἱ φύλακες δὲν ἠδύναντο νὰ φρουρῶσι τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους. Τούτου ἕνεκεν νομίζει, ὅτι τὸ ἐπίθετον ἐξῆλθε τῆς πρώτης αὐτοῦ σημασίας καὶ σημαίνει, ὅ τι καὶ τὸ ὑπερήνεμος. Ὁ κ. Σεμιτέλος μὴ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀσμὴν ἀπ' αὐτοῦ μὴ βάλοι πεφευγότες[1],
ἐγερτὶ κινῶν[2] ἄνδρ' ἀνὴρ ἐπιρρόθοις[3]
κακοῖσιν[4], εἴ τις τοῦδ'[5] ἀκηδήσοι πόνου.
χρόνου τάδ' ἦν τοσοῦτον, ἔστ' ἐν αἰθέρι
μέσῳ[6] κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
καὶ καῦμ' ἔθαλπε[7]· καὶ τότ' ἐξαίφνης χθονὸς[8]
τυφὼς[9] ἀείρας σκηπτόν, οὐράνιον ἄχος[10],
πίμπλησι πεδίον, πᾶσαν αἰκίζων φόβην[11]

δυνηθεὶς νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν λέξιν ἔτρεψεν εἰς σκοπούμενοι, ὅπερ παλαιογραφικῶς πολὺ ἀπέχει τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων. Πρὸς δὲ περιέγραψεν ἐν ἀγκύλαις τὸν ἑπόμενον στίχον ὡς πεζαίτερον. Ἀλλὰ τοῦ στίχου ἐξαλειφθέντος οὐδεὶς γινώσκει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οἱ φύλακες ἐφρούρουν μακρόθεν.

[1]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ, πεφευγότες μὴ βάλοι ἢ ἀπ' αὐτοῦ ὀσμή.

[2]) Ἐγένετο μεταβολὴ συντάξεως ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὸ ἑνικόν.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Λοιδόροις, ὑβριστικοῖς„.

[4]) Τὸ ἐπίθετον κακὸς κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ καὶ δὴ ἐπὶ λόγων, ὡς ἐν Αἴαντ. 1244 "αἰὲν ἡμᾶς κακοῖς βαλεῖτε„ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 374.

[5]) Τίς ἦτο ὁ πόνος, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ λόγου, ὅπερ φαίνεται παράδοξον τῷ Meineke. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ὅτι στίχος τις ἐξέπεσε τοῦ κειμένου. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τοιούτων εἰκασιῶν. Διότι ἡ τοῦ λόγου συνέχεια ἐναργῶς δεικνύει, τίς ἦτο ὁ πόνος, δηλ. τὸ φυλάττειν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀφειδήσοι, ἀνθ' οὗ Bonitz ἔγραψεν ἀκηδήσοι, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

[6]) Τοῦτο εἶπε κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν Ἰλιάδ. Θ, 68 " ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει „. Ὁ ποιητὴς μετά τινος ταχύτητος μεταβαίνει ἐκ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὴν μεσημβρίαν.

[7]) Καὶ ὁ καύσων ἐζέσταινεν.

[8]) Ἡ γενικὴ αὕτη δηλοῖ τὸν τόπον, ἐξ οὗ ὡρμήθη ὁ σκηπτός, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτ. 615 " εἰ μὴ τόνδε πείσαντες λόγῳ ἄγοιντο νήσου τῆσδ' „ Ἠλέκτρ. 324.

[9]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Τυφὼς λέγεται ὁ καταιγιδώδης ἄνεμος. Ἡσίοδος· ἐκ δὲ Τυφωέος ἔστ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων. Σκηπτὸς δὲ λέγεται πᾶν πνεῦμα θυελλῶδες, ὅταν συνερείδῃ τῇ γῇ, καὶ πάλιν ἄνω αἴρῃ· τὸ δὲ τοιοῦτο καὶ στρόβιλόν τινες καλοῦσι, παρὰ τὸ στροβεῖν„. Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος σκηπτὸν περιεμένομεν κόνιν.

[10]) Εἶναι παρέθεσις εἰς τὸν σκηπτόν. Ὁ Blomfield ἑρμηνεύει calamitatem divinitus ortam. Ἄλλοι ἐξηγοῦσι οὐρανόμηκες, ὡς ἐν Αἴαντ. 195 "ὅταν οὐρανίαν φλέγων„.

[11]) Οὕτως ὀνομάζει τὰ σπαρτά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὕλης πεδιάδος, ἐν[1] δ' ἐμεστώθη μέγας
ἀλθήρ· μύσαντες[2] δ' εἴχομεν[3] θείαν νόσον,
καὶ τοῦδ'[4] ἀπαλλαγέντος ἐν χρόνῳ μακρῷ
ἡ παῖς ὁρᾶται[5], κἀνακωκύει πικρᾶς[6]
ὄρνιθος ὀξὺν φθόγγον, ὡς ὅταν κενῆς
εὐνῆς[7] νεοσσῶν ὀρφανὸν[8] βλέψῃ λέχος·
οὕτω δὲ[9] χαὔτη, ψιλὸν[10] ὡς ὁρᾷ νέκυν,

τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· πᾶσαν αἰκίζων φόβην ὕλης πεδιάδος, πίμπλησιν αὐτῆς πεδίον. Ὁ κ. Σεμιτέλος ὡς ἀντικείμενον τοῦ πίμπλησι ἐννοεῖ τὸ σκηπτοῦ, ὅπερ δέν μοι φαίνεται πιθανόν.

1) Ἡ πρόθεσις κεῖται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Ἡλ. 713 "ἓν δὲ πᾶς ἐμεστώθη δρόμος κτύπου κροτητῶν ἁρμάτων„. ἐν Αἴαντ. 27 "ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς σκήψας ἐλαύνει„ Παράβαλλ. καὶ Τραχιν. 207. Οὐχὶ ὀλίγοι ἑρμηνευταὶ νομίζουσιν, ὅτι εἶναι τμῆσις, ἀλλὰ ῥῆμα ἐμμεστόω δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ.

2) Οἱ φύλακες ἔκλεισαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἕνεκα τῆς πολλῆς κόνεως. Τὸ μύειν κατὰ τὸν Nauck ὑπομιμνήσκει τὸ μύσαντα φέρειν, ὡς παρὰ Μενάνδρ. 4, 2 64 "καὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ δεῖ μύσαντα γενναίως φέρειν„.

3) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ἀντὶ τοῦ, ἀντείχομεν πρὸς τὴν κόνιν„. Τὴν λέξιν νόσον μεταχειρίζονται οἱ τραγικοὶ ἐπὶ παντὸς σωματικοῦ ἢ ψυχικοῦ πάθους.

4) Δηλαδὴ τοῦ σκηπτοῦ. Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως εἶναι γένος οὐδετέρου, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ προηγούμενα. Ὁ Schaefer διώρθου εἰς ἀπαλλαγέντες, ἐν ᾧ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως.

5) Ἐν ᾧ οἱ φύλακες ἐφοβήθησαν τὸν σκηπτόν, ἡ ἡρωῒς ἀδελφικὸν καθῆκον πληροῦσα δὲν ἀφίσταται τοῦ ἔργου. Ἡ περιγραφὴ ἐξαίρει τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης.

6) Ὁ Bothe γράφει πικρῶς, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Τὸ ἐπίθετον σημαίνει ἢ λυπουμένης ἢ ἐξοργισμένης διὰ τὴν σύλησιν τῶν νεοσσῶν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. Ἐν Χοηφόρ. 231 "τοὺς φιλτάτους γὰρ οἶδα νῦν ὄντας πικρούς„.

7) Ἡ ὁμαλὴ τῶν λέξεων θέσις ἤθελεν εἶναι· ὅταν βλέψῃ λέχος εὐνῆς κενῆς ὀρφανὸν νεοσσῶν. Τὸ λέχος εὐνῆς εὑρίσκεται πλειστάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς Αἰσχύλ. Πέρσ. 538 "λέκτρων εὐνὰς ἁβροχίτωνας„ Εὐριπίδ. Μήδ. 435 "τᾶς ἀνάνδρου κοίτας ὀλέσασα λέκτρον„.

8) Τὸ κενῆς παραβαλλόμενον πρὸς τὸ ὀρφανὸν ἐλέγχει πλεονασμόν, ὅστις εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς, Φιλοκτ. 31 "ὁρῶ κενὴν οἴκησιν, ἀνθρώπων δίχα„.

9) Ὁ δὲ ἐτέθη ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς ὁμοιωματικῆς προτάσεως, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 25 "ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενής . . . ὡσαύτως δὲ σύ...„. Τοῦτο γίνεται συχνάκις παρ' Ὁμήρῳ,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

γόοισιν ἐξώμωξεν, ἐκ[1] δ' ἀρὰς κακὰς
ἠρᾶτο τοῖσι τοὔργον[2] ἐξειργασμένοις.
καὶ χερσὶν εὐθὺς διψίαν[3] φέρει κόνιν,
ἔκ τ' εὐκροτήτου[4] χαλκέας ἄρθην[5] πρόχου
χοαῖσι τρισπόνδοισι[6] τὸν νέκυν στέφει[7].
χἠμεῖς δ' ἰδόντες ἱέμεσθα, σὺν δέ νιν
θηρώμεθ'[8] εὐθὺς οὐδὲν ἐκπεπληγμένην·
καὶ τάς τε πρόσθεν τάς τε νῦν[9] ἠλέγχομεν
πράξεις· ἄπαρνος[10] δ' οὐδενὸς καθίστατο,

ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 146 "οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν„.

10) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Γυμνὸν τῆς κόνεως„.

4) Ἐνταῦθα εἶναι τιμῆσις, ἥτις ἀπαντᾷ συνηθέστερον παρὰ τοῖς ποιηταῖς, σπανιώτατα δὲ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς πεζογράφοις, ὡς Θουκυδ. ΙΙΙ 13 "μὴ ξὺν κακῶς ποιεῖν αὐτοὺς μετ' Ἀθηναίων, ἀλλὰ ξυνελευθεροῦν„ Δημοσθ. περὶ Χερσονν. σελ. 105, 24 "μὴ σὺν εὖ πεπονθότων τῶν πολλῶν„. Τὸ μὲν ἐξώμωξεν κεῖται κατ' ἀόριστον ὡς στιγμιαῖον, τὸ δὲ ἐξηρᾶτο κατὰ παρατατικὸν ὡς διαρκέστερον.

2) Ἐννοεῖ τὸ σῆραι τὴν κόνιν, ἣν ἔχεν ἐπιρρίψει ἡ Ἀντιγόνη ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους.

3) Τὸ ἐπίθετον σημαίνει ξηράν.

4) Εὐκρότητος λέγεται ὁ καλὰ κτυπημένος μὲ τὸ σφυρί, ὁ καλὰ σφυροκοπημένος. Παράβαλλ. Εὐριπίδ. Ἠλέκτρ. 819.

5) Κατὰ τὸν Bellermann κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄρασα πρόχουν. Τὴν ἀνύψωσιν τῆς πρόχου δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης.

6) Τὰς χοὰς ὀνομάζει τρισπόνδους· διότι συνέκειντο ἐκ τριῶν οὐσιῶν, οἴνου, γάλακτος καὶ μέλιτος. Ἐνίοτε δ' οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο καὶ ὕδωρ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Λ, 26 "ἀμφ' αὐτῷ δὲ χοὰς χέομεν πᾶσιν νεκύεσσιν, πρῶτα μελικράτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδεῖ οἴνῳ, τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι„, Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 115.

7) Κύκλῳ περιρραίνει, τὸ δὲ τοιοῦτον θεωρεῖ ὡς στέφανον καὶ κόσμον τοῦ νεκροῦ, Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 126 "τὸν Ἀχίλλειον τύμβον στεφανοῦν αἵματι χλωρῷ„.

8) Τοῦτο δεικνύει τὸν ἀγροϊκὸν τρόπον, μεθ' οὗ ἐπέπεσαν οἱ φύλακες κατὰ τῆς ἡρωΐδος, ἥτις ὅμως οὐδόλως ἐξεπλάγη, Φιλοκτ. 1005 "ὦ χεῖρες, οἷα πάσχετ' ἐν χροΐᾳ φίλης νευρᾶς, ὑπ' ἀνδρὸς τοῦδε συνθηρώμεναι„.

9) Ἡ Ἀντιγόνη δίς περιέπεσεν εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα.

10) Τὸ ἄπαρνος συντάσσεται γενικῇ ἐξ ἀντικειμένου, ὡς τὰ τοιαῦτα ἐνεργητικὰ ἐπίθετα, Ἰλιάδ. Χ 281 "ἐπίκλοπος μύθων„ Ἡρόδοτ. ΙΙ, 74 "ἱροὶ ἄφιες, ἀνθρώπων οὐδαμῶς δηλήμονες„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄμ'[1] ἡδέως ἔμοιγε κἀλγεινῶς ἅμα.
τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν[2] ἐκ κακῶν πεφευγέναι
ἥδιστον, ἐς κακὸν δὲ τοὺς φίλους[3] ἄγειν
ἀλγεινόν. ἀλλὰ πάντα[4] ταῦθ' ἥσσω λαβεῖν
ἐμοὶ πέφυκεν τῆς ἐμῆς σωτηρίας. 440

ΚΡΕΩΝ.

Σὲ δή[5], σὲ τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κάρα,

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἀλλ', ὅπερ ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς ἄμ', ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες μεταχειρίζονται τὸ ἅμα—ἅμα οὐ μόνον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μὲν—δέ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ καί—καί, Πλάτ. Γοργ. 496 C "ἐὰν εὕρωμεν ἄρα ἄττα ὧν ἅμα τε ἀπαλλάττεται ἄνθρωπος καὶ ἅμα ἔχει„. καὶ 497 A "οὐχ ἅμα ἡδόμενος διὰ τοῦ πίνειν„. Εὐριπίδ. Ἑλέν. 586.

2) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον φίλους.

3) Ὁ Scheidewin εἰκάζει, ὅτι ὁ φύλαξ πρότερον ἦτο δοῦλος τοῦ Οἰδίποδος. Τοῦτο οὐδαμοῦ τοῦ δράματος λέγεται. Πιθανώτερον λέγει ὁ ὁ Σχολιαστής· "Φίλους φησί, διὰ τὸ εἶναι τὴν Ἀντιγόνην τοῦ βασιλικοῦ γένους„.

4) Ἡ ὁμαλὴ σειρὰ τῶν λέξεων ἤθελεν εἶναι, ἀλλὰ πέφυκε ἐμοὶ λαβεῖν πάντα ταῦτα ἧσσω τῆς ἐμῆς σωτηρίας, Ἡλέκτρ. 1015 "προνοίας οὐδὲν ἀνθρώποις ἔφυ κέρδος λαβεῖν ἄμεινον οὐδὲ νοῦ σοφοῦ„. Τὸ ταπεινὸν ἦθος τοῦ φύλακος ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ Blaydes ἀντὶ τοῦ τ α ῦ θ' ἔγραψε τἄλλ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Βεβαίως ὑπάρχει μικρά τις δυσκολία, ὅτι τὸ ταῦτα ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν φράσιν ἐς κακὸν δὲ τοὺς φίλους ἄγειν, ἀλλ' ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ κ. Σεμιτέλος· "ἰσοδυναμεῖ τῷ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ἢ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἴ τις ἄλλος„.

5) Ὁ μὲν Dindorf ἐννοεῖ τὸ ῥῆμα ἀ ν α κ ρ ί ν ω, ὁ δὲ Schneidewin τὸ κ α λ ῶ καὶ ὁ Kern τὸ λέγω. Φαίνεται, ὅτι ὁ Κρέων ἐπί τινας στιγμὰς ἐπειρᾶτο νὰ ἴδῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἀντιγόνης, ὅπως ἐπιβληθῇ διὰ τῆς ἀγρίας αὐτοῦ ὄψεως. Ἐπειδὴ δ' αὕτη εἶχεν ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γῆν, δὲν ἐπέτυχε τούτου. Ἡ ἡρωΐς δὲν προσβλέπει τὸν τύραννον οὔτε ἐξ αἰδοῦς, οὔτε ἐκ φόβου, ἀλλ' ἐκ περιφρονήσεως πρὸς ὄντα, ὅπερ δὲν σέβονται τὸν θεῖον νόμον. Ἄριστα ἀπεικόνισεν ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς τὴν ἀγρίαν τοῦ τυράννου φύσιν καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνην τῆς Ἀντιγόνης, Εὐριπίδ. Ἑλέν. 546 "Σὲ τὴν ὄργημα δεινὸν ἡμιλλημένην τύμβου 'πὶ κρηπῖδ' ἐμπύρους τ' ὀρθοστάτας μείνον„ Σοφοκλ. Ἡλέκτρ. 1445 "σέ τοι, σὲ κρίνω, ναί σέ, τὴν ἐν τῷ πάρος χρόνῳ θρασεῖαν„. ἐν Αἴαντι 360 "σέ τοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φῆς[1] *ἢ καταρνεῖ μὴ δεδρακέναι τάδε ;*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Καὶ φημὶ δρᾶσαι, κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή[2].

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ μὲν κομίζοις ἄν[3] *σεαυτόν, ᾗ θέλεις*
ἔξω[4] *βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον.*
σὺ δ' εἰπέ μοι μὴ μῆκος,[5] *ἀλλὰ συντόμως,* 445
ᾔδης[6] *τὰ κηρυχθέντα*[7]*, μὴ πράσσειν τάδε*[8] *;*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἤιδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον ; ἐμφανῆ γὰρ ἦν[9].

σέ τοι μόνον δέδορκα ποιμένων ἐπαρκέσοντ'„ Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 919 *"σὲ, τὸν πρόθυμον ὄνθ', ἃ μὴ χρεὼν ὀρᾷν σπεύδοντα τ' ἀσπούδαστα, Πενθέα λέγω, ἔξιθι πάροιθε δωμάτων„*

[1]) *Ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἑπομένου τὸ δεδρακέναι. Ὁ Κρέων ἐρωτᾷ τὴν Ἀντιγόνην ὡς ἀνακριτής. Τὸ ἑπόμενον μὴ πλεονάζει, ὡς ἐν τοῖς ῥήμασι τοῖς ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ ἀπαγορεύειν καὶ κωλύειν.*

[2]) *Τὸ πλῆρες τῆς ἐκφράσεως μαρτυρεῖ τὴν εὐστάθειαν τοῦ ἤθους τῆς ἡρωΐδος. Τοιαῦται φράσεις ὑπάρχουσι πλεῖσται παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἐν Αἴαντ.* 96 *"κόμπος πάρεστι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή„ Σοφοκλ. Ἠλέκτρ.* 885 *"ἔξ ἐμοῦ τε κοὐκ ἄλλης„.*

[3]) *Ἡ εὐκτικὴ μετὰ τοῦ ἄν κεῖται πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν τῆς προστακτικῆς. Ὁ φύλαξ ἀπέρχεται, ἵνα ἔχῃ καιρόν, ὅπως γυναικεῖα ἐνδύματα περιβαλόμενος ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν ὡς Ἰσμήνη.*

[4]) *Τὸ ἔξω ἐτέθη πλεοναστικῶς, Παράβαλλ. καὶ* 397. *Ἀντὶ ἐλεύθερον ὁ Πάλλης γράφει ἐλεύθερος ὅπερ καὶ ὁ* Nauck *θεωρεῖ κρεῖττον τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις.*

[5]) *Τὴν αἰτιατικὴν μετεχειρίσθη ὡς ἐπίρρημα, ὡς τὰ δίκην, τέλος, τάχος, ἀκμήν. Ὁ Αἰσχύλος ἐν Πέρσαις* 699 *τὸ αὐτὸ δηλοῖ κατὰ ὀλίγον διάφορον τρόπον· "μή τι μακιστῆρα μῦθον, ἀλλὰ σύντομον λέγων.„ Ἐν τῇ ἀπαιτήσει βραχυλογίας ἀπεικονίζεται τὸ τυραννικὸν τοῦ Κρέοντος ἦθος.*

[6]) *Ὁ* Cobet *ἀκουλουθῶν τοῖς παλαιοῖς γραμματικοῖς γράφει ᾔδησθα κηρυχθέντα, ὅπερ ἐδέξαντο κράτιστοι ἐκδόται. Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον.*

[7]) *Τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι συχνότερον ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, καὶ σπανιώτερον ἐν ταῖς μετοχαῖς Ἡρόδοτ. Ι,* 112 *"οὕτω οὔτε σὺ ἁλώσεαι ἀδικέων, οὔτε ἡμῖν καχῶς βεβουλευμένα ἔσται„.*

[8]) *Δηλαδὴ ἃ ἔπραξεν, ἤτοι τὴν ταφὴν τοῦ σώματος τοῦ Πολυνείκους.*

[9]) *Διὰ τῆς βραχύτητος τοῦ λό-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τοὐσδ' ὑπερβαίνειν νόμους ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Οὐ γάρ[1] τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε[2], **450**
οὐδ' ἡ ξύνοικος[3] τῶν κάτω θεῶν Δίκη[4]
τοιοῦσδ'[5] ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισεν νόμους,
οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ

γου ἀπεικονίζει ὁ ποιητὴς τὴν τελείαν τῆς ἡρωΐδος ἀπόφασιν.

[1]) Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· ἐτόλμων· οὐ γάρ τί μοι . . . .

[2]) Ἡ Ἀντιγόνη ἐνταῦθα ποιεῖ διάκρισιν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θετοῦ δικαίου. Ὁ μὲν Κρέων ἀκολουθεῖ τῷ θετῷ, ἡ δ' Ἀντιγόνη τῷ φυσικῷ δικαίῳ. Ὁ λόγος ταύτης καὶ ὑψηλὸς καὶ εὐγενὴς εἶναι, ὅμως ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν ἐξεταζόμενος δύναται νὰ ψεχθῇ· διότι τὰ δρῶντα πρόσωπα δὲν ἁρμόζει νὰ ἔχωσι συνείδησιν τῶν ἰδεῶν, ὑπὲρ ὧν ἀγωνίζονται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνεργῶσιν ἀκολουθοῦντα τῇ ἰδίᾳ φύσει. Τὴν τοιαύτην μεγαληγορίαν ἔχουσι τὰ πρόσωπα τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλ' οὗτος δὲν ἀνύψωσεν, ἀλλ' ἐταπείνωσε τὴν δραματικὴν τέχνην. Παράβαλλ. εἰσαγωγ. σελ. 32.

[3]) Ῥήματα καὶ ἐπίθετα συντεθειμένα ἐκ τῆς σὺν ἡ ὁ μ ο ῦ ἀντὶ δοτικῆς συντάσσονται γενικῇ πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Εὐριπίδ. Ἑλέν. 503 "Τεῦκρος Σαλαμῖνα κατῴκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς προτέρου αὐτῷ πατρίδος οὔσης „, Ἀριστοφ. Ὄρνιθ. 676 "Ὦ φιλτάτη, ὀρνέων ξύννομε, τῶν ἐμῶν ὕμνων ξύντροφ' ἀηδοῖ „. Πλάτ. Νόμ. X 892 "τὰ ψυχῆς συγγενῆ „. Ὁ Blaydes καὶ ὁ Nauck νομίζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ξ ύ ν ε δ ρ ο ς.

[4]) Ἡ Δίκη ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος. Ἐνίοτε συνδέεται μετὰ τῶν Ἐρινύων, ὡς ἐν Αἴαντ. 1389 "Μνήμων τ' Ἐρινὺς καὶ τελεσφόρος Δίκη κακοὺς κακῶς φθείρειαν „. Εὐριπίδ. Μήδ. 1389 "Ἀλλὰ σ' Ἐρινὺς ὀλέσειε τέκνων φονία τε Δίκη „. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἡ Δίκη, φησί, καὶ ὁ Ζεὺς ὥρισαν, ὥστε θάπτεσθαι τοὺς νεκρούς. Εἰ οὖν ἦσαν αὐτοὶ τοῦτο ἀποκηρύξαντες καὶ κελεύσαντες μὴ θάπτεσθαι τὸν νεκρόν, ἐπείσθην ἂν αὐτοῖς. Θέλει δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἀπὸ τῆς φύσεως δίκαιον ἦγημαι θάπτειν τὸν ἀδελφόν „.

[5]) Τὰ χειρόγραφα εἶχον, οἵ τούσδ' ἐν ἀνθρώποις ὥρισαν νόμους. Ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν, ἣν ἐποίησεν ὁ Walckenaer καὶ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Διότι ἡ ἀναφορικὴ πρότασις, ἥτις ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀπεδίδετο καὶ εἰς τὸν Δία, ἐν ᾧ περὶ αὐτοῦ εἶπεν ὁ ποιητὴς ὁ κ η ρ ύ ξ α ς τ ά δ ε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κηρύγμαθ', ὡς τἄγραπτα κἀσφαλῆ[1] θεῶν
νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ'[2] ὑπερδραμεῖν. 455
οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές[3], ἀλλ' ἀείποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου[4] 'φάνη.
τούτων[5] ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς[6]
φρόνημα δείσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην[7]
δώσειν. θανουμένη[8] γὰρ ἐξήδη· τί δ' οὔ; 460

[1]) *Οἱ μὲν ἄγραφοι νόμοι, ἤτοι οἱ φυσικοί, δὲν μεταβάλλονται, οἱ δὲ γεγραμμένοι συχνάκις, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ῥητορικ. I, 15 "τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινὸς (κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν), οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις· ὅθεν εἴρηται τὰ ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γὰρ ὅτι ἔθαψε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον„.*

[2]) *Κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύει ὁ Τρικλίνιος, ἢ ἀναφέρει εἰς τὸν Κρέοντα καὶ τὸ ὑπερδραμεῖν ἐξηγεῖ διὰ τοῦ κρείττονα τῶν θεῶν φανῆναι ἢ ἀναφέρει εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ ἄρα καὶ εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἑρμηνείαν τὸ ὑπερδραμεῖν σημαίνει ὑπερβῆναι. Ὁ Τρικλίνιος μετὰ τῶν πλείστων νεωτέρων ἑρμηνευτῶν προτιμᾷ τὴν πρώτην ἑρμηνείαν, ἥτις δέον νὰ προτιμηθῇ. Ὑποκείμενον τοῦ δύνασθαι εἶναι τὸ σέ, ὅπερ ἐννοεῖται ἐκ τοῦ σὰ κηρύγματα, δηλ. ὥστε σὺ θνητὸς ὢν νὰ δυνηθῇς νὰ ὑπερνικήσῃς τοὺς ἀγράφους καὶ ἀσφαλεῖς νόμους τῶν θεῶν. Ὁ κ. Σεμιτέλος τρέπει εἰς κρεῖσσον' ὄνθ'. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις οὐ μόνον παλαιογραφικῶς ἀπέχει πολὺ τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων, ἀλλὰ καὶ παρέχει πλεονασμόν. Διότι τὸ ὑπερδραμεῖν αὐτὸς ὁ διορθωτὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ κρατῆσαι. Τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐλήφθη κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν σταδιοδρόμων.*

[3]) *Δηλαδὴ πρὸ ὀλίγου χρόνου, ὅπερ ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ κηρύγματα τοῦ Κρέοντος, ἅπερ ἐγένοντο χθές, Ἰλιάδ. Β, 303 "χθιζά τε καὶ πρωιζά„ "Ἄλλαι φράσεις τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἶναι χθὲς καὶ πρῴην, πρῴην καὶ χθές.*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Οὐ γάρ τι σήμερον, φησί, ταῦτα ἐγένετο, ἀλλ' ἔστιν ἄϊδια, καὶ ἀρχὴν αὐτῶν οὐδεὶς οἶδεν„.*

[5]) *Δηλαδὴ τῶν νόμων, ἤτοι τῆς ὑπερβάσεως τούτων. Ἡ δὲ γενικὴ ἀνήκει εἰς τὸ δίκην.*

[6]) *Τοῦτο ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον ἐν θεοῖς. Τὸ ἀνδρὸς οὐδενὸς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀνδρός τινος.*

[7]) *Δίδωμι δίκην εἶναι τὸ παθητικὸν τοῦ λαμβάνειν δίκην. Ἡ τιμωρία εἶναι βεβαία, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι, ἂν τιμωρηθῶ ὑπ' ἀνδρός, ὅπερ μικρόν, ἢ ἐνώπιον τῶν θεῶν. Οὕτως ἡ ἡρωῒς τεθεῖσα εἰς δίλημμα προτιμᾷ τὸ ἧττον κακόν.*

[8]) *Ἡ μετοχὴ εἶναι κατηγορηματικὴ εἰς τὸ ἐξήδη, ὅπερ ἔχει τὴν πρόθεσιν πρὸς δήλωσιν μείζονος ἀκριβείας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κεἰ μὴ σὺ προὐκήρυξας[1]. | *εἰ δὲ τοῦ χρόνου*[2]
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὖτ'[3] *ἐγὼ λέγω.*
ὅς τις γὰρ ἐν πολλοῖσιν, ὡς ἐγώ, κακοῖς
ζῇ, πῶς ὅδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει[4]*;*
οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν 465
παρ' οὐδὲν ἄλγος[5]*· ἀλλ' ἄν*[6]*, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς*
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,

[1]) *Λείπει ἡ ἀπόδοσις, ἣτις ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐξῄδη. Τὸ δὲ ἀντικείμενον εἶναι τὸν θάνατον. Τοῦτο λέγεται μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας. Ἐγνώριζον, ὅτι ἔμελλον νὰ ἀποθάνω, καὶ ἂν μὴ σὺ τοῦτο εἶχες προκηρύξει διότι εἶμαι θνητή. Τὸ κήρυγμά σου θά με πέμψῃ εἰς τὸν Ἅιδην ταχύτερον, ὅπερ θεωρῶ κέρδος· διότι εὑρίσκομαι ἐν κακοῖς.*

[2]) *Δηλαδὴ τοῦ εἱμαρμένου.*

[3]) *Εὕρηται ὁ γραφεὶς αὖτ' (= αὐτὸ) καὶ αὖτ' (= αὖτε), ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Διότι ἡ ἀντίθεσις, ἣν ἔχει τὸ αὖτε, ἁρμόζει ἐνταῦθα· σὺ μὲν νομίζεις τὸν θάνατον τιμωρίαν, ἐγὼ δὲ πάλιν κέρδος.*

[4]) *Περιέμενέ τις τὸν μέσον τύπον φέρεται, ἀλλὰ τὸ ἐνεργητικὸν ἀντὶ τοῦ μέσου ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ Οἰδίπ. τύραν.* 590 "νῦν μὲν γὰρ ἐκ σοῦ πάντ' ἄνευ φόβου φέρω„. *Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων.* 5 "σμικρὸν μὲν ἐξαιτοῦντα, τοῦ μικροῦ δ' ἔτι μεῖον φέροντα·„

[5]) *Τοῦτο δὲν θεωρῶ ἄλγος, ὡς ἐν στίχ.* 35 "καὶ τὸ πρᾶγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν„ *καὶ Οἰδίπ. τύραν.* 983. "Ἀλλὰ ταῦθ' ὅτῳ παρ' οὐδὲν ἔστι, ῥᾷστα τὸν βίον φέρει„.

[6]) *Οἱ τέσσαρες στίχοι* (465—469) *ὑπό τινων κριτικῶν λέγονται διεφθαρμένοι καὶ φράσεις τινὲς τούτων κατὰ πολλοὺς τρόπους διορθοῦνται. Ἀπαντᾷ μὲν τὸ ἄν δὶς καὶ τρίς, ἀλλ' ἡ παράθεσις τῶν δύο μορίων ἀλλ' ἂν εἶναι ἀσυνήθης. Εἶτα διὰ τί λέγεται περὶ τοῦ Πολυνείκους, ὅτι εἶναι ἐξ ἐμῆς μητρός, ἐν ᾧ εἶναι ὅμαιμος, ἐκ μιᾶς τε καὶ ταὐτοῦ πατρός; Πρὸς τούτοις τὸ ἐξ ἐμῆς μητρὸς παρέχει ἀσάφειάν τινα· διότι εἶναι οὕτω τεθειμένον, ὡσεὶ συνετάσσετο μετὰ τοῦ θανόντα. Τέλος τὸ ἠνσχόμην ἀντὶ τοῦ ἠνεσχόμην ἐν τοῖς τριμέτροις φαίνεται ἀπίθανον. Τούτων ἕνεκεν ὁ μὲν* Meineke *νομίζει, ὅτι τὸ χωρίον ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀλλ' ἄν, εἰ τὸν ἐκ μιᾶς μητρὸς πατρὸς τ' ἄθαπτον, ὁ δὲ* Wolff *διώρθωσεν εἰς ἀλλ' ἄν. εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς μητρὸς θ' ἑνὸς τ' ἄταφον ἀνεσχόμην νέκυν. Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων κριτικῶν ὁ μὲν κ. Πάλλης γράφει, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς μητρὸς φανέντ' (ἢ τραφέντ') ἄθαπτον ἐξενεσχόμην, ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος νομίζων, ὅτι ἡ φθορὰ περιορίζεται μόνον ἐν ταῖς λέξεσι ἠνσχόμην νέκυν τρέπει εἰς ἤσχυναν κύνες.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κείνοις[1] ἂν ἤλγουν· τοῖσδε δ' οὐκ ἀλγύνομαι[2].
σοὶ δ' εἰ δοκῶ[3] νῦν μῶρα δρῶσα τυγχάνειν,
σχεδόν τι[4] μώρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω[5]. 470

ΧΟΡΟΣ.

Δηλοῖ τὸ γέννημ'[6] ὠμὸν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
τῆς παιδός· εἴκειν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.

ΚΡΕΩΝ.

Ἀλλ' ἴσθι τοι τὰ σκληρ' ἄγαν[7] φρονήματα
πίπτει[8] μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον
σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς[9] περισκελῆ[10], 475

1) *Μεταχειρίζεται τὴν ἀντωνυμίαν ἐκεῖνος, διότι τὸ ἄταφον τοῦ ἀδελφοῦ ἠθικῶς κεῖται μακρὰν τοῦ ἤθους τῆς Ἀντιγόνης.*

2) *Ἐπαναλαμβάνει τὸ ῥῆμα μετ' ἐμφάσεως.*

3) *Προετίμησε τὴν προσωπικὴν σύνταξιν ἀντὶ τῆς ἀπροσώπου.*

4) *Τοῦτο εἴρηται μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας. Καὶ ἡ Ἠλέκτρα λέγει πρὸς τὴν ἑαυτῆς μητέρα, Ἠλέκτρ.* 609 *"Εἰ γὰρ πέφυκα τῶνδε τῶν ἔργων ἴδρις, σχεδόν τι τὴν σὴν οὐ καταισχύνω φύσιν„. Ἐπὶ τῆς λέξεως μώρῳ κεῖται ἡ ἔμφασις τῆς ὅλης προτάσεως.*

5) *Ἡ φράσις αὕτη εἶναι συνηθεστάτη τοῖς ἀρχαίοις, οἵτινες ἔλεγον ὀφλισκάνειν παράνοιαν, ὠμότητα, δειλίαν κτλ. Οἰδίπ. τύρανν.* 510 *"τῷ ἀπ' ἐμᾶς φρενὸς οὔποτ' ὀφλήσει κακίαν„. Παράβαλλ. Ἡρόδ.* VIII, 26.

6) *Οἱ Θηβαῖοι γέροντες δὲν ἐπιδοκιμάζουσι τοὺς πικροὺς λόγους τῆς νεάνιδος. Ὁ Σχολιαστὴς παπατηρεῖ· "Τὸ σκληρὸν αὐτῆς τοῦ φρονήματος ὁμολογεῖ πατέρα τὸν Οἰδίποδα„. Ἡ ὁμαλὴ θέσις τῶν λέξεων ἤθελεν εἶναι· τὸ γέννημα (ἡ φύσις) τῆς παιδὸς δηλοῖ ὠμὸν (ὄν) ἐξ ὠμοῦ πατρός. Εἰς τὴν φράσιν γέννημα παιδὸς προσκρούουσιν οἱ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ* Mekler *τὸ τῆς παιδὸς τρέπει εἰς πεφυκός.*

7) *Τὸ ἄγαν τίθεται ἐπὶ ψεκτῆς ὑπερβολῆς. Τὸ ὑπὸ Πλουτάρχου λεγόμενον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σχόλιον τοῦ ἡμετέρου χωρίου, Τόμ.* VIII, *σελ* 201 *ἔκδ.* Reisk *"Τὸ γὰρ σκληρὸν ἐν κακίᾳ, καθάπερ ἐν φαύλῳ σιδήρῳ σαθρόν ἐστιν, καὶ τὸ ἀντίτυπον εὔθραστον„. Ὁ Κρέων ἀποκρίνεται πρὸς τὸν χορὸν καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, ἣν θεωρεῖ ἀναξίαν ἀποκρίσεως. Τὰ ὑπὸ τοῦ Κρέοντος λεγόμενα ἁρμόζουσιν αὐτῷ τούτῳ διότι τιμωρηθεὶς θέλει πάθει, ὅσα λέγει περὶ τῆς ἡρωΐδος.*

8) *Συνήθως τὸ εἰδέναι συντάσσεται πρὸς μετοχήν, ἀλλ' εὕρηται καὶ πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 1329 *"παῦλαν ἴσθι μή ποτ' ἂν τυχεῖν„.*

9) *Προσδιορίζει τὸ ὀπτόν, δηλ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις·
σμικρῷ[1] χαλινῷ δ' οἶδα τοὺς θυμουμένους
ἵππους καταρτυθέντας[2]. οὐ γὰρ ἐκπέλει[3]
φρονεῖν μέγ' ὅστις δοῦλός[4] ἐστι τῶν πέλας.
αὕτη δ' ὑβρίζειν μὲν τότ'[5] ἐξηπίστατο[6], 480
νόμους ὑπερβαίνουσα τοὺς προκειμένους[7]·
ὕβρις δ', ἐπεὶ ὀέδρακεν, ἥδε δευτέρα,
τούτοις ἐπαυχεῖν καὶ δεδρακυῖαν[8] γελᾶν.
ἢ νῦν ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνήρ, αὕτη δ' ἀνήρ[9],

ημένον ὑπὸ τοῦ πυρός, ὥστε νὰ κληρυνθῇ.

10) *Περισκελὴς λέγεται ὁ σκληρός, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ.* 648 "ἀλλ' ἀλίσκεται χὠ δεινὸς ὅρκος καὶ περισκελεῖς φρένες„, ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "αἱ περισκελεῖς φρένες, αἱ ἄγαν σκληραὶ ψυχαί„.

1) *Ἡ μικρότης τοῦ χαλινοῦ ποιεῖ νοήσιν πρὸς τὸν θυμὸν τῶν ἵππων, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1253 "μέγας δὲ πλευρὰ βοῦς ὑπὸ σμικρᾶς ὅμως μάστιγος ὀρθὸς εἰς ὁδὸν πορεύεται„.

2) *Τὸ παράγωγον τοῦ ῥήματος καὶ ὁ Πλούταρχος μεταχειρίζεται ἐν Βίῳ Θεμιστοκλ. κεφ.* 2 "τοὺς τραχυτάτους πώλους ἀρίστους ἵππους γίγνεσθαι, ὅταν ἧς προσήκῃ τύχωσι παιδείας καὶ καταρτύσεως„. *Ἄλλως ἐξηγεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος·* "ἀντὶ τοῦ σωφρονισθέντας, ὁπόταν δηλαδὴ θυμωθέντες ἀπειθήσωσι καὶ παρεκτραπῶσιν„.

3) *Ὁ Ἡσύχιος τὸ ἐκπέλει ἑρμηνεύει διὰ τοῦ ἔξεστι. Νομίζομεν, ὅτι σημαίνει, δὲν γίνεται μέχρι τέλους. Ὁ δοῦλος μέχρι τέλους δὲν δύναται νὰ μεγαλοφρονῇ, ἀλλὰ κάμπτεται ἐν τῷ μέσῳ.*

4) *Ὁ Κρέων ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ δι' ἄγαν ταπεινῆς φράσεως ὀνομάζει τὴν Ἀντιγόνην, ἥτις δὲν ἦτο δούλη αὐτοῦ.*

5) *Προσδιορίζεται ἀκριβέστερον ὁ χρόνος διὰ τοῦ ὑπερβαίνουσα = ὅτε ὑπερέβαινεν.*

6) *Ἡ πρόθεσις ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος.*

7) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ προτεθειμένους, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράνν.* 865 "ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκεινται„. *Εὐριπίδ. Ἰφιγεν. Ταύρ.* 1189 "Τὸν νόμον ἀνάγκη τὸν προκείμενον σέβειν„.

8) *Τὰ ῥήματα τὰ σημαίνοντα χαράν, λύπην καὶ τὰ τοιαῦτα δηλοῦσι τὸ αἴτιον τοῦ πάθους καὶ κατὰ μετοχήν, Εὐριπίδ. Ἱππολ.* 7 "ἔνεστι γὰρ δὴ κἂν θεῶν γένει τόδε τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο„. *Σοφοκλ. Φιλοκτ.* 879 "ἥδομαι μὲν σ' εἰσιδών„. *Πλάτ. ἐν Φαίδων.* 62 *Ε* "τοὺς μὲν φρονίμους ἀγανακτεῖν ἀποθνήσκοντας πρέπει, τοὺς δὲ ἄφρονας χαίρειν„. *Ἴσως οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ κ. Σεμιτέλος λαμβάνει τὴν μετοχὴν ὡς ἐναντιωματικήν.*

9) *Ἐν τῷ ἠρωϊκῷ αἰῶνι ἕλο-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ ταῦτ' ἀνατὶ[1] τῇδε κείσεται κράτη. 485
ἀλλ' εἴτ' ἀδελφῆς[2] εἴθ' ὁμαιμονεστέρας[3]
τοῦ παντὸς ἡμῖν Ζηνὸς Ἑρκείου[4] κυρεῖ,
αὐτή τε χἠ ξύναιμος[5] οὐκ ἀλύξετον
μόρου κακίστου[6]· καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον[7]

γίζετο ὡς μέγα ὄνειδος, ἄν τις ὠνομάζετο γυνή.

[1]) Ὁ Τρικλινιος κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύει· "Τὸ ταῦτα κράτη ἢ πρὸς τὴν Ἀντιγόνην νοητέον· ταῦτα κράτη, ἤγουν ἡ τοιαύτη ταύτης ὑπεροψία· ἢ πρὸς τὸν Κρέοντα, ἵν' ᾖ ταῦτα τὰ κράτη, ἤγουν ἡ ἐμὴ βασιλεία„. Οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ τὴν πρώτην ἑρμηνείαν δέχονται. Ἐὰν αὕτη ἡ ἐξουσία ταύτης δὲν μείνῃ ἀτιμώρητος. Ὁ Nauck νομίζων τὸ κείσεται ἡμαρτημένον εἰκάζει ἐάσεται, ὁ δὲ Blaydes πείσεται.

[2]) Ἡ μήτηρ τῆς Ἀντιγόνης Ἰοκάστη ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Κρέοντος. Ὁ τύραννος ἐν τῇ ἄκρᾳ αὐτοῦ ὀργῇ ἐκφράζεται ὑπερβολικῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ πρὸς τὸν Τειρεσίαν 1040 "οὐδ' εἰ θέλουσ' οἱ Ζηνὸς αἰετοὶ βορὰν φέρειν νιν ἁρπάζοντες ἐς Διὸς θρόνους„. καὶ Πλάτ. ἐν Λύσιδ. 210 C "ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ εἴ τι τούτων οἰκειότερόν ἐστιν„. Παραπλήσιαι ὑπερβολικαὶ φράσεις εἶναι χρυσοῦ χρυσότερος, κακοδαιμονέστερος αὐτῆς τῆς κακοδαιμονίας.

[3]) Δηλαδὴ θυγάτηρ. Τὰ ῥήματα εἶναι, γίγνεσθαι, κυρεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῇ, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. I, 2, 1 "πατρὸς μὲν δὴ λέγεται Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι„. Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 383 "δεινὸς χαρακτὴρ κἀπίσημος ἐν βροτοῖς ἐσθλῶν γενέσθαι„.

[4]) Εἴτε συγγενεστέρα πάντων τῶν συγγενῶν. Ὡς διὰ τοῦ Ἡφαίστου νοεῖται τὸ πῦρ καὶ διὰ τοῦ Ἄρεως ὁ πόλεμος, οὕτω διὰ τοῦ Ἑρκείου Διὸς ἡ ὅλη συγγένεια, Εὐστάθ. σελ. 1930 "χρῆσις δὲ Ἑρκείου Διὸς καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ, ἔνθα Ἑρκεῖον Δία ἐκεῖνος τοὺς ἐν οἴκῳ πάντας δηλοῖ„. Ὁ Ζεὺς εἶχε καὶ τὰ ἐπώνυμα, γενέθλιος, φράτριος, ζύγιος, ὁμόγνιος καὶ τὰ τοιαῦτα.

[5]) Ὁ Κρέων ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ ἄνευ ἱκανῆς ἀνακρίσεως λέγει ἔνοχον καὶ τὴν ἀθῴαν Ἰσμήνην καταδικάζων αὐτὴν εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν.

[6]) Τὸ ῥῆμα ἀλύσκειν συντάσσεται γενικῇ, ὅταν ἔχῃ τὴν σημασίαν τοῦ ἀπαλλάσσεσθαι, ἐλευθεροῦσθαι, ὡς καὶ τὸ διαφεύγειν, Εὐστάθιος σελ. 710, 57 "ὅτι δὲ τὸ ἀλύξαι οὐ μόνον κοινότερον αἰτιατικῇ συντάσσεται, ἀλλὰ καὶ γενικῇ, δηλοῖ Σοφοκλῆς ἐν τῷ οὐκ-κακίστου„ Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ. 626. "Ἀλλ οὐ μὰ τὴν δέσποιναν Ἄρτεμιν, θράσους τοῦδ' οὐκ ἀλύξεις„ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. I, 3, 2 "Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τοῦ μὴ καταπετρωθῆναι„.

[7]) Τὸ ἴσον κεῖται ἐπιρρηματικῶς, δηλ. ἐξ ἴσου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπαιτιῶμαι τοῦδε βουλεῦσαι[1] *τάφου.* 490
καί νιν καλεῖτ'· ἔσω γὰρ[2] *εἶδον ἀρτίως*
λυσσῶσαν αὐτὴν οὐδ' ἐπήβολον[3] *φρενῶν.*
φιλεῖ[4] *δ' ὁ θυμὸς πρόσθεν ἠρῆσθαι κλοπεὺς*[5]
τῶν μηδὲν ὀρθῶς ἐν σκότῳ τεχνωμένων.
μισῶ γε μέντοι[6] *χὤταν*[7] *ἐν κακοῖσί τις* 495

[1]) *Ἡ σύνταξις ὁμαλῶς ἤθελεν ἔχει· ἴσον ἐπαιτιῶμαι κείνην τοῦδε τάφου βουλεῦσαι, Σοφοκλ. Φιλοκτ* 62 "οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων ἐλθόντι δοῦναι κυρίως αἰτουμένῳ, ἀλλ' αὖτ' Ὀδυσσεῖ παρέδοσαν„. *Τὸ βουλεῦσαι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς αἰτιατικὴν τοῦ κατά τι. Οὕτως ὁ Κρέων νομίζει, ὅτι ἡ Ἰσμήνη εἶναι ἠθικὸς αὐτουργός. Ἀλλ' ὁ* Nauck *παρατηρεῖ, ὅτι μᾶλλον ἤρμοζε τὸ κοινωνεῖν.*

[2]) *Ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ ὁ Κρέων λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν θεωρεῖ τὴν Ἰσμήνην ἔνοχον τοῦ ἐγκλήματος.*

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Κυρίαν τῶν φρενῶν καὶ ἑστῶσαν ἐν αὐτῇ„ Αἰσχύλ. Προμηθ.* 444 "ἀνθρώπους ἔννους ἔθηκα καὶ φρενῶν ἐπηβόλους„. *Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπ.* 105. "εἰσίδοιμί πως φρενῶν ἐπήβολον καλῶν σε„. *Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἀντιγόνης ἔμεινεν ἡ Ἰσμήνη ἐν τοῖς ἀνακτόροις τεταραγμένη, ὅπερ παρετήρησεν ὁ Κρέων. Καὶ ὀρθῶς μὲν οὕτως νομίζει, ὅτι ἡ Ἰσμήνη προεγίνωσκε τὴν πρᾶξιν. ἀλλὰ πλανᾶται ἐξ ἴσου ταύτην ἐπαιτιώμενος. Διότι αὕτη δὲν ἐβουλεύθη ἀπὸ κοινοῦ περὶ τῆς ταφῆς. ἀλλ' ἀπέτρεπε τὴν ἀδελφήν. Ἡ ταραχὴ τῆς Ἰσμήνης παρήχθη ἐκ τῆς ἀγωνίας περὶ τῆς τύχης τῆς ἀδελφῆς.*

[4]) *Τὸ φιλεῖν συντασσόμενον ἀπαρεμφάτῳ ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ συνειθίζειν.*

[5]) *Κλοπεὺς λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις πράττει τι κρυφίως κατὰ τὴν ποιητικὴν χρῆσιν τοῦ κλέπτειν ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 37 "δόλοισι κλέψαι χειρὸς ἐνδίκους σφαγάς„ *καὶ ἐν Αἴαντ.* 1137 "πόλλ' ἂν καλῶς λάθρᾳ σὺ κλέψειας κακά„. *Ὁ Σχολιαστὴς ἀναπτύσσει τὸ χωρίον οὕτως· "Εἴωθεν ἡ ψυχὴ τῶν λέθρᾳ τι κακῶν τεχνωμένων προαλίσκεσθαι, καὶ ἑαυτὴν ποιεῖν καταφανῆ πρὶν φωραθῆναι„. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ θέλων νὰ πράξῃ τι κακὸν συνήθως προγινώσκεται.*

[6]) *Ταῦτα λέγονται περὶ τῆς Ἀντιγόνης. Ἡ ἀντίθεσις κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ μὲν Ἰσμήνη βουλευθεῖσα κοινῶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς περὶ τοῦ ἐγκλήματος ἐκ τῶν ἀκουσίων αὐτῆς τρόπων ἐλέγχεται, ἐν ᾧ ἡ Ἀντιγόνη θέλει νὰ περικαλύψῃ τοῦτο διὰ τοῦ θείου δικαίου στιχ.* 450. *Ὀρθῶς δὲ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Μισῶ τὸν ἁμαρτάνοντα καὶ ἐπικοσμοῦντα τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ. Τοῦτο δέ φησιν, ὅτι ἁλοῦσα ἡ Ἀντιγόνη ἔφασκε τῷ θείῳ νόμῳ ἐπαρκεῖν„.*

[7]) *Τὸ διὰ τῆς ἀναφορικῆς χρονικῆς προτάσεως ἐκπεφρασμένον ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸν τύπον αἰτιατικῆς συντακτικῆς τοῦ μισῶ, ἀλλ' αἱ τοι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἁλούς, ἔπειτα[1] *τοῦτο καλλύνειν θέλῃ.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Θέλεις τι μεῖζον ἢ κατακτεῖναί μ' ἑλών ;[2]

ΚΡΕΩΝ.

Ἐγὼ μὲν[3] *οὐδέν· τοῦτ'*[4] *ἔχων ἅπαντ' ἔχω.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Τί δῆτα μέλλεις ; ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων
ἀρεστὸν οὐδέν, μηδ' ἀρεσθείη[5] *ποτέ·* 500
οὕτω δὲ καὶ σοὶ τἄμ' ἀφανδάνοντ'[6] *ἔφυ*[7].

αὗται ἀνωμαλίαι συμβαίνουσιν οὐχὶ σπανίως ἐν τῷ ἀναφορικῷ λόγῳ. Τὸ ἐν κακοῖσιν ἁλοὺς σημαίνει συλληφθεὶς ἐν τῷ πράτιειν κακά, ἤτοι ἐπ' αὐτοφώρῳ.

[1]) Ἐνταῦθα ἔχει ἀντιθετικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 277 "μὴ θεοὺς τιμῶντες εἶτα τῶν θεῶν μοῖραν ποιεῖσθε μηδαμῶς„. Καλλύνειν σημαίνει κοσμεῖν, ὅπερ ἀλλαχοῦ τίθεται, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 833 "οἶμοι κακούργους ἄνδρας ὡς ἀεὶ στυγῶ, οἳ συντιθέντες τἄδικ' εἶτα μηχαναῖς κοσμοῦσι„.

[2]) Εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ λαβών, ὅπερ ἀλλαχοῦ τίθεται, ὡς ἐν τοῖς ἡγουμένοις 398 "τήνδ' αὐτός, ὡς θέλεις λαβὼν καὶ κρῖνε κἀξέλεγχ'„ Οἰδίπ. τύραν. 641 "ἢ γῆς ἀπῶσαι πατρίδος ἢ κτεῖναι λαβών„.

[3]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μήν. Τὸ ῥῆμα ληπτέον ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τῆς Ἀντιγόνης, ὡς καὶ παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδ. 3 "δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, καθάπερ αἱ γυναῖκες. Οὐκ ἔγωγε, εἶπεν, ἀλλ' ὡς οἱ λέοντες„.

[4]) Δηλαδὴ τὸν φόνον τῆς Ἀντιγόνης.

[5]) Ἐκ τοῦ προηγουμένου οὐδὲν ἐξάγεται τὸ μηδέν, ὅπερ εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ἀρεσθείη. Ὁ Wolff ἑρμηνεύει mihi probetur, ὡς παρ' Ἡροδότ. ἐν IX, 70 "ἐγὼ τούτου εἵνεκεν μήτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μήτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται, ἀποχρᾷ τέ μοι Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον„ καὶ VI, 128 "μάλιστα τῶν μνηστήρων ἠρέσκοντο οἱ ἀπ' Ἀθηναίων ἀπιγμένοι„. Ἀντὶ τοῦ ἀρεσθείη ὁ μὲν Elmsley εἰκάζει ἀρέστ' εἴη, ὁ δὲ Blaydes οὐδὲ μὴ ἀρέσῃ, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν ἐκρίθη ἀναγκαία ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν.

[6]) Ἔχει ἀντίθετον σημασίαν τοῦ ἀνδάνειν, δηλ. προξενεῖν δυσαρέσκειαν Παραπλήσια εἶναι τὰ ἐν Ἠλέκτρ 1050 "Οὔτε γὰρ σὺ τἄμ' ἔπη τολμᾷς ἐπαινεῖν, οὔτ' ἐγὼ τοὺς σοὺς λόγους„ Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτ. 466 "σοὶ μὲν δοκείτω ταῦτ', ἐμοὶ δὲ τἀναντία„.

[7]) Τὸ ἔφυν συχνάκις συντάσσεται μετοχῇ, Οἰδίπ. τύραν. 9 "ἐπεὶ πρέπων ἔφυς πρὸ τῶνδε φωνεῖν„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καίτοι πόθεν κλέος γ' ἂν εὐκλεέστερον[1]
κατέσχον, ἢ τὸν αὐτάδελφον ἐν τάφῳ
τιθεῖσα; τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν[2]
λέγοιτ' ἄν, εἰ μὴ γλῶσσαν ἐγκλῄοι[3] *φόβος.* 505

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλ' ἡ τυραννὶς[1] *πολλά τ' ἄλλ' εὐδαιμονεῖ,*

Φιλοκτ. 1052 "νικᾶν γε μέντοι παντὸς χρῄζων ἔφυν„.

[1]) *Τοῦτο θεωρεῖται ὡς πλεονασμὸς ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν, οἵτινες παραβάλλουσιν ἄλλα ἀνάλογα, ὡς* 1277 "ὦ πόνοι βροτῶν δύσπονοι„ *Εὐριπίδ. Τρῳάδ.* 75 "δύσνοστον νόστον„. *Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι τὸ κλέος εἶναι λέξις μέση καὶ τούτου ἕνεκεν λέγομεν εὐκλεὴς καὶ δυσκλεής.*

[2]) *Ἡ Ἀντιγόνη δὲν πειρᾶται, ὅπως διεγείρῃ τὸν χορόν, ἀλλ' ὄντως φρονεῖ, ὅτι οὗτος ἐπιδοκιμάζει τὴν πρᾶξιν αὐτῆς· διότι δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ἐπιδοκιμάζοντες τὴν παράβασιν τῶν θείων νόμων.*

[3]) *Κατ' εὐκτικὴν ἔγκλισιν, διότι ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἔχει σαφῆ δεδομένα, ὅτι ὄντως ὁ χορὸς φοβεῖται τὸν Κρέοντα.*

[4]) *Οἱ δύο οὗτοι στίχοι ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀποδίδονται τῇ Ἀντιγόνῃ. Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς εὗρεν ἀπορίαν, ἣν ἐπειρᾶτο νὰ λύσῃ λέγων· "Οὐκ ἐν ἐπαίνῳ τοῦτο τῆς τυραννίδος· ἀλλ' ἔχει τι εἰρωνείας ὁ λόγος„. Τὸ χωρίον ὅμως οὔτε ὡς εἰρωνεία δύναται νὰ ληφθῇ, οὔτε νὰ συνδεθῇ τοῖς ἡγουμένοις καὶ ἑπομένοις. Διὰ ταῦτα πρῶτος ὁ Jacob καὶ κατὰ τοῦτον πλεῖστοι ἄλλοι, ὡς ὁ Nauck ὁ Dindorf καὶ ὁ Meineke, θεωροῦσι τοὺς στίχους νόθους καὶ δή τινες τούτων νομίζουσιν, ὅτι ἐλήφθησαν ἔκ τινος τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ Wolff ὅμως δὲν θεωρεῖ ὡς τοιούτους, ἀλλ' ἀποδίδωσι τῷ χορῷ ὅπερ ἡμῖν φαίνεται λίαν πιθανόν. Τοὐναντίον ὁ Bellermann πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι ἁρμόζουσιν εἰς τὸ στόμα τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἀποτυγχάνει. Διότι ὁ τύραννος ὁ παραβαίνων τοὺς θείους νόμους δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς Ἀντιγόνης ὡς εὐδαίμων. Ἁρμόζουσι τοὐναντίον εἰς τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν, οἵτινες πάντοτε δεικνύουσι σεβασμὸν πρὸς τὸ τύραννον. Πρὸς δὲ εἶναι δύσκολον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ χορὸς ἐσιώπησεν, ἀφ' οὗ προεκλήθη. Ἂν δὲ ἐσιώπα, ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ὑπίλλουσι. Φαίνεται δ', ὅτι ὁ χορὸς καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγων οἱονεί· δὲν φοβοῦμαι, ἀλλ' ὁ τύραννος ἔχει δικαίωμα καὶ νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ, ὅ,τι καὶ ἂν θέλῃ. Οὕτως ἔνθεν μὲν ἀποκρούει τὸν ψόγον τοῦ φόβου, ἔνθεν δὲ εἰκονίζει τὰς πράξεις καὶ τοὺς λύγους τοῦ τυράννου ὡς αὐθαιρέτους. Τοιαύτη ἐπιφυλακτικὴ καὶ συνετὴ γλῶσσα ἁρμόζει εἰς τὸ στόμα τοῦ χοροῦ ὁλοκλήρου τοῦ ἀρχαίου δράματος καὶ οὐχὶ εἰς τὸ τῆς Ἀντι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἄξεστιν[1] *αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ' ἃ βούλεται.*

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ τοῦτο μούνη[2] *τῶνδε Καδμείων ὁρᾷς.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ὁρῶσι χοὗτοι, σοὶ δ' ὑπίλλουσιν[3] *στόμα.*

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ δ' οὐκ ἐπαιδεῖ, τῶνδε χωρὶς[4] *εἰ*[5] *φρονεῖς;* 510

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐδὲν γὰρ[6] *αἰσχρὸν τοὺς ὁμοσπλάγχνους σέβειν.*

ΚΡΕΩΝ.

Οὔκουν ὅμαιμος χὠ καταντίον[7] *θανών;*

γόνης, ἥτις πάντοτε εἶναι παρρησιαστική.

[1]) *Τὸ μὲν ἔξεστι μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι, ὅταν τὰ κωλύματα ἦναι ἐξωτερικά, τὸ δὲ ἔνεστι, ὅταν ταῦτα ἦναι ἐσωτερικά.*

[2]) *Ἂν οἱ εἰρημένοι στίχοι ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν χορόν, ὁ Κρέων ἔχει δεδομένον, ἵνα πιστεύῃ περὶ τῆς γνώμης τῶν Καδμείων. Συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατ' ἀναλογίαν τῶν μόνος ἀπ' ἄλλων, μονωθείς τινος καὶ τῶνδε χωρὶς ἐν στίχ.* 510.

[3]) *Ὁ Σχολιαστής, ἐπειδὴ τοὺς δύο εἰρημένους στίχους ἀποδίδει εἰς τὴν Ἀντιγόνην καὶ οὐχὶ εἰς τὸν χορόν, τὸ ὑπίλλειν ἑρμηνεύει διὰ τοῦ σιωπᾶν. Τὸ ὑπίλλω σημαίνει πρὸς τὰ κάτω τυλίσσω, εἰς τὰ κάτω συστέλλω, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ λέγεται περὶ τῆς Σφιγγὸς ἐν Ἀποσπ.* 544 "οὐρὰν ὑπίλαο' ὑπὸ λεοντόπουν βάσιν καθέζετο„. *Λοιπὸν ὅ,τι εἴρηται περὶ οὐρᾶς, δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς γλώσσης.* Ὄντως ἐν τοῖς εἰρημένοις στίχοις οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν δὲν εἶχον τὴν γλῶσσαν τεταμένην, ἀλλὰ συνεσταλμένην.

[4]) *Τὸ ἀντίθετον εἶναι ἴσον φρονεῖν στίχ.* 75. *Σὺ νέα οὖσα δὲν ἐντρέπεσαι, ἂν ἔχῃς διάφορον γνώμην ἀπὸ τούτους τοὺς πολυπείρους γέροντας;*

[5]) *Ἡ διὰ τοῦ εἰ ἐκπεφρασμένη πρότασις δηλοῖ τὸ ἀναγκαστικὸν αἴτιον τοῦ ἐπαιδεῖ.*

[6]) *Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· δὲν ἐντρέπομαι, διότι δὲν εἶναι αἰσχρὸν τὸ νὰ σέβηταί τις τοὺς ὁμοσπλάγχνους.* Ἡ ἡρωῒς πέποιθεν, ὅτι οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν συμφωνοῦσιν ἑαυτῇ, ἀλλὰ καὶ ἂν διεφώνει πρὸς τούτους, πάλιν δὲν ἤθελεν ἐντραπῇ προκειμένου περὶ ἀδελφικοῦ καθήκοντος.

[7]) *Δηλαδὴ τοῦ Πολυνείκους. Θανὼν εἶναι ὁ Ἐτεοκλῆς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ὅμαιμος ἐκ μιᾶς[1] *τε καὶ ταὐτοῦ πατρός.*

ΚΡΕΩΝ.

Πῶς δῆτ' ἐκείνῳ[2] *δυσσεβῆ τιμᾶς χάριν;*[3]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐ μαρτυρήσει ταῦθ' ὁ κατθανὼν νέκυς[4]. 515

ΚΡΕΩΝ.

Εἰ τοί σφε τιμᾶς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ[5].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐ γάρ τι δοῦλος[6]*, ἀλλ' ἀδελφὸς ὤλετο.*

[1]) *Ἐννοεῖται μητρὸς ἐκ τοῦ ἑπομένου πατρός, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Νόμ. I,* 627 C *"Πολλοὶ ἀδελφοί που γένοιντ' ἂν ἑνὸς ἀνδρός τε καὶ μιᾶς υἱεῖς„ Ὁ μὲν* Tournier *εἰκάζει καὶ ταὐτοῦ γεγώς, ὁ δὲ* Nauck *ὅμαιμος ἐξ ἑνός τε καὶ μιᾶς γεγώς.*

[2]) *Τῷ Ἐτεοκλεῖ· πῶς ἀποδίδεις τιμὴν εἰς τὸν Πολυνείκη μαρτυροῦσαν ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τὸν Ἐτεοκλέα;*

[3]) *Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τιμᾶς τιμήν, ἀλλ' εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.* 49 *"Δέσποινα Δηάνειρα, πολλὰ μὲν σ' ἐγὼ κατεῖδον ἤδη πανδάκρυτ' ὀδύρματα τὴν Ἡράκλειον ἔξοδον γοωμένην„. Ἐνταῦθα γεννᾶται ὀξύμωρόν τι. Διὰ μὲν τὴν Ἀντιγόνην εἶναι τιμὴ καὶ σέβας ἡ ταφὴ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους, διὰ δὲ τὸν Ἐτεοκλέα δυσσέβεια. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὅσια πανουργήσασα ἐν στιχ.* 74. *Κατὰ τὸν* Nauck *ἡ δοτικὴ ἐκείνῳ ποιεῖ πιθανόν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν οὐχὶ τιμᾶς, ἀλλὰ τίνεις ἢ νέμεις.*

[4]) *Εἶναι πλεονασμός, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ὀδυσσ. λ,* 37 *"νεκύων κατατεθνηώτων„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάδ.* 91 *"θανόντων νεκρῶν„. Ἡ Ἀντιγόνη ἀποκρούει τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος λέγουσα, ὅτι οὗτος ἐμβάλλει εἰς τὸν Ἐτεοκλέα ἰδέας, ἃς οὗτος δὲν δέχεται. Αἱ εὐφυΐαι αὗται τῆς στιχομυθίας δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον, ὡς λέγομεν οἱ νεώτεροι, μεγάλην παρουσίαν πνεύματος.*

[5]) *Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· τὸν δυσσεβῆ ἐξ ἴσου αὐτῷ. Ὁ Κρέων λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη προσήνεγκε τὰς προσηκούσας τιμὰς καὶ τῷ Ἐτεοκλεῖ, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἑπειτα βεβαιοῦται* 899 *"κασίγνητον κάρα· ἐπεὶ θανόντας αὐτόχειρ ὑμᾶς ἐγὼ ἔλουσα κἀκόσμησα κἀπιτυμβίους χοὰς ἔδωκα„. Ὁ ποιητὴς ὅμως δὲν κατατρίβει μακρὸν λόγον περὶ τούτου, διότι δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν.*

[6]) *Ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Πορθῶν γε τήνδε γῆν[1]*, ὁ δ' ἀντιστὰς ὕπερ*[2]*.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ὅμως ὅ γ' Ἅιδης τοὺς νόμους ἴσους[3] *ποθεῖ.*

ΚΡΕΩΝ.

Ἀλλ' οὐχ ὁ χρηστὸς τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος[4]*.* 520

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Τίς οἶδεν, εἰ κάτωθεν[5] *εὐαγὴς*[6] *τάδε;*

ΚΡΕΩΝ.

Οὔτοι ποθ' ὑχθρός, οὐδ' ὅταν θάνῃ φίλος[7]*.*

Κρέων εἶχε τὴν ἀξίωσιν, ὅπως ἡ Ἀντιγόνη ποιήσῃ διαστολὴν ἐν ταῖς ταῖς τιμαῖς. Ἀλλ' ἡ ἠρωῒς ἀποκρίνεται, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν· διότι ὁ εἷς δὲν ἦτο δοῦλος καὶ ὁ ἄλλος ἐλεύθερος, ἀλλ' ἀμφότεροι ἰσότιμοι ἀδελφοί.

[1]) *Τὸ ῥῆμα ἐννοητέον ἐκ τοῦ λόγου τῆς Ἀντιγόνης.*

[2]) *Ὁ δὲ ὤλετο ἀντιστὰς ὑπὲρ τῆσδε γῆς.*

[3]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τούτους, ἐν ᾧ ὁ Σχολιαστὴς ἴσους, ὅπερ καὶ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ἀντὶ τοῦ ἴσους ὁ* Seyffert *ἔγραψε κοινούς.*

[4]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἴσος, ὅπερ ὁ* Hermann *ἑρμηνεύει οὑτωσί·* "bonus non par est malo ad consequendum ea, quae debita sibi poscunt mortui„. *Ἡ σύνταξις ἔχει Ἴσος ὥστε λαχεῖν τῆς δίκης ἢ τοῦ τάφου κατὰ τὸν* Kern. *Ὁ* Bergk *καὶ ὁ* Nauck *γράφουσιν ἴσα. Ἀλλ' ἡ παράδοσις κρατεῖ παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Ὁ Κρέων νομίζει, ὅτι ὁ Ἐτεοκλῆς θέλει λυπηθῇ μανθάνων, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἠξιώθη ἴσων τιμῶν, Εὐριπίδ. Ἑκάβ.* 306 "ἐν τῷδε γὰρ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις, ὅταν τις ἐσθλὸς μηδὲν φέρηται τῶν κακιόνων πλέον„.

[5]) *Τὸ κάτωθεν ἀντὶ τοῦ κάτω πολλαχοῦ ἀπαντᾷ οὐ μόνον παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις, Αἰσχύλ. Χοηφ.* 833 "τοῖς θ' ὑπὸ χθονὸς φίλοισι τοῖς τ' ἄνωθεν„ *Δημοσθ. κατὰ Ἀριστοκρ.* 529 "ὁ κάτωθεν νόμος„.

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ εὐσεβής.*

[7]) *Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὰ μίση ἐξηκολούθουν ὑπάρχοντα καὶ μετὰ θάνατον, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1372 "οὗτος δὲ κἀκεῖ κἀνθάδ' ὢν ἔμοιγ' ὁμῶς ἔχθιστος ἔσται„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὗτοι συνέχθειν[1], *ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν*[2].

ΚΡΕΩΝ.

Κάτω νυν ἐλθοῦσ'[3], *εἰ φιλητέον, φίλει*
κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή[3]. 525

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν πρὸ πυλῶν ἥδ'[4] *Ἰσμήνη*
φιλάδελφα[5] *κάτω δάκρυ' εἰβομένη·*
νεφέλη[6] *δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν*[7]

[1]) Ἄριστα ἀπεικονίζει ὁ δαιμόνιος ποιητὴς τὴν ἀγαθὴν γυναικείαν φύσιν. Ἡ ἡρωῒς μετέχει μόνον τῆς ἀγάπης, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ μίσους. Ἐνταῦθα ὁ κ. Σεμιτέλος λέγει καλοὺς λόγους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀκριβεῖς, ὡς νομίζομεν. "Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο πύρινον βέλος, ὅπερ ἐν τῇ διὰ τῆς στιχομυθίας περαινομένῃ σφοδρᾷ διαμάχῃ βάλλει ἡ Ἀντιγόνη, τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν καὶ ῥοπήν, ὥστε ὁ Κρέων ἡττώμενος καταφεύγει εἰς τὸ μόνον ὑπολειπόμενον αὐτῷ ἀσθενὲς ὀχύρωμα ἐμοῦ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή". Δὲν πιστεύομεν, ὅτι τὸ ὀχύρωμα τοῦ Κρέοντος εἶναι ἀσθενές· διότι φέρει δύο λόγους, πρῶτον, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀρχαὶ δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξίαν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷδε, ἐν ᾧ πρέπει νὰ ἔχῃ τις, μάλιστα ὁ κυβερνῶν, φίλους καὶ ἐχθρούς, καὶ δεύτερον, ὅτι τὰ τοιαῦτα αἰσθήματα ἐλέγχουσι γυναικεῖον ἦθος, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ ἄρξῃ.

[2]) Τὸ φύειν, ὅπερ εὕρομεν μετοχῇ συντεταγμένον, συντάσσεται καὶ ἀπαρεμφάτῳ, Σοφοκλ. Φιλοκτ. 80 "ἔξοιδα καὶ φύσει σε μὴ πεφυκότα τοιαῦτα φωνεῖν, μηδὲ τεχνᾶσθαι κακὰ„ καὶ 88 "ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς„ Θουκυδ. Ἱ, 64 "πάντα πέφυκε καὶ ἐλασσοῦσθαι„.

[3]) Τοῦτο λέγει μετὰ περιφρονήσεως.

[4]) Τὴν Ἰσμήνην ἐκάλεσεν ὁ Κρέων ἐν στίχ. 491. Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζονται τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν ὅδε, ἔνθα οἱ νεώτεροι ἐπίρρημα, Ἰλιάδ. Φ, 532 "ἦ γὰρ Ἀχιλλεὺς ἐγγὺς ὅδε κλονέων„ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων· 111 "πορεύονται γὰρ οἵδε δή τινες„

[5]) Δάκρυα, ἅπερ ἡ ἀγάπη εἰς τὴν ἀδελφὴν προκαλεῖ. Εἶναι ἀντὶ δάκρυα φιλαδέλφου. Ἡ Ἰσμήνη ἐνταῦθα δακρύει οὐχί, διότι δὲν μετέσχε τῆς ταφῆς τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι δάκρυα λαβομένα, ὅπερ προτιμῶσιν ἐκδόται τινὲς· διότι τὸ εἴβεσθαι ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν τραγικῶν.

[6]) Ἡ μεταφορὰ εἶναι ἀρίστη· διότι ἡ μὲν σκυθρωπότης τῆς Ἰσμήνης παραβάλλεται πρὸς νεφέλην, τὰ δὲ δάκρυα πρὸς τὸν ἐκ ταύτης ὑε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ῥέθος[1] αἰσχύνει[2],
τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. 530

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ δ'[3], ἢ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη[4],
λήθουσά[5] μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον[6]

τόν. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ἀλληγορικῶς δὲ εἶπε τὴν νεφέλην· ὡς γὰρ ἡ νεφέλη στυγνὴν καὶ ὁμιχλώδη τὴν ἡμέραν ποιεῖ, οὕτω καὶ ταύτην διάδηλόν φησι γίνεσθαι ταῖς ὀφρύσι συμφοράζουσαν, καὶ τὸ πρόσωπον στυγνὸν καὶ κατηφέστερον πεποιηκυῖαν„ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 211 "ὕπερθ' ὀμμάτων κρημναμενᾶν νεφελᾶν„ Εὐριπίδ ἐν Ἱππολ. 173 "στυγνὸν δ ὀφρύων νέφος αὐξάνεται„

[1]) Τὸ ῥέθος ὀνομάζεται αἱματόεν ἕνεκα τοῦ κοκκίνου χρώματος. Ἡ Ἰσμήνη γυνὴ οὖσα κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν πάσχει ἐσωτερικῶς καὶ ἤρμοζε νὰ ἔχῃ τὸ πρόσωπον κόκκινον.

[1]) Ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. Π. σελ. 1090 γράφει "ἰστέον, ὅτι ῥέθεα οἱ μὲν ἄλλοι τὰ μέλη φασίν, Αἰολεῖς δὲ μόνοι κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὸ πρόσωπον ῥέθος καλοῦσιν„ καὶ Ἀπολλ. Ῥόδ. Ι, 68, ὅπου ὁ Σχολιαστὴς "ῥέθος ἅπαν μέλος, ἐνταῦθα δὲ τὸ πρόσωπον„.

[2]) Ποιεῖ ἄσχημον. Τὸ αἰσχρὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἶναι ἀντίθετον τοῦ καλός.

[3]) Λέγει σὺ δὲ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἀντιγόνην. Συνάπτεται δὲ τῷ ἐπιφερομένῳ φέρ', εἰπέ· διότι τὰ ἄλλα κεῖνται διὰ μέσου. Ὁ κ. Πάλλης εἰκάζει σὲ δ' ἐννοῶν τὸ λέγω Νομίζομεν, ὅτι λέγει κατ' οἴκους ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, ἥτις ἔτρεχεν ἐν ταῖς ὁδοῖς.

[4]) Ὁ Hermann ἑρμηνεύει clam immissa, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 785 "ἦδε γὰρ μείζων βλάβη ξύνοικος ἦν μοι, τοὐμὸν ἐκπίνουσ' ἀεὶ ψυχῆς ἄκρατον αἷμα„. Παραβάλλει λοιπὸν ὁ Κρέων τὴν Ἰσμήνην πρὸς ἔχιδναν κεκρυμμένην ἐν τοῖς οἴκοις. Τὴν καλλίστην ταύτην λέξιν ὁ κ. Σεμιτέλος ἄνευ αἰτίας ἔτρεψεν εἰς φοινία, ὡς τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀποδίδοται τῇ ἐχίδνῃ καὶ ἐν Τραχιν. 770. Ἀποδίδοται μέν, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει. Ἡ Ἰσμήνη δὲν ἔχει τι φονικόν, ἀλλὰ λαθραῖον. Τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων διήγειρε πάντοτε τὸ κρύφιον τούτου τοῦ θηρίου, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις λεγόμενον· Τί με τηρᾷς καὶ κρύβεσαι 'σὰν τὴν ὀχιὰ 'στὸ βάτο.

[5]) Τὸ συνηθέστερον εἶναι, ἔλαθές μ' ἐκπίνουσα, ὡς Ἡρόδοτ. VIII, 5 "αὐτός τε ὁ Θεμιστοκλέης ἐκέρδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων„ καὶ III, 40 "καὶ κως τὸν Ἄμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε„. Εὕρηται ὅμως καὶ ἀντεστραμμένη ἡ σύνταξις Ἰλιάδ. Μ, 390 "ἄψ δ' ἀπὸ τείχεος ἆλτο λαθών„.

[6]) Τὴν πρότασιν ταύτην χαλαρῶς συνδέει τῇ προηγουμένῃ ἀνα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τρέφων δύ' ἄτα[1] κἀπαναστάσεις[2] θρόνων.
φέρ', εἰπὲ δή μοι, καὶ σὺ[3] τοῦδε τοῦ τάφου
φήσεις μετασχεῖν, ἢ ξομεῖ τὸ[4] μὴ εἰδέναι; 535

ΙΣΜΗΝΗ.

Δέδρακα τοὔργον, εἴπερ ἦδ' ὁμορροθεῖ[5],
καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας[6].

φορικῇ, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 1245 "μνήμην παλαιῶν σπερμάτων ἔχουσ', ὑφ' ὧν θάνοι μὲν αὐτός, τὴν δὲ τίκτουσαν λίποι τοῖς οἷσιν αὐτοῦ δύστεκνον παιδουργίαν„. Ἐνίοτε τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως γίνεται ὅλως ἀνεξάρτητον, μάλιστα παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Α, 78 "ὃς μέγα πάντων Ἀργείων κρατέει καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί„ Παράβαλλ. Ὀδυσσ. α, 78 Ἡρόδοτ. III, 34.

[1]) Μετεχειρίσθη τὰ ἀφῃρημένα ἀντὶ τῶν συγκεκριμένων, ὡς ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 530 "αὗται δύ' ἐξ ἐμοῦ παῖδε, δύο δ' ἄτα ματρὸς ἀπέβλαστον ὠδῖνος„ ἐν Αἴαντ. 68 "μηδὲ συμφορᾶν δέχου τὸν ἄνδρα„.

[2]) Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ ποιητὴς συνέδεσε δυϊκὸν πληθυντικῷ ἀριθμῷ στίχ. 14 "δυοῖν ἀδελφοῖν ἐστερήθημεν δύο, μιᾷ θανόντων ἡμέρᾳ διπλῇ χερί„.

[3]) Δηλαδὴ ὡς ἡ Ἀντιγόνη.

[4]) Τὸ ἄρθρον ἀλλαχοῦ μὲν τίθεται, ἀλλαχοῦ δὲ παραλείπεται, ὡς 442 "καταρνεῖ μὴ δεδρακέναι„ Οἰδ. τύραν. 1740 "ἀπέφυγε τὸ πίνειν κακῶς„. "Η μεθ' ὅρκου ἀρνεῖσαι, ὅτι δὲν ἔχεις γνῶσιν;

[5]) Ἐπειδὴ ὁ Nauck προσέκρουσεν εἰς τὸ χωρίον, διώρθωσεν οὕτως· Δέδρακα τοὔργον, εἴπερ ἦδ' ὁμορροθῶ καὶ ξυμμετίσχω... Κατὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην εἰς τὴν ὑποθετικὴν πρότασιν νοεῖται τὸ δέδρακεν καὶ τὸ ὁμορροθῶ λαμβάνεται ἐν τῇ σημασίᾳ, ἣν ἀναπτύσσει μετ' ὀλίγον 541 "ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη„. Δὲν ἔχομεν ὅμως ἀνάγκην διορθώσεως, ἂν τὸ ὁμορροθεῖν λάβωμεν ἐν τῇ μεταφορικῇ σημασίᾳ τοῦ ὁμολογεῖν· ἔπραξα τὸ ἔργον, ἂν αὕτη ὁμολογῇ, δηλ. ὅτι τὸ ἔπραξεν. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν κωπῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ ὀνόματι ὑπηρέτης. Ἡ φράσις αὕτη ὑποδεικνύει κατὰ τὸν Bellermann, ὅτι ἡ Ἰσμήνη ἔχει συνείδησιν, ὅτι δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ψεύδους. "Οτι ἡ Ἰσμήνη δὲν ἔθαψε τὸν νεκρόν, πρόδηλον, διότι δὲν συνελήφθη θάπτουσα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κρέων δὲν ἐρωτᾷ περὶ δράσεως, ἀλλὰ περὶ μετοχῆς καὶ εἰδήσεως. Λοιπὸν ἡ Ἰσμήνη θέλουσα νὰ συναποθάνῃ τῇ ἀδελφῇ θεωρεῖ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀδελφῆς καὶ ὡς ἰδίαν, ὅπως τύχῃ τῆς αὐτῆς τιμωρίας. "Οτι οὕτως ἐννοεῖ τὸ πρᾶγμα, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 541.

[6]) "Οταν δύο ἢ πλείονα ῥήματα ἔχοντα τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον συντάσσωνται ἀντικειμένῳ διαφόρου πτώσεως, τοῦτο πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται κατὰ τὴν διάφορον πτῶσιν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀλλ' οὐκ ἐάσει τοῦτό[1] *γ' ἡ δίκη σ', ἐπεὶ*
οὔτ' ἠθέλησας οὔτ'[2] *ἐγὼ 'κοινωσάμην*[3].

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι 540
ξύμπλουν[4] *ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ὧν[5] *τοὔργον, Ἅιδης χοἱ κάτω ξυνίστορες.*
λόγοις[6] *δ' ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην*[7].

ἣν ἀπαιτεῖ ἕκαστον ῥῆμα. Ἐνίοτε ὁ κανὼν οὗτος παραβαίνεται, Πλάτ. Γοργ. 460 C "*Μέμνησαι λέγων ὀλίγῳ πρότερον, ὅτι οὐ δεῖ τοῖς παιδοτρίβαις ἐγκαλεῖν οὐδ' ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων, ἐὰν ὁ πύκτης τῇ πυκτικῇ μὴ καλῶς χρῆταί τε καὶ ἀδικῇ*„; *Ἐνίοτε τίθεται ἅπαξ ἡ συντακτικὴ πτῶσις, ἥτις συμφωνεῖ οὐχὶ πρὸς τὸ ἐγγύς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πόρρω ῥῆμα, ὡς ἐνταῦθα. Ἰσοκράτ. Ἀρειοπαγ.* 149 C "*οἱ νεώτεροι ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔμενον, ἐν οἷς ἐτάχθησαν, θαυμάζοντες καὶ ὁμιλοῦντες τοὺς ἐν τούτοις πρωτεύοντας*„.

[1]) *Δηλαδὴ τὸ συμμετίσχειν τῆς αἰτίας.*

[2]) *Ὁ* Meineke *νομίζει, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο νοσεῖ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃ. Πειρᾶται ὅμως κατὰ διαφόρους τρόπους νὰ διορθώσῃ, ὡς ἀλλ' οὐκ ἐᾷ τοῦθ' ἡ δίκη σ', ἐπεὶ σύ τε οὐκ ἠθέλησας... ἦ ἀλλ' οὐκ ἐᾷ τοῦθ' ἡ δίκη σ', ἐπεὶ οὔτε σὺ τοῦτ' οὐκ ἠθέλησας* „ *καὶ ἄλλους τοιούτους.*

[3]) *Δὲν σημαίνει ἀνεκοίνωσα, ἀλλὰ κοινωνὸν τοῦ ἔργου ἐποιησάμην.*

[4]) *Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῆς ναυτιλίας, ὅπερ σύνηθες τοῖς ποιηταῖς, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1330 "*ἔξεστιν οὖν εἰπόντι τἀληθῆ φίλῳ σοὶ μηδὲν ἧσσον ἢ πάρος ξυνηρετμεῖν*„. *Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ.* 1224 "*ἐχθαίρω, τῶν καλῶν μὲν ὅστις ἀπολαύειν θέλει, συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισι δυστυχοῦσιν οὔ*„. *Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ.* 599 "*ὁ ναυστολῶν εἶμ' ἐγὼ τὰς συμφοράς, οὗτος δὲ συμπλεῖ*„.

[5]) *Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ξυνίστορες. Ἐν ταῖς πλαγίαις ἐρωτήσεσι τίθενται αἱ ἀοριστολογικαὶ ἀντωνυμίαι ἢ αἱ ἁπλαῖ ἐρωτηματικαί, σπανιώτερον δὲ αἱ ἀναφορικαί, ὡς Οἰδίπ. τύραν.* 1273 "*ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὓς μὲν οὐκ ἔδει ὀψοίαθ', οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γνωσοίατο* „ *καὶ* 1068.

[6]) *Οἱ λόγοι ποιοῦσιν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πρὶν ἔργα.*

[7]) *Τὴν αἰτιατικὴν ληπτέον κατηγορηματικῶς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

Μήτοι, κασιγνήτη[1], *μ' ἀτιμάσῃς*[2] *τὸ μὴ οὐ*
θανεῖν τε σὺν σοὶ τὸν θανόντα θ' ἁγνίσαι[3]. 545

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Μή μοι θάνῃς[4] *σὺ κοινά, μηδ' ἃ*[5] *μὴ 'θιγες,*
ποιοῦ σεαυτῆς· ἀρκέσω[6] *θνήσκουσ' ἐγώ.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Καὶ τίς βίος μοι σοῦ λελειμμένῃ φίλης[7];

[1]) *Ταῦτα λέγει ἡ Ἰσμήνη λίαν περιπαθῶς.*

[2]) *Ἀτιμάζειν ἐνταῦθα σημαίνει ἀρνεῖσθαι τὴν τιμήν.*

[3]) *Κατὰ δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ἁγνίσαι, ἢ ἀντὶ τοῦ θάψαι (δηλ. ὅτι ἡ Ἰσμήνη ἔθαψε τὸν νεκρὸν μετὰ τῆς Ἀντιγόνης) ἢ ἀντὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι τὸν νεκρὸν διὰ τοῦ θανάτου. Τὴν πρώτην ἑρμηνείαν δέχονται καὶ οἱ δύο Ἕλληνες ἐκδόται, ἐξ ὧν ὁ μὲν κ. Πάλλης ἐξηγεῖ· "Μή, ὦ ἀδελφή, μοῦ ἀρνηθῇς τὴν χάριν ν' ἀποθάνω μετὰ σοῦ ἀρνουμένη ὅτι καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ τὸν νεκρὸν ἤγνισα„, ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος· "ἡ Ἰσμήνη παρακαλεῖ τὴν Ἀντιγόνην νὰ μὴ ἀποστερήσῃ αὐτὴν τῆς τιμῆς τοῦ κοινοῦ θανάτου καὶ τῆς κοινῆς τοῦ θανόντος ταφῆς, ἧς καὶ ἡ Ἰσμήνη ἀντεποιεῖτο καίπερ μὴ συμπράξασα ἔργῳ„. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη παρέχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ μὲν θανεῖν πρέπει νὰ λάβωμεν ἐν μελλοντικῇ σημασίᾳ, τὸ δὲ ἁγνίσαι ἐν σημασίᾳ παρῳχημένου. Πρὸς δὲ διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης γεννᾶται τὸ καλούμενον σχῆμα πρότερον ὕστερον, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Λοιπὸν κατὰ τὴν δευτέραν ἑρμηνείαν, ἣν δεχόμεθα, ἡ φράσις δηλοῖ· Ἄφες με νὰ ἀποθάνω καὶ διὰ τοῦ θανάτου μου νὰ ἐκπληρώσω τὸ πρὸς τὸν θανόντα ἀδελφὸν καθῆκόν μου. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἔχει καὶ τὴν ἀρετήν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο συνάπτει στενῶς τοῖς ἡγουμένοις. Ἐπειδὴ ἡ Ἀντιγόνη ὑπέμνησε τοὺς ἐν Ἅιδου, ἡ Ἰσμήνη ἐνταῦθα παρακαλεῖ, ὅπως ἐξιλεώσῃ τούτους.*

[4]) *Φαίνεται πως ἡ Ἀντιγόνη παρῳδοῦσα τοὺς λόγους τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Τὸ κοινὰ κεῖται ἐπιρρηματικῶς.*

[5]) *Τὸ θιγγάνειν συντάσσεται γενικῇ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτ. 408 "ἔξοιδα γάρ νιν παντὸς ἂν λόγου κακοῦ γλώσσῃ θιγόντα καὶ πανουργίας„. Εὕρηται ὅμως καὶ πρὸς αἰτιατικὴν συντεταγμένον τὸ ῥῆμα, ὡς παρὰ Θεοκρίτ. 1, 59 "οὐδὲ τί πᾳ ποτὶ χεῖλος ἐμὸν θίγεν„. Ὁμοίαν σύνταξιν ἔχει καὶ τὸ ψαύειν 961 "κεῖνος ἐπέγνω μανίαις ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερτομίοις γλώσσαις„.*

[6]) *Ἀντὶ ἀρκέσει ἐμὲ θνήσκειν, ὡς ἐν Αἴαντ. 80 "ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ τοῦτον ἐν δόμοις μένειν„ Πλάτ. Γοργ. 475 C "ἐμοὶ σὺ ἐξαρκεῖς εἷς ὢν μόνος καὶ ὁμολογῶν καὶ μαρτυρῶν„.*

[7]) *Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐδεὶς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Κρέοντ' ἐρώτα· τοῦδε γὰρ σὺ κηδεμών[1].

ΙΣΜΗΝΗ.

Τί ταῦτ' ἀνιᾷς[2] *μ', οὐδὲν ὠφελουμένη;* 550

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀλγοῦσα[3] *μὲν δῆτ', εἰ γέλωτ' ἐν σοὶ γελῶ.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Τί δῆτ' ἂν ἀλλὰ νῦν[4] *σ' ἔτ' ὠφελοῖμ' ἐγώ;*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Σῶσον σεαυτήν· οὐ φθονῶ σ' ὑπεκφυγεῖν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Οἴμοι τάλαινα, κἀμπλάκω[5] *τοῦ σοῦ μόρου*[6]*;*

βίος εἶναι προσφιλὴς δι' ἐμέ, ὅταν στερηθῶ σοῦ.

1) *Ἐπειδὴ ἡ Ἰσμήνη ἐφρόντιζε περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Κρέοντος, ἡ Ἀντιγόνη ὀνομάζει ταύτην κηδεμόνα τοῦ τυράννου. Κατὰ τὸν* Wecklein *δύναται νὰ σημαίνῃ· διότι τούτου εἶσαι συγγενής. Νομίζομεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τοιαύτην σημασίαν· διότι τὴν λέξιν οἱ ἀρχαῖοι δὲν μεταχειρίζονται ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν.*

2) *Τὸ ἀνιᾷν ἐνταῦθα εἶναι συντεταγμένον διπλῇ αἰτιατικῇ. Ὁ* Wex *νομίζει, ὅτι ἡ σύνταξις ἐγένετο ἐκ βραχυλογίας· τί ταῦτα λέγουσα ἀνιᾷς με;*

3) *Ἐκ τῆς ἡγουμένης ἐρωτήσεως ἐννοεῖται τὸ ἀνιῶ σε. Ὁ* Dindorf *διορθοῖ εἰς, ἀλγοῦσα μὲν δή, κεἰ γέλωτ' ἔν σοι γελῶ. Ἡ Ἀντιγόνη περιεγέλασε τὴν ἀδελφὴν ὀνομάσασα αὐτὴν κηδεμόνα τοῦ Κρέοντος. Τὸ ἐγγελᾶν συντάσσεται πρὸς δοτικὴν παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 222* "ἀλλ' ἐν κακοῖσι τοῖς ἐμοῖς γελῶν θέλεις„. *Ὁ προηγούμενος λόγος τῆς Ἰσμήνης δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι ἡ Ἀντιγόνη γίνεται ἠπιωτέρα.*

4) *Ἀφ' οὗ πρότερον δέν σε ἐβοήθησα εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκους, ἀλλὰ τώρα τοὐλάχιστον τί δύναμαι πλέον νὰ σ' ὠφελήσω; Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· εἰμὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 779* "ἢ γνώσεται γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦθ' „ *καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 411* "ὦ θεοὶ πατρῷοι, συγγένεσθέ γ' ἀλλὰ νῦν„.

5) *Ἔθηκεν ὑποτακτικὴν διὰ τὴν ἀπορίαν, ἥτις πλησιάζει εἰς τὴν παράκλησιν. Μὴ θελήσῃς νὰ ἀποτύχω.*

6) *Δηλαδὴ τοῦ θανάτου, ὃν θνήσκεις.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Σὺ μὲν γὰρ[1] *εἶλου ζῆν, ἐγὼ δὲ κατθανεῖν.* 555

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀρρήτοις[2] *γε τοῖς ἐμοῖς λόγοις.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Καλῶς σὺ μὲν τοῖς[3]*, τοῖς δ' ἐγὼ 'δόκουν φρονεῖν.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Καὶ μὴν ἴσῃ[4] *νῷν ἐστιν ἡ ξυναρτία.*

[1]) Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· βεβαίως πρέπει νὰ ἀποτύχῃς τοῦ θανάτου· διότι σὺ μὲν προετίμησας νὰ ζῇς, ἐγὼ δὲ νὰ ἀποθάνω.

[2]) Δηλαδὴ εἱλόμην ζῆν· ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἐπὶ ῥητοῖς λόγοις, ἤτοι διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπον. Τότε εἶπον, ὅτι ὑποχωρῶ εἰς τὴν βίαν τοῦ τυράννου, κατ' οὐσίαν ὅμως συμφωνῶ μετὰ σοῦ. Ἡ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς δηλοῖ τὸ αἴτιον, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, 102 "οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔγνωσαν οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίονι λόγῳ ἀποπεμπόμενοι„.

[3]) Εἰ καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει διαφωνία περὶ τὴν γραφήν, ὅμως παρὰ τοῖς ἐκδόταις ἐκράτησεν ἡ ἐν τῷ κειμένῳ. Ὁ Meineke ἐπειράθη νὰ διορθώσῃ εἰς, καλῶς σὺ μὲν σοί, τῇ δ' ἐγὼ 'δόκουν φρονεῖν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ κριτικὸς μᾶλλον σκοτίζει ἢ διαφωτίζει τὸ χωρίον. Τινὲς τῶν ἑρμηνευτῶν τὰς δοτικὰς ἀναφέρουσιν εἰς πρόσωπα, δηλ. εἰς ἄλλους μὲν σὺ ἐφαίνεσο, ὅτι καλῶς φρονεῖς, εἰς ἄλλους δὲ ἐγώ, ἤτοι, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Nauck, σὺ μὲν ἐζήτεις νὰ ἀρέσκῃς τῷ Κρέοντι, ἐγὼ δὲ τῷ ἀδελφῷ. Προτιμότερον ὅμως νὰ ληφθῶσιν ὡς δοτικαὶ ὀργανικαί, δηλ. δι' ἄλλων μὲν λόγων σὺ ἐφαίνεσο, ὅτι φρονεῖς καλῶς, δι' ἄλλων δὲ ἐγώ. Ἐν τῇ φράσει ὑπάρχει χιασμός, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 320 "ῥᾷστα γὰρ τὸ σόν τε σὺ κἀγὼ διοίσω τοὐμόν„.

[4]) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Ὅτι σὺ μὲν ἔπραξας, ἐγὼ δὲ συνῄδειν„. Ἀλλ' ὁ κ. Πάλλης δὲν εὑρίσκει ὀρθὴν τὴν ἑρμηνείαν παρατηρῶν· "Διότι οὔτε τὰ προηγούμενα φαίνονται δίδοντα ἀφορμὴν πρὸς τοιοῦτον λόγον οὔτε τὰ ἑπόμενα προϋποθέτουσι τοιοῦτόν τι. Ἴσως ἑρμηνευτέον· Ἀλλ' ἀμφότεραι ἀπετύχαμεν εἰς τοὺς σκοπούς μας„. Ἡ ἔννοια τῆς ἀποτυχίας εἶναι ὅλως ἀλλοτρία τοῦ ἐνταῦθα χωρίου. Τὰ ἡγούμενα δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἀποδιδομένην ἔννοιαν. Διότι ἡ Ἰσμήνη ἀποκρίνεται· βεβαίως κατὰ τοὺς λόγους ὑπῆρχε διαφωνία, ὅμως κατ' οὐσίαν ὡς πρὸς τὴν ταφὴν τοῦ ἀδελφοῦ συνεφωνοῦμεν· ἄρα τὸ ἁμάρτημα ἦτο ἴσον. Ὀρθῶς δ' ὁ Bellermann ἑρμηνεύει· Ἡ Ἰσμήνη τὸ ἁμάρτημα αὐτῆς ὀνομάζει ἴσον, διότι τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχε καὶ μόνον τὸ θάρρος τῆς πρά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Θάρσει· σὺ μὲν ζῇς, ἡ δ' ἐμὴ ψυχὴ[1] *πάλαι*
τέθνηκεν, ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν[2]. 560

ΚΡΕΩΝ.

Τὼ παιδέ φημι τώδε[3] *τὴν μὲν ἀρτίως*
ἄνουν[4] *πεφάνθαι, τὴν δ' ἀφ' οὗ τὰ πρῶτ' ἔφυ.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Οὐ γάρ ποτ'[5]*, ἄναξ, οὐδ'*[6]*, ὃς ἂν βλάστῃ, μένει*
νοῦς τοῖς κακῶς πράσσουσιν[7]*, ἀλλ' ἐξίσταται.*

ξεως ἔλειπεν αὐτῇ. Ὅτι δ' ἡ ἔννοια ἡ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἀποδιδομένη συνάπτεται καὶ τοῖς ἑπομένοις, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἑπομένης παρατηρήσεως.

1) *Μᾶλλον ἤρμοζε νὰ εἴπῃ, ἐγὼ δὲ πάλαι τέθνηκα. Σὺ μὴ θέλουσα νὰ θάψωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ ἐφοβεῖσο τὸν θάνατον. Λοιπὸν θάρρει, διότι ζῇς. Ἐγὼ δὲ θέλουσα νὰ ὠφελήσω τοὺς θανόντας θνήσκω. Ὥστε ἑκατέρα μένει παρ' ἐκείνοις, οὓς ἀγαπᾷ. Αὗται εἶναι αἱ τελευταῖαι λέξεις, δι' ὧν ἀποκρούει τὴν συμμετοχὴν τῆς ἀδελφῆς. Ἡ ἡρωΐς μένει ἄκαμπτος πρὸς ὅ,τι δὲν εἶναι ὑψηλὸν καὶ γενναῖον, ὡς αὐτή. Ὅρα Εἰσαγωγ. σελ. 40.*

2) *Τὸ ὠφελεῖν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν, ἀλλ' εὕρηται καὶ πρὸς δοτικὴν συντεταγμένον, ὡς τὰ ἄρήγειν, ἀμύνειν, βοηθεῖν, ἐπικουρεῖν, λυσιτελεῖν, ὠφελεῖν συντάσσονται δοτικῇ, Αἰσχύλ. Προμηθ. 342 "μάτην γάρ, οὐδὲν ὠφελῶν ἐμοί, πονήσεις, εἴτι καὶ πονεῖν θέλεις„. Πέρσ. 839 "ὡς τοῖς θανοῦσι πλοῦτος οὐδὲν ὠφελεῖ„ Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 658 "τοὺς φίλους ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν„.*

3) *Σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 21 "οὐ γὰρ τάφου νῷν τὼ κασιγνήτω Κρέων τὸν μὲν προτίσας, τὸν δ' ἀτιμάσας ἔχει;„*

4) *Ἡ τραχεῖα τοῦ τυράννου καρδία δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὰς τρυφερὰς ἐκφράσεις τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ θεωρεῖ ταύτας ἀνοησίας. Ὁ ὑποκριτὴς ἐν τῷ θεάτρῳ ἤρμοζε νὰ ἔχῃ πρόσωπον ἐκπεπληγμένον διὰ τὰς τοιαύτας ἀνοησίας. Ὀργὴ καὶ ἔκπληξις ἐπεκάθηντο ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Κρέοντος.*

5) *Ἡ Ἰσμήνη πειρᾶται νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν τύραννον ἐξηγοῦσα τὴν ἄνοιαν.*

6) *Τὸ οὐδὲ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ καὶ—οὐ, ὁ δὲ καὶ εἶναι ἐπιδοτικὸς εἰς ἐλάττονα. Καὶ ὁ Ἄλεξις λέγει 3, 522 "αἱ μείζονες λῦπαι ποιοῦσι τῶν φρενῶν μετάστασιν„ Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐν τῇ ἀπολεσθείσῃ αὐτοῦ Ἀντιγόνῃ ἔλεγεν, Ἀποσπ. 165 "ἄκουσον· οὐ γὰρ οἱ κακῶς πεπραγότες σὺν ταῖς τύχαισι τοὺς λόγους ἀπώλεσαν„.*

7) *Ὁ Πλούταρχος ἀποσπῶν τὸ*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Σοὶ γοῦν[1], *ὅθ' εἷλου ξὺν κακοῖς*[2] *πράσσειν κακά.*

ΙΣΜΗΝΗ

Τί γὰρ μόνῃ μοι τῆσδ' ἄτερ[3] *βιώσιμον;*

ΚΡΕΩΝ.

Ἀλλ' ἥδε[4] *μέντοι μὴ λέγ'· οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἀλλὰ κτενεῖς νυμφεῖα[5] *τοῦ σαυτοῦ τέκνου;*

χωρίον ἔχει πράξαιν ἀντὶ πράσσουσιν.

[1]) *Σοὶ γοῦν ὁ νοῦς ἐξέστη, ὅτε κακὰ πράσσειν εἷλου.* Ὁ Κρέων δὲν ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ πρᾶγμα συμβαίνει συνήθως, ἀλλὰ περιορίζει μετ' εὐφυΐας ἐν τῇ Ἰσμήνῃ.

[2]) *Δηλαδὴ ἀνθρώποις, ὡς ἡ Ἀντιγόνη. Οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι ὁ Κρέων μετέστρεψε τὸν λόγον τῆς Ἰσμήνης. Ἐκείνη μὲν εἶπε κακῶς πράσσειν = δυστυχεῖν, οὗτος δὲ κακὰ πράσσειν = κακουργεῖν.*

[3]) *Ἐπεξηγεῖ τὸ μόνῃ, ὡς ἐν Αἴαντ.* 750 "μεταστὰς οἷος Ἀτρειδῶν δίχα„ καὶ 909 "οἷος, ἄφρακτος φίλων„ *Φιλοκτ.* 31 "κενὴ οἴκησις, ἀνθρώπων δίχα„.

[4]) *Οἵδε λέγονται οἱ ζῶντες καὶ ἐκεῖνοι οἱ θανόντες. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰσμήνη μετεχειρίσθη τὴν ἥδε ἐπὶ τῆς Ἀντιγόνης, ὁ Κρέων ἐλέγχει τὴν φράσιν. Ἡ ὀνομαστικὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ λαμβάνεται ἀκλίτως. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει συνήθως προηγεῖται τὸ ἄρθρον, ὡς Πλάτ. ἐν Γοργ.* 496 Δ "τὸ διψῶντα„ *Πολιτ.* 292 C "προεληλύθαμεν, ἐπιστήμης οὐκ ἐπιλανθανόμενοι, τὸ δ' ἥτις οὐχ' ἱκανῶς που δυνάμενοι διακριβώσασθαι„. *Δημοσθέν.* 18, 88 "τὸ δὲ ὑμεῖς ὅταν λέγω, τὴν πόλιν λέγω„. Ἐνταῦθα ὅμως λείπει τὸ ἄρθρον καὶ τῷ Meineke ἐφάνη ὡς ἀνυπόφορος τραχύτης. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν συλλεγέντα χωρία θεωρεῖ ὡς διάφορα τοῦ προκειμένου, ἐπιθυμεῖ νὰ διορθωθῇ οὕτω· "ἀλλ' ἥδε μέντοι—μὴ λέγ', οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι„. Ἀλλ' ἡ φράσις τοῦ Κρέοντος εἶναι φυσικὴ καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Εἶναι δὲ λυπηρόν, ὅτι ὁ κ. Σεμιτέλος ἔφθειρε τὴν καλλίστην τοῦ στίχου ἔννοιαν μεταβαλὼν τοῦτον οὑτωσί· ἀλλ' ἥδε μέν σοι μὴ λέγ' ὡς ἄρ' ἔστ' ἔτι καὶ ἐξηγεῖ· "ἀλλ' αὕτη μὲν μὴ φρόνει ὅτι τάχα ὑπάρχει σοι ἔτι, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει ἐν τοῖς ζῶσιν„. Οὕτω τὸν ποιητικὸν λόγον ἔτρεψεν εἰς ἄγαν πεζόν.

[5]) *Οὕτως ὀνομάζονται οἱ γάμοι, μετωνυμικῶς δὲ καὶ ἡ νύμφη αὐτή, ὡς ἐν Αἴαντ.* 211 "σὲ λέχος δουριάλωτον στέρξας ἀνέχει Αἴας„ *Εὐριπίδ. Ἠλέκτρ.* 479 "ἄνακτα ἔκανεν, ἃ λέχεα„. Ἐνταῦθα κεῖ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Ἀρώσιμοι[1] *γὰρ*[2] *χἀτέρων εἰσὶν γύαι.*

ΙΣΜΗΝΗ.

Οὐχ ὡς γ' ἐκείνῳ τῇδέ τ' ἦν ἡρμοσμένα[3].

ΚΡΕΩΝ.

Κακὰς ἐγὼ γυναῖκας ὑέσιν[4] *στυγῶ.*

ται σπουδαιότατον μέρος τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου, διότι λέγεται περὶ τῆς τοῦ Αἵμονος καὶ τῆς Ἀντιγόνης μνηστείας, ἥτις φέρει εἰς τὴν κάθαρσιν τοῦ δράματος.

[1]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἀφαιρῶν τὴν μεταφορὰν ἑρμηνεύει· "Παιδοποιήσιμοι, εὐγεώργητοι„. Οἱ μὲν τραγικοὶ ἐπὶ μεταφορικῆς σημασίας μεταχειρίζονται τὸ ἀροῦν, οἱ δὲ πεζογράφοι τὸ σπείρειν. Ὁ τύραννος τοὺς μυστηριώδεις τῆς καρδίας παλμοὺς παραγνωρίζων ψυχρῶς θεωρεῖ τὸν γάμον μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν, ὅτι εἶναι ὄργανον πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους. Ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου ἐφάνη ἀπρεπὴς τῷ κ. Σεμιτέλῳ, ἔτρεψεν αὐτὸν οὕτωσί· ἀλώσιμοι γὰρ χἀτέρων εἶσ' ἐγγύαι· διότι ἡ φράσις, ὡς λέγει· "φαίνεται ψυχρὰ καὶ ἀνελεύθερος καὶ παντάπασιν ἀνοίκειος τῷ Κρέοντι ὥστε νὰ λέγῃ τὰ ὑβριστικὰ ταῦτα ἐνώπιον παρθένων εὐγενῶν, καίπερ ἐξωργισμένος„. Ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι διῆγον βίον φυσικώτερον καί, ὡς εἰκός, αἱ φράσεις αὐτῶν ἦσαν φυσικώτεραι. Οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ εἶναι μεστοὶ τοιούτων φράσεων καὶ ἤθελεν εἶναι πολὺ τὸ ἔργον, ἂν ἐπειρώμεθα τούτους νὰ καθάρωμεν. Ἡ τοιαύτη κριτικὴ τοῦ συναδέλφου ὑπομιμ σκει τὸν Ἐφέσιον Ζηνόδοτον, ὃ ἐξαλείφων ὁμηρικοὺς στίχους πα ἔβαλλεν ἰδίους, ὅπως τὸν Ὅμη ἠθικώτερον ἑαυτοῦ ἀναδείξῃ.*

[2]) *Αἰτιολογεῖ παραλειφθε πρότασιν· βεβαίως θὰ φονεύσω νύμφην τοῦ τέκνου, διότι οὗτος δι ται νὰ λάβῃ καὶ ἄλλην.*

[3]) *Προετίμησε τὴν ἀπρόσω σύνταξιν ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, Θουκυδ. VII, 77 "ἱκανὰ τοῖς τε πο μίοις εὐτύχηται„ ἀντί, ἱκανῶς οἱ λέμιοι εὐτυχήκασιν. Πλάτ. Γ 453 Δ "καλῶς ἂν σοι ἀπεκέκρ ἀντί, καλῶς ἂν ἀπεκέκρισο. Ξε Ἑλλην. VI, 1, 2 "τῇ βουλῇ βεβούλευται„ ἀντὶ ἡ βουλὴ πρ βούλευκε. Μετεχειρίσθη δὲ ὁ π τὴς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν τοῦ ἑνικοῦ, ὡς καὶ 677 "οὕτως μυντέ' ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις„. Α κατὰ τὸν Kern ἡ σύνταξις ἔχει τωσί· τὰ τοῦ γάμου οὐχ οὕτως μοσμένα ἔσται ὡς ἐκείνῳ τ' ἦν.*

[4]) *Δηλαδὴ διὰ τοὺς υἱούς, Ἰλιάδ. Η, 21 "Τρώεσσι δὲ βού νίκην„ Θ, 205 "σὺ δέ σφισι βο νίκην„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ τὸ ἀπτεσθαι, ὅπερ ἀπίθανον.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ[1].

Ὦ φίλταθ' Αἵμων, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ.

ΚΡΕΩΝ.

Ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος[2].

ΧΟΡΟΣ.

Ἦ γὰρ στερήσεις τῆσδε τὸν σαυτοῦ γόνον;[3]

ΚΡΕΩΝ.

Ἄιδης ὁ παύσων τούσδε τοὺς γάμους ἔφυ! 575

[1]) *Τὰ χειρόγραφα ἀποδίδουσι τὸν ἑπόμενον στίχον τῇ Ἰσμήνῃ, ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν τῇ Ἀντιγόνῃ. Οἱ εἰς τὴν Ἰσμήνην τὸν στίχον ἀποδίδοντες λέγουσιν, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἐν στίχῳ 523 τὸν πρὸς τὸν Κρέοντα διάλογον ἐπέρανε καὶ ἐν στίχῳ 560 λέγει, ὅτι δὲν ζῇ πλέον. Ταῦτα ὅμως δὲν κωλύουσι νὰ ἀποδοθῇ ὁ στίχος τῇ Ἀντιγόνῃ· διότι αὕτη ἐνταῦθα δὲν διαλέγεται πρὸς τὸν Κρέοντα, ἀλλὰ μόνον προσφωνεῖ τὸν μνηστῆρα. Ὁ κ. Πάλλης παρατηρεῖ· "Οἱ φρονοῦντες ἐναντία (δηλ. οἱ ἀποδίδοντες τὸν στίχον τῇ Ἀντιγόνῃ) παρεννοοῦσιν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν σκληρὰν (!) τῆς Ἀντιγόνης φύσιν. Διότι παρίσταται ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ὡς ἀναίσθητος (!) παντὸς ἄλλου παρὰ τὸ καθῆκον πρὸς τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἀδελφόν„. Ἀλλ' ὀρθῶς λέγει ὁ ἀείμνηστος Boeckh· Λύτη (ἡ Ἀντιγόνη) ἤθελεν εἶναι ἀναίσθητος, ἐὰν ἐνταῦθα ἐσιώπα· ἀναίσθητον ὅμως δὲν ἤθελε νὰ εἰκονίσῃ ὁ ποιητής. Οὕτως ἂν ἡ ἡρωὶς ἦτο ἀναίσθητος, ἤθελεν ἀποβάλει πολὺ τῆς ἀξίας αὐτῆς. Αὕτη σέβεται τὸ θεῖον δίκαιον, ἀγαπᾷ τὸν μνηστῆρα καὶ λυπεῖται διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ γάμου στίχ. 917. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς πολλὰς δυσχερείας, ἃς παρέχει τὸ πρόσωπον τῆς Ἰσμήνης. Διότι τινὲς τούτων ἠδύνατο νὰ ἑρμηνευθῶσι· καὶ ἡ Ἰσμήνη ἠδύνατο νὰ προσαγορεύσῃ φίλτατον τὸν μνηστῆρα τῆς ἀδελφῆς καὶ τὸ σὸν λέχος ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐκεῖνο, περὶ οὗ εἶπεν ἡ Ἰσμήνη, πάντοτε ὅμως εἶναι δυσκολίαι, ἃς τὸ πρόσωπον τῆς Ἀντιγόνης καθ' ὁλοκληρίαν αἴρει.*

[2]) *Ἀνάλογον εἶναι τὸ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ. 95 "ἀλλ' ἔα με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν„ καὶ ἐν Αἴαντ. 1147 "καὶ σὲ καὶ τὸ σὸν λάβρον στόμα„.*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὁ στίχος οὗτος ἀποδίδοται τῇ Ἰσμήνῃ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Boeckh, ᾧ καὶ ἄλλοι ἐκδόται ἠκολούθησαν, προσηκόντως ἀπεδόθη τῷ χορῷ· διότι ἡ Ἰσμήνη τοιαύτην ἐρώτησιν ἐποίησεν ἐν στίχ. 568 καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἔννοια τοῦ προκειμένου στίχου ἤθελεν εἶναι ἐπανάληψις.*

[4]) *Εὕρηται ἡ γραφὴ ἐμοὶ ἢ ἔφυ, ἀλλ' ἡ δευτέρα ἐκράτησε παρὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Δεδογμέν', ὡς ἔοικε, τήνδε κατθανεῖν[1].

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ σοί γε κἀμοί[2]*. μὴ τριβὰς ἔτ'*[3]*, ἀλλά νιν*
κομίζετ' εἴσω, δμῶες· ἐκ δὲ τοῦδε χρὴ
γυναῖκας[4] *εἶναι τάσδε, μηδ' ἀνειμένας.*

τοῖς ἐκδόταις. Ὁ μὲν Meineke γράφει κυρεῖ, ὁ δὲ Nauck μόνος. Ὁ Κρέων ἐννοεῖ, ὅτι ὁ γάμος θέλει λυθῆ διὰ τοῦ θανάτου τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλ' ἐλύθη καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἵμονος. Οὐχὶ σπανίως ὁ τραγικὸς ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τῶν δρώντων προσώπων λόγους, οὓς αὐτὰ δὲν ἐννοοῦσιν.

[1]) Τὸν στίχον τοῦτον κατὰ πλεῖστα χειρόγραφα ὁ Jacob ἀποδίδει εἰς τὴν Ἰσμήνην, εἰς ἣν διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς ἐννοίας δὲν ἁρμόζει. Πρὸς δὲ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἑπομένην ἀπόκρισιν τοῦ Κρέοντος.

[2]) Δηλαδὴ δεδογμένα ἐστί. Ὁ Κρέων διὰ τῆς φράσεως ταύτης θέλει νὰ διακόψῃ πᾶσαν συζήτησιν. Καὶ ὑπὸ σοῦ βέβαια καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἶναι ἀποφασισμένον νὰ ἀποθάνῃ. Λέγει τοῦτο, διότι καὶ οἱ γέροντες κατ' ἀρχὴν ἐδέξαντο, ὅτι ὁ παραβάτης τοῦ κηρύγματος πρέπει νὰ φονευθῇ, στίχ. 220. Εἰς τὸ χωρίον προσκρούουσιν οὐχὶ πολλοὶ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ Kern γράφει καὶ σοί γε κοινὰ ἢ κοινῇ, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Bellermann. Κατὰ τούτους ἀποδιδόντας τὸν προηγούμενον στίχον τῇ Ἰσμήνῃ ἡ φράσις παρέχει τὴν ἔννοιαν· Εἶναι ἀποφασισμένον νὰ ἀποθάνῃ ὁμοῦ μὲ σὲ βέβαια. Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, οὐκ ἐμοὶ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ σοί, ἢ καὶ σοί γε καθάπερ ἐμοί. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι καὶ ἡ ὑπάρχουσα φράσις δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

[3]) Ὁ τύραννος κελεύει ταχέως. Ἐννοητέον τὸ ποιεῖσθε. Τοιαῦται ἐλλείψεις εἶναι συνήθεις, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 351 "μή μοι προφασιν„ ἐν Σφηξ. 1774 "μή μοί γε μύθους„ Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 369 "μηδὲν πρὸς ὀργήν„.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὁ δὲ περιττεύει· λέγει γὰρ ὅτι χρὴ λοιπὸν μὴ ἀνειμένας ἦγουν αὐτεξουσίας εἶναι ταύτας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ φρουρεῖσθαι· φεύγειν γὰρ εἰώθασι καὶ οἱ τολμηροί, πλάσιάζοντα ὁρῶντες τὸν θάνατον„. Ὁ Dindorf θεωρῶν τὸ χωρίον διεφθαρμένον διώρθωσε τοῦτο οὕτως· εὖ δὲ τάσδε χρὴ γυναῖκας εἶναι μηδ' ἀνειμένας ἐᾶν„. Ὁ δὲ Meineke ἐπιδοκιμάζων τὴν διόρθωσιν ἐπιθυμεῖ ἀντὶ τοῦ εἶναι νὰ γραφῇ εἶρξαι, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 590 "οὐ ξυνείρξεσθ' ὡς τάχος„ καὶ 795 "ἐκεῖνον εἴργειν Τεῦκρος ἐξεφίεται σκηνῆς ὕπαυλον μηδ' ἀφιέναι μόνον„. Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων παρέχει ἔννοιαν καλλιτέραν Αἱ ἡρωΐδες εἶχον ἐλευθερίαν, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἐπε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φεύγουσι γάρ τοι χοἱ θρασεῖς, ὅταν πέλας 580
ἤδη τὸν Ἅιδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ ἀ.

Εὐδαίμονες, οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών[1].
οἷς γάρ ἂν σεισθῇ θεόθεν δόμος, ἄτας
οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πλῆθος[2] *ἕρπον*[3]·
ὁμοῖον[4] *ὥστε ποντίαις*

σιν, ἀλλ' αἱ Ἀτθίδες ἦσαν περιωρισμέναι ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὁ Ἀθηναῖος Σοφοκλῆς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἦναι γυναῖκες, δηλαδὴ πρέπει νὰ μένωσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ 474 λέγει· "θράσος μοι μηδὲν ἐξόδοις ἐμαῖς προσθῆτε· γυναικὶ γὰρ σιγή τε καὶ τὸ σωφρονεῖν κάλλιστον εἶσω θ' ἡσυχον μένειν δόμων„. Κατὰ ταῦτα αἱ δύο ἀδελφαὶ ἄγονται εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐν ᾧ ὁ Κρέων μένει μετὰ τοῦ χοροῦ. Ἡ Ἰσμήνη δὲν ἔρχεται πλέον εἰς τὴν σκηνήν, ἀλλ' ἐρχομένη τί ἠδύνατο πλέον νὰ πράξῃ; Οὐδὲν ἢ νὰ θρηνήσῃ. Ὁ ποιητὴς ὅμως εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ὑποκριτοῦ, ὅπως οὗτος ἔλθῃ ὡς Αἵμων.

[1]) Ἡ ἀπόφασις τοῦ Κρέοντος, ὅπως φονεύσῃ τὴν Ἀντιγόνην, παρέχει τῷ χορῷ ἀφορμήν, ἵνα οὗτος ἐξαρθῇ εἰς γενικὰς ἰδέας περὶ τῆς ἀνθρωπίνης τύχης, δηλ. ὅταν κακοδαιμονία εἰσέλθῃ εἴς τινα οἶκον, αὕτη δὲν παύεται ἢ μετὰ τὸν παντελῆ ὄλεθρον τοῦ ὅλου οἴκου, ὡς συνέβη ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Λαβδακιδῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν θείαν δικαιοσύνην· διότι οἱ ἄνθρωποι παραγόμενοι ὑπὸ ἀλόγων ἐπιθυμιῶν ζητοῦσι τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖ, ἔνθα εὑρίσκουσι τὸν ὄλεθρον. Ὁ Πλάτων ἐν Πολιτ. 576 λέγει "ἐλευθερίας δὲ καὶ φιλίας ἀληθοῦς τυραννικὴ φύσις ἀεὶ ἄγευστος„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 1101 "ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην„. Τὸ ἄγευστος ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡς πολλὰ ῥηματικὰ ἐπίθετα σύνθετα ἐκ τοῦ α τοῦ στερητικοῦ, ὡς ἄψαυστος, ἄδερκτος καὶ ἐν τῷ πεζῷ ἀστράτευτος.

[2]) Ἐπὶ πλῆθος γενεᾶς, ἐπὶ πλείστας γενεάς. Ἡ ἐπὶ ὀρθῶς ἐτέθη εἰς τὸ ἕρπειν.

[3]) Ἡ μετοχὴ συντακτέα τῷ ἐλλείπει, ὅπερ δέχεται μετοχήν, ὡς καὶ τὸ παύεσθαι, Δημοσθ. Περὶ τοῦ στεφάν 257 "οὐκ ἐλλείψει εὐχαριστῶν„. Ξενοφ. Ἀπομν. Ι, 6, 5.

[4]) Τὸ χωρίον συντακτέον οὕτως· ὅμοιον ὥστε πόντιον οἶδμα κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα, ὅταν ὕφαλον ἔρεβος δυσπνόοις πνοαῖς Θρῄσαισιν ἐπιδράμῃ αὐτό, δηλ. τὸ οἶδμα. Ἐναργῶς ἀναπτύσσει τὴν παραβολὴν ὁ κ. Σεμιτέλος· "Ἡ πνοὴ δηλονότι τοῦ ἀνέμου, ἥτις κινεῖ ἐκ βάθους τὴν θάλασσαν, παραβάλλεται πρὸς τὸ θεῖον πνεῦμα, ὅπερ ἐκ θεμελίων σείει τὸν οἶκον, τὸ κῦμα πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἶδμα[1] δυσπνόοις ὅταν
Θρῃσσαισιν[2] ἔρεβος ὕφαλον[3] ἐπιδράμῃ πνοαῖς,
κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα καὶ δυσάνεμον[4],
στόνῳ βρέμουσι δ' ἀντιπλῆγες ἀκταί[5].

Ἀντιστροφὴ ἀ.

ἀρχαῖα[6] τὰ Λαβδακιδᾶν οἴκων ὁρῶμαι[7]

ἣν ἄτην, ἡ ὑπὸ τῶν κυμάτων κλονουμένη δυσάνεμος ἀκτὴ πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ἀτῶν χειμαζομένην γενεάν, πυθμὴν τέλος τῆς θαλάσσης πρὸς ὧν πυθμένα τοῦ οἴκου ἤτοι τοῦ ἑνούς„

1) Εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ πιδράμῃ.

2) Καθ' Ὅμηρον ἡ Θρᾴκη εἶναι πατρὶς τῶν ἀνέμων Ἰλιάδ. Ψ, 229 οἱ δ' Ἄνεμοι πάλιν αὖτις ἔβαν οἶκόνδε νέεσθαι, Θρηΐκιον κατὰ πόντον· ὁ δ ἔστενεν, οἴδματι θύων„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 196 εἴτ' ἐς μέγαν θάλαμον Ἀμφιτρίτας, εἴτ' ἐς τὸν ἀπόξενον ὅρμον, Θρῄκιον κλύδωνα„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 40.

3) Δηλαδὴ τὸ μέλαν τῆς θαλάσσης βάθος.

4) Ὑπ' ἀνέμου ταραχθεῖσαν.

5) Ὁ Σχολιαστὴς τὰς ἀντιπλήγας ἀκτὰς ἑρμηνεύει ἀντιπλησσομένας. Παραπλήσιον λέγει ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κύλων. 1240 "πάντοθεν δόρειος ὅς τις ἀκτὰ κυματοπλὴξ χειμερία κλονεῖται, ὡς καὶ τάνδε κατάρας δεινὰι κυματοαγεῖς ἄται κλονέουσαν ἀεὶ ξυνοῦσαι„. Ἐξήγησις· Εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, ὅσων ἡ ζωὴ δὲν ἐδοκίμασε δυστυχήματα. Διότι ὅσων ὁ οἶκος σαλευθῇ ὑπὸ τῶν θεῶν, καμμία δυστυχία δὲν λείπει ἐρχομένη ἐπὶ πλείστας γενεάς· ὁμοίως ὡς, ὅταν διὰ θαλασσίων κακῶν Θρᾳκικῶν πνοῶν κῦμα ἐπιδράμῃ τὸ ὑπὸ τὴν θάλασσαν σκότος, κυλίει ἐκ τοῦ πυθμένος μαύρην ἄμμον καὶ ὑπὸ κακῶν ἀνέμων ταρασσομένην, στενάζουσι δ' αἱ ἀκταὶ ἀντικτυπώμεναι.

6) Ἄνευ συνδέσμου προβαίνει ὁ χορὸς εἰς τὴν ἀντιστροφήν, ὅπερ καὶ λυρικὸν εἶναι καὶ ἔμφασιν παρέχει. Ὁ κ. Σεμιτέλος προσκρούσας εἰς τὴν λέξιν ἀρχαῖα ἔτρεψεν εἰς ἀραῖα. Κακῶς ὅμως ἐποίησεν ἐξαλείψας λέξιν ἀναγκαιοτάτην ἐνταῦθα. Διότι διὰ ταύτης δηλοῦται τὸ γεύεσθαι κακῶν, περὶ οὗ εἶπεν ἐν τῇ στροφῇ· Τὸ ἀρχαῖα πολλοὶ ἑρμηνεύται δέχονται ὡς κατηγορούμενον καὶ τὸ πήματα φθιτῶν ἐπὶ πήμασι πίπτοντα ὡς παρέθεσιν εἰς τὸ τὰ Λαβδακιδᾶν. Ἀλλ' ὁ Schmelzer συντάσσει οὕτως· ὁρῶμαι τὰ ἀρχαῖα Λαβδακιδᾶν πήματα πίπτοντα ἐπὶ πήμασι οἴκων φθιμένων. Ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε περὶ τῶν κυμάτων, ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ἐφαρμόζει εἰς τὸν οἶκον τῶν Λαβδακιδᾶν· Λάβδακος ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Λαΐου καὶ πάππος τοῦ Οἰδίποδος. Ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 740 λέγει "πόνοι δόμων νέοι παλαιοῖσι συμμιγεῖς„.

7) Τὸν μέσον τύπον τοῦ ῥήματος τούτου ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ με-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πήματα φθιτῶν[1] *ἐπὶ πήμασι πίπτοντ'*[2], 595
οὐδ' ἀπαλλάσσει[3] *γενεὰν γένος, ἀλλ' ἐρείπει*
θεῶν τις, οὐδ' ἔχει[4] *λύσιν.*
νῦν γὰρ ἐσχάτας ὑπὲρ
ῥίζας[5] *ἐτέτατο φάος*[6] *ἐν Οἰδίπου δόμοις·* 600
κατ' αὖ νιν[7] *φοινία θεῶν τῶν νερτέρων ἀμᾷ*[8] *κόνις*[9],

ταχειρίζονται οὐ μόνον οἱ ἐπικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ λυρικοὶ καὶ οἱ τραγικοὶ ποιηταί, ὡς ἐν *Φιλοκτήτ.* 351.

[1]) *Τὸ χωρίον ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται φθιμένων, ἀνθ' οὗ ὁ* Hermann *ἔγραψε φθιτῶν, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ πλείστοις ἐκδόταις.*

[2]) *Τοιαύτην συναλοιφὴν εἴδομεν καὶ ἐν στίχῳ* 350.

[3]) *Συντακτικὴ πτῶσις νοεῖται τῶν πημάτων. Τὸ ῥῆμα περιεμένομεν κατὰ μετοχήν, ἀλλὰ μετέβαλε τὴν φράσιν. Καὶ τὸ γένος ἐνταῦθα δηλοῖ γενεάν, ἀλλ' ἡ ἐναλλαγὴ ἐγένετο, ὡς ἐν Αἴαντ.* 475 "ἦμαρ ἡμέρα„. *Ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν ἐξακολουθεῖ ἐπὶ γενεὰς γενεῶν. Αἱ συμφοραὶ τῶν Ταντα λιδῶν βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς κατέληξαν εἰς τὸν μητροφόνον Ὀρέστην, οὗ οἱ ἔγγονοι ἐγένοντο εὐτυχεῖς.*

[4]) *Ὁ μὲν* Hermann *καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν νοοῦσιν ὡς ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος τὸ πήματα, ὁ δὲ* Wunder *οὐχὶ ὀρθῶς τὸ γενεά, Σοφοκλ. Ἠλέκτρ.* 142 "ἐν οἷς ἀνάλυσίς ἐστιν οὐδεμία κακῶν„.

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Νῦν γὰρ ὅπερ ἐτέτατο φάος, φησί, καὶ σωτηρία ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Οἰδίποδος ἐσχάτης ὑπὲρ ῥίζης, ἀντὶ τοῦ, ὅπερ ἔβλαστεν ἄνω τῆς ῥίζης, θάνατος καταλαμβάνει„. *Οὕτως τινὲς τῶν ἐκδοτῶν γράφουσιν ὃ τέτατο. Ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὸν οἶκον τῶν Λαβδακιδῶν πρὸς δένδρον κεκομμένον, οὗ μία ῥίζα ὑπελείπετο. Ἐκ ταύτης ὑπῆρχεν ἐλπὶς νὰ ἀναβλαστήσῃ τὸ γένος, τῆς Ἀντιγόνης μετὰ τοῦ Αἵμονος μνηστευθείσης. Περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ γένους οἱ Θηβαῖοι γέροντες λέγουσι λίαν περιπαθῶς· διότι οἱ ἀρχαῖοι πλέον ἢ οἱ νεώτεροι ἀπέβλεπον εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ γένους. Καλῶς δ' εἶπε ἐσχάτας ὑπὲρ ῥίζας καὶ οὐχὶ ἐσχάτας ἐκ ῥίζας, ὅπερ οὔτε σαφῶς οὔτε χαριέντως ἤθελεν ἐκφράζει τὸ πρᾶγμα.*

[6]) *Συνήθως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς ὄντα παρέχοντα καλὰς ἐλπίδας παραβάλλονται πρὸς φῶς. Ὁ Ὅμηρος τὸν Τηλέμαχον ὀνομάζει γλυκερὸν φάος. Ἀντὶ τοῦ φάος κριτικοί τινες γράφουσι θάλος. Μετὰ τὴν λέξιν δόμους ἄλλοι θέτουσι παῦλαν.*

[7]) *Δηλαδὴ τὴν ῥίζαν.*

[8]) *Τὸ ἀμᾶν σημαίνει ἐκκόπτειν θερίζειν, ὡς παρ' Ὁμήρῳ Ἰλιάδ. Ω,* 450 "ἀτὰρ καθύπερθεν ἔρεψαν λαχνήεντ' ὄροφον, λειμωνόθεν ἀμήσαντες„. *Παράβαλλ. καὶ Ἡρόδοτ.* VI, 28. *Καὶ ἐν τῇ μεταφορικῇ σημασίᾳ ἐν Αἴαντ.* 1178 "γένους ἅπαντος ῥίζαν ἐξημημένος„.

[9]) *Κόνις εἶναι ἡ γραφὴ τῶν χει-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λόγου τ' ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινύς[1].

Στροφὴ β'.

τεάν, Ζεῦ, δύνασιν τίς ἀνδρῶν ὑπερβασία κατάσχοι[2], 605
τὰν οὐθ' ὕπνος αἱρεῖ ποθ' ὁ παντογήρως[3],

ρογράφων, ἣν διατηροῦσι δύο μεγάλοι τῆς Γερμανίας ἄνδρες, ὁ Hermann καὶ ὁ Böeckh, ἐν ᾧ πολλοὶ νεώτεροι ἐκδόται δέχονται τὸ κοπίς, ὅπερ ἔγραψεν ὁ Jortin. Βεβαίως ἡ κοπὶς κεῖται μᾶλλον κυριολεκτικῶς, ἂν παραβληθῇ πρὸς τὸ ἀμᾷ. Ἀλλὰ τοιαῦται τολμηραὶ ἀσυμφωνίαι ἐν τοῖς λυρικοῖς τῶν τραγικῶν δὲν εἶναι σπάνιαι. Ἡ κριτικὴ δὲν πρέπει τὴν τολμηρὰν γλῶσσαν νὰ καθιστᾷ σωφρονεστέραν. Κόνις εἶναι ἐκείνη, ἣν ἡ Ἀντιγόνη ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους.

[1]) Ἡ μὲν ἄνοια τοῦ λόγου ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ἡ δὲ Ἐρινὺς τῶν φρενῶν εἰς τὸν Κρέοντα. Περὶ τῆς ἀνοίας τῆς Ἀντιγόνης καὶ ἡ Ἰσμήνη εἶπεν ἐν στίχ. 99 "τοῦτο δ' ἴσθ', ὅτι ἄνους μὲν ἔρχει, τοῖς φίλοις δ' ὀρθῶς φίλη„. Ἡ ἀνθρωπίνη αὕτη ἀδυναμία ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Διός, περὶ ἧς ἐν τῇ ἑπομένῃ στροφῇ. Ἐξήγησις τῆς ἀ ἀντιστροφῆς· Βλέπω, ὅτι τὰ τῶν οἴκων τῶν Λαβδακιδῶν εἶναι ἀρχαῖα, δηλ. δυστυχήματα ἀνθρώπινα ἐρχόμενα ἐπάνω εἰς δυστυχήματα, οὐδὲ ἡ μία γενεὰ ἀπαλλάσσει τὴν ἄλλην τῶν δυστυχημάτων, ἀλλὰ καταστρέφει θεῶν τις αὐτὴν καὶ τὰ δυστυχήματα δὲν ἔχουσι τέλος. Τώρα δηλαδὴ ἄνωθεν τῆς τελευταίας ἐλπίδος εἶχεν ἐξαπλωθῇ ἐλπὶς ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Οἰδίποδος· ὅμως ταύτην ἀποκόπτει ἡ κόνις τῶν κάτω θεῶν, καὶ ἡ ἀνοησία τοῦ λόγου καὶ ἡ Ἐρινὺς τῆς διανοίας.

[2]) Οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ καὶ δὴ ὁ Πίνδαρος ἐν δυνητικῷ λόγῳ μεταχειρίζονται ἐνίοτε εὐκτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν. Ἀλλὰ τινὲς διισχυρίζονται, ὅτι παρὰ τοῖς τραγικοῖς δὲν ὑπάρχει ἀσφαλὲς παράδειγμα. Τούτου ἕνεκεν ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσι τὸ χωρίον· ὁ μὲν Dindorf γράφει ὑποτακτικὴν κατάσχῃ, ἥτις ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει, ὁ δὲ Meineke ὑπέρβασις ἄν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα ὑπέρβασις οὐχὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἡ εὐκτική, ἀλλὰ παρ' οὐδενὶ ποιητῇ ἁπαντᾷ, καὶ μόνον ἀπὸ Πολυβίου καὶ ἑφεξῆς εἰσάγεται. Διὰ τοῦτο προτιμῶμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀρχαίαν γραφήν. Διότι καὶ ὁ Ὅμηρος μεταχειρίζεται εὐκτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. γ, 231 "ζεῖα θεὸς γ' ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαώσαι„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 166 "οὐκ ἔστιν, ὅστις πλὴν ἐμοῦ κείραιτό τις„ ἐν Ἀγαμέμν. 595· ἐν Προμηθ. 293. παρὰ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1172.

[3]) Ἄλλα μὲν τῶν χειρογράφων ἔχουσι Παντα γήρως καὶ ἄλλα Παντογήρως. Οἱ κριτικοὶ θέλοντες νὰ ἀγάγωσιν εἰς ἁρμονίαν τὸ ὑποκείμενον πρὸς τὸ ῥῆμα διαφόρως τοῦτο διορθοῦσιν· ὁ μὲν Emperius εἰς Παντοδμάτωρ, ὁ δὲ Bamberger εἰς παντόθηρος, ὁ Wolff

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀκάματοι θεῶν[1] *οὐ*
μῆνες; ἀγήρῳ[2] *δὲ χρόνῳ δυνάστας*[3]
κατέχεις Ὀλύμπου μαρμαρόεσσαν αἴγλαν[4]· 610
τό τ' ἔπειτα[5] *καὶ τὸ μέλλον*

εἰς παντα γρεύς, ὁ Seyffert εἰς παντοθήρας καὶ ἄλλοι ἄλλως. Αἱ διορθώσεις εἶναι περιτταί· διότι ὁ Ὅμηρος λέγει Ἰλιάδ. Ω, 5 "οὐδέ μιν ὕπνος ἤρει πανδαμάτωρ „ Ὀδυσσ. Ι, 373 "κἀδ δέ μιν ὕπνος ἤρει πανδαμάτωρ„. Τὸ παντογήρως ἀπὸ τοῦ παντοδαμάτωρ δὲν διαφέρει πολύ. Ἐν τῇ Ἰλιάδι αὐτὸς ὁ Ὕπνος ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ τῷ Διΐ, ὅταν οὗτος δὲν θέλῃ Ἰλιάδ. Ξ, 247 "Ζηνὸς δ' οὐκ ἂν ἔγωγε Κρονίονος ἄσσον ἰκοίμην, οὐδὲ κατευνήσαιμ', ὅτε μὴ αὐτός γε κελεύοι„.

[1]) Οἱ κριτικοὶ ἐνταῦθα προσκρούουσι καὶ διότι τὸ μέτρον διαφωνεῖ πρὸς τὸ τῆς ἀντιστροφῆς καὶ διότι οἱ μῆνες λέγονται τῶν θεῶν, ἐν ᾧ ταμίας καὶ κυσμήτωρ τοῦ χρόνου εἶναι ὁ Ζεύς, Ἰλιάδ. Β, 134 "Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοί„ Ὁ μὲν Dindorf γράφει οὔτ' ἄκοποι θεῶν νιν μῆνες, ὁ δὲ Donaldson ἀντὶ θεῶν γράφει θέοντες καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἴσως τὸ χωρίον παρεδόθη διεφθαρμένον.

[2]) Ἐπειδὴ ὁ Πολυδεύκης λέγει Ι, 14 "Ὑπερίδης δὲ τὸν ἀγήρατον χρόνον, Σοφοκλῆς δὲ τὸν ἀγήρω, καὶ Πλάτων τὸν ἀγήρω κόσμον„, προτιμῶμεν νὰ συνάψωμεν τὸ ἐπίθετον ἀγήρως τῷ χρόνῳ καὶ οὐχὶ τῷ δυνάσης, ὡς ποιοῦσιν οἱ νεώτεροι κριτικοί, οἵτινες γράφουσιν ἀγήρως χρόνῳ δυνάστας κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἰς στίχ. 613 "Σὺ μὲν ὁ Ζεῦ, ἀγήρως τε καὶ δυνάστης εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον„.

[3]) Τὸ ὄνομα ληπτέον κατηγορηματικῶς.

[4]) Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ αἰγλήεντα Ὄλυμπον, ὡς ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Α, 531, "ἡ μὲν ἔπειτα εἰς ἅλα ἅλτο βαθεῖαν ἀπ' αἰγλήεντος Ὀλύμπου„ Παράβαλλ. καὶ Ν, 243 καὶ Ὀδυσσ. Υ, 103. Παραπλήσιον εἶναι τὸ θεῶν σέβας ἀντὶ θεοὶ σεβαστοί.

[5]) Τὸ χωρίον τοῦτο συγχέει τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν κριτικῶν καὶ τῶν ἑρμηνευτῶν. Διότι ὁ ποιητὴς δὲν μνημονεύει τοῦ παρόντος, ἀλλὰ μόνον τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παρελθόντος. Εἰς τοῦτο προσέκρουσε καὶ ὁ Σχολιαστής, ὅστις παρατηρεῖ "Τινὲς δὲ τὸ ἔπειτα ἰδίως ἐπὶ ἐνεστῶτος λελέχθαι φασὶν ἀντὶ τοῦ νῦν„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1264 "τάτε πρῶτα τάτ' ἔπειθ' ἃτ' ἔμελλε τυχεῖν„ καὶ Θουκυδίδ. 3,39,7 "τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερήσεσθε„. Κυρίως τὸ ἔπειτα δὲν σημαίνει τὸ νῦν, ἀλλὰ τὸ προσεχὲς μέλλον, ὅπερ ἅπτεται τοῦ παρόντος. Εἰς δὲ τὴν δυσκολίαν, ὅτι προηγεῖται τὸ μέλλον καὶ ἕπεται τὸ παρελθόν, δὲν ἀποδίδομεν μεγάλην σπουδαιότητα διότι ὁ ποιητὴς προέταξε τὸν χρόνον περὶ οὗ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία καὶ ἐπέταξε τὸν παρελθόντα χρόνον, ἐξ οὗ ἐξάγει συμπέρασμα περὶ τῆς βεβαιότητος τοῦ μέλλοντος. Ἄξιον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὸ πρὶν ἐπαρκέσει
νόμος ὅδ'· οὐδὲν ἕρπει
θνητῶν βίοτος πάμπολις[1] ἐκτὸς ἄτας.

Ἀντιστροφὴ β'.

ἃ γὰρ δὴ πολύπλαγκτος[2] ἐλπὶς πολλοῖς μὲν ὄνασις ἀν-
δρῶν, 615
πολλοῖς δ' ἀπάτα[3] κουφονόων ἐρώτων[4]·
εἰδότι δ' οὐδὲν[5] ἕρπει,

σημειώσεως εἶναι, ὅτι ἔχει μέλλοντα (ἐπαρκέσει), ἐν ᾧ ἀμέσως προηγεῖται τὸ πρίν, ἀλλὰ τοῦτο κεῖται οἱονεὶ παρενθετικῶς καὶ τὸ ῥῆμα συνάπτεται τῷ μέλλον. Ὁ τοιοῦτος βίος τῶν βροτῶν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Διός. Ὁ βίος τῶν βροτῶν ἔρχεται εἰς πάσας τὰς πόλεις οὐχὶ ἄνευ βλάβης καὶ δυστυχίας.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὁ κατὰ πᾶσαν πόλιν ἕρπων νόμος, ὃ ἐστι πάντες ἄνθρωποι„. Ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ λέξις διεφθάρη καὶ ὁ μὲν Lindemann εἰκάζει παντελές, ὁ δὲ Wecklein πλημμελὲς καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἐξήγησις· Τὴν σήν, ὦ Ζεῦ, δύναμιν τίς ἀνθρωπίνη παράβασις δύναται νὰ ἐμποδίσῃ, τὴν ὁποίαν οὔτε ὁ πάντα γηράσκων ὕπνος καταλαμβάνει, οὔτε οἱ ἀκούραστοι τῶν θεῶν μῆνες; αἰωνίως δὲ δυνάστης ὢν ἐξουσιάζεις τὰν ἀπαστράπτοντα λαμπρὸν Ὄλυμπον καὶ εἰς τὸ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει ἐπικρατήσει. ὡς ἐπεκράτησε καὶ εἰς τὸ παρελθόν, οὕτος δὰ ὁ νόμος. Ὁ εἰς ὅλας τὰς πόλεις διεσπαρμένος βίος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔρχεται ἄνευ βλάβης.

2) Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀντιστροφῇ ὁ ποιητὴς ἀναπτύσσει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οἱ βροτοὶ ἐπισπῶσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἄτην. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Οὐδέν, φησί, περὶ τῶν μελλόντων ἐπίστανται οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ ὁ Ζεύς· ἠπάτησε δὲ πολλοὺς ἡ ἐλπίς, κουφόνους ἔρωτας ἐμβάλλουσα· τὰ ἀδύνατα γὰρ ἐλπίσαντες, ἐσφάλησαν. Ἔρωτας δὲ φησὶ καὶ τὰς ἐπιθυμίας„. Κατά τινα ἀρχαῖον Σχολιαστὴν τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, δηλ. ἡ πολλοὺς πλανῶσα, κατ' ἄλλους δὲ παθητικὴν καὶ σημαίνει πολυπλάνητος ἀβέβαιος.

3) Ἐπέχει θέσιν κατηγορουμένου, ὡς καὶ τὸ ὄνασις, δηλ. ἡ ἐλπὶς εἰς πολλοὺς γίνεται ἀπάτη ἀνοήτων ἐπιθυμιῶν. Τὴν κυρίαν ἔννοιαν ἀποτελεῖ ἡ πρότασις αὕτη· διότι ἡ προηγουμένη ἐτέθη χάριν ἀντιθέσεως.

4) Εἶναι γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου εἰς τὸ ἀπάτη.

5) Ἡ ἄρνησις δὲν προσδιορίζει τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ τὸ εἰδότι, δηλ. εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα ἔρχεται ἡ ἐλπὶς ἀπάτη γενομένη, ὅπερ εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἕρπει, Ἀντιφῶν I, 29 "οἱ δ' ἐπιβουλευόμενοι οὐδὲν ἴσασι, πρὶν ἂν ἐν αὐτῷ ὦσι τῷ κακῷ„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὶν πυρὶ θερμῷ πόδα τις προσαύσῃ[1].
σοφίᾳ[2] γὰρ ἔκ του κλεινὸν ἔπος πέφανται[3], 620
τὸ κακὸν[4] δοκεῖν ποτ' ἐσθλὸν
τῷδ' ἔμμεν[5], ὅτῳ φρένας
θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν[6]·
πράσσει δ' ὀλιγοστὸν[7] χρόνον ἐκτὸς ἄτας. 625

[1]) *Φαίνεται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς τὴν φράσιν ταύτην παρέλαβεν ἐκ δημοτικῆς παροιμίας. Τοιαύτη ὑπῆρχεν ἐν πυρὶ βέβηκας, Διογενιαν. Παροιμ. IV, 52. Τὸ ἂν ἐνίοτε παραλείπεται μετὰ τὸ πρίν, ὡς ἐν Αἴαντ. 965 "οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τἀγαθὸν χεροῖν ἔχοντες οὐκ ἴσασι, πρίν τις ἐκβάλῃ".*

[2]) *Ἡ δοτικὴ κεῖται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Κύρ. Παιδ. I, 2, 2 "βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι" καὶ Ἡρόδοτ. VI, 112 "οἱ Ἀθηναῖοι δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους".*

[3]) *Δηλαδὴ ἐφανερώθη, ἦλθεν εἰς φῶς. Οἱ τραγικοὶ οὐχὶ σπανίως μνημονεύουσι παροιμιῶν τοῦ λαοῦ καὶ γνωμῶν ἀρχαιοτέρων ποιητῶν, Αἰσχύλ. Χοηφ. 313 "δράσαντι παθεῖν, τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ" Σοφοκλ. Τραχιν. στιχ. 1 "Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς, ὡς οὐκ ἂν αἰῶν' ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν θάνῃ τις, οὔτ' εἰ χρηστὸς οὔτ' εἰ τῳ κακός".*

[4]) *Εἶναι ἐπεξήγησις εἰς τὸ ἔπος.*

[5]) *Ὁ τύπος εἶναι Ὁμηρικός. Ἐν τῷ δράματι εὑρίσκεται μόνον ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ εἰκασία, ὅτι τὴν παροιμίαν ἔλαβε παρ' ἐπικοῦ.*

[6]) *Ἡ γνώμη αὕτη, ἥτις ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου, ἦτο πολυθρύλητος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Στοβαῖος σελ. 62 "θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς, ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ". Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτ. σελ. 198 "ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινά, τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν, τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χείρω τρέπει γνώμην, ἵν' εἰδῇ μηδὲν ὧν ἁμαρτάνει". Τὴν ἀλήθειαν τῆς γνώμης ταύτης αὐτὸς ὁ Κρέων ἀναγνωρίζει μετ' ὀλίγον στίχ. 1273.*

[7]) *Τὸ ἀντίθετον ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Εἰρην. 559 λέγει "πολλοστῷ χρόνῳ". Τὸ δὲ πράσσειν ἐκτὸς ἄτας εἶναι ἐσχηματισμένον κατ' ἀναλογίαν τοῦ εὖ πράσσειν καὶ καὶ κακῶς πράσσειν. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Διότι ἡ πολλοὺς δὰ ἀπατῶσα ἐλπὶς εἰς πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους γίνεται ὠφέλεια, εἰς πολλοὺς δὲ ἀπάτη ἀνοήτων ἐπιθυμιῶν εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα ἔρχεται, πρὶν καύσῃ τις τὸν πόδα διὰ θερμοῦ πυρός· διότι σοφῶς ὑπό τινος ἔνδοξος λόγος ἔχει φανερωθῇ, δηλ. νὰ φαίνηται τὸ κακόν, ὅτι εἶναι ἀγαθόν, εἰς τοῦτον, τοῦ ὁποίου τὴν διάνοιαν ὁ θεὸς φέρει εἰς βλάβην· πράττει δὲ ὀλίγιστον χρόνον ἐκτὸς βλάβης.*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ[1]

ὅδε μὴν Αἵμων, παίδων τῶν σῶν
νέατον[2] γέννημ'· ἆρ' ἀχνύμενος
τῆς μελλογάμου[3]
τάλιδος[4] ἥκει μόρον[5] Ἀντιγόνης,
ἀπάτας[6] λεχέων ὑπεραλγῶν; 630

ΚΡΕΩΝ

Τάχ' εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον[7].

1) Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ τρίτον ἐπεισόδιον.

2) Τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Μεγαρέα πρὸ ὀλίγου εἶχε θυσιάσει ὁ Κρέων στίχ. 1303. Σημαίνει τὸν ἔσχατον, τὸν τελευταῖον.

3) Ἡ λέξις αὕτη θεωρεῖται ὡς ἐξοβελιστέα ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν. Διότι τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ ἑπομένη. Ἴσως ἡ ὑπό τινος ἐπιτεθεῖσα ἑρμηνεία εἰσέρρευσεν εἰς τὸ κείμενον.

4) Ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἡ λέξις θεωρεῖται Αἰολική· "Τᾶλις λέγεται παρ' Αἰολεῦσιν ἡ ὀνομασθεῖσά τινι νύμφη. Καλλίμαχος (Ἀπόσπ. 210) αὐτίκα τὴν τᾶλιν παιδὶ σὺν ἀμφιθαλεῖ„. Ὁ μὲν Ἡσύχιος ἐξηγεῖ· "τᾶλις· ἡ μελλόγαμος παρθένος καὶ κατωνομασμένη τινί· οἱ δὲ γυναῖκα γαμετήν„. Ὁ δὲ Εὐστάθιος σελ. 962, 38 "ἴσως δὲ καὶ παρὰ τῷ τραγικῷ τᾶλις, τουτέστι μελλόγαμος παρθένος, μελλονύμφη„.

5) Ἡ αἰτιατικὴ δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ πάθους τοῦ ἀχνύμενος.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὑπὲρ τῆς τῶν λεχέων ἀποτυχίας ἀχθόμενος„. Ὁ Schneidewin νομίζει, ὅτι ἡ φράσις ἀπάτας λεχέων ἤθελεν ἁρμόζει, ἂν ὁ λόγος ἦτο περὶ μοιχείας. Τούτου ἕνεκεν φρονεῖ, ὅτι δύναται ἡ φράσις νὰ ἐξαλειφθῇ, ὡς καὶ ὁ Meineke. Τὸ πρᾶγμα δύναταί πως νὰ ἐξηγηθῇ· τὸ λεχέων εἶναι γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου εἰς τὸ ἀπάτας, τὰ λέχη ἐκεῖνα, εἰς ἃ ἤλπιζεν, ἠπάτησαν. Ἡ γενικὴ ἀπάτας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπεραλγεῖν, ἡ δὲ ὑπὲρ κεῖται ἀντὶ τῆς περὶ κατὰ τὸν Wecklein, ἀλλ' οὐχὶ ἀπιθάνως λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος· "τὸ ὑπεραλγεῖν τινος λαμβανόμενον ἀντὶ τοῦ ἀλγεῖν ὑπέρ τινος δηλοῖ ἀλγεῖν ὑπέρ τινος συμπαθοῦντα αὐτῷ, ὅπερ οὐδαμῶς ἁρμόζει ἐνταῦθα, διότι ὁ Αἵμων ἤλγει οὐχὶ εὐνοῶν τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ γάμου, ἀλλὰ τοὐναντίον ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας· ὥστε τὸ ὑπεραλγεῖν ληπτέον μᾶλλον ἀντὶ τοῦ σφόδρα ἢ λίαν ἀλγεῖν„. Ἐξήγησις· Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ Αἵμων, τὸ τελευταῖον τέκνον τῶν παίδων σου· ἆρά γε λυπούμενος διὰ τὸν θάνατον τῆς μελλογάμου παρθένου Ἀντιγόνης ἔρχεται ὑπερβολικὰ πονῶν διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν γάμων;

7) Ὁ Κρέων ὑποδεικνύει τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ πρὸς τὸ μαντικὸν γένος. Τὴν φράσιν ὅμως ἔλαβεν ἐκ παροιμίας, ὡς παρατηροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὁ λόγος παροιμιακός, ὁπότε μὴ στο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὦ παῖ, τελείαν[1] ψῆφον ἆρα μὴ[2] κλύων
τῆς μελλονύμφου[3] πατρὶ θυμαίνων[4] πάρει;
ἢ σοὶ μὲν[5] ἡμεῖς πανταχῇ δρῶντες φίλοι;[6]

ΑΙΜΩΝ.

Πάτερ, σός εἰμι[7], καὶ σύ μοι γνώμας, ἔχων[8] 635
χρηστάς, ἀπορθοῖς, αἷς ἐγωγ' ἐφέψομαι.
ἐμοὶ γὰρ οὐδεὶς ἀξίως ἔσται[9] γάμος
μείζων φέρεσθαι[10] σοῦ καλῶς ἡγουμένου[11].

χαομῷ χρώμεθα, ἀλλ' αὐτόπται τῶν πραγμάτων γινόμεθα· προγιγνώσκει μὲν γὰρ καὶ ὁ μάντις, ἀλλὰ στοχασμῷ χρῆται. Τάχα οὖν ἀκριβῶς γνώσομαι ταῦτα, παρὰ τοῦ παιδὸς πυνθανόμενος „, ὁ δὲ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. Θ. 711, 60 "μάντεων ὃ φασιν ὑπέρτερον, ὃ δὴ παροιμιακῶς κεῖται παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ „ Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 949 "ἤδη τόδ' οὐδὲν μάντεως ἔδει φράσαι „. Τοῦτο λέγει ὁ Κρέων διὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ χοροῦ (ἆρ' ἀχνύμενος).

[1]) Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὁ τύραννος θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ ἀπόφασιν, διότι ἡ ἀπόφασις εἶναι τελεσίδικος.

[2]) "Οταν ὁ λέγων περιμένῃ ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν, μετὰ τὸ ἆρα θέτει τὸ μή, Πλάτ. ἐν Φαίδων 64 C "ἡγούμεθά τι τὸν θάνατον εἶναι; Πάνυ γε, ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Σιμμίας. Ἆρα μὴ ἄλλο τι ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν; „

[3]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ψῆφον· συνηθέστερον ὅμως τίθεται ἡ περὶ μετὰ γενικῆς. Τοιοῦτον εἶναι τὸ Μεγαρέων ψήφισμα παρὰ Θουκυδίδ. Ι, 140.

[4]) Προετιμήσαμεν τὴν γραφὴν θυμαίνων ἀντὶ τῆς παλαιοτέρας λυσαίνων, ἥτις ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου φαίνεται ἄγαν τραχεῖα.

[5]) Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην.

[6]) "Ομοιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 1369 "ὡς ἂν ποιήσῃς, πανταχῇ χρηστὸς γ' ἔσει „.

[7]) Ὁ Αἵμων ἄρχεται λέγων περιπαθῶς καὶ μετὰ νίκης ἀφοσιώσεως, ἐλπίζων, ὅτι θέλει πείσει τὸν πατέρα

[8]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Καὶ σὺ τὰ βέλτιστα ἐμοὶ καὶ λυσιτελοῦντα διανοούμενος ἀπευθύνει „. Ἡ μετοχὴ δύναται νὰ ἦναι ὑποθετικὴ ἢ αἰτιολογική, ἐὰν ἔχῃς ἢ ἐπεὶ ἔχεις. Οὐχὶ ἄνευ σκοποῦ ὁ Αἵμων εἶπεν ἀσαφῶς, ἵνα ὁ μὲν πατὴρ θεωρῇ τὸ πρᾶγμα ὡς βέβαιον, αὐτὸς δὲ ὡς ὑποθετικόν.

[9]) Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Musgrave εἴκασεν ἀξιώσεται ἐν παθητικῇ σημασίᾳ, ὅπερ ἐκδόται τινὲς δέχονται. Τὸ εἶναι συντάσσεται ἐπιρρήματι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 732 «εἴ τι τῶνδ' ἐστὶν καλῶς „ Θουκυδ. Ι, 14 "χαλεπῶς αὐτοῖς ἡ ἀνάστασις ἐγίγνετο „. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Kern τὸ ἐπίρρημα συνάπτει τῷ μείζων.

[10]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐδείς μοι προκριθήσεται γάμος τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Οὕτω γάρ, ὦ παῖ, χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν[1],
γνώμης πατρῴας πάντ' ὄπισθεν ἑστάναι[2]. 640
τούτου γὰρ οὕνεκ' ἄνδρες εὔχονται γονὰς
κατηκόους φύσαντες ἐν δόμοις ἔχειν,
ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν ἀνταμύνωνται[3] κακοῖς
καὶ τὸν φίλον τιμῶσιν ἐξ ἴσου πατρί.
ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτύει[4] τέκνα,
τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο[5] πλὴν αὑτῷ πόνους 645
φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;[6]

σῆς ἀρχῆς, καλῶς σοῦ ἄρχοντος „ Ἡ σύνταξις ὁμοιάζει πρός τινα προηγουμένην ἐν στίχ. 439 "ἀλλὰ πάντα ταῦθ' ἥσσω λαβεῖν ἐμοὶ πέφυκεν τῆς ἐμῆς σωτηρίας „. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι· οὐδένα γάμον θὰ προτιμήσω σοῦ, ἂν καλῶς ἡγῆσαι.

[4]) *Πάλιν ὁ Αἵμων μεταχειρίζεται τὴν μετοχὴν ἐν διπλῇ σημασίᾳ· ὁ μὲν υἱὸς λέγει ὑποθετικῶς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑστέρων, ὁ δὲ Κρέων ὑπολαμβάνει τὸ πρᾶγμα ὡς βέβαιον, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ ἑξῆς λόγος αὐτοῦ, Εὐριπίδ. Ἰφιγέν. ἐν Αὐλίδ.* 928 "*καὶ τοῖς Ἀτρείδαις, ἢν μὲν ἡγῶνται καλῶς, πεισόμεθ', ὅταν δὲ μὴ καλῶς, οὐ πείσομαι* „.

[5]) *Τοῦτο εἶναι φράσις, οἵας ἔχουσι πολλὰς οἱ ἀρχαῖοι μετὰ τῆς προθέσεως διά, ὡς διὰ χειρὸς ἔχειν, διὰ στόματος ἔχειν, διὰ φρενῶν ἔχειν.*

[2]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ χωρίον οὕτως·* "*Οἷον, τῆς πατρῴας γνώμης πάντα εἶναι δεύτερα· οἷον χρὴ τὴν πατρῴαν πράττοντα γνώμην, περὶ τῶν ἄλλων οὐδένα λόγον ἔχειν* „.

[3]) *Τὸ ὠφελεῖν τὸν φίλον καὶ βλάπτειν τὸν ἐχθρὸν ἦτο τὸ γενικὸν ἀξίωμα τῆς ἀρχαιότητος, ἧς ἀπηλλαγμένος ἦτο ὁ Σωκράτης, ὅστις ἔλεγε μηδαμῶς ἀδικεῖν, Θουκυδ.* IV, 63, 2 "*τὸν εὖ καὶ κακῶς δρῶντα ἐξ ἴσου ἀρετῇ ἀμυνούμεθα* „ II, 67, 4 "*δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν* „ *Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων.* 873 "*φρονοῦσ', ὅτι ἔργοις πεπονθὼς ῥήμασίν σ' ἀμύνομαι* „.

[4]) *Τὸ ῥῆμα συνήθως μεταχειρίζονται οἱ ποιηταί, ἁπαντᾷ ὅμως καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν Νόμ.* IX, 879 C, *Σημαίνει δέ, ὅτι καὶ τὸ φυτεύειν, Αἰσχύλ. Προμηθ.* 233 "*ἀλλ' ἀϊστώσας γένος τὸ πᾶν, ἔχρῃζεν ἄλλο φιτῦσαι νέον* „ *Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ.* 301 "*σοῦ κατθανόντος, ἄλλα φιτύσειν τέκνα* „.

[5]) *Κατά τινας μὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φῦσαι, κατ' ἄλλους δ' ἐκ τοῦ εἴποις, δηλ. τί ἄλλο δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τούτου ἢ ὅτι ἐγέννησε πόνους διὰ τὸν ἑαυτόν του;*

[6]) *Εἶπε τοῦτο κατὰ τὸ Ὁμηρι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ νύν ποτ', ὦ παῖ, τὰς φρένας γ' ὑφ' ἡδονῆς[1]
γυναικὸς οὕνεκ' ἐκβάλῃς, εἰδὼς, ὅτι
ψυχρὸν παραγκάλισμα[2] τοῦτο[3] γίγνεται, 650
γυνὴ κακὴ ξύνευνος ἐν δόμοις[4]. τί γὰρ
γένοιτ' ἂν ἕλκος μεῖζον ἢ φίλος κακός[5];
ἀλλὰ πτύσας[6] ὡσεί τε δυσμενῆ μέθες

κὸν δυσμενέσιν χάρμα ἐν Ἰλιάδ. Γ, 51.

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ἡ γραφή, τὰς φρένας ὑφ' ἡδονῆς δηλ. ἄνευ τοῦ γ'. Ἐπειδὴ δ' ἡ γραφὴ αὕτη μετρικῶς θεωρεῖται ἡμαρτημένη, ὁ Τρικλίνιος προσέθηκε τὸ γ', ὅπερ προτιμῶμεν πολλῶν τολμηρῶν διορθώσεων. Ὁ μὲν Hermann γράφει, τὰς φρένας πρὸς ἡδονῆς, ὁ δὲ Dindorf σὰς ὑφ' ἡδονῆς φρένας καὶ ὁ Kayser ὅλως ἀπιθάνως τὰς φρένας φιληδίᾳ καὶ ἄλλοι ἄλλως Τὸ γὲ ἁρμόζει, διότι ὁ πατὴρ συμβουλεύει τὸν υἱόν, ἵνα μὴ τοὐλάχιστον τὰς φρένας ἕνεκα ἡδονῆς γυναικὸς ἀποβάλῃ. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Kern οὐδὲ τὴν μικρὰν ταύτην διόρθωσιν δέχεται παρατηρῶν, ὅτι ἡ δευτέρα συλλαβὴ ἐν τῇ ἄρσει εἶναι μακρά.

2) Ὁ Σχολιαστὴς διὰ πολλῶν ὀνομάτων πειρᾶται ὅπως ἑρμηνεύσῃ· "Παραγκάλισμα· φίλημα, στέργηθρον, κοινώνημα, παρακοίμημα, περιπλοκή". Ὁ Λυκόφρων μιμούμενος τὸν Σοφοκλέα λέγει ἐν Ἀλέξ. 112 "τὴν δευτέραν Κύπριν, ψυχρὸν παραγκάλισμα".

3) Ἡ ἀντωνυμία τοῦτο καίπερ οὐδετέρου γένους ἀναφέρεται εἰς τὸ ἑπόμενον γυνή. Ὅμοια παραδείγματα ὑπάρχουσι πλεῖστα, Πλάτ. ἐν Φαίδων. 68 Δ "οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος" καὶ ἐν Πολιτ. Ⅲ, 407 Α "ἡμᾶς αὐτοὺς διδάξωμεν, πότερον μελετητέον τοῦτο τῷ πλουσίῳ καὶ ἀβίωτον τῷ μὴ μελετῶντι, ἡ νοσοτροφία".

4) Τῶν ἀρχαίων ποιητῶν πολλοὶ εἶπον πικροὺς λόγους κατὰ τῶν κακῶν γυναικῶν, πρὸ πάντων δ' ὁ Ἡσίοδος, Σιμωνίδης ὁ Ἀμοργῖνος καὶ ὁ γνωστὸς διὰ τοῦτο Εὐριπίδης· Ἡσίοδ. ἐν Ἔργ. 702 "οὐ μὲν γάρ τί γυναικὸς ἀνὴρ λήϊζετ' ἄμεινον τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο" καὶ Σίμων Ἀποσπ. 6, σελ. 573 "γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ' ἀνὴρ λήϊζεται ἐσθλῆς ἄμεινον οὐδὲ ῥίγιον κακῆς".

5) Βεβαίως κάλλιον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, ἕλκος μεῖζον ἢ λέχος κακόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπάρχουσα γραφὴ δὲν εἶναι κακή.

6) Τὸ ἁπλοῦν πρέπει νὰ ληφθῇ ἐναῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ συνθέτου ἀποπτύειν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Καταπτύσας, ἐν οὐδενὶ λόγῳ θέμενος, καταφρονήσας", ἂν μὴ διορθώσωμεν εἰς στυγήσας, ὡς εἰκάζει ὁ Meineke. Πράγματα παρέχει τοῖς ἑρμηνευταῖς τὸ ὡσεί τι, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν λέγουσιν, ὅτι ὁ τὲ παρελκει ὡς παρὰ τοῖς ἐπικοῖς, ἄλλοι δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν παῖδ' ἐν Ἅιδου τήνδε νυμφεύσειν τινί[1]..
ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν εἷλον ἐμφανῶς ἐγὼ
πόλεως ἀπιστήσασαν ἐκ πάσης[2] μόνην,
ψευδῆ γ' ἐμαυτὸν οὐ καταστήσω πόλει[3],
ἀλλὰ κτενῶ. πρὸς ταῦτ'[4] ἐφυμνείτω Δία
ξύναιμον· εἰ γὰρ δὴ τὰ γ' ἐγγενῆ[5] φύσει
ἄκοσμα θρέψω[6], κάρτα[7] τοὺς ἔξω γένους·
ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν ὅστις ἔστ' ἀνὴρ
χρηστός, φανεῖται κἀν πόλει δίκαιος[8] ὤν·
καὶ τοῦτον ἂν τὸν ἄνδρα θαρσοίην ἐγὼ
καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ' ἂν ἄρχεσθαι θέλειν[9],

ἐξηγοῦσι τὸν σύνδεσμον δεχόμενοι, ὅτι ἡ φράσις ὡ σ ε ί τ ε δ υ σ μ ε ν ῆ ἀποτελεῖ δευτέραν πρότασιν.

1) Δὲν εἶναι ἀκριβὴς ἡ διαστολή, ὅτι τὸ μὲν ν υ μ φ ε ύ ε ι ν λέγεται ἐπὶ γονέων ἐκδιδόντων τὴν ἑαυτῶν θυγατέρα, τὸ δὲ ν υ μ φ ε ύ ε σ θ α ι ἐπὶ παρθένου ὑπανδρευομένης· διότι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ὑπάρχει μεγάλη ἐλευθερία, π. χ. τὸ νυμφεύειν ἐνταῦθα εἴρηται ἐπὶ παρθένου, ἐν ᾧ κατὰ τὴν εἰρημένην διαστολὴν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ τὸ ν υ μ φ ε ύ ε σ θ α ι. Πρὸς δὲ τὸ νυμφεύειν λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 451 "Ἄιδης νιν (τὴν Ἰφιγένειαν) νυμφεύσει τάχα".

2) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐκ πάντων πολιτῶν.

3) Δηλαδὴ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἤκουσαν, ὅτι τὸν παραβάτην τοῦ κηρύγματος θέλει φονεύσει.

4) Ἐγὼ μὲν θὰ φονεύσω αὐτήν, αὕτη δὲ ἐναντίον ταύτης τῆς ἀποφάσεως ἂς ἐπικαλῆται τὸν Δία, τὸν ἔφορον τῆς συγγενείας, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 971 "πρὸς ταῦτ' Ὀδυσσεὺς ἐν κενοῖς ὑβριζέτω". Ὁ ξύναιμος Ζεὺς ὀνομάζεται καὶ ὁμόγνιος.

5) Μετεχειρίσθη τὸ οὐδέτερον γένος ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ. 1022 "πολλοὶ μὲν ἐχθροί, παῦρα δ' ὠφελήσιμα".

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Εἰ γὰρ τοὺς ἐμούς, φησίν, ἀκόσμως βιοῦντας μὴ τιμωρησαίμην, οὐδὲ τῶν ξένων περιγενήσομαι· ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ θρέψω". Προτιμότερον ὅμως νὰ ἐννοήσωμεν τὸ θήσω.

7) Προσδιορίζει τὸ νοούμενον ἀ κ ό σ μ ο υ ς.

8) Τὸ δίκαιος ἐνταῦθα σημαίνει ἀμερόληπτος.

9) Ὁ Πλάτων ἐν Νόμ. XII, 942C λέγει "μελετητέον ἄρχειν τε ἀλλων ἄρχεσθαί θ' ὑφ' ἑτέρων". Ὁ δὲ Δημόκριτος ἔλεγε "κρέσσον ἄρχεσθαι τοῖσι ἀνοήτοισι ἢ ἄρχειν" παρὰ Στοβαίῳ 44, 14". Καὶ τὰ δύο ἀπαρέμφατα ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ θέλειν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δορὸς τ' ἂν ἐν χειμῶνι[1] προστεταγμένον
μένειν δίκαιον κἀγαθὸν[2] παραστάτην[3]·
ὅστις[4] δ' ὑπερβὰς ἢ νόμους βιάζεται,
ἢ τοὺπιτάσσειν[5] τοῖς κρατοῦσιν ἐννοεῖ,
οὐκ ἔστ' ἐπαίνου[6] τοῦτον ἐξ ἐμοῦ τυχεῖν.
ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε[7], τοῦδε χρὴ κλύειν
καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία[8].
ἀναρχίας δὲ μεῖζον οὐκ ἔστιν κακόν.
αὕτη πόλεις τ' ὄλλυσιν, ἥδ'[9] ἀναστάτους
οἴκους τίθησιν, ἥδε συμμάχου[10] δορὸς

1) Ἐννοεῖ τὸν κίνδυνον τῆς μάχης, ἐν ᾗ καταπιέζονται ὑπὸ τῶν πολεμίων. Λαμβάνει τὴν περίστασιν ταύτην, διότι ἐν τῷ θέρει τῆς μάχης πάντες μένουσιν, ὅπως τῶν λαφύρων μετάσχωσιν.

2) Τὸ ἐπίθετον ἐνταῦθα σημαίνει τὸν ἀνδρεῖον.

3) Παραστάτης ὀνομάζεται ὁ πλησίον τεταγμένος, ὁ συστρατιώτης.

4) Τὰ μὲν προηγούμενα ἀναφέρονται εἰς τὸν Κρέοντα, ταῦτα δὲ εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Ἐγὼ εἶμαι χρηστὸς μεταξὺ τῶν οἰκείων καὶ δίκαιος μεταξὺ τῶν πολιτῶν· ὅστις δέ, ὡς ἡ Ἀντιγόνη καὶ οἱ βοηθοῦντες αὐτῇ, παραβαίνει τοὺς νόμους ἢ νοεῖ νὰ διατάσσῃ τοὺς ἄρχοντας, οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐπαινεθῇ παρ' ἐμοῦ. Τὰς εἰδικὰς ταύτας περιστάσεις ἀνύψωσεν εἰς γενικὰ ἀξιώματα.

5) Αἱ δύο αὗται λέξεις κεῖνται ἀντιθετικῶς. Οἱ κρατοῦντες ἐπιτάσσουσι καὶ δὲν ἐπιτάσσονται. Ὁ τύραννος τὴν πρὸς τὸ ἀσεβὲς κήρυγμα ἀπείθειαν τῆς ἠρωΐδος ὀνομάζει ἐπιταγήν.

6) Ὁ Κρέων λέγει μετὰ λιτότητος. Διὰ τῆς μετρίας ταύτης φράσεως σκοπεῖ νὰ δηλώσῃ μεῖζόν τι. Δὲν πρόκειται περὶ ἐπαίνου ἢ ψόγου, ἀλλὰ περὶ ζωῆς ἢ θανάτου τῆς ἀνεψιᾶς καὶ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως.

7) Πάλιν ὁ Κρέων ἐπανέρχεται εἰς λόγον, ὅστις ἁρμόζει εἰς ἑαυτόν. Ὅρα, ὅτι λέγει περὶ κληρονομικοῦ ἄνακτος, ὡσεὶ προῦκειτο περὶ δημοκρατικοῦ ἄρχοντος. Ἐνταῦθα περιεμένομεν ὑποτακτικὴν ἂν στήσῃ ἡ πόλις, ἀλλ' ἔθηκεν εὐκτικήν, ὡς ἐν Οἰδιποδ. τυράνν. 314.

8) Ἡ ῥῆσις τοῦ Σόλωνος ἦτο "Ἀρχῶν ἄκουε καὶ δίκαια κἄδικα". Ὁ Μαραθωνομάχος ὅμως Αἰσχύλος τοῦτο θεωρεῖ ἴδιον τῶν δούλων, Προμηθ. 75 "Δοῦλε, δεσποτῶν ἄκουε καὶ δίκαια κἄδικα". Ἡ ῥῆσις ἁρμόζει βεβαίως εἰς τὸ στόμα τοῦ τυράννου. Ἐναντία εἶναι τὰ μεγάλα καὶ ἄδικα.

9) Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, καὶ ἀναστάτους, ἀλλ' ὁμοίαν σύνταξιν εὕρομεν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 296 "τοῦτο καὶ πόλεις πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων".

10) Ἡ ἀρχαία γραφὴ εἶναι σὺν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τροπὰς καταρρήγνυσι[1] τῶν δ' ὀρθουμένων[2] 675
σῴζει τὰ πολλὰ σώματ' ἡ πειθαρχία.
οὕτως[3] ἀμυντέ'[4] ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις[5],
κοὔτοι γυναικὸς οὐδαμῶς ἡσσητέα[6].
κρεῖσσον γάρ, εἴπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν[7],
κοὐκ ἂν γυναικῶν[8] ἥσσονες καλοίμεθ' ἄν. 680

ΧΟΡΟΣ.

Ἡμῖν μέν, εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλέμμεθα[9],

μάχῃ δορός. Ὁ μὲν Bothe τρέπει εἰς συμμάχου δορός, ὁ δὲ Held κἂν μάχῃ δορός. Τῇ πρώτῃ διορθώσει ἠκολούθησαν σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν διὰ τοῦ δόρατος μάχην, ἥτις εἶναι φοβερωτέρα.

1) Λέγει βραχυλογικῶς ἀντὶ τρέπει εἰς φυγὴν τὰς τάξεις διὰ τῆς διαρρήξεως. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐκ γὰρ διαρρήξεως στρατοῦ τροπὴ γίνεται„.

2) Ἡ λέξις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀναρχίαν· Ὀρθούμενοι εἶναι οἱ ἀρχόμενοι, ὡς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὴν λέξιν. Ἐξελέξατο δὲ ὁ ποιητὴς ταύτην ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ καταρρήγνυσι· διότι οἱ τρεπόμενοι εἰς φυγὴν οἱονεὶ καταβάλλονται, ἐν ᾧ οἱ ἀρχόμενοι μένουσιν ὄρθιοι. Ξενοφ. Κύρ. Ἀναβασ. III, 3 45 "μωρὸς δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδώς, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σῴζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων„. Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 203 "πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος„. Ἰλιάδ. Ε, 531 "αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται„.

3) Συγκεφαλαιοῖ τὰ ἡγούμενα κατὰ τὰς εἰρημένας ἀρχάς, κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ταῦτα ἔχουσι τοιουτοτρόπως.

4) Ὁ πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ πολλαχοῦ εὕρηται παρὰ τῷ ποιητῇ.

5) Ἡ μετοχὴ εἶναι γένους οὐδετέρου. Πλάτ. Γοργ. 504 Α "τεταγμένον τε καὶ κοσμημένον πρᾶγμα„ καὶ δηλοῖ τὰς διατάξεις, τοὺς νόμους. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Θουκυδίδ. III, 67 "Ἀμύνατε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων νόμῳ ὑπὸ τῶνδε παραβαθέντι„.

6) Τοῦτο ἤθελεν εἶναι οὐχὶ ἔντιμον, Ἀριστοφάν. ἐν Λυσ. 450 "οὐ γυναικῶν οὐδέποτ' ἔσθ' ἡττητέα ἡμῖν„.

7) Ὁ Κρέων λέγει, ὡσεὶ ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη διενοοῦντο νὰ ἀφαιρέσωσι τὸν τύραννον τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπε 525 "ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ' ἄρξει γυνή„.

8) Ἐνταῦθα περιεμένομεν ἢ πρὸς γυναικός, ἀλλὰ μεταβολὴν τὴν φράσιν κατέστησε ταύτην ἐντονωτέραν.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ μὴ τῆς φρονήσεως ὑπὸ τοῦ γήρως σεσυλήμεθα, λέγειν φρονούντως δο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέγειν φρονούντως ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι.

ΑΙΜΩΝ.

Πάτερ[1], *θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,*
πάντων, ὅσ' ἔστι, κτημάτων[2] *ὑπέρτατον.*
ἐγὼ δ' ὅπως[3] *σὺ μὴ λέγεις ὀρθῶς τάδε*[4], 685
οὔτ' ἂν δυναίμην μήτ'[5] *ἐπισταίμην λέγειν·*
γένοιτο[6] *μέντἂν χἀτέρῳ*[7] *καλῶς ἔχον*[8].

κεῖς περὶ ὧν λέγεις. Ὁ δὲ λόγος πάνυ πρεσβυτικῶς καὶ αἰδημόνως εἴρηται„. Ἡ σύνταξις βαίνει οὑτωσί· ἡμῖν μὲν δοκεῖς λέγειν φρονούντως, περὶ ὧν λέγεις. Χρόνος ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἡλικία, ὡς καὶ ἐν στίχ. 729 καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 729 "χρόνῳ βραδύς„. Τινὲς εἰκάζουσι τῶν φρενῶν βεβλάμμεθα, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον.

1) Ὁ Αἵμων ἄρχεται λέγων πρὸς τὸν πατέρα λίαν εὐσεβῶς. Προτάσσων δὲ τὴν ἰδέαν τῆς φρονήσεως ὑπαινίσσεται εἰς τὸν πικρὸν τοῦ πατρὸς λόγον 643 "μὴ νύν ποτ', ὦ παῖ, τὰς φρένας ὑφ' ἡδονῆς γυναικὸς οὕνεκ' ἐκβάλῃς„. Ἡ φρόνησις εἶναι τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, ἐξ ὅσων οἱ θεοὶ δωροῦσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι δὲν σκέπτεσαι ὀρθῶς, οὔτε εὔχομαι νὰ μάθω νὰ λέγω τοῦτο. Δύναται ὅμως νὰ ἐπέλθῃ καὶ εἰς ἄλλον καλή τις σκέψις καὶ ἐγὼ εὑρίσκομαι ἐν κρείττονι θέσει νὰ τὴν μάθω. Οὕτω τεχνηέντως ἀπέφυγε τὴν λοιδορίαν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης παρετήρησεν ἐν τῇ Ῥητορικ. III, 17 "Ἐπειδὴ ἕνια λέγειν ἢ λοιδορίαν ἢ ἀγροικίαν ἔχει, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης (ποιεῖ λέγοντα) πρὸς τὸν πατέρα ὡς λεγόντων ἑτέρων„.

2) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ χρημάτων, ἥτις δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ὅτι ἡ φρόνησις εἶναι τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν, καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων λέγουσιν, ὡς ὁ Αἰσχύλ. εἰς Ἀγαμέμν. 900 "καὶ τὸ μὴ κακῶς φρονεῖν θεοῦ μέγιστον δῶρον„. Πλάτ. Νόμ. Ι, 631 "ὃ δὴ πρῶτον αὖ τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστιν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις„.

3) Μετὰ τὰ ῥήματα λέγειν, πιστεύειν, ἐλπίζειν τίθεται τὸ ὅπως ἀντὶ τοῦ ὅτι, Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 1054 "μὴ γὰρ ἐλπίσῃς, ὅπως αὖθις πατρῴας ζῶν ἔμ' ἐκβαλεῖς χθονός„.

4) Ἀναφέρεται εἰς τὸν ὅλον λόγον τοῦ Κρέοντος.

5) Ἐν ᾧ προηγεῖται τὸ οὔτε, ἕπεται τὸ μήτε ἕνεκα τῆς εὐχῆς 508 "ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων ἀρεστὸν οὐδέν, μηδ' ἀρεσθείη ποτέ„ Δημοσθέν. 8, 6 "ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς οὔτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην„.

6) Ὁ Wunder ἔγραψε λέγοιτο, ὅπερ δὲν φαίνεται πολὺ πιθανόν

7) Ὁ μὲν Erfurdt ἔγραψε χἀτέρως ὁρμηθεὶς ἐκ τοῦ Σχολιαστοῦ λέγοντος "Δυνατὸν δὲ καὶ ἑτέρως καλῶς μεταβουλεύσασθαι„, ὁ δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σοῦ δ' οὖν πέφυκα[1] πάντα προσκοπεῖν, ὅσα
λέγει τις, ἢ πράσσει τις[2], ἢ ψέγειν ἔχει.
τὸ γὰρ σὸν ὄμμα δεινὸν ἀνδρὶ δημότῃ
λόγοις τοιούτοις[3], οἷς σὺ μὴ τέρψει κλύων·
ἐμοὶ δ' ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου[4] τάδε,
τὴν παῖδα ταύτην οἵ'[5] ὀδύρεται πόλις,
πασῶν γυναικῶν ὡς ἀναξιωτάτη[6]
κάκιστ' ἀπ' ἔργων εὐκλεεστάτων φθίνει,
ἥτις[7] τὸν αὑτῆς αὐτάδελφον ἐν φοναῖς[8]
πεπτῶτ' ἄθαπτον, μήθ'[9] ὑπ' ὠμηστῶν κυνῶν

Seyffert χἄτερον καλῶς ἔχον καὶ ἄλλοι ἄλλως.

2) *Λείπει τὸ τί, ὅπερ ἠδύνατο νὰ προστεθῇ. ὡς Ἰλιάδ. Ρ, 19* "ὑπερβιον εὐχετάασθαι„ *Πλάτ. ἐν Σοφιστ. 237 C* "χαλεπὸν ἦρου, καί, σχεδὸν εἰπεῖν, οἵῳ γε ἐμοὶ παντάπασιν ἄπορον„ *Οἰδίπ. τύρανν. 515*

1) *Ὁ Αἵμων ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, δηλ. ὡς υἱὸς τοῦ τυράννου εἶναι τοιοῦτος, ὥστε δύναται νὰ σκοπῇ πάντα πρὸ τοῦ πατρός.*

2) *Τὸ τίς ἐνίοτε τίθεται δίς, ἐν ᾧ ἦρκει ἅπαξ, ὡς ἐν Τραχιν. 944* "ὥστ' εἴ τις δύο ἢ καὶ πλείους τις ἡμέρας λογίζεται„ *Εὐριπιδ. Ἀνδρομάχ. 733* "ἔστι γάρ τις οὐ πρόσω Σπάρτης πόλις τις„.

3) *Ὑσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λέγοντι τοιαῦτα. Κατὰ τὸν* Wecklein *ἡ δοτικὴ δηλοῖ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐγείρεται ὁ φόβος, ὡς ἐν στίχ. 39* "ταῖς σαῖς ἀπειλαῖς, αἷς ἐχειμάσθην τότε„. *Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ κ. Σεμιτέλος γράφει, λόγους τοιούτους, οἷς σὺ μὴ τέρψει, λακεῖν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·* "Τὸ σὸν ὄμμα, φησί, τοιοῦτόν ἐστιν, ὥστε μηδένα τῶν πολιτῶν ἀντικρύ σου λέγειν τοιαῦτα, οἷς σὺ μὴ τέρψῃ· ἐμοὶ δὲ πάρεστιν ἀκούειν τῶν λάθρα κατὰ σοῦ λεγομένων„.

4) *Ὁ υἱὸς τοῦ τυράννου δὲν εἶναι περιφανής, ὡς αὐτὸς ὁ τύραννος, καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει πολλά, ἅπερ ἐκεῖνος δὲν δύναται. Ὥστε ἡ λέξις σκότος ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ μεταφορικῶς, δηλ. ἐν τῇ ἀφανείᾳ.*

5) *Τῶν δύο τούτων αἰτιατικῶν ἡ μὲν πρώτη εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸν αἴτιον, ἡ δὲ δευτέρα σύστοιχος. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ* "Διὰ τούτων ὑπεραπολογεῖται τῆς κόρης, ὑπερευπρεπῶς τῇ πόλει προσιθεὶς τὸν λόγον„.

6) *Τὸ ἀναξιωτάτη μετὰ τοῦ εὐκλεεστάτων ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ κάκιστα.*

7) *Αἰτιολογεῖ τὸ ἀπ' ἔργων εὐκλεεστάτων.*

8) *Εἶναι παράφρασις ἀντὶ πεφονευμένον, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Κ, 521* "ἀσπαίρειν ἐν ἀρχαλέῃσι φονῇσιν„. *Πίνδ. ἐν Πυθ. 11, 37* "θῆκεν Αἴγισθον ἐν φοναῖς„.

9) *Τὸν λόγον περιεμένομεν οὐ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶασ' ὀλέσθαι, μήθ' ὑπ' οἰωνῶν τινος·
οὐχ ἥδε χρυσῆς[1] ἀξία τιμῆς[2] λαχεῖν;
τοιάδ' ἐρεμνὴ[3] σῖγ' ἐπέρχεται[4] φάτις. 700
ἐμοὶ δὲ σοῦ πράσσοντος[5] εὐτυχῶς, πάτερ,
οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα τιμιώτερον.
τί γὰρ πατρὸς θάλλοντος εὐκλείας[6] τέκνοις
ἄγαλμα μεῖζον, ἢ τί πρὸς παίδων[7] πατρί;
μὴ νῦν[8] ἓν ἦθος μοῦνον[9] ἐν σαυτῷ φόρει, 705

τωσί· ἤτις οὐκ εἴασεν ὀλέσθαι ἄθαπτον οὔτε — οὔτε, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ οὔτε ἔθηκε τὸ μήτε, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτητ. 255 καὶ 715· διότι δηλοῖ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι διὰ τούτου ἠτιολόγουν τὸ ὡς φθίνει, δηλ. εἶναι γνώμη τῶν λεγόντων. Ὁ Σχολιαστὴς θέλει νὰ διορθώσῃ εἰς λύκων ἔχων, ὡς φαίνεται, ὑπ' ὄψει τὸν Αἰσχύλ. 1022, 1028 καὶ 1043 "τούτου δὲ σάρκας οὐδὲ κοιλογάστορες λύκοι σπάσονται„. Ἀλλ' ὁ ὁμηρικώτατος Σοφοκλῆς ἔγραψε κατὰ τὸν ποιητὴν λέγοντα Ἰλιάδ. Χ, 67 "αὐτὸν δ' ἂν πύματόν με κύνες πρῴτῃσι θύρῃσιν ὠμησταὶ ἐρύουσιν„.

[1]) Λέγει οὕτως. ὡσεὶ ἦν ὁ λόγος περὶ χρυσοῦ τιμητικοῦ στεφάνου. Οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ ἐπίθετον χρυσοῦς ἐπὶ παντὸς λαμπροῦ καὶ ἐντίμου, Οἰδίπ. τύραν. 158.

[2]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λαχεῖν καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀξία, ὡς ἐν Αἴαντ. 924 "ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν„ Ἡλέκτρ. 364 "τῆς σῆς δ' οὐκ ἐρῶ τιμῆς τυχεῖν„.

[3]) Ἡ λέξις συγγενὴς πρὸς τὸ ἔρεβος οὖσα σημαίνει φήμην σκοτεινὴν καὶ ἀβέβαιον, ἧς τὸν αἴτιον δὲν δύναταί τις νὰ δείξῃ.

[4]) Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ πόλιν ἢ δῆμον, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. 3, 89 "ἡ θάλασσα ἐπανελθοῦσα ἀπὸ τῆς τότε οὔσης γῆς καὶ κυματωθεῖσα ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος„ Ἡρόδτ. 2, 19 "ἐπέρχεται ὁ Νεῖλος τὸ Δέλτα„.

[5]) Ἡ μετοχὴ ληπτέα ὑποθετικῶς, δηλ. ἐὰν εὐτυχῇς.

[6]) Εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως εἰς τὸ μεῖζον ἄγαλμα, δηλ. ἢ ἡ εὔκλεια πατρὸς θάλλοντος. Ὁ Johnson εἰκάζει, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ ἦτο εὐκλείᾳ, ὅπερ δὲν φαίνεται ἀπίθανον· διότι καὶ μετ' ὀλίγον λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 1164 "θάλλων εὐγενεῖ τέκνων σπορᾷ„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱππ. 422 "ἐλεύθεροι παρρησίᾳ θάλλοντες.„ Τὸ δὲ ἄγαλμα εὐκλείας ἐγένετο κατὰ τὸ στέφανος εὐκλείας ἐν Αἴαντ. 465 "ὧν αὐτὸς ἔσχε στέφανον εὐκλείας μέγαν;„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτ. 315 "πόλει παρόν σοι στέφανον εὐκλείας λαβεῖν„.

[7]) Ἢ τί ἄγαλμα μεῖζον πατρὶ πρὸς παίδων, δηλ. ἂν οἱ παῖδες θάλλωσιν; Ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς σημαίνει τὸ ἐκ μέρους.

[8]) Ἐνίοτε οἱ ποιηταὶ μεταχειρίζονται τὸ νῦν ἀντὶ τοῦ νύν, ὡς τὸ ἄρα ἀντὶ τοῦ ἆρα, ὡς ἐν Αἴαντ. 1129 "μὴ νῦν ἀτίμα θεούς, θεοῖς σεσωσμένος„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς[1] φῂς σύ, κοὐδὲν ἄλλο, τοῦτ' ὀρθῶς ἔχειν.
ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος[2] δοκεῖ,
ἢ γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
οὗτοι[3] διαπτυχθέντες[4] ὤφθησαν[5] κενοί.
ἀλλ' ἄνδρα, κεἴ τις[6] ἢ σοφός, τὸ μανθάνειν[7] 710

[1]) *Ἐννοεῖ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην, ἥτις συνήθως καταλαμβάνει τοὺς γέροντας.*

[2]) *Ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ τοῦτο, ἤρμοζε μᾶλλον νὰ τεθῇ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς συντάξεως ἀπαντᾷ πολλαχοῦ, ὡς Ἰλιάδ. Ξ, 44 "μὴ δή μοι τελέσῃ ἔπος ὄβριμος Ἕκτωρ, ὥς ποτ' ἐπηπείλησεν„ Οἰδίπ. τύραν. 1124 "καὶ σοὶ θεοὶ πόροιεν ὡς ἐγὼ θέλω, αὐτῷ τε καὶ γῇ τῇδε„.*

[3]) *Ἡ γνώμη ἐλήφθη ἐκ τοῦ Θεόγνιδος λέγοντος ἐν στίχ. 655 "ὅστις τοι δοκέει τὸν πλησίον ἴδμεναι οὐδέν, ἀλλ' αὐτὸς μοῦνος ποικίλα δήνε' ἔχειν, κεῖνος γ' ἄφρων ἐστί, νόου βεβλαμμένος ἐσθλοῦ· ἴσως γὰρ πάντες ποικίλ' ἐπιστάμεθα„. Ὁ Αἵμων πειρᾶται διὰ τοιούτων γνωμῶν νὰ περιβάλῃ τὸν λόγον κῦρος, ὃ δὲν παρέχει αὐτῷ ἡ ἡλικία.*

[4]) *Ἐπειδὴ τὸ ὅστις εἶναι περιληπτικόν, οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον, ὅτι ἕπεται πληθυντικὸς ἀριθμός, Ὀδυσσ. Φ, 203 "οἵνός σε τρώει μελιηδής, ὅστε καὶ ἄλλους βλάπτει, ὅς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ„ Εὐριπίδ. Ἡλέκτρ. 939 "κἀκείνους στυγῶ τοὺς παῖδας, ὅστις τοῦ μὲν ἄρσενος πατρὸς οὐκ ὠνόμασται„.*

[5]) *Τὸ διαπτύσσειν κυριολεκτικῶς σημαίνει διανοίγειν, διαπλόνειν· ἡ μεταφορὰ εἶναι ἐκ τῶν καρύων καὶ τῶν τοιούτων, ἅπερ, καίπερ καλὴν ὄψιν ἔχοντα, ἐσωτερικῶς ὅμως εἶναι κενά. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν πολλοῖς ἀνοήτοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἔχουσι μὲν μεγάλην οἴησιν, ὅμως εἰς ἀκριβεστέρας ἐξηγήσεις ὑποβαλλόμενοι ἐλέγχονται κοῦφοι. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ', Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 984 "τὸ πρᾶγμ' ἔχον καλοὺς λόγους εἴ τις διαπτύξειεν, οὐ καλὸν τόδε„*

[6]) *Εἶναι ἐμπειρικὸς ἀόριστος· διαφέρει δὲ τοῦ ἐνεστῶτος τοῦ δηλοῦντος τὸ συνήθως γινόμενον, καθ' ὅσον τὸ λεγόμενον ἐκ τῆς πείρας ληφθὲν ἀνυψώθη εἰς γνώμην.*

[7]) *Τὸ εἶ φέρεται παρὰ τὸν κανόνα εἰς ὑποτακτικήν. Ὁ Θωμᾶς Μάγιστρος οὐχὶ ὀρθῶς ἐπειρᾶτο νὰ ἀποδώσῃ τὴν αἰτίαν εἰς τὸ μέτρον λέγων ἐν σελ. 267 "εἶ δὲ Σοφοκλῆς λέγει ἐν Ἀντιγόνῃ, κεἴ τις ἦ σοφός, ἠνάγκασται διὰ τὸ μέτρον„. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα, ἐν οἷς τὸ εἶ συντάσσεται ὑποτακτικῇ, ὡς ἐν Αἴαντ. 520 "ἀνδρί τοι χρεὼν μνήμην προσεῖναι, τερπνὸν εἴ τί που πάθῃ„. Οἰδίπ. τύραν. 198 "τέλει γὰρ εἴ τι νὺξ ἀφῇ„ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 500 "τοῖς τεκοῦσι γὰρ οὐδ' εἰ πονῇ τις, δεῖ πόνου μνήμην ἔχειν„.*

[7]) *Ἡ ὁμαλὴ τάξις τῶν λέξεων εἶναι· οὐδὲν αἰσχρόν ἐστι τὸ ἄνδρα μανθάνειν πολλά. Τὸ ἀπαρέμφατον δέχεται τὸ ἄρθρον, ὅταν ἦναι ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ λείπῃ, Πλάτ. ἐν Συμποσ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόλλ' αἰσχρὸν οὐδὲν καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν[1].
ὁρᾷς[2] *παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα*
δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται·
τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν'[3] *ἀπόλλυται.*
αὕτως δὲ ναὸς[4] *ὅστις ἐγκρατῆ πόδα*
τείνας ὑπείκει μηδέν, ὑπτίοις κάτω
στρέψας[5] *τὸ λοιπὸν*[6] *σέλμασιν ναυτίλλεται*[7].
ἀλλ' εἶκε θυμοῦ[8] *καὶ μετάστασιν δίδου.*

190 *Β* "*Περὶ ἐκείνων λέγεται τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐπιχειρεῖν ποιεῖν*„ *Ξενοφ. Ἀπολογ. Σωκρ.* 13 "*τὸ προσιδέσθαι τὸν θεὸν τὸ μέλλον πάντες λέγουσι*„ *Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸ πολυθρύλητον τοῦ Σόλωνος· γηράσκω δ' ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος.*

1) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Μὴ αὐθάδη εἶναι ἀντιτείνοντα τοῖς συμβουλεύουσιν*„. *Ἀναγινώσκομεν παρὰ* Bekker Anecd *σελ.* 336 "*Ἄγαν τείνειν, ἀντιτείνειν καὶ ἀντιπράττειν καὶ μὴ εἴκειν κατὰ μηδένα τρόπον, αὐθαδιζόμενον*„. *Ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτως, ὡσεὶ προηγεῖτο τὸ ἐπίθετον καλόν.*

2) *Ὁμοίαν ἔννοιαν κατ' ἄλλον τρόπον αὐτὸς ὁ Κρέων ἐδήλωσεν ἐν στίχ.* 473 "*ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκλήρ' ἄγαν φρονήματα πίπτειν μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον σίδηρον, ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ, θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις*„.

3) *Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει αὐτορριζα, ὁμοῦ μὲ τὰς ῥίζας.*

4) *Ἡ τάξις τῶν λέξεων εἶναι· ὅστις πόδα ναὸς ἐγκρατῆ τείνει, μηδὲν ὑπείκων. Τὸ ἐγκρατῆ ληπτέον κατηγορηματικῶς, δηλ. τείνας τὸν πόδα, ὥστε εἶναι ἐγκρατῆ. Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Ἱππ.* 436 *λέγει·* "*πόδας δὲ καλοῦσιν οἱ ναῦται τοὺς παρ' ἑκάτερα τὰ μέρη κάλως ἐκδεδεμένους τῆς ὀθόνης*„ *Εὐριπίδ. Ὀρέστ.* 706 "*καὶ ναῦς γὰρ ἐνταθεῖσα πρὸς βίαν ποδὶ ἔβαψεν, ἔστη δ' αὖθις, ἣν χαλᾷ πόδα*„.

5) *Ἐκ τῆς προηγηθείσης γενικῆς ναὸς ἐξάγομεν τὸ ἀντικείμενον, τὴν ναῦν.*

6) *Κατὰ τὸν λοιπὸν χρόνον.*

7) *Τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 310 "*ἴν', εἰδότες τὸ κέρδος ἔνθεν οἰστέον, τὸ λοιπὸν ἁρπάζητε*„ *δηλ. ἀφ' οὗ πρῶτον θάνητε καὶ ἐν Αἴαντ.* 100 "*θανόντες ἤδη τἄμ' ἀφαιρεῖσθων ὅπλα*„. *Ἐν ἄλλαις λέξεσι θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι καταποντίζεται.*

8) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται θυμῷ ἢ θυμοῦ. Ἀλλ' ὁ μὲν* Martin *γράφει μύθῳ, ὃ πολλοὶ ἄλλοι δέχονται, Ὁ δὲ* Meineke *παρατηρεῖ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Αἵμων ἀποδίδει βάρος εἰς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ, ἠδύνατο νὰ γραφῇ δήμῳ, ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ διατηρήσῃ τὴν δοτικὴν θυμῷ. Ὁ* Boeckh, *ὡς πάντοτε, εἶναι συντηρητικὸς ὑποστηρίζων*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γνώμη γὰρ εἴ τις κἀπ' ἐμοῦ[1] νεωτέρου
πρόσεστι, φήμ' ἔγωγε πρεσβεύειν[2] πολὺ 720
φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης[3] πλέων·
εἰ δ' οὖν[4], φιλεῖ γὰρ[5] τοῦτο μὴ ταὐτῇ[6] ῥέπειν,
καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν[7].

τὴν ἀρχαίαν γραφήν, ἥτις δὲν εἶναι κακή· διότι ὁ υἱὸς πειρᾶται νὰ ἐξαγάγῃ τὸν πατέρα ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Τὸ δὲ εἴκειν συντάσσεται γενικῇ, ὡς καὶ τὸ μεθίεσθαι, Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 404 "ὡς τῆσδ' ἑκοῦσα παιδὸς οὐ μεθήσομαι„ Ἡρόδοτ. IX, 33 "Σπαρτιῆται δέ, πρῶτα μὲν ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποίευν καὶ μετίεσαν τῆς χρησμοσύνης τὸ παράπαν, Ἰλιάδ. Ε, 348 "εἶκε, Διὸς θύγατερ, πολέμου καὶ δηϊοτῆτος„. Κατὰ τὸν Boeckh εἶναι μεγάλη λεπτότης, ὅτι ὁ Αἵμων λέγει ὅλως ἀορίστως μετάστασιν δίδου, δὸς μεταβολήν· ἀλλὰ δὲν ὁρίζει ποία εἶναι ἡ μεταβολή. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Δημοσθέν. ἐν Ὀλυνθιακ. Ι, 21 "Πολλὴν δὴ τὴν μετάστασιν καὶ μεγάλην δεικτέον τὴν μεταβολήν„.

[1]) Τοῦτο λέγει χάριν μετριοφροσύνης.

[2]) Πρεσβεύειν κυριολεκτικῶς σημαίνει εἶναι πρεσβύτερον, περιπίπτει δὲ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ εἶναι ὑπέροχον ἢ ὑπερέχειν, ὡς Πλάτ. ἐν Νόμ. VI, 752 Ε "πρεσβεύειν τῶν ἄλλων πόλεων„ Ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν Ἡσίοδον λέγοντα ἐν Ἔργ. 291· "Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ, φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω· ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται· ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρηΐος ἀνὴρ„ Ἡρόδοτ. VII, 16, 1 "ἴσον ἐκεῖνο, ὦ βασιλεῦ, παρ' ἐμοὶ κέκριται φρονεῖν τι εὖ καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ πείθεσθαι„.

[3]) Ὁ Wunder γράφει ἐν μιᾷ λέξει παντεπιστήμης, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· διότι ἔχομεν ἀνάλογα ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 301 "ὁ πάντ' ἄναλκις οὗτος, ἡ πᾶσα βλάβη„ Οἰδίπ. τύραννν. 1197 "ὅστις καθ' ὑπερβολὰν τοξεύσας ἐκράτησε τοῦ πάντ' εὐδαίμονος ὄλβου„, δηλ. τὸ οὐδέτερον πάντα κεῖται ἐπιρρηματικῶς.

[4]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, εἰ δὲ μή τις ἔστιν ἐπιστήμης πλέως, ὅπερ παρέλειψε χάριν εὐφημισμοῦ, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππ. 507 "εἴ τι δοκεῖ σοι, χρῆν μὲν οὔ σ' ἁμαρτάνειν· εἰ δ' οὖν, πιθοῦ μοι· δεύτερα γὰρ ἡ χάρις„.

[5]) Ἡ διὰ τοῦ γὰρ πρόταοις κεῖται παρενθετικῶς.

[6]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἄλλῃ ῥέπειν. Ὁ Αἵμων λέγει μετὰ μεγάλης λεπτότητος.

[7]) Ἡ ὁμαλὴ θέσις τῶν λέξεων εἶναι· καλὸν καὶ τὸ τῶν εὖ λεγόντων μανθάνειν. Τὸ μανθάνειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατὰ τὸ ἀκούειν, ὡς ἐν στίχ. 1031 "τὸ μανθάνειν δ' ἥδιστον εὖ λέγοντος εἰ κέρδος λέγοι„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ἄναξ, σέ τ' εἰκός, εἴ τι καίριον[1] *λέγει*[2],
μαθεῖν, σέ τ' αὖ τοῦδ'· εὖ γὰρ εἴρηται διπλῆ. 725

ΚΡΕΩΝ.

Οἱ τηλικοίδε[3] *καὶ*[4] *διδαξόμεσθα*[5] *δὴ*
φρονεῖν ὑπ' ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;

ΑΙΜΩΝ.

Μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον[6]*· εἰ δ' ἐγὼ νέος,*
οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον ἢ τἄργα σκοπεῖν[7].

ΚΡΕΩΝ.

Ἔργον[7] *γάρ ἐστι τοὺς ἀκοσμοῦντας*[9] *σέβειν;* 730

ΑΙΜΩΝ.

Οὐδ'[10] *ἂν κελεύσαιμ' εὐσεβεῖν ἐς τοὺς κακούς.*

[1]) *Καίριον ὀνομάζεται τὸ ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ ἢ ἐν προσήκοντι τόπῳ γινόμενον. Λέγομεν καίριον τραῦμα καὶ καιρία πληγή, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. V, 4, 5 "παίει αὐτόν, καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει„.*

[2]) *Ὁ Αἵμων δηλαδή. Ὁ χορὸς σχεδὸν πανταχοῦ διατηρεῖ ἐπιφυλακτικὴν θέσιν.*

[3]) *Οἱ οὕτω προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν. Ἐν τῷ θεάτρῳ ὁ ὑποκριτὴς διά τινος σχήματος ἐδήλωσε τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἡλικιῶν. Ἡ ἀντωνυμία ἐνταῦθα ἐτέθη ἐπὶ ἡλικίας, σημαίνει δὲ καὶ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρόν.*

[4]) *Τὸ καὶ ἐν ἐρωτήσεσιν ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν διὰ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς μετ' ὀλίγον 764 "ἄμφω γὰρ αὐτὰ καὶ κατακτεῖναι νοεῖς;„ ἐν Αἴαντ. 1325 "ἦ ταῦτα δή με καὶ βεβούλευνται ποιεῖν;„*

[5]) *Ὁ μέσος μέλλων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πολλάκις ἔχει παθητικὴν σημασίαν. Καὶ θὰ διδαχθῶμεν ἡμεῖς οἱ τόσον γέροντες ἀπὸ τόσον νέον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ γείνῃ τὸ ἐναντίον;*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Μηδὲν διδάσκου, ὃ μὴ δίκαιόν ἐστί σοι μανθάνειν„.*

[7]) *Ὁ Μένανδρος λέγει 610 "μὴ τοῦτο βλέψῃς, εἰ νεώτερος λέγω, ἀλλ' εἰ φρονούντων τοὺς λόγους ἀνδρῶν ἐρῶ„.*

[8]) *Μετὰ πικρίας ὁ Κρέων ἀμφισβητεῖ τὸ ὄνομα καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπαναλαμβάνει αὐτό· τὸ νὰ τιμᾷ τις τοὺς ἀκοσμοῦντας δὲν εἶναι ἔργον, ἀλλὰ κακούργημα.*

[9]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀπειθοῦντας καὶ ἄκοσμα διαπραττομένους„. Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην.*

[10]) *Οὐ μόνον ἐγὼ δὲν σέβομαι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Οὐχ ἥδε' γὰρ τοιᾶδ' ἐπείληπται νόσῳ[2]*;*

ΑΙΜΩΝ.

Οὔ φησι Θήβης τῆσδ' ὁμόπτολις[2] *λεώς.*

ΚΡΕΩΝ.

Πόλις χὰρ ἡμῖν[3]*, ἀμὲ χρὴ τάσσειν, ἐρεῖ;*

ΑΙΜΩΝ.

Ὁρᾷς τόδ' ὡς εἰρηκας ὡς ἄγαν νέος[4]*;* 735

ΚΡΕΩΝ

Ἄλλῳ[5] *γὰρ ἢ μοὶ χρή με τῆσδ' ἄρχειν χθονός;*

τοὺς κακούς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον παροτρύνω νὰ σέβηται αὐτούς. Ἀλλὰ πρέπει νὰ εὑρεθῶσιν αὐτοὶ οἱ κακοί. Διότι ἡ Ἀντιγόνη βεβαίως δὲν εἶναι·

[1]) Κατὰ τὸν Nauck ἡ ἀντωνυμία κεῖται εἰρωνικῶς· τὸ πρόσωπον τοῦτο, ὅπερ ἄρχει σου. Νόσον ὁ Κρέων ὀνομάζει τὸ εὐσεβεῖν εἰς τοὺς κακούς, ὡς ἐν στίχ. 1052 "ταύτης σὺ μέντοι τῆς νόσου (τοῦ μὴ φρονεῖν) πλήρης ἔφυς„.

[2]) Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ στίχ. 7 "πανδήμῳ πόλει„ καὶ ἐν Αἴαντ. 844 "πανδήμου στρατοῦ„. Ὁ Αἵμων ἐπικαλεῖται τὴν δημοσίαν γνώμην, εἰς ἣν ἀποδίδει σπουδαιότητα, ἐν ᾧ ὁ Κρέων καταφρονεῖ ταύτης. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐκ ἐγὼ ταῦτα λέγω, ἀλλὰ πάντες οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες. Χαριέντως δὲ τὴν δίαιταν προσάπτει τῇ πόλει, τῷ μὴ δοκεῖν βούλεσθαι ἀνατρέπειν τὰ τῷ πατρὶ βεβουλευμένα„.

[3]) Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ κατά τινας χάριν μεγαλοπρεπείας. Ὅρα, ὅτι ἐναλλάσσει τὸν ἀριθμόν, ὡς ἐν Φιλοκτ. 1218 "ἐγὼ στείχων ἂν ἦν σοι τῆς ἐμῆς, εἰ μὴ. . . . ἐλεύσσομεν„ καὶ 1393 "εἰ σέ γ' ἐν λόγοις πείσειν δυνησόμεσθα μηδέν, ὧν λέγω;„ καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 762 "τοῖς ἰδοῦσιν, οἷπερ εἴδομεν, μέγιστα πάντων, ὧν ὅπωπ' ἐγώ, κακῶν„.

[4]) Βλέπεις, ὅτι εἶπες τοῦτο, ὡς νὰ ἦσο πολὺ νέος; Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὑπαινίσσεται τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος ἐν στίχ. 727. Κατὰ τὸν Bellermann ὁ Αἵμων εἶπε μόνον, ὅτι ὁ λαὸς τῶν Θηβῶν ἔχει ἄλλην γνώμην. Τοῦτο εἶναι μὲν παραίνεσις, ὅπως λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ, οὐδόλως ὅμως εἶναι ἀξίωσις, ὅπως ὁ λαὸς διατάσσῃ, τίνας διατάξεις μέλλει νὰ λαμβάνῃ ὁ ἄρχων. Λοιπὸν τὴν ὑπερβολικὴν φράσιν τοῦ Κρέοντος ἐχαρακτήρισεν ὡς ἄγαν νεανικήν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι οὐχὶ διὰ τὴν ὑπερβολήν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλαζονικὴν καταφρόνησιν, ἣν ὁ Κρέων ἔδειξε πρὸς τὴν δημοσίαν γνώμην, ἐχαρακτήρισε τοῦτον ὡς ἄγαν νέον.

[5]) Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ἡ δοτικὴ δηλοῖ πρὸς τὸ συμφέρον ἄλλου„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΜΩΝ.

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός[1].

ΚΡΕΩΝ.

Οὐ τοῦ κρατοῦντος[2] *ἡ πόλις νομίζεται ;*

ΑΙΜΩΝ.

Καλῶς[3] *ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.*

ΚΡΕΩΝ.

Οὗτ', ὡς ἔοικε, τῇ γυναικὶ συμμαχεῖ. 740

ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Bellermann ὅτι ὁ Κρέων ἦτο μὲν τυραννικός, ἀλλὰ δὲν κατείχετο ὑπὸ ταπεινῆς φιλοκερδείας. Βεβαίως δυσκολία τις εἶναι, ὅτι ἀντὶ αἰτιατικῆς, ἣν ἀπαιτεῖ τὸ χρή, ἔχομεν δοτικήν, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα χωρία, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 1317 "τοῖσι δ' ἐνδίκοις ἱερὰ καθίζειν, ὅστις ἡδικεῖτ', ἐχρῆν„ καὶ παρὰ Λουκιαν. τόμ. 1, σελ. 798 "χρὴ γάρ, οἶμαι, σοι τῷ πρώτῳ χρηστῷ καὶ ἀξίῳ ἐντυχόντι ἀποφέρεσθαι„. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἀντὶ τοῦ χρὴ ἔγραψε Ἔχρη (δηλ. γ' ἐνικ. πρόσωπον τοῦ χράω) = ἐδίδου χρήσασθαι. Ἐξυπακούει δὲ ὑποκείμενον τὸ πόλις καὶ τὸ ἄρχειν τρέπει εἰς ἀρχήν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις εἶναι ἀτυχής· διότι ἐνταῦθα, ἔνθα ὁ Κρέων καταφονεῖ τῆς πόλεως, δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι αὕτη ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Πρὸς δὲ τὸ ἄλλῳ ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοστον, ἀφ' οὗ πρόκειται περὶ αὐτῆς τῆς δούσης πόλεως.

[1]) Δὲν ὑπάρχει πόλις, ἥτις νὰ ἀνήκῃ εἰς ἕνα μόνον ἄνθρωπον. Ἡ δημοκρατικὴ αὕτη φράσις λίαν ἤρεσκεν εἰς τὸν ἀείμνηστον Βοίκχιον, ὅστις, καίπερ γέρων, ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ δι' ἠχηρᾶς φωνῆς καὶ ζωηρῶν ὀφθαλμῶν ἀπήγγελλε τὸν στίχον τοῦ δημοκρατικοῦ ποιητοῦ ἀντιπαραβάλλων πρὸς τὴν ῥῆσιν τοῦ 14ου Λουδοβίκου l'état c' est moi.

[2]) Χάριν εὐκολίας λέγεται, ὅτι ἐξαρτᾶται ἔκ τινος παραλειφθέντος οὐσιαστικοῦ, οἷον κτῆμα, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 38 "τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος; τοῦ θεῶν νομίζεται ;„

[3]) Τοῦτο εἶπεν εἰρωνικῶς ὁ Αἵμων. Τὸ ἐρήμης κεῖται κατηγορηματικῶς· Ἐν δὲ τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ 56 λέγεται "ὡς οὐδέν ἐστιν οὔτε πύργος οὔτε ναῦς ἔρημος ἀνδρῶν μὴ ξυνοικούντων ἔσω„. Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 825 "αἱ γὰρ πόλεις εἷσ' ἄνδρες, οὐκ ἐρημία„. Βασιλεὺς ἄνευ λαοῦ εἶναι παπᾶς χωρὶς χωρίό.

[1]) Ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἔσκωψε τὸν πατέρα, οὗτος ἐξ ὀργῆς δὲν ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς αὐτόν, ἀλλ' εἰς τοὺς παρεστῶτας, ὡς συνήθως ποιοῦσιν οἱ ὀργιζόμενοι. Ὁ Κρέων ἀποδίδωσι τὴν εἰρωνείαν τῷ υἱῷ, διότι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΜΩΝ.

Εἴπερ γυνὴ σύ[1]· σοῦ γὰρ οὕνεκα προκήδομαι.

ΚΡΕΩΝ.

Ὦ παγκάκιστε, διὰ δίκης ἰὼν πατρί;[2]

ΑΙΜΩΝ.

Οὐ γὰρ δίκαιά[3] σ' ἐξαμαρτάνονθ' ὁρῶ.

ΚΡΕΩΝ.

Ἁμαρτάνω[4] γὰρ τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων;

ΑΙΜΩΝ.

Οὐ γὰρ[5] σέβεις, τιμάς γε τὰς θεῶν πατῶν. 74

ΚΡΕΩΝ

Ὦ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον[6].

ΑΙΜΩΝ.

Οὔ τἂν ἕλοις ἥσσω γε[7] τῶν αἰσχρῶν ἐμέ.

εἰκονίζει τοῦτον ὡς σύμμαχον οὐχὶ ἀνδρῶν, ἀλλὰ γυναικός.

1) Ἐξυπακούεται τὸ τυγχάνεις ὤν. Ἡ εἰρωνεία κατέληξεν, ὡς συνήθως, εἰς ὕβριν· διότι προβὰς λέγει τὸν πατέρα γυναῖκα καὶ ἑαυτὸν ταύτης κηδεμόνα.

2) Φροντίζεις περὶ ἐμοῦ, ἐν ᾧ δικάζεσαι πρὸς τὸν πατέρα σου; τὸ δ ι ὰ δ ί κ η ς ἰ έ ν α ι εἶναι φράσις, ἥτις παρὰ Θουκυδίδῃ VI, 60 εἶναι "διὰ δίκης ἐλθεῖν". Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι διὰ φιλίας, δι' ἔχθρας διὰ πολέμου ἰέναι τινί.

3) Εἶπεν οὕτως, ὡσεὶ εἴπετο ἡ μετοχὴ οὐχὶ ἐ ξ α μ α ρ τ ά ν ο ν τ α, ἀλλὰ π ο ι ο ῦ ν τ α· ἠθέλησεν ὅμως νὰ μεταχειρισθῇ λέξιν ἔχουσαν βαρυτέραν σημασίαν. Εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος.

4) Ὁ Κρέων μετὰ πικρίας ἀμφισβητεῖ τὸ ἁμαρτάνειν, ὅπερ μετεχειρίσθη ὁ Αἵμων.

5) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· ἁμαρτάνεις βεβαίως. Ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος περὶ εὐσεβείας, ἀφ' οὗ καταπατεῖς τὰ νόμιμα τῶν θεῶν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἡττηθὲν ὑπὸ γυναικός".

7) Ἴσως εἶμαι κατώτερος γυναικός, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν δύνασαι νὰ μὲ ἐλέγξῃς ὡς ἡττηθέντα ὑπὸ κακῶν πράξεων, δηλ. τῆς ἐκθέσεως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ·

Ὁ γοῦν λόγος σοι πᾶς ὑπὲρ κείνης[1] *ὅδε.*

ΑΙΜΩΝ.

Καὶ σοῦ[2] *γε κἀμοῦ καὶ θεῶν τῶν ⟨νερτέρων.*

ΚΡΕΩΝ

Ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ'[3] *ὡς ἔτι ζῶσαν*[4] *γαμεῖς.* 750

ΑΙΜΩΝ.

Ἥδ' οὖν θανεῖται, καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινα[5].

ΚΡΕΩΝ.

Ἦ κἀπαπειλᾶν[6] *ὧδ' ἐπεξέρχει θρασύς;*

ΑΙΜΩΝ.

Τίς δ' ἔστ' ἀπειλὴ πρὸς κενὰς γνώμας λέγειν;[7]

τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους. Ὁ γὲ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τὴν λέξιν αἰσχρῶν, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ. 1188 "καὶ μὴν ὁρᾷς γε παῦρα τῶν ἐμῶν κακῶν„.

1) Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κρέοντος ὁ ἐκείνην ὑπερασπίζων τὰ αἰσχρὰ ὑπερασπίζει.

2) Εὐφυῶς ὁ Αἵμων αἴρει τὸ αἰσχρὸν λέγων, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ Κρέοντος.

3) Ἡ ὁμαλὴ τάξις τῶν λέξεων εἶναι· οὐκ ἔστιν ὡς ἔτι ποτὲ γαμεῖς ταύτην ζῶσαν.

4) Ὑπολανθάνει ἡ πικρὰ ἔννοια, ὅτι θανοῦσαν δύνασαι νὰ νυμφευθῇς.

5) Ὁ Αἵμων λέγει μὲν ἀσαφῶς, ἀλλ' ἐννοεῖ ἑαυτόν. Ἐπειδὴ ὁ Κρέων ἠπείλησε θάνατον τῆς Ἀντιγόνης, ὁ μνηστὴρ ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν θέλει ἐπιζήσει· Ὁ Κρέων ὅμως μηδόλως τοῦτο ἐννοήσας νομίζει, ὅτι ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ υἱοῦ.

6) Ὁ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, δηλ. ἡ θρασύτης σου μέχρις ἀπειλῶν φθάνει;

7) Κατὰ μὲν τὸν Dindorf σημαίνει· Δὲν ἀπειλῶ, ἀλλὰ τὴν κακὴν γνώμην, ὑφ' ἧς κατέχεσαι, καταπολεμῶ· κατὰ δὲ τὸν Bellermann· ὅ,τι λέγω, δὲν εἶναι ἀπειλαί, ἀλλὰ παραστάσεις κατὰ τῆς ἀφροσύνης. Τοιαύτη ἔννοια ἐξάγεται ἐκ τῆς συντάξεως· τὸ λέγειν πρὸς κενὰς γνώμας τίς ἀπειλή ἐστιν (= οὐδεμία). Καὶ ὅμως ὁ Αἵμων ἠπείλησεν οὐχὶ βεβαίως, ὅτι θέλει φονεύσει τὸν Κρέοντα, ἀλλ' ὅτι θέλει αὐτοκτονήσει. Διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι πιθανώτερον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Κλαίων[1] *φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς*[2] *κενός.*

ΑΙΜΩΝ.

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ'[3]*, εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν.* 755

ΚΡΕΩΝ.

Γυναικὸς ὢν δούλευμα[4] *μὴ κώτιλλέ*[5] *με.*

ΑΙΜΩΝ.

Βούλει λέγειν[6] *τι καὶ λέγων μηδὲν κλύειν ;*

ΚΡΕΩΝ.

Ἀληθες[7] *; ἀλλ' οὐ*[8] *τόνδ' Ὄλυμπον, ἴσθ' ὅτι,*

ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "Ποίαν ὠφέλειαν ἔχει ἀπειλὴ πρὸς μωρὸν ἄνθρωπον λεγομένη ;„ Κατὰ ταῦτα ὁ Αἵμων λέγει· ἀπειλῶ μέν, ἀλλ' ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπειλήν. Τοιαύτη ἔννοια μᾶλλον ἁρμόζει εἰς τὸν προηγούμενον λόγον τοῦ Αἵμονος.

[1]) *Τὸ ῥῆμα λέγεται περὶ τούτου, ὅστις μετὰ τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν βλάβην κλαίει, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1152 "*σὺ πρὸς χάριν μὲν οὐκ ἐρεῖς, κλαίων δ' ἐρεῖς„.*

[2]) *Οὐχὶ ἐγώ, ἀλλὰ σὺ αὐτὸς εἶσαι κενὸς φρενῶν.*

[3]) *Ὁ Αἵμων λέγει μὲν μετά τινος εὐλαβείας, ἀλλὰ λίαν πικρῶς.*

[4]) *Οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται τὸ πρᾶγμα ἀντὶ τοῦ προσώπου, Εὐριπίδ. Ὀρέστ.* 924 "*εἰ τἄνδον οἰκουρήμαθ' οἱ λελειμμένοι φθείρουσιν„ *καὶ ἐν Ἀνδρομάχ.* 446 "*Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια„.*

[5]) *Κωτίλλειν σημαίνει μετὰ φλυαρίας κολακεύειν. Ὁ Αἵμων διὰ τῆς προηγουμένης φράσεως ἐκολάκευσέ πως τὸν πατέρα, ὅστις ἀποκρούει τὴν κολακείαν ἀνθρώπου ὄντος δούλου γυναικός. Ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ μεταχειρίζεται τὴν λέξιν καὶ ὁ Θέογνις* 363 "*εὖ κώτιλλε τὸν ἐχθρόν„. *Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Κρέων θέλει νὰ διακόψῃ πάντα λόγον πρὸς τὸν υἱόν.*

[6]) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ ἑπόμενον κλύειν. Ὅστις λέγει, ὀφείλει καὶ νὰ ἀκούῃ.*

[7]) Bekker Anecd. *σελ.* 367, 7 "*ὅταν ἡ πρώτη ὀξύνηται, τάττεται ἐπὶ εἰρωνείας„. Εἶναι ὡς τὸ παρ' ἡμῖν ἀλήθεια ἐπὶ εἰρωνικῆς σημασίας. Παράβαλλ. καὶ Οἰδίπ. τύραννν.* 350.

[8]) *Τὸ ἀρνητικὸν μόριον προσδιορίζει τὸ χαίρων (= κλαίων)· οὐ χαίρων δεννάσεις ἐμὲ ἐπὶ ψόγοισι. Κατὰ τὸν* Kern *τὸ ἐπὶ ψόγοισι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χαίρων ἐπὶ ψόγοισι δεννάσεις[1] ἐμέ.
ἄγετε τὸ μῖσος[2], ὡς κατ' ὄμματ' αὐτίκα
παρόντι θνήσκῃ πλησία[3] τῷ νυμφίῳ.

ΑΙΜΩΝ

Οὐ δῆτ' ἔμοιγε[4], τοῦτο μὴ δόξῃς ποτέ[5],
οὔθ' ἥδ' ὀλεῖται πλησία, σύ τ'[6] οὐδαμὰ
τούμὸν προσόψει κρᾶτ'[7] ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρῶν[8],
ὡς[9] τοῖς θέλουσι τῶν φίλων μαίνῃ ξυνών.

προσδιορίζει τὸ χαίρων. Ἀλλ' ὁ Dobree τὴν ἐπὶ τρέπει εἰς ἔτι, ὅπερ οὐκ εἶναι ἀνάρμοστον ἐνταῦθα. Ὁ Κρέων ἀχθεὶς εἰς τὸ ὑπέρτατον τῆς ὀργῆς τρέπεται εἰς ὅρκον καὶ εἶτα δίδει τὴν φοβερὰν ἐντολὴν περὶ τιμωρίας τῆς Ἀντιγόνης.

1) Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ δέννος, ὕβρις, λοιδορία Ἡρόδοτ. IX, 107 "παρὰ τοῖσι Πέρσῃσι γυναικὸς κακίω ἀκοῦσαι δέννος μέγιστός ἐστι„ ἐν Αἴαντ. 243 λέγει ἡ Τέκμησσα περὶ τοῦ ἤρωος τοῦ δράματος· " κακὰ δεννάζων ῥήμαθ', ἃ δαίμων κοὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν„.

2) Δηλαδὴ τὴν μισητὴν Ἀντιγόνην. Τοῦτο λέγει πρὸς τοὺς κήρυκας, οἵτινες ἦσαν τὰ ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι.

3) Ἐκ μεγάλης ὀργῆς ὁ Κρέων ἐπειράθη διὰ πολλῶν φράσεων, αἵτινες ἦσαν περιττὰι εἰς ἤρεμον λόγον, νὰ καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα φοβερόν. Τοιοῦτοι πλεονασμοὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ὑπάρχουσι πολλοί, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 233 "πάλιν ἔκτοπος αὖθις ἄφορμος ἐμᾶς χθονὸς ἔκθορε„.

4) Ἔθηκε τοῦτο ἐν ἀρχῇ, ὡσεὶ ἀνῆκε καὶ εἰς τὰς δύο ἑπομένας προτάσεις, ἐν ᾧ ἀνήκει μόνον εἰς τὴν πρώτην.

5) Ἡ φράσις αὕτη κεῖται παρενθετικῶς.

6) Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ οὔτε —οὔτε· ἀλλὰ τὸ δεύτερον κῶλον ἐδήλωσε κατ' ἄλλον τρόπον, ὡς παρὰ Θουκυδ. 1, 5 "ὡς οὔτε ὧν πυθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι, οὐκ ὀνειδιζόντων„ καὶ I, 126 "οὔτ' ἐκεῖνος ἔτι κατενόησε, τό τε μαντεῖον οὐκ ἐδήλου„ Εὐριπ. ἐν Ἱππολύτ. 302 "οὔτε γὰρ τότε λόγοις ἐτέγγεθ' ἥδε νῦν τ' οὐ πείθεται„.

7) Τὸ κρᾶτα ἐν τῷ ἑνικῷ ἀριθμῷ εὑρίσκεται μόνον παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Φιλοκτ. 1001, 1457 καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 263.

8) Ὡς ὁ πατὴρ ἐν τῇ ὀργῇ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ἐπεσώρευσε πολλὰς περιττὰς λέξεις, ἵνα ἐντονώτερον δηλώσῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

9) Τὸ ὡς ἔχει τελικὴν σημασίαν· ὡς μαίνῃ ξυνὼν τοῖς θέλουσι τῶν φίλων. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· "Ὡς μαίνῃ, φησί, παρὰ τοῖς φίλοις τοῖς θέλουσιν ὑπομεῖναι τὴν σὴν μανίαν„. Κατ' ἀνάλογον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ἀνήρ, ἄναξ, βέβηκεν ἐξ ὀργῆς[1] *ταχύς·*
νοῦς δ' ἐστὶ τηλικοῦτος[2] *ἀλγήσας βαρύς*[3].

ΚΡΕΩΝ.

Δράτω, φρονείτω[4] *μεῖζον ἢ κατ' ἄνδρ'*[5] *ἰὼν·*
τὰ δ'[6] *οὖν κόρα τάδ' οὐκ ἀπαλλάξει μόρου.*

ΧΟΡΟΣ.

Ἄμφω γὰρ αὐτὰ καὶ κατακτεῖναι νοεῖς; 770

ΚΡΕΩΝ.

Οὐ τήν γε μὴ θιγοῦσαν[7]*· εὖ γὰρ οὖν λέγεις.*

ΧΟΡΟΣ.

Μόρῳ δὲ ποίῳ καί σφε βουλεύει κτανεῖν;

τρόπον μετ' ὀλίγον καταπαύει τὸν λόγον καὶ ὁ Τειρεσίας στίχ. 1087 "ὦ παῖ, σύ δ' ἡμᾶς ἄπαγε πρὸς δόμους, ἵνα τὸν θυμὸν οὗτος ἐς νεωτέρους ἀφῇ„.

1) *Προσδιορίζει τὸ ταχύς. Λίαν δραματικῶς ὁ Αἵμων καταλείπει τὴν σκηνήν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος δὲν ἐπανέρχεται εἰς τὴν σκηνήν, ὁ δὲ ὑποκριτὴς περιβάλλεται τὸ προσωπεῖον τοῦ Ἀγγέλου.*

2) *Νοῦς τηλικοῦτος, ὅταν ἀλγήσῃ, βαρύς ἐστι. Νοῦς τηλικοῦτος ἀντὶ νοῦς τηλικούτου, δηλ. τοιαύτην ἡλικίαν ἔχοντος.*

3) *Τὸ βαρὺς ὁ* Wunder *ἑρμηνεύει· παρ' οὗ πρέπει νὰ φοβῆταί τις βαρύ τι.*

4) *Τὸ ἀσύνδετον δεικνύει τὸ πάθος τοῦ Κρέοντος.*

5) *Ἢ ὅ τι ἁρμόζει εἰς τὴν φύσιν ἀνδρός. Ἡ κατὰ μετὰ αἰτιατικῆς σημαίνει συμφωνίαν,* Ἡρόδοτ. IV, 95 "*τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαιταν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρήϊκας„* Θουκυδ. VII, 75 "*μείζω ἢ κατὰ δάκρυα, τὰ μὲν πεπονθότας ἤδη, τὰ δὲ μέλλοντας„. Ἐν τοιαύτῃ συντάξει τίθεται καὶ ἡ πρός,* ὡς Θουκυδ. IV, 39 "*ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστέρως ἑκάστῳ παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν„ Τὸ ἰὼν λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ βέβηκεν.*

6) *Ὁ δὲ εἶναι ἀντιθετικός· αὐτὸς μὲν δύναται νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλῃ, ὅμως τὰς κόρας δὲν θὰ ἀπαλλάξῃ. Ὁ Κρέων καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς δύο ἔμελλε νὰ φονεύσῃ* 577—581.

7) *Δηλαδὴ νοῶ κατακτεῖναι,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Ἄγων[1], *ἔρημος ἔνθ' ἂν ᾖ βροτῶν στίβος,*
κρύψω πετρώδει ζῶσαν[2] *ἐν κατώρυχι,*
φορβῆς[3] *τοσοῦτον, ὡς ἄγος μόνον*[4], *προσθεὶς,* 775
ὅπως μίασμα πᾶσ'[5] *ὑπεκφύγῃ πόλις.*
κἀκεῖ τὸν Ἅιδην, ὃν μόνον[6] *σέβει θεῶν,*
αἰτουμένη που[7] *τεύξεται*[8] *τὸ μὴ θανεῖν,*

1) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί. Ἄγων (αὐτὴν) κρύψω ζῶσαν ἐν κατώρυχι πετρώδει, ἔνθ' ἂν στίβος ᾖ ἔρημος βροτῶν. Ἐν τοῖς ἑπομένοις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῖ διὰ διαφόρων τύπων, κενὸς νεκύων, ἕρμα συμβόχωστον, κατηρεφὴς τύμβος, θανόντων κατασκαφαί, κατῶρυξ στέγη, λιθόστρωτον νυμφεῖον Ἅιδου.* Ὁ Schneidewin ἐκ τοῦ στίχου 891 καὶ ἑξῆς εἰκάζει, ὅτι ὁ τάφος ἦτο θησαυρὸς ὅμοιος πρὸς τὸν ἐν Μυκήναις καὶ ἐν Ὀρχομενῷ, ὅστις ἐχρησίμευεν εἰς ταφὴν τῶν Λαβδακιδῶν. Δὲν πιστεύομεν, ὅτι ὁ Κρέων ἠδύνατο νὰ προσενέγκῃ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τὴν οὕτω μισητὴν αὐτῷ Ἀντιγόνην. Πρὸς δὲ ἡ ἀόριστος φράσις ἔνθ' ἂν δεικνύει, ὅτι ὁ τύραννος δὲν εἶχεν ἔτι ὁρίσει τὸν τόπον τοῦ τάφου.

2) *Εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ νοούμενον Ἀντιγόνην.*

3) *Φορβὴ κυρίως ὀνομάζεται ἡ τροφὴ τῶν ζῴων, ὡς τῶν ἵππων καὶ ὄνων. Λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τροφῆς τῶν ἀνθρώπων, Ἡρόδοτ. I, 221 "κλιθέντες ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὖδον".*

4) *Δηλαδὴ τόσον μόνον, ὅσον ἄγος ἢ ἁγνισμά ἐστιν· ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐ πλέον φορβῆς ἢ ἄγος ἐστίν. Τὸ ὡς ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς ὅσον, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι ἐνίοτε ἁπαντᾷ ἡ τοιαύτη ἀνακολουθία, ὡς ἐν Ἰλιάδ. X, 424 "τῶν πάντων οὐ τόσσον ὀδύρομαι, ἀχνύμενός περ, ὡς ἑνός". Ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ὅ δι' ἀσιτίας θάνατος ἐθεωρεῖτό τι ἀόσιον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐπειρᾶτο νὰ ἐξαπατήσῃ τὸ θεῖον.* Ὁ *Σχολιαστὴς λέγει· "Ἔθος παλαιὸν ὥστε τὸν βουλόμενον καθειργνύναι τινὰ ἀφοσιοῦσθαι βραχὺ τιθέντα τροφῆς, καὶ ὑπενόουν κάθαρσιν τὸ τοιοῦτο, ἵνα μὴ δοκῶσι λιμῷ ἀναιρεῖν· τοῦτο γὰρ ἀσεβές". Τὸ ἔθος τοῦτο ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι.*

5) *Ὁλόκληρος ἡ πόλις. Κατὰ τὸν* Bellermann *δὲν γίνεται ἀντίθεσις τῆς πόλεως πρὸς ἓν μέρος αὐτας, ἀλλὰ σημαίνει ὅλως μιανθῇ ἡ πόλις. "Ἄλλοι ὅμως ἐξηγοῦσι πάντες οἱ πολῖται.*

6) *Ἡ Ἀντιγόνη δὲν σέβεται μόνον τὸν Ἅιδην ἐκ τῶν θεῶν, ἀλλὰ τιμᾷ τοῦτον, διότι τούτου τὸ δίκαιον ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει προσεβλήθη.*

7) *Τοῦτο λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας.*

8) *Τὸ τυγχάνειν ἐνίοτε συντάσ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ γνώσεται γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦθ', ὅτι
πόνος περισσός[1] *ἐστι τἀν Ἅιδου σέβειν.* 780

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή[2].

Ἔρως ἀνίκατε[3] *μάχαν,*
Ἔρως[4]*, ὃς ἐν κτήμασι*[5] *πίπτεις,*

σεται αἰτιατικῇ. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1106 "αἰτεῖς ἃ τεύξει„ ἐν Φιλοκτ. 509 "πολλῶν ἔλεξεν δυσοίστων πόνων ἄθλ', ὅσα μηδεὶς τῶν ἐμῶν τύχοι φίλων„.

1) Ὁ ποιητὴς εἰσάγει τὸν τύραννον ἀσεβοῦντα πρὸς τὸν Ἅιδην, ἵνα τὴν κάθαρσιν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἀρχαίου δράματος τεχνικωτέραν ἀναδείξῃ.

2) Ἂν τῷ τρίτῳ στασίμῳ μετὰ μεγάλης χάριτος ὁ χορὸς ὑμνεῖ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἔρωτος. Ἐν μέν τῇ στροφῇ λέγει καθ' ὅλου περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ἀντιστροφῇ τὴν γενικὴν ἀρχὴν ἐφαρμόζει ἐπὶ τοῦ Αἵμονος. Κατὰ τὸν κ. Σεμιτέλον ὁ ποιητὴς ἐξαίρει τὸ ἀνίκητον τοῦ ἔρωτος, διότι ὁ Αἵμων δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ. "Τοιοῦτον δὲ ψυχικὸν ἀγῶνα τοῦ Αἵμονος μεταξὺ τοῦ πόθου τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς νόμους δηλοῖ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 795 κἑ. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀνίκητον λέγει τὸν Ἔρωτα οὐχὶ ὡς πρὸς τὸν Κρέοντα, ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν Αἵμονα.„Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πιθανὸν διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι ἐν τῷ Αἵμονι τοιοῦτος ἀγὼν δὲν ἐγένετο, ἀλλ' οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα μεστὸς ἔρωτος καὶ πεποιθώς, ὅτι ἡ μνηστὴ αὐτοῦ ἔχει τὸ δίκαιον.

3) Ὁ Ἔρως ἐνταῦθα μὲν παραβάλλεται πρὸς πολεμιστήν, ἀλλαχοῦ δὲ πρὸς πύκτην, ἐν Τραχιν. 444 "Ἔρωτι μέν νυν ὅστις ἀντανίσταται πύκτης ὅπως ἐς χεῖρας, οὐ καλῶς φρονεῖ„ Πλάτ. ἐν Συμποσ. 196 D "εἴς γε ἀνδρίαν Ἔρωτι οὐδὲ Ἄρης ἀνθίσταται„. Ὡς λέγεται νικῶ μάχην, οὕτω καὶ ἀνίκητος μάχαν.

4) Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος γίνεται μετὰ πάθους.

5) Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσέκρουσαν οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν Seyffert ἔτρεψεν εἰς ἐν βλέμμασι, ὁ δὲ Hartung εἰς ἐν στίθεσι, ὁ δὲ Meineke εἰς ἐν δώμασι καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος οὐχὶ ταύτην τὴν λέξιν διορθοῖ, ἀλλὰ τὸ πίπτεις μεταβάλλει εἰς τίκτει, δηλ. γεννᾶσαι ἐν πλούτῳ, ἐν εὐπορίᾳ. Κατὰ τὸν διορθωτὴν αἱ δύο ἀναφορικαὶ προτάσεις δὲν αἰτιολογοῦσι τὸ ἀνίκατε, ἀλλὰ ποιοῦσι πρὸς τοῦτο ἀντίθεσιν, δηλ. "καίπερ γεννώμενος ἐν πλούτῳ καὶ ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεανίδων ἐννυχεύων„. Ἀλλὰ τὸ ἐν κτήμασι δύναται μὲν νὰ τεθῇ ἀντὶ τοῦ ἐν κτήτορσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ ἐν πλούτῳ. Εἶτα ἡ διόρθωσις περιορίζει τὸ κράτος τοῦ Ἔρωτος ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς[1] νεάνιδος ἐννυχεύεις·
φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος[2] ἐν τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς[3], **785**
καί σ'[4] οὔτ' ἀθανάτων φύξιμος οὐδείς,
οὔθ' ἁμερίων[5] σέ γ'[6] ἀνθρώπων· ὁ δ' ἔχων[7] μέμηνεν[8]. **790**

τοῖς πλουσίοις, ἐν ᾧ ἐνταῦθα δὴ ὁ ποιητὴς πειρᾶται νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ὡς οἷόν τε μάλιστα. Διὰ δὲ τῶν ἀναφορικῶν προτάσεων σκοπεῖ οὐχὶ ἀντίθεσιν, ἀλλ' ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ ἄρρεν γένος, ὅπερ ὁ Ἔρως δουλοῖ, καὶ τὸ θῆλυ, ἐξ οὗ οὗτος ἐγείρεται. Ἡ γραφὴ παρέχει καλὴν ἔννοιαν, ἂν τὸ ἐν κτήμασι θεωρηθῇ ὡς σχῆμα προλήψεως, ὡς λέγει ὁ Wolff, δηλ. ὅστις πίπτεις ἐπὶ ἐκείνους, οὓς καθιστᾷς κτῆμά σου ἢ ὃς κέκτησαι, οἷς ἂν ἐμπέσῃς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Λουκιαν. ἐν Διαλόγ. θεῶν 6, 3, ὅπου ἡ Ἥρα λέγει πρὸς τὸν Δία· "σοῦ μὲν πάνυ οὗτος δεσπότης ἐστί, καὶ ὅλως κτῆμα καὶ παιδιὰ τοῦ Ἔρωτος σύ γε„.

1) Ὡς ἕδραν τοῦ Ἔρωτος θεωρεῖ τὰς μαλακὰς παρειὰς τῶν νεανίδων. Ὁ δὲ Φρύνιχος 8 λέγει "λάμπει δ' ἐπὶ πορφυρέαις παρῇσι φῶς Ἔρωτος„.

2) Ὁ ποιητὴς περιγράφει τὸν μέγαν χῶρον, ἐν ᾧ ἄρχει ὁ Ἔρως, ὡς ὁ Πλούταρχος ἐν Ἠθικ. 750 Β. λέγει "ἐκ Κιλικίας Ἀθήναζε λαιψηρὰ κυκλώσας πτερὰ διαπόντιος πέτεται„. Ἀποσπάσμ. Ἀδέσποτ. 33 "εἰσέρχεται μὲν ἰχθύων πλωτῷ γένει ἔνεστι δ' ἐν χέρσου τετρασκελεῖ γονῇ„. Παράβαλλ. καὶ Εὐριπίδ. Ἱππολ. 1272. Τὸ ὑπερπόντιος εἶναι κατηγορηματικόν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 312 "μὴ δόκει μ' ἂν θυραῖον οἰχνεῖν„. 1386 "βεβᾶσιν δωμάτων ὑπόστεγοι„. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 119 "ποῦ κυρεῖ ἐκτόπιος οὐθείς ὁ πάντων ἀκορέστατος;„

3) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ αὐλαῖς ἀγρονόμων, ὡς καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 26 "φθίνουσα δ' ἀγέλαις βουνόμοις τόκοισί τε ἀγόνοις γυναικῶν„. Αὐτόθι 1103 "τῷ γὰρ πλάκες ἀγρονόμοι πᾶσαι φίλαι„.

4) Ἐπειδὴ τὸ φεύγειν δέχεται αἰτιατικήν, καὶ τὸ ἐκ τούτου παράγωγον.

5) Ἁμέριοι εἶναι οἱ ἐφήμεροι ἄνθρωποι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεούς.

6) Οἱ νεώτεροι ἐκδόται δὲν δέχονται τὴν γραφὴν ἁμερίων ἐπ' ἀνθρώπων. Τὸ σὲ ἐπαναλαμβάνεται μετ' ἐμφάσεως, ὡς ἐν Οἰδ. τυράνν. 1101 "τίς σε, τέκνον, τίς σ' ἔτικτε τῶν μακραιώνων ἄρα; ἢ σέ γ' εὐνάτειρα Λοξίου„ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1117.

7) Ὁ ποιητὴς καταλιπὼν τὴν προτέραν εἰκόνα λέγει ἐνταῦθα περὶ ἔρωτος ὡς περὶ πάθους.

8) Ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἐνεστῶτα, ἀλλ' ἔθηκε τὸν παρακείμενον, ὅπως δηλώσῃ τὸ ταχέως γιγνόμενον. Ἐξήγησις τῆς στροφῆς· Ἔρως ἀνίκητε εἰς τὴν μάχην, Ἔρως, ὁ ὁποῖος καθιστᾷς κτήματά σου, εἰς ὅσους ἐμπέσῃς, ὁ ὁποῖος διανυκτερεύεις εἰς τὰς μαλακὰς παρειὰς νεάνιδος· συχνάζεις δὲ πέραν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς διαιτωμένων, καὶ σὲ κανεὶς ἐκ τῶν ἀθανάτων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ

σὺ καὶ[1] *δικαίων ἀδίκους*
φρένας[2] *παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ*[3]·
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον[4] *ἔχεις ταράξας*[5]·
νικᾷ δ' ἐναργὴς[6] *βλεφάρων*[7] *ἵμερος εὐλέκτρου* 795
νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος[8] *ἐν ἀρχαῖς*

δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ καὶ σὲ βέβαια κανεὶς ἐκ τῶν ἐφημέρων ἀνθρώπων· ὁ δὲ ἔχων σε γίνεται μανιώδης.

[1]) Ὅ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, δηλ. οὐ μόνον τῶν ἀδίκων, ἀλλὰ καὶ τῶν δικαίων τὰς φρένας ποιεῖς ἀδίκους.

[2]) Εἶναι σχῆμα προλήψεως, δηλ. παρασπᾷς καὶ δικαίων φρένας, ὥστε ἀδίκους γίγνεσθαι, ἢ παρασπῶν ἀδίκους ποιεῖς, ὡς καὶ ἐν στίχ 35 "ἔκρυψε, τοῖς ἔνερθεν ἔντιμον νεκροῖς„ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 1258 "εὔφημον ὦ τάλαινα, κοίμησον στόμα„ ἀντὶ κοίμησον στόμα, ὥστε εὔφημον εἶναι. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σὺ καὶ δικαίους διαφθείρεις, ὥστε τὰς φρένας αὐτῶν ἀδίκους γίνεσθαι, ὡς Ἡρακλῆς ἐνεχόμενος τῷ ἔρωτι τῆς Ἰόλης τὰ ἐν Οἰχαλίᾳ ἔπραξεν, ἀφορμὴν τοῦ πολέμου μὴ ἔχων ἢ τὸν ἔρωτα μόνον„.

[3]) "Ωστε λώβην γίγνεσθαι, πρὸς ὕβριν, ὡς ὁ Αἵμων ὕβρισε τὸν πατέρα.

[4]) Εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου ἀντὶ ἀνδρῶν ξυναίμων, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 108 "ποῦ τόδ' εὑρεθήσεται ἴχνος παλαιᾶς δυστέκμαρτον αἰτίας;„ ἀντὶ νὰ εἴπῃ ποῦ τῆσδε αἰτίας ἴχνος· καὶ ἐν Αἴαντ. 760 "ὦ πατρῷον ἑστίας βάθρον„.

[5]) Τὸ ταράττειν ἐνταῦθα σημαίνει διεγείρειν, παρορμᾶν, ὡς Πλάτ. ἐν Πολιτ. VIII, 567 "τυράννῳ ἀεὶ ἀνάγκη πόλεμον ταράττειν„. Δημοσθ. 18, 151 "πόλεμος πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς ἐταράχθη„. Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. 5. "δίκας τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς οἰκείους τινὰς ταράξειν„.

[6]) Τὸ ἐπίθετον κεῖται κατηγορηματικῶς, ἀντὶ δὲ τούτου ἠδύνατο νὰ τεθῇ ἐπίρρημα.

[7]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἵμερος βλεφάρων εὐλέκτρου νύμφας.

[8]) Τὸ χωρίον θεωρεῖται διεφθαρμένον, ἀλλ' αἱ γενόμεναι διορθώσεις ἀπέτυχον. Διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν διατηρεῖται ἡ τῶν χειρογράφων γραφή. Τὸ πάρεδρος εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ἵμερος, ὅπερ ὁ ποιητὴς θεωρεῖ ὡς πρόσωπον. Μεγάλοι θεσμοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι νόμοι οἱ κυβερνῶντες τὸν ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον. Ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος ἢ ἡ ἕλξις καὶ ἡ ὦθησις, ἡ τάσις τῶν ἀνθρώπων πρὸς κοινωνίαν καὶ ὁ ἔρως εἶναι ὁ αὐτὸς νόμος ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων ἐφηρμοσμένος, Πλάτ. Γοργ. 507 Ε "φασὶ δ' οἱ σοφοί, ὦ Καλλίκλεις, καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους τὴν κοινωνίαν συνέχειν καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιότητα, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν οὐδ' ἀκολασίαν„. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν φιλοσοφικὴν ταύτην θεωρίαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεσμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἀφροδίτα[1]. 800
νῦν δ' ἤδη 'γὼ καὐτὸς[2] θεσμῶν
ἔξω φέρομαι τάδ' ὁρῶν[3], ἴσχειν δ'
οὐκ ἔτι πηγὰς δύναμαι δακρύων,
τὸν παγκοίταν[4] ὅθ' ὁρῶ θάλαμον
τήνδ' Ἀντιγόνην ἀνύτουσαν. 805

Κομμὸς ἀ.

Στροφὴ ἀ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ὁρᾶτ' ἔμ', ὦ γᾶς πατρίας πολῖται,

βραχέως κατὰ λυρικὸν τρόπον ἐδήλωσεν, Εὐριπίδ. Μήδ. 343 "τῇ σοφίᾳ παρέδρους ἔρωτας, παντοίας ἀρετᾶς ξυνεργούς„. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1267 "ἀλλ ἔστι καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων Αἰδὼς ἐπ' ἔργοις πᾶσι„ 1382 "Δίκη ξύνεδρος Ζηνὸς ἀρχαίοις νόμοις„.

[1]) Ἡ Ἀφροδίτη δὲν μάχεται πρὸς τὰ θύματα αὐτῆς, ἀλλὰ παίζει μετ' αὐτῶν. Οὕσα βεβαία περὶ τῆς ἰδίας νίκης δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀγώνων. Περὶ τοῦ ἐνταῦθα ὑπαινιγμ. ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 55.

[2]) Δηλαδὴ ὡς καὶ ὁ Αἵμων. Ἡ πρότασις αὕτη συνδέεται τῇ προηγουμένῃ μόνον ἐξωτερικῶς διὰ τῆς λέξεως θεσμός, ἥτις ἐνταῦθα σημαίνει ἔθος, εὐκοσμίαν. Ὁ χορὸς ἰδὼν τὴν Ἀντιγόνην εἰς θάνατον ἀγομένην καὶ ἐκ συγκινήσεως δακρύσας πειρᾶται νὰ δικαιολογηθῇ, διότι παραβαίνων τὴν εὐκοσμίαν δεικνύει συμπάθειαν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καταδικασθεῖσαν εἰς θάνατον.

[3]) Τὸ ὁρᾶν ἐπαναλαμβάνεται δίς, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ἐπεὶ δέδρακεν καὶ δεδρακυῖαν στίχ. 482.

[4]) Μετά τινος εἰρωνικῆς συμπαθείας ὁ Ἅιδης ὀνομάζεται παγκοίτας θάλαμος, Ἀνθολ. Παλ. 7, 489 "Τιμάδος ἅδε κόνις, τὰν δὴ πρὸ γάμοιο θανοῦσαν δέξατο Φερσεφόνας κυάνεος θάλαμος„. Σιμωνίδ. Ἀποσπ. 124 Β, σελ. 910 "οὐκ ἐπιδὼν νύμφεια λέχη κατέβην τὸν ἄφυκτον Γόργιππος ξανθῆς Φερσεφόνης θάλαμον„. Ἐξήγησις τῆς Ἀντιστροφῆς· Σὺ καὶ τῶν δικαίων τὴν διάνοιαν πλανᾷς, ὥστε νὰ γείνωσιν ἄδικοι πρὸς ὕβριν· σὺ καὶ ταύτην δὰ τὴν φιλονεικίαν τῶν συγγενῶν διηγειρας. Νικᾷ δὲ φανερὰ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καλὴν κλίνην ἐχούσης νύμφης, ἡ ἰσότιμος τῶν μεγάλων κόσμων εἰς τὰς ἀρχάς· διότι ἄνευ μάχης θριαμβεύει ἡ θεὰ Ἀφροδίτη. Τώρα δὲ πλέον καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος φέρομαι ἔξω τῶν νόμων βλέπων ταῦτα δά, καὶ δὲν δύναμαι πλέον νὰ κρατήσω τὰς πηγὰς τῶν δακρύων, διότι βλέπω τὴν Ἀντιγόνην πορευομένην εἰς τὸν θάλαμον τὸν τοὺς πάντας κοιμίζοντα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰν νεάταν[1] ὁδὸν
στείχουσαν, νέατον[2] δὲ φέγ-
γος λεύσσουσαν ἀελίου,
κοὔποτ' αὖθις· ἀλλά μ' ὁ παγ- 810
κοίτας Ἅιδας ζῶσαν ἄγει
τὰν Ἀχέροντος
ἀκτάν, οὐθ' ὑμεναίων
ἔγκληρον[3], οὔτ' ἐπὶ νυμφείοις[4]
πώ μέ τις ὕμνος ὕμ- 815
νησεν, ἀλλ' Ἀχέροντι νυμφεύσω.

ΧΟΡΟΣ.

Οὐκοῦν κλεινὴ[5] καὶ ἔπαινον ἔχουσ'

[1]) *Δηλαδὴ τὴν ὑστάτην. Ἡ αἰτιατικὴ εἶνε ταὐτόσημος.*

[2]) *Ἡ λέξις κεῖται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Αἴαντι 856 "σὲ δ' ἡμέρας σέλας, προσεννέπω πανύστατον δὴ κοὔποτ' αὖθις ὕστερον„ Εὐριπίδ. Τρῳάδ. 201 "νέατον τεκέων σώματα λεύσσω„ Ἑκάβ. 411 "ὡς οὔποτ' αὖθις, ἀλλὰ νῦν πανύστατον ἀκτῖνα κύκλον θ' ἡλίου προσόψομαι„.*

[3]) *Δηλαδὴ μὴ τυχοῦσαν ὑμεναίων. Τὸ ὑμέναιος κυρίως εἶναι ἐπίθετον περιελθὸν εἰς σημασίαν οὐσιαστικοῦ κατὰ παράλειψιν τοῦ ὕμνος· Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ γαμικὸν ᾆσμα ἢ ὁ γαμήλιος ὕμνος Ιλιάδ. Σ, 493 "Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὕπο λαμπομένων ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει„. Τοιούτους ὑμεναίους μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος ἐποίει βραδύτερον ἡ Λεσβία Σαπφώ. Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα δηλοῖ αὐτοὺς τοὺς γάμους. Ἀφ' οὗ ἡ Ἀντιγόνη ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καθῆκον, τοῦ Αἵμονος καὶ τῆς μνηστείας μνησθεῖσα θρηνεῖ. "Οτι παρθένος θρηνεῖ τοὺς ἀποτυχόντας γάμους, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἦτο ἀπρεπὲς καὶ ἄκοσμον. "Ορα εἰσαγωγ. σελ. 42.*

[4]) *Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων εἶναι ἐπινυμφίδιος, ἣν ὁ Dindorf μετέβαλεν εἰς ἐπινύμφειος καὶ' ἀναλογίαν τοῦ ἐπινίκειος Ἐφέσειος. Ἀνακτόρειον, Βοσπόρειος. Ὁ δὲ Bergk γράφει ἐπὶ νυμφείοις. Ἐννοεῖ τὸν ἐπιθαλάμιον ὕμνον.*

[5]) *Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· "Ἡ παραμυθία αὕτη τοῦ χοροῦ ψυχρότερον ἐξεταζομένη φαίνεται βεβιασμένη καὶ σχεδὸν εἰρωνική, καίτοι ὁ χορὸς οὐδαμῶς νοεῖ ἐνταῦθα νὰ εἰρωνευθῇ τὴν Ἀντιγόνην, ἀλλὰ δῆλον ὅτι ταῦτα συμφώνως τῇ περιστάσει καὶ ἀμοιρῶν ἄλλης κρείσσονος παραμυθίας, ὅπως συμβαίνει καὶ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ὅτε παραμυθούμενός τίς τινα ἐπὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐς τόδ' ἀπέρχει κεῦθος νεκύων,
οὔτε φθινάσιν πληγεῖσα νόσοις,
οὔτε ξιφέων ἐπίχειρα[1] λαχοῦσ'· 820
ἀλλ' αὐτόνομος[2], ζῶσα μόνη δὴ
θνατῶν Ἄϊδαν καταβήσει.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀντιστροφὴ ά.

Ἧκουσα δὴ[3] λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν Φρυγίαν ξέναν
Ταντάλου[4] Σιπύλῳ[5] πρὸς ἄ-

ἀνηκέστοις συχνὰ ἀναγκάζεται νὰ καταφεύγῃ εἰς σοφισματώδεις μᾶλλον ἢ εἰλικρινεῖς παραμυθίας καὶ τῆς εἰρωνείας οὐ πολὺ ἀφεστώσας„.

[1]) Ἐπίχειρον σημαίνει πληρωμήν, ἀμοιβὴν καὶ τὸ ἀντίθετον τιμωρίαν, ὡς ἐνταῦθα.

[2]) Ἡ Ἀντιγόνη ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως κατέρχεται εἰς τὸν Ἅιδην. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὴν λέξιν· "Ἰδίοις αὐτῆς νόμοις χρησαμένη„. Ἐξήγησις τῆς ά. στροφῆς· Βλέπετέ με, ὦ πολῖται τῆς πατρίδος μου, ὅτι πορεύομαι τὴν τελευταίαν ὁδὸν καὶ ὅτι βλέπω τελευταῖον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ οὐδέποτε πάλιν θὰ ἴδω· ἀλλ' ὁ πάντας κοιμίζων Ἅιδης ζῶσάν με φέρει εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀχέροντος χωρὶς νὰ τύχω γάμων καὶ κανεὶς ἐπιθαλάμιος ὕμνος ἀκόμη δὲν με ὕμνησεν, ἀλλὰ θὰ λάβω ἄνδρα τὸν Ἀχέροντα. | Χορ. Λοιπὸν ἔνδοξος καὶ ἐπαινουμένη ἀπέρχεσαι εἰς τοῦτο δὰ τὸ κρύφιον βάθος τῆς γῆς χωρὶς νὰ προσβληθῇς ὑπὸ φθίσεως καὶ χωρὶς νὰ λάβῃς τιμωρίαν ξίφους, ἀλλ' ἰδίους νόμους μεταχειρισθεῖσα, μόνη δὰ ζῶσα θὰ καταβῇς εἰς τὸν Ἅιδην τῶν θνητῶν.

[3]) Ὑπομιμνήσκει ἡ ἡρωΐς τὸν χορόν, ὅτι οὐχὶ μόνη, ἀλλὰ καὶ ἡ Νιόβη οὕτως ἔθανεν. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τοῦτο δὲ ἔλαβεν πρὸς τὸ ὅμοιον τοῦ θανάτου, ὅτι οὐδὲ ἡ Νιόβη ὑπό τινος ἀνῃρέθη„.

[4]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Φρυγίαν ξέναν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 622 "Εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεὺς χὠ Διὸς Φοῖβος σαφὴς„ καὶ ἐν Αἴαντ. 952 "τοιόνδε μέντοι Ζηνὸς ἡ δεινὴ θεὸς Παλλὰς φυτεύει πᾶμ', Ὀδυσσέως χάριν„. Νιόβη ἡ θυγάτηρ τοῦ Ταντάλου καὶ γυνὴ τοῦ Ἀμφίονος ἔτεκε δώδεκα τέκνα, ἐξ ὧν ἓξ ἦσαν υἱοὶ καὶ ἓξ θυγατέρες. Διὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς εὐτεκνίας διήγειρε τὴν ὀργὴν τῆς Λητοῦς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατ' ἐντολὴν αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐτόξευσαν τὰ τέκνα τῆς Νιόβης.

[5]) Ὁ Σίπυλος κυρίως κεῖται ἐπὶ τῆς Λυδίας, ἀλλ' ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τοῦ ὀνόματος σημασίᾳ οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον καὶ τὴν περὶ τὸν Σίπυλον Φρυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρφ, τὰν κισσὸς ὡς ἀτενὴς[1] 825
πετραία βλάστα δάμασεν[2]·
καί νιν ὄμβροι[3] τακομέναν,
ὡς φάτις ἀνδρῶν,
χιών τ' οὐδαμὰ λείπει, 830
τέγγει Θ' ὑπ' ὀφρύσι παγκλαύτοις
δειράδας[4]· ᾧ με δαί-

γιαν, Στράβ. XII, 571 "καὶ τὴν περὶ Σίπυλον Φρυγίαν οἱ παλαιοὶ λέγουσιν, ᾗ καὶ τὸν Τάνταλον Φρύγα καὶ τὸν Πέλοπα καὶ τὴν Νιόβην„.

[1]) Τὸ ἐπίθετον δύναται νὰ συνταχθῇ καὶ πρὸς τὸ κισσὸς καὶ πρὸς τὸ πετραία βλάστα.

[2]) Περιγραφικὴ φράσις τῆς ἀπολιθώσεως τῆς Νιόβης, περὶ ἧς ὁ μὲν Ὅμηρος λέγει ἐν Ἰλιάδ. Ω, 614 "νῦν δέ που ἐν πέτρῃσιν, ἐν οὔρεσιν οἰοπόλοισιν, ἐν Σιπύλῳ... ἔνθα λίθος περ ἐοῦσα θεῶν ἐκ κήδεα πέσσει„ ὁ δὲ Κόϊντος ὁ Σμυρναῖος Μεθ' Ὅμηρ. 1, 293 λέγει "ὑπαὶ Σιπύλῳ νιφόεντι, ᾗχι θεοὶ Νιόβην λᾶαν θέσαν, ἧς ἔτι δάκρυ πουλὺ μάλα στυφελῆς καταλείβεται ὑψόθι πέτρης, καὶ οἱ συστοναχοῦσι ῥοαὶ πολυηχέος Ἕρμου καὶ κορυφαὶ Σιπύλου περιμήκεες, ὧν καθύπερθεν ἐχθρὴ μηλονόμοισιν ἀεὶ περιπέπτατ' ὀμίχλη· ἣ δὲ πέλει μέγα θαῦμα παρεσσυμένοισι βροτοῖσιν, οὕνεκ' ἔοικε γυναικὶ πολυστόνῳ, ἥτ' ἐπὶ λυγρῷ πένθεϊ μυρομένη μάλα μυρία δάκρυα χεύει· καὶ τὸ μὲν ἀτρεκέως φὴς ἔμμεναι, ὁππότ' ἄρ' αὐτὴν τηλόθεν ἀθρήσειας· ἐπὴν δὲ οἱ ἐγγὺς ἵκηαι, φαίνεται αἰσθήσασα πέτρη Σιπύλοιό τ' ἀπορρώξ„. Καὶ ὁ Παυσανίας I, 21, 5 διηγεῖται· ὡς ἔξῆς· "ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικός, οὔτε ἄλλως οὔτε πενθούσης· εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν καὶ κατηφῆ γυναῖκα„. Ἡ λεγομένη αὕτη Νιόβη τὸ κατ' ἀρχὰς ἦτο ἐκ τῶν πολλῶν παιδιῶν τῆς φύσεως, τὴν παιδιὰν δὲ ὑπερβοήθησεν ἡ τέχνη. Μέχρι τοῦδε ἡ ἐπὶ τοῦ Σιπύλου Νιόβη ἐπισπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν περιηγητῶν.

[3]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὄμβρῳ, ἀλλ' ὁ Musgrave ἔτρεψεν εἰς ὄμβροι, ὅπερ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἐδέξαντο. Διότι διὰ τοῦ ὄμβρου δὲν δύναται νὰ τήκηται. Ὅτι δ' ἡ διόρθωσις εἶναι πιθανή, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ χιών τε. Ὁ Nauck εἰκάζει οἴκτῳ τακομέναν. Φαίνεται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον, ὅτι ἡ Νιόβη καὶ ἀπολιθωθεῖσα ἔκλαιε. Τοῦτο δὲ τὸ θαῦμα πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ ὁ ποιητής.

[4]) Ἡ παραβολὴ εἶναι ἐπιτυχής, καθ' ὅσον οἱ ἀρχαῖοι τὰ μέρη τοῦ ὄρους παρέβαλλον πρὸς τὰ μέλη τοῦ σώματος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μων δμοιοτάταν[1] κατευνάζει.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλὰ[2] θεός τοι καὶ θεογεννὴς[3],
ἡμεῖς δὲ βροτοὶ καὶ θνητογενεῖς[4]· 835
καίτοι φθιμένῳ τοῖς ἰσοθέοις
ἔγκληρα λαχεῖν μέγ' ἀκοῦσαι[5].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Στροφὴ β'.

Οἴμοι γελῶμαι[6]. τί με, πρὸς θεῶν πατρῴων,

[1]) *Εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ μέ.*

[2]) *Ὁ χορὸς ἐν τῇ παραβολῇ ἀνευρίσκει ἔπαρσιν τῆς Ἀντιγόνης, ἣν πειρᾶται νὰ κολάσῃ. Ἡ μὲν Νιόβη ἦτο θεὰ ὡς ἐκ θεῶν ἔλκουσα τὸ γένος, ἡ δὲ Ἀντιγόνη θνητή, Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 150 "Ἰὼ παντλάμων Νιόβα, σὲ δ' ἔγωγε νέμω θεόν, ἅ τ' ἐν τάφῳ πετραίῳ, αἰαῖ, δακρύεις„.*

[3]) *Τὸ θεογεννὴς μόνον ἐνταῦθα ἀπαντᾷ. Οἱ Βυζαντινοὶ λέγουσι ποντογεννὴς καὶ πρωτογεννής. Ὁ μὲν Wieseler διώρθωσεν εἰς θειογενής, οὗ ἡ διόρθωσις δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν, ὁ δὲ Dindorf ὑποστηρίζει τὴν γραφὴν λέγων, ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ θεογενής, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ θεογέννητος, ὅπερ μεταχειρίζονται νεώτεροι συγγραφεῖς.*

[4]) *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ θνητοὶ καὶ θνητογενεῖς ἢ βροτοὶ καὶ βροτογενεῖς.*

[5]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· λαχεῖν ἔγκληρα τοῖς ἰσοθέοις μέγα ἐστὶν ἀκοῦσαι φθιμένῳ τινί. Τὸ ἔγκλημα ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Κοινά, δμοια, τοῦ αὐτοῦ κλήρου καὶ τύχης„. Τὸ χωρίον ὅμως θεωρεῖται ἐκ τῶν μάλα διεφθαρμένων καὶ μετὰ τὴν φράσιν μέγ' ἀκοῦσαι ὑπῆρχεν ὁ στίχος, ζῶσαν καὶ ἔπειτα θανοῦσαν, ὅστις ἴσως οὐχὶ ἀδίκως παραλείπεται ὑπὸ πολλῶν ἐκδοτῶν. Πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἐξέπεσε τοῦ κειμένου στίχος τις. Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς· Ἤκουσα δά, ὅτι λυπηρότατα ἀπωλέσθη ἡ Φρυγία ξένη ἡ θυγάτηρ τοῦ Ταντάλου ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ Σιπύλου, τὴν ὁποίαν ὡς τεντωμένος κισσὸς τὸ βλάστημα τοῦ βράχου κατεδάμασεν· καὶ βροχαὶ ταύτην καταπονουμένην, ὡς λέγουσι, καὶ ἡ χιὼν οὐδόλως ἀφίνουσι, καὶ ὑγραίνει τὸν τράχηλον κάτωθεν τῶν ὀφρύων ὅλως κλαίουσα· πρὸς ταύτην δμοιότατα θεός τις φονεύει. Χορός. Ἀλλ' ἐκείνη ἦτο θεὰ βεβαίως καὶ ἐκ θεῶν γεννηθεῖσα, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα θνητοὶ καὶ ἐκ θνητῶν γεννηθέντες· καὶ ὅμως τὸ νὰ λάβῃ θνητὸς τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς ἰσοθέους εἶναι μέγα τι νὰ τὸ ἀκούσῃ τις.*

[6]) *Ἡ Ἀντιγόνη νομίσασα, ὅτι χλευάζεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ παραπο-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ οὐλομέναν ὑβρίζεις,
ἀλλ' ἐπίφαντον[1] ; 840
ὦ πόλις, ὦ πόλεως
πολυκτήμονες ἄνδρες[2].
ἰὼ
Διρκαῖαι κρῆναι[3], Θήβας τ'
εὐαρμάτου ἄλσος[4], ἔμπας 845
ξυμμάρτυρας ὔμμ'[5] ἐπικτῶμαι[6],
οἵα[7] φίλων ἄκλαυτος, οἷοις νόμοις[8]
πρὸς ἕρμα[9] τυμβόχωστον ἔρχομαι τάφου ποταινίου[10].

νεῖται διὰ τοῦτο καὶ ἐπικαλεῖται ἄλλους μάρτυρας.

1) Ἐπίφαντος ὀνομάζεται ὁ ὢν ἐν τῷ φανερῷ, ὁ βλέπων τὸ φῶς.

2) Ἐπειδὴ ἡ ἠρωΐς δὲν ἔχει ἐλπίδας εἰς τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν, ἀποτείνεται πρὸς πάντας τοὺς πολίτας. Αἱ Θῆβαι ἔχουσι πολλὰς καὶ πλουσίας πεδιάδας, Πίνδ. ἐν Πυθ. Π, 3. Οἰδίπ. τύραν. 152.

3) Μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν· διότι ἡ Δίρκη εἶχε πολλὰς πηγάς.

4) Ἄλσος δύναται μὲν νὰ σημαίνῃ καὶ τὴν πόλιν, ὡς ἐν τῇ Ἠλέκτρ. 5, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου, ἀλλὰ προτιμῶμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν λέξιν κυριολεκτικῶς· διότι περὶ πολιτῶν εἶπεν ἤδη καὶ ἤθελεν εἶναι ἄτοπον, ἂν ἐπανήρχετο αὖθις εἰς τούτους, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἄψυχα. Τὸ ἔμπας κατά τινας μὲν ἔχει ἐναντιωματικὴν σημασίαν, κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει πάντας, ὅπερ πιθανώτερον.

5) Ὁ Αἰολικὸς τύπος ὔμμε εὑρίσκεται καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐν Εὐμεν. 610, ἡ δὲ δοτικὴ ὔμμι ἐν Οἰδίποδ. τυράν. 247.

6) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἤθελε νὰ διορθωθῇ τὸ ῥῆμα εἰς ἐπιβοῶμαι, ὁ δὲ Wunder διώρθωσεν εἰς ἐπαυδῶμαι καὶ ἄλλοι ἄλλως.

7) Ἡ ἀντωνυμία αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἑπομένη, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ξυμμάρτυρας. Ἐπεξηγεῖται δ' αὕτη διὰ τῶν φίλων ἄκλαυστος. Ἐπίθετα ἔχοντα παθητικὴν σημασίαν δέχονται γενικὴν πρὸς δήλωσιν τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου ἢ σχέσεώς τινος, ὡς Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1722 "κακῶν γὰρ δυσάλωτος οὐδείς„ Εὐριπίδ. Ἀνδρομάχ. 460 "ἀθώπευτος γλώσσης„ Σοφοκλ. Φιλοκτ. 1067 "φωνῆς προσφθεγκτός„.

8) Ἡ ἠρωΐς ἀποβλέπουσα εἰς τοὺς θείους νόμους, οὓς ὑπερασπίζει, οἰκτείρει τοὺς ἀνοσίους νόμους τοῦ Κρέοντος.

9) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἔργμα, ἀλλ' ὁ Brunck ἐδάσυνε τὴν λέξιν, διότι παράγεται ἐκ τοῦ εἴργω. Σημαίνει λοιπὸν περίφραγμα, εἱρκτήν.

10) Ποταίνιος λέγεται ὁ νέος, ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἰὼ δύστανος, 850
οὔτ' ἐν βροτοῖς οὔτ' ἐν νεκροῖσι[1]
μέτοικος, οὐ ζῶσιν, οὐ θανοῦσιν[2].

ΧΟΡΟΣ.

Προβᾶσ'[3] *ἐπ' ἔσχατον θράσους*[4]
ὑψηλὸν ἐς Δίκας βάθρον
προσέπεσες, ὦ τέκνον, πολύ[5] 855

πρόσφατος καὶ δὴ ὁ παράδοξος, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Ἔστι μὲν προσφάτου· θέλει δὲ εἰπεῖν καινοῦ καὶ παρεξηλλαγμένου „. Λέγει δὲ τὸ περίφραγμα παράδοξον· διότι συνήθως ἐν τῷ τύμβῳ οἱ νεκροὶ τίθενται.

[1]) Αἱ λέξεις αὗται δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀντιστροφῆς καὶ ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ βροτοῖς καὶ νεκροῖς δὲν εἶναι ὀρθή. Τούτων ἕνεκεν εἰκάζεται, ὅτι αἱ λέξεις αὗται ἐγράφησαν ὑπό τινος μεταγενεστέρου θέλοντος νὰ πληρώσῃ ἀρχαῖον χάσμα.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὔτε ἐν ζῶσι, διὰ τὸ εἶναι ἐν εἱρκτῇ· οὔτε ἐν θανοῦσι, διὰ τὸ ἔτι ἀναπνεῖν„. Οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἐπαναλαμβάνει τὰς αὐτὰς ἐννοίας, διότι οἱ θρηνοῦντες συνήθως ποιοῦσι τοῦτο, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ· 955 "οὐκέτ' εὔτεκνος, οὐκέτ' εὔπαις„.

[3]) Ὁ χορὸς εἰς δύο αἰτίας ἀποδίδει τὴν συμφορὰν τῆς Ἀντιγόνης· εἰς τὴν ὑπερβολὴν αὐτῆς καὶ εἰς πατρικὴν ἁμαρτίαν.

[4]) Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐνόμισεν, ὅτι ὁ χορὸς κατελήφθη ἐνταῦθα ὑπὸ ἀγανακτήσεως· "Ἐντεῦθεν μετά τινος ἀγανακτήσεως ἐλέγχει τὴν Ἀντιγόνην, ἅτε συντηρητικὸς ὢν καὶ τυφλῶς σεβόμενος τοὺς ἐγχωρίους θεσμοὺς κατὰ τὰ προστάγματα τοῦ ἄρχοντος. Οὐχί, λέγει, ἀδίκως καὶ ἀνοσίως, ὡς σὺ ἐπιμαρτύρεσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ προέβης εἰς τὸ ἔπακρον τῆς θρασύτητος καὶ ὕβρεως πρὸς τὸ ὑψηλὸν βάθρον τῆς θεᾶς Δίκης, ἐπειδὴ δηλαδὴ μετὰ μεγίστου θράσους ἐξύβρισας τὴν Δίκην, παραβᾶσα τοὺς θεσμοὺς αὐτῆς, διὰ τοῦτο κατέπεσες„. Ἡ ἀγανάκτησις εἶναι ὅλως ἀλλοτρία τοῦ ἤθους τοῦ χοροῦ. Ὡσαύτως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἠρωὶς ὕβρισε τὴν Δίκην, ἀλλὰ μόνον, ὅτι προέβη εἰς τὴν ὑπερτάτην βαθμίδα τοῦ δικαίου χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τοὺς θεσμοὺς τοῦ ἄρχοντος. Ὁ δὲ Bellermann νομίζει, ὅτι καὶ τὸ θράσος ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θάρσος. Τοιαύτην ἐπιφυλακτικὴν θέσιν ἔχει ὁ χορὸς καὶ ἐν στίχ. 871. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ὀρθῶς ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· "Προβᾶσα ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης ἔσχατον βάθρον μετὰ θράσους, βουλομένη τε ὅσιόν τι δρᾶν περὶ τὸν ἀδελφόν, τὰ ἐναντία πέπονθας· ἔπεσες γὰρ εἰς τὸ κενοτάφιον„.

[5]) Ἐπειδὴ τὸ πολὺ ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει, ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε ποδοῖν, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνιθ. 35 "ἀνεπτόμεθ' ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν τοῖν ποδοῖν„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πατρῷον[1] *δ' ἐκτίνεις τιν' ἆθλον.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ἀντιστρφὴ β'.

Ἔψαυσας[2] *ἀλγεινοτάτας ἐμοὶ μερίμνας,*
πατρὸς τριπόλιστον[3] *οἶκτον*

Αἰσχύλ. Πέρσ. 516 "ὦ δαῖμον, ὡς ἄγαν. βαρὺς ποδοῖν ἐνήλου παντὶ Περσικῷ γένει„. Ὁ μὲν Dindorf θέλει, ἵνα γραφῇ π ό λ ι ν, ὁ δὲ Bonitz μόρῳ καὶ ἄλλοι ἄλλως.

1) Ὁ Τρικλίνιος ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· "Ἦγουν ὅσον δυστυχίας ἔμελλεν ἐκεῖνος δυστυχῆσαι, τοῦτο αὐτὴ ἀποπληροῖς τοιαύταις περιπεσοῦσα δυστυχίαις„. Ἐν γένει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπεκράτει ἡ πίστις, ὅτι διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν πατέρων ἐτιμωροῦντο τὰ τέκνα Ἡρόδοτ. I, 91 "Κροῖσος δὲ πέμπτου γονέος ἁμαρτάδα ἐξέπλησεν„ Θέογν. 178 "ὑπερβασίην ἀντιτίνειν πατέρων„. Τρυφιόδωρ. 605 "τοκήων ἀμπλακίας ἀπέτινον„. Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Φεῦ χλευάζομαι. Διὰ τί, δι' ὄνομα τῶν πατρώων θεῶν, οὐχὶ ἀποθανοῦσαν ὑβρίζεις, ἀλλὰ βλέπουσαν τὸ φῶς; Ὦ πόλις, ὦ πλούσιοι ἄνδρες τῆς πόλεως. Ἰὼ ὕδατα τῆς Δίρκης καὶ δάσος τῆς καλὰ ἅρματα ἐχούσης Θήβης, ὅλως ἐπικαλοῦμαι ὑμᾶς μάρτυρας, ὁποία ὑπὸ τῶν φίλων ἄκλαυστος δι' ὁποίων νόμων ἔρχομαι εἰς περίφραγμα κατεσκευασμένον εἰς παράδοξον τάφον. ἰὼ ἡ ταλαίπωρος, οὔτε μεταξὺ τῶν θνητῶν, οὔτε μεταξὺ τῶν νεκρῶν κατοικῶ, οὔτε μεταξὺ τῶν ζώντων, οὔτε μεταξὺ τῶν ἀποθανόντων. Χορός· Προχωρήσασα εἰς μεγίστην τόλμην ὡς πρὸς τὸ ὑψηλὸν βάθρον τῆς Δίκης ἔπεσας, ὦ τέκνον, βαθέως. Πληρόνεις δ' ὅμως ἁμάρτημα τοῦ πατρός.

2) Ἡ τελευταία φράσις τοῦ χοροῦ ἤγειρεν ἐν τῇ μνήμῃ τῆς Ἀντιγόνης τὰς συμφορὰς τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν. Κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἑρμηνευτῶν τὸ μερίμνας εἶναι αἰτιατικῆς πτώσεως, πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ τὸ ἑπόμενον τ ρ ι π ό λ ι σ τ ο ν ο ἶ κ τ ο ν. Τὸ ψαύειν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ ἐν στίχ. 962, ὡς καὶ τὸ θιγγάνειν ἐν στίχ. 546. Τινὲς ὅμως νομίζουσιν, ὅτι εἶναι γενικῆς, πρὸς ἣν δὲν συμφωνεῖ ἡ ἑπομένη παράθεσις, ὡς ἐν Αἴαντ. 1206 "κεῖμαι δ' ἀμέριμνος οὕτως, ἀεὶ πυκιναῖς δρόσοις τεγγόμενος κόμας, λυγρᾶς μνήματα Τροίας„ Οἰδίπ. τύραν. 603 "καὶ τῶνδ' ἔλεγχον, τοῦτο μὲν Πυθῶδ' ἰὼν πεύθου τὰ χρησθέντ' εἰ σαφῶς ἤγγειλά σοι„ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 211.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Πολλάκις ἀναπεπολημένον ἢ διάσημον, καὶ πανταχοῦ ἀκουόμενον, καὶ πολούμενον„. Τὸ πολίζω κατὰ τὸν Wolff εἶναι διάφορος τύπος τοῦ πολέω, Πίνδ. ἐν Πυθ. VI, 2 "ἄρουραν Χαρίτων ἀναπολίζομεν„. Ἡ αὐτὴ δὲ εἰκὼν ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Φιλοκτ. 1238 "δὶς ταὐτὰ βούλει καὶ τρὶς ἀναπολεῖν μ' ἔπη;„ Πίνδ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ τε πρόπαντος
ἀμετέρου πότμου
κλεινοῖς Λαβδακίδαισιν[1].
ἰὼ
ματρῷαι[2] λέκτρων ἄταιαι,
κοιμήματά τ' αὐτογέννητ'
ἐμῷ πατρὶ[3] δυσμόρου ματρός·
οἷον[4] ἐγώ ποθ' ἁ ταλαίφρων ἔφυν,
πρὸς οὓς ἀραῖος[5], ἄγαμος ἆδ' ἐγὼ μέτοικος ἔρχομαι.
ἰὼ δυσπότμων
κασίγνητε γάμων[6] κυρήσας,
θανὼν[7] ἔτ' οὖσαν κατήναρές με.

ΧΟΡΟΣ

Σέβειν[8] μὲν εὐσέβειά τις,

Νέμ. 7 "ταὐτὰ δὲ τρὶς τετράκι τ' ἀμπολεῖν ἀπορία τελέθει„. Τὸ τρὶς ἐν τῷ ὀνόματι κεῖται ἀντὶ τοῦ πολλάκις, ὡς ἐν τοῖς τρισάθλιος, τρίδυλος τρίλλιστος.

[1] Ἐπειδὴ εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ ἀμετέρου, περιεμένομεν γενικήν, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 88 "ὦ κλεινὸν οἴκοις Ἀντιγόνη θάλος πατρί„.

[2] Εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου ἀντὶ ματρῴων λέκτρων, ὡς καὶ ἐν στίχῳ 786.

[3] Ἡ δοτικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κοιμήματα, δηλ συγκοιμήματα δυσμόρου ματρὸς ἐμῷ πατρί, ὃν αὐτὴ ἐγέννησεν

[4] Δηλαδὴ κοιμημάτων. Ἡ Ἀντιγόνη οἰκτείρει τὰ κοιμήματα, ἐξ ὧν ἐγεννήθη.

[5] Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Ἐπικατάρατος, διὰ τὰ ἐκείνων ἁμαρτήματα„.

[6] Ὁ Πολυνείκης ἔλαβε γυναῖκα Ἀργείαν, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου· ἄνευ δὲ τῶν γάμων τούτων ἡ στρατεία τῶν ἑπτὰ στρατηγῶν κατὰ τῶν Θηβῶν δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Διὰ τὴν πρὸς Ἄδραστον ἐπιγαμίαν, ἥτις αἰτία τοῦ πολέμου κατέστη„.

[7] Ὁ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀδράστου γάμος σου, ὦ Πολύνεικες, ἦτο οὕτω δύσποτμος, ὥστε καὶ θανόν με ἐφόνευσας. Ὅμοιον λέγεται περὶ τοῦ Ἕκτορος ἐν Αἴαντ. 1027 "εἶδες ὡς χρόνῳ ἔμελλέ σ' Ἕκτωρ καὶ θανὼν ἀποφθίσειν; „ ἐν Τραχιν. 1163 "ζῶντά μ' ἔκτεινεν θανών„ καὶ ἐν Ἠλεκτρ. 1419 "αἷμ' ὑπεξαιροῦσι τῶν κτανόντων οἱ πάλαι θανόντες„.

[8] Ὑπακούεται τὸ ταῦτα, ἃ σὺ σέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κράτος δ', ὅτῳ[1] κράτος μέλει,
παραβατὸν οὐδαμᾷ πέλει.
σὲ δὲ' αὐτόγνωτος[2] ὦλεσ[3] ὀργά. 875

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ἐπῳδός.

Ἄκλαυτος, ἄφιλος, ἀνυμέναιος,
ταλαίφρων ἄγομαι τάνδ' ἑτοίμαν ὁδόν[3].
οὐκ ἔτι μοι τόδε λαμπάδος[4] ἱερὸν ὄμμα θέμις ὁρᾶν ταλαίνᾳ, 880
τὸν δ' ἐμὸν πότμον ἀδάκρυτον[5] οὐδεὶς φίλων στενάξει.

βεις. Ὁ χορὸς ὁμολογεῖ μέν, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἐποίησεν εὐσεβὲς καθῆκον θάψασα τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ κρατοῦντος, ὅπερ ἐπήνεγκε τὸν ὄλεθρον.

1) Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐξυπακουόμενον ἐκείνου.

2) Ὀργὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ὁρμή, ὁ ζῆλος. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Αὐθαίρετος καὶ ἰδιογνώμων τρόπος„. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Ἤγγισας λυπηροτάτας εἰς ἐμὲ φροντίδας, πολλάκις ἀναποληθεῖσαν λυπηρὰν πρᾶξιν τοῦ πατρὸς καὶ ὁλοκλήρου τῆς δυστυχίας ἡμῶν τῶν ἐνδόξων Λαβδακιδῶν. Ἰὼ βλάβαι προελθοῦσαι ἐκ τῆς μητρικῆς κλίνης καὶ κοιμήματα τῆς δυστυχοῦς μητρὸς μετὰ τοῦ ἐμοῦ πατρός, ὃν αὐτὴ ἐγέννησεν, ἐκ ποίων ἐγὼ τέλος πάντων ἡ ἀθλία ἐγεννήθην, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγὼ κατηραμένη, ἄγαμος ἔρχομαι νὰ μετοικήσω. Ἰὼ ἀδελφέ, ὅστις ἐτύχες δυστυχῶν γάμων, καὶ θανὼν ἀκόμη ἐμὲ ζῶσαν ἐφόνευσας. Χορός. Τὸ μὲν νὰ σέβηταί τις εἶναι εὐσέβειά τις, ὅμως τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου, ὅστις φροντίζει περὶ τῆς ἐξουσίας, κατ' οὐδένα τρόπον δύναταί τις νὰ παραβῇ. Σὲ δὲ αὐτογνώμων ζῆλος κατέστρεψεν.

3) Ῥήματα σημαίνοντα ὁπωσδήποτε κίνησιν συντάσσονται αἰτιατικῇ δηλούσῃ τὴν ὁδόν, ἐφ' ἧς γίνεται ἡ κίνησις Ξενοφ. Ἑλλην. I, 2, 17 "ἐξῆλθον τινὰς καὶ ἄλλας ἐξόδους„. Ἡρόδοτ. IX, 69 "ἐτράποντο τὴν φέρουσαν ἄνω τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν„. Θουκυδ. III, 64 "μετὰ Ἀθηναίων ἄδικον ὁδὸν ἰόντων, ἐχωρήσατε„. Ὁ Reiske εἰκάζει, τάνδε πυμάταν ὁδόν, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Dindorf.

4) Λαμπάδα ὀνομάζει τὸν ἥλιον. Ἡ λαμπὰς δὲ ἔχει ὄμμα, ὅπερ τολμηρόν· τοιαῦτα ὅμως τολμήματα ἔχει πολλὰ ἡ λυρικὴ ποίησις.

5) Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· "Τὸ ἀδάκρυτον σαφηνισμός ἐστι τοῦ οὐδεὶς στενάζει· τὸ γὰρ παρ' οὐδενὸς στεναζόμενον ἀδάκρυτόν ἐστιν„. Πρὸ πάντων θλίβει τὴν Ἀντιγόνην, ὅτι οὐδεὶς θρηνεῖ τὴν συμφορὰν αὐτῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Ἆρ' ἴστ'[1], ἀοιδὰς καὶ γόους πρὸ τοῦ θανεῖν
ὡς οὐδ' ἂν εἷς παύσαιτ' ἄν', εἰ χρείη[2] λέγειν;
οὐκ ἄξεθ' ὡς τάχιστα; καὶ κατηρεφεῖ
τύμβῳ περιπτύξαντες[3], ὡς εἴρηκ' ἐγώ,
ἄφετε[4] μόνην ἔρημον, εἴτε χρῄ[5] θανεῖν,
εἴτ' ἐν τοιαύτῃ ζῶσα τυμβεύειν[6] στέγῃ.
ἡμεῖς γὰρ ἁγνοὶ τοὐπὶ τήνδε τὴν κόρην[7].

Ἐξήγησις τῆς ἐπῳδοῦ. Ἄκλαυτος, ἄνευ φίλων, ἄνευ ὑμεναίων ἡ δυστυχὴς φέρομαι εἰς ταύτην δὰ τὴν ἔτοιμην ὁδόν. Δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον πλέον εἰς ἐμὲ τὴν δυστυχῆ νὰ βλέπω τοῦτο δὰ τὸ ἱερὸν φῶς τοῦ ἡλίου, διὰ δὲ τὴν ἐμὴν δυστυχίαν τὴν ἄνευ δακρύων κανεὶς ἐκ τῶν φίλων δὲν στενάζει.

1) Ἐξηντλήθη ἡ ἀνοχὴ τοῦ Κρέοντος, ὅστις μετὰ ὀργῆς κελεύει νὰ ἀπαγάγωσι τὴν Ἀντιγόνην εἰς τὸν θάνατον. Σύνταξον οὕτωσί· Ἆρ' ἴστε, ὡς, εἰ χρείη λέγειν ἀοιδὰς καὶ γόους πρὸ τοῦ θανεῖν, οὐδ' ἂν εἷς παύσαιτ' ἄν; „Ἡ σοφιστικὴ τοῦ τυράννου δικαιολογία ὁμοιάζει πρὸς σκῶμμα κατὰ τῆς δυστυχοῦς. Τοὺς θρήνους λέγει ἀοιδάς, ὡς ἐν Αἴαντ. 630.

2) Ὁ Schaefer τὸ εἰ χρείη ἑρμηνεύει si utile sit, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 266„, ἐπεὶ τά γ' ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα, ἢ σοι τὰ μητρὸς καὶ πατρὸς χρείη λέγειν „. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ τὸ χρὴ ἐν στίχ. 922.

3) Τὸν τάφον θεωρεῖ ὡς περιπτυχὴν τῆς Ἀντιγόνης.

4) Ὁ Τρικλίνιος προετίμα νὰ γραφῇ ἀφεῖτε· "Ἀφεῖτε χρὴ γράφειν οὐκ ἄφετε, καὶ ζῶσα τυμβεύσει· οὕτω γὰρ ἁρμόζει τῷ μέτρῳ· τὸ ἀφεῖτε δὲ καὶ ἔν τινι τῶν παλαιῶν εὕρηται βιβλίων· συντάσσειν δὲ οὕτως· οὐκ ἄξετε ταχέως αὐτὴν καὶ ἀφεῖτε μόνην ἔρημον, περιπτύξαντες ἐν τῷ κατηρεφεῖ τύμβῳ, ὡς εἴρηκα ἐγώ, εἴτε χρὴ θανεῖν αὐτήν, εἴτε τυμβεύσει ἐν τοιαύτῃ στέγῃ ζῶσα, ἤγουν ἐντάφιος κείσεται; „.

5) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται χρή, ὅπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς ὀνομαστικῆς ζ ῶ σ α. Διὰ τοῦτο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν γράφουσι χρῇ κατὰ τὸν Σχολιαστήν, ὅστις ἐξηγεῖ διὰ τοῦ χ ρ ῄ ζ ε ι καὶ θ έ λ ε ι. Οὕτως ἐξηγοῦσι τὸ χ ρ ά ω καὶ ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Σουΐδας. Ἡ σημασία αὕτη γίνεται δήλη ἐν Αἴαντ. 1373 "σοὶ δὲ δρᾶν ἔξεσθ' ἃ χρῄς „.

6) Τὸ τυμβεύειν μόνον ἐνταῦθα κατὰ τὸν Wolff ἔχει ἀμετάβατον σημασίαν. Τὰ εἰς ε υ ω ἔχουσι καὶ μεταβατικὴν καὶ ἀμετάβατον, ὡς τὰ νυμφεύω, πρεσβεύω, χαλεύω.

7) Ἡ ἐπὶ μετὰ αἰτιατικῆς ποιεῖ φράσιν, ὡς τὸ εἰς ἐμέ, τὸ ἐπ' ἐμέ, τὸ ἐπ' ἐκεῖνον. Ἐνταῦθα κεῖται τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς μεταμελείας τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετοικίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται. 890

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ὦ τύμβος[1], *ὦ νυμφεῖον*[2], *ὦ κατασκαφὴς*[3]
οἴκησις ἀείφρουρος, οἵ πορεύομαι
πρὸς τοὺς ἐμαυτῆς[4], *ὧν ἀριθμὸν ἐν νεκροῖς*
πλεῖστον δέδεκται Περσέφασσα[5] *ὀλωλότων·*
ὧν λοισθία[6] *γὼ καὶ κάκιστα δὴ μακρῷ*[7] 895
κάτειμι, πρίν μοι μοῖραν ἐξήκειν βίου.
ἐλθοῦσα μέντοι κάρτ' ἐν ἐλπίσιν τρέφω[8]
φίλη μὲν ἥξειν πατρί, προσφιλὴς[9] *δὲ σοί,*
μῆτερ, φίλη δὲ σοί, κασίγνητον κάρα[10].

Κρέοντος, ὅπερ προπαρασκευάζει τὴν κάθαρσιν τοῦ δράματος. Ὁ Κρέων κατιδών, ὅτι ἥμαρτε, κατὰ πρῶτον πειρᾶται νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν ἰδίαν συνείδησιν.

[1]) *Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις παρέχει παρηγορίαν εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Πρὸ τοῦ θανάτου κατὰ φύσιν ἐπέρχεται ἡ βάσανος τῆς συνειδήσεως.*

[2]) *Τὸ νυμφεῖον ἐξ ἐπιθέτου περιπίπτει εἰς οὐσιαστικὸν κατὰ παράλειψιν τοῦ δῶμα. Κυρίως ὀνομάζεται νυμφεῖον τὸ δῶμα, ἐν ᾧ διάγουσιν ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου μετὰ πικρίας ἡ ἡρωΐς προσαγορεύει τὸν τάφον.*

[3]) *Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν σημασίαν, κατεσκαμμένη οἴκησις.*

[4]) *Τοῦτο λέγει ἡ Ἀντιγόνη οὐχί, διότι ὁ τάφος ἦτο κοινὸς τῶν Λαβδακιδῶν, ὡς νομίζει ὁ Schneidewin, ἀλλὰ διότι ἡ πρὸς τὸν τάφον ἄγουσα εἶναι σύναμα ὁδὸς πρὸς τὸν Ἅιδην, ἐν ᾧ κεῖνται οἱ συγγενεῖς τῆς ἡρωΐδος.*

[5]) *Εὕρηται καὶ ὁ τύπος Φερσέφασσα παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 175 Οὕτως ὀνομάζηται ἡ Περσεφόνη.*

[6]) *Ἡ Ἀντιγόνη δὲν εἶναι ἡ τελευταία διότι μένει ἔτι ἡ Ἰσμήνη. Ὅτι δὲν ἀριθμεῖ ταύτην ἐν τῷ γένει τῶν Λαμβδακιδῶν, εἶναι ὕβρις πρὸς αὐτήν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 941 Ὁ Bellermann αἴρει τὴν πρὸς τὴν ἀδελφὴν ὕβριν, διότι ἐξηγεῖ ἡ τελευταία, ἥτις θνήσκει, δηλ. μετὰ πάντας τοὺς ἄλλους θνήσκω καὶ ἐγώ.*

[7]) *Ἡ ἡρωΐς θνήσκει κάκιστα· διότι ἀθῴα, ἐν ἀνθρῷ ἡλικίᾳ καὶ ζῶσα θάπτεται.*

[8]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτωσί· "Ἐλπίζω ἀποθανοῦσα πάντας ἕξειν φίλους. Εὐεπίφορος ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ τρέφω ἀντὶ τοῦ ἔχω „.*

[9]) *Ἡ ἀναφορὰ ἐγένετο οὐχὶ διὰ τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ συνωνύμου λέξεως, ὡς παρ' Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 982 "φίλη μὲν ἡμῖν εἰ σύ, προσφιλὴς δέ μοι στράτευμ' Ἀχαιῶν „.*

[10]) *Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Ὦ Ἐτεόκλεις· ἐξῆς γὰρ τοῦ Πολυνείκους μετὰ οἴκτου μνημονεύει „.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπεὶ θανόντας αὐτόχειρ ὑμᾶς ἐγὼ
ἔλουσα κἀκόσμησα κἀπιτυμβίους
χοὰς ἔδωκα[1]· νῦν δέ, Πολύνεικες, τὸ σὸν
δέμας περιστέλλουσα[2] τοιάδ' ἄρνυμαι.
καίτοι[3] σ' ἐγὼ 'τίμησα τοῖς φρονοῦσιν[4] εὖ.
οὐ[5] γάρ ποτ' οὔτ' ἄν, εἰ τέκνων μήτηρ ἔφυν,

Τὴν γνώμην ταύτην δέχονται σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταί, ἀλλ' ὁ Bellermann *ἐννοεῖ τὸν Πολυνείκη, διότι ἐν τῷ τελευταίῳ μέρει τῆς ἀναφορᾶς καὶ ἐν τοσαύτῃ τρυφερότητι οὐχὶ εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ τὸν Ἐτεοκλέα.*

[1]) *Κατὰ τὸν ποιητὴν ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ ἐξεπλήρωσαν ἀμφότεραι αἱ ἀδελφαὶ τὸ καθῆκον στίχ.* 1601 „πάγον μολοῦσαι τάσδ' ἐπιστολὰς πατρὶ ταχεῖ ἐπόρευσαν σὺν χρόνῳ, λουτροῖς τέ νιν ἐσθῆτί τ' ἐξήσκησαν, ᾗ νομίζεται„. *Ἀλλ' ὁ ποιητὴς δύναται τὸν μῦθον ἐν ἑκάστῳ δράματι νὰ διαπλάττῃ κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἄλλως ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἠδύνατο νὰ μνημονεύσῃ τῆς Ἰσμήνης, ἣν περιφρονεῖ ὡς μὴ ἐκπληρώσασαν τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καθῆκον, ὡς καὶ πρὸ ὀλίγου οὐδόλως ἀπεῖδεν, ὅτι ὑπολείπεται ἔτι ἡ ἀδελφή.*

[2]) *Περιστέλλειν σημαίνει περιβάλλειν, ἐνδύειν, περικοσμεῖν. Εἶναι δὲ σύνηθες τὸ ῥῆμα ἐπὶ περικοσμήσεως νεκρῶν, Ὀδυσσ. Ω, 293„ οὐδὲ ἑ μήτηρ κλαῦσε περιστείλασα„.*

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Παρὰ τοῖς καλῶς φρονοῦσι δοκῶ σε τετιμηκέναι, ὥστε τοὺς συνετοὺς ἀποδέξασθαι τὰ ὑπ' ἐμοῦ εἰς σὲ γενόμενα„.*

[4]) *Ἡ δοτικὴ ἐνίοτε σημαίνει τὴν κρίσιν προσώπου τινός, ὅπερ δηλοῦται καὶ διὰ τῆς φράσεως ὡς ἐμοί, ὡς ἐν τοῖς ἔπειτα* 1161 *Κρέων γὰρ ἦν ζηλωτός, ὡς ἐμοί, ποτέ„ ἐν Αἴαντ.* 395 *ἔρεβος, ὦ φαεννότατον, ὡς ἐμοί.„*

[5]) *Ὁ Ὀλύμπιος ποιητὴς τῆς Γερμανίας, ὁ* Goethe, *τοὺς στίχους ὡς κηλῖδα τοῦ δράματος θεωρῶν ἤχετο, ἵνα σπουδαῖος φιλόλογος ἀποδείξῃ, ὅτι οὗτοι εἶναι ὑποβολιμαῖοι. Ἡ ἡρωΐς, ἥ ἐν τῷ δράματι τὰς μεγαλοπρεπεστάτας αἰτίας τῆς ταφῆς ἀναπτύξασα, ἐν τέλει, ὅτε αὕτη πορεύεται εἰς τὸν θάνατον, φέρει αἰτίαν ὅλως ταπεινὴν καὶ σχεδὸν κωμικήν,* Eckermann III, *σελ.* 89. *Οὕτως τὸ χωρίον ἀθετεῖ ὁ* Jacob, *οὗ τὴν γνώμην δέχονται πλεῖστοι κριτικοί. Παρετηρήθη, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγεῖται γεγονὸς ὅμοιον πρὸς τὸν προκείμενον λόγον τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ Δαρεῖος, ἐν ᾧ ἐσκόπει νὰ φονεύσῃ τὸν μάγον Ἰνταφέρνη μετὰ τῶν παίδων καὶ πάντων τῶν συγγενῶν, ἐπέτρεψε τῇ γυναικὶ τοῦ μάγου, ἵνα σώσῃ, ὅν τινα ἐκ τούτων ἤθελεν. Αὕτη προετίμησε τὸν ἀδελφὸν εἰποῦσα τῷ βασιλεῖ "Ὦ βασιλεῦ· ἀνὴρ μέν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατρὸς δὲ καὶ μητρὸς οὐκέτι μου ζωόντων ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα.„ Ἡρόδοτ.* III, 119 *Ἂν ὅ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔτ' εἰ πόσις μοι κατθανὼν ἐτήκετο,
βίᾳ πολιτῶν[1] τόνδε ἂν ἠρόμην πόνον.
τίνος νόμου[2] δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;
πόσις μὲν ἂν μοι, κατθανόντος[3], ἄλλος ἦν,

ποιητὴς τοῦ χωρίου τούτου ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἡροδότου τὴν διήγησιν ἢ ἄλλοθεν ἐγίνωσκεν αὐτήν, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἡμῶν εἶναι ἀδιάφορον. Ἀλλ' ὅσον καλὴ καὶ ἂν ἦναι ἡ ἀφήγησις τοῦ ἱστορικοῦ, τοσοῦτον κακὴ καὶ ταπεινὴ ἡ ἰδέα τοῦ ποιητοῦ. Πᾶν ἱστορικῶς ἀληθές, δὲν εἶναι καὶ ποιητικῶς τοιοῦτον. Διότι ὁ ποιητὴς ὀφείλει νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἡ γυνὴ τοῦ μάγου Ἰνταφέρνους ἠδύνατο νὰ προτιμᾷ τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν τέκνων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ Σοφόκλειος Ἀντιγόνη, ἥτις προσφέρει τὴν ἰδίαν ζωὴν πρὸς τιμὴν τοῦ θείου νόμου. Ἂν ἡ ἠρωῒς δὲν περιπίπτῃ εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτήν, κατὰ τὴν ἀρχήν, ἦν ἐν στίχ. 450 εἶπε, καὶ πρὸς τὸν σύζυγον καὶ πρὸς τὰ τέκνα ὤφειλε νὰ πληρώσῃ τὸ αὐτὸ καθῆκον. Ἄλλως αἱ γυναῖκες συνήθως προτιμῶσι τὰ τέκνα καὶ τὸν σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ Boeckh πειρώμενος παντὶ σθένει νὰ σώσῃ τὴν γνησιότητα τοῦ χωρίου ἐρωτᾷ· Δὲν προσφέρει θῦμα τὸν μνηστῆρα, τὸν γάμον, τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τέκνοις εἰς τὸν ἀδελφόν; Ἡ ἠρωῒς ὅμως τὰς θυσίας ταύτας προσφέρει οὐχὶ εἰς τὸν ἀδελφόν, ἀλλ' εἰς τὸ θεῖον δίκαιον. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι ἀποκηρύσσει τὴν ζῶσαν ἀδελφὴν ἀντὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους. Ἡ Σοφόκλειος Ἀντιγόνη, καὶ ἂν πολλοὺς ἀδελφοὺς ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ, δὲν ἤθελεν ἀφήσει ἄταφον τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους. Καὶ ὁ Bellerman ὁμολογεῖ μέν, ὅτι τὸ χωρίον ἔχει τι σοφιστικόν, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι ψυχολογικῶς δὲν εἶναι παρὰ φύσιν, διότι ἂν περὶ συζύγου ἢ περὶ τέκνου προὔκειτο, πιθανῶς δι' ὁμοίων σοφιστικῶν αἰτίων τὴν σχέσιν ταύτην ὡς τὴν ἱερωτάτην ἤθελε πειραθῇ νὰ δείξῃ. Ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπινοοῦσι τοιαῦτα σοφίσματα, εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ νομίζοντες, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἤθελε ἐπιτρέψει ταῦτα τῇ ἠρωΐδι αὐτοῦ, θεωροῦμεν νόθον τὸ χωρίον. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ῥητορικῇ III. 16 ἀποσπᾷ δύο στίχους "μητρὸς δ' ἐν Ἅιδου καὶ πατρὸς βεβηκότων οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ„, ἡ νοθεία εἶναι ἀρχαιοτάτη. Ὁ Wolff εἰκάζει, ὅτι αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἰοφῶντος, ὅστις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ὡς ψυχρὸς καὶ μακρὸς σκώπτεται ἐν Βατράχ. 78. Κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν τοῦτον ἡ σειρὰ τοῦ λόγου ἀποκαθίσταται, ἂν ἀποκόψωμεν τὸ χωρίον μέχρι τῆς λέξεως νόμῳ καὶ ἀρχίσωμεν τὸν λόγον οὕτω, Κρέοντι μέντοι. Ἄλλοι ἀθετοῦσι πλείονας στίχους.

1) Ἡ φράσις αὕτη ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἀντιγόνης θεωρούσης τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος οὐχὶ ὡς θέλησιν τῶν πολιτῶν.

2) Ὁ Τρικλίνιος ἑρμηνεύει τὸ χωρίον οὕτως· "Ἤγουν τίνι νόμῳ χαριζομένη, καὶ στέργουσα καὶ ἀποδεχομένη τοῦτον, λέγω ταῦτα;„

3) Δηλαδὴ τοῦ προτέρου. Ὁ Bellermann ὅμως δὲν θεωρεῖ ὡς γενι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτός, εἰ τοῦδ'[1] ἥμπλακον· 910
μητρὸς δ' ἐν Ἅιδου καὶ πατρὸς κεκευθότοιν[2],
οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι[3] ποτέ.
τοιῶδε μέντοι σ' ἐκπροτιμήσασ'[4] ἐγὼ
νόμῳ], Κρέοντι ταῦτ'[5] ἔδοξ' ἁμαρτάνειν
καὶ δεινὰ τολμᾶν, ὦ κασίγνητον κάρα. 915
καὶ νῦν ἄγει[6] με δὶα χερῶν οὕτω λαβών,
ἄλεκτρον, ἀνυμέναιον, οὔτε του γάμου
μέρος λαχοῦσαν[7] οὔτε παιδείου τροφῆς[8],
ἀλλ' ὧδ' ἔρημος πρὸς φίλων[9] ἡ δύσμορος
ζῶσ' ἐς θανόντων ἔρχομαι κατασκαφάς· 920
ποίαν παρεξελθοῦσα δαιμόνων δίκην;
τί χρή[10] με τὴν δύστηνον ἐς θεοὺς ἔτι

κὴν ἀπόλυτον, ἀλλ' ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ ἄλλος, δηλ. ἄλλος παρὰ τὸν κατθανόντα.

1) Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸν παῖδα. Σαφέστερον ἤθελεν εἶναι, ἂν ἔλεγε, καὶ παῖς ἂν ἄλλος· παιδὸς εἰ τοῦδ' ἥμπλακον.

2) Τὸ κεύθειν ἔχει μὲν μεταβατικὴν σημασίαν, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται αὐτὸ καὶ ὡς ἀμετάβατον, ὡς ἐν Αἴαντ. 635 "Κρέσσων γὰρ Ἅιδα κεύθων ὁ νοσῶν μάταν„.

3) Ἡ ἔννοια εἶναι κακή, διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀδελφῶν ὡς παρ' Ἡροδότῳ, ἀλλὰ περὶ πτώματος ἀδελφοῦ.

4) Τὸ ἐκπροτιμᾶν εὑρίσκεται μόνον ἐνταῦθα, ὅπερ ἐνισχύει τὴν περὶ νοθείας γνώμην. Ἡ πρόθεσις ἐτέθη πρὸς ἐπίτασιν.

5) Προσδιορισμὸς τῆς συστοίχου αἰτιατικῆς εἰς τὸ ἁμαρτάνειν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐμφατικώτερον τὸ ἄγει· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐκέλευσέ με ἀχθῆναι, ἀλλ' αὐτὸς ἄγει„.

7) Ὅμοια λέγει ἡ Ἠλέκτρα 192 "ἄλεκτρα γηράσκουσαν ἀνυμέναιά τε„ καὶ ἡ Μακαρία ἐν Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 524 "τίς παιδοποιεῖν ἐξ ἐμοῦ βουλήσεται; „ Τὰς τοιαύτας φράσεις οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐθεώρουν ἀπρεπεῖς. Σκοπὸς τοῦ γάμου ἦτο γναίων παίδων σπορά, ὁ δὲ γάμος ἦτο ὁ προορισμὸς τῆς γυναικός.

8) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὔτε παῖδα θρέψασαν„.

9) Προσδιορίζει τὸ ἔρημος καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ ὑπὸ τῶν φίλων καταλειφθεῖσα. Ὁ Wecklein συντάσσει πρὸς τὸ ἔρχομαι, ὅπερ λαμβάνει ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἄγομαι.

10) Οὐχὶ ἀτόπως τῷ Schneidewin ἐφάνησαν ὕποπτοι οἱ ἑφεξῆς δύο στίχοι· διότι διαταράσσουσι τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ διότι ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βλέπειν[1]*; τίν' αὐδᾶν ξυμμάχων; ἐπεί γε δὴ*
τὴν δυσσέβειαν[2] *εὐσεβοῦσ' ἐκτησάμην.*
ἀλλ' εἰ μὲν οὖν τάδ' ἐστὶν ἐν θεοῖς καλά[3], 925
παθόντες ἂν ξυγγνοῖμεν[4] *ἡμαρτηκότες·*
εἰ δ' οἵδ'[5] *ἁμαρτάνουσι, μὴ πλείω*[6] *κακὰ*
πάθοιεν, ἢ καὶ δρῶσιν ἐκδίκως ἐμέ.

ΧΟΡΟΣ

Ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνέμων αὑταὶ[8]

[1] Ἀντιγόνη πέποιθεν, ὅτι οἱ θεοὶ ἐπιδοκιμάζουσι τὸ ἔργον αὐτῆς. Πρὸς δὲ προσκρούει εἰς τὴν φράσιν τ ί ν' α ὐ δ ᾶ ν ξ υ μ μ ά χ ω ν; ἣν ἄλλοι μεταβάλλουσιν εἰς ξυμμαχεῖν.

[2] Τὸ βλέπειν εἶναι ἀμετάβατον καὶ ὡς τοιοῦτον δέχεται τὴν εἰς μετὰ αἰτιατικῆς.

[2] Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ψόγον δυσσεβείας, ὡς ἀλλαχοῦ ἐννοεῖται ἔπαινος, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 968 "εὐσέβειαν ἐκ πατρὸς θανόντος οἴσει„ Αἰσχυλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 1001 "ἄγος καὶ θανὴν κεκτήσεται θεῶν„ Εὐριπίδ. Ἰφ. ἐν Ταύρ. 676 "δειλίαν καὶ κάκην κεκτήσομαι Ἄργει„.

[3] Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ χωρίον οὕτως· "Εἰ ταῦτα τοῖς θεοῖς ἀρέσκει, παθόντες τὴν τιμωρίαν γνοίημεν τὴν ἁμαρτίαν.„ Περὶ τούτου ἡ Ἀντιγόνη οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχει.

[4] Τὸ συγγιγνώσκω ἡμαρτηκὼς ἔχει ἀνάλογον τὴν σύνταξιν ἐν τῷ σ ύ ν ο ι δ α ἡ μ α ρ τ η κ ώ ς. Τὸ συγγινώσκειν σημαίνει ἔχειν συνείδησιν πράξεώς τινος Ἡρόδοτ. V, 91 "ἄνδρες σύμμαχοι, συγγινώσκομεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσασι ὀρθῶς.„ VI, 92 "Σικυώνιοι μέν νυν συγγνόντες ἀδικῆσαι, ὡμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζήμιοι εἶναι, Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγιγνώσκοντο, ἔσαν τε αὐθαδέστεροι.„ I, 45 "Ἄδρηστος δέ, ὁ φονεὺς τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, συγγιγνωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ„ Μετεχειρίσθη τὸ ἀρσενικὸν γένος τῆς μετοχῆς, διότι δὲν ἀπαιτεῖται διάκρισις τοῦ γένους, ὡς παρ' Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 515 "οὐκ ἄρ' ὡς θανουμένους μετῆλθες ἡμᾶς„ Ἰφιγεν. ἐν Αὐλ. 828 "οὐ θαῦμα σ' ἡμᾶς ἀγνοεῖν, οὓς μὴ πάρος κατεῖδες„.

[5] Δηλαδὴ ὁ Κρέων. Τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον εἶναι ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἐγγίζουσαν καταστροφήν.

[6] Ὁ Wex ἐνόμισεν, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη εὔχεται ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐχθρῶν, ὅπερ εἶναι μὲν χριστιανικόν, ἀλλ' ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ἡρωῒς εὔχεται νὰ πάθῃ ὁ Κρέων τόσα, ὅσα ἔπραξεν εἰς αὐτὴν ἀδίκως. "Ομοιόν τι ὑπάρχει ἐν Φιλοκτ. 1113 " ἰδοίμαν δέ νιν τόν τάδε μησάμενον, τὸν ἴσον χρόνον ἐμὰς λαχόντ' ἀνίας „

[7] Διὰ τοῦ ἢ ἐδήλωσε τὸν δεύτερον ὅρον τῆς συγκρίσεως, ὡς καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 1146 "μητρὸς σύ γ' ἦσθα μᾶλλον ἢ κἀμοῦ φίλος„.

[8] Ἡ φράσις τοῦ χοροῦ ἀναφέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ψυχῆς ῥιπαὶ τήνδε γ' ἔχουσιν. 930

ΚΡΕΩΝ

Τοιγὰρ τούτων[1] *τοῖσιν ἄγουσιν*
κλαύμαθ' ὑπάρξει βραδυτῆτος ὕπερ[2].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Οἴμοι[3]*, θανάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω*
τοῦπος ἀφῖκται.

ΧΟΡΟΣ

Θαρσεῖν[4] *οὐδὲν παραμυθοῦμαι* 935
μὴ οὐ[3] *τάδε ταύτῃ κατακυροῦσθαι.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ὦ γῆς Θήβης ἄστυ πατρῷον

ρεται πρὸ πάντων εἰς τὸν τελευταῖον λόγον τῆς ἡρωΐδος, ἥτις δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον παροξύνει τὸν Κρέοντα.

[1] *Εἶναι γενικὴ τοῦ αἰτίου εἰς τὸ κλαύματα. Ὁ Κρέων καθίστησιν ὑπευθύνους τοὺς θεράποντας διὰ τοὺς λόγους τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἀντὶ τοῦ, κλαύσονται οἱ ἄγοντες αὐτήν, ἐὰν ἔτι βραδύνωσιν„*

[2] *Ἡ ὑπὲρ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ αἴτιον, ὡς παρὰ Λυσίᾳ. 4, 20 "οὐκ' ἄξιος οὗτος δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ὑπὲρ ὧν φησιν ἠδικῆσθαι„*

[3] *Αὐστηρῶς τοῦ τυράννου κελεύσαντος οἱ θεράποντες λαβόντες διὰ τῶν χειρῶν ἀπάγουσι τὴν ἡρωΐδα εἰς τὸν θάνατον. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐξηγεῖ "ὁμοιότατον τῷ θανάτῳ, τουτέστι λυπηρότατον ὅσον σχεδὸν ὁ θάνατος„. Τοιαύτη ἔννοια, ὡς νομίζομεν, δὲν ἁρμόζει εἰς τὸ ἦθος τῆς ἡρωΐδος καὶ διὰ τοῦτο ἀποδίδωσι τοὺς στίχους τῷ χορῷ. Ὀρθῶς δ' ὁ* Kern *ἐξηγεῖ· ὁ λόγος δεικνύει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὅλως ἐγγύς.*

[4] *Τοὺς δύο ἑπομένους στίχους τὰ μὲν χειρόγραφα ἀποδίδουσι τῷ Κρέοντι, ὁ δὲ Σχολιαστὴς τῷ χορῷ, ὅπερ ὑποστηρίζει ὁ* Boeckh *μετ' ἄλλων. Τὸ θαρσεῖν ἐνταῦθα σημαίνει ἐλπίζειν.*

[5] *Μετὰ ἀρνητικὰς προτάσεις ἕπεται τὸ μὴ οὐ Ἡρόδοτ* III, 51 *"Περίανδρος οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὐ σφι ἐκεῖνον ὑποθέσθαι τι„.* VII, 5 *"οὐκ εἰκός ἐστι Ἀθηναίους μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν„, Αἰσχύλ. Προμηθ.* 793. *Ὁ Σχολιαστὴς πορατηρεῖ "Οὐ παραμυθοῦμαί σε θαρρεῖν, ὡς μὴ κεκυρωμένου σοι τοῦ ἀποθανεῖν. Τοῦτο δέ φησιν, ὡς οὐκ ἐνδιδούς, ἵνα μὴ ὑπονοήσῃ ἐκείνη μεταπεπεικέναι αὐτὸν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ θεοὶ προγενεῖς[1],
ἄγομαι δὴ κοὐκ ἔτι μέλλω[2].
λεύσσετε, Θήβης οἱ κοιρανίδαι[3], 940
τὴν βασιληΐδα[4] μούνην λοιπήν,
οἷα πρὸς οἵων ἀνδρῶν πάσχω,
τὴν εὐσεβίαν σεβίσασα[5].

ΧΟΡΟΣ

Στροφὴ α'.

Ἔτλα[6] καὶ Δανάας[7] οὐράνιον φῶς

θακρύουσα· ἢ ὁ χορὸς λέγει, ὡς τοῦ Κρέοντος μὴ μεταπεισθέντος „.

1) Εἶναι οἱ θεοὶ τῶν προγόνων, ὡς λέγεται καὶ ὁ Ἄρης παλαίχθων Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 105.

2) Ἔχει σύνταξιν παρατακτικὴν ἀντὶ οὐκέτι μέλλουσα.

3) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· „Τοῖς ἀπὸ τοῦ χοροῦ φησιν· εἰώθασι γὰρ οὐ μόνον τοὺς βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνδόξους τῶν πολιτῶν οὕτω καλεῖν„. Κατὰ τὸ πολίτευμα τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἀριστεῖς ἦσαν ἄνακτες μικροτέρων χωρῶν. Ἐνίοτε ἀντὶ τῆς κλητικῆς ὑπάρχει ὀνομαστική, Πλάτ. ἐν Συμποσ. 172 Α „ὁ Φαληρεὺς οὗτος Ἀπολλόδωρος, οὐ περιμενεῖς;„. Ἀλλ' οὐχὶ ἀφυῶς ὁ ἡμέτερος Πάλλης γράφει· Θήβης ὦ κοιρανίδαι.

4) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τὴν βασιλίδα μούνην λοιπήν, ἀλλ' ἠκολουθήσαμεν τῷ Seidler, τῷ Boeckh καὶ ἄλλοις. Ὁ μὲν Dindorf ἐξήλειψεν ὅλως αὐτόν, ὁ δὲ Emperius μετέβαλεν εἰς, λεύσσετε Θήβης τὴν κοιρανιδᾶν μούνην λοιπὴν καὶ ὁ Wolff τὴν βασιλειδῶν μούνην λοιπήν.

5) Ταῦτα λέγουσα ἡ Ἀντιγόνη ἀπάγεται εἰς τὸν θάνατον ὑπὸ τῶν θεραπόντων καὶ ἀκούει μὲν πόρρωθεν τὰ ὑπὸ τῶν γερόντων ᾀδόμενα, ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τοῦ ᾄσματος δὲν φαίνεται. Διότι ὁ Τειρεσίας ἐλθὼν οὐδένα λόγον περὶ αὐτῆς ὡς περὶ παρούσης ποιεῖται.

6) Ὁ χορὸς μνημονεύει τριῶν προσώπων, τῆς Δανάης, τοῦ Λυκούργου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, ὅπως δείξῃ τῇ ἀπαγομένῃ Ἀντιγόνῃ τὴν δύναμιν τῆς μοίρας καὶ ἀντλήσῃ ἐντεῦθεν παραμυθίαν ὑπὲρ αὐτῆς. Παράβαλλ. Εἰσαγωγ. σελ. 36. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον ἡ Διώνη παρ' Ὁμήρῳ παραμυθεῖται τὴν Ἀφροδίτην τρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Διομήδους Ἰλιάδ. Ε, 382 „Τέτλαθι, τέκνον ἐμόν, καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περ· πολλοὶ γὰρ δὴ τλῆμεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες ἐξ ἀνδρῶν, χαλέπ' ἄλγε' ἐπ' ἀλλήλοισι τιθέντες. Τλῆ μὲν Ἄρης, ὅτε μιν Ὦτος κρατερὸς τ' Ἐφιάλτης, παῖδες Ἀλωῆος, δῆσαν κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ„. Κατὰ τὸν Schnei-

ἀλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς[1]· 945
κρυπτομένα δ' ἐν τυμβήρει θαλάμῳ[2] κατεζεύχθη·
καίτοι καὶ γενεᾷ τίμιος, ὦ παῖ παῖ[3],
καὶ Ζηνὸς ταμιεύεσκε[4] γονὰς χρυσορύτους. 950
ἀλλ' ἁ μοιριδία τις δύνασις δεινά[5]·
οὔτ'[6] ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης,

dewin καὶ ἐνταῦθα ἐξυπακούεται τὸ τέτλαθι.

7) Τὸ Δανάας δέμας εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ Δανάη, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Εὐμεν. 84 "κτανεῖν μητρῷον δέμας„ ἀντὶ τὴν μητέρα. Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 718 "ἄλλ' εἰσορῶ γὰρ τοῦδε δεσπότου δέμας Ἀγαμέμνονος„ Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 1177 "ἦ σὸν τὸ κλεινὸν εἶδος Ἠλέκτρας τόδε ;„

1) Ἀκρίσιος ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἄργους ἔλαβε χρησμόν, ὅτι, ἂν ἡ Δανάη ἐγέννα υἱόν, οὗτος ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν πάππον. Οὗτος φοβούμενος τὴν πλήρωσιν τοῦ χρησμοῦ κατέκλεισε τὴν θυγατέρα ἐν καταγείῳ οἰκήματι. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς μεταμορφωθεὶς εἰς χρυσῆν βροχὴν ἐδωρήσατο εἰς τὴν καλὴν Δανάην τὸν Περσέα, ὅστις ἐλθὼν μετὰ τοῦ πάππου εἰς Λάρισσαν καὶ ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἀγῶσι ῥίπτων τὸν δίσκον ἐφόνευσεν αὐτόν, Ἀπολλόδωρ. II, 21. Παυσαν. II, 23, 7 "ἄλλα δὲ ἔστιν Ἀργείοις θέας ἄξια, κατάγειον οἰκοδόμημα, ἐπ' αὐτῷ δὲ ἦν ὁ χαλκοῦς θάλαμος, ὃν Ἀκρίσιος ποτε ἐπὶ φρουρᾷ τῆς θυγατρὸς ἐποίησε. Περίλαος δὲ καθεῖλεν αὐτὸν τυραννήσας„. Ὁ Σοφοκλῆς εἶχε γράψει Ἀκρίσιον καὶ Δανάην. Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Musgrave τὴν φράσιν tenebris mutare lucem coelestem, ἀνταλλάξαι τὸ οὐράνιον φῶς διὰ τοῦ σκότους. Αὐλὴ εἶναι τὸ οἴκημα, ὀνόμαζεται δὲ χαλκόδετος, διότι εἶχε χαλκᾶς πλάκας, ὡς εἶχον οἱ θησαυροὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων.

2) Ὁ τυμβήρης θάλαμος ἑρμηνεύει τὰς χαλκοδέτους αὐλάς.

3) Τοῦτο λέγουσιν οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν μετὰ σεμνότητος, οἱονεὶ τὴν παντοδυναμίαν τῆς μοίρας ἐπιδεικνύοντες, τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐλέγχοντες καὶ οἱονεὶ ἑαυτοὺς μὲν ὡς θησαυρὸν θεολογικῶν γνώσεων εἰκονίζοντες, τὴν δὲ Ἀντιγόνην ὡς ἀδαῆ παρθένον ὑπελέγχοντες.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτῇ εἶχε τὰς γονὰς τοῦ Διός· ὃ ἔστιν ἔγκυος ἦν„. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ταμιῶν, οἵτινες ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς τῆς πόλεως ἢ ναῶν.

5) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἁ μοιραδία δύνασίς ἐστι δεινά τις δύνασις,

6) Ὁ χορὸς ἐπεξηγεῖ τὸ δύνασις δεινά. Δὲν δύναταί τις νὰ ἀποφύγῃ τὴν μοῖραν οὔτε διὰ τοῦ πλούτου, οὔτε διὰ τοῦ πολέμου, οὔτε διὰ τῶν φρουρίων, οὔτε διὰ τῆς ταχύτητος τῶν νηῶν, Αἰσχύλ. Ἀποσπ. 156 "μόνος θεῶν Θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ„ Σοφοκλ. Ἀποσπ. 236 "πρὸς τὴν ἀνάγκην οὐδ' Ἄρης ἀνθίσταται„. Βακχυλίδ. Ἀποσπ. 36 "θνατοῖσι δ' οὐκ αὐθαίρετοι οὔτ' ὄλβος οὔτ' ἄκαμπτος Ἄρης οὔτε πάμφθερσις στάσις,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ πύργος, οὐχ ἁλίκτυποι
κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν.

Ἀντιστροφὴ α'.

ξεύχθη[1] δ' ὀξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος, Ἀνιπ
Ἠδωνῶν[2], βασιλεύς, κερτομίοις ὀργαῖς[3], ἐνα
ἐκ Διονύσου[4] πετρώδει καταφάρκτος ἐν δεσμῷ.
οὕτω τὰς μανίας δεινὸν ἀποστάζει
ἀνθηρόν[5] τε μένος. κεῖνος ἐπέγνω μανίαις

ἀλλ' ἐπιχρίμπτει νέφος ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν γᾶν ἁ Πάνδωρος αἶσα„. Ἐξήγησις τῆς στροφῆς· Ὑπέμεινε καὶ ἡ Δανάη νὰ ἀνταλλάξῃ τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ ἀντὶ σκοτεινοῦ οἰκήματος περιβεβλημένου ὑπὸ χαλκοῦ· κρυπτομένη δὲ εἰς θάλαμον ὁμοιάζοντα πρὸς τάφον περιωρίσθη· καὶ ὅμως καὶ κατὰ τὸ γένος ἦτο ἔντιμος, ὦ τέκνον τέκνον, καὶ διεφύλαττε τὸ σπέρμα τοῦ Διὸς τὸ ἐκ χρυσοῦ χυθέν· ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς μοίρας εἶναι φοβερά τις δύναμις· ταύτην οὔτε πλοῦτος, οὔτε πόλεμος, οὔτε φρούριον, οὔτε τὰ ὑπὸ τῆς θαλάσσης κυπτώμενα μαῦρα πλοῖα δύνανται νὰ ἀποφύγωσιν

[1]) Ἡ παραβολὴ τοῦ Λυκούργου πρὸς τὴν Ἀντιγόνην στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς φράσεως ζεύχθη πετρώδει καταφάρκτος ἐν δεσμῷ· τὰ δὲ λοιπὰ κεῖνται πρὸς διακόσμησιν. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Μὴ οὕτω αὐτὸ λάβωμεν, ὅτι καὶ ἡ Ἀντιγόνη ἀσεβὴς οὖσα πέπονθεν ὅπερ ὁ ἀσεβὴς Λυκοῦργος· ἀλλ' ἁπλῶς ἐν παραθέσει τῶν ὁμοίων δυστυχιῶν παραμυθεῖται τὴν κόρην„. Λυκοῦργος ὁ υἱὸς τοῦ Δρύαντος καὶ βασιλεὺς τῶν Ἠδωνῶν περιεφρόνει τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου, ὡς ὁ Πενθεύς, καὶ κατεδίωκε τὰς τε Μαινάδας τὰς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Νύσης εὑρισκομένας καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον. Ἡ ἀσέβεια αὕτη ἤγειρε τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, διὰ ἣν ὁ ἀσεβὴς δὲν ἐπέζησε πολύ. Ὁ τρόπος τῆς τιμωρίας μυθολογεῖται κατὰ διαφόρους τρόπους Ἰλιάδ. Ζ, 130 " Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱός, κρατερὸς Λυκόοργος, δὴν ἦν ὃς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν· ὃς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου θεινόμεναι βουπλῆγι. Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα· Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ δεδιότα· κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ. Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες· καὶ μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς· οὐδ' ἄρ' ἔτι δὴν ἦν, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν„.

[2]) Οἱ Ἠδωνοὶ εἶναι λαὸς Θρᾳκικὸς οἰκῶν παρὰ τῷ ποταμῷ Στρυμόνι.

[3]) Εἶναι δοτικὴ τοῦ αἰτίου.

[4]) Προσδιορίζει τὸ κατάφαρκτος. Τὸ δὲ ρ μετατίθεται, ὡς ἐν τοῖς ἐφάρξαντο, ναύφαρκτον, πεφαργμένος.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἀν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ψαύων[1] τὸν θεὸν ἐν κερτομίοις γλώσσαις.
παύεσκε[2] μὲν γὰρ ἐνθέους
γυναῖκας εὔϊόν τε πῦρ[3],
φιλαύλους τ' ἠρέθιζε Μούσας[4]. 965

Στροφὴ β'.

παρὰ δὲ Κυανέων πελαγέων[5] διδύμας ἅλὸς[6]

θηρόν δέ, τὸ ἀκμαῖον καὶ ἀνθοῦν ἐν κακοῖς „. Τὸ δὲ ἀποστάζει ληπτέον ἐν ἀμεταβάτῳ σημασίᾳ. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῆς μανίας ἀπορρέει φοβερὰ καὶ ἀκμαία ὀργή, ἐν Τραχιν. 1000 "τόδ' ἀκήλητον μανίας ἄνθος καταδεδρεχθῆναι „. Τινὲς ὅμως τὸ ἀνθηρόν θεωροῦντες δυσνόητον εἰκάζουσιν ἀτηρόν, ὁ δὲ Meineke αἱμηρόν.

[1]) Κατὰ τὸν Wecklein ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί κεῖνος ἐπέγνω τὸν θεὸν ψαύων (αὐτοῦ) μανίας ἐν κερτομίοις γλώσσαις. Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην ἐξάγεται ἡ ἔννοια· ἐκεῖνος ἐγνώρισε τὸν θεὸν (δηλ. τὴν θειότητα τοῦ Διονύσου, ὃν ὡς ὁ Πενθεὺς εἶχε θεωρήσει ὡς θρασὺν ἄνθρωπον) καὶ ἔμαθεν, ὅτι ἐν τῇ μανίᾳ ἠρέθιζε ποῦτον διὰ σκωπτικῶν λόγων. Οὕτω τὸ ἐπιγιγνώσκειν συντάσσει πρὸς αἰτιατικὴν καὶ πρὸς μετοχήν. Πιθανώτερον ὅμως ἄλλοι τὴν αἰτιατικὴν θεὸν ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ψαύων, ὅπερ απανίως συντάσσεται αἰτιατικῇ, ὡς ἐνταῦθα καὶ παρὰ Νόννῳ ἐν Διονυσ· 45, 317 "τίγριν οὐ ψαύοντα φορῆα „.

[2]) Ὁ παρατατικὸς κατὰ τὸν Bellermann ἐνταῦθα ἔχει ὑπερσυντελικοῦ σημασίαν. Ἐνθέους γυναῖκας ὀνομάζει τὰς Βάκχας, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 680 "ἵν' ὁ Βακχιώτας ἀεὶ Διόνυσος ἐμβατεύει θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθήναις „.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· "Τὸ ὑπὸ τῶν Βακχῶν αἰρόμενον ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς δαδουχίαις „. Παράβαλλ. Εὐριπίδ. Βάκχ. 219, 564 καὶ 747.

[4]) Αἱ Μοῦσαι τὸ κατ' ἀρχὰς ἠκολούθουν τῷ Ἀπόλλωνι, ὅστις καὶ Μουσαγέτης ἐλέγετο· ὅτε ὅμως ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἐκράτησεν ἐν Ἑλλάδι, εἵποντο καὶ τῷ θεῷ τούτῳ καὶ δὴ τροφοὶ αὐτοῦ ὠνομάζοντο. Ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν εὑρέθησαν δύο τιμητικὰ ἑδώλια Διονύσου τοῦ Μελπομένου, περὶ οὗ ὁ Παυσανίας 1, 2, 4 λέγει· "Καλοῦσι μελπόμενον ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἐφ' ὁποίῳ περ Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην „. Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς Ἐδέθη δὲ ὁ ὀξύθυμος υἱὸς τοῦ Δρύαντος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἠδωνῶν, διὰ τοὺς χλευαστικοὺς λόγους του ὑπὸ τοῦ Διονύσου καταφραχθεὶς ἐν πετρίνῳ δεσμωτηρίῳ. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῆς μανίας ἀπορρέει φοβερὰ καὶ ἀκμαία ὀργή. Ἐκεῖνος ἐγνώρισεν, ὅτι τῇ μανίᾳ αὐτοῦ προσέβαλε τὸν θεὸν διὰ προσβλητικῶν λόγων. Διότι εἶχε παύσει τὰς ἐνθουσιώδεις γυναῖκας καὶ τὸ βακχικὸν πῦρ καὶ ἠρέθιζε τὰς τὸν αὐλὸν ἀγαπώσας Μούσας.

[5]) Περὶ τὴν γραφὴν τῆς φράσεως ταύτης διαφωνοῦσιν οἱ κριτικοί. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πελα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀκταὶ Βοσπόριαι[1] ἰδ' ὁ Θρῃκῶν ἄξενος[2]
Σαλμυδησσός[3], ἵν'[4] ἀγχίπολις Ἄρης δισσοῖσι Φινείδαις
εἶδεν ἀρατὸν ἕλκος
τυφλωθὲν[6] ἐξ ἀγρίας δάμαρτος[7], / 970

γέων, ὁ Wieseler τρέπει εἰς σπιλάδων καὶ ὁ Meineke εἰκάζει τεναγέων. Κυάνεαι εἶναι δύο νησίδια τοῦ Πόντου, Στράβ. VII, 319 "Αἱ δὲ Κυάνεαι πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου εἰσὶ δύο νησίδια, τὸ μὲν τῇ Εὐρώπῃ προσεχές, τὸ δὲ τῇ Ἀσίᾳ„. Ἢ παρὰ μετὰ γενικῆς περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ πλησίον.

[6]) Καὶ Διονύσιος ὁ περιηγητὴς 156 λέγει "ἐκ τοῦδ' ἂν καὶ πόντον ἴδοις διαθάλασσον ἐόντα„.

[1]) Δηλαδὴ εἰσιν. Ὁ ποιητὴς ἤρξατο τῆς δευτέρας στροφῆς διὰ τόνου συνήθους τῇ ἐπικῇ ποιήσει. Τὸ ἐπικὸν ἰδέ, ὅπερ οἱ τραγικοὶ δὲν μεταχειρίζονται, φαίνεται παράδοξον τοῖς κριτικοῖς.

[2]) Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐπιτυχῶς προσέθηκεν ὁ Böckh, Αἰσχύλ. Προμηθ. 726 "τραχεῖα πόντου Σαλμυδησσία γνάθος ἐχθρόξενος ναύταισι, μητρυιὰ νεῶν„. Εὐριπίδ. Μήδ. 1264 "Συμπληγάδων πετρῶν ἀξενώτάταν εἰσβολάν.„ Οἰδίπ. τύραν. 196 "ἐς τὸν ἀπόξενον ὅρμον, Θρῃκιον κλύδωνα„.

[3]) Ὁ Σαλμυδησσὸς κεῖται ἐπὶ τῆς Θράκης, Σχολ. εἰς Ἀπολλ. Ῥόδ. II, 177 "ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται τὸν Φινέα περὶ τὸν Σαλμυδησσὸν κατοικῆσαι. Ὁ δὲ Σαλμυδησσὸς ἐπὶ τῆς Θράκης ἐστὶ κατὰ τὰ ἀριστερὰ εἰσπλέοντι τὸν Πόντον„.

[4]) Τὸ ἵνα ἐνταῦθα ἔχει τοπικὴν σημασίαν.

[5]) Ὁ Wolff ἀντὶ ἀγχίπολις γράφει ἄγχουρος, ὅπερ δὲν εἶναι κακόν. Ὅμως ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς τὴν γραφὴν ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψει· "ἵν' ἀγχίπολις Ἄρης· παρὰ γὰρ Θρᾳξὶ τιμᾶται ὁ Ἄρης, ὡς ὁ ποιητὴς (Ἰλιάδ. Ν 301)„.

[6]) Κατὰ τὸν Nauck ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ἵνα Ἄρης εἶδεν ἕλκος ἀλαὸν τυφλωθὲν Φινείδαις κύκλοις ὀμμάτων. Εἶναι δὲ σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς τὸ Ἀχαιοῖσι μέγα σθένος ὦρσεν ἑκάστῳ καρδίῃ. Τὸ τυφλοῦν ἕλκος ἔχει ἀνάλογον τὸ ἔκειρε φόνον ἐν Αἴαντ 55 "ἔνθ' εἰσπεσὼν ἔκειρε πολύκερων φόνον κύκλῳ ῥαχίζων„. Εἶναι βραχυλογία ἀντὶ τυφλωθέντες οἱ ὀφθαλμοὶ ἐγένοντο ἕλκη.

[7]) Ὁ Βορέας ἥρπασεν Ὠρείθυιαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐρεχθέως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἔσχε τὸν Ζήτην, τὸν Κάλαϊν καὶ τὴν Κλεοπάτραν. Ταύτην ἔλαβε γυναῖκα Φινεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος καὶ βασιλεὺς τοῦ Σαλμυδησσοῦ, ἥτις ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν Πλήξιππον καὶ τὸν Πανδίωνα. Εἶτα δ' ἐκπέμψας ταύτην ἔλαβεν ἄλλην γυναῖκα, τὴν Ἰδαίαν ἢ κατ' ἄλλους Εἰδοθέαν, δι' ἣν ἐτυφλώθησαν τὰ τέκνα τῆς πρώτης γυναικὸς καὶ καθειρχθησαν ἐν τάφῳ. Οἱ θεοὶ ὀργισθέντες κατὰ τοῦ Φινέως ἐτύφλωσαν αὐτὸν καὶ ἔπεμψαν Ἅρπυίας, αἵτινες ἥρπαζον τὴν παρατιθεμένην αὐτῷ τροφήν, μέχρις ὅτου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλαὸν ἀλαστόρυισιν[1] ὀμμάτων κύκλοις,
ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς 975
χείρεσσι[2] καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν[3].

Ἀντιστροφὴ β'.

κατὰ δὲ τακόμενοι μελέοι μελέαν πάθαν
κλαῖον, ματρὸς ἔχοντες ἀνύμφευτον[4] γονάν·
ἃ δὲ σπέρμα[5] μὲν ἀρχαιογόνων[6] ἄνταs' Ἐρεχθειδᾶν,
τραφῆ θυέλλαισιν ἐν πατρῴαις
Βορέας ἅμιππος[7] ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου[8] 985

[1]) Ζήτης καὶ ὁ Κάλαϊς ἀπήλλαξαν αὐτόν. Ὁ Φινεὺς οὗτος προεῖπε τοῖς Ἀργοναύταις περὶ τοῦ κινδύνου τῶν Συμπληγάδων πετρῶν. Ὁ ποιητὴς διαστρίβει ἐν τῷ παραδείγματι τῆς Κλεοπάτρας, διότι διὰ τὴν Ὠρείθυιαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ συμπαθείας ἤθελον ἀκούσει τὸν μῦθον.

[1]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀλαὸς τυφλωθεῖσιν.

[2]) Ἡ ὑπὸ μετὰ δοτικῆς σημαίνει τὸ ὀργανικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Οἰδ. τυράν. 202 "Ὦ Ζεῦ πάτερ, σῷ φθίσον κεραυνῷ" τὸ δὲ ἔθετον αἱματηραῖς ἐτέθη κατὰ πλεονασμόν, δηλ. ὑπὸ χείρεσιν, αἵτινες ἐποίουν αἱματηρὰ ἐκ τῆς τυφλώσεως τῶν ὀφθαλμῶν.

[3]) Καὶ ἡ Ἀλκμήνη ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Εὐρυσθέως διὰ κερκίδος, Ἀπολλόδωρ. II, 8, 1 "τὴν Ἀλκμήνην ἀποτεμὼν Ἀλκμήνη δίδωσιν· ἡ δὲ κερκίδι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν αὐτοῦ". Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Πλησίον δὲ τοῦ κυανοῦ στόματος τῆς διπλῆς θαλάσσης κεῖνται καὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ ὁ ἀφιλόξενος Σαλμυδησσὸς τῶν Θρᾳκῶν, ὅπου ἱδρύσατο τῆς πόλεως λατρευόμενος Ἄρης εἶδε τὸ κατηραμένον ἔλκος τῶν ὑπὸ τῆς ἀγρίας συζύγου ἀνοσίως τυφλωθέντων ὀφθαλμῶν τῶν Φινειδῶν, οἵτινες ἐξωρύχθησαν ὑπὸ τῶν αἱματηρῶν χειρῶν αὐτῆς καὶ τῶν αἰχμῶν τῶν κερκίδων.

[4]) Κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀνυμφεύτου, δηλ. δυσνύμφου. Ἡ Κλεοπάτρα ἦτο ἄνυμφος, κακόνυμφος δάμαρ. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "ὅτι ἐπὶ κακῷ νυμφευθεῖσα δυστυχεῖς αὐτοὺς ἔτεκεν". Οἱ κριτικοὶ εἰκάζουσι διαφθορὰν τοῦ κειμένου.

[5]) Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἄντασε εἶναι τὸ Ἐρεχθειδᾶν, ἡ δὲ αἰτιατικὴ σπέρμα εἶναι τοῦ κατά τι.

[6]) Οἱ Ἐρεχθεῖδαι ὀνομάζονται ἀρχαιόγονοι ὡς αὐτόχθονες, ἐν Αἴαντ. 202 "ναὸς ἄρωγοὶ τῆς Αἴαντος, γενεᾶς χθονίων ἀπ' Ἐρεχθειδᾶν".

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὴν λέξιν οὕτως· "Ταχεῖα, ἴσον ἵππῳ δυναμένη τρέχειν". Παρὰ τοῖς ποιηταῖς ὁ Βορέας καὶ οἱ Βορεάδαι ἐθεωροῦντο ὡς τὰ ἰδανικὰ τῆς ταχύτητος. Καὶ ὁ Θέογνις λέγει ἐν στίχ. 716 "ὠκύτερος δ' εἴησθα—παίδων Βορέω τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες".

[8]) Σημαίνει ὑψηλὸν ὄρος, ὡς ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεῶν παῖς[1]· ἀλλὰ κἀπ' ἐκείνᾳ[2] νιν
Μοῖραι μακραίωνες ἔσχον, ὦ παῖ.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Θήβης ἄνακτες[3], ἥκομεν κοινὴν ὁδὸν
δύ' ἐξ ἑνὸς βλέποντε· τοῖς τυφλοῖσι γὰρ
αὕτη κέλευθος ἐκ προηγητοῦ[4] πέλει.

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστιν, ὦ γεραιὲ Τειρεσία, νέον;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ἐγὼ διδάξω[5], καὶ σὺ τῷ μάντει πιθοῦ.

ΚΡΕΩΝ

Οὔκουν πάρος γε σῆς ἀπεστάτουν φρενός[6].

[1] Ἀποσπ Σοφοκλ. 110 "νομὰς δέ τις κεροῦσσ' ἀπ' ὀρθίων πάγων καθεῖρπεν ἔλαφος„. Ἐννοεῖ δὲ τὸ Παγγαῖον, ὅπου ὑπῆρχε ἡ Σαρπηδονία πέτρα.

[2] Διότι καὶ ὁ Βορέας ἦτο θεὸς καὶ ὁ Ἐρεχθεὺς υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου. Λέγει τοῦτο ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν βροτὴν Ἀντιγόνην, ὡς καὶ περὶ τῆς Δανάης εἶπε γενεᾷ τίμιος.

[2] Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνης τῆς θυγατρὸς Βορέου, τῆς ἐξ Ἐρεχθειδῶν γεγονυίας, ἐνέσκηψαν αἱ πολυχρόνιοι Μοῖραι, καὶ μεγάλα δυστυχῆσαι αὐτὴν πεποιήκασιν. Ἡ μεγάλαι δυστυχίαι καὶ ἐπ' ἐκείνῃ τῇ Κλεοπάτρα ἦλθον„. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Καταμαραινόμενοι δὲ οἱ ἄθλιοι διὰ τὸ ἐλεεινὸν πάθημα ἔκλαιον, διότι κατήγοντο ἐκ κακουμφεύτου μικρός. Αὕτη ὅμως κατήγετο ἐκ τοῦ παλαιοῦ γένους τῶν Ἐρεχθειδῶν, ἀνετράφη δὲ εἰς τὰ ἐκτεταμένα σπήλαια μεταξὺ τῶν θυελλῶν τοῦ πατρὸς ἡ Βορεὰς (ἡ Κλεοπάτρα ἡ μὲ ἴσην ταχύτητα πρὸς τοὺς ἵππους τρέχουσα ἄνωθεν τοῦ ὑψηλοῦ βράχου, ἡ κόρη τῶν θεῶν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐκείνης ἴσχυσαν αἱ μακρόβιοι Μοῖραι, ὦ κόρη.

[3] Ἐν τῷ πέμπτῳ ἐπεισοδίῳ ἔρχεται ὁ τυφλὸς Τειρεσίας ὁδηγούμενος ὑπὸ παιδός. Οὕτως ὀνομάζει οὐ μόνον τὸν Κρέοντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν, οἵτινες καὶ παρ' Ὁμήρῳ λέγονται ἄνακτες.

[4] Προηγητὴς ὀνομάζεται ὁ ὁδηγός, ὅστις ἡγούμενος ἄλλου δεικνύει αὐτῷ τὴν ὁδόν.

[5] Ὁ μάντις λέγει μετὰ ἀξιώματος.

[6] Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οἷον, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τῆς σῆς κατωλιγώρουν μαντείας„. Ὁ Κρέων πάντοτε ἐν ἀρχῇ προσηνὴς ὢν μεταβάλλεται εἰς ἀληθῆ τύραννον, ὅταν τις εἴπῃ κατὰ τοῦ κηρύγματος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Τοιγὰρ δι' ὀρθῆς[1] *τήνδε ναυκληρεῖς*[2] *πόλιν.*

ΚΡΕΩΝ

Ἔχω[3] *πεπονθὼς μαρτυρεῖν ὀνήσιμα.* 995

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ[4] *τύχης.*

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστιν; ὡς ἐγὼ τὸ σὸν φρίσσω στόμα.[5]

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Γνώσει τέχνης σημεῖα τῆς ἐμῆς κλύων.
εἰς γὰρ παλαιὸν θᾶκον ὀρνιθοσκόπον[6]
ἵζων, ἵν' ἦν μοι παντὸς οἰωνοῦ λιμήν[7], 1000

[1]) *Ἐννοεῖται ὁδοῦ· περιέπεσεν ὅμως εἰς ἐπιρρηματικὴν σημασίαν, ὡς καὶ τὸ διὰ τάχους = ταχέως, δι' εὐπετείας = εὐπετῶς, διὰ παντὸς = παντελῶς.*

[2]) *Ἐν ᾧ τὸ ναυκληρεῖν περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀντικείμενον, προσέλαβεν ἄλλο, ὡς τὸ βουθυτεῖν τράγον, ταυροκτονεῖν βοῦν κτλ. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ* Walkenaer *ἔτρεψεν εἰς τήνδ' ἐναυκλήρεις, ὅπερ ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀνυπόστατος, διότι ὁ μάντις δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ νῦν ὁ Κρέων διοικεῖ ὀρθῶς τὴν πόλιν.*

[3]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἔχω μαρτυρεῖν τοῦτο, πεπονθὼς ὀνήσιμα. Ὁ Κρέων ὑπαινίσσεται τὸ μάντευμα τοῦ Τειρεσίου, καθ' ὃ οὗτος θυσιάσας τὸν υἱὸν Μεγαρέα ἐξιλέωσε τὸν Ἄρη καὶ τὴν πόλιν ἔσωσεν. Παράβαλλ. στίχ. 1302.*

[4]) *Ἡ φράσις αὕτη εἶναι συνηθεστάτη τοῖς ἀρχαίοις ἀφ' Ὁμήρου καὶ ἑξῆς· Ἰλιάδ. Κ, 173 "νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς„· Θέογν. 557 "φράζεο· κίνδυνός τοι ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς„ Ἡρόδοτ. VI, 11 "ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἕσταται ἡμῖν τὰ πρήγματα„. Ὁ* Blaydes *εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ἀκμῆς ἐπὶ ξυροῦ.*

[5]) *Δηλαδὴ τὸν σὸν λόγον, ὡς ἐν Αἴαντ. 1110 "εἰς ταφὰς ἐγὼ θήσω δικαίως, οὗ τὸ σὸν δείσας στόμα.„ Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ* Keck *γράφει, ἐγώ γε σόν.*

[6]) *Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου οἱ Θηβαῖοι ἐδείκνυον τὸ οἰωνοσκοπεῖον τοῦ Τειρεσίου* IX, 16 1 *"Θηβαίοις δὲ μετὰ τοῦ Ἀμμωνος τὸ ἱερὸν οἰωνοσκοπεῖόν τε Τειρεσίου καλούμενον, καὶ πλησίον Τύχης ἐστὶν ἱερόν„ Ἡ ὀρνιθομαντεία παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦτο ἀρχαιοτάτη, ἣν εὗρεν ὁ Παρνασσὸς Παυσαν. X, 6, 1.*

[7]) *Ὁ Τειρεσίας ἐξελέξατο τὸ ὀρνιθοσκοπεῖον αὐτοῦ ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ τὰ πτηνὰ ἐσυνείθιζον νὰ διατρί-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀγνῶτ' ἀκούω φθόγγον ὀρνίθων, κακῷ
κλάζοντας[1] οἴστρῳ καὶ βεβαρβαρωμένῳ[2].
καὶ σπῶντας ἐν χηλαῖσιν ἀλλήλους φονᾶς[3]
ἔγνων· πτερῶν γὰρ ῥοῖβδος[4] οὐκ ἄσημος ἦν.
εὐθὺς δὲ δείσας ἐμπύρων ἐγευόμην[5]
βωμοῖσι παμφλέκτοισιν[6]· ἐκ δὲ θυμάτων
ὁ παῖς Ἥφαιστος[7] οὐκ ἔλαμπεν, ἀλλ' ἐπὶ σποδῷ
μυδῶσα κηκὶς[8] μηρίων ἐτήκετο

βωσιν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ορμος καὶ ἕδρα, ὅπου πάντα τὰ ὄρνεα προσέρχονται". Τὸ ὄνομα δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ καταφυγή, ἢ συναγωγή. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ ἐν Προμηθ. 250 "πολὺς πλούτου λιμήν".

1) Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητὴς κλαζόντων καὶ οὐχὶ κλάζοντας. Ἀλλ' εἶναι σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον, δηλ. τὸ φθόγγον ὀρνίθων ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὄρνιθας φθεγγομένους, ὡς Ἰλιάδ. Β, 459 "τῶν δ' ὥστ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ— ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσιν". Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 498 "ἀλλ' ἢ τέθνηκεν ἢ τὰ τῶν διακόνων, ὡς εἰκός, οἶμαι, τοὐμὸν ἐν σμικρῷ μέρος ποιούμενοι τὸν οἶκαδ' ἦπειγον στόλον".

2) Πρότερον ὁ μάντις ἐγίνωσκε τὸν φθόγγον τῶν ὀρνίθων ὡς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τότε κατέστη δύσληπτος καὶ ἀκατάληπτος εἰς αὐτόν, ὡς ἡ τῶν βαρβάρων γλῶσσα.

3) Τὸ ἐπίθετον φονός, ἡ, ὁν παράγεται ἐκ τοῦ φόνου καὶ σημαίνει φονικός, αἱμακτικός.

4) Ῥοῖβδος εἶναι πᾶσα ταχεῖα κίνησις γινομένη μετὰ κρότου ἢ ταραχῆς. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Τειρεσίας θέλει νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς οὗτος τυφλὸς ὢν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ τὰ γινόμενα.

5) Τὸ γεύεσθαι ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ πειρᾶσθαι, ὡς ἐν Τραχιν. 1101 "ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην, κοὐδεὶς τροπαῖ' ἔστησε τῶν ἐμῶν χειρῶν." Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 1353 "ἀτὰρ πόνων δὴ μυρίων ἐγευσάμην." Τυρταῖος ἐν Ἀποσπ. 11, 9 "φευγόντων τε διωκόντων τε γέγευσθε."

6) Εἶναι δοτικὴ τοπική. Τὸ πᾶν παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐν συνθέσει συχνάκις κεῖται πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπερτάτου βαθμοῦ, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 105 "ἔστ' ἂν παμφεγγεῖς ἄστρων ῥιπὰς" ἐν Τραχιν. 50 "κατεῖδον ἤδη πανδάκρυτ' ὀδύρματα." Εἰ καὶ ὁ βωμὸς πανταχόθεν περιεβάλλετο ὑπὸ πυρός, ὅμως τὰ θύματα δὲν ἐκαίοντο, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς κακὸν σημεῖον.

7) Λέγει τὸν Ἥφαιστον ἀντὶ τοῦ πυρός, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 123 "καὶ στεφάνωμα πύργων πευκαένθ' Ἥφαιστον ἕλεῖν". Διὰ τούτων θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ μάντις, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἐδέχοντο τὴν θυσίαν.

8) Κηκὶς εἶναι τὸ ἀναλελυμένον πάχος τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ καιομένου κρέατος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἄτυφε[1] κἀνέπτυε, καὶ μετάρσιοι
χολαὶ[2] διεσπείροντο καὶ καταῤῥυεῖς[3] μηροὶ καλυπτῆς ἐξέκειντο πιμελῆς.
τοιαῦτα παιδὸς τοῦδ' ἐμάνθανον πάρα,
φθίνοντ'[4] ἀσήμων ὀργίων[5] μαντεύματα·
ἐμοὶ γὰρ οὗτος ἡγεμών, ἄλλοις δ' ἐγώ.
καὶ ταῦτα[6] τῆς σῆς ἐκ φρενὸς νοσεῖ πόλις.
βωμοὶ γὰρ ἡμῖν ἐσχάραι τε παντελεῖς[7]
πλήρεις ὑπ' οἰωνῶν τε καὶ κυνῶν βορᾶς
τοῦ δυσμόρου πεπτῶτος Οἰδίπου γόνου.

[1]) *Τὸ μὲν τύφω, θύψω, ἔθυψα σημαίνει κάμνω καπνόν, τὸ δὲ ἀναπτύω παφλάζω, βράζω.*

[2]) *Μετὰ τῶν σπλάγχνων οἱ ἀρχαῖοι συνέκαιον καὶ τὴν χολήν, Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 825 "καὶ λοβὸς μὲν οὐ προσῆν σπλάγχνοις, πύλαι δὲ καὶ δοχαὶ χολῆς πέλας κακὰς ἔφαινον τῷ σκοποῦντι προσβολάς." Παράβαλλ. Αἰσχύλ. Προμηθ. 496.*

[3]) *Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν σημασίαν καὶ κεῖται κατηγορηματικῶς. Οἱ μηροὶ ἔκειντο γυμνοὶ ἐκ τῆς περιβαλλομένης, περιειλιγμένης πιμελῆς. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς καί τινες τῶν νεωτέρων ἀποδίδουσι τῷ ἐπιθέτῳ καλυπτὸς ἐνεργητικὴν σημασίαν.*

[4]) *Ἐπεξηγεῖ τὸ τοιαῦτα. Ἀντὶ ὅμως τοῦ φθίνοντα ἔπρεπε νὰ εἴπῃ φθινόντων, ὅπως συμφωνῇ πρὸς τὸ ὀργίων. Διότι τὰ ὄργια ἔφθινον καὶ οὐχὶ τὰ μαντεύματα.*

[5]) *Τὰς θυσίας λέγει ὄργια ὡς καὶ ἐν Τραχιν. 765, "ὅπως δὲ κνημῶν ὀργίων ἐδαίετο φλὸξ αἱμαρὰ κἀπὸ πιείρας δρυός".*

[6]) *Δηλαδὴ τὴν νόσον ταύτην.*

[7]) *Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ὑπάρχει διαφωνία. Ὁ Bellermann παραβάλλει πρὸς τὸ νεοτελὴς ἐν Ὁμηρικ. ὕμν. εἰς Δήμητρ. στίχ. 481 καὶ ἀρτιτελής, παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδρ. 250 καὶ κατὰ τὴν παραβολὴν ταύτην τὸ ἐπίθετον σημαίνει παναγὴς ἱερώτατος, δηλ. εἶναι κοσμητικὸν ἐπίθετον τῶν ἐσχαρῶν. Πιθανώτερον κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ὅλοι καὶ κατὰ τὸν Kern πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐπιρρηματικῶς. Ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς δὲν ἀνήκει εἰς τὸ πλήρεις, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἁπλῆν γενικήν, ἀλλ' ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· πλήρεις βορᾶς ὑπὸ οἰωνῶν τε καὶ κυνῶν, δηλ. ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ βορᾶς. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀντὶ τοῦ οἱ κύνες καὶ οἱ ὄρνιθες διασπάσαντες τὸ τοῦ Πολυνείκους σῶμα, ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐκόμισαν, καὶ οὕτως ἐμόλυναν ἅπαντας". Οὕτως τιμᾷ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν θρησκείαν, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ οἱ θεοὶ ἐβδελύσσοντο τὰς ἀνθρωποθυσίας.*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἄτ' οὐ δέχονται θυστάδας λιτὰς[1] ἔτι
θεοὶ παρ' ἡμῶν, οὐδὲ μηρίων φλόγα,
οὐδ' ὄρνις εὐσήμους[2] ἀπορροιβδεῖ βοάς,
ἀνδροφθόρου[3] βεβρῶτες[4] αἵματος λίπος.
ταῦτ' οὖν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τοὐξαμαρτάνειν·
ἐπεὶ[5] δ' ἁμάρτῃ, κεῖνος οὐκέτ' ἔστ' ἀνὴρ
ἄβουλος οὐδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος[6] πέλει.
αὐθαδία τοι σκαιότητ'[7] ὀφλισκάνει.
ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι[8], μηδ' ὀλωλότα
κέντει[9]· τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν[10]; σαφῶν

[1]) *Θυστάδας λιτὰς νομίζει τὰς διὰ θυσιῶν γινομένας.*

[2]) *Τὸ ἐπίθετον δύναται νὰ σημαίνῃ ἀγαθὰ οἰωνιζομένας ἢ εὐδήλους, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον· διότι συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐν στίχ.* 1002 "οἴστρῳ βεβαρβαρωμένῳ„.

[3]) *Δηλαδὴ λίπος αἵματος ἀνδρὸς φθαρέντος, ὡς Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων.* 1062 "ῥιμφάρματοι ἅμιλλαι„ =ἅμιλλαι ἁρμάτων ῥίμφα φευγόντων, *ἐν Αἴαντ.* 935 "ἀριστόχειρ ἀγὼν„ = ἀγὼν ἀρίστων χειρῶν. *Εὐριπίδ.* Ἡρακλ. 384 "χαρμοναὶ ἀνδροβρῶται„= χαρμοναὶ τοῦ βιβρώσκειν ἀνθρώπους.

[4]) *Ἐπειδὴ τὸ ὄρνις ἔχει περιληπτικὴν σημασίαν, μετεχειρίσθη τὴν μετοχὴν εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν, Ξενοφ. ἐν Ἀπομν. I, 2. 62* "ἐάν τις φανερὸς γένηται κλέπτων — τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία„.

[5]) Ὁ Erfurdt καὶ ὁ Brunck *μετέβαλον τὸ ἐπεὶ εἰς ἐπήν. Τὸ ἐπεὶ ὅμως, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν τὸ εἰ, φέρεται εἰς ὑποτακτικὴν Οἰδιπ. ἐπὶ Κολων.* 1225 "τὸ δ', ἐπεὶ φανῇ, βῆναι κεῖθεν ὅθεν περ ἦκει, πολὺ δεύτερον„. *Τὸ ὑπακείμενον τοῦ ἁμάρτῃ εἶναι ὁ ἀνήρ, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τῶν ἑπομένων.*

[6]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἀ ῒ ν η τ ο ς, ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ κοινὴ γραφὴ ἀ κ ί ν η τ ο ς. *Ταύτην πρέπει νὰ προτιμήσωμεν· διότι καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν διὰ τοῦ ἀμετάθετος τὴν γραφὴν ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψει. Ἀπιθάνως δ' ὁ μὲν* Blaydes *ἔγραψεν ἀ ν ί α τ ο ς ὁ δὲ* Schmidt ἀ ν ή κ ε σ τ ο ς.

[7]) Ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτικὴ ἀντὶ, αἰτίαν σκαιότητος.

[8] *Κατὰ τὸν* Nauck ἡ λέξις δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι ὁ Κρέων δὲν πρόκειται νὰ ὑποχωρήσῃ τῷ Πολυνείκει, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τοῦ Τειρεσίου.

[9]) Ἡ παροιμία αὕτη εἶναι ἀρχαιοτάτη κατὰ διαφόρους τρόπους διατυπωθεῖσα· Ἰλιάδ. Ω, 54 "κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὖ σοι φρονήσας, εὖ λέγω· τὸ μανθάνειν δ'
ἥδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγοι[1].

ΚΡΕΩΝ

Ὦ πρέσβυ, πάντες, (ὥστε τοξόται σκοποῦ[2],)
τοξεύετ' ἀνδρὸς τοῦδε[3], κοὐδὲ μαντικῆς
ἄπρακτος[4] ὑμῖν εἰμί, τῶν[5] γ' ὑπαὶ γένους 1035

[1]) Ὁ μὲν Περίανδρος ἔλεγεν "Ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλα„, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν Φιλοκτήτ. 946 "κοὐκ οἶδ' ἑναίρων νεκρὸν ἢ καπνοῦ σκιάν„ ἐν Αἴαντ. 1348 "οὐ γὰρ θανόντι καὶ προσεμβῆναί σε χρή;„

[10]) Οὐδεμία ἀλκὴ εἶναι τὸ νὰ φονεύσῃ τις πάλιν τὸν νεκρόν.

[1]) Ἔθηκεν εὐκτικὴν διὰ τὸ προβλήματῶδες· ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι λέγει κέρδος.

[2]) Τὸ στοχάζεσθαι, ἀκοντίζειν, τοξεύειν καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῇ ὡς ὑποδηλοῦντα ἔφεσιν ἐπιτυχίας. Ἰσοκράτ. Πρὸς Δημόν. 12 Ε "εἰ δεῖ θνητὸν ὄντα τῆς τῶν θεῶν στοχάσασθαι διανοίας, ἡγοῦμαι κἀκείνους ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις μάλιστα δηλῶσαι„. Ἰλιάδ. Θ, 118 "τοῦ δ' ἰθὺς μεμαῶτος ἀκόντισε Τυδέος υἱός„, Ἰλιάδ. Δ, 100.

[3]) Δηδαδὴ ἐμοῦ·

[4]) Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ χωρίου εἶναι· κοὐδὲ μαντικὴ ἄπρακτος ὑμῖν ἐστι κατ' ἐμοῦ, δηλ. καὶ διὰ τῆς μαντικῆς ἐνεργεῖτε κατ' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἄπρακτος ἐνταῦθα δυσκόλως ἑρμηνεύεται, ὁ μὲν Stephunus εἴκασεν ἄπρατος, ὁ δὲ Nauk ἄγευστος καὶ ὁ Πάλλης ἄτρωτος ἢ ἄπληκτος. Κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἕλληνος κριτικοῦ τὸ χωρίον σημαίνει· "πάντες τοξεύετέ μου καὶ δὴ καὶ μαντικῇ ὑφ' ὑμῶν τετόξευμαι καὶ τέτρωμαι. Ἄτρωτος δὲ ἴσον τῷ ἀβλαβής„. Ἡ διόρθωσις δὲν στερεῖται μὲν εὐφυΐας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κρέων δὲν ἐβλάβη ὑπὸ τοῦ μάντεως, δὲν φαίνεται πιθανή. Ἡ γενικὴ μαντικῆς εἶναι τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἄπρακτος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. Ἠλέκτ. 343 "ἅπαντα γάρ σοι τἀμὰ νουθετήματα κείνης διδακτά, κοὐδὲν ἐκ σαυτῆς λέγεις.„ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 1066 "ὦ σπέρμ' Ἀχιλλέως, οὐδὲ σοῦ φωνῆς ἔτι γενήσομαι προσφθεγκτός, ἀλλ' οὕτως ἅπει;„

[5]) Τὸ χωρίον ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν θεωρεῖται διεφθαρμένον. Διότι ἡ φράσις, τῶν ὑπαὶ γένους, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hermann, δὲν εἶναι ἑλληνική. Καὶ οὗτος μὲν διορθοῖ εἰς τῶν δ' ὑπ' ἐγγενῶν, ὁ δὲ Nauck εἰς τοῖσι δ' ἐν γένει, καὶ ὁ Wolff πάνυ τολμηρῶς καὶ παρὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅλου χωρίου γράφει, μῶν ὑπαὶ γένους ἐξημπόλημαι κἀμπεφόρτισμαι πάλαι; Τέλος ὁ Meineke δὲν χωρεῖ μέχρι διορθώσεως, ἀλλὰ μόνον τὸ τῶν θεωρεῖ ὡς δεικτικὴν ἀντωνυμίαν, δηλ. ὑπὸ τοῦ γένους τούτων τῶν συγγενῶν, οὓς ὀνομάζει οὕτω πρὸς περιφρόνησιν. Συγγενεῖς δὲν δύνανται νὰ ἦναι ἄλλοι ἢ ἡ Ἀντιγόνη. ἡ Ἰσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐξημπόλημαι κἀμπεφόρτισμαι[1] πάλαι.
κερδαίνετ', ἐμπολᾶτε[2] τὸν πρὸς Σάρδεων
ἤλεκτρον[3], εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν Ἰνδικὸν[4]
χρυσόν· τάφῳ δ' ἐκεῖνον οὐχὶ κρύψετε,
οὐδ' εἰ θέλουσ' οἱ Ζηνὸς αἰετοὶ[5] βορὰν
φέρειν νιν ἁρπάζοντες ἐς Διὸς θρόνους,
οὐδ' ὡς μίασμα τοῦτο μὴ[6] τρέσας ἐγὼ

μήνη καὶ ὁ Αἵμων. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος "διότι ἀτοπώτατον τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ Κρέοντος, ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ... ἔκπαλαι μετεχειρίσαντο αὐτὸν ὡς ἐμπόρευμα, ὅπως κερδάνωσι χρήματα „ Ἡμῖν φαίνεται ἀπίθανον, ὅτι ὁ Κρέων διακόπτει τὸν περὶ μάντεων λόγον διὰ βραχυτάτου λόγου καὶ εἶτα πάλιν ἐπανέρχεται εἰς τὸ γένος αὐτῶν. Εἶναι προτιμοτέρα ἡ ἑρμηνεία, ἂν ἐξηκολούθει ὁ περὶ μάντεων λόγος. Τοῦτο δὲ κατορθοῦται, ἂν τὸ τῶν τραπῇ ἢ θεωρηθῇ ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, δηλ. ὑπὸ τοῦ γένους τῶν ὁποίων πρὸ πολλοῦ ἐπωλήθην. Πρὸς τοῦτο ἐτρέψαμεν τὸ δ' εἰς γ'. Ἀλλὰ ποῦ ἀναφέρεται ἡ ἀντωνυμία; Τινὲς ἐξυπακούουσι ἐκ τοῦ μαντικῆς τὸ μάντεσι, δηλ. ὑμῖν τοῖς μάντεσι. Ἐπειδὴ τοῦτο παρέχει δυσκολίαν τινά, νομίζομεν, ὅτι οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ κ. Σεμιτέλος τὸ μαντικῆς ἔτρεψεν εἰς μαντικοῖς.

[1]) Ἡ παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τῶν πωλουμένων καὶ ἐκφορτιζομένων ἐμπορευμάτων. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "πεπραγμάτευμαι, προδέδομαι φόρτος γεγένημαι. "Ἐποιήσαντό με φόρτον. Καλλίμαχος „. Ἐκ τοῦ πάλαι γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Κρέων ὑπονοεῖ τὴν συμβουλὴν τοῦ Τειρεσίου ὑφ' ἧς ὁρμηθεὶς προσήνεγκε θυσίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεγαρέα.

[2]) Τὸ ἀσύνδετον δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν καὶ δεικνύει τὴν μεγάλην ἀγανάκτησιν τοῦ Κρέοντος. Πολλοὶ κριτικοὶ εἰκάζουσιν ἀπὸ Σάρδεων.

[3]) Ἤλεκτρον εἶναι μίγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ὅπερ ἐκομίζετο ἐκ τῆς πλουσίας χώρας τοῦ Πακτωλοῦ, Φιλόστρατ. ἐν βίῳ Ἀπολ. 1, 12 "φιλοσοφεῖν τὴν ἄρρητον φιλοσοφίαν μὴ συγχωρῶν τοῖς φαύλοις δεῦρο ἥκειν, μηδ' ἂν πάντα σοι τὰ ἀπὸ Ἰνδῶν καὶ Σάρδεων ξυμφέρωσιν „. Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 394 "ἃ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις „.

[4]) Ὁ χρυσὸς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὰ πλούτη αὐτῶν ἐγένοντο προῖμως γνωστὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ παροιμιώδη, Ἡρόδοτ. III, 94.

[5]) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Κρέων ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν Τειρεσίαν εἰπόντα, ὅτι οἰωνοὶ καὶ κύνες ἐπλήρωσαν τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς ἐσχάρας τῶν θεῶν, λέγει· οὐχὶ εἰς τὰς ἐσχάρας, ἀλλὰ καὶ ἂν οἱ ἀετοὶ τοῦ Διὸς φέρωσιν εἰς τοὺς θρόνους αὐτοῦ τὸ μίασμα, δὲν θὰ θάψητε τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους.

[6]) Τὸ οὐ μὴ φέρεται εἰς μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς, ὡς πολλὰ παραδείγματα δεικνύουσιν ἐν Ἠλέκτρ. 1052 "οὔ σοι μὴ μεθέψομαί ποτε,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θάπτειν παρήσω κεῖνον· εὖ γὰρ οἶδ', ὅτι
θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει[1]. νύν ναλαι
πίπτουσι δ', ὦ γεραιὲ Τειρεσία, βροτῶν 1045
οἱ πολλὰ[2] δεινοὶ πτώματ' αἰσχρ', ὅταν λόγους
αἰσχροὺς καλῶς λέγωσι[3] τοῦ κέρδους χάριν.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Φεῦ.

Ἆρ' οἶδεν ἀνθρώπων τις, ἆρα φράζεται[4]—

ΚΡΕΩΝ

Τί χρῆμα[5]; ποῖον τοῦτο πάγκοινον λέγεις;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ὅσῳ κράτιστον κτημάτων εὐβουλία;[6] 1050

οὐδ' ἦν σφοδρ' ἱμείρουσα τυγχάνῃς„, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 476 "οὗτοι μή ποτέ σ' ἐκ τῶνδ' ἑδράνων, ὦ γέρον, ἄκοντά τις ἄξει„. Ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Κρίτων. 433 "οἷον ἐγὼ οὐδένα μή ποτε εὑρήσω„, ὅπου ἰδὲ σημείωσίν μου. Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· οὐδ' ὡς (φοβητέον) μὴ τὸ μίασμα τρέσας ἐκεῖνον θάπτειν παρήσω.

[1]) Ὁ τύραννος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὀργῇ ἐννοήσας τὴν βλασφημίαν, εἰς ἣν περιέπεσε, πειρᾶται νὰ μεταβάλῃ τὴν ἔννοιαν τῆς βλασφήμου φράσεως.

[2]) Οἱ πολλὰ δεινοὶ = οἱ πάνυ δεινοί, ὡς ἐν Φιλοκτ. 254 "ὦ πόλλ' ἐγὼ μοχθηρός, ὦ πικρὸς θεοῖς„.

[3]) Τὸ τέλος τοῦ λόγου τοῦ Κρέοντος εἶναι ἀπόκρισις εἰς τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ Τειρεσίου εἰπόντος. "εὖ σοι φρονήσας εὖ λέγω„. Ὁ τύραννος παντα χοῦ κέρδη καὶ καλοὺς ὀλγους ἐνορᾷ.

[4]) Ἡ βλασφημία τοῦ τυράννου διήγειρε τὴν ἔκπληξιν τοῦ μάντεως, ὅστις λέγει· Ἆρά γε ἠξεύρει τις ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἆρά γε καταλαμβάνει. Ὁ μάντις λέγει μετὰ μεγαλοπρεπείας καὶ ἀξιώματος, ἀλλὰ διακόπτεται ὑπὸ τοῦ τυράννου. Ὅ τι ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ Τειρεσίας, λέγει ἐν στίχῳ 1050. Κατὰ ταῦτα ὁ μάντις λέγει· Ἐκ τοῦ παραδείγματός σου βλέπω, πόσον ἀνόητοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ δὲν καταλαμβάνουσιν, ὅτι τὸ ἄριστον τῶν κτημάτων εἶναι ἡ ὀρθὴ σκέψις.

[5]) Ὁ Κρέων μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας διακόπτει τὸν λογον τοῦ μάντεως, ὃν ταπεινοῖ εἰς κοινὴν καὶ τετριμμένην φράσιν.

[6]) Εὐφυῶς καὶ μετὰ ἴσης εἰρωνείας ἀποκρίνεται ὁ μάντις. Τὸ πάγκοινον, τὸ ὁποῖον λέγω, εἶναι, ὅτι τὸ ἄριστον τῶν κτημάτων εἶναι ἡ εὐβουλία, ἣν δὲν ἔχεις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Ὅσῳπερ, οἶμαι, μὴ φρονεῖν πλείστη βλάβη.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ταύτης σὺ μέντοι τῆς νόσου[2] *πλήρης ἔφυς.*

ΚΡΕΩΝ

Οὐ βούλομαι τὸν μάντιν[3] *ἀντειπεῖν κακῶς.*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Καὶ μὴν λέγεις[4]*, ψευδῆ με θεσπίζειν λέγων.*

ΚΡΕΩΝ

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος[5]*.* 105

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Τὸ δ' ἐκ[6] *τυράννων αἰσχροκέρδειαν φιλεῖ.*

[1]) *Ὁ Κρέων ὀνομάζει τὸν Τειρεσίαν ἄφρονα, ἡ δὲ ἀφροσύνη εἶναι ἐπιβλαβής.*

[2]) *Νόσον λέγει τὴν ἀφροσύνην.*

[3]) *Τοῦτον, ὃς μάντις ἐστίν. Δὲν θέλω νὰ κακολογήσω τοῦτον, διότι εἶναι μάντις, ἀνθ' ὧν λέγει.*

[4]) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· καὶ μὴν λέγεις κακῶς τὸν μάντιν. Ὁ Τειρεσίας δικαίως θεωρεῖ τὴν δυσπιστίαν εἰς τὰ μαντεύματα ὡς προσβολὴν κατὰ τοῦ μάντεως.*

[5]) *Καὶ ὁ Εὐριπίδης λέγει περὶ τῶν μάντεων Ἰφιγέν. ἐν Αὐλίδ. 520 "τὸ μαντικὸν πᾶν σπέρμα φιλότιμον κακόν". Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι οἱ ἱερεῖς σχεδὸν πάντων τῶν λαῶν καὶ πασῶν τῶν ἐποχῶν κακίζονται ὡς φιλάργυροι καὶ φιλοχρήματοι.*

[6]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ μὲν* Hartung *εἰκάζει, τὸ δ' αὖ τυράννων, ὁ δὲ* Sayffert *τὸ δέ γε τυράννων. Ἀλλὰ πᾶσα διόρθωσις εἶναι περιττή· σημαίνει τὸ γένος τὸ καταγόμενον ἐκ τῶν τυράννων, ἤτοι οἱ τύραννοι. Οἱ κριτικοὶ προσκροῦουσι καὶ εἰς τὴν αἰσχροκέρδειαν, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ* Blaydes, *ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ δὲν εἶναι φανερὰ ἡ αἰσχροκέρδεια τοῦ Κρέοντος. Διὰ τοῦτο οὗτος μὲν εἰκάζει αὐτοβουλίαν, ὁ δὲ* Nauck *εὐσέβειαν οὐ φιλεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος Πάλλης αἴσχρ' ἄγαν ἔρδειν φιλεῖς. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως. Δὲν εἶναι μὲν φανερὰ ἡ αἰσχροκέρδεια τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' οὐδὲ ἡ φιλαργυρία τοῦ Τειρεσίου. Ἑκατέρα τῶν κατηγοριῶν ἀνήκει εἰς τὸ γένος καὶ ἐκ τοῦ γένους μεταφέρεται εἰς τὸ ἄτομον. Οὕτως τοῖς μὲν μάντεσιν ἡ φιλαργυρία εἶναι συνήθης, τοῖς δὲ τυράννοις ἡ αἰσχροκέρδεια. Κατὰ τὰ εἰρημένα ἂν ὁ Τειρεσίας ἔλεγεν αὐτοβουλίαν ἢ εὐσέβειαν, δὲν ἤθελεν ἀποκριθῆ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου. Οὕτως ὁ Τειρεσίας λέγει "Ἴσως οἱ μάντεις εἶναι φιλάργυροι, ἀλλὰ δὲν εἶναι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Ἆρ' οἶσθα ταγοὺς ὄντας, ἂν λέγῃς, λέγων[1];

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Οἶδ'· ἐξ ἐμοῦ γὰρ τήνδ' ἔχεις σώσας πόλιν[2].

ΚΡΕΩΝ

Σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τἀδικεῖν φιλῶν.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ὀρσεῖς με τἀκίνητα[3] διὰ φρενῶν φράσαι. 1060

ΚΡΕΩΝ

Κίνει, μόνον δὲ μὴ 'πὶ κέρδεσιν λέγων.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Οὕτω γὰρ ἤδη καὶ δοκῶ τὸ σὸν μέρος[4];

αἰσχροκερδεῖς, ὡς ὑμεῖς οἱ τύραννοι.

[1]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· Ἆρ' οἶσθα λέγων ταγοὺς ὄντας, ἂν λέγῃς. Τὸ λέγειν συντάσσεται διπλῇ αἰτιατικῇ, ὡς πολλαχοῦ, Ἀριστοφ. ἐν Ἀχαρν. 593 "ταῦτὶ λέγεις σὺ τὸν στρατηγόν, πτωχὸς ὤν;„ Ἰλιάδ. Ι, 58 "ἀτὰρ πεπνυμένα βάζεις Ἀργείων βασιλῆας„ Ἡρόδοτ. VIII, 61 "τότε δὲ δὴ ὁ Θεμιστοκλέης κεῖνόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε„. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Keck προτείνει νὰ γραφῇ ψέγων ἀντὶ λέγων.

[2]) Γνωρίζω, ὅτι λέγω εἰς τοὺς ταγούς, ὅσα λέγω, ἀλλ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ταγοί, οὓς ἐγὼ ἀνέδειξα τοιούτους. Ὁ Τειρεσίας πάνυ εὐφυῶς ὑπαινίσσεται τὸ μάντευμα ἐκεῖνο, καθ' ὃ ὁ Κρέων τὸν Μεγαρέα θυσίαν προσενεγκὼν ἔσωσε τὴν πόλιν.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτως· "Τὰ ἄρρητά με δημοσιεύειν ἀναγκάζεις„ Ὅμοιαι φράσεις ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 624 " ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τἀκίνητ' ἔπη„ καὶ 1526 "ἃ δ' ἐξάγιστα μηδὲ κινεῖται λόγῳ„. Τὸ διὰ φρενῶν προσδιορίζει τὰ ἀκίνητα, δηλ. ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἔμενον κεκρυμμένα ἐν τῇ καρδίᾳ. Κατὰ τὸν Wecklein ἡ φράσις λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν παροιμίαν, μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα.

[4]) Τινὲς ἐξαλείφουσι τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον, ὅπερ ἀλλοιοῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου. Ὁ Τειρεσίας μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ἀποκρίνεται εἰς τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος. Μήπως καὶ νομίζεις, ὅτι θὰ κινήσω τὰ ἀπόρρητα λαβὼν κέρδη παρὰ σοῦ; Ἡ εἰρωνεία ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λάβῃ κέρδη παρὰ τοῦ Κρέοντος, ᾧ προαγγέλλει μεγάλας συμφοράς. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τόσα κέρδη λαμβάνω παρὰ τῶν ἄλλων, ὅσα θὰ λάβω καὶ παρὰ σοῦ, διότι ὅσα σοὶ μαντεύσω. Ὥστε τὸ σὸν μέρος δὲν προσδιορίζει τὸ δοκῶ, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ κέρδεσιν, ὅπερ ἐννοεῖται ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κρέοντος. Ἡ δὲ φράσις τὸ σὸν μέρος εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

Ὡς μὴ 'μπολήσων[1] ἴσθι τὴν ἐμὴν φρένα.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ἀλλ' εὖ γέ τοι κάτισθι[2] μὴ πολλοὺς ἔτι
τρόχους[3] ἁμιλλητῆρας ἡλίου τελῶν,
ἐν οἷσι τῶν σῶν αὐτὸς ἐκ σπλάγχνων ἕνα
νέκυν νεκρῶν[5] ἀμοιβὸν ἀντιδοὺς ἕσει,
ἀνθ' ὧν[5] ἔχεις μὲν τῶν ἄνω βαλὼν [6]κάτω,
ψυχὴν[7] τ' ἀτίμως ἐν τάφῳ κατῴκισας,
ἔχεις δὲ[8] τῶν κάτωθεν ἐνθάδ' αὖ θεῶν
ἄμοιρον, ἀκτέριστον, ἀνόσιον[9] νέκυν.

συνηθεστάτη τοῖς τραγικοῖς· Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1366 "εἰ δ' ἐξέφυσα τάσδε μὴ ἐμαυτῷ τροφοὺς τὰς παῖδας, ἤ τἂν οὐκ ἂν ἦ τὸ σὸν μέρος„ ἐν Τραχιν. 1215 "τὰ δ' ἄλλα πράξω, κοὐ καμεῖ τοὐμὸν μέρος„.

[1]) Γνώριζε, ὅτι δὲν θὰ πωλήσῃς τὴν διάνοιάν μου· ὅτι δὲν θὰ ἐπιδράσῃς ἐπ' ἐμοῦ, ἐάν τε ὠφέλειαν, ἐάν τε βλάβην ἐλπίζῃς.

[2]) Ὁ Τειρεσίας ἀποκρίνεται διὰ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος, ὅπερ καὶ ὁ Κρέων μετεχειρίσθη. Οὐχὶ ἐγώ, ἀλλὰ σὺ πρέπει νὰ μάθῃς.

[3]) Ἀντὶ τῆς γραφῆς τροχοὺς πρῶτος ὁ Erfurdt ἔγραψε τρόχους, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Τρόχος δὲ σημαίνει τὴν κατὰ κύκλον κίνησιν, ἢ τὸν κατὰ κύκλον δρόμον. Αἱ κυκλικαὶ κινήσεις φαίνονται οἱονεὶ ἁμιλλώμεναι. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἁμιλλητῆρας δέ, τοὺς ἀλλήλους διαδεχομένους„.

[4]) Ὑπονοεῖ ὁ μάντις τὸν Αἵμονα ἀντὶ τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ Πολυνείκους.

[5]) Ἀντὶ τούτων, ἃ τῶν ἄνω ἔβαλες κάτω. Ὁ Κρέων ἐποίησε δύο ἀνοσίας πράξεις, ἕνα μὲν ἄνθρωπον ζῶντα (τὴν Ἀντιγόνην) ἔθηκεν ἐν τοῖς νεκροῖς, ἄλλον δὲ νεκρὸν κατέλιπεν ἐν τοῖς ζῶσιν (τὸν Πολυνείκη). Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως ἡ φράσις κεῖται ἀντὶ τούτων ὅτι, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 434 "σφῶ ποιήσω σήμερον δοῦναι δίκην, ἀνθ' ὧν ἐμὲ ζητεῖτον ἐνθένδ' ἀφανίσαι„.

[6]) Ὁ ποιητὴς προετίμησε τὴν περίφρασιν ἔχεις βαλών, ὅπως διὰ τῶν φράσεων ἔχεις μὲν — ἔχεις δὲ ποιήσῃ ἀναφοράν.

[7]) Ἐνταῦθα σημαίνει ζωήν, ἤτοι ἄνθρωπον ζῶντα.

[8]) Ἡ σύνταξις ἔχει ὡς ἑξῆς· ἔχεις δὲ ἐνθάδε αὖ νέκυν ἄμοιρον τῶν κάτωθεν θεῶν. Ἡ γενικὴ τῶν κάτωθεν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἄμοιρον.

[9]) Δηλαδὴ τὸν μὴ τυγχάνοντα τῶν ὁσίων. Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει ἐν σελ. 29, 37 "ἀνόσιος πάλαι ποτὲ ἐδήλου τὸν ἄταφον„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὧν[1] οὔτε σοὶ μέτεστιν οὔτε τοῖς ἄνω
θεοῖσιν, ἀλλ' ἐκ σοῦ βιάζονται[2] τάδε.
τούτων[3] σε λωβητῆρες ὑστεροφθόροι
λοχῶσιν Ἄιδου καὶ θεῶν Ἐρινύες,
ἐν τοῖσιν αὐτοῖς τοῖσδε[5] ληφθῆναι κακοῖς.
καὶ ταῦτ'[6] ἄθρησον εἰ κατηγυρωμένος[7]
λέγω· φανεῖς[8] γὰρ οὐ μακροῦ χρόνου τριβὴ
ἀνδρῶν, γυναικῶν[9] σοῖς δόμοις κωκύματα.

1) Ἡ ἀντωνυμία εἶναι γένους οὐδετέρου, ὡς καὶ τὸ ἑπόμενον τάδε.

2) Τὸ ῥῆμα ἐνταῦθα ἔχει παθητικὴν σημασίαν· τὸ μὲν ὑποκείμενον τοῦ εἶναι οἱ κάτωθεν θεοί, τὸ δὲ αἰτιατικὸν αἴτιον τὸ ἐκ σοῦ, ἡ δὲ αἰτιατικὴ τάδε εἶναι προσδιορισμὸς τοῦ συστοίχου αἰτιατικῆς.

3) Τὴν γενικὴν ὁ Wolff θεωρεῖ ὡς ἀρσενικοῦ ἀναφερομένην εἰς θεούς, ὧν θεράπαιναι εἶναι αἱ Ἐρινύες. Πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὡς οὐδετέρου ἀναφερομένου εἰς τὸ προηγούμενον τάδε. Ἡ δὲ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τιμήματος ἤ ἀνταλλάγματος δηλ. ἀντὶ τούτων, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἀπομν. II, 1. 20 "τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγάθ' οἱ θεοί„ καὶ Ἡρόδοτ. V, 6 "ὠνέονται τὰς γυναῖκας ἀντὶ τῶν γονέων χρημάτων μεγάλων„.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτως· "Αἱ ὕστερον μέλλουσαι βλάπτειν„ τὸ λοχῶσι γὰρ τὴν οὐ παραυτίκα, ἀλλὰ τὴν ἐς ὕστερον ἀφοφητὶ βλάβην δηλοῖ· τὸ ἀρσενικὸν δὲ ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ ἔταξεν, ὡς καὶ τὸ "σωτὴρ τύχη„.

5) Τὸ τοῖσδε ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τοῖς αὐτοῖς, ὅπερ κατὰ σύμπτωσιν εἶναι πτώσεως δοτικῆς. Τὸ τοῖσδε ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον τάδε, δηλ. αἱ Ἐρινύες ἐνεδρεύουσι νὰ συλληφθῇς εἰς τὰ αὐτὰ κακά, ἅπερ ἔπραξας. Ἐν ἄλλαις λέξεσι θέλουσι νὰ ἀποδώσωσιν ἴσα ἀντὶ ἴσων.

6) Τὸ ταῦτα δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἄθρησον, ἀλλ' εἰς τὸ ἑπόμενον λέγω.

7) Δηλαδὴ διαφθαρεὶς δι' ἀργύρου, ὡς Πίνδ. ἐν Νεμ. 10, 43 „ἀργυρωθέντες σὺν φιάλαις ἀπέβαν„ ἐν Πυθ. 14, 41 "εἰ μισθῷ συνετίθεν παρέχειν φωνὰν ὑπάργυρον„. Ἐνταῦθα, ἔνθα ὁ μάντις δίδει τὸ φοβερώτερον μάντευμα τῷ τυράννῳ, ἐπαναλαμβάνει μετὰ πικρίας τὴν περὶ διαφθορᾶς ὕβριν.

8) Τινὲς θεωροῦντες τὴν φράσιν οὐ μακροῦ χρόνου τριβὴ ὡς παρεμπίπτουσαν θέτουσιν αὐτὴν μεταξὺ δύο κομμάτων, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· οὐ μακροῦ χρόνου τριβὴ φανεῖ κωκύματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπει τὸ καί· εἶναι ὅμως ἀσύνδετον. Ὁ μάντις λέγει ὀλίγον ἀσαφῶς, ἀλλὰ διὰ μὲν τῶν κωκυμάτων τῶν ἀνδρῶν ὑποδηλοῖ τὸν θάνατον τοῦ Αἵμονος, διὰ δὲ τῶν κωκυμάτων τῶν γυναικῶν τὸν τῆς Εὐρυδίκης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐχθραὶ δὲ πᾶσαι, συνταράσσονται πόλεις, 1080
ὅσων σπαράγματ' ἢ κύνες καθήγισαν[2] πολεμίαιν

1) Ἐπειδὴ τὸ χωρίον τοῦτο παρέχει δυσκολίας περὶ τὴν ἑρμηνείαν ὁ Dindorf, ὁ Wunder, ὁ Meineke καὶ ἄλλοι θεωροῦσι τοὺς τέσσαρας ἐφεξῆς στίχους ὡς νόθους, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ὁ Erfurdt, ὁ Hermann καὶ ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι ὁ Τειρεσίας λέγει ἐνταῦθα περὶ τῆς στρατείας τῶν Ἐπιγόνων, ἀλλὰ τοῦτο δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων καταπολεμεῖ ὁ ἀείμνηστος Boeckh. Ἐκ τοῦ μύθου γινώσκομεν περὶ τῆς στρατείας τῶν Ἐπιγόνων καὶ ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔμειναν ἄταφοι, ἀλλ' ἐν τῷδε τῷ δράματι οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος ὑπαινιγμὸς ὑπάρχει. Εἶτα οἱ Ἀργεῖοι εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Θηβαίους ὄντες δὲν εἶχον ἀνάγκην τῶν μιασμάτων, ὅπως γείνωσιν ἐχθροὶ τούτων καὶ δέον νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Ἐπιγόνων ἐγένετο μετὰ δέκα ἔτη. Πρὸς τούτοις διὰ τί οἱ οἰωνοὶ τὰ σπαράγματα ἔμελλον νὰ κομίσωσιν εἰς τὰς ἑστίας τῶν Ἀργείων καὶ οὐχὶ ἀλλαχοῦ; Ἀλλὰ καὶ ἂν οἱ οἰωνοὶ ἔπραττον τοῦτο, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ οἱ κύνες καὶ ἄλλα τετράποδα ζῷα ἐκ τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετήνεγκον ταῦτα; Ἄλλως ὁ ποιητὴς δὲν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ συνταράσσονται, ἀλλὰ συνταράξονται, εἰς ὃ ὄντως ὁ Bergk ἔπρεψεν Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ δυσκολίαι αἴρονται, ἂν ἀκολουθήσωμεν τῷ Böeckh. Κατὰ τοῦτον ὁ Τειρεσίας ἐμμένει ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ (στίχ. 1016), καθ' ὃν οἱ οἰωνοὶ καὶ οἱ κύνες ἐμίαναν τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς ἑσχάρας τῶν Θηβῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ θεοὶ δὲν δέχονται καὶ θυσίας καὶ τὰς εὐχὰς τῶν Θηβαίων. Λοιπὸν εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ὁ μάντις λέγει, ὅτι πᾶσα πόλις συνταράσσεται, ἐν ᾗ νεκρὸς μένει ἄταφος. Ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι αἱ Θῆβαι θέλουσι συνταραχθῇ, δηλοῖ τὴν πρόταξιν ὡς γενικὸν κῦρος ἔχουσαν. Κατὰ ταῦτα ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοεῖ πολέμους τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ στάσεις. Ὁ Τειρεσίας μαντεύεται, ὅτι ἡ ἀσέβεια τοῦ τυράννου θέλει παραγάγει οὐ μόνον οἰκογενειακὰ δυστυχήματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰς ταραχάς. Ὄντως τοιαῦται συνέβησαν ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ Κυλώνειον ἄγος. Τὸ ἐχθραὶ παρέχει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidervin ἐξηγεῖ ἐχθραὶ ταῖς Ἐρινύσιν, ὁ δὲ Hermann θεωρεῖ ὡς σχῆμα κατὰ πρόληψιν, δηλ. ὥστε γίγνεσθαι ἐχθροὶ καὶ ἄλλοι ἄλλως. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ κ Σεμιτέλος γραφει ἐχθραὶ δὲ πᾶσαι συνταράσσουσιν πόλεις, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι τὸ ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, δηλ. ἐχθρικῶς συνταράσσονται.

2) Ὁ Ἡσύχιος ἑρμηνεύει τὴν λέξιν οὕτωσί· "συντελέσω καὶ καθιερώσω· παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐκ τοῦ μιαίνειν τέτακται.. Ἡ ἀντίθετος αὕτη σημασία ἐγεννήθη ἐκ τούτου, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τὰ σαρκοβόρα ζῷα ἐθεώρουν ὡς ζῶντας τάφους, τοὐλάχιστον ὁ Γοργίας ὠνόμαζε τοὺς γῦπας ἐμψύχους τάφους κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους· παρὰ δὲ τῷ Στράβωνι XI, 517 ὑπάρχει ἡ φράσις κύνες ἐνταφια-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ θῆρες, ἤ τις πτηνὸς οἰωνὸς φέρων[1]
ἀνόσιον ὄσμην ἑστιοῦχον ἐς πόλιν[2]. ἴσχουσιν βαμοί.
ποιαῦτά σου, λυπεῖς[3] γάρ, ὥστε τοξότης[4]
ἀφῆκα θυμῷ καρδίας τοξεύματα 1085
βέβαια, τῶν[6] σὺ θάλπος οὐχ ὑπεκδραμεῖ.
ὦ παῖ, σὺ δ'[7] ἡμᾶς ἄπαγε πρὸς δόμους, ἵνα
τὸν θυμὸν οὗτος ἐς νεωτέρους ἀφῇ,
καὶ γνῷ τρέφειν τὴν γλῶσσαν ἡσυχωτέραν[8],

σται. Τοὺς νεκροὺς θάπτουσιν οἱ ἄνθρωποι· ὅσοι ὅμως τὴν φροντίδα τοῦ εὐσεβοῦς τούτου καθήκοντος ἀφίνουσιν εἰς τοὺς κύνας καὶ τοὺς οἰωνούς, πάσχουσι πολλὰ ἐν τῇ πόλει. Οὕτω τὴν φράσιν λέγει εἰρωνικῶς.

1) Ἡ μετοχὴ συμφωνεῖ πρὸς τὸ πλησιέστερον.

2) Ἐπειδὴ προηγεῖται τὸ πόλεις, προσκρούουσιν οἱ κριτικοὶ εἰς τὴν λέξιν καὶ ὁ μὲν Blaydes γράφει δόμον, ὁ δὲ Nauck ἑστιοῦχον ἐς πόλον καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος ἑστιοῦχος ἐς ὁμφαλόν. Κατὰ τῶν διορθώσεων τούτων πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ· π. χ. τὸ δόμον δὲν εἶναι πιθανόν διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἰδιωτικῶν, ἀλλὰ περὶ πολιτικῶν δυστυχημάτων. Τὸ ἑστιοῦχον ἰσοδυναμεῖ τῷ ἱερὰς ἑστίας ἔχουσαν. Κατὰ τὸν Wecklein πόλις εἶναι ἡ ἀκρόπολις, ὡς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, παρ' οἷς λέγεται Ἀθηνᾶ Πολιὰς καὶ Ζεὺς Πολιεύς.

3) Τοῦτο λέγεται ἐν παρενθέσει. Ἐξυπακούεται τὸ ἀντικείμενον με.

4) Μετὰ πικρίας ὁ Τειρεσίας ὑπομιμνήσκει τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος εἰπόντος ἐν στίχ. 1033 "ὦ πρέσβυ, πάντες, ὥστε τοξόται, σκοποῦ τοξεύετ' ἀνδρὸς τοῦδε„

5) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τοιαῦτα κατὰ τῆς καρδίας σου τοξεύματα ἀφῆκα μετὰ θυμοῦ„. Ἡ παρατήρησις ὅμως δὲν φαίνεται πιθανή· διότι τὸ θυμῷ σου σημαίνει ἔρριψα κατὰ τῆς ψυχῆς σου, τὸ δὲ καρδίας ὅ τε Hermann καὶ ὁ Boeckh συνδέουσι μετὰ τοῦ τοξεύματα. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ γενικὴ σοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀφῆκα τοξεύματα, ὅπερ συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς τὸ ἐφίεσθαι, τοξεύειν, ἀκοντίζειν.

6) Τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἄρθρου ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται ἀντὶ ἀναφορικῶν καὶ ἐν τῷ τριμέτρῳ μόνον μετὰ φωνήεντα.

7) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, σὺ δέ, ὦ παῖ, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι προτιμῶσι τὴν τοιαύτην θέσιν τῶν λέξεων, ὅταν ὁ λέγων στρέφῃ τὸν λόγον εἰς ἄλλο πρόσωπον καὶ τὴν προσοχὴν τούτου θέλῃ νὰ διεγείρῃ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 282 "Ἀτρεΐδη. σὺ δὲ παῦε τεὸν μένος„.

8) Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει ἐν σελ. 426 "Ὑσυχαίτερον. οὐχ ἡσυχώτερον„. Αἰσχυλ. Εὐμενίο. 21 "τάδ' ἐμφανῶς πράσσουσαν ἡσυχαιτέραν„, ἀλλ' εὕρηται καὶ ἡσυχώτατος παρὰ Πλάτ. ἐν Χαρμίδ, 160 Α.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν νοῦν τ' ἀμείνω τῶν φρενῶν ἢ νῦν φέρει[1]. 1090

ΧΟΡΟΣ.

Ἀνήρ, ἄναξ, βέβηκε δεινὰ θεσπίσας.
ἀλλ' ἐπιστάμεσθα δ', ἐξ ὅτου λευκὴν ἐγὼ[2]
τήνδ' ἐκ μελαίνης ἀμφιβάλλομαι τρίχα[3],
μή πώ ποτ' αὐτὸν ψεῦδος ἐς πόλιν λακεῖν[4].

ΚΡΕΩΝ.

Ἔγνωκα καὐτὸς καὶ ταράσσομαι φρένας· 1095
τό τ' εἰκαθεῖν γὰρ δεινόν[5], ἀντιστάντα δὲ[6]
ἄτῃ πατάξαι θυμὸν ἐν δεινῷ πάρα[7].

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἢ νῦν φέρει, ἀλλ' ὁ Brunck διώρθωσεν εἰς ὧν νῦν φέρει. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἐπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ Dindorf, Wolff καὶ ἄλλων. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν διατηροῦσι τὴν ἀρχαίαν γραφήν. Τὴν γενικὴν φρενῶν κατὰ δύο τρόπους δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς γενικὴν κτητικὴν εἰς τὸ νοῦν ἢ ὡς τὸν δεύτερον ὅρον καὶ συγκρίσεως εἰς τὸ ἀμείνω. Τῇ πρώτῃ ἑρμηνείᾳ ἀκολουθοῦσιν οὐχὶ ὀλίγοι ἑρμηνευταί. Δύναται δὲ νὰ λεχθῇ νοῦς φρενῶν ὡς ἐν Τραγ. ἀδεσπότ. 240 "θεὸς ἐξαφαιρεῖται φρενῶν τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν„. Λέγεται δὲ καὶ τὸ ἀντίθετον παρὰ Ξενοφάνει "νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει„.

[2]) Ἡ μετάβασις ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν δὲν εἶναι σπανία.

[3]) Φαίνεται, ὅτι οἱ χορευταὶ λέγοντες ταῦτα ἐπέδειξαν ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ τὰς πολιὰς αὐτῶν τρίχας. Ἡ φράσις εἶναι παράδοξος, ἀλλὰ προδήλως ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ· καίπερ λευκὸς ἐκ τοῦ γήρατος, ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον παράδειγμα δύναμαι νὰ ἐνθυμηθῶ.

[4]) Τὸ ἐπίστασθαι συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν στίχ. 293.

[5]) Ὁ Brunck διορθοῖ εἰς δεινόν, ὅπερ δικαίως ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Dindorf. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸ μὲν ὑποχωρεῖν δεινόν, τὸ δὲ ἀντιστάντα βλαβῆναι„. Παραπλήσιον λέγει ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἀγαμμέν. 206 "βαρεῖα μὲν κὴρ τὸ μὴ πιθέσθαι, βαρεῖα δ' εἰ τέκνον δαΐξω„.

[6]) Ἐν ᾧ προηγεῖται ὁ τέ, δὲν ἕπεται ὁ καί, ἀλλ' ὁ δέ, ὡς ἐν Τραχιν. 285 "ταῦτα γὰρ πόσις τε σὸς ἐφεῖτ' ἐγὼ δὲ πιστὸς ὢν κείνῳ τελῶ„. Εὐριπίδ· Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 1415 "Ἰλιόν τ' ἐπισκοπεῖ σεμνὸς Ποσειδῶν, Πελοπίδας δ' ἐναντίος„.

[7]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἀντιστάντα δὲ θυμὸν πάρα ἄτῃ πατάξαι ἐν δεινῷ, δηλ. ἂν ἡ ψυχή μου ἀντιστῇ, ἡ ἄτη ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαν της νὰ πατάξῃ αὐτὴν δεινῶς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Εὐβουλίας δεῖ, παῖ Μενοικέως Κρέον[1].

ΚΡΕΩΝ.

Τί δῆτα χρὴ δρᾶν; φράζε· πείσομαι δ' ἐγώ.

ΧΟΡΟΣ.

Ἐλθὼν κόρην μὲν ἐκ κατώρυχος στέγης 1100
ἄνες[2]*, κτίσον δὲ τῷ προκειμένῳ τάφον.*

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ ταῦτ'[3] *ἐπαινεῖς καὶ δοκεῖς παρεικαθεῖν;*

ΧΟΡΟΣ.

Ὅσον γ', ἄναξ, τάχιστα· συντέμνουσι[4] *γὰρ*
θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας Βλάβαι[5].

ΚΡΕΩΝ.

Οἴμοι· μόλις μέν[6]*, καρδίας δ' ἐξίσταμαι,* 1105
τὰ μὴ ἀγήρατα νικῶντα λῆρα γνώμης μου πάρος.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται *λακεῖν ἢ λαβεῖν ἢ Κρέον*. Οἱ κριτικοὶ διαφωνοῦσι περὶ τὴν προτίμησιν τῆς γραφῆς.

[2]) Ἄφες ἐλευθέραν.

[3]) Κατὰ τὸν Bellermann εἶναι ἀντικείμενον τοῦ παρεικαθεῖν, ὅπερ ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ ἐπαινεῖς. Ὁ Nauck ὅμως νομίζει, ὅτι τὸ *δοκεῖς* πρέπει νὰ τραπῇ εἰς *λέγεις*.

[4]) Ὡς ἐν τῷ ἀνύειν, οὕτω καὶ ἐν τῷ συντέμνειν παραλείπεται ἡ αἰτιατικὴ ὁδόν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Συντόμως κατακόπτουσι καὶ βλάπτουσι".

[5]) Οὕτως ὀνομάζονται ἐνταῦθα αἱ Ἐρινύες, περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Τειρεσίας· "λωβητῆρες ὑστεροφθόροι λοχῶσιν Ἄιδου καὶ θεῶν Ἐρινύες". Περὶ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν τῶν Ἐρινύων ὁ Σοφοκλῆς λέγει ἐν Αἴαντ. 837 "σεμνὰς Ἐρινῦς τανύποδας μαθεῖν ἐμέ, πρὸς τῶν Ἀτρειδῶν ὡς διόλλυμαι τάλας" καὶ 843 "ἴτ', ὦ ταχεῖαι ποίνιμοί τ' Ἐρινύες".

[6]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· μόλις μὲν ἐξίσταμαι καρδίας, ἐξίσταμαι δὲ καρδίας δρᾶν, δηλ. μόλις ἀφῆκα τὴν προτέραν γνώμην μου καὶ ἀφῆκα ταύτην διὰ νὰ πράξω. Ὁ Κρέων θεωρεῖ διπλῆν τὴν συμφοράν· πρῶτον, ὅτι καταλείπει τὴν γνώμην, ἣν ἐκθύμως ὑπερήσπιζε, καὶ δεύτερον, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν μετάνοιαν ἀναγκάζεται νὰ πράξῃ. Ἡ μεταβολὴ δὲν ἤθελεν εἶναι οὕτω λυπηρά, ἂν μετὰ πάροδον χρόνου ἔπραττεν· Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1421 "μόλις μέν, ἐξέτεινε δ' εἰς ἦπαρ ξίφος" Ἀριστοφ. Νεφέλ. 1363 "κἀγὼ μόλις μέν, ἀλλ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ δρᾶν· ἀνάγκῃ δ' οὐχὶ δυσμαχητέον[1].

ΧΟΡΟΣ.

Δρᾶ νῦν τάδ' ἐλθών, μηδ' ἐπ' ἄλλοισιν τρέπε[2].

ΚΡΕΩΝ.

Ὧδ', ὡς ἔχω, στείχοιμ' ἄν[3]· ἴτ' ἴτ' ὀπάονες,
οἵ τ'[4] ὄντες οἵ τ' ἀπόντες, ἀξίνας χεροῖν
ὁρμᾶσθ' ἑλόντες εἰς ἐπόψιον[5] τόπον
ἐγὼ δ', ἐπειδὴ δόξα τῇδ' ἐπεστράφη,
αὐτός τ' ἔδησα καὶ παρὼν ἐκλύσομαι[6]. τὰ δ' ἐκ τύχης
δέδοικα γάρ, μὴ τοὺς καθεστῶτας[7] νόμους

ὅμως ἠνεσχόμην τὸ πρῶτον„. Πλάτ. ἐν Πολιτ. X, 607 E "βίᾳ μέν, ὅμως δ' ἀπέχονται„.

1) Δὲν πρέπει νὰ πολεμήσω ἐναντίον τῆς ἀνάγκης, διότι ὁ πόλεμος θὰ ἦναι κακός, ὡς ἐν Τραχιν. 491 "κοὔτοι νόσον γ' ἐπακτὸν ἐξαρούμεθα, θεοῖσι δυσμαχοῦντες„. Ὁ δὲ Σιμωνίδης ἐν Ἀποσπ. 5. 21 λέγει "ἀνάγκᾳ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται„.

2) Δηλαδὴ μηδ' ἄλλοισιν ἐπίτρεπε. Οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν παροτρύνουσι τὸν Κρέοντα, ἵνα οὗτος αὐτοπροσώπως ἐνεργήσῃ.

3) Κατὰ τὸν Nauck ἰσοδυναμεῖ, πρὸς τὸ εἶμι, ὡς τὸ λέγοιμ' ἄν ἤδη πρὸς τὸ λέξω. Ἄλλοι γράφουσιν, οἵτ' ὀπάονες, ὅπερ φθείρει τὴν σπουδήν, ἣν ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα ὁ λόγος. Καλεῖ δὲ οὐ μόνον τοὺς παρόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπόντας τῶν θεραπόντων, ὅπως ἀκολουθήσωσιν, ὅπερ δὲν εἶναι παράδοξον, ἀλλὰ δεικνύει τὸν ζῆλον τοῦ Κρέοντος· καὶ ἐν Ἠλέκτρᾳ λέγει 305 "Μέλλων γὰρ ἀεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέ μοι καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν„.

4) Μετὰ τὴν κλητικὴν ἔπε ὀνομαστική, ὡς παρ' Αἰσχύλ Πέρσ. 156 "μᾶτερ ἡ Ξέρξου γερα χαῖρε, Δαρείου γύναι„.

5) Ὁ Κρέων δεικνύει διὰ τ χειρὸς τὸν ὑψηλὸν χῶρον, ἐφ' ἔκειτο τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκου ὅρα στίχ. 411. Ὁ Hermann ἐν τ πρώτοις παρετήρησεν, ὅτι ἐνταῦ ἐξέπεσαν τοῦ κειμένου στίχοι τιν ἐν οἷς ὁ Κρέων περιέγραφεν ἀκριβ στερον τὸν χῶρον καὶ ἔλεγέ τι πε ἐλευθερώσεως τῆς Ἀντιγόνης. Τοῦ δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι ἡ δεικν ουσα χεὶρ ἀνεπλήρου τὰς λέξεις κ οἱ ἀπεύδοντες δὲν λέγουσι πολλ Ἐπὶ πᾶσι τούτοις δὲν ἦτο ἀνάγκ ἀκριβεστέρας περιγραφῆς· διότι α τὸς ὁ Κρέων ἐν τοῖς ἀκολούθοις πο ρεύεται.

6) Σαφέστερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὥσπερ αὐτὸς ἔδησα, οὕτω καὶ αὐτὸ ἐκλύσομαι„ ἐν Αἴαντ. 647 "φαίν τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται„.

7) Καθεστῶτες νόμοι εἶναι τ φυσικὸν δίκαιον, ὅπερ παρέβη Κρέων. Οὕτω πρὸ τῆς κατασιγ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄριστον ἢ σώζοντα τὸν βίον τελεῖν.

ΧΟΡΟΣ

Στροφὴ ά.

Πολυώνυμε[1], *Καδμείας νύμφας*[2] *ἄγαλμα* 1115
καὶ Διὸς βαρυβρεμέτα[3] *γένος, κλυτὰν ὃς ἀμφέπεις*
Ἰταλίαν[4], *μέδεις δὲ*

ρῆς ὁ ἁμαρτὼν ὁμολογεῖ τὴν ἥτταν αὐτοῦ.

[1]) *Ἐπειδὴ τὰ δράματα ἐδιδάσκοντο ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τῷ ναῷ τοῦ Διονύσου, οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐζήτουν ἀφορμήν, ὅπως ὑμνήσωσι τὸν θεὸν τοῦτον. Ἐνταῦθα δ' ὁ ὕμνος ἤρμοζε, διότι ὁ υἱὸς τῆς Σεμέλης ἦτο προστάτης τῶν Θηβῶν. Ὁ χορὸς λοιπὸν ἱκετεύει τὸν Διόνυσον, ὅπως σώσῃ τὴν πόλιν. Εἶναι δ' οὗτος μεστὸς ἐλπίδων, ὡς τοῦτο συμβαίνει συνήθως παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ πρὸ τῆς καταστροφῆς. Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Φιλοκτήτ. σελ. 50. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην τὸ χορικὸν εἶναι ὑπόρχημα, ὡς ἐν Τραχ. 205 καὶ ἐν Αἴαντ. 693, ἀλλ' ὁ* Bellermann *ἀρνεῖται τοῦτο. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει περὶ τοῦ ἐπιθέτου· "Οἱ μὲν γὰρ Βάκχον, οἱ δὲ Ἴακχον, οἱ δὲ Λύαιον, οἱ δὲ Εὔϊον, οἱ δὲ Διθύραμβον αὐτὸν καλοῦσιν". Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· Πολυώνυμε, ὃς ἀμφέπεις, μέδεις δὲ . . . ὦ Βακχεῦ, μολεῖν (ἀπαρέμφατον ἀντὶ προστακτικῆς). Αἱ δὲ προτάσεις σὲ δ' ὑπέρ, καί σε κεῖνται παρενθετικῶς κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν τρόπον.*

[2]) *Οὕτως ὀνομάζεται ἡ Σεμέλη. Ὁ Διόνυσος ἅτε παρέχων ἡδονὴν καὶ χαρὰν τῇ μητρὶ λέγεται ἄγαλμα.*

[3]) *Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ὑπομιμήσκει Διόνυσον τὸν Βρόμιον καὶ Ἐρίβρομον. Τὸ γένος λέγεται καὶ ἐπὶ ἑνὸς προσώπου, ὡς ἐν Αἴαντ. 784 "ὦ Τέκμησσα, δύσμορον γένος".*

[4]) *Ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἦτο ἐν Ἰταλίᾳ ἢ τῇ μεγάλῃ Ἑλλάδι, γινώσκομεν ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου I, 23 καὶ ἄλλων, Διόδωρ. XII, 10, Μέγα Ἐτυμολ. ἐν λεξ. Κολωνεία "Φασὶ γὰρ τὸν Διόνυσον τὸν ἐπὶ Τυρσηνοὺς ἀπιόντα πόλεμον, τοὺς γεγηρακότας τῶν Σειληνῶν μετὰ τῆς ἀχρήστου ἡλικίας ἐν Ἰταλίᾳ καταλιπεῖν· τοὺς δὲ τραπῆναι ἐπὶ ἀμπέλων ἐπιμέλειαν καὶ εὔοινον γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν". Ἐπειδὴ δὲ ἐν Ἰκαρίᾳ τὸ πρῶτον εἰσήχθη ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου καὶ εἰς τὸν δῆμον τοῦτον ἀπεδίδετο ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις (Ἀθην. II. 40 "ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς)" ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ εἰκασία τοῦ* Unger, *τοῦ* Erfurdt *καὶ ἄλλων, οἵτινες τρέπουσιν εἰς Ἰκαρίαν. Τοὐναντίον ὁ* Bergk *καὶ ὁ* Bellermann *ὑποστηρίζουσι τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων παρατηροῦντες, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς διδασκαλίας ταύτης τῆς τραγῳδίας ἡ Ἰταλία ἐφέρετο εἰς τὰ στόματα πάντων· διότι πρὸ ὀλίγου οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους ἔκτισαν ἐκεῖ τοὺς Θουρίους.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παγκοίνοις[1] Ἐλευσινίας
Δηοῦς ἐν κάλποις[2],
ὦ Βακχεῦ, Βακχᾶν ματρόπολιν Θήβαν[3]
ναίων[4] παρ' ὑγρὸν Ἰσμηνοῦ[5] ῥέεθρον
ἀγρίου τ' ἐπὶ σπορᾷ δράκοντος[6].

Ἀντιστροφὴ ά.

σὲ δ'[7] ὑπὲρ διλόφοιν πέτρας στέρνοιν ὄπωπε

1120

1125

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Παγκοίνοις, ἐν οἷς πάντες συνάγονται διὰ τὰς πανηγύρεις„. Οὕτω καὶ ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τὴν Ὀλυμπίαν *πάγκοινον χώραν* ἐν Ὀλυμπ. VI,63.

[2]) Ἐννοεῖ τὰς πεδιάδας.

[3]) Ὁ Τρικλίνιος λέγει· "Ἐπειδὴ ἐν Θήβαις ὁ Διόνυσος μὲν γέγονεν, οὗτος δὲ τὰς Βάκχας πεποίηκε, διὰ τοῦτο μητρόπολιν αὐτὴν τῶν Βακχῶν λέγει„.

[4]) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν γράφουσι *ναιετῶν παρ' ὑγρῶν Ἰσμηνοῦ ῥείθρων*, οὗ τὴν σύνταξιν λέγουσιν ὁμοίαν τῇ ἐν στίχ. 966 "παρὰ δὲ κυανέων πελαγέων„.

[5]) Ὁ Ἰσμηνὸς παρὰ ταῖς Θήβαις ῥέων ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Ἁλύκην, Πίνδ. ἐν Νεμ. IX, 53. ἐν Πυθ. XI, 10.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Παρὰ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐσπάρησαν οἱ ὀδόντες τοῦ δράκοντος„. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἔχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι πρέπει νὰ λάβωμεν τὸ ὅλον ἀντὶ τοῦ μέρους, δηλ. τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος. Ἄλλοι ἐξηγοῦσι τοὺς Θηβαίους ὡς ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος σπαρέντας. Πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ τοῦ Σχολιαστοῦ ἑρμηνεία. Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου IX, 10, 1 ἐδείκνυτο ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐπὶ τῇ κρήνῃ ὁ Κάδμος τὸν δράκοντα φονεύσας ἔσπειρε τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἔνοπλοι ἄνδρες ἐγεννήθησαν. Ἐξήγησις τῆς ά. στροφῆς· Πολυώνυμε, καλλώπισμα τῆς νύμφης τοῦ Κάδμου, υἱὲ τοῦ βαρέως βροντῶντος Διός, ὃ ὁποῖος προστατεύεις τὴν ἔνδοξον Ἰταλίαν καὶ βασιλεύεις εἰς τὰς πανηγυρικὰς πεδιάδας τῆς Ἐλευσινίας Δηοῦς, ὦ Βάκχε, κατοικῶν τὰς Θήβας, τὴν μητρόπολιν τῶν Βακχῶν, πλησίον τῶν ὑγρῶν ῥευμάτων τοῦ Ἰσμηνοῦ καὶ πλησίον τοῦ τόπου, ἔνθα ἐσπάρησαν οἱ ὀδόντες τοῦ ἀγρίου δράκοντος.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Σὲ ὁρᾷ ὁ λαμπρὸς καπνός· ἀντὶ τοῦ, σοὶ θυσίαι κατὰ Παρνασὸν γίγνονται ἢ παρ' ὅσον αὐτόματον πῦρ' ἐκεῖσε ἀναδίδοται„. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ ὄρους φθάνει εἰς 2459 μέτρα καὶ ὀνομάζεται νῦν *Λυκέρι*, οὐ πόρρω δὲ τούτου κεῖται ὁ *Γεροντόβραχος*. Οὗτος ὠνομάζετο Ὑάμπεια, ἐξ ἧς οἱ Δελφοὶ ἐκρήμνιζον τοὺς καταδικαζομένους κακούργους. Περὶ τοὺς πρόποδας ταύτης ὑπάρχει ἡ Κασταλία, (νῦν *ἅγιος Ἰωάννης*). Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 226 "ὦ λάμπουσα πέτρα πυρὸς δικόρυφον σέλας ὑπὲρ ἄκρων Βακχείων Διονύσου„· ἐν Ἴωνι 1125 "ἔνθα πῦρ πηδᾷ θεοῦ Βακχεῖον...

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λιγνύς, ἔνθα Κωρύκιαι[1] νύμφαι στείχουσι[2] Βακχίδες.
Κασταλίας[3] τε νᾶμα· καὶ σὲ Νυσαίων[4] ὀρέων
κισσήρεις ὄχθαι
χλωρά τ' ἀκτὰ πολυστάφυλος πέμπει,
ἀμβρότων[5] ἐπέων εὐαζόντων[6],
Θηβαίας ἐπισκοποῦντ' ἀγυιάς[7]·

[1]) Λέγεται καὶ Κωρυκὶς πέτρα καὶ Κωρύκιον (ἄντρον ἱερὸν) Αἰσχυλ. ἐν Εὐμεν. 22 Σέβω δὲ νύμφας, ἔνθα Κωρυκὶς πέτρα, κοίλη, φίλορνις, δαιμόνων πιστροφαί, Βρόμιος δ' ἔχει τὸν χῶρον„. Παυσαν. X, 32, 5 "Ἱερὸν δὲ αὐτὸ οἱ περὶ τὸν Παρνασὸν Κωρυκίων τε εἶναι Νυμφῶν καὶ Πανὸς μάλιστα ἤγηνται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Κωρυκίου χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀφικέσθαι τοῦ Παρνασσοῦ· τὰ δὲ νεφῶν τέ ἐστιν ὑψηλότερα τὰ ἄκρα, καὶ αἱ Θυιάδες ἐπὶ τούτοις τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι μαίνονται„.

[2]) Ἀντὶ τοῦ ῥήματος τούτου περιέμενέ τις μᾶλλον χορεύουσι. Ο Dindorf χάριν τοῦ μέτρου γράφει στίχουσι, ὁ Πάλλης στείβουσι καὶ ὁ Nauck χοροιτυποῦσι.

[3]) Πολυθρύλητος πηγὴ κειμένη, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Ὠνομάσθη δ' οὕτω ἀπὸ τοῦ Κασταλίου, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ ἀπό τινος νύμφης Κασταλίας, ἥτις διωκομένη ὑπὸ τοῦ θεοῦ τούτου μετεμορφώθη εἰς τὴν ὁμώνυμον πηγήν.

[4]) Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει "Νῦσαι πόλεις . . . ἐν Ἑλικῶνι, Θράκῃ, Καρίᾳ, Ἀραβίᾳ, Αὐγύπτῳ, Νάξῳ, ἐν Ἰνδοῖς, ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ὄρους, ἐν Λιβύῃ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἔνθα διὰ μιᾶς ἡμέρας τὴν ἄμπελόν φασιν ἀνθεῖν καὶ τὸν βότρυν πεπαίνεσθαι„. Ἐν Ἰνδοῖς ὁ Διόνυσος ὠνόμασε πόλιν ἐκ τῆς τροφοῦ αὐτοῦ Νύσης, ἔνθα ἐλθὼν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ διατρίψας δέκα ἡμέρας μετὰ τοῦ στρατοῦ παρεδόθη εἰς παντοειδεῖς τέρψεις μιμούμενος τὰ ἔθιμα τῶν ὀργιαζόντων. Ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν Εὐβοϊκὴν πόλιν, ὡς γίνεται δῆλον ἐν τοῖς ἑπειτα. Κατὰ τὸν Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπ. 235. "Ἔστι γάρ τις ἐνάλιος Εὐβοιὶς αἶα· τῇδε βάκχειος βότρυς ἐπ' ἦμαρ ἕρπει· πρῶτα μὲν λαμπρᾶς ἕω κεκλημάτωται χλωρὸν οἰνάνθης δέμας, εἶτ' ἦμαρ αὔξει μέσσον ὄμφακος τύπον, γλυκαίνεταί τε κἀποπερκοῦται βότρυς· δείλῃ δὲ πᾶσα τέμνεται βλαστοῦ γονὴ ὀπωροκλάστῃ, κἄτα κίρναται ποτόν„.

[5]) Δηλαδὴ θείων. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἀμβρόσιος λέγεται ἐπὶ ποιημάτων, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ. IV, 299.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὑμνούντων, μετὰ εὐφημίας εὐοῖ λεγόντων, ἅς ἔστιν ὕμνος Διονύσου„.

[7]) Οἱ τὴν ἑορτὴν τοῦ Βάκχου τελοῦντες διήρχοντο διὰ τῶν ἀγυιῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ β΄.

τὰν[1] ἐκ πασᾶν τιμᾶς ὑπερτάταν πόλεων
ματρὶ σὺν κεραυνίᾳ·
καὶ νῦν[2], ὡς βιαίας
ἔχεται πάνδημος ἁμᾶ[3] πόλις ἐπὶ νόσου[4],

τῶν Θηβῶν, Εὐριπίδ. Ἡρακλ. Μαι. 726 "ξεσταὶ θ' ἑπταπύλου πόλεως ἀναχορεύσατ' ἀγυιαί", ἐν Βάκχ. 83 "ἴτε Βάκχαι, Βρόμιον κατάγουσαι Φρυγίων ἐξ ὀρέων Ἑλλάδος εἰς εὐρυχόρους ἀγυιάς". Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς· Σὲ δὲ ἄνωθεν τοῦ βράχου τοῦ ἔχοντος δύο κορυφὰς ἔχει ἰδεῖ λαμπρὸς καπνός, ὅπου Κωρύκιαι νύμφαι Βακχίδες πορεύονται, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας· καὶ σὲ αἱ πλήρεις κισσοῦ ὄχθαι τῶν ὀρέων τῆς Νύσης καὶ ἡ χλοερὰ ἀκτὴ ἡ πολυστάφυλος μετὰ πομπῆς ἄγει, ἐν ᾧ θεῖοι λόγοι ὑμνοῦσι παρατηροῦντα τοὺς ὁδοὺς τῶν Θηβῶν.

[1]) Τὸ ἄρθρον κείμενον ἀντὶ ἀναφορικοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄνομα Θήβην, ὅπερ περιέχεται ἐν τῷ ἐπιθέτῳ Θηβαίας. Παραπλήσια χωρία ὑπάρχουσι πολλά, Σοφοκλ. Τραχιν. 260 "ἔρχεται πόλιν τὴν Εὐρυτείαν· τόνδε γὰρ μεταίτιον μόνον βροτῶν ἔφασκε τοῦδ' εἶναι πάθους", Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 21 "Ἐπεὶ δὲ Τροία θ' Ἕκτορός τ' ἀπόλλυται ψυχή, πατρῷα θ' ἑστία κατεσκάφη, αὐτὸς δὲ (ὁ πατὴρ) βωμῷ πρὸς θεοδμήτῳ πίτνει". Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 12. Ὁ Nauck ἐννοεῖ τὴν πόλιν, ἣν ἐξάγει ἐκ τῆς ἑπομένης γενικῆς πόλεων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν. Ἀντὶ τοῦ ἐκ πασᾶν ὁ Dindorf γράφει ἔκπαγλα κ ἄλλοι ἄλλος.

[2]) Ἡ Σεμέλη ὀνομάζεται κ ραυνία, ἤτοι κεραυνόβλητος, κα τὸν Σχολιαστήν· διότι ἐκ τοῦ φόβ τοῦ κεραυνοῦ ἔθανεν. Ταύτην διὰ ἔξοχον κάλλος ἠγάπησεν ὁ Ζεὺς κ ἐγένετο ὑπὸ τούτου ἔγκυος. Ἐπει δὲ ἡ Ἥρα ἐκ ζηλοτυπίας ἐμίσει α τήν, συνεβούλευσεν, ἵνα παρακαλέ τὸν Δία, ὅπως ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν με ἁπάσης τῆς θείας μεγαλειότητο Τούτου γενομένου ἡ Σεμέλη δὲν ἠδ νήθη νὰ ὑπομείνῃ τὸν κρότον τ κεραυνοῦ καὶ τὰς βροντάς, ἀλλ' ὑπ φόβου ἔθανεν. Κατ' ἄλλους ὅμω ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ, ὅπ συμφωνεῖ πρὸς τὸ κεραυνόβλητος.

[3]) Λυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμ κατὰ δύο τρόπους· ὡς ἀγαπῆς τ Θήβας ὑπὲρ πάσας τὰς πόλεις πάντ τε, οὕτω καὶ νῦν δεῖξον τὴν ἀγάπη σου καὶ σῶσον τὴν πόλιν· ἢ ὡς ἄλλο ἔρχεσαι ἐκ τῆς Εὐβοίας ἢ ἐκ το Παρνασσοῦ, οὕτω καὶ νῦν ἐλθέ, διό εἶναι ἀνάγκη. Τὴν πρώτην ἑρμηνεία νομίζομεν πιθανωτέραν.

[4]) Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ ἁ σ π ό λ ι ς, ὡς εἰκάζει ὁ Kayser· διότ ἡ πόλις ἀνῆκε τῷ Διονύσῳ. Ὁ Din dorf παραβάλλει ὅμοια χωρία Οἰδίπ τύραννι. 695 "ὃς τ' ἐμὰν γᾶν φίλα ἐν πόνοις ἀλύουσαν καὶ ὄρθιον φ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μολεῖν[1] καθαρσίῳ ποδὶ Παρνασίαν
ὑπὲρ κλιτὺν ἢ στονόεντα[2] πορθμόν. 1145

Ἀντιστροφὴ β'.

ἰὼ πῦρ πνειόντων[3] χορᾶγ' ἄστρων[4], νυχίων
φθεγμάτων ἐπίσκοπε,
παῖ Διὸς γένεθλον[5],

οισας„. Οἰδίπ. ἐπὶ Κύλων. 842 "πόλις ἐναίρεται, πόλις ἐμὰ σθένει„.

[2]) Τῦ ἔχεσθαι συντάσσεται καὶ μετὰ τῆς ἐπὶ καὶ γενικῆς, ὡς παρ' Ἡροδότ. VI, 11 "ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα„. Καὶ ἐν τῇ λατινικῇ λέγεται retineri in morbo.

[1]) Ἐπὶ προσταγῆς καὶ παρακλήσεως τίθεται τὸ ἀπαρέμφατον ἀντὶ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς προστακτικῆς. Οἱ γραμματικοὶ εἰκάζουσιν, ὅτι τὸ τοιοῦτον προῆλθεν ἐξ ἐλλείψεως, ἧς τὸ πλῆρες εὑρίσκεται Ἰλιάδ. Α, 277 "μήτε σύ, Πηλεΐδη, θέλ' ἐριζέμεναι βασιλῆϊ„. Ὅμοια παραδείγματα ὑπάρχουσι πολλά, Ἰλιάδ. Ε, 124 "θαρσῶν νῦν, Διόμηδες, ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι„.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸν ἠχώδη διὰ τὰ κύματα· πορθμὸν δὲ τὸν ἀπ' Εὐβοίας εἰς Βοιωτίαν„. Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· τὰς ὁποίας ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις ὑπερβαλλόντως τιμᾷς μετὰ τῆς κεραυνοβλήτου μητρός, καὶ τώρα, ἐπειδὴ ὁλόκληρος ἡ ἐμὴ πόλις ὑπὸ ὁρμητικῆς νόσου κατέχεται, ἐλθὲ ἄνωθεν τῆς κλιτύος τοῦ Παρνασσοῦ ἢ τοῦ ἠχώδους πορθμοῦ, ὅπως καθαρίσῃς αὐτήν.

[3]) Ἡ φράσις εἶναι λίαν ποιητική, ὡς καὶ παρὰ Πινδάρῳ Ἀπόσπ 123 πῦρ πνέοντος κεραυνοῦ„.

[4]) Ὁ Wolff νομίζων, ὅτι ὁ ποιητὴς οὕτως ὀνομάζει τὰς λαμπάδας ποιητικῶς, παραπέμπει εἰς παραπλήσια χωρία, Ἀριστοφ. ἐν Βατράχ. 540 "φλογίας λαμπάδας· ἐν χερσὶ γὰρ ἥκει τινάσσων Ἴακχος, νυκτέρου τελετῆς φωσφόρος ἀστήρ„ Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 1126 "πυρσώσας φλογερὸν σέλας Εὔβοιαν εἶλε, δόλιον ἀστέρα λάμπας„. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι οὕτω ταπεινοῦται ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου· ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ παρέχει ἔννοιαν πολὺ ὑψηλοτέραν καὶ ἁρμόζουσαν εἰς τὸν διθυραμβώδη τόνον τῆς ἑορτῆς τοῦ Διονύσου. Οὕτω καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰων. 10 4 "αἰσχύνομαι τὸν πολύυμνον θεόν, εἰ παρὰ καλλιχόροισι παγαῖς λαμπάδα θεωρὸν εἰκάδων ὄρεται ἐννύχιος ἄϋπνος ὤν, ὅτε καὶ Διὸς ἀστεροπὸς ἀνεχόρευσεν αἰθήρ, χορεύει δὲ σελάνα„. Καὶ ὁ Εὐστάθιος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ χωρίον λέγων ἐν σελ. 514, 45 "διὸ καὶ ὁ ζηλωτὴς Ὁμήρου Σοφοκλῆς πυρπνόα τὰ ἄστρα δοξάζει, ἔνθα τὸν Διόνυσον κατά τινα μυστικὸν λῆρον πῦρ πνεόντων χορηγὸν ἀστέρων φησίν„. Ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Διονύσου οἱονεὶ οἱ ἀστέρες χορεύουσι χορηγοῦντος αὐτοῦ τοῦ θεοῦ.

[5]) Δηλαδὴ ἐκ Διὸς γεγὼς παῖς, Διογενὴς παῖς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προφάνηθ', ὦναξ, Ναξίαις σαῖς ἅμα περιπόλοις[1] 1150
Θυίαισιν, αἵ σε μαινόμεναι πάννυχοι
χορεύουσι[2] τὸν ταμίαν Ἴακχον.

Ἔξοδος.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Κάδμου πάροικοι καὶ δόμων[3] Ἀμφίονος, 1155
οὐκ ἔσθ'[4] ὁποῖον στάντ' ἂν ἀνθρώπου βίον
οὔτ' αἰνέσαιμ' ἄν, οὔτε μεμψαίμην ποτέ.
τύχη γὰρ ὀρθοῖ καὶ τύχη καταρρέπει[5]
τὸν εὐτυχοῦντα[6] τόν τε δυστυχοῦντ' ἀεί,

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ. "Ταῖς ἱερείαις, ταῖς σαῖς ἀκολούθοις· καὶ ἐν Νάξῳ γὰρ τιμᾶται, ὅτι ἐκεῖ τῇ Ἀριάδνῃ συνεγένετο„.

[2]) Τὸ χορεύειν ἐνταῦθα ἔχει μεταβατικὴν σημασίαν, ὡς παρὰ Πινδ. ἐν Ἰσθμ. Ι, 7 "τὸν ἀκειρεκόμαν Φοῖβον χορεύων„. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι εὔχρηστον καὶ ὡς ἐνεργητικὸν μεταβατικόν, εὑρίσκεται καὶ ὡς παθητικὸν ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1093 "καὶ χορεύεσθαι πρὸς ἡμῶν„, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Ἰὼ χορηγὲ τῶν πῦρ πνεόντων ἀστέρων, ἔφορε τῶν νυκτερινῶν λόγων, υἱὲ τοῦ Διός, φάνηθι ὁμοῦ μὲ τὰς Ναξίας ἀκολόθους σου τὰς Θυιάδας, αἱ ὁποῖαι ἐνθουσιώδεις καθ' ὅλην τὴν νύκτα χορεύουσι τὸν προστάτην Ἴακχον.

[3]) Ἡ μεγαλοπρεπὴς προσφώνησις τοῦ ἀγγέλου μαρτυρεῖ, ὅτι σπουδαῖόν τι πρόκειται νὰ ἀναγγείλῃ. Πάροικοι τῶν δόμων τοῦ Ἀμφίονος, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 417 "καί σ' ἀμφιπλήξ μητρός τε καὶ τοῦ σοῦ πατρός„.

[4]) Ὑπὸ τοῦ Wunder ἑρμηνεύεται οὕτωσί· οὐδεὶς γὰρ βίος ἐστὶν οὔτε στάς, ὃν ἂν αἰνέσαιμι, οὔτε πεσών, ὃν ἂν μεμψαίμην ποτέ. Ἡ αἰτιατικὴ βίον καθ' ἕλξιν συνεφώνησε πρὸς τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν. Τὸ οὐκ ἔσθ' ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐδείς, ὡς καὶ ἐν Ἀπολογ. 31 Ε. "οὐ γὰρ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλῳ οὐδενὶ πλήθει ἐναντιούμενος„.

[5]) Ὁ Meineke εἰκάζει, ὅτι τὸ ῥῆμα ἠδύνατο νὰ διορθωθῇ εἰς κάτω τρέπει ἢ καταστρέφει. Προτιμότερον ὅμως νὰ διατηρηθῇ ἡ ἀρχαία γραφή· διότι τὸ ῥῆμα δύναται νὰ ἔχῃ καὶ μεταβατικὴν σημασίαν, ὡς ἄλλα παραδείγματα μαρτυροῦσιν Αἰσχύλ. Εὐμεν. 875 "οὐ τἂν δικαίως τῇδ' ἐπιρρέποις πόλει μῆνίν τιν' ἢ βλάβην„. Θέογνις 157 "Ζεὺς τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλος„.

[6]) Εἶναι σχῆμα χιαστόν· ἡ τύχη ὀρθοῖ τὸν δυστυχοῦντα καὶ καταρρέπει τὸν εὐτυχοῦντα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Θ, 64 " ἔνθα δ' ἄμ' οἰμωγή τε καὶ εὐχωλὴ πέλεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ μάντις οὐδεὶς τῶν καθεστώτων[1] βροτοῖς. 1160
Κρέων[2] γὰρ ἦν ζηλωτός, ὡς ἐμοί[3], ποτέ[4],
σώσας μὲν ἐχθρῶν τήνδε Καδμείαν χθόνα
λαβών τε[5] χώρας παντελῆ μοναρχίαν
εὔθυνε, θάλλων εὐγενεῖ τέκνων σπορᾷ[6]·
καὶ νῦν ἀφεῖται πάντα. τὰς γὰρ ἡδονὰς[7] 1165

ἀνδρῶν ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων„. Τὸ ἀεὶ ἐνταῦθα σημαίνει ἑκάστοτε.

[1]) Ὁ μὲν Kayser εἰκάζει καθεξόντων, ὁ δὲ Schneidewin κατὰ πρότασιν τοῦ Blaydes γράφει ἐφεστώτων, ὡς ἐν Τραχιν. 1170 "ἔφασκε μόχθων τῶν ἐφεστώτων ἐμοὶ λύσιν τελεῖσθαι„ Δημοσθ. XVIII, 176 "τὸν ἐφεστηκότα κίνδυνον τῇ πόλει.„ Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ ἔχει ὀρθῶς. Ὁ ἄγγελος δὲν θέλει νὰ εἴπῃ τῶν πεπρωμένων, ὡς νομίζει ὁ Jacob, ἀλλ' ἐκείνων, ἃ καθεστᾶσι π. χ. ἂν καθέστηκέ τις εὐτυχής, δὲν δύναταί τις νὰ μαντεύσῃ, ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη θέλει διαμείνει ἢ τὸ ἀντίστροφον. Ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος γράφει τῶν καθ' ὑστάτην βροτοῖς καὶ ἐξηγεῖ· "καὶ οὐδεὶς ἐστι μάντις τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν ἀνθρώπων ἡμέραν, τουτέστιν οὐδεὶς δύναται προειπεῖν ὁποία ἔσται ἡ τοῦ βίου τελευτή„. Ἐνταῦθα ὅμως δὲν πρόκειται περὶ τελευταίας ἡμέρας (διότι ὁ Κρέων δὲν τελευτᾷ), ἀλλὰ περὶ μεταβολῆς ἀπὸ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν.

[2]) Ἐκ τῆς γενικῆς παρατηρήσεως ὁ ἄγγελος μεταβαίνει εἰς τὴν ἰδικήν περίστασιν τοῦ Κρέοντος.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπει τὸ ἔδοκει. Ἀλλ' ἡ δοτικὴ δηλοῖ τὸ κατὰ τὴν γνώμην ἢ τὴν κρίσιν τοῦ λέγοντος, ὡς ἐν Αἴαντ. 395 "ἔρεβος ὦ φαεννότατον, ὡς ἐμοί„. Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 1519 "τὸ γένος οὐδὲν μεμπτόν, ὡς ἡμῖν, τόδε.„

[4]) Ἀναφέρεται εἰς τὴν πρωΐαν ταύτης τῆς ἡμέρας.

[5]) Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι, ἐν ᾧ προηγεῖται ὁ μέν, ἕπεται ὁ τέ. Ὁ Wunder παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὃς ἔσωσε μὲν — χθόνα, ἔθαλλε δέ, ὅτε λαβὼν χώρας —εὔθυνε . . . Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ. 1056 "πάρεστι μὲν Τεῦκρος . . ἐγώ τε„ καὶ ἐν στίχ. 1136.

[6]) Ἐννοεῖ μόνον τὸν Αἵμονα· διότι ὁ Μεγαρεὺς εἶχε προσενεχθῆ θῦμα πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως. Ὁ ἄγγελος περιέλαβεν ἐν ὀλίγοις τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τοῦ Κρέοντος.

[7]) Ὁ Ἀθήναιος VII, 280 *B* νομίζει, ὅτι ἡ φράσις αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὸ δόγμα τοῦ Ἐπικούρου. Κατὰ τὸν δειπνοσοφιστὴν ὁ φιλόσοφος ἔλεγεν· "ἀρχὴ καὶ ῥίζα παντὸς ἀγαθοῦ ἡ τῆς γαστρὸς ἡδονή, καὶ τὰ σοφὰ καὶ τὰ περιττὰ εἰς ταύτην ἔχει τὴν ἀναφοράν„. Καὶ ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος ἠδικήθη καὶ ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα παρανοεῖται· διότι οὗτος δὲν ἐννοεῖ αἰσθητὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ χαρὰν προερχομένην ἐξ εὐγενῶν αἰσθημά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅταν προδῶσιν[1] ἄνδρες, οὐ τίθημι[2] ἐγὼ
ζῆν τοῦτον[3], ἀλλ' ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.
πλούτει τε γὰρ κατ' οἶκον, εἰ βούλει, μέγα,
καὶ ζῇ[4] τύραννον σχῆμ' ἔχων· ἐὰν δ' ἀπῇ
τούτων τὸ χαίρειν, τἄλλ'[5] ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς
οὐκ ἂν πριαίμην ἀνδρὶ[6] πρὸς τὴν ἡδονήν[7].

ΧΟΡΟΣ.

Τί δ' αὖ[8] τόδ' ἄχθος βασιλέων ἥκεις φέρων;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τεθνᾶσιν[9]· οἱ δὲ ζῶντες αἴτιοι θανεῖν[10].

των. Καὶ ὁ Σιμωνίδης ἐν Ἀποσπ. 71 λέγει "τίς γὰρ ἀδονᾶς ἄτερ θνατῶν βίος ποθεινὸς ἢ ποία τυραννίς; τᾶς δ' ἄτερ οὐδὲ θεῶν ζαλωτὸς αἰών".

1) Ἐν τῇ φράσει ὑπόκειται ἡ ἔννοια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποιεῖ προδοσίαν καθ' ἑαυτοῦ, ὅταν θυσιάζῃ τὰς ἡδονάς.

2) Ἔνιοι τῶν κριτικῶν προσκρούουσιν εἰς τὴν φράσιν, ἐξ ὧν ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι περιέμενέ τις ταύτην οὑτωσί· ο ὔ τ ι φ ή μ' ἐγὼ ζῆν τ ο ῦ τ ο ν ἢ ο ὐ τ ί θ η μ' ἐγ ὼ ζ ῆ ν τ ο ῦ τ ο ν. Τὸ τιθέναι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ νομίζειν, ἡγεῖσθαι, ὡς πολλαχοῦ. Ὀρθῶς δὲ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὐ τίθημι, φησίν, ἐν τοῖς ζῶσι τὸν τοιοῦτον· οἷον, οὐ νομίζω ζῆν ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα, ὃν ἂν προδῶσιν οἱ ἡδοναί".

3) Ἔθηκε τὴν ἀντωνυμίαν καθ' ἑνικὸν ἀριθμόν, ὡσεὶ προηγεῖτο ἀ ν ὴ ρ καὶ οὐχὶ ἄ ν δ ρ ε ς.

4) Οἱ Ἀττικοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται ἀντὶ τοῦ ζ ῆ θ ι. Τὸ τύραννος ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου τυραννικός, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 588 "τύραννα δρᾶν".

5) Ἄλλα εἶναι τὰ μὴ περιεχόμενα ἐν ταῖς ἡδοναῖς. Καὶ ὁ Πίνδαρος ἐν Πυθ. VIII 95 λέγει "σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος". Αἰσχυλ. ἐν Ἀποσπ. 390 "τὸ βρότειον σπέρμα πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιάν".

6) Τὸ πρίασθαι δέχεται τὴν δοτικὴν καὶ ἀλλαχοῦ, Ἀριστοφάν. Ἀχαρν. 812 "πόσου πρίωμαί σοι σὰ χοιρίδια;" ἐν Βατράχ. 1229 "ἐγὼ πρίωμαι τῷδε (τὴν λήκυθον);"

7) Δηλαδὴ ἂν παραβληθῶσι τὰ ἄλλα πρὸς τὴν ἡδονήν.

8) Τοῦτο εἶναι ἐπανάληψις· διότι οἱ γέροντες εἶδον τὴν μὲν Ἀντιγόνην ἀπαχθεῖσαν εἰς τὸν θάνατον, τὸν δὲ Αἵμονα διενεχθέντα πρὸς τὸν πατέρα.

9) Ὁ ἄγγελος ἐν τῇ σπουδῇ αὐτοῦ ὑποτίθησιν, ὅτι εἶναι γνωστοὶ τῷ χορῷ οἱ τεθνεῶτες. Ἐννοεῖ δὲ τὸν Αἵμονα καὶ τὴν Ἀντιγόνην.

10) Ἐπειδὴ εἶναι ὀνοματικὸν ἀπαρέμφατον, ἠδύνατο νὰ προστεθῇ τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

Καὶ τίς φονεύει[1]*; τίς δ' ὁ κείμενος; λέγε.*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Αἵμων ὄλωλεν· αὐτόχειρ δ' αἱμάσσεται[2]*.* 1175

ΧΟΡΟΣ.

Πότερα πατρῴας[3] *ἢ πρὸς οἰκείας χερός;*

ἄρθρον, Ἡρόδοτ. 11, 20 "τοὺς ἐτησίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύειν τὸν ποταμόν„· Ξενοφ. ἐν Ἑλλ. VII, 4. 19 "αἴτιος συνάψαι„.

[1]) *Εἶναι φονεύς.* Ἐπειδὴ ὁ ἄγγελος εἶπεν αἴτιοι θανεῖν, ὁ χορὸς εἰκάζει, ὅτι ἐγένετο βίαιος θάνατος. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Bellermann *ἀνοίγει ἡ θύρα τῶν ἀνακτόρων ὀλίγον καὶ γίνεται ὁρατὴ ἡ Εὐρυδίκη, ἥτις προτίθεται μετὰ τῶν θεραπαινίδων νὰ ἐξέλθῃ.* Ἀλλ' αὕτη εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τὸ πρῶτον ἐν στίχ. 1180· *διότι τὸ ἄλγος τῆς φοβερᾶς ἀγγελίας καθίστησιν αὐτὴν ἀναίσθητον, ὡς λέγεται ἐν στίχ.* 1188.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἀπορεῖ, ὅτι ὁ χορὸς ἐρωτᾷ, ἂν ὁ Αἵμων ἐφονεύθη διὰ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς ἢ τῆς ἰδίας, ἐν ᾧ ἤκουσε τὴν φράσιν, αὐτόχειρ δ' αἱμάσσεται. "Τὸ Χ, ὅτι ἐρωτᾷ πότερα πατρῴας ἢ πρὸς οἰκείας χειρός, ἀκούσας ἤδη ὅτι αὐτόχειρ ἀπέθανεν„. Τούτου ἕνεκεν ὁ Meineke *νομίζει, ὅτι ἡ φράσις πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς ἀρτίχειρ αἱμάσσεται, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Διότι τὸ αὐτόχειρ ἔχει γενικωτέραν σημασίαν, ὡς μαρτυροῦσι πολλὰ ἄλλα χωρία, Ξενοφ ἐν Ἕλλην.* VI, 4, 35 "ἀποθνήσκει, αὐτοχειρίᾳ μὲν ὑπὸ τῶν τῆς γυναικὸς ἀδελφῶν„. Εὐριπίδ. Μήδ. 1280 "τέκνων ἄροτον αὐτόχειρι μοίρᾳ κτενεῖς„ 1254 "τέκνοις προσβαλεῖν χέρ' αὐτοκτόνον„. Ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος τρέπει εἰς, Αἵμων ὄλωλ', ἡ δ' αὐτόχειρ δαμάζεται· διότι νομίζει, ὅτι δὲν εἶναι πρέπον ὁ ἄγγελος νὰ μὴ εἴπῃ τι περὶ τοῦ θανάτου τῆς Ἀντιγόνης, ἥτις ἦτο τοῦ βασιλείου οἴκου καὶ ἡρωΐς τοῦ δράματος. Ἡ διόρθωσις οὔτε διὰ σπουδαίαν αἰτίαν γίνεται, οὔτε ὀρθὴ δύναται νὰ ἦναι. Ὁ θάνατος τῆς ἡρωΐδος μνημονεύεται μέν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον (στίχ. 1221), ὡς ἔδει. Διότι ὁ ἄγγελος ἀνήκων εἰς τοὺς ἀκολούθους τοῦ Κρέοντος διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τούτου ἐλυπεῖτο. Πρὸς δὲ ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ὀρθή, διότι παρέχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι μόνη ἡ Ἀντιγόνη ηὐτοκτόνησεν, ἐν ᾧ καὶ ὁ Αἵμων καὶ ἡ μνηστὴ τούτου τὴν αὐτὴν ἔσχον τύχην.

[3]) Ἡ πρόθεσις ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 733. *Φαίνεται παράδοξον, ὅτι ὁ χορὸς εἰκάζει φόνον τοῦ Αἵμονος παρὰ τοῦ πατρός, ἐν ᾧ οὗτος πορεύεται, ὅπως σώσῃ αὐτόν. Δὲν ἦτο ὅμως καὶ ὅλως ἀπίθανος ἡ ἐπανάληψις τῶν προτέρων ἐρίδων.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Αὐτὸς πρὸς αὑτοῦ, πατρὶ μηνίσας φόνου[1].

ΧΟΡΟΣ.

Ὦ μάντι, τοὔπος ὡς ἄρ' ὀρθὸν ἤνυσας[2].

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ὡς ὧδ' ἐχόντων[3], τἄλλα βουλεύειν πάρα.

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν ὁρῶ τάλαιναν Εὐρυδίκην[4] ὁμοῦ 1180
δάμαρτα τὴν Κρέοντος· ἐκ δὲ δωμάτων
ἥτοι κλύουσα παιδὸς[5] ἢ τύχῃ πάρα.

ΕΥΡΥΔΙΚΗ.

Ὦ πάντες ἀστοί[6], τῶν λόγων ἐπῃσθόμην
πρὸς ἔξοδον στείχουσα, Παλλάδος[7] θεᾶς

[1]) *Ἐννοεῖ τὸν φόνον τῆς μνηστῆς Ἀντιγόνης. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη λέξις λέγεται κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἤθελεν ἐκφρασθῇ ὁ Αἵμων.*

[2]) *Τὸ ἀνύω λέγεται καὶ ἐπὶ μαντευμάτων, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 453 "τὰ ἐξ ἐμοῦ παλαίφατα μαντεῖα, ἁμοὶ Φοῖβος ἤνυσέν ποτε„.*

[3]) *Ἐν τῇ γενικῇ ἀπολύτῳ συνήθως τίθεται καὶ τὸ ὑποκείμενον, σπανίως δὲ παραλείπεται, ὡς ἐν Αἴαντ. 981. ἐν Ἠλέκτρ. 1344.*

[4]) *Ὁ Ἡσίοδος τὴν γυναῖκα τοῦ Κρέοντος ὀνομάζει Ἠνιόχην, Ἀσπὶς Ἡρακλ. 83*

[5]) *Ἡ συνήθης σύνταξις εἶναι περὶ παιδός, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς προθέσεως εὑρηται ἡ γενική, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 306 " ὥστε κεἰ βραδὺς σπεύδει, κλύων σοῦ δεῦρ' ἀφίξεται ταχύς„. ἐν Τραχιν. 1122 "τῆς μητρὸς ἦκω τῆς ἐμῆς φράσων„.*

[6]) *Διαφέρει ὁ ἀστὸς τοῦ πολίτου· ὁ πρῶτος οἰκεῖ ἐν τῷ ἄστει, ὁ δεύτερος ἔχει πολιτικὰ δικαιώματα, Ἀριστοφάν. ἐν Λυσιστράτ. 638 "ὦ πάντες ἀστοί, λόγων κατάρχομεν τῇ πόλει χρησίμων„. Βεβαίως πρὸ τῆς Εὐρυδίκης δὲν ἦσαν πάντες οἱ ἀστοί, ἀλλὰ μόνον οἱ ἄριστοι· ὁ χορὸς ὅμως ἀντιπροσωπεύει ὁλόκληρον τὴν πόλιν.*

[7]) *Ὁ ποιητὴς χάριν τῶν Ἀθηναίων ὀνομάζει ταύτην τὴν θεάν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 20 "τὸ δ' ἄλλο φῦλον ἐξεστεμμένον ἀγοραῖοι θακεῖ πρός τε Παλλάδος διπλοῖς ναοῖς ἐπ' Ἰσμηνοῦ τε μαντείῳ σποδῷ„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως ἱκοίμην εὐγμάτων προσήγορος[1]. 1185
καὶ τυγχάνω τε κλῆθρ' ἀνασπαστοῦ[2] πύλης
χαλῶσα, καί[3] με φθόγγος[4] οἰκείου κακοῦ
βάλλει δι' ὤτων· ὑπτία δὲ κλίνομαι
δείσασα πρὸς δμωαῖσι, κἀποπλήσσομαι[5].
ἀλλ' ὅστις ἦν ὁ μῦθος, αὖθις εἰπατε· 1190
κακῶν[6] γὰρ οὐκ ἄπειρος οὖσ' ἀκούσομαι.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐγώ, φίλη δέσποινα, καὶ παρὼν[7] ἐρῶ,
κοὐδὲν παρήσω τῆς ἀληθείας ἔπος.
τί γάρ σε μαλθάσσοιμ'[8] ἂν ὧν ἐς ὕστερον

[1]) *Τὸ προσαγορεύειν συντάσσεται διπλῆ αἰτιατικῇ, ἐξ ὧν ἡ μὲν δηλοῖ τὸ πρόσωπον, ἡ δὲ τὸ πρᾶγμα. Τὴν Παλλάδα προσαγορεύω εὐγματα. Καὶ αἱ δύο αὗται αἰτιατικαὶ ἐν τῷ ὀνόματι ἐτράπησαν εἰς γενικάς, ὡς παρὰ Θουκυδ. I, 126, 8 "κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακουργότερος„. Τὸ προσήγορος πολλαχοῦ ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ἐνταῦθα δὲ ἐνεργητικήν.*

[2]) *Ἐπισπᾶν μὲν τὴν θύραν σημαίνει κλείειν τὴν θύραν, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VI, 4, 36, ἀνασπᾶν δὲ ἀνοίγειν αὐτήν, Πολύβ. V, 39, 4 "ὥρμησαν πρὸς τὴν ἄκραν, ὡς ἀνασπάσοντες ταύτης τὰς πυλίδας„. Ἀππιαν. VI, 78 "τὰς πύλας οὐ δυναμένους ἔτι ἀνασπάσαι χωρὶς ἀνασπαστηρίων γενομένας„. Ἡ Εὐρυδίκη ἐχάλα τὰ κλεῖθρα (τὸν ὀχέα) τῆς πύλης, ὥστε ἀνασπαστὸν αὐτὸν γενέσθαι.*

[3]) *Ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτική, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. IV, 6, 2 "καὶ ἤδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγαγεν· ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ„ ἐν Κύρ. Παιδ. I, 4, 28 "καὶ ὁδὸν τε οὕπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ„ Ἡρόδοτ. IV, 135 "νύξ τε ἐγένετο καὶ ὁ Δαρεῖος ἐχρᾶτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ„.*

[4]) *Δηλαδὴ φθόγγος περὶ οἰκείου κακοῦ.*

[5]) *Ἡ Εὐρυδίκη ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν θεραπαινίδων καὶ ἐγένετο λειπόθυμος.*

[6]) *Λέγει τοῦτο· διότι εἶχεν ἀπολέσει τὸν Μεγαρέα.*

[7]) *Ὁ ἄγγελος δύναται ἀκριβῶς νὰ ἀγγείλῃ τὰ γενόμενα, διότι ἦτο παρών, ὡς Αἰσχυλ. Πέρσ. 266 "καὶ μὴν παρών γε κοὐ λόγους ἄλλων κλύων, Πέρσαι, φράσαιμ' ἄν, οἷ' ἐπορσύνθη κακά„.*

[8]) *Μαλθάσσειν σημαίνει μεταχειρίζεσθαί τινα διὰ περιποιητικῶν λόγων, ἵνα μὴ οὗτος λυπῆται, παραμυθεῖσθαι, Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 620 "οὐκ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ψεῦσται φανούμεθ'[1]; ὀρθὸν[2] ἀλήθει' ἀεί. 1195
ἐγὼ δὲ[3] σῷ ποδαγὸς[4] ἑσπόμην πόσει
πεδίον ἐπ' ἄκρον, ἔνθ' ἔκειτο νηλεὲς[5]
κυνοσπάρακτον σῶμα Πολυνείκους ἔτι·
καὶ τὸν μέν, αἰτήσαντες ἐνοδίαν θεὸν[6]
Πλούτωνά τ' ὀργὰς εὐμενεῖς[7] κατασχέθειν, 1200
λούσαντες ἁγνὸν λουτρόν, ἐν νεοσπάσιν
θαλλοῖς[8], ὃ δὴ 'λέλειπτο[9] συγκατήθομεν,
καὶ τύμβον ὀρθόκραντον[10] οἰκείας χθονὸς[11]
χώσαντες, αὖθις[12] πρὸς λιθόστρωτον κόρης
νυμφεῖον Ἅιδου κοῖλον εἰσεβαίνομεν[13]. 1205

ἔσθ' ὅ πως λέξαιμι τἀ ψευδῆ καλὰ
ἐς τὸν πολὺν φίλοισι καρποῦσθαι χρόνον„.

1) *Μετέβαλε τὸν ἀριθμόν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν* 1092 "ἐπιστάμεσθα δ', ἐξ ὅτου λευκὴν ἐγὼ τήνδ' ἐκ μελαίνης ἀμφιβάλλομαι τρίχα„.

2) *Εἶναι ὀρθόν, δηλ. οὐχὶ κακῶς ἱδρυμένον καὶ κινούμενον νὰ πέσῃ.*

3) *Ἐξακολουθεῖ τὸν λόγον, ὃν διέκοψεν ἡ διὰ τοῦ γὰρ παρεντεθεῖσα πρότασις.*

4) *Οἱ τραγικοὶ ἔχουσιν ἐν τοῖς ἐκ τοῦ ἄγω συνθέτοις τὸ α, ὡς ὁδαγός, κυναγός, πλὴν τοῦ ἀρχηγός, στρατηγός, κυνηγέτης καὶ τῶν ἐντεῦθεν παραγώγων.*

5) *Ἔχει παθητικὴν σημασίαν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἐλέους μὴ τυχόν„ Οἰδιπ. τύραν.* 180 "νηλέα δὲ γένεθλα πρὸς πέδῳ θανατηφόρα κεῖται ἀνοίκτως„.

6) *Ἐννοεῖ τὴν Ἑκάτην, ἥτις εἶχεν ὀργισθῇ κατὰ τοῦ Κρέοντος διότι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἔκειτο τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους. Σημειωτέον, ὅτι αὕτη ἐν μὲν τῷ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Δήμ.* 438 *λέγεται ἀπαδὸς τῆς Δήμητρος, ἀλλαχοῦ δὲ ταυτίζεται τῇ Περσεφόνῃ.*

7) *Ἀποδίδοται εἰς τὴν ἐνοδίαν θεὸν καὶ εἰς τὸν Πλούτωνα.*

8) *Θαλλὸς κυρίως ἐλέγετο κλάδος ἐλαίας, δι' οὗ συνήθως ἔκαιον τὰ πτώματα.*

9) *Μέρος τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους εἶχε φθαρῇ ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν οἰωνῶν.*

10) *Τὸ ἐπίθετον σημαίνει ὑψηλός.*

11) *Δηλαδὴ ἐκ πατρῴας γῆς, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Πολυνείκης. Ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο μεγάλη εὐχὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὁ ἄγγελος ἐξαίρει, ὅπως δείξῃ, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἔτυχε τῆς προσηκούσης τιμῆς.*

12) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τὸν μέν. Σημαίνει δὲ ἔπειτα. Ὁ* Blaydes *καὶ ὁ* Seyffert *διορθοῦσιν εἰς εὐθύς, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.*

13) *Ὁ* Wunder *λέγει, ὅτι πρέπει*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φωνῆς δ' ἀπωθεν ὀρθίων[1] κωκυμάτων
κλύει τις ἀκτέριστον ἀμφὶ παστάδα[2],
καὶ δεσπότῃ Κρέοντι σημαίνει μολών·
τῷ δ' ἀθλίας ἄσημα[3] περιβαίνει βοῆς
ἕροντι μᾶλλον' ἄσσον, οἰμώξας δ' ἔπος
ἴχνη ἵησι δυσθρήνητον· ὦ τάλας ἐγώ,
ἆρ' εἰμὶ μάντις; ἆρα δυστυχεστάτην
κέλευθον ἕρπω τῶν παρελθουσῶν ὁδῶν;

νὰ νοῶμεν τὸ χωρίον οὕτω· πρὸς τὴν κόρην εἰς τὸ λιθόστρωτον αὐτῆς νυμφεῖον,— ἐβαίνομεν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ μὲν πρὸς σημαίνει οὐχὶ ἀκριβῶς ὡρισμένον σημεῖον, ἡ δὲ εἰς τοῦτο προσδιορίζει. Αἱ δύο αὗται προθέσεις ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων 125 "προσέβα γὰρ οὐκ ὢν ποτ' ἀστιβὲς ἄλσος ἐς τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν κορᾶν„ ἐν Ἠλέκτρ. 436 "ἔνθα μή ποτ' εἰς εὐνὴν πατρὸς τούτων πρόσεισι μηδέν„. Τὸ νυμφεῖον Ἄιδου ἀποτελεῖ μίαν ἔννοιαν, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ γενικὴ κόρης.

[1]) "Ορθια κωκύματα εἶναι τὰ ὀξέα, ὡς ἐν Ὁμηρικ. ὕμν. εἰς Δήμητρ. 20 "ἴαχησε δ' ἄρ' ὄρθια φωνῇ„.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Τὸν κακοκτέριστον τῆς Ἀντιγόνης τύπον ἢ τὸν μὴ δεξάμενον ἐντάφια„. Ἡ λέξις παστὰς ἔχει πολλὰς σημασίας, σημαίνει δὲ καὶ τὸν νυμφῶνα, ἤτοι τὸν νυμφικὸν θάλαμον. Οὕτως ὀνομάζεται ἐνταῦθα ὁ τάφος, διότι ὑπῆρχον οἱ δύο μνηστῆρες.

[3]) Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὸ χωρίον καὶ ὁ μὲν Nauck ἀντὶ ἄσημα εἰκάζει ἄχημα, ὁ δὲ Schäfer ἀντὶ τοῦ περιβαίνει θέλει περισαίνει καὶ ὁ Wunder περιπολεῖ.

Ὁ κ. Σεμιτέλος περιέμενε τοιοῦτόν τι νόημα, "ἐφ' ὅσον μᾶλλον ἐπληροῖαζεν, ἐπὶ τοσοῦτον σαφέστερος καὶ εὐγνωστότερος προσέπιπτεν αὐτῷ ὁ χαρακτὴρ τῆς φωνῆς (φώνημα) τοῦ Αἵμονος„. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ διορθώσῃ τὸ χωρίον Τοῦτο δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως· τὸ κατ' ἀρχὰς ἤκουσέ τις ὀξέων θρήνων, εἶτα δ' ὁ πατὴρ πλησιάσας ἤκουσεν ἀκατάληπτον μὲν φωνήν, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ υἱὸς ἐφώνησεν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἑπόμενος αὐτοῦ λόγος.

[4]) Ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ τίθεται τὸ θετικὸν μετὰ τοῦ μᾶλλον· ἐνίοτε δὲ τοῦτο τίθεται καὶ μετὰ συγκριτικοῦ Ἡρόδοτ. Ι. 31 "ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζώειν„ Πλάτ. ἐν Νόμ. VI, 781 Α. "γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων λαθραιότερον μᾶλλον καὶ ἐπικλοπώτερον ἔφυ τὸ θῆλυ διὰ τὸ ἀσθενές„. Ἰσοκράτ. Ἀρχίδαμ. 138 Β. "πολὺ μᾶλλον κρεῖττον, μεγάλου καιροῦ τιμὴν ἀνταλαλάξασθαι, ἢ μικροῦ χρόνου μεγάλης αἰσχύνης ἡμᾶς αὐτοὺς περιβαλεῖν„.

[5]) Ἐπειδὴ ἔθηκεν ὑπερθετικόν περιέμενέ τις τὴν γενικὴν πασῶν ὁδῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ. 102 εἴδομεν " τὸ κάλλιστον ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παιδός με σαίνει φθόγγος· ἀλλά, πρόσπολοι,
ἴτ' ἄσσον ὡκεῖς, καὶ παραστάντες τάφῳ
ἁθρήσαθ', ἁρμὸν χώματος λιθοσπαδῆ
δύντες πρὸς αὐτὸ στόμιον, εἰ τὸν Αἵμονος
φθόγγον ξυνίημ', ἢ θεοῖσι κλέπτομαι.
τάδ' ἐξ ἀθύμου δεσπότου κελεύσμασιν
ἡθροῦμεν· ἐν δὲ λοισθίῳ τυμβεύματι
τὴν μὲν κρεμαστὴν αὐχένος κατείδομεν,

πτανύλῳ φανὲν Θήβᾳ τῶν προτέρων φάος„ καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Α, 505 λέγει "ὠκυμορώτατος ἄλλων„:

1) Ὅτι ὁ Κρέων προπέμπει τοὺς θεράποντας καὶ αὐτὸς μένει, κατὰ τὸν Bellermann εἶναι τεκμήριον τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀγωνίας, ἄδηλος προαίσθησις λέγει τοῦτο, ὅτι ἀναμένει αὐτὸν φοβερὸν θέαμα.

2) Ἁρμὸς εἶναι ἡ διαρρωγή, δι' ἧς ἐγένετο ἡ κάθοδος εἰς τὸν τάφον (χῶμα). Ἡ ἐξωτερικὴ τῆς διαρρωγῆς πύλη ἔκλειε διὰ λίθου, ὅστις ἀπεσπᾶτο, ὅτε ἤθελέ τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν τάφον. Διὰ τοῦτο ὁ Σχολιαστὴς τὸ λιθοσπαδὴς ἐξηγεῖ "ὡς λίθου ἀποσπασθέντος, ὅπως εἰσέλθῃ ὁ Αἵμων„. Κατὰ ταῦτα ὁ Κρέων κελεύει τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, ὅπως πλησιάσωσιν εἰς τὸν τάφον καὶ διὰ τῆς διαρρωγῆς εἰσδύσωσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πύλην τοῦ τάφου. Ὁ Nauck ἀντὶ χώματος γράφει χάσματος, διότι κατὰ τοῦτον χῶμα μόνον γεώλοφον δύναται νὰ σημαίνῃ.

3) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀθρήσαθ'.

4) Τὸ κλέπτεσθαι ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀπατᾶσθαι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 681 "εἰ μὴ τὸ χρόνῳ κεκλέμμεθα„.

5) Ἐπειδὴ ἡ σύνταξις εἶναι ἀσυνήθης, ὁ Meineke νομίζει, ὅτι ἐξέπεσε τοῦ κειμένου στίχος τις. Τοιαύτη ὑπόθεσις δὲν εἶναι ἀναγκαία διότι τὸ ἐξ ἀθύμου δεσπότου προσδιορίζει τὸ κελεύσμασιν. Ἰσοδυναμεῖ δὲ πρὸς τὸ ἐξ ἀθύμου δεσπότου κελευσθέντες. Ἀντὶ ἐξ ἀθύμου ὁ Pompe van Meerdervoort εἰκάζει ὀξυθύμου, ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ὁ Κρέων ἦτο ἄθυμος καὶ οὐχὶ ὀξύθυμος. Ἄλλοι εἰκάζουσιν, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ ἦτο κελευσμάτων ἀντὶ κελεύσμασιν..

6) Τὸ ῥῆμα κρεμᾷν καὶ τὰ ἔχοντα ὁπωσδήποτε τοιαύτην σημασίαν συντάσσονται αἰτιατικῇ καὶ γενικῇ, ἐξ ὧν ἡ μὲν αἰτιατικὴ σημαίνει τὸ ὅλον, ἡ δὲ γενικὴ τὸ μέρος, Ξενοφ. Κύρ. Ἀναβ. Ι, 6, 10 "μετὰ ταῦτα, κελεύοντος Κύρου, ἐλάβοντο τῆς ζώνης τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς„. Πίνδαρ. ἐν Νεμ. 1, 67 "αὐχένων μάρψας ὄφιας„ Ἰλιάδ. Ω, 515 "γέροντα δὲ χειρὸς ἀνίστη„. Ὡς λοιπὸν τὸ ῥῆμα αὕτω καὶ τὸ ῥηματικὸν δέχεται γενικήν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βρόχῳ μιτώδει σινδόνος[1] καθημμένην[2],
τὸν δ' ἀμφὶ μέσσῃ περιπετῆ[3] προσκείμενον,
ἠγν εὐνῆς[4] ἀποιμώξοντα τῆς κάτω φθορὰν
καὶ πατρὸς ἔργα καὶ τὸ δύστηνον λέχος[5].
ὁ δ'[6] ὡς ὁρᾷ σφε, στυγνὸν οἰμώξας, ἔσω
χωρεῖ πρὸς αὐτὸν κἀνακωκύσας καλεῖ·
ὦ τλῆμον, οἷον ἔργον[7] εἰργασαι; τίνα
νοῦν ἔσχες; ἐν τῷ[8] ξυμφορᾶς διεφθάρης; ἔξελθε,
ἔξελθε, τέκνον· ἱκέσιός σε λίσσομαι.
τὸν δ' ἀγρίοις ὄσσοισι παπτήνας ὁ παῖς,
πτύσας προσώπῳ[9] κοὐδὲν ἀντειπών, ξίφους

[1]) Εἶναι γενικὴ τῆς ὕλης εἰς τὸ βρόχῳ.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Τὸν τράχηλον δεδεμένην".

[3]) Εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ προσκείμενον. Ἐπειδὴ οἱ θεράποντες εἶδον τὴν Ἀντιγόνην κρεμαμένην (στίχ. 1221), ἐπειδὴ ἐν στίχ. 1240 αὕτη κεῖται, καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς καταβιβάσεως τοῦ πτώματος οὐδαμοῦ λέγεταί τι, οὐχὶ ἀτόπως εἰκάζεται, ὅτι ἐνταῦθα ὁ μνηστὴρ ἐναγκαλισάμενος καταβιβάζει τὸ πτῶμα τῆς ἡρωΐδος.

[4]) Ἡ εὐνὴ καὶ τὸ λέχος οὐχὶ σπανίως λαμβάνονται ἀντὶ τῆς συζύγου, Εὐριπίδ. Ἀνδρομάχ. 907 "ἄλλην τιν' εὐνὴν ἀντὶ σοῦ στέργει πόσις; Ἕκτορος ξυνευνέτιν." Ἀποιμώζοντα διὰ τὸν ὄλεθρον τῆς μνηστῆς εὑρισκομένης ἐν τοῖς κάτω.

[5]) Ὁ Meineke πρότερον μὲν ἔκλαιζεν, ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς λαχος, εἶτα δὲ μεταμεληθεὶς νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε τὸ δύστηνον τέλος. Ποιεῖ δὲ καὶ τρίτην εἰκασίαν, τὸ δύστηνον γένος.

[6]) Δηλαδὴ ὁ Κρέων ὁρᾷ τὸν Αἷμονα.

[7]) Οὕτως ὀνομάζει τὴν πρᾶξιν τοῦ υἱοῦ, ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀντιγόνης.

[8]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, ἐν τίνι ξυμφορᾷ; Οἱ ἀρχαῖοι συνήθως τρέπουσι τὸ μὲν ἐπίθετον εἰς οὐδέτερον γένος, τὸ δὲ οὐσιαστικὸν εἰς γενικήν, ἣν ἐξαρτῶσιν ἐξ ἐκείνου Ἰλιάδ. Υ, 178 "τί σὺ τόσσον ὁμίλου πολλὸν ἐπελθὼν ἕστης;" Ἡρόδοτ. VIII, 100 "τὸ πολλὸν τῆς στρατιῆς" VI. 113 "τὸ τετριμμένον τῶν βαρβάρων" Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 314 "ἐν τῷ πράγματος κυροῖ ποτε;".

[9]) Ἐπειδὴ τὸ πτύειν τὸν πατέρα εἰς τὸ πρόσωπον εἶναι ἀπρεπέστατον, ἐπειράθησαν ἔνιοι νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ μὲν πτύσας κατὰ μεταφορικὴν σημασίαν, τὴν δὲ δοτικὴν προσώπῳ ὡς ὀργανικὴν κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οἷον ἀποστραγεὶς καὶ σκυθρωπάσας, καὶ ἐκ τοῦ προσώπου καταμεμιγμένος. οὐ κυρίως προσπτύσας τῷ πατρί, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ φαμέν, κατέπτυσεν αὐτοῦ, ὅ ἐστι κα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔλκει διπλοῦς κνώδοντας[1]· ἐκ δ' ὁρμωμένου
πατρὸς φυγαῖσιν[2] ἤμπλακ'· εἶθ' ὁ δύσμορος
αὐτῷ χολωθείς, ὥσπερ εἶχ', ἐπενταθεὶς[3] 1235
ἐνίαυσε ἦρεισε πλευραῖς μέσσον ἔγγος[4], ἐς δ' ὑγρὸν[5]
ἀγκῶν' ἔτ' ἔμφρων παρθένῳ προσπτύσσεται·
καὶ φυσιῶν ὀξεῖαν ἐκβάλλει ῥοὴν[6]

ττφρόνησε τῶν λόγων αὐτοῦ„. *Τὸ πτύειν ἔχει τοιαύτην σημασίαν, διότι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ.* 653 *εἴρηται·* "*ἀλλὰ πτύσας ὡσεί τε δυσμενῆ μέθες τὴν παῖδ' ἐν Ἅιδου τήνδε νυμφεύειν τινί*„. *Ἀλλὰ δὲν ἁρμόζει νὰ λάβωμεν τὴν δοτικὴν προσώπῳ ὡς ὀργανικήν. Διὰ τοῦτο πιστεύομεν, ὅτι τὸ ῥῆμα ἐτέθη ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ, ὡς λέγει ὁ* Wolff *ὑπομιμνήσκων τὴν Ἠλέκτραν παροτρύνουσαν τὸν ἀδελφὸν ὅπως νὰ παίσῃ τὴν μητέρα ἐν Ἠλέκτρ.* 1415 "*Παῖσον, εἰ σθένεις, διπλῆν*„. *Εἶτα οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι οὕτω σφόδρα καταφρονεῖ τοῦ πατρός, ἀφ' οὗ θέλει νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Βεβαίως ἡ πρᾶξις τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα εἶναι ἀπεχθής, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ποιητὴς εἶπεν ἐν στίχ.* 790, *ὅτι ὁ ἔχων τὸν ἔρωτα γίνεται μανιώδης.*

[1]) *Ὁ Σχολιαστὴς τὴν λέξιν ἑρμηνεύει οὕτωσί·* "*Ἀντὶ τοῦ, διπλᾶς ἀκμάς· ἄμφηκες γὰρ τὸ ξίφος, κνώδων δὲ τὸ ὀξὺ τοῦ ξίφους παρὰ τὸ κναίειν τοῖς ὀδοῦσι*„.

[2]) *Ἡ δοτικὴ αὕτη συντακτέα μετὰ τοῦ ὁρμωμένου. Ὁ Αἵμων παφρων γενόμενος πειρᾶται, ὅπως φονεύσῃ τὸν πατέρα· Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς πράξεως κακίζει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ποιητ. Κεφ.* 14. *Παράβαλλ. Εἰσαγ. σελ.* 49.

[3]) *Ὁ* Nauck *καὶ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ ἐννοοῦσι τὴν δοτικὴν ἔγχει, ξίφει, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ.* Semitélos "*ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ θὰ ἤρμοζεν, ἂν τὸ ξίφος ἦτο ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὁ Αἵμων ἔπιπτεν ἐπ' αὐτό, οἷον ἐποίησεν ὁ Αἴας αὐτοκτονῶν*„. *Ἐνταῦθα σημαίνει τεντωθείς.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Τὸ ἔγχος οἱ τραγικοὶ καὶ ἐπὶ ξίφους λαμβάνουσιν*„.

[5]) *Οἱ ἑρμηνευταὶ διαφωνοῦσιν, ἂν ὁ ἀγκὼν ἀνήκῃ τῷ Αἵμονι ἢ τῇ Ἀντιγόνῃ. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον εἶναι πιθανώτερον, διότι ὁ Αἵμων προσεκολλήθη τῇ παρθένῳ λαβὼν αὐτὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγκάλην. Εἶναι δ' ὅλως ἀπίθανον, ὅτι ὁ Αἵμων ἐνηγκαλίσθη τὸν ἀγκῶνα τῆς μνηστῆς. Κατὰ τὸν* Nauck *τὸ ὑγρὸν δηλοῖ τὸν ἀσθενῆ, ὡς παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Κάτ. πρ.* 20 "*τοῦ ξίφους ἐκκρουσθέντος ὑπὸ πληγῆς καὶ διὰ ὑγρότητα τῆς χειρὸς ἐξολισθόντος*„. *Πιθανώτερον λέγει ὁ* Kern, *ὅτι εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ παγείς, ξηρός. Ὁ ποιητὴς σκοπεῖ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ ἀγκάλη δὲν εἶχε ξηρανθῇ ἐκ τοῦ θανάτου.*

[6]) "*Ἄλλοι γράφουσι πνοήν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ῥοὴν σταλάγματος ἐκβάλλει παρειᾷ παρθένου, Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν.* 1349 "*Κἀκφυσιῶν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λευκῇ παρειᾷ[1] φοινίου σταλάγματος.
κεῖται δὲ νεκρὸς περὶ νεκρῷ, τὰ νυμφικὰ
τέλη[2] λαχὼν δείλαιος εἰν Ἄιδου δόμοις[3],
δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν[4],
ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν.

ΧΟΡΟΣ

Τί τοῦτ' ἂν εἰκάσειας; ἡ γυνὴ πάλιν
ἔκφρων φροὐδη, πρὶν εἰπεῖν ἐσθλὸν ἢ κακὸν λόγον[5].

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Καὐτὸς τεθάμβηκ'· ἐλπίσιν δὲ βόσκομαι[6],
ἄχη τέκνου κλύουσαν ἐς πόλιν γόους
οὐκ ἀξιώσειν[7], ἀλλ' ὑπὸ στέγης ἔσω
δμωαῖς προθήσειν πένθος οἰκεῖον[8] στένειν.

ὀξεῖαν αἵματος σφαγὴν βάλλει μ' ἐρεμνῇ ψακάδι φοινίας δρόσου„. Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 690 "θερμὸς δὲ κρουνὸς δεσπότου βάλλει με αἵματος νέου„.

1) Ἔννοεῖ τὴν παρειὰν τῆς Ἀντιγόνης· εἶναι δὲ τοπικὴ δοτική. Ὁ Σχολιαστὴς γράφει· "Τὴν πνοὴν τοῦ φοινίου σταλάγματος ἐκβάλλει τῇ λευκῇ αὐτῆς παρειᾷ, ὅ ἔστιν αἷμα ἐξέπνευσεν„.

2) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς λέγει· "Τοὺς γὰρ γαμοῦντας τελείους ἐκάλουν„. ὁ δὲ Πολυδεύκης· "Προτελίζεσθαι δ' ἐλέγοντο οὐ μόνον αἱ νύμφαι, ἀλλὰ καὶ οἱ νυμφίοι, καὶ τέλος ὁ γάμος ἐκαλεῖτο„. Νυμφικὰ τέλη εἶναι ἡ γαμήλιος τελετή.

3) Ἐπειδὴ ὁ Αἵμων καὶ ἡ Ἀντιγόνη ἔκειντο παρ' ἀλλήλοις, ὡμοίαζον πρὸς νυμφίους.

4) Ἐξαγαγὼν τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως ἔθηκε τοῦτο ἀντικείμενον τῆς δεικτικῆς, ὅπερ γίνεται ἀπειράκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1197 "γνώσει κακοῦ θυμοῦ τελευτήν, ὡς κακὴ προσγίγνεται„. Ὁ ἄγγελος λέγει· γενικῶς, ἀλλ' εἰδικῶς ἐφαρμόζεται εἰς τὸν Κρέοντα. ὅστις ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ θανάτου τοῦ Αἵμονος.

5) Ἡ Εὐρυδίκη ἄγαν λυπηθεῖσα σιωπᾷ· διότι ἀπεφάσισε νὰ αὐτοκτονήσῃ.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτως· "Ἐλπίζω αὐτὴν μὴ βούλεσθαι δημοσίᾳ θρηνεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ οἰκήματι μετὰ τῶν θεραπαινίδων„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 396 "αἱ δ' ἐλπίδες βοσκουσι φυγάδας„.

7) Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἐκ τῶν ἑπομένων πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ στένειν.

8) Τοῦτο ἦτο συνηθέστατον τῷ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γνώμης γὰρ οὐκ ἄπειρος[1], ὥσθ' ἁμαρτάνειν. 1250

ΧΟΡΟΣ.

Οὐκ οἶδ'· ἐμοὶ δ'[2] οὖν ἥ τ' ἄγαν σιγὴ βαρὺ
δοκεῖ προσεῖναι καὶ μάτην πολλὴ βοή[3].

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἀλλ' εἰσόμεσθα, μή τι καὶ κατάσχετον
κρυφῇ καλύπτει καρδία θυμουμένη,
δόμους παραστείχοντες[6]. εὖ γὰρ οὖν λέγεις· 1255
καὶ τῆς ἄγαν γάρ ἐστί που[7] σιγῆς βάρος.

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν[8] ὅδ' ἄναξ αὐτὸς ἐφήκει

ἡρωϊκῷ αἰῶνι καὶ νῦν ἔτι ἐν ταῖς ἑλληνικωτέραις τῶν χωρῶν γίνεται. Ὁ δὲ Ὅμηρος λέγει Ἰλιάδ. Ζ, 499 "κιχήσατο δ' ἔνδοθι πολλὰς ἀμφιπόλους, τῇσιν δὲ γόον πάσῃσιν ἐνῶρσεν· αἱ μὲν ἔτι ζωὸν γόον Ἕκτορα ᾧ ἐνὶ οἴκῳ· οὐ γάρ μιν ἔτ' ἔφαντο ὑπότροπον ἐκ πολέμοιο„.

[1]) Ὁ Meineke θεωρεῖ τὸν στίχον τοῦτον ὡς ὑποβεβλημένον ὑπό τινος ἔχοντος ὑπ' ὄψει τὸν προηγούμενον στίχον 1191 "κακοῦ γὰρ οὐκ ἄπειρος οὖσ' ἀκούσομαι„. Ἀλλ', ὡς παρατηρεῖ, διαφέρει τὸ κακῶν ἄπειρος τοῦ γνώμης ἄπειρος, ὅπερ δύναται νὰ λεχθῇ περί τινος μηδόλως ποιουμένου χρῆσιν τῆς αὐτοῦ διανοίας. Ἀλλ' ἂν ἐγένετο ὑποβολή, αὕτη εἶναι λίαν ἀρχαία· διότι καὶ ὁ Σχολιαστὴς καὶ ὁ Τρικλίνιος γινώσκουσι τὸν στίχον· ὁ μὲν πρῶτος λέγει· "Οὐκ ἀνόητος, φησίν, ὑπάρχει, ὥστε δημοσίᾳ ὀδύρεσθαι. Ἁμαρτάνειν δὲ λέγει νῦν τὸ ἐμφανῶς θρηνεῖν„, ὁ δὲ Τρικλίνιος "Ἀνοίκεια ἑαυτῇ ἔργα ποιεῖν· λέγω δὴ τὸ δρᾶσαί τι περὶ αὐτὴν δυσχερὲς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς τοῦ παιδὸς συμφορᾶς ἀκούσματι„. Κατὰ τὸν Nauck ἀντὶ τοῦ ἄπειρος ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἄμοιρος, ὡς γράφει ὁ Blaydes.

[2]) Πιθανῶς νὰ εἰκάζῃς ὀρθῶς, εἰς ἐμὲ ὅμως φαίνεται ἄλλως τὸ πρᾶγμα.

[3]) Καὶ ἡ ἄκρα σιγὴ καὶ αἱ ματαίως γινόμεναι φωνασκίαι μαρτυροῦσι βαθεῖαν λύπην· διότι τὰ ἄκρα συνέχονται.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἀλλ' ἔσω ἀπελθόντες μαθησόμεθα, μή τι καὶ μανιῶδες κρύφα βουλεύεται, ἀνελεῖν ἑαυτὴν πειρωμένη„.

[5]) Τὸ μὴ φέρεται καὶ πρὸς ὁριστικήν, ὡς ἐν στίχ. 632 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 581 „.

[6]) Εἰσελθόντες εἰς τοὺς οἴκους, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ· 568 "δόμους παραστείχοντα„.

[7]) Κατὰ τὸν Nauck ὁ στίχος οὗτος περιέχει ἐπανάληψιν ἐκ τοῦ στίχ. 1251 καὶ τὸ που εἶναι περιττόν.

[8]) Εἰς τὴν σκηνὴν εἰσέρχεται ὁ Κρέων καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῦ ἔχοντες ἐν χερσὶ τὸ πτωμα τοῦ Αἵμο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μνῆμ'[1] ἐπίσημον διὰ χειρὸς ἔχων,
εἰ θέμις εἰπεῖν[2], οὐκ ἀλλοτρίαν
ἄτην[3], ἀλλ' αὐτὸς[4] ἁμαρτών.

ΚΡΕΩΝ.

Ἰὼ
ὠμοφρενῶν δυσφρόνων[5] ἁμαρτήματα
στερεά, θανατόεντ'[6]. ὦ κτανόντας τε καὶ
θανόντας βλέποντες ἐμφυλίους[7]
ὦ μοι ἐμῶν ἀνολβα βουλευμάτων. ὦ ἄλοχε
ἰὼ παῖ, νέος νέῳ ξὺν μόρῳ[8],
αἰαῖ, αἰαῖ,
ἔθανες, ἀπελύθης[9] ἐμαῖς, οὐδὲ σαῖσι δυσβουλίαις.

νος. Ἀντὶ ὑποκριτοῦ ὑπῆρχε τὸ εἴδωλον τοῦ νεκροῦ, ὡς ἐν τῷ Αἴαντι.

1) Οὕτως ὀνομάζει τὸ πτῶμα τοῦ Αἵμονος. Ἐν τῷ πτώματι τοῦ υἱοῦ ὑπάρχει φανερὸν σημεῖον, ὅτι αὐτὸς ἥμαρτεν

2) Ὁ χορὸς οἱονεὶ αἰτεῖ συγγνώμην διὰ τὴν ἐπομένην αὐστηρὰν κρίσιν.

3) Εἶναι παράθεσις εἰς τὸ μνῆμα. Ἁπλούστερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, μνῆμα οὐκ ἀλλοτρίας ἄτας.

4) Τὸ αὐτὸς ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀλλοτρίαν, Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 638 "οὐκ ἐξαμαρτὼν αὐτός, ἀλλ' ἁμαρτίαν τῆς σῆς γυναικὸς ἀδικίαν τ' ἰώμενος„. Περιεμένομεν τὴν σύνταξιν, ἀλλ' οἰκεῖον ἁμάρτημα, ἀλλὰ μετέβαλε τὴν σύνταξιν.

5) Τὸ ἐπίθετον ἀναιρεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ, ὡς ἄδωρα δῶρα ἐν Αἴαντ. 665. ἄγαμος γάμος ἐν Οἰδίπ. τυράν. 1214. μήτηρ, ἀμήτωρ ἐν Ἠλέκτρ. 1154, δηλ. φρένες, αἱ ὁποῖαι εἶναι κακαί, ἤτοι οὐδόλως ὑπάρχουσιν. Τὰ ἁμαρτήματα λέγει στερεὰ ὡς προελθόντα ἐξ ἰσχυρογνωμοσύνης. Εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου· διότι τὸ ἐπίθετον ἥρμοζε νὰ συνδεθῇ ταῖς φρεσὶ καὶ οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Θανάτου ἄξια, ἢ θανάτου αἰτία„

7) Ἡ προσφώνησις αὕτη, ἥτις ἐγένετο ἄνευ ῥήματος, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν χορόν.

8) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἡ νέα ἡλικία καὶ καινοπρεπεῖ θανάτῳ τετελεύτηκας„. Νομίζομεν, ὅτι πιθανώτερον ἐξηγοῦσιν οἱ νεώτεροι διὰ τοῦ προώρῳ θανάτῳ. Διότι ἡ αὐτοκτονία δὲν εἶναι τρόπος καινὸς θανάτου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ νέος θνήσκων θνήσκει προώρως, ἀλλ' ἡ ταὐτολογία ἐν ταῖς τοιαύταις παραθέσεσιν εἶναι συνήθης.

9) Ἀπηλλάγης τῆς ζωῆς. Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ ἀπολύεσθαι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θνήσκειν, Πλούταρχ. ἐν ἀποσπάσμ. Wyttenb. σελ 135 "Ἀπολύεσθαι γὰρ τὸν ἀποθνή-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Οἰμ', ὡς ἔοικας ὀρθὲ τὴν δίκην ἰδεῖν.

ΚΡΕΩΝ.

Οἴμοι, ξυλλυκά μου

ἔχω μαθὼν[1] δείλαιος· ἐν δ' ἐμῷ κάρᾳ[2]

θεὸς τότ'[3] ἄρα τότε μέγας βάρος μ' ἔχων

ἔπαισεν, ἐν δ' ἔσεισεν ἀγρίαις ὁδοῖς[4],

οἰμοι, λακπάτητον[5] ἀντρέπων χαράν.

φεῦ φεῦ, ὦ πόνοι βροτῶν δύσπονοι.

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ·

Ὦ δέσποθ', ὡς ἔχων τε καὶ κεκτημένος[6],

τὰ μὲν πρὸ χειρῶν τάδε φέρων, τὰ δ' ἐν δόμοις

ἔοικας ἥκειν καὶ τάχ' ὀψεσθαι[7] κακά.

σκοντα καὶ τὸν θάνατον ἀπόλυσιν καλοῦσιν". Ὅρα καὶ Εὐστάθ. σελ. 548.

1) *Δηλαδὴ ὅτι βραδέως ἐγνώρισα τὸ δίκαιον.*

2) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσι· θεὸς ἔπαισέ με ἐν κάρᾳ, ἔχων μέγα βάρος.*

3) *Ἐννοεῖ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐξέδιδε τὸ κήρυγμα. Ἔθηκε τὸ ἄρα, ὅπως δείξῃ, ὅτι νῦν ἀναγνωρίζει τοῦτο.*

4) *Κατὰ τὸν* Nauck *ἐννοεῖται ἡ γενικὴ βουλευμάτων.*

5) *Τὸ ἐπίθετον ἐγένετο κατὰ τὰς ὁμηρικὰς φράσεις, λὰξ ποδὶ κινῆσαι, ἐν στήθεσι βῆναι. Ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ ἐν Ἰλιάδ. Ζ. σελ. 625 "ὅρα δέ, ὅτι λὰξ ἐμβῆναι λέγει τοῖς στήθεσι τὸ ποδὶ πατῆσαι εἰς τὸ στῆθος, ἐξ οὗ παρὰ Σοφοκλεῖ τὸ λαξπάτητον ἀντρέπων χαράν, ὅ τινες λακπάτητον διὰ τοῦ κ γράφουσιν".*

Ὁ αὐτὸς ἐν Ἰλιάδ. Κ. σελ. 796 "τὸ λὰξ κινήσας παρήγαγεν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τὸ λαξπάτητον, ὡς ταὐτὸν ὂν εἰπεῖν λὰξ κινῆσαι καὶ λὰξ πατῆσαι". Ἡ ἀποκοπὴ τῶν προθέσεων δὲν εἶναι σπανία παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ὡς ἄμβασις ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1070, ἀμπνοὰς ἐν Αἴαντ. 416, ἄμμιγα ἐν Τραχ. 838.

6) *Ὁ ἄγγελος, ὅστις εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐν στίχ. 1256, ἐξελθὼν ἀγγέλλει τὸν θάνατον τῆς Εὐρυδίκης. Ἐννοητέον τὸ ἀντικείμενον κακά, δηλ. ὡς κάτοχος καὶ κτήτωρ τῶν κακῶν.*

7) *Κατὰ τὸν* Bellermann *ἡ ὁμαλὴ σύνταξις ἤθελεν ἔχει οὕτωσι· ἔοικας ἥκειν ὡς ἔχων τε καὶ κεκτημένος κακά, τὰ μὲν φέρων, τὰ δὲ τάχα ὀψόμενος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἔοικας ἥκειν ἐτέθη ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει, ἡ μετοχὴ ὀψόμενος ἀφωμοιώθη πρὸς τὸ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Τί δ' ἔστιν; ἢ κάκιον αὖ κακῶν ἔτι;[2]

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Γυνὴ τέθνηκεν τοῦδε παμμήτωρ[3] νεκροῦ, ἢ πικρὰ σάλα μόλις ἀΐσσων δύστηνος, ἄρτι[4] νεοτόμοισι πλήγμασιν.

Ἀντιστροφὴ ἀ.

ΚΡΕΩΝ

Ἰὼ

ἰὼ δυσκάθαρτος[5] Ἄιδου λιμήν[6],

ἦκειν καὶ συνεδέθη μετὰ τούτου διὰ τοῦ καί. Οὕτω τὸ σχῆμα εἶναι ἀνακόλουθον. Κατὰ τὸν Nauck ὅμως ὁ καὶ δὲν συνδέει τὰ δύο ἀπαρέμφατα, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὸ τάχα, ὡς ἐν ταῖς φράσεσι καὶ λίην, καὶ πάνυ, καὶ μάλα. Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην ἐξηγεῖ φαίνεται ὅτι ἦλθες μόνον, ἵνα νέον κακὸν ἴδῃς.

1) Ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν τοῦ Pflugk· ἡ ἀρχαία γραφὴ ἦτο, τί δ' ἔστιν αὖ κάκιον ἢ κακῶν ἔτι; Ταύτην διατηρῶν ὁ Boeckh ἐξηγεῖ τί χειρότερον εἶναι πάλιν, ἢ τί τῶν κακῶν ἔτι ὑπολείπεται; δηλ. μετὰ τηλικοῦτον κακὸν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄλλο δυνάμενον νὰ ὀνομασθῇ κακόν.

2) Ἡ φράσις αὕτη εἶχε περιπέσει εἰς παροιμίαν, Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 864 "κακοῦ κάκιον ἄλλο πῆμα„ Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 233 "κακῶν κακ' ἄλλα μείζονα„ ἐν Τρῳάσ „ 720 "οἴμοι, κακῶν τόδ' ὡς κλύω μεῖζον κακόν„.

3) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Παμμήτωρ, ἡ κατὰ πάντα μήτηρ· ἐμφαντικῶς δὲ εἶπεν, ὅτι καὶ μέχρι θανάτου μήτηρ ἐδείχθη, μὴ ἐλομένη ζῆν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον„. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δέχονται καὶ τινες τῶν νεωτέρων, ὡς ὁ Bellermann, ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι τὸ παμμήτωρ εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ μήτηρ ἀμήτωρ. Ὁ Nauck θεωρῶν τὸ χωρίον διεφθαρμένον λέγει, ὅτι πιθανῶς ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψε· γυνὴ τέθνηχ' ἡ τοῦδε γεννήτωρ νεκροῦ. Ὁ Meineke προτιμᾷ νὰ γράψῃ παμμήστωρ. Ἂν ἦτο ἀνάγκη διορθώσεως, ἴσως ἠδύνατο νὰ προτιμηθῇ ἡ τοῦ κ. Πάλλη· μήτηρ τέθνηκεν τοῦδε παμμόρου νεκροῦ.

4) Τὸ ἄρτι προσδιορίζει τὸ νεοτόμοισι, νεωστὶ τμηθεῖσιν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 898 "Αἴας δ' ἡμῖν ἀρτίως νεοσφαγὴς κεῖται„.

5 Ὁ λιμὴν τοῦ Ἄιδου ὀνομάζεται δυσκάθαρτος, διότι δυσκόλως ἐξιλεοῦται Ὁ Κρέων ἐπίστευσεν, ὅτι διὰ τῆς ἑαυτοῦ μετανοίας ἤθελεν ἐπέλθει κάθαρσις.

6) Ὁ Σωτάδης παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθολογ. 120, 11 λέγει "πάντων λιμὴν τῶν μερόπων ὁ θάνατός ἐστιν„ Προσφυῶς δ' ὁ θάνατος λέγεται λι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τί μ' ἄρα, τί μ' ὀλέκεις[1]; ὦ κακάγγελτά μοι[2], 1285
προπέμψας ἀχή, τίνα θροεῖς λόγον;
αἰαῖ, ὀλωλότ' ἀνδρ' ἐπεξειργάσω[3].
τί φής, ὦ παῖ; τίνα λέγεις μοι νέρθεν[4],
αἰαῖ αἰαῖ, 1290
σφάγιον ἐπ' ὀλέθρῳ[5], γυναικεῖον ἀμφικεῖσθαι μόρον;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Ὁρᾶν πάρεστιν[6]· οὐ γὰρ ἐν μυχοῖς ἔτι.

ΚΡΕΩΝ

Οἴμοι,
κακὸν τόδ' ἄλλο δεύτερον βλέπω τάλας. 1295
τίς ἄρα, τίς με πότμος ἔτι περιμένει; ἔχω μὲν[7] ἐν χείρεσσιν ἀρτίως τέκνον,

μήν, διότι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ πελάγους τοῦ βίου ἐνταῦθα καταγόνται.

1) Τὴν φράσιν ὁ Κρέων λέγει μετὰ μεγάλου ψυχικοῦ πάθους.

2) Ὦ προξενήσας λύπας διὰ κακῆς ἀγγελίας.

3) Καὶ ἄνευ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς θεωρεῖ ὁ Κρέων ἑαυτὸν νεκρόν, ὃν ἐπικτείνει ὁ Ἐξάγγελος. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ποιήσῃ ὑπαινιγμόν τινα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Τειρεσίου εἰρημένον ἐν στίχ. 1030 "τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν;„ Ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἐπέσφαξας.

4) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· τίνα λέγεις νέον σφάγιον μόρον ἀμφικεῖσθαί μοι ἐπ' ὀλέθρῳ. Ὀνομάζει τὸν μόρον σφάγιον ὡς προελθόντα ἐκ σφαγῆς.

5) Πρὸς ὄλεθρόν μου, ὡς παρ' Ἡροδότ. I, 68 "ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται„. Κεῖται τὸ ἐπίθετον γυναικεῖον ἀντὶ τῆς γενικῆς γυναικός, ὅπερ συνήθως γίνεται ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασιν, ὡς Τελαμώνιος υἱός, Νεστορέη παρὰ νηῒ.

6) Ἐνταῦθα ἄγεται τὸ πτῶμα τῆς Εὐρυδίκης εἰς τὴν σκηνήν. Πλεῖστοι ἑρμηνευταὶ νομίζουσιν, ὅτι ἀνοιχθείσης τῆς μέσης θύρας δείκνυται τὸ πτῶμα τῆς Εὐρυδίκης, ὡς εἶχεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Τοιαύτην γνώμην ἔχει ὁ κ. Σεμιτέλος διότι "ἡ φράσις ἐν στ. 1298 ἔναντα προσβλέπω μᾶλλον φαίνεται δηλοῦσα, ὅτι ὁ νεκρὸς τῆς Εὐρυδίκης ἔκειτο πορρωτέρω καὶ ἐξεκυκλήθη παρὰ τὸν ἕτερον νεκρόν„. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἔναντα δὲν ὑποδηλοῖ οὔτε τὸ ἐγγὺς οὔτε τὸ πόρρω. Ὅτι δὲ τὸ πτῶμα τῆς Εὐρυδίκης δὲν ἔκειτο ἐν τοῖς μυχοῖς τῶν ἀνακτόρων, μαρτυρεῖ ἡ ἑπομένη φράσις· οὐ γὰρ ἐν μυχοῖς ἔτι.

7) Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἔχω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάλας, τὸν δ' ἔναντα προσβλέπω νεκρόν.
φεῦ φεῦ μᾶτερ ἀθλία, φεῦ τέκνον. 1300

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἡ δ'[2] ὀξύθηκτος[3], ἥδε βωμία πέριξ
λύει κελαινὰ βλέφαρα, κωκύσασα μὲν
τοῦ πρὶν θανόντος Μεγαρέως[5] κλεινὸν λάχος[6],

ἐν — προσβλέπω δέ, ἀλλ' εἰς τὸ ἕτερον μέρος ἔτρεψεν ἄλλως τὴν σύνταξιν.

[1]) Τοῦτο λέγεται ὡς ἐκ μέρους τοῦ Αἵμονος. Εἰς τὸ τέκνον ἐννοεῖται τὸ ἐπίθετον ἄθλιον.

[2]) Μεταχειρίζεται τὸ ἥ δέ, διότι προηγεῖται τὸ τέκνον, ὡσεὶ ἔλεγε τὸ μὲν τέκνον οὕτως, ἡ δὲ μήτηρ οὕτως.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· Ὀξεῖαν λαβοῦσα πληγὴν ὡς ἱερεῖον περὶ τὸν βωμὸν ἐσφάγη παρὰ τὸν βωμὸν προπετής„. Ἄλλοι ἑρμηνεύουσι τὸ ἐπίθετον μεταφορικῶς· σφοδρα ἐρεθισθεῖσα, εἰς ἀπελπισμὸν ἐλθοῦσα, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππ. 689 „οὗτος ὀργῇ συντεθηγμένος„ Αἰσχυλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 696 „τεθηγμένον τοί μ' οὐκ ἀπαμβλύνεις λόγῳ„. Καὶ τὸ ἥδε εἶναι δυσνόητον ἐνταῦθα, διότι σημαίνει, ὅτι ταύτην τὴν στιγμὴν θνήσκει ἡ Εὐρυδίκη, ὅπερ δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἑπόμενον βωμία πέριξ παρέχει δυσκολίαν, ὁ Arndt διώρθωσε τὸν ὅλον στίχον εἰς, ἡ δ' ὀξυθήκτῳ βωμία περὶ ξίφει.

[4]) Κατὰ τὸν Nauck λύειν βλέφαρα δυσκόλως δύναται νὰ ἔχῃ ἄλλην σημασίαν ἢ ἀνοίγειν τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπερ δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν θνήσκουσαν Εὐρυδίκην. Διὰ τοῦτο ὁ Wieseler ἐπιθυμεῖ νὰ γραφῇ μύει ἢ κλῄει. Ἀλλ' ἡ φράσις ἐγένετο κατὰ τὸ ὁμηρικὸν λύειν γυῖα, γούνατα, Ἀνθολογ. Παλ. III, 11 „ἀνθ' ὧν ὁμματ' ἐμὰ Μεγαρέως ἔλυσε τὰ Γοργόνος ἐνθάδε Περσεύς„ Εὐριπίδ. Ἄλκ. 385 „καὶ μὴν σκοτεινὸν ὄμμα μου βαρύνεται„. Κατὰ τὸν Bellermann τὸ κελαινὰ εἶναι κατὰ πρόληψιν. Ἥρμοζε δ' ὅμως μᾶλλον νὰ ἦναι σκοτεινά.

[5]) Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου ἐδεικνύετο ὁ τάφος τοῦ Μεγαρέως, Παυσαν. IX, 25 „Θηβαίοις δὲ τῶν πυλῶν ἐστιν ἐγγύτατα τῶν Νηϊτέων Μενοικέως μνῆμα τοῦ Κρέοντος· ἀπέκτεινε δὲ ἑκουσίως αὐτὸν κατὰ τὸ μάντευμα τὸ ἐκ Δελφῶν, ἡνίκα Πολυνείκης καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἀφίκοντο ἐξ Ἄργους· τοῦ δὲ Μενοικέως ἐπιπέφυκε ῥοιὰ τῷ μνήματι„. Κατὰ τόδε τὸ δρᾶμα καὶ κατὰ τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου τὸ μάντευμα οὐχὶ οἱ Δελφοί, ἀλλ' ὁ Τειρεσίας ἔδωκεν. Ὅτε ἐπλησίαζον οἱ Ἀργεῖοι εἰς τὴν πόλιν, ὁ Τειρεσίας ἐμαντεύσατο, ὅτι ὁ Ἄρης εἶναι ὠργισμένος ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ Κάδμου φονευθέντος δράκοντος καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξιλεωθῇ ὁ θεὸς οὗτος διὰ τοῦ αἵματος ἑνὸς τῶν ἀπογόνων τῶν σπαρτῶν, οἷος ἦτο ὁ Μεγαρεύς. Μένοικεύς δέ, ὅστις σφάξας ἑαυτὸν ἐπί τινος πύργου κατέπεσεν ἐκ τῶν ἐπάλξεων εἰς τὴν φωλεὰν τοῦ δράκοντος.

[6]) Ἡ ἀρχαία γραφὴ ἦτο λέχος, ὅπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Τὴν με-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐθις δὲ τοῦδε· λοίσθιον δὲ σοὶ κακὰς
πράξεις ἐφυμνήσασα[1] τῷ παιδοκτόνῳ.

ΚΡΕΩΝ.

Αἰαῖ, αἰαῖ,
ἀνέπταν[2] φόβῳ. τί μ' οὐκ ἀνταίαν[3]
ἔπαισέν τις ἀμφιθήκτῳ ξίφει;
δείλαιος ἐγώ, φεῦ φεῦ,
δειλαίᾳ δὲ συγκέκραμαι δύᾳ[4].

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

Ὡς αἰτίαν γε τῶνδε[5] κἀκείνων ἔχων

ταβολὴν τρῦ λέχος ἐποίησεν ὁ Bothe, ἣν ἐδεξάμεθα. Ὀνομάζει δὲ τὴν μοῖραν τοῦ Μεγαρέως ἔνδοξον, διότι προσηνέχθη θυσία ὑπὲρ πατρίδος. Ὁ θεράπων ὀνομάζει τὸ λάχος τοῦ Μεγαρέως κλεινὸν κατὰ τὴν γνώμην ἑαυτοῦ καὶ τῶν Θηβαίων, οὐχὶ δὲ τῆς Εὐρυδίκης, ἥτις δὲν ἤθελε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ.

[1]) Ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ καταρᾶσθαι. Κατὰ τοὺς πλείστους ἑρμηνευτὰς τὸ κακὰς πράξεις ἐφύμνησεν ἰσοδυναμεῖ τῷ κακῶς πράττειν σοι ἐφύμνησεν.

[2]) Τὸ ῥῆμα λέγεται καὶ ἐπὶ χαρᾶς καὶ ἐπὶ λύπης καὶ ἐπὶ φόβου καὶ ἐπὶ ἐλπίδος, ἐν Αἴαντ. 692 "ἔφριξ' ἔρωτι, περιχαρὴς δ' ἀνεπτάμαν„ Εὐριπίδ. Ἑλέν. 632 "γέγηθα, κρατὶ δ' ὀρθίους ἐθείρας ἀνεπτέρωκα„. Ἀπολλ. Ῥοδ. III, 724 "ἀνέπτατο χάρματι θυμὸς„ Οἰδίπ. τύραν. 486 "πέτομαι δ' ἐλπίσιν οὔτ' ἐνθάδ' ὁρῶν οὔτ' ὀπίσω„. Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστῶτος, ὅπερ σύνηθες τοῖς ἀρχαίοις ἐν τοιαύταις ψυχικαῖς διαθέσεσιν.

[3]) Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ πλη γήν, Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 870 "διανταίαν πεπλαγμένους„ ἐν Χοηφ. 638 "ξίφος διανταίαν οὐτᾷ„. Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 767 "διανταῖος ἔτυπεν ὀδύνα με πλευμόνων τῶνδ' ἔσω„.

[4]) Δύη εἶναι ἡ ταλαιπωρία, δυστυχία· συγκέκραμαι δύᾳ = ἐγενόμην δυστυχής. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς περιφράσεως εὑρίσκεται πολλαχοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ. 895 "οἴκτῳ τῷδε συγκεκραμένην„. καὶ 123 "ἀθούνεκ' ἄτῃ συγκατέζευκται κακῇ„, ἐν Ἠλέκτρ 1485 "τί γὰρ βροτῶν ἂν οὐν κακοῖς μεμιγμένων θνήσκειν ὁ μέλλων τοῦ χρόνου κέρδος φέροι;„ Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 854 "πολυφόρῳ συγκέκραμαι δαίμονι„.

[5]) Οἵδε οἱ μοροι εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Αἵμονος, ἐκεῖνοι δὲ ὁ τοῦ Μεγαρέως. Κατὰ τὸν Schmelzer διὰ τῆς πρώτης ἀντωνυμίας ἐννοεῖται ὁ θάνατος οὐ μόνον τοῦ Αἵμονος, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἀντιγόνης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τῆς θανούσης τῆσδ' ἐπεσκήπτου[1] μόρων.

ΚΡΕΩΝ.

Ποίῳ δὲ κἀπελύσατ'[2] ἐν φοναῖς τρόπῳ;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Παίσασ' ὑφ' ἧπαρ αὐτόχειρ αὑτήν, ὅπως[3] 1315
παιδὸς τόδ' ἤσθετ' ὀξυκώκυτον πάθος.

ΚΡΕΩΝ.

Ὤ μοί μοι, τάδ' οὐκ ἐπ' ἄλλον βροτῶν
ἐμᾶς ἁρμόσει ποτ' ἐξ αἰτίας[4].
ἐγὼ γάρ σ' ἐγὼ ἔκανον, ὦ μέλεος, λέγω
ἐγώ, φάμ' ἔτυμον, ἰὼ πρόσπολοι, 1320
προσπολοῦντες[5] ἄγετέ μ' ὅ τι τάχος, ἄγετέ μ' ἐκ-
ποδών[6], σμικρὸν ὡς μηδέν, τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδέναν[7]. 1325

[1]) Ἐπισκήπτω σημαίνει ἐπιφέρω ἢ ἐπάγω τὴν αἰτίαν τινί. Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει οὐ μόνον τὸ ἐνεργητικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον. Τὸ παθητικὸν εὕρηται οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ παρὰ Πλάτ. ἐν Νόμ. 937 Β "ἐὰν δούλη ἐπισκηφθῇ τὰ ψευδῆ μαρτυρῆσαι".

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τίνι τρόπῳ, φησίν, ἐλύετο καὶ ἐφέρετο εἰς φονάς; ἀντὶ τοῦ ποίῳ τρόπῳ εἰς φόνον ἔπεσεν;" Ὁ δὲ Εὐστάθιος παρατηρεῖ ἐν σελ. 548, 42 "ἱστέον δέ, ὅτι ἐξ Ὁμήρου λαβόντες οἱ ὕστερον καὶ αὐτὸ δὴ μόνον τὸ λυθῆναι ἀντὶ τοῦ θανεῖν ἔφρασαν· ὡς δηλοῖ καὶ Σοφοκλῆς ἐν τῷ ἔθανες, ἀπελύθης καὶ ἐν τῷ ποίῳ ἀπελύσατο τρόπῳ". Ὁ Κρέων ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἀκριβέστερα περὶ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου τῆς γυναικός.

[3]) Ἔχει χρονικὴν σημασίαν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 407.

[4]) Ἁπλούστερον ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ εἴπῃ· ταῦτα, ὧν ἐγὼ αἴτιος, οὐκ ἐπ' ἄλλον βροτῶν ἁρμόσει ποτέ, δηλ. ἡ αἰτία τούτων τῶν πράξεων οὐδέποτε θέλει ἀφαιρεθῇ ἀπὸ σὲ καὶ ἀποδοθῇ εἰς ἄλλον.

[5]) Οὕτω γράφουσιν ὁ Böckh καὶ ὁ Jacob, ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν ἔχουσι πρόσπολοι.

[6]) Ὁμοίως ὁ Οἰδίπους λέγει ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 1340 "ἀπάγετ' ἐκτόπιον ὅ τι τάχιστά με, ἀπάγετ', ὦ φίλοι, τὸν μέγ' ὀλέθριον". Παράβαλλ. καὶ 1410. Οὐ μόνον αἱ ψυχικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις τοῦ Κρέοντος κατεβλήθησαν.

[7]) Δηλαδὴ τὸν μᾶλλον οὐκ ὄντα ἢ μηδένα ὄντα, Οἰδίπ. τύραν. 1019 "καὶ πῶς ὁ φύσας ἐξ ἴσου τῷ μη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Κέρδη[1] παραινεῖς, εἴ τι κέρδος ἐν κακοῖς·
Βράχιστα γὰρ κράτιστα τἂν ποσὶν κακά[2].

Ἀντιστροφὴ β'.

ΚΡΕΩΝ.

Ἴτω, ἴτω,
φανήτω[3] μόρων ὁ κάλλιστ' ἐμῶν
ἐμοὶ τερμίαν ἄγων ἄμεραν 1330
ὕπατος· ἴτω, ἴτω,
ὅπως μηκέτ' ἄμαρ ἄλλ' εἰσίδω.

ΧΟΡΟΣ.

Μέλλοντα ταῦτα[4]· τῶν προκειμένων τι χρὴ
πράσσειν· μέλει γὰρ τῶνδ'[5] ὅτοισι χρὴ μέλειν. 1335

δενί", ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων 918 "ἔδοξας εἶναι κἄμ' ἴσον τῷ μηδενί".

[1]) Ὁ χορὸς ὀνομάζει κέρδος, ὅτι ὁ Κρέων κελεύει νὰ ἀπαχθῇ ἐκεῖθεν, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν θέαν τῶν κακῶν.

[2]) Τὰν ποσὶν κακὰ κράτιστά ἐστι βράχιστα (ὄντα), δηλ. ὅσον εἶναι βραχύτερα, τόσον εἶναι καλλίτερα. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν ἀντέχει ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν θέαν τῶν κακῶν. Τὸ τοσούτῳ — ὅσῳ συνήθως τίθεται ἐπὶ τῶν παραθετικῶν Πλάτ. Πολιτ. Π. 364 Δ "ὅσῳ μέγιστον τὸ τῶν φυλάκων ἔργον, τοσούτῳ σχολῆς τε τῶν ἄλλων πλείστης ἂν εἴη καὶ αὖ τέχνης τε καὶ ἐπιμελείας μεγίστης δεόμενον". ἐνίοτε δὲ παραλείπεται, Ξενοφ. Ἀπομν IV, 1, 3 "αἱ ἄριστα δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται".

[3]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· φανήτω μόρων ἐμῶν ὕπατος, ὁ κάλλιστ' ἄγων τερμίαν ἡμέραν ἐμοί. Ὁ Κρέων ἔθανε πολλάκις, δηλαδὴ ὑπέστη πολλὰς συμφορὰς ἴσας πρὸς θάνατον καὶ νῦν ἐπικαλεῖται τὸν ὕπατον θάνατον. Ἀντὶ ἐμῶν ὁ κ. Πάλλης εἰκάζει ἔχων.

[4]) Ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ μέλλον, περὶ δὲ τῶν προκειμένων (δηλαδὴ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν) εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίσωμεν.

[5]) Τάδε εἶναι τὰ μέλλοντα. Διὰ τῆς ἑπομένης ἀντωνυμίας ὑπαινίσσεται τοὺς θεούς· διότι περὶ τῶν μελλόντων φροντίζουσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι χρέος νὰ φροντίζωσιν, Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 780 "μέλει θεοῖσιν, ὥνπερ ἂν μέλῃ πέρι".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Ἀλλ' ὧν ἐρῶμεν[1], ταῦτα συγκατηυξάμην[2].

ΧΟΡΟΣ.

Μὴ νῦν προσεύχου μηδέν· ὡς πεπρωμένης
οὐκ ἔστι θνητοῖς ξυμφορᾶς ἀπαλλαγή[3].

ΚΡΕΩΝ.

Ἄγοις' ἂν μάταιον ἄνδρ' ἐκποδών[4],
ὅς, ὦ παῖ, σέ τ' οὐχ ἑκὼν κάκτανον, 1340
σέ τ' αὐτὰν[5], ὤμοι μέλεος, οὐδ' ἔχω
ὅπᾳ[6] πρὸς πότερον ἴδω, πᾷ καὶ θῷ[7]· πάντα γὰρ λέχρια[8] τἀν χεροῖν, τὰ δ' ἐπὶ κρατί μοι 1345

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ἀλλ' ὧν ἐρῶ, ταῦτα, ἢ ἀλλ' ὧν ἐρῶ μέν, ταῦτα. Ἀντὶ τοῦ ἐρῶ μὲν ὁ Bothe ἔγραψε μίαν λέξιν ἐ ρ ῶ μ ε ν, ἣν ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι. Ἂν δεχθῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ἔχομεν ἀνωμαλίαν ἐν τῷ ἀριθμῷ, ἥτις ἐνίοτε εὑρηται παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Ἂν δὲ πάλιν διατηρήσωμεν τὸ ἐρῶ μέν, περιπίπτομεν εἰς τὴν δυσκολίαν, ὅτι προηγεῖται ὁ μέν, ἐν ᾧ δὲν ἕπεται ὁ δέ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσύνηθες, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐν στίχ. 468 "ἐγὼ μὲν οὐδέν, τοῦτ' ἔχων ἅπαντ' ἔχω". Ὁ Schmidt τρέπει εἰς ὧν ἐρῶ 'γώ, ταῦτα.

[2]) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἀμφότερα, δηλ. τὴν ταχεῖαν ἀπαγωγὴν ἐκ τῆς θέας τῶν νεκρῶν, καὶ τὸν αὐθημερὸν θάνατον. Ἄλλοι ὅμως ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ συνελών κατηυξάμην, ὅπερ πιθανώτερον, δηλ. ὁ θάνατος εἶναι ἡ συγκεφαλαίωσις τῶν εὐχῶν μου.

[3]) Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, οἱ θνητοὶ διὰ προσευχῶν δὲν ἀπαλλάσσονται τῆς πεπρωμένης συμφορᾶς.

[4]) Ὁ Κρέων ἐπανέρχεται εἰς τὴν παράκλησιν, ἣν ἐποίησεν ἐν στίχ. 1320.

[5]) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ὁ δὲ Seidler ἔγραψεν α ὖ τόν δ', ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται. Κατὰ τὸν Bellermann, ὅστις διατηρεῖ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἡ φράσις περιέχει ἐπίτασιν, σὲ τὴν ἰδίαν ἐφόνευσα.

[6]) Τὸ ὅπᾳ ἐξαλείφει χάριν τοῦ μέτρου ὁ Seidler, ὅστις εὗρε πολλοὺς μιμητάς. Τὸ βλέπειν πρός τινα λέγεται, ὡς καὶ τὸ β λ έ π ε ι ν ε ἰ ς τ ο ὺ ς θ ε ο ὺ ς (στίχ. 923), δηλ. περιμένειν παρά τινος βοήθειαν.

[7]) Ἄλλοι γράφουσι κλιθῶ.

[8]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτως· "Πλάγια καὶ πεπτωκότα, τὰ μὲν ἐν χερσί, τὰ δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ". Αἱ λέξεις λέχριος, λέχρις, λέχος, λέγω εἶναι συγγενεῖς. Τὰ λ έ χ ρ ι α εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ὀρθά. Ἐπειδὴ νίὸς καὶ ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ὀρθά, δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πότμος δυσκόμιστος εἰσήλατο.

ΧΟΡΟΣ.

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας[1]
πρῶτον ὑπάρχει· χρὴ δὲ τά γ' ἐς θεοὺς[2]
μηδὲν ἀσεπτεῖν· μεγάλοι δὲ λόγοι
μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων[3]
ἀποτίσαντες
γήρᾳ[4] τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν.

δύναται νὰ ἔχῃ στήριγμα τοῦ βίου. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους οἱ θεράποντες ἀπάγουσι τὸν Κρέοντα.

[1]) Ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ Τειρεσίας, ὅτι τὸ ἄριστον τῶν κτημάτων εἶναι ἡ εὐβουλία ἐν στίχ. 1048. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸ καλῶς φρονεῖν πρῶτόν ἐστιν εὐδαιμονίας, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐξοχώτατον„.

[2]) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς θεούς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1441 "εὐσεβεῖν τὰ πρὸς θεούς„.

[3]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγάλοι λόγοι. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Αἱ μεγαλορρημονίαι τῶν ὑπερηφάνων τιμωρίας μεγίστας τοῖς κεκτημένοις ἐπάγουσαι, τελευταῖον διδάσκουσι τὸ φρονεῖν· καὶ ὁ ποιητὴς ὀρθῶς δέ τε νήπιος ἔγνω„.

[4]) Ἡ λέξις αὕτη παρέχει δυσκολίαν, διότι δὲν διδάσκουσι διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἀλλὰ διὰ τῶν συμφορῶν. Διὰ τοῦτο λίαν εὐφυῶς ὁ κ. Πάλλης εἰκάζει πείρᾳ, ὡς παρὰ Δημοσθέν. 15, 16 "εὖ μὲν γὰρ πράττοντες οὐκ οἶδ' εἴ ποτ' ἂν εὖ φρονεῖν ἠθέλησαν· ἔργῳ δὲ παραθέντες τάχ' ἂν σωφρονέστεροι γένοιντο„.

[3]) Εἶναι ἐμπειρικὸς ἀόριστος, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐν στίχ. 709 τὸ "οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	στίχος	ἀντὶ	ἀνάγνωθι
αγ'	18	ἔγγραφον	ἔγραφον
6	18	ἀγωνισόμενον	ἀγωνισάμενον
81	34	μετοχὴν συνήθως	μετοχήν. Συνήθως
104	11	Διὰ τῇ φράσεως	Διὰ τῆς φράσεως
111	30	νομίζοτσιν	νομίζουσιν
129	22	σεμνογόγει	σεμνολόγει
134	35	Valckenauer	Valckenaer
136	11	ἐξεύρει	ἐξεῦρεν
143	17	δηλῶντας	δηλοῦντας
150	34	ἄγραφους	ἀγράφους
163	31	πράξιν	πρᾶξιν
175	33	ὁρθῶς	ὀρθῶς
203	2	ἐν τ'	ἔν τ'
206	19	εἶναι	εἶναι
224	19	τὸ ἐκ χρυσοῦ χυθέντος	τὸ ἐκ χρυσοῦ χυθὲν
228	32	κακονυμφεύτου μιτρὸς	κακονυμφεύτου μητρὸς
234	32	ἐσγάρας	ἐσχάρας
235	35	ὁλγους	λόγους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΟΜΗΡΟΣ

Ἰλιάδος τόμου πρώτου τε γ΄ας πρώτον (Α—Β) δρ.
» » » δεύτερον (Γ—Ζ) »
» » δευτέρου » πρῶτον (Η—Κ) »
» » » δεύτερον (Λ—Ο) »
» » τρίτου » πρῶτον (Π—Τ) »
» » » δεύτερον (Φ—Ω) »
Ἡ ὅλη Ἰλιὰς . . . . . »
Ἱστορία τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν . . . . . »

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Ἀντιγόνη (ἔκδοσις δευτέρα) . . . . . »
Οἰδίπους τύραννος . . . . . »
Ἠλέκτρα . . . . . »
Αἴας . . . . . »
Φιλοκτήτης . . . . . »

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Μηδεια . . . . . »

ΠΛΑΤΩΝ

Γοργίας (ἔκδοσις δευτέρα) . . . . . »
Πρωταγόρας . . . . . »
Ἀπολογία Σωκράτους (ἔκδοσις δευτέρα) . . . »
Κρίτων . . . . . »
Λάχης . . . . . »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΤΡΑΧΙΝΙΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1901

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογρ
θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμ

Γ. Μ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΡΑΧΙΝΙΑΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ὁ μῦθος εἶναι ἡ ῥοδοδάκτυλος καὶ κροκόπεπλος Ἠώς, ἥτις ἐφ' ἅρματος ὀχουμένη ἐξέρχεται τοῦ Ὠκεανοῦ[1] τῆς ἀγρυπνοσύννης καὶ φέρει ἀμυδρὸν φῶς, μέχρις ὅτου ἀνατείλῃ ὁ τηλεφανὴς τῆς ἱστορίας Ἥλιος. Ὡς δ' ἡ Ἠώς, ἡ γυνὴ τοῦ Ἀστραίου, ἔτεκε τοὺς τέσσαρας ἀνέμους καὶ τοὺς ἀστέρας, δι' ὧν ἐστεφάνωται ὁ οὐρανός[2], οὕτως ὁ μῦθος ἀνεφύσησε τὰς πρὸς ποίησιν ὁρμὰς καὶ ἐδημιούργησε τοὺς λαμπροὺς τοῦ ποιητικοῦ τῆς Ἑλλάδος οὐρανοῦ ἀστέρας. Πάντες μὲν οἱ λαοὶ ἔχουσι μύθους, ἀλλ' οἱ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπερέχουσι τοὺς τῶν ἄλλων λαῶν, ἡ δ' Ἑλλὰς κατὰ τὸ πλεῖστον κεῖται ἐν τῇ λαμπρότητι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ ἐδάφους[3]. Οἱ περὶ θεῶν καὶ

---

1) Ἐν Ὀδυσσ. Ψ, 244.

2) Ἡσίοδ. ἐν Θεογον. 377·

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,
Ἀργέστην, Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον
καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.
Τοὺς δὲ μετ' ἀστέρα τίκτεν Ἑωσφόρον Ἠριγένεια
ἄστρα τε λαμπετόωντα, τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.

3) Ἐν σελίδι 15 τοῦ Πρυτανικοῦ ἡμῶν λόγου παρατηροῦμεν· «Πάντες θαυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡρώων μῦθοι δὲν εἶναι ἐπινόημα σχολαζούσης φαντασία
ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διὰ τῶν εὐγενεστ
των αὐτοῦ διανοιῶν θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ ἱστορικὰς ἀν
μνήσεις κατέθετο [1]. Οὕτως οἱ μῦθοι περιέχουσιν ἱστ
ρίαν ἅμα καὶ φιλοσοφίαν [2]. Ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρ
νοις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς οὔτε ἀναγινώσκει οὔτε γράφ
ἀλλὰ μόνον ὁρᾷ, ἀκούει καὶ λέγει [3], τὸ δὲ λεγόμενον ἀ
στόματος εἰς στόμα μεταπλαττόμενον γίνεται μῦθος. Ὁ
δ' ἡ νεανικὴ ἑκάστου ἀνθρώπου ἡλικία ἐν λαμπρᾷ μορ
ἀναπαρίσταται κατὰ τὴν προβεβηκυῖαν, οὕτω καὶ οἱ πρῶ
τοι χρόνοι τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν ταῖς ἑπομέν
αὐτοῦ ἡλικίαις ἰδεώδη μορφὴν λαμβάνουσι. Τὰ ἐνδάλμα
τα δὲ ταῦτα τῆς φαντασίας οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι οὐτ
ἐτίμων, ὥστε δὲν ἠνείχοντο οὔτε τοὺς φυσικοὺς τοὺς ὑπ
καθισταμένους τὸ θεῖον διὰ φυσικῶν δυνάμεων [4], οὔτε τ

μάζουσι τὸ μέγα κάλλος καὶ τὸν ἄπειρον πλοῦτον τῶν Ἑλληνικῶν μύθων,
στεροῦνται οἱ βόρειοι τῆς Εὐρώπης λαοί. Τίς ἆρά γε εἶναι ἡ αἰτία τῆς εὐτεκ
τῆς Ἑλληνικῆς φαντασίας; Οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ ποιότης τοῦ Ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ
τῶν Ἑλληνικῶν βράχων. Μέχρι τοῦδε ζωηρὰ φαντασία δύναται νὰ ἴδῃ τὰς εἰκ
νας τῶν Ὁμηρικῶν θεῶν εἴτε διὰ τῆς μορφῆς τῶν νεφελῶν δημιουργουμέν
εἴτε ἐπὶ τῶν ὀρέων ἀποτετυπωμένας. Ἐν τῷ βορρᾷ ὅμως, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀ
ραντοι πεδιάδες καὶ ἔνθα ὁ οὐρανὸς ἄμορφος ὢν ὁμοιάζει πρὸς μέλανα πέπλ
ἡ φαντασία μένει ἀδρανὴς καὶ ἄτεκνος».

[1]) Ὥρα Ἑλλην. γραμματ. I, 67.

[2]) Ulrich von Wilamowitz - Moellendorf, Euripides Herakles, Band
100.

[3]) Georg. Grote's Griechische Geschichte μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Theod
Fischer I, 312.

[4]) Πλούταρ. ἐν βίῳ Νικίου 23· «Οὐ γὰρ ἠνείχοντο τοὺς φυσικοὺς καὶ μετε
ρολέσχας τότε καλουμένους, ὡς εἰς αἰτίας ἀλόγους καὶ δυνάμεις ἀπρονοήτους
κατηναγκασμένα πάθη διατρίβοντας τὸ θεῖον» Παράβαλλ. καὶ ἐν βίῳ Περ
32 καὶ Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. Σωκράτ. κεφ. 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ορικοὺς τὰς εἰκονίζοντας τὸν ἡρωϊκὸν αἰῶνα ὡς βάρβα-
τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους περίοδον [1].

Κατ' ἐξοχὴν ἐκεῖνοι ἐθαύμαζον δύο ἥρωας, τὸν Ἡρα-
έα καὶ τὸν Θησέα, οἵτινες διὰ τῆς βοηθείας τῶν θεῶν
δι' ὑπερφυσικῶν δυνάμεων νικηφόρως ἐξῆλθον φοβερῶν
δύνων. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἦτο ὁ ἥρως τῶν Δωριέων, οὗ-
δὲ τῶν Ἰώνων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρους τοὺς ἥρωας
συγγενείας συνδέσαντες ἐπειράθησαν, ὅπως τὸν Θησέα
ον οἷόν τε πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Ἀλκμήνης ἀφομοιώσωσι
τὸ κλέος τούτου ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον διασπεί-
σιν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν [2]. Διότι οἱ ἆθλοι οἱ ὑπὸ τοῦ
ρυσθέους τῷ ἥρωϊ τῶν Δωριέων ἐπιβληθέντες ἦσαν
γιστοι καὶ δὲν περιωρίζοντο μόνον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ
σμῳ, ἀλλ' ἐξετάθησαν καὶ εἰς πλείστας τῶν βαρβάρων
ρας· οὗτος ἔκτεινε φοβερὰ θηρία, ὡς τὸν ἐν Νεμέᾳ λέ-
τα, τὴν Λερναίαν ὕδραν, τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον,
πηγωνίσατο τοὺς Κενταύρους, συνεστρατεύσατο τῷ
σονι εἰς τὴν Κολχίδα καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ ἐξήλασε τὰς βοῦς

---

[1] Περὶ τοῦ Θουκυδίδου παρατηροῦμεν ἐν II, 93 τῆς ἡμετέρας γραμματολο-
« Τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ὀξύτατος τῆς κριτικῆς ὁ πέλεκυς, δι' ὃν ὁ ἱταμὸς ἐρευ-
θραύει τὰς πύλας τῶν Κυκλωπείων τειχῶν, ἐν οἷς ἐφυλάσσοντο οἱ ζοφεροὶ
μυθικοῦ κόσμου θησαυροί. Ταύτας θραύσας δὲν εὑρίσκει ἰδεώδεις ἥρωας ὡς
Ἡρακλέα καὶ τὸν Θησέα, ἀλλὰ λαὸν νομαδικῶς ζῶντα καὶ μεθιστάμενον,
οὗτος ἐδιάζετο ὑπὸ πλειόνων.. Ἡ κριτικὴ δὲ τοῦ συγγραφέως ἐγένετο οὕτω
μηράγωστε δὲν ἐδίστασε νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς βαρβάρους...»

[2] Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θησ. VII « Ἐτύγχανον δὲ καὶ γένους κοινωνοῦντες ἐξ
ἀμῶν. Λίθρα μὲν γὰρ ἦν Πιτθέως θυγάτηρ, Ἀλκμήνη δὲ Λυσιδίκης, Λυσιδίκη
καὶ Πιτθεὺς ἀδελφοὶ γεγονότες ἐξ Ἱπποδαμείας καὶ Πέλοπος. Δεινὸν οὖν
εἶτο (ὁ Θησεύς) καὶ οὐκ ἀνεκτὸν ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ τοὺς πανταχοῦ πονηροὺς
ζοντα καθαίρειν γῆν καὶ θάλατταν, αὐτὸν δὲ τοὺς ἐμποδὼν ἄθλους ἀποδι-
σκειν . . . »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Γηρυόνου. Ἐν Αἰγύπτῳ δ' ἀνεῖλε τὸν ξενοκτονοῦντ
Βούσυριν, φονεύσας δὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χρυσάορος καὶ τ
Ἰβηρίαν χειρωσάμενος ἔστησε τὰς φερωνύμους στήλ
καὶ τὰς δύο ἠπείρους πρότερον πολὺ ἀπ' ἀλλήλων δι
στηκυίας προσέχωσε κατὰ τὰς ἄκρας καὶ συνήγαγε τ
πόρον εἰς στενόν, ὅπως τούτου ἁλιτενοῦς καὶ στενοῦ γ
νομένου μὴ ἐκπίπτωσι τὰ κήτη ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ πρ
τὴν θάλασσαν [1]. Οἱ ἆθλοι οὗτοι μετὰ πολλῶν ἄλλ
ἀνέδειξαν τὸν ἄλκιμον τῆς Ἀλκμήνης υἱὸν τηλικοῦτ
ἥρωα, πρὸς ὃν μάτην οἱ τραγικοὶ τῶν Ἀθηναίων ποι
ταὶ ἐβουλεύθησαν τὸν Θησέα νὰ παραβάλωσι. Πρὸς τ
Ἡρακλέα εὐστοχώτερον ὁ Πλούταρχος παρέβαλε τ
Σπάρτην, ἥτις, ὡς ἐκεῖνος δέρμα καὶ ξύλον ἔχων τ
οἰκουμένην ἐπεπορεύετο κολάζων τοὺς θηριώδεις τυρά
νους, ἥτις, λέγω, ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος κατ
λυε τὰς τυραννίδας, τοὺς πολέμους ἐβράβευε, τὰς στ
σεις κατέπαυε καὶ ἐπὶ μακρὸν ἦρχε τῆς Ἑλλάδος ἑκο
σης [2]. Πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς οὐχὶ ὁ ἥρως τῶν Ἀθηναίω
ἀλλὰ μᾶλλον ὁ Ἡρακλείδης Ἀλέξανδρος δύναται εὐστ
χως νὰ παραβληθῇ, ὅστις δὲν ἔκτεινε μὲν θηρία, ἀλλ
λαοὺς πολυαρίθμους χειρωσάμενος καὶ τὰς βαρβαρικ
χώρας καθήρας ἐδίδαξε τοὺς μὲν Ὑρκανίους, ὅπως λαμ
βάνωσι νομίμους γυναῖκας, τοὺς δ' Ἀραχωσίους, ὅπ
γεωργῶσι, τοὺς δὲ Σογδιανούς, ὅπως τρέφωσι καὶ μὴ φ
νεύωσι τοὺς πατέρας καὶ τοὺς Σκύθας, ὅπως θάπτωσι το
θανόντας καὶ μὴ κατεσθίωσιν αὐτούς [3].

---

[1]) Διόδωρ. Σικελ. IV, 11 καὶ ἑξῆς.
[2]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Λυκούργ. 30.
[3]) Πλούταρχ. Περὶ Ἀλεξάνδρ. τύχης ἢ ἀρετῆς κεφ. 5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρὸς τιμὴν τοῦ μυθικοῦ τῶν Δωριέων ἥρωος ἐποιήθησαν πολλαὶ Ἡράκλειαι ὡς ὑπὸ Πεισάνδρου τοῦ Καμειραίου[1], ὑπὸ Πανυάσιδος τοῦ Ἁλικαρνασσέως[2], ὑπὸ Ῥιανοῦ τοῦ Κρητὸς[3] καὶ ὑπ' ἄλλων. Ὁ μὲν Ὅμηρος ἐνιαχοῦ μόνον μνημονεύει αὐτοῦ (διότι ὁ μῦθος τούτου τοῦ ἥρωος εἶναι ἀλλότριος τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας), ὁ δὲ Σάμιος Κρεώφυλος ἐποίησεν Οἰχαλίας ἅλωσιν[4], ἐν ᾗ, ὡς εἰκός, ὁ Ἡρακλῆς ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον. Ὑπὸ τῶν λυρικῶν ποιητῶν, ὡς τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Τυρταίου, δείκνυται σεβασμὸς πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Διός, ἀλλ' ἐν τῇ ἱλαροτραγῳδίᾳ φαίνεται, ὅτι οὗτος ἦτο ἥρως κωμικῶν σκηνῶν, ὡς ἐν τῷ Ἀμφιτρύωνι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ τοῦ Ἐπιχάρμου[5]. Οἱ Ἀθηναῖοι δραματικοὶ κομψοτέρους τοὺς τρόπους ἔχοντες δὲν ἠδύναντο νὰ ἦναι θαυμασταὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις διακρίνεται διὰ τὸ ἄκομψον καὶ τὸ ἄλκιμον τοῦ σώματος, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐν τῇ Ἀλκήστιδι τοῦ Εὐριπίδου, ἥτις εἶναι ἱλαροτραγῳδία· διότι ἐνταῦθα εἰκονίζεται ὡς ἀφειδῶς πίνων οἶνον καὶ ἀμούσως ᾄδων[6]. Σπίνθαρος δ' ὁ Ἡρακλεώτης εἶχε ποιήσει Ἡρακλέα περικαιόμενον, ἔκ τινος δ' ἀνωνύμου τραγῳδίας διετηρήθησαν ὀλίγοι στίχοι, ἐν οἷς ὁ ἥρως κακίζει τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ[7]. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τὴν προκειμένην

---

[1]) Ἑλλην. γραμματολ. I, 155.
[2]) Αὐτόθι I, 156.
[3]) Αὐτόθι I, 167.
[4]) Αὐτόθι I, 115.
[5]) Αὐτόθι I, 627.
[6]) Αὐτόθι I, 546·
[7]) Δίων Χρυσόστομ. 78, 44.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπόθεσιν οὐδεὶς τῶν δραματικῶν ποιητῶν, καθ' ὅσον γινώσκομεν, ἐπραγματεύθη οὐδ' αὐτὸς ὁ Αἰσχύλος, ὅστις ἠγάπα τὰς μεγαλοπρεπεῖς μορφάς, οἵα ἡ τοῦ Ἡρακλέους. Τοῦτο δ' ἀποβαίνει ἔτι παραδοξότερον, διότι ὁ Σοφοκλῆς συνήθως βαίνει τὴν ὁδόν, ἣν ὁ Μαραθωνομάχος τραγικὸς ἐχάραξεν. Ἄλλως ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους εἶναι ὑπόθεσις μᾶλλον ἐπικὴ ἢ δραματική, ὁ δὲ Σοφοκλῆς διακρίνεται κατὰ τήν ἐκλογὴν τῆς ὕλης, ἐξ ἧς πλάσσει τὰ ἀριστοτεχνήματα αὐτοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐπραγματεύθη τὸν Αἰτωλικὸν μῦθον, καθ' ὃν ὁ Ἡρακλῆς πρὸς τὸν Ἀχελῷον ἀγωνισάμενος καὶ τοῦτον χειρωσάμενος κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἔθραυσε τὸ ἕτερον τῶν κεράτων, ὅπερ προσαγορευθὲν κέρας τῆς Ἀμαλθείας ἐδωρήσατο τοῖς Αἰτωλοῖς. Τὸν μῦθον τοῦτον οἱ ἀρχαῖοι ἐξηγοῦντες ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς τὸν Ἀχελῷον ἀποστρέψας καὶ ῥύσιν ἄλλην κατασκευάσας ἀπέλαβε χώραν πολλὴν καταρδευομένην ὑπὸ τοῦ ῥείθρου[1]. Τὸν Ἀχελῷον λοιπὸν ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς νικήσας ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν Δηϊάνειραν, μετὰ δὲ τοῦτον δειπνῶν παρὰ τῷ πενθερῷ Οἰνεῖ καὶ φονεύσας τὸν διακονοῦντα Εὐρύνομον ἔφυγεν ἐκ Καλυδῶνος καὶ τὸν Εὔηνον διερχόμενος ἔκτεινε τὸν Κένταυρον Νέσσον καὶ ἦλθε πρὸς Κήϋκα τὸν βασιλέα τῆς Τραχῖνος[2], ἔνθα ὑπόκειται ἡ σκηνή.

Ἐν τῷ προλόγῳ (1 - 93) ἡ Αἰτωλὶς Δηϊάνειρα ταλανί-

Ποῖ μεταστρέφεσθ', ὦ κακοὶ
κἀνάξιοι τῆς ἐμῆς σπορᾶς
Αἰτωλίδος ἀγάλματα μητρός;

[1]) Διόδωρ. Σικελ. IV, 35.
[2]) Αὐτόθι IV, 36.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἑαυτῆς βίον, ὅτι ἐν Πλευρῶνι ἠναγκάζετο νὰ δέ-
ς μνηστῆρα τὸν ποταμὸν Ἀχελῷον, ὅστις ὁτὲ μὲν
ος, ὁτὲ δ' ὡς ἑλικτὸς δράκων καὶ ἄλλοτε ὡς βου-
ος ἀνὴρ ἐνεφανίζετο. Ἐκ τῆς δασείας δὲ τούτου
ς ἔρρεον κρουνοὶ ὕδατος. Διὰ τοῦτο ηὔχετο μᾶλ-
ἀποθάνῃ ἢ τοιούτου ἀνδρὸς νὰ γείνῃ σύζυγος.
ον μνηστῆρα δ' ὅμως ἀγωνισάμενος ὁ Ἡρακλῆς
ἆθλον τὴν Αἰτωλίδα πρὸς μεγάλην αὐτῆς χαράν.
τὰ τὸν γάμον ὅμως αὕτη δὲν ἐγένετο εὐτυχής,
άντοτε κατείχετο ὑπὸ φόβου διὰ τὸν ἄνδρα, ὅστις
ῶν μόνον κατὰ τὴν σποράν ἔβλεπε τὰ τέκνα. Διότι
σθεὺς ἔπεμπεν αὐτὸν εἰς ἆθλους. Ἔληξαν μὲν οὗ-
λλὰ δὲν ἔσχον τέλος καὶ οἱ φόβοι τῆς Δηϊανείρας,
ὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰφίτου οἱ σύζυγοι ὡς ξένοι μετῴ-
εἰς Τραχῖνα, ὅθεν ὁ Ἡρακλῆς ἀπελθὼν ἐπὶ δέκα
τε μῆνας μένει ἄγνωστον, ποῦ διατρίβει. Κατά τι
τευμα ἡ ἡρωὶς φοβεῖται κακόν τι. Ταύτῃ ἡ τροφὸς
λεύει, ἵνα πέμψῃ τὸν υἱὸν Ἴλλον, ἵνα μάθῃ τὰ
ὸν πατέρα. Τὴν συμβουλὴν τῆς δούλης δεξαμένη ἡ
ρα παρακαλεῖ τὸν υἱόν, ὅστις κατὰ τύχην ἦλθεν,
θῃ, ποῦ εὑρίσκεται ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὁ ἀπὼν πα-
Ὕλλος γινώσκει, ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐδού-
αρὰ τῇ Λυδῇ Ὀμφάλῃ, ἀπαλλαγεὶς δὲ τῆς δου-
πιστρατεύει κατὰ τῆς πόλεως τοῦ Εὐρύτου. Τοῦτ'
σα ἡ περίλυπος μήτηρ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ πατὴρ
πε μαντεύματα περὶ ταύτης τῆς χώρας ἢ ὅτι μέλ-
ταῦθα νὰ ἀποθάνῃ ἢ τοῦτον τὸν ἀγῶνα τελέσας
νὰ διαγάγῃ εὐδαίμονα βίον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἡ-
ς διέρχεται τοιοῦτον κίνδυνον, ἡ μήτηρ αἰτεῖ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συνδρομὴν τοῦ υἱοῦ, ὅστις μαθὼν τὰ τοῦ μαντεύματος σπεύδει πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός.

Τοῦ Ἴλλου ἀπελθόντος ἐκ τῆς πόλεως Τραχίνιαι φίλαι τῆς Δηϊανείρας ἀκούσασαι τοὺς θρήνους αὐτῆς ἔρχονται εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ ἐν τῇ παρόδῳ (94-140) ᾄδουσαι παρακαλοῦσι τὸν Ἥλιον, ἵνα εἴπῃ, ποῦ διατρίβει ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης. Μετὰ μεγάλης δὲ λύπης ὁ χορὸς μανθάνει, ὅτι ἡ προσφιλὴς Δηϊάνειρα φοβουμένη διὰ τὸν ἀπόντα σύζυγον ματαίως μεριμνᾷ. Διότι τὸν Ἡρακλέα τὰ κύματα τοῦ Νότου ἢ τοῦ Βορρᾶ ὁτὲ μὲν καταβυθίζουσιν, ὁτὲ δ' ἀναβιβάζουσιν. Εὔχεται δ', ἵνα θεός τις ἀποσοβήσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸν θάνατον. Παραμυθούμενος δ' ὁ χορὸς προτρέπει τὴν ἀπαραμύθητον τοῦ Ἡρακλέους σύζυγον νὰ μὴ ἀποβάλῃ τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα· διότι ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου δίδει δυστυχίας καὶ εὐτυχίας κυκλικῶς· ὡς δὲν μένει ἡ νὺξ τοῖς ἀνθρώποις, οὕτω καὶ αἱ συμφοραὶ καὶ ὁ πλοῦτος. Ἡ δὲ Δηϊάνειρα πρέπει νὰ ἐλπίζῃ, διότι ὁ Ζεὺς δὲν δύναται νὰ ἦναι κακόβουλος πρὸς τὰ ἑαυτοῦ τέκνα.

Ἡ Δηϊάνειρα ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (141-204) εἰκάζει, ὅτι ὁ χορὸς τῶν παρθένων ἦλθε διὰ τὸ πάθημα αὐτῆς, ἀλλ' εὔχεται, ἵνα μὴ παθοῦσα μάθῃ, κατὰ πόσον σπαράσσει ἡ καρδία. Διότι ἡ παρθένος ἐν ἡδοναῖς διάγει τὸν βίον, μέχρις ὅτου ἐκ παρθένου ὀνομασθῇ γυνή. Ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, εἰς τὴν ἑαυτῆς θέσιν ἀποβλέπουσα δύναται νὰ κατανοήσῃ τὰ παθήματα τῆς ἡρωΐδος, ὧν τὸ τελευταῖον ἀφηγεῖται· ὅτε δηλαδὴ ὁ Ἡρακλῆς ἀπήρχετο τῶν οἴκων, κατέλιπε παλαιὸν χρησμόν, ὅπερ ἄλλοτε δὲν ἔπραττε, καὶ ὥριζε τὸ κτῆμα, ὅπερ αὐτὴ ἔμελλε νὰ λάβῃ, καὶ ὅσα ἔμελλε νὰ διανείμῃ ὡς κληρο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῖς τέκνοις, ἂν μὴ μετὰ ἓν ἔτος καὶ τρεῖς μῆνας
θῃ. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἢ μέλλει νὰ ἀποθάνῃ
ον διελθὼν νὰ ζῇ ἄλυπος. Τὸν χρησμὸν ὁ Ἡρακλῆς
ἐν Δωδώνῃ, δι' ὃν ἡ σύζυγος φοβεῖται, μὴ ἀπολέ-
ἄνδρα. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ ἡρωὶς λέγει ταῦτα, ὁ χορὸς
γελον ἐστεμμένον, ὅστις ἀγγέλλει, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς
εται ἐν τῇ ζωῇ, ὅτι ἐνίκησε καὶ ὅτι πέμπει ἀπαρ-
ῖς ἐγχωρίοις θεοῖς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄγγελος παρὰ
ρυκος τοῦ νικητοῦ ἔσπευσεν, ἵνα ἀγγείλας λάβῃ
τι. Διὰ τὴν εἴδησιν ἡ ἡρωὶς χαίρουσα παροτρύνει
ραχινίας, ἵνα ᾄσωσιν ἐκ χαρᾶς.

τως ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ (205—324) ὁ χο-
ν παρθένων μετὰ χαρᾶς παροτρύνει τοὺς ἐν τῷ
ὅπως ἀνυμνήσωσι τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν ἀδελφὴν
Ἄρτεμιν.

ᾧ ταῦτα ᾄδει ὁ χορός, ἡ Δηϊάνειρα ἐν τῷ δευ-
ἐπεισοδείῳ (225—496) ὁρᾷ τὸν Λίχαν ἐρχό-
μετὰ αἰχμαλωτίδων. Παρὰ τοῦ κήρυκος μανθάνει,
Ἡρακλῆς ὁρίζει βωμοὺς καὶ τεμένη τῷ Κηναίῳ
ότι ἐξεπόρθησε τὴν χώραν τῶν αἰχμαλωτίδων, ἃς
Η ἡρωὶς ἐρωτήσασα τὸν κήρυκα, ἂν ὁ σύζυγος καθ'
ὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας διέτριβε πρὸς ἐκπόρθησιν
λεως τοῦ Εὐρύτου, μανθάνει, ὅτι τὸν πλεῖστον κα-
ο παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ, ᾗ ἐπωλήθη. Λυπηθεὶς δ' ὁ
διὰ τὴν δούλωσιν αὐτοῦ ὤμοσεν, ὅτι θέλει δουλώσει
τιον τούτου τοῦ πάθους μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν
ν αὐτοῦ. Ἦτο δ' αἴτιος ὁ Εὔρυτος· διότι ὑβρισθεὶς
ύτου ἐξήλασε τὰς βοῦς αὐτοῦ. Ὅτε δ' ὁ υἱὸς τούτου
ἦλθεν εἰς Τίρυνθα πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῶν, τοῦτον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Ἡρακλῆς κατεκρήμνισεν ἐκ τοῦ πύργου, ὅπερ ἤγειρε τὴν ὀργὴν τοῦ Διὸς καὶ ἐγένετο αἰτία τῆς δουλώσεως. Ἐπειδὴ δ' ὁ Εὔρυτος καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐγένοντο ὑβρισταί, ἐφονεύθησαν καὶ ἡ πόλις ἐδουλώθη, ἧ ἀνήκουσι καὶ αἱ αἰχμάλωτοι γυναῖκες. Ἐν τέλει προοτίθησιν ὁ κήρυξ, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τὴν θυσίαν θέλει ἐπανέλθει οἴκαδε. Διὰ τὴν εἴδησιν ταύτην χαίρει μὲν ὁ χορός, χαίρει δ' ἡ Δηϊάνειρα, ἥτις καὶ οἰκτείρει τὰς αἰχμαλωτίδας. Ἐπιθυμεῖ δὲ νὰ μάθῃ περὶ τοῦ γένους τῆς Ἰόλης, ἀλλ' ὁ Λίχας ὑποκρίνεται, ὅτι ἀγνοεῖ τοῦτο. Ἡ ἡρωὶς ἐρωτᾷ καὶ αὐτὴν τὴν αἰχμαλωτίδα, ἥτις σιωπᾷ διὰ τὴν λύπην, ὡς ταύτην ἐξηγεῖ ὁ Λίχας. Ἀφ' οὗ δ' ἡ σύζυγος τοῦ Ἡρακλέους οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ, κελεύει, ἵνα πάντες εἰσέλθωσιν εἰς τοὺς οἴκους, ὅπως μὴ ἡ μὲν Ἰόλη διὰ τὰς ἐρωτήσεις λυπῆται, ὁ δὲ Λίχας σπεύσῃ πρὸς ἀναχώρησιν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ πάντες εἰσήρχοντο, ὁ ἄγγελος παρακαλεῖ τὴν Δηϊάνειραν, ἵνα μείνασα ἀκούσῃ σπουδαίους λόγους. Τούτου γενομένου λέγει τῇ ἡρωΐδι, ὅτι ὁ Λίχας δὲν εἶπε τὴν ἀλήθειαν· διότι αἰτία τῆς ἐκπορθήσεως τῆς Οἰχαλίας δὲν ἦτο ἡ δούλωσις τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ὁ ἔρως αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἰόλην, ἣν πέμπει εἰς τοὺς οἴκους οὐχὶ ὡς δούλην, ἀλλ' ὡς ἐρωμένην. Διὰ τὴν εἴδησιν ταύτην σφόδρα ἐταράχθη ἡ γυνὴ τοῦ Ἡρακλέους, ἥτις ἄγει εἰς ἀντιπαράστασιν τὸν Λίχαν πρὸς τὸν ἄγγελον. Ὁ κήρυξ εἶχεν εἰπεῖ, ὅτι ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα τῆς αἰχμαλωτίδος, ἀλλ' ὁ ἄγγελος ἐλέγχει αὐτὸν ψευδόμενον, διότι πρὸ πολλῶν ἀνθρώπων εἶπεν, ὅτι ὀνομάζεται Ἰόλη. Τοῦτο δὲν ἀρνεῖται μὲν ὁ Λίχας, ἀλλὰ πειρᾶται, ὅπως εἰκονίσῃ ὡς ἁπλῆν φήμην. Ἀλλ' ὁ ἄγγελος παρατηρεῖ, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ές, διότι μεθ' ὅρκου ἐβεβαίου, ὅτι ἄγει σύζυγον τῷ
λεῖ. Οὕτως ἐξελεγχθεὶς ὁ Λίχας παρακαλεῖ τὴν
ειραν, ὅπως ἀποστῇ ὁ ἄνθρωπος. Τούτου ἀποστάν-
ήρωὶς παρακελεύεται τὸν κήρυκα, ἵνα μὴ κρύψῃ
λήθειαν· διότι θέλει εἰπεῖ ταύτην γυναικί, ἥτις γι-
ι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἐπίσταται, ὅτι δὲν φρο-
θῶς ὁ ἀνθιστάμενος τῷ Ἔρωτι, ὅστις ἄρχει καὶ τῶν
Ὥστε ἤθελε μαίνεσθαι, εἰ ἐμέμφετο τῷ ἀνδρί, ὅτι
λήθη ὑπὸ τοιαύτης νόσου, ἢ τῇδε τῇ γυναικί, ἥτις
ναι αἰτία οὐδενὸς οὔτε αἰσχροῦ οὔτε κακοῦ. Διὰ
παρακαλεῖ τὸν Λίχαν, ἵνα εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφ'
εἶναι δυνατὸν νὰ λάθῃ ψευδόμενος. Ὑπὸ τοιούτων
πεισθεὶς οὗτος ὁμολογεῖ, ὅτι ὄντως ὁ Ἡρακλῆς
ήφθη ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὴν Ἰόλην καὶ παραινεῖ, ἵνα
τὴν γυναῖκα. Ἡ ἡρωὶς ὁμολογήσασα, ὅτι τοιαύ-
νώμην ἔχει, κελεύει τὸν κήρυκα, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς
οἴκους καὶ λάβῃ τὰ πεμπόμενα τῷ ἀνδρὶ δῶρα, ἀνθ'
εμψεν.

τω τῆς σκηνῆς κενωθείσης ὁ χορὸς ἐν τῷ δευτέ-
τασίμῳ (497—230) ᾄδει τὴν παντοδυναμίαν
Ἀφροδίτης, ἥτις ἀεὶ νικᾷ. Δὲν μνημονεύει τῆς ἀπά-
ῆς θεᾶς πρὸς τὸν Δία, τῆς πρὸς τὸν Πλούτωνα καὶ
ρὸς τὸν Ποσειδῶνα, ἀλλὰ περιγράφει μόνον τὸν ἀ-
τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τὸν Ἀχελῷον. Ἆθλον δὲ τοῦ
ς ἦτο ἡ ἁβρὰ Δηϊάνειρα, ἥτις μετὰ περιπαθείας
νε τὸν νικητήν.

δὲ τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (531—632) ἐξελθοῦ-
Δηϊάνειρα ἀποκαλύπτει τῷ χορῷ τὰς θλίψεις, ἃς
νεται διὰ τὴν νεαρὰν τοῦ ἀνδρὸς ἐρωμένην. Δὲν προ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίθεται ὅμως νὰ ὀργισθῇ κατὰ τούτου ὑπὸ ἔρωτος νοσοῦντος, ἀλλ' ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν δύναται νὰ κοινωνήσῃ τῶν γάμων μετὰ τῆς Ἰόλης. Διότι φοβεῖται, μὴ ὁ Ἡρακλῆς ὀνομάζηται μὲν σύζυγος αὐτῆς, ἀλλ' ἦναι ἀνὴρ τῆς νεωτέρας. Διὰ τὸν φόβον τοῦτον ἀπεφάσισε νὰ δέσῃ τὸν ἄνδρα διὰ φίλτρων, ὅπερ συνέστησεν αὐτῇ ὁ Κένταυρος Νέσσος, ὅτε οὗτος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Οὗτος θνήσκων εἶπε τῇ Δηϊανείρᾳ, ἵνα λάβῃ αἷμα ἐκεῖθεν, ἔνθα ἐτρώθη διὰ τῶν βελῶν τῶν βεβαμμένων διὰ τῆς χολῆς τῆς Λερναίας ὕδρας, διότι τοῦτο ἔσται κηλητήριον τῆς διανοίας τοῦ ἀνδρός, ὅπως μὴ οὗτος στέρξῃ ἄλλην γυναῖκα. Κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Κενταύρου ἡ ἡρωὶς ἀλείψασα χιτῶνα πέμπει τῷ ἀνδρὶ ὡς φίλτρον. Τοῦτο ἀκούσας ὁ χορὸς ὁμολογεῖ, ὅτι οὐχὶ κακῶς ἐβουλεύθη, ἂν ἔχῃ πίστιν εἰς τὸ φίλτρον, ὅπερ ὅμως ἡ Δηϊάνειρα ἐκ πείρας δὲν δύναται νὰ βεβαιώσῃ. Ἀλλὰ τούτων λεγομένων ἐξέρχεται ὁ Λίχας, ᾧ παραδίδει τὸν βεβαμμένον χιτῶνα μετὰ τῆς ἐντολῆς, ἵνα μηδεὶς πρότερον περιβάληται αὐτόν, πρὶν ὁ σύζυγος περιβαλόμενος τοῦτον δείξῃ τοῖς θεοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θυσίας. Ἐν τέλει ἡ ἡρωὶς παρακαλεῖ τὸν κήρυκα νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τῷ ἀνδρί, ὅτι φιλικῶς ἐδέξατο τὴν αἰχμαλωτίδα.

Τούτου ἀπερχομένου ὁ χορὸς ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ (633—662) πλήρης χαρᾶς καλεῖ πάντας τοὺς περὶ τὴν Οἴτην οἰκοῦντας, ὅπως πανηγυρίσωσιν ἐπὶ τῇ νικηφόρῳ τοῦ Ἡρακλέους ἐπανόδῳ, ὅπερ εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία· διότι οὗτος ἐπανέρχεται δεινῶς πάσχων καὶ ἄξιος οἴκτου. Ἡ δ' εἰρωνεία γίνεται ὀξυτέρα, διότι ὁ χο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρὸς εὔχεται, ἵνα ὁ σύζυγος τῆς Δηϊανείρας ἐπανέλθῃ κατα-
θελχθεὶς ἐκ τοῦ κεχρισμένου χιτῶνος.

Ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χαρὰν τῶν Τραχινίων ποιεῖ ἡ Δηϊ-
άνειρα, ἥτις ἐν τῷ τετάρτῳ ἐπεισοδίῳ (663—820)
φοβεῖται, μὴ ὑπ' ἀγαθῆς ἐλπίδος διεπράξατο κακόν τι·
διότι τὸ ἔριον, δι' οὗ ἔχρισε τὸν χιτῶνα τὸν πεμφθέντα
τῷ ἀνδρί, κατὰ τύχην ἔρριψεν εἰς τόπον προσβαλλόμενον
ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ὡς δὲ τοῦτο ἐθερμάνθη, συν-
ετρίβη εἰς μικρὰ τμήματα, οἷα εἶναι τὰ τοῦ πρίονος ἐκ-
βρώματα κατὰ τὴν τομὴν τοῦ ξύλου. Ἐκ τῆς γῆς δέ, ἐφ'
ἧς τὸ ἔριον ἔκειτο, ἀναζέουσι θρομβώδεις ἀφροὶ ὁμοιά-
ζοντες πρὸς τοὺς τοῦ γλεύκους. Τοῦτ' ἰδοῦσα ἡ ἡρωὶς
σφόδρα ἐταράχθη, διότι ἐπῆλθεν αὐτῇ καὶ ἡ σκέψις, ὅτι
ὁ Κένταυρος δὲν εἶχεν αἰτίαν, ἵνα εὐνοῇ τὴν σύζυγον τοῦ
Ἡρακλέους, ἀφ' οὗ διὰ ταύτην ἔθνησκεν. Ἠπάτα λοι-
πὸν αὐτὴν θέλων νὰ φονεύσῃ ἐκεῖνον, ὑφ' οὗ ἐβλήθη.
Ἂν δὲ τούτῳ συμβῇ, καὶ αὐτὴ θέλει συναποθάνῃ, ἵνα μὴ
κακολογῆται. Πρὸς ταῦτα ὁ χορὸς λέγει, ὅτι εἶναι ἀναγ-
καῖον νὰ φοβῆταί τις τὰ φοβερὰ ἔργα, ἀλλὰ δὲν πρέπει
νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἐλπίδος πρὸ τῆς ἐκβάσεως. Ἀλλ' ἡ
ἡρωὶς ἀποκρίνεται, ὅτι ἐν τοῖς κακοῖς βουλεύμασιν οὐδὲ
ἐλπὶς ὑπάρχει. Τούτων λεγομένων ἐπανέρχεται ὁ πρὸς
ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς πεμφθεὶς Ὕλλος, ὅστις ἐν προοι-
μίῳ λέγει, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ἠδύνατο νὰ προτιμήσῃ, ἢ
νὰ μὴ ἔζῃ ἡ μήτηρ, ἤ, ἂν ἔζῃ, νὰ ἐκαλεῖτο μήτηρ ἄλ-
λου ἢ νὰ εἶχε φρένας κρείττους τῶν παρουσῶν· διότι
ἔκτεινε τὸν ἄνδρα αὐτῆς, τὸν δὲ φόνον τούτου ἰδίοις ὄμ-
μασιν ἰδὼν περιγράφει διὰ ζωηρῶν χρωμάτων. Εἶδε δὲ
τὸν πατέρα ἐπὶ τοῦ Κηναίου ἄκρου μέλλοντα νὰ προσε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νέγκῃ θυσίας τῷ πατρῴῳ Διὶ διὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως τοῦ Εὐρύτου. Ἐνταῦθα ἔρχεται ὁ Λίχας κομίζων τὸν πέπλον τῆς Δηϊανείρας, ὃν περιβαλόμενος ὁ Ἡρακλῆς ἔχαιρεν ἐπὶ τῷ κόσμῳ καὶ ἐτέλει τὰς θυσίας. Ἀλλὰ διὰ τὴν φλόγα ἐξήρχετο ἰδρὼς ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θύοντος καὶ ὁ χιτὼν προσεκολλᾶτο εἰς αὐτό. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἰὸς τῆς ἐχίδνης κατέτρωγε τὰς σάρκας τοῦ ἥρωος, καλέσας τὸν Λίχαν, τοῦτον ἀνακρίνας καὶ ἐκ τοῦ ποδὸς λαβὼν ἔρριψεν εἰς τὸν πόντον. Σύμπας δ' ὁ παριστάμενος λαὸς ἀνώμοξε διὰ τὸν νοσοῦντα καὶ τὸν φονευθέντα. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἔλθῃ ἀντικρὺ τοῦ ἥρωος, διότι ὁτὲ μὲν μετὰ σπασμῶν ἔκειτο ἐπὶ τῆς γῆς, ὁτὲ δ' ἐπήδα πρὸς τὸν ἀέρα φωνάζων. Ἐκ δὲ τῶν φωνῶν ἀντήχουν τὰ ὄρη τῶν Λοκρῶν καὶ τὰ ἀκρωτήρια τῆς Εὐβοίας. Ἐν τέλει καταρώμενος τὸν ἐπὶ κακῷ γενόμενον γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Οἰνέως καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὑψώσας βλέπει τὸν υἱὸν δακρυρροοῦντα καὶ παρακαλεῖ αὐτόν, ἵνα ἀγάγῃ ἐκ τῆς Εὐβοίας. Κατὰ τὴν παράκλησιν αὐτοῦ ἐτέθη ἐν σκάφει καὶ ἄγεται εἰς Τραχῖνα βρυχώμενος. Διὰ ταῦτα ὁ Ὕλλος εὔχεται, ἵνα ἡ μήτηρ ἡ τοιαῦτα διαπραξαμένη τιμωρηθῇ. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ δυστυχὴς Δηϊάνειρα ἀπέρχεται σιωπηλή, ἀλλ' οὔτε ὁ χορὸς οὔτε ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι πορεύεται κακὰ καθ' ἑαυτῆς βουλευσαμένη.

Ταύτης ἀπελθούσης ὁ χορὸς ἐν τῷ τετάρτῳ στασίμῳ (821—862) ἐνορᾷ τὴν πλήρωσιν τοῦ χρησμοῦ, καθ' ὃν ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς μέλλει νὰ εὕρῃ ἀνάπαυσιν τῶν πόνων. Διότι δηλητηριασθεὶς δὲν δύναται νὰ ἴδῃ ἄλλην ἡμέραν ἢ τὴν σημερινήν. Εἰκάζει δ', ὅτι ἡ Δηϊάνειρα μὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δοῦσα τὴς ἐπικειμένην συμφορὰν στενάζει. Ἐν τέλει
ὁ χορὸς μετὰ δακρύων οἰκτείρει τὴν λόγχην τὴν αἰχ-
ωτίσασαν τὴν νύμφην τῆς Οἰχαλίας, ἥτις ἐγένετο
α συμφορᾶς.

Μετὰ τὸ στάσιμον ὁ χορὸς ἐν τῷ πέμπτῳ ἐπεισο-
(863—946) ἀκούει τῆς τροφοῦ θρηνούσης ἐπὶ
αὐτοκτονίᾳ τῆς Δηϊανείρας. Ἡ θρηνοῦσα κατὰ
άκλησιν τῶν Τραχινίων ἀφηγεῖται, ὅτι ἡ δέσποινα
λθοῦσα εἰς τοὺς οἴκους καὶ τὸν υἱὸν ἰδοῦσα παρα-
υάζοντα τὴν κλίνην τοῦ πατρὸς ἐβρυχᾶτο πίπτουσα
τοὺς βωμοὺς καὶ ἔκλαιε τοὺς οἰκέτας βλέπούσα.
᾽ οὗ δ᾽ ἔληξε τῶν θρήνων, αἴφνης ὁρμᾷ εἰς τὸν
αμον τοῦ Ἡρακλέους. Ἐνταῦθα τὴν κλίνην τοῦ
ρὸς στρώσασα, εἰς ταύτην εἰσπηδήσασα καὶ προσα-
εύσασα αὐτὴν λύει τὸν πέπλον ἐκεῖ, ἔνθα προὔ-
το τῶν μαστῶν ἡ περονίς, καὶ ἐκδύει ὁλόκληρον
ν πλευρὰν καὶ τὴν εὐώνυμον ὠλένην. Ταῦτα ἰδοῦσα
τροφὸς σπεύδει πρὸς τὸν υἱόν, ὅπως ἀναγγείλῃ τὰ
αττόμενα. Ἀλλ᾽ ἀμφότεροι ἐλθόντες εὗρον τὴν ἡρωΐδα
πληγμένην ὑπὸ τὸ ἦπαρ. Διὰ τὸν θάνατον τῆς μη-
ὸς ὁ Ὕλλος μένει ἀπαραμύθητος, διότι γίνεται ὀρφανὸς
πατρὸς καὶ μητρός.

Ὁ χορὸς ἐν τῷ πέμπτῳ στασίμῳ (947—970)
γνοεῖ, πότερον μᾶλλον νὰ στενάξῃ. Διότι τὴν μὲν θα-
οῦσαν Δηϊάνειραν δύναται νὰ βλέπῃ, τὸν δ᾽ ἐπιθάνατον
ρακλέα ἀναμένει νὰ ἴδῃ. Τὸ νὰ ἔχῃ δέ τις κακὰ καὶ νὰ
ναμένῃ δὲν διαφέρει. Εὔχεται δ᾽, ἵνα αὔρα πνεύσασα
παγάγῃ τούτων τῶν τόπων, ὅπως μὴ ἴδῃ τὸν κομιζόμε-
ον Ἡρακλέα. Διότι ὄμιλος ἀλλοδαπῶν ἀνδρῶν κομίζει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτὸν ἐν σιωπῇ. Ἀγνοεῖ δ' ὁ χορός, ἂν ὁ ἥρως ἄγηται νεκρὸς ἢ ζῶν.

Ἐν τῇ ἐξόδῳ (971 μέχρι τέλους) ὁ Ὕλλος νομίσας ὅτι ὁ πατὴρ ἔθανε, θρηνεῖ τοῦτον. Ἀλλὰ γέρων ἀκολουλουθῶν ἐξ Εὐβοίας τῷ νοσοῦντι παρακαλεῖ τὸν Ἡρακλείδην, ἵνα μὴ κινήσῃ τὸν πατέρα, διότι ζῇ. Ἀλλ' οὗτος ἐγερθεὶς δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, ποῦ κεῖται, καὶ οἰκτείρει ἑαυτόν, ὅτι κατατρώγεται ὑπὸ μιαρᾶς νόσου. Μέμφεται δὲ τῷ πατρί, ὅτι τοιαύτην βλάβην ἔθετο τῷ υἱῷ, ἣν οὐδεὶς οὔτε ἐπῳδὸς οὔτε ἰατρὸς πλὴν τοῦ Διὸς δύναται νὰ θεραπεύσῃ. Ἐλέγχει δὲ καὶ τοὺς παρισταμένους τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δὲν παρέχουσι πῦρ οὐδ' ἔγχος ὅπως θάνῃ. Ἀλλ' ὁ πρεσβύτης μὴ δυνάμενος νὰ ὑπηρετῇ τῷ πάσχοντι Ἡρακλεῖ παρακαλεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Ἀφ' οὗ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους λέγει, ὅτι καὶ ἡ Ἥρα κατεδίωξε τοῦτον καὶ ὁ Εὐρυσθεὺς προὔβαλε φοβερούς ἄθλους, ἀλλὰ τὸ φοβερώτερον διεπράξατο ἡ πανοῦργος τοῦ Οἰνέως κόρη προσάψας εἰς τοὺς ὤμους τοῦ ἀνδρὸς ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, ὅπερ κατέφαγε τὰς ἐσωτάτας σάρκας καὶ ἐρρόφησε τὰς φλέβας. Οὕτω τὸ ἀμφίβληστρον γυναικὸς ἐπιφέρει τὴν ἀπώλειαν τῷ ἡμιθέῳ, ὅπερ οὔτε στρατὸς Γιγάντων οὔτε ἄγρια θηρία διεπράξαντο. Παρακαλέσας δὲ τὸν υἱόν, ἵνα μηκέτι τιμήσῃ τὴν τεκοῦσαν, ἀποσύρει τὰ καλύμματα καὶ δεικνύει πᾶσι τὸ οἰκτρὸν αὐτοῦ σῶμα καὶ δὴ τοὺς βραχίονας ἐκείνους, οἵτινες ἔκτειναν τὸν λέοντα τῆς Νεμέας, τὴν Λερναίαν Ὕδραν, τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον καὶ ἄλλους πολλοὺς ἄθλους νικηφόρους ἐξετέλεσαν. Ἀλλὰ καίπερ ἔχων τὰς σάρκας κρεμαμένας ὡς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εη ὅμως θέλει τιμωρήσει τὴν ταῦτα δράσασαν. Ταῦτ'
ν ὁ χορὸς οἰκτείρει τὴν Ἑλλάδα, ἂν στερηθῇ τοῦ ἀν-
ς τούτου.

Πρὸς ταῦτα ὁ Ὕλλος παρατηρεῖ τῷ πατρί, ὅτι ἡ μή-
ὐ ἥμαρτε μέν, ἀλλ' ἀκουσίως καὶ ὅτι αὕτη ηὐτοκτόνη-
ἤδη. Ἐνόμιζε δ' ἡ ταλαίπωρος, ὅτι τὸ δηλητήριον,
οὗ ἔχρισε τὸν πεμφθέντα χιτῶνα, ἦτο φίλτρον, ὡς εἶ-
ν αὐτῇ ὁ θνήσκων Νέσσος. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Ἡρακλῆς
θυμεῖ, ἵνα ἴδῃ τὰ ἄλλα αὐτοῦ τέκνα καὶ τὴν μη-
ρα Ἀλκμήνην, διότι ἐπίκειται ὁ θάνατος, ὡς τεκμαί-
ται ἐκ τοῦ μαντεύματος τοῦ πατρός, καθ' ὃ μέλλει νὰ
νευθῇ οὐχὶ ὑπὸ ζῶντος, ἀλλ' ὑπὸ θνήσκοντος. Τοῦτο
μφωνεῖ καὶ πρὸς τὸ μάντευμα, ὅπερ ἔλαβεν εἰσελθὼν
τὸ ἄλσος τῶν Σελλῶν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπίκειται ὁ θά-
τος, παρακαλεῖ τὸν υἱόν, ἵνα ἦναι εὐπειθὴς πρὸς τὸν
τέρα, καὶ δι' ὅρκου ἐξαναγκάζει αὐτόν, ἵνα πράξῃ ὅ,τι
κελεύσῃ τοῦτον. Τοῦ ὅρκου δοθέντος ὁ ἡμίθεος κελεύει
ν Ὕλλον, ἵνα ἐπὶ τῆς Οἴτης καύσῃ τὸν νοσοῦντα. Ἀ-
ύσας δ' οὗτος τὸ φοβερὸν τοῦ πατρὸς κέλευσμα ἀρνεῖ-
αι νὰ πράξῃ τοῦτο, ὅπως μὴ καλῆται φονεὺς καὶ παλα-
ναῖος. Συγκατατίθεται μὲν νὰ κομίσῃ ξύλα, ἀλλὰ ἐπ'
ὐδενὶ στέργει νὰ θίξῃ τοῦ πατρός. Τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς
κανὸν θεωρήσας παρακαλεῖ τὸν υἱόν, ἵνα λάβῃ σύζυγον
ὴν Ἰόλην, ἀλλ' οὗτος κακίζων ταύτην ὡς αἰτίαν τοῦ θα-
άτου τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς ἀρνεῖται νὰ ἐκτελέσῃ
ὴν παράκλησιν, διότι προτιμᾷ νὰ ἀποθάνῃ ἢ νὰ συνοικῇ
ρόσωπῳ μισητοτάτῳ. Ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς ὑπομνήσας τὴν
αρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν, οὓς ἐπεκαλέσατο, ἐν τέλει πεί-
ει τὸν υἱόν. Τούτου γενομένου κελεύει τοὺς ὀπαδούς, ἵνα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Οἴτην, καὶ μέμφεται τοῖς θε
οῖς, ὅτι ἀνέχονται τοιαῦτα ἔργα πρασσόμενα. Ὁ χορὸ
ὁμολογεῖ μέν, ὅτι τὰ παρόντα εἶναι οἰκτρά, ἀλλὰ
ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν μέλλουσαν τοῦ ἥρωος ἀθα
νασίαν.

Ἐν τῇ γενομένῃ ἀναλύσει ὀξυδερκὴς παρατηρητὴς δύ
ναται νὰ κατίδῃ, ὅτι ὁ ποιητὴς τῶν Τραχινίων δὲν ἵσταται
ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ ὁρῶμεν τὸ δαιμό
νιον τοῦ τραγικοῦ πνεῦμα ἱστάμενον ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἐ
τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. Τοῦτο δὲν ἐλέγχε
διαφορὰν ποιητοῦ, ἀλλὰ μόνον ἡλικίας. Πρὸς ἐξήγησι
τῆς μεγάλης διαφορᾶς τῆσδε τῆς τραγῳδίας πρὸς τὰς ἄλ
λας τοῦ αὐτοῦ δραματικοῦ ἐγένοντο πολλαὶ ὑποθέσεις
πρὸς ἃς ἡμεῖς διαφωνοῦμεν. Ἀφ' οὗ δὲ καταδείξομεν τὰ
ἁμαρτήματα τοῦ προκειμένου δράματος, θέλομεν ἀνα
πτύξει τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅπως ἐξηγήσωμεν τὴν αἰ
τίαν τούτων.

Ἀρχόμεθα ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος, ἧς τὴν
ἐκλογὴν δὲν ὑπηγόρευσε μεγάλη πεῖρα. Ὁ μῦθος τοῦ
Ἡρακλέους δὲν εἶναι ὑπόθεσις δραματική, ἀλλ' ἐπική,
ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν καί, καθ' ὅσον γινώσκομεν,
οὐδ' αὐτὸς ὁ Αἰσχύλος ἐπειράθη, ὅπως ποιήσῃ τοιαύτην
τραγῳδίαν, εἰ καὶ ἡ δραματικὴ τούτου τέχνη ἦτο συγγε
νεστέρα πρὸς ἐπικὰς ὑποθέσεις, ὡς τοῦτο καταφαίνεται
ἐν τοῖς Πέρσαις καὶ ἐν τοῖς Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Ὡς
ἐκ παντὸς λίθου δέν δύναταί τις νὰ λαξεύσῃ Παρθενῶνα,
οὕτω καὶ ἐκ παντὸς μύθου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντάξῃ
τραγῳδίαν. Οἱ ἀρχαιότεροι δραματικοὶ ποιηταὶ κατὰ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ιστοτέλη[1] ἐλάμβανον τοὺς τυχόντας μύθους, εἶτα δ' λεγον αὐτοὺς ἐξ ὀλίγων οἴκων. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνα- ὁ ποιητὴς τῆς Ἀντιγόνης νὰ λάβῃ ὕλην δυσκατέρ- στον; εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο μόνον ἀρχαιότεροι ποιη- ἠδύναντο νὰ ὑποπέσωσιν. Οὐ μόνον δ' ἡ ἐκλογὴ ὑποθέσεως εἶναι κακή, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ δρά- τος ἄστοχος. Ἡ τραγῳδία ἐπιγράφεται ἐκ τοῦ χοροῦ αχίναι, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἐκπροσωπεῖ τὴν δημο- ων γνώμην, δὲν ἁρμόζει τὸ δρᾶμα ἐξ αὐτοῦ νὰ λαμ- ῃ τὸ ὄνομα. Πᾶσα πρᾶξις ὀνομάζεται ἐξ ἑαυτῆς καὶ χὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως, ἥτις παράγεται τοῖς θεωμένοις τήν. Πόσον ἄτοπον ἤθελεν εἶναι, ἂν τὸ δρᾶμα ἡ Ἀν- γόνη δὲν ὠνομάζετο ἐκ τῆς ἡρωΐδος, ἀλλ' ἐκ τῶν γε- όντων Θηβαίων, οἵτινες παρίσταντο κατὰ τὰς τραγικὰς κηνάς! Ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ὠνομάζοντο τραγῳδίαι τοῦ χοροῦ, ὡς τοῦ Φρυνίχου αἱ Φοίνισσαι καὶ τοῦ Αἰ- χύλου οἱ Πέρσαι, αἱ Ἱκετίδες καὶ αἱ Χοηφόροι. Καὶ μως παρὰ τῷ Μαραθωνομάχῳ τραγικῷ ὁ χορὸς εἶναί πως καὶ δρῶν πρόσωπον. Ἄλλως εἶναι ἀτέλεια τῆς τέ- χνης, ἣν ἠδύνατό τις νὰ ἐπιτρέψῃ κατὰ τὸ πρῶτον αὐ- τῆς στάδιον. Ἐπαναλαμβάνεται μὲν ἡ ἀτέλεια παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ, ἀλλὰ παρὰ τούτῳ δὲν ὑπάρχει πρόοδος, ἀλλὰ ατάπτωσις τῆς δραματικῆς τέχνης, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γραμματολογίᾳ ἐδείξαμεν.

---

[1] Περὶ ποιητ. XIII «Πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπη- ριθμοῦν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ Ἀλκμαίονα καὶ Οἰδίπουν καὶ Ὀρέστην καὶ Μελέαγρον καὶ Θυέστην καὶ Τήλεφον καὶ ὅσους ἄλλους συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆσαι». Παράβαλλ. εἰσαγωγ. εἰς Ἀντιγόν. ἐν σελίδι 25.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οὐχὶ μικρὰ ἔλλειψις τῆς τραγῳδίας εἶναι, ὅτι μένει δυσδιάκριτον, πότερος εἶναι ὁ ἥρως τοῦ δράματος, ἡ Δηϊάνειρα ἢ ὁ Ἡρακλῆς, Τῶν κριτικῶν ἄλλοι μὲν δέχονται ὡς πρωτεῦον πρόσωπον ἐκείνην, ἄλλοι δὲ τοῦτον, π. χ. ὁ K. O. Müller καὶ ὁ Jacob ὑποστηρίζουσι τὸ πρῶτον, ὁ δὲ A. W. Schlegel τὸ δεύτερον, διότι ἡ τραγῳδία λήγει εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ [1]. Ἡμεῖς πειθόμεθα, ὅτι ἡρωὶς τοῦ δράματος εἶναι ἡ Δηϊάνειρα. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ λήξῃ καὶ ἡ τραγῳδία ἐκεῖ, ἔνθα θνήσκει ἡ ἡρωίς [2]. Διότι ἡ τιμὴ εἶναι τὸ ἄφθαρτον μέρος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ κρίσις περὶ αὐτῆς εἶναι τὸ ἀληθὲς εἰμαρμένον καὶ ὁ θάνατος εἶναι μικρότερον καὶ τυχαιότερον [3]. Λοιπὸν ἔθανε μὲν ἡ Δηϊάνειρα, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ κριθῇ ἡ τιμὴ αὐτῆς, ἐγένετο μὲν αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου, δὲν ἔκτεινεν ὅμως τοῦτον, ὡς ἡ Εὐριπίδειος Μήδεια τὴν Γλαύκην· διότι ἥμαρτεν οὐχὶ ἑκουσία [4], χρηστὰ μωμένη [5] καὶ ἀπ' ἐλπίδος καλῆς [6]. Βεβαίως τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἡρακλέους ἦτο μεῖζον, διότι οὗτος προὔδωκε τὴν πρὸς τὴν σύζυγον πίστιν. Ἀλλ' ὁ εἰς μεῖζον ἁμάρτημα περιπεσὼν δὲν εἶναι καὶ ὁ ἥρως τοῦ δράματος. Τοὐναντίον κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη [7] ὁ τὸ ἔγκλημα ἐκτελῶν πρέπει νὰ διαπράττῃ τοῦτο δι' ἁμαρτίαν, ὅπερ ὄντως συμβαίνει ἐν τῇ Δηϊανείρᾳ

---

1) Ἐν νόμ. I, 531 λαὶ ἑξῆς.
2) Ὅρα Hartung ἐν σελ. 6 τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐκδόσεως.
3) Ἴδε τὴν ἐμὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν Αἴαντ. ἐν σελίδ. 39.
4) Ἐν στίχ. 1123.
5) Ἐν στίχ. 1136.
6) Ἐν στίχ 667.
7) Περὶ ποιητικ. XIII, 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ὁ Hartung ἀποφαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη ἁ ὑπάρχῃ ἐν κύριον πρόσωπον ἐν τῇ τραγῳδίᾳ. Διότι ὁ Ἀριστοτέλης περὶ κυρίου προσώπου, ἤτοι περὶ ἥρωος τοῦ ράματος, οὐδὲν λέγει καὶ καθ' ὅλου σύμπασα ἡ ἀρχαιό-ης οὐδὲ ὄνομα πρὸς δήλωσιν τοιαύτης ἐννοίας παρέχει, ιότι ἡ λέξις πρωταγωνιστὴς (qui primas agit partes) ηλοῖ ἄλλο. Κατὰ τοῦτον τὰ δύο τρίτα τῶν Ἑλληνικῶν ραγῳδιῶν στεροῦνται κυρίου προσώπου καὶ ὑπὸ τῆς υνέσεως ἥκιστα ἀπαιτεῖται. Ἡ σύνεσις ἀπαιτεῖ, ἵνα τὸ οίημα, ὡς ἕκαστον τεχνικὸν ἔργον, ἔχῃ ἑνότητα, ἀλλ' ὐχὶ καὶ ἓν πρόσωπον, ὡς λέγει[1]. Τὰ ὑπὸ τοῦ Hartung εγραμμένα εἶναι ὅλως ἡμαρτημένα. Δὲν μνημονεύει μὲν Ἀριστοτέλης κυρίου προσώπου, ἀλλὰ τὸ Περὶ ποιητι-ῆς ἔργον τοῦ μεγάλου ἐκείνου φιλοσόφου ὑπέστη πολ-λὰς περιπετείας. Εἰ δ' ὄντως ὁ Σταγειρίτης δὲν παρετή-ησε τοῦτο, ὅπερ ἀπίθανον, ἢ δὲν ἐποίησε μνείαν, τοῦτο ὐδεμίαν σπουδαιότητα δύναται νὰ ἔχῃ, ἀφ' οὗ τὸ πρᾶγμα ὑπάρχει. Ὁ Σταγειρίτης καὶ περὶ τριλογίας δὲν ποιεῖται λόγον, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ταύτην; Διι-στγυρίζεται ὁ εἰρημένος φιλόλογος, ὅτι τὰ δύο τρίτα τῶν Ἑλληνικῶν τραγῳδιῶν στεροῦνται κυρίου προσώπου, ἀλλὰ τοῦτο ἡμεῖς γε ἀγνοοῦμεν. Ἂν δέ που ὑπάρχῃ, τοῦτο εἶ-ναι ἀτέλεια τῆς τέχνης. Ἐνίοτε καὶ ἡ ἑνότης τοῦ δράμα-τος διασπᾶται, ὡς ἐν τῇ Ἑκάβῃ καὶ ἐν ταῖς Τρῳάσι τοῦ Εὐριπίδου, τοῦτο ὅμως δὲν δηλοῖ, ὅτι ἡ σύνεσις ἀπαιτεῖ νὰ μὴ ὑπάρχῃ τὸ σπουδαῖον τοῦτο γνώρισμα παντὸς τε-χνικῶς συνηρθρωμένου δραματικοῦ ἔργου.

---

[1]) Ἐν σελίδ. 6 τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰς Τραχινίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οὐ μόνον δ' ἐν τῷ δράματι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἔπει εἶ
ναι ἀναγκαῖον τὸ κύριον πρόσωπον, εἰς ὃ πᾶσα ἡ ὑπόθε
σις ὑποβάλλεται. Ἐν μὲν τῇ Ὀδυσσείᾳ κύριον πρόσωπο
εἶναι ὁ φερώνυμος ἥρως, ἡ δ' Ἰλιὰς καὶ διὰ τοῦτο θραύε
ται εἰς μικρὰ ἄσματα, διότι ὁ Ἀχιλλεύς, ὅστις εἶναι
ἥρως τοῦ ἔπους, δὲν ἐμφανίζεται πανταχοῦ[1]). Λοιπὸν κα
ἐν τῷ δράματι καὶ ἐν τῷ ἔπει καὶ ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἠθικῷ
κόσμῳ ὑπάρχει ἡ ἑνότης. Ὡς ἐν τῷ οὐρανῷ φαίνεται εἷς
μόνον ἥλιος, ὡς ἐν πάσῃ πολυπλόκῳ μηχανῇ ὑπάρχει μό
νον εἷς κύριος ἄξων, οὕτω καὶ ἐν πάσῃ ὑποθέσει τοῦ πραγ
ματικοῦ κόσμου ὑπάρχει τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόσωπον, περὶ
ὃ στρέφεται αὕτη. Ἂν δὲ δύο πρόσωπα ἐν τῷ αὐτῷ δρά
ματι ἐξαίρωνται, τοῦτο γίνεται πρὸς βλάβην τῆς ἑνό
τητος τῆς ἠθοποιίας, διότι δύο καλὰ ἀναιροῦσιν ἄλλη
λα[4]. Ὁ Hartung παρετήρησεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὸ
ὄνομα πρωταγωνιστής, ἀλλὰ δὲν ἀνεγνώριζον κύριον
τοῦ δράματος πρόσωπον. Τοῦτο ἤθελεν εἶναι τῇ ἀλη
θείᾳ παράδοξον, ἂν δηλ. οἱ ἀρχαῖοι ἀνεζήτουν μὲν ὑποκρι
τικὴν ἑνότητα (δηλ. ὁ δευτεραγωνιστής, καὶ ἂν ἦτο ὑπέρ
τερος τοῦ πρωταγωνιστοῦ, ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ ἐν τῇ
ἰδίᾳ τέχνῃ, ὅπως μὴ ἐπισκιάσῃ τοῦτον καὶ οὕτω φθαρεί
σης τῆς ὑποκριτικῆς ἑνότητος βλαβῇ ἡ ἑνότης τῶν χα
ρακτήρων)[5], δὲν ἀνεζήτουν δὲ δραματικήν, Ἐκ πάντων
τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι κύριον πρόσωπον ἢ ἥρως

---

[1]) Ἑλλην. γραμμ. I, 562.
[2]) Αὐτόθι I, 571.
[3]) Ἱστορία τῶν Ὁμηρ. ἐπῶν ἐν σελίδ. 260 καὶ 366.
[4]) Ἑλλην. γραμμ. I, 440.
[5]) Αὐτόθ. I, 364.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ δράματος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ. Ἐν τῇ προκειμένῃ ὅμως τραγῳδίᾳ οὕτως ἐξήρθησαν καὶ τὰ δύο πρόσωπα, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Nauck νομίζει, ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι δύο κύρια πρόσωπα[1]. Ἡ ἔξαρσις αὕτη δηλοῖ ἀτέλεαν τῆς τέχνης καὶ ἐπαινοῦμεν μόνον τὸν ποιητήν, ὅτι τὰ πρόσωπα δὲν ἐνεργοῦσι παρ' ἀλλήλοις, ὅπερ ἤθελον εἶναι μεῖζον κακόν[2].

Πλὴν τῶν εἰρημένων ἀτελειῶν ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ παρατηροῦνται καὶ ἄλλαι καὶ δὴ ὁ πρόλογος, ὅστις παραβέλλεται πρὸς τοὺς τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ Nauck[3] πειρᾶται, ὅπως δικαιολογήσῃ τοῦτον παρατηρῶν, ὅτι ἡ ἡρωὶς ἐν στιγμῇ, καθ' ἣν ἡ τύχη τοῦ συζύγου ἔμελλε νὰ κριθῇ, εἶχεν ἀφορμήν, ἵνα τὰ αἰσθήματα αὐτῆς ἀνακοινώσῃ. Βεβαίως ὁ πρόλογος τῶν Τραχινίων δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τοὺς ἀφηγηματικοὺς καὶ ψυχροὺς τοῦ Εὐριπίδου, οἷος ὁ τῆς Ἑκάβης, ὃν ἔσκωψεν ὁ Ἀριστοφάνης[4]. Καὶ ὁ Εὐριπίδης ὅμως ἔχει κρείσσονας προλόγους, οἷος ὁ τῆς Μηδείας[5]. Ἀλλὰ πάντοτε εἶναι πρόλογος, οἱ δὲ πρόλογοι ἀνήκουσι τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς δραματικῆς τέχνης, ὡς παραπλήσιον ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ κατὰ τὸν Αἰλιανόν[6]. Πρόλογον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὁ Θέσπις καὶ Αἰσχύλος καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ μιμηθῇ καὶ ὁ τὴν δρα-

---

1) Ἐν σελ. 24 τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰς Τραχινίας.
2) Ἑλλην. γραμμ. I, 499.
3) Ἐν σελ. 13 τῆς εἰσαγωγῆς.
4) Ἐν ἀποσπάσμ. 190.
5) Ὅρα σημείωσίν μου ἐν στίχ. 1.
6) Ἐν Ποικίλ. ἱστορ. I, 10. «Οὕτως ἀτέχνως εἴκαζον τὰ ζῷα, ὥστε ἐπιγράφειν αὐτοῖς τοὺς γραφέας, τοῦτο Βοῦς, ἐκεῖνο Ἵππος, τοῦτο Δένδρον».

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ματικὴν τέχνην καταρρίψας Εὐριπίδης, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ποιητὴς τῆς Ἀντιγόνης. Φαίνεται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς πρόλογον εἶχε καὶ ἐν τῷ Τηρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ τραγῳδία αὕτη ἀνήκει ταῖς ἀρχαιοτέραις τοῦ δραματικοῦ. Λοιπὸν καὶ ἐν τῷ προλόγῳ εὑρίσκομεν ἀτέλειαν τῆς τέχνης. Τοῦτ' αὐτὸ δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ τοῦ μύθου, διότι οὔτε περιπετείας καὶ ἀναγνωρίσεις εὑρίσκομεν, ὡς ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ, οὔτε τὴν τραγικὴν εἰρωνείαν, δι' ἧς ὁ ἀριστοτέχνης τραγικὸς ἐκόσμησε τὰ δράματα αὐτοῦ[1]. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ ἡ κάθαρσις δὲν εἶνε ὅλως τεχνική. Ἡ δυστυχὴς Δηϊάνειρα ἥμαρτε πεισθεῖσα τοῖς λόγοις τοῦ ἐχθρικῶς διακειμένου Κενταύρου, ἀλλὰ τὸ ἁμάρτημα δὲν ἦτο τηλικοῦτον, ἵνα ἔχῃ ὡς τιμωρίαν τὴν ἀπώλειαν τοῦ συζύγου καὶ τὴν ἑαυτῆς αὐτοκτονίαν. Μεῖζον ἁμάρτημα ἦτο τὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλὰ κατὰ τὸν Schreiner[2] ἡ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀπιστία ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπετρέπετο καὶ διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς τὴν μετὰ τῆς Ἰόλης σχέσιν τοῦ ἥρωος δὲν χαρακτηρίζει ὡς ἀπιστίαν, ἀλλ' ὡς νόσον. Τότε ὅμως διὰ τί ἔπαθεν οὗτος φοβερὰ ἐκ τοῦ πεμφθέντος χιτῶνος;

Κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ δράματος μέρος προσκρούσαντες οἱ κριτικοὶ κατέφυγον εἰς παντοίας ὑποθέσεις. Οἱ ἀρχαῖοι οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γνησιότητος τῆς τραγῳδίας ἐξέφρασαν. Πρῶτος ὁ Schlegel ἀπεφήνατο γνώμην, ὅτι αἱ Τραχίνιαι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰοφῶντος[3]. Τὴν γνώμην μόνον κατὰ

---

[1]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίποδα τύραννον.

[2]) Zur Würdigung der Trachiniae des Sophokles ἐν σελ. 14, σημ. 225.

[3]) Über dramatische Kunst und Literatur I, 136.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μικρὸν μετέβαλε βραδύτερον ὁ W. Jordan[1] εἰπών, ὅτι ὁ ἡμέτερος ποιητὴς τὴν τραγῳδίαν κατέλιπεν ἀτελῆ καὶ ὅτι συνεπλήρωσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν τῶν φιλολόγων ἤγειρεν ἡ ὑπόθεσις τοῦ G. Hermann[2], καθ' ἣν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον δύο ἐκδόσεις τῶν Τραχινίων καὶ ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ δράματι περιεσώθη ἡ δευτέρα τοῦ ποιητοῦ διασκευή, εἰς ἣν καί τινες στίχοι τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἀνεμίχθησαν. Τὴν εἰκασίαν ταύτην τοῦ μεγάλου τῆς Γερμανίας φιλολόγου ἐδέξαντο μὲν ὁ Schulz[3] καὶ ὁ Oxé,[4] ἀλλ' ἀπέκρουσεν ὁ Capellmann[5], ὁ Const. Matthiae[6], ὁ Jeh. Apitz[7], ὁ Ed. Wunder[8], ὁ Val. Rayman[9]. Πρό τινων δεκαετηρίδων τὴν εἰκασίαν τοῦ Hermann ἀνενέωσεν ὁ Bergk, ὅστις ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον δύο ἐκδόσεις τῶν Τραχινίων καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ στίχου 878 ἀνεμίχθησαν[10], διότι ἡ σύναψις τοῦ γάμου τῆς Ἰόλης μετὰ τοῦ Ὕλλου ἀντίκειται πρὸς τὸ λεπτὸν τοῦ ποιητοῦ αἴσθημα· διότι ἐν δυσὶ παραλλήλοις ποιηταῖς ὁ Ἡρακλῆς δι' ἀπειλῶν ἐξαναγκάζει τὸν υἱὸν πρῶτον, ἵνα καύσῃ ἐπὶ τῆς Οἴτης καὶ δεύτερον, ἵνα λάβῃ εἰς γάμον τὴν Ἰόλην. Πρὸς δὲ φέρει ὡς αἰτίαν, ὅτι οἱ ἀνάπαι-

---

1) Ἐν σελ. 286 τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μεταφράσεως.
2) Ἐν σελίδι XIII τῆς μεταφράσεως.
3) De vita Soph. ἐν σελίδ. 84.
4) Kreuzn. Programm. ἐν σελίδ. 19.
5) Allgem. Schulz 1831, Febr. 24 καὶ 25.
6) Quaestiones Sophokl. 1832 ἐν σελίδ. 80.
7) Advers. ad Trachin. 1823.
8) Emendat. in Sophokl. ἐν σελίδ. 172.
9) Herbstprogramm. Marienwerder 1841.
10) Hall. allgemein. Literaturzeitung 1849 ἐν σελίδ. 1089.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στοι, εἰς οὓς λήγει ἡ τραγῳδία, περιέχουσιν ἔννοιαν ἀντιφάσκουσαν εἰς τὸ θρησκευτικὸν τοῦ ποιητοῦ αἴσθημα[1]. Κυροῖ δ' ὁ Bergk τὴν ὑπόθεσιν ταύτην φέρων χωρία ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ[2], ἐκ τοῦ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου[3] καὶ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους[4], ἐν οἷς οἱ συγγραφεῖς οὗτοι κατ' εἰκασίαν εἶχον ὑπ' ὄψει ἄλλο τέλος τῆς τραγῳδίας. Καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῆς εἰρημένης ὑποθέσεως κατεπολέμησαν ἄλλοι λόγιοι, ὡς ὁ Schneidewin[5] καὶ ὁ Th. Schneider[6].

Καὶ ἡμῖν τὸ τελευταῖον μέρος τῆς τραγῳδίας φαίνεται ὕποπτον, ἀλλ' ἐν τούτῳ ὑπάρχουσιν ἠθικαὶ μᾶλλον ἐλλείψεις ἢ τεχνικαί. Διότι ὁ πατὴρ ἐξαναγκάζει τὸν υἱόν, ὅπως λάβῃ σύζυγον ἐκείνην, ἣ ἐπλησίασεν ὁ πατήρ. Ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς λέγει ὁ Hense[7], ὅτι ὁ γάμος τοῦ Ἴλλου μετὰ τῆς Ἰόλης εἶναι μηχανικὴ λύσις, εἰς ἣν οὐδὲν τῶν προηγουμένων ἄγει. Διότι εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ Wecklein[8], ὅτι περὶ λύσεως δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος, διότι ἡ τύχη τῆς Ἰόλης κεῖται ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως τοῦ

---

[1]) Neue Jahrbücher f. Phil. und Pädag. 1851. LXI, 3 ἐν σελ. 243.

[2]) Ἐν Περιγρίν. 36 «πρὸς δὲ τοὺς βλᾶκας καὶ πρὸς τὴν ἀκρόασιν κεχηνότας ἐτραγῴδουν τι παρ' ἐμαυτοῦ, ὡς ἐπειδὴ ἀνήφθη μὲν ἡ πυρά, ἐνέβαλε δὲ φέρων ἑαυτὸν ὁ Πρωτεύς, σεισμοῦ πρότερον μεγάλου γενομένου σὺν μυκηθμῷ τῆς γῆς, γὺψ ἀναπτάμενος ἐκ μέσης τῆς φλογὸς οἴχοιτο εἰς τὸν οὐρανόν, ἀνθρωπίνῃ μεγάλῃ τῇ φωνῇ λέγων. Ἔλιπον γᾶν, βαίνω δ' ἐς Ὄλυμπον».

[3]) Ἐν λόγ. LXXVIII.

[4]) Ἐν Ἠθικ. Νικομ. VIII, 10.

[5]) Abhand, der. K. Ges. der Wissensch. 1854, IV ἐν σελίδ. 234-262.

[6]) Ὅρα Jahresbericht des K. K. Staatsgymnasiums im IX Bezirke in Wien ἐν σελίδ. 30.

[7]) Sophokl. Stud. ἐν σελίδ. 264.

[8]) Blätt. f. d. Bayer. Gymn. XVI, ἐν σελίδ. 470.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δράματος. Εἶναι δὲ μόνον φυσικόν, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς πρὸ τοῦ θανάτου περὶ τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ φροντίζει. Ὅτι δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον φροντίζει, φαίνεται ἐκπληκτικὸν μόνον ὑπὸ ἠθικὴν καὶ οὐχὶ ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν. Ὡς δ' ἡ σύναψις τοιούτου γάμου προσβάλλει τὴν ἠθικήν, οὕτως οἱ ἐν τέλει τῆς τραγῳδίας ἀνάπαιστοι ἀντιφάσκουσι πρὸς τὸ θρησκευτικὸν τοῦ τραγικοῦ αἴσθημα. Δὲν ἠδύνατο ὁ εὐσεβέστατος Σοφοκλῆς νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ Ἡρακλεῖ, ὅπως βλασφημῇ πρὸς τὸν ὑπέρτατον τῆς καθεστώσης θρησκείας θεόν. Αἱ τοιαῦται ἐλλείψεις ἠδύναντο νὰ ἀγάγωσι τὸν Begk εἰς τὴν γνώμην, ὅτι τὸ τέλος τῆς τραγῳδίας ἐγένετο ἐκ τῆς ἀναμίξεως δύο ἐκδόσεων τοῦ δράματος, ὡς παραπλήσιον εἶχε συμβῇ ἐν τῷ Περὶ τοῦ στεφάνου λόγῳ τοῦ Δημοσθένους [1].

Ὁπωσδήποτε ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀμφίβολος, πιθανώτερον δὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι τὸ τελευταῖον τῆς τραγῳδίας μέρος δι' οἱονδήποτε λόγον ἐφθάρη. Πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν τέλει τῆς τραγῳδίας εἶχε τὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἥρωος [2], περὶ ἧς λέγει ὁ Ἀπολλόδωρος [3]. Ἂν ὄντως εἰς ταύτην ἔληγε τὸ δρᾶμα, ἤθελεν εἶναι μία ἔτι

---

[1] Ἀριστείδ. ἐν τόμ. I, σελ. 530 «Ἐδόκουν τὸν Ἄλκιμον τὸν διοικητήν, ὃν ἔπεμψα τούτων ἕνεκα ἐπανήκειν, κομίζοντά μοι λόγον Δημοσθένους τὸν ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, ἔχοντα οὐχ ὡς νῦν, ἀλλ' ἑτέρως γε καὶ καθ' ἑτέραν σύνθεσιν». Παραβαλλ. Ἑλλην. γραμμ. II, 996.

[2] Ὁ H. Schütz καὶ (Sophok. Stud. ἐν σελ. 448) ἐνόμισεν, ὅτι τὸ δρᾶμα ἠκρωτηρίασε περὶ τὸ τέλος Χριστιανός, διότι οὗτος προσέκρουσεν εἰς τοῦτο, ὅτι ἐθνικὸς ἥρως ἀνήρχετο εἰς τὸν οὐρανόν.

[3] Ἐν βιβλ. 2, 7, 7 «καιομένης δὲ τῆς πυρᾶς λέγεται νέφος ὑποστὰν μετὰ βροντῆς αὐτὸν εἰς οὐρανὸν ἀναπέμψαι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπόδειξις πρὸς κύρωσιν τῆς ἡμετέρας ὑποθέσεως, εἰς ἣν μεταβαίνομεν.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην αἱ Τραχίνιαι ἐποιήθησαν τῷ 430 π. Χ.[1] ἢ 428, ὅτε ἔθνησκεν ὁ Περικλῆς, ὃν καὶ ὑπαινίσσεται ὁ ποιητής.[2] Ἡμεῖς ἀποβλέποντες εἰς τὰς πολλὰς ἀτελείας τοῦ δράματος ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο ἐποιήθη τῷ 449, καθ' ὃ ἔθανε ὁ Κίμων. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῆς ὑποθέσεως δὲν εἶναι εὔστοχος, ὅτι ἡ τραγῳδία κακῶς ὠνομάσθη ἐκ τοῦ τοῦ χοροῦ καὶ ὅτι ὁ πρόλογος καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου δεικνύει ἀρχαιότερον στάδιον τῆς δραματικῆς τέχνης. Καὶ αὐτὴ ἡ ἠθοποιΐα δὲν περιέχει τὰς καλὰς ἐκείνας ἀντιθέσεις, ἃς θαυμάζομεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ. Ὁ Ἡρακλῆς τῶν Τραχινίων δὲν ὁμοιάζει πρὸς τοὺς ἥρωας τῶν εἰρημένων τραγῳδιῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Προμηθέα τοῦ Αἰσχύλου ἢ πρὸς τὸν Αἴαντα τοῦ ἡμετέρου τραγικοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἐλλείψεις τῶν Τραχινίων ὑποδεικνύουσιν ἀτελείας, ἃς εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ, τὴν ποίησιν τούτων ἀναβιβάζομεν εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Σεφοκλέους, ὡς τοῦτ' αὐτὸ ἐποιήσαμεν καὶ ἐν τῷ Αἴαντι[3]. Δὲν δυνάμεθα δὲ

---

[1]) Nauck ἐν σελ. 27 τῆς εἰσαγωγῆς.

[2]) Bœckh, Gr. tr. princ. ἐν σελίδι 181 καὶ Jacob, Soph Quaest ἐν σελίδ. 287 καὶ Bode, Geschichte der Hellenisch. Dichtkunst III. ἐν σελίδι 406.

[3]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Αἴαντ. ἐν σελίδι 47 ἔνθα παρατηροῦμεν· « Λοιπὸν ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ ἔχομεν κατά τι ἀτελῆ δραματικὴν τέχνην καὶ εὐανθῆ ποιητικὸν χρωματισμόν. Τί ἆρά γε δηλοῦσι ταῦτα; Τὴν μὲν φαντασίαν πλουσιωτάτην ἔχει ἡ νεανικὴ ἡλικία, τὴν δὲ τέχνην τελείαν ἡ καθεστῶσα. Διὰ τοῦτο ἡ τραγῳδία πρέπει νὰ τεθῇ ἐκεῖ, ἔνθα ὑπάρχει ἡ φαντασία καὶ λείπει ἡ τέχνη, ἤτοι ἐν τῇ νεανικῇ τοῦ ποιητοῦ ἡλικίᾳ ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰς ἐλλείψεις νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀτελείας τοῦ γήρατος, διότι κατὰ τοῦτο ὁ γέρων τραγικὸς ἐποίησε τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ, ὅστις εἶναι ἀπηλλαγμένος τοιούτων. Θεωροῦμεν δ' ἥκιστα πιθανόν, ὅτι αἱ Τραχίνιαι ἐποιήθησαν τῷ 430 ἢ 428, διότι τότε εἶχεν ἤδη διδαχθῆ ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἄλλα τοῦ τραγικοῦ ἀριστουργήματα. Ποιητὴς δὲ εἰς τηλικαύτην τέχνην ἐξικόμενος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πρῶτα τῆς δραματουργίας πειράματα.[1])

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν ἀντίκειται ἡ γνώμη πολλῶν φιλολόγων, καθ' ἣν ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεται τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἐν τοῖς δυσὶ τοῦ χοροῦ στίχοις·

Ὦ τλῆμον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ
ἔξουσαν ἀνδρὸς τοῦδε δ' εἰ σφαλήσεται.[2])

Καθ' ἡμᾶς οὐχὶ τὸν θνήσκοντα Περικλέα, ἀλλὰ τὸν θνήσκοντα Κίμωνα ὑπαινίσσεται ὁ τραγικός, ὡς διὰ πολλῶν δυνάμεθα νὰ κυρώσωμεν. Ὁ Σοφοκλῆς ἥρμοζε διὰ

---

[1]) Τὴν θεωρίαν μου ταύτην ἀνέπτυξα ἐν τῇ Σορβώννῃ, ἐν ᾗ κατὰ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1900 τὸ συνέδριον τῆς συγκριτικῆς γραμματολογίας ἐποίει τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ. Ἐνταῦθα προσκληθεὶς ἀνεκοίνωσα τὴν θεωρίαν ταύτην μετ' ἄλλων πέντε, αἵτινες δημοσιεύονται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ συνεδρίου. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἀπαγγελίας τῶν ἀνακοινώσεων ὁ Ρολάνδος Βυνοπάρτης ἔδωκε τοῖς λογίοις τῆς συγκριτικῆς ἱστορίας, ἧς κλάδος ἡ συγκριτικὴ γραμματολογία, ἱστορικὴν μουσικὴν συμφωνίαν, ἥτις ἤρχετο ἀπὸ τοῦ ὕμνου εἰς τὴν Μοῦσαν καὶ τοῦ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἔληγεν εἰς τὰ ἆσματα τοῦ λήξαντος αἰῶνος. Εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἑσπερίδα κληθεὶς μετὰ τὴν λῆξιν τῶν μουσικῶν συμφωνιῶν ἐξέφραζον μετὰ τοῦ ἐμοῦ Ν. Σαριπόλου τῷ φιλομούσῳ γόνῳ εὐκλεοῦς οἴκου τὰς εὐχαριστήσεις μου, ὅτε ὁ παριστάμενος πρόεδρος τῆς συγκριτικῆς γραμματολογίας ἀνεφώνησεν· « Εἶναι ἡ Ἑλλάς », ὁ δὲ Βοναπάρτης ὑπέλαβεν « εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου· ἔκτοτε ὁ κόσμος οὐδὲν παρήγαγεν ».

[2]) Ἐν στίχ. 1112.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους νὰ εἰκτείρῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ οὐχὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα. Διότι ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου δὲν ἠγωνίσατο κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ Κίμων.[1] Τουναντίον ἐγένετο σπουδαία αἰτία τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, ὅστις ὀνομάζεται Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ὡς ὁ Ἡρακλῆς σεμνυνόμενος λέγει, ὅτι ἐκάθηρε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ παντοίων θηρίων·

πόθεν ἔστ', ὦ
πάντων Ἑλλάνων ἀδικώτατοι ἀνέρες, οὓς δὴ
πολλὰ μάλ' ἐν πόντῳ κατά τε δρία πάντα καθαίρων
ὠλεκόμαν ὁ τάλας, καὶ νῦν ἐμοὶ ὧδε νοσοῦντι
οὐ πῦρ, οὐκ ἔγχος τις ὀνήσιμον οὐδὲν ὀρέξει;[2])

οὕτως ὁ Κίμων ἀπήλλαξε τὴν Ἑλληνικὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Παμφυλίας τῶν βαρβαρικῶν ὅπλων. Τὸ δ' ἄρτι ἀποσπασθὲν χωρίον τῶν Τραχινίων, ἐν ᾧ ὁ Ἡρακλῆς ὀνομάζει[3] τοὺς ἀκολούθους αὐτοῦ ἀδικωτάτους τῶν Ἑλλήνων, ἐννοεῖται μόνον, ἂν γίνηται ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν Κίμωνα, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξωστράκισαν ἐπὶ δέκα ἔτη.[4] Καὶ πάλιν ἐν

---

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. XIX· «Μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν πρὸς μὲν τοὺς βαρβάρους οὐδὲν ἔτι λαμπρὸν ὑπ' οὐδενὸς ἐπράχθη στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τραπέντες ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐπ' ἀλλήλους, οὐδενὸς τὰς χεῖρας ἐν μέσῳ διασχόντος, συνερράγησαν εἰς τὸν πόλεμον, ἀναπνοὴ μὲν τοῖς βασιλέως πράγμασι γενόμενοι, φθόρον δ' ἀμύθητον τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀπεργασάμενοι».

[2]) Ἐν στίχ· 1010.

[3]) Πλούτ. ἐν βίῳ Κίμων. XII «Οὐ γὰρ ἀνῆκεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπηλλαγμένον, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ ποδὸς διώκων, πρὶν διαπνεῦσαι καὶ στῆναι τοὺς βαρβάρους, τὰ μὲν ἐπόρθει καὶ κατεστρέφετο, τὰ δὲ ἀφίστη καὶ προσήγετο τοῖς Ἕλλησι, ὥστε τὴν ἀπ' Ἰωνίας Ἀσίαν ἄχρι Παμφυλίας παντάπασι Περσικῶν ὅπλων ἐρημῶσαι».

[4]) Αὐτόθι XVII.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡρακλεῖ εἶχε δοθῆ χρησμός, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ [1], τῳ καὶ ὁ Κίμων μέλλων νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Αἴγυπτον Κύπρον εἶδε κατ' ὄναρ κύνα, ἥτις ἀφεῖσα φωνὴν εἶπε·

Στεῖχε· φίλος γὰρ ἔσῃ καὶ ἐμοὶ καὶ ἐμοῖς σκυλάκισσιν.

δὲ μαντικὸς Ἀστύφιλος ὁ Ποσειδωνιάτης εἶπεν αὐτῷ, τὸ ἐνύπνιον προσημαίνει αὐτῷ θάνατον [2].

Ἂν δέ τις παραβάλῃ τὰς περιστάσεις τοῦ υἱοῦ τοῦ λτιάδου πρὸς τὰς τοῦ ἡμιθέου, θέλει εὑρεῖ καὶ ἄλλας οιότητας. Οὕτως ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας ἡ Δηϊάνειρα γωνιᾷ [3] διὰ τὴν μακρὰν τοῦ ἀνδρὸς ἀπουσίαν. Ἀλλὰ τὶς γνοεῖ τοὺς περὶ τοῦ Κίμωνος στίχους τοῦ Εὐπόλιδος, τινες ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦσαν διατεθρυλλημένοι;

Κακὸς μὲν οὐκ ἦν, φιλοπότης δὲ κἀμελής·
κἀνίοτ' ἂν ἀπεκοιμᾶτ' ἂν ἐν Λακεδαίμονι [4]
κἂν Ἐλπινίκην τήνδε καταλιπὼν μόνην.

Λέγεται, ὅτι ὁ Κίμων εἶχε λάβει τὴν Ἐλπινίκην σύζυον. [5] Ὡς ὁ Ἡρακλῆς ἠγάπα τὰς γυναῖκας κατὰ τὴν ὁμοργίαν τῆς Δηϊανείρας, οὕτω καὶ ὁ Κίμων καὶ δὴ Ἀστερίαν ἣν Σαλαμινίαν καὶ τὴν Μνήστραν καὶ Ἰσοδίκην τὴν Εὐρυπολέμου [6]. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Περικλῆς οὐδεμίαν ὁμοιό-

---

[1]) Ἐν στίχ. 1165.
[2]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. XVIII.
[3]) Ἐν στίχ. 45.
[4]) Πλούτ. ἐν βίῳ Κίμων. XV.
[5]) Αὐτόθι IV «Εἰσὶ δ' οἱ τὴν Ἐλπινίκην οὐ κρύφα τῷ Κίμωνι, φανερῶς γημαμένην συνοικῆσαι λέγουσιν, ἀξίου τῆς εὐγενείας νυμφίου διὰ τὴν πενίαν παροῦσαν».
[6]) Αὐτόθι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τητα ἔχει πρὸς τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ὁ Κίμων· διότι ἀμφότερα ἔχουσι Πελοποννησιακὸν ἦθος, ὡς ὁ Εὐριπίδης ἤδη παρετήρησε[1]. Πάντα τὰ εἰρημένα ἄγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρακλέους λανθάνει ὁ γενναῖος τοῦ Μιλτιάδου υἱός, ὅστις ἀπήλλαξε τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀσίας τῶν βαρβάρων. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ ἡμέτερος τραγικὸς διὰ τῆσδε τῆς τραγῳδίας ἠθέλησε νὰ ὑμνήσῃ τὸν Κίμωνα, ὅστις γενόμενος κριτὴς τοῦ πολυθρυλήτου δραματικοῦ ἀγῶνος, καθ' ὃν οὗτος νεανίας ὢν ἠγωνίζετο πρὸς τὸν πρεσβύτην Αἰσχύλον, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν νίκην[2]. Ἂν δ' ὄντως ἐν τῷ τέλει τῆς τραγῳδίας ὑπῆρχεν ἡ ἀποθέωσις τοῦ Κίμωνος, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ἡ ἡμετέρα ὑπόθεσις κτᾶται μείζονα ἐπίρρωσιν. Ὅτι δ' ὁ Ἡρακλῆς συνῆψεν ἐρωτικὰς μετὰ τῆς Ἰόλης σχέσεις, τοῦτο κατὰ τὰς ἰδέας τῶν ἀρχαίων δὲν προσάπτει ὄνειδος. Ἡ Δηϊάνειρα ὅμως εἰκονίζεται ὡς σύζυγος χρηστὴ καὶ εὐγενὴς καὶ εἰκάζομεν, ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα ταύτης λανθάνει ἡ Ἐλπινίκη. Δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον, ὅτι ὁ εὐεργετηθεὶς τραγικὸς διὰ τῆσδε τῆς τραγῳδίας σκοπεῖ, ὅπως ὑπερασπίσῃ τὸ ἦθος[3] τῆς ἀδελφῆς τοῦ εὐεργέτου.

---

[1]) Αὐτόθι « Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος περὶ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ τι χρόνον τῷ Κίμωνι γεγονὼς φησι αὐτὸν οὔτε μουσικὴν οὔτε ἄλλο τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι, δεινότητός τε καὶ στωμυλίας Ἀττικῆς ὅλως ἀπηλλάχθαι, καὶ τῷ τρόπῳ πολὺ τὸ γενναῖον καὶ ἁπλοῦν ἐνυπάρχειν, καὶ μᾶλλον εἶναι Πελοποννήσιον τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός,

φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν,

κατὰ τὸν Εὐριπίδειον Ἡρακλέα. »

[2]) Αὐτόθι VIII. Παράβαλλ. Ἕλλην. γραμματ. I, 429.

[3]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. IV « Καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως τὴν Ἐλπινίκην εὐτακτόν τινα γεγονέναι λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς Πολύγνωτον ἐξαμαρτεῖν τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐχομεν δὲ τὴν γνώμην, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὀξύτητα τῆς
νοίας κεκτημένοι ἠδυνήθησαν ἐν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ τῇ
ανείρᾳ νὰ ἐνίδωσι τὸν Κίμωνα καὶ τὴν Ἐλπινίκην,
οῦτοι ἀνεγνώρισαν, ὅτι ὁ ζωγράφος Πολύγνωτος ἐποί-
τὸ πρόσωπον τῆς Λαοδίκης ἐν εἰκόνι τῆς Ἐλπινίκης [1]
ὅτι ὁ Φειδίας ποιῶν τὰς Ἀμαζόνας ἀπεικόνισεν οὐ μό-
ἑαυτὸν ὡς πρεσβύτην φαλακρὸν πέτρον δι' ἀμφοτέρων
χειρῶν ἐπηρμένον, ἀλλὰ καὶ τὸν Περικλέα μαχόμε-
πρὸς Ἀμαζόνας [2].

Ἐποιήθη μὲν ἡ τραγῳδία ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τοῦ
ητοῦ, ἀλλ' ὁ ποιήσας ἦτο ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις κατὰ
ἀρχὰς τῆς σταδιοδρομίας αὐτοῦ ἐνίκησε τὸν Αἰσχύ-
Διὰ τοῦτο οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι τὸ δρᾶμα ἔχει καὶ
τάς. Ἐν τῇ ἠθοποιΐᾳ βεβαίως δὲν εὑρίσκομεν τὴν
τὴν τέχνην τῆς Ἀντιγόνης, τῆς Ἠλέκτρας καὶ τοῦ
οκτήτου, ἡ ἡρωὶς ὅμως τοῦ δράματος, ἡ Δηϊάνειρα,
πᾷ τὴν συμπάθειαν τοῦ θεατοῦ διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ
ους. Κριτικοὶ δέ τινες προέβησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε
τὴν παρέβαλον πρὸς τὰ ἄριστα τῆς ἠθοποιΐας πρό-

φρον' καὶ διὰ τοῦτό φασιν ἐν τῇ Πεισιανακτείῳ τότε καλουμένῃ, Ποικίλῃ
στοᾷ, γράφοντα τὰς Τρῳάδας τῆς Λαοδίκης ποιῆσαι πρόσωπον ἐν εἰκόνι
λπινίκης ».

1) Αὐτόθι.

2) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. XXXI « ἡ δὲ δόξα τῶν ἔργων ἐπίεζε φθόνῳ
ειδίαν, καὶ μάλισθ' ὅτι τὴν πρὸς Ἀμαζόνας μάχην ἐν τῇ ἀσπίδι ποιῶν αὐ-
να μορφὴν ἐνετύπωσε πρεσβύτου φαλακροῦ πέτρον ἐπηρμένου δι' ἀμφοτέ-
ῶν χειρῶν, καὶ τοῦ Περικλέους εἰκόνα παγκάλην ἐνέθηκε μαχομένου πρὸς
ννα. Τὸ δὲ σχῆμα τῆς χειρός, ἀνατεινούσης δόρυ πρὸ τῆς ὄψεως τοῦ Πε-
ους πεποιημένον εὐμηχάνως οἷον ἐπικρύπτειν βούλεται τὴν ὁμοιότητα
αινομένην ἑκατέρωθεν ». Παράβαλλ. εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίπουδ. τύραννν.
ιό. 47.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τυπα. Κατὰ τὸν Bode ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ ἐν τῇ Δηϊανείρᾳ ἀποκαλύπτει τὴν δ πραότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ποιήσεως αὐτοῦ. Ἡ Ἀντιγόνη τιμᾷ τὸν δεσμὸν τοῦ αἵματος καὶ τοὺς α νίους τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης θεσμούς· ἡ δ' Ἠλέκ σέβεται μὲν τὴν μητέρα, ᾗ ὀφείλει τὴν ὕπαρξιν, ἀλλ' δικεῖται μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὸν πατέρα. Καὶ ἡ Δηϊάνει ἡ ἐρασμία σύζυγος τοῦ μεγίστου τῶν Ἑλλήνων ἡρω θέλει νὰ θεραπεύσῃ τοῦτον ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἀλλ' τοκτονεῖ, ὅτε εἶδεν, ὅτι διὰ τῆς πιστῆς αὐτῆς ἀγ ἔκτεινεν ἐκεῖνον, ὃν ἤθελε νὰ διατηρήσῃ. Κατὰ δὲ Nauck[1] ἡ μὲν Ἠλέκτρα εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς παιδ στοργῆς, ἡ δ' Ἀντιγόνη τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης κ Δηϊάνειρα τῆς συζυγικῆς. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἡρωὶς τῆσδε τραγῳδίας δύναται μὲν νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς δύο λας, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἤθους, οὐχ καὶ κατὰ τὴν τεχνικὴν τελειότητα, ὅπερ ἀποδεικνύει, ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ σταδιοδρ εἶχε μὲν τὴν αὐτὴν φύσιν, δὲν ἠδυνήθη ὅμως ἔτ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην τῆς τέχνης βαθμίδα. Ὅτ τὸ ἦθος τῆς ἡρωίδος εἶναι εὐγενές, γίνεται κατάδη ἄν τις παραβάλῃ ταύτην πρὸς τὴν Μήδειαν τοῦ Εὐρ δου. Ἐκεῖ ὁ Ἰάσων ἐδείχθη ἄπιστος πρὸς τὴν Κολχ αὕτη ὅμως δὲν κατέφυγεν εἰς φίλτρα, ἀλλὰ διὰ ζηλο πίαν καταληφθεῖσα ὑπὸ μανίας ἔκτεινε τὴν Γλαύκην τὰ ἑαυτῆς τέκνα. Ἡ Δηϊάνειρα γνοῦσα, ὅτι παρὰ

---

[1]) Geschichte d. Hellenisch. Dichtkunst III, 405.

[2]) Ἐν σελίδ. 23 τῆς εἰσαγωγῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ησιν αὐτῆς ἐγένετο αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, κτόνησε. Δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστίαν ἀνδρός, ἀλλὰ μόνον νὰ θεραπεύσῃ αὐτόν. Οὐ μόνον ς τὸν ἄνδρα εἶναι πιστή, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν φιτοργος καὶ εὐμενὴς φίλη πρὸς τοὺς δυστυχήσαντας.

Ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἔχει τὰς ἀρετὰς ταύτας τῆς ἡρωί- τοῦ δράματος, διότι οὔτε πιστὸς πρὸς τὴν σύζυγον αι, οὔτε μειλίχιος πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς ἀκολούθους, λὰ σκληρῶς κτείνει τὸν δυστυχῆ Λίχαν, ὅστις δὲν ἦτο ιος τῆς νόσου τοῦ ἥρωος. Κατὰ τοῦτο ὁ ἥρως ποιεῖ ίθεσιν πρὸς τὴν Δηϊάνειραν, ἀλλ' αὕτη δὲν εἶναι κατα- νὴς τῷ θεατῇ, διότι δὲν παρατίθενται τὰ δύο πρόσωπα, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη, ἡ Ἠλέκτρα καὶ ἡ Χρυεμις, ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ χρηστὸς Νεοπτόμος. Διὰ τοῦτο ὅμως ἡμεῖς δὲν κακίζομεν τὸν τραγικόν, τι ἡ παρουσία τοῦ Ἡρακλέους ἐν ἐρωτικαῖς σκηναῖς λεν ὑπομνήσει τοὺς θεατὰς τὰς ἱλαροτραγῳδίας, ἐν διήγειρε τὸν γέλωτα ὁ δοῦλος τῆς Ὀμφάλης. Ἀλς αἱ συζυγικαὶ φιλονεικίαι, αἵτινες ἐκτυλίσσονται ἐν Μηδείᾳ τοῦ Εὐριπίδου, εἶναι ἀνάξιαι τῆς σεμνῆς τοῦ φοκλέους Μούσης. Ὁ Ἡρακλῆς δὲν διαπρέπει κατὰ ν χρηστότητα τῆς συζυγικῆς πίστεως, διότι τοιοῦτον ν παρέδωκε τῷ ποιητῇ ὁ μῦθος, ἀλλ' ἀκόλαστον, οἷος ο καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ ἐραστὴς τῆς Ἀλκμήνης. περέχει ὅμως πάντων τῶν Ἑλλήνων ἡρώων κατὰ τὴν περάνθρωπον ἀλκήν, ἣν θαυμάζομεν εὐθὺς ἐν τῷ Προγῳ τῆς τραγῳδίας. Οἰκτείρει δ' ὁ ἥρως ἑαυτόν, ὅτι ἡ ρη τοῦ Οἰνέως διὰ τοῦ ὑφαντοῦ ἀμφιβλήστρου ἐπέβαεν αὐτῷ τηλικαύτας συμφοράς, ἡλίκας οὔτε ὁ Εὐρυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σθεὺς οὔτε τὰ παντοδαπὰ θηρία, ἐξ ὧν ἐκάθηρε τὴν γῆ ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβάλωσιν[1].

Διὰ τὰς ἀλγηδόνας τῆς νόσου ὁ γενναῖος τοῦ Διὸς υἱ θρηνεῖ ἐν τῷ θεάτρῳ δίκην παιδός. Τοῦτο ἡμεῖς γε θε ροῦμεν ὡς δραματικὴν τοῦ ποιητοῦ ἀτέλειαν, ἥτις γίνετ μᾶλλον καταληπτή, ἂν παραβάλωμεν τοὺς ὀδυρμοὺς τα του τοῦ ἥρωος πρὸς τοὺς τοῦ Φιλοκτήτου. Ἐν τῇ τραγ δίᾳ ταύτῃ ὁ τραγικὸς ἐπέτρεψεν, ἵνα ὁ ἥρως αὐτοῦ ἐκδ λώσῃ τὰς ἑαυτοῦ ἀλγηδόνας, οὐχὶ ὅμως ὅπως διεγείρῃ τ ἔλεον τῶν θεατῶν, ἀλλ' ἵνα καταδείξῃ τὴν καρτερίαν τ πάσχοντος καὶ ἐξηγήσῃ τὴν μεταμέλειαν τοῦ Νεοπτολ μου[2]. Καὶ ὅμως ὁ Ἄγγλος Smith ἐκάκισε τὸν Φιλοκτ την τοῦ Σοφοκλέους εἰπών, ὅτι καταφρονοῦμεν ἐκείνου, διὰ σωματικὰς ἀλγηδόνας ἀκούομεν ἰσχυρῶς βοῶντος. ψόγος οὗτος ἠνάγκασε τὸν μέγαν τῆς Γερμανίας αἰσθ τικόν, τὸν Lessing[3], ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν α τοῦ εἰπὼν πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνε ἂν βλέπωμεν, ὅτι ὁ πάσχων πᾶν τὸ δυνατὸν μεταχειρίζ ται, ἵνα τὸν πόνον κρύψῃ, ἔτι δ' ὀλιγώτερον συμβαίνε ἐὰν βλέπωμεν τοῦτον ἐν τοῖς δεινοῖς παρέχοντα δείγματ τῆς καρτερίας αὐτοῦ καὶ ἐὰν βλέπωμεν, ὅτι ἡ ἀλγηδ ἐξαναγκάζει μὲν πρὸς βοήν, ὅμως εἰς οὐδὲν περισσότερο διότι αἱρετώτερον ἐν μακροτέρᾳ διαρκείᾳ ταύτης τῆς ἀλ γηδόνος ὑποβάλλεται, ἢ τὸ ἐλάχιστον ἐν τῇ ἑαυτοῦ δι νοίᾳ, ἐν ταῖς ἀποφάσεσιν αὐτοῦ μεταβάλλει, ἐὰν ἤδη δ

---

[1]) Ἐν στίχ. 1046.

[2]) Ὅρα εἰσαγωγὴν μου εἰς Φιλοκτήτ. ἐν σελ. 54.

[3]) Laokoon oder über die Gränzen der Malerei und Poesie. 1766.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταύτης τῆς μεταβολῆς τελείαν τελευτὴν τῆς ἀλγηδόνος αὐτοῦ προσδοκᾷ[1]. Τοὐναντίον ἐν ταῖς Τραχινίαις ἥρως πολὺ τοῦ Φιλοκτήτου ὑπέρτερος δὲν κρύπτει τὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀλγηδόνων, οὐδὲ δεικνύει καρτερίαν, ἀλλὰ γυμνόνει τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὅπως δείξῃ τοῖς θεαταῖς τὰ ἕλκη,

. . . δείξω γὰρ τάδ' ἐκ καλυμμάτων.
Ἰδού θεᾶσθε πάντες ἄθλιον δέμας,
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω[2].

αἰτεῖ δόρυ, ὅπως αὐτοκτονήσῃ, καὶ ἐν τέλει καίει ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς Οἴτης. Ὁ αὐτοκτονῶν ὅμως δὲν εἶναι γενναῖος, ἀλλ' ἥσσων τῆς ἑαυτοῦ μαλακίας, ὡς ἔλεγεν ὁ Κλεομένης τῷ Θηρυκίωνι θέλοντι νὰ αὐτοκτονήσῃ[3]. Ὁπωσδήποτε τὸν Ἡρακλέα πρὸς τὸν Φιλοκτήτην παραβάλλοντες εὑρίσκομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν εἶχεν ἔτι τὴν πεῖραν, ἣν δεικνύει ἐν τῷ δράματι τῷ ποιηθέντι κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Ὕλλος ἔχει υἱικὴν ἀγάπην πρός τε τὴν Δηϊάνειραν καὶ τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ἀποκηρύσσει ἐκείνην[4], ὅτε ἐνόμισεν, ὅτι ἑκουσίως ἔκτεινε τὸν ἄνδρα· μαθὼν ὅμως[5], ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ Νέσσου θρηνεῖ τὴν αὐτοκτονήσασαν. Τὴν αὐτὴν στοργὴν δείκνυσι πρὸς τὸν νοσοῦντα πατέρα

---

[1]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Φιλοκτήτ. ἐν σελ. 54.
[2]) Ἐν στίχ. 1078.
[3]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κλεομέν. 31 «Τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ῥᾷστον, ὦ πονηρέ, καὶ πᾶσιν ἐν ἑτοίμῳ διώκων, ἀποθανεῖν, ἀνδρεῖος εἶναι δοκεῖς φεύγων αἰσχίονα φυγὴν τῆς πρότερον; πολεμίοις μὲν γὰρ ἐνέδωκαν ἤδη καὶ κρείττονες ἡμῶν ἢ φυγῇ σφαλέντες ἢ βιασθέντες ὑπὸ πλήθους· *ὁ δὲ πρὸς πόνους καὶ ταλαιπωρίας ἢ φόβους καὶ δόξας ἀνθρώπων ἀπαγορεύων ἡττᾶται τῆς αὐτοῦ μαλακίας*».
[4]) Ἐν στίχ. 734.
[5]) Ἐν στίχ. 935.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἀρνεῖται νὰ καύσῃ[1] αὐτὸν ἐπὶ τῆς Οἴτης. Τοῦτο συμφωνεῖ οὐ μόνον πρὸς τὸ ἦθος τοῦ Ἡρακλείδου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Φιλοκτήτης τὰ τῆς καύσεως ἐξετέλεσεν. Ὡσαύτως οὗτος δὲν θέλει νὰ λάβῃ σύζυγον ἐκείνην, ἥτις ἐγένετο αἰτία τοῦ θανάτου τῶν γονέων αὐτοῦ[2]. Συγκατατίθεται μὲν οὗτος, ὅπως λάβῃ εἰς γάμον τὴν Ἰόλην, εἰς ὃ προσκρούουσιν, ὡς εἴρηται, οἱ κριτικοί, ἀλλὰ κατὰ τὸν Nauck[3] ὁ ποιητὴς ἐδίστασε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν δημοτικὴν πίστιν, καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς τῶν Δωριέων ἐκ τοῦ γάμου τούτου κατήγοντο[4]. Ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Εὐρύτου, ἧς τὸ κάλλος ἐγένετο αἰτία τῆς ἁλώσεως τῆς πατρίδος, τοῦ φόνου τῶν συγγενῶν καὶ τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῆς, διεγείρει τὰς συμπαθείας τοῦ θεατοῦ, ὅταν ἐρωτωμένη ὑπὸ τῆς Δηϊανείρας, τίς εἶναι, σιωπᾷ καὶ δακρυρροεῖ[5]. Ὁ,τιδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἔλεγεν, δὲν ἤθελε λεχθῇ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἠθοποιΐας, ἀλλ' ἤθελε μειώσει τὰς συμπαθείας τοῦ θεατοῦ δυναμένου νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς οἰκτρὰς αὐτῆς περιστάσεις. Ἤθελε δ' εἶναι ἀνάξιον τῆς Μούσης τοῦ Σοφοκλέους, ἂν αἱ δύο ἀντίζηλοι συνεκρούοντο. Ὁ δὲ Λίχας πειρώμενος, ὅπως κρύψῃ τὰς σχέσεις τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τῆς Ἰόλης[6], δεικνύει σύνεσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἥρωος καὶ ἡ αὐτοκτονία τῆς Δηϊανείρας ἐγένοντο ἐκ τῆς μωρίας τούτου, διότι εἶπε

---

1) Ἐν στίχ. 1203.
2) Ἐν στίχ. 1232.
3) Ἐν σελ. 26 τῆς εἰσαγωγῆς.
4) Παυσαν. IV, 2, 1 καὶ Ἡρόδοτ. VI, 52.
5) Ἐν στίχ. 326.
6) Ἐν στίχ. 317.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ ἀπόρρητον τοῖς ἀγρόταις, ἐξ ὧν ὁ ἄγγελος ἤλεγξε τὸν κήρυκα[1]. Διά τοῦτο σκληρῶς μέν, ἀλλὰ δικαίως ἐτιμωρήθη. Ἡ δὲ τροφὸς καὶ ὁ πρέσβυς δὲν ἔχουσιν ἴδιον ἦθος. Ὁ δὲ χορὸς συνίσταται ἐκ Τραχινίων νεανίδων, αἵτινες συμπάσχουσι τῇ ἡρωΐδι τοῦ δράματος. Δὲν κωλύουσιν ὅμως τὴν αὐτοκτονίαν ταύτης, διότι ὁ χορὸς κατὰ τὸν Σταγειρίτην εἶναι κηδευτὴς ἄπρακτος.

Ὁ μὲν πρωταγωνιστὴς ὑπεδύσατο τὸ πρόσωπον τῆς Δηϊανείρας καὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὁ δὲ δευτεραγωνιστὴς τὸ τοῦ Ὕλλου καὶ τοῦ Λίχα καὶ ὁ τριταγωνιστὴς τὸ τῆς τροφοῦ, τοῦ ἀγγέλου καὶ τοῦ πρεσβύτου.

---

1) Ἐν στίχ. 431.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

J. J. Oeri, Beiträge zum Verständniss der Trachinierinnen des Sophokles, Berlin 1882.

Henr. Billerbeck, Sophoclis Trachiniae ex recensione Brunckii, Hildesiae 1801.

Godofredus Hermannus, Sophoklis Trachiniae, editio tertia, Lipsiae 1851.

I. A. Hartung, Sophokles Trachinerinnen. Criechisch mit metrischen Uebersetsung und prüfenden und erklärenden Anmerkungen, Leipzig 1851.

Hamacher, Studien zu Sophokles, dritter Band, Trachinerinnen, Regensburg 1856.

Theodor Schneider, Über den Text der Trachinierinnen des Sophobles mit besonderer Berücksichtigung Retractationstheorie Bergks und seinen Nachfolger (Ἡ διατριβὴ εὑρίσκεται ἐν τῷ Jahres-Bericht der K. K. Staatsgymnasiums im IX Bezirke in Wien für das Schulzahr 1886/87 καὶ 1887/88).

C. Schmelzer, Sophokles Tragoedien, Siebenter Band, Berlin 1888.

Eduardus Wunderus, Sophokles Tragoediae, vol. II, sect III, editio tertia, Lipsiae 1890.

T. W. Schneidewin, Sophokles sechstes Bändchen, Trachinierinnen, sechste Auflage besorgt von August Nauck, Berlin 1891.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

nmidt, Kritische Studien zu den Griechischen
atikern, Berlin 1886.
rlein, Zwei schwierige Stellen aus den Tra-
rinnen des Sophocles, Philologus 1855 ἐν σε-
3.
. Blaydes, Adversaria critica in Sophoclem,
Saxonum 1899.
e, Bemerkungen zu Sophocles Trachinierin-
τῷ περιοδικῷ Philologus. τόμ. 22, 1865, ἐν σε-
).
nderi, Emendationes in Sophoclis Trachinias
ae 1841.

ραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1900.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΡΑΧΙΝΙΑΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.
ΔΟΥΛΗ ΤΡΟΦΟΣ.
ΥΛΛΟΣ.
ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΡΑΧΙΝΙΩΝ.
ΑΓΓΕΛΟΣ.
ΛΙΧΑΣ.
ΠΡΕΣΒΥΣ.
ΗΡΑΚΛΗΣ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ

Λόγος[1] *μὲν ἔστ᾽ ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς,*
ὡς[2] *οὐκ ἂν αἰῶν᾽ ἐκμάθοις*[3] *βροτῶν, πρὶν ἂν*

1) *Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Τραχῖνι πρὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ βασιλέως Κήϋκος, ὅστις ἦτο φίλος τοῦ Ἡρακλέους. Προλογίζει δ᾽ ἡ Δηϊάνειρα, ἀλλ᾽ ὁ πρόλογος ὅμως αὐτῆς δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὴν τροφόν, ἀλλ᾽ εἶναι λόγος μονολόγου. Ἀλλ᾽ ἀκούει τοῦτον ἡ δούλη καὶ ἀκούουσα συμβουλεύει. Ὁ πρόλογος ὅδε δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τοὺς ζωηροὺς καὶ τεχνικοὺς τῶν ἄλλων τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλ᾽ ἔχει Εὐριπιδείους κακίας. Ὥρα εἰσαγωγ. ἐν σελ. 25 καὶ τὴν Ἑλλην. γραμμ. I, 6). Διότι ἔχει ἦθος ἀφηγηματικόν, συνδέεται ὅμως τῇ ὑποθέσει τοῦ δράματος καὶ δὲν εἶναι προσκεκολλημένος δίκην παραρτήματος, ὡς παρ᾽ Εὐριπίδῃ. Κατὰ τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις χαρακτηρεῖ ὅδε ὁ πρόλογος τῶν τοῦ ἑτέρου τραγικοῦ, Ἑλλην γραμμ. 336. Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσίν· λόγος ἀνθρώπων φανείς ἀρχαῖος. Ὁ λόγος ἔλαβε τὴν γενικὴν ἀνθρώπων, ὡς παρὰ Πινδάρ. Νεμ. 9. 6 "Ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων, τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ σιγᾷ καλύψαι„. Ὁ μὲν ἔχει ἀποδοσιν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐγὼ δὲ τὸν ἐμόν. Τὸ ἀρχαῖος ἀνήκει ὡς καταγορούμενον εἰς τὸ φανείς ἀντὶ τοῦ πάλαι = πρὸ πολλοῦ φανερωθείς. Παραπλήσιον λέγεται παρ᾽ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 750 "Παλαίφατος δ᾽ ἐν βροτοῖς γέρων λόγος τέτυκται, μέγαν τελεσθέντα φωτὸς ὄλβον τεκνοῦσθαι μηδ᾽ ἄπαιδα θνήσκειν„. Ἀντὶ τοῦ φανεὶς ὁ Fröhlich εἶκασε σοφῶν, ἀλλ᾽ ἡ εἰκασία δὲν πείθει· διότι τὸ φαίνεσθαι καὶ ἀλλαχοῦ ἁπαντᾷ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 621 "σοφίᾳ γὰρ ἔκ του κλεινὸν ἔπος πέφανται„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 474 "ἔλαμψε γὰρ . . . ἀρτίως φανεῖσα φάμα„. Ἡ ὅλη φράσις εἶναι ῥῆσις, παροιμία. Ἐπειδὴ δὲ ταύτην, ὡς γνωστὸν εἶπεν ὁ Σόλων, οἱ γραμματικοὶ ἐνόμισαν, ὅτι εἶναι ἀναχρονισμός (*Εὐστάθ. ἐν οδυσσ.* 361, 29). *Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ νομοθέτης μετεχειρίσθη ἀρχαιοτέραν ῥῆσιν.*

2) *Πρόδηλον, ὅτι ὁ εἰδικὸς λόγος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λόγος. Αἰὼν ἐνταῦθα εἶναι ἡ ζωή.*

3) *Ἡ πρόθεσις δηλοῖ τὸ ἀκριβῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ ἔξοιδα. Ἔν τισι χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐκμάθοι, ὅπερ δέχονται ὁ* Matthiae *καὶ ὁ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θάνῃ[1] *τις, οὔτ' εἰ χρηστός*[2]*, οὔτ' εἴ τῳ*[3] *κακός·*
ἐγὼ δὲ τὸν ἐμόν[4]*, καὶ πρὶν εἰς Ἅιδου μολεῖν,*
ἔξοιδ' ἔχουσα δυστυχῆ τε καὶ βαρύν·
ἥτις[5] *πατρὸς μὲν ἐν δόμοισιν Οἰνέως*
ναίουσ' ἔτ' ἐν[6] *Πλευρῶνι νυμφείων*[7] *ὄκνον*

Seidler. *Τοῦτο λέγει κατὰ τὴν γνωστὴν ῥῆσιν τοῦ Σόλωνος· Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε. Κατὰ ταύτην ἡμεῖς γε ἐξηγοῦμεν· δὲν δύνασαι νὰ μάθῃς τὸν βίον τῶν διαφόρων ἀνθρώπων, πρὶν οὗτοι ἀποθάνωσιν ἢ ἕκαστος τούτων ἀποθάνῃ. Ἡ ἔννοια αὕτη συμφωνεῖ τοῖς ἑπομένοις οὕτωσίν· Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων γινώσκεται μετὰ θάνατον, ἐγὼ ὅμως ἀπὸ τοῦδε γινώσκω αὐτήν, ὅτι εἶναι δυστυχής.*

[1]) *Ἀναγινώσκεται τὸ ῥῆμα καὶ κατ' εὐκτικήν, ὅπερ δέχεται ὁ* Matthiae *παραπέμπων εἰς παραπλήσια παραδείγματα, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. παιδ.* VII, 7. 57 "*ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα*„ *καὶ ἐν Ἑλλην. Π*, 3, 48. *Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν κριτικῶν ὑποστηρίζουσι τὴν ὑποτακτικήν, διότι ὑπάρχουσι παράλληλα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ.* 180 "*τίς ἂν δίκην κρίνοιεν ἢ γνοίη λόγον, πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῶς;*„

[2]) *Χρηστὸς μὲν εἶναι ὁ εὐτυχής, κακὸς δ' ὁ δυστυχής, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων.*

[3]) *Ἡ προσωπικὴ δοτικὴ ἐξυπακούεται καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ προτάσει, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 257 "*οὔτε θηρὸς οὔτε του κυνῶν*„ *καὶ Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 24 "*οὔτε φωνὴν του μορφὴν βροτῶν*„.

[4]) *Τὸ οὐσιαστικὸν* (*αἰῶνα*) *παρακούεται.*

[5]) *Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία αἰτιολογικὴν σημασίαν. Τοῦ μ ἀπόδοσις ὑπάρχει ἐν στίχ.* 27 "*λος δ' ἔθηκε*„.

[6]) *Κοινῶς ἀνεγινώσκετο ναί ἐνὶ Πλευρῶνι, ἀνθ' οὗ ὁ* furdt *ἔγραψεν ἔτ' ἐν, ὅπερ ὑ τησε παρ' ἐπιφανέσι ἐκδόταις,* οἵ G. Hermannn *καὶ ὁ* Nauck. "*Α ἄλλας διορθώσεις ἐποίησαν, ὡς* Jernstedt *ἔτειψεν εἰς ναίοντο Πλευρῶνι, δηλ. τοῦ Οἰνέως. Πλευρὼν ἦτο ἀρχαία τῆς Αἰτω πόλις παρὰ τῷ Εὐήνῳ. Συνή ὅμως ἡ Καλυδὼν λέγεται ἕδρα Οἰνέως. Παρ' Ὁμήρῳ καὶ αἱ πόλεις μνημονεύονται ὁμοῦ ἐν* N. 217 "*ὃς πάσῃ Πλευρῶνι καὶ πεινῇ Καλυδῶνι Αἰτωλοῖσι ἄνασσ*

[7]) *Νυμφεῖα* (*ἱερὰ*) *κυρίως εἶν ἑορτὴ τοῦ γάμου καὶ εἶτα αὐτὸ γάμος. Ἀντὶ τοῦ ὄκνον ὁ Σχο στὴς μνημονεύει καὶ τῆς γραφ ὄτλον* (*πόνον, ταλαιπωρίαν.* τοῦ τλᾶν), *ὅπερ ἐδέξαντο ὁ Η* mann *καὶ ὁ* Hartung. *Διότι παρ τηροῦσιν, ὅτι τὸ ἐπίθετον ἄλγιστ δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν ὄκνον.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄλγιστον[1] ἔσχον, εἴ τις Αἰτωλὶς γυνή.
Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμός, Ἀχελῷον λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶν μορφαῖσιν[2] ἐξῄτει πατρός,
φοιτῶν ἐναργὴς[3] ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος[4]

1) Ἡ ἑπομένη φράσις τίθεται συνηθῶς μετὰ θετικά, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Κολων. 1664 "εἴ τις βροτῶν ἀστός". Τούτου ἕνεκεν ὁ Blaydes ἔτρεψεν εἰς ἀλγεινόν, ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι ἡ φράσις ἀπαντᾷ μετὰ ὑπερθετικῶν παρ' Εὐριπίδ. Ἀνδρομάχ. 6 "νῦν δ' εἴ τις ἄλλη, πασχεστάτη γυνή".

Τὸν Πρόλογον τῶν Τραχινίων Axt ἐθεώρησεν ὡς ὑποβολιμαῖον, «γυνὴ φιλοσοφεῖ· διότι λέγει γνωμικὰ διότι ὁ μνηστὴρ ἐν οὐχὶ θελκτικῇ μορφῇ παρουσιάζεται πρὸ τῆς γυναικός» (Comment. critic. qua Trachiarum Sophocleae prologum spurium esse demonstratur, Cliviae 1830). Ὅτι ὁ πρόλογος ἔχει ἐλλείψεις, εἴπομεν ἤδη. Ἡ Δηϊάνειρα «φιλοσοφεῖ κατ' Εὐριπίδειον τρόπον, ἀλλ' ὡς πράττουσιν οἱ ἀφιλοσόφως ἄνθρωποι. Ὁ Axt ἔχει τὴν γνώμην ἵνα ὁ Ἀχελῷος παρουσιάζηται πρὸ τῆς μνηστῆς κατὰ θελκτικώτερον τρόπον, ἀλλ' ἆρά γε ἡδύνατο; Κατὰ τὸν O. Müller (Arch. der Kunst § 403) οἱ ποτάμιοι θεοὶ ἐμφανίζονται ἢ ὅλως ὡς ταῦροι, ἢ ἐν ἀνθρωπίνῃ μὲν μορφῇ, ἀλλὰ μετὰ κεράτων, ἢ ἐν σώματι ταύρου καὶ κεφαλῇς ἀνθρώπου. Ἄλλως ὁ ποταμὸς δὲν εἶχε συμφέρον, ὅπως τὸν Ἀχελῷον εἰκονίσῃ θελκτικώτερον. Διότι ἐνόμισεν, ὅπως διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοιούτου τέρατος δείξῃ τὴν πρὸς τὸν Ἡρακλέα εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην τῆς Δηϊανείρας μείζω.

3) Ἐναργὴς ἐνταῦθα δηλοῖ τὸν ἐνσώματον, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Υ, 131 "χαλεποὶ δὲ θεοὶ φαίνεσθαι ἐναργεῖς". Τὸ ἄλλοτε ἐξυπακούεται καὶ ἐνταῦθα ἐκ τῆς ἑπομένης προτάσεως, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ω, 511 "αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς κλαῖεν ἑὸν πατέρ', ἄλλοτε δ' αὖτε Πάτροκλον". Ὁ Στράβων τὴν μορφὴν τοῦ ταύρου παράγει ἐντεῦθεν ἐν βιβλ. Χ, 458 "ἀπό τε τῶν ἤχων καὶ τῶν κατὰ τὰ ῥεῖθρα καμπῶν, ἃς καλοῦσι κέρατα". Ἴσως ὅμως καὶ ἐκ τοῦ μηκυθμοῦ, διότι ὁ Ὅμηρος λέγει περὶ τοῦ Σκαμάνδρου ἐν Ἰλιάδ. Φ, 237 "ἔκβαλλε θύραζε, μεμυκὼς ἠΰτε ταῦρος".

4) Τὸν ὄφιν ὁ μὲν Ὅμηρος εἶπεν αἰόλον ἐν Ἰλιάδ. Μ, 208, ὁ δὲ Πίνδαρος ποικίλον ἐν Πυθ. 8, 46. Ἀλλὰ διὰ τί ἆρά γε ἐλάμβανε μορφὴν δράκοντος; Ὁ Στράβων ἐν τῷ ἄρτι εἰρημένῳ χωρίῳ παρατηρεῖ· "διὰ τὸ μῆκος καὶ τὴν σκολιότητα". Καὶ ὁ Ἡσίοδος περὶ τοῦ Κηφισοῦ ἐν ἀποσπάσμ. 65 λέγει "εἱλιγμένος εἶσι δράκων ὥς". Ἐν Μαντινείᾳ ὑπάρχει ὁ ποταμὸς Ὄφις, ἔνθα ὁ ἐμὸς πατὴρ ἐκέκτητο ἀμπελίδα. Ἐκεῖ δὲ φοιτῶν παρετήρουν τοὺς πολλοὺς τοῦ Ὄφεως ἑλιγμούς, ἐξ ὧν, ὡς φαίνεται, ἔσχε καὶ τὸ ὄνομα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δράκων ἑλικτός, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ κύτει[1]
βούπρῳρος[2]· *ἐκ δὲ δασκίου*[3] *γενειάδος*
κρουνοὶ[4] *διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ.*
Τοιόνδ'[5] *ἐγὼ μνηστῆρα προσδεδεγμένη*[6]
δύστηνος αἰεὶ[7] *κατθανεῖν ἐπηυχόμην,*
πρὶν τῆσδε[8] *κοίτης ἐμπελασθῆναί*[9] *ποτε.*
Χρόνῳ δ' ἐν ὑστέρῳ μέν, ἀσμένῃ[10] *δέ μοι,*

1) *Φέρεται καὶ ἡ γραφὴ τύπῳ, ἀλλὰ δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Κύτος κυρίως εἶναι τὸ κύρτωμα τοῦ στήθους καὶ τῆς πλάτης, εἶτα δ' ὁ σκελετός, ἡ μορφή.*

2) *Βούπρῳρος εἶναι ὁ βουπρόσωπος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἐμπεδοκλεῖ* 258 "*βουγενέ' ἀνδρόπρῳρα, τὰ δ' ἔμπαλιν ἐξανέτελλον ἀνδροφυῆ βούκρανα*„. *Ὁ δ' Αἰσχύλος λέγει ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 520 "*βλάσημα καλλίπρῳρον*„, *ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ καλλιπρόσωπον. Ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου ὁ Ἀχελῷος ἐν εἰκόνι* 4 *εἰκονίζεται οὕτωσί·* "*βούπρῳρα μὲν γὰρ αὐτῷ πρόσωπα καὶ γενειὰς ἀμφιλαφὴς πηγαί τε ναμάτων ἐκπλημμυροῦσαι τοῦ γενείου*„.

3) *Δάσκιος εἶναι ἡ δασίσκιος, ἡ ἀμφίσκιος, ἡ πυκνή.*

4) *Ἡ φράσις κρουνοὶ κρηναίου ποτοῦ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει πλῆθος ὑδάτων, ὡς ἀπὸ κρήνης. Λοιπὸν διεχέοντο κρουνοὶ κρηναίου ὕδατος, ὅπερ διήγειρε τὴν βδελυγμίαν τῆς Δηϊανείρας. Ἡ ἐπισώρευσις τῶν πολλῶν ρ εἰκονίζει τὴν πλουσίαν ῥοὴν τῶν ὑδάτων.*

5) *Συγκεφαλαιοῖ τὰ εἰρημένα, ὅπως μεταβῇ εἰς ἄλλην ἔννοιαν.*

6) *Ὁ* Nauck *ἐξηγεῖ· ἔχο μνηστῆρα τοιόνδε. Τοῦτο εἶναι παράφρασις γενομένη μετὰ ἐλευθερίας. Κατὰ δὲ τὸν W σημαίνει· παρ' ἐμοὶ ἐν τῷ οἴκ πατρὸς ἔχουσα. Συνήθως ὅμως γεῖται διὰ τοῦ περιμένουσα.*

7) *Ὁ* Schmelzer *τὴν φράσιν τηνος αἰεὶ συνδέει οὐχὶ μετ ἐπηυχόμην, ὡς οἱ μεταφρ ἀλλὰ μετὰ τοῦ προσδεδεγμ*

8) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνα σκεται τῆσδε, ἀλλ' ὁ W ἔτρεψεν εἰς τοῦδε, ὅπερ ἐδέξα ὁ* Nauck. *Ἡ διόρθωσις δὲν φα ἡμῖν ἄσοχος, διότι ἡ ἀντωνυμ ἀρσενικοῦ γένους ἀναφέρεται εἰ μνηστῆρα, περὶ οὗ εἶπεν.*

9) *Τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς κήν, διότι ἔχει τὴν σημασίαν τ ψασθαι, θιγεῖν, ὡς ἐν Οἰδίπ.* τυ 1100 "*Πανὸς ὀρεσσιβάτα πατρὸς λασθεῖσ'*„. *Ἀντὶ τοῦ ἐμπελασ ὁ* Blaydes *εἰκάζει νιν πελασ ναι, ἀλλὰ δὲν ἔπεισε τοὺς ἐκ πρὸς μεταβολὴν τοῦ κειμένου.*

10) *Μετὰ πάροδον μακροῦ χρ ἀλλὰ πρὸς εὐχαριστησίν μου Συνήθως ἡ δοτικὴ τῆς μετοχ δηλοῦσα τὸ πρόσωπον, ἐφ' οὗ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλεινὸς ἦλθε Ζηνὸς Ἀλκμήνης τε παῖς·
ς εἰς ἀγῶνα[1] τῷδε συμπεσὼν μάχης
κλύεταί[2] με. Καὶ τρόπον μὲν ἂν πόνων
ὐκ ἂν[3] διείποιμ' οὐ γὰρ οἶδ'· ἀλλ' ὅστις ἦν
λακῶν[4] ἀταρβὴς τῆς θέας, δδ'[5] ἂν λέγοι·
ἐγὼ γὰρ ἧμην ἐκπεπληγμένη φόβῳ[6]
μή μοι τὸ κάλλος[7] ἄλγος ἐξεύροι ποτέ.

τίθεται μετὰ κινήσεως σημῶν ῥημάτων, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ῶν. 1505 "ποθοῦντι προῦ... Ἀριστοφάν. ἐν Εἰρήν. 582 οισιν ἦλθες ἡμῖν„.

Ἐπειδὴ ἡ λέξις ἀγὼν ἔχει γενιημαοίαν, ἔθηκε τὴν γενικὴν ς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀν. 725 "μάχης ἀγών„. Ἀλλ' werden εἰκάζει, ὅτι αἱ λέξεις ης καὶ π ό ν ω ν μετέβαλον θέα τῆς ἑπομένης δεικτικῆς ἀνας δηλοῖ τὸν Ἀχελῷον.

ἣν μνηστείαν τοῦ ποταμοῦ ἡ θεωρεῖ ὡς δεσμά, ἐξ ὧν Ὁ Blaydes ὅμως εἰκάζει ε τ α ί μ ε, ἀλλ' ἡ διόρθωσις αι ἀναγκαία.

Εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἂν ουεῖ ὁ Hartung, ἀλλὰ καὶ ἡ λὴ εἰς ἔτ' ἧττον ἁρμόζει. Τὸ ν σημαίνει ἀκριβῶς διηγεῖ- Εὐφυῶς ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει ἡγησιν, ἣν ἀναπτύσσει ἐν τῷ ῶ ἄσματι 497-530.

Μὴν τῆς Δηϊανείρας, ἥτις ἦτο ον τοῦ ἀγῶνος, ὑπῆρχον καὶ οἵτινες δὲν κατείχοντο ὑπὸ ονίας, ὑφ' ἧς ἡ ἡρωΐς. Τὸ ς συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς πολλὰ ἐπίθετα σύνθετα ἐκ τοῦ α στερητικοῦ, οἷα τὰ ἄδωρος χρημάτων, ἄτιμος ἐπαίνων. "Δίκας ἀφόβητος„ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 885.

3) Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἀποδίδεται τῇ προηγουμένῃ ἀναφορικῇ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 464 "ὅστις γὰρ ἐν κακοῖς ζῇ, πῶς δδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;„ καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 441 "ὃν γ' ἔκτεινε, τῷδ' ἐπέστεφε„.

6) Ὄντως οἱ ὑπὸ φόβου κατεχόμενοι δὲν δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσι καλῶς τῶν γιγνομένων.

7) Τὸν στίχον τοῦτον καὶ ὁ Hartung καὶ ὁ Nauck θεωροῦσιν ὡς ὑποβολιμαῖον. Διότι ἡ Δηϊάνειρα τὴν εὐδαιμονίαν ἢ τὸ ἄλγος αὐτῆς ἔπρεπε νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ κάλλους αὐτῆς· ἄν δ' αὕτη ἤθελε νὰ εἴπῃ τι περὶ αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ γείνῃ πρότερον ἐκεῖ, ὅπου ἐμνημόνευε τῆς μνηστείας τοῦ Ἀχελῴου. Εἰκάζεται δ', ὅτι ὁ στίχος ἐλήφθη ἄλλοθεν. Νομίζομεν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος τῆς ἀθετήσεως τοῦ στίχου δὲν εἶναι σπουδαῖος. Διότι ἡ Δηϊάνειρα τὴν τύχην αὐτῆς ἐξαρτᾷ μὲν ἐκ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ πρὸς τοῦτον ἀφορμὴν ἔδωκε τὸ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τέλος δ' ἔθηκε Ζεὺς ἀγώνιος[1] *καλῶς,*
εἰ δὴ καλῶς[2]. *Λέχος γὰρ Ἡρακλεῖ κριτὸν*[3]
ξυστᾶσ'[4] *ἀεί τιν' ἐκ φόβου φόβον τρέφω*[5],
κείνου προκηραίνουσα[6]· *νὺξ γὰρ εἰσάγει*[7]

κάλλος. Ἡ ἡρωῒς λοιπὸν φοβεῖται, μὴ ὁ Ἡρακλῆς ἡττηθῇ καὶ τέλος πάντων πρὸς λύπην αὐτῆς λάβῃ ἄνδρα τὸν Ἀχελῷον. Οὕτως ἐνόησε τὸ χωρίον καὶ ὁ Σχολιαστής· "μὴ διὰ τὸ κάλλος ἀλγηδόνι περιπέσω, τῷ Ἀχελῴῳ γαμηθεῖσα". Τὸ ἐξευρίσκειν σημαίνει παρασκευάζειν, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 287 "γασιρὶ μὲν τὰ σύμφορα τόξον τόδ' ἐξηύρισκε". Ὁ M. Schmidt ἀντὶ τοῦ κάλλος ἔγραψε μέλλον, ὅπερ δὲν εὑρίσκομεν πιθανόν. Διότι ὁ φόβος τοῦ προκειμένου ἀγῶνος δὲν ἐπέιρεπε τῇ ἡρωῒδι, ὅπως σκέπτηται περὶ τοῦ μέλλοντος.

1) Ὡς ἀγώνιος εἰκονίζετο ὁ Ζεὺς ἔν τινι συμπλέγματι τῆς Ὀλυμπίας, ὡς διηγεῖται ὁ Παυσανίας ἐν VI, 19, 12. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὁ πρύτανις τοῦ ἀγῶνος. Τὸ δὲ ὅλον οὕτως ἔχει. Ὁ ἀγώνιος Ζεὺς εὐτυχὲς τῷ ἀγῶνι τέλος ἐπέθηκεν· ἐμοὶ δὲ οὐκ εὐτυχῶς· εὐτυχῶς μὲν ὅτι ἀπήλλαξέ με τοῦ Ἀχελῴου· οὐκ εὐτυχῶς δέ, ὅτι καὶ νῦν οὐχ ἧττον ἀγωνιῶ διὰ τὴν Ἡρακλέους ἀπουσίαν".

2) Ἐκδηλοῖ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ καλοῦ ἕνεκα τῶν φόβων, οὓς διέρχεται. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 17 «ὁ κλεινός, εἰ δὴ κλεινὸς Ἀγαμέμνων», Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 74 "Τοῦτο γάρ τοι καὶ μόνον ἔτ' ἐστὶ λοιπὸν θόν, εἰ καὶ τοῦτ' ἄρα".

3) Κατὰ μὲν τὸν G. Herma λέχος ὀνομάζει κριτόν, διότ ἡρωῒδα ἀντὶ ἄλλων ὡς σ ἐξελέξατο, κατὰ δὲ τὸν Wunde τὴν κρίσιν τοῦ ἀγῶνος, ὅπερ φαίνεται πιθανώτερον· διότι ὑποδεικνύει ὁ ἄρτι μνημον ἀγών.

4) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς διὰ τοῦ συνελθοῦσα, διότ ραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαν "ἐπεὶ τὸ σὸν λέχος ξυνῆλθον ὁ μὲν O. Hense εἶκασε ζεύξ δὲ Nauck ζυγεῖσ', ὅπερ εἰ καὶ εἰς τὸ κείμενον. Ἡ διό εἶναι περιττή.

5) Οἱ τραγικοὶ συχνάκις μ ρίζονται τὸ τρέφειν ἀντ ἔχειν, αὔξειν, ὡς ἐν Ἀ 884.

6) Τὸ ῥῆμα παραγόμενον κέαρ σημαίνει ἀγωνιῶσα. ὡ Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 223 «τ ὦ τέκνον, τάδε κηραίνεις;» γενικὴ δηλοῖ τὸ αἴτιον τῆς ἀ

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐνόμισ ἀντικείμενον τοῦ εἰσάγει καὶ ἀ εἶναι αὐτόν, δηλ. τὸν Ἡ ὅπερ δικαίως ἀποκρούει ὁ Ha Διότι δὲν ὑπῆρχε λόγος, ἵνα ὁ κλῆς ἔρχεται πρὸς τὴν γυναῖ τοῦ τὴν νύκτα, ὡς ὁ Λέανδρο

καὶ νὺξ ἀπωθεῖ διαδεδεγμένη πόνον.
Καφύσαμεν δὴ παῖδας[1]*, οὓς κεῖνός ποτε,*
γῆτης[2] *ὅπως ἄρουραν ἔκτοπον λαβών,*
σπείρων μόνον προσεῖδε[3] *κἀξαμῶν ἅπαξ.*
Τοιοῦτος αἰὼν εἰς δόμους τε κἀκ δόμων[4]
αἰεὶ τὸν ἄνδρ' ἔπεμπε λατρεύοντά τῳ[5]·
νῦν δ' ἡνίκ' ἄθλων τῶνδ'[6] *ὑπερτελὴς ἔφυ,*
ἐνταῦθα[7] *δὴ μάλιστα ταρβήσασ' ἔχω.*

Ἡρώ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐξη ους τοῦ Σχολιαστοῦ «νυκτὸς ἔρ καὶ νυκτὸς ἐξορμᾶται». Τὸ κείμενον εἶναι πόνον, δηλ. ἡ νὺξ καὶ ἡ νὺξ ἀποσοβεῖ τὴν λύ- Ὁ ποιητὴς σκοπεῖ νὰ εἴπῃ· ὡς ἔρχεται καὶ παρέρχεται, οὕτω θλίψεις. Λέγει δὲ νύκτα, διότι τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως ἔχει ίας. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι ἀποσπάσμ. Νιόβ. 400 (ἐκδ. .) «πόνῳ πόνον ἐκ νυκτὸς ἀ ουσα τὸν καθ' ἡμέραν». Τὸ διαμένη δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν οῦ διαδοχικῶς.

Προσηκόντως μνημονεύει ἐν α τῶν παίδων, διότι ταῦτα συν προσδέουσι τὸν πατέρα ἐν τῷ

Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «γεωρ ὁ τὴν γῆν ἐργαζόμενος. Ἔκτο δὲ ἔξω καὶ πόρρω οὖσαν». Οἱ αῖοι παρέβαλλον τὸν μὲν ἄνδρα ορεία, τὴν δὲ γυναῖκα πρὸς ραν. Εὐφυῶς δ' ἡ ἡρωῒς παρα αυτὴν πρὸς ἄρουραν ἔκ

3) Ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι τὸ προσιδεῖν ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ φροντίζειν. Τὸ ἐξαμῶν σημαίνει ἀποθερίζων.

4) Τὸ εἰς δόμους τε κἀκ δόμων δηλοῖ ὅτι τὸ δεῦρο καὶ αὖθις ἐκεῖσε, ὡς παρατηρεῖ ὁ Nauck.

5) Ἐννοεῖ τὸν Εὐρυσθέα, ὃν δὲν θέλει νὰ ὀνομάσῃ ἐξ ἀγανακτήσεως. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ὑπηρετοῦντα τῷ Εὐρυσθεῖ».

6) Εἶναι οἱ πολυθρύλητοι ἆθλοι τοῦ Ἡρακλέους, οὓς προσδήλωσε διὰ τοῦ λατρεύοντα. Τὸ ὑπερτελὴς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἀντὶ ὑπὲρ τὸ τέλος γέγονεν· οἷον τοῦ τέλους τῶν ἄθλων κρείττων ὤφθη, κατορθώσας αὐτούς· ἢ ὑπέρτερος αὐτῶν ἐστιν, ἐγκρατὴς καὶ ὑπεράνω".

7) Τὸ ἐνταῦθα ἔχον χρονικὴν σημασίαν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἡνίκα. Ἀφ' οὗ ὁ Ἡρακλῆς ἐξετέλεσε τοὺς ἆθλους, ἦτο φυσικὸν νὰ λήξωσιν οἱ φόβοι τῆς Αἰτωλίδος καὶ ὅμως συνέβη ὅλως τὸ ἐναντίον. Τὸ ταρβήσασ' ἔχω ἰσοδυναμεῖ τῷ τετάρβηκα, ὡς ἐν Ἀντιγόνῃ 22

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐξ οὗ γὰρ ἔκτα[1] κεῖνος Ἰφίτου βίαν,
ἡμεῖς μὲν ἐν Τραχῖνι τῇδ' ἀνάστατοι[2]
ξένῳ παρ' ἀνδρὶ[3] ναίομεν, κεῖνος δ' ὅπου[4]
βέβηκεν οὐδεὶς οἶδε· πλὴν[5] ἐμοὶ πικρὰς
ὠδῖνας[6] αὐτοῦ προσβαλὼν ἀποίχεται.
Σχεδὸν δ' ἐπίσταμαί[7] τι πῆμ' ἔχοντά νιν·
χρόνον γὰρ οὐχὶ[8] βαιόν, ἀλλ' ἤδη δέκα
μῆνας[9] πρὸς ἄλλοις πέντ' ἀκήρυκτος μένει.
Κἄστιν τι δεινὸν πῆμα[10]· τοιαύτην ἐμοὶ

τὸ ἀτιμάσας ἔχει κεῖται ἀντὶ παρακειμένου.

1) Τὸν Ὁμηρικὸν ἀόριστον μεταχειρίζονται καὶ οἱ τραγικοί, ὡς ὁ Εὐριπίδ· ἐν Ἄλκήστ· 3 καὶ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 715. Περὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἰφίτου ἀνάγνωθι ἀκριβέστερον ἐν στίχ. 268. Ὁ Ἴφιτος ἦτο υἱὸς τοῦ Εὐρύτου, ὅστις ἐβασίλευεν ἐν Οἰχαλίᾳ τῆς Εὐβοίας. Τοῦτον φονεύσας ὁ Ἡρακλῆς ἤγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Διός, ὅστις διὰ τοῦ Ἑρμοῦ ἐκέλευσε τὸν φονέα, ὅπως ἐργάζηται παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ.

2) Ἀνάστατος σημαίνει τὸν διωγμένον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐν Κολων. 429 «ἀλλ' ἀνάστατος αὐτοῦ ἐπέμφθην κἀξεκηρύχθην φυγάς».

3) Ἐννοεῖ τὸν Κήϋκα· Ὥρα Ἡσίοδ. ἐν Ἡρακλ. ἀσπίδ. 353.

4) Ὁ ἀρχαῖος κριτικὸς Brunck ἔτρεψεν εἰς ὅ π ο ι, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Διότι εἰς τὸ βεβηκέναι τίθεται προσδιορισμὸς δηλῶν τὴν ἐν τόπῳ στάσιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 52 «τίς ἔσθ' ὁ χῶρος ὅῆτ', ἐν ᾧ βεβήκαμεν;».

3) Τοῦτο λέγει μετά τινος π εἰρωνείας· κανεὶς δὲν γνωρίζει, ὅτι καταλιπών μοι πικρὰς ὠδῖν ἦλθε, ὡς ἐν Αἴαντ. 973 «ἀλλ' λιπὼν ἀνίας καὶ γόους διοίχετ

6) Κυρίως ὠδὶς λέγεται ὁ π ὃν ἔχει ἡ μήτηρ κατὰ τὸν τοκ Ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ὑ ρυτέρᾳ σημασίᾳ. Τὸ προσβάλλειν τάσσεται πρὸς δοτικήν, ὡς παρ' σχύλ. ἐν Πέρσ. 781 «ἀλλ' οὐ κ τοσόνδε προσέβαλον πόλει».

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ «Π πιεύω, ὑπονοῶ, οἴομαι». Ἡ Δ λὶς ἐκ τῆς μακρᾶς τοῦ ἀνδρὸς ἀ οίας εἰκάζει, ὅτι οὗτος ἔπαθ κόν τι.

8) Ἔθηκε τὴν ἄρνησιν πρὸ λέξεως, ἥτις ποιεῖ τὴν ἀντίθεσ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 137 «ὑπὲρ οὐχὶ τῶν ἀπωτέρω φίλων, ἀλλ' τὸς αὐτοῦ τοῦτ' ἀποσκεδῶ μόνο

9) Ἐξαίρει τὸ μῆκος τοῦ χρ διότι ἐν τούτῳ ἡ τύχη του ἀνδρὸ δύνατο νὰ κριθῇ Ἀκήρυκτος μαίνει τὸ ἄγνωστον.

10) Τὸ μὲν πάθημα ἡ ἡρωὶς

δέλτον[1] λιπὼν ἔστειχε, τὴν ἐγὼ θαμὰ
θεοῖς ἀρῶμαι πημονῆς ἄτερ λαβεῖν[2].

ΤΡΟΦΟΣ.

Δέσποινα Δηϊάνειρα, πολλὰ μέν σ' ἐγὼ
κατεῖδον ἤδη πανδάκρυτ' ὀδύρματα[3]
τὴν Ἡράκλειον[4] ἔξοδον γοωμένην·
νῦν[5] δ', εἰ δίκαιον τοὺς ἐλευθέρους φρενοῦν[6]
γνώμαισι δούλαις κἀμὲ χρὴ φράσαι τὸ σόν[7],

ἐκ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας, τὴν δὲ ήτα τούτου ἐκ τῆς δέλτου. Ὁ nder θεωρεῖ ὡς ὑποβολιμαίους στίχους 46—48, τὴν δ' ἀθέτη- πιδοκιμάζει καὶ ὁ Hartung, δι- ἡρωῒς πολλάκις μνημονεύει τοῦ ατος. Καθ' ἡμᾶς τοῦτο ἦτο ὅλως κόν, διότι οἱ ἄνθρωποι συχνάκις λαμβάνουσι λέξεις δηλούσας ἐν- ς, ἐξ ὧν ταράσσονται.

Ὀνομάζει τὸ μάντευμα δέλτον, ταῦτα ἐγράφοντο, ὡς λέγεται Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 982 χρησμός, ὃν ἐγὼ παρὰ τἀπόλλω- ἐσεγραψάμην» καὶ παρ' Εὐρι- ἐν ἀποσπάσμ. 627 «διφθέραι ν γέμουσαι Λοξίου γηρυμά-

Τὴν ὁποίαν συχνάκις εὔχομαι τοὺς θεοὺς νὰ λάβῃ ἄνευ βλάβης, δηλοῖ αἰσίαν ἐπάνοδον.

Πρὸς διπλῆν αἰτιατικὴν συνε- τὸ γοᾶσθαι, ὡς τὸ τήκειν ἐν τρ. 122 «τίν' ἀεὶ τάκεις ὧδ' στον οἰμωγὰν τὸν πάλαι. . . Ἀ- μονα» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 205 «ἄχεα μογερὰ βοᾷ τὸν προδόταν».

4) Ἔθηκε τὸ ἐπίθετον ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος τοῦ Ἡρακλέους.

5) Προσηκόντως ἔχει τὸ ν ῦ ν δέ, ὅπερ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα· μακρὸν χρόνον ἐσιώπησα διὰ τοὺς θρήνους σου, τώρα ὅμως μὴ δυναμένη νὰ πράξω τοῦτο ἐρωτῶ.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «νουθετεῖν, εἰς φρόνησιν ἄγειν». Καὶ οἱ δοῦλοι ἠδύναντο νὰ συμβουλεύωσι, διότι δὲν διέφερον τῶν ἐλευθέρων κατ' ἄλλο ἢ κατὰ τὸ ὄνομα, ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἴων. 854 «Ἐν γάρ τι τοῖς δούλοισιν αἰσχύνην φέρει τοὔνομα· τὰ δ' ἄλλα πάντα τῶν ἐλευθέρων οὐδὲν κακίων δοῦλος ὅστις ἐσθλὸς ᾖ» καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 831 «πολλοῖσι δούλοις τοὔνομα αἰσχρόν, ἡ δὲ φρὴν τῶν οὐχὶ δούλων ἐπὶ ἐλευθερωτέρᾳ».

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Τὸ σοὶ συμφέρον» ὁ δὲ Wunder ὃ αὐτὴ ὀφείλεις νὰ γινώσκῃς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ἀὐλίδ. 1167 «τί φήσεις; ἢ ἐμὲ χρὴ λέγειν τὰ σά;».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πῶς παισὶ[1] μὲν τοσοῖσδε πληθύεις, ἀτὰρ
ἀνδρὸς κατὰ ζήτησιν οὐ πέμπεις τινά,
μάλιστα δ' ὅνπερ εἰκὸς[2] Ὕλλον, εἴ πατρὸς
νέμοι τιν' ὥραν τοῦ καλῶς πράσσειν δοκεῖν;[3]
Ἔγγὺς δ' ὅδ' αὐτὸς ἀρτίπους[4] θρῴσκει δόμους,

1) Ἡ Δηϊάνειρα ἔσχε μετὰ τοῦ Ἡρακλέους τὸν Γλῆνον, τὸν Κτήσιππον καὶ τὴν Ὀνήτην. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸν στίχον 1153 μόνον ὁ Ὕλλος ὑπῆρχεν ἐν Τραχῖνι παρὰ τῇ μητρί, ὁ Turnier ἀντικαθίστησι τὴν λέξιν διὰ τοῦ δμωσί. Τὴν ἀντικατάστασιν δὲν δεχόμεθα, διότι ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοστον, ἂν ἡ ἡρωῒς δοῦλον ἔπεμπε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀνδρός. Τὸ πληθύειν κεῖται ἀμεταβάτως καὶ σημαίνει περισσεύεις, εὐπορεῖς κατὰ τόσους δὰ παῖδας.

2) Ἐξυπακούεται τὸ ἀπαρέμφατον πέμπειν.

3) Τὸ δοκεῖν πολλὰ πράγματα παρέχει τοῖς κριτικοῖς. Διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ ἀληθοῦς καὶ οὐχὶ περὶ φαινομένης εὐπραγίας τοῦ Ἡρακλέους. Διὰ τοῦτο πολλαὶ διορθώσεις ἐγένοντο καὶ δὴ ὁ μὲν Schneidewin εἴκασε μολεῖν, ὅπερ συνδέει μετὰ τοῦ ὅπερ εἰκός, ὁ δὲ Dindorf ἀντὶ τοῦ καλῶς πράσσειν δοκεῖν ἐπιθυμεῖ νὰ γραφῇ τόνδ' ὑποστῆναι πόνον καὶ ὁ Hamacher ἔγραψεν, εἴ πατρὸς νέμοι τίν' ὥραν οὗ, καλῶς πράσσειν δοκεῖν; Ὡς ἐγένοντο πολλαὶ διορθώσεις, οὕτω καὶ πολλαὶ ἑρμηνεῖαι, ἐξ ὧν μνημονεύομεν μόνον τὴν τοῦ Brunck· κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸν Ὕλλον, ὅστις δίκαιον εἶναι νὰ δείξῃ, φροντίδα τινὰ περὶ τῆς πατρικῆς τυχίας. Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη νεται ἡμῖν ἀπίθανος· διότι τὸ λαμβάνεται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ κνύναι. Ἡμεῖς τὸ χωρίον ἐξηγ ὧδί· κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸν Ὕλλο ὁποῖον εἶναι δίκαιον νὰ πέμπ ἔχῃ φροντίδα τινὰ περὶ τοῦ τοῦ νὰ φαίνηται, ὅτι πράττει (δηλ. οὐχὶ αἰσχρῶς) δι' αὐτὸ ὁ Ὕλλος ὠλιγώρει τοῦ πατρός, ἤθελε παρέχει αἰσχρὰν ὄψιν. αὐτῇ ἑρμηνείᾳ τὸ δοκεῖν ἀρ διότι ἡ τροφὸς λέγει περὶ τῆς ἢ κακῆς διοικήσεως παρὰ τῷ Τὸ ὥρα ἔχει δύο γενικάς, ἀλλὰ πλήσιον ὑπάρχει παρὰ Δημοσθ Ὀλυνθιακ. II 19, 4 « τούτων νῦν ὁρῶ τὸν καιρὸν τοῦ λέγειν ἀποστολὴ τοῦ Ὕλλου ἐγένετ ἀπομίμησιν τοῦ Ὁμήρου, ὅστις πει τὸν Τηλέμαχον πρὸς ἀναζ τοῦ πατρός.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « ὁ ἀρτίως καὶ ἡρμοσμένως τῷ πορεύεται „. Παραπλήσιον εἰ ἐν Ἠλέκτρ. 1104 « ἡμῶν πο κοινόπουν παρουσίαν; ». Ἡ τικὴ δόμους δηλοῖ τὴν εἰς τόπ νησιν. Καὶ περὶ τοῦδε τοῦ χ ὑπάρχει ὑπόνοια, ὅτι νοσεῖ καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὥστ' εἴ τί σοι πρὸς καιρὸν ἐννέπειν δοκῶ,
πάρεστι χρῆσθαι τανδρὶ[1] *τοῖς τ' ἐμοῖς λόγοις.* 60

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ὦ τέκνον, ὦ παῖ[2]*, κἀξ ἀγεννήτων ἄρα*
μῦθοι καλῶς πίπτουσιν[3]*· ἥδε γὰρ γυνὴ*
δούλη μέν, εἴρηκεν[4] *δ' ἐλεύθερον λόγον.*

ΥΛΛΟΣ.

Ποῖον; δίδαξον, μῆτερ, εἰ διδακτά[5] *μοι.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Σὲ[6] *πατρὸς οὕτω δαρὸν ἐξενωμένου*[7] 65
τὸ μὴ πυθέσθαι ποῦ ἔστιν αἰσχύνην[8] *φέρειν.*

μεν Fröhlich εἰκάζει ἄρτι προσῳρώρεκε δόμους, ὁ δὲ Hartung ἄρτι προοκνρεῖ δόμοις.

[1]) Ἐννοεῖ τὸν Ὕλλον. Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι τοῖς τ' ἐμοῖς λόγοις, ἀλλ' ἔν τινι χειρογράφῳ λείπει ὁ σύνδεσμος, ὅπερ δέχεται ὁ Hartung. Ὁ δὲ G. Hermann ἔτρεψεν εἰς γ', ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. Ἂν παραλειφθῇ ὁ σύνδεσμος, σημαίνει· δύναται ὁ ἀνὴρ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλάς μου. Μετὰ δὲ τοῦ συνδέσμου· νὰ μεταχειρισθῇς τὸν ἄνδρα καὶ τοὺς λόγους μου.

[2]) Ἡ ἐπιφώνησις δηλοῖ τρυφερότητα αἰσθήματος, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 260 «ὦ τέκνον, ὦ παῖ πατρὸς ἐξ Ἀχιλλέως» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 171 «ὦ τέκνον, ὦ παῖ δυστανοτάτας ματέρος». Ἀγέννητοι εἶναι οἱ δυσγενεῖς.

[3]) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν κύβων, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 809 «ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι».

[4]) Ὁ κύριος τόνος πίπτει κατὰ τὸν Nauck ἐπὶ τοῦ εἴρηκεν καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀντιθέσεως.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «εἰ προσήκει μοι μαθεῖν». Λέγει τοῦτο, διότι ἴσως ὁ λόγος τῆς δούλης δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ μάθῃ, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 993. «ἢ ῥητόν; ἢ οὐχὶ θεμιτὸν ἄλλον εἰδέναι;», ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

[6]) Προέταξε τὴν ἀντωνυμίαν χάριν ἐμφάσεως· διότι ὁ Ὕλλος ὡς ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν εἶχε μεῖζον καθῆκον.

[7]) Τὸ ξενοῦσθαι δηλοῖ διατρίβειν ἐν ξένῃ χώρᾳ.

[8]) Καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τοῦδε δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἡμῶν τοῦ καλῶς πράσσειν δὲν ἦτο ἡμαρτημένη. Πρόκειται περὶ αἰσχύνης τοῦ υἱοῦ καὶ οὐχὶ περὶ εὐπρα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ

Ἀλλ' οἶδα[1], *μύθοις γ' εἴ τι πιστεύειν χρεών.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ

Καὶ ποῦ κλύεις[2] *νιν, τέκνον, ἱδρῦσθαι χθονός;*

ΥΛΛΟΣ.

Τὸν μὲν παρελθόντ' ἄροτον[3] *ἐν μήκει χρόνου*[4]
Λυδῇ γυναικὶ φασί νιν λάτριν[5] *πονεῖν*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Πᾶν τοίνυν[6], *εἰ καὶ τοῦτ' ἔτλη, κλύοι τις ἄν.*

γίας τοῦ πατρός. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπῆρχε φ έ ρ ε ι, ἀλλ' ὁ Walckenaer *ἔτρεψεν εἰς ἀπαρέμφατον ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ε ἴ ρ η κ ε ν.*

[1]) *Ἐξυπακούεται τὸ π ο ῦ ἔ σ τ ι ν.*

[2]) *Ὁ ἐνεστὼς κεῖται ἀντὶ παρακειμένου, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 261 « *ὅδ' εἶμ' ἐγώ σοι κεῖνος ὃν κλύεις ἴσως τῶν Ἡρακλείων ὄντα δεσπότην ὅπλων* » *καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν.* 305. *Τὸ ἱδρῦσθαι ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ δ ι ά γ ε ι ν.*

[3]) *Ὁ ἄροτος δηλοῖ τὸ σπάρσιμον· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἅπαξ τοῦ ἔτους γίνεται, σημαίνει καὶ τὸν ἐνιαυτόν.*

[4]) *Εἰς τὴν φράσιν προσέκρουσεν ὁ* Eröhlich· *ἀφ' οὗ προηγήθη τὸ τ ὸ ν π α ρ ε λ θ ό ν τ' ἄ ρ ο τ ο ν, παρέλκει καὶ φαίνεται παράδοξον, ὅτι δὲν ὀνομάζει τὴν γυναῖκα (τοῦτο γίνεται ἐν στίχ.* 252) *Οὗτος εἴκασεν ἐν Ὀ μ φ ά λ η τ ι ν ί, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ* Nauck. *Νομίζομεν, ὅτι καὶ αἱ δύο ἀπορίαι αἴρονται. Πρῶτον αἱ δύο φράσεις δηλοῦσι διαφόρους ἐννοίας. Ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἦν μακρῷ διαστήματι χρόνου ἐγένετο δοῦλος, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν.* 610 « *σημαντήριον οὐδὲν διαφθείρασαν ἐν μήκει χρόνου* » *καὶ Πλάτ. ἐν Νόμ.* III, 683 A « *ἐν χρόνου τινὸς μήκεσιν ἀπλέτοις* ». *Δεύτερον ἡ φήμη εἶχεν ἐλθεῖ ἀόριστος, δηλ. ἐλέγετο μόνον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος τῆς γυναικός. Ἐν στίχῳ* 252 *ὀνομάζεται μὲν ἡ Ὀμφάλη, ἀλλὰ τοῦτο ποιεῖ ὁ Λίχας.*

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν δ ο ῦ λ ο ν.*

[6]) *Ἡ ἠρωΐς ἐξεπλάγη, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐγένετο δοῦλος βαρβάρου γυναικός. Ἐκπλαγεῖσα δὲ λέγει, ὅτι τὰ πάντα δύναται νὰ ἀκούσῃ, ἂν καὶ τοῦτο ἐπέμεινεν. Ὁ καὶ ὑποτίθησι παράλειψιν ὁμοιωματικῆς προτάσεως, δηλ. ὡς τὰ ἄλλα. Διὰ τοῦτο εἶναι ἄτοπος ἡ διόρθωσις τοῦ* Blydes *εἰς ε ἴ π ε ρ τ ο ῦ τ'.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Ἀλλ' ἐξαφεῖται[1] *τοῦδέ γ', ὡς ἐγὼ κλύω.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ποῦ δῆτα νῦν ζῶν ἢ θανὼν ἀγγέλλεται;

ΥΛΛΟΣ.

Εὐβοΐδα[2] *χώραν φασίν, Εὐρύτου πόλιν,*
ἐπιστρατεύειν αὐτὸν ἢ μέλλειν[3] *ἔτι* 75

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ

Ἆρ' οἶσθα δῆτ', ὦ τέκνον, ὡς ἔλειπέ[4] *μοι*
μαντεῖα πιστὰ τῆσδε τῆς χώρας[5] *πέρι;*

ΥΛΛΟΣ.

Τὰ ποῖα[6]*, μῆτερ; τὸν λόγον γὰρ ἀγνοῶ.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ὡς ἢ τελευτὴν[7] *τοῦ βίου μέλλει περᾶν*

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἀφείθη. ἀπηλλάγη τοῦ δουλεύειν». Τὸ τοῦδε ἀποδίδεται εἰς τὸ τοῦ λάτριν πονεῖν.

[2]) Τινές, ὡς ὁ G. Hermann καὶ ὁ Wunder, περισπῶσι τὴν λέξιν. Ἡ φράσις αὕτη προσδιορίζει ἀκριβέστερον τὴν Εὐβοΐδα χώραν.

[3]) Ἐξυπακούεται τὸ ἐπιστρατεύειν.

[4]) Κατὰ τὸν Nauck ἔθηκε παρατατικὸν καὶ οὐχὶ ἀόριστον· διότι ἀποβλέπει εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ δέλτος εὑρίσκεται ἐν ταῖς χερσὶ τῆς Δηϊανείρας.

[5]) Ἐπειδὴ τὸ μάντευμα οὐδὲν λέγει περὶ χώρας, τινές, ὡς ὁ Nauck, δέχονται τὴν διόρθωσιν τοῦ Dronke εἰς ὥρας = χρόνου. Ὡσαύτως ὁ M. Schmith ἀπαιτεῖ νὰ γραφῇ τοῦδε τοῦ χρόνου.

[6]) Ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει, τὰ ποῖα ταῦτα; Λόγος ἐνταῦθα εἶναι τὸ λεχθέν.

[7]) Περιφραστικῶς λέγει τὸ θνήσκειν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1530 «πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ, μηδὲν ἀλγεινὸν παθεῖν» Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 102 "πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃ ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ τοῦτον ἄρας[1] [ἄθλον εἰς τὸν ὕστερον[2] 80
τὸν λοιπὸν ἤδη] βίοτον εὐαίων'[3] ἔχειν.
Ἐν οὖν ῥοπῇ[4] τοιᾶδε κειμένῳ τέκνον,
οὐκ εἶ[5] ξυνέρξων, ἡνίκ' ἢ σεσῴσμεθα
[ἢ[6] πίπτομεν σοῦ πατρὸς ἐξολωλότος]
κείνου βίον σώσαντος, ἢ οἰχόμεσθ' ἅμα; 85

[1]) Ἡ φράσις παρέχει δυσκολίαν τινά, διότι αἴρειν ἄθλον ἔπρεπε νὰ σημαίνῃ ἀναδέχεσθαι ἀγῶνα, ἐν ᾧ ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ περιγίγνεσθαι ἐν τῷ ἀγῶνι. Πρὸς δὲ ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ περιεμένομεν τὸ μέσον, διότι λέγεται αἴρεσθαι πόνον, κίνδυνον, πόλεμον. Διὰ τοῦτο καὶ δι' ἄλλας αἰτίας οἱ κριτικοὶ ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ χωρίου.

[2]) Ὁ Reiske ἔτρεψεν εἰς τόγ' ὕστερον, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Hartung. Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀτυχής.

[3]) Τὸ ἀντίθετον εἶναι δυσαίων βίος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 690 καὶ δύσζωον βίοτον ἐν Ἀνθολογ. Παλατ. IX, 574. Τὸ ἑπόμενον ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μέλλει, ὡς καὶ τὸ περᾶν.

[4]) Ῥοπὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ κρίσις. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἐν κινδύνῳ καὶ ἐπὶ ξηροῦ ἀκμῆς ἱσταμένῳ οὐ πορεύσῃ συλλεγόμενος αὐτῷ καὶ συναγωνιούμενος;».

[5]) Ἐνεστὼς τοῦ ἴσθι καὶ οὐχὶ τοῦ εἶναι. Οἱ ἑρμηνευταὶ συνήθως τὸ ἡνίκα ἐξηγοῦσιν ὡς αἰτιολογικόν, ἀλλ' ὁ Wunder παρατηρεῖ, ὅτι τοῦτο οὐδέποτε ἔχει ἄλλην σημασίαν τῆς χρονικῆς.

[6]) Ἐπειδὴ ὁ στίχος οὗτος δὲν συμφωνεῖ τῷ ἑπομένῳ, ὁ Bentley ἠθέλησεν αὐτὸν καὶ τοὐτῳ ἠκολούθησαν ὁ G. Hermann καὶ ὁ Wunder. Ὁ Nauck ὅμως νομίζει, ὅτι καὶ ὁ ἑπόμενος στίχος νοσεῖ, διότι ἡ συνίζησις ἐν τῷ ἢ οἰχόμεσθα δι' οὐδενὸς παραδείγματος δύναται νὰ στηριχθῇ. Ἀλλ' ὁ Wunder παραπέμπει εἰς τὸ ἢ εὐγένειαν παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 1097. Πρὸς σωτηρίαν τοῦ στίχου ἐγένετο εὐφυὴς μετάθεσις ὑπὸ τοῦ Köchly·

οὐκ εἶ ξυνέρξων, ἡνίκ' ἢ σεσώσμεθα
κείνου βίου σώσαντος, ἢ οἰχόμεσθ'
[ἅμα,
οἵ πίπτομεν σοῦ πατρὸς ἐξολωλότος;

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι καὶ ὁ Τρικλίνιος γράφει περὶ τοῦδε τοῦ χωρίου «καθ' ὑπερβατὸν τοῦτο συντακτέον». Πλὴν τῆς μεταθέσεως ὁ Köchly ἔτρεψε τὸν ἢ εἰς οἵ. Εὐφυέστερον τούτου ὁ Hamacher ἄνευ μεταθέσεως τῶν στίχων καὶ διὰ τῆς τροπῆς μόνον τοῦ ἢ εἰς ἢ σῴζει τὸ χωρίον· τὸν στίχον 84 θεωρῶν ὡς παρενθετικὸν δίδει οὐχὶ ὀλίγην χάριν τῷ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Ἀλλ' εἶμι, μῆτερ· εἰ δὲ θεσφάτων[1] ἐγὼ
βάξιν[2] κατήδη τῶνδε, κἂν πάλαι παρῆν[3].
νῦν[4] δ' ὁ ξυνήθης πότμος οὐκ εἴα πατρὸς
ἡμᾶς προταρβεῖν οὐδὲ δειμαίνειν ἄγαν.
Νῦν δ'[5], ὡς ξυνίημ', οὐδὲν ἐλλείψω τὸ μὴ οὐ[6] 90
πᾶσαν[7] πυθέσθαι τῶνδ' ἀλήθειαν πέρι.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Χώρει νυν, ὦ παῖ· καὶ γὰρ ὑστέρῳ[8] τό γ' εὖ
πράσσειν, ἐπεὶ πύθοιτο[9], κέρδος ἐμπολᾷ.

λόγῳ. Οὕτος λοιπὸν ἐξέδωκε τὸ χωρίον οὑτωσί.

.... ἡνίκ' ἦ σεσώσμεθα
(ἢ πίπτομεν σοῦ πατρὸς ἐξολωλότος)
κείνου βίον σώσαντος, ἢ οἰχόμεσθ' ἅμα;

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ δὲ καὶ ἠπιστάμην ἢ προηκηκόειν, φησίν, ὅτι ταῦτα προεῖπεν, πάλαι ἂν ἐγὼ συμπαρήμην αὐτῷ ».

[2]) Ἡ λέξις δηλοῖ λόγον, μετὰ δὲ τοῦ θεσφάτων ποιεῖ πλεονασμόν.

[3]) Δηλαδὴ τῷ πατρί. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι παρῆν, ἀλλ' ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς παρῆ, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐκδόται ἐδέξαντο.

[4]) Ὁ μὲν Brunck ἔτρεψεν εἰς ἀλλ', ἄλλος δέ τις εἰς ποιν δ', ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ἀποκρούει ὁ Nauck. Συνήθως πότμος εἶναι ἡ εὐτυχία, ἥτις ἠκολούθει τῷ Ἡρακλεῖ. Τοὺς δύο τούτους στίχους ὁ Brunck ἔθηκε μετὰ τοὺς δύο ἑπομένους, τῇ δὲ μεταθέσει ἠκολούθησεν καὶ ὁ G. Hermann.

[5]) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν συνήθη πότμον.

[6]) Ἔθηκε δύο ἀρνήσεις ἕνεκα τῆς προηγουμένης, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 105 « Ἀλλ' οὐ μὲν δὴ λήξω θρήνων .... μὴ οὐ τεκνολέτειρ' ὥς τις ἀηδὼν ἐπὶ κωκυτῷ τῶνδε πατρῴων πρὸ θυρῶν ἠχὼ πᾶσι προφωνεῖν ».

[7]) Δηλαδὴ πλήρη ἀλήθειαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας φήμας. Τάδε εἶναι τὰ θέσφατα.

[8]) Ὕστερος λέγεται ὁ ὑστερῶν, ὡς ὁ Ὕλλος.

[9]) Ὑποκείμενον εἶναι ὁ ὕστερος, ὅστις ἐξάγεται ἐκ τῆς ἡγουμένης δοτικῆς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 423 « οἰκτρὰ γὰρ τὰ δυστυχῆ βροτοῖς ἅπασι, κἂν θυραῖος ὢν κυρῇ » δηλ. βροτός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΑΡΟΔΟΣ[1].

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'.

Ὄν[2] *αἰόλα νὺξ ἐναριζομένα*[3]
τίκτει[4] *κατευνάζει τε, φλογιζόμενον* 95
Ἄλιον Ἄλιον αἰτῶ

[1]) *Αἱ Τραχίνιαι, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ χορός, εἶναι φίλαι τῆς ἡρωΐδος ἐρχόμεναι πρὸς παραμυθίαν αὐτῆς. Εἶναι δὲ λυκαυγές, ὡς ἐν τῇ Παρόδῳ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ* Schmelzer *εἰκάζει, ὅτι ἡ Δηϊάνειρα εἶχεν ἐξέλθει τῆς σκηνῆς μετὰ τοῦ Ὕλλου καὶ ὅτι ἐπανέρχεται καὶ κατὰ τὴν δευτέραν στροφήν· διότι ὁ χορὸς πρὸς ταύτην ἀποτείνει τὸν λόγον. Ἡ εἰκασία δὲν εἶναι ἀπίθανος· διότι ἐν ἀρχῇ τῆς Παρόδου ὁ χορὸς λέγει, ὡσεὶ ἡ ἡρωὶς τοῦ δράματος ἦτο ἀποῦσα. Καλεῖ δ' ὁ χορὸς τὸν Ἥλιον, ὅπως κηρύξῃ, ποῦ διατρίβει ὁ Ἡρακλῆς, διότι καθ' Ὅμηρον ἐν Ἰλιάδ. Γ, 277 ὁ θεὸς οὗτος πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει καὶ ἐν Ὁμηρ. ὕμν. εἰς Δήμητρ. 69 «ἀλλὰ σὺ γὰρ δὴ πᾶσαν ἐπὶ χθόνα καὶ κατὰ πόντον αἰθέρος ἐκ δίης καταδέρκεαι ἀκτίνεσσιν, νημερτές μοι εἰπὲ φίλον τέκος εἴ που ὄπωπας» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 876.*

[2]) *Ἔθηκε τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν πρὸ τῆς δεικτικῆς. Τὴν νύκτα ὁ ποιητὴς ὀνομάζει αἰόλαν = ποικίλην διὰ τὰ ἄστρα, ὡς ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 24 ὀνομάζεται ἡ αὐτὴ ποικιλείμων. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Εὐριπίδης ἐν ἀποσπάσμ.* 593 *λέγει «ὀρφναία νὺξ αἰολόχρως».*

[3]) *Κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖται ἡ μετοχή, ἢ σκυλευομένη τὸν κόσμον τῶν ἀστέρων ἢ ἀφανιζομένη. Ἡ πρώτη ἑρμηνεία ὑποτίθησιν, ὅτι ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ εἶναι πολέμιοι ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἀλλήλους. Ὁ Θεοδέκτης παραβάλλει πρὸς δύο ἀδελφὰς παρ' Ἀθην. X, 451 F "Εἰσὶ καὶ γυναῖκες δισσαί, ὧν ἡ μία τίκτει τὴν ἑτέραν, αὐτὴ δὲ τεκοῦσ' ὑπὸ τῆσδε τεκνοῦται". Ἐπειδὴ ἡ παραβολὴ τῆς νυκτὸς πρὸς φαινόμενον καὶ σκυλευόμενον φαίνεται ἀνάρμοστος τοῖς κριτικοῖς, οὗτοι θεωροῦσι τὴν λέξιν ὑποπτον καὶ ὁ μὲν* Hense *εἰκάζει ἐπαναιρομένα, ὁ δὲ K* Fecht *νὺξ μεταμειβομένα καὶ ὁ* Kalbel *νὺξ ἐπαμειβομένα. Βεβαίως ὑπάρχει τὸ ἄτοπον, ὅτι ἡ φαινομένη γεννᾷ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τὸ πρᾶγμα ὑπάρχει.*

[4]) *Ἡ νὺξ εἶναι ἡ μήτηρ τῆς ἡμέρας, ὡς λέγεται ἐν ταῖς ἀρχαίαις κοσμογονίαις, Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 279 "τῆς νῦν τεκούσης φῶς τόδ' εὐφρόνης". Διὰ τοῦτο προτάσσονται αἱ νύκτες τῶν ἡμερῶν, ὡς ἐν Οἰδιποδ. ἐπὶ Κολων. 618 «ὁ μυρίος χρό-*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦτο[1] καρῦξαι τὸν Ἀλκμήνας πόθι μοι, πόθι μοι[2]
ναίει[3] ποτ', ὦ λαμπρᾷ στεροπᾷ φλεγέθων,
ἢ ποντίας αὐλῶνας[4] ἢ δισσαῖσιν ἀπείροις κλιθείς. 100
εἶπ', ὦ κρατιστεύων κατ' ὄμμα[5].

Ἀντιστροφὴ α'.

Ποθουμένᾳ[6] γὰρ φρενὶ πυνθάνομαι

νος τεκνοῦται νύκτας ἡμέρας τ' ἰών». Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ «ἀναπέλλειν ποιεῖ».

1) Μετ' ἐμφάσεως ἀγγέλλει τὴν ἐποικτίαν ἐρώτησιν. Ὁμαλῶς ὁ ποιητὴς ἤθελεν εἰπεῖ τ ο ῦ τ ο κ α ρ ῦ ξ α ι, π ό θ ι μ ο ι ὁ Ἀ λ κ μ ή ν η ς ν α ί ε ι.

2) Ἐν τοῖς χειρογράφοις μετὰ τὴν φράσιν ταύτην ὑπάρχει ἡ λέξις π α ῖ ς, ἣν ὁ Porson, ὁ Wunder καὶ ἄλλοι ἐξήλειψαν. Ἡ ἐπανάληψις τοῦ π ό θ ι δηλοῖ τὸν ζῆλον τῶν Τραχινίων, ὅπως μάθωσι τὰ κατὰ τὸν Ἡρακλέα καὶ παραμυθήσωσι τὴν σύζυγον αὐτοῦ.

3) Τὸ ναίει (διατρίβει) ἀνήκει καὶ τῇ ἡγουμένῃ προτάσει καὶ τῇ ἑπομένῃ.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «αὐλὼν γάρ τὸ στενόμακρον πέλαγος· ἀπὸ δὲ τοῦ πελάγους τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ δηλοῖ, ὅ ἐστι τὰς νήσους». Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ φάραγγες ὀνομάζονται αὐλῶνες, προσέθηκε τὸ ἐπίθετον π ο ν τ ί α ς, ὡς καὶ ὁ Σοφοκλ. ἀποσπάσμ. 505 «ἐπακτίας αὐλῶνας». Δισσαὶ ἤπειροι εἶναι ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη· διότι οἱ ἀρχαῖοι τὴν Ἀφρικὴν ὁτὲ μὲν συνάπτουσι μετὰ τῆς Ἀσίας, ὁτὲ δὲ μετὰ τῆς Εὐρώπης, Ἰσοκράτ. 4, 179 «τῆς γῆς ἁπάσης τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης δίχα τετμημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δ' Εὐρώπης καλουμένης». Τὸ κλιθεὶς ἐνταῦθα δὲν διαφέρει τοῦ ναίων, διατρίβων.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ «Ὦ νικῶν πάντας τοὺς θεοὺς κατὰ τὸ ὀπτικόν». Ἐξήγησις τῆς α' Στροφῆς. Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἡ ποικίλη νὺξ ἐξαφανιζομένη γεννᾷ καὶ κατακοιμίζει, τὸν λαμπρὸν Ἥλιον, τὸν Ἥλιον παρακαλῶ νὰ κηρύξῃ τοῦτο, ποῦ τέλος πάντων ποῦ μοι ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης διατρίβει, ὦ διὰ τῶν λαμπρῶν ἀκτίνων φωτίζων, ἢ εἰς θαλασσίους αὐλῶνας, ἢ εἰς τὰς δύο ἠπείρους κατακλιθείς, εἰπέ, ὦ νικῶν μεταξὺ τῶν θεῶν κατὰ τὴν ὅρασιν.

6) Ἀντὶ τοῦ μέσου περισμένομεν τὸ ἐνεργητικὸν π ο θ ο ύ ο η, ἀνθ' οὗ κεῖται, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Σχολιαστής. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ μὴ θεωρήσαντες ἱκανὴν ἐξήγησιν ταύτην κατέφυγον εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν Musgrave ἔγραψε π ο ν ο υ μ έ ν ᾳ, ὁ δὲ Hartung π ο ρ θ ο υ μ έ ν ᾳ, ὁ δὲ Meineke π τ ο ο υ μ έ ν ᾳ, ὁ δὲ Hense φ ο β ο υ μ έ ν ᾳ καὶ ὁ Nauck εἴκασε π ό θ ο υ π λ έ ᾳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰν ἀμφινεικῆ[1] Δηϊάνειραν ἀεί,
οἷά τιν' ἄθλιον ὄρνιν[2],
οὔποτ' εὐνάζειν ἀδακρύτων[3] βλεφάρων πόθον, ἀλλ'
εὔμναστον[4] ἀνδρὸς δεῖμα τρέφουσαν ὁδοῦ
ἐνθυμίοις[5] εὐναῖς ἀνανδρώτοισι τρύχεσθαι, κακὰν
δύστανον[6] ἐλπίζουσαν αἶσαν.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὴν περιμάχητον. Ὀνομάζει δ' οὕτω ὁ ποιητὴς διὰ τὸν ἀγῶνα, περὶ οὗ λέγει ἐν στίχ. 28· δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ διὰ τοῦ ἀγαπητή.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀθλίαν δ' ὄρνιν, τὴν ἀλκυόνα φησίν, ἣ τίκτει ἐν ταῖς ὑφάλοις πέτραις, εἶτα, τῶν ὠῶν ἀφανιζομένων, δακρύει". Ὄντως ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1089 ὁ χορὸς τῶν Ἑλληνίδων παραβάλλει ἑαυτὴν πρὸς ἀλκυόνα «ὄρνις, ἃ παρὰ πετρίνας πόντου δειράδας, ἀλκυών, ἔλεγον οἰκτρὸν ἀείδεις». Ἀλλὰ πιθανώτερον ὁ ποιητὴς παραβάλλει πρὸς ἀηδόνα, ὡς ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἠλέκτρ. 146 "ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρεν φρένας, ἃ Ἴτυν, αἰὲν Ἴτυν ὀλοφύρεται, ὄρνις ἀτυζομένα, Διὸς ἄγγελος".

3) Κατὰ τὸν Hermann κεῖται ἀντὶ οὔποτ' εὐνάζειν τὸν πόθον τῶν βλεφάρων, ὥστε γίγνεσθαι αὐτὰ ἀδάκρυτα, δηλ· εἶναι σχῆμα κατὰ πρόληψιν, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 791 «σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ» ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1200 "τῶς σῶν ἀδέρκτων ὀμμάτων τητώμενος" καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1258 «εὔφημον, ὦ τάλαινα, κοίμησον στόμα».

4) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσιν· εὔμναστον δεῖμα ὁδοῦ ἀνδρὸς τρέφουσαν. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἀλλὰ τὸ δεῖγμα τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀεὶ μνημονεύουσαν, τοῖς ἀνάνδροις κοίταις τρύχεσθαι καὶ ψυχήν». Δεῖμα ἐνταῦθα εἶναι ὁ φόβος, ὃν ἔχει ἡ Δηϊάνειρα διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρός. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται φέρουσαν ἀνθ' οὗ ὁ Casaubonus ἔγραψε τρέφουσαν, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

5) Ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει· ἐνθυμουμένην τὰς ἀνδρὸς ἐρήμους εὐνάς. Ἀνάνδρωτος εἶναι ἡ στερουμένη ἀνδρός. Συνήθως ἡ δοτικὴ θεωρεῖται τοπική, ἀλλ' ὁ Wunder νομίζει, ὅτι εἶναι τοῦ αἰτίου ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ τρύχεσθαι, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον.

6) Τὸ ἐπίθετον δύναται νὰ ἀναφέρηται εἰς τὴν αἶσαν καὶ εἰς τὴν Δηϊάνειραν. Ὅρα, ὅτι τὸ ἐλπίζειν κεῖται ἐπὶ κακοῦ. Ἐξήγησις· Διότι μὲ λυπουμένην ψυχὴν μανθάνω, ὅτι ἡ ἀγαπητὴ Δηϊάνειρα πάντοτε, ὡς ἄθλιόν τι πτηνόν, οὐδέποτε καταπαύει τὸν πόθον τῶν βλεφάρων, ὥστε νὰ γίνωσι ταῦτα ἀδάκρυτα, ἀλλ' ὅτι ἔχουσα εὐμνημόνευτον φόβον διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρὸς στενοχωρεῖται,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ β'.[1]

Πολλὰ[2] *γὰρ ὥστ' ἀκάμαντος*[3]
ἢ Νότου[4] *ἢ Βορέα τις*
κύματ' ἐν[5] *εὐρεῖ πόντῳ*
βάντ' ἐπιόντα τ'[6] *ἴδοι,*
οὕτω δὲ[6] *τὸν Καδμογενῆ*
στρέφει[7]*, τὸ δ' αὖξει βιότου*

μερίμνᾳ διὰ τὴν κλίνην τὴν στε-
μένην ἀνδρός, περιμένουσα ἢ ἀ-
κακὴν τύχην.

[1]) Τὴν β' στροφὴν ὁ Hense (Stud.
ικά. 9) ἐποίησε δευτέραν ἀντι-
στροφὴν καὶ τὸ ἀντίστροφον, ὅπερ
ἔπαθε καὶ ὁ Nauck. Ἡ τηλικαύτη
παθολὴ εἶναι ἴσως ἄγαν τολμηρά.

[2]) Κεῖται κατηγορηματικῶς.

[3]) Γενικὴ αὕτη προσδιορίζει τοὺς
ἐπομένους ἀνέμους. Ὁ Σχολια-
στὴς ἐξηγεῖ· "Ὡσπερ γὰρ ἂν τις θε-
ὼν κυματουμένην τὴν θάλατταν,
ὅταν πνέοντος, ἢ Βορέου, τῶν δὲ
ἀνέμων τὰ μὲν ἀπιόντα, τὰ δ' ἐπ-
ιόντα. οὕτω καὶ τὸν Ἡρακλέα,
ὅστις τι πέλαγος κακῶν, τὸ μέν
τι παρὸν λυπεῖ, τὸ δ' αὐξόμενον
ἀπειλεῖται".

[4]) Γενικαὶ δηλοῦσι τὸ αἴτιον,
ὡς Ἰλιάδ. Β, 396 "τὸν δ' οὔποτε
ὕπνος λείπει παντοίων ἀνέμων"
Δ, 305 "ὡς ὁπότε νέφεα Ζέ-
φυφελίξῃ ἀργέσταο Νότοιο".

[5]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις λείπει ἡ
πρόθεσις, ἀλλὰ προσέθηκε ταύτην ὁ
Elmsley.

[6]) Ὁ σύνδεσμος ἐτέθη ἐν τῷ δευ-
τέρει τῆς ὁμοιωματικῆς προ-
τάσεως, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 426 "ὡς
ὅταν κενῆς εὐνῆς νεοσσῶν ὀρφανῶν
βλέψῃ λέχος, οὕτω δὲ χαὔτη" καὶ
ἐν Ἡλέκτρ. 27. Καδμογενῆ ὀνομά-
ζει τὸν Ἡρακλέα, ὡς ὁ Ἡσίοδος Θη-
βαγενῆ ἐν Θεογον. 530 "Ὄφρ' Ἡ-
ρακλῆος Θηβαγενέος κλέος εἴη".

[7]) Ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρο-
γράφοις τρέφει, κατά τινα δὲ Σχο-
λιαστήν· "Ἀντὶ τροφῆς καθημερ-
ινῆς καὶ αὐξήσεως εἰσὶν αὐτῷ
οἱ πόνοι". Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην
μετὰ θαυμασμοῦ ἐπιδοκιμάζει ὁ
Hamacher. Ἀλλ' αὕτη, ὡς νομί-
ζομεν, δὲν δύναται νὰ δοθῇ, διότι
διακόπτεται ἡ προηγουμένη παρα-
βολή. Ἄλλως ἐνταῦθα ἔπρεπε
νὰ ὑπάρχῃ ῥῆμα παρέχον ἔννοιαν
ἀντίθετον τοῦ ἑπομένου, ὡς ὑποδει-
κνύει ἡ ἀντίθεσις τοῦ ὑποκειμένου.
Λέγει μὲν ὁ ποιητὴς ἐν Ἱππολύτ.
366 "πόνοι τρέφοντες βροτοὺς" ἀλλ'
ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν ὑπάρχει
ἀντίθεσις. Διὰ τοῦτο ὑπὸ πλείστων
ἐκδοτῶν εἰσάγεται εἰς τὸ κείμενον ἡ
διόρθωσις τοῦ Reicke εἰς στρέφει.
Οὐχὶ διάφορος εἶναι ἡ ἀντίθεσις ἐν
Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1454 "ἐπέχων μὲν
ἕτερα, τὰ δὲ παρ' ἦμαρ αὖθις αὖξων
ἄνω", ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.
Παραπλησίαν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολύπονον [1], ὥσπερ πέλαγος
Κρήσιον [2]· ἀλλά τις θεῶν
αἰὲν ἀναμπλάκητον [3] Ἀι-
δα σφε δόμων ἐρύκει.

Ἀντιστροφὴ β'.

Ὧν [4] ἐπιμεμφομένα σ' ἁ
δεῖα [5] μέν, ἀντία δ' οἴσω.

παρ' Εὐριπίδ. ἀποσπάσμ. Μελεάγρ. 25 "φεῦ, τὰ τῶν εὐδαιμονούντων ὡς τάχα στρέφει θεός„. Ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως ἐξυπακούεται τὸ μέν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 201 "ἠθέλησε δ' αἵματος πάσασθαι, τοὺς δὲ δουλώσας ἄγειν καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 229 «ὅσα κεύθει, τὰ δ' αὐτίκ' εἰς τὸ φῶς φανεῖ„.

[1]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ ὁ πολύπονος βίοτος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1209 τὸ ἄσημα βοῆς = ἄσημος βοή. Ὅ,τι εἶναι τὰ κύματα ἐν τῇ θαλάσσῃ, τοῦτ' αὐτὸ εἶναι οἱ πόνοι ἐν τῷ βίῳ, ὡς ἐν Ἱππολύτ. 822 "κακῶν δ', ὦ τάλας, πέλαγος εἰσορῶ τοσοῦτον, ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν μηδ' ἐκπερᾶσαι κῦμα τῆσδε συμφορᾶς„.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ὡς πάνυ χειμαζομένης τῆς περὶ Κρήτην θαλάσσης». Δι' ἄλλων λέξεων ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα λέγει· Οἱ ἀναρίθμητοι πόνοι τοῦ Ἡρακλέους δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ κύματα τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, ἅπερ ὁτὲ μὲν ἀπειλοῦσι νὰ καταβυθίσωσιν, ὁτὲ δὲ πολὺ ὑψηλὰ νὰ ἀναβιβάσωσιν.

[3]) Δὲν πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν ἐν ἠθικῇ σημασίᾳ, δηλ. ἀναμάρτητον καὶ δικαιον, ὡς ἐξηγεῖ ἀρχαῖος Σχολιαστής, διότι σημαίν[ει] ἀποτυγχάνοντα, δηλ. κατέχοντα ἀσφαλῆ ὁδὸν τοῦ βίου κατὰ τὸ λέ[γ]τοῦ Ellendt. Διότι ἡ ἑρμηνεία αὕτη φωνεῖ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς προμένης περιόδου. Ἐξήγησις· Δύ[ν]δύναταί τις νὰ ἴδῃ κύματα πολλὰ γειρόμενα ἢ ὑπὸ τοῦ ἀκαταπαύ[στ]Νότου ἢ τοῦ Βορρᾶ ἐν τῇ εὐρείᾳ λάσσῃ ἄλλα μὲν ἀπερχόμενα, ἄλλ[α] ἐπερχόμενα, τοιουτοτρόπως καὶ λύπονος βίος τὸν ὑπὸ τοῦ Κ[ά]καταγόμενον ἄλλοτε μὲν καταβυ[θ]ἄλλοτε δ' ὑψηλὰ ἀναβιβάζει, Κρητικὸν πέλαγος· ἀλλὰ τῶν θεῶ[ν] αὐτὸν μὴ πλανώμενον ἀπομακ[ρ]ἀπὸ τὸν θάνατον.

[4]) Ἴσως ἤθελέ τις ὑπολάβει, τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα προσαρμόζ[ε]κάλλιον, ἂν τεθῶσιν ὡς στροφ[ὴ] διότι οὕτως ἕπονται τοῖς θρήνοις Δηϊανείρας. Νομίζομεν ὅμως, προσαρμόζονται κάλλιον, ἂν κα[τ]σι τὴν θέσιν, ἣν δίδει αὐτοῖς ῥάδοσις· διότι οὕτω προηγεῖται ρίοδος, ἐν ᾗ λέγεται περὶ τῆς στασίας θεοῦ τινος. Ἐπειδὴ θ[εὸ]προστατεύει τὸν Ἡρακλέα, διὰ κατηγορῶ σε διὰ τοὺς θρήνους

[5]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀν[α]

Φαμὶ γὰρ [1] οὐκ ἀποτρύειν
ἐλπίδα τὰν ἀγαθὰν
χρῆναί σ'· ἀνάλγητα [2] γὰρ οὖδ'
ὁ πάντα [3] κραίνων βασιλεὺς
ἐπέβαλε θνατοῖς Κρονίδας·
ἀλλ' ἐπὶ [4] πῆμα καὶ χαρὰ

[ται] ἄδεῖα, ὅπερ ἀρχαιότεροι ἐκ[λ]ται ἐνόμιζον, ὅτι εἶναι οὐδετέρου [γ]ους. Παρετηρήθη ὅμως, ὅτι τοῦτο [ε]ἶναι Ἀττικόν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν [Ha]des εἰκάζει δέδοικα μέν, ὁ Musgrave αἴδοῖα μέν, ὅπερ [ἔ]σησε παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν [ὑ]στέρων ἐκδοτῶν. Ἡ τὴν τοιαύτην [δ]ωσιν δεχόμενοι ἐπάγουσιν ὡς [ἄ]λλήλων τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἰ[ν]σ. 194 "αἴδοῖα καὶ γοεδνὰ ἔπη„. [Α]δεῖα δὲν εἶναι μὲν οὐδετέρου γέ[ν]ους, ἀλλὰ δύναται νὰ ἦναι θηλυ[κ]Οὕτως ἀποφεύγομεν κακόηχον [ἔ]κφρασιν. Ἄλλως ὁ χορὸς δὲν μέλλει νὰ [ἐ]κλόγους διεγείροντας αἰδῶ ἢ φόβον. [Ἐ]πεξηγεῖ τὰ ἐναντία. Τὸ δὲ ἀπο[ν] σημαίνει ἀποβάλλειν.

Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσέκρουσ[α]οί κριτικοὶ καὶ ὁ μὲν M. Schmidt [γ]ράφει ἀνάλλακτα γάρ, ὁ δὲ F. Schmidt κἀκ' ἄλληκτα γὰρ [ἢ] πάντα. Διότι οὗτοι παρατηρ[ο]ν, ὅτι ὁ χορὸς σκοπεῖ νὰ παρα[κ]ση τὴν Δηϊάνειραν, ἀλλ' ἤθελεν [ὀ]λίγον ἁρμόζουσα παραμυθία, [ἔ]λεγεν, ὅτι τὸ θεῖον δὲν ἔδωκε [ἀ]νθρώποις ἀλυπίαν. Νομίζομεν [ὅ]τι δὲν εἶναι ὅλως ἀνάρμοστος [ἀ]γορία, διότι ὁ χορὸς λέγει, ὅτι ἡ [λ]ὴν εἶναί τι παρὰ φύσιν ὡς διδό[μ]παρὰ τοῦ θείου, ἀλλ' ἐπέρ[χ]εται καὶ ἡ χαρά. Οἱ ἑρμηνευταὶ προσκρούουσι καὶ ἐν τῷ οὐδέ. Φαίνεται, ὅτι ἐγένετο μετάθεσις ἀντὶ οὐδὲ γὰρ ἀνάλγητα, ὡς μετατίθεται καὶ ὁ καὶ κατὰ τὸν Hartung, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 280 «Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς καί με μεστῶσαι λέγων», ὅπου ἴδε τὴν σημείωσίν μου.

[3]) Τὸ κραίνειν συνετάχθη πρὸς αἰτιατικήν, ὡς τὸ κρατεῖν, τὸ δεσπόζειν καὶ τὰ παραπλήσια, ἐν Οἰδίποδ ἐπὶ Κολων. 1380 "τοιγὰρ τὸ σὸν θάκημα καὶ τοὺς σοὺς θρόνους κρατοῦσιν„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαιν. 28 "Λύκος τὴν ἐπτάπυργον τήνδε δεσπόζων πόλιν„.

[4]) Ἡ πρόθεσις συντάσσεται πρὸς τὴν ἑπομένην δοτικήν, ὡς ἐν Αἴαντι 18 "καὶ νῦν ἐπέγνως εὖ μ' ἐπ' ἀνδρὶ δυσμενεῖ„. Τὸ πῆμα καὶ ἡ χαρὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενον εἰς τὸ κυκλοῦσιν. Ἄλλως συντάσσει ὁ Hermann, ὅστις γράφει χαρὰν καὶ ὁ Nauck γράφων αἰὲν ἀντὶ τοῦ οἷον. Κατὰ τὸν τελευταῖον ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ἀλλ' ἄρκτου σιροφάδες κέλευθοι αἰὲν ἐπικυκλοῦσι πᾶσι πῆμα καὶ χαράν. Κατ' ἔννοιαν παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἡροδότ. I, 207 «κύκλος τῶν ἀνθρωπηίων ἐστὶ πραγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πᾶσι κυκλοῦσιν, οἷον ἄρ-
κτου [1] *στροφάδες κέλευθοι.*

Ἐπῳδός.

Μένει γὰρ οὔτε αἰόλα
νὺξ [2] *βροτοῖσιν οὔτε κῆρες*
οὔτε πλοῦτος, ἀλλ' [3] *ἄφαρ*
βέβακε [4], *τῷ δ' ἐπέρχεται*
χαίρειν [5] *τε καὶ στέρεσθαι.*
Ὦ [6] *καὶ σὲ τὰν ἄνασσαν ἐλπίσιν λέγω* [7]

[1]) *Ἄρκτος ἦτο Καλλιστὼ ἡ θυγάτηρ τοῦ Λυκάονος, ἣν ἠγάπα ὁ Ζεύς, ἀλλ' ἡ Ἥρα μετέβαλεν εἰς ἄρκτον. Ὁ Κρονίδης ὅμως ἀνήγαγεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μετέβαλεν εἰς ἀστερισμόν, Ἰλιάδ. Σ, 488 "Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν, ἣ τ' αὐτοῦ στρέφεται καὶ τ' Ὠρίωνα δοκεύει, οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο„ (ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου)· δηλ. ὁτὲ μὲν ὑψηλότερον, ὁτὲ δὲ ταπεινότερον, ἀλλ' οὐδέποτε ἐξαφανίζεται. Φαίνεται δ', ὅτι ὡς ἐν παραδείγματι μετεχειρίσθη τοῦτον τὸν ἀστερισμόν, διότι τὸ αὐτὸ κῦρος ὑπάρχει καὶ διὰ πάντας τοὺς ἀστερισμούς. Οὕτως ἡ παραβολὴ δὲν ἐγένετο ἀστόχως, διότι καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται, ἀλλὰ δὲν θνήσκει. Ἐξήγησις· Διὰ ταῦτα κατηγοροῦσά σε, εἰ καὶ δὲν εἶμαι δυσμενής, ἀλλὰ θὰ εἴπω ἐναντία. Λέγω δηλαδή, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποβάλλῃς τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα· διότι καὶ ἀλύπητα ὁ τὰ πάντα ἐξουσιάζων βασιλεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου δὲν ἔδωκεν εἰς τοὺς θνητούς· ἀλλὰ καὶ δυσύχημα καὶ χαρὰ κυκλικῶς ἔρχονται εἰς ὅ-*
ὡς οἱ κυκλικοὶ δρόμοι τῆς ἄρκ

[2]) *Εἶναι παρατακτικὴ σύνταξις ὡ*
ὡς οὐ μένει αἰόλα νὺξ βροτο
οὕτω καὶ κῆρες. Τὰ ἐνταῦθα λεγό
ὑπὸ τοῦ χοροῦ συμπίπτουσι τῇ
τῆς ἡμέρας· ὁ χορὸς εἰσῆλθεν εἰς
ὀρχήστραν ἅμα τῇ ἀνατολῇ το
λίου. Κῆρες εἶναι αἱ συμφοραί.

[3]) *Τὸ πλῆρες εἶναι· ἀλλὰ τῷ*
ἄφαρ βέβακε χαίρειν τε καὶ σ
σθαι, τῷ δὲ ἄφαρ ἐπέρχεται
τὰ αὐτά).

[4]) *Τοῦτο εἶναι παραπλήσιον*
τὸ εἰρημένον περὶ κυμάτων ἐν
115 *« βάντ' ἐπιόντα τ' ἴδοι ».*

[5]) *Κατὰ χιαστὸν σχῆμα ἀνα*
ται εἰς τὸ πῆμα καὶ εἰς τὴν χ

[6]) *Ὦρα, ὅτι μετὰ τὴν ἀναφο*
ἀντωνυμίαν ἔθηκε τὴν δεικτικ
δε, ὡς ἐν Ἀνδρομάχ. 1115
Κλυταιμνήστρας τόκος εἷς ἦν
των τῶνδε μηχανορράφος « κ
Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 155 « σφαγὶδ
λασσ', ἣν ἐπὶ δέλτῳ τήνδε κομί

[7]) *Ἐνταῦθα σημαίνει παρακ*
μαι, παροτρύνω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάδ' αἰὲν ἴσχειν· [1] *ἐπεὶ τίς ὧδε* [2]
τέκνοισιν [3] *Ζῆν' ἄβουλον εἶδεν;*

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Α΄. 140

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Πεπυσμένη μέν, ὡς ἀπεικάσαι [4], *πάρει*
πάθημα τοὐμόν· ὡς [5] *δ' ἐγὼ θυμοφθορῶ,*
μήτ' ἐκμάθοις παθοῦσα νῦν τ' [6] *ἄπειρος εἶ.*
Τὸ γὰρ νεάζον ἐν τοιοῖσδε βόσκεται

1) Συνήθως ἁπαντᾷ ἐμπρόθετον ἐν τούτοις ἔχειν. ἀλλὰ παραπληρωτικὰ φράσις ἔστιν καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδ. ἐν ... II, 8 «Οὕτως ὀργῇ εἶχον οἱ ... τοὺς Ἀθηναίους».

2) Προσδιορίζει τὸ ἄβουλον. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Δύσβουλον καὶ ἀβούλητον· μὴ βουλευόμενον τοῖς ... παισὶ τὸ συμφέρον· διὸ μηδὲν ... λον περὶ Ἡρακλέους ἔλπιζε· οὐ ... παρορᾷ τοῦ ἑαυτοῦ παιδὸς ὁ Ζεύς». Ὁ Schmelzer νομίζει, ὅτι ὁ ... θυντικὸς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ. ... μεν ὅμως τὴν γνώμην, ὅτι κα... ἔχει ὁ πληθυντικός, διότι ὁ ποι... λέγει ἐνταῦθα οὐ μόνον περὶ τοῦ ... κλέους, ἀλλὰ γενικώτερον. Ἐξή... διότι ὡς δὲν μένει εἰς τοὺς ... τοὺς ἡ ποικίλη νύξ, οὕτω καὶ αἱ ... φοραὶ καὶ ὁ πλοῦτος, ἀλλ' αἴφνης ... λλον μὲν ἐξαφανίζονται, εἰς ἄλ... δ' ἔρχονται ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη. ... ποῖα παροτρύνω καὶ σὲ τὴν βα... σαν πάντοτε νὰ ἐλπίζῃς· διότι ... εἶδεν, ὅτι ὁ Ζεὺς εἶναι οὕτω ... βουλος πρὸς τὰ τέκνα του;

3) Οὕτως ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' ὁ Wunder ἔγραψε σ ά φ' ε ἰ κ ά σ α ι, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, διότι τὸ σύνθετον εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ, Εὐριπ. ἐν Ὀρέστ. 1298 "Ἑλένης τὸ κώκυμ' ἐστίν, ὡς ἀπεικάσαι„. Τὸ ὡς φέρεται εἰς ἀπαρέμφατον, ὡς καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 16 «χῶρος δ' ὅδ' ἱερός, ὡς ἀπεικάσαι».

4) Πόσον ὅμως ἐγὼ σπαράσσω τὴν καρδίαν, εὔχομαι νὰ μὴ μάθῃς τοῦτο διὰ παθήματος. Τοῦτο προϋποτίθησι τὴν πολυθρύλητον ῥῆσιν π ά θ ο ς μ ά θ ο ς. Μόνον ὁ παθὼν δύναται νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τὰ πάθη τοῦ ἄλλου.

5) "Ορα, ὅτι συνδέει τὴν εὐχὴν μετὰ τοῦ πραγματικοῦ, ὡς ἐν στίχ. 582 «κακὰς δὲ τόλμας μήτ' ἐπισταίμην ἐγὼ μήτ' ἐκμάθοιμι τάς τε τολμώσας στυγῶ». Ἐν Ἀντιγόν. 686 "οὔτ' ἂν δυναίμην μήτ' ἐπισταίμην λέγειν„ καὶ Δημοσθ. 8, 6 "ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς οὔτ' εἰμὶ μήτε γε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χώροισιν αὐτοῦ [1], *καίνιν οὐ θάλπος θεοῦ* [2]
οὐδ' ὄμβρος οὐδὲ πνευμάτων οὐδὲν κλονεῖ,
ἀλλ ἡδοναῖς ἄμοχθον ἐξαίρει [3] *βίον*
ἐς τοῦθ', ἕως τις ἀντὶ παρθένου γυνὴ
κληθῇ [4] *λάβῃ τ' ἐν νυκτὶ φροντίδων μέρος,*

νοίμην„. Σημειωτέον, ὅτι πάντα τὰ χειρόγραφα πλὴν ἑνὸς ἔχουσι νῦν δ'.

[1]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὑτωσίν· «Ἡ γὰρ νέα ἡλικία ἐν τοῖς τόποις τῆς ἀμεριμνίας βόσκεται. Τὸ δ' αὐτοῦ τινὲς ψιλοῦσι, καὶ νοοῦσιν αὐτόθι· ἔνιοι δὲ δασύνουσιν, ἀντὶ τοῦ, ἑαυτοῦ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῖς ἰδίοις ἑαυτοῦ τόποις ἀμερίμνως βόσκεται τὸ νεάζον, καὶ οὔτε καύματι φθείρεται, οὔτε ὑετῷ, οὔτε ἀνέμων σφοδρότητι. Ἀλλὰ ταῖς ἡδοναῖς εἰς ὕψος εὐθυμίας αἴρεται· ἕως τις γαμηθῇ, οὐδέν, φησί, οὐδὲν ταράττει τὴν νέαν ἡλικίαν. Ἀλλ' ὡς τεῖχος ἀρραγὲς οὐ φθείρεται ὑπό τινος, οὕτως οὐδὲ ἡ νεότης ἐστηριγμένη ὑπὸ ἀμεριμνίας τῶν ἐν βίῳ κακῶν„ Ἐν τοῖς πρώτοις ὁ ἐμὸς διδάσκαλος* Haupt *παρετήρησεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς δὲν ἤθελε παραλάβει τὴν φράσιν ἀρραγὲς τεῖχος, ἂν μὴ ἐν τῷ κειμένῳ ὑπῆρχεν ἀντίστοιχος Ἐντεῦθεν ὁ* Heimsoeth (Kr. Stud. *ἐν σελ.* 52) *ἔγραψεν ἐν τόποισι βόσκεται ὀχυροῖς ἄνατον. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ εἰρημένη φράσις τοῦ Σχολιαστοῦ παραφραστικώτερον παρεισήχθη εἰς τὸ κείμενον. Καὶ ἄλλοι κριτικοὶ ἄνευ τῆς ἀφορμῆς τοῦ Σχολιαστοῦ καταφυγον εἰς τολμηρὰς διορθώσεις, π. χ. ὁ μὲν* Campe *ἔτρεψεν εἰς τὸ γὰρ νεάζον ἐν χλωροῖσι βόσκεται νομοῖσιν ἀεί, ὁ δὲ* G. H. M[ü]ller *χώροισι ναΐον ἵνα νιν καὶ ἄλλοι ἄλλως. Προτιμότερον διατηρήσωμεν τὴν γραφὴν αὐτοῦ νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸ αὐθαίρετον τοιούτων διορθώσεων· διότι ἡ νικὴ ἡλικία βόσκεται ἐν τοιούτοις ποις ἑαυτῆς Ὑποτίθεται, ὅτι ἡ γαμος γυνὴ μεταβαίνει εἰς ἄλλους πους, οἵτινες προσβάλλονται ὑπὸ φύσεως.*

[2]) *Θεὸς ἐνταῦθα εἶναι ὁ Ἥλ Διὰ τοῦ θάλπος, ὄμβρος καὶ πνε δηλοῖ τὸν κακὸν καιρόν, ὡς παρ' μήρῳ ἐν Ὀδυσσ. Ε, 478 «τοὺς μους) μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων, οὔτε ποτ' ἠὼ φαέθων ἀκτῖσιν ἔβαλλεν, οὔτ' ὄμβ περάασκε διαμπερές».*

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· ἡδοναῖς εἰς ὕψος εὐθυμίας αἴρετα Ἀλλ' ὁ* F. W. Schmidt *τρέπει ἄλλ' ἡδοναῖς ἄμοχθον ἐξάγει Νομίζομεν, ὅτι κακῶς ἐποίησε ταβαλὼν τὸ ἐξαίρειν, ὅπερ περι τὴν ἔξαρσιν τῆς νεότητος.*

[4]) *Οὐχὶ σπανίως τὸ ἕως ἄνευ ἂν φέρεται εἰς ὑποτακτικήν. ὡς Αἴαντ. 555 "ἕως τὸ χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι μάθῃς„ καὶ ἐν Φιλοκτ 764 "ἕως ἀνῇ τὸ πῆμα, σῴζ καὶ φύλασσε„. Τὴν φράσιν ἐν κτὶ ὁ* Hermann *δὲν συνάπτει*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤτοι πρὸς ἀνδρὸς [1] ἢ τέκνων φοβουμένη. 150
Τότ' ἄν τις εἰσίδοιτο, τὴν αὑτοῦ [2] σκοπῶν
πρᾶξιν [3], κακοῖσιν οἷς ἐγὼ βαρύνομαι.
Πάθη [4] μὲν οὖν δὴ πόλλ' ἔγωγ' ἐκλαυσάμην·
ἓν [5] δ', οἷον οὔπω πρόσθεν, αὐτίκ' [5] ἐξερῶ.
Ὁδὸν [6] γὰρ ἧμος τὴν τελευταίαν ἄναξ 155
ὡρμᾶτ' ἀπ' οἴκων Ἡρακλῆς, τότ' ἐν δόμοις [7]

λάβῃ. ἀλλὰ μετὰ τοῦ φροντίδων, λάβῃ μέρος νυκτερινῶν φρονων· διότι ἂν ἐνοεῖτο ἡ πρώτη νὺξ γάμου, ἔπρεπε τοῦτο νὰ λεχθῇ. Π' ὀρθῶς παραιτεῖ, ὅτι ἀκριβέος προσδιορισμὸς δὲν ἦτο ἀναγ, διότι προηγεῖται, ὅτι ἡ παρ γίνεται γυνή. Διὰ τοῦτο τὴν φρᾶν νυκτὶ πρέπει νὰ συνάψωμεν τοῦ λάβῃ. Περὶ τῆς πρώτης νυλέγει ὁ Σοφοκλῆς ἐν ἀποσπάσμ. "καὶ ταῦτ' ἐπειδὰν εὐφρόνη ζεύμία, χρεὼν ἐπαινεῖν καὶ δοκεῖν ὡς ἔχειν". Παράβαλλ. καὶ ἐν Ὀ. σ. 271.

Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἡ πρὸς τῆς ὑπέρ». Ὁ Tournier, ὅπως τὴν δυσκολίαν ταύτην, ἔγραψε τ ὰ ν δ ρ ό ς. Ἔτι τολμηρότερον ντες ὁ Dindorf καὶ ὁ Wunder λίζουσι τὸν στίχον.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γυναικαὶ ὅμως ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη ρσεικὸν γένος, διότι ἀποβλέπει το νεάζων, ὡς παρετήρησεν ἤδη χολιαστής. Παραπλήσιον εἶναι τὸ Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ. 771 "οὐδὲ κακῶς πάσχοντι μῖσος, ὧν τέκῃ, γίγνεται".

Πρᾶξις ἐνταῦθα εἶναι ἡ τύχη, ἡ θέοις, ὡς ἐν Αἴαντ. 790 «ὡς ἦκει φέρων Αἴαντος ἡμῖν πρᾶξιν, ἣν ἤλγησ' ἐγώ». Ἡ ἑπομένη δοτικὴ ἐγένετο καθ' ἕλξιν ἀντί, εἰσίδοις ἄν κακά, οἷς βαρύνομαι.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὰ μὲν ἄλλα πάθη τοῦ Ἡρακλέους πολλάκις ἀπωδυράμην». Ἀλλ' ὀρθῶς παραιτεῖ ὁ Wunder, ὅτι τὰ πάθη δὲν εἶναι τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ἑαυτῆς· αἱ μέριμναι, ἃς εἶχεν ἡ ἡρωΐς διὰ τοὺς ἄθλους τοῦ ἀνδρός. Περὶ τούτων λέγει ἐν στίχ. 28 καὶ 176. Ἐνταῦθα ἡ Δηϊάνειρα ἐπανέρχεται εἰς τὸ πάθημα αὐτῆς, περὶ οὗ ἔλεγεν ἐν στίχ. 142.

5) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι ἓν δέ, ὃ αὐτίκ' ἐξερῶ, (ἐκλαυσάμην πάθος) οἷον οἴπω πρόσθεν (δηλ. ἐκλαυσάμην).

6) Ἡ ὁδὸς εἶναι τὸ ἀφῃρημένον πάντων τῶν κινήσεως σημαντικῶν ῥημάτων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὁρμᾶσθαι δηλοῖ κίνησιν, ἐδέξατο τὴν αἰτιατικὴν ταύτην. Ὁ ἑπόμενος γὰρ εἶναι ἐπεξηγηματικός.

7) Οἱ οἶκοι καὶ οἱ δόμοι κεῖνται χάριν ποικιλίας, ὡς ἐν Αἴαντ. 63 «εἰς δόμους κομίζεται — καὶ νῦν κατ' οἴκους συνδέτους αἰκίζεται». Παράβαλλ. καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 1308,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λείπει παλαιὰν δέλτον[1] *ἐγγεγραμμένην*
ξυνθήμαθ'[2], *ἅμοὶ πρόσθεν οὐκ ἔτλη ποτέ,*
πολλοὺς ἀγῶνας[3] *ἐξιών, οὔπω*[4] *φράσαι,*
ἀλλ' ὥς τι δράσων εἶρπε κοὐ θανούμενος.
Νῦν δ' ὡς ἔτ' οὐκ[5] *ὢν εἶπε μὲν λέχους ὅτι*
χρείη μ'[5] *ἑλέσθαι κτῆσιν, εἶπε δ' ἣν τέκνοις*
μοῖραν[6] *πατρῴας γῆς διαιρετὸν νέμοι,*

[1]) *Ὁ μὲν* Hartung *νομίζει, ὅτι δηλοῖ διαθήκην, ὁ δὲ* Wunder *χρησμόν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ δέλτος περιεῖχε καὶ τὰ δύο, δηλ. τὸν χρησμόν, ὃν ἔλαβε παρὰ τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης ἐν στίχ.* 1165 "*μαντεῖα καινά, τοῖς πάλαι ξυνήγορα, ἃ τῶν ὀρείων καὶ χαμαικοιτῶν ἐγὼ Σελλῶν ἐπελθὼν ἄλσος εἰσεγραψάμην πρὸς τῆς πατρῴας καὶ πολυγλώσσου δρυὸς*„ *καὶ τὰς κληρονομικὰς παραγγελίας.*

[2]) *Τὰ ῥήματα τὰ συντασσόμενα πρὸς αἰτιατικὴν καὶ δοτικὴν τρεπόμενα εἰς παθητικὰ τὴν μὲν δοτικὴν μεταβάλλουσιν εἰς ὑποκείμενον, τὴν δὲ αἰτιατικὴν διατηροῦσιν, ὡς ἐνταῦθα ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐγγράφειν ξυνθήματα δέλτῳ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἡροδότ.* VII, 69 «*Αἰθίοπες παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι*» *καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ.* 72 «*διφθέραν ἐνημμένος*» *ἐκ τοῦ ἐνάπτειν τινὶ παρδαλῆν, λεοντῆν. Ξυνθήματα εἶναι αἱ διατάξεις.*

[3]) *Εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. Ζ,* 15 «*καὶ ἐκδήμους στρατείας πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἐπ' ἄλλων κατασιτροφῇ οὐκ ἐξῆσαν οἱ Ἕλληνες*».

[4]) *Ἕνεκα τῆς παρεμπεσούσης προτάσεως ἐπανέλαβε τὴν ἄρνησιν,* τοῦτο *γίνεται παρ' Ἡροδότ.* VII, "*οὐ γάρ, ὡς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' πάντες Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ πρὸς ἑσπέρης οἰκέοντες ἄνθρω συλλεχθείησαν, οὐκ ἀξιόμαχοί ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι*„. *Τὸ φρᾶ ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ δηλοῦν.*

[5]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ οὐκέτι, ὡς Οἰδίποδ. τυράνν.* 24 «*κἀνακουφ κάρα βυθῶν ἔτ' οὐχ οἷα τε φοι σάλου*». *Τὸ λέχος ὁ Σχολιαστὴς γει· «ἔλεγεν προσήκειν ἐμὲ λαβεῖν προῖκα καὶ τὰ δῶρα, ἃ ὑπὲρ τοῦ χους ἐκτησάμην» δηλ. τὴν παρ' μῖν καλουμένην προγαμιαίαν δωρε Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἁρμόζει εἰς τὸ ρίον καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀ λουθήσωμεν τῷ* Naber (Mnem. ἀριθ. 9 *ἐν σελίδ.* 235), *ὅστις ἔγρ λάχους.*

[6]) *Τὸ ἀντικείμενον τοῦ εἶπε εἶν θεν εἰς τὴν ἀναφορικὴν πρότα ἀντὶ εἶπε πατρῴας γῆς μοῖραν, διαιρετὸν νέμοι. Λέγει πατρῴαν ἐκ μέρους τῶν τέκνων. Κατὰ δω κὴν παράδοσιν ἡ Πελοπόννησος ἐ ἦκε τοῖς Ἡρακλείδαις, οἵτινες πα τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ ἔλαβον τὸ μ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρόνον προτάξας, ὡς[1]*, τρίμηνος ἡνίκα*
χώρας[2] *ἀπείη κἀνιαύσιος βεβώς,*
τότ'[3] *ἦ θανεῖν χρείη*[4] *σφε τῷδε τῷ χρόνῳ,*
ἢ τοῦθ' ὑπεκδραμόντα τοῦ χρόνου τέλος
τὸ λοιπὸν ἤδη ζῆν[5] *ἀλυπήτῳ βίῳ.*

τευμα. Ἱπποκράτ. ἐν Ἀρχιδάμ. 7 "Ὁ δὲ θεὸς περὶ μὲν ὧν ἐπηρώτησαν οὐκ ἀνεῖλεν, ἐκέλευσε δ' αὐτοὺς ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἰέναι χώραν„. Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσι διαιρετὸν καὶ οὐχὶ διαιρετήν.

1) Ὁ σύνδεσμος συναπτέος μετὰ τοῦ χρείη. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τρίμηνον, ἀνθ' οὗ ὁ Wakefield ἔτρεψεν εἰς τρίμηνος, ὅπερ πολλοὶ ἐκδόται δέχονται. Τὸ τρίμηνος συμφωνεῖ τῷ ἐνιαύσιος, ἀλλ' ἡ αἰτιατικὴ ἐτέθη κατὰ τὸν χρόνον. Ὁ Schmelzer συντάσσει οὕτως· προτάξας, ὡς, ἡνίκα τρίμηνον χρόνον καὶ ἐνιαύσιος βεβὼς ἀπείη χώρας, πότε ἢ χρείη θανεῖν κτλ. Ὁ ἐκδότης οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ θέσις τῶν λέξεων εἶναι ἐν ἀταξίᾳ, ὡς καὶ ἡ τάξις τῶν ἐννοιῶν δεικνύει ταραχήν.

2) Εἶναι συντακτικὴ πτῶσις τοῦ ἀπείη. Τὸ ἐνιαύσιος ἠδύνατο νὰ ἦναι καὶ' αἰτιατικήν, ὅπως συμφωνήσῃ πρὸς τὸν χρόνον. Παραπλησία σύνταξις ὑπάρχει παρ' Ὁμήρῳ, ὡς νέδυσαν παννύχιοι, ἠματίη μὲν ὑφαίνουσαν μέγαν ἱστόν. Ἡ μετοχὴ βεβὼς ἠδύνατο νὰ λείπῃ, ἀλλὰ προσετέθη πρὸς ἐναργῆ παράστασιν, ὡς τίθενται αἱ μετοχαὶ ἔχων, λαβών, παρών.

2) Τοὺς τρεῖς ἑπομένους στίχους ὁ Dindorf καὶ ὁ Nauck θέτουσιν ἐν ἀγκύλαις. Διότι κατὰ παράδοξον τρόπον διαταράσσουσι τὴν συνέχειαν τῶν λόγων. "Ἂν τὸ χρηστήριον ἀπεκάλυψε σαφῶς καὶ ὡρισμένως, ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῶν δέκα καὶ πέντε μηνῶν νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ἡρακλῆς οἴκαδε, ὁ φόβος τῆς Δηϊανείρας, ἥτις μόνον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς σκέπτεται, δὲν παρίσταται ὡς ἱκανῶς ἠτιολογημένος. Βεβαίως ὑπῆρχε πιθανότης σωτηρίας, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε καὶ κίνδυνος; Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἀνωμαλία τις ὑπάρχει περὶ τὴν σύνταξιν· διότι μετὰ τὴν πάροδον τῶν δέκα καὶ πέντε μηνῶν δὲν εἶναι δυνατὸν κατὰ τὸν χρησμὸν νὰ ἀποθάνῃ. Τοῦτο ὅμως παρατηρήσας προσέθηκε τὴν φρᾶσιν τῷδε τῷ χρόνῳ. "Οτι δὲ τὸ χρηστήριον εἶπε διπλῆν ἔκβασιν τῆς τύχης τοῦ Ἡρακλέους, εἶπεν ἡ Δηϊάνειρα καὶ ἐν στίχ. 79. "Ἀλλως ἂν ἀποκόψωμεν τοὺς τρεῖς στίχους, τὸ ὡς δυσκόλως δύναται νὰ συνταχθῇ.

4) Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο ὁ ποιητής, διότι πρόκειται περὶ χρηστηρίου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 791 "ὡς μητρὶ μὲν χρείη με μιχθῆναι„.

5) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἡγουμένου χρείη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τοιαῦτ' ἔφραζε[1] πρὸς θεῶν εἱμαρμένα
τῶν Ἡρακλείων[2] ἐκτελευτᾶσθαι πόνων, 170
ὡς τὴν παλαιὰν[3] φηγὸν αὐδῆσαί ποτε

1) Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Ἔλεγεν ἐν τῇ καταλειφθείσῃ δέλτῳ.

2) Ὁ Ἡρακλῆς λέγει περὶ ἑαυτοῦ, ὡσεὶ πρῦκειτο περὶ ἄλλου προσώπου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 8 "ὁ πᾶσι κλεινὸς Οἰδίπους καλούμενος„ καὶ ἐν στίχ. 1366 «εἰ δέ τι πρεσβύτερον ἔτι κακοῦ κακόν, τοῦτ' ἔλαχ' Οἰδίπους». Ἀλλ' οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι ἡ γενικὴ Ἡρακλείων πόνων δὲν ἐξαρτᾶται οὔτε ἐκ τοῦ ἔφραζε, οὔτε ἐκ τοῦ εἱμαρμένα. Ὁ μὲν Seidler συντάσσει τοιαῦτα τῶν Ἡρακλείων πόνων ἔφραζε, εἱμαρμένα ἐκτελευτᾶσθαι, ὁ δὲ Hormann ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ τῇ, τοιαύτην εἱμαρμένην τῶν Ἡρακλείων πόνων ἔφραζεν ἐκτελευτᾶσθαι καὶ ἐξήγησε talem Herculis laborum sortem exituram dicebat. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν πείθουσι τοὺς ἄλλους ἑρμηνευτάς. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ παραφραστικώτερον· «Ἡ δέλτος τοιαῦτα ἔλεγεν παρὰ θεῶν εἱμάρθαι ὥστε τούτων θάτερον αὐτῷ τέλος ἔσεσθαι τῶν πόνων . Ἐντεῦθεν ὁρμηθεὶς ὁ Hartung ἔγραψε τὸν στίχον «τῶν Ἡρακλείων θάτερον τέλος πόνων». Ὁ δὲ Wunder ὅλως ἐξήλειψεν αὐτὸν καὶ τούτῳ ἠκολούθησεν ὁ Dindorf. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ γενικὴ δύναται νὰ συνταχθῇ καὶ πρὸς τὸ ἔφραζε καὶ πρὸς τὸ εἱμαρμένα, διότι τὰ ῥήματα τὰ ἔχοντα ὀπωσδήποτε λεκτικὴν σημασίαν συντάσσονται καὶ πρὸς γενικὴν ἀπρόθετον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 355 «ὡς τοῦδ' ἐχρήσθη σώματος» ἐν Αἴαντ. 1236 «ποίου κέκραγας ἀνδρὸς ὦδ' ὑπέρφρονα;» ἐν Φιλοκτήτ. 439 "καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτό γε ἀναξιουμένφρωτὸς ἐξερήσομαι„ καὶ ἐν Ὀδυσσ. λ. 174 «εἰπὲ δέ μοι πατρός τε καὶ υἱέος, ὃν κατέλειπον». Οὕτως ἐξηγοῦμεν· ἔλεγεν, ὅτι τοιαῦτα ὑπὸ τῶν θεῶν ἔχουσι μαντευθῇ περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Ἡρακλέους ὅτι θὰ ἐκτελεσθῶσιν.

3) Τὸ μαντεῖον τοῦτο εἶναι οὕτω; ἀρχαῖον, ὥστε γινώσκουσιν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος, ἐν Ὀδυσσ. Ξ. 327 «τὸν δ' εἰς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ» Ἡσιόδ. ἐν ἀποσπ. 236 «Δωδώνην φηγόν τε Πελασγῶν ἔδρανον» ἐν ἀποσπάσμ. 156 «ἐνθάδε Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται· τὴν δὲ Ζεὺς ἐθέλησεν ἓὸν χρηστήριον εἶναι τίμιον ἀνθρώποις, ναίει δ' ἐνὶ πυθμένι φηγοῦ». Τὰ μαντεύματα ὁ Δωδωναῖος Ζεὺς ἔδιδε διὰ τοῦ ψόφου ἱερᾶς φηγοῦ, ἤτοι δρυός. Διὰ τοῦτο ὁ Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 832 λέγει «τέρας ἄπιστον, αἱ προσήγοροι δρύες». Τοὺς ψόφους ἐξήγουν οἱ Σελλοί, ἐν Ἰλιάδ. Π, 235 "Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε, Πελασγικέ, τηλόθι ναίων, Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου· ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες, χα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δωδῶνι[1] *δισσῶν ἐκ πελειάδων ἔφη.*
Καὶ τῶνδε[2] *ναμέρτεια συμβαίνει χρόνου*[3]
τοῦ νῦν παρόντος, ᾧ[4] *τελεσθῆναι χρεών·*
ὥσθ' ἡδέως[5] *εὔδουσαν ἐκπηδᾶν ἐμὲ* 175
φόβῳ[6]*, φίλαι, ταρβοῦσαν, εἴ*[7] *με χρὴ μένειν*
πάντων ἀρίστου φωτὸς ἐστερημένην.

μαιεῦναι„. Ὅτε δ' ἡ Διώνη ἐγένετο σύνναος τοῦ Διός, τρεῖς γραῖαι ἦσαν προμάντιες, ὧν ἡ μὲν πρεσβυτάτη ὠνομάζετο Προμένεια, ἡ ἐν τῷ μέσῳ Τιμαρέτη καὶ ἡ νεωτάτη Νικάνδρη. Αἱ γραῖαι αὗται κατὰ τὴν ἐγχώριον διάλεκτον ἐλέγοντο πολιαὶ καὶ δι' ἀνυμολογικῆς πεδιᾶς ἐπλάσθη ὁ μῦθος, ὅτι περιστεραὶ καθήμεναι ἐπὶ τῆς φηγοῦ ἐμάντευον. Ὁ Ἡρόδοτος ὅμως ἔχει ἄλλην γνώμην ἐν βιβλ. II, 57 "πελειάδες δέ μοι δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαροι ἦσαν, ἐδόκεον δέ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. Μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπηίῃ φωνῇ αὐδάξασθαι λέγουσι ἐπείτε τὰ συνετὰ σφι αὔδα ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβάριζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεέ σφι φθέγγεσθαι, ἐπεὶ δὲ τέῳ τρόπῳ ἂν πελειάς γε ἀνθρωπηίῃ φωνῇ φθέγξαιτο;„

1) Ἡ ὀνομαστικὴ ὑποτίθεται Δωδών, ὡς Μαραθών. Ὅρα Στεφαν. Βυζάντ. ἐν σ. 248. Εἶναι τὸ ὄνομα ἑτερόκλιτον, ὡς τὸ ὑσμῖνι καὶ ἀλκί.

2) Δηλαδὴ τῶν εἰμαρμένων. Κατὰ τὸν Nauck ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει, τάδε ναμερτῆ συμβαίνει. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Καὶ τῶν εἱρημένων ὑπὸ Ἡρακλέους ἀλήθεια νῦν ἀποβαίνει ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, ὥστε ὁπότερον πραχθῆναι„.

3) Ἡ γενικὴ δηλοῖ τὸν χρόνον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 396 "καὶ μὴν Κρέοντά γ' ἴσθι σοι τούτων χάριν ἥξοντα βαιοῦ κοὐχὶ μυρίου χρόνου„ καὶ ἐν Ἰλιάδ· Β' 690 "ἐλθὼν γὰρ ἐκάκωσε βίη Ἡρακληείη τῶν προτέρων ἐτέων„.

4) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὡς, ἀνθ' οὗ ὁ Hense ἔγραψεν ᾧ, ὅπερ καὶ ἄλλοι δέχονται. Ὁ δὲ Hartung γράφει ὡς τελεσθῆναι τὸ χρεών.

5) Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσκρούσαντες ἔνιοι τῶν κριτικῶν κατέφυγον εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν Wunder εἰκάζει δεμνίων, ὁ δὲ Herwerden εὐθέως καὶ συνάπτουσι τῷ ἐκπηδᾶν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ ἡδέως εἶναι ἀναγκαῖον· διότι ἡ ἡρωὶς λέγει ὅτι καὶ ἐν τῷ γλυκεῖ ὕπνῳ αἴφνης ἡ ἰδέα, ὅτι δύναται νὰ ἀπολέσῃ τὸν ἄνδρα, ἐγείρει ἐξ αὐτοῦ.

6) Ἡ φράσις φόβῳ ταρβεῖν ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἡρακλείδ. 971 «οἳ δὲ ταρβοῦντες φόβῳ ὤρουον ἄλλος ἄλλοσε» καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1625 "στῆσαι φόβῳ δείσαντας ἐξαίφνης τρίχας„.

7) Διὰ τῆς προτάσεως ταύτης δηλοῦται τὸ αἴτιον τοῦ φόβου. Οὐχὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

Εὐφημίαν[1] *νῦν ἴσχ'· ἐπεὶ καταστεφῆ*[2]
στείχονθ' ὁρῶ τιν' ἄνδρα πρὸς χαρὰν[3] *λόγων.*

ΑΓΓΕΛΟΣ

Δέσποινα Δηϊάνειρα, πρῶτος[4] *ἀγγέλων* 180
ὄκνου[5] *σε λύσω· τὸν γὰρ Ἀλκμήνης τόκον*
καὶ ζῶντ' ἐπίστω[6] *καὶ κρατοῦντα κἀκ μάχης*
ἄγοντ' ἀπαρχὰς[7] *θεοῖσι τοῖς ἐγχωρίοις.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τίν' εἶπας, ὦ γεραιέ, τόνδε μοι λόγον[8]*;*

ΑΓΓΕΛΟΣ

Τάχ' ἐς δόμους σοὺς τὸν πολύζηλον[9] *πόσιν* 185
ἥξειν φανέντα σὺν κράτει νικηφόρῳ[10].

διάφορον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 666 "ἀθυμῶ δ', εἰ φανήσομαι τάχα κακὸν μέγ' ἐκπράξας' ἀπ' ἐλπίδος καλῆς". Ἐὰν πρέπῃ νὰ ζῶ, ἀφ' οὗ ἐστερήθην τοῦ ἀρίστου ἐξ ὅλων ἀνδρός.

[1]) *Τὴν παραίνεσιν ταύτην ποιεῖ ὁ χορὸς τῇ Δηϊανείρᾳ, διότι ἔλεγε κακοὺς λόγους. Τὸ νῦν εἴρηται μετ' ἐμφάσεως.*

[2]) *Οἱ εὐχαρίστους εἰδήσεις κομίζοντες ἤρχοντο ἐστεφανωμένοι, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 82 «ἀλλ' εἰκάσαι μέν, ἡδύς· οὐ γὰρ ἂν κάρα πολυστεφὴς ὧδ' εἶρπε παγκάρπου δάφνης». *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «ἐκ τοῦ στεφάνου δὲ στοχάζεται, ὅτι μέλλει χρηστὰ ἀπαγγέλλειν».*

[3]) *Ὅπως προσενέγκῃ ἡδονὴν λόγων.*

[4]) *Ὁ ἄγγελος ὀνομάζει ἑαυτὸν πρῶτον, διότι μέλλει νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Λίχας.*

[5]) *Ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ὁ ἄγγελος εἶχε μάθει περὶ τοῦ φόβου τῆς ἡρωΐδος.*

[6]) *Διὰ ὀλίγων λέξεων ὁ ἄγγελος εἰκονίζει τὴν θέσιν τοῦ Ἡρακλέους.*

[7]) *Ἐννοεῖ τὰς αἰχμαλωτίδας, περὶ ὧν λέγει ἐν στίχ.* 241.

[8]) *Εἶναι ἡ συνήθης σύμπτυξις δύο προτάσεων, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 388 "τίν', ὦ τάλαινα, τὸν δ' ἐπηράσω λόγον;"

[9]) *Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν σημασίαν· πολυζήλευτος, ἀγαπητός.*

[10]) *Δὲν σημαίνει μετὰ νικητοῦ στρατοῦ, ὡς τις τῶν ἑρμηνευτῶν ἐξήγησεν, ἀλλὰ μετὰ νικηφόρου ἐπικρατήσεως, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1089 "σθένει Πινικείῳ τον εὔαγρον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ

Καὶ τοῦ[1] *τόδ' ἀστῶν ἢ ξένων μαθὼν λέγεις;*

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐν βουθερεῖ[2] *λειμῶνι πρὸς πολλοὺς*[3] *θροεῖ*
Λίχας ὁ κῆρυξ ταῦτα· τοῦδ' ἐγὼ κλύων
ἀπῆξ', ὅπως τοι πρῶτος ἀγγείλας τάδε[4]
πρὸς σοῦ τι κερδάναιμι καὶ κτήμην χάριν[5].

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Αὐτὸς[6] *δὲ πῶς ἄπεστιν, εἴπερ εὐτυχεῖ;*

τελειῶσαι λόχον„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 85 «ταῦτα γὰρ φέρει νίκην τ' ἐφ' ἡμῖν καὶ κράτος τῶν δρωμένων».

[1]) *Τὸ μανθάνειν, ὅταν σημαίνῃ ἀκούειν, συντάσσεται πρὸς ἁπλῆν γενικήν, ὡς ἓν Ἀντιγόν.* 723 «καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν»· καὶ ἐν στίχ. 1031 «τὸ μανθάνειν δ' ἥδιστον εὖ λέγεντος, εἰ κέρδος λέγει». *Αἱ ἑπόμεναι γενικαὶ εἶναι διαιρετικαί.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* «ἢ ὑπὸ βοῶν θεριζομένῳ τοῖς ὀδοῦσι, τουτέστι, βοῦς τρέφοντι». *Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δίδεται καὶ ἄλλη ἐξήγησις· δηλ. ἐξηγεῖται π ο λ υ θ ε ρ ε ῖ, θεωρουμένου τοῦ β ο υ ὡς ἐπιτατικοῦ, ὡς ἐν τοῖς β ο ύ π α ι ς καὶ β ο υ λ ι μ ί α. Ἀντὶ τοῦ βουθερεῖ ὁ μὲν* Nauck *ἔγραψε β ο υ β ό τ ῳ ὁ δὲ* O. Hense *β ο υ κ ε ρ ε ῖ, ἀλλ' αἱ διορθώσεις εἶναι ὅλως περιττα̈ί· διότι τὸ χωρίον ὑγιαίνει.*

[3]) *Ἄριστα ἐποίησεν ὁ* Hermann *τρέψας τὸ π ρ ό σ π ο λ ο ς τῶν χειρογράφων εἰς π ρ ὸ ς π ο λ λ ο ύ ς, ὅπερ οἱ ἐκδόται ἐδέξαντο.*

[4]) *Δηλαδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Λίχα πρὸς πολλοὺς λεγόμενα.*

[5]) *Τὸ κέρδος καὶ ἡ χάρις συνάπτονται καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 232 «τὸ γὰρ κέρδος τελῶ γ' ὡς χἠ χάρις προσκείσεται».

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ·* "Εἰ εὐτυχεῖ ὁ Ἡρακλῆς, πῶς ἄπεστιν ὁ Λίχας, καὶ οὐκ ἦλθε ταχέως ἀπαγγέλλων»; "Αν ἐδεχόμεθα τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ἔπρεπε νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ἐγένετο ἀλλαγὴ ὑποκειμένου· διότι ἤθελεν εἶναι τοῦ μὲν ἄπεστιν ὑποκείμενον ὁ Λίχας, τοῦ δ' εὐτυχεῖ ὁ Ἡρακλῆς. *Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δυσὶ ῥήμασιν ὑποκείμενον εἶναι ὁ Λίχας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

Οὐκ εὐμαρείᾳ[1] *χρώμενος πολλῇ, γύναι.*
Κύκλῳ γὰρ αὐτὸν Μηλιεὺς[2] *ἅπας λεὼς*
κρίνει[3] *παραστὰς οὐδ ἐᾷ βῆναι πρόσω·*
τὸ γὰρ ποθοῦν[4] *ἕκαστος ἐκμαθεῖν*[5] *θέλων*

Εὐτυχεῖ δ' οὗτος ὡς κομίζων εὐχάριστον εἴδησιν.

1) *Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «οὐκ ἔστιν αὐτῷ εὐχερὲς παραγενέσθαι». Ἡ ἑπομένη μετοχὴ αἰτιολογεῖ τὸ ἄπεστιν.*

2) *Ἡ Μηλίς, ἐξ ἧς ὁ Μηλιεύς, κεῖται ἐν τῇ Φθιωτίᾳ, Στράβ. Θ, 433 "Οὕτω καὶ Σοφοκλῆς τὴν Τραχῖνα Φθιῶτιν εἴρηκεν, Ἀρτεμίδωρος δὲ τὴν Ἄλυν ἐν τῇ παραλίᾳ τίθησι„ Κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστήν· «Μηλιεῖς, ἔθνος Θετταλικὸν πλησίον Τραχῖνος. Μηλία δὲ ἡ πόλις καλεῖται».*

3) *Ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀνακρίνει, ὡς ἐν στίχ. 314 "τί δ' ἄν με καὶ κρίνοις„ καὶ ἐν Αἴαντ. 586 «Μὴ κρῖνε, μὴ ξετάζε». Ἀντὶ τοῦ παραστὰς ὁ Margoliouth ἔγραψε περιστάς, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Ὁ δὲ Schneidewin γράφει οὐ δ' ἐᾷ βῆναι, ὅπερ δὲν εἶναι κακόν· διότι οὕτω δὲν γίνεται ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκειμένου.*

4) *Ὁ μὲν Σχολιαστὴς λεγει, ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ "Τὸ ποθούμενον„, ὁ δὲ Hermann ἀντὶ τοῦ ὁ ποθῶν λεὼς καὶ ὁ γραμματικὸς Matthiae ἀντὶ τοῦ πόθος, εἰς τὸ νοσεῖν κεῖται ἀντὶ τῆς νόσου, Σοφκλ. ἐν Φιλοκτῆτ 675 «τὸ γὰρ νοσοῦν ποθεῖ σε ξυμπαραστάτην λαβεῖν» καὶ τὸ ὁρῶν ἀντὶ ἡ ὁρᾶσις ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1604 «ἐπεὶ δὲ παντὸς ὁρῶντος εἶχε ἡδονήν», καὶ ἐν στίχ. 1220 «οἵταν τις ἐς πλέον πέσῃ τοῦ θέλοντος». Ἄλλοι ὅμως τὰς ἑρμηνείας ταύτας μὴ εὑρόντες ἱκανὰς κατέφυγον εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν F. W. Schmidt γράφει τὰ γὰρ φίλων ἕκαστος ἐκμαθεῖν ποθῶν, ὁ δὲ Wunder τὸ γὰρ ποθούμενόν τις ἐκμαθεῖν θέλων, ὁ Oeri ὃ γὰρ ποθῶν ἕκαστος ἐκμαθεῖν (κυρεῖ), οὐκ ἂν μεθεῖτο ἄλλοι ἄλλως. Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι τὸ ποθοῦν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀντὶ τοῦ πόθου, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Hamacher.*

5) *Ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἐπίτασιν. Μετὰ τὸν πόλεμον οἱ ἄνθρωποι ἁπλήστως ἐπιθυμοῦσι νὰ μάθωσι τὰ κατὰ τοὺς οἰκείους, Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτ. § 40 «ὁρᾶν δὲ ἦν ἐπὶ μὲν τῶν θυρῶν γυναῖκας ἐλευθέρας περιφόβους κατεπτυχυίας καὶ πυνθανομένας, εἰ ζῶσι, τὰς μὲν ὑπὲρ ἀνδρός, τὰς δ' ὑπὲρ πατρός, τὰς δ' ὑπὲρ ἀδελφῶν..».*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἂν μεθεῖτο[1], πρὶν καθ' ἡδονὴν[2] κλύειν.
Οὕτως ἐκεῖνος οὐχ ἑκών[3], ἑκοῦσι δὲ
ξύνεστιν· ὄψει δ' αὐτὸν αὐτίκ' ἐμφανῆ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ὦ Ζεῦ, τὸν Οἴτης ἄτομον[4] ὃς λειμῶν' ἔχεις,
ἔδωκας ἡμῖν ἀλλὰ[5] σὺν χρόνῳ χαράν.
Φωνήσατ', ὦ γυναῖκες, αἵ τ' εἴσω[6] στέγης
αἵ τ' ἐκτὸς αὐλῆς[7], ὡς[8] ἄελπτον ὄμμ' ἐμοὶ

[1]) Ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀπολύσειε, φαίνεται, ὅτι ἀντικείμενον ἀποδίδει τὸν Λίχαν. Ἀλλ' ὁ Hamacher ἐννοεῖ τὴν ἀξίωσιν τοῦ μαθεῖν.

[2]) Μέχρις ὅτου ἀκούσῃ, ὅτι ἐπιθυμεῖ ἡ καρδία του.

[3]) Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Βούλεται γὰρ αὐτὸς αὐτῶν ἀποστὰς ἐλθεῖν πρὸς σέ». Ἡ φράσις εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 276 «πάρειμι δ' ἄκων οὐχ ἑκοῦσιν» καὶ Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 68 "ἑκὼν ἑκοῦσαν ἢ οὐ θέλουσαν οὐχ ἑκών„.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «τὸν ἀφιερωμένον θεοῖς καὶ ἀγεώργητον, ὃν οὐδὲ βοτὰ καταβόσκεται· τὰ δὲ τοιαῦτα χωρία ὀργάδας ἐκάλουν». Οἱ τοιοῦτοι λειμῶνες ὀνομάζονται ἀκήρατοι, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 73 "σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου λειμῶνος, ὦ δέσποινα, συνορμήσας φέρω, ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ οὐδ' ἦλθέ πω σίδηρος, ἀλλ' ἀκήρατον μέλισσα λειμῶνα ἠρινὸν διέρχεται, αἰδὼς δὲ ποταμίαισι κηπεύει δρόσοις». Ἡσύχιος· «Ἀδρέπανον· ἄδρεπνον, θεοῖς ἀνακείμενον, Σοφοκλῆς». Παρὰ τοῖς Κρησὶ ὑπῆρχε καὶ νόμος προστατευτικὸς τῶν τοιούτων λειμώνων Corp. Inscript. 2, 1103 «ἵνα μηθεὶς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς τοῦ Δικταίου μήτε ἐννέμῃ μήτε ἐναυλοστατῇ μήτε σπείρῃ μήτε ξυλεύῃ».

[5]) Δηλαδὴ ἔδωκας ἡμῖν χαράν, ἀλλὰ σὺν χρόνῳ (ἔδωκας). Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 411 "Ὦ θεοὶ πατρῷοι, συγγένεσθέ γ' ἀλλὰ νῦν„.

[6]) Ἀντὶ τοῦ ἔσω ὁ Wunder εἰκάζει ἔνδον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἀντὶ τοῦ, ὀλολύξατε καὶ βοήσατε, χάριν ὁμολογοῦσαι τοῖς θεοῖς».

[7]) Στέγη καὶ αὐλὴ εἶναι συνώνυμα. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Kwicala ἀντὶ αὐλῆς γραφῆς αὐτῆς, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον.

[8]) Εἶναι αἰτιολογικόν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὡς ὄμμα τῇδε φήμης ἀνασχὸν ἄελπτον. Παραβάλλει τὴν ἀπροσδοκήτως ἐλθοῦσαν εἴδησιν πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον. Ὁ Σοφοκλῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φήμης ἀνασχὸν[1] *τῆσδε νῦν καρπούμεθα*

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Α΄.

ΧΟΡΟΣ[2].

Ἀνολολυξάτω[3] *δόμος*
ἐφεστίοις[4] *ἀλαλαγαῖς*
ὁ μελλόνυμφος[5]*, ἐν δὲ*[6] *κοινὸς ἀρσένων* 205

καὶ ἐν Ἀντιγόν. 879 *ὀνομάζει λαμπάδος ἱερὸν ὄμμα.*

1) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*ἀνατεῖλαν· ἐκ μεταφορᾶς τοῦ ἡλίου*„.

2) *Ὁ Σχολιαστὴς νομίζει, ὅτι δὲν εἶναι στάσιμον·* "*Τὸ γὰρ μελιδάριον οὐκ ἔστι στάσιμον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ὀρχοῦνται*„. *Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς στασίμοις οἱ χορευταὶ ὠρχοῦντο.* (*Ὅρα* F. Ascherson *ἐν τῷ τετάρτῳ συμπληρωτικῷ τόμῳ τοῦ* Jahrb. für class. Phil. *ἐν σελίδ.* 431—446) *καὶ ἄρα εἶναι στάσιμον ἔχον ὑπορχηματικὸν ἦθος. Εἶναι δὲ παιὰν ἤτοι ὕμνος εὐχαριστήριος.*

3) *Τοῦτο ποιεῖ ὁ χορὸς κατὰ τὴν παρακέλευσιν τῆς ἡρωΐδος. Παρακελεύεται δὲ τοὺς ἐν τοῖς μεγάροις νέους καὶ νεάνιδας, ἵνα ὑμνήσωσι τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν. Ἐν χειρογράφοις ἀναγινώσκεται δόμοις, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ἐγένετο ἐκ κακῆς ἀντιγραφῆς κατὰ τὴν ἑπομένην δοτικὴν ἑφεστίοις. Διότι ὁ Σχολιαστὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει ὀνομαστικήν·* "*Ἀντὶ τοῦ ὁ πᾶς οἶκος Ἡρακλέους θυσίας καὶ εὐχὰς ποιείτω*„. *Ὁ μὲν* Hermann *διὰ τοῦ μελλονύμφου δόμου ἐννοεῖ τὰς νεάνιδας, ὁ δὲ* Hartung *τοὺς ἀγάμους νέους, ὅπερ πιθανώτερον. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη, ὅπως τραπῇ εἰς ἁ μελλόνυμφος, ὡς ἐποίησεν ὁ* Erfurdt.

4) "*Οτι δὲν πρέπει νὰ γραφῇ δόμοις, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ ταύτης τῆς λέξεως· διότι ἤθελεν εἶναι πλεονασμός. Ἀλλὰ τοῦ ἑφεστίοις ἀλαλαγαῖς ὁ* Margoliouth *εἴκασεν αἰσίοις συναλλαγαῖς, ὅπερ ἀνάρμοστον. Σημειωτέον, ὅτι ἀνανινώσκεται καὶ ἀλαλαῖς (ἀλαλὴ καὶ Δωρ. ἀλαλὰ=πολεμικὴ κραυγή).*

5) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Εἴ τις μελλόνυμφός ἐστιν*„, *Οἱ Ῥωμαῖοι λέγουσι* quisquis nubilis est.

6) *Ὁ μὲν* Nauck *θεωρεῖ τὴν ἀνάγνωσιν ὕποπτον, ὁ δὲ* Hartung *λέγει, ὅτι ἡ πρότασις εἶναι παρενθετική. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐν ἐνταῦθα κεῖται ἐπιρρηματικῶς, δηλ. σημαίνει ἐντός. Τὸν ἐν τῷ οἴκῳ μελλόνυμφον ὅμιλον διαιρεῖ εἰς δύο, εἰς ἄρσενας καὶ εἰς θηλείας. Τὸ κοινὸς κεῖται ὡς δικανάληκτον, ὡς τὸ κλυτὸς Ἱππο-δάμεια.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴτω[1] κλαγγά, τὸν εὐφαρέτραν[2]
Ἀπόλλω[3] προστάταν, ὁμοῦ δὲ
παιᾶνα[4] παιᾶν᾽ ἀνάγετ᾽, ὦ
παρθένοι, βοᾶτε τὰν ὁμόσπορον
Ἄρτεμιν Ὀρτυγίαν[5], ἐλαφαβόλον ἀμφίπυρον[6],

[1]) Ἂς ἠχήσῃ, ὡς παρ᾽ Εὐριπίδ. ἀποσπάσμ. 773 «ἴτω τελεία γάνος ἀοιδά» καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 450 "ἴτω δὲ Πυθίας ἀοιδά".

[2]) Ἡ αἰτιατικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιπολυξάτω, ὅπερ ὑποστηρίζω ἀντὶ τὴν γεώμην τοῦ Hartung, ὅτι ἡ ἀκολουθουμένη πρότασις εἶναι παρεμφατική. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 750 «ἀνωλόλυξε τὸν νεανίαν».

[3]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται Ἀπόλλωνα, ἀλλ᾽ ὁ Dindorf ἔγραψεν εἰς Ἀπόλλω χάριν τοῦ μέτρου. Ὁ Ἀπόλλων ἐν Ἠλέκτρᾳ 637 καλεῖται προστατήριος, ὅπου ἴδε τὴν σημείωσίν μου. Κατὰ δύο σχολιαστὰς ἐξηγεῖται τὸ ἐπίθετον· ἢ σημαίνει τὸν προστατεύοντα ἢ τὸν ἱστάμενον πρὸ τῶν θυρῶν. Ἡσύχιος· προστατήριος· τὸν Ἀπόλλωνα οὕτω καλοῦσι, παρ᾽ ὅσον πρὸ τῶν θυρῶν ἱδρύοντο». Οἱ δύο ἀδελφοὶ θεοὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1091 συμπίνται συγχρόνως καὶ παρὰ Πινδ. ἀποσπάσμ. 139 «ἔντι χρυσαλακάτειαι Λατοῦς ἀοιδαὶ ὧραι τε θεῶν».

[4]) Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸ σύνηθες ἄσμα τῶν παιάνων. Τὸ ἀνάγετε ὁ σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀνυμνεῖτε. Λάσ. ἐν ἀποσπάσμ. 1 "μελιβόαν ὕμνον ἀνάγων". Λέγει ὁμοῦ ἀνάγετε, διότι καὶ αἱ παρθένοι, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ χορός, θέλουσι νὰ ᾄδωσι μετὰ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "τὴν ἐν Ὀρτυγίᾳ τιμωμένην". Ὀρτυγία κατὰ τοὺς πλείονας ἑρμηνευτὰς εἶναι τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Δήλου. Κατὰ δὲ τὸν μῦθον τῶν Ἐφεσίων οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ τροφὸς τῶν τέκνων τῆς Λητοῦς. Στράβ. ΙΔ', 639 "Ἐνταῦθα γὰρ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὴν τροφὸν τὴν Ὀρτυγίαν καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ἣ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὰν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων". Τὴν θεὰν ὀνομάζει ἐλαφαβόλον ὡς κυνηγοῦσαν ἐλάφους, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1092 "καὶ κασιγνήταν πυκνοστίκτων ὀπαδὸν ὠκυπόδων ἐλάφων στέργω".

[6]) Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "παρ᾽ ὅσον ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ δαδουχεῖ, ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ Ἑκάτῃ". Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 207 "τάς τε πυρφόρους Ἀρτέμιδος αἴγλας, ξὺν αἷς Λυκι᾽ ὄρεα διάσσει" καὶ Ἀριστοφ. ἐν Βατράχ. 1406 "διπύρους ἀνέχουσα λαμπάδας".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γείτονάς τε νύμφας[1].
Ἀείρομαι[2], οὐδ' ἀπώσομαι
τὸν αὐλόν, ὦ τύραννε[3] τᾶς ἐμᾶς φρενός.
Ἰδοὺ μ' ἀναταράσσει[4]
εὐοῖ μ' ὁ κισσὸς[5]
ἄρτι βακχίαν ὑποστρέφων ἄμιλλαν[6].
Ἰὼ ἰὼ Παιάν[7].

[1]) Ἐννοεῖ τὰς Ὀρεστιάδας, διότι ἡ Ἄρτεμις διατρίβει ἐν τοῖς ὄρεσιν.

[2]) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «Μετεωρίζομαι ἐν τῷ χορεύειν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἄνω αἴρομαι». Ὁ χορὸς μετεωρίζεται διὰ τὴν χαράν. Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 693 «Ἔφριξ' ἔρωτι, περιχαρὴς δ' ἀνεπτάμην». Καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ λέγομεν, πετῶ ἀπὸ τὴν χαράν μου. Ὄρα, ὅτι μετὰ τὸν ἐνεστῶτα ἔθηκε μέλλοντα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1449 «καὶ σοίγ' ἐπισκήπτω τε καὶ προστρέρομαι» καὶ παρὰ Θουκυδίδ. II, 44 «τοὺς τοκέας οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι».

[3]) Ὁ αὐλὸς εἶναι ὄργανον ὀργιαστικόν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης παρετήρησεν ἐν Πολιτ. VIII, 6 «ἔτι δ' οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν» καὶ ἐν κεφ. 7 «ὁ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ Σωκράτης οὐ καλῶς τὴν Φρυγιστὶ μόνην καταλείπει μετὰ τῆς Δωριστί· καὶ ταῦτα ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλόν· ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἡ Φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, ἥνπερ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις. Ἄμφω γὰρ ὀργιοστικὰ καὶ παθητικά. Δηλοῖ δ' ἡ ποίησις. Πᾶσα γὰρ βακχεία καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνησις μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐν τοῖς αὐλοῖς». Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἐρεθίζει γὰρ ὁ αὐλὸς τὰς παρθένους πρὸς τὴν χορείαν ἀντὶ τοῦ, ὦ κρατῶν τῆς ἐμῆς φρενός. Ἐν δὲ τῷ ταῦτα λέγειν, φησὶ, κατέχονται ὑπὸ χαρᾶς».

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Βαχκικὴν ἅμιλλαν, τουτέστι χορικὴν παρορμᾷ ὁ κισσός. Τὸ δὲ ὑποστρέφων ἀντὶ τοῦ ὑπὸ λύπης εἰς ἡδονὴν μετάγων ἢ ὑποβάλλων».

[5]) Οἱ τραγικοὶ χοροὶ ἦσαν κατὰ τὸν Διόνυσον. Ὄρα Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολ. 675 Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 204 «ἐρεῖ εἰς τὸ γῆρας οὐκ αἰσχύνομαι, μέλλ χορεύειν κρᾶτα κισσώσας ἐμόν» κα στίχ. 323 «ἐγὼ μὲν οὖν καὶ Κάδμο σὺ διαγελᾷς, κισσῷ τ' ἐρεψώμε καὶ χορεύσομεν».

[6]) Κεῖται κατὰ τὸν Wunder ὑποστρέφων τοὺς μεθ' ἁμίλλης χορεύοντας. Ἄμιλλα εἶναι ἡ ἐν τῷ χορῷ, ὡς παρὰ μωνίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 29 «ἀγων ἐλελιζόμενος ποδί».

[7]) Τοῦτο εἶναι τὸ ἐφύμνιον.

Ἰδ', ὦ φίλα γύναι[1],
τάδ' ἀντίπρῳρα[2] δή σοι
βλέπειν πάρεστ' ἐναργῆ[3].

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Β'.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ὁρῶ[4], φίλαι γυναῖκες, οὐδὲ μ' ὄμματος
φρουρὰν[5] παρῆλθε, τόνδε μὴ οὐ λεύσσειν στόλον·
χαίρειν[6] δὲ τὸν κήρυκα προυννέπω, χρόνῳ

[1]) Ὁ Dindorf χάριν τοῦ μέτρου ... ὦ φίλα γυναικῶν.

... Κατὰ τὸν Ἡσύχιον· «Ἀντίπρῳρα· ἀντιπρόσωπα· πρῷρα γὰρ ... πρόσωπον· καὶ ἀνδρόπρῳρον, ... πρόσωπον· Σοφοκλῆς Τραχι... Ἐν ᾧ λέγει ταῦτα ὁ χορός, ... ὁ Λίχας μετὰ τῶν αἰχμαλω... ἐν αἷς διαπρέπει ἡ καλὴ Ἰόλη. Ἐκεῖνα, ἅπερ ὁ ἄγγελος ἔλεγεν, ... ὧν θέλει ἰδεῖ διὰ τῶν ἰδίων ... ὡς ἐκεῖνος εἶπεν ἐν στίχ. Ἐξήγησις· Ἂς ἀνυμνήσωσιν οἱ ... οἶκῳ μέλλοντες νὰ νυμφευθῶσι ... οἰκιακῶν ᾀσμάτων, κοινὴ δὲ ... τῶν ἀνδρῶν ἂς ἠχήσῃ τὸν ... φαρέτραν ἔχοντα Ἀπόλλωνα ... προστάτην, ὁμοῦ δὲ τὸν παιᾶνα ... εἴτε, ὦ παρθένοι, φωνάζετε ... ἀδελφὴν Ἄρτεμιν τὴν Ὀρτυ... τὴν φονεύουσαν ἐλάφους διὰ ... δύο χειρῶν δᾳδουχοῦσαν καὶ ... γειτονικὰς νύμφας. Πετῶ ἐκ ... ς καὶ δὲν θὰ ἀπομακρύνω τὸν ..., ὦ τύραννε τῆς διανοίας μου. ... με παρορμᾷ εὐοῖ ὁ κισσὸς ἀπὸ ὀλίγου χρόνου εἰς βακχικὸν τοῦ χοροῦ ἀγῶνα. Ἰὼ ἰὼ παιάν. Ἰδέ, ὦ ἀγαπητὴ γυνή, ταῦτα δὰ εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπῃς ἀντικρὺ φανερά.

[4]) Τὸ ἀντικείμενον τόνδε τὸν στόλον ἐξυπακούεται ἐκ τῶν ἑπομένων.

[5]) Εἶναι διόρθωσις τοῦ Musgrave, διότι ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται φρουρά. Οὕτως ἔχομεν σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων, καὶ μέθες με χεῖρα. Ἡ φρουρὰ ὄμματος κεῖται ἀντὶ τοῦ φρουροῦν ὄμμα. Ὑποκείμενον τοῦ παρῆλθε εἶναι ὅδε ὁ στόλος = ἡ πομπή. Τὰ ῥήματα τὰ ἔχοντα ὁπωσδήποτε τὴν σημασίαν τοῦ ἀμελεῖν συντάσσονται ἀπαρεμφάτῳ μετὰ τοῦ μή, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 283 «εἰ καὶ τρίτ' ἔστι, μὴ παρῇς τὸ μὴ οὐ φράσαι».

[6]) Ἐκ προθέσεως προέταξε τὸ χαίρειν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι χαιρετῶ τὸν κήρυκα. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Herwerden εἴκασε (Anal. crit. ἐν σελίδ. 21) χαίρειν σε τὸν κήρυκα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλῷ φανέντα, χαρτὸν[1] *εἴ τι καὶ φέρεις.*

ΛΙΧΑΣ.

Ἀλλ' εὖ μὲν ἴγμεθ', εὖ δὲ προσφωνούμεθα[2]*,*
γύναι, κατ' ἔργου κτῆσιν[3]*· ἄνδρα γὰρ καλῶς*[4]
πράσσοντ' ἀνάγκη χρηστὰ κερδαίνειν ἔπη.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν[5]*, πρῶθ' ἃ πρῶτα βούλομαι*
δίδαξον, εἰ ζῶνθ' Ἡρακλέα προσδέξομαι[6]*.*

ΛΙΧΑΣ.

Ἐγωγέ τοί σφ' ἔλειπον[7] *ἰσχύοντά τε*

1) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἄξιον χαρᾶς, Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 618 *Πολ. μῆτερ, ἀλλά μοι σὺ χαῖρε. Ἰοκ. χαρτὰ γοῦν πάσχω, τέκνον*„.

2) *Ἡ ὁριστικὴ φαίνεται παράδοξος τοῖς κριτικοῖς καὶ ὁ μὲν* Jul. Schneider *περιέμενεν ὑποτακτικήν, ὁ δὲ* F. W. Scmidt *εὐκτικὴν καὶ ὁ* Nauck *εὐκτικὴν μετὰ τοῦ ἄν. Διότι παρατηροῦσιν, ὅτι ὁ Λίχας μόνον εὐχὴν ἢ προσδοκίαν δύναται νὰ ἐκφράσῃ, ὅτι θέλει τύχει φιλικῆς ὑποδοχῆς. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὁ Λίχας προσεφωνήθη ἤδη διὰ τῆς φράσεως χαίρειν τὸν κήρυκα προυννέπω.*

3) *Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐννοοῦσι τὴν ἅλωσιν τῆς Οἰχαλίας. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ θεωροῦσι τὸ χωρίον ὕποπτον καὶ ὁ μὲν* Hense (Stud ét σελ. 57) *εἰκάζει κατ' ἔργ' ὀνήσιμα, ὁ δὲ* Nauck *πιθανώτερον κατ' ἔργων πρᾶξιν.*

4) *Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ φράσις αὕτη ἀναφέρηται εἰς τ Ἡρακλέα ἢ εἰς τὸν κήρυκα. Ὁ* macher *προτιμᾷ τὸ πρῶτον, ἡμῖν δὲν φαίνεται πιθανόν. Διότι χρηστὰ κερδαίνειν ἔπη δὲν εἶναι νατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸν ἥρ Δὲν νομίζομεν δ', ὡς ὁ* Schmelz *ὅτι ὁ τόνος τοῦ λόγου τοῦ Λίχου πί ἐπὶ τῆς φράσεως κατ' ἔργου κ σιν· διότι ταύτην ἡμεῖς γε θεωρ μεν παρενθετικωτέραν. Καὶ τ ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ οὐχὶ ταύτην τὴν φ σιν, ἀλλὰ τὸ εὖ προσφωνούμ Οὕτω ὁ Λίχας λέγει· καλῶς προσφ νούμεθα· διότι εἶναι ἀνάγκη οἱ τυχοῦντες νὰ ἀκούσωσι καλοὺς λόγ Ὁ δὲ Λίχας εὐτυχεῖ, διότι κομ εὐάρεστον εἴδησιν, ὡς ἐν σιχ.*

5) *Ἡ Δηϊάνειρα ὀνομάζει τὸν χαν φίλτατον ἀνδρῶν ὡς νομίζ εὐτυχῆ.*

6) *Ἐρωτᾷ περὶ ἐκείνου, ὅπερ ἔμελλε νὰ συμβῇ.*

7) *Ὅρα, ὅτι ὁ Λίχας δὲν ἀπα νεται κατὰ τὴν ἐρώτησιν προσδέ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ζῶντα[1] *καὶ θάλλοντα κοὐ νόσῳ βαρύν*[2]. 235

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ποῦ γῆς, πατρῴας[3] *εἴτε βαρβάρου; λέγε.*

ΛΙΧΑΣ.

Ἀκτή τις ἔστ'[4] *Εὐβοίς, ἔνθ' ὁρίζεται*[5]
βωμοὺς τέλη[6] *τ' ἔγκαρπα Κηναίῳ*[7] *Διί.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Εὐκταῖα φαίνων[8] *ἢ ἀπὸ μαντείας τινός;*

τα, ἀλλὰ μόνον, ὅτι κατέλιπε
α. Μετεχειρίσθη ὅμως τρεῖς λέ-
ὅπως δηλώσῃ τὴν εὐάρεστον
Ἡρακλέους κατάστασιν.
φαίνεται παράδοξον, ὅτι τὸ ζῶν
έθη μετὰ τὸ ἰσχύοντα.
Εἶναι ἀρνητικὴ βεβαίωσις τοῦ ἡ-
έπου. Ἡ φράσις ἀπαντᾷ καὶ ἐν Οἰδ.
στυρ. 17 "οἱ δὲ σὺν γήρᾳ βαρεῖς".
Ἀντὶ νὰ εἴπῃ Ἑλλάδος· Ἐθη-
παξ τὸ εἴτε ἀντὶ νὰ νὰ εἴπῃ
πατρῴας εἴτε βαρβάρου, ὡς ἐν
σοφ. τυράνν. 517 "λόγοισιν εἴτ'
ιαν εἰς βλάβην φέρον". Αἰσχύλ.
ραμέμν. 1376 "οὐδ' αἰνεῖν εἴτε
ν θέλεις". Ἡρόδοτ. VIII, 234.
Ἡ φράσις αὕτη εἶναι συνήθης
περιγραφαῖς. Μᾶλλον δ' ὅμως
Ἀθηναίοις θεαταῖς ἢ τῇ Δηϊα-
ἦτο ἀναγκαία ἡ περιγραφή,
ἡ Τραχὶς κεῖται ἐγγὺς τοῦ
ραφομένου τόπου.
Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Ἡρακλῆς.
οιαύτῃ σημασίᾳ οἱ ἀρχαῖοι μετα-
ονται τὸ τεμενίζειν, τὸ ὁρίζειν
ριζεσθαι, ὡς ἐν στίχ. 753 "Κήϊ-
ἔστιν, ἔνθα πατρῴῳ Διὶ βω-
μοὺς ὁρίζει τεμενίου τε φυλλάδα".

6) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Τέλη, θυσίας, ἔγκαρπα δὲ τὰ θυμιάματα ἀπὸ ἀνθῶν ἢ καρπῶν". Πιθανώτερον ὅμως δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰς τεμενικὰς προσόδους. Ἀρποκρατίων ἐν σελίδ 2824 "Δίδυμός φησιν ὁ γραμματικὸς ἀντὶ τοῦ ἐκ τῶν τεμενικῶν προσόδων. Ἑκάστῳ γὰρ θεῷ πλέθρα γῆς ἀπένεμον, ἐξ ὧν μισθουμένων αἱ εἰς τὰς θυσίας ἐγένοντο δαπάναι".

7) *Ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς τῆς Εὐβοίας ἀντικρὺ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου κεῖται τὸ ἀκρωτήριον Κήναιον, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἡ πόλις Δῖον* (Ἰλιάδ. *B*, 538). *Ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ ὁ τύμβος τοῦ Λίχου, Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ.* 30 "Εὐβοΐδα κάμπτων ἀμφὶ Κηναίου Διὸς ἀκτήν, καὶ αὐτὸν τύμβον ἀθλίου Λίχου".

8) *Ἀποδιδοὺς τὰς εὐχάς, ἐκτελῶν, ὅσα ηὔξατο. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Πότερον αὐτὸς εὐξάμενος καὶ ὑποσχόμενος ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦτο ποιεῖν, ἢ ἀπὸ μαντείας, θεοῦ τινος κελεύσαντος;".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Εὐχαῖς[1], *ὅθ' ἥρει τῶνδ' ἀνάστατον δόρει*
χώραν γυναικῶν ὧν ὁρᾷς ἐν ὄμμασιν[2].

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Αὗται δέ, πρὸς θεῶν. τοῦ ποτ' εἰσὶ καὶ τίνες;
οἰκτραὶ[3] *γάρ, εἰ μὴ ξυμφοραὶ κλέπτουσί*[4] *με.*

ΛΙΧΑΣ.

Ταύτας ἐκεῖνος Εὐρύτου[5] *πέρσας πόλιν*
ἐξείλεθ' αὑτῷ[7] *κτῆμα καὶ θεοῖς κριτόν.*

[1]) *Ἐξυπακούεται τὸ ὁρίζεται. Τὴν εὐχὴν ταύτην ἐποιήσατο ὁ Ἡρακλῆς, ὅτε ἐπολιόρκει τὴν Οἰχαλίαν. Τὸ ἀνάστατον εἶπε κατὰ πρόληψιν, διότι δηλοῖ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ αἱρεῖν, ὡς ἐν στίχ.* 106 "οὔποτ' εὐνάζειν ἀδακρύτων βλεφάρων πόθον„. *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται δορί, ἀλλ' ὁ* Dindorf *ἔγραψε δόρει, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐκδόται ἐδέξαντο.*

[2]) *Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος παρέλκει, ἀλλ' ἐτέθη, ὅπως τὸ πρᾶγμα δηλωθῇ ἐντονώτερον, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 764 " *οὐδαμὰ τοὐμὸν προσόψει κρᾶτ' ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν„.*

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* " *Δυσγενεῖς γὰρ δοκοῦσιν εἶναι, εἰ μὴ ἄρα με σφάλλουσιν αἱ κατ' αὐτὰς συμφοραί„. Ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ προδήλως εἶναι ἡμαρτημένη· τοὐναντίον λέγει ἡ ἡρωΐς, ὅτι εἶναι εὐγενεῖς καὶ ὡς τοιαύται διεγείρουσαι οἶκτον. Καὶ ὁ* Blaydes *διωρθώσας εἰς ἐσθλαὶ γὰρ ἢ χρηστοὶ γὰρ τοιοῦτό τι, ὡς φαίνεται, εἶχεν ἐν νῷ. Δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη διορθ διότι τὸ οἰκτραὶ εἶναι προτιμ ὡς ἐξηγήθη. Τὴν ἡμετέραν ἔρμ κυροῖ καὶ ὁ γάρ· ἐρωτῶ τίνος διότι φαίνεται, ὅτι δυστυχήσασ ἀξιολύπητοι.*

[4]) *Τὸ κλέπτειν ἐνταῦθα ἔχ σημασίαν τοῦ ἀπατᾶν, ὡς ἐν γόν.* 1218 «*ἢ θεοῖσι κλέπτ Ἐνταῦθα ἐγείρεται τὸ ζήτημα, συμφοραὶ ἀνήκωσι τῇ Δηϊά ταῖς αἰχμαλωτίσι. Τὸ πρῶτον ται ὁ* Schaefer, *ὅστις ἐξηγεῖ* calamitatibus eorum recte ju *Κατὰ τὸν* Hamacher *αἱ συμφο νανται νὰ ἀναφέρωνται καὶ Δηϊάνειραν. Ἔχομεν τὴν γνώμ ἡ φράσις αὕτη ὑποδηλοῖ, ὅτ ρωΐς ἤρξατο ὑφορῶσα σχέσ αἰχμαλωτίδων πρὸς τὸν Ἡρ Βεβαίως ἡ ὑπόνοια δὲν εἶναι*

[5]) *Ὁ Εὔρυτος ἦτο βασιλ Οἰχαλίας καὶ πατὴρ τῆς καλῆς φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέου*

[7]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " μὲν αὐτὸς ἔχῃ, τὰς δ' ἀνιερώ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἦ καὶ πὶ ταύτῃ τῇ πόλει τὸν ἄσκοπον[1]
χρόνον ἐβόσκου ἦν ἡμερῶν ἀνήριθμον[2];

ΛΙΧΑΣ.

Οὔκ, ἀλλὰ τὸν μὲν πλεῖστον ἐν Λυδοῖς χρόνον
κατείχεθ', ὡς φήσ' αὐτός[3], οὐκ ἐλεύθερος,
ἀλλ' ἐμπολητεύς· τοῦ λόγου[4] δ' οὐ χρὴ φθόνον, 250

οῖς». Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ ἄγ-
λος εἶπεν, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἄγει
παρχὰς θεοῖσι ἐν στίχ. 193.
κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Λίχας λέγει,
ν ἐξείλετο γυναῖκας ὡς δούλας,
ράγματι δ' ὑπονοεῖ τὴν Ἰόλην.
ιτὸς εἶναι ὁ ἐκλελεγμένος καὶ ὡς
οῦτος ὁ κάλλιστος.

1) Ἄσκοπος εἶναι ὁ πολὺς κατὰ
ν Σχολιαστήν· «ὃν οὐκ ἄν τις ἐπι-
ίσαιτο καὶ καταμάθοι». Κατὰ πᾶ-
ν πιθανότητα τοιαύτην σημασίαν
ει τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν Ἠλέκτρ.
4 «ἄσκοπος ἀ λώβα». Τῇ ἀγα-
ύσῃ γυναικὶ ὁ χρόνος τῶν δέκα καὶ
νιε μηνῶν φαίνεται πολὺς καὶ ἀνα-
θμητος.

2) Τὸ ἀνήριθμος μετὰ τὸ ἄσκοπος
αι ταὐτολογία, ὡς παρατηρεῖ ο
artung. Ἀλλ' ὁ μὲν Wakefield
ψεψεν εἰς ἀνηρίθμων, ὁ δὲ
ifurdt εἰς ἀνήριθμος. Τὸ ἀνά-
θμος συντάσσεται πρὸς γενικὴν καὶ
Ἠλέκτρ. 232 «ἀνάριθμος ὧδε
ήνων».

3) Τοῦτο λέγει ἕνεκα τῆς ἑπομένης
άσεως οὐκ ἐλεύθερος, ἀλλ'
πολητεύς, ὅπως διεγερθῶσιν
ριβολίαι. Περὶ τῆς δουλείας τοῦ
Ἡρακλέους λέγει καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν
Ἀγαμέμν. 1040 «καὶ παῖδα γάρ τοι
φασὶν Ἀλκμήνης ποτὲ πραθέντα τλῆ-
ναι δουλίας μάζης τυχεῖν». Κατὰ μὲν
τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ὁμήρου εἰς
Ὀδυσσ. Χ, 23 ὁ Ζεὺς ἐκέλευσε τὸν
Ἑρμῆν, ἵνα πωλήσῃ τὸν Ἡρακλέα
διὰ τὴν ξενοκτονίαν, κατὰ δὲ Διό-
δωρον τὸν Σικελιώτην IV, 31 ὁ
Ἡρακλῆς ἐνόσησε "οὐ δυνάμενος δὲ
(ὁ Ἡρακλῆς) ἀπολυθῆναι τῆς νόσου
ἐπηρώτησε τὸν Ἀπόλλω περὶ τῆς θε-
ραπείας. Τούτου δὲ χρήσαντος ὅτι
ῥᾷον οὕτως ἀπολυθήσεται τῆς νόσου,
εἰ πραθεὶς δικαίως τὴν ἑαυτοῦ τι-
μὴν ἀποδοίη τοῖς Ἰφίτου παισίν,
ἀναγκαζόμενος πείθεσθαι ὑπὸ τῆς
νόσου τῷ χρησμῷ μετά τινων φί-
λων ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκεῖ
δ' ὑπομείνας ἑκουσίως ὑπό τινος τῶν
φίλων ἐπράθη καὶ παρθένου δοῦ-
λος ἐγένετο Ὀμφάλης τῆς Ἰαρδάνου
βασιλευούσης τῶν τότε Μαιόνων, νῦν
δὲ Λυδῶν ἀναγκαζομένων». Ἡ
παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ διατριβὴ τοῦ Ἡ-
ρακλέους ἔδωκε πλουσίαν ὑπόθεσιν
τῇ ἱλαροτραγῳδίᾳ.

4) Ὁ Σχολιαστὴς δίδει τρεῖς ἑρ-
μηνείας, ἐξ ὧν τὴν πρώτην δέχον-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γύναι, προσεῖναι, Ζεὺς ὅτου πράκτωρ φανῇ.
Κεῖνος δὲ[1] *πραθεὶς Ὀμφάλῃ τῇ βαρβάρῳ*
ἐνιαυτὸν[2] *ἐξέπλησεν, ὡς αὐτὸς λέγει,*
χοὕτως ἐδήχθη[3] *τοῦτο τοὔνειδος λαβὼν*
ὥσθ' ὅρκον αὐτῷ προσβαλὼν[4] *διώμοσεν,*
ἢ μὴν τὸν ἀγχιστῆρα[5] *τοῦδε τοῦ πάθους*

ται οἱ νεώτεροι· « Οὐ χρή, φησί, μέμφεσθαι, οἷς ἂν πράξῃ ὁ Ζεύς· ἰδίῳ γὰρ λογισμῷ πάντα πράττει, ὡς ἐθέλει. Ἢ οὕτως· οὐ χρὴ ἀηδῶς ἀκούειν τὸν λόγον, ὃ ἔστιν ἐξευτελίζειν καὶ ψέγειν, ἢ οὐ χρὴ παραιτεῖσθαι λέγειν τὰ παρὰ Διὸς γινόμενα, κἂν ᾖ χαλεπά ». Ἀλλά τινες τῶν κριτικῶν προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν λόγου, ἣν θεωροῦσιν ὕποπτον. Διότι παρατηροῦσιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι δοτικὴ λόγῳ καὶ ὅτι ἡ ἑπομένη ἀναφορικὴ πρότασις δὲν προσαρμόζεται καλῶς τῇ δεικτικῇ. Διὰ τοῦτο ὁ Bothe τὸ ὅτου δὲν ἀναφέρει εἰς τὸ λόγον, ἀλλὰ συντάσσει οὕτωσίν· οὐ χρὴ λόγου φθόνον προσεῖναι τούτου (=περὶ τούτου), ὅτου Ζεὺς κτλ. Ἡ σύνταξις αὕτη μετά τινος εὐφυΐας ἐπενοήθη, ἀλλὰ μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι τὸ ὅτου δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ λόγου. Εὐφυέστερον ὁ Nauck ἐννοεῖ τὴν δοτικὴν σοὶ ἢ ἀνθρώποις εἰς τὸ προσεῖναι. Οὕτω κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν τοῦτον ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ τῇ λόγον οὐ δεῖ φθονεῖσθαι ὑπὸ σοῦ. Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν· δὲν πρέπει νὰ κατηγορῇ τὸν λόγον, ὦ γύναι, τὸν ὁποῖον εἶναι φανερόν, ἐξετέλεσεν ὁ Ζεύς.

[1]) *Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ* χας ἐπανέρχεται εἰς τὸν Ἡρακλ

[2]) *Κατὰ τὸν μῦθον ὁ* Ἡρακ ἔμεινε παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ τρία ἔ Ἀπολλόδωρ. 2, 6, 2. Ἀλλ' ὁ Σ φοκλῆς δέχεται μόνον ἓν ἔτος, ἀπ ἀγάγῃ εἰς ἁρμονίαν τὴν χρονολο πρὸς τὸν χρησμόν. Ὅρα, ὅτι ἐπαναλ βάνει τὴν φράσιν ὡς αὐτὸς λέγ

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τ* ἐλυπήθη. Ὀνειδος ὀνομάζει τ δουλείαν.

[4]) *Ἐπιβαλὼν ὅρκον εἰς τὸν ἑ* τόν του. Τὸ ἑπόμενον ῥῆμα μειη ρίσθη ὡς ἐνεργητικόν, συνηθέστερ δ' ἀπαντᾷ ὡς μέσον.

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν* « αἴτιον, καὶ σχεδὸν αὐτὸν ποιήσασ τοῦ πάθους (γρ. τὸ πάθος), λέγω τὸν Εὔρυτον ». Ἀλλ' ἡ λέξις κριτικοῖς φαίνεται ὕποπτος καὶ μὲν Mekler ἔγραψε τὸν οἱ κ στῆρα, ὁ δὲ Nauck τὸν αὐτ χειρα. Ἦτο μὲν ὁ Ζεὺς ὁ πράκτ ἀλλ' αἴτιος ἦτο ὁ Εὔρυτος. Πάν ἐνταῦθα εἶναι ἡ δουλεία. Ὡς ὁ Ἡ ρακλῆς ἐδουλώθη, οὕτω διώμο ὅτι θέλει δουλώσει τὸν αἴτιον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξὺν παιδὶ[1] καὶ γυναικὶ δουλώσειν ἔτι[2].
Κοὐχ ἡλίωσε[2] τοὔπος· ἀλλ' ὅθ' ἁγνὸς[4] ἦν,
στρατὸν λαῶν ἐπακτὸν[5] ἔρχεται πόλιν
τὴν Εὐρυτείαν. Τόνδε[6] γὰρ μεταίτιον
μόνον βροτῶν[7] ἔφασκε τοῦδ' εἶναι πάθους·
ὃν[8] αὐτὸν ἐλθόντ' ἐς δόμους ἐφέστιον[9],
ξένον παλαιὸν ὄντα, πολλὰ μὲν λόγοις
ἐπερρόθησεν[10], πολλὰ δὲ ἀτηρᾷ φρενί[11],

1) Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη τὸν ἐνικὸν ἀριθμόν, ἐν ᾧ ὁ Εὔρυτος εἶχε πλείονα τέκνα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ὀδυσσ. *I* « 199 οὕνεκά μιν σὺν παιδὶ περισχόμεθ' ἠδὲ γυναικὶ ἀζόμενοι ».

2) Κατὰ τὸν Nauck δηλοῖ ἀπειλὴν (καὶ τὴν γυναῖκα ἀκόμη), ὡς ἐν Ἱκέτ. 66 « ὡς κἄμ' ἐπαυχῶ τῆσδε τῆς φήμης ἄπο δεδορκότ', ἐχθροῖς ἄστοργον ὡς λάμψειν ἔτι ».

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « μάταιον εἶπε τὸ ἔπος ».

4) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Ὅτε ἡγνίσθη ἀπὸ τοῦ φόνου, ὅ ἐστιν, ὅτε ἐπλήρωσε τὴν ὑπὲρ τοῦ φόνου δουλείαν ".

5) Οὕτως ὀνομάζει τὸν συμμαχικόν. Ἦσαν δὲ σύμμαχοι τοῦ Ἡρακλέους Ἀρκάδες μετ' ἄλλων, Διόδωρ. *Σι*-*V*. 374 " Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος στρατεύσειν εἰς τὴν Οἰχαλίαν ἐπὶ τοὺς Εὐρύτου παῖδας, ὅτι τὴν Ἰόλην μνηστευόμενος ἀπέτυχε· συναγωνιζομένων αὐτῷ τῶν Ἀρκάδων, τήν τε πόλιν εἷλε καὶ τοὺς Εὐρύτου παῖδας ἀπέκτεινε, Τοξέα καὶ Μολίονα καὶ Κλυτίον ".

6) Ἔθηκε τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν, ὡσεὶ προηγεῖτο πόλιν τὴν Εὐρύτου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ· ἐπὶ Κολων. 731 " τῆς ἐμῆς ἐπεισόδου· ὃν μηδ' ὀκνεῖτε, μήτ' ἀφῆτ' ἔπος κακὸν " καὶ παρὰ Θουκυδίδ. II, 45 « εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικείας ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται ». Τὸ μεταίτιος σημαίνει συνένοχος, κοινωνός, ὡς γίνεται δῆλον παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 199 « αὐτὸς σὺ τούτων οὐ μεταίτιος πέλῃ, ἀλλ' εἷς τὸ πᾶν ἔπραξας, ὡς παναίτιος ».

7) Ἡ προσθήκη αὕτη ἦτο ἀναγκαία, διότι πράκτωρ, ὡς ἄρτι εἴρηται, ἦτο ὁ Ζεύς.

8) Αἰτιολογεῖ τὸ μεταίτιον.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ξένον, φίλον ».

10) Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰ λεγόμενα ἐν στίχ. 265-268. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ὅμως· « Σφοδρῶς ὕβρισεν, ἢ εἰς τὴν παιδοκτονίαν τῶν ἀπὸ Μεγάρας τέκνων· ἢ ὅτι πολλαῖς πρώην ὡμίλησε γυναιξίν, ὡς Ἀπολλόδωρος ». Περὶ τοῦ μύθου παραδίδει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης VI, 31 « Τελέσας γὰρ τοὺς ἄθλους τὴν μὲν ἑαυτοῦ γυναῖκα Με-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέγων χεροῖν μὲν ὡς ἄφυκτ' ἔχων [1] βέλη
τῶν ὧν τέκνων [2] λείποιτο πρὸς τόξου κρίσιν,
φανεὶς [3] δὲ δοῦλος ἀνδρὸς ἀντ' ἐλευθέρου
ῥαίοιτο [4]· δείπνοις δ' ἡνίκ' ἦν ὠνωμένος [5],
ἔρριψεν ἐκτὸς αὐτόν. Ὃν ἔχων χόλον,

γάραν συνῴκισεν Ἰολάῳ, διὰ τὴν περὶ τὰ τέκνα συμφορὰν ὑποπτευσάμενος τὴν ἐξ ἐκείνης παιδοποιίαν, ἑτέραν δὲ ἐζήτει πρὸς τέκνων γένεσιν ἀνύποπτον. Διόπερ ἐμνήστευσεν Ἰόλην τὴν Εὐρύτου τοῦ δυναστεύσαντος Οἰχαλίας. Ὁ δ' Εὔρυτος διὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγάρας γενομένην ἀτυχίαν εὐλαβηθείς, ἀπεκρίθη βουλεύσεσθαι περὶ τοῦ γάμου. Ὁ δ' ἀποτυχὼν τῆς μνηστείας διὰ τὴν ἀτιμίαν ἐξήλασε τὰς ἵππους τοῦ Εὐρύτου, Ἰφίτου δὲ τοῦ Εὐρύτου τὸ γεγονὸς ὑποπτεύσαντος καὶ παραγενομένου κατὰ ζήτησιν τῶν ἵππων εἰς Τίρυνθα, τοῦτον μὲν ἀναβιβάσας ὁ Ἡρακλῆς ἐπί τινα πύργον ἐκέλευσεν ἀφορῶν μή που νεμόμεναι τυγχάνωσιν, οὐ δυναμένου δὲ κατανοῆσαι τοῦ Ἰφίτου, φήσας αὐτὸν ψευδῶν κατηγιᾶσθαι τὴν κλοπὴν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ πύργου » Παράβαλλ. Ἀπολλόδωρ. ἐν II, 4, 12.

[1]) Ἐξυπακούεται τὸ προηγούμενον ῥῆμα. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Ἀπηνεῖ καὶ σκληρᾷ γνώμῃ ». Ἡ ἀντίθεσις τοῦ π ο λ λ ὰ μ ὲ ν λ ό γ ο ι ς κεῖται ἐνστίχ. 268 δ ε ί π ν ο ι ς δ έ.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Λέγων αὐτὸν ἠτιᾶσθαι τῶν αὐτοῦ τέκνων, εἰ καὶ ἄφυκτα βέλη ἔχει ». Καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 105 ὁ Σοφοκλῆς λέγει περὶ τῶν βελῶν τοῦ Ἡρακλέους « ἰοὺς γ' φύκτους καὶ προπέμτονι ας φόνον ».

[2]) Τὸ λείπεσθαι ὡς παραθετικὸν συνετάχθη πρὸς γενικήν. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ δρόμου, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 1245. Ὁ Εὔρυτος κατὰ μὲν τὸν Ἡσίοδον εἶχε τέσσαρας υἱούς, κατὰ δὲ τὸν Κρεώφυλον δύο καὶ κατὰ τὰ Λακωνικὰ τοῦ Ἀριστοκράτους ιρεῖς. Ἡ πρὸς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὴν σχέσιν.

[3]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγ νώσκεται φ ω ν ε ῖ δ ὲ δ ο ῦ λ ο ς ἀν δ ρ ὸ ς ὡ ς ἐ λ ε υ θ έ ρ ο υ, ἀλλ' ὁ Wunder καὶ ὁ Hermann διώρθωσαν, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 1020 « τέλος δ' ἀπωστὸς γῆς ἀπορριφθήσομαι, δοῦλος λόγοισιν ἀντ' ἐλευθέρου φανείς » καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 96 « οἶμοι τάλας, ἡμᾶς μὲν ὡς δούλους σαφῶς παιὴρ ἄρ' ἐξέφυσεν, οὐκ ἐλευθέρους » καὶ Ξενοφ. ἐν Ἀνάβ. I, 3, 11 " δοῦλος εἶναι ἀντ' ἐλευθέρου „. Ὁ Εὔρυτος ἐνόει, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐγένετο δοῦλος τοῦ Εὐρυσθέως διότι ἐξετέλει τοὺς ὑπὸ τούτου ἐπιβαλλομένους ἄθλους.

[4]) Δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ φυσικοῦ ῥοιστοῦ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Ζ, 32 " ἐπεὶ πάρος ὄν ποτ' ἀκούσας ῥαισμένον, ὅτε μ' ἔρραισε κλυτὸς ἐννοσίγαιος „.

[5]) Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· " Τῆς οἰκίας αὐτὸν ἀπεώσατο „.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς ἵκετ' αὖθις Ἶφιτος[1] Τιρυνθίαν
πρὸς κλιτύν[2], ἵππους νομάδας ἐξιχνοσκοπῶν,
τότ' ἄλλοσ[3] αὐτὸν ὄμμα, θάτερᾳ δὲ νοῦν[3]
ἔχοντ', ἀπ' ἄκρας ἦκε πυργώδους πλακός[4].
Ἔργου[5] δ' ἕκατι τοῦδε μηνίσας ἄναξ
ὁ τῶν ἁπάντων[6] Ζεὺς πατὴρ Ὀλύμπιος
πρατόν νιν ἐξέπεμψεν οὐδ' ἠνέσχετο,
ὀθούνεκ' αὐτόν, μοῦνον[7] ἀνθρώπων, δόλῳ
ἔκτεινεν· εἰ γὰρ ἐμφανῶς ἠμύνατο[8],
Ζεὺς τἂν συνέγνω ξὺν δίκῃ χειρουμένῳ·
ὕβριν γὰρ οὐ στέργουσιν οὐδὲ[9] δαίμονες.

1) Ὁ Ἶφιτος ἦτο υἱὸς τοῦ Εὐρύτου. Τοῦ μύθου μνημονεύει καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. φ, 22.

2) Κλιτὺς εἶναι τὸ ἐπικλινὲς μέρος τοῦ λόφου. Ὄντως ἡ Τίρυνς κεῖται ἐπὶ λόφου. ὡς μαρτυροῦσι τὰ ὀρυσσόμενα ἐρείπια. Καὶ καθ' Ὅμηρον ἐν Ὀδυσσ. Ζ, 21 ὁ Ἶφιτος ἀνεζήτει ἵππους, κατ' ἄλλους ὅμως βόας, Ἀπολλόδωρ. II, 6, 2.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀλλαχόσε τὸν νοῦν ἔχοντα, καὶ οὐδὲν δεινὸν πείσεσθαι προσδοκῶντα, ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐδίσκευσεν". Ὁ Ἶφιτος διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν παρετήρει, ὅπως ἴδῃ, ποῦ εἶναι αἱ ἵπποι, διὰ δὲ τοῦ νοὸς ἐσκέπτετο, ποῦ ἄρά γε εἶναι αὐταί. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ τοῦ Κατούλλου 62, 15 "nos alio mentes, alio divisimus aures".

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὑψηλοῦ ὄρους" ὅπερ δὲν δεχόμεθα. Διότι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ πύργον, ὡς καὶ ὁ Διόδωρος ἐν IV, 31 παραδίδει "φήσας αὐτὸν ψευδῶς κατηγιᾶσθαι τὴν κλοπὴν κατεκρίμνησεν ἀπὸ τοῦ πύργου".

5) Ἐννοεῖ τὸν φόνον τοῦ Ἴφίτου.

6) Ἦτο μὲν ὁ Ἡρακλῆς υἱὸς τοῦ Διός, ἀλλ' οὗτος ἦτο πατὴρ ἁπάντων καὶ ἄρα καὶ ὁ Ἶφιτος ἐδικαιοῦτο νὰ τύχῃ ἐκδικήσεως.

7) Μόνον ἐξ ἐκείνων, οὓς ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς. Τοῦτο εἶναι κρίσις τοῦ Λίχου.

8) Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Ἂν φανερὰ ἤθελε λάβει ἐκδίκησιν διὰ τὴν ὕβριν, ἣν ἐποίησεν ὁ Ἶφιτος.

9) Τὸν στίχον τοῦτον οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοὶ ἐξαλείφουσιν, ὡς ὁ Zippmann (Ath. Sophocl ἐν σελίδ. 9) καὶ ὁ Campe (Phil. 22, 34). Διότι παρατηροῦσιν, ὅτι θὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ μείζων συγγνώμη πρὸς τὴν ἀδικίαν παρὰ τοῖς θεοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ F. W. Schmidt δὲν ἀθετεῖ μὲν τὸν στίχον, ἀλλ' εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψεν οὐδαμῶς θεοί Κατὰ δὲ τὸν Dindorf τὸ χωρίον πρέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κεῖνοι[1] *δ' ὑπερχλίοντες ἐκ γλώσσης κακῆς,*
αὐτοὶ μὲν Ἅιδου πάντες εἶσ' οἰκήτορες[2]*,*
πόλις δὲ δούλη· τάσδε[3] *δ' ἅσπερ εἰσορᾷς,*
ἐξ ὀλβίων[4] *ἄζηλον εὑροῦσαι βίον*
χωροῦσι πρὸς σέ· ταῦτα[5] *γὰρ πόσις τε σὸς* 285
ἐφεῖτ'[6]*, ἐγώ τε πιστὸς ὢν κείνῳ τελῶ.*
Αὐτὸν δ' ἐκεῖνον, εὖτ' ἂν ἁγνὰ[7] *θύματα*

πει νὰ ἐξηγηθῇ· non magis quam homines, *ὅπερ ἀπιθανώτερον*. *Ἡμῖν πιθανωτέρα φαίνεται ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ*· « *Τὴν ἀδικίαν οἷον, οὐδ' αὐτὸ τὸ θεῖον ὑβριζόμενον καρτερεῖ, ὃ λίαν ἐστὶν ἀνεκτότατον* ». *Ἐπειδὴ τὸ θεῖον βραδέως ἢ οὐδόλως ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ τιμωρεῖ, πολλοὶ φθάνουσιν εἰς τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο ἀνέχεται τὴν ἀδικίαν μᾶλλον ἢ οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες σπεύδουσιν εἰς ἐκδίκησιν.*

[1]) *Ὁ Εὔρυτος καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν*· « *Οἱ παῖδες τοῦ Εὐρύτου ὑπερηφάνως λοιδορησάμενοι τῷ Ἡρακλεῖ ἀνῃρέθησαν, ὑπερεντρυφήσαντες τῇ καθ' Ἡρακλέους λοιδορίᾳ* ». *Περὶ τῆς λοιδορίας εἶπεν ὁ Λίχας ἐν στίχ.* 266.

[2]) *Μετά τινος εἰρωνείας τοὺς θανόντας ὀνομάζει οἰκήτορας τοῦ Ἅιδου, ὡς ἐν στίχ.* 1161 "*ὅστις Ἅιδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι*„.

[3]) "*Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ αἵδε, ἀλλ' ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν ἀναφορικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 449 "*τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὃν πάλαι ζητεῖς ἀπειλῶν κἀνακηρύσσων φόνον τὸν Λαΐειον, οὗτός ἐστιν ἐνθάδε*„ *καὶ παρ' Ἡροδότ.* II, 106 "*τὰς δὲ στήλας τὰς ἴσια κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτιου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεύνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι*„ *καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 1629 « *Ἑλένην μέν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ἄν, ἥμαρτες, ἣδ' ἔστιν* ».

[4]) *Εἶναι γένους οὐδετέρου. Οὐχὶ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 55 « *ἐκ τυραννικῶν δόμων δούλειον ἦμαρ εἶδες* ». *Ἄζηλος εἶναι ὁ κακοδαίμων, ἐκεῖνος, ὃν δὲν δύναταί τις νὰ ζηλεύσῃ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ Ὁμηρικὸν « ἀμέγαρτε συβῶτα » ἐν Ὀδυσσ. ρ,* 219.

[5]) *Δηλαδὴ τὸ ἀγαγεῖν τὰς αἰχμαλωτίδας πρός σέ.*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐνετείλατο. Πρὸς μὲν τὸν Ἡρακλέα ὁ Λίχας ἐγένετο πιστός, πρὸς δὲ τὴν Δηϊάνειραν ἄπιστος. Ὅρα στίχ.* 398. *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐγὼ δέ, ὅπερ ὁ* Wakefield *ἔτρεψεν, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ.*

[7]) *Δὲν ἑρμηνεύει ὀρθῶς ὁ Σχολιαστής, ὡς παρετήρησεν ὁ* Wunder "*τουτέστι, προσδόκα, ὅταν διὰ τῆς θυσίας καθάρῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ φόνου*„ "*Ἂν ἐννοῇ τὸν φόνον τοῦ Ἰφίτου, κατὰ τοῦτον ἦτο ἤδη καθαρός, διότι ὑπέστη δούλωσιν. Ἡ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέξῃ πατρῴῳ[1] Ζηνὶ τῆς ἁλώσεως,
φρόνει νιν[2] ὡς ἥξοντα· τοῦτο[3] γὰρ λόγου
πολλοῦ[4] καλῶς λεχθέντος ἥδιστον κλύειν.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄνασσα, νῦν σοι τέρψις ἐμφανὴς κυρεῖ,
τῶν μὲν παρόντων[5], τὰ δὲ πεπυσμένῃ λόγῳ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Πῶς δ' οὐκ ἐγὼ χαίροιμ' ἄν, ἀνδρὸς εὐτυχῆ
κλύουσα πρᾶξιν τήνδε, πανδίκῳ φρενί[6];
πολλὴ[7] ἐστ' ἀνάγκη τῇδε τοῦτο συντρέχειν.

ἀγνότης κεῖται ἐν τοῖς θύμασι καὶ ἐν τοῖς τρόποις τοῦ θύοντος, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 613 «βοὸς τ' ἀφ' ἁγνῆς λευκὸν εὔποτον γάλα».

[1]) Τὸν Δία ὀνομάζει πατρῷον οὐχὶ ὡς πατέρα τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ὡς γενέθλιον, ἤτοι προστάτην τῆς φυλῆς. Ἡ γενικὴ ἁλώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ θύματα.

[2]) Διὰ τὴν παρένθεσιν ἔθηκε τὴν ἀντωνυμίαν, ἐν ᾧ προηγεῖται τὸ αὐτὸν ἐκεῖνον, ὡς ἐν Ὀδυσσ. π, 78 «ἀλλ' ἤτοι τὸν ξεῖνον, ἐπεὶ τεὸν ἔκτετο δῶμα, ἔσσω μιν χλαῖνάν τε καὶ ὑφαντὰ τεύχεα, εἵματα καλὰ» Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 246 "κατείχομαι δὲ τὸν δεδρακότ', εἴτε τις εἷς ὢν ἐλήλυθεν, εἴτε πλειόνων μέτα, κακὸν κακῶς νιν ἄμοιρον ἐκτρίψαι βίου„ καὶ Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 40 Δ «οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινά, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους ἂν εὑρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας». Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη τὴν ἀντωνυμίαν νὰ μεταβάλωμεν εἰς σύνδεσμον, ὡς ποιεῖ ὁ Margoliuth φρόνει νυν ὧν δ' ἥξοντα.

[3]) Δηλαδὴ ὅτι μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Ἡρακλῆς.

[4]) Εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως εἰς τὸ ἥδιστον. Σημειωτέον, ὅτι οἱ κριτικοὶ ὑφορῶσι διαφθορὰν τοῦ κειμένου καὶ ὁ μὲν Blaydes γράφει πολλοῦ καλοῦ λεχθέντος, ὁ δὲ Tournier πολλῷ καλοῦ λεχθέντος.

[5]) Διὰ τοῦ οὐδετέρου γένους ἐννοεῖ τὰς αἰχμαλωτίδας. "Ορα, ὅτι συνδέει γενικὴν ἀπόλυτον μετ' ἄλλης μετοχῆς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 170 «ὅπως μή του κηδομένου βροτῶν μηδὲ ξύντροφον ὄμμ' ἔχων» καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ I, 2 «τῆς ἐμπορίας οὐκ οὔσης, οὐδ' ἐπιμιγνύντες ἀλλήλοις».

[6]) Ὁ Wunder ἐξηγεῖ "toto animo„, ἐξ ὅλης ψυχῆς. Ὑπόκειται ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ δικαίου, διότι ὡς γυνὴ δικαιοῦται νὰ χαίρῃ ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ ἀνδρός.

[7]) Ὁ στίχος οὗτος ὑπὸ μὲν τοῦ Wunder ἐξοβελίζεται, ὑπὸ δὲ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅμως δ' ἔνεστι τοῖσιν εὖ σκοπουμένοις [1]
ταρβεῖν τὸν εὖ πράσσοντα, μὴ σφαλῇ ποτε.
Ἐμοὶ γὰρ [2] οἶκτος δεινὸς εἰσέβη, φίλαι,
ταύτας ὁρώσῃ δυσπότμους ἐπὶ ξένης
χώρας [3] ἀοίκους ἀπάτορᾶς τ' ἀλωμένας,
αἳ [4] πρὶν μὲν ἦσαν ἐξ ἐλευθέρων ἴσως
ἀνδρῶν, τὰ νῦν δὲ δοῦλον ἴσχουσιν βίον.
Ὦ Ζεῦ τροπαῖε [5], μή ποτ' εἰσίδοιμί σε

Nauck τίθεται ἐν ἀγκύλαις. *Διότι καὶ περιττὸς καὶ πεζὸς εἶναι καὶ τὸ συντρέχειν ἀκαίρως ἐτέθη. Οἱ λόγοι τῆς ἀθετήσεως δὲν εἶναι ἰσχυροί. Εἶναι μεγάλη ἀνάγκη ἡ χαρὰ τῆς γυναικὸς νὰ συντρέχῃ μετὰ τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνδρός.*

[1]) *Τὸ μέσον κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ.* Ὅμως ἔγκειται εἰς τοὺς καλῶς ἐξετάζοντας νὰ φοβῶνται, μήπως ὁ εὐτυχῶν δυστυχήσῃ καμμίαν φοράν. *Κατὰ τὸν* Nauck εἶναι βραχυλογία ἀντί· ὅμως δὲ φοβοῦμαι· ἔνεστι γὰρ κτλ., ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1023 "οἰκτρὰ μὲν τάδ', ἀλλ' ὅμως φέρειν ἀνάγκη τὰς παρεστώσας τύχας (= ἀλλ' ὅμως οἰστέα· φέρειν γὰρ ἀνάγκη). *Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Τραγικ. ἀδεσπ.* 460 "καὶ τοῦτο τοὔπος ἐστὶν ἀνδρὸς ἔμφρονος, ὅταν καλῶς πράσσῃ τις, ἐλπίζειν κακά".

[2]) Ὡς παράδειγμα τῆς γενικῆς παρατηρήσεως ἡ ἠρωΐς φέρει ἑαυτήν. *Διότι φοβεῖται, μὴ τὰ τέκνα αὐτῆς πάθωσιν, ὅ,τι ἔπαθον αἱ αἰχμαλωτίδες. Πάνυ ἀτυχῶς ὁ* Wakefield *ἀντὶ τοῦ οἶκτος ἔγραψεν ὄκνος. Ἀντὶ τοῦ εἰσβαίνειν συνηθέστερον οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ εἰσέρχεσθαι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 372 «εἰσῆλθε τοῖν τρὶς ἀθλίοιν ἔρις κακή» καὶ παρ' Ἡροδότ. III, 14 "αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἰκτόν τινα".

[3]) *Ἀντὶ τοῦ χώρας ὁ* Reiske εἶκασε χήρας, *ὅπερ δικαίως δὲν ἐγένετο δεκτόν.*

[4]) *Ὁ στίχος οὗτος καὶ ὁ ἑπόμενος ἀθετοῦνται ὑπὸ τοῦ* Hense (Stud. *ἐν σελίδ.* 62) *ἕνεκα τοῦ ἴσως· διότι δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς δούλους ἠδύνατο νὰ ἀπαγάγῃ αἰχμαλώτους. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὁ* Schubert *τὸ ἐλευθέρων ἔτρεψεν εἰς ἀριστέων. Τὴν διόρθωσιν θεωροῦμεν πιθανωτέραν τῆς ἀθετήσεως.*

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Ἀποτρεπτικέ, ἀλεξίκακε. Ἱκετεύει δὲ μὴ παθεῖν παραπλήσια ταῖς αἰχμαλωτίσι τὰ τέκνα αὐτῆς". *Ἡ σημασία αὕτη τοῦ ἐπιθέτου δὲν εἶναι διάφορος τῆς ἐν Ἀντιγόν.* 140 «ἔλιπον Ζηνὶ τροπαίῳ πάγχαλκα τέλη», ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 671 «ὦ Ζεῦ πατρῷε καὶ τροπαῖε ἐχθρῶν ἐμῶν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τοὔμὸν οὕτω σπέρμα[1] *χωρήσαντά ποι,*
μηδ', εἴ τι δράσεις, τῆσδε[2] *γε ζώσης ἔτι*
Οὕτως ἐγὼ δέδοικα τάσδ' ὁρωμένη.
Ὦ διστάλαινα, τίς ποτ' εἶ νεανίδων;
ἄνανδρος ἢ τεκνοῦσα[3]*; Πρὸς μὲν γὰρ φύσιν*[4]
πάντων ἄπειρος τῶνδε[5]*, γενναία δέ τις.*
Λίχα, τίνος ποτ' ἐστὶν ἡ ξένη βροτῶν[6]*;*
Τίς ἡ τεκοῦσα[7]*, τίς δ' ὁ φιτύσας πατήρ;*

[1]) *Τοῦτο ἠδύνατο νὰ λεχθῇ παρ' ἀνδρός, οὐχὶ δὲ παρὰ γυναικός, ἀλλ' εὕρηνται παραπλήσια, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 275 «Ἄργεῖαι σπέρματ' ἐντέκνου βοὸς» καὶ ἐν στίχ. 341 «σπέρμα σεμνᾶς ματρός». Εἰς τὸ ποι προσκρούουσιν οἱ κριτικοί, ἀλλ' ὁ Hermann νομίζει, ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ πρὸς τοὔμοῦ σπέρματός τινα.*

[2]) *Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τῆς προσωπικῆς ἐμοῦ. Τὸν στίχον τοῦτον κατὰ μὲν τὸν Schaefer ἐξυπακούεται τὸ δράσῃς, κατὰ δὲ τὸν Wunder τὸ χωρήσαντά με πρὸς τοὔμὸν σπέρμα εἰσοίσοιμι. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "εἰ καὶ μέλλεις τι δρᾶν κατὰ τῶν ἐμῶν παίδων, τοῦτο ἐμοῦ ζώσης ἀναβαλοῦ". Σημειωτέον, ὅτι ὁ στίχος ἀπὸ τοῦ Wunder καὶ τοῦ Nauck ἀθετεῖται. Διότι ἡ ἔννοια τούτου ἀντίκειται πρὸς τὸ εἰσίδοιμι. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι διὰ μὲν τῆς πρώτης φράσεως ἡ ἡρωὶς εὔχεται νὰ μὴ ἴδῃ. Οὕτω τὸ εἰσίδοιμι δὲν πρέπει νὰ βάψωμεν κατὰ λέξιν.*

[3]) *Ἄλλα μὲν τῶν χειρογράφων ἔχουσι τεκνοῦσα, ἄλλα δὲ τεκοῦσα. Τὸ πρῶτον εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστής, ὅστις ἐξηγεῖ "Τέκνα ἔχουσα, ὅπερ Καλλίμαχός φησι παιδοῦσα". Ὁ Nauck ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι οὔτε ἡ μία γραφὴ οὔτε ἡ ἄλλη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἄνανδρος. Κατὰ τὸν κριτικὸν τοῦτον ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἄνανδρος ἢ ζυγεῖσα, ἢ ἄτεκνος ἢ τεκνοῦσα. Βεβαίως κατὰ γράμμα τὸ τεκνοῦσα δὲν εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ ἄνανδρος, ἀλλὰ τὸ τεκνοῦσα εἶναι ἰσοδύναμον τῷ ὕπανδρος.*

[4]) *Ὁ Wunder καὶ ὁ Nauck ἐξηγοῦσι κατὰ τὸ ἐξωτερικόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ὅσον μὲν γὰρ ἔστιν ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ φύσεως τοῦ ὀνόματος στοχάζεσθαι, ἄπειρος εἶ τῶν ἐκ τοῦ γάμου προσγινομένων· ἔοικας δ' ὅμως τις εἶναι εὐγενής".*

[5]) *Δηλαδὴ τῶν περὶ τὸ τεκεῖν. Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Nauck, ὅτι τὸ γενναία δὲν ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἡγουμένην φράσιν. Ἐπειδὴ ἡ Ἰόλη ἐσιώπησεν, ἠναγκάσθη ἡ Δηϊάνειρα νὰ ἀποτείνῃ τὸν λόγον πρὸς τὸν Λίχαν.*

[6]) *Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τίνος.*

[7]) *Τὸ μὲν τίκτειν λέγεται ἐπὶ γυ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔξειπ'· ἐπεί νιν τῶνδε[1] πλεῖστον ᾤκτισα
βλέπουσ', ὅσῳ[2] περ καὶ φρονεῖν οἶδεν μόνη.

ΛΙΧΑΣ

Τί δ' οἶδ' ἐγώ; τί δ' ἄν με καὶ κρίνοις;[3] ἴσως
γέννημα τῶν ἐκεῖθεν[4] οὐκ ἐν ὑστάτοις.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Μὴ τῶν τυράννων;[5] Εὐρύτου σπορά τις ἦν[6];

ναικός, τὸ δὲ γεννᾶν ἐπὶ ἀνδρός. Πλάτ. ἐν Πολιτ. V 460 E « γυναικὶ μὲν ἀρξαμένῃ ἀπὸ εἰκοσαέτιδος μέχρι τετταρακονταέτιδος τίκτειν τῇ πόλει· ἀνδρὶ δέ, ἐπειδὰν τὴν ὀξυτάτην δρόμου ἀκμὴν παρῇ, τὸ ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει μέχρι πέντε καὶ πεντηκονταέτους ». Καταχρηστικῶς δὲ τὸ γεννᾶν λέγεται καὶ ἐπὶ γῆς, Πλάτ. ἐν Μενεξέν. 227 Δ " ἐν τούτῳ ἡ ἡμετέρα θηρίων μὲν ἀγρίων ἄγονος καὶ καθαρὰ ἐφάνη, ἐξελέξατο δὲ τῶν ζῴων καὶ ἐγέννησεν ἄνθρωπον ".

[1]) Δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ ᾤκτισα. Τάδε εἶναι ἡ αἰχμαλωσία τῆς Ἰόλης.

[2]) Ἐξυπακούεται τὸ πλεῖστον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 743 " ἐκ δὲ τῶν μάλιστ' ἐγὼ (καλῶ σε), ὅσῳ περ . . , ἀλγῶ τοῖσι σοις κακοῖς ". Ἐκ τοῦ τῶνδε ἐξάγομεν τὸ τόδε, ὅπερ εἶναι ἀντικείμενον τοῦ φρονεῖν. Ὅσῳ περισσότεραν βέβαια καὶ γνωρίζει μόνη νὰ καταλαμβάνῃ τὴν δυστυχίαν της. Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει τὸ φρονεῖν ἐν Ὀδυσσ. π, 136 " γιγνώσκω, φρονέω· τά γε δὴ νοέοντι κελεύεις " καὶ παρ' Ἡροδότ. I, 46 " διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντηΐων ὅ τι φρονέοιεν, ὡς εἰ φρονέοντα τὴν ἀληθείην εὑρεθείη ". Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν τοῦ Axt, ὅστις γράφει φρονεῖν δοκεῖ μόνη. Ἐπειδὴ ἡ Ἰόλη ἦτο θυγάτηρ βασιλέως, εἶχε μείζονα συναίσθησιν τῆς δυστυχίας αὐτῆς.

[3]) Ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα σημαίνει ἀποκρίνειν, ὡς ἐν στίχ. 195 " Μηλιεὺς ἅπας λεὼς κρίνει παραστάς ".

[4]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ τῶν ἐκεῖ, παραπλήσιον δ' εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 521 " Τίς οἶδεν, εἰ κάτωθεν εὐαγῆ τάδε; " Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 833 « τοῖς θ' ὑπὸ χθονὸς φίλοισι τοῖς τ' ἄνωθεν » Δημοσθέν. Κατὰ Ἀριστοκράτ. 529 " ὁ κάτωθεν νόμος ". Ἐξυπακούεται ἡ μετοχὴ ὄντων. Τὸ σχῆμα εἶναι λιτότης, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 1115 « μεθέξεις δ' οὐκ ἐν ὑστάτοις κακοῦ ».

[5]) Ὅρα, ὅτι ἔθηκε τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἐπὶ ἑνὸς βασιλέως, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 60 " ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν » καὶ ἐν στίχ. 1172 « Τί δ' αὖ τόδ' ἄχθος βασιλέων ἥκεις φέρων » καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 93 « Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐξυπακούεται τὸ γέννημα. Ὁ Heimsoeth γράφει μὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Οὐκ οἶδα[1] *· καὶ γὰρ οὐδ' ἀνιστόρουν μακράν.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Οὐδ'[2] *ὄνομα πρός του τῶν ξυνεμπόρων*[3] *ἔχεις;*

ΛΙΧΑΣ.

Ἥκιστα· σιγῇ[4] *τοὔμὸν ἔργον ἤνυτον.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Εἶπ'[5]*, ὦ τάλαιν', ἀλλ' ἡμῖν ἐκ σαυτῆς· ἐπεὶ* 320

ν τυράννων τῶν ἐκείσποτις ἦν, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν αναγκαία.

3) Διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ἡ ρωῒς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, ἂν ὁ Εὔρυλεῖχε τέκνον.

4) Ὑποκρίνεται ὁ Λίχας, διότι γιόσκει. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐποπραγμόνουν, περιειργαζόμην. Μᾶν δέ, ἐπὶ πολύ· καλῶς δὲ ὁ Λίχας τὸ ὕποπτον οὐδὲ τὸ γένος αὐτῆς πολόγησεν εἰδέναι„. Παραπλήσια αι τὸ ἐν Φιλοκτήτ. 253 «ὡς μηδὲν εἰδότ' ἴσθι μ' ὧν ἀνιστορεῖς».

5) Ὁ ἐν τῷ οὐδὲ ὑπάρχων καὶ εἶπιδοτικὸς πρὸς ἐλάσσονα.

6) Ἐννοεῖ τὰς συναιχμαλωτίδας, ινες συνεπορεύοντο. Τὸ ἔχειν ἐνθα σημαίνει γινώσκειν, ὡς ἐν Ἀνόν. 9 "ἔχεις τι κεἰσήκουσας;» καὶ Φιλοκτήτ. 560 «ὡς μάθῳ τί μοι νεον βούλευμ' ἀπ' Ἀργείων ἔχεις».

7) Ἡ πρόσασις αὕτη ἐτέθη μὲν συνδέτως, ἀλλ' αἰτιολογεῖ τὸ ἥκιστα. Οἱ πονηροὶ θεράποντες μεταχειρίζονται τοιοῦτον σόφισμα, ὡς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις λέγουσιν "ἐγὼ ἐτήραγα τὴν δουλειάν μου„.

5) Ἐπειδὴ ἡ ἡρωῒς δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τι παρὰ τοῦ Λίχου, ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς τὴν Ἰόλην. Ἡ μετάθεσις τοῦ συνδέσμου γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν στίχ. 201 "ἔδωκας ἡμῖν ἀλλὰ σὺν χρόνῳ χαράν». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἀπὸ σαυτῆς, καὶ μὴ ὡς ἀφ' ἡμῶν ἀναγκαζομένη· συμφορὰ γάρ ἐστι τὸ μὴ γινώσκεσθαί σε, ἥτις τυγχάνεις. Τοῦτο δέ φησιν, ὡς μέλλουσα αὐτῇ δεξιῶς χρήσασθαι, εἰ γνοίη τὰ κατ' αὐτήν„. Δὲν εἶναι ὅμως ὀρθὴ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ, ᾧ ἠκολούθησεν ὁ Hermann ἐξηγήσας "tua sponte„. Διότι ἡ φράσις δηλοῖ, ἡ ἰδία, διὰ τοῦ στόματός σου, οὐχὶ διὰ τοῦ στόματος τοῦ Λίχου. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία συμφωνεῖ πρὸς τὰ προηγούμενα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ξυμφορά τοι[1] μὴ εἰδέναι σέ γ' ἥτις εἶ.

ΛΙΧΑΣ.

Οὔ τἄρα τῷ γε πρόσθεν οὐδὲν ἐξ ἴσου
χρόνῳ διοίσει[2] γλῶσσαν, ἥτις οὐδαμὰ
προύφηνεν οὔτε μεῖζον' οὔτ' ἐλάσσονα[3],
ἀλλ' αἰὲν ὠδίνουσα[4] συμφορᾶς βάρος
δακρυρροεῖ δύστηνος, ἐξ ὅτου πάτραν
διήνεμον[5] λέλοιπεν· ἡ δέ τοι τύχη[6]

[1]) *Διότι καὶ δυστύχημά σοι εἶναι τὸ νὰ μὴ γνωρίζω, ποία εἶσαι. Ὑπόκειται ἡ ἔννοια, ὅτι θέλει μεταχειρισθῆ καλῶς αὐτήν, ἂν μάθῃ τὸ γένος αὐτῆς. Νομίζομεν, ὅτι εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία· διότι ἂν ἡ ἠρωΐς ἐμάνθανε τὰ κατὰ τὴν Ἰόλην, ἤθελε μισήσει αὐτήν. Ἡ αἰχμαλωτὶς ὅμως καὶ πάλιν σιωπᾷ.*

[2]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται διοίσει, ἀλλ' ὁ* Wakefield *καὶ ὁ* Wunder *ἔτρεψαν εἰς διήσει. Τὴν διόρθωσιν ταύτην εὐνοοῦσι χωρία τινὰ τοῦ Σοφοκλέους, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων·* 963 «ὅστις φόνους μοι καὶ γάμους καὶ συμφορὰς τοῦ σοῦ διῆκας στόματος» *ἐν Ἠλέκτρ.* 596 «ἥ πᾶσαν ἴης γλῶσσαν» *καὶ ἐν Αἴαντ.* 630 "οὐδ' οἰκτρᾶς γόον ὄρνιθος, ἀηδοῦς, ἥσει δύσμορος». *Κατὰ τὸν* Nauk *τὸ χωρίον εἶναι διεφθαρμένον, ὅπερ καὶ ἄλλοι δέχονται (*O. Hense Stud. *ἐν σελίδ.* 71). *Ἂν διατηρήσωμεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, δύναται ἴσως νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια· δὲν θὰ διαφέρῃ κατὰ τὴν γλῶσσαν ἀνίσως πρὸς τὸν πρότερον χρόνον. Τὸ οὐδὲν ὁ* Dindorf *συνέδεσε μετὰ τοῦ ἐξ ἴσου, ἐνῷ ἄλλοι συνάπτουσι μετὰ τοῦ διοίσει. Εὐστόχως δ' ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὸ χωρίον παραφραστικῶς· «Ὡς οὐκ ἐλάλησε πρώην οὐδὲ νῦν λαλήσει».*

[3]) *Ὁ* Hartung *ἐξηγεῖ οὔτε μεγάλῃ οὔτε βαιᾷ τῇ φωνῇ.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν κατα πονουμένη.*

[5]) *Ἐν στίχ.* 858 *τὴν Οἰχαλίαν ὁ ποιητὴς ὀνομάζει ὑψίπυργον, ὡς ὁ Ὅμηρος τὴν Ἴλιον ἠνεμόεσσαν.*

[6]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Αὐτὴ δὲ ἡ τύχη, καθ' ἣν σιωπᾷ, ἐπιβλαβὴς μὲν αὐτῇ ἐστι, καθ' ὃ οὐ τυγχάνει τῆς παρὰ σοῦ δεξιότητος, ὅμως συγγνώμην ἔχει». Κατὰ τον* Dindorf *ὅμως τύχη δὲν εἶναι ἡ σιωπή, ἀλλ' ἡ μεγίστη λύπη καὶ τὰ ἀδιάλειπτα δάκρυα, ἅπερ κωλύουσιν αὐτὴν νὰ ἀποκριθῇ. Οὕτω δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια· ἡ δὲ μεγάλη λύπη εἶναι βεβαίως κακὴ δι' αὐτὴν τοὐλάχιστον, ἀλλὰ παρέχει εἰς αὐτὴν συγγνώμην (διότι δὲν ἀποκρίνεται πρὸς τὴν δέσποιναν).*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αχὴ μὲν αὐτῇ[1] γ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχει.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἢ δ' οὖν ἐάσθω[2], καὶ πορευέσθω στέγας
ὅπως ὅπως ἥδιστα, μηδὲ πρὸς κακοῖς
οἷς οὖσι λύπην πρός γ' ἐμοῦ διπλῆν[3] λάβοι·
ὡς γὰρ ἡ παροῦσα. Πρὸς δὲ δώματα
χωρῶμεν ἤδη πάντες, ὡς σύ[4] θ' οἵ θέλεις
σπεύδῃς, ἐγώ τε τἄνδον ἐξαρκῆ τιθῶ.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Αὐτοῦ γε πρῶτον βαιὸν ἀμμείνασ'[5], ὅπως
μάθῃς[6] ἄνευ τῶνδ' οὕστινάς τ' ἄγεις ἔσω,

διὴ προσκρούουσιν οἱ κρι-
παφεύγουσιν εἰς διορθώσεις
ν Hartung γράφει α ὐ τ ῆ
ὴ Blaydes α ὐ τ ῆ ς, ἀλλὰ τὸ
ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως.
ιὰ τὸν Σχολιαστήν· "Μὴ
σθω λέγειν· ἀλλὰ πραττέτω
τῇ φίλον, ἵνα μὴ δόξωμεν
πεῖν".
τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώ-
ὑ π η ν π ρ ό ς γ' ἐ μ ο ῦ
ὅπερ προδήλως εἶναι ἡμαρ-
Διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν τὴν
λύπην ἔτρεψαν εἰς ν έ α ν
ήν, ὁ δὲ F. W. Schmidt
ῆν, ὅπερ ἐδεξάμεθα. Τὸ
δὲ λαμβάνεται κατὰ πρόλη-
παρ' Εὐριπίδ. ἐν 'Ανδρο-
ἄχθος τ' ἐπ' ἄχθει τῷδε
αι διπλοῦν„ καὶ ἐν 'Ηρα-
διπλοῖς δ' ὀπαδοῖς ἦν γέλως
όμοῦ„. Σημειωτέον, ὅτι
ἀντὶ π ρ ὸ ς γ' ἐ μ ο ῦ ἔγρα-
μ ο ῦ.

4) "Ινα καὶ σὺ σπεύδῃς, ὅπου θέλεις καὶ ἐγὼ τὰ ἐντὸς ἐπαρκῶς παρασκευάσω. 'Αντὶ τοῦ ἐξαρκῇ ὁ Nauck εἰκάζει ε ὐ π ρ ε π ῇ.

5) Ταῦτα λέγει ὁ ἄγγελος, ὅστις ἀκούσας τοῦ Λίχου ἀφηγουμένου ἦλθε πρὸς τὴν Δηϊάνειραν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "ὁ προευαγγελισάμενος κατέχει αὐτήν, ἵνα εἴπῃ περὶ ὧν ἤκουσε παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ προαστείῳ λέγοντος„. 'Εκ τοῦ προηγουμένου χ ω ρ ῶ μ ε ν ἐξάγεται τὸ χ ώ ρ ε ι, εἰς ὃ ἀποδίδεται ἡ μετοχή.

6) Τὸν στίχον τοῦτον ἐξήλειψεν ὁ O. Hense καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου ἀφεῖλε τὸν τέ, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Nauck. 'Επειδὴ δ' ὑπάρχει ἁμάρτημα περὶ τὴν προσῳδίαν, ὁ Erfurdt ἔγραψεν οὕστινάς τ' ἀντὶ οὕστινας, δηλ. προσέθηκε τὸν σύνδεσμον τ ε, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐδεξάμεθα. Ὁ Σχολιαστὴς θέλων νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ἀρσενικὸν γένος τῆς ἀντωνυμίας γράφει· « ἦσαν δὲ καὶ ἄρσενες

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὧν τ' οὐδὲν εἰσήκουσας ἐκμάθῃς[1] *ἃ δεῖ·*
τούτων ἔχω γὰρ πάντ'[2] *ἐπιστήμην ἐγώ.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τί δ' ἔστι; τοῦ[3] *με τήνδ' ἐφίστασαι βάσιν;*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Σταθεῖσ'[4] *ἄκουσον· καὶ γὰρ οὐδὲ τὸν πάρος*
μῦθον[5] *μάτην ἥκουσας, οὐδὲ νῦν δοκῶ*[6].

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Πότερον ἐκείνους[7] *δῆτα δεῦρ' αὖθις πάλιν*
καλῶμεν, ἢ ἐμοὶ ταῖσδέ[8] *τ' ἐξειπεῖν θέλεις;*

μετὰ τῶν αἰχμαλώτων ». Τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑποτεθῇ, διότι ὁ ποιητὴς δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ἀρσενικὸν ἐν τῷ πληθυντ. ἀριθμῷ καὶ ὅταν μόνον γυναῖκες λέγωσι, διότι δὲν ἀπαιτεῖται διάκρισις τοῦ γένους, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 314 " καὶ γὰρ ἠδικημένοι σιγησόμεθα, κρεισσόνων νικώμενοι „, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

1) *Ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἐπίτασιν.*

2) *Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσέκρουσαν οἱ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Wukefield *εἶκασε κάρτ', ὁ δὲ* Schaefer *τούτων γάρ εἰμι πάντ' ἐπιστήμων ἐγώ. Δυνάμεθα ὅμως νὰ θεωρήσωμεν ὡς αἰτιατ. τοῦ κατά τι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 721 " φήμ' ἔγωγε πρεσβεύειν πολὺ φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέων „, εἰ καὶ ὑπάρχει διαφορά τις· διότι ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ὑπάρχει ἐπίθετον, τὰ δ' ἐπίθετα δέχονται τοιοῦτον προσδιορισμόν, ὡς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 301 " ὁ πάντ' ἄναλκις οὗτος, ἢ πᾶσα βλάβη „.*

3) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν ἕνεκεν τὴν πορείαν καὶ τὴν ἱστᾶς καὶ κωλύεις; „. "Οτι ἔννοιαν ἔχει, γίνεται δῆλον αὐτοῦ ἀμμείνασα καὶ σταθεῖσα.*

4) *Φαίνεται, ὅτι ἡ ἡρωΐς προθέσιν, ὅπως προχωρήσ τοῦτο ὁ ἄγγελος λέγει στα Ἀντὶ τοῦ οὐδὲ — οὐδὲ ὁ Blay ὁ* Nauck *εἰκάζουσιν οὔτε —*

5) *Ἐννοεῖ τὸν λόγον, ὃν στίχ. 180. Τὸ μάτην δηλοῖ εἰρημένον.*

6) *Συμπληροῦται διὰ τῆς τὸν μῦθον μάτην ἀκ σθαί σε. Τὸ διπλοῦν οὐδ ἀντὶ ὁμοιωματικῆς προτάσε ὥσπερ οὐδὲ τὸν πάρος, οὔτ τὸν νῦν.*

7) *Δηλαδὴ τὸν Λίχαν καὶ μαλωτίδας.*

8) *Διὰ τῆς ἀντωνυμίας δ γυναῖκας τοῦ χοροῦ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Σοὶ ταῖσδέ τ' οὐδὲν εἴργεται[1], τούτους δ' ἔα.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Καὶ δὴ βεβᾶσι[2], χὠ λόγος σημαινέτω

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἀνὴρ ὅδ' οὐδὲν ὧν ἔλεξεν ἀρτίως
φωνεῖ δίκης ἐς ὀρθόν[3], ἀλλ' ἢ νῦν κακὸς
ἢ πρόσθεν οὐ δίκαιος[4] ἄγγελος παρῆν.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τί φής; σαφῶς μοι φράζε πᾶν ὅσον νοεῖς·
ἃ μὲν γὰρ ἐξείρηκας ἀγνοία[5] μ' ἔχει.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τούτου λέγοντος τἀνδρὸς[6] εἰσήκουσ' ἐγώ,

[1]) Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "οὐδὲν πρὸς σέ, οὔτε πρὸς ταύτας ἀφορᾷ". Τὸ εἴργεται φαίνεται ἔχον τοῖς κριτικοῖς, ἀλλ' ὁ F. Schmidt λαμβάνει ἀντὶ τοῦ εἴργομαι. [2]) O. Hense (Stud. ἐν σελίδ. 10) ὡς πρέπει εἰς εἴργομαι. Ἡ μέση δοτικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀκουομένου ἐξειπεῖν. Διὰ τῆς μέσης δεικτικῆς ἀντωνυμίας δηλοῦνται οἱ διὰ τοῦ ἐκείνους εἰρημένοι. Δὲν ἐπιθυμεῖ ὁ ἄγγελος, ἵνα ἀκούσῃ τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ. [3]) Δῆλον εἶναι φανερόν. Ἡ ἑπομένη φράσις δυναμεῖ τῇ σὺ λέγε, ὡς πολλαχοῦ σημαίνει κεῖται ἀντὶ τοῦ λέγε, ὡς ἐπὶ Κολων. 51, 1532 καὶ ἐν ἄλλοις. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κριτικοὶ περιέμενον σὸς λόγος, κατέφυγον εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν F. W. Schmidt εἴκασε σὺ δὲ λόγους σήμαινε σούς, ὁ δὲ Blaydes ὅτι λέγεις σήμαινέ μοι καὶ ὁ Nauck χὤτι λῇς.

[3]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ εἰς ὀρθὴν δίκην.

[4]) Δηλαδὴ ἄδικος=ψεύστης. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἢ τὰ πρότερον, ἢ τὰ νῦν ψεύδεται". Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 682 "δάκνει δὲ καὶ τὸ μὴ ἔνδικον".

[5]) Παρελείφθη ἡ γενικὴ τούτων, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἡ προηγουμένη ἀναφορικὴ πρότασις. Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀγνοῶ.

[6]) Δὲν εἶναι γενικὴ ἀπόλυτος, ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦ εἰσήκουσα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλῶν παρόντων μαρτύρων, ὡς τῆς κόρης[1]
ταύτης ἔκατι κεῖνος Εὔρυτόν θ' ἕλοι[2]
τήν θ' ὑψίπυργον Οἰχαλίαν, Ἔρως[3] *δέ νιν*
μόνος[4] *θεῶν θέλξειεν αἰχμάσαι τάδε,*
οὐ τἀπὶ Λυδοῖς οὐδ' ὑπ' Ὀμφάλῃ[5] *πόνων*
λατρεύματ'[6] *οὐδ' ὁ ῥιπτὸς Ἰφίτου μόρος·*
ὃν[7] *νῦν παρώσας οὗτος ἔμπαλιν*[8] *λέγει.*
Ἀλλ' ἡνίκ' οὐκ ἔπειθε[9] *τὸν φυτοσπόρον*

1) *Ἐννοεῖ τὴν Ἰόλην.*

2) *Τὸ αἱρεῖν κατὰ τὸ διάφορον ἀντικείμενον λαμβάνει διάφορον σημασίαν· μετὰ προσώπου μὲν σημαίνει φονεύειν, μετὰ πόλεως δ' ἐκπορθεῖν. Ἀλλαχοῦ μετὰ αἰτιατικῆς δηλούσης πρᾶγμα σημαίνει λαμβάνειν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Λ, 328 «ἔνθ' ἑλέτην δίφρον τε καὶ ἀνέρε δήμου ἀρίστω».*

3) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Μενεκράτης δὲ οὕτω λέγει· Ἡρακλέα εἰς ἐπιθυμίαν Ἰόλης ἀφικέσθαι τῆς Εὐρύτου· τὸν δὲ μὴ θέλειν διδόναι· ἥρα γὰρ αὐτῆς καὶ μίγνεσθαι ἔμελλεν τῇ θυγατρί, εἰ μὴ Ἀργεῖοι ἐξῆλθον εἰς τὴν Εὔβοιαν».*

4) *Ὁ ἄγγελος διαψεύδει τὸν Λίχαν, ὅστις ἐν στίχ. 251 ἔλεγεν, ὅτι ὁ Ζεὺς εἶναι ὁ πράκτωρ. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Καταπράξασθαι τῇ αἰχμῇ, ὅ ἐστι, διὰ πολέμου κατορθῶσαι».*

5) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐπ' Ὀμφαλῃ, ἀλλ' ὁ* Herwerden *διώρθωσεν, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι κακὴ καὶ ταύτην ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Σημαίνει δὲ «*in servitio Omphalae*», ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ὀμφάλης.*

6) *Λατρεύειν, ἐξ οὗ τ σημαίνει ὑπηρετεῖν, ὡς ἐπὶ Κολων. 105 «μόχθο τοῖς ὑπερτάτοις βροτῶν» 35 τῆσδε τῆς ταγῳδίας ἄνδρ' ἔπεμπε λατρεύοντά θάνατον τοῦ Ἰφίτου ὀνομ διότι οὗτος ἐφονεύθη ῥιφ ρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. σιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. προκεῖσθαι δημόλευστον καὶ ἐν Αἴανι. 252 «περιφ λευστον Ἄρη» ὅπου ἴδε σίν μου.*

7) *Ἀναφέρεται εἰς τ κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Ἐ ἡ λέξις αὕτη κεῖται μα* Hartung *γράφει ὧν, ὃ* ὃ καὶ ὁ Köchly *ἄ. Ἡ δὲν εἶναι σπουδαία, διότι καὶ προτάσεις κεῖνται οὐ θετικῶς. Τὸ παρώσα ἀποκρούσας.*

8) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ ἐν γει, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ι, πάλιν ἐρέει», ἔνθα ὁ Σχ ρατηρεῖ· «Τὸ πάλιν οὐκ ἐ τέρου, ὡς ἡμεῖς, ἀλλ' ἀν λιν ἐρεῖ, ἐναντίως».*

9) *Ὑποκείμενον ἔχει τ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν παῖδα δοῦναι, κρύφιον ὡς ἔχοι λέχος[1], 360
ἔγκλημα μικρὸν αἰτίαν θ' ἑτοιμάσας
ἐπιστρατεύει πατρίδα [τὴν[2] *ταύτης, ἐν ᾗ*
τὸν Εὔρυτον[3] *τῶνδ' εἶπε δεσπόζειν θρόνων,*
κτείνει τ' ἄνακτα πατέρα] τῆσδε καὶ πόλιν
ἔπερσε[4]*. Καὶ νῦν, ὡς ὁρᾷς, ἥκει δόμους* 365
ὡς[5] *τούσδε πέμπων οὐκ ἀφροντίστως*[6]*, γύναι,*
οὐδ' ὥστε δούλην[7]*· μηδὲ προσδόκα τόδε·*
οὐδ' εἰκός, εἴπερ ἐντεθέρμανται[8] *πόθῳ.*
Ἔδοξεν οὖν μοι πρὸς σὲ δηλῶσαι τὸ πᾶν,

προσθεν κείμενον ἐκεῖνος, δηλ. ὁ Ἡρακλῆς. Φυτοσπόρος εἶναι ὁ πατήρ.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Λαθραῖόν σοι, μὴ εἰδυίας σου· ἀλλ' ἵνα μὴ παλλακίδα αὐτὴν λάβοι„.

[2]) Τὸ ἐν ταῖς ἀγκύλαις χωρίον ἐξοβελίζεται ὑπὸ πολλῶν ἐκδοτῶν κατὰ σύστασιν τοῦ Hartung. Διότι τὸ ὑποκείμενον τοῦ εἶπε εἶναι ὁ Οἰχαλίας, ἐν ᾧ τῶν ἄλλων εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Πρὸς δὲ ἡ προσθήκη τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως εἶναι ἄσκοπος, διότι πρὸ ὀλίγου εἶπεν, ὅτι ὁ Εὔρυτος ἦτο βασιλεὺς τῆς Οἰχαλίας. Ἐπὶ τούτοις ἡ φράσις τῶνδε θρόνων ἐτέθη ἀκαίρως.

[3]) Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐξοβελισμοῦ οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Wunder ἔγραψε τὸν ἀγάτην τῶνδ'.

[4]) Οὐχὶ σπανίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνδέεται ἀόριστος ἐνεστῶτι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 406 «Καὶ πῶς ὁρᾶται ἀλίπληκτος ἠρέθη». Τὸ ὡς ὁρᾷς εἶναι αἴσθησις ἀντ' αἰσθήσεως ἀντί· ὡς ἀκούεις κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ μεταχειριζόμεθα τὸ βλέπειν καὶ ἐπὶ ἄλλων αἰσθήσεων. Ὁ Wunder πάνυ τολμηρῶς ἔγραψε συνάορον = σύγκοιτον.

[5]) Τὸ ὡς ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς προθέσεως εἰς τίθεται, ἀλλ' ἐπὶ προσώπων. Καὶ ἐνταῦθα ἐλέχθη, ὅτι κεῖται ἀντὶ τῆς φράσεως ὡς ὑμᾶς τοὺς ἐν τοῖσδε τοῖς δόμοις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1881 "ὡς τὰς ἀδελφὰς τάσδε τὰς ἐμὰς χέρας„ = ὡς ἐμὲ τὸν ἀδελφόν. Ἀλλ' ὁ μὲν Brunck ἔγραψεν ἑς, ὁ δὲ Hartung σφε καὶ ὁ O. Hense (stud. ἐν σελίδ. 80) ἥκει δόμοις πέμπων νεᾶνιν.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ πολλῆς φροντίδος ἔχων αὐτὴν καὶ ἀγαπῶν„.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐπεξηγεῖ· "Τὸ ἐν δούλης μέρει ἔχειν αὐτήν„ Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Hartuug μεταβάλλει οὑτωσί· μὴ οὐ προσδόκα τάδε.

[8]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ Dindorf εἰκασεν ἐκτεθέρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέσποιν', ὃ τοῦδε[1] τυγχάνω μαθὼν πάρα.
Καὶ ταῦτα πολλοὶ πρὸς μέσῃ Τραχινίων
ἀγορᾷ[2] συνεξήκουον ὡσαύτως ἐμοί,
ὥστ' ἐξελέγχειν[3]· εἰ δὲ μὴ λέγω φίλα,
οὐχ ἥδομαι[4], τὸ δ' ὀρθὸν ἐξείρηχ' ὅμως.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Οἴμοι τάλαινα, ποῦ ποτ' εἰμὶ πράγματος[5];
τίν' εἰσδέδεγμαι πημονὴν[6] ὑπόστεγον
λαθραῖον; ὦ δύστηνος[7] ἆρ' ἀνώνυμος
πέφυκεν, ὥσπερ οὐπάγων διώμνυτο[8];

μανται, διότι τὸ ἐν τῷ κειμένῳ δὲν ἁπαντᾷ ἀλλαχοῦ. Εἰ καὶ τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο ἄλλοι ἐκδόται, ὅμως ἡμεῖς διετηρήσαμεν τὴν πρόθεσιν ἐν, διότι διὰ ταύτης ὁ ποιητὴς δηλοῖ τὸν πόθον ὥς τι ἐσωτερικόν. Διὰ τοῦτο λέγομεν ἔνθερμος καὶ οὐχὶ ἔκθερμος.

1) "Ορα, ὅτι ὁ ἄγγελος πανταχοῦ τὸν Λίχαν δὲν ὀνομάζει διὰ τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ δι' ἀντωνυμίας.

2) Τὴν διήγησιν ὁ Λίχας ἐποίησεν ἐν λειμῶνι, (στίχ. 180), ἀλλ' ἐνταῦθα ἀγορὰ δηλοῖ τὸ ἄθροισμα, ὡς ἐν στίχ. 423.

3) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ὑπονοεῖ τὴν προσωπικὴν ἀντωνυμίαν μέ, διότι ἐπὶ ἑτεροπροσωπίας ἔπρεπε νὰ τεθῇ. Παρέλειψεν ὁ ποιητὴς τὸ ὑποκείμενον, διότι εἶναι ταὐτοπροσωπία, δηλ. οἱ πολλοί.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Λυποῦμαι μέν, οὐκ εἰπών σοι τὰ κεχαρισμένα, ἀλλ' ὅμως ἀληθείας ἐγγύς„ Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 420 "ἀλγῶ λέγουσα ταῦτ' ἐγώ, λέγω δ' ὅμως„.

5) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποῦ, ἀ Αἴαντ. 314 "κἀνήρετ', ἐν τῷ π ματος κυροῖ ποτε„. Ἡ εἴδησ ἀγγέλου ἤγαγε τὴν ἡρωΐδα εἰς καύτην κατάπληξιν, ὥστε δὲν σκει, ποῦ εὑρίσκεται.

6) Τὴν Ἰόλην ὀνομάζει δι' ρημένου, ὡς ὁ Κρέων λέγει πρ Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης τιγόν. 583 "οὐδ' ἐμάνθανον τ δυ' ἄτα κἀπαναστάσεις θρόνων, ἑπόμενον ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ προσδιορισμοῦ ὑπὸ στέγην, ἐν Ἠλέκτρ. 1386 "βεβᾶσιν ἄρ μάτων ὑπόστεγοι„.

7) Παρελείφθη τὸ ἐγώ, ὡς ἐ δίποδ. τυράνν. 1155. Τὸ ἑπόμ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ οὕτωσίν ἄσημος οὕτως ἐστὶ καὶ δυσ ὡς μηδὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς γιν σθαι„. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν ται νὰ ἦναι ὀρθή, διότι ὁ Λίχ στίχ. 315 εἶπεν "ἴσως γέννημ ἐκεῖθεν οὐκ ἐν ὑστάτοις„.

8) Μεθ' ὅρκου ἐβεβαίου. λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας πρ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἡ κάρτα λαμπρὰ[1] καὶ κατ' ὄμμα καὶ φύσιν
πατρὸς μὲν[2] οὖσα γένεσιν Εὐρύτου ποτὲ
Ἰόλη ἐκαλεῖτο[3], τῆς ἐκεῖνος οὐδαμὰ
βλάστας[4] ἐφώνει, δῆθεν οὐδὲν ἱστορῶν.

ΧΟΡΟΣ.

Ὤλοιντο μή τι πάντες οἱ κακοί, τὰ δὲ[5]

Λίχου. Διότι οὗτος δὲν ἔλεγεν, ὅτι ἡ νέα δὲν ἔχει ὄνομα, ἀλλὰ μόνον, ὅτι δὲν γινώσκει τοῦτο ἐν στίχ. 319

1) Τὸ χωρίον φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς, οἵτινες εἰς ποικίλας διορθώσεις καταφεύγουσιν. Ὁ μὲν O. Hense ἐξαλείφει τὸ χωρίον καὶ κατ' ὄμμα — Ἰόλη ἐκαλεῖτο (Stud. ἐν σελίδ. 84), ὁ δὲ F. W. Schmidt εἰκάζει ἡ κάρτα λαμπρὰ τὸ γένος Εὐρύτου κόρη Ἰόλη καλεῖται καὶ ὁ Fröhlich ἀντὶ κατ' ὄμμα γράφει κατ' ὄνομα, ὅπερ καὶ ὁ Wunder καὶ ὁ Hartung δέχονται. Ἡ τελευταία διόρθωσις δύναται νὰ γείνῃ δεκτή, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης ἴσως δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ τὸ χωρίον. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "εὐπρεπὴς τὴν ὄψιν καὶ τὸ πᾶν σῶμα„. Ἡμεῖς ἐθέσαμεν ἄνω στιγμὴν ἐν τέλει τοῦ στίχου καὶ ἐξυπακούομεν τὸ πέφυκεν ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Ὁ ἄγγελος ἐξαίρει ἐν ἀρχῇ τὴν μορφὴν τῆς Ἰόλης, δι' ὃ διηγέρθη ἡ προσοχὴ τῆς Δηϊανείρας καὶ εἶτα λέγει τὸ ὄνομα αὐτῆς.

2) Ὁ μὲν δὲν ἔχει ἀντίθεσιν, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς βεβαιωτικός. Ἡ γένεσις ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ γένους, ὅπερ συνηθέστερον τίθεται.

3) Μετεχειρίσθη τὸν παρατατικόν, διότι ἀποβλέπει εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ Ἰόλη ἔμενεν ἐν τοῖς πατρικοῖς οἴκοις.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοὺς γονεῖς, ἀφ' ὧν ἐβλάστησεν„. Ἀλλαχοῦ ὅμως δηλοῖ τὴν γέννησιν, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 717 «παιδὸς δὲ βλάστας οὐ διέσχον ἡμέραι τρεῖς». Τὸ δῆθεν κεῖται ἀντὶ τοῦ ὡς δή. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Προσποιούμενος μηδένα ἠρωτηκέναι, μηδὲ ἐγνωκέναι„. Οὕτως τοῦτο εἶπεν ὁ Λίχας ἐν στίχ. 319 "σιγῇ τοὐμὸν ἔργον ἤνυτον„.

5) Ἐν τοῖς χειρογρ. ἀναγινώσκεται, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτως ὁ χορὸς εὔχεται, ἵνα ἀπολεσθῇ καὶ ὁ Ἡρακλῆς, οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν καὶ ὁ μὲν Schmelzer ὅλως ἐξαλείφει τοὺς δύο στίχους, ὁ δὲ Nauck γράφει ὅλοιντο πάντες οἱ κακοί, μάλιστα δὲ λαθραῖα ὃς ἀσκεῖ μὴ πρέποντα αὐτῷ κακά. Ἡ τελευταία διόρθωσις ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λαθραῖ' ὃς ἀσκεῖ μὴ πρέποντ' αὐτῷ[1] *κακά.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τί χρὴ ποιεῖν, γυναῖκες; ὡς ἐγὼ λόγοις[2]
τοῖς νῦν παροῦσιν ἐκπεπληγμένη κυρῶ.

ΧΟΡΟΣ.

Πεύθου[3] *μολοῦσα τἀνδρός, ὡς τάχ' ἂν σαφῆ*
λέξειεν, εἴ νιν πρὸς βίαν[4] *κρίνειν θέλοις.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἀλλ' εἶμι· καὶ γὰρ οὐκ ἀπὸ γνώμης[5] *λέγεις.*

εἰσάγει τὸν χορὸν εὐχόμενον ὑπὲρ τοῦ ὀλέθρου πάντων τῶν κακῶν καὶ δὴ καὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις ἐδείχθη κακὸς Οἱ θέλοντες νὰ σώσωσι τὸ χωρίον ἐξηγοῦσιν· Ὅλοιτο μὴ Ἡρακλῆς καὶ αὐτὸς κακὸς ὤν, ἀλλὰ Λίχας, ὃς λαθραῖα κακὰ ἀσκεῖ. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Nauck· *διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοήσωμεν μόνον τὸν Ἡρακλέα διὰ τῆς φράσεως πάντες οἱ κακοὶ ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀπολεσθῶσι πάντες οἱ κακοὶ χάριν τοῦ Ἡρακλέους. Ἡμεῖς ὅμως δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ μεταβάλωμεν τὸ κείμενον, ἔχομεν δὲ τὴν γνώμην, ὅτι τὸ πρῶτον μέρος ἐτέθη χάριν τῆς ἀντιθέσεως. Δὲν εὔχομαι νὰ ἀπολεσθῶσιν ὅλοι οἱ κακοὶ (διότι πολλοὺς δύναμαι νὰ συγχωρήσω, ὡς τὸν Ἡρακλέα), ἀλλὰ μόνον οἱ τὰ λαθραῖα πράττοντες, διότι τούτους μισῶ ὑπὲρ πάντας, ὡς τὸν Λίχαν.*

[1]) *Ὁ μὲν* Nauck *εἰκάζει ἐσθλῷ κακά, ὁ δὲ* Hense (stud. *ἐν σελίδ.* 87) *μὴ πρέποντα λῴσιν. Ἡ μεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ αὐτῷ πρὸ νὰ τραπῇ εἰς αὐτῷ, ὡς φέρεται ἐκδόσει τοῦ Στεφάνου. Παραπλήσ εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ.* 903 «ἅπα δυσχέρεια, τὴν αὑτοῦ φύσιν ὅτα πών τις δρᾷ τὰ μὴ προσεικότα».

[2]) *Εἰς τὴν λέξιν προσέκρουσε* Hense, *ἀνθ' ἧς εἴκασε κακοῖ Δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, δ οἱ λόγοι ἐλέχθησαν μὲν πρὸ ὀλίγ ἀλλὰ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν παρόντες.*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγ σκεται πεύθου, ὅπερ ὁ* Nauck ἠ ψεν *εἰς πυθοῦ. Ὁ χορὸς λί ἄνδρα ἐννοεῖ τὸν Λίχαν.*

[4]) *Τὸ μὲν πρὸς βίαν σημαίνει στηρῶς, τὸ δὲ κρίνειν ἀνακρίνειν, ἐν στίχ.* 195 *καὶ* 314.

[5]) *Μακρὰν τῆς γνώμης μου, ἐν Ἠλέκτρ.* 1127 "*ὡς ἀπ' ἐλπίδ οὐχ ὧνπερ ἐξέπεμπον, εἰσεδεξάμη Ἀλλὰ θὰ πορευθῶ καὶ διότι μὲ γνώμην μου λέγεις.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἡμεῖς δὲ προσμένωμεν[1]; ἢ τί χρὴ ποιεῖν;

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Μίμν' [2], ὡς ὅδ' ἀνὴρ οὐκ ἐμῶν ὑπ' ἀγγέλων,
ἀλλ' αὐτόκλητος[3] ἐκ δόμων πορεύεται.

ΛΙΧΑΣ.

Τί χρή, γύναι, μολόντα μ' Ἡρακλεῖ λέγειν;
δίδαξον, ὡς ἔρποντος, ὡς ὁρᾷς[4], ἐμοῦ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ

Ὡς ἐκ ταχείας[5] σὺν χρόνῳ βραδεῖ μολών

[1]) Ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκδοτῶν στίχος οὗτος ἀπεδίδειτο τῷ χορῷ, ὀρθῶς ποιήσας ὁ Hermann ἀπωκε τῷ ἀγγέλῳ. Πρὸς τοῦτο ἀντίται ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἐπὶ ὸς προσώπου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη χρῆ: δὲν εἶναι ὅλως ἄγνωστος τοῖς ἀρίοις. Ὁ χορός, ὡς νομίζομεν, δὲν ύνατο νὰ ποιήσῃ τοιαύτην ἐρώτησιν, ὅτι οὗτος δὲν ἀφίσταται τῆς σκηνῆς μὴ σπανιώτατα, ἐν τῷ Αἴαντι.

[2]) Καὶ ἡ λέξις αὕτη μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ούμενος στίχος πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ὁ ἀγγέλῳ· διότι ἡ ἡρωῒς κελεύει τον νὰ μείνῃ, ὅπως γείνῃ ἡ ἐξέγξις.

[3]) Ἀλλαχοῦ τὸ ταὐτόσημον ἄκλητος τιτίθεται πρὸς τὸ ὑπ' ἀγγέλων, ρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 838 «ἦκω ν οὐκ ἄκλητος, ἀλλ' ὑπ' ἀγγέον» καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 9 "τί τήνδ' ἄκλητος οὐθ' ὑπ' ἀγγέλων κληθεὶς ἀφορμᾷς πεῖραν οὔτε του κλύων σάλπιγγος;„.

[4]) Ἀντὶ τοῦ εἰσορᾷς, ὅπερ ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὁ Wakefield ἔγραψεν ὡς ὁρᾷς, ὅπερ ἐδεξάμεθα μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐκδοτῶν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συχνάκις εἰς τὴν γενικὴν ἀπόλυτον προστίθεται τὸ ὡς πρὸ τῆς ὑποκειμενικῆς γνώμης, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. Ι, 3. 6 "ὡς ἐμοῦ οὖν ἰόντος, ὅπῃ ἂν καὶ ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1179 "ὡς ὦδ' ἐχόντων, τἄλλα βουλεύειν πάρα„.

[5]) Ἡ φράσις κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιρρήματος ταχέως, ὡς ἐν στίχ. 727 τὸ ἐξ ἑκουσίας ἀντὶ ἑκουσίως καὶ ἐν Ἀντιγόν. 994 τὸ δι' ὀρθῆς ἀντὶ ὀρθῶς. Ἡ Δηϊάνειρα δεικνύει ἀπορίαν, ὅτι ὁ ἄπιστος θεράπων σπεύδει πρὸς ἀναχώρησιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἆσσεις, πρὶν[1] *ἡμᾶς κἀννεώσασθαι*[2] *λόγους.*

ΛΙΧΑΣ.

Ἀλλ' εἴ τι χρῄζεις ἱστορεῖν, πάρειμ' ἐγώ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἦ καὶ τὸ πιστὸν[3] *τῆς ἀληθείας νεμεῖς;*

ΛΙΧΑΣ.

Ἴστω[4] *μέγας Ζεύς, ὧν γ' ἂν ἐξειδὼς κυρῶ*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τίς ἡ γυνὴ δῆτ' ἐστίν, ἣν ἥκεις ἄγων; 400

ΛΙΧΑΣ.

Εὐβοίς· ὧν δ' ἔβλαστεν[5] *οὐκ ἔχω λέγειν.*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Οὗτος[6]*, βλέφ' ὧδε πρὸς τίν' ἐννέπειν δοκεῖς;*

[1]) *Τὸ πρὶν καὶ φέρεται εἰς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 280 "παῦσαι, *πρὶν ὀργῆς καί με μεστῶσαι λέγων*".

[2]) *Ἀνανεοῦσθαι εἶναι τὸ ἀναπολεῖν κατὰ τὸν Εὐστάθιον ἐν σελίδ.* 811, 20 "*πρωτότυπον δὲ αὐτῆς (νειὸν) τὸ νεᾶν, οὗ χρῆσις παρ' Ἡσιόδῳ ἐν τῷ « θέρεος δὲ νεωμένη οὐ σ' ἀπατήσει »· ἐξ οὗ καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ "ἀνανεώσασθαι λόγους", τὸ ἀνακινῆσαι, εἰπεῖν δὲ κυριώτερον, ἀναπολῆσαι*". *Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀρότρου,* Ἰλιάδ. *Κ,* 353 "*ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον, καὶ* Ἰλιάδ. *Σ,* 541 "*Ἐν δ' ἐτίθει νειὸν μαλακήν, πίειραν ἄρουραν, εὐρεῖαν τρίπολον*", *ἔνθα ἰδὲ τὴν σημειωσίν μου* 393.

[3]) *Κεῖται ἀντὶ τὴν πιστὴν ἀλήθειαν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι νέμεις, ἀνθ' οὗ ὁ* Nauck *ἀνέγνω νεμεῖς, ὅπερ μᾶλλον ἁρμόζει ἐνταῦθα.*

[4]) *Ἐξυπακούεται ἡ φράσις, ὅτι νεμῶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐνταῦθα ὁ Λίχας ἐπικαλούμενος μάρτυρας τὸν Δία ὀμνύει.*

[5]) *Ὑπὸ τίνων ἐγεννήθη, δὲν δύναμαι νὰ λέγω. Ἐνταῦθα ὁ Λίχας ἐπιορκεῖ, διότι ἐγίνωσκε τὸ γένος αὐτῆς.*

[6]) *Τὸν στίχον τοῦτον ὁ Σχολιαστὴς ἀποδίδει τῇ Δηϊανείρᾳ, διότι λέγει*· "*Ὡς εἰκός, κάτω νένευκεν ὁ Λίχας· κατασχοῦσα οὖν αὐτὸν τῆς χειρός, φη-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Σὺ[1] *δ*[2] *εἰς τί δή με ταῦτ' ἐρωτήσας ἔχεις;*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τόλμησον[2] *εἰπεῖν, εἰ φρονεῖς, ὃ σ' ἐρωτῶ.*

ΛΙΧΑΣ.

Πρὸς τὴν κρατοῦσαν[3] *Δηϊάνειραν, Οἰνέως* 405
κόρην δάμαρτά θ' Ἡρακλέους, εἰ μὴ κυρῶ[4]
λεύσσων μάταια, δεσπότιν τε[5] *τὴν ἐμήν.*
Τοῦτ'[6] *αὖτ' ἔχρηζον, τοῦτό σου μαθεῖν· λέγεις*
δέσποιναν εἶναι τήνδε σήν;

ΛΙΧΑΣ.

Δίκαια[7] *γάρ.*

οἰν· ἀπόβλεψον εἰς ἐμέ· ὁ δὲ ἀνανεύσας ἔφη, *Πρὸς τίνα γὰρ νομίζεις με βλέπειν;* „.*Αλλ'* ὁ Tyrwhitt ἀπέδωκε τῷ ἀγγέλῳ, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Ὁ ἄγγελος δὲν ἀξιοῖ, ἵνα ὁ Λίχας βλέπῃ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὴν Δηϊάνειραν. Οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι συνήθως δὲν προσβλέπουσιν ἐκείνους, πρὸς οὓς διαλέγονται, ὅπως μὴ προδοθῶσιν ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἂν δ' ὅμως προσβλέπωσι, τοῦτο εἶναι τεκμήριον, ὅτι ἔχουσι πεποίθησιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ δὲν φοβοῦνται προδοσίαν.

1) Ὁ Λίχας ἐκπλήσσεται, ὅτι ὁ ἄγγελος εἰσέρχεται εἰς τὸν διάλογον πρὸς τὴν Δηϊάνειραν.

2) Μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα, διότι ἔχει τοὺς μάρτυρας, ὅπως ἐλέγξῃ τὸν Λίχαν ψευδόμενον.

3) Ἡ ἀπόκρισις δίδεται πρὸς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀγγέλου. *Πρὸς τίν' ἐννέπειν δοκεῖς;*

4) Ἐὰν κατὰ τύχην δὲν ἦμαι τυφλός, ἐκτὸς ἐὰν δὲν δύναμαι νὰ διακρίνω. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 863 *Πότερον ἐγὼ μάταιος ἢ κλύω τινὸς οἴκτου δι' οἴκων ἀρτίως ὁρμωμένου;*».

5) Ὅρα, ὅτι ὁ ποιητὴς συνδέει διὰ τοῦ τε—ἰέ, ἀλλ' ὁ μὲν Nauck εἰκάζει *δάμαρτα δ' Ἡρακλέους*, ὁ δὲ Blaydes *δεσπότιν δὲ τὴν ἐμήν*.

6) Δηλαδὴ ὅτι ὁ λόγος γίνεται πρὸς τὴν δεσπότιν, ἥτις δύναται νὰ τιμωρήσῃ. Τὸ μανθάνειν, ὅταν σημαίνῃ ἀκούειν, συντάσσεται πρὸς γενικήν.

7) Τὸ δίκαιον ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀληθές. Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τί δῆτα; ποίαν ἀξιοῖς δοῦναι δίκην, 410
ἣν εὑρεθῇς ἐς τήνδε μὴ δίκαιος ὤν[1]*;*

ΑΙΧΑΣ.

Πῶς μὴ[2] *δίκαιος; τί ποτε ποικίλας*[3] *ἔχεις;*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Οὐδέν· σὺ μέντοι κάρτα τοῦτο δρῶν[4] *κυρεῖς.*

ΑΙΧΑΣ.

Ἄπειμι· μῶρος δ' ἦ[5] *πάλαι κλύων σέθεν.*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Οὔ[6]*, πρὶν γ' ἂν εἴπῃς ἱστορούμενος βραχύ.* 415

ΑΙΧΑΣ.

Λέγ', εἴ τι χρῄζεις· καὶ γὰρ οὐ σιγηλὸς[7] *εἶ.*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τὴν αἰχμάλωτον, ἣν ἔπεμψας ἐς δόμους,
κάτοισθα δήπου;

δίκαιον γάρ ἐστιν λέγειν δέσποιναν εἶναι ἐμήν.

[1]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ μὴ λέγων τἀληθές, ὡς ἐν στίχ.* 348 «πρόσθεν οὐ δίκαιος ἄγγελος παρῆν».

[2]) *Περιεμένομεν τὸ ἀρνητικὸν οὐ, ἀλλ' ἔθηκε τὸ μή, διότι ὁ Αἴχας ἐπαναλαμβάνει τὴν φράσιν τοῦ ἀγγέλου.*

[3]) *Εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ ἐποίκιλας. Σημαίνει δὲ Τί πεπανούργηκας; Παραπλησίαν σημασίαν ἔχει τὸ ποικίλως ἐν Φιλοκτήτ.* 130 «ποικίλως αὐδωμένου».

[4]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ποικίλων.*

[5]) *Εἶναι παρατατικὸς τοῦ εἰμί, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1123 «ἦ δοῦλος, οὐκ ὠνητός, ἀλλ' οἴκοι τραφείς». *Τρόπον τινὰ ὁ Αἴχας οἰκτείρει ἑαυτόν, διότι ἤκουσε τὰς φλυαρίας τοῦ ἀγγέλου.*

[6]) *Συμπληροῦται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου, δηλ. ἄπει. Τὸ ἱστορούμενος σημαίνει ἐρωτώμενος. Ἡ φράσις λέγεται μετά τινος εἰρωνείας.*

[7]) *Δι' ἄλλης λέξεως τὸν ἄγγελον λέγει φλύαρον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ.* 566

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Φημί[1]· *πρὸς τί δ' ἱστορεῖς*[2]*;*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Οὐκ οὖν σὺ ταύτην, ἣν ὑπ' ἀγνοίας[3] *ὁρᾷς,*
Ἰόλην ἔφασκες Εὐρύτου σπορὰν[4] *ἄγειν;* 420

εἴ τι βούλει· καὶ γὰρ οὐ σιγη-
εἰ».

Brunck ἔτρεψενεῖς οὐ φημί,
δέξατο καὶ ὁ Hartung. *Τὴν δι-*
σιν δμως δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἐκ-
διότι ἡ προηγουμένη φράσις
σημαίνει γινώσκεις ἀκρι-
. Διότι ἂν τοῦτο ἐσήμαινεν, ὁ
ας δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμολογήσῃ
το. Ἀλλ' ὁ Wunder ἐξηγεῖ «scis
ndicam», *καταλαμβάνεις, ποίαν*
. Τοιαύτην σημασίαν τὸ ῥῆμα
ἐν Αἴαντ. 270 *"Πῶς τοῦτ' ἔλε-*
οὐ κάτοιδ', ὅπως λέγεις". Διὰ
το τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην
θώσεως. Τὸ ῥῆμα συμπληροῦ-
διὰ τοῦ κατειδέναι, ὅπερ ἐξά-
ἐκ τοῦ κάτοιδα.

Ἂν ὁ Λίχας ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν,
περιττὴ ἡ ἐρώτησις αὕτη.

Οἱ κριτικοὶ πεποίθασιν, ὅτι τὸ χω-
διεφθάρη, καὶ διορθοῦσι μὲν αὐτό,
ἂν γένει πιστεύεται, ὅτι αἱ διορθώ-
ἀπέτυχον. Ὁ μὲν Schneidewin
σειν ἧς σὺ γ' ἀγνοεῖς γο-
ἧ ἧς σὺ τοὔνομ' ἀγνοεῖς,
Reiske. *ἣν ὑπ' ἀγνοίᾳ στέ-*
καὶ ὁ Meineke *ἣν σὺ γ' ἀγνο-*
λέγεις. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι
ρίον διὰ μικρᾶς μόνον διορθώ-
ἠδυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν,
ἀπ' ἀγνοίας, δηλ. ὁρμώμενος ἐξ ἀγνοίας βλέπεις. Οὕτως ἡ παράφρασις τοῦ Σχολιαστοῦ ἣν προσποιῇ ἀγνοεῖν, δὲν εἶναι ἄτοπος, ὡς νομίζουσιν οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταί. Οἱ διορθωταὶ δὲν βελτιοῦσιν, ἀλλὰ φθείρουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου. Οὐχὶ στέγεις ἢ λέγεις ἀγνοεῖν ἀλλὰ λαμβάνεις θέσιν καὶ ῥίπτεις βλέμμα ἀγνοοῦντος. Καὶ ἄνευ τῆς διορθώσεως ταύτης ἠδύνατο ἴσως τὸ χωρίον νὰ ἑρμηνευθῇ, ὡς νομίζομεν· διότι ἡ ὑπὸ σημαίνει, ὅ,τι καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 630 *"Οὔκουν ἐάσας οὐδ' ὑπ' εὐφήμου βοῆς θῦσαί μ'" καὶ ἐν στίχ.* 711 *"χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγαν ἦξαν", ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.* Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ σάλπιγξ καὶ ἡ βοὴ εἶναι ἐξωτερικά, ἀλλὰ εὕρηται καὶ ἐσωτερικὸν ἐν Οἰδιποδ. τυράν. 1073 *«τί ποτε βέβηκεν, Οἰδίπους, ὑπ' ἀγρίας ἄξασα λύπης», ἂν μή τις ἄλλως θελήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ χωρίον. "Οτι δὲ τὴν ἄγνοιαν τοῦ Λίχου ὁ ἄγγελος εἰκονίζει ὡς τι ἐξωτερικόν, ἔχει πολὺ τὸ εἰρωνικόν, ὡς ἔχει καὶ ὁ ἐνεσιὼς ὁρᾷς, ἐν ᾧ ἡ Ἰόλη δὲν εἶναι παροῦσα.*

[4]) *Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς Εὐρύτου κόρην, ὡς εἰκάζει ὁ* Blaydes.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Ποίοις ἐν ἀνθρώποισι[1]*; τὶς πόθεν μολών,*
σοὶ μαρτυρήσει ταῦτ' ἐμοῦ κλύειν παρών[2]*;*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Πολλοῖσιν ἀστῶν[3]*· ἐν μέσῃ Τραχινίων*
ἀγορᾷ πολύς σου ταῦτά γ' εἰσήκουσ' ὄχλος[4]*.*

ΛΙΧΑΣ.

Ναί[5]*·*
Κλύειν[6] *γ' ἔφασκον· ταὐτὸ δ' οὐχὶ γίγνεται*
δόκησιν[7] *εἰπεῖν κἀξακριβῶσαι λόγον.*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ποίαν δόκησιν[8]*; οὐκ ἐπώμοτος λέγων*

[1]) *Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐξυπακούεται τὸ ἔφασκον τοῦτο.*

[2]) *Ἀντὶ τοῦ παρὼν ὁ* Bothe *ἔγραψε πάρα, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Nauck. *Ἀλλ' ἡ μετοχὴ τῶν χειρογράφων ἐν τοιαύτῃ περιστάσει εἶναι συνήθης, ὡς παρετήρησεν ὁ* Wunder *καὶ δὴ μετ' ὀλίγον ἐν στίχ.* 431 "ὃς σοῦ παρὼν ἤκουσεν„ *Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ.* 643 "*Λέξον. Παρὼν γὰρ τοὺς ἀπόντας εὐφρανεῖς*„ *καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 269 «*καὶ μὴν παρών γε κοὐ λόγους ἄλλων κλύων, Πέρσαι, φράσαι μ' ἄν, οἵ' ἐπορσύνθη κακά*».

[3]) *Τοῦτο λέγεται πρὸς τὴν πρώτην ἐρώτησιν τοῦ Λίχου. Πρέπει νὰ ὑπονοήσωμεν οὐ μόνον τὸ ἔφασκες, ἀλλὰ καὶ τὴν πρόθεσιν ἐν.*

[4]) *Δὲν ἀποκρίνεται κατὰ λέξιν πρὸς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Λίχου, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις παρέχει πλέον ἐκεί ὅπερ ᾔτησεν. Οὐχὶ εἷς, ἀλλὰ πο δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν.*

[5]) *Τὴν λέξιν ταύτην, ἣν παρέ τὰ χειρόγραφα, ἐξήλειψεν ὁ* Din *Ἠκολούθησαν μὲν τούτῳ πολλοί τικοί, ἀλλ' ἡμεῖς ἐπανηγάγομεν λεξείδιον· διότι τοῦτο κεῖται ὅλως σικῶς καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι μετα ριζόμεθα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει.*

[6]) *Ὁ Λίχας δὲν δύναται νὰ νηθῇ τὸν λόγον αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἤκ σαν τοῦτον πολλοί, ἀλλὰ πειρᾶται, ὅ εἰκονίσῃ αὐτὸν ὡς ἁπλῆν φήμην.*

[7]) *Δόκησις εἶναι τὸ τὶ ἐδόκει ἄλλοις· διαφέρει τὸ νὰ εἴπω εἰκα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξακριβώσω τὴν σιν. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν.* 1369 *γὰρ τοπάζειν τοῦ σαφ' εἰδέναι δί*

[8]) *Ἡ τοιαύτη ἐπανάληψις τῆς φ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δάμαρτ'[1] ἔφασκες Ἡρακλεῖ ταύτην ἄγειν;

ΛΙΧΑΣ.

Ἐγὼ δάμαρτα[2]; πρὸς θεῶν, φράσον, φίλη
δέσποινα, τόνδε, τίς ποτ' ἐστὶν ὁ ξένος[3]; 430

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ὃς σοῦ παρὼν ἤκουσεν[4] ὡς ταύτης πόθῳ
πόλις[5] δαμείη πᾶσα, κοὐχὶ Λυδία[6]
πέρσειεν αὐτήν, ἀλλ' ὁ τῆσδ' ἔρως μανείς[7].

τοῦ προσώπου, πρὸς ὃ διαλέγε-
ς εἰναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις
ηρῷ διαλόγῳ, ὡς παρ' Εὐρι-
ὁ Ἑλέν. 567 «Ἑλ. Ὦ χρόνιος
σῆς δάμαρτος ἐς χέρας. Μεν.
δάμαρτος; μὴ θίγῃς ἐμῶν
ν». Πλάτ. ἐν Γοργ. 490 Δ
σκυτοτόμον ἴσως μέγιστα δεῖ
ματα καὶ πλεῖστα ὑποδεδεμέ-
περιπατεῖν. Καλλ. Ποῖα ὑποδή-
Φλυαρεῖς ἔχων». Καὶ ἐνταῦ-
μαίνει ληρεῖς δόκησιν λέ-

Ἔθηκεν ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου τὴν
πρὸς ἔμφασιν.
Ξυπακούεται τὸ ἔφασκον.
Ἀντὶ νὰ εἴπῃ τόνδε ξένον,
ποτ' ἐστίν.
Προσηκόντως ὁ ἄγγελος μετα-
ται τὸ τρίτον πρόσωπον, δι-
κρίνεται ἀντὶ τῆς Δηϊανείρας.
Ἐννοεῖ τὴν Οἰχαλίαν.
Κατὰ τὸν Wunder ἐννοεῖται ἡ
ἀλλὰ πιθανώτερον ἡ Ὀμφάλη,
κατὰ τὸν Nauck ὀνομάζει Λυδίαν
περιφρόνησιν. Περὶ ταύτης ὅρα
. 70 καὶ 356.

[7]) Κεῖται ἐξ ἐμῆς διορθώσεως, διότι ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται φανείς, ὅπερ οὔτε οἱ ἑρμηνευταὶ δύνανται νὰ ἑρμηνεύσωσιν, οὔτε οἱ κριτικοὶ νὰ διορθώσωσι. Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ πέρσας φανείη, ὁ Fröhlich γράφει ἔρως μόνος, ὁ Hense ὁ τῆσδ' αὐτῆς ἔρως, ὁ Herwerden ἔρως ξένος καὶ ὁ F. W. Schmidt ὁμολογῶν, ὅτι αἱ διορθώσεις εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον αὐθαίρετοι, εἰκάζει ἔρως φίλης. Ἀλλ' αἱ διορθώσεις αὗται λίαν ἀφίστανται τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων. Ἡμεῖς δὲ πεποίθαμεν, ὅτι θεραπεύομεν τὸ χωρίον τρέποντες τὸ φανεὶς εἰς μανεὶς = μανιώδης, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 135 «ὃς τότε μαινομένᾳ ξὺν ὁρμᾷ βακχεύων ἐπέπνει.». Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ δράματι ὁ Σοφοκλῆς λέγει ἐν στίχ. 790 "ὁ δ' ἔχων (ἔρωτα) μέμηνεν„. Φαίνεται δ', ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ τὸ μ ἀνεγνώσθη ἀντὶ φ. Ὁ Kaehler καὶ ὁ B. Λάκων τὸ φανέντα (Θαυμάσ', ἔλεξας τὴν φανέντ', ὅστις κτλ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 330) εὐστόχως

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Ἄνθρωπος[1], *ὦ δέσποιν*[2], *ἀποστήτω· τὸ*
νοσοῦντι[2] *ληρεῖν ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Μή, πρός σε[3] *τοῦ κατ' ἄκρον Οἰταῖον*

ἔτρεψαν εἰς μανέν θ'. Ἔτι δ' εὐστοχώτερον ὁ κ. Λάκων τὸ φανεὶς τῆς Ὑποθέσεως τῆς αὐτῆς τραγῳδίας τρέπει εἰς μανεὶς καὶ εἰκάζει, ὅτι τὸ ἐξοβελιζόμενον παρακινηθεὶς εἶχε γραφῆ ὡς ἐξήγησις τοῦ μανεὶς καὶ κατ' ὀλίγον εἰσῆλθεν εἰς τὸ κείμενον, ὡς λέγομεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς μνημονευθείσης τραγῳδίας.

[1]) *Τὸν ἄγγελον λέγει ἄνθρωπον μετά τινος περιφρονήσεως. Ἀντὶ τοῦ ἀποστήτω ὁ Τρικλίνιος ἔγραφεν ἐπιστήτω, ὅπερ δὲν ἁρμόζει. Διότι ὁ Λίχας ἐπιθυμεῖ, ἵνα ὁ ἄγγελος ἀπέλθῃ, ὅπως τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν εἴπῃ μετὰ τῆς δεσποίνης. Τεχνηέντως δ' ὁ ποιητὴς ἀπομακρύνει τοῦτον.*

[2]) *Ὁ* Nauck *νομίζει, ὅτι ἡ φράσις, νοσοῦντι ληρεῖν, κακῶς ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ διὰ τοῦ μαινομένῳ συμφλυαρεῖν· διότι κατ' αὐτὸν ἡ ἐξήγησις οὔτε γραμματικῶς εἶναι ὀρθὴ οὔτε ἁρμόζει εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου. Κατ' αὐτὸν προδήλως ὡς οὐχὶ σώφρονα ὁ Λίχας χαρακτηρίζει τὸν ἄγγελον, οὗ τὴν ἀπόστασιν αἰτεῖ. Διότι οὗτος ληρεῖ καὶ οὕτω πράττει ὅτι δὲν ἁρμόζει σώφρονι. Διὰ τοῦτο ὁ* M. Schmidt *εἰκάζει τὸ γὰρ ληρεῖν νοσοῦντος ἀνδρός, οὐχὶ σώφρονος. Νομί-*

ζομεν, ὅτι αἱ πα
εἶναι ἡμαρτημ
ρίον δὲν ἔχει
Πρῶτον τὸ
δύναται νὰ συ
διότι τοῦτο σημ
λήρου καὶ δε
σεως « οὐχὶ σ
ρακτηρίζεται ὁ
Ἡ δ' ἔννοια εἶ
ὦ δέσποινα, ἂ
δὲν εἶναι ἴδιον
νὰ φλυαρῇ με
νου. Ὄντως
αὐτόκλητος εἰ
κὴν ὑπόθεσιν.

[3]) *Ἡ αἰτια*
ἐννοουμένου λ
συνήθως ἡ ἀ
προθέσεως κα
Οἰδίποδ. ἐπὶ
νύν σε κρηνῶν
καὶ ἐν Φιλοκ
πατρός τε μητ

[4]) *Ἐν τοῖς*
σκεται νάπος
ψεν εἰς πάγος
Ἴσως ἡ διόρ
διότι καὶ ἐν
λέγει Οἶσθ'
ὕψιστον πάγ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὸς καταστράπτοντος[1], ἐκκλέψῃς λόγον·
ὸ γὰρ γυναικὶ τοὺς λόγους[2] ἐρεῖς κακῇ
ὐδ' ἥτις οὐ κάτοιδε τἀνθρώπων[3], ὅτι
αίρειν πεφύκασ'[4] οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς ἀεί. 440
Ἔρωτι μέν νυν ὅστις ἀντανίσταται[5]
ύκτης ὅπως[6] ἐς χεῖρας, οὐ καλῶς φρονεῖ·
ῦτος γὰρ ἄρχει καὶ[7] θεῶν ὅπως θέλει,

ράγξ, ἐν ᾗ ὑπετίθετο οἰκῶν

Δηϊάνειρα ἐξορκίζει τὸν Λί-
πιον τοῦ Διὸς τοῦ καταστρά-
διότι οὗτος καὶ τιμωρεῖ, ὡς
τρ. 1063 "ἀλλ' οὐ μὰ τὸν
ραπάν„. Τὸ ἐκκλέπτειν ἐν-
ημαίνει κρύπτειν.

ηκε τὸ ἄρθρον, ὅπως δείξῃ
ους, οὓς μέλλει νὰ εἴπῃ ὁ
ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.
ι πειοθεὶς ὁ μάντις τοὺς λό-
υδεῖς λέγοι„ καὶ ἐν στίχ.
τὴν ἄβουλον, ὦ ταλαίπω-
σιν γλώσσης ἐπήρασθε. . .;„.
νοεῖ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν,
γεῖ διὰ τῆς ἑπομένης προ-

χειρόγραφα ἔχουσι πέφυ-
2' ὁ Nauck ἔγραψεν, ὡς ἔχο-
τῷ κειμένῳ. Τὸ ὑποκείμε-
βάνεται ἐκ τῆς προηγουμένης
Οὐχὶ σπανίως τὸ ῥῆμα τοῦτο
εται πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς
κτήτ. 88 «ἔφυν γὰρ οὐδὲν
ης πράσσειν κακῆς» καὶ
ιγόν. 523 «οὕτοι συνέχθειν,
υμφιλεῖν ἔφυν». Τὴν ἔννοιαν
ἀκριβέστερον ἀναπτύσσει ἐν
30.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Εὐήθης γάρ, ὅστις προσδοκᾷ ἀντιπυκτεῦσαι τῷ ἔρωτι». Ὁ τοιοῦτος ἀγωνιστὴς εἶναι μωρός, διότι ὁ Ἔρως εἶναι ἀνίκητος. Ὅρα ἐν Ἀντιγόν. 881.

[6]) Τὸ ὅπως κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὡς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1205 «ἔστω δ' οὖν ὅπως ὑμῖν φίλον». Κατὰ δύο τρόπους δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν τὴν φράσιν ἐς χεῖρας, ἢ κατὰ τὸν Schaefer νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ ἀντανίσταται, ἢ νὰ ὑπονοήσωμεν τὴν μετοχὴν ἰών, ὡς ποιεῖ ὁ Nauck, ὅπερ προτιμῶμεν, διότι τὰ κινήσεως σημαντικὰ δέχονται τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 975 «εἰς χεῖρας ἦλθον πατρὶ καὶ κατέκτανον».

[7]) Ὁ καὶ ἐτέθη χάριν τοῦ ἑπομένου. Ὅτι ὁ Ἔρως ἄρχει καὶ τῶν θεῶν, ὁ Σοφοκλῆς εἶπε καὶ ἐν Ἀντιγόν. 785 «καὶ σ' οὔτ' ἀθανάτων φύξιμος οὐδείς, οὔθ' ἁμερίων σέ γ' ἀνθρώπων· καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 136 «ὦ θεῶν τύραννε κἀνθρώπων Ἔρως». Ὁ χορὸς τῶν Κορινθίων γυναικῶν ἐν Μηδείᾳ 627 ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ ὑπερβολικοὶ Ἔρωτες οὔτε εὐδοξίαν οὔτε ἀρετὴν φέρουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εὔχεται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἀμοῦ[1] γε· πῶς δ' οὐ χἀτέρας οἵας[2] γ' ἐμοῦ;
ὥστ' εἴ τι τῷμῷ τ' ἀνδρὶ τῇδε τῇ νόσῳ[3]
ληφθέντι μεμπτός[4] εἰμι, κάρτα μαίνομαι,
ἢ τῇδε[5] τῇ γυναικὶ τῇ μεταιτίᾳ[6]

τῇ Κύπριδι « μήποτ', ὦ δέσποιν', ἐπ' ἐμοὶ χρυσέων τόξων ἐφείη, ἱμέρῳ χρίσασ' ἄφυκτον ὀϊστόν ».

[1]) Ἐνταῦθα περιμένομεν καὶ ἀνθρώπων, ἀντὶ ὅμως τοῦ γενικοῦ ἔθηκε τὸ μερικόν, ὡς ἐν Αἴαντ. 155 « τῶν γὰρ μεγάλων ψυχῶν ἰεὶς οὐκ ἂν ἁμάρτοις· κατὰ δ' ἄν τις ἐμοῦ τοιαῦτα λέγων οὐκ ἂν πείθοι ». Περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ στίχου τούτου ἀμφιβάλλει ὁ Wunder, τὴν δὲ ἀμφιβολίαν τούτου ἐπιδοκιμάζουσι καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Nauck. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ λέγῃ ἡ Δηϊάνειρα κατὰ τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, ὅτι κατέχεται ὑπὸ ταύτης τῆς νόσου, δηλ. τῆς ἀπιστίας πρὸς τὸν σύζυγον. Πρὸς δὲ παρετηρήθη, ὅτι ἡ Δηϊάνειρα δὲν δύναται νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι ἡ Ἰόλη ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ Ἡρακλέους. Ἡμεῖς δὲν ἐθέσαμεν τὸν στίχον ἐν ἀγκύλαις, διότι τοὺς λόγους τούτους δὲν εὑρίσκομεν λίαν ἰσχυρούς. Ἀφ' οὗ ἡ ἡρωῒς ὡμολόγησεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι χαίρειν ποφύκασ' οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ καὶ ὁ Ἔρως ἄρχει καὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, αὕτη δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ ἐξαίρεσιν. Διαφέρει ὅμως ὁ ἔρως τῆς ἀπιστίας, διότι δυνατὸν νὰ καταληφθῇ τις ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀλλὰ ἐκ καθήκοντος νὰ μὴ προβῇ εἰς ἀπιστίαν. Ἄλλως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ταῦτα λέγει ἡ Δηϊάνειρα, ὅπως διευκολύνῃ τὴν ὁμολογίαν Λίχου.

[2]) Κατ' ἀφομοίωσιν ἀντὶ οἵ ἐγώ εἰμι, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Σ 220 B « ὄντος πάγου οἵου δι του ».

[3]) Ὅρα, ὅτι τὸν ἔρωτα ὀν νόσον, ὃν πρὸ ὀλίγου εἶπε π πον.

[4]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ μέμφομαι, ὅτι τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργη σημασίαν, ὡς τὸ στενακτ Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1663.

[5]) Ἡ σύνταξις τε — ἢ εἶναι συνηθεστέρα δ' εἶναι ἡ ἀντίστ ὡς παρ' Ὁμήρ. ἐν Ἰλιάδ. Β, « ὥς τε γὰρ ἢ παῖδες νεαροί τε γυναῖκες » Αἰσχύλ. ἐν Εὐμ 524 « τίς δὲ — ἢ πόλις βροτῶν ὁμοίως ἔτ' ἂν σέβοι δίκαν; » παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἑλλην. V « Πῶς δίκαιον ἢ ὑμᾶς, παρ' ὧν βετε σπέρματα, τὸν τούτων κα ποτε ἐλθεῖν δηώσοντας, ἡμᾶς τ ἐδώκαμεν ».

[6]) Μεταίτιος λέγεται ὁ κοι αἰτίας τινός, ὡς ἐν στίχ. 12 μοι μητρὶ μὲν θανεῖν μόνῃ μεταί Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα, τί ἡ Ἰόλη δὲν εἶναι αἰτία οὔ σχροῦ οὔτε κακοῦ τινος. Ὁ Ν παρατηρεῖ, ὅτι ἡ Δηϊάνειρα δ τοιαῦτα ἔδωκε συγγνώμην τῷ Ἡ κλεῖ. Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲν

τοῦ μηδὲν[1] αἰσχροῦ μηδ' ἐμοὶ κακοῦ τινος.
Οὐκ ἔστι ταῦτ'· ἀλλ' εἰ μὲν ἐκ κείνου μαθὼν
ψεύδῃ[2], μάθησιν οὐ καλὴν ἐκμανθάνεις·
εἰ δ' αὐτὸς αὐτὸν[3] ὧδε παιδεύεις, ὅταν
θέλῃς γενέσθαι χρηστός, ὀφθήσῃ[4] κακός.
Ἀλλ' εἰπὲ πᾶν[5] τἀληθές· ὡς ἐλευθέρῳ
ψευδεῖ[6] καλεῖσθαι κὴρ πρόσεστιν οὐ καλή.
Ὅπως δὲ λήσεις, οὐδὲ τοῦτο γίγνεται[7]·

βές, διότι ἡ ἡρωῒς ἐν στίχ. 376 « τὶν' εἰσδέδεγμαι πημονὴν ὑπόλαθραῖον; » Ὁ μὲν Blaydes στίχον θεωρεῖ ὕποπτον, ὁ δὲ ang μεταβάλλει τὸ κείμενον οὐμὴ μεταιτίᾳ μοί μηδὲν ροῦ μηδ' ἐμοὶ κακοῦ τι- Ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι δὲν ἀνάγκη οὔτε τὸν στίχον νὰ ἐξωμεν οὔτε τὸ χωρίον νὰ διορθώ διότι εἶναι γυναικεία πονηρία, καὶ πρὸ ὀλίγου εἶπε παραπλήσιον, πειοθῇ ὁ Λίχας πρὸς ὁμολογίαν. Ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως ἐξ ούεται τὸ ἐμοί.

Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Εἰ μὲν Ἡρακλέους ἐκελεύσθης ψεύσα κακὴν μάθησιν ἐκμανθάνεις· οὐ σαυτὸν εἰς τοῦτο ψευδολο γεις, ἴσθι, κἂν θελήσῃς ποτὲ ἀληθές, οὐ δυνήσῃ, ὑπὸ τῆς θείας νικώμενος, ἢ κἂν θέλῃς ῦσαι, οὐ πιστευθήσῃ ».

Κεῖται ἀντὶ τοῦ δευτέρου προσ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, παρὰ Πλάτων. ἐν Πρωταγόρ. « οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς νας αὐτὸν σοφιστὴν παρέχων; » ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 853 « ὀθούνεκ' αὐτὸς αὐτὸν οὔτε νῦν καλὰ δρᾷς ».

[4]) Θὰ εὑρεθῇς κακός, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 709 « οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί ».

[5]) Ἀλλ' εἰπὲ ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ συνήθως λέγεται πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οἱ κήρυκες ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι δὲν ἦσαν δοῦλοι, ἀλλ' ἐλεύθεροι. Τὸ ψεῦδος τρόπον τινὰ ἀνήκει τοῖς δούλοις καὶ οὐχὶ τοῖς ἐλευθέροις.

[6]) Τὸ ἐπίθετον ἔπρεπε νὰ ἦναι κατ' αἰτιατικήν, ἀλλ' ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν προηγουμένην δοτικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1208 « ᾧ μέγας λιμὴν αὐτὸς ἤρκεσεν παιδὶ καὶ πατρὶ θαλαμηπόλῳ πεσεῖν ». Κὴρ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἔλλειψις, τὸ ἐλάττωμα. Ἔθηκε δὲ τὸν προσδιορισμὸν οὐ καλή, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 477 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 514 « καλόν γ' ὄνειδος τῷ νεωστὶ νυμφίῳ πτωχοὺς ἀλᾶσθαι παῖδας, ἥ τ' ἔσωσά σε » καὶ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ· 305 « καλόν γέ μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας » καὶ ἐν Φοινισσ. 821 « δράκοντος γένναν ὀδοντοφυῆ Θήβαις κάλλιον ὄνειδος ».

[7]) Δὲν διαφέρει τῆς φράσεως οὐδ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλοὶ γὰρ οἷς εἴρηκας, οἳ φράσουσ' ἐμοί.
Κεἰ μὲν δέδοικας, οὐ καλῶς ταρβεῖς[1], *ἐπεὶ*
τὸ μὴ πυθέσθαι, τοῦτό[2] *μ' ἀλγύνειεν ἄν·*
τὸ δ' εἰδέναι[3] *τι δεινόν; οὐχὶ χἀτέρας*
πλείστας[4] *ἀνὴρ εἷς Ἡρακλῆς ἔγημε δή;* 46
Κοὔπω τις αὐτῶν ἔκ γ' ἐμοῦ λόγον κακὸν
ἠνέγκατ' οὐδ' ὄνειδος· ἥδε[5] *τ' οὐδ' ἂν εἰ*
κάρτ' ἐντακείη[6] *τῷ φιλεῖν, ἐπεί σφ' ἐγὼ*

ἔστιν ὅπως λήσεις. Οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀνακαλυφθῇς, ὅτι λέγεις ψεύδη.

[1]) *Χάριν ποικιλίας ἔθηκε τὸ ταρβεῖς ἀντὶ τοῦ δέδοικας.*

[2]) *Ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 504 "*τὸν τόπον δ' ἵνα χρῄσταί μ' ἐφευρεῖν, τοῦτο βούλομαι μαθεῖν*„. *Τὸ νὰ μὴ μάθω τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δύναται νά με λυπήσῃ.*

[3]) *Ὑποκείμενον ἔχει τό με. Ὁ ἑπόμενος καὶ δηλοῖ πλὴν τῆς Ἰόλης.*

[4]) *Οἱ ἀρχαῖοι μνημονεύουσι καὶ τῶν νεανίδων, μεθ' ὧν ἔσχε σχέσεις ὁ Ἡρακλῆς· εἶναι δὲ ἡ Μήδα (Μίδεια κατὰ τὸν Παυσαν.* x, 10, 1, *ὡς διορθοῖ ὁ* Brunck) *ἡ Φύλαντος, Αὔγη ἡ Ἀλεοῦ, Μεγάρα ἡ Κρέοντος, θυγατέρες αἱ Θεσπίου καὶ Ἀστυδάμεια ἡ Ἀμύνιορος. Τὸ εἷς ἐτέθη χάριν ἀντιθέσεως πρὸς τὸ πλείστας, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ.* I, 9, 22 »*δῶρα πλεῖστα εἷς γε ὢν ἀνὴρ ἐλάμβανεν*«.

[5]) *Ἐκ τῆς προηγουμένης ἐννοεῖται ἡ φράσις ἐνέγκαιτο ὄνειδος ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 365 "*τῆς σῆς δ' οὐκ ἐρῶ τιμῆς τυχεῖν, οὐδ' ἂν σὺ σώ φρων γ' οὖσα*„.

[6]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώ σκεται ἐντακείη, ἀνθ' οὗ ὁ* Tou nier *ἔγραψεν ἐκτακείη. Τὴν διόρ θωσιν ἐδέξατο μὲν ὁ* Nauck, *ἀλλ ἀποκρούουσιν οἱ ἄλλοι ἐκδόται. Κ ἡμεῖς διετηρήσαμεν τὴν παράδοσι διότι τὸ ῥῆμα ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 1311 "*μῖσός τε γὰ παλαιὸν ἐντέτηκέ μοι*„, *ἐν Μενεξέ* 245 D, "*ὅθεν καθαρὸν τὸ μῖσος ἐ τέτηκε τῇ πόλει τῆς ἀλλοτρίας φι οσεως*„ *καὶ Αἰλιαν. ἐν Ποικίλ. ἱστο* 1, 32 "*ἢ δεινὸν κακὸν – ἔχθρα κ μῖσος συμφυές, εἴπερ οὖν καὶ το ἀλόγοις ἐντέτηκεν*„. *Νομίζομεν ὅμω ὅτι τὸ ῥῆμα ἐν τῷ προκειμένῳ χωρ ἔχει διάφορον σημασίαν ἢ ἐν τ σημειωθεῖσιν. Ἐκεῖ μὲν σημαίν ὅτι τὸ μῖσος εἶναι ἐντετυπωμένον ἐν κηρῷ, ἐνταῦθα δέ, ὅτι ἀναλύετ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος. Ἀλλὰ ζητεῖται ὑποκείμενον τοῦ ἐντακείη. Κατὰ τ Σχολιαστὴν εἶναι ὁ Ἡρακλῆς· «Οὐ ἡ Ἰόλη ὀνειδισθήσεται, οὐδ' εἰ μ γάλως αὐτῆς ἐρᾷ ὁ Ἡρακλῆς» ὅπ πλεῖστοι ἐκδόται δέχονται καὶ ὁ γρ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

[1] δὴ μάλιστα προσβλέψασ', ὅτι
ος αὐτῆς τὸν βίον[2] διώλεσεν, 465
πατρῴαν οὐχ ἑκοῦσα[3] δύσμορος
κἀδούλωσεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
οὖρον[4]· σοὶ δ' ἐγὼ φράζω κακὸν[5]
λον[6] εἶναι, πρὸς δ' ἔμ' ἀψευδεῖν ἀεί.

ΧΟΡΟΣ.

λεγούσῃ χρηστά, κοὐ[8] μέμψῃ χρόνῳ 470
ῆδε κἀπ' ἐμοῦ κτήσῃ χάριν.

ΛΙΧΑΣ.

φίλη δέσποιν', ἐπεί σε μανθάνω
φρονοῦσαν θνητά[9], κοὐκ ἀγνώμονα,

ον λεξικὸν Ellendt.
νομίζει, ὅτι ὑποκεί-
ῃ, ὅπερ δὲν φαίνε-
ἡ ἡρωῖς ἔχει ὑπ'
καὶ οἱονεὶ παρεν-
ρὶ τῆς Ἰόλης. Τὴν
ὑποστηρίζει καὶ τὸ

σθη ἐνεστῶτα, δι-
τὸν χρόνον, καθ'

βαίως δὲν ἀπώλε-
ὴν ἐλεύθερον βίον.
τὸ ἐν τραγ. ἀδε-
ψτελεν τὸ κάλλος ὅ
ὀλέσθαι „.
Ἰόλη ἐγένετο αἰτία
Οἰχαλίας ἄνευ τῆς
ράξεως αὐτῆς.
χαιρέτω. Δὲν
περὶ τῆς Οἰχαλίας,
νὰ μεταβάλω τὴν

τύχην αὐτῆς. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀνέμου, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ 690 «ἐπεὶ τὸ πρᾶγμα κάρτ' ἐπισπέρχει θεὸς, ἴτω κατ' οὖρον».

[3]) Τὸ κακὸν εἶναι κεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀψευδεῖν.

[6]) Ἡ φράσις εἶναι συνήθης καὶ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 295 "ἄλλοισιν δὴ ταῦτ' ἐπιτέλλεο, μὴ γὰρ ἐμοί γε„ ἐν Βαβρ. 95, 64 "ἄλλους ἀλωπέκιζε τούς ἀπειρήτους„. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν εἰς ἄλλους νὰ ἰπῇς αὐτά.

[7]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πείθου, ἀνθ' οὗ ὁ Dindorf ἔγραψε πιθοῦ, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

[8]) Ὅ καὶ ἐτέθη χάριν τοῦ ἑπομένου. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δηλοῖ ὁ χορός, ὅτι κεῖται ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ Λίχου νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν.

[9]) Συγκατατίθεται ὁ Λίχας νὰ ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πᾶν σοι φράσω τἀληθὲς οὐδὲ κρύψομαι[1].
Ἔστιν γὰρ οὕτως ὥσπερ οὗτος[2] ἐννέπει.
Ταύτης[3] ὁ δεινὸς ἵμερός ποθ' Ἡρακλῆ
διῆλθε[4], καὶ τῆσδ' εἵνεχ' ἡ πολύφθορος
καθηρέθη πατρῷος[5] Οἰχαλία δόρει.
Καὶ ταῦτα, δεῖ γὰρ[6] καὶ τὸ πρὸς κείνου λέγειν,
οὔτ' εἶπε κρύπτειν οὔτ' ἀπηρνήθη[7] ποτέ,
ἀλλ' αὐτός[8], ὦ δέσποινα, δειμαίνων τὸ σὸν

καλύψῃ κὴν ἀλήθειαν, διότι παρετήρησεν, ὅτι ὁ λόγος τῆς Δηϊανείρας εἶναι ἐπιεικής. Ἡ φράσις εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 531 «θνητὰ φρονεῖν χρὴ θνητὸν φύσιν» Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 799 «ὄντας δὲ θνητοὺς θνητὰ καὶ φρονεῖν χρεών» καὶ ἐν τραγ. ἀδεσπότ. 308 "ἄνθρωπον ὄντα δεῖ φρονεῖν ἀνθρώπινα„. Τὸ ἀγνώμονα δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἢ ὡς θηλυκοῦ γένους, δηλ. ἀγνώμονα (ἀσύνετον) οὖσαν, ἢ ὡς οὐδετέρου, δηλ. θνητὰ κοὐκ ἀγνώμονα φρονοῦσαν. Πιθανωτέραν θεωροῦμεν τὴν πρώτην σύνταξιν, ἣν δέχεται καὶ ὁ Σχολιαστής.

1) Τὸ μέσον κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ. 647 «φύει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτειται».

2) Ἐννοεῖ τὸν ἄγγελον.

3) Ἡ πρόταοις δὲν συνδέεται, διότι εἶναι ἐπεξήγησις. Κατὰ τὸν Nauck τὸ ἄρθρον ἐξαίρει τὸ ἐπίθετον, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἐτέθη, ὅπως δείξῃ ἰδιαίτερον εἶδος ἱμέρου, τὸ φοβερὸν εἶδος.

4) Ἀντὶ τοῦ ῥήματος τούτου ὁ Blaydes γράφει ἔθελξε ἢ ἔθαλψε. Τὸ πολύφθορος ἔχει παθητικὴν σ[ημασ]ίαν. ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 10 "πολύφθ[ορον] τε δῶμα Πελοπιδῶν τόδε„. Τὴν [Οἰχ]αλίαν λέγει πολύφθορον κατὰ π[ερί]ψιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κ[ολ]ωνῷ 1089 «τὸν εὔαγρον τελειῶσαι λό[γ]ον

5) Τὸ ἐπίθετον κεῖται ὡς δ[ιαρ]ρήκτον.

6) Ἡ πρόταοις ἐτέθη παρε[νθ]έσεως. Μετὰ γενικῆς ἡ πρός [τι] ὑπεράσπισιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυ[ράν]νῳ 134 "πρὸς τοῦ θανόντος τὴν ἐ[μὴν] ἐπιστροφὴν„ καὶ ἐν στίχ. 1434 «σοῦ γὰρ οὐδ' ἐμοῦ φράσω».

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν [ἐν] περὶ τοῦ ἔρωτος, φησί, τῆς [Ἰ]οῦς οὔτε κρύπτειν μοι ὁ Ἡρακλῆς [ἐ]οὔτε μὴν ὁμολογεῖν». Ἔχομεν γνώμην, ὅτι τὸ δεύτερον μέρος [τ]ῆς ἐξηγήσεως δὲν εἶναι ἀκριβές. [Τ]ὸ δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς λέξεως. Ἀπ[ί]στερον εἶναι νὰ ἑρμηνεύσωμεν [ὅ]ηρνήθη τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Ἰ[ό]. Τοῦτο εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τὸν [λό]γον τῆς Δηϊανείρας, ὅτι ὁ Ἡρα[κλ]ῆς ἐδίδαξεν αὐτὸν νὰ ψεύδηται.

8) Τὸ ἁμάρτημα εἶναι τοῦ Ἡ[ρα]κλῆ· ἀλλ' ἔχει σπουδαίαν αἰτίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ στέρνον ἀλγύνοιμι τοῖσδε τοῖς λόγοις,
ἥμαρτον, εἴ τι τήνδ'[1] *ἁμαρτίαν νέμεις.*
Ἐπεί γε μὲν[2] *δὴ πάντ' ἐπίστασαι λόγον,*
κείνου τε καὶ σὴν[3] *ἐξ ἴσου κοινὴν χάριν*
καὶ στέργε τὴν γυναῖκα, καὶ βούλου λόγους,
οὓς εἶπας ἐς τήνδ'[4]*, ἐμπέδους εἰρηκέναι·*
ὡς[5] *τἄλλ' ἐκεῖνος πάντ' ἀριστεύων χεροῖν*
τοῦ τῆσδ' ἔρωτος εἰς ἅπανθ' ἥσσων ἔφυ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἀλλ' ὧδε[6] *καὶ φρονοῦμεν, ὥστε ταῦτα δρᾶν·*
κοὔτοι νόσον γ'[7] *ἐπακτὸν ἐξαρούμεθα,*

[1]) Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τόδε, ἀλλὰ συνεφώνησε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ἐν Αἴαντ. 114 "ἐπειδὴ τέρψις ἥδε σοι τὸ δρᾶν". Τὸ νέμειν σημαίνει νομίζειν, ὡς ἐν Αἴαντ. 1331 «ἐπεὶ φίλον σ' ἐγὼ μέγιστον Ἀργείων νέμω» καὶ ἐν Οἰδιποδ. τυράνν. 1080 «ἐμαυτὸν παῖδα τῆς Τύχης νέμων».

[2]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μήν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 913 καὶ ἐν Αἴαντ, 877.

[3]) "Ὁρα, ὅτι συνέδεσε τὴν γενικὴν τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας μετὰ τῆς κτητικῆς. Τὸ χάριν κεῖται μὲν ἀντὶ προθέσεως καὶ ὅμως ἐδέξατο ἐπιθετικὸν προσδιορισμόν, ὡς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 547 «κακῆς γυναικὸς χάριν ἄχαριν ἀπώλετο» καὶ παρὰ Σοφοκλ ἐν Αἴαντ· 175 «ἦ ποὺ τινος νίκας ἀκάρπωτον χάριν». Ὀνομάζει δὲ τὴν χάριν κοινήν, διότι ἀνήκει εἰς καὶ εἰς τοὺς δύο.

[4]) Ἡ εἰς μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὴν σχέσιν ἢ τὸ περὶ οὗ· ἢ ὡς πρὸς ταύτην ἢ περὶ ταύτης. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐμπέδως, ἀλλ' ὁ Nauck ἔιρεψεν εἰς ἐπίθετον, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐδεξάμεθα. Ὁ Λίχας ἐννοεῖ τοὺς λόγους τῆς ἠρωΐδος, καθ' οὓς δὲν θέλει ἐξονειδίσει τὴν Ἰόλην ἐν στίχ. 462.

[5]) Αἰτιολογεῖ τὴν παρακέλευσιν· διότι ὁ σύζυγος εἶναι μὲν ἄριστος, ἀλλ' ἔχει μίαν μικρὰν ἔλλειψιν, ἣν ἡ δέσποινα πρέπει νὰ συγχωρήσῃ. Τὸ ἀριστεύειν εἶναι ἐνεργητικὸν ἀμετάβατον, ἀλλ' ἐδέξατο τὴν αὐστοιχον αἰτιατικήν, ὡς ἐν Αἴαντ. 435 "τὰ πρῶτα καλλιστεῖ ἀριστεύσας στρατοῦ".

[6]) Ἐξυπακούεται τὸ ἀναφορικὸν ὥσπερ λέγεις. Ἀλλὰ τοιαύτην καὶ γνώμην ἔχομεν ὥστε νὰ πράττωμεν ταῦτα.

[7]) Νόσον ὀνομάζει τὴν Ἰόλην, ὡς ἐν στίχ. 375 εἶπε πημονὴν ὑπόστεγον. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Nauck γράφει νόσημ' ἐπακτόν, ὅπερ ἴσως δύναται νὰ προτιμηθῇ. Ὀνομά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεοῖσι δυσμαχοῦντες[1]. Ἀλλ' εἶσω στέγης
χωρῶμεν, ὡς λόγων τ' ἐπιστολὰς[2] φέρῃς,
ἃ[3] τ' ἀντὶ δώρων δῶρα χρὴ προσαρμόσαι,
καὶ ταῦτ' ἄγης· κενὸν γὰρ οὐ δίκαιά[4] σε
χωρεῖν, προσελθόνθ' ὧδε σὺν πολλῷ[5] στόλῳ·

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Β'.[6]

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

Μέγα τι σθένος[7] ἁ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
Καὶ τὰ μὲν θεῶν[8]

ζει δὲ τὴν νόσον ἐπακτήν, ὡς ἔξωθεν ἐπελθοῦσαν. Καὶ βεβαίως δὲν θὰ αὐξήσωμεν τὴν ἔξωθεν ἐπελθοῦσαν νόσον.

[1]) Κακῶς ἀγωνιζόμενος πρὸς θεούς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1106 «ἀνάγκῃ δ' οὐχὶ δυσμαχητέον». Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Ἔρως εἶναι θεός, ὅστις, ὡς ἄρτι ἐλέγετο, εἶναι ἀκαταγώνιστος.

[2]) Λόγων ἐπιστολαὶ εἶναι αἱ εἰδήσεις. Οὐχὶ πολὺ διάφορον σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐν Αἴαντ. 781 «πέμπει με σοὶ φέροντα τάσδ' ἐπιστολὰς Τεῦκρος φυλάσσειν». Ὁ Schmelzer ὑπονοεῖ τὴν ἀντὶ ἐκ τῶν ἑπομένων, δηλ. ὡς φέρῃς ἐπιστολὰς ἀντὶ λόγων, ὅπερ ἀπίθανον.

[3]) Προέταξε τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν τῆς δεικτικῆς. Ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἔπεμψε τὰς αἰχμαλωτίδας ὡς δῶρα, ἡ δὲ Δηϊάνειρα ἀντιπέμπει αὐτῷ ὡς ἀντίδωρον, δι' οὗ ἔμελλε νὰ θανατωθῇ. Μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ ὀνομάζει δῶρα. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ὅπως ἂν αὐτῷ παρ' ἡμῶν κομίσῃς ἀντίποινα καὶ σύμφωνα οἷς ἤγαγες». Διὰ τοῦ προσαρμόσαι ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεταί πως τὴν προσαρμογὴν τοῦ περιβολαίου εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἡρακλέους.

[4]) Ἔθηκε τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὡς ποιοῦσι πολλάκις οἱ τραγικοί.

[5]) Ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ κενόν. Πολὺς στόλος εἶναι αἱ αἰχμαλωτίδες.

[6]) Ὁ χορὸς ὁρμηθεὶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῆς Δηϊανείρας, ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἀκαταγώνιστος θεός, ἄδει τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ.

[7]) Τὸ σθένος νίκης εἶναι περίφρασις ἀντὶ τῆς νίκης. Προσηκόντως μετεχειρίσθη τὸ ἐκφέρεται, διότι προϋποτίθεται ἀγών, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 60 "ἔργοισι σωθῶ κἀξενέγκωμαι κλέος".

[8]) Ὅτι ὁ Ἔρως ἄρχει καὶ τῶν θεῶν εἶπεν ἐν στίχ. 443 καὶ ἐν Ἀντιγόν. 787.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρέβαν[1], καὶ ὅπως Κρονίδαν ἀπάτασεν οὐ λέγω,
δὲ τὸν ἔννυχον[2] Ἅιδαν
Ποσειδάωνα τινάκτορα γαίας·
λ' ἐπὶ[3] τάνδ' ἄρ' ἄκοιτιν
ες ἀμφίγυοι[4] κατέβαν πρὸ γάμων,
ες πάμπληκτα[5] παγκόνιτά τ' ἐξ-
θον[6] ἄεθλ' ἀγώνων;

χειρίσθη τὸν ἀόριστον ἀντὶ
τος, ὡς ἐν Αἴαντ. 536 "Ε-
ον καὶ πρόνοιαν, ἣν ἔθου„.
σιης ἐξηγεῖ· « τὰ μὲν εἰς
νόια παρίημι, ἐκεῖνα δὲ
ς ἠγωνίσαντο περὶ τῶν
ανείρας καὶ κατέβησαν εἰς
. Καὶ ὁ Ἅιδης καὶ ὁ Πο-
αι υἱοὶ τοῦ Κρόνου, ἀλλ' ὁ
εσβύτερος κατ' ἐξοχὴν ὁ-
Κρονίδης, ὡς ὁ Ἀγαμέ-
δης. Ὁ ποιητὴς ἀποφεύ-
περὶ τῶν θεῶν, διότι οὐ
γειν.
ὸν Σχολιαστήν· « Τὸν ἐν
ρίβοντα ».
μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὸν
ἐν Φιλοκτήτ. 591 « ἐπὶ
ρε τῶδ' ὥπερ κλύεις . . .
ζουσιν ». Τὸ ἄκοιτιν κεῖ-
ηματικῶς, δηλ. κατῆλ-
ασοι σύζυγον.
ἀμφότεροι ἰσχύοντες τοῖς
οεῖ τὸν Ἡρακλέα καὶ
, ὡς γίνεται λόγος ἐν
ἀγὼν ἐγένετο πρὸ τῶν
ἡ Δηϊάνειρα προὔκειτο
ῶνος.
ει πληγῶν μεστά.
εἶναι τὸ πανδακρυτ'
ὀδύρματα. Τὸ δὲ παγκόνιτα δηλοῖ πλήρη κόνεως, σκονισμένα.

6) Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὸ κατέβαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἀντὶ τοῦ διήνυσαν, ἐπεξῆλθον, ἠγωνίσαντο· λέγει δέ, ὅτι πᾶν εἶδος ἀγωνίσματος κατ' ἀλλήλων ἐνεδείξαντο ». Σημειωτέον, ὅτι οἱ κριτικοὶ τὸ χωρίον θεωροῦσι διεφθαρμένον καὶ ὁ μὲν Wakefield εἰκάζει ἐξῆνον ἄεθλ' ἀγώνων, ὁ δὲ Nauck ἐξήνυσαν ἄθλ' ἀγώνων. Κατὰ τὸν Dindorf τὸ ἄεθλα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄθλοι, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 508 « πολλῶν ἔλεξεν δυσοίστων πόνων ἄθλ', ὅσσα κτλ.». Ἐξηγεῖ δ' οὗτος διὰ τοὺ labores certaminum. Ἐξήγησις τῆς α' στροφῆς· Μεγάλην τινὰ νίκην ἡ Ἀφροδίτη λαμβάνει πάντοτε. Καὶ τὰ μὲν τῶν θεῶν παρέρχομαι, καὶ δὲν λέγω κατὰ τίνα τρόπον ἠπάτησε τὸν υἱὸν τοῦ Κρόνου καὶ τὸν ἐν τῷ σκότει διατρίβοντα Ἅιδην ἢ τὸν τινάσσοντα τὴν γῆν Ποσειδῶνα· ἀλλὰ διὰ νὰ λάβωσι ταύτην σύζυγον, ποῖοι ἰσχυροὶ κατὰ τὰ μέλη κατῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸ τῶν γάμων, ποῖοι ἐξετέλεσαν πόνους ἀγώνων πλήρεις πληγῶν καὶ κόνεως;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφή.

Ὃ μὲν ἦν ποταμοῦ[1] *σθένος, ὑψίκερω τετραόρου*
φάσμα[2] *ταύρου,*
Ἀχελῷος ἀπ' Οἰνιαδᾶν[3]*, ὁ δὲ Βακχίας ἄπο* 510
ἦλθε[4] *παλίντονα Θήβας*
τόξα[5] *καὶ λόγχας ῥόπαλόν τε τινάσσων,*
παῖς Διός· οἳ τότ' ἀολλεῖς[6]
ἴσαν[7] *ἐς μέσον ἱέμενοι λεχέων·*
μόνα[8] *δ' εὔλεκτρος ἐν μέσῳ Κύπρις* 515

[1]) Ὁ Ἀχελῷος ἦτο μνηστὴρ τῆς Δηϊανείρας, ὡς εἶπεν ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 15. Τὸ ποταμοῦ σθένος εἶναι ὡς τὸ Ἰφίτου βία ἐν στίχ. 38. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Σ, 607 «ἐν δ' ἐτίθει ποταμοῖο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο». Ἡ ἑπομένη φράσις εἶναι παράθεσις. Τετράπους σημαίνει τὸν τετρασκελῆ, τὸν τετράποδα.

[2]) Λέγει τὸν ταῦρον φάσμα διὰ τὸ τερατῶδες μέγεθος.

[3]) Οἱ Οἰνιάδαι ἔκειντο παρὰ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἀχελῴου, Θουκυδίδ. Ἱ, 102 «Κεῖνται δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν Ἐχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιαδῶν τοῦ Ἀχελῴου τῶν ἐκβολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι». Τὰς Θήβας λέγει Βακχίας, διότι ἐνταῦθα ἐγεννήθη ὁ Διόνυσος. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ὁ ποιητὴς ἔθηκε τὸ ἐπίθετον πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τῶν ὁμωνύμων πόλεων.

[4]) Κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα.

[5]) Ἐπειδὴ τὸ τινάσσων δὲν ἁρμόζει εἰς τὰ τόξα, ὁ Nauck κατὰ ζεῦγμα ἐννοεῖ τὸ νωμῶν. Ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ τρία εἴδη ὅπλων. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς λέγων λόγχας ἐννοεῖ τὰ βέλη, ὡς ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1085 «πτερωτὰ τ' ἔγχη τόξα τ' ἔσπαρται πέδῳ». Τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν φαίνεται ὑποστηρίζων καὶ ὁ ποιητής, διότι διὰ τοῦ συνδέσμου καὶ δεικνύει, ὅτι τὰ τόξα καὶ τὰς λόγχας θεωρεῖ ὡς ἓν ὅπλον καὶ τὸ ῥόπαλον ὡς δεύτερον. Κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν παράστασιν τῆς ποιήσεως ὁ Ἡρακλῆς εἶχε καὶ ἀσπίδα, ὡς οἱ ἄλλοι πολεμισταί, ἀλλ' ὁ Ἀλκμάν, ὁ Στησίχορος καὶ ὁ Πείσανδρος ἐποίησαν αὐτὸν φέροντα λεοντῆν, ῥόπαλον καὶ τόξον. Ὅρα σημείωσίν μου εἰς Φιλοκτήτ. ἐν στίχ. 726.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Καταχρηστικῶς εἶπεν ἐπὶ δύο τὸ ἀολλεῖς, Ἐπὶ πλήθους γὰρ λέγεται». Ἀλλὰ κατὰ τὸν Nauck σημαίνει συμβαλλόμενοι, ὡς ἐν Μόσχ. 2, 49 «δοιοὶ δ' ἔστασαν ὑψοῦ ἀπ' ὀφρύος αἰγιαλοῖο φῶτες ἀολλήδην».

[7]) Ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἔννοιαν, ἣν ἐδήλωσε διὰ τοῦ κατέβαν. Ἐπειδὴ τὸ ἴεσθαι εἶναι ἐπιθυμίας σημαντικόν, συνετάχθη πρὸς γενικήν.

[8]) Προέταξε τὸ ἐπίθετον πρὸς ἔμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ῥαβδονόμει[1] ξυνοῦσα.

Ἐπῳδός.

Τότ' ἦν χερός[2], ἦν δὲ τόξων πάταγος,
ταυρείων τ' ἀνάμιγδα[3] κεράτων·
ἦν[4] δ' ἀμφίπλεκτοι
κλίμακες[5], ἦν δὲ μετώπων ὀλόεντα

φασιν. Συνήθως ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὑπῆρχον πλείονες βραβευταί, ἐν τῷ προκειμένῳ ὅμως ἀγῶνι μόνον ἡ Κύπρις ἦτο ῥαβδονόμος, δηλ. μόνη ἐπιθυμία τοῦ γάμου ἐκίνει τοὺς ἀγωνιζωμένους. Ἡ Ἀφροδίτη λέγεται εὔλεκτρος ὡς θεὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς συνουσίας. ἧς σύμβολον τὸ λέκτρον, Ἀνθολ. Παλ. 5, 245 « εὐλέκτρου Κύπριδος ἐργάτιδες ».

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Μόνη δὲ ἡ Κύπρις παροῦσα ἐβράβευεν καὶ διέτατεν ». Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς· Ὁ μὲν ἦτο ἰσχυρὸς ποιαμός, φάντασμα ὑψηλὰ κέρατα ἔχοντος τετραπόδου ταύρου, ὁ Ἀχελῷος ἐκ τῆς χώρας τῶν Οἰνιαδῶν, ὁ δὲ ἦλθεν ἐκ τῶν Θηβῶν τοῦ Βάκχου περιστρέφων τεντωμένα τόξα μετὰ βελῶν καὶ τινάσσων ῥόπαλον, ὁ υἱὸς τοῦ Διός. Οὗτοι τότε συμπλακέντες ἦλθον εἰς τὸ μέσον, διότι ἐπεθύμουν τὸν γάμον· μόνη δὲ ἡ καλὴν κλίνην παρέχουσα Κύπρις παροῦσα ἐν τῷ μέσῳ διέτασσεν.

2) Τὸ πάταγος λαμβάνεται ἐκ τῆς ἑπομένης προτάσεως. Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· « Τότε οὖν ὁ Ἡρακλῆς καὶ χερσὶ καὶ τόξοις ἐμάχετο. Ὁ δὲ Ἀχελῷος τοῖς κέρασιν ».

3) Ὁ Wunder ἔγραψεν ἀ ν ά μ ι γ δ α μ ε τ ώ π ω ν, ὅπερ ἐποίησε κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ.

4) Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἦσαν, ἀλλ' ἔθηκε τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν, ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἀναφοράν. Οὕτως ἐγένετο τὸ καλούμενον Π ι ν δ α ρ ι κ ὸ ν σ χ ῆ μ α, Πίνδαρ. ἐν ἀποσπάσμ. 78 "ᾗ θύειαι ἄνδρες „. Εὕρηται καὶ παρ' ἄλλοις ποιηταῖς, ὡς Παρ' Ἡσιόδ. ἐν Θεογον. 321 « τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί ». Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 736. 3 « σπάνιον ἄρ' ἦν θανοῦσιν ἀσφαλεῖς φίλοι » ἐν Ἴων. 1146 « ἐνῆν δ ὑφανταὶ γράμμασιν τοιαίδ' ὑφαί » καὶ ἐν Φοινίσσ. 349 « ἐσιγάθη σᾶς ἔοσδο νύμφας ». Σημειωτέον, ὅτι τινὲς θεωροῦσιν ὡς διάφορον τύπον ἀντὶ τοῦ ἦσαν, ὡς παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν (Ahrens, De dial. Dor· ἐν σελ. 326).

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Κλίμακες αἱ ἐπαναβάσεις, παρὰ τὸ ἄνω τε καὶ κάτω αὐτοὺς στρέφεσθαι ἐν τῇ μάχῃ· ἔστι δὲ εἶδος παλαίσματος ἡ κλίμαξ· τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα ἐπὶ Ἡ ρ α κ λ έ ο υ ς ἀ κ ο υ σ τ έ ο ν ». Τὸν Σχολιαστὴν ἀκολουθῶν ὁ Hermann ἑρμηνεύει, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἀνέβαινεν ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ταύρου· ἀλλ' ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι τὰ νῶτα τοῦ ἀντιπάλου εἶναι μόνον μία βαθ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλήγματα[1], καὶ στόνος ἀμφοῖν.
Ἁ δ' εὐῶπις ἁβρὰ
τηλαυγεῖ[2] παρ' ὄχθῳ
ἧστο, τὸν ὃν προσμένουσ' ἀκοίταν.
Ἐγὼ δὲ μάτηρ[3] μὲν οἷα φράζω·
τὸ δ' ἀμφινείκητον[4] ὄμμα νύμφας

μὶς καὶ ὄχι κλῖμαξ. Ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Πολυδεύκης μνημονεύουσι κλιμάκων ὡς εἴδος μάχης, ὡς καὶ τὸ κλιματίζειν καὶ διακλιματίζειν, ὅπερ πολλοὶ τῶν ἑρμηνευτῶν δέχονται. Ἡμεῖς εὑρίσκομεν πιθανωτέραν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ. Βεβαίως τὰ νῶτα τοῦ ταύρου ἀποτελοῦσι μίαν μόνην βαθμίδα, ἀλλ' ὁπωσδήποτε εἶναι ἀνάβασις ὡς ἐπὶ κλίμακος. Εἶναι δὲ πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ ποιητὴς πλάττει ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ τὸν Ἡρακλέα ἀναβαίνοντα ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ταύρου, ὅπως δαμάσῃ αὐτόν.

1) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· « Τοῦτο ἐπὶ Ἀχελῴου· οἱ γὰρ ταῦροι τοῖς κέρασι καὶ μετώποις μάχονται ».

2) Ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν ὁ ποιητὴς προβαίνει εἰς τὸ ἆθλον, δηλ. τὴν Δηϊάνειραν, ἧτις ἐπεθύμει νὰ νικήσῃ ὁ Ἡρακλῆς, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 26 καὶ παρὰ τῷ Νόννῳ ἐν Διον. 43, 13 "(Δηϊάνειρα) νυμφιδίοιο περιβρομέοντος ἀγῶνος ἤθελεν Ἡρακλῆα καὶ ἀσταθέος ποταμοῖο ἵστατο δειμαίνουσα βοοκραίρους ὑμεναίους „

3) Ὑπὸ τῶν κριτικῶν τὸ χωρίον θεωρεῖται διεφθαρμένον καὶ ὁ μὲν Hartung γράφει ἐγὼ δὲ τὰ τέρματ' οἷα φράζω, ὁ δ' ἐγὼ δ' ἐπῶν τέρματ' οἷα ζω καὶ ὁ F. W. Schmidt μ δ' ἐγὼ τέρματ' οἷα φ Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρ αἰνει. Κατὰ τὸν Nauck εἶναι ὅτι αἱ παρθένοι μετὰ τὴν περι τῆς μάχης ἐξακολουθοῦσι ὡς μητέρες. Καθ' ἡμᾶς ὁ χορ παρθένων ἐξ αἰδοῦς δὲν λέγει τ τὸν ἀγῶνα· διότι ὁ Ἡρακλῆ τοῦτον εὐθὺς συνῆλθε τῇ γ ἀλλὰ λέγει περιφραστικῶς κα τὸ τέλος τῆς πράξεως. Ὀρθῶς λ γεῖ ὁ Σχολιαστής· " ἐγὼ παρ πολλὰ τὰ τέλη λέγω τῶν π των „. Ὅτι δὲ τοῦτο συμβαίνει, ται δῆλον ἐν τῷ τελευταίῳ στί χορικοῦ.

4) Ἀμφινείκητος λέγεται ἐκεῖ ἦν ἀξίζει νὰ φιλονεικῇ τις καὶ μά Δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ μάχητος. Ὁ Σχολιαστὴς παρα " ἀπὸ δὲ τοῦ καλλιστεύοντος εἶπεν μέρους „. Ἀλλὰ δὲν δεχ τοῦτο, διότι ἔχομεν τὴν γνώμη ὁ ποιητὴς ὠνόμασε τὸν ὀφθ διότι ἐν τοῦτο ἐκδηλοῦται ἡ π κία. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶνα Αἴαντ. 140 « καὶ πεφόβημα π ὡς ὄμμα πελείας. ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλεινὸν[1] ἀμμένει,
κἀπὸ ματρὸς[2] ἄφαρ βέβακεν
[ὥσπερ][3] πόρτις ἐρήμα. 530

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Γ΄.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἥμος[4], φίλαι, κατ᾽ οἶκον ὁ ξένος θροεῖ
ταῖς αἰχμαλώτοις παισὶν ὡς ἐπ᾽ ἐξόδῳ[5],
τῆμος θυραῖος[6] ἦλθον ὡς ἡμᾶς λάθρᾳ,
τὰ μὲν φράσουσα χερσὶν ἀτεχνησάμην[7],

[1]) *Μετὰ συμπαθείας ἀναμένει. Εἶναι ἱστορικὸς ἐνεστώς. Σημειωτέον, ὅτι ὁ* Hartung *γράφει ἀμβλέπει, ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶναι κακόν, ἂν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις. Ζητεῖται τὸ ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος καὶ ὁ μὲν* Dindorf *ὑπονοεῖ τὸ τελευτᾶν, ὁ δὲ* F. W. Schmidt *τὸ μέλλον. Ἡμεῖς ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννοοῦμεν τὸν ἀκοίταν. Δὲν ὀνομάζει δὲ τὸν Ἡρακλέα, διότι οὗτος ἦτο γνωστὸς καὶ ἐκ τοῦ μύθου καὶ ἐκ τῆσδε τῆς τραγῳδίας.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Παραχρῆμα γαμηθεῖσα τῶν τῆς μητρὸς ἀφωρίσθη πραγμάτων ».*

[3]) *Ἄλλοι γράφουσιν ὡς ἤ ὥστε. πόρτις εἶναι ἡ δάμαλις. Ἐξήγησις· Τότε ἦτο κτύπος τῆς χειρὸς καὶ τῶν τόξων καὶ ἀναμεμιγμένος κτύπος ταυρείων κεράτων· ὑπῆρχον δὲ περιπεπλεγμέναι ἀναβάσεις, ὑπῆρχον δὲ φθοροποιὰ κινῃήματα τῶν μετώπων καὶ σιεναγμὸς τῶν δύο. Ἡ δὲ εὐφθαλμος τρυφερὰ ἐκάθητο ἐπὶ ὄχθης, ἐξ ἧς ἠδύνατο νὰ βλέπῃ περιμένουσα τὸν σύζυγόν της. Ἐγὼ δὲ ὡς μήτηρ λέγω· ὁ δὲ περιμάχητος ὀφθαλμὸς τῆς νύμφης μετὰ συμπαθείας ἀναμένει αὐτόν, καὶ ἀπὸ τῆς μητρὸς παρευθὺς ἀπεχωρίσθη ὡς δάμαλις ἐγκαταλελειμμένη.*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « Δηϊάνειρα πρὸς τὸν χορὸν ἐξελθοῦσα διαλέγεται, καὶ φησίν, ἐν ὅσῳ ὁ Λίχας κατὰ τὸν οἶκον συντάσσεται ταῖς αἰχμαλώτοις, ἐξῆλθον, ἵνα ἅπερ ἐμηχανησάμην δηλώσω ὑμῖν ».*

[5]) *Ἐπειδὴ ὁ Λίχας ἔμελλε νὰ ἀπανέλθῃ πρὸς τὸν Ἡρακλέα, διελέγετο πρὸς τὰς αἰχμαλωτίδας.*

[6]) *Τὸ ἐπίθετον ἔθηκεν ὡς δικατάληκτον, ὡς ἐν Ἠλέκτρᾳ 313 « μὴ δόκει μ᾽ ἄν, εἴπερ ἦν πέλας, θυραῖον (τὴν Ἠλέκτραν) οἰχνεῖν » καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ 478 « πατρῷος Οἰχαλία ».*

[7]) *Ἐννοεῖ τὴν βαφὴν τοῦ χιτῶνος, ὃν πέμπει τῷ ἀνδρί. Ὅρα στίχ. 580.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰ δ' οἷα πάσχω[1] συγκατοικτιουμένη.
Κόρην γάρ —οἶμαι[2] δ' οὐκέτ', ἀλλ' ἐζευγμένην—
παρεισδέδεγμαι[3], φόρτον ὥστε ναυτίλος,
λωβητὸν ἐμπόλημα τῆς ἐμῆς φρενός[4].
Καὶ νῦν δύ' οὖσαι μίμνομεν μιᾶς[5] ὑπὸ
χλαίνης[6] ὑπαγκάλισμα. Τοιάδ' Ἡρακλῆς,
ὁ πιστὸς[7] ἡμῖν κἀγαθὸς καλούμενος,
οἰκούρι'[8] ἀντέπεμψε τοῦ μακροῦ χρόνου.

[1]) *Εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ συγκατοικτιουμένη, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ « Σὺν ὑμῖν θρηνήσουσα».*

[2]) *Ὁ μὲν* Hartung *γράφει κόρην γάρ, οἶμαί, σφ' οὐκ ἔτ' ὁ δὲ* Blaydes *κόρην γὰρ οὐκέτ' ἄζυγ', ἀλλ' ἐζευγμένην. Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς παρενθετικὴν τὴν φράσιν οἶμαι . . . ἐζευγμένην, ὡς ἐποίησεν ὁ* Schmelzer. *Διὰ τῆς παρενθέσεως ἡ Δηϊάνειρα ἐπιδιορθοῖ τὸ ὄνομα κόρην. Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· οἶμαι δ' οὐκέτ' εἶναι κόρην, ἀλλ ἐζευγμένην εἶναι. Παραπλήσιον εἶναι κατ' ἔννοιαν παρὰ Θεοκρίτ.* 27, 66 " *γυνὴ μήτηρ, τεκέων τροφός, οὐκέτι κώρα* „.

[3]) *Τὸ ῥῆμα δηλοῖ προσθέτως καὶ πλαγίως δέχομαι. Ἡ Δηϊάνειρα ὡς κουριδίη ἄλοχος εἶχε τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου, ὡς ὁ ναύκληρος ἔχει τὴν τοῦ πλοίου.*

[4]) *Ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν θεωρεῖται ὡς γενικὴ τοῦ τιμήματος, δηλ. ὡς ἐφύβριστον ἐμπόρευμαι τῆς ἐμῆς διανοίας, ἤτοι ἀνάξιον μισθὸν διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἡρακλέα πίστιν μου, Ὁ* Hartung *ὅμως δὲν δέχεται τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν, ἀλλὰ τὸ λωβητὸν συνάπτει τῷ φόρτον καὶ ἐξηγεῖ κατὰ τὸ ἐν Ἀντιγόν.* 1036 « *ἐξημπόλημαι κἀμπεφόρτισμαι πάλαι*». *Καὶ ἐνταῦθα κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν τοῦτον ὁ Ἡρακλῆς ἐμπορεύεται, ἤτοι προδίδει τὴν φρένα τῆς γυναικός.*

[5]) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δύο, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ.* 909 " *δίσσ' ἔν' ἄνδρα ἔχειν λέχη* " *καὶ ἐν Ἴων.* 536 " *δύο μίαν θαυμάζομεν* „

[6]) *Χλαῖνα ἐνταῦθα εἶναι τὸ σκέπασμα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ.* 603 « *ὅταν δ' ὑπ' ἀνδρὸς χλαῖναν εὐγενοῦς πέσῃς* » *καὶ παρὰ Θεοκρίτ.* 18, 19 " *Ζανός τοι θυγάτηρ ὑπὸ τὰν μίαν ἶκετο χλαῖναν (τῷ Μενελάῳ)*».

[7]) *Μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας τὸν ἄπιστον ὀνομάζει πιστὸν καὶ ἀγαθόν, ὡς ὁ Οἰδίπους λέγει ἐν Οἰδίπ. τυράνν.* 385 « *ταύτης Κρέων ὁ πιστός, οὐξ ἀρχῆς φίλος, λάθρᾳ μ' ὑπελθὼν ἐκβαλεῖν ἱμείρεται* ».

[8]) *Εἶναι μισθοὶ ὑπὲρ οἰκουρίας, ὡς τὰ ζῳάγρια, βοάγρια, ἀνδράγρια. Οὕτως ὀνομάζει τὴν πεμφθεῖσαν Ἰό-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐγὼ δὲ θυμοῦσθαι μὲν[1] οὐκ ἐπίσταμαι
νοσοῦντι[2] κείνῳ πολλὰ τῇδε τῇ νόσῳ·
τὸ[3] δ' αὖ ξυνοικεῖν τῇδ' ὁμοῦ τίς ἂν γυνὴ
δύναιτο, κοινωνοῦσα τῶν αὐτῶν γάμων;
ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἕρπουσαν[4] πρόσω,
τὴν δὲ φθίνουσαν· ὧν[5] ἁφαρπάζειν φιλεῖ

Τὸ μακροῦ χρόνου ἀναφέρεται
τὴν μακρὰν τοῦ Ἡρακλέους ἀπου-

Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τὸ
ξ υ ν ο ι κ ε ῖ ν.
Τὸν ἔρωτα καὶ ἐν τοῖς ἔμπρο-
ὠνόμασε νόσον. Τὸ νοσεῖν δέ-
τὴν αὐστοιχον αἰτιατικήν, συν-
ται ὅμως καὶ πρὸς δοτικὴν παρ'
νί. ἐν Προμηθ. 384 "ἔα με τῇδε
σῳ νοσεῖν „.
Οἱ ἀρχαῖοι συχνάκις θέτουσι τὸ
ρον ἀπαρέμφατον, ἐν ᾧ ἠδύ-
νὰ παραλείψωσιν τὸ ἄρθρον,
παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐ-
52 «ἐγὼ γὰρ ἐκβαλεῖν μὲν αἰ-
αι δάκρυ, τὸ μὴ δακρῦσαι δ' αὖ
δοῦμαι τάλας » Πλάτ. ἐν Νόμ.
6 Ε " ὅμως δ' ἔμοί γε ὀρθῶς
τὸ τὰς ἡδονὰς φεύγειν διακε-
ναι τόν γε ἐν Λακεδαίμονι νο-
ην „.
Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν
, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 234 " βό-
ἡμαρ ἕρπει „.
Τὸ χωρίον τοῦτο παρέχει πολλὰ
ατα τοῖς ἑρμηνευταῖς, οἵτινες
μενον τὴν φράσιν τῶν μὲν—
δέ, ἢ σαφέστερον τῆς μὲν—
δέ. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην,
ὅτι ἡ ἀνωμαλία παρήχθη ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ συνδέσῃ τὴν πρότασιν ταύτην μετὰ τῆς προηγουμένης ἀναφορικῆς καὶ τὴν εἰδικὴν περίστασιν νὰ ἐξάρῃ εἰς γενικὸν ἀξίωμα. Λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ ὧν κεῖται ἀντὶ τοῦ τῶν μέν, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ θέσῃ. Δὲν λέγει δὲ τῆς μὲν · · τῆς δέ, διότι θέλει νὰ δηλώσῃ οὐχὶ μόνον τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν τῆς Ἰόλης καὶ τὴν παρακμὴν τῆς Δηϊανείρας, ἀλλὰ πασῶν τῶν εὑρισκομένων ἐν ταύταις ταῖς ἡλικίαις. Ὅτι δὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἔχει ὁ ποιητής, ἐδήλωσε διὰ τοῦ φιλεῖ. Ὀρθῶς δ' ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· " Τὸ ἄνθος τῶν νέων γυναικῶν φιλεῖ ἁρπάζειν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνδρός, τῶν δὲ ὑπαναχωρεῖν, δηλονότι τῶν πρεσβυτέρων. — ὧν δύο ἡλικιῶν τὴν νεάζουσαν ἁρπάζουσαν εἴωθεν ὁ τοῦ ἀνδρὸς ὀφθαλμός „. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ χωρίον καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεων, εἰς ἃς κατέφυγον οἱ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν Hense προτείνει ὧν ἁφαρπάζειν φιλεῖ ὡς θάλλον ἄνθος, τῆς δ' ὑπεκτρέπει πόδα, ὁ δὲ Oeri χὤν ἁφαρπάζειν φιλεῖ ὀφθαλμὸς ἄνθος, τῶν δ' ὑπεκτρέπει πόδα.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀφθαλμὸς [1] ἄνθος, τῶν δ' ὑπεκτρέπει πόδα
Ταῦτ' οὖν φοβοῦμαι, μὴ πόσις μὲν Ἡρακλῆς
ἐμὸς καλῆται, τῆς νεωτέρας δ' ἀνήρ [2].
Ἀλλ' οὐ γάρ, ὥσπερ εἶπον, ὀργαίνειν [3] καλὸν
γυναῖκα νοῦν ἔχουσαν· ἣ [4] δ' ἔχω, φίλαι,
λυτήριον [5] λύπημα, τῇδ' ὑμῖν φράσω.
Ἦν μοι παλαιὸν δῶρον ἀρχαίου [6] ποτὲ
θηρός [7], λέβητι χαλκέῳ κεκρυμμένον,
ὃ παῖς [8] ἔτ' οὖσα τοῦ δασυστέρνου παρὰ
Νέσσου φθίνοντος ἐκ φονῶν [9] ἀνειλόμην,

[1]) *Οἱ προσκρούοντες εἰς τὸ χωρίον παρατηροῦσιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ ἀνδρὸς καὶ ὅτι εἶναι παράδοξον τὸ ὀφθαλμὸς ὑπέκτρεπει πόδα. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ εἰρημένη γενικὴ ἐξυπακούεται καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀνήρ.*

[2]) *Πόσις μὲν λέγεται ὁ σύζυγος, ἀνὴρ δ' ἐκεῖνος, μεθ' οὗ ἔχει σχέσεις ἡ γυνή. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ καταφεύγουσιν εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν* Hense *εἰκάζει τῆς νεωτέρας δ' ἐρᾷ, δὲ* Mehler *εὐφυέστερον τῆς νεωτέρας δ' ἄρ ἦ.*

[3]) *Τὸ ὀργαίνειν ἐνταῦθα κεῖται ὡς ἀμεταβατόν, ἀλλαχοῦ δ' ὡς μεταβατικόν, Οἰδίπ· τύραννε.* 335 *"καὶ γὰρ ἂν πέτρου φύσιν σύ γ' ὀργάνειας„.*

[4]) *Εἶναι τὸ ἀναφορικὸν τοῦ τῇδε.* Ὁ Hermann *ὅμως ἄλλως στίζει τὸ χωρίον· ἣ δ' ἔχω λυτήριον λύπημα τῇδ', ὑμῖν φράσω, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ* Ellendt. *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὦ δὲ τρόπῳ τῆς λύπης ἴαμα σχοίην, ὑμῖν ἐρῶ„.*

[5]) *Τινὲς μὲν ἀποδίδουσι τῷ ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡσεὶ ἡ τὸ λύπημα, ὁ δὲ* Musgrave *κήν, δηλ. λύεσθαι δυνάμενον. ἐπειδὴ ἐνίοις κριτικοῖς δὲν ἀρέσκονται αἱ ἐξηγήσεις αὗται, νομίσιν, ὅτι τὸ χωρίον πρέπει νὰ θωθῇ καὶ ὁ* Hermann *γράφει ριον κήλημα, ὁ δὲ* E. *τήριόν τι πημονῆς μάτων.*

[6]) Ὁ μὲν Wakefield *γράγρίου, ὁ δὲ* Jacobs *ἀχρείου ὁ* Hense *ἀλκαίου. Ταῦτα κριτικὰ παίγνια.*

[7]) *Τὸν Νέσσον ὀνομάζει θῆρα Κένταυρον. Καὶ ὁ Ὅμηρος τοὺς ταύρους λέγει θῆρας ὀρεσκ ἐν Ἰλιάδ. Α,* 268.

[8]) *Ἦτο ἤδη νύμφη. Ἐν Ἰλ 743 οἱ Κένταυροι λέγονται λαχνήεντες.*

[9]) *Πρότερον ἀνεγινώσκετ νων, ἀλλ' ὁ* Bergk *ἔτρεψεν νῶν. Τὸ φθίνοντος ἐκ φονῶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὃς τὸν βαθύρρουν ποταμὸν Εὔηνον [1] βροτοὺς
μισθοῦ [2] ἐπόρευε χερσίν, οὔτε πομπίμοις
κώπαις ἐρέσσων οὔτε λαίφεσιν [3] νεώς.
Ὃς κἀμέ, τὸν πατρῷον ἡνίκα στόλον [4]
ξὺν Ἡρακλεῖ τὸ πρῶτον εὖνις [5] ἐσπόμην,

ρασις ὡς ἐν Ἀντιγόν. 696
ς τὸν αὐτῆς αὐτάδελφον ἐν φο-
πεπτῶτ' ἄθαπτον».
Κατὰ τὸν Στράβωνα X 451 "Ὁ
Εὔηνος ποταμὸς ἄρχεται μὲν ἐκ
μέων τῶν ἐν Ὀφιεῦσιν Αἰτωλικῷ
... ῥεῖ δ' οὐ διὰ τῆς Κουρητι-
κατ' ἀρχάς, ἥτις ἐστὶν ἡ αὐτὴ
Πλευρωνία..."
Εἶναι γενικὴ τοῦ τιμήματος, ὡς
Ξενοφῶντ. ἐν Ἀπομν. I, 2,
Σωκράτης — οὐδένα πώποτε
ν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ
ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ·
νες μικρὰ μέρη, παρ' ἐκείνου
α λαβόντες, πολλοῦ τοῖς ἄλ-
πώλουν". Τὸ πορεύειν, ὅπερ
θα σημαίνει διαπεραν, διαπορθ-
, συντάσσεται πρὸς διπλῆν αἰ-
ήν, ἐξ ὧν ἡ μία δηλοῖ τὸν τό-
ὃς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ.
γυναῖκ' ἀρίσταν λίμναν Ἀχε-
ν πορεύσας ἐλάτᾳ δικώπῳ".
τῆς ὑποθέσεως ὁ Στράβων X,
λέγει «καὶ ὁ Νέσσος ἐνταῦθα
πορθμεὺς ἀποδεδειγμένος ὑφ'
λέους ἀποθανεῖν, ἐπειδὴ πορθ-
τὴν Δηϊάνειραν ἐπεχείρει βιά-
α».
Κατὰ ζεῦγμα ἐκ τοῦ ἐρέσσων
νὰ ὑπονοήσωμεν τὸ προσῆκον
Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Στό-

λον φησὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ δούλων τε καὶ ἀδελφῶν». Εἰς τὴν σύνταξιν στόλον ἑσπόμην οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν, ἐξ ὧν ὁ μὲν Hartung γράφει πατρὸς ἡνίκα στόλου δίχα, ὁ δὲ F. W. Schmidt, ὃς κἀμέ, τῶν πατρὸς ποθ' ἡνίκ' ἐκ στεγῶν ξὺν Ἡρακλεῖ πρὸς οἶκον εὖνις ἑσπόμην. Τοιαῦται ὅμως διορθώσεις εἶναι ἄγαν τολμηραί. Ἴσως οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τοιαύτην σύνταξιν, ὡς ἡμεῖς οἱ νεώτεροι λέγομεν· ἠκολούθησα τὴν συνοδείαν τοῦ πατρὸς μετὰ τοῦ Ἡρακλέους. Τὸ ἕπεσθαι καὶ τὰ συγγενῆ ῥήματα συντάσσονται τῇ σὺν μετὰ δοτικῆς, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Παιδ. V, 2, 36 "σὺν τοῖς νικῶσι, οἷσπερ ἔοθι, — θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται" Ξενοφ. ἐν Ἱέρων. 9. 8 «ἡ σωφροσύνη πολὺ μᾶλλον σὺν τῇ ἀσχολίᾳ συμπαρομαρτεῖ», Πλάτ. ἐν Φιλήβ. 30 C "μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἑπόμενοι".

5) Εἶναι ἡ ἄλοχος. Τοῦτο συνέβη τρία ἔτη μετὰ τὸν τῆς Δηϊανείρας γάμον διὰ τὸν φόνον Εὐρυνόμου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρχιτέλους, Διόδωρ. Σικελ. IV, 36 «Περιαλγὴς δὲ γενόμενος ἐπὶ τῷ πάθει πάλιν ἐκ τῆς Καλυδῶνος ἑκουσίως ἔφυγε μετὰ τῆς γυναικὸς Δηϊανείρας καὶ "Υλλου τοῦ ἐκ ταύτης, παιδὸς ὄντος τὴν ἡλικίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φέρων ἐπ' ὤμοις, ἡνίκ' ἦν μέσῳ πόρῳ [1]
ψαύει ματαίαις [2] *χερσίν· ἐκ δ' ἦυσ' ἐγώ,*
χὠ Ζηνὸς εὐθὺς παῖς ἐπιστρέψας [3] *χεροῖν*
ἧκεν κομήτην [4] *ἰόν· ἐς δὲ πλεύμονας*
στέρνων [5] *διερροίζησεν. Ἐκπνέων δ' ὁ θὴρ*
τοσοῦτον εἶπε· παῖ γέροντος Οἰνέως,
τοσόνδ' ὀνήσῃ τῶν ἐμῶν [6]*, ἐὰν πίθῃ,*
πορθμῶν [7]*, ὁθούνεχ' ὑστάτην σ' ἔπεμψ' ἐγώ·*

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος ἦλθε πρὸς τὸν Εὔηνὸν ποταμόν, κατέλαβε Νέσσον τὸν Κένταυρον μισθοῦ διαβιβάζοντα τὸν ποταμόν. Οὗτος δὲ πρῶτος διαβιβάσας τὴν Δηϊάνειραν, καὶ διὰ τὸ κάλλος ἐρασθείς, ἐπεχείρησε βιάσασθαι ταύτης. Ἐπιβοωμένης δ' αὐτῆς τὸν ἄνδρα, ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἐτόξευσε τὸν Κένταυρον, ὁ δὲ Νέσσος μεταξὺ μισγόμενος, καὶ διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς πληγῆς εὐθὺς ἀποθνήσκων, ἄφησε τῇ Δηϊανείρᾳ δώσειν φίλτρον, ὅπως μηδεμιᾷ τῶν ἄλλων γυναικῶν Ἡρακλῆς θελήσῃ πλησιάσαι. Παρεκελεύσατο οὖν λαβοῦσαν τὸν ἐξ αὐτῆς πεσόντα γόνον, καὶ τούτῳ προσμάξασαν ἔλαιον καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀκίδος ἀποστάζον αἷμα, χρῖσαι τὸν χιτῶνα τοῦ Ἡρακλέους».

[1]) *Τοῦτο εἶναι διάφορον τῆς παρὰ Διοδώρῳ εἰδήσεως.*

[2]) *Ἐνταῦθα σημαίνει ἀκολάστοις, ὑβριστικαῖς. Διὰ τὴν ἐπίψαυσιν ἡ Δηϊάνειρα ἐφώναξεν.*

[3]) *Ἐξυπακούεται τὸ ἀντικείμενον ἑαυτόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰς αὐτὸν στραφεὶς καὶ βλέψας„ Ἀλλ' ὁ μὲν* Blaydes *γράφει παῖς ἐπιστρέψας κάρα, ὁ δὲ* O. Hense *ὄμμ' ἐπιστρέψας χεροῖν καὶ ὁ*
kler *ἐπιβλέψας ἀντὶ ἐπιστρέψ*

[4]) *Οὕτως ὀνομάζει τὸν πτε*
ἰὸν τοῦ Ὁμήρου ἐν Ἰλιάδ. Ε.
Τὸ πλεύμονας ἔθηκεν ἐν πληθυ
ἀριθμῷ ἀντὶ ἑνικοῦ.

[5]) *Τὸ διερροίζησεν συνετάχθη*
γενικὴν δυνάμει τῆς προθέσεως
ἐν στίχ. 1083 *«διῇξε πλευρῶν*
ἐπέρασε διὰ τῶν στέρνων τ
πνεύμονα. Οἱ ἀρχαῖοι ἤλεγχ
ποιητήν, ὅτι προώρως ἐιόξ
Ἡρακλῆς, Διών· Χρυσόστ. 6
Σοφοκλέα πρὸ τοῦ καιροῦ π
κέναι τὴν τοξείαν διαβαινόντ
τῶν ἔτι τὸν ποταμόν· οὕτω
καὶ τὴν Δηϊάνειραν ἀπολέσθαι
τος τοῦ κενταύρου».

[6]) *Τὰ ἔχοντα τὴν σημασίαν τ*
λαύειν, οἷα τὰ ἐπαύρεσθαι, ἐπ
ὄνασθαι, γεύεσθαι καὶ καρπ
συντάσσονται πρὸς γενικήν
παρ' Ἰσοκράτ. ἐν Πανηγυρ.
"ἑνὸς ἀνδρὸς εὖ φρονήσαντος
τες ἂν ἀπολαύσειαν„ Ἀρι
ἐν Θεσμ. 462 *"οὕτως ὀναίμ*
τέκνων„.

[7]) *Δηλαδὴ τῆς διαπορθμ*
Ὁ Νέσσος γινώσκει, ὅτι ἡ Δη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐὰν γὰρ[1] ἀμφίθρεπτον αἷμα τῶν ἐμῶν
σφαγῶν ἐνέγκῃ χερσίν, ᾗ μελαγχόλους[2]
ἔδαψεν ἰοὺς θρέμμα[3] Λερναίας ὕδρας,
ἔσται φρενός σοι τοῦτο κηλητήριον[4] 575
τῆς Ἡρακλείας, ὥστε μήτιν' εἰσιδὼν
στέρξει[5] γυναῖκα κεῖνος ἀντὶ σοῦ πλέον.
Τοῦτ' ἐννοήσασ', ὦ φίλαι, δόμοις[6] γὰρ ἦν
κείνου θανόντος ἐγκεκλημένον καλῶς[7],
χιτῶνα[8] τόνδ' ἔδαψα, προσβαλοῦσ' ὅσα 580

...ιο αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ...ποκρίνεται, ὅτι εὐνοεῖ τὴν δια... ...μυθεῖσαν Τὴν ὑπόκρισιν ἡ ἠ... ...κατενόησε βραδύτερον.

...Ἐπεξηγεῖ τὸ τοσόνδε. Κατὰ τὸν ...μασιήν «Τὸ πεπηγὸς· θρέψαι ...τὸ πῆξαι».

...Οὕτως ὁ Νέσσος ὀνομάζει τὸ ...ήριον, ὅπως μὴ ἐννοήσῃ ἡ ἠ... ...Τὸ ἐπίθετον ληπτέον κατηγο... ...ικῶς. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Wun... ...τρεψεν εἰς μελαγχόλου ἔβα... ...ου. Ἡ Δηϊάνειρα ἔλαβε τὸ ...ὐχὶ ἐκ τῆς πληγῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ...ς. Ἡ διόρθωσις ὅμως δὲν ἐγέ... ...θεκτή.

...Εἶναι περίφρασις ἀντὶ ὕδρα, ὡς ...χ. 508 "φάσμα ταύρου„ καὶ Ἡροδότ. I, 36 "Ὦ βασιλεῦ, ...ρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ...χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθεῖ

...Κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖ ὁ Σχο... ...: "Καταπαυτήριον τῆς φρε... ...Ἡρακλέους τοῦ πρὸς ἄλλην ...ἢ κατακηλοῦντος τὴν ψυχὴν τοῦ Ἡρακλέους τῷ πρὸς τὴν Δηϊάνειραν ἔρωτι„. Ἐκ τῶν δύο ἑρμηνειῶν ἡ δευτέρα εἶναι ὀρθή.

5) Περιμένομεν ἀπαρέμφατον στέρξαι, ὅπερ καὶ εὕρηται ἔν τισι χειρογράφοις. Τὸ συγκριτικὸν συντάσσεται πρὸς ἐμπρόθετον γενικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 182 "μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω„, Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 421. "ὁ γὰρ χρόνος μάθησιν ἀντὶ τοῦ τάχους κρείσσω δίδωσι„ καὶ Πλάτ. ἐν Τιμ. 29 Ε "τίνα μᾶλλον ἀντὶ τούτου μεταλάβοιμεν ἄν„.

6) Ἀντὶ δόμοις ὁ Wecklein ἔγραψε μυχοῖς, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

7) Ἐν στίχ. 556 εἶπεν, ὅτι ἐφυλάσσετο ἐν λέβητι χαλκείῳ.

8) Τὸν χιτῶνα ἔφερε θεραπαινίς. Ἡ πρόθεσις ἐν τῷ προσβαλοῦσα δηλοῖ τὴν προσθήκην, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Διόδωρος IV, 36 καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος II, 7, 6 «ὁ δὲ (δηλ. Νέσσος) μέλλων τελευτᾶν προσκαλεσάμενος εἶπεν, εἰ θέλοι φίλτρον πρὸς Ἡρα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ζῶν κεῖνος εἶπε· καὶ πεπείρανται[1] *τάδε.*
Κακὰς δὲ τόλμας[2] *μήτ' ἐπισταίμην ἐγὼ*
μήτ' ἐκμάθοιμι, τάς τε τολμώσας στυγῶ[3].
Φίλτροις δ'[4] *ἐάν πως τήνδ' ὑπερβαλώμεθα*
τὴν παῖδα καὶ[5] *θέλκτροισι τοῖς ἐφ' Ἡρακλεῖ,*
μεμηχάνηται[6] *τοὔργον, εἴ τι μὴ δοκῶ*
πράσσειν μάταιον· εἰ δὲ μή[7]*, πεπαύσομαι.*

κλέα ἔχειν, τόν τε γόνον ὃν ἀφῆκε κατὰ τῆς γῆς καὶ τὸ ῥυὲν ἐκ τοῦ τραύματος τῆς ἀκίδος αἷμα συμμίξαι. "Ἡ δὲ ποιήσασα τοῦτο ἐφύλαττε παρ' ἑαυτῇ».

1) *Εἶναι παρακείμενος τοῦ περαίνω* ὡς ἐν *Ὀδυσσ. μ.* 37 «ταῦτα μὲν οὕτω πάντα πεπείρανται» ὃν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Κατείργασται, τετελείωται καὶ ἤνυσται». *Ἀλλ'* ὁ μὲν Hermann ἔτρεψεν εἰς *πεπείραμαι*, ὁ δὲ Blaydes εἰς *πεπειράσθω*. *Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ῥῆμα τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ* ὡς παθητικόν, ὁ Wecklein ἔγραψε *πεπείραμαι τάδε*.

2) *Ἐννοεῖ δηλητηρίασιν.* Ὁ Blaydes ἔτρεψεν εἰς *τέχνας*, *ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν ἐγένετο δεκτή.*

3) *Συνδέει ὁριστικὴν μετὰ εὐκτικῶν*, ὡς ἐν στίχ. 143 «μήτ' ἐκμάθοις παθοῦσα νῦν τ' ἄπειρος εἶ».

4) *Ἡ περίοδος αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην. Δὲν προεθέμην νὰ δηλητηριάσω τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐμηχανεύθην μόνον, ἵνα διεγείρω τὴν ἀγάπην τούτου.* Ὁ Dindorf *θεωρεῖ τοὺς στίχους* 584-587 ὡς *μεταγενεστέραν προσθήκην. Οἱ ἑρμηνευταὶ εὑρίσκουσι δυσκολίαν εἰς τὸν ἑπόμενον λόγον τὸν διὰ τοῦ ἐάν. Καθ' ἡμᾶς ἡ πρότασις ἔπρεπε νὰ τελικὴ ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ μη χάνηται· ἐπειδὴ ὅμως εἶναι β βολον, ἂν ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπός, τὸ ἐάν. Φαίνεται, ὅτι καὶ ὁ Ε θιος ἐν σελ.* 799, 3 *οὕτως ἐξη χωρίον· «Σοφοκλῆς δὲ τὸ εἰ εἰς τὸ ἐάν που μεταλαβὼν καθ' ὁ ἔννοιαν φράζει τό, φίλτροις ἐκ τήνδ' ὑπερβαλώμεθα, μεμηχ τοὔργον, ἤγουν ἐμηχανησάμεθα ὅπως τόδε τι ἀνύσωμεν». ὑπονοοῦσι τὴν φράσιν ἵνα πε μαι.*

5) *Συνδέεται μετὰ τοῦ φίλτ Ἡ ἠρωΐς ἐσκοπει μόνον, ἵνα δι τὴν ἀγάπην καὶ θέλξῃ τὸν κλέα. Ἡ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς δη πρόσωπον, ἐφ' οὗ μέλλουσι νὰ γήσωσι τὰ θέλκτρα.*

6) *Τὸ ῥῆμα κεῖται ἐν παθ σημασίᾳ, ὡς τὸ εἴργασμαι εἶναι ἐν χρήσει καὶ ὡς ἐνεργ καὶ ὡς παθητικόν.*

7) *Δηλοῖ τὸ ἀντίθετον τοῦ γουμένου καὶ ἐτέθη ἀντὶ τοῦ εἰ δέ, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν ἀναβάσ.* VII, 1, 8 «μὴ π ταῦτα· εἰ δὲ μή, αἰτίαν ἕξεις». ὀλίγον μέλλων κεῖται πρὸς δή

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλ' εἴ τις ἔστι πίστις ἐν τοῖς δρωμένοις [1],
δοκεῖς παρ' ἡμῖν [2] οὐ βεβουλεῦσθαι κακῶς.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Οὕτως ἔχει γ' ἡ πίστις [3], ὡς τὸ μὲν δοκεῖν 590
ἔνεστι [4], πεῖρᾳ δ' οὐ προσωμίλησά πω.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλ' εἰδέναι χρὴ δρῶσαν, ὡς οὐδ' εἰ δοκεῖς
ἔχειν [5], ἔχοις ἂν γνῶμα, μὴ πειρωμένη.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἀλλ' αὐτίκ' εἰσόμεσθα [6], τόνδε γὰρ βλέπω

ταχέως γενήσεται. ὡς ἐν Ἀντι-
91 «οὐκ οὖν ὅταν δὴ μὴ σθένω,
σομαι». Ἐκ τοῦ προηγουμέ-
ἀπαρεμφάτου ἐξυπακούεται ἡ
ἡ πράσσουσα.
Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀλλ'
πίστευκας, ὅτι δρᾷ τι τοῦτο,
ά μοι δοκεῖς βεβουλεῦσθαι».
Ἠδύνατο νὰ θέσῃ ἁπλῆν δο-
, ἀλλ' ἔθηκε τὴν ἐμπρόθετον,
Ὑπερείδης ἐν τῷ Περὶ Εὐξε-
26 «Λυκοῦργον παρὰ τούτοις
ον καὶ ἐπιεικῆ δοκοῦντα εἶναι».
διάφορον εἶναι τὸ παρὰ Σο-
ἐν Αἴαντι 924 «ὡς καὶ παρ'
οῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν».
Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Πι-
μὲν ἀληθὲς εἶναι, οὐ μὴν πε-
μαι».
Ἐξυπακούεται ἡ δοτικὴ ἐν
δρωμένοις. Τὸ ὁμιλεῖν καὶ προσομιλεῖν συντάσσουσιν οἱ ἀρχαῖοι δοτικῇ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀντικειμένου, περὶ ὃ ἀσχολεῖταί τις, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, 122 "ἐν ᾧ ὁ μὲν εὐοργήτως αὐτῷ (τῷ πολέμῳ) προσομιλήσας βεβαιότερος„ καὶ VI. 70 "ὥστε τοῖς μὲν πρῶτον μαχομένοις καὶ ἐλάχιστα πολέμῳ ὡμιληκόσι„.

5) Ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως ἐξυπακούεται τὸ γνῶμα = γνῶσις· οὐδ' ἐὰν νομίζῃς, ὅτι ἔχεις γνῶσιν, δύνασαι νὰ ἔχῃς αὐτήν, ἐὰν μὴ δοκιμάσῃς. Ὁ Ἀλκμὰν ἐν ἀποσπάσμ. 63 λέγει· «πεῖρά τοι μαθήσιος ἀρχά».

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Γνωσόμεθα, φησί, τὴν δύναμιν τοῦ σκευάσματος· βλέπω γὰρ τὸν Λίχαν πλησίον πορευόμενον, ὃς ἀποκομίσει τὸν πέπλον τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἔσται ἡμῖν διὰ τούτου πεῖρα». Φαίνεται, ὅτι ἡ ἡρωΐς ἐν τῇ σπουδῇ αὐτῆς παρενόησε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θυραῖον ἤδη· διὰ τάχους δ' ἐλεύσεται[1].
Μόνον παρ' ὑμῶν εὖ στεγοίμεθ'[2]· *ὡς σκότῳ*
κἂν αἰσχρὰ πράσσῃς, οὔποτ' αἰσχύνῃ[3] *πεσῇ.*

ΛΙΧΑΣ.

Τί χρὴ ποιεῖν; σήμαινε, τέκνον Οἰνέως,
ὡς ἐσμὲν ἤδη τῷ μακρῷ χρόνῳ[4] *βραδεῖς.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἀλλ' αὐτὰ δή σοι ταῦτα[5] *καὶ πράσσω, Λίχα,*
ἕως σὺ ταῖς ἔσωθεν[6] *ἠγορῶ ξέναις,*
ὅπως φέρῃς μοι τόνδε ταυναΐφῃ[7] *πέπλον*

τὸν λόγον τοῦ χοροῦ· διότι ἐκεῖνος μὲν παρῄνει, ὅπως γένηται ἡ δοκιμὴ ἐν ἄλλῳ, αὕτη δὲ λέγει, ὅτι ποιήσει αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἀνδρί.

1) *Ἀντὶ τοῦ μέλλοντος οἱ Ἀττικοὶ μεταχειρίζονται τὸ εἶμι, σπανιώτατα δὲ τοῦτον, δηλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1206 *παρὰ τῷ Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 584 *καὶ ἐν Ἱκέτισ.* 523· *ἐν δὲ τῷ πεζῷ λόγῳ εὕρηται ἅπαξ παρὰ Λυσίᾳ* 22, 11. *Ἀλλὰ τὸ προκείμενον χωρίον ὁ μὲν* O. Hense *τρέπει εἰς διὰ τάχους δ' ἐπέρχεται, ὁ δὲ* Nauck *εἰς διὰ τάχους ὁρμώμενον.*

2) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Κρυπτοίμεθα, οἷον, σιωπὴ γένοιτο„.*

3) *Ἐνίοτε οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται δοτικὴν ἀντὶ τῆς πρός, εἰς ἢ ἐπὶ μετὰ αἰτιατικῆς, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Ὀλυμπ.* 6, 97 «*Ἀλφεῷ μέσσῳ καταβάς*», *Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ.* 747 «*τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ*» *καὶ ἐν στίχ.* 1193 "*τίς γάρ σ' ἀνάγκῃ τῇδε προτρέπει βροτῶν„.* [illegible] *κρυφίως καὶ ἂν αἰσχρὰ πράττῃς; δέποτε θὰ περιπέσῃς εἰς καιν[illegible] νην. Οὕτως ἡ Δηϊάνειρα δὲν [illegible] βλέπει εἰς βλάβην τοῦ ἀνδρός, εἰς τὴν αἰσχύνην, ὅτι μεταχειρ[illegible] φίλτρα.*

4) *Διὰ τὴν ἐνταῦθα μακρὰν [illegible] τριβήν.*

5) *Ἡ Δηϊάνειρα ἀσχολεῖται [illegible] αὐτὰ ταῦτα, ἅπερ ὁ Λίχας μέλλ[illegible] ἐκτελέσῃ.*

6) *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ταῖς ἔσω. [illegible] γορῷ διεγείρει ὑπόνοιαν νυθείσ[illegible] ὅτι τὸ ῥῆμα μόνον ἐνταῦθα ἀπ[illegible] Σημαίνει δ' ἐνταῦθα διελέγ[illegible]*

7) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνεγ[illegible] σκετο τόνδε γ' εὐυφῆ, ἀλ[illegible] Wunder ἔτρεψεν, ὡς ἔχομεν [illegible] κειμένῳ. Σημαίνει δὲ ποδήρη[illegible] κρόν, ὡς ταν ύπεπλοι γυναῖ[illegible] "Ορα, ὅτι ὁ πέπλος λέγεται κα[illegible] ἀνδρικοῦ ἱματίου, ὡς ὁ Εὐσταθ[illegible] ἤδη παρετήρησεν ἐν σελιδ. 59[illegible]*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δώρημ' ἐκείνῳ[1] *τἀνδρὶ τῆς ἐμῆς χερός.*
Διδοὺς δὲ τόνδε φράζ' ὅπως μηδεὶς βροτῶν
κείνου πάροιθεν[2] *ἀμφιδύσεται χροΐ,*
μηδ' ὄψεταί νιν μήτε φέγγος ἡλίου[3]
μήθ' ἕρκος ἱερὸν[4] *μήτ' ἐφέστιον σέλας,*
πρὶν κεῖνος αὐτὸν[5] *φανερὸς ἐμφανῶς σταθεὶς*
δείξῃ θεοῖσιν ἡμέρᾳ ταυροσφάγῳ[6].
Οὕτω γὰρ ηὔγμην, εἴ ποτ' αὐτὸν ἐς δόμους
ἴδοιμι σωθέντ' ἢ κλύοιμι πανδίκως[7]
στελεῖν[8] *χιτῶνι τῷδε καὶ φανεῖν θεοῖς*
θυτῆρα καινῷ καινόν[9] *ἐν πεπλώματι.*

«ὅτι δέ ποτε καὶ ἐπὶ ἀνδρείου ἱματίου ὁ πέπλος τίθεται, δηλοῖ που Εὐριπίδης (Ἰφιγέν. ἐν Αὐλίδ. 1550) καὶ Σοφοκλῆς ἐν Τραχινίαις...».

[1]) Ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Herwerden εἰκάζει *καινὸν ἢ σεμνόν*, ὁ δὲ F. W. Schmidt *κλεινὸν* καὶ ὁ Hense *δώρημα τἀνδρί, τῆς ἐμῆς ἔργον χερός*. Νομίζομεν, ὅτι πᾶσα διόρθωσις εἶνε περιττή, διότι τὴν αὐτὴν ἀντωνυμίαν μεταχειρίζεται καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πρὶν αὐτὸς ἐνδυσόμενος ἐπὶ τῆς οἰκίας φανερὸς καὶ ὑπ' ὄψεσι πάντων προελθών. Καὶ καθ' ἣν ἡμέραν μέλλει ταύρους θύειν τοῖς θεοῖς εὐχαριστήρια».

[3]) Ἡ προφύλαξις αὕτη ἦτο ἀναγκαία, ὅπως μὴ τὸ φίλτρον ἀποβάλῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ.

[4]) Ἐννοεῖ τέμενος ἢ ἄλσος, εἰς ὃ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ χάριν θυσίας. Κατὰ τὸν Hartung ὅμως εἶναι ἓν *διὰ δυοῖν ἀντὶ ἕρκους ἱεροῦ ἑφέστιον σέλας*, ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν. Ἑφέστιον δὲ σέλας εἶναι τὸ ἐν τῇ ἑσχάρᾳ τῆς οἰκίας πῦρ.

[5]) *Δηλαδὴ τὸν πέπλον*. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσι· *φανερὸς σταθεὶς δείξῃ ἐμφανῶς*.

[6]) Εἶναι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θύει τις ταύρους, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1592 «κρεουργὸν ἦμαρ», ἐν Χοηφ. 260 "βουθύτοις ἐν ἤμασιν„ Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 1474 «βούθυτον ἀμέραν» καὶ ἐν Ἀλκήστ. 1156 "βουθύτοισι προστροπαῖς„.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς συνδέων, τῷ *σωθέντας* ἐξηγεῖ *ἀνενδοιάστως ἀλλ'* ὁ Nauck *πρὸ* τοῦ ἐπιρρήματος τίθησι κόμμα.

[8]) Ἐνδύσειν, περιβαλεῖν.

[9]) Ἄνευ ἀνάγκης ὁ Nauck ἔιρεψεν εἰς *κλεινῷ κλεινόν*. Οἱ ἀρχαῖοι προσήρχοντο εἰς τὰς θυσίας μετὰ νέων ἱματίων, Πολυδεύκ. Ι, 25 "ὑπὸ νεουργῷ στολῇ, ὑπὸ νεοπλυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ τῶνδ' ἀποίσεις σῆμ', ὃ κεῖνος εὐμαθὲς[1]
σφραγῖδος ἕρκει[2] *τῷδ' ἐπ' ὄμμα θήσεται.*
Ἀλλ' ἕρπε, καὶ φύλασσε πρῶτα μὲν νόμον[3],
τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν πομπὸς ὢν περισσὰ[4] *δρᾶν·*
ἔπειθ'[5] *ὅπως ἂν ἡ χάρις κείνου τέ σοι*
κἀμοῦ ξυνελθοῦσ' ἐξ ἁπλῆς διπλῆ[6] *φανῇ.*

ΛΙΧΑΣ.

Ἀλλ' εἴπερ Ἑρμοῦ[7] *τήνδε πομπεύω τέχνην*

νεῖ ἐσθῆτι, προσιέναι θεοῖς». Τοῦτ' αὐτὸ ποιοῦσι καὶ οἰνεώτεροι Ἕλληνες προσερχόμενοι εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα νέα ἱμάτια περιβεβλημένοι. Οὐχὶ σπανίως οἱ ἀρχαῖοι παραθέτουσι τὰ ἐπίθετα, ὡς παρ' Ἀθην. X, 418 *Γ* ἐν ἐπιγράμμάτ. "κλεινὸς ἐφ' ᾧ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην„ καὶ παρ' Ἡροδότ. II, 173 "ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα».

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εὔγνωστον σημεῖον κομίσεις ὅπερ ἐκεῖνος ἐπιγνώσεται, ἐπιθεὶς τὸ ὄμμα τῇ σφραγῖδι, γνοὺς ὅτι παρ' ἐμοῦ εἴη ἡ σφραγίς». Ἀλλ' ὁ Burges ἔτρεψεν εἰς ὃ ἐκεῖνος, ὄμμα θεὶς σφραγῖδος ἕρκει τῷδ' ἔπ', εὖ μαθήσεται, ὅπερ ἐπί τινα χρόνον ἐπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῶν κριτικῶν.

[2]) Εἶναι περίφρασις ἀντὶ ὁ ποιητὴς νὰ εἴπῃ ἁπλῶς σφραγῖδι. Ἀντὶ τοῦ ἐπ' ὄμμα θήσεται ὁ Billerbeck ἔγραψεν ἐπόν μαθήσεται, ὅπερ ἐδέξαντο πολλοὶ τῶν νεωτέρων. Ὁμολογουμένως ἡ διόρθωσις εὐφυῶς ἐγένετο, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν εἰσηγάγομεν ταύτην εἰς τὸ κείμενον· διότι διὰ τῆς διορθώσεως γενᾶται πλεονασμὸς εὖ μαθὲς—μαθήσεται. Διὰ τοῦ λόγου τούτου ἡ ἡρωΐς ποιεῖ προσεκτικὸν τὸν Λίχαν, ὅτι ὑπάρχει σφραγὶς κωλύουσα αὐτὸν νὰ ἀνοίξῃ τὸ ἀγγεῖον, ὡς δὴ ἐν τοῖς ἑξῆς λέγεται.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Οὗτός ἐστιν ὁ προσήκων νόμος τοῖς διακονοῦσιν, ὥστε μηδὲν περαιτέρω δρᾶν τῶν προσταττομένων αὐτῷ· ἐμφαίνει δὲ αὐτῷ μὴ ἀποσφαγίσαντα περιεργάζεσθαί τί ἔγκειται».

[4]) Περισσὰ εἶναι τὰ πέρα τοῦ καθήκοντος, ὅπερ εἶχεν.

[5]) Ἔθηκε τὸ ἔπειτα ἄνευ τοῦ δέ.

[6]) Ἡ φράσις εἶναι παροιμιώδης, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 335 "τῷδέ τ' εἴρηκας καλῶς κἀμοί· διπλοῦν δὲ χάρμα γίγνεται τόδε» καὶ ἐν Ἐπιγραμμ. ὑπὸ Kaibel 1126 "εἰ με φιλοῦντα φιλεῖς, διπλὴ χάρις».

[7]) Ὁ Λίχας ὡς κήρυξ μετέρχεται τὴν τέχνην τοῦ Ἑρμοῦ. Ἡ ἑπομένη φράσις δηλοῖ· πομπὸς ὢν τὴν τέχνην πιστῶς φυλάσσω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βέβαιον, οὔ τοι μὴ σφαλῶ[1] *γ' ἐν σοί ποτε,*
τὸ μὴ οὐ τόδ' ἄγγος[2] *ὡς ἔχει δεῖξαι φέρων,*
λόγων τε πίστιν ὧν λέγεις[3] *ἐφαρμόσαι.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Στείχοις ἂν[4] *ἤδη· καὶ γὰρ ἐξεπίστασαι*
τά γ' ἐν δόμοισιν ὡς ἔχοντα τυγχάνει.

ΛΙΧΑΣ.

Ἐπίσταμαί τε καὶ φράσω σεσωσμένα[5].

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ἀλλ' οἶσθα μὲν δὴ καὶ τὰ τῆς ξένης ὁρῶν
προσδέγματ'[6], *αὐτὴν θ' ὡς ἐδεξάμην φίλως.*

[1]) *Τὸ ἀντίθετον τὸν βέβαιος εἶναι τὸ σφαλερός, ἀνθ' οὗ ἔθηκε τὸ σφαλῶ. Ἡ ὑποτακτικὴ κεῖται ἀντὶ μέλλοντος τῆς ὁριστικῆς, ὡς παρὰ Ξενοφῶντι. ἐν Ἱέρων. 11, 15 "ἐὰν τοὺς φίλους κρατῆς εὖ ποιῶν, οὐ μή σοι δύνωνται ἀντέχειν οἱ πολέμιοι" καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 38 «οὔ τι μὴ ληφθῶ δόλῳ» = οὐ ληφθήσομαι. Ἐπειδὴ ὁ* F. W. Schmidt *προσκρούει εἰς τὸν προσδιορισμὸν ἐν σοί, εἰκάζει σφαλῶ γ' ἐκών ποτε. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι λέγουσι* peccare in aliquo.

[2]) *Ἄγγος ἐνταῦθα εἶναι τὸ κιβώτιον. Ὥστε νὰ μὴ δείξω τοῦτο δὰ τὸ κιβώτιον, ὡς ἔχει, κομίζων αὐτό.*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἔχεις, ὅπερ εὐσταχῶς ὁ* Wunder *ἔτρεψεν εἰς λέγεις. Τοῦτο μετὰ πολλῶν ἐκδοτῶν ἐδεξάμεθα. Κατὰ τὸν* Schmelzer *εἰς τὸ ἐφαρμόσαι ἐξυπακούεται ἡ δοτικὴ τῷ δεῖξαι τὸ ἄγγος, δηλ. εἰς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ δώρου προσθέσω πιστῶς τοὺς λόγους, οὓς ἤθελες εἰπεῖ μοι. Ἡ Δηϊάνειρα ἐν στίχ. 493 ἐδήλωσε τῷ Λίχᾳ, ὅτι μέλλει δι' αὐτοῦ νὰ πέμψῃ λόγους καὶ δῶρα.*

[4]) *Οἱ Ἀττικοὶ τὴν εὐκτικὴν μετὰ τοῦ ἂν μεταχειρίζονται πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν τῆς προστακτικῆς.*

[5]) *Τὸ σεσωσμένα ἀνήκει καὶ εἰς τὰ δύο προηγούμενα ῥήματα.*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ὑποδοχάς· λέγει δέ, ὅτι οἶσθα πῶς φιλοφρόνως αὐτὴν προσηκάμην· καὶ τοῦτο δὲ ἐπαγωγὸν πρὸς Ἡρακλέα, εἴγε τὴν ὑπονοουμένην φιλοφρόνως προσεδέξατο». Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους διορθοῦσι λέξεις τοὺς στίχου καὶ ὁ μὲν* Hermann *ἔγραψεν προσφθέγματ', αὐτὴν θ' ὡς ἐδεξάμην φίλως,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΧΑΣ.

Ὥστ' ἐκπλαγῆναι τοὐμὸν ἡδονῇ[1] κέαρ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τί δῆτ' ἂν ἄλλο γ' ἐννέποις[2]; δέδοικα γὰρ
μὴ[3] πρὸ λέγοις ἂν τὸν πόθον τὸν ἐξ ἐμοῦ,
πρὶν εἰδέναι τἀκεῖθεν, εἰ ποθούμεθα.

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Γ΄.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

Ὦ ναύλοχα[4] καὶ πετραῖα

ὁ δὲ Köchly προσδέγματ' αὐτὴ θ' ὡς, καὶ ὁ Wunder προσδέγματ αὐτὴν ὡς ἐδεξάμην φίλα. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ ἡμέτερος Πατάκης ἀντὶ αὐτὴν ἔγραψεν αὐτός, ὅπως συνδέσῃ μετὰ τοῦ ὁρῶν (δηλ. ὁ ἴδιος ἰδών, αὐτόπτης μάρτυς γενόμενος). Ἀλλ' ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις τὸν στίχον νομίζων, ὅτι προσετέθη ὑπὸ γραμματικοῦ ἐπιζητοῦντος ἀντικείμενον τοῦ ὁρῶν. Νομίζομεν, ὅτι ὁ στίχος εἶναι ἀναγκαῖος, διότι συμπληροῖ τὸν προηγούμενον.

1) *Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ.* 629 "ἔφριξ' ἔρωτι". Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὅτι ἀσμένως αὐτὴν ὑπεδέξω, ὡς θαυμάσαι με, καὶ ἐπὶ τούτῳ χαρῆναι".

2) *Τί ἄλλο βέβαια δύνασαι νὰ ἀναφέρῃς; διότι φοβοῦμαι μὴ εἴπῃς πλείονα, ἢ ὅσα πρέπει.*

3) *Φέρεται πρὸς εὐκτικὴν τὸ μὴ μετὰ τοῦ ἄν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ.* II, 93 «ἦν προσδοκία οὐδεμία, μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως οὕτως ἐπιπλεύσειαν». *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Δέδοικα γάρ, φησί, μὴ πρὸ καιροῦ εἴποις τὸν ἐξ ἐμοῦ πόθον, ἕως μάθωμεν, εἰ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ποθεῖ. Διὰ δὲ τούτων ἐρεθίζει αὐτὸν πλέον εἰπεῖν".

4) *Ὁ χορὸς καλεῖ πάντας τοὺς περὶ τὴν Οἴτην οἰκοῦντας, ὅπως πανηγυρίσωσι ἐπὶ τῇ νικηφόρῳ ἐπανόδῳ τοῦ Ἡρακλέους. Τοῦτο εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία, διότι ὁ ἀνὴρ τῆς Δηϊανείρας θέλει ἐπανέλθει οἰκτρός. Τὸ ἐπίθετον ναύλοχος σύνθετον ὂν ἐκ τοῦ ναῦς καὶ λέχος σημαίνει ὅρμον, ἐν ᾧ τὸ πλοῖον δύναται νὰ ἦναι ἀσφαλές. Καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦτο καὶ τὸ ἑπόμενον προσδιορίζουσι τὰ λουτρά. Αἱ Θερμοπύλαι κεῖνται παρὰ τῇ θαλάσσῃ καὶ τῇ Οἴτῃ, Ἡρόδοτ.* VII, 176

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θερμὰ λουτρὰ [1] *καὶ πάγους*
Οἴτας παραναιετάοντες, οἵ τε μέσσαν [2]
Μηλίδα παρὰ λίμναν [3]
χρυσαλακάτου τ' ἀκτὰν κόρας [4],

"τῶν δὲ Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸς ἑσπέρης οὖρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλόν, ἀνατεῖνον εἰς τὴν Οἴτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς ὁδοῦ θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεα. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρους καλέουσι οἱ ἐπιχώριοι, καὶ βωμός ἵδρυται Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι„ καὶ Στράβ. IX, 428 «τούτου (τοῦ Πίνδου) δὴ τὸ μὲν πρὸς Θερμοπύλας νενευκὸς μέρος Οἴτη καλεῖται, σταδίων διακοσίων τὸ μῆκος, τραχὺ καὶ ὑψηλόν, ὑψηλότατον δὲ κατὰ τὰς Θερμοπύλας· κορυφοῦται γὰρ ἐνταῦθα καὶ τελευτᾷ πρὸς ὄξεῖς καὶ ἀποτόμους μέχρι τῆς θαλάσσης κρημνούς· ὀλίγην δ' ἀποδείπει πάροδον τοῖς ἀπὸ τῆς παραλίας ἐμβάλλουσιν εἰς τοὺς Λοκροὺς ἐκ τῆς Θετταλίας. Τὴν μὲν οὖν πάροδον Πύλας καλοῦσι καὶ Στενὰ καὶ Θερμοπύλας· ἔστι γὰρ καὶ θερμὰ πλησίον ὕδατα τιμώμενα ὡς Ἡρακλέους ἱερά· Τὸ δὲ κείμενον ὄρος Καλλίδρομον».

[1]) *Κατ' ἄλλους μὲν ἦσαν δῶρον τοῦ Ἡφαίστου, κατ' ἄλλους δὲ τῆς Ἀθηνᾶς, Σχολ. Ἀριστοφάν. Νεφέλ.* 1041 «Ἡράκλεια λουτρά. Ἴβυκός φησι τὸν Ἥφαιστον κατὰ δωρεὰν ἀναδοῦναι Ἡρακλεῖ λουτρὰ θερμῶν ὑδάτων· ἐξ ὧν τὰ θερμά τινές φασιν Ἡράκλεια γίνεσθαι. Οἱ δέ φασιν, ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ (πολλὰ καμόντι) περὶ Θερμοπύλας Ἀθηνᾶ θερμὰ λουτρὰ ἀναδέδωκεν. Πείσανδρος· «τῷ δ' ἐν Θερμοπύλῃσι θεὰ γλαυκώπη Ἀθήνη ποίει θερμὰ λοετρὰ παρὰ ῥηγμῖνι θαλάσσης». Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Καὶ οἱ παρὰ τοὺς τραχεῖς καὶ ὀρεινοὺς τόπους τῆς Οἴτης οἰκοῦντες„

[2]) *Δηλαδὴ μεταξὺ τῶν θερμῶν λουτρῶν καὶ τῶν πάγων τῆς Οἴτης, οἵτινες κατὰ τὸν Ἡρόδοτ.* VII, 198 *ὀνομάζονται Τρηχίναι πέτραι. Ἡ αἰτιατικὴ αὖτη, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι, ἀνήκει εἰς τὸ παραναιετάοντες.*

[3]) *Μιλὴς λίμνα ὀνομάζεται ὁ Μαλιακὸς ἢ Μηλιεὺς κόλπος. Ὁ* Nauck *νομίζει, ὅτι τὸ ὄνομα λίμναν ἐσφαλμένως παρεδόθη καὶ ὁ* E. Lübeck *τρέπει εἰς παραλίαν. Δὲν ἔχουσιν δίκαιον, διότι ὁ Μαλιακὸς κόλπος ὁμοιάζει πρὸς λίμνην καὶ ἡμεῖς, ὁσάκις ἐκεῖθεν πλέομεν, ὡς τοιαύτην διὰ τὸ σχῆμα ὑπολαμβάνομεν.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐν Εὐβοίᾳ τιμᾶται χρυσότοξος Ἄρτεμις» Καὶ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἔκειτο ἐν Εὐβοίᾳ* VII, 176 «ἐκ δὲ τοῦ στενοῦ τῆς Εὐβοίης ἤδη τὸ Ἀρτεμίσιον δέκεται αἰγιαλός, ἐν δὲ Ἀρτέμιδος ἱερόν.» *καὶ κατὰ Πλούταρχον ἐν βίῳ Θεμιστοκλ.* VIII, «Ἔχει δὲ (τὸ Ἀρτεμίσιον) ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Προσηώας». Ἡ ἑπομένη ὅμως πρότασις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔνθ' Ἑλλάνων ἀγοραὶ [1]
Πυλάτιδες κλέονται [2]·

Ἀντιστροφὴ α'.

ὁ καλλιβόας τάχ' ὑμῖν
αὐλὸς οὐκ ἀναρσίαν [3]
ἀχῶν [4] καναχὰν ἐπάνεισιν, ἀλλὰ θείας
ἀντίλυρον [5] μούσας.
Ὁ γὰρ Διὸς Ἀλκμήνης τε [6] κόρος

δεικνύει, ὅτι ὁ ναὸς δὲν ἔκειτο ἐν Εὐβοίᾳ, ἀλλὰ παρὰ ταῖς Θερμοπύλαις ἐν τῷ χώρῳ, ὃν περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος ἐν VII, 200 «ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοίνικος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλέων κώμη τέ ἐστι, τῇ οὔνομα Ἀνθήλη κεῖται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσωπὸς ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, καὶ χῶρος περὶ αὐτὴν εὐρύς, ἐν τῷ Δήμητρός τε ἱρὸν Ἀμφικτυονίδος ἵδρυται, καὶ ἕδραι εἰσὶ Ἀμφικτύοσι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος ἱρόν». Ἡ Ἄρτεμις Ὀρτυγία ἐτιμᾶτο ἐν ἁπάσῃ τῇ μεσημβρινῇ Θεσσαλίᾳ, Ἀπολλών. Ῥόδ. I, 571 «Ἄρτεμιν, ἣ κείνας σκοπιὰς (τῶν Παγασῶν) ἁλὸς ἀμφιέπεσκεν ῥυομένη καὶ γαῖαν Ἰωλκίδα». Παράβαλλ. στίχ. 212 τῆσδε τῆς τραγῳδίας.

[1]) Ἐκκλησίαι Ἀμφικτυονικαί. Ὠνομάζοντο δὲ Πυλάτιδες, διότι ἔκειντο παρὰ ταῖς Πύλαις, δηλ. ταῖς Θερμοπύλαις.

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται καλέονται, ὅπερ ὁ Musgrave ἔτρεψενεἰς κλέονται, = κλείονται, φημίζονται, celebrantur. Ἡ ὅλη στροφὴ δὲν εἶναι πρόταση ἔχουσα ῥῆμα, ἀλλ' ἁπλῆ ἐπιφώνησις ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 824 Ἐξήγησις· Ὦ κατοικοῦντες παρὰ τοῖς παραθαλασσίοις καὶ ὀρεινοῖς θερμοῖς λουτροῖς καὶ τοῖς λόφοις τῆς Οἴτης, καὶ ὅσοι κατοικεῖτε ἐν τῷ μέσῳ παρὰ τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ καὶ παρὰ τῇ ἀκτῇ τῆς χρυσηλακάτου Ἀρτέμιδος, ὅπου αἱ ἐκκλησίαι τῶν Ἑλλήνων αἱ Πυλάτιδες φημίζονται.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Οὐκ ἐγθρᾶν, οὐδὲ θρήνων βοήν».

[4]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἰαχῶν, ἀνθ' οὗ ὁ Elmsley ἔγραψε τὸ ἐν τῷ κειμένῳ, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Ἔθηκε τὸ ἐπάνεισιν πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἐπανέρχεται ἡ εὔθυμος ᾠδή, ἥτις ἔλειπε κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἡρακλέους. Εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία, διότι ἐπανέρχεται λύπη.

[5]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, ἀλλ' ἠχῶν ἀντίλυρον καναχὴν θείας μούσης. Ἀντίλυρος σημαίνει ἰσόλυρον, ἡ δὲ λύρα ἦτο συνήθης εὐθύμως ἑορταῖς καὶ δὴ τοῖς γάμοις, ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1222, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

[6]) Ὁ Τρικλίνιος ἐξήλειψε τόνδε τὸν σύνδεσμον, ὁ δὲ Wecklein προέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σοῦται[1] πάοας ἀρετᾶς
λάφυρ' ἔχων ἐπ' οἴκους·

Στροφὴ β'.

δν[2] ἀπόπτολιν εἴχομεν
παντᾷ[3], δυοκαιδεκάμηνον ἀμμένουσαι
χρόνον, πελάγιον[4], ἴδριες οὐδέν· ἃ δὲ οἱ[5] φίλα δάμαρ
τάλαιναν[6] δυστάλαινα καρδίαν

βη εἰς τολμηράν διόρθωσιν γράψας ἀλκαῖος κόρος, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Τὸ ἀλκαῖος εἶναι διάφορος τύπος τοῦ ἄλκιμος. Ὡρμήθη δ' ὁ κριτικὸς ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Εὐστάθιον πρότερον Ἀλκαῖος ἐν σελίδ. 929, 42 "Ὁ δὲ Ἡρακλῆς κατὰ τοὺς παλαιοὺς Ἀλκαῖος πρὶν ἐκαλεῖτο„.

1) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι σεῦται, ἀλλ' ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς σοῦται, ὅπερ ὁ Ἡσύχιος ἐξηγεῖ· «Σοῦται· ἔρχεται, πορεύεται, διώκεται». Τὸ πᾶσα ἐνταῦθα δηλοῖ τὴν ὑψίστην, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 142 «τόδ' ἐλήλυθεν πᾶν κράτος ὠγύγιον», καὶ παρ' Ἡροδότ. VI, 35 "ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνῃσι τηνικαῦτα εἶχε μὲν τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος„. Ἐξήγησις· Ὁ εὔηχος αὐλὸς ἐπανέρχεται ταχέως εἰς ἡμᾶς ἠχῶν οὐχὶ μουσικὸν ἦχον, ἀλλ' εὐφρόσυνον θείας μουσικῆς. Διότι ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης ἔρχεται εἰς τοὺς οἴκους κομίζων τῆς ὑψίστης ἀνδρείας λάφυρα.

2) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὃν εἴχομεν παντᾷ ἀπόπτολιν, πελάγιον, ἀμμένουσαι δυοκαιδεκάμηνον.

3) Εἶναι Δωρικὸν ἐπίθετον ἀντὶ τοῦ πάντῃ. Ἐν στίχ. 164. ἡ Δηϊάνειρα εἶπεν, ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦτο ἀπὼν δέκα καὶ πέντε μῆνας. Ὁ Nauck εἰκάζει, ὅτι ἡ διαφορὰ συνέβη διὰ τὸ στρογγύλον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. δηλ. ἑνὸς ἔτους.

4) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν πελάγει. Ἐπειδὴ ὁ Ἡρακλῆς πωληθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὴν Λυδίαν, διῆλθε πέλαγος. Ἐν στίχ. 40 λέγεται, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον οὐδεὶς ἐγίνωσκε περὶ τοῦ Ἡρακλέους.

5) Οἱ Ἕλληνες συχνάκις μεταχειρίζονται δοτικήν, ἀνθ' ἧς παρ' ἄλλοις λαοῖς ἐν χρήσει εἶναι ἡ γενική, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. V, 70 "ἵνα μὴ διαπαυθείη αὐτοῖς ἡ τάξις», Πλάτ. ἐν Φαίδων. 62 B «ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ — ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἔν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι» καὶ ἐν Ἱππ. τῷ ἐλάττ. "τοῦ σοῦ πατρὸς Ἀπημάντου ἤκουον, ὅτι ἡ Ἰλιὰς κάλλιον εἴη ποίημα τῷ Ὁμήρῳ, ἢ ἡ Ὀδύσσεια„.

6) Οὕτως ἔγραψεν ὁ Dindorf, τὰ δὲ χειρόγραφα εἶχον τάλαινα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 908, 6 «τήκω τάλαιναν καρδίαν ὀρρωδίᾳ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάγκλαυτος[1] αἰὲν ὤλλυτο·
νῦν δ' Ἄρης οἰστρηθεὶς[2] ἐξέλυσ'
ἐπίπονον ἁμέραν[3].

Ἀντιστροφὴ β'.

Ἀφίκοιτ' ἀφίκοιτο· μὴ 655
σταίη πολύκωπον ὄχημα[4] ναὸς αὐτῷ,
πρὶν τάνδε πρὸς πόλιν ἀνύσειε[5], νασιῶτιν ἑστίαν
ἀμείψας, ἔνθα κλῄζεται θυτήρ·

[1]) Εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ὤλλυτο, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐφθείρετο.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Μανεὶς ὁ περὶ τὴν Οἰχαλίαν πόλεμος, ἐξέλυσεν ἡμᾶς τῆς ἀνίας, ἣν ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας εἴχομεν». Ἡ μανία ἦτο πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς Οἰχαλίας. Ἐν τῷ Παρισινῷ χειρογράφῳ ἀναγινώσκεται οἰστρωθείς, ἐξ οὗ ὁ Musgrave εἴκασεν αὖ στρωθείς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν ἡ διόρθωσις δὲν ἐπεδοκιμάσθη· διότι τὸ αὖ ἥκιστα ἐνταῦθα ἁρμόζει.

[3]) Τὸ ἐκλύειν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ γενικήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 702. «καίτοι ποδῶν σῶν μόχθον ἐκλύει παρών». Ἐνίοτε εἰς τὴν γενικὴν προστίθεται καὶ ἡ ἀπό, ὡς ἐν Αἴαντ. 706 «ἔλυσεν αἰνὸν ἄχος ἀπ' ὀμμάτων Ἄρης». Καὶ ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ ὑπονοήσωμεν τὸν προσδιορισμὸν ἀπὸ τῆς δάμαρτος. Ἀλλ' ὁ Dindorf τρέπει εἰς γενικὴν ἐπιπόνων ἁμερᾶν. Ὁ πόλεμος ἀπήλλαξε τὴν ἡρωΐδα τῆς λυπηρᾶς ἡμέρας, διότι ἐπανήγαγε τὸν ἄνδρα. Ἐξήγησις· Τὸν ὁποῖον πανταχοῦ ἀποδημοῦντα εἴχομεν περιμένουσαι δώδεκα μῆνας ἐν τῷ πελάγει, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τίποτε περὶ αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀγαπητὴ αὐτοῦ σύζυγος ἡ ταλαίπωρος τὴν ἀθλίαν αὐτῆς καρδίαν διὰ τῶν δακρύων πάντοτε ἔφθειρε· τώρα ὅμως ὁ πόλεμος μανεὶς ἀπήλλαξεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν λυπηρὰν ἡμέραν.

[4]) Ὄχημα ναὸς εἶναι περίφρασις ἀντὶ ναῦς, ὡς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 409 «ἔπλευσαν ἐπὶ πόντια κύματα νάϊον ὄχημα λινοπόροισιν αὔραις» καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμ. 483 «θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ λινόπτερ' ἠῦρε ναυτίλων ὀχήματα». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Μηδαμοῦ ἡ ναῦς ἀλλαχοῦ ὁρμίσαι, ἕως ἐνταῦθα ἀφίκοιτο, τὴν Εὔβοιαν νῆσον ὑπερβὰς καὶ καταλιπὼν καταστρεψάμενος γὰρ τὴν Οἰχαλίαν ἐκεῖ ἔμεινεν θῦσαι τῷ πατρί».

[5]) Ἔθηκε τὸ πρὶν μετὰ εὐκτικῆς, διότι ἐξ εὐκτικῆς ἐξαρτᾶται, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 961 «ὅλοιο — μήπω πρὶν μάθοιμ' εἰ καὶ πάλιν γνώμην μετοίσεις» καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 505 «ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅθεν μόλοι[1] *πανάμερος* 660
τᾶς πειθοῦς παγχρίστῳ[2] *συγκραθεὶς*
ἐπὶ προφάσει θηρός.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Δ΄.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Γυναῖκες, ὡς δέδοικα μὴ περαιτέρω[3]
πεπραγμέν' ᾖ μοι πάνθ' ὅσ' ἀρτίως ἔδρων.

ΧΟΡΟΣ

Τί δ' ἔστι, Δηϊάνειρα[4]*, τέκνον Οἰνέως;* 665

ὀρθόν. ἔπος μεμφομένων ἂν καταναίην».

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*τὴν σήμερον ἡμέραν ἔλθοι τῷ πέπλῳ τῆς πειθοῦς θελχθείς, ἐκ προφάσεως τοῦ Νέσσου κατεσκευασμένῳ. Πειθοῦς, δὲ πέπλῳ εἶπεν, ὅτι γέγονεν ἐπὶ τῷ μεταπεῖθειν καὶ μετατιθέναι τὴν Ἡρακλέους γνώμην ἐπὶ τὴν Δηιάνειραν*». *Τὸ πανάμερος παρέχει δυσκολίαν περὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τ ὴ ν σ ή μ ε ρ ο ν ἡ μ έ ρ α ν*, ὁ δὲ Hermann π ά ν τ ω ς τ ῇ δ ε τ ῇ ἡ μ έ ρ ᾳ, ὁ δὲ Hartung ε ἰ ς π ᾶ σ α ν σ τ ι γ μ ὴ ν (zu jeder Stunde). *Ἄλλοι συνδέουσι μετὰ τοῦ σ υ γ κ ρ α θ ε ὶ ς καὶ ὁ* Mudge *μπρέπει εἰς π α ν ί μ ε ρ ο ς, ὅπερ ἐνταῦθα μάλιστα ἁρμόζει.*

[2]) *Ὁ* Schneidewin *ἔτρεψεν εἰς τ ᾶ ς π ε ι θ ο ῦ ς ἀ γ κ ί σ τ ρ ῳ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι ξυπακούεται τὸ π έ π λ ῳ κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Λείπει τὸ πέπλῳ, συγκεκραμένος καὶ ἁρμοσθεὶς τῇ πειθοῖ τοῦ θηρός*». *Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Μηδ.* 634 «*Κύπρις ἱμέρῳ χρίσασ' ἄφυκτον ὀϊστόν*». *Ἐξήγησις· Εὔχομαι νὰ ἔλθῃ ἂς μὴ σταματήσῃ τὸ πολύκωπον πλοῖον αὐτοῦ, πρὶν φθάσῃ εἰς ταύτην δὰ τὴν πόλιν, καταλιπὼν τὴν νησιωτικὴν πυράν, ὅπου λέγεται, ὅτι θυσιάζει· ὅθεν ἂς ἔλθῃ σήμερον καταθελχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὁλοχρίστου πέπλου τῆς πειθοῦς κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Κενταύρου.*

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ·* "*Ὑπὲρ τὴν συμφέρουσαν χρείαν, καὶ πλείω τοῦ δέοντος*". *Ἀλλ' ὁ* O. Hense *εἴκασε* (Stud. *ἐν σελίδ.* 128) κ α ι ρ ο ῦ π έ ρ ᾳ, *ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Nauck, *ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 507 "*βροτοὺς μὲν ὠφέλει καιροῦ πέρᾳ*".

[4]) *Ὁ* Nauck *τὸ ὄνομα τίθησιν ἐν ἀγκύλαις νομίζων, ὅτι εἶναι μεταγε-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Οὐκ οἶδ'· ἀθυμῶ δ', εἰ[1] *φανήσομαι τάχα*
κακὸν μέγ' ἐκπράξασ' ἀπ' ἐλπίδος καλῆς.

ΧΟΡΟΣ.

Οὐ δή τι τῶν σῶν Ἡρακλεῖ[2] *δωρημάτων;*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Μάλιστά[3] *γ', ὥστε μήποτ' ἂν προθυμίαν*
ἄδηλον[4] *ἔργου τῷ παραινέσαι λαβεῖν.*

ΧΟΡΟΣ.

Δίδαξον, εἰ διδακτόν[5]*, ἐξ ὅτου φοβῇ.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τοιοῦτον ἐκβέβηκεν, οἷον, ἣν φράσω,

νεστέρα προσθήκη. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ Tournier *εἴκασε· Τί δ' ἔστι δεινόν; εἰπέ, τέκνον Οἰνέως.*

[1]) *Εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ἀθυμεῖν. Ἡ ἠρωΐς ἤρξατο φοβουμένη, ὅτι διεπράξατο κακὸν τῷ ἀνδρί, ἐν ᾧ ἤλπιζεν, ὅτι θέλει ἑλκύσει τὴν ἀγάπην αὐτοῦ.*

[2]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ· τῷ Ἡρακλεῖ δωρηθέντων ἢ πεμφθέντων. Ἡ γενικὴ δωρημάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλπίδος.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Nauck *τοῦτο λέγεται μετά τινος μομφῆς πρὸς τὸν χωρόν, ὅστις δὲν ἀπέτρεψεν ἄντικρυς τὴν ἠρωΐδα.*

[4]) *Ὁ μὲν* Blaydes *εἰκάζει ἔργου γ' ἀδήλου, ὁ δὲ* Nauck *ἔργων ἀδήλων. Καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἐπίθετον ἁρμόζει νὰ συνδεθῇ οὐχὶ μετὰ τῆς προθυμίας ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἔργου καὶ οὕτω συνδεσε καὶ ὁ Σχολιαστής· "Ναί, φησ περὶ τούτου φοβοῦμαι οὕτως, ὥστε μ δέποτε παραινέσαι τινὶ ἀδήλου πράγμ τος προθυμίαν λαβεῖν, ὅ ἐστιν, ἀδή λῳ πράγματι ἐπιχειρεῖν". Δυνάμ θα ὅμως ἄνευ διορθώσεως νὰ ἐξ μηνεύσωμεν τὸ χωρίον θεωρήσαντ ὡς ἐναλλαγὴν ἐπιθέτου, ὡς ἐν Αἴαν 8 «κυνὸς Λακαίνης ὥς τις εὐρυν βάσις», ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Ἄδηλον ἔργον εἶναι τὸ μὴ δοκιμ σθὲν διὰ τῆς πείρας. Τὸ ἀπαρέμφ τον ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ εὐκτικ ὥστ' οὔποτ' ἄν τῳ παραιν σαιμι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράν 374.*

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εἰ μ ἀπόρρητον εἴη».*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γυναῖκες, ὑμῖν θαῦμ' ἀνέλπιστον μαθεῖν[1].
Ὃ[2] γὰρ τὸν ἐνδυτῆρα πέπλον ἀρτίως
ἔχριον ἀργῆτ'[3], οἷὸς εὐέρου πόκῳ,
τοῦτ' ἠφάνισται, διάβορον πρὸς οὐδενὸς
τῶν ἔνδον[4], ἀλλ' ἐδεστὸν ἐξ αὑτοῦ φθίνει,
καὶ ψῇ κατ' ἄκρας σπιλάδος[5]· ὡς δ' εἰδῇς ἅπαν,
ᾗ τοῦτ' ἐπράχθη, μείζον' [6] ἐκτενῶ λόγον.
Ἐγὼ γὰρ ὢν ὁ θήρ με Κένταυρος[7], πονῶν

[1]) *Ἐν τισιν ἀπογράφοις ἀναγινώ*
παθεῖν, ὅπερ ἀνέγνω καὶ
λιαστής.

Προηγεῖται τοῦ δεικτικοῦ τοῦτο
ξηγεῖται διὰ τοῦ πόνῳ. Ἐν-
πέπλος εἶναι ἐκεῖνος, ὃν ἐνδύ-
τις, ὁ ἔνδυτός.

Εἶναι αἰτιατικῆς πτώσεως καὶ
δοτικῆς, διότι παρὰ τοῖς Ἀττι-
τὸ ἐν τῇ δοτικῇ δὲν ἐκθλίβεται.
τὸ ἐπίθετον συμφωνεῖ πρὸς
πέπλον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ πόκῳ,
νεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ Ἀπολ-
ρου II, 7, 7 «εἰς Τραχῖνα Λί-
πεμψε λαμπρὰν ἐσθῆτα οἵσον-
Ἑτέθη τὸ ἐπίθετον μετὰ τὸ οὐ-
κόν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.
«τὰν γαμψώνυχα παρθένον
μφδὸν» καὶ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ
ν. 675 «τὰν ἄβατον θεοῦ φυλ-
μυριόκαρπον ἀνήλιον ἀνήνεμόν
ντων χειμώνων». Ἐν τοῖς χει-
φοις ἀναγινώσκεται εὐείρῳ,
ὁ μὲν Walckenaer *ἔτρεψεν εἰς*
ρου, ὁ δὲ Lobeck *εἰς εὐέρου.*
ς δὲ εἶναι ὁ ἔχων καλὸν ἔριον.
Ἡ φράσις φαίνεται ὕποπτος
κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Her-
ἐκάζει τῶν ἐκτός, ὅπως
ποιῇ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ,
ὁ δὲ F. W. Schmidt *γενόμενον*
δηλ. διάβορον γενόμενον = διαβρω-
θέν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξ αὐτοῦ ποιεῖ
ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πρὸς οὐδενὸς
(εἶναι γένους οὐδετέρου), ἡ δὲ δευ-
τέρα εἰκασία ὡς ἀφισταμένη τῶν
χειρογράφων εἶναι ἄγαν τολμηρά.

[3]) *Τῷ μὲν* Nauck *ἡ φράσις φαί-*
νεται ἀκατάληπτος, ὁ δὲ Reiske *εἴκασε λαῖφος κατ' ἄκρας σπι-*
λάδος καὶ ὁ Fröhlich *καὶ ψήχεται κατ' ἔδαφος. Ἡμεῖς*
ἐξηγοῦμεν διαρρέει ἀπὸ τοῦ ἄκρου
τοῦ κοίλου λίθου Φαίνεται, ὅτι ἡ
ἠρωΐς τὸ ἔριον, δι' οὗ ἔχρισε τὸν
πέπλον, ἔθηκεν ἐπί τινος κοίλου λί-
θου. Οὕτω δ' ἐξηγεῖ καὶ ὁ Σχολια-
στής· «Σπιλάς, ἡ πέτρα. Ὡς οὖν
ἐπὶ λίθου θεμένη αὐτό, τοῦτό φησι.
Κατατήκεται οὖν καὶ ῥεῖ καὶ διαλύε-
ται, ἀπὸ τοῦ λίθου διαρρέον».

[6]) *Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Blaydes *εἴκασε*
μάσσον'.

[7]) *Τὸ χωρίον Κένταυρος —*
γλωχῖνι ὁ Nauck *τίθησιν ἐν ἀγ-*
κύλαις. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ὧν
εἶπέ μοι ὁ Νέσσος, ὅτε τὴν πλευρὰν
*ἤλγει, τῷ βέλει τρωθείς»,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλευρὰν πικρᾷ[1] γλωχῖνι, προυδιδάξατο
παρῆκα θεσμῶν[2] οὐδέν, ἀλλ' ἐσῳζόμην[3]
χαλκῆς ὅπως δύσνιπτον[4] ἐκ δέλτου γραφήν.
Καί[5] μοι τάδ' ἦν πρόρρητα — καὶ τοιαῦτ' ἔδρων —
τὸ φάρμακον τοῦτ' ἄπυρον ἀκτῖνός τ' ἀεὶ
θερμῆς ἄθικτον[6] ἐν μυχοῖς σῴζειν ἐμέ,
ἕως νιν[7] ἀρτίχριστον ἁρμόσαιμί που.
Κἄδρων τοιαῦτα[8]. Νῦν δ', ὅτ' ἦν ἐργαστέον,

[1]) *Κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ 'Ομήρου, ὅστις λέγει πικρὸν ὀ ϊ σ τ ὸ ν. Γλωχὶν εἶναι ἡ ἀκίς, ἀπὸ δὲ τοῦ μέρους εἶπε τὸ ὅλον βέλος. Τὸ μέσον π ρ ο ὐ δ ι δ ά ξ α τ ο δὲν διαφέρει τοῦ ἐνεργητικοῦ.*

[2]) *'Επειδὴ ἡ λέξις θεσμὸς εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ὁ* Herwerden *νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ οὐδέν'. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκαῖον· διότι ἡ λέξις εὑρίσκεται καὶ κατ' οὐδέτερον γένος παρὰ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ.* 90. *Πρὸς δὲ δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ διαφορὰ τοῦ γένους πρὸς τὴν γενικὴν διαιρετικήν, ὡς ἐν 'Αντιγόν.* 500 *« ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων ἀρεστὸν οὐδέν ».*

[3]) *'Ο Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Διεφύλαξα οὖν ὅσα μοι παρήγγειλεν, ὡσανεὶ δέλτῳ χαλκῇ ἔχουσα ἐγκεχαραγμένα„.*

[4]) *Σημαίνει δ υ σ α π ά λ ε ι π τ ο ν. 'Η μεταφορὰ ἦτο συνήθης, ὡς ἐν ἀποσπάσμ.* 540 *« θὲς δ' ἐν φρενὸς δέλτοισι τοὺς ἐμοὺς λόγους » Λέγει δὲ χαλκῆν δέλτον, διότι κατὰ τὸν Πολυδεύκη* 8, 128 *« δέλτοις χαλκαῖς ἦσαν πάλαι ἐντετυπωμένοι οἱ νόμοι οἱ περὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν πατρίων ». Τὰς συμβουλὰς τοῦ Νέσσου παραβάλλει πρ μους.*

[5]) *Τὸν στίχον τοῦτον ἐξήλ* Wunder, *ᾧ ἠκολούθησαν ἐκδόται. "Ημεῖς ἐπόμεθα τῷ Sc zer, ὅστις τίθησι τελείαν στιγμ τὴν λέξιν γραφὴν καὶ τὴν φρά τοιαῦτ' ἔδρων θεωρεῖ παρ κήν.*

[6]) *Πολλὰ ἐπίθετα σύνθετα τοῦ α τοῦ στερητικοῦ συντ πρὸς γενικήν, ὡς ἐν στίχ.* 39 *βὴς τῆς θεᾶς „ ἐν Οἰδίποδ. λων.* 1521 *« ἄθικτος ἡγητῆρος* Εὐριπίδ, *ἐν 'Ιππολύτ.* 962 *« ἀκήρατος ». 'Ο Σχολιαστὴς "ἀπροσπέλαστον πυρὸς καὶ ἀκτῖνος „. Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πρόρρητα.*

[7]) *Οὕτως ἔγραψεν ὁ* Elmsley *ὅτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἔ 'Αρτίχριστος λέγεται ὁ νεωστ λημένος. Λέγεται δὲ κατὰ πρ*

[8]) *Δηλαδὴ τὰ ἀναφερόμενα προφύλαξιν τῶν φορεμάτων. ἀναλαμβάνει δὲ τὴν φράσιν τῆς ἑπομένης προτάσεως.*

ἔχρισα μὲν κατ' οἶκον ἐν δόμοις[1] κρυφῇ
μαλλῷ, σπάσασα κτησίου[2] βοτοῦ λάχνην,
κἄθηκα συμπτύξασ' ἁλαμπὲς ἡλίου
κοίλῳ ζυγάστρῳ[3] δῶρον, ὥσπερ εἶδετε.
Εἶσω δ' ἀποστείχουσα φάσμα[4] δέρκομαι
ἄφραστον, ἀξύμβλητον[5] ἀνθρώπῳ μαθεῖν.
Τὸ γὰρ κάταγμα[6] τυγχάνω ῥίψασά πως
[τῆς οἰός[7], ᾧ προύχριον, ἐς μέσην φλόγα,]
ἀκτῖν' ἐς ἡλιῶτιν· ὡς δ' ἐθάλπετο,
ῥεῖ πᾶν ἄδηλον καὶ κατέψηκται χθονί[8],

'Επειδὴ λείπει τὸ ἀντικείμενον
ἔχρισα, ὁ μὲν Dindorf ἔγραψεν
τόν, ὁ δὲ Heimsoeth τὸν πέ-
ἐν δόμοις. Διὰ τοῦ ἐν δό-
δηλοῖ, ὅ,τι καὶ διὰ τοῦ ἐν μυ-
ἐν στίχ. 686. *Οὐχὶ διάφορον*
τὸ παρὰ *Θεοκρίτ.* 17, 17 *« καὶ*
ὄσσος δόμος ἐν Διὸς οἴκῳ δέ-
και ».

Τὸ πρόβατον λέγει κ τ ή σ ι ο ν,
εἶναι κτῆμα. Κατὰ τὸν Σχολια-
« 'Απὸ κτησίου προβάτου τὸν
ὸν σπάσασα. Κτήνη δὲ καὶ τὰ
ατα λέγεται » 'Εντεῦθεν λαβὼν
μὴν ὁ Hartung εἰκάζει κ τ η ν ι-

'Ο Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "εἰς ξύ-
σορόν, τουτέστιν κιβωτόν„. Οὐχὶ
άνως ὁ Blaydes τὴν ἑπομένην
σιν τρέπει εἰς ᾧ π ε ρ ε ἴ δ ε τ ε.
'Εν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώ-
αι δ έ ρ κ ο μ α ι φ ά τ ι ν, ἀνθ' οὗ
aydes ἔγραψε δ έ ρ κ ο μ α ι θ έ α ν.
ἷς ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν τοῦ
ὴ γράψαντος φ ά σ μ α δ έ ρ κ ο-
. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν 'Η-
λέκτρ. 1466 « ὦ Ζεῦ, δέδορκα φάσμα » καὶ *Εὐριπίδ. ἐν 'Ορέστ.* 879 « ὁρῶ δ' ἄελπτον φάσμα ».

[5]) *'Ακατάληπτον δι' ἄνθρωπον, ὥστε νὰ τὸ ἐννοήσῃ· διότι εἶναι δαιμόνιον καὶ ὑπερφυές. 'Η φράσις περιέχει πλεονασμόν, ἀλλὰ παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν Φιλοκτήτ.* 857 "εὐδρακὴς ὕπνος ἄϋπνος λεύσσειν „.

[6]) *Τὸ κάταγμα, ὅπερ λέγεται καὶ μ ή ρ υ μ α ἢ μ ή ρ υ γ μ α, εἶναι ἐγνεμένον μαλλίον. Ὅ μὲν* Dindorf *τὸ π ω ς ἐξηγεῖ* nescio quomodo (*οὐκ οἶδ' ὅπως*), *ὁ δὲ* Hartung *ἀπροσέκτως. 'Ημεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἠδύνατο νὰ τραπῇ εἰς που.*

[7]) *Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ* Dobree *ἐθεώρησε τὸν στίχον ὡς μεταγενεστέραν προσθήκην, διότι εἶναι περιττός. 'Ο* Hartung *σῴζει τὸν στίχον τρέπων τὴν φλόγα εἰς χ θ ό ν α κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « τὸ γὰρ ἔριον τοῦ προβάτου μετὰ τὸ χρῖσαι τὸν πέπλον ἔρριψεν ὑ π ὸ τ ό π ο ν καταλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου ».*

[8]) *Καὶ κατασυντρίβεται εἰς τὴν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μορφῇ μάλιστ' εἰκαστὸν ὥστε πρίονος[1]
ἐκβρώματ' ἂν βλέψειας ἐν τομῇ ξύλου.
Τοιόνδε κεῖται προπετές[2]· ἐκ δὲ γῆς, ὅθεν
προύκειτ', ἀναζέουσι θρομβώδεις[3] ἀφροί,
γλαυκῆς ὀπώρας[4] ὥστε πίονος ποτοῦ
χυθέντος εἰς γῆν Βακχίας[5], ἀπ' ἀμπέλου.
Ὥστ' οὐκ ἔχω τάλαινα ποῖ γνώμης πέσω[6]·
ὁρῶ δέ[7] μ' ἔργον δεινὸν ἐξειργασμένην.
Πόθεν[8] γὰρ ἄν ποτ', ἀντὶ τοῦ θνήσκων ὁ θὴρ
ἐμοὶ παρέσχ' εὔνοιαν, ἧς ἔθνῃσχ' ὕπερ[9];
οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τὸν βαλόντ' ἀποφθίσαι
χρῄζων ἔθελγέ[10] μ'· ὧν ἐγὼ μεθύστερον,

γῆν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Hartung οὐχὶ ἀπιθάνως ἔτρεψεν εἰς φ λ ο γ ί.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Θαυμαστικῶς δὲ βρώματα πρίονος εἶπεν τὸ πρίσμα· τρόπον γάρ τινα ἐσθίων τὸ ξύλον ὁ πρίων ἐκεῖνο τὸ λεπτὸν ἀποβάλλει ». Καὶ ὁ Νίκανδρος λέγει ἐν Θηρ. 52 « ἡ πριόνεσσι τομαίη κέδρος, πουλυόδουσι καταιψηχθεῖσα γενοίοις ».

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Ἐρριμμένον, καὶ προσπεσόν χαμαί ». Τὸ ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἦναι ὅ π ο υ, ὅπερ ἀπαιτεῖ τὸ π ρ ο ύ κ ε ι τ ο, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, I, 89 " διεκομίζοντο εὐθύς, ὅθεν ὑπεξέθεντο, παῖδας „ ἀντὶ ἐκεῖθεν, ἅπου.

3) Ὑπὸ τοῦ Hartung τρέπεται εἰς θ ε ρ μ ώ δ ε ι ς, ὅπερ φαίνεται ἥκιστα πιθανόν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· " περιφερῆ φυσήματα „.

4) Ὀπώρα ἐνταῦθα εἶναι ἡ σταφυλή, ὡς ὁ Ἡσύχιος λέγει· " ὀπώρα . . . κυρίως δὲ ἡ σταφυλή. Κατα-

χρησικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλω[ν] κροδρύων », Πῖον δὲ ποιὸν [ἐστι] τὸ γλεῦκος, ὁ παρὰ τοῖς νεωτ[έροις] μοῦστος. Κατὰ τὸν Σχολιαστ[ήν] « Τοῦ γλεύκους τοῦ ἀρτίως ἐκ[πε]σθέντος καὶ νέου ».

5) Ὡς γνωστόν, ὁ Βάκχος [ἦν] θεὸς τῆς ἀμπέλου.

6) Ὥστε δὲν γνωρίζω ἡ ταλ[αί]πωρος εἰς ποίαν σκέψιν νὰ ἔλθω.

7) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔ χ ω.

8) Ἐκ ποίας ἀφορμῆς; ἐκ ποί[ας] αἰτίας; Ἡ ἀντὶ μετὰ γενικῆς [ἔχει] τὴν ἀνταλλαγήν.

9) Ἐν τοῖς χειρογράφοις [ἀν]νώσκεται ὕ π ε ρ, ἀνθ' ἧς ὁ Ν[ικ]ανδρος ἔγραψεν ὕπο κατὰ τὸν Σχολια[στ]ὴν ἐξηγοῦντα « Ὑφ' ἧς, δι' ἣν ».

10) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ [τ]ῆπάτα. Ἀντὶ τοῦ ὧν, περιεμέν[ω] ἐνικὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ τὸ τοι[οῦ]τον ἀπαντᾷ συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρ[χ]αίοις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτ' οὐκέτ' ἀρκεῖ[1], τὴν μάθησιν ἄρνυμαι
Μόνη[2] γὰρ αὐτόν, εἴ τι μὴ ψευσθήσομαι
γνώμης, ἐγὼ δύστηνος ἐξαποφθερῶ.
Τὸν γὰρ βαλόντ' ἄτρακτον[3] οἶδα καὶ θεὸν
Χείρωνα πεμήναντα[4], χὤνπερ ἂν θίγῃ,
φθείρει τὰ πάντα[5]· κνωδάλου δὲ τοῦδε δὴ
σφαγῶν[6] διελθὼν ἰὸς αἵματος μέλας
πῶς οὐκ' ὀλεῖ καὶ τόνδε[7]; δόξῃ γοῦν ἐμῇ.

1) *Ἐνταῦθα σημαίνει ὠφελεῖ. Ἠδύνατό τις ἐνταῦθα νὰ ὑπομνήσῃ τὸ Ὁμηρικόν, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.*

2) *Ἄνευ σπουδαίας αἰτίας τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ὁ Nauck ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις. Ἡ ἑπομένη φράσις κεῖται ἀντὶ τῆς εἰ μή τις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 124 «εἴ τι μὴ ξὺν ἀργύρῳ ἐπράσσετ' ἐνθένδ'».*

Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Εἰ μὴ διαμάρτοιμαι τῆς γνώμης, ἣν ἔχουσα περὶ αὐτοῦ τυγχάνω». Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 1382 «καὶ μ' ἔψευσας ἐλπίδων πολὺ» καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 475 «ὡς ἄρ ἔψευσας φρενῶν Πέρσας».

3) *Ἐννοεῖ τὸ βέλος, δι' οὗ ἔτρωσε τὸν Νέσσον.*

4) *Περὶ τούτου παραδίδει ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν Βιβλ. Ἰ, 5, "πρὸς Χείρωνα συνέφυγον (οἱ Κένταυροι), οὓς ἐξελαθεὶς ὑπὸ Λαπιθῶν ὄρους Πηλίου παρὰ Μαλέαν κατῴκησε. Τούτῳ περιπεπτωκότας τοὺς Κενταύρους τοξεύων (Ἡρακλῆς), Ἴησι βέλος, τὸ δὲ ἐνεχθὲν Ἐλάτου διὰ τοῦ βραχίονος εἰς τὸ γόνυ τοῦ Χείρωνος ἐμπήγνυται. Ἀνιαθεὶς δὲ Ἡρακλῆς προσδραμὼν τότε βέλος ἐξείλκυσε καὶ δόντος Χείρωνος φάρμακον ἐπέθηκεν. Ἀνίατον δ' ἔχων τὸ ἕλκος εἰς τὸ σπήλαιον ἀπαλλάσσεται". Τὸ χὤνπερ εἶναι διόρθωσις τοῦ* Wakefield, *διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι χὥσπερ.*

5) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τὰ πάντα κνώδαλ' ἐκ δὲ τοῦδ' ὅδε, ἀλλ' ὁ* O. Hense *ἔτρεψεν, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Καὶ ὅσα ἂν θίγῃ τοῦ Ἡρακλείου βέλους, εἴτε ἄνθρωπος, εἴτε θηρίον, ἀπόλλυται". Κνώδαλον εἶναι τὸ θηρίον καὶ δὴ καὶ ὁ Κένταυρος.*

6) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ διελθών. Μεγάλην δυσκολίαν παρέχει τοῖς ἑρμηνευταῖς ἡ φράσις αἵματος μέλας, ἀνθ' ἧς ὁ* Wecklein *ἔγραψεν εἰς αἵματος μιγάς. Συνήθως ἡ φράσις θεωρεῖται ἰσοδύναμος τῇ αἵματι μελανθείς. Ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἡρωΐδος ὑπόκειται ἡ ἔννοια, ὅτι ὁ ἰὸς τοῦ βέλους τοῦ Ἡρακλέους διελθὼν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Νέσσου ἐγένετο βλαβερώτερος.*

7) *Μετεχειρίσθη τὴν ἀντωνυμίαν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καίτοι δέδοκται, κεῖνος εἰ σφαλήσεται,
τούτῳ[1] *σὺν ὁρμῇ κἀμὲ συνθανεῖν ἅμα·*
ζῆν γὰρ κακῶς κλύουσαν[2] *οὐκ ἀνασχετόν,*
ἥτις προτιμᾷ μὴ κακὴ πεφυκέναι.

ΧΟΡΟΣ.

Ταρβεῖν μὲν ἔργα δείν' ἀναγκαίως ἔχει[3]*,*
τὴν δ' ἐλπίδ' οὐ χρὴ τῆς τύχης κρίνειν[4] *πάρος.*

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς μὴ καλοῖς βουλεύμασιν

ἀντὶ νὰ εἴπῃ· Ἡρακλέα ἢ τὸν ἐμὸν ἄνδρα. Ἐν τῇ ἑπομένῃ συντάξει ἐξυπακούεται ἡ φράσις καὶ Ἡρακλέα ὀλεῖ. κατὰ τὴν γνώμην μου τοὐλάχιστον καὶ τὸν Ἡρακλέα θὰ ἀπολέσῃ.

[1]) *Ἐξ ἐμῆς διορθώσεως· διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι ταύτῃ σὺν ὁρμῇ. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ εὗρον δυσκολίαν περὶ τὴν ἑρμηνείαν, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Brunck *ἔγραψε ταὐτῇ, ὁ δὲ* Wunder *ταύτῃ σὺν ἀκμῇ. Ὁ* Hermann *τὴν φράσιν ἐξηγεῖ* hoc conatu simul *διὰ δὲ τοῦ* conatu *ἐννοεῖ τὴν ἀποστολὴν τοῦ πέπλου. Ἀλλ' ἡ ἀποστολὴ τούτου δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁρμή; Κατὰ τὴν ἡμετέραν διόρθωσιν ἡ ἑρμηνεία τοῦ χωρίου βαίνει ὅσον οἷόν τε καλῶς· καὶ ὅμως ἔχω ἀποφασίσει, ἐὰν ἐκεῖνος ἀποθάνῃ, μετὰ τούτου προθύμως καὶ ἐγὼ νὰ συναποθάνω συγχρόνως. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ὁρμὴ καὶ ἐν Φιλοκτήτ.* 566 «*χοἱ ξυνανῦβάται οὕτω καθ' ὁρμὴν δρῶσιν Ἀτρειδῶν χάριν;*» *Νομίζομεν δ', ὅτι ἁμαρτάνουσιν οἱ γράφοντες ταὐτῇ. διότι ὁ Ἡρακλῆς δὲν μέλλει νὰ ἀποθάνῃ μετὰ προθυμίας. Εἰκάζομεν δ', ὅτι ἡ ἑπομένη δοτικῇ τοῦ θηλυκοῦ γένους συνεβάλετο, ὅπως ἀπατήσῃ τὸν ἀντιγραφέα.*

[2]) *Διότι δὲν εἶναι ἀνεκτὸν γυνὴ κατηγορουμένη νὰ ζῇ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχεν ἡ ἀρχὴ "ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι τὸν εὐγενῆ χρή" παρὰ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ.* 47[illegible] *καὶ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Πελοπίδ.* 1.5 "*οὔτ' ἔθανον τὸ ζῆν θέμενοι κα[illegible] λὸν οὔτε τὸ θνήσκειν, ἀλλὰ τὸ ταῦτ[illegible] καλῶς ἀμφότερ' ἐκτελέσαι*".

[3]) *Εἶναι φυσικὸν νὰ φοβῆται τις φοβερὰ ἔργα.*

[4]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "οὐ χρὴ δὲ πρὸ τῆς ἐκβάσεως καὶ τῶν συμβησομένων αἱρεῖσθαι τὰ δεινά". Διότι ἡ φράσις δηλοῖ, ὅτι δὲν πρέπει τις πρὸ τῆς ἐκβάσεως νὰ κρίν[illegible]*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' ἐλπίς[1], ἥτις καὶ θράσος τι προξενεῖ.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλ' ἀμφὶ[2] τοῖς σφαλεῖσι μὴ ἐξ ἑκουσίας
ὀργὴ πέπειρα[3], τῆς σε τυγχάνειν πρέπει.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τοιαῦτα δ' ἂν λέξειεν[4] οὐχ ὁ τοῦ κακοῦ
κοινωνός, ἀλλ' ᾧ μηδέν ἐστ' οἴκοι[5] βαρύ. 730

ΧΟΡΟΣ.

Σιγᾶν ἂν ἁρμόζοι σε τὸν[6] πλείω λόγον,
εἰ μή τι λέξεις παιδὶ τῷ σαυτῆς· ἐπεὶ

περὶ τῆς ἐλπίδος, ἂν αὕτη ἦναι ψευδὴς ἢ ἀληθής, ὡς λέγει ὁ Wunder.

[1]) *Τοῦτο κεῖται κατ' ἐπίδοσιν. Ὁ χορὸς εἶπε περὶ ἐλπίδος, ἀλλ' ἡ Δηϊάνειρα ἀποκρίνεται, ὅτι οὐδὲ ἐλπὶς ὑπάρχει εἰς τὰ μὴ καλῶς ἀποφασισθέντα. Τὸ προξενεῖ ἐνταῦθα σημαίνει παρέχει.*

[2]) *Ἡ ἀμφὶ μετὰ δοτικῆς δηλοῖ τὸ ὡς πρός τι, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Η, 408 "ἀμφὶ δὲ νεκροῖσιν κατακαιέμεν οὔτι μεγαίρω„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 684 „ἀλλ' ἀμφὶ μὲν τούτοισιν εὖ σχήσει». Ἡ φράσις ἐξ ἑκουσίας κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς τὸ ἐκ ταχείας ἐν στίχ. 395. Ὁ ἄνθρωπος εὐθύνεται μόνον διὰ πράξεις, ἃς ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως καὶ ἐκ κακῆς προθέσεως ἐξετέλεσεν, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὰ ἀκούσια ἁμαρτήματα, Θουκυδίδ. ΙΙΙ, 40 «ἄκοντες μὲν οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν· ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον„ καὶ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 604 "ἄκων δ' ἁμαρτὼν οὔτις ἀνθρώπων κακός„.*

[3]) *Κυρίως σημαίνει τὴν ὥριμον, εἶτα δὲ τὴν μαλακήν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «τοῖς ἀκουσίως σφαλεῖσιν ἡ ἐπαγομένη ἀρχὴ ἐστι πραεῖα, ἧς σε δίκαιον τυγχάνειν παρὰ τοῦ Ἡρακλέους».*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει. «Ὁ μὴ δυστυχῶν τοιαῦτα ἂν εἴποι».*

[5]) *Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσκρούσας ὁ F. W. Schmidt ἔγραψεν αὐτῷ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι ἡ ἔννοια τοῦ οἴκου εἶναι ἀναγκαία ἐνταῦθα. Παραπλήσων εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Ω, 240 "οὔ νυ καὶ ὑμῖν οἴκοι ἔνεστι γόος, ὅτι μ' ἤλθετε κηδήσοντες;».*

[6]) *"Εθηκε τὸ ἄρθρον, ὅπως δηλώσῃ ἐκεῖνα, ἅπερ μέλλει νὰ εἴπῃ, ὡς ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 36 "πρὶν νῦν τὰ πλείον' ἱστορεῖν„ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 576 "μὴ νῦν μ' ἔρῃ τὰ πλείον'„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροι

πάρεστι, μαστὴρ[1] πατρὸς ὃς πρὶν ᾤχετο.

ΥΛΛΟΣ.

Ὦ μῆτερ, ὡς ἄν ἐκ τριῶν σ' ἓν εἱλόμην[2],
ἢ μηκέτ' εἶναι ζῶσαν, ἢ σεσῳσμένην[3]
ἄλλου κεκλῆσθαι μητέρ', ἢ λώους φρένας
τῶν νῦν παρουσῶν τῶνδ' ἀμείψασθαί[4] ποθεν.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Τί δ' ἔστιν[5], ὦ παῖ, πρός γ' ἐμοῦ στυγούμενον;

ΥΛΛΟΣ.

Τὸν ἄνδρα[6] τὸν σὸν ἴσθι, τὸν δ' ἐμὸν λέγω
πατέρα, κατακτείνασα τῇδ' ἐν ἡμέρᾳ.

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Οἴμοι, τίν' ἐξήνεγκας, ὦ τέκνον, λόγον;

"Πρέπει σοι λοιπὸν σιωπᾶν καὶ μηκέτι περὶ τούτων πλείω λέγειν, εἰ μὴ ἄρα τι τῷ σῷ παιδὶ μέλλεις ἐρεῖν παραγινομένῳ„.

1) Ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει, τὸν πατέρα μαστεύσων ᾤχετο· ἐπορεύθη, ἵνα ἀναζητήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ὁ Ὕλλος ἀπῆλθε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο, ἐν ᾧ δὲν ἦτο παρὼν ὁ χορός. Δὲν ἦτο ὅμως ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσῃ ὁ ποιητής, πόθεν ὁ χορὸς ἔμαθε τὴν εἴδησιν.

2) Ἐξυπακούεται ἡ ὑπόθεσις εἰ ἐξῆν, ὡς ἐν Αἴαντ. 88 "ἤθελον δ' ἂν ἐκτὸς ὢν τυχεῖν„. Ἡ ἀντωνυμία σε εἶναι ὑποκείμενον καὶ τῶν τριῶν ἑπομένων ἀπαρεμφάτων.

3) Δὲν διαφέρει τοῦ προηγουμένου ζῶσαν. Ὁ Ὕλλος αἰσχύνεται νὰ ὀνομάζηται υἱὸς τῆς Δηϊανείρας.

4) Ὁ Nauck ἐπεθύμει νὰ γραφῇ ἀνταμείψασθαι, ἀντὶ τοῦ τῶνδ' ἀμείψασθαι.

5) Κατὰ τὸν Nauck ἐξηγεῖται· τί δ' ἔστι (γεγένηται) πρός γ' ἐμοῦ, ὅπερ στυγεῖς; Ἀλλ' ὁ μὲν Fröhlich τρέπει εἰς πρὸς γ' ἐμοῦ 'ξειργασμένον, ὁ δ' Hense πρὸς γ' ἐμοῦ κυκώμενον καὶ ὁ Campe (Philol 22, ἐν σελιδ. 38) πρός γε σοῦ στυγούμενον. Ἂν ἦτο ἀνάγκη διορθώσεως, ἡ τελευταία φαίνεται ἡμῖν πιθανωτέρα.

6) Μετ' ἐμφάσεως τὸν Ἡρακλέα πρῶτον μὲν ὀνομάζει ἄνδρα τῆς Δηϊανείρας, εἶτα δὲ πατέρα αὐτοῦ. Παραπλήσια εἶναι τὰ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Οὐ οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ τελεσθῆναι[1]· τὸ γὰρ
φανθὲν[2] τὶς ἂν δύναιτ' ἂν ἀγένητον ποιεῖν;

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Πῶς εἶπας, ὦ παῖ; τοῦ παρ' ἀνθρώπων μαθὼν
ἄζηλον[3] οὕτως ἔργον εἰργάσθαι με φῄς; 745

ΥΛΛΟΣ.

Αὐτὸς[4] βαρεῖαν ξυμφορὰν ἔν ὄμμασιν
πατρὸς[5] δεδορκὼς κοὐ κατὰ γλῶσσαν κλύων.

Κολων. 1275 «ὦ σπέρματ' ἀνδρὸς τοῦδ', ἐμαὶ δ' ὁμαίμονες» καὶ *Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 534 «ὦ παῖ Πηλέως, πατὴρ δ' ἐμός».

[1]) Κατὰ τὸν *Σχολιαστήν*· «τὸ ἅπαξ πραχθὲν καὶ ἐπὶ πέρας ἐλθὸν πῶς ἄν τις μὴ γενέσθαι ποιήσειεν;» Ἐν ᾧ λέγεται, ὅτι τὸ θεῖον πάντα δύναται καὶ ὁ θεὸς εἶναι παντοδύναμος, ὅμως τὸ ἀνθρώπινον λογικὸν δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, πῶς τὸ τετελεσμένον δύναται νὰ γείνῃ ἀνεκτέλεστον. Ὁ μὲν Πίνδαρος τὴν ἀδυναμίαν ἀπέδωκε τῷ χρόνῳ ἐν *Ὀλυμπ. Π*, 29 «τῶν δὲ πεπραγμένων ἀποίητον οὐδ' ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος», ὁ δὲ Ἀγάθων τῷ θείῳ, ἐν ἀποσπάσμ. 5 «μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, ἄκραντα ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα».

[2]) Ὁ Nauck ἔτρεψεν εἰς κραν-θέν, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι τὸ φανὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ τελεσθέν.

[3]) Τὸν στίχον τόνδε ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις· διότι εἶναι περιττὸς καὶ διότι διαταράσσει τὴν συμμετρίαν· ἐν στίχ. 738. 741 καὶ 748 ἡ Δηϊάνειρα μόνον δὶ ἑνὸς στίχου ἔλεγε. Τὰς αἰτίας θεωροῦμεν ἀσθενεῖς. Τὸ ἐπίθετον ὁ *Σχολιαστὴς* ἐξηγεῖ· «φαῦλον, ὃ οὐδεὶς ζηλώσειεν».

[4]) Προτάσσει τὴν λέξιν μετ' ἐμφάσεως. Παραπλήσιαι φράσεις ὑπάρχουσι πολλαὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς παρ' *Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 266 «παρών γε κοὐ λόγους ἄλλων κλύων φράσαιμ' ἄν», *Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ.* 901 «τάδ' εἶδον αὐτὴ κοὐ κλύουσ' ἀπαγγελῶ» καὶ *ἐν Μηδ.* 652 «εἴδομεν, οὐκ ἐξ ἑτέρων μῦθον ἔχω φράσασθαι».

[5]) Ἡ γενικὴ ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸ ὄμμασιν, ἀλλ' εἰς τὸ ξυμφοράν. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ Blaydes ἔτρεψεν εἰς κοὐκ ἀπὸ γλώσσης κλύων, ὅπερ εἶναι πιθανώτατον· διότι ὑπάρχουσι παραπλήσια, ὡς παρ' *Αἰσχύλ. ἐν Ἀγα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ.

Ποῦ δ' ἐμπελάζεις τἀνδρὶ καὶ παρίστασαι[1];

ΥΛΛΟΣ.

Εἰ χρὴ μαθεῖν σε, πάντα δὴ φωνεῖν χρεών.
Ὅθ' εἶρπε[2] *κλεινὴν Εὐρύτου πέρσας πόλιν,*
νίκης ἄγων τροπαῖα κἀκροθίνια[3],
ἀκτή τις ἀμφίκλυστος[4] *Εὐβοίας ἄκρον*
Κήναιον ἔστιν, ἔνθα πατρῴῳ Διί
βωμοὺς ὁρίζει τεμενίαν τε φυλλάδα[5]·
οὗ νιν τὰ πρῶτ' ἐσεῖδον ἄσμενος πόθῳ[6].
Μέλλοντι δ' αὐτῷ πολυθύτους[7] *τεύχειν σφαγὰς*

μέμν. 813 "οὐκ ἀπὸ γλώσσης θεοὶ κλύοντες„ καὶ παρὰ Κρατίν. 2, 86 "ἀπὸ γλώττης φράσω σοι· μνημονεύω γὰρ καλῶς„ καὶ Θουκυδίδ. VII, 10 «ὅσα τε ἀπὸ γλώσσης εἴρητο αὐτοῖς.„.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Προσπελάζεις. Παρίστασαι δὲ ἀντὶ τοῦ πλησίον γέγονας».

[2]) Ἐπειδὴ ἡ Δηϊάνειρα ἠρώτησε διὰ τοῦ ποῦ, περιεμένομεν προσδιορισμὸν τοῦ τόπου, ἀνθ' οὗ ἔχομεν τοῦ χρόνου. Ἐν τῷ στίχῳ ὅμως 755 ἀναφορικῶς ἐδήλωσε τὸν τόπον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1198 «ἐπεὶ δ' ἔρημον χῶρον εἰσεβάλλομεν, ἀκτή τις ἔστι — ἔνθεν τις ἠχὴ βρόμον μεθῆκε» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 250 "Ἐπεὶ τὸν εἰσρέοντα διὰ Συμπληγάδων βοῦς ὑλοφορβοὺς πόντον εἰσεβάλλομεν, ἣν τις διαρρὼξ κυμάτων πολλῷ σάλῳ κοιλωπὸς ἀγμός... Ἐνταῦθα δισσοὺς εἶδέ τις νεανίας„ Παράβαλλ. καὶ ἐν στιχ. 1449.

[3]) Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ ἄκρος καὶ θὶς καὶ σημαίνει τὰς ἀπαρχὰς ἤτοι τὰ ἐξαίρετα τῶν λαφύρων τὰ προσφερόμενα τοῖς θεοῖς.

[4]) Ἀμφίκλυστος λέγεται ὁ ἐκ δύο μερῶν ἢ πανταχόθεν κατακλυζόμενος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἦλθεν εἰς τὴν Εὔβοιαν, ᾗ ἀκρωτήριόν ἐστι Κήναιον„. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο πρόκειται τῆς Αἰδηψοῦ.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "τέμενος πολύφυλλον„.

[6]) Δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ ἄσμενος. Ὁ "Υλλος εἶδε τὸν πατέρα αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς, διότι ἐπόθει τοῦτον. Πάνυ ἀπιθάνως ὁ O. Hense εἶκασεν ἄσμενος παρὼν, διότι ἡ διόρθωσις φθείρει καλὴν ἔννοιαν.

[7]) Νὰ σφάξῃ πολλὰς βοῦς πρὸς θυσίαν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κῆρυξ ἀπ' οἴκων[1] ἵκετ' οἰκεῖος Λίχας,
τὸ σὸν φέρων δώρημα, θανάσιμον πέπλον·
ὃν κεῖνος ἐνδύς, ὡς σὺ προυξεφίεσο[2],
ταυροκτονεῖ[3] μὲν δώδεκ' ἐντελεῖς ἔχων
λείας ἀπαρχὴν[4] βοῦς· ἀτὰρ τὰ πάνθ' ὁμοῦ
ἑκατὸν προσῆγε συμμιγῆ βοσκήματα.
Καὶ πρῶτα μὲν[5] δείλαιος ἵλεῳ φρενί,
κόσμῳ τε χαίρων καὶ στολῇ[6], κατήρχετο·
ὅπως[7] δὲ σεμνῶν ὀργίων ἐδαίετο
φλὸξ αἱματηρὰ[8] κἀπὸ πιείρας δρυός[9],

Αἴαντ. 633 «χερόπλακτοι ἐν στέρνοισι πεσοῦνται».

1) *Δηλαδὴ ἐκ Τραχῖνος. Ὁ Λίχας ὀνομάζεται οἰκεῖος, διότι ἀνῆκε τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐλέγετο σύντροφος τοῦ Ὕλλου. Ἐπειδὴ ὅμως προηγεῖται τὸ ἀπ' οἴκων, οἱ κριτικοὶ προσκρούουσι καὶ ὁ μὲν* O Hense *εἰκάζει ὠκύπους, ὁ δὲ* I. W. Schmidt *εὔκαιρος.*

2) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἐνδυσάμενος, ὡς σὺ ἐνετείλω».*

3) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ κτείνει. Παραπλήσια εἶναι τὰ οἰνοχοεῖν νέκταρ, οἰκοδομεῖν θαλάμους, ναυκληρεῖν πόλιν καὶ κυνηγεῖν ἰχθῦς. Τὸ δ' ἐντελεῖς βοῦς ἐγένετο καὶ τὰ τὸ Ὁμηρικὸν ἐν Ἰλιάδ. Α, 315 «ἕρδον δ' Ἀπόλλωνι τελήεσσαν ἑκατόμβας ταύρων ἠδ' αἰγῶν». Ὁ Ἡρακλῆς προσήγαγεν ἓν ὅλῳ ἑκατὸν βοσκήματα, ἀλλὰ τὰ δώδεκα ἦσαν ἐκλεκτά. Ἡ Εὔβοια εἶχε καλοὺς βοῦς καὶ ἐντεῦθεν ἔσχε τὸ ὄνομα. Καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, καθ' οὓς ἡ Ἑλληνικὴ κτηνοτροφία ἐλωβήθη, οἱ βόες τῆς Εὐβοίας ἐφάνησάν μοι ὑπερέχοντες τῶν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος.*

4) *Δὲν διαφέρει τοῦ ἀκροθίνια.*

5) *Ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν τῇ φράσει ὅπως δέ. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἱλαρᾷ τῇ φρενί.*

6) *Εἶναι τὸ καλούμενον σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν ἀντὶ κόσμῳ τῆς στολῆς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἄλκήστ. «ἐσθῆτα κόσμον τε» καὶ ἐν 1050 «ἐσθῆτι καὶ κόσμῳ». Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται κατηύχετο, ἀλλ' ὁ* Meineke *ἔγραψε κατήρχετο, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν ἐν Ὀδυσσ. γ, 445 «χέρνιβά τ' οὐλυχύτας τε κατήρχετο».*

7) *Ἐνταῦθα ἔχει χρονικὴν σημασίαν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ὅτε δὲ ἀπὸ τῶν θυμάτων καὶ τῶν ξύλων ἡ φλὸξ ἀνεκαίετο, τότε ἱδρὼς ἀνῄει περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ». Ἡ ἀπὸ πρόθεσις ἐξυπακούεται ἐκ τῆς ἑπομένης προτάσεως.*

8) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Αἱματηρά, ὅτι ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἱερείων*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἱδρὼς ἀνῄει χρωτί, καὶ προσπτύσσεται[1]
πλευραῖσιν, ἀρτίκολλος ὥστε τέκτονος[2],
χιτὼν ἅπαν κατ' ἄρθρον· ἦλθε δ' ὀστέων
ἀδαγμὸς[3] ἀντίσπαστος· εἶτα φοινίας
ἐχθρᾶς ἐχίδνης ἰὸς ὡς[4] ἐδαίνυτο.
Ἐνταῦθα δὴ ἐβόησε τὸν δυσδαίμονα
Λίχαν[5], τὸν οὐδὲν αἴτιον τοῦ σοῦ κακοῦ,
ποίαις ἐνέγκοι τόνδε μηχαναῖς[6] πέπλον·
ὃ δ' οὐδὲν εἰδὼς δύσμορος τὸ σὸν μόνης
δώρημ' ἔλεξεν[7], ὥσπερ ἦν ἐσταλμένον.
Κἀκεῖνος ὡς ἤκουσε καὶ διώδυνος[8]
σπαραγμὸς αὐτοῦ πλευμόνων ἀνθήψατο,

συνίσταται». Ἀλλ' ὁ Campe εὑρίσκων ἀνεπαρκῆ τὴν ἑρμηνείαν προτείνει, ἵνα γραφῇ μεταρσία φλόξ.

9) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "λιπαροῦ ξύλου· δρῦν γὰρ λέγει πᾶν δένδρον„, ὁ δὲ Hermann οὐχὶ ἀπιθάνως εἰκάζει, ὅτι εἶναι ἡ πεύκη.

1) Καὶ προσαρμόζεται εἰς τὰς πλευρὰς ὁ χιτὼν καθ' ὅλα τὰ μέλη, ὡς νεωστὶ προσκεκολλημένος ὑπὸ τέκτονος.

2) Ἡ γενικὴ αὕτη παρέχει μεγάλην δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ὑπονοοῦσι τὴν ἐξ ἧ πρός, ἄλλοι δ' ἐκ τοῦ ἀρτίκολλος ἐξάγουσι τὴν μετοχὴν κολλήσαντος, ὡς ἐν Αἴαντ. 998 "ὀξεῖα γάρ σου βάξις ὡς θεοῦ τινος διῆλθ' Ἀχαιοὺς πάντας ὡς οἴχει θανών„ ἔνθα κατὰ τὴν σημείωσίν μου ἐξυπακούεται τὸ βάζοντος.

3) Κατὰ τὸν Φώτιον 7, 21 "Ἀδαγμός. Ὀδαξησμός, ὅπερ ἐ σμός. Οὕτως Σοφοκλῆς„. Τ θετον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγε σπασμῷ, ἢ μετὰ σπασμοῦ » γοῦρα μετὰ σπασμοῦ ἐξικνε τῶν ὀστῶν.

4) Τὸ ὡς φαίνεται περιτι ὄντως ἦτο ἰὸς ἐχίδνης, ἀλλ' οὔτε ὁ Λίχας ἐγίνωσκε τοῦτο

5) Δηλαδὴ μετὰ βοῆς ἠρω Λίχαν.

6) Ἐνταῦθα σημαίνει πα πονηρίας. Ὁ Ἡρακλῆς ὑπέ ὁ Λίχας εἶναι ὁ αἴτιος τοῦ κ

7) Ἐκ τοῦ ἐνέγκοι ἐξυπ τὸ ἀπαρέμφατον ἐνεγκεῖν. λιαστὴς ἐξηγεῖ «ὡς ἀπέστα σοῦ· οἷον, οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ γήσας».

8) Καὶ ἐκεῖνος ἅμα ἤκουσε ὀδυνηρὸς σπαραγμὸς προσέβ πνεύμονας αὐτοῦ. Παραπλή

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάρψας[1] ποδός νιν, ἄρθρον ᾗ λυγίζεται,
ῥίπτει πρὸς ἀμφίκλυστον[2] ἐκ πόντου πέτραν·
κόμης[3] δὲ λευκὸν μυελὸν ἐκραίνει, μέσου
κρατὸς διασπασθέντος[4] αἵματος θ' ὁμοῦ.
Ἅπας δ' ἀνευφήμησεν[5] οἰμωγῇ λεώς,

τὸ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 474 «πλευμόνων τ' ἀνθάψεται Ταρτησία μύραινα».

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Δραξάμενος τοῦ ποδὸς τοῦ Λίχα κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἔνθα δεσμεῖται τὸ ἄρθρον· λέγει δὲ τὸ περὶ τὸν ἀστράγαλον μέρος, ᾧ εἰώθαμεν δεσμεῖν ὑπόδημα, ἤ τι τοιοῦτο».

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὴν ἐκ τοῦ πόντου ἀμφοτέρωθεν κλυζομένην». Περὶ τὸ Κήναιον ὑπάρχουσι τρεῖς νησίδες, ἃς παραπλέων φαντάζομαι, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἐξηρθρωμένος εἰς τρία, εἰς τὴν κεφαλήν, τὸ μέσον καὶ τοὺς πόδας. Περὶ τούτων ὁ Αἰσχύλος ἐν ἀποσπάσμ. 30 λέγει· "ἀμφὶ Κηναίου Διὸς ἀκτήν· κατ' αὐτὸν τύμβον ἀθλίου Λίχα„ καὶ ὁ Στράβ. ἐν IX, 426. «Ταῦτα δ' ἤδη τῶν Ἐπικνημιδίων ἐστὶ Λοκρῶν. Ἐνταῦθα καὶ αἱ Λιχάδες, καλούμεναι τρεῖς νῆσοι πρόκεινται ἀπὸ Λίχα τοὔνομα ἔχουσαι„. Ἰδὲ καὶ τὸν αὐτὸν ἐν *I*, 60.

[3]) Ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Bothe εἰκάζει κόρσης, ὁ δὲ H. Graff βολῇ, ὁ δὲ O. Hense κοπῇ καὶ ὁ S. Mekler κόγχης. Πᾶσα ὅμως διόρθωσις εἶναι τολμηρά, διότι καὶ ὁ Σχολιαστὴς καὶ ὁ Ἀθήναιος οὕτως ἀνέγνωσαν τὸ χωρίον. Ἀθήν. *II*, 66 *A* «Καὶ Σοφοκλέα γοῦν ἐν Τραχινίαις ποιήσαντα τὸν Ἡρακλέα ῥιπτοῦντα τὸν Λίχαν ἐς θάλασσαν οὐκ ὀνομάσαι ἐγκέφαλον, ἀλλὰ λευκὸν μυελόν, ἐκκλίνοντα τὸ μὴ ὀνομαζόμενον, κόμης δὲ λευκὸν κτλπ». Νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον δὲν νοεῖ διότι ἀφ' οὗ διερράγη τὸ κρανίον, τὸν μυελὸν ἐρράντιζεν ἐκ τῆς κόμης. Ἡ γενικὴ ἀνήκει τὸ ἐκραίνει. Ὁ μυελὸς ἔπιπτεν εἰς τὴν κόμην, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς ῥαντιστήριον.

[4]) Οὕτως ἔχει ἡ παράδοσις, ἐν ᾧ ἄλλοι γράφουσι διαρραισθέντος. Μεγάλην δὲ δυσκολίαν παρέχει τοῖς κριτικοῖς ἡ ἑπομένη φράσις, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidewin εἰκασεν αἱματορρύτου, ὁ δὲ H. Graff αἱματοσταγοῦς καὶ ὁ Wecklein αἱματοσταγῆ. Ἡμῖν αἱ διορθώσεις αὗται δὲν φαίνονται πιθαναί, εἰκάζομεν δ', ὅτι εἶναι ἀνακολουθία τῆς. Ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ αἱμά θ' ὁμοῦ, ἀλλ' ἁρμοίωσε τὴν λέξιν πρὸς τὴν προηγουμένην γενικήν. Οὕτως, ὡς νομίζομεν, συνέταξε καὶ ὁ Σχολιαστὴς τὸ χωρίον· διότι ἐξηγεῖ «διαιρεθείσης τῆς κεφαλῆς, διὰ τῆς κόμης ἀνεπέμπετο ὁ ἐγκέφαλος σὺν τῷ αἵματι».

[5]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀνευφώνησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κριτικῶν ἐτράπη, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ μὲν νοσοῦντος, τοῦ δὲ διαπεπραγμένου[1]·
κοὐδεὶς ἐτόλμα τἀνδρὸς ἀντίον μολεῖν.
Ἐσπᾶτο γὰρ πέδονδε καὶ μετάρσιος[2],
βοῶν ἰύζων[3]· ἀμφὶ δ' ἐκτύπουν πέτραι,
Λοκρῶν τ' ὄρειοι πρῶνες[4] Εὐβοίας τ' ἄκρα.
Ἐπεὶ δ' ἀπεῖπε[5], πολλὰ μὲν τάλας χθονὶ
ῥίπτων ἑαυτόν, πολλὰ δ' οἰμωγῇ βοῶν,
τὸ δυσπάρευνον[6] λέκτρον ἐνδατούμενος

Πλάτ. ἐν Φαίδων. 60 *A* «ὡς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ Ξανθίππη, ἀνευφήμησέ τε καὶ τοιαῦτ' ἄττα εἶπεν, οἷα δὴ εἰώθασιν αἱ γυναῖκες „ καὶ *Αἰλιαν. ἐν Ποικίλ. ἱστορ.* 12, 1 "Ἡ Ἀσπασία... ἀνευφημήσασα δὲ θεοὺς ἑλληνικοὺς καὶ ἐλευθερίους τοὺς αὐτοὺς καὶ τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα ἐβόα „. Τὸ ῥῆμα ὁ μὲν Σουίδας ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐθρήνησεν, ὁ δὲ Ἡσύχιος διὰ τοῦ ἀνώμοξεν.

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Τοῦ Ἡρακλέους νοσοῦντος, τοῦ δὲ Λίχα ἀνυσθέντος, ὅ ἐστι πεφονευμένου».

[2]) Ὁ Ἡρακλῆς ἐκ τῶν πόνων ὁτὲ μὲν μετὰ σπασμῶν ἔκειτο ἐπὶ τῆς γῆς, ὁτὲ δ' ἐπήδα πρὸς τὸν ἀέρα. Τῆς θέσεως ταύτης τοῦ Ἡρακλέους ὑπῆρχεν εἰκὼν ἐν Κορίνθῳ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μομμίου ἅλωσιν τῆς πόλεως οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται ἐπὶ ταύτης ἔπαιζον πεσσούς. Τοῦτο εἶδεν ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὡς παραδίδει ὁ Στράβων ἐν VIII, 381 "Φησὶ γὰρ (ὁ Πολύβιος) ἰδεῖν παρὼν ἐρριμμένους πίνακας ἐπ' ἐδάφους, πεττεύοντας δὲ τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τούτων. Ὀνομάζει δ' αὐτὴν Ἀριστείδου γραφὴν τοῦ Διονύσου — καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν καταπονούμενον τῷ τῆς Δηιανείρας χιτῶνι „.

[3]) *Φωνάζων δυνατά.* Ἰύζει ὁ φωνάζων ἰή, ἰού, ἰώ.

[4]) *Πρῶνες* εἶναι τὰ ὑψώματα, αἱ ἐξοχαὶ ὀρέων, Ἰλιάδ. Θ, 557 "ἔκ τ' ἔφανεν πᾶσαι σκοπιαὶ καὶ πρώονες ἄκροι „ ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Ἐκ τοῦ Κηναίου τῆς Εὐβοίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντηχῶσι τὰ ὄρη τῶν Λοκρῶν, ἀλλ' εἶναι ὑπερβολὴ συνήθης τοιαύταις περιγραφαῖς.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἀπέκαμεν, ἀπηγόρευσεν ἑαυτόν, ὑπερκέκμηκεν, ἀπείρηκεν πρὸς τὰς ὀδύνας ἐπὶ γῆς κυλιόμενος „. Τὸ πολλὰ μὲν— πολλὰ δὲ ἐν τῇ ῥητορικῇ ὀνομάζεται ἀναφορά, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 88 "πολλὰς μὲν θρήνων ᾠδάς, πολλὰς δ' ἀντήρεις στέρνων πληγάς „.

[6]) Καταρώμενος τὸν ἐπὶ κακῷ γενόμενον γάμον. Ἡ φράσις περιέχει πλεονασμὸν ὡς τὸ εὐάμερον φῶς. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ἐνδατούμενος νῦν σφόδρα κακῶς λέγων, δυσφημῶν, συνεχῶς μεμφόμενος, ἐπαρώμενος».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σοῦ τῆς ταλαίνης καὶ τὸν Οἰνέως γάμον[1],
οἷον κατακτήσαιτο λυμαντὴν βίου,
τότ' ἐκ προσέδρου λιγνύος[2] διάστροφον
ὀφθαλμὸν ἄρας εἶδέ μ' ἐν πολλῷ στρατῷ
δακρυρροοῦντα, καί με προσβλέψας καλεῖ·
ὦ παῖ, πρόσελθε, μὴ φύγῃς τοὐμὸν κακόν,
μηδ'[3] εἴ σε χρὴ θανόντι συνθανεῖν ἐμοί·
ἀλλ' ἄρον ἔξω, καὶ μάλιστα μέν με θὲς
ἐνταῦθ' ὅπου με μή τις ὄψεται[4] βροτῶν·
εἰ δ' οἶκτον[5] ἴσχεις, ἀλλὰ μ' ἔκ γε τῆσδε γῆς
πόρθμευσον ὡς τάχιστα, μηδ' αὐτοῦ[6] θάνω.
Τοσαῦτ' ἐπισκήψαντος[7], ἐν μέσῳ σκάφει

1) Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι ἢ ὁλόστιχος ὁ στίχος ἢ ἓν μέρος τούτου ἀκενάοθη· διότι γάμος Οἰνέως δύναται νὰ σημαίνῃ τὴν κηδεστείαν, ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα τὸ χωρίον. ἀλλ' ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ὁ γάμος ἔχει τοιαύτην σημασίαν καὶ τὸ ὄνος παρὰ Θουκυδίδ. II, 29 «εἰς δὲ καὶ τὸ κῆδος Πανδίονα ξυναοθαι τῆς θυγατρὸς διὰ τοσούτου ὠφελίᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους».

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὅτε ἐκαμεν κυλιόμενος, τότε ἀνατείνας ν ὀφθαλμὸν διὰ τῆς κεχυμένης ὸ σώματος λιγνύος, εἶδέν με δαρροοῦντα. Λιγνύος δέ, ἢ τῆς παειμένης ἀναθυμιάσεως καὶ καοῦ ἢ τῆς παρακειμένης καὶ περιχυμένης αὐτὸν φλογώδους νόσου». ν τῶν δύο ἐξηγήσεων ἡ πρώτη εἶπιθανωτέρα. Διάστροφον ὄμμα αι ὁ διαστραμμένος ὀφθαλμός, ὡς τοῦ πάσχοντος ἐν Αἴαντ. 447 κεἰ μὴ τόδ' ὄμμα καὶ φρένες διάστροφοι γνώμης ἀπῆξαν».

3) Ὁ ἐν τῷ μηδὲ ὑπάρχων καὶ εἶναι ἐπιδοτικός.

4) Τὸ μὴ φέρεται πρὸς μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράννῳ 1412 «ἐκρίψατ' ἔνθα μήποτ' εἰσόψεσθ' ἔτι».

5) Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Ὕλλος ἠδύνατο ἴσως νὰ εὐσπλαγχνισθῇ τὸν πατέρα καὶ μὴ ἀγάγῃ αὐτὸν εἰς ἐρημίαν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς εἰκάζει, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς αἰσχύνεται νὰ ἀποθάνῃ ἐνταῦθα φοβούμενος, μὴ ἐγγελασθῇ ὑπὸ τῶν Οἰχαλίων.

7) Ἐπὶ γενικῆς ἀπολύτου παρέλειψε τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ ἐνίοτε συμβαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Οἰδιποδ. τυράνν. 629 «οὗτοι κακῶς γ' ἄρχοντος» καὶ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 590 «Ἀλλ' οὐ θελόντων γ' οὐδὲ σοὶ φεύγειν καλόν». Σημειωτέον, ὅτι ἔπρεπε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θέντες σφε πρὸς γῆν τήνδ' ἐκέλσαμεν μόλις[1]
βρυχώμενον σπασμοῖσι· καί νιν αὐτίκα
ἢ ζῶντ'[2] *ἐσόψεσθ' ἢ τεθνηκότ' ἀρτίως.*
Τοιαῦτα, μῆτερ, πατρὶ βουλεύσασ'[3] *ἐμῷ*
καὶ δρῶσ'[4] *ἐλήφθης, ὧν σὲ ποίνιμος Δίκη*
τείσαιτ'[5] *Ἐρινύς τ'. Εἰ θέμις*[6] *δ', ἐπεύχομαι·*
θέμις[7] *δ', ἐπεί μοι τὴν θέμιν σὺ προύβαλες*[8],

νὰ θέσῃ αἰτιατικὴν κατὰ τὸ σφέ. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀνωμαλίαι ὑπάρχουσι πολλαὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κύρ. ἀναβάσ. II, 4, 24 "διαβαινόντων μέντοι (τὴν γέφυραν) ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων„ καὶ ἐν Ἀπομν. IV, 8, 5 "ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἠναντιώθη τὸ δαιμόνιον» δηλ. ἐμοί. Ἔθεντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκάφους, ἵνα ὁ πάσχων ἥκιστα αἰσθάνηται τὸν σάλον.

1) Ὁ Hartung τιθεὶς κόμμα μετὰ τὴν λέξιν ταύτην συνδέει τῷ ἐκέλσαμεν. Ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ συνδέσωμεν τῷ βρυχώμενον· μόλις βρυχώμενον διὰ τοὺς σπασμούς. Τοῦτο δηλοῖ ἰὴν ἐξάντλησιν τοῦ πάσχοντος.

2) Ὑπὸ μὲν τοῦ Meineke τρέπεται εἰς ἢ ζῶντ' ἔτ' ὄψεσθ', ὑπὸ δὲ τοῦ Nauck εἰς θνησκοντ' ἐσόψεσθ'. Ἀλλὰ τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως.

3) Ὁ Ὕλλος νομίζει, ὅτι ἡ μήτηρ ἐβουλεύσατο τὸν φόνον, ἐν ᾧ τὸ βούλευμα ἀνήκει τῷ Νέσσῳ.

4) Τὸ βουλεύειν καὶ δρᾶν εἶναι φράσεις ἀνήκουσαι τῇ δικαστικῇ γλώσσῃ, ἐν Ἀντιγόν. 267 «μήτε τῷ ξυνειδέναι τὸ πραῦγμα βουλεύσ μηδ' εἰργασμένῳ„. Ὁ Σχολια τὸ ἑπόμενον ἐπίθετον ἐξηγεῖ τιμωρός, ἡ ποινὴν ἀπαιτοῦσα„ ραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. "μνήμων τ' Ἐρινὺς καὶ τέλε ρος Δίκη».

5) Οἱ νεώτεροι ἐκδόται γράφ τείσαιτο, διότι οὕτω τὸ ῥῆμα ἀν νώσκεται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς

6) Ἐὰν δ' ἦναι ἐπιτετραμμέ εὔχομαι νὰ τιμωρηθῇς. Ἡ ἐπιφ ξις αὕτη ὑπάρχει, διότι ἡ ἀρα ται κατὰ τῆς μητρός. Κατὰ παρα σιον τρόπον λέγει ὁ χορὸς κατὰ ἀρχόντων ἐν Ἠλέκτρ. 128 "Δ τάδε πορὼν ὅλοιτ', εἴ μοι θέμις αὐδᾶν„.

7) Ἡ φρήσις εἶναι συνήθης ἀρχαίοις, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 855 μοι θέμις δὲ ταληθῆ λέγειν„ κα Φίλων. τῷ Ἰουδ II, 155 "εἰ θέ εἰπεῖν, θέμις δὲ ψευδεῖς„. διάφορον εἶναι τὸ παρὰ Μενάνδρ 144 "εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ· δεῖ δέ κρατοῦν γὰρ πᾶν νομίζεται θε καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1036 «ἀλεῖνόν ἠδικηκότες τὸν ἄνδρα τόνδε, θεο εἰ δίκης μέλει." Ἐξοιδα δ' ὡς μέλει

8) Τοῖς κριτικοῖς φαίνεται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάντων ἄριστον ἄνδρα τῶν ἐπὶ χθονὶ
κτείνασ', ὁποῖον ἄλλον οὐκ ὄψει ποτέ.

ΧΟΡΟΣ.

Τί σῖγ' ἀφέρπεις[1]*; οὐ κάτοισθ' ὅθούνεκα*
ξυνηγορεῖς[2] *σιγῶσα τῷ κατηγόρῳ;*

ΥΛΛΟΣ.

Ἔατ' ἀφέρπειν· οὖρος[3] *ἕρπούσῃ καλὸς* 815
αὐτῇ γένοιτ' ἄπωθεν ὀφθαλμῶν ἐμῶν.
Ὄγκον γὰρ ἄλλως[4] *ὀνόματος τί δεῖ τρέφειν*
μητρῷον, ἥτις μηδὲν ὡς τεκοῦσα δρᾷ;
Ἀλλ' ἑρπέτω χαίρουσα[5]*· τὴν δὲ τέρψιν ἣν*

κ ἡ λέξις, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐξηγῇ κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « *Θέ*δέ ἐστιν ἡμᾶς καταρᾶσθαί σοι, σὺ πρότερα τήν θέμιν ἀπέρρικαὶ παρεῖδες „

) Ἡ ἡρωΐς ἀπέρχεται σιωπηλή, ὅαὐτοκτονήσῃ, ὡς προεῖπεν ἐν στίχ. . Ὁ χορὸς ὅμως δὲν ἀποβλέπει αὐτοκτονίαν, διότι ἐπελάθετο, ὡς νεται, τοῦ λόγου ἐκείνου. Σιωὴ ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς καὶ ἡ Ἰοτη ἐν Οἰδ. τυράνν. 1075, ἀλλ' ὁ ὡς ἐκ τῆς σιωπῆς εἴκασε κακόν τι· δοιχ' ὅπως μὴ ἐκ τῆς σιωπῆς δ' ἀναρρήξει κακά „. Παράβαλλ. Ἀντιγόν. ἐν στίχ. 1244.

Τὴν σιωπὴν ὁ χορὸς θεωρεῖ ὡς ηγορίαν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν ετ. 1592 « φησὶν σιωπῶν » καὶ φιγεν. ἐν Αὐλίδ. 1142 " αὐτὸ ὸ σιγᾶν ὁμολογοῦντός ἐστί σου.

Τοῦτο δ' Ὕλλος λέγει μετὰ πιως, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει λέγομεν κ α λ ὸ ν κ α τ ε υ ό δ ι ο ν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Εἴθε οὖρος καλὸς ἐπιπνεῦσαι αὐτῇ ἀπιούσῃ, ἵνα μηκέτι αὐτὴν ἴδοιμι. Τροπικῶς δὲ τὸ οὖρος, ὡς ἐπὶ νεώς, ἀντὶ τοῦ, οὐριοδρομείτω ».

[4]) Ἐνταῦθα σημαίνει μάτην, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· « Τί γὰρ μάτην ἐπαιρόμεθα τῷ τῆς μητρὸς ὀνόματι, οὐδὲν ἄξιον αὐτῆς διαπραξαμένης, ὧν ἡ φύσις καὶ ὁ θεσμὸς ἀπῄτει ». Μετὰ τὴν δηλητηρίασιν τοῦ πατρὸς ὁ Ὕλλος δὲν ἀναγνωρίζει τὴν Δηϊάνειραν ὡς μητέρα. Παραπλήσιον λέγει ἡ Ἠλέκτρα περὶ τῆς Κλυταιμνήστρας παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἠλέκτρ. 1194 « μήτηρ καλεῖται, μητρὶ δ' οὐδὲν ἐξισοῖ ». Τὸ τρέφειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἔχειν, ὡς ἐν στίχ. 28.

[5]) Ὅτι τοῦτο λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷμῷ δίδωσι[1] πατρί, τήνδ' αὐτὴ λάβοι.

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Δ'.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'

Ἴδ'[2] οἷον, ὦ παῖδες, προσέμιξεν ἄφαρ
τοὔπος τὸ θεοπρόπον ἡμῖν
τᾶς παλαιφάτου[3] προνοίας,
ὅ[4] τ' ἔλακεν, ὁπότε τελεόμηνος ἐκφέροι[5]

[1]) *Μετεχειρίσθη ἐνεστῶτα, διότι ἡ ἐνέργεια τοῦ δώρου ἐξακολουθεῖ. Ἦ ἀρὰ τοῦ Ὕλλου ἐξεπληρώθη.*

[2]) *Τοῦτο λέγουσι τὰ μέλη τοῦ χοροῦ πρὸς ἄλληλα, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Ὁ χορὸς πρὸς ἀλλήλας διαλέγεται περὶ τοῦ δεδομένου μαντείου τῷ Ἡρακλεῖ ἐν τῇ Δωδώνῃ, ὅτι νῦν ἀπέβη. Τὸ δὲ οἷον ἀντὶ τοῦ οἵως Οἷον, Ὁρᾶτε, ὦ φίλαι, οἵως ἡμῖν ἀθρόως συνέπεσε καὶ εἰς οἷον κακὸν ἀπέβη τὸ ἔπος ἐκ τῆς μαντείας πάλαι χρησθέν. Προσέμιξε δὲ ἀντὶ τοῦ προσερράγη ὀξέως „. Τὸ ἰδὲ θέτουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἐν ἐπιφωνήσεσιν, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ecce Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι λέγομεν, Ἴδετε παιδιά. Εἶναι ὅλως φυσικόν, ὅτι ὁ χορὸς ἀπεῖδεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρησμοῦ τοῦ ἐν Δωδώνῃ θεοῦ. Τὸ προσέμιξεν κείμενον ἀμεταβάτως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ προσῆλθεν. Ἀλλ' ὁ O. Hense εἰκάζει προσέλαμψεν, ὅπερ λέγεται ἐπὶ χρησμοῦ ἐν Οἰδίποδι τυράννῳ 473.*

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω Παλαιφοίβου, ὅπερ ὁ Hartung ἀνέλυσεν εἰς πάλαι Φοίβου. Τὸ προ κροῦ χρόνου χρησθὲν ὀνομάζει π νοιαν, ὡς λόγον τῆς προνοίας θεοῦ.*

[4]) *Κακῶς μὲν ὁ Hartung ἔ ψεν ἐν μιᾷ λέξει ὅτ'. λίαν δὲ π νῶς ὁ Blaydes εἴκασεν ὅγ'. Κ τὸν Σχολιαστήν· «Ὅπερ ἐφθέγ ἐπειδὰν ἐνιαυτὸς παρέλθοι, τότε δοχὴν γενέσθαι τῶν πόνων τῷ ρακλεῖ, τῷ Διὸς παιδί. Ἀναδ δέ, ἀνάπαυσιν, ἀνακωχήν, ἀν χήν». Οὕτως τοιαύτην ἔννοιαν ριεμένομεν ἐνταῦθα, ἀλλ' ἡ τελεόμενος δὲν παρέχει τ την· διότι δηλοῖ τὸ ἔτος τὸ ἐκ ἑαυτοῦ μηνῶν τετελεσμένον καὶ ἡ ὅλη φράσις σημαίνει δώδεκα π ἔτη, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν ἀντιφ πρὸς τὸ εἰρημένον ἐν στίχ. 164, Ἡρακλεῖ ὅμως τὸ ἐν Δελφοῖς τεῖον εἶχε δώσει καὶ ἄλλων χρη παρ' Ἀπολλοδώρ. II, 4, 12 «κ κεῖν αὐτὸν ἐν Τίρυνθι Εὐρυσθ τρεύοντα ἔτη δώδεκα καὶ τοὺς τασσομένους ἄθλους δώδεκα ἐ λεῖν, καὶ οὕτω τῶν ἄθλων συν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δωδέκατος ἄροτος[1], ἀναδοχὰν τελεῖν πόνων
τῷ Διὸς αὐτόπαιδι[2]· καὶ τάδ' ὀρθῶς
ἔμπεδα κατουρίζει[3].
Πῶς γὰρ[4] ἂν ὁ μὴ λεύσσων
ἔτι ποτ' ἔτ' ἐπίπονον ἔχοι[5] θανὼν λατρείαν;

ντων ἀθάνατον αὐτὸν ἔσεσθαι » Διόδωρ. Σικελ. IV, 10, 7 « Ἡρακλῆς δὲ παρελθὼν εἰς Δελφοὺς περὶ τούτων ἐπερωτήσας τὸν θεόν, ἔλαβε χρησμὸν τὸν δηλοῦντα ὅτι τοῖς θεοῖς δέδοκται δώδεκα ἄθλους τελέσαι προστάττοντος Εὐρυσθέως, καὶ τοῦτο πράξαντα τεύξεσθαι τῆς ἀθανασίας ». Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ παρατηροῦσιν, ὅτι ἐνταῦθα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος δὲν δύναται νὰ ἐννοῆται ὁ χρησμὸς τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου. Διὰ τοῦτο ὁ Wecklein εἴκασεν ὅπότε τελεσθέντων ἐκφέροι δωδέκατον ἄροτον, ἔνθα τὸ τελεσθέντων δωδέκατον εἶναι ὑποκείμενον. Ἡ διόρθωσις ἐγένετο μετά τινος εὐφυΐας, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ δὲν ἐδέξαντο αὐτήν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι τὸ ἔλακεν ὑποκείμενον ἔχει τὸ ἀκόλουθον ἔπος, ἀλλὰ λέγεται ἐνίοτε ὁ χρησμὸς λέγει καὶ τὰ γράμματα φάσκει.

[3]) Τὸ ῥῆμα κεῖται ἀμεταβάτως. Ἀλλ' ὁ F. W. Schmidt προσκρούων εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὸν χρόνον τοῦ ῥήματος εἰκάζει μετὰ τόλμης ἐκφέροι.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Καὶ ὅτος ὁ ἐνιαυτός, ἀπὸ τοῦ ἅπαξ ἐνιαυτὸν ἀροῦν ». Τὸ ἀναδοχὰν ὁ Meinecke ἔτρεψεν εἰς ἀναπνοάν, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Ὑποκείμενον τοῦ τελεῖν (μέλλων) εἶναι ὁ ἄροτος.

[2]) Τῷ γνησίῳ παιδί.

[3]) Ὑποκείμενον ἔχει τὸ ἄροτον. Τὸ δὲ ἔμπεδα κεῖται κατηγορηματικῶς. Συνήθως οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται τὸ ῥῆμα μετά τινος εἰρωνείας. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Ταῦτα δὲ τὰ χρησθέντα ἀσφαλῶς νῦν ἡμῖν ἀποβαίνει. Τροπικῶς δὲ κατουρίζει, ὥσπερ οὐρίῳ πνεύματι προσορμίζει ἡμῖν κατ' ὀρθὸν ἀνυόμενα ".

[4]) Αἰτιολογεῖ τὸ ἀναδοχὰν τελεῖν. Αἰτία τοῦ μὴ βλέπειν εἶναι ὁ θάνατος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Πῶς γὰρ ὁ μηκέτι ὁρῶν τὸ φῶς παρὰ Εὐρυσθέως κελεύοιτο; ».

[5]) Τὸ χωρίον ὑπὸ τῶν κριτικῶν θεωρεῖται διεφθαρμένον καὶ πολλαὶ διορθώσεις ἐγένοντο, ἀλλ' οὐδεμία ἐπιδοκιμάζεται. Λατρείαν ἔχειν = λατρεύειν. Ἐξήγησις· Ἰδέτε, ὦ παῖδες, πῶς ταχέως προσῆλθε τὸ μάντευμα τὸ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς προνοίας χρησθέν, ὅτε εἶπεν, ὁπόταν παρέλθῃ ὁ συντετελεσμένος δωδέκατος ἐνιαυτός, θὰ ποιήσῃ ἀνάπαυσιν τῶν πόνων εἰς τὸν γνήσιον υἱὸν τοῦ Διός· καὶ ταῦτα ὅλως ἀσφαλῶς ἐκτελεῖ· διότι πῶς ὁ μὴ βλέπων τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ α'.

Εἰ γάρ[1] *σφε Κενταύρου φονίᾳ νεφέλᾳ*[2]
χρίει δολοποιὸς[3] *ἀνάγκα*
πλευρά[4]*, προστακέντος ἰοῦ,*
ὃν ἔτεκε θάνατος, ἔτρεφε δ' αἰόλος δράκων[5]*,*
πῶς ὅδ' ἂν ἀέλιον[6] *ἕτερον ἢ τὰ νῦν ἴδοι,*
δεινοτάτῳ μὲν ὕδρας[7] *προστετακὼς*

φῶς ἀκόμη τέλος πάντων δύναται νὰ ἔχῃ ἐπίπονον ὑπηρεσίαν ;

1) *Ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ὁ χορὸς αἰτιολογεῖ τὸ θανών. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· εἰ γὰρ δολοποιὸς ἀνάγκα Κενταύρου χρίει σφε πλευρὰ φοινία νεφέλα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν Ἡρακλέα τὸ αἷμα τὸ θανάσιμον τοῦ Κενταύρου περιέχει, πλευρᾷ προστακέντος ἰοῦ, πῶς ἂν ἕτερον ἥλιον ἢ τὰ νῦν ἴδοι ;„.*

2) *Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Τὸ αἷμα τὸ θανάσιμον » ὁ δὲ* Nauck *τὴν περικάλυψιν τοῦ πέπλου, ὅστις περιβάλλει τὸν Ἡρακλέα, ἡ νεφέλη ἡ ἀφαιροῦσα τὸ φῶς. Πρὸς τὴν δευτέραν ἑρμηνείαν ἀντίκειται τὸ χρίει, ἀλλ' ὁ ἑρμηνευτὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἅπτεται, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 566 *« χρίει τις αὖ με τὰν τάλαιναν οἶστρος „.*

3) *Ζητεῖται, τίνι ἀνήκει ὁ δόλος. Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν τῇ Δηιανείρᾳ· « Χρίει δὲ τὸ ἱμάτιον τῷ αἵματι ἢ ἀνάγκη τῆς Δηιανείρας, ἣ μετὰ δόλου τεχνησαμένη· ἠνάγκασται γὰρ ὑπὸ ζήλου . . δόλῳ τοῦτο τεχνήσασθαι „, κατὰ δὲ τὸν* Nauck *τῷ Νέσσῳ. Λέγει δὲ τὴν ἀνάγκην δολ[ο]ποιόν, διότι ὁ Ἡρακλῆς δὲν δύνα[τ]αι νὰ ἀμυνθῇ, καθ' ὅσον τὸ δηλητήρ[ι]ον φονεύει, οὗ ἂν θίγῃ. Νομίζομεν, [ὅ]πιθανωτέρα εἶναι ἡ ἑρμηνεία τ[οῦ] Σχολιαστοῦ.*

4) *Τὸ χρίει συνετάχθη πρὸς [τὸ] αἰτιατικάς (σφε - πλευράς), [ἀ]εἶναι σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέ[ρ]ος. Ὅτι τὸ δηλητήριον προσέβαλε πλευρά, εἶπεν ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 7[70]. Εἰς τὴν ἑπομένην μετοχὴν ἐξυ[πα]κούεται ἡ δοτικὴ αὐτῷ.*

5) *Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι [τ]ὸν ἐν Αἴαντ.* 1034 *" Ἆρ' οὖν Ἔρ[ις] τοῦτ' ἐχάλκευσεν ξίφος κἀκεῖ[νο] Ἅιδης, δημιουργὸς ἄγριος ; „.*

6) *Διὰ μετρικὸν λόγον οἱ κριτ[αὶ] θεωροῦσιν ὕποπτον τὴν λέξιν κα[ὶ] O. Hense εἰκάζει πῶς ὅδ' ἂν [ἄ]ροτον ἕτερον. Ἐνταῦθα [δ]πρόκειται περὶ ἐνιαυτοῦ, ἀλλὰ [π]ἡμέρας. Ἡ ἑπομένη φράσις εἰ[ς] ἀντὶ τῆς· ἢ ὃν τὰ νῦν ὁρᾷ.*

7) *Ἐπειδὴ ἡ λέξις παρέχει με[γ]ὴν δυσκολίαν, ὁ* Hermann *ἔγρα[ψ]ε ἄρθρα, ὅπερ καὶ ὑπὸ ἄλλων [ἐ]δοκιμάζεται.*

φάσματι[1]*; μελαγχαίτα*[2] *τ'*
ἄμμιγά[3] *νιν αἰκίζει*
φόνια δολιόμυθα[4] *κέντρ' ἐπιζέσαντα.* 840

[1]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Προσ[κ]ολλημένος τῷ ἱῷ· ἢ τῷ ὀλεθρίῳ [ἀ]πὸ τὸ πεφονεῦσθαι φάσματι, τουτ[έ]στι, τῷ ἱματίῳ τῷ κεχρισμένῳ τῷ [αἵ]ματι τῆς ὕδρας, τουτέστι τῇ [ἐ]χίδνῃ „. Ἀλλ' ἡ λέξις φάσμα παρέ[χ]ει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ [ὧ]ν ἔνιοι ἀπεῖδον εἰς τὸ εἴδωλον τῆς [Ἐ]χίδνης, ἥτις ἐκδικεῖται τοὺς φονεῖς [τ]ῆς, ὡς οἱ φονευθέντες εἰς τοὺς [φ]ονεῖς αὐτῶν καθ' ὕπνον ὡς μορ[φ]ώματα ἐμφανίζονται. Ἀλλ' ἡ τοι[αὐ]τὴ ἑρμηνεία εἶναι ὅλως αὐθαίρε[τ]ος, διότι αἱ ὀλέθριαι ἐνέργειαι τοῦ [ἐ]χιδνηριασθέντος χιτῶνος δὲν δύ[ν]αται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς ἀ[π]ὸ τοῦ εἰδώλου. Διὰ τοῦτο οἱ κριτ[αὶ] ἐπενόησαν παντοίας διορθώσεις [τ]οῦ μὲν* Fröhlich *εἰκάζει σπά[σ]ματι, ὁ δὲ* Hermann *ῥάσματι, [ὁ] Wunder νάματι, ὁ δὲ* M. [S]chmidt *νήματι καὶ ἄλλοι ἄλλως. [Ἀ]λλὰ αἱ διορθώσεις ἀποτυγχάνου[σι]· ἡμεῖς τολμῶμεν ἑρμηνείαν τινά, [τ]ὴν ὁποίαν ἐθερμόσαμεν καὶ ἐν δυσὶ χωρίοις [τ]οῦ Φιλοκτήτου ἐν στίχ.* 697 *καὶ [7]07, ὅπου ἰδὲ τὰς σημειώσεις μου. [Λ]έγεται, ὅτι ὁ ποιητὴς λέγων φάσμα [ἐ]ννοεῖ τὸ εἴδωλον τοῦ ὄφεως, ὅπερ [ἐ]κτυποῦται, ἢ τοὐλάχιστον πιστεύε[τ]αι ὅτι ἀποτυποῦται ἐπὶ τοῦ σώμα[τ]ος τοῦ δηχθέντος. Ἐκ τοῦ σχήματ[ο]ς τούτου οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ ἀνα[γ]νωρίζουσι τὸ εἶδος, εἰς ὃ ἀνήκει ὁ [δ]ῆγμα ὄφις. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐ[ξ]ηγήσωμεν καὶ τὸ ἔνθηρος πούς καὶ τὸ αἰόλα σὰρξ ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις τοῦ Φιλοκτήτου.*

2) *Μαλαγχαίτης εἶναι ὁ Κένταυρος, ὃν δὲν ὀνομάζει· διότι τοῦτο ἐγένετο ἐν ἀρχῇ τῆς ἀντιστροφῆς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἡσιόδ. ἐν Ἀσπίδ. Ἡρακλ.* 186 *" μελαγχαίτην τε Μίμαντα „.*

3) *Εἶναι ἐπίρρημα, ἀνάμικτα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « καὶ ἅμα τῷ φάσματι τῆς ὕδρας, καὶ τὰ κέντρα τοῦ Νέσσου αἰκίζει αὐτόν ».*

4) *Κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· « Ὅτι τοῖς δολίοις τοῦ Νέσσου λόγοις ἀπατηθεῖσα τετόλμηκεν . . . Τὰ δόλια φάρμακα· καὶ γὰρ ἕτερά τινα ἐκέλευσεν αὐτῇ συμμῖξαι τῷ αἵματι, ὡς ὀπίσω εἶπεν ». Ἀντὶ τοῦ κέντρα ὁ* Blaydes *εἰκάζει θέλκτρα ἢ φίλτρα. Τὸ ἐπιζέσαντα εἶπε κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῆς φλογός, ὡς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ.* 987 *" δεινή τις ὀργὴ δαιμόνων ἐπέζεσεν » καὶ ἐν Ἑκάβ.* 583 *" δεινόν τι πῆμα Πριαμίδαις ἐπέζεσεν „. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « ἀνακαχλάσαντα ἐκ τῆς θέρμης τοῦ πυρός „. Ἐξήγησις· Διότι ἐὰν διὰ τοῦ φονικοῦ χιτῶνος τοῦ Κενταύρου ἡ μετὰ δόλου ἐπινοήσασα ἀνάγκη ἐγγίζῃ τὰ πλευρὰ αὐτοῦ, προσχυθέντος δηλητηρίου εἰς αὐτόν, τὸ ὁποῖον ἐγέννησεν ὁ θάνατος, ἀνέτρεφε δὲ ὁ εὔστροφος ὄφις, πῶς οὗτος ἄλλην*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ β'.

Ὧν[1] ἆδ' ἁ τλάμων ἄοκνος,
μεγάλαν προορῶσα[2] δόμοις βλάβαν
νέων ἀΐσσουσαν[3] γάμων, τὰ μὲν οὔ τι
προσέβαλεν[4], τὰ δ' ἀπ' ἀλλόθρου[5]
γνώμας μολόντ', ὀλεθρίαις ξυναλλαγαῖς[6],
ἦ που[7] ὁλοὰ στένει,
ἦ που ἀδινῶν χλωρὰν

ἡμέραν ἢ τὴν σημερινὴν δύναται νὰ ἴδῃ, προσκεκολλημένος εἰς τὸ φοβερώτατον εἴδωλον τῆς ὕδρας; καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὸ τὰ φονικὰ δόλια αἵματα τοῦ δασυτρίχου θερμανθέντα βλάπτουσιν αὐτόν.

[1]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἄοκνος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 23 «ἀταρβὴς τῆς θέας». Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἄοκνον, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Σχολιαστής· «Ὧν τῶν νεωστὶ δρωμένων συμβάντων κακῶν τὴν ἀμέλλητον βλάβην ὁρῶσα συμβᾶσαν τοῖς οἴκοις Δηιάνειρα, τὰ κακὰ μὲν ἐξ ἀρχῆς αὐτὴ οὐ συνεῖδεν, ἀπὸ γνώμης δὲ ἑτέρας τοῦ Νέσου γενόμενα ὡς δῆθεν ἐπὶ τὸ διαλλάττειν τὸν Ἡρακλέα. Ἄοκνον δέ, τὴν ὀξεῖαν καὶ ἀμέλλητον, ἢ πολύοκνον, ὅ ἐστι πολύφοβον· κατ' ἐπίτασιν δὲ τὸ α „. Ἀλλ' ὁ Musgrave ἔτρεψεν εἰς ὀνομαστικήν, ἣν ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

[2]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι προσορῶσα, ὅπερ ὁ Blaydes ἔτρεψεν, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ.

[3]) Εὐφυῶς ὁ Nauck τὸ ἀΐσσόντων τῶν χειρογράφων ἔτρεψεν ἀΐσσουσαν· διότι ἡ βλάβη ἦλθεν ἐκ τῶν νέων γάμων.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «ἔγνω, οὐ συνῆκεν».

[5]) Κατὰ τὸν Nauck ἰσοδυνατῇ φράσει ἄλλου εἰπόντος· ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐγένοντο ἐξ ἀλλοτρίας γνώμης, δηλ. τοῦ Νέσου. Οὕτως ἐξηγεῖ καὶ ὁ Ellendt. Χάριν ἀντιθέσεως πρὸς ταύτην φράσιν ὁ μὲν Nauck εἴκασεν τοῦ οὔ τι αὐτή, ὁ δὲ Blaydes αὐτά.

[6]) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα· οἱ δὲ κριτικοὶ ποιοῦσι ποικίλως· ὀρθώσεις καὶ ὁ μὲν Hermann φησι στυγναῖσι συναλλαγαῖς, ὁ δὲ H. Schütz μολόντ' ἀλγυναῖσι συναλλαγαῖς. Καθ' ἡμᾶς εἰπεῖν ἡ δευτέρα στροφὴ εἶναι διεφθαρμένη. Ἐννοεῖ τὴν ὀλεθρίαν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Νέσσου, ἣν ἐγένετο κατὰ τὸν φόνον αὐτοῦ.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ «Ὀδὴ ἡ ἀθλία καταστάζει καὶ κλαίει βρέχει πολλῶν δακρύων ἀφορμῇ». Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ που δ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέγγει δακρύων ἄχναν[1].
Ἁ δ' ἐρχομένα[2] *μοῖρα προφαίνει δολίαν* 850
καὶ μεγάλαν ἄταν.

Ἀντιστροφὴ β'.

Ἔρρωγεν[3] *παγὰ δακρύων*
κέχυται[4] *νόσος, ὦ πόποι, οἷον ἐξ*

νὰ ἐξηγήσωμεν εἴτε ὡς εἰκα-
, εἴτε ὡς τοπικόν, ὡς ἐν Φι-
τ. 1130 "ἦ που ἐλεινὸν ὁρᾷς"
ν Αἴαντ. 623 «ἦ που παλαιᾷ
ντροφος ἡμέρᾳ». Τὸ ὁλοὰ εἶναι
: οὐδετέρου ἀντὶ ὁλοοὺς στόνους·
Ἄχνη κυρίως εἶναι ἡ δροσιά.
ῦθα δὲ μεταχειρίζεται τὴν λέ-
πὶ τῆς πληθύος τῶν δακρύων,
αὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν·
φαντικὸν τὸ ἄχνα διὰ τὸ πλῆ-
.
Ἐπειδὴ οἱ Ἀττικοὶ ἀποφεύ-
τοὺς τύπους ἔρχωμαι ἐρχοί-
ἔρχου, ἔρχεσθαι, ἐρχόμενος,
μην, ὁ Nauck εἰκάζει ἀρχο-
ῆ. Παραπλησία ὅμως φράσις
αι ἐν Οἰδιποδ. ἐπὶ Κολων. 229
ενὶ μοιραδία τίσις ἔρχεται».
ρώτασις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν
τὴν προηγουμένην. Στενάζει
ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ κωλύσῃ
ἐπερχομένην μοῖραν. Ὁ Σχολια-
ἐξηγεῖ· «Ἡ προσδοκωμένη κα-
ιρία τοῦ Ἡρακλέους ἐμφαίνει
λην ἑτέραν ἄτην· προσδοκῶσι
τι ἀπολλυμένου Ἡρακλέους, αὐ-
ῳ ἑαυτῆς γενήσεται». Παρέχει
ς δυσκολίαν τὸ ἐπίθετον δολία.
Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ «Δόλῳ γὰρ
ν καὶ λάθρα ἀναιρήσει» Ἀλλ'
ἡ Δηϊάνειρα ἐφόνευσε μὲν ἑαυτὴν
λάθρᾳ οὐχὶ δὲ καὶ δολίως. Καθ'
ἡμᾶς τὴν ἄτην ὀνομάζει δολίαν, διότι
προῆλθεν ἐκ τοῦ δόλου. Ἐν γένει ἡ
β' στροφὴ περιέχει πολλὰς ἀπορίας.
Ἐξήγησις· Τὰ ὁποῖα αὕτη δὰ ἡ ταλαίπωρος μὴ φοβουμένη, μεγάλην
βλάβην εἰς τοὺς οἴκους προβλέπουσα,
προσερχομένην ἐκ τῶν νέων γάμων,
τὰ ὁποῖα δὲν ἐπενόησεν, ἀλλ' ἦλθον
ἀπὸ ξένην γνώμην κατὰ τὴν ὀλεθρίαν
συνέντευξιν, βεβαίως κάπου ὀλεθρίους στεναγμοὺς κάμνει, βεβαίως
κάπου καταβρέχει πυκνῶν δακρύων
θαλερὰν δρόσον. Ἀλλ' ἡ ἐπικειμένη
μοῖρα προδηλοῖ δολίαν καὶ μεγάλην
βλάβην.

3) *Οὐχὶ ἀκριβῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «πάρεστιν ἡμῖν δακρύειν,*
ὡς ἀπὸ πηγῆς κρουνηδόν». Διότι
σημαίνει· ἐξέσπασεν ἡ πηγὴ τῶν δακρύων. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν
Ἀλκήστ. 1068 «ἐκ δ' ὀμμάτων πηγαὶ κατερρώγασιν» καὶ Αἰσχύλ. ἐν
Πέρσ. 436 "κακῶν δὴ πέλαγος ἔρρωγεν".

4) *Διὰ τοῦ ῥήματος τούτου δηλοῖ,*
ὅτι ἡ νόσος διαχυθεῖσα προσέβαλεν
ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Εἰς τὴν νόσον
κεῖται ὡς παράθεσις τὸ οἷον — πάθος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀναρσίων[1] οὔπω ποτ' ἄνδρ' ἀγακλειτὸν
ἔπεμολεν[2] πάθος οἰκτίσαι.
Ἰὼ κελαινὰ[3] λόγχα προμάχου δορός,
ἃ τότε[4] θοὰν νύμφαν
ἄγαγες ἀπ' αἰπεινᾶς
τάνδ' Οἰχαλίας αἰχμᾷ[5].
Ἃ δ' ἀμφίπολος[6] Κύπρις ἄναυδος φανερὰ
τῶνδ' ἔφάνη πράκτωρ[7].

[1]) *Τὸ ἐπίθετον εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ α τοῦ στερητικοῦ καὶ τοῦ ἄρω. Κατὰ τὴν σύνθεσιν δηλοῖ τὸν ἀνάρμοστον καὶ δὴ τὸν πολέμιον.*

[2]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται· οἷον ἀναρσίων οὔπω ἀγακλειτὸν Ἡρακλέους ἀπέμολε πάθος οἰκτίσαι. Ἀλλὰ τὸ χωρίον διὰ μετρικοὺς καὶ ἄλλους λόγους μετεβλήθη, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Καὶ τὸ οἰκτίσαι φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς, οἵτινες οἰκάζουσιν οἰκτρὸν ἢ οἴκτιστον. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι κακή, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ συνάψωμεν διὰ τοῦ ὥστε.*

[3]) *Ὁ χορὸς δυσφορεῖ διὰ τὴν αἰχμαλωτίδα, ἥτις ἐγένετο αἰτία τῆς δυστυχίας τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Κελαινὴν εἶπε τὴν λόγχην διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς ἀποτελούμενον θάνατον· μέλας γὰρ ὁ θάνατος ». Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 231 « συγκατακτὰς κελαινοῖς ξίφεσιν βοτὰ καὶ βοτῆρας ἱππονώμας »· ὅπου ἴδε τὴν σημείωσίν μου.*

[4]) *Δηλαδὴ ὅτε ἡ Ἰόλη ἐνεφανίσθη. Ἀλλ' ὁ F. W. Schmidt ἀμφιβάλλει, ἂν ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸ τότε διὰ τὴν πρὸ ὀλίγου ἐμφανισθεῖσαν Ἰόλην. Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲν κωλύει, διότι παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 135 « ὃς τότε μαινομένᾳ ξὺν ὁρμᾷ βακχεύων ἐπέπνει ». Τὸ ἑπόμενον ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς ἐν Ὀδυσσ. β, 257 « λῦσεν δ' ἀγορὴν αἰψηρήν » καὶ ἐν Αἴαντ. 1266 " ὡς ταχεῖά τις βροτοῖς χάρις διαρρεῖ ". Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἄλλοι ἐξήγουν· « τὴν ταχέως νυμφευθεῖσαν », ὅπερ ἀπίθανον. Οἱ κριτικοὶ ὅμως καταφεύγουσιν εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν* Blaydes *εἰκάζει ἃ τότ' ὄλοάν, ὁ δὲ* F. W. Schmidt *ἃ τ' ὄλεθρίαν.*

[5]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Νόμῳ πολέμου », ἀλλ' ὁ* F. W. Schmidt *προσκρούσας ἔγραψεν εἰς γῆν, ὅπερ λίαν τολμηρόν.*

[6]) *Τὴν Κύπριν λέγει ἀμφίπολον ὡς ὑπηρετησαμένην τῷ Ἡρακλεῖ πρὸς τὸν ἔρωτα. Ἡ Ἀφροδίτη δὲν εἶπέ τι, ἀλλ' αὐτὴ φανερὰ ἐξετέλεσεν.*

[7]) *Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη τὸ πράκτωρ ἐπὶ θηλυκοῦ γένους, ὡς τὸ σωτὴρ ἐν Φιλοκτήτ. 1470 "Νύμφαις ἁλίαισιν ἐπευξάμενοι νόστον*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ Ε΄.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ Α΄.

Πότερον ἐγὼ μάταιος[1] *ἢ κλύω τινὸς*
οἴκτου δι' οἴκων ἀρτίως ὁρμωμένου;
τί φημί[2]*;*

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ Β΄.

Ἦχεῖ τις οὐκ ἄσημον[3]*, ἀλλὰ δυστυχῆ*
κωκυτὸν εἴσω· καί τι καινίζει στέγη[4]*.*

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ Α΄.

Ξύνες[5] *δὲ*

σωτῆρας ἱκέσθαι». Ἐξήγησις· Ἔ σπασεν ἡ πηγὴ τῶν δακρύων, διεσπάρη ἡ νόσος εἰς τὸ σῶμα, ὦ θεοί, ὁποῖον πένθος ἐκ τῶν πολεμίων ἀκόμη οὐδέποτε εἰς τὸν ἐνδοξότατον ἄνδρα ἐπῆλθεν ὥστε νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ τις. Ἰὼ θανατηφόρος λόγχη τοῦ προβεβλημένου δόρατος, ἡ ὁποία τότε ταχέως ταύτην δὰ τὴν νύμφην ἀπό τῆς ὑψηλῆς Οἰχαλίας ἤγαγες νόμῳ τοῦ πολέμου· ἡ δὲ ὑπηρέτις Ἀφροδίτη σιωπῶσα φανερὰ ἀπεδείχθη τούτων ἐκτελεστής.

[1]) Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χορικοῦ ἄσματος ἠκούσθη θρηνητικὴ φωνὴ τῆς τροφοῦ, ὡς ἴῶ μοι ἢ παραπλήσιόν τι. Ὁ Ο. Hense εἰκάζει· Τίς ἡ χή; Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὁ χορὸς τῆς τροφοῦ ἀκούων θρηνούσης ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τῆς Δηϊανείρας, φησὶ τοῦτο „Τὸ ἓν ἡμιχόριον ἐρωτᾷ τὸ ἕτερον, ἂν ἀπατᾶται, ἢ ὄντως ἀκούει φωνῆς διεγειρούσης οἶκτον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 1218 "τὸν Αἵμονος φθόγγον συνίημ'", ἢ θεοῖσι κλέπτομαι „.

[2]) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ θεωροῦσιν ὕποπτον τὸ χωρίον καὶ ὁ μὲν Nauck εἰκάζει τί φῶμεν, ὁ δὲ Schenkl τί φῄς σύ καὶ ὁ Ο. Hense τίθησι τὸ εὐφήμει ἐν τῷ στόματι τοῦ β΄ ἡμιχορίου.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐ μικρόν, ἀλλὰ μέγα καὶ ἐξάκουστον „. Ἡ ἐξήγησις δὲν εἶναι ἀκριβής· διότι νομίζομεν, ὅτι τὸ ἄσημον δηλοῖ ἦχον σκοτεινόν, ἐξ οὗ δὲν δύναταί τις νὰ διακρίνῃ τι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1209 τῷ δ' ἀθλίας ἄσημα περιβαίνει βοῆς ἔρποντι μᾶλλον ἆσσον». Ἔχομεν δὲ τὴν γνώμην, ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἐξυπακούεται τὸ κωκυτόν, ἀλλ' ἦχον. Δὲν εἶναι σκοτεινὸς ἦχος, ἀλλὰ θρῆνος δυστυχοῦς. Τὸ δυστυχῆ κεῖται ἀντὶ δυστυχοῦς, δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς δύσθροον, ὡς ἐποίησεν ὁ Herwerden.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἔοικέ τι νεώτερον ἔχειν ὁ οἶκος „.

[5]) Τοῦτο λέγει πρὸς τὸ ἕτερον ἡμιχόριον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τήνδ'[1] ὡς κατηφὴς καὶ συνωφρυωμένη
χωρεῖ πρὸς ἡμᾶς γραῖα σημανοῦσά τι.

ΤΡΟΦΟΣ.

Ὦ παῖδες, ὡς ἄρ' ἡμὶν οὐ σμικρῶν κακῶν
ἦρξεν τὸ δῶρον Ἡρακλεῖ τὸ πόμπιμον[2].

ΧΟΡΟΣ.

Τί δ', ὦ γεραιά, καινοποιηθὲν[3] λέγεις;

ΤΡΟΦΟΣ.

Βέβηκε Δηϊάνειρα τὴν πανυστάτην
ὁδῶν ἁπασῶν ἐξ ἀκινήτου ποδός[4].

ΧΟΡΟΣ.

Οὐ δὴ ποθ' ὡς θανοῦσα[5];

ΤΡΟΦΟΣ.

πάντ' ἀκήκοας[6].

" Ἀλλήλαις παρακελεύονται αἱ ἀπὸ τοῦ χοροῦ „.

1) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἥδε γραῖα. Ἡ τροφὸς ἦτο κατηφὴς καὶ συνωφρυωμένη διὰ τὴν αὐτοκτονίαν τῆς Δηϊανείρας. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀλκήστ. 777 « στυγνῷ προσώπῳ καὶ συνωφρυωμένῳ ».

2) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, τῷ Ἡρακλεῖ πόμπιμον = τὸ πεμφθέν. Ἐννοεῖ δὲ τὸν χιτῶνα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 1166 " ἔνθα βροτοῖς τὸν ἀείμνηστον τάφον „ ἀντὶ τοῦ βροτοῖς ἀείμνηστον.

3) Τί καινὸν λέγεις ποιηθέν; Οἱ κριτικοὶ ὅμως θεωροῦσι τὴν λέξιν ὕποπτον, ἐξ ὧν ὁ μὲν F. W. Schmidt εἰκάζει καινὸν αὖ πάθημ' ἐρεῖς; ὁ δὲ Nauck πῆμα καινὸν ἀγγελεῖς. Ἀλλὰ τὸ χωρίον δὲν νοσεῖ.

4) Ἡ ἐξ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ ὄργανον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 989 " ἥκομεν κοινὴν ὁδὸν δυ' ἐξ ἑνὸς βλέποντε » καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 91 " οὐ γὰρ ἐξ ἑνὸς ποδὸς ἥμᾶς τοσούσδε πρὸς βίαν χειρώσεται ». Τὴν φράσιν λέγει μετά τινος δημοτικῆς εὐτραπελίας. Τὸ βαίνειν προϋποτίθησι τὴν κίνησιν τῶν ποδῶν, ἡ εἰς Ἅιδου ὅμως κατάβασις γίνεται ἄνευ ταύτης.

5) Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐξυπακούεται τὸ βέβηκε.

6) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δηλοῖ,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Τέθνηκεν ἡ τάλαινα;

ΤΡΟΦΟΣ.

δεύτερον κλύεις.

ΧΟΡΟΣ.

Τάλαιν' ὀλεθρία[1]*· τίνι τρόπῳ θανεῖν σφε φής;*

ΤΡΟΦΟΣ.

Σχετλιώτατα[2] *πρός γε πρᾶξιν.*

ΧΟΡΟΣ.

Εἰπὲ τῷ μόρῳ,

γύναι, ξυντρέχει[3]*.* 880

ΤΡΟΦΟΣ.

Αὐτὴν[4] *διηίστωσε.*

ΧΟΡΟΣ.

Τίς θυμὸς ἢ τίνες νόσοι[5]

ὅτι ἔθανεν, ὡς ὁ χορὸς ἐρωτῶν εἶπεν.

[1]) Ἡ φράσις αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν χορόν, ἀλλ' εἰς τὴν Δηϊάνειραν. Οὐχὶ δ' ἀτόπως εἰκάζουσιν οἱ κριτικοί, ὅτι ἡ λέξις διεφθάρη ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων καὶ ὁ O Hense εἰκάζει τ ά λ α ι ν' ὄ λ ω λ ε ;

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Σχετλιώτατα ἦλθε πρὸς τὴν ἀναίρεσιν· τουτέστιν, ὡς ἄν τις ἰδὼν ἢ ἀκούσας σχετλιάσειε τὴν πρᾶξιν „.

[3]) " Ὑποπτος φαίνεται ἡ λέξις τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Nauck εἰκάζει ξ υ γ κ υ ρ ε ῖ , ὁ δὲ Blaydes ξ υ μ π ί τ ν ε ι . Τινὲς τῶν ἑρμηνευτῶν παραβάλλουσι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 113 " τῷδε συμπίπτει φόνῳ „ . Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Τίνι θανάτῳ συνέπεσεν ; ἀντὶ τοῦ τίνι τρόπῳ ἐτελεύτησεν ; ».

[4]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι α ὐ τ ὴ α ὑ τ ὴ ν διηίστωσε, ὡς ἐν Αἴαντ. 906 " Αὐτὸς πρὸ αὑτοῦ, δῆλον „ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1177 " Αὐτὸς πρὸς αὑτοῦ, πατρὶ μηνίσας φόνου ». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Αὐτὴ ἑαυτὴν ἀφανῆ ἀπὸ τοῦ βίου ἐποίησεν „.

[5]) " Ἴσως ἤθελέ τις ὑπολάβει, ὅτι ἡ ἐρώτησις αὕτη εἶναι περιττή, ἀφ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάνδ' αἰχμᾷ βέλεος κακοῦ
ξυνεῖλε[1]; πῶς ἐμήσατο
πρὸς θανάτῳ θάνατον[2]
ἀνύσασα μόνα[3];

ΤΡΟΦΟΣ.

Στονόεντος[4]
Ἐν τομᾷ[5] σιδάρου.

ΧΟΡΟΣ.

Ἐπεῖδες, ματαία[6], τάνδ' ὕβριν;

ΤΡΟΦΟΣ.

Ἐπεῖδον, ὡς δὴ πλησία παραστάτις[7].

οὗ ἡ τροφὸς ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ Δηϊάνειρα ηὐτοκτόνησεν. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ μανιάδας νόσους, αἵτινες ἤγαγον εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, ὡς ἐν Αἴαντ. 59 "ἐγὼ δὲ φοιτῶντ' ἄνδρα μανιάσιν νόσοις ὥτρυνον". Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τίνι θυμῷ χρησαμένη ἑαυτὴν ἀνεῖλεν; ἢ τίς θυμός, φησίν, ἀνεῖλε τὴν Δηιάνειραν;".

1) Ἐπειδὴ τὸ τίνες νόσοι κεῖται οἱονεὶ παρενθετικῶς, τὸ ῥῆμα ἔθηκε καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸ Τίς θυμός. Τοῖς κριτικοῖς τὸ ῥῆμα φαίνεται ὕποπτον, ἐξ ὧν ὁ F. W. Schmidt προτείνει κακοῦ νιν εἶλε. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὴν ξύν, διότι ἡ Δηϊάνειρα ἔκτανεν ἑαυτὴν σὺν τῷ Ἡρακλεῖ.

2) Δηλαδὴ τὸν ἑαυτῆς θάνατον πρὸς τῷ θανάτῳ τοῦ Ἡρακλέους.

3) Τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύονται οἱ ποιηταί, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 989 «δυ' ἐξ ἑνὸς βλέποντε„ καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ 460 «πλείστας ἀνὴρ εἷς Ἡρακλῆς ἔγημε δή;„.

4) Καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει βέλεα στονόεντα καὶ στονόεντες ὀϊστοί.

5) Δηλοῖ τὸ ὀργανικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 60 «οἵ σ' ἐν λιταῖς στείλαντες ἐξ οἴκων μολεῖν„.

6) Ἐνταῦθα περιμένομεν μελέα, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησε· "Τεθέασαι τὴν ἐκείνης τόλμαν; ἐκαρτέρησας ἰδεῖν τὴν ὠμότητα; Οὕτως γὰρ εἶπεν τὴν ὕβριν. Καὶ νῦν δὲ τὸ ματαία κατὰ ἀντιφρασιν, ἀντὶ τοῦ, ὦ μελέα„. "Ορα ὅτι ὀνομάζει ὕβριν τὴν αὐτοκτονίαν τῆς ἡρωΐδος.

7) Ἰσοδυναμεῖ τῷ παρεστῶσα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 559.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Τίς[1] *ἦν; πῶς; φέρ᾽ εἰπέ.* 890

ΤΡΟΦΟΣ.

Αὐτὴ πρὸς αὑτῆς[2] *χειροποιεῖται τάδε.*

ΧΟΡΟΣ.

Τί φωνεῖς[3]*;*

ΤΡΟΦΟΣ.

Σαφηνῆ[4].

ΧΟΡΟΣ.

Ἔτεκεν ἔτεκεν μεγάλαν
ἁ νέορτος[5] *ἅδε νύμφα*
δόμοις τοῖσδ᾽ ἐρινύν. 895

ΤΡΟΦΟΣ.

Ἄγαν γε[6]*· μᾶλλον δ᾽, εἰ παροῦσα πλησία*
ἔλευσσες οἷ᾽ ἔδρασε, κάρτ᾽ ἂν ᾠκτισας.
[ΧΟ[7]*. Καὶ ταῦτ᾽ ἔτλη τις χεὶρ γυναικεία κτίσαι;*

[1]) Ἐξυπακούεται ἡ ὕβρις.

[2]) Εἶναι τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ χειροποιεῖται.

[3]) Τοῦτο δηλοῖ ἔκπληξιν· Ἴσως ἡ ἔκπληξις φαίνεται ἄτοπος νῦν, ἀφ᾽ οὗ πρὸ ὀλίγου εἶπεν αὐτὴν διηίστωσεν. Ἀλλ᾽ εἰκάζομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἀπομιμεῖται ἀνθρώπους καταπεπληγμένους, οἵτινες ἀσυναρτήτους ἐρωτήσεις ποιοῦσιν.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ἀληθῆ.

[5]) Τὸ ἐπίθετον εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ νέος καὶ ὄρνυμι καὶ σημαίνει τὸν νεωστὶ ὡρμημένον, τὸν νέον. Ἐννοεῖ δὲ τὴν Ἰόλην.

[6]) Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐξυπακούεται τὸ ἐπίθετον μεγάλην. Τὸ μᾶλλον προσδιορίζει τὸ κάρτα.

[7]) Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ἀθετεῖ ὁ Hermann, διότι τὸ τις ἐτέθη μόνον χάριν τῆς πληρώσεως τοῦ μέτρου, διότι τὸ κτίσαι κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ποιεῖν καὶ διότι τὸ δεινῶς γε καὶ τὸ ὥστε μαρτυρεῖν ἐμοὶ εἶναι ἀσαφῆ. Τὴν ἀθέτησιν δέχονται καὶ ἄλλοι ἐκδόται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρᾶγμα, ὡς πεισθῆναί σε, ὅτι ἀληθῆ λέγω ».

2) Ἐνταῦθα σημαίνει τὸν οἶκον, ὡς ἐν στίχ. 202 "αἴ τ' εἴσω στέγης αἴ τ' ἐκτὸς αὐλῆς » Ἀντὶ τοῦ κοῖλα ὁ Σχολιαστὴς γράφει κοινά. Κοινὴ κλίνη δύναται νὰ ἦναι ἡ συζυγική, ἀλλ' αὕτη, ὡς λέγεται μετ' ὀλίγον, ἔκειτο ἐν τῷ θαλάμῳ. Κατὰ τὸν Blaydes περιμένομεν μαλακὰ δέμνια καὶ οὕτω πειρᾶται, ὅπως ἐξηγήσῃ ὁ Hermann.

3) Ἵνα πάλιν ἀπέλθῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ πατρός.

4) Ἐν τοῖς δώμασιν ὑπῆρχον οἱ βωμοὶ τῶν θεῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο ἐφέστιοι, μύχιοι, ἕρκειοι καὶ κτήσιοι, Εὐριπίδ. ἐν Ἄλκήστ. 170 « πάντας δὲ βωμοὺς οἵ κατ' Ἀδμήτου δόμους ».

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω ἐρήμη, ὅπερ ἐξηγεῖ διὰ τοῦ χήρα. Ἀλλ' ὁ Nauck διώρθωσεν γένοιντ' ἔρημοι, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐκδόται δέχονται· διότι δὲν δύναται νὰ γείνῃ δὲν ἐπείσθημεν, ὅπως μεταβάλωμεν τὸ χωρίον· διότι ἡ Δηϊάνειρα ἐξῆλθε μὲν σιωπηλὴ καὶ ἄπελπις, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ αὐτοκτονήσῃ βραδύτερον, δηλ. ἐν στίχ. 811. Τὰ ὄργανα κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· « Ἢ τῶν ἰσιουργικῶν, ἢ τῶν ἐργαλείων, οἷς τὸν πέπλον ἔχρισεν ». Ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον· ἡ ἡρωὶς ἔκλαιεν, ὅτε ἔβλεπε τὰ ὄργανα, ἅπερ μετεχειρίζετο ἐν τῇ εὐτυχίᾳ αὐτῆς.

6) Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἐξαρτᾶται τὸ δωμάτων. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· " τῇδε κἀκείσε ».

7) Περιεμένομεν τελικὸν λόγον· ἐπειδὴ ὅμως τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀμφίβολον, ἔθηκε τὸν εἰ. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσιν· εἰ βλέψειεν δέμας τοῦ οἰκετῶν. Εἶναι δὲ περίφρασις ἀντὶ τινὸς τῶν οἰκετῶν. Ἡ Δηϊάνειρα μέλλουσα νὰ αὐτοκτονήσῃ ἐπεθύμει, ὅπως τὸ τελευταῖον ἴδῃ τοὺς οἰκέτας. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἀγαθὴν τῆς ἡρωΐδος προαίρεσιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔκλαιεν ἡ δύστηνος εἰσορωμένη [1],
αὐτὴ τὸν αὑτῆς δαίμον' ἀνακαλουμένη
καὶ τὰς ἄπαιδας [2] ἐς τὸ λοιπὸν οὐσίας.
Ἐπεὶ δὲ τῶνδ' ἔληξεν, ἐξαίφνης [3] σφ' ὁρῶ
τὸν Ἡράκλειον θάλαμον εἰσορμωμένην.
Κἀγὼ λαθραῖον [4] ὄμμ' ἐπεσκιασμένη,
κρύψασ' ἐμαυτὴν ἔνθα μή τις εἰσίδοι [5],
φρούρουν· ὁρῶ δὲ τὴν γυναῖκα δεμνίοις [6]
τοῖς Ἡρακλείοις στρωτὰ βάλλουσαν [7] φάρη.

[1]) Οἷα ἔβλεπέ τινα τῶν οἰκετῶν.

[2]) Δικαίως ἡ λέξις αὕτη παρέχει ἀπορίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Ἐπεὶ μηκέτι ἐμέλλεν παῖδας τίκτειν, ἤτοι σχήσειν, ἢ τοῦ λοιποῦ οὐ γενήσονται συνουσίαι πρὸς τὸν Ἡρακλέα εἰς παιδοποιΐαν. Οὐσίας δέ, κοίτας, συνουσίας ». Ἀλλ' αἱ οὐσίαι δὲν σημαίνουσι συνουσίας. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ἐξηγοῦσιν opes quae non augentur (περιουσίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν αὐξάνουσι). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι βεβιασμένη. Μάνν ἀτόπως ὁ Hermann ἔγραψε τὰ παιδας οὐσίας ἐννοῶν ὅτι, τὰ τέκνα τῆς Δηϊανείρας ἐν τῷ μέλλοντι θέλουσι διανείμει τὴν οὐσίαν μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς Ἰόλης γεννηθέντων. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hartung, ὅτι δὲν εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ἰόλη ἐγένετο ἔγκυος. Ἀντὶ τοῦ οὐσίας ὁ Reiske εἴκασεν ἑστίας καὶ ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ ἄπαιδας πάτορας. Ἡ τελευταία διόρθωσις φαίνεται πιθανωτέρα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν εὑρέθη ἡ προσήκουσα. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὀρθῶς ἐξηγοῦσιν ἔνιοι ἑρμηνευταὶ τὰς οὐσίας ὡς ὑπάρξεις, βίον, δηλ. ἡ ἡρωὶς θρηνεῖ, διότι ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θέλει γεννᾷ τέκνα. Τοῦτο εὐνοεῖ καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην, καθ' ἣν ἡ Δηϊάνειρα δὲν εἶχεν ἀποφασίσει ἔτι νὰ αὐτοκτονήσῃ.

[3]) Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης εἰκάζομεν, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν συλλαμβάνει τὸ σχέδιον τῆς αὐτοκτονίας.

[4]) Ὁ Schmelzer τὸ λαθραῖον ὄμμα συνάπτει τῷ φρούρουν, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. Ἡ αἰτιατικὴ συνιακτέα τῷ ἐπεσκιασμένη καὶ τὸ λαθραῖον ληπτέον κατὰ πρόληψιν, δηλ. κρύπτον τὸν ὀφθαλμόν, ὥστε νὰ λανθάνῃ. Φαίνεται, ὅτι ἡ τροφὸς καθημένη ὄπισθεν τῆς θύρας κατεσκόπευεν.

[5]) Διὰ τοῦ στίχου τούτου ἐπεξηγεῖται ὁ προηγούμενος. Σημειωτέον, ὅτι οὗτος ἔν τε τοῖς χειρογράφοις καὶ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι φέρεται πρὸ τοῦ στίχου 903, ἔνθα ἦττον ἁρμόζει (Ὁρα O. Hense Stud ἐν σελίδ. 270).

[6]) Ἐννοεῖ τὴν συζυγικὴν κλίνην.

[7]) Περιεμένομεν τὸ σύνθετον, ἐπι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅπως δ' ἐτέλεσε τοῦτ', ἐπενθοροῦσ' ἄνω [1]
καθέζετ' ἐν μέσοισιν εὐνατηρίοις [2],
καὶ δακρύων ῥήξασα [3] θερμὰ νάματα
ἔλεξεν· ὦ λέχη τε καὶ νυμφεῖ' [4] ἐμά,
τὸ λοιπὸν ἤδη χαίρεθ', ὡς ἔμ' οὔποτε
δέξεσθ' ἔτ' ἐν κοίταισι ταῖσδ' εὐνάτριαν [5].
Τοσαῦτα φωνήσασα συντόνῳ [6] χερὶ
λύει τὸν αὐτῆς πέπλον, ᾗ χρυσήλατος
προύκειτο μαστῶν [7] περονίς, ἐκ δ' ἐλώπισεν
πλευρὰν ἅπασαν ὠλένην τ' εὐώνυμον [8].
Κἀγὼ δρομαία [9] βᾶσ', ὅσον περ ἔσθενον,
τῷ παιδὶ φράζω τῆς τεχνωμένης [10] τάδε.
Κἀν ᾧ τὸ κεῖσε δεῦρό [11] τ' ἐξορμώμεθα,
ὁρῶμεν αὐτὴν ἀμφιπλῆγι [12] φασγάνῳ
πλευρὰν ὑφ' ἧπαρ καὶ φρένας πεπληγμένην.

βαλλόμενον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολογ. 5, 276 «βάλλε δὲ σοῖς πλοκάμοισιν (τὸ κρήδεμνον)». Φάρος ἐνταῦθα εἶναι ἡ σινδών.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐναλλομένη ἄνω εἰς τὴν κλίνην».

2) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται εὐναστηρίοις, ἀνθ' οὗ ὁ Dindorf ἔγραψεν, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ.

3) Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 852 «ἔρρωγεν παγὰ δακρύων». Διὰ τῆς θερμότητος τῶν δακρύων δηλοῖ ὁ ποιητὴς τὸ φλογερὸν τῆς ἠρωϊδος πάθος, καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει δάκρυα θερμὰ χέων.

4) Νυμφεῖα εἶναι ὁ νυμφικὸς θάλαμος.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Εὐναζομένην, κοιμωμένην».

6) Δι' ὁρμητικῆς χειρός.

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πρὸς τῷ στήθει γὰρ ἐπερονῶντο αἱ γυναῖκες». Τὸ δὲ ἐλώπισεν σημαίνει ἐγύμνωσεν, ἐξέδυσεν.

8) Ἡ ἠρωῒς ἤθελε νὰ κατενέγκῃ τὴν πληγὴν κατὰ τῆς καρδίας.

9) Ἔθηκε τὸ ἐπίθετον ἀντὶ ἐπιρρήματος· πορευθεῖσα ταχέως.

10) Τοῖς κριτικοῖς φαίνεται ὕποπτος ἡ λέξις καὶ ὁ μὲν Bergk εἰκάζει μηχανωμένης τάδε, ὁ δὲ Meineke τῆσδε μωμένης τάδε.

11) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ τὸ κεῖσε τότε δεῦρο. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «καὶ ἐν ὅσῳ διετρέχομεν πρὸς τὸν Ὕλλον, εἶτα πάλιν πρὸς τὴν Δηϊάνειραν, ἔφθασεν ἑαυτὴν ἀνελοῦσα».

12) Μὲ δίκοπον ξίφος. Τὸ ὄνομα ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰδὼν[1] δ' ὁ παῖς ᾤμωξεν· ἔγνω γὰρ τάλας
τοὔργον κατ' ὀργὴν[2] ὡς ἐφάψειεν τόδε,
ὃψ[3] ἐκδιδαχθεὶς τῶν κατ' οἶκον οὕνεκα
ἄκουσα πρὸς τοῦ θηρὸς[4] ἔρξειεν τάδε.
Κἀνταῦθ' ὁ παῖς δύστηνος οὔτ' ὀδυρμάτων
ἐλείπετ'[5] οὐδέν, ἀμφί νιν γοώμενος,
οὔτ' ἀμφιπίπτων[6] στόμασιν, ἀλλὰ πλευρόθεν[7]
πλευρὰν παρεὶς ἔκειτο πόλλ' ἀναστένων,

Τοὺς ἑξῆς τέσσαρας στίχους ὁ Arnsted θεωρεῖ ὡς παρεμβεβλημένους, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Nauck.

Ζητεῖται ἐνταῦθα, τίνι ἀνήκει ἡ ὀργή. Ὁ Hermann δέχεται τὴν γνώμην τοῦ Σχολιαστοῦ· "ὀργισθεῖσα ἐπὶ τῷ ἠπατῆσθαι παρὰ τοῦ Νέσσου ἔμαθεν τοῦτο διεπράξατο". Λοιπὸν ὀργὴν ἀποδίδει τῇ Δηϊανείρᾳ. Ἄμεινον ὁ Wunder ἀποδίδει τῷ Ἡρακλεῖ ἐκ τῆς αὐτοῦ παρατηρῶν· "Vidit mihi videre iracundia sua se hoc faciendo accendisse". Διότι ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς στενάζει ἐκ μεταμελείας, ἀλλὰ τὴν ἀφορμὴν δὲν εἶχεν, ἂν ἡ ὀργὴ αὐτοῦ ἐξ ὀργῆς δὲν ἠὐτοκτόνησεν. Οὕτως οὔτος ἐξ ὀργῆς ἐν στίχ. 1244 ἔλιπε κακοὺς λόγους κατὰ τῆς μητρός. Τὸ ἐφάπτειν σημαίνει αἴτιον τοῦ διεγείρειν, ἡ δὲ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ πυρός, Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 1082 τόδ' ἐγγύς, ὥστε πῦρ, ἐφάπτει φρόνημα Βακχῶν".

Τὸ ἐκδιδάσκεσθαι συνετάχθη πρὸς τὸ μανθάνειν. Φαίνεται παράγων τῷ Nauck, ὅτι ὁ "Υλλος ἠδύνατο μάθῃ παρ' ἄλλων προσώπων· ἐγίνωσκε μόνον ἐκ τῆς τροφοῦ καὶ ἐκ τῆς ἰδίας ὄψεως. Νομίζομεν, ὅτι καὶ τὸ παρ' ἄλλων προσώπων μαθεῖν δὲν ἀποκλείεται.

4) Δὲν δυνάμεθα τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον νὰ συνάψωμεν τῇ μετοχῇ ἄκουσα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἄλλην, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ μὲν Blaydes ὑπονοεῖ τὸ πεισθεῖσα, ὁ δὲ Heimsoeth τὸ σφαλεῖσα. Ἄλλοι διορθοῦσι τὴν φράσιν, ὡς ὁ Hense γράφων ἄκουσα φληθεῖσά τ', ὁ Heimreich ἁλοῦσα καὶ ὁ F. W. Schmidt κλύουσα ἀνοσίου θηρός. Ἡ φράσις ὅμως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἄνευ ὑπονοήσεως καὶ διορθώσεως· διότι τὸ ἐμπρόθετον δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ αἴτιον, ἐκ μέρους τοῦ θηρίου, διὰ τὸ θηρίον. Οὕτως ἡ φράσις ἐπεξηγεῖ ἀκριβέστερον τὸ ἄκουσα, ὡς πιστεύει ὁ Schmelzer.

5) Τὸ λείπεσθαι πρῶτον μὲν συνετάχθη πρὸς γενικήν, εἶτα δὲ πρὸς μετοχὴν (ἀμφιπίπτων). Δὲν ἀφίσταιο τῶν ὀδυρμῶν.

6) Δηλαδὴ πέριξ φιλῶν τὴν μητέρα.

7) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ πλευρᾷ πλευράν, ὡς ἐν Ἄλκήστ. 373 "πλευρά τ' ἐκτεῖναι πέλας πλευροῖσι τοῖς σοῖς". Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἐκτείνας ἑαυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὥς νιν ματαίως αἰτίᾳ[1] βάλοι κακῇ,
κλαίων ὀθούνεχ' ἑκ δυοῖν[2] ἔσοιθ' ἅμα,
πατρός τ' ἐκείνης τ' ὠρφανισμένος βίον[3].
Τοιαῦτα τἀνθάδ' ἐστίν[4]· ὥστ' εἴ τις δύο
ἢ πλείονας[5] ζῆν ἡμέρας λογίζεται,
μάταιός ἐστιν· οὐ γὰρ ἔσθ' ἥ γ' αὔριον,
πρὶν εὖ πάθῃ[6] τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν.

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Ε'.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'.

Πότερα[7] πρότερον ἐπιστένω,

τόν, ἢ προσκολλήσας, ὠδύρετο, ὅτι αὐτὴν ματαίως ᾐτιάσατο, ὡς κακοήθως ἀποστείλασαν τὸν χιτῶνα„.

1) "Οτι ἄνευ αἰτίας ἔρριψεν εἰς κακὴν κατηγορίαν. Τὸ βάλλειν συντάσσεται πρὸς ἀπρόθετον δοτικήν, ὡς ἐν Αἴαντ. 1244 «ἢ κακοῖς βαλεῖτέ που» καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Θεσμοφ. 865 "τοὐμὸν σῶμα βάλλουσα ψόγῳ„ καὶ πρὸς ἐμπρόθετον δοτικὴν ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 656 «ἐν αἰτίᾳ βαλεῖν».

2) Ὁ Nauck ἔγραψεν εἷς δυοῖν, ὅπερ δὲν ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν.

3) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται βίου, ἀλλ' ὁ Wakefield ἔτρεψεν εἰς αἰτιατικήν, ἣν ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται. Διότι περὶ τῶν γονέων, ὅταν οὗτοι θνήσκωσι, λέγεται βίον παιδὸς ὀρφανίζειν.

4) Ἡ φράσις αὕτη καὶ ἄλλαι παραπλήσιαι τίθενται ἐν τέλει μακρῶν διηγήσεων, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. Ἀντὶ τοῦ τἀνθάδε ὁ Nauck ἀπιθάνως εἰκάζει τἄνδον.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἀνθρωπίνων ἀδήλων ὄντων, τοί εἰσιν οἱ λογιζόμενοι δύο ἢ πλείους ἡμέρας, καὶ οὐ προσδοκῶντες καθ' ἑκάστην ὥραν τὸν θάνατον πολλάκις γὰρ λύπῃ τινὶ ἢ δυσπεριπεσόντες, ἑαυτοὺς ὑπεξάγουσι βίου παραχρῆμα, καὶ οὐκ ἀναμένουσι τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ὡς ἡ Δηϊάνειρα».

6) Φαίνεται ὕποπτος ἡ φράσις κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ Nauck εἰκ πρὶν ἐκπεράσῃς ἢ πρὶν περάσῃς. Νομίζομεν, ὅτι ὁ π τὴς διὰ τῆς φράσεως τῶν χειρογ φων σκοπεῖ, ὅπως δηλώσῃ· πρὶν λῶς διέλθῃ, δηλ. μὴ ἀποθάνῃ τὴν παροῦσαν ἡμέραν.

7) Δηλαδὴ τὰ τοῦ πατρὸς ἢ τὰ μητρός. Εἶναι παρήχησις, ὡς ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πότερα μέλεα περαιτέρω[1],
δύσκριτ'[2] ἔμοιγε δυστάνῳ.

Ἀντιστροφὴ α'.

Τάδε[3] μὲν ἔχομεν ὁρᾶν δόμοις, 950
τάδε δὲ μένομεν[4] ἐπ' ἐλπίσιν·
κοινὰ δ' ἔχειν τε καὶ μέλλειν[5].

Στροφὴ β'.

Εἴθ' ἀνεμόεσσά τις
γένοιτ' ἔπουρος[6] ἑστιῶτις αὔρα,
ἥτις μ' ἀποικίσειεν[7] ἐκ τόπων, ὅπως 955

Γ, 299 «ὀππότεροι πρότεροι ὅρκια πεμήνειαν» καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ἐκκλ. 1082 "ποτέρας ποτέρας ἀπαλλαγῶ;". Ὁ πλάγιος ερωτηματικὸς λόγος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δύσκριτα. Ἄλλοι ὅμως θέτουσιν ἐρωτηματικὸν σημεῖον μετὰ τὰ λέξεις ἐπιστένω καὶ πετέρω. Οὕτως ὁ λόγος γίνεται πρότερος.

Κεῖται ἀντὶ τοῦ μᾶλλον καὶ διορίζει τὸ μέλεα. Ἀντὶ τοῦ μέλεα ὁ Hermann ἔγραψεν ὀλοά, ὃ ἐδέξατο καὶ ὁ Hartung.

Δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ, διότι εἶναι ἰσομεγέθη. Ἐξήγησις· Ποῖον τῶν δύο πρότερον νὰ στενάξω, ἢ ἐκ τῶν δύο εἶναι περισσότερον κακόν, ἐγὼ τοὐλάχιστον ὁ δυστυχὴς δὲν δύναμαι νὰ διακρίνω.

Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τὰ μὲν ἐκ τὴν Δηιάνειραν αὐταῖς ὄψεσιν ἔτι θεωρεῖν ἐν τῷ οἴκῳ, τὰ δὲ περὶ τὸν Ἡρακλέα ἐκδεχόμεθα".

Πιθανῶς ὁ Erfurdt τὸ μέλλομεν τῶν χειρογράφων ἔτρεψεν εἰς μένομεν, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

5) Ἐξυπακούεται τὸ ἔξειν. Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "Ἴσον δέ ἐστι τὸ ἔχειν κακὰ καὶ τὸ προσδοκᾶν". Ἐξήγησις· Ταῦτα μὲν δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν ἐν τῷ οἴκῳ, ταῦτα δὲ ἀναμένομεν (νὰ ἴδωμεν)· τὸ νὰ ἔχῃ τις κακὰ καὶ νὰ περιμένῃ, δὲν διαφέρει.

6) Ἔπουρος εἶναι ἡ οὖρῳ ἐπείγουσα, ἡ ἐπουρίζουσα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἴθε, ὡς ἔστηκα, πνεύσειεν ἄνεμος οὔριος ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἵνα με λαβὼν ταύτης ἀπαγάγῃ τῆς ἑστίας, καὶ ἀποχωρίζοι, ὅπως μὴ παραχρῆμα ἀποθάνω, θεασαμένη τὸν Ἡρακλέα κακῶς διακείμενον. Τοῦτο δὲ λέγει, ὡς μὴ καρτεροῦσα ἰδεῖν τὰς συμφοράς". Τὸ ἑστιῶτις κεῖται ἀντὶ ἐπὶ τῆς ἑστίας.

7) Ἡ εὐκτικὴ ἐτέθη κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν προηγουμένην, ὡς ἐν Αἴαντ. 1221 "γενοίμαν — τὰς ἐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν Δῖον[1] ἄλκιμον γόνον
μὴ ταρβαλέα[2] θάνοιμι
μοῦνον[3] εἰσιδοῦσ' ἄφαρ·
ἐπεὶ[4] ἐν δυσαπαλλάκτοις ὀδύναις
χωρεῖν πρὸ δόμων[5] λέγουσιν
ἄσπετόν τι θαῦμα[6].

ρὰς ὅπως προσείποιμεν Ἀθάνας„. Ξενοφ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. 2,34 "βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα τοῖς ἄλλοις φόβος εἴη„. Περιεμένομεν ἐκ τῶν δε ἢ ἐκ τούτων τῶν τόπων ἢ ἐκτόπιον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1340 «ἀπάγετ' ἐκτόπιον ὅ τι τάχιστά με». Ὁ Herwerden εἰκάζει ἐκποδών.

[1]) Ἔθηκε τὸ ἐπίθετον ἀντὶ γενικῆς, ὡς ἐν Ἰων. 200 "Δίῳ παιδί„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 619 "βούλευμα μὲν τὸ Δῖον, Ἡφαίστου δὲ χείρ„.

[2]) Δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ θάνοιμι, ὡς τό θανεῖν δέει, οἴχεσθαι δείματι καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. παιδ. VI, 1, 2, "ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων, ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ, μὴ λυθείη ἡ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν„. Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι ἐν Αἴαντ. 205 «θανάτῳ γὰρ ἴσον πάθος ἐκπεύσει» καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 529 "ὤμοι, θάνατος μὲν τάδ' ἀκούειν„.

[3]) Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσκρούουσι πάντες οἱ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν G. H. Mueller ἔγραψε μῶλυν (ἀσθενῆ, ἐξηντλημένον), ὁ δὲ Hense φροῦδον, καὶ ἄλλοι ἄρον, μανόν, τλάμονα, νεκ. Ἡμεῖς νομίζοντες, ὅτι τὸ χ δὲν νοσεῖ, ἐξηγοῦμεν τὴν λέξιν ὡς ἐπίθετον, ἀλλ' ὡς ἐπίρρημα νον ἰδοῦσα, μόνον ἐκ τῆς Ἐπιρρηματικῶς κεῖται πολλαχοῦ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 389 "ὅστις τοῖς κέρδεσιν μόνον δέδορκε„. Π πλησίαν ἔνοιαν ἔδήλωσεν ὁ πο ἐν Φιλοκτήτ. 536 «οἶμαι γὰρ ἂν ὄμμασιν μόνην θέαν ἄλλ βόντα πλὴν ἐμοῦ τλῆναι τάδε».

[4]) Αἰτιολογεῖ, διὰ τί ὁ χορὸς χεται νὰ φύγῃ ταχέως.

[5]) Μεταχειρίζεται τὸν προσ σμὸν τοῦτον, διότι οἱ φορεῖς δὲν νουσι τὴν κλίνην πρὸ τῶν οἴκων

[6]) Ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος κριτικοῖς καὶ ὁ μὲν Herwerden κάζει θέαμα, ὁ δὲ M. Schm φάσμα. Αἱ διορθώσεις δὲν φαίν ἡμῖν ἄστοχοι. Ἐξήγησις· Εἴθετ τις αὖρα νὰ πνεύσῃ οὐρία εἰς τὸν οἶ ἵνα μ' ἀπαγάγῃ ἐκ τούτων τῶν πων, ὅπως μὴ μόνον ἰδοῦσα ρωμαλέον υἱὸν τοῦ Διὸς παρε ἀποθάνω ἐκ φόβου· διότι λέγ ὅτι προχωρεῖ πρὸ τῶν οἴκων

Ἀντιστροφὴ β'.

Ἀγχοῦ[1] δ' ἄρα κοὐ μακρὰν
προύκλαιον[2], ὀξύφωνος ὡς ἀηδών.
Ξένων[3] γὰρ ἐξόμιλος ἥδε τις βάσις.
Πᾷ[4] δ' αὖ φορεῖ νιν; ὡς φίλου 965
προκηδομένα βαρεῖαν[5]
ἄψοφον φέρει βάσιν[6].

ραστον θέαμα ἐν δυσαπαλλάκτοις πόνοις.

[1]) Ταῦτα λέγει ὁ χορὸς βλέπων τὸν Ἡρακλέα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· ὁ χορὸς αἰσθάνεται τοῦ Ἡρακλέους πλησίον φερομένου, καὶ πλῆθος θρηνούντων ἐπακολουθούντων αὐτῷ» Ὁ μὲν Nauck ὑπονοεῖ τὴν μετοχὴν ν (θαῦμα), ὁ δὲ Wunder τὴν ὄντα τὸν Ἡρακλέα). Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ. 26 "τοῦρον οὐ μακρὰν λέγεις„.

[2]) Τὸ ῥῆμα δύναται νὰ ληφθῇ ὡς πρώτου προσώπου ἑνικοῦ ἢ ὡς τρίτου πληθυντικοῦ. Ὁ Schmelzer δέχεται τὸ δεύτερον, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν διὰ τοῦ προκλαίουσιν. Ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον, διότι ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 947 εἶπεν ὅτι ὁ χορὸς ἐπίστευεν, ν ᾧ περὶ τοῦ ὁμίλου λέγει ἄψοφον φέρει βάσιν. Πρὸς δὲ ἤθελεν εἶναι λως ἄτοπον, ὅτι οἱ συνοδεύοντες ἐτάσσον τὸν νοσοῦντα διὰ τῶν θρήνων. Τοῦτο γινώσκει καὶ ὁ Πρέσβυς, ὅστις παρακαλεῖ τὸν Ὕλλον ὰ σιωπήσῃ. Νομίζομεν λοιπόν, ὅτι κλαιεν ὁ χορὸς ἢ ἡ κορυφαία αὐτοῦ, τις προσφόρως παραβάλλεται πρὸς ηδόνα.

[3]) Τὸ ξένων τις βάσις κεῖται ἀντὶ τοῦ ξένοι βαδίζοντες, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1070 τὸ ἄμβασις ἀντὶ τοῦ ἀναβαίνοντες. Ἐξόμιλος δὲ δηλοῖ τὸν ξένον, τὸν ἀλλοδαπόν. Ἐν στίχ. 259 εἶπεν ὁ ποιητής, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἦγε κατὰ τῆς Οἰχαλίας στρατὸν ἐπακτόν.

[4]) "Εχει τροπικὴν σημασίαν, πῶς, μετὰ πόσης προφυλάξεως. Ὑποκείμενον τοῦ φορεῖ εἶναι ἡ βάσις, δηλ. οἱ βαδίζοντες. Κατὰ τὸν Schmelzer τὸ ὡς συναπτέον οὐχὶ μετὰ τοῦ φίλου, ἀλλὰ μετὰ τοῦ βαρεῖαν, δηλ. ὡς βαρεῖαν βάσιν φέρει, προκηδομένα φίλου.

[5]) Ὁ Fröhlich εἰκάζει βραδεῖαν ὅπερ καὶ ὁ Nauck ἐπιδοκιμάζει. Νομίζομεν, ὅτι ἡ λέξις δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῇ, διότι οἱ λυπούμενοι βαρέως περιπατοῦσι καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι λέγομεν βαρὺ πάτημα. Ἀντίθετον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 224 «δύσπνους ἱκάνω, κοῦφον ἐξάρας πόδα» καὶ παρ' Εὐριπίδ· ἐν Ἡλέκτρ. 439 "κοῦφον ἅλμα ποδῶν„.

[6]) Ἐνταῦθα ἔχει διάφορον σημασίαν τῆς αὐτῆς λέξεως, ἥτις πρὸ ὀλίγου ἐτέθη· ἐκεῖ μὲν σημαίνει τοὺς βαδίζοντας, ἐνταῦθα δὲ τὸ βάδισμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αἰαῖ, ὅδ' ἀναύδατος[1] *φέρεται.*
Τί χρὴ θανόντα νιν ἢ καθ'
ὕπνον ὄντα κρῖναι[2]*;*

ΕΞΟΔΟΣ

ΥΛΛΟΣ.

Οἴμοι[3] *ἐγὼ σοῦ,*
πάτερ, οἴμοι ἐγὼ σοῦ μέλεος·
τί πάθω; τί δὲ μήσομαι[4]*; οἴμοι.*

ΠΡΕΣΒΥΣ.

Σίγα[5]*, τέκνον, μὴ κινήσῃς*

[1]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἄναυδος, ἀλλ' ὁ* Erfudt *ἔτρεψεν εἰς ἀναύδατος, ὅπερ πάντες οἱ ἐκδόται ἐδέξαντο. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Μηδὲ φωνὴν προέσθαι δυνάμενος".*

[2]) *Τινὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ἀναύδατος; Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τί, φησί, δεῖ κρῖναι περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἂν τις δοξάσειεν; πότερον τέθνηκεν ἢ ὕπνῳ βεβάπτισται;" Ἐξήγησις· Λοιπὸν ἔκλαιον διὰ πλησίον καὶ ὄχι διὰ μακρὰ ὄντα, ὡς ὀξύφωνος ἀηδών· διότι οὗτος δὰ ὁ ὅμιλος τῶν ἀλλοδαπῶν βαδίζει. Πῶς δὲ πάλιν φέρουσιν αὐτόν; Πόσον μεριμνῶντες περὶ τοῦ φίλου βαρέως ἄνευ κρότου περιπατοῦσιν. Αἰαῖ ἰδοὺ σιωπηλὸς φέρεται. Τί πρέπει νὰ συμπεράνω, ὅτι ἀπέθανεν ἢ ὅτι κοιμᾶται;*

[3]) *Ὁ* Hermann *τοῖς ἀπὸ σκηνῆς ᾄσμασιν ἔδωκε στροφικὴν ἀλληλουχίαν, καὶ ἄλλοι ἐκδόται ἐδέξαντο. Ἀλλ' ὁ* Nauck *ἀποκρούει ταύτην ἀντιβαίνουσαν εἰς τὴν παράδοσιν. Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὁ Ὕλλος ἀντήσας τῷ πατρὶ θρηνεῖ". Ἡ νικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιφωνήματος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 384 "Οἴμοι τῶν ἐμῶν ἐγὼ κακῶν" καὶ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Παιδ. 3, 1, 39 "φεῦ τοῦ ἀνδρός".*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τί πάσχω; ἀπορῶ, ὅπως σωθείης;" Παράπλησιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 1057 "τί πάθω; τί δρῶ; τί δὲ μήσωμαι;". Οὐχὶ ἀπαθάνως ὁ* Fröhlich *ἔτρεψεν εἰς τί γενήσομαι. Ἐκ τῶν ἑπομένων γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Ὕλλος ἐνόμιζε ὅτι ὁ πατήρ του ἔθανεν.*

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Γέρων τις ἀκολουθῶν τῷ Ἡρακλεῖ ἀπὸ Οἰχαλίας, πρὸς τὸν Ὕλλον φησί· Μὴ ἀνεγείρῃς αὐτόν· τοῦτο γὰρ αἴτιον ὀδύνης τοῖς κάμνουσιν".*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀγρίαν ὀδύνην πατρὸς ὠμόφρονος[1]· 975
ζῇ γὰρ προπετής[2]· *ἀλλ' ἴσχε δακὼν*
στόμα σόν[3].

ΥΛΛΟΣ.

Πῶς φής, γέρον; ἢ ζῇ;

ΠΡΕΣΒΥΣ.

Σύστημα.

Οὐ μὴ ἐξεγερεῖς[4] *τὸν ὕπνῳ κάτοχον*
κἀκκινήσεις κἀναστήσεις
φοιτάδα[5] *δεινὴν* 980
νόσον, ὦ τέκνον;

ΥΛΛΟΣ.

ἀλλ' ἐπί μοι μελέῳ
βάρος ἄπλετον[6]· *ἐμμέμονεν φρήν.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὦ Ζεῦ[7],

[1]) Ὁ Ἡρακλῆς εἶχεν ἐξαγριωθῆ ἐκ τῶν ὀδυνῶν.

[2]) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «ἐπὶ πρόσωπον κοιμώμενος». Διότι τοιαύτην θέσιν λαμβάνουσιν οἱ βαρέως ἀλγοῦντες.

[3]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσίν· ἴσχε σὸν στόμα, δακὼν (αὐτό). Οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἔλεγον *δάκνειν στόμα, χεῖλος ὀδοῦσι δακεῖν, ὀδὰξ ἐν χείλεσι φῦναι*, οἱ δὲ νεώτεροι λέγουσι *δάγκατό χειλός σου*.

[4]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ μὴ ἐξεγείρῃς τὸν ὑπὸ τοῦ ὕπνου κατεχόμενον.

[5]) Τὴν μανιώδη. Καθ' Ἡσύχιον· "Φοῖτος, μανία, λύσσα. Φοιτιῶντα ἄνδρα, μανιάσι λύσσαις. Τὴν γὰρ ἑδραίαν μανίαν φοῖτον ἔλεγον, τουτέστι τὸν μεθ' ὁρμῆς μεμηνότα».

[6]) Μέγιστον, ἀμέτρητον. Ὁ δὲ παρακείμενος ἐμμέμονεν ἔχει σημασίαν ἐνεστῶτος καὶ σημαίνει ἐφορμᾶται, ἐνθουσιᾷ, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής, Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 656 «δίδυμα μέμονε φρήν». Ὁ Πρέσβυς παρεκάλεσε τὸν Ὕλλον νὰ σιωπήσῃ, οὗτος δὲ ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν δύναται, διότι ἡ διάνοια αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐν μεγάλῃ ἐξεγέρσει.

[7]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἡρακλῆς ὡς ἐξαναστὰς καὶ ἀγνοῶν ποῦ μετενήνεκται".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποῖ γᾶς ἥκω; παρὰ τοῖσι[1] *βροτῶν*
κεῖμαι πεπονημένος[2] *ἀλλήκτοις*
ὀδύναις; οἴμοι ἐγὼ τλάμων·
ἦ[3] *δ' αὖ μιαρὰ βρύκει, φεῦ.*

ΠΡΕΣΒΥΣ.

Ἀντισύστημα.

Ἆρ' ἐξήδησθ'[4] *ὅσον ἦν κέρδος*
σιγῇ κεύθειν καὶ μὴ σκεδάσαι
τῷδ' ἀπὸ κρατὸς
βλεφάρων θ' ὕπνον;

ΥΛΛΟΣ.

Οὐ γὰρ[5] *ἔχω πῶς ἂν*
στέρξαιμι κακὸν τόδε λεύσσων.

ΗΡΑΚΛΗΣ

Ὦ Κηναία κρηπὶς βωμῶν[6],
ἱερῶν[7] *οἵαν οἵων ἐπί μοι*

[1]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ τέοισι = τίσι. Ὁ* Gilbert *εἰκάζει παρ τίσι.*

[2]) *Δὲν διαφέρει τοῦ καταπεπονημένος. Ἀντὶ τοῦ ἀλλήκτοις οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Subkoff *προτείνει, ἵνα γραφῇ ἀρρήτοις.*

[3]) *Δηλαδὴ ἡ νόσος. Ὁ Σχολιαστὴν ἐξηγεῖ· «Ἐσθίει με ἡ νόσος καὶ ἀναλίσκει».*

[4]) *Ὁ Πρέσβυς ἐλέγχει τὸν Ὕλλον, ὅτι διὰ τῶν φωνῶν αὐτοῦ ἐξήγειρε τὸν πατέρα. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· εἶχον δίκαιον, ὅτε ἔλεγόν σοι νὰ μὴ διαταράττῃς τὸν ὕπνον τοῦ πατρός σου.*

[5]) *Πρὸς τὸν ἐλέγχοντα παρατηρεῖ ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, ὅτι ἔπραξε τοῦτο ἐξ ἀδυναμίας. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀδυνάτως ἔχω καρτερεῖν ἐπὶ τηλικούτῳ κακῷ».*

[6]) *Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Κρηπὶς τὸ ἔδαφος. Περιφραστικῶς δὲ ἀντὶ τοῦ Κήναιον. Μέμφεται δὲ τῷ τόπῳ ὅτι οὐκ ἐπὶ αἰσίοις αὐτῷ γέγονε τὰ ἐκεῖ θύματα. Οἵαν οὖν, φησί, χάριν ἀπὸ τῶν θυμάτων διεπράξω».*

[7]) *Ἐννοεῖ τὰς θυσίας τὰς προσενεχθείσας ἐπὶ τοῦ Κηναίου. Ἡ γενικὴ εἶναι τοῦ τιμήματος, ὡς ἐν στίχ. 560 «ποταμὸν Εὔηνον βροτοὺς μισθοῦ ἐπόρευε χερσίν».*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μελέῳ χάριν[1] *ἤνυσας· ὦ Ζεῦ.*
Οἵαν μ' ἄρ'[2] *ἔθου λώβαν*[2], *οἵαν·*
ἢν[3] *μή ποτ' ἐγὼ προσιδεῖν ὁ τάλας*
ὤφελον ὅσσοις, τόδ' ἀκήλητον[4]
μανίας ἄνθος[5] *καταδερχθῆναι.*
Τίς γὰρ ἀοιδός[6], *τίς ὁ χειροτέχνης*
ἰατορίας, ὃς τήνδ' ἄτην
χωρὶς Ζηνὸς κατακηλήσει[7]*;*
θαῦμ' ἂν πόρρωθεν ἰδοίμην[8].
ἔ ἔ,

[1]) *Μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας τὴν βλάβην ὀνομάζει χάριν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οἵαν μοι, φησί, προσετρίψω βλάβην, ὦ Ζεῦ, τὴν ταῖς μανίαις ἀκμάζουσαν· λέγει δὲ ταῦτα ἀφορῶν εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα». Τὸ ὦ Ζεῦ κεῖται παρενθετικῶς.*

[2]) *Ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ἐλωβήσω, ὡς τὸ τὴν μάθησιν ποιεῖσθαι ἀντὶ τοῦ μανθάνειν καὶ τὸ ὑπόμνησιν ποιεῖσθαι ἀντὶ τοῦ ὑπομνᾶν, Θουκυδίδ. 8, 41 «τὴν χώραν καταδρομαῖς λείαν ἐποιεῖτο» = ἐλεηλάτει.*

[3]) *Ἀναφέρεται εἰς τὴν κρηπῖδα βωμῶν.*

[4]) *Ἀκήλητος λέγεται ὁ δι' οὐδενὸς τρόπου δυνάμενος νὰ καταπραϋνθῇ, ὁ ἀκαταπράϋντος.*

[5]) *Ὁ Blaydes εἶκασε μανίας θάλπος, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Ἄνθος εἶναι ἡ ἀκμή, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 959 «οὕτω τᾶς μανίας δεινὸν ἀποστάζει ἀνθηρόν τε μένος», ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Ἐπειδὴ τὸ καδερχθῆναι παρέχει δυσκολίαν, ἐξαλείφει τοῦτο ὁ* Fröhlich. *Τὸ ἀπαρέμφατον δὲν ἐξήλειψεν ὁ* Erfurdt, *ἀλλ' ἔτρεψεν εἰς μετοχὴν καταδερχθείς, ἡ γνώμη ὅμως αὐτοῦ δὲν ἐκράτησεν.*

[6]) *Ἐννοεῖ ἐπῳδόν, ὅστις διὰ μαγικῶν ἀσμάτων θεραπεύει Πλάτ. ἐν Χαρμίδ. 155 Ε "Καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι αὐτὸ μὲν εἴη φύλλον τι, ἐπῳδὴ δέ τις ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ εἴη, ἣν εἰ μέν τις ἐπᾴδοι ἅμα καὶ χρῷτο αὐτῷ, παντάπασιν ὑγιᾶ ποιοῖ τὸ φάρμακον· ἄνευ δὲ τῆς ἐπῳδῆς οὐδὲν εἴη τοῦ φύλλου„, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου· καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 582 «οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι». Χειροτέχνης δὲ εἶναι ὁ διὰ τῶν χειρῶν θεραπεύων.*

[7]) *Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο κατὰ τὸ ἀοιδός.*

[8]) *Ἡ φράσις σημαίνει· οὐδέποτε θέλω ἰδεῖ. Θαῦμα ὀνομάζει τὸ νὰ θεραπευθῇ ἄνευ τοῦ Διός. Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι παρὰ Πλάτων ἐν Πολιτ. 6, 499 Α "τὰ κομψὰ πόρρωθεν ἀσπάζεσθαι„ καὶ παρ'*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐᾶτέ μ', ἐᾶτέ με δύσμορον[1] εὐνᾶσθαι,
ἐᾶτέ[2] με δύστανον εὐνᾶσθαι.
Πᾷ[3] μου ψαύεις, ποῖ κλίνεις;
ἀπολεῖς μ', ἀπολεῖς.
Ἀνατέτροφας[4] ὅ τι καὶ μύσῃ.
Ἥπταί[5] μου, τοτοτοῖ, ἦδ' αὖθ' ἕρπει. Πόθεν[6] ἔστ', ὦ
πάντων Ἑλλάνων[7] ἀδικώτατοι ἀνέρες, οὓς δὴ[8]

Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 102 «πρόσωθεν αὐτὴν ἁγνὸς ὢν ἀσπάζομαι». *Νομίζομεν δ', ὅτι ὁ* O. Hense *ἔφθειρε τὴν καλὴν τοῦ χωρίου ἔννοιαν μεταβαλὼν αὐτὸ εἰς π α ῦ λ α ν π ό ρ ρ ω θ ε ν ἴ δ ο ι μ' ἄ ν.*

1) *Φέρεται καὶ ἡ γραφὴ ὕ σ τ α τ ο ν, ἥτις ὑπό τινων εἰσάγεται εἰς τὸ κείμενον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν τῷ Ὁμηρικῷ ὕμν. εἰς Ἑρμ.* 289 «μὴ πύματόν τε καὶ ὕστατον ὕπνον ἰαύσῃς».

2) *Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ῥήματος δεικνύει τὸν μέγαν τοῦ πάσχοντος πόθον.*

3) *Ταῦτα λέγει πρὸς τὸν Ὕλλον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* «Ὡς ἐφαπτομένου αὐτοῦ τοῦ παιδὸς ἐπὶ τῷ γνῶναι πῶς ἔχει τῷ σώματι». *Ἡ ἐπίψαυσις ἠρέθισε τὴν πληγήν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ.* 817 "ἀπό μ' ὀλεῖς, ἢν προσθίγῃς".

4) *Συνήθως θεωρεῖται παρακείμενος τοῦ ἀ ν α τ ρ έ π ε ι ν, ὁ δὲ* Herwerden *λέγει τοῦ ἀ ν α τ ρ έ φ ε ι ν. Ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι τὸ πρῶτον. Τὸ ἀνατρέπειν ἐνταῦθα σημαίνει διεγείρειν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ·* «Ὅτι ἂν ἡσυχάσῃ τοῦ κακοῦ τούτου, πάλιν κινήσας ἀνέτρεψας· οἷον, ὅ τι ἂν τῶν ὀδυνῶν παύσῃ, τοῦτο διήγειρας» *Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ἀλλὰ τοῦτο ἀπαντᾷ συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Τὸ μ ύ σ η δικαίως θεωρεῖται ὕποπτον καὶ ὁ μὲν* Hartung *γράφει ὅ τι κ ά μ μ υ σ ε ν, ὁ δὲ* Blaydes *ὅ τι κ α μ μ ύ σ η. Νομίζομεν, ὅτι αἱ προτεινόμεναι διορθώσεις δὲν συμβάλλονται πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου. Διότι ἡ ἔννοια τοῦ ἀναφορικοῦ πρέπει νὰ ἦναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ δεικτικοῦ.*

5) *Ὑποκείμενον ἔχει τὸ ἦδε ἀντὶ ἦδε ἡ νόσος. Δὲν λέγει δὲ τὴν νόσον, διότι αὕτη εἶναι γνωστή, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 758 «ἥκει γὰρ αὕτη». *Τὸ δὲ α ὖ θ' ἕ ρ π ε ι σημαίνει πάλιν ἔρχεται.*

6) *Ἐρωτᾷ περὶ τῆς πατρίδος· διότι ὁ Ἡρακλῆς εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ξένους, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται.*

7) *Ἀπιθάνως ὁ* Wunder *ἔτρεψεν εἰς π ά ν τ ω ν ἀ ν θ ρ ώ π ω ν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* «ὦ πάντων Ἑλλήνων ἀδικώτατοι, τουτέστιν ἀχαριστότατοι, οὓς ἐγὼ πῇ μὲν κατὰ θάλατταν, ποῦ δὲ ἐν γῇ ἔσῳζον, πάντα τόπον καθαίρων ὑπὲρ σωτηρίας ἐκείνων ἐγγὺς θανάτου ἐγενόμην».

8) *Ἔθηκε τὸ δὴ πρὸς δήλωσιν,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλὰ μάλ' ἐν πόντῳ[1] κατά τε δρία[2] πάντα καθαίρων
ὠλεκόμαν ὁ τάλας, καὶ νῦν ἐμοὶ ὧδε νοσοῦντι
οὐ πῦρ, οὐκ ἔγχος τις ὀνήσιμον οὐδὲν ὀρέξει[3];
ἔ ἔ,
οὐδ' ἀπαράξαι[4] κρᾶτα βίᾳ θέλει
μολὼν τοῦ στυγεροῦ; φεῦ φεῦ.

ΠΡΕΣΒΥΣ.

Ὦ παῖ τοῦδ' ἀνδρός, τοὔργον[5] τόδε μεῖζον ἂν εἴη
ἢ κατ' ἐμὰν ῥώμαν, σὺ δὲ σύλλαβε· σοί τε γὰρ ὄμμα[6]

ὅτι τοῦτο εἶναι γνωστόν. Ὁ Wakefield εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ οἷς δὴ (δηλ. χαριστικὴ δοτική).

[1]) Τὰ κατὰ θάλασσαν ἔργα τοῦ Ἡρακλέους δὲν εἶναι ἀκριβέστερον γνωστά. Γινώσκομεν δ', ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἔπεμψε κατὰ τοῦ Ἰλίου κῆτος, ὅπερ ἐφόνευσεν ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης, Ἰλιάδ. Υ, 147, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Ἐν τοῖς ἔργοις ὅμως τῆς τέχνης ὁ ἡμίθεος ἐνίοτε ἀγωνίζεται πρὸς τὸν Νηρέα καὶ τοὺς Τρίτωνας. Ὁ δὲ Τειρεσίας προεῖπε τούτῳ τοιούτους κινδύνους, Πίνδ. ἐν Νεμ. Ι, 62 «ὅσσους μὲν ἐν χέρσῳ κτανών, ὅσσους δὲ πόντῳ θῆρας ἀϊδροδίκας».

[2]) Εἶναι ἑτερόκλιτον (ὁ καὶ ἡ δρίος καὶ ἐν τῷ πληθυντικῷ τὰ δρία) καὶ σημαίνει τὸ δάσος.

[3]) Ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν τοῦ Fröhlich, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οὐκ ἀποτρέψει; Παραπλήσιον λέγει ὁ Φιλοκτήτης ἐν στίχ. 747 «πρόχειρον εἴ τι σοι, τέκνον, πάρα ξίφος χεροῖν, πάταξον εἰς ἄκρον πόδα».

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἀσθενέστερον μετέφρασε «βούλεται ἐλθὼν τὴν κεφαλήν μου ἀποτεμεῖν». Τὸ ἀπαράσσειν εἶναι σύνηθες ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ξ, 497 «ἀπήραξεν δὲ χαμᾶζε αὐτῇ σὺν πήληκι κάρη» καὶ ὁ Μενεκράτης παρὰ Διονυσ. τῷ Ἁλικαρνασσ. ἐν Ρωμ. ἀρχ. Ι, 48 «ἐδόκεον τῆς στρατιῆς τὴν κεφαλὴν ἀπηράχθαι». Ὑποκείμενον τοῦ θέλει εἶναι τὸ ἐξυπακουόμενον τίς.

[5]) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «Τὸ βοηθῆσαι ἢ βαστάξαι τὸν Ἡρακλέα μεῖζόν ἐστιν ἢ κατ' ἐμέ». Ὁ αὐτὸς τὸ ἔργον ἐξηγεῖ καὶ ὡς νόσον, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Εἶπε τοῦτο ὁ Πρέσβυς, διότι ὁ Ἡρακλῆς ὑπὸ ὀφοδρᾶς ἀνησυχίας καταληφθείς, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ λέξεις αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ γέροντος.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σὺ γὰρ νέος εἶ, καὶ ὀξύτερόν σοι τὸ ὄμμα πρὸς τὸ ὠφέλειν τὸν πατέρα, μᾶλλον, ἢ δι' ἐμοῦ". Ἀλλὰ τὸ χωρίον οὐχὶ ἀδίκως φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς, οἵτινες παρατηροῦσιν ἐνταῦθα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔμπλεον ἢ δι' ἐμοῦ σῴζειν.

ΥΛΛΟΣ.

Ψαύω μὲν ἔγωγε,
λαθίπονον[1] *δ' ὀδυνᾶν οὔτ' ἔνδοθεν οὔτε θύραθεν*
ἔστι μοι ἐξανύσαι βίοτον[2]*. Τοιαῦτα νέμει Ζεύς.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὦ παῖ[3] *παῖ, ποῦ ποτ' εἶ;*

ὅτι καὶ τὸ ὅμμα τοῦ Ὕλλου δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα καὶ τὸ ἔμπλεον εἶναι δυσερμήνευτον. Ὁ Const. Matthiae (Ouaest. Soph. *ἐν σελίδ.* 99) *ἐπειράθη, ὅπως ἐξηγήσῃ· ἔχεις καὶ ὑγιᾶ ὀφθαλμόν. Ἀλλ' ὁ* Hartung *παρατηρεῖ, ὅτι τό τε γὰρ εἶναι ἀνήκουστος σολοικισμός. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς, ὡς νομίζομεν, διορθοῖ ὁ* L. Döderlein (Philologus 1855 *ἐν σελίδ.* 334) *εἰς σοί τε γάρ, οἶμαι, ἦν πλέον, ἢ δι' ἐμοῦ σῴζειν. Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ φράσις εἶναι ἀνακόλουθος· διοτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· σὸν γὰρ ἦν πλέον, ἢ ἐμὸν σῴζειν ἢ αὐτὸν γάρσε χρῆν σῴζειν ἢ δι' ἐμοῦ. Ὁ ἑρμηνευτὴς οὗτος ὁμολογεῖ μέν, ὅτι τό τε γὰρ δὲν εἶναι Ἀττικόν, ἀλλὰ θεωρεῖ ὡς ἅπαξ εἰρημένον* (unicum). *Ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ ὅμμα ἐπιθυμοῦμεν νὰ γραφῇ στόμα καὶ εἰκάζομεν ὅτι ὁ Σχολιαστὴς τὴν λέξιν ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψει· διότι ἐξηγεῖ "ἴσθι δέ, φησίν, ὅτι τὴν λαθίπονον ἴασιν τῶν ὀδυνῶν, οὔτε διὰ στόματος, οὔτε ἔξωθεν προσάπτειν δύναμαι„. Διότι καὶ εἰς σὲ τὸ στόμα ὑπάρχει περισσότερον πλῆρες, ὥστε νὰ σῴζῃς τὸν πατέρα παρὰ δι' ἐμέ. Ἐξυπακούομεν μᾶλλον. Ὁ Πρόεδρος καλεῖ τὸ λον, ἵνα κρατῇ τὸν πατέρα κα ὕνῃ αὐτὸν διὰ λόγων. "Οτι δ' διόρθωσις εἶναι πιθανωτάτη, ται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου τοῦ Ὕλλου, ὅστις παρατηρεῖ, δύναται νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν λ νον βίοτον ἔνδοθεν, ὅπερ λιαστὴς ἐξηγεῖ Διὰ στόμα*

[1]) *Ἡ φράσις περιέχει πλεον ὡς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ.* 432 λείας ἐμέθεν δειλαίας παυσ καὶ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ 982 σος κακῶν ἐμῶν». Τὸ ἐπίθ πτέον κατηγορηματικῶς, δ δύναμαι ὅμως νὰ καταστή ζωὴν ληφομονοῦσαν τὰς ὀδύνα

[2]) Ὁ Hense εἰκάζει ἔσ ἔκλυσιν ἐξανύσαι, ἀλλὰ ρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθ διότι παρέχει καλὴν ἔννοια ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστ γεῖ οὐχὶ ὀρθῶς· «Τοιαῦτα γ γήματα δίδωσιν ὁ Ζεύς». Δ τοιαύτη, ὡς ὁ Wunder ἤδη ρησεν, ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐξαν στον ὀδυνᾶν λαθίπονον.

[3]) Ἡ ἐπισώρευσις τῶν πο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τᾷδέ με τᾷδέ με πρόσλαβε κουφίσας[1]. 1025
Ἔ ἔ, ἰὼ ἰὼ δαῖμον.
Θρῴσκει[2] *δ' αὖ, θρῴσκει δειλαία*
διολοῦσ'[3] *ἡμᾶς*
ἀποτίβατος[4] *ἀγρία νόσος.* 1030
Ὦ Παλλὰς Παλλάς[5], *τόδε μ' αὖ λωβᾶται. Ἰὼ παῖ,*
τὸν φύσαντ' οἰκτείρας[6] *ἀνεπίφθονον εἴρυσον ἔγχος,*
παῖσον ἐμᾶς ὑπὸ κλῇδος[7]*· ἀκοῦ δ' ἄχος, ᾧ μ' ἐχόλωσεν*[8] 1035
σὰ μάτηρ ἄθεος, τὰν ὧδ' ἐπίδοιμι πεσοῦσαν[9]
αὖτως[10]*, ὧδ' αὖτως ὥς μ' ὤλεσεν. Ὦ γλυκὺς*[11] *Ἅιδας,* 1040
ὦ Διὸς αὐθαίμων[12]*,*

[1]) Δείκνύει τὸν πόνον τοῦ Ἡρακλέους, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 866 *τὸν κάματον τῶν Σαλαμινίων* " *πόνος πόνῳ πόνον φέρει* „. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· " *Αἰσθάνεται τῆς τοῦ παιδὸς φωνῆς ὁ Ἡρακλῆς* „.

[1]) Ἐδῶ ἐδῶ πίασόν με ἀνορθώσας.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· " *ἀναζωπυρεῖται ἡ νόσος* „.

[3]) Διὰ νὰ ἀπολέσῃ ἡμᾶς.

[4]) Ἀπρόσβατος, ἀπροσπέλαστος.

[5]) Ἐπικαλεῖται τὴν Ἀθηνᾶν πρὸς βοήθειαν. Διὰ τοῦ τόδε ἐννοεῖ τὴν νόσον.

[6]) Ἀντὶ τοῦ οἰκτείρας ὁ Fröhlich ἔγραψεν οἴκτειρ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Τὸ ἀνεπίφθονον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· " *ἀνεμέσητον, ἐφ' ᾧ οὐδεὶς σε μέμψεται ὡς πατροκτόνον* „. Ἔγχος ἐνταῦθα εἶναι τὸ ξίφος, ὡς ἐν Αἴαντ. 658.

[7]) Κλὴς ὀνομάζεται τὸ μεταξὺ τοῦ αὐχένος καὶ τοῦ στήθους κλειδίον, Ἰλιάδ. Θ, 325 « ὅθι κληῖς ἀποέργει αὐχένα τε στῆθός τε, μάλιστα δὲ καίριόν ἐστιν ».

[8]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· " *Γράφε ἐχόλησεν οἷον χολῇ ἔχρισε τὸν χιτῶνα* „ *Καὶ οἱ νεώτεροι κριτικοὶ μεταβάλλουσι τὴν λέξιν καὶ ὁ μὲν* Blaydes *εἴκασεν ἐλόχησεν, ὁ δὲ* A. Spengel *ἐδόλωσεν καὶ ὁ* P. Nikitin *ἐκόλουσεν*. Ἡμῖν ἀρέσκει μᾶλλον ἡ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ προτεινομένη διόρθωσις. Τὸ ἐχόλωσεν σημαίνει παρώργισε καὶ ὄντως ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ὠργισμένος.

[9]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἦν ἴδοιμι τῷ αὐτῷ νοσήματι περιπεσοῦσαν ». Λέγων ταῦτα ὁ ἥρως ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ Δηϊάνειρα ηὐτοκτόνησεν.*

[10]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ὁμοίως.

[11]) *Τὸν Ἅιδαν ἤτοι τὸν θάνατον ὀνομάζει γλυκύν, διότι εἶναι ἀπαλλαγὴ τῶν φοβερῶν πόνων.*

[12]) *Αὐθαίμων εἶναι ὁ ἀδελφός. Ἐπικαλεῖται δὲ τοῦτον ὡς ἀδελφὸν τοῦ πατρός.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὖνασον εὖνασον ὠκυπέτα[1] μόρῳ
τὸν μέλεον φθίσας.

ΧΟΡΟΣ.

Κλύουσ' ἔφριξα τάσδε συμφοράς, φίλαι,
ἄνακτος, οἵαις οἷος[2] ὢν ἐλαύνεται.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ[3] καὶ λόγῳ κακὰ
καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ·
κοὔπω[4] τοιοῦτον οὔτ' ἄκοιτις ἡ Διὸς[5]
προύθηκεν[6] οὔθ' ὁ στυγνὸς Εὐρυσθεὺς ἐμοί,

[1]) Ὠκυπέτης εἶναι ὁ ταχέως ἱπτάμενος, ὁ ταχέως τρέχων.

[2]) Οἱ τραγικοὶ ἀγαπῶσι τὰς τοιαύτας παραθέσεις. Τὸ ἐλαύνεσθαι ἐδέξατο τὴν δοτικήν, ὡς ἐν Ἴων. 1619 «ἐλαύνεται συμφοραῖς οἶκος».

[3]) Δὲν ὑπάρχει ῥῆμα, διότι ἡ ὅλη πρότασις ἀποτελεῖ ἐπιφώνησιν. Θερμὰ εἶναι τὰ μετὰ ἱδρῶτος καὶ ταλαιπωρίας γινόμενα, Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 415 «ὦ θερμὸν ἔργον κἀνόσιον καὶ παράνομον τολμῶν τε δρᾶν ἀνθρωποπαρίῳ κακοδαίμονι» καὶ ἐν Βατρ. 50 "θερμοῦ δ' ἐκφυγοῦσα κινδύνου". Ἡ ἑπομένη φράσις παρέχει μεγάλην δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Wunder ἔτρεψεν εἰς καὶ λόγων πέρα, ὁ δὲ Bothe κοὐ λόγῳ κακὰ καὶ ὁ Hartung κἄργῳ θερμὰ καὶ λόγῳ κακά. Ὁ δὲ Schmelzer συνδέει λόγῳ καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι. Ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τῶν λέξεων καὶ ἡ ἔννοια ἀποκρούει τοιαύτην σύνδεσιν. Καθ' ἡμᾶς διὰ τοῦ καὶ δηλοῦται ἐπίδοσις καὶ ἐν τῷ λέγειν εἶναι κακά. Ὁ Κικέρων μετά τινος ἐλευθερίας τὸ χωρίον τοῦτο παρέφρασεν, Tusc. 2, 8 καὶ 9 "o multa dictu gravia, perpessu aspera, quae corpore exanclata atque animo pertuli".

[4]) Τὴν πρότασιν ταύτην προσέθηκεν εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιφώνησιν, ἐν ᾧ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνην· πολλὰ μὲν φοβερὰ ἐμόχθησα, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι φοβερώτερον. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 332 "πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει".

[5]) Ἡ Ἥρα, ὡς γνωστόν, κατεδίωκε τὸν Ἡρακλέα. Διόδωρ. Σικελ. IV, 10 "Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ μὲν Ἥρα δύο δράκοντας ἀπέστειλε τοὺς ἀναλώσοντας τὸ βρέφος, ὁ δὲ παῖς οὐ καταπλαγεὶς ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν αὐχένα σφίγξας ἀπέπνιξε τοὺς δράκοντας. Διόπερ Ἀργεῖοι πυθόμενοι τὸ γεγονὸς Ἡρακλέα προσηγόρευσαν, ὅτι δι' Ἥραν ἔσχε κλέος, Ἀλκαῖον πρότερον καλούμενον".

[6]) Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο, διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ ἄθλων. Διό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἷον τόδ' ἡ δολῶπις[1] Οἰνέως κόρη
καθῆψεν[2] ὤμοις τοῖς ἐμοῖς Ἐρινύων
ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, ᾧ διόλλυμαι.
Πλευραῖσι γὰρ προσμαχθὲν[3] ἐκ μὲν ἐσχάτας
βέβρωκε σάρκας πλεύμονός τ' ἀρτηρίας[4]
ῥοφεῖ ξυνοικοῦν[5], ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
πέπωκεν ἤδη, καὶ διέφθαρμαι δέμας
τὸ πᾶν, ἀφράστῳ[6] τῇδε χειρωθεὶς πέδῃ
Κοὐ ταῦτα[7] λόγχῃ πεδιάς, οὔθ' ὁ γηγενὴς
στρατὸς Γιγάντων οὔτε θήρειος βία[8],

ωρ. Σικελ. IV, 9 "τὸν δ' Ἡρακλέα τεταγμένον ὑπὸ τὸν Εὐρυσθέα κλέσαι δώδεκα ἄθλους οὓς ἂν Εὐρυσθεὺς προστάξῃ, καὶ τοῦτο πράσαντα τυχεῖν τῆς ἀθανασίας»

[1]) Ἡ δολερά, ἡ πανοῦργος.

[2]) Ὁ Blaydes εἰκάζει προσῆψεν ἐφῆψεν. Ἡ γενικὴ Ἐρινύων ξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀμφίβληστρον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1580 ὑφαντοῖς ἐν πέπλοις Ἐρινύων»

[3]) Τὸ προσμάσσειν σημαίνει προσπτειν, προσκολλᾶν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν., ἐν Ἱππ. 815 "καὶ πρὸς τούτοις ἀριστώσῃ τὸν Πειραιᾶ προσμαξεν». Κατὰ τὸν Ἡσύχιον τὸ σχάτας σημαίνει ἐσωτάτας.

[4]) Οὕτως ὀνομάζει τὰς φλέβας. Ὁ Süvern ἔγραψε πλευμόνων ἀρτηρίας.

[5]) Προσωποποιεῖ τὸ ἀμφίβληστρον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1169 «ἔχειν θηρίον ἄχθος, ᾧ ξυνοικεῖ». Χλωρὸν αἷμα εἶναι τὸ ἔμβιον, τὸ ζωντανόν, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 127 τύμβον στεφανοῦν αἵματι χλωρῷ".

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "περὶ ἧς οὐκ ἔχει τις φράσασθαι, τίς εἴη τὴν φύσιν". Πέδην ὀνομάζει τὸ ἀμφίβληστρον τοῦ χιτῶνος.

[7]) Εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔδρασε. Τὸ λόγχῃ πεδιὰς κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ. «Ἡ ἐν τῷ πεδίῳ βαλλομένη". Ἡ ἐν πεζομαχίᾳ· θέλει γὰρ εἰπεῖν, ὅτι οὔτε παρατατόμενος, οἷον πρὸς Λαομέδοντα, οὔτε πρὸς Αὐγέαν, ἢ Κενταύρους" Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ πρώτη ἑρμηνεία.

[8]) Ὁ Ἡρακλῆς διηγωνίσατο πρὸς πολλὰ θηρία οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις χώραις. Διόδωρ. Σικελ. IV, 17 "Ἀκολούθως δὲ τούτοις τὴν μὲν Λιβύην πλήθουσαν ἀγρίων ζῴων, πολλὰ τῶν κατὰ τὴν ἔρημον χώραν χειρωσάμενος, ἐξημέρωσεν» Ἐν Ἑλλάδι ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης ἔκτεινε καὶ ἄλλα μὲν θηρία καὶ δὴ τὴν Λερναίαν ὕδραν, περὶ ἧς ὁ Διόδωρος ἐν IV, 11 γράφει· «Δεύτερον δ' ἔλαβεν ἆθλον ἀποκτεῖναι τὴν Λερναίαν ὕδραν, ἧς ἐξ ἑνὸς σώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔθ' Ἑλλὰς[1] οὔτ' ἄγλωσσος οὔθ' ὅσην ἐγὼ
γαῖαν[2] καθαίρων ἱκόμην ἔδρασέ πω·
γυνὴ δέ, θῆλυς οὖσα[3] κοὐκ ἀνδρὸς φύσιν,
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα[4].
Ὦ παῖ, γενοῦ μοι παῖς ἐτήτυμος γεγώς[5],
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα προσβεύσῃς[6] πλέον.

ματος ἑκατὸν αὐχένες ἔχοντες κεφαλὰς ὄφεων διετετύπωντο. Τούτων δ' εἰ μία διαφθαρείη, διπλασίας ὁ τμηθεὶς ἀνίει τόπος».

1) Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Bekker ἀναγινώσκεται· "Ἑλλάς, ὁ ἀνήρ, Σοφοκλῆς Αἴαντι Λοκρῷ„ Τοῦτο δέχονται ὁ Hermann, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι· διότι τὸ Ἑλλὰς εὕρηται ὡς ἀρσενικὸν καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1059 "Τίς Ἕλλας ἢ βάρβαρος ἢ τῶν προπάροιθ' εὐγενετᾶν ἕτερος ἕτλα τοιάδ' ἄχεα;„ Ἀλλὰ πιθανώτερον δυνάμεθα νὰ ἐξυπακούσωμεν τὸ γαῖα ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου. Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι δὲν ἠσχολοῦντο περὶ ξένας γλώσσας καὶ διὰ τοῦτο τὰς φωνὰς τῶν ἄλλων λαῶν παρέβαλλον πρὸς τὰς τῶν πτηνῶν λέγοντες, ὅτι οὗτοι τρίζουσι, κρίζουσι καὶ χελιδονίζουσι. Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 1520 «οἱ δὲ βάρβαροι θεοὶ πτεινῶντες ὥσπερ Ἰλλυριοὶ κεκριγότες» καὶ ἐν στίχ. 1681 "εἰ μὴ βαβράζει γ' ὥσπερ αἱ χελιδόνες„ Αἰσχ. ἐν Ἀγαμέμν. 1050 "χελιδόνος δίκην ἀγνῶτα φωνὴν βάρβαρον κεκτημένη„. Ἐνταῦθα δὲ τοὺς βαρβάρους λέγει ἀγλώσσους.

2) Λέγει οὕτως, ὡσεὶ πλὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ὑπῆρχε καὶ τρίτον γένος ἀνθρώπων. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 197 "ἀνὴρ γυνή τε χὤτι τῶν μεταίχμιον„.

3) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα· ἀλλ' ὁ μὲν Steinhart εἶκασε θῆλυς φῦσα, ὁ δὲ Nauck ἔγραψε θῆλυς φῦσα καὶ ὁ Tournier θῆλυς οὖσα κἄνανδρος φύσιν. Νομίζομεν ὅτι καὶ ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων δὲν εἶναι ἀπορριπτέα.

4) Εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ μόνη, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Φ, 50 «γυμνόν, ἄτερ κορυθός τε καὶ ἀσπίδος, οὐδ' ἔχεν ἔγχος» καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 464 "γυμνὸν φανέντα τῶν ἀριστέων ἄτερ„.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὦ "Υλλε, δεῖξον τοῖς ἔργοις ὅτι ἀληθῶς ἐξ Ἡρακλέους ἔχεις τὸ γένος· καὶ μή μου προκρίνῃς τὴν Δηϊάνειραν, ἀλλὰ ταῖς σαῖς χερσὶ τῆς οἰκίας αὐτὴν ἔξαγε καὶ παράδος μοι. Ταῦτα δὲ λέγει ἀγνοῶν, ὅτι τέθνηκεν. Ἀλλ' ἔνιοι κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὸ γεγώς, ἐξ ὧν ὁ Heath ἔγραψε πατρός. Πιθανώτερον ὁ Blaydes τὸ γενοῦ μοι τρέπει εἰς φάνηθι.

6) Τὸ ῥῆμα κεῖται ὡς μεταβατικὸν καὶ σημαίνει τιμᾶν, σέβεσθαι.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δός[1] *μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβὼν*
ἐς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν[2]*, ὡς εἰδῶ σάφα,*
εἰ τοὐμὸν[3] *ἀλγεῖς μᾶλλον ἢ κείνης*[4] *ὁρῶν*
λωβητὸν[5] *εἶδος ἐν δίκῃ κακούμενον.*
Ἴθ', ὦ τέκνον, τόλμησον· οἰκτειρόν τ' ἐμὲ 1070
πολλοῖσιν[6] *οἰκτρόν, ὅστις ὥστε παρθένος*[7]
βέβρυχα[8] *κλαίων· καὶ τόδ' ἂν εἰς ποτε*
τόνδ'[9] *ἄνδρα φαίη πρόσθ' ἰδεῖν δεδρακότα,*

[1]) *Ἔθηκε τὸ ἀσύνδετον, διότι εἰ-* *ἐπεξήγησις τῆς προηγουμένης* *κλήσεως.*

[2]) *Μετά τινος περιφρονήσεως τὴν* *τειραν ὀνομάζει οὐχὶ μητέρα,* *τεκοῦσαν· διότι δὲν ἔχει μητρικὰ* *ήματα. Τὴν ἑπομένην πρότασιν* *ολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἵνα μάθω,* *ρον ὑπὲρ ἐμοῦ νοσοῦντος λυπῇ* *ὅταν ἴδῃς τὸ σῶμα τῆς Δηϊα-* *ς παρ' ἐμοῦ βλαπτόμενον καὶ* *ως καταπονούμενον„.*

[3]) *Δηλαδὴ τὴν ἐμὴν τύχην, τὴν* *συμφοράν.*

[4]) *Ἐξυπακούεται τὸ ἄρθρον τό,* *ν Οἰδίπod. ἐπὶ Κολων.* 808 *ρὶς τό τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ* *α„ καὶ ἐν Τραγ. ἀδεσπότ.* 469 *ρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρί-* *„.*

[5]) *Τὸν στίχον τοῦτον ἐξοβελίζει ὁ* *ὡς διαταράσσοντα τὴν ἕν-* *καὶ ἀγνοούμενον ὑπὸ τοῦ Κικέ-* *, ὅστις τὴν προηγουμένην πρό-* *μεταφράζει· jam cernam mene* *am potiorem putes.*

Ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος τοῖς *οῖς, ἐξ ὧν ὁ* Blaydes *εἰκάζει* *πᾶσιν οἰκτρόν. Φαίνεται* *δ', ὅτι ὁ Κικέρων ἀνέγνω λαοῖσιν* *οἰκτρόν.*

[7]) *Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ* *ἐν Ἰλιάδ. Π,* 7 «*ἠΰτε κούρη νηπίη,* *ἥ θ' ἅμα μητρὶ θέουσ' ἀνελέσθαι* *ἀνώγει*».

[8]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· βέβρυχα* *κλαίων ὥστε παρθένος. Ἡ παρθένος* *δὲν βρυχᾶται, ὡς δὴ ὁ λέων, ἀλλὰ μόνον* *κλαίει· δηλ. τὸ βέβρυχα ἀνήκει μόνον* *τῷ Ἡρακλεῖ. Καὶ ὁ Αἴας βρυχᾶται ἐν* *Αἴαντι* 322 "*Ἀλλ' ἀψόφητος ὀξέων* *κωκυμάτων ὑπεστέναξε, ταῦρος ὡς* *βρυχώμενος*». *Ἐν τῷδε τῷ δράματι* *ὀδύρεται ὁ Ἡρακλῆς, ἐν δὲ τῷ Φι-* *λοκτήτῃ ὁ φερώνυμος τοῦ δράματος* *ἥρως, ὅπερ τινὲς ἔψεξαν. Ἀλλ' ὁ μέ-* *γας τῆς Γερμανίας ποιητὴς καὶ αἰ-* *σθητικὸς* Lessing *παρατηρεῖ, ὅτι οἱ* *ἥρωες κατὰ μὲν τὰς πράξεις εἶναι* *ὄντα ὑψηλοτέρας φύσεως, κατὰ δὲ* *τὰ αἰσθήματα αὐτῶν ἀληθεῖς ἄνθρω-* *ποι· οἱ μὲν ὀδυρμοὶ τούτων ἀνήκου-* *σιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, αἱ δὲ πράξεις* *εἰς τὸν ἥρωα. Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς* *Φιλοκτήτ. ἐν σελ.* 52

[9]) "*Ἔθηκε τὴν δεικτικὴν ἀντωνυ-* *μίαν ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ὡς τοῦτο* *συχνάκις γίνεται παρὰ τοῖς τραγικοῖς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν εἰπόμην[1] κακοῖς.
Νῦν δ' ἐκ τοιούτου[2] θῆλυς ηὕρημαι τάλας.
Καὶ νῦν προσελθὼν στῆθι πλησίον πατρός,
σκέψαι θ' ὁποίας ταῦτα[3] συμφορᾶς ὕπο
πέπονθα· δείξω γὰρ τάδ' ἐκ καλυμμάτων[4].
Ἰδού, θεᾶσθε πάντες[5] ἄθλιον δέμας,
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω.
Αἰαῖ[6], ὦ τάλας, αἰαῖ,
ἔθαλψεν[7] ἄτης σπασμὸς ἀρτίως ὅδ' αὖ,
διῆξε[8] πλευρῶν, οὐδ' ἀγύμναστόν μ' ἐᾶν
ἔοικεν ἡ τάλαινα διάβορος[9] νόσος.
Ὦναξ Ἄιδη, δέξαι με,

1) Ὁ Σχολιαστὴς παραφράζει· "Ὑπέφερον πᾶν κακόν„ Ἀντὶ τοῦ εἰπόμην ὁ Meineke εἰκάζει εἰχόμην, ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν.

2) Δηλαδὴ ἐκ τοιούτου ἥρωος, περὶ οὗ ἄρτι εἶπεν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἐξ ἰσχυροῦ γέγονα ἀσθενής».

3) Νομίζομεν, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τοὺς θρήνους τοῦ ἥρωος· καὶ παρατήρει, ἀπὸ ποίαν δυστυχίαν ἔχω πάθει ταῦτα.

4) Ἀντὶ ἐκτὸς καλυμμάτων. Ταῦτα λέγων ὁ Ἡρακλῆς ἀποσύρει τὰ καλύμματα, δι' ὧν εἶχε καλυφθῆ.

5) Ταῦτα λέγει πρὸς τοὺς περιεστῶτας.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὀδυνώμενος ἀναβοᾷ».

7) Ἐνίοις τῶν κριτικῶν ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος καὶ ὁ μὲν Nauck εἰκάζει ἔμαρψεν, ὁ δὲ F. W. Schmidt ἔθλιψεν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον ὑγιαίνει καὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «Πάλι ἐπύρωσέν με ὁ τῆς νόσου σπασ Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰ ἐν Προμηθ. 879 "ὑπὸ μ' αὖ κελος καὶ φρενοπληγεῖς μανίαι πουσ' „ Ἀλκίφρ. II, 2, 6 οὐδὲν θάλπει δόξα» καὶ ἐν Ἀρισ I, 24 «ἐμὲ γὰρ οὐδὲν θάλπει δος». Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτερ νόσου λέγομεν, ὅτι ἐπύρωσεν, προδήλως εἶναι ἡ νόσος, ἀλλ' ὁ Schmidt ἀντὶ τῆς λέξεως ταύτης φει ἀρτίως, ὅπερ ἄγαν τολμ

8) Διεπέρασε τὰς πλευράς. Π πλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 568 δὲ πλεύμονος στέρνων διερροίζη Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολια ἐξηγεῖ· «ὀδύνης ἀπείρατον, τον ὀδυνῶν», ὡς παρ' Εὐρ ἐν Ἑλέν. 533 «οὐδ' ἀγύμνα πλάνοις».

9) Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητ σημασίαν· νόσος διαβιβρώσκουσ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὦ Διὸς ἀκτίς[1], παῖσον,
ἔνσεισον, ὦναξ, ἐγκατάσκηψον[2] βέλος,
πάτερ, κεραυνοῦ· δαίνυται[3] γὰρ αὖ πάλιν,
ἤνθηκεν[4] ἐξώρμηκεν. Ὦ χέρες χέρες,
ὦ νῶτα καὶ στέρν', ὦ φίλοι βραχίονες,
ὑμεῖς[5] δὲ κεῖνοι δὴ καθέστασθ', οἵ ποτε
Νεμέας ἔνοικον[6], βουκόλων ἀλάστορα
λέοντ', ἄπλατον[7] θρέμμα κἀπροσήγορον,
βίᾳ κατειργάσασθε, Λερναίαν θ' ὕδραν[8],
διφυῆ τ' ἄμικτον[9] ἱπποβάμονα στρατὸν
θηρῶν, ὑβριστὴν ἄνομον, ὑπέροχον[10] βίαν,

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὦ κεν[illegible], εἶθε με βάλοις„.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Τόξευκαι' ἐμοῦ τὸν κεραυνόν». Τὸ [illegible]ς κεραυνοῦ εἶναι περίφρασις.

3) Κατατρώγει πάλιν, ὡς ἐν στίχ. «ἐχθρᾶς ἐχίδνης ἰὸς ὡς ἐδαί[illegible]».

4) Τὸ ἀνθεῖν καὶ τὸ θάλλειν μεταφέρονται οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ νόσων, ὡς ἐν στίχ. 999 καὶ ἐν Φιλοκτήτ. «ἡ δ' ἐμὴ νόσος ἀεὶ τέθηλε». Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἥκμασεν, ἀκμάζει καὶ ἐγήγερται».

5) Ὁ Ἡρακλῆς ἀποβλέπων εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ λέγει ταῦτα. Καὶ ἡμεῖς [illegible]τεροι ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει λέ[illegible] πῶς καιηνιτήσατε;

6) Τὸ πρῶτον ἄθλον τοῦ ἡμιθέου ὁ φόνος τοῦ ἐν Νεμέᾳ λέοντος, [illegible]ς ἦτο ἄτρωτος καὶ σιδήρῳ καὶ [illegible]ῳ καὶ λίθῳ. Ἄλλ' ὁ Ἡρα[illegible] ἐφόνευσε σφίγξας τὸν αὐ[illegible] αὐτοῦ. Τὴν δὲ δορὰν τούτου [illegible]ρέμενος εἶχε σκεπαστήριον τῶν μετὰ ταῦτα κινδύνων. Ὅρα Διόδωρ Σικελ. IV, 11.

7) Ἄπλατος εἶναι ἐκεῖνος, ὃν δὲν δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ, ὁ ἀπρόσιτος, ὁ φοβερός. Παραπλήσιον λέγει Σιμωνίδης ὁ ἰαμβογράφος 7, 32 «οὔκ' ἀνεκτὸς οὔτ' ἄσσον ἐλθεῖν».

8) Τὸ θηρίον τοῦτο ἔκτεινεν ὁ Ἡρακλῆς βοηθείᾳ τοῦ Ἰολάου. Εἰς τὴν χολὴν τῆς Ὕδρας ὁ ἡμίθεος ἔβαψε τὰς ἀκίδας, ἵνα τὸ βληθὲν βέλος ἔχῃ τὴν πληγὴν ἀνίατον. Διόδωρ Σικελ. IV, 11.

9) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τὸν τῶν Κενταύρων ἀπροσπέλαστον, ᾧ οὐκ ἂν συμμῖξαι καὶ συμβαλεῖν„. Περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν λέγει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν IV, 12· "Ἔδει γὰρ διαγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀπὸ μὲν μητρὸς θεοὺς ὄντας, τὸ δὲ τάχος ἔχοντας ἵππων, ῥώμῃ δὲ διστομάτους θῆρας, ἐμπειρίαν δὲ καὶ σύνεσιν ἔχοντας ἀνδρῶν„.

10) Ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ὁ Blaydes εἴκασεν ὑπέροπλον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐρυμάνθιόν[1] *τε θῆρα, τὸν θ' ὑπὸ χθονὸς*
Ἄιδου τρίκρανον σκύλακ'[2]*, ἀπρόσμαχον τέρας,*
δεινῆς Ἐχίδνης θρέμμα, τόν τε χρυσέων
δράκοντα μήλων[3] *φύλακ' ἐπ' ἐσχάτοις τόποις.*
Ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην[4]*,*
κοὐδεὶς τροπαῖ' ἔστησε τῶν ἐμῶν χερῶν[5]*.*
Νῦν δ' ὧδ' ἄναρθρος[6] *καὶ κατερρακωμένος*
τυφλῆς[7] *ὑπ' ἄτης ἐκπεπόρθημαι τάλας,*

[1]) *Ἐρύμανθος εἶναι ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, ἐφ' οὗ ὑπῆρχον κάπροι, ὡς παραδίδει καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Ζ*, 103 "ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον ἢ Ἐρύμανθον, ἱερομένη (ἡ Ἄρτεμις) κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισιν". *Περὶ τοῦ ἐνταῦθα μνημονευομένου ὁ Παυσανίας ἐν* VIII, 24, 2 *παραδίδει·* "*Λέγεται δέ, ὡς Ἡρακλῆς κατὰ πρόσταγμα Εὐρυσθέως θηράσειεν ὗν μεγέθει καὶ ἀλκῇ τοὺς ἄλλους ὑπερῃρκότα*".

[2]) *Τοῦ Κερβέρου μνημονεύει ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. λ*, 623 *Παράβαλλ. Ἡσιόδ. ἐν Θεογον.* 310".

[3]) *Ταῦτα ὑπῆρχον ἐν τῇ Λιβύῃ, Διόδωρ. Σικελ.* IV, 26 "*Περὶ δὲ τῶν μήλων τούτων διαπεφωνήκασιν οἱ μυθογράφοι, καὶ τινὲς μέν φασιν ἓν τισι κήποις τῶν Ἑσπερίδων ὑπάρξαι κατὰ τὴν Λιβύην μῆλα χρυσᾶ, τηρούμενα συνεχῶς ὑπό τινος δράκοντος φοβερωτάτου, τινὲς δὲ λέγουσι ποίμνας προβάτων κάλλει διαφερούσας κεκτῆσθαι τὰς Ἑσπερίδας, χρυσᾶ δὲ μῆλα ἀπὸ τοῦ κάλλους ὠνομάσθαι ποιητικῶς, ὥσπερ καὶ τὴν Ἀφροδίτην χρυσῆν καλεῖσθαι διὰ τὴν εὐπρέπειαν*". *Παράβ. Ἀπολλόδωρ. ἐν Βιβλ.* II 5, 11.

[4]) *Ἐπειράθην, ὡς παρ' Εὐρ. ἐν Ἡρακλ.* 1353 "*ἀτὰρ πόνων μυρίων ἐγευσάμην*".

[5]) *Ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἐτράπη φυγήν, ὥστε οἱ πολέμιοι νὰ στήσ. τρόπαια κατ' αὐτοῦ. Ἀντὶ ἐμῶν γρ. πεζὸς συγγραφεὺς ἤθελεν εἰπεῖ μ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ.* "*θεοῖς γὰρ ὧδ' ἔδοξέ που καὶ οὗ λιστα χειρὶ*" *καὶ ἐν Ἡλέκτρ.* 200 "*νάτους ἀϊκεῖς διδύμαιν χειροῖν*".

[6]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*ἔχων τὰ ἄρθρα τῶν μελῶν, δι. σεσῆφθαι αὐτά. Κατερρακωμένος τὰς σάρκας σαπείς, καὶ ἔχων σ. κρεμαμένας ὡς ῥάκη*". *Ἀντὶ κατερρακωμένος ὁ* Bergk *κατερρικνωμένος = ἐρρυτιδ. νος, ἀλλ' ἡ διόρθωσις παρέχει ἔν. ἀσθενεστέραν.*

[7]) *Τὴν νόσον ὀνομάζει τυφ. ὡς ἀφανῆ. Τὸ ἐκπεπόρθημαι κ. ἀντὶ τοῦ διέφθαρμαι. Ἡ μεταφ. ἐλήφθη ἐκ τῶν πόλεων, ὡς ἐν ἀντ.* 896 "*οἴχωκ', ὄλωλα διαπε. θημαι, φίλοι*".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ τῆς ἀρίστης μητρὸς ὠνομασμένος,
ὁ τοῦ κατ᾽ ἄστρα [1] Ζηνὸς αὐδηθεὶς γόνος.
Ἀλλ᾽ εὖ γέ τοι τόδ᾽ ἴστε [2], κἂν τὸ μηδὲν ὦ
κἂν μηδὲν [3] ἔρπω, τήν γε δράσασαν τάδε
χειρώσομαι κἀκ τῶνδε [4] προσμόλοι μόνον,
ἵν᾽ ἐκδιδαχθῇ [5] πᾶσιν ἀγγέλλειν ὅτι
καὶ ζῶν κακούς [6] γε καὶ θανὼν ἐτισάμην.

ΧΟΡΟΣ.

Ὦ τλῆμον Ἑλλάς [7], πένθος οἷον εἰσορῶ

1) *Νομίζομεν, ὅτι κατὰ δύο τρόπους ναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ φράσις· ἢ τοῦ ὡς τοῦ ὑπάρχοντος κατὰ τὰ ἄστρα ὐδηθεὶς κατὰ τὰ ἄστρα, δηλ. ἡ μὴ ἔφθασε μέχρι τῶν ἀστέρων, ερ προτιμῶμεν.*

2) *Ταῦτα λέγει πρὸς τοὺς παρόν-ας. Ἡ ἑπομένη φράσις εἶναι συνή-ης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Αἴαντ 31 «ὅτ᾽ οὐδὲν ὢν τοῦ μηδὲν ἀντέ-ης ὕπερ» καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 1166 ξαι μ᾽ εἰς τὸ σὸν τόδε στέγος, τὴν ηδέν εἰς τὸ μηδέν„.*

3) *Ὁ Blaydes εἰκάζει κἂν μη-δ᾽ ἕρπω· δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη ρθώσεως, διότι ἡ πλήρης φράσις ει· κἂν μηδὲν ὢν ἕρπω.*

4) *Δηλαδὴ ὁρμώμενος ἐκ τοιαύτης ειρᾶς καταστάσεως. Ὁ Σχολιαστὴς ηγεῖ περιφραστικῶς· «καὶ οὕτω κκείμενος». Παραπλήσιον εἶναι τὸ Αἴαντ 537 «τί δῆτ᾽ ἂν ὡς ἐκ ν᾽ ἂν ὠφελοῖμί σε».*

5) *Ἔθηκεν ὑποτακτικὴν μετὰ τὴν τικήν, διότι ἡ εὐκτικὴ ἐτέθη ἀντὶ ποτακτικῆς. Παράβαλλ. στίχ. 1066.*

6) *Ὁ Cobet ἔγραψε κακούργους ὡς ἐν Ἀνθολογ. Πλανούδ. 124, 5 "πεμαίνειν οὐ πάντας ἐπίσταμαι, ἀλλὰ κακούργους„. Λέγει θανών, διότι ὁ Ἡρακλῆς εἶναι οἱονεὶ νεκρός. Ἀλλ᾽ ἡ λέξις φαίνεται τοῖς κριτικοῖς ὕποπτος, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Blaydes *εἰκάζει κἀκπνέων, ὁ δὲ* F. W. Schmidt *καὶ σῶς κακούς γε κἀσθενῶν ἐτισάμην. Ἡ τελευταία διόρθωσις εἶναι ἄγαν τολμηρά. Νομίζομεν δ᾽, ὅτι τὸ χωρίον ὑγιαίνει· διὸ τοιαῦται ὑπερβολικαὶ φράσεις ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 946 «κοὐκ οἶδ᾽ ἐναίρων νεκρὸν ἢ καπνοῦ σκιὰν» καὶ 1018 "ἄφιλον ἔρημον ἄπολιν ἐν ζῶσιν νεκρόν„.*

7) *Εἰκάζεται, ὅτι ὁ ποιητὴς ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὸν θνήσκοντα Περικλέα, ὅπερ ἀπίθανον, εἰσαγωγ. ἐν σελίδ. 31. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 869 "μέλεος Ἑλλάς, ἃ τὸν εὐεργέταν ἀπο-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔξουσαν, ἀνδρὸς τοῦδέ γ' εἰ σφαλήσεται [1].

ΥΛΛΟΣ.

Ἐπεὶ παρέσχες [2] ἀντιφωνῆσαι, πάτερ,
σιγὴν παρασχὼν [3] κλῦθί μου νοσῶν ὅμως [4]·
αἰτήσομαι γάρ σ' ὢν δίκαια [5] τυγχάνειν.
Δός [6] μοι σεαυτόν, μὴ τοσοῦτον ὡς δάκνῃ
θυμῷ δύσοργος [7]· οὐ γὰρ ἂν γνοίης ἐν οἷς
χαίρειν προθυμῇ [8] κἂν ὅτοις ἀλγεῖς μάτην.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Εἰπὼν ὃ χρῄζεις λῆξον [9]· ὡς ἐγὼ νοσῶν

βαλεῖς „ καὶ Ἱππολύτ. 1459 "Ὦ κλεὶν' Ἀθηνῶν Παλλάδος θ' ὁρίσματα, οἷον στερήσεσθ' ἀνδρός „.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Εἰ ἀποτεύξεται τούτου ».

2) Λέγει τοῦτο, καθ' ὅσον ὁ Ἡρακλῆς ἐπαύσατο λέγων καὶ οὕτως ὁ Ὕλλος ἠδύνατο νὰ λέγῃ, ὡς ἐπεξηγεῖται διὰ τῆς ἑπομένης φράσεως σιγὴν παρασχών.

3) Ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ ῥήματος φαίνεται ὕποπτος τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ J. Sprotte εἰκάζει ὀργὴν κατασχών, ὅπερ ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει· διότι πόθεν δῆλον, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς κατέσχε τὴν ὀργήν.

4) Κεῖται ἀντὶ καὶ νοσῶν ὅμως κλῦθί μου, δηλ. εἰ καὶ διὰ τὴν νόσον δὲν ἔχεις διάθεσιν νὰ ἀκούσῃς, ὅμως ἄκουσόν μου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 679 « κἀγώ σ' ἱκνοῦμαι καὶ γυνὴ περ οὖσ' ὅμως » ἀντὶ κἀγὼ καίπερ γυνὴ οὖσα ὅμως σ' ἱκνοῦμαι » καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 958 " πρὸς δὲ τὰς πράξεις ὅμως καὶ τηλικόνδ' ὢν ἀπ δρᾶν πειράσομαι „.

5) Ἔθηκε τὸν πληθυντικὸν ἀρ μὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὡς ἐν σιχ. 4 " δίκαια γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ.

6) Ἡ πρότασις αὕτη δὲν συνδέετ διότι εἶναι ἐπεξήγησις τῆς προηγο μένης.

7) Τὸ ἐπίθετον περιεμένομεν κ αἰτιατικήν, ἀλλὰ συνεφώνησε πρ τὸ δάκνῃ. Δύσοργος εἶναι ὁ εὐερέθ στος, ὁ εὐκόλως φερόμενος εἰς ὀργ

8) Οὐ μόνον τὸ ἀλγεῖς προσδιορ ζει τὸ μάτην, ἀλλὰ καὶ τὸ προθ μῇ. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· " Τοῦ στιν, ἐὰν μὴ τοῦ θυμοῦ παύσῃ, πρ τερον οὐ δυνήσῃ γνῶναι ὑπὸ τῆς ὀ γῆς σκοτούμενος, ὅτι ἀδίκως αὐ ἀνελεῖν βούλει, ὅπερ σοί ἐστι μετα χαρά, οὐδὲ ὅτι μάτην ἀλγεῖς τὴν ψ χήν, νεμεσῶν τὴν οὐδὲν ἀδικ σαν „.

9) Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὁ Ἡρακλῆς φ νεται διατεθειμένος νὰ μὴ καταλ τὴν ὀργήν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδὲν ξυνίημ' ὧν σὺ ποικίλλεις[1] *πάλαι.*

ΥΛΛΟΣ.

Τῆς μητρὸς[2] *ἥκω τῆς ἐμῆς φράσων ἐν οἷς*
νῦν ἔστιν ὡς[3] *θ' ἥμαρτεν οὐχ ἑκουσία.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὦ παγκάκιστε[4]*, καὶ παρεμνήσω γὰρ αὖ*
τῆς πατροφόντου[5] *μητρός, ὡς κλύειν ἐμέ*[6]*;* 1125

ΥΛΛΟΣ.

Ἔχει γὰρ οὕτως ὥστε μὴ σιγᾶν πρέπειν[7].

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σοφίζεις, καλλωπίζεις τῷ λόγῳ". Ἀντὶ ὅμως τοῦ ποικίλλεις ὁ* Nauck *ἔγραψεν οὐχὶ ἀφυῶς κωτίλλεις=λαλεῖς, ὡς παρὰ Φωκυλ. ἐν ἀποσπάσμ. 11 «ἡδέα κωτίλλοντα καθήμενον οἰνοποτάζειν» καὶ παρὰ Θεοκρίτ. 15, 87 "ἀνήνυτα κωτίλλουσαι τρυγόνες".*

[2]) *Ὅρα, ὅτι ἔθηκε λεκτικὸν ῥῆμα μετὰ γενικῆς ἄνευ τῆς περί, ὡς ἐν Αἴαντ. 1236 «Ποίου κέκραγας ἀνδρὸς ὦδ' ὑπέρφρονα;» καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 439 "ἀναξίου μὲν φωτὸς ἐξερήσομαι".*

[3]) *Εἶναι διορθωσις τοῦ* Nauck *ἐπιδοκιμασθεῖσα ὑπὸ τῶν πλείστων ἐκδοτῶν· τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οἷς θ' ἥμαρτεν. Ὁ Ὕλλος προτίθεται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ μήτηρ ἔθανε καὶ ὅτι τὸ ἁμάρτημα αὐτῆς ἦτο ἀκούσιον.*

[4]) *Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Αὕτη τοῦ μίσους ἐπίτασις, ὅτι καὶ μνήμην τῆς μητρὸς ἐποιήσατο. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἡρακλέους ἀκούοντος". Παραμιμνήσκομαι σημαίνει μνημονεύω ἐν παρόδῳ, ὡς παρ' Ἡροδότ. 99 "Τῶν μέν νυν ἄλλων οὐ παραμέμνημαι ταξιαρχέων ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος".*

[5]) *Δὲν λέγει ἀνδροφόνου, διότι ὁ λόγος εἶναι ὡς ἐκ μέρους τοῦ Ὕλλου, ὡς ἐν Ὀδυσσ. β, 209 «ἔκτανε πατροφονῆα Αἴγισθον δολόμητιν» καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 193 "αἷμα δοὺς πατροφόνου ματρός". Ὅρα, ὅτι ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὴν κατάληξιν τοῦ ἀρσενικοῦ ἐπὶ θηλυκοῦ προσώπου, ὡς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 141 «κώπᾳ χιλιοναύτᾳ».*

[6]) *Δηλαδὴ ὥστε ἀκούειν ἐμέ, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 84 «ξύμμετρος γὰρ ὡς κλύειν». Ὁ Ἡρακλῆς ὀργίζεται, διότι ὁ υἱὸς καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ τὴν πατροφόνον μητέρα.*

[7]) *Ἐμνημόνευσα τῆς μητρός, διότι τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτως, ὥστε δὲν πρέπει νὰ σιωπῶ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Οὐ δῆτα[1] *τοῖς γε πρόσθεν ἡμαρτημένοις.*

ΥΛΛΟΣ.

Ἀλλ' οὐδὲ[2] *μὲν δὴ τοῖς γ' ἐφ' ἡμέραν ἐρεῖς.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Λέγ'· εὐλαβοῦ[3] *δὲ μὴ φανῇς κακὸς γεγώς.*

ΥΛΛΟΣ.

Λέγω· τέθνηκεν ἀρτίως νεοσφαγής. 1130

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Πρὸς τοῦ; τέρας τοι διὰ κακῶν[4] *ἐθέσπισας.*

[1]) Ἐξυπακούεται ἡ φράσις σιγῶν πρέπει. Ἡ ἑπομένη δοτική, ὡς παρατηρεῖ ὁ γραμματικὸς Matthiae, σημαίνει συμφωνίαν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1058 «χρόνῳ δ' ἔβα Πυθίαις ἀποστολαῖσιν Οἰδίπους ὁ τλάμων Θηβαίων τάνδε γᾶν» καὶ Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 28 c "φαῦλοι γὰρ ἂν τῷ γε σῷ λόγῳ εἶεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι„. Ὁ Ἡρακλῆς ὁμολογεῖ μέν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ σιωπᾷ περὶ τῆς μητρός, ἀλλὰ διὰ τὰ πρότερα σφάλματα.

[2]) Ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Hense εἴκασεν ἄλλ' ἄλλα μὲν δή, ὁ δὲ F.W. Schmidt ἐποίησε ῥιζικωτέραν μεταβολὴν γράψας ἄλλως γε μὲν δὴ τοῖς καθ' ἡμέραν ἐρεῖς, διότι οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι καὶ τὸ τοῖς γ' ἐφ' ἡμέραν παρέχει δυσκολίαν· διότι δὲν σημαίνει σήμερον, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἔννοια. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον ὑγιαίνει. Ὁ Nauck ἐξηγεῖ· ἐὰν ὀργίζησαι διὰ τὰ πρότερον, ὅμως δὲν δύνασαι νὰ ὀργίζησαι διὰ τὰ τελευταῖον γενόμενα. Ἐνταῦθα καθ' ἡμᾶς δὲν πρόκειται περὶ ὀργῆς, ἀλλὰ περὶ σιωπῆς. Ἀφ' οὗ ὁ Ἡρακλῆς εἶπεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ σιωπᾷ περὶ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων τῆς μητρός, ὁ Ὕλλος ἀποκρίνεται, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς θέλει ὁμολογήσει, ὅτι οὐδὲ διὰ τὰ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν γενόμενα.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εὐλαβοῦ μὴ δι' ὧν ὑπὲρ τῆς μητρὸς λέγεις περὶ ἐμὲ φαῦλος ἐξελεγχθῇς„.

[4]) Τὸ ἐμπρόθετον κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιρρήματος κακῶς, ὡς τὸ διὰ βραχέων, διὰ ταχέων. Ὑπὸ τίνος ἐφονεύθη; Παράδοξον βεβαίως κακῶς ἐμάντευσας. Ἡ φράσις ὅμως τοῖς κριτικοῖς φαίνεται ὕποπτος καὶ ὁ μὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Αὐτὴ πρὸς αὑτῆς, οὐδενὸς πρὸς ἐκτόπου [1].

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Οἴμοι· πρὶν ὡς [2] *χρῆν σφ' ἐξ ἐμῆς θανεῖν χερός;*

ΥΛΛΟΣ.

Κἄν σοῦ [3] *στραφείη θυμός, εἰ τὸ πᾶν μάθοις.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Δεινοῦ [4] *λόγου κατῆρξας· εἰπὲ δ' ἥ νοεῖς.* 1135

ΥΛΛΟΣ.

Ἁπλοῦν [5] *τὸ ῥῆμ', ἥμαρτε χρηστὰ μωμένη.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Χρήσ' [6]*, ὦ κάκιστε, πατέρα σὸν κτείνασα δρᾷ;*

Herwerden εἰκάζει δαιμόνιον, ὁ δὲ F. W. Schmidt διὰ κενῶν.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὑπ' ἄλλου ξένου„. Ἀλλ' ὁ μὲν Meineke εἴκασε πρὸς ἐντόπου, ὁ δὲ O. Hense πρὸς οἰκέτου.

[2]) Αἰτιολογεῖ τὸ ἐπιφώνημα. Ὁ Ἡρακλῆς προετίμα, ἵνα αὐτὸς φονεύσῃ τὴν Δηϊάνειραν· διότι ἀγνοεῖ τὴν ἀπάτην αὐτῆς.

[3]) Τοῦτο λέγει μετ' ἐμφάσεως. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Λήξειεν ἡ ὀργή„.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Θαυμαστοῦ· ἄπιστον γάρ, εἰ παύσομαι τῆς ὀργῆς, ὅμως εἰπέ„.

[5]) Εἶναι διόρθωσις τοῦ Nauck, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἅπαν τὸ χρῆμ'. Πλεῖστα παράλληλα κυροῦσι τὴν πιθανότητα τῆς διορθώσεως, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 554 "ἁπλοῦς ὁ μῦθος· τήνδε μὲν στείχειν ἔσω„, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 979 "κἀκεῖνον ἦ μὲ δεῖ θανεῖν· ἁπλοῦς λόγος„ Ξενοφ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. 5, 8, 18 "ἁπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος· εἰ ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην οἵαν καὶ γονεῖς υἱοῖς„. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ζητοῦσα, φησί, χρηστόν τι διαπράξασθαι, τοῦ ὅλου πράγματος ἥμαρτεν». Σημειωτέον, ὅτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μνωμένη, ἀνθ' οὗ ὁ Heath ἔγραψε τὸ ἐν τῷ κειμένῳ.

[6]) Προέταξε τὴν λέξιν, διότι περὶ τῆς ὀρθῆς χρήσεως ταύτης ἀμφισβητεῖ ὁ Ἡρακλῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Στέργηθρα[1] *γὰρ δοκοῦσα προσβαλεῖν σέθεν,*
ἀπήμπλαχ', ὡς[2] *προσεῖδε τοὺς ἔνδον γάμους.*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Καὶ τίς τοσοῦτος[3] *φαρμακεὺς Τραχινίων;*

ΥΛΛΟΣ.

Νέσσος πάλαι[4] *Κένταυρος ἐξέπεισέ νιν*
τοιῷδε φίλτρῳ τὸν σὸν ἐκμῆναι πόθον[5].

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἰοὺ ἰοὺ δύστηνος[6], *οἴχομαι τάλας·*
ὄλωλ' ὄλωλα, φέγγος[7] *οὐκέτ' ἔστι μοι,*
οἴμοι, φρονῶ δὴ ξυμφορᾶς[8] *ἵν' ἔσταμεν.*
Ἴθ', ὦ τέκνον· πατὴρ γὰρ οὐκέτ' ἔστι σοι·
κάλει τὸ πᾶν μοι σπέρμα σῶν ὁμαιμόνων[9],
κάλει δὲ[10] *τὴν τάλαιναν Ἀλκμήνην, Διὸς*

[1]) *Στέργηθρον εἶναι τὸ ἄλλως καλούμενον φίλτρον. Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο στέργημα, ἀλλ' ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς στέργηθρον, ὅπερ ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι. Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἐξαρτᾶται ἡ γενικὴ σέθεν, εἰς δὲ τὸ προσβαλεῖν ἐξυπακούεται ἡ δοτικὴ σοί.*

[2]) *Δὲν προσδιορίζει τὸ ἀπήμπλακε, ἀλλὰ τὰ πρὸ τούτου. Λέγων τοὺς ἔνδον γάμους ἐννοεῖ τοὺς μετὰ τῆς Ἰόλης. Περιεμένομεν ὅμως νέους γάμους, ὡς ἐν στίχ.* 842.

[3]) *Τὸν φαρμακέα λέγει τοσοῦτον, διότι τὸ φάρμακον αὐτοῦ παρήγαγεν οὕτως οἰκτρὰ ἀποτελέσματα.*

[4]) *Προσδιορίζει τὸ ἐξέπεισε.*

[5]) *Νὰ ἀνάψῃ τὸν πρὸς αὐτὴν πόθον.*

[6]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀναμιμνησκόμενος τῆς ἀπὸ Δωδώνης μαντείας, ταῦτα λέγει, ἀριθμήσας τὸν χρόνον· ἄρτι ἔγνων, ὅτι εἰς ἔσχατον ἦλθον συμφορᾶς".*

[7]) *Τὸ φῶς εἶναι σύμβολον τῶν ἐλπίδων. Ἀντὶ τοῦ ἔστι μοι ὁ* Nauck *ἔγραψεν εἰσορῶ, ὅπερ δὲν ἐδέξαντο οἱ ἄλλοι ἐκδόται.*

[8]) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου ἵνα. Φεῦ, καταλαμβάνω δή, εἰς ποίαν δυστυχίαν ἐφθάσαμεν.*

[9]) *Δηλαδὴ τοὺς σοὺς ἀδελφούς. Ὁ Ἡρακλῆς ποιεῖ τοῦτο, διότι ἐπείσθη περὶ τοῦ ἐπικειμένου θανάτου.*

[10]) *"Ορα, ὅτι ἔθηκε τὸν δέ, ἐν ᾧ δὲν προηγεῖται ὁ μέν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάτην[1] *ἄκοιτιν, ὡς τελευταίαν ἐμοῦ*
φήμην[2] *πύθησθε θεσφάτων ὅσ' οἶδ' ἐγώ.*

ΥΛΛΟΣ.

Ἀλλ' οὔτε[3] *μήτηρ ἐνθάδ', ἀλλ' ἐπακτίᾳ*
Τίρυνθι συμβέβηκεν ὥστ' ἔχειν ἕδραν[4],
παίδων[5] *δὲ τοὺς μὲν ξυλλαβοῦσ' αὐτὴ τρέφει,*
τοὺς δ' ἂν τὸ Θήβης ἄστυ ναίοντας μάθοις[6]·
ἡμεῖς δ' ὅσοι πάρεσμεν[7]*, εἴ τι χρή, πάτερ,*
πράττειν, κλύοντες ἐξυπηρετήσομεν[8].

ΗΡΑΚΛΗΣ

Σὺ δ' οὖν ἄκουε τοὔργον[9]· *ἐξήκεις δ' ἵνα*
φανεῖς[10] *ὁποῖος ὢν ἀνὴρ ἐμὸς καλῇ.*

1) *Ἐξυπακούεται ἡ μετοχὴ οὖσαν. Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Ζεὺς δὲν ἐβοήθησε τῷ υἱῷ τῆς Ἀλκμήνης. Παραπλήσιον λέγει ὁ Ἀμφιτρύων ἐν Ἡρακλ. μαινομ.* 339 "ὦ Ζεῦ μάτην ἄρ' ὁμόγαμόν σ' ἐκτησάμην„.

2) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὴν περὶ τῆς τελευτῆς μου φήμην».*

3) *Ἔθηκε τὸ οὔτε, ὡσεὶ εἶπετο οὔτε οἱ ἐμοὶ ἀδελφοί. Ἐπακτία εἶναι ἡ παραθαλασσία.*

4) *Κεῖται ἀντὶ τῆς φράσεως, ἀλλ' ἐν Τύρινθι τυγχάνει κατοικοῦσα.*

5) *Τοῦτο λέγεται ὡς ἐκ μέρους τοῦ Ἡρακλέους, διότι ἐκ μέρους ἑαυτοῦ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀδελφῶν.*

6) *Ἡ ὑπόθεσις εἰ πύθοιο ἐξυπακούεται.*

7) *Ἐξ ἐκείνων, οὓς ἐκάλεσεν ὁ Ἡρακλῆς, οὐδεὶς ἦτο παρὼν πλὴν τοῦ Ὕλλου. Διὰ τοῦτο ὁ* Nauck *θεωρεῖ ὕποπτον τὴν φράσιν.*

8) *Τὸν στίχον τοῦτον ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις ὁ* Nauck· *διότι ὁ Ἡρακλῆς εἶπεν, ὅτι μόνον τὰ θέσφατα μέλλει νὰ ἀναγγείλῃ τοῖς συγγενέσι. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐκώλυε νὰ ὑπολάβῃ ὁ Ὕλλος, ὅτι ὁ πατὴρ ἔμελλε νὰ δώσῃ καὶ ἐντολάς, ὡς συμβαίνει κατὰ τὸν θάνατον. Ἄρα ὁ λόγος τῆς ἀθετήσεως τοῦ στίχου δὲν εἶναι ἰσχυρός.*

9) *Ἐπειδὴ ἐνταῦθα δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ ἔργων, ὁ μὲν* Nauck *εἰκάζει τοὔπος, ὁ δὲ* F. W. Schmidt *τοὐμόν. Καὶ ἡμεῖς ὅμως ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ λέγομεν τὸ πρᾶγμα. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Εἰς ἡλικίαν ἦκες, ἵνα φανῇς ἄξια πράττων παῖς ἐμὸς εἶναι».*

10) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις τὸ ῥῆμα ἀναγινώσκεται καὶ καθ' ὑποτακτι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι
τῶν ἐμπνεόντων[2] μηδενὸς θανεῖν ὕπο,
ἀλλ' ὅστις Ἅιδου[3] φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.
Οὗ δ' οὖν ὁ θὴρ Κένταυρος, ὡς τὸ θεῖον ἦν
πρόφαντον, οὕτω ζῶντά μ' ἔκτεινεν θανών[4].
Φανῶ δ' ἐγὼ τούτοισι συμβαίνοντ' ἴσα[5]
μαντεῖα[6] καινά, τοῖς πάλαι ξυνήγορα,
ἃ τῶν ὀρείων καὶ χαμαικοιτῶν[7] ἐγὼ

κήν, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ ὁριστικὴ παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Ὁ ἑπόμενος λόγος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φανεῖς, δηλ. ἔφθασας εἰς ἡλικίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ πρέπει νὰ δείξῃς, ποῖος ὢν ὀνομάζεσαι υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 1064 «ὦ παῖ γενοῦ μοι παῖς ἐντήτυμος γεγώς». Σημειωτέον, ὅτι ὁ μὲν Meineke εἰκάζει, ὁποῖος ἂν ἐμὸς καλεῖ γόνος, ὁ δὲ Hense ὁποίου ποῖος ἂν καλεῖ.

1) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "προειρημένου ὑπὸ τοῦ Διός".

2) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται πρὸς τῶν πνεόντων, ἀλλ' ὁ Erfurdt ἔτρεψεν εἰς τῶν ἐμπνεόντων. Διότι παρὰ τοῖς τραγικοῖς τὸ ἐμπνεῖν καὶ οὐδέποτε τὸ πνεῖν σημαίνει ζῆν. Λοιπὸν ὁ Ζεὺς ἐμαντεύσατο τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ὅτι ὑπὸ οὐδενὸς τῶν ζώντων μέλλει νὰ ἀποθάνῃ.

3) Προσδιορίζει τὸ οἰκήτωρ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ· 282.

4) Τὴν τοιαύτην ἀντίθεσιν ἀγαπῶσιν οἱ τραγικοί, ὡς ὁ Σοφοκλῆς ἐν Αἴαντ. 1027 «ἔμελλε σ' Ἕκτωρ καὶ θανὼν ἀποφθίσειν» ἐν Ἀντιγόν. 871 "θανὼν ἔτ' οὖσαν κατήναρές με" καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 808 "ὡς μ' ἀπώλεσας θανών".

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐρῶ σοι ἄλλην μαντείαν νεωτέραν, συμφωνοῦσαν τῇ προτέρᾳ". Διὰ τοῦ συμβαίνειν δηλοῦται, ὅτι ἀμφότερα τὰ μαντεύματα συναντῶνται, συμφωνοῦσιν ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ. 220 «χρησμοί τε συμβαίνουσι καὶ τὸ Πυθικόν». Σημειωτέον ὅτι ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς συμβαίνοντά σοι, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf. Ὄντως τὸ φαίνειν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ δοτικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 710 «φανῶ δέ σοι σημεῖα τῶνδε σύντομα».

6) Ὁ στίχος οὗτος καὶ ὑπὸ τοῦ Dobree καὶ ὑπὸ τοῦ Nauck θεωρεῖται ὡς παρεμβεβλημένος. Ὄντως φαίνεται περιττός.

7) Τοὺς Σελλοὺς ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει χαμαιεύνας ἐν Ἰλιάδ. Π. 235 «Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε, Πελασγικέ, τηλόθι ναίων, Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου· ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σελλῶν[1] *ἐσελθὼν ἄλσος εἰσεγραψάμην*
πρὸς τῆς πατρῴας[2] *καὶ πολυγλώσσου δρυός,*
ἥ μοι χρόνῳ τῷ ζῶντι[3] *καὶ παρόντι νῦν*
ἔφασκε μόχθων τῶν ἐφεστώτων[4] *ἐμοὶ* 1170
λύσιν τελεῖσθαι[5]*. Κἀδόκουν πράξειν καλῶς·*
τὸ δ' ἦν ἄρ' οὐδὲν ἄλλο πλὴν θανεῖν ἐμέ.
Τοῖς[6] *γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ προσγίνεται.*
Ταῦτ' οὖν ἐπειδὴ λαμπρὰ[7] *συμβαίνει, τέκνον,*

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Ἔνιοι δὲ χωρὶς τοῦ σ γράφουσιν Ἑλλοὺς ἀποδεχόμενοι καὶ Ἑλλοπίαν τὴν Δωδώνην νομίζουσιν εἶναι„ Περὶ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ὑπάρχει διαφωνία· διότι κατά τινας παράγεται ἐκ τῶν ἑλῶν τῶν περὶ τὸ ἱερὸν (Στράβ. Z. 328), κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ Σελλήεντος ποταμοῦ τῆς Θεσπρωτίας. (Κατὰ τὸν Στράβωνα ὅμως τοιοῦτος ποταμὸς δὲν ὑπάρχει ἐν Θεσπρωτίᾳ) καὶ κατὰ τὸν Κούρτιον ἐκ τῆς ῥίζης ἁλ, ἐξ ἧς καὶ τὸ λατινικὸν Salii. *Ἀντὶ τοῦ εἰσεγραψάμην ὁ* Elmsley *εἴκασεν ἐξεγραψάμην, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ.* 982 *οὐδὲ ἄρ' ὅμοιός ἐσθ' ὁ χρησμὸς τουτωΐ, ὃν ἐγὼ παρὰ τἀπόλλωνος ἐξεγραψάμην*».

[2]) *Τὴν δρῦν ὀνομάζει πατρῴαν, διότι αὕτη ἀνήγγελλε τὴν θέλησιν τοῦ Διός. Περὶ τοῦ ἑπομένου ἐπιθέτου Σχολιαστὴς παρητηρεῖ·* "Ἤτοι πολυμαντευομένης, καὶ διὰ τοῦτο πολυφθεγγομένης. Ἢ τοῖς διαφόροις ἀλέκτοις χρησμῳδούσης, πρὸς τὴν ἑκάστου τῶν μαντευομένων γλῶσσαν„. *Παράβαλλ. τὴν σημειώσιν μου εἰς στίχ.* 171. *Ἀντὶ τοῦ πολυγλώσσου ὁ* Nauck *εἰκάζει θεογλώσσου, ὅπερ εὐφυὲς μέν, ἀπίθανον δέ.*

[3]) *Ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ παρόντι Ὁ παρὼν χρόνος θεωρεῖται ζῶν, ὡς ὁ παρελθὼν ἐφθαρμένος καὶ ἀποθανὼν ἐν Αἴαντ.* 141 «*ὡς καὶ τῆς νῦν φθιμένης νυκτός*». *Διὰ τοῦτο τὴν λέξιν δὲν θεωροῦμεν ὕποπτον, ὡς πολλοῖς κριτικοῖς φαίνεται.*

[4]) *Ὁ Ἡρακλῆς ἐμόχθει ἐν τοῖς ἄθλοις.*

[5]) *Μέσος μέλλων ἐν παθητικῇ σημασίᾳ. Ὁ ἡμίθεος ἐπίστευεν, ὅτι μετὰ τὴν παῦσιν τῶν μόχθων ἔμελλε νὰ εὐδαιμονήσῃ, ἐν ᾧ τὰ μαντεύματα προηγγελλον θάνατον.*

[6]) *Ὁ* Axt *καὶ ὁ* Nauck *θεωροῦσι τὸν στίχον ὡς παρεμβεβλημένον, διότι εἶναι κοινὸς τύπος. Ἡ ἐπεξήγησις ὅμως δὲν φαίνεται ἡμῖν ἄτοπος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ.* 1171 «*Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ ὁρῶ λυπουμένους*» *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 955 «*θανόντων δ' οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται*».

[7]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·* "*Φανερά, σαφῆ, πρόδηλα. Ἐπεὶ οὖν, φησίν, ὁ χρησμὸς ἀπέβη, δεῖ σε γενέσθαι σύμμαχον ἐμοί„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δεῖ σ' αὖ γενέσθαι τῷδε τἀνδρὶ σύμμαχον
καὶ μὴ ἐπιμεῖναι[1] τοὐμὸν ὀξῦναι στόμα,
ἀλλ' αὐτὸν[2] εἰκαθόντα συμπράσσειν, νόμον
κάλλιστον ἐξευρόντα[3], πειθαρχεῖν πατρί.

ΥΛΛΟΣ.

Ἀλλ' ὦ πάτερ, ταρβῶ μὲν εἰς λόγου στάσιν[4]
τοιάνδ' ἐπελθών, πείσομαι δ' ἃ σοι δοκεῖ[5].

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἔμβαλλε χεῖρα δεξιὰν πρώτιστά[6] μοι.

ΥΛΛΟΣ.

Ὡς πρὸς τί πίστιν τήνδ' ἄγαν[7] ἐπιστρέφεις;

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Οὐ θᾶσσον[8] οἴσεις μηδ' ἀπιστήσεις ἐμοί;

1) Ἡ λέξις φαίνεται περιττὴ ἐνίοις τῶν κριτικῶν, ἐξ ὧν ὁ G. Kaibel τρέπει εἰς καὶ μὴ ἀντιτείνοντ' ἀμόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Καὶ μή, ἀπειθήσας μοι, παροξυνεῖς με εἰς λοιδορίας κατὰ σοῦ». Τὸ ὀξύνειν στόμα λέγεται καὶ στομοῦν, ἐξ οὗ τὸ στόμωσις ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 795.

2) Δηλαδὴ ἄνευ τῆς ἐμῆς παρακελεύσεως, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 341 "ἥξει γὰρ αὐτά, κἂν ἐγὼ σιγῇ στέγω».

3) Τὸν νόμον δὲν μέλλει νὰ ἐξεύρῃ ὁ Ὕλλος, διότι οὗτος ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ νὰ εὕρῃ αὐτὸν ὁ υἱὸς μόνος του, χωρὶς νὰ τοῦ εἴπῃ ὁ πατήρ. Ἀλλ' ἡ λέξις θεωρεῖται ὕποπτος καὶ ὁ μὲν Herwerden εἰκάζει εὖ τηροῦντα, ὁ δὲ Blaydes εὖ σέβοντα. Τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου ἐτέθη κατ' ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν στίχ. 616.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Εὐλαβοῦμαι μὲν εἰς τοιαύτην ὁμιλίαν ἐλθών, μὴ οὐχ αἱρετά μοι προτείνῃς, πράξω δὲ ὅμως, κἂν δεινὰ ᾖ. Εἰς λόγου στάσιν· περιφραστικῶς εἰς λόγους».

5) Ἡ ἀναφορικὴ πρότασις κεῖται ἀντὶ τῆς δοτικῆς, ἣν ἀπαιτεῖ τὸ προηγούμενον ῥῆμα, τοῖς σοι δοκοῦσιν.

6) Δηλαδὴ πρὶν νὰ εἴπῃ τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ.

7) Εἶπε τὸ ἄγαν, διότι ἤρκει τὸ πείσομαι δ' ἃ σοι δοκεῖ. Τὸ ἐπιστρέφεις ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ζητεῖς.

8) "Οσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 75 «οὐ σῖγ' ἀνέξῃ μηδὲ δειλίαν ἀρῇ;» Ἀντὶ τοῦ οἴσεις ὁ μὲν Blaydes εἰκάζει ἀρεῖς, ὁ δὲ Subkoff εἴξεις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Ἰδοὺ προτείνω[1], κοὐδὲν ἀντειρήσεται.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὄμνυ Διός νυν τοῦ με φύσαντος κάρα.

ΥΛΛΟΣ.

Ἢ μὴν τί δράσειν[2]; καὶ τόδ' ἐξειρήσεται[3];

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἢ μὴν ἐμοὶ τὸ λεχθὲν[4] ἔργον ἐκτελεῖν.

ΥΛΛΟΣ.

Ὄμνυμ' ἔγωγε, Ζῆν' ἔχων ἐπώμοτον[5].

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Εἰ δ' ἐκτὸς ἔλθοις[6], πημονὰς εὔχου λαβεῖν.

ΥΛΛΟΣ.

Οὔ μὴν λάβω[7]· δράσω γάρ· εὔχομαι δ' ὅμως.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Οἶσθ' οὖν τὸν Οἴτης[8] Ζηνὸς ὕψιστον πάγον;

ΥΛΛΟΣ.

Οἶδ', ὡς θυτήρ γε πολλὰ[9] δὴ σταθεὶς ἄνω.

1) Ἐξυπακούεται ἡ αἰτιατικὴ δεξιᾶ.

2) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· ὀμνύεις ἐλεύσεις ἢ μὴν τί δράσειν; Ὁ Ὕλλος ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, πατὴρ θὰ εἴπῃ ἐκεῖνο, δι' ὃ νὰ ὁρκισθῇ.

3) Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἀποκρίπρὸς τὸ ἐξειρήσεται. Τὸ ἐκ, ὅπερ εἶναι μέλλοντος, ἐξαρτᾶ τοῦ ὄμνυ.

4) Ἐπικαλεῖται τὸν Δία ὡς ὅρκιον.

6) Ἔθηκεν εὐκτικὴν διὰ τὸ προβληματῶδες. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν Εἰ παραβαίης τοὺς ὅρκους„.

7) Δὲν ὑπάρχει φόβος, μήπως τιμωρηθῶ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ φράσει τοῦ στίχου ἐξυπακούεται ἡ φράσις πημονὰς λαβεῖν.

8) Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· τὸν Οἴτης (Οἰταῖον 436) πάγον Ζηνός. Πάγος εἶναι ἡ κορυφή.

9) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιρρήματος πολλάκις. Τὸ σταθεὶς ἔθηκεν ἀντὶ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἐνταῦθά[1] *νυν χρὴ τοὐμὸν ἐξάραντά σε*
σῶμ' αὐτόχειρα[2] *καὶ ξὺν οἷς χρῄζεις φίλων,*
πολλὴν μὲν ὕλην τῆς βαθυρρίζου δρυὸς[3]
κείραντα, πολλὸν δ' ἄρσεν'[4] *ἐκτεμόνθ' ὁμοῦ*
ἄγριον ἔλαιον[5]*, σῶμα τοὐμὸν ἐμβαλεῖν,*
καὶ πευκίνης λαβόντα λαμπάδος σέλας
πρῆσαι Γόου[6] *δὲ μηδὲν εἰσίτω δάκρυ.*
ἀλλ' ἀστένακτος κἀδάκρυτος[7]*, εἴπερ εἶ*
τοῦδ'[8] *ἀνδρός, ἔρξον· εἰ δὲ μή, μενῶ*[9] *σ' ἐγὼ*
καὶ νέρθεν ὢν ἀραῖος[10] *εἰς ἀεὶ βαρύς.*

στάς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράννῳ, 911 "δόξα μοι παρεστάθη ναοὺς ἱκέσθαι δαιμόνων„.

1) *Προσδιορίζει τὸ ἑπόμενον πρῆσαι.*

2) *Σηκώσαντα διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς καὶ μετὰ τῶν φίλων, ὧν ἔχεις ἀνάγκην. Λέγει τοῦτο, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ αὐτὸ μόνος.*

3) *Κατὰ τὸν* Nauck *ἐπιθυμεῖ νὰ καῇ διὰ δρυὸς μέν, διότι ἡ πατρῴα δρῦς ἐμαντεύσατο τὸν θάνατον, δι' ἐλαίας δέ, διότι ὁ κότινος* (*ἡ ἀγρία ἐλαία*) *ἦτο ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους φυτόν.*

4) *Ἡ ἀγρία ἐλαία εἶναι ἰσχυροτέρα καὶ ὡς τοιαύτη ὀνομάζεται ἄρσην, Θεόφραστ. περὶ φυτῶν ἱστορ.* 4, 13, 1 "τὰ ἄγρια τῶν ἡμέρων μακροβιώτερα, οἷον κότινος ἐλαίας καὶ ἀχρὰς ἀπίου, ἐρινεὸς συκῆς· ἰσχυρότερα γὰρ καὶ πυκνότερα„.

5) *Ἐννοεῖ τὴν ἀγρίαν ἐλαίαν, τὸν κότινον. Ἐπαναλαμβάνει τὸ ὄνομα χάριν σαφηνείας.*

6) *Οὐχὶ ἀτόπως προσετέθη ἡ γενικὴ γόου, διότι ὑπάρχουσι δάκρ καὶ χαρᾶς. Τὸ εἰσίτω φαίνεται ποπτον τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ F.* Schmidt *εἰκάζει ἡκέτω. Ἀλλὰ φ νεται, ὅτι εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ βαίνειν οἶκτον, ὡς παρ' Ἡροδότ.* 14 «αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν κτόν τινα»

7) *Καὶ τὰ δύο ἐπίθετα ἔχουσιν γητικὴν σημασίαν.*

8) *Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία κ ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ὡς πολλ παρὰ τοῖς τραγικοῖς.*

9) *Ὁ* F. W Schmidt *προσκρ σας γράφει, δαίμων σ' ἐλῶ τωθεν ὢν ἀραῖος. Ἂν ἐξηγήσ μεν τὴν φράσιν διὰ τοῦ θὰ σὲ μένω (ἐν Ἄιδου), βεβαίως παρ ἔννοιαν δυσκατάληπτον. Ἀλλ' ὁ Σ λιαστὴς ἐξηγεῖ· "Εἰ δὲ μὴ ταῦτα π σεις, διατελέσω ταῖς κατάραις καθ' Ἄιδου βαρῶν σε„.*

10) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ε ρατος, τιμωρὸς δαίμων».*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Οἴμοι, πάτερ, ποῖ' εἶπας; οἷά μ' εἴργασαι.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὁποῖα[1] δραστέ' ἐστίν· εἰ δὲ μή, πατρὸς
ἄλλου γενοῦ του[2] μηδ' ἐμὸς κληθῇς ἔτι.

ΥΛΛΟΣ.

Οἴμοι μάλ' αὖθις, οἷα μ' ἐκκαλῇ[3], πάτερ,
φονέα γενέσθαι[4] καὶ παλαμναῖον σέθεν.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Οὐ[5] δῆτ' ἔγωγ', ἀλλ' ὧν ἔχω παιώνιον
καὶ μοῦνον ἰατῆρα τῶν ἐμῶν[6] κακῶν.

ΥΛΛΟΣ.

Καὶ πῶς ὑπαίθων[7] σῶμ' ἂν ἰώμην τὸ σόν;

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἀλλ' εἰ φοβῇ πρὸς τοῦτο[8], τἄλλα γ' ἔργασαι.

ΥΛΛΟΣ.

Φορᾶς[9] γέ τοι φθόνησις οὐ γενήσεται.

1) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐξυπακουομένου εἶπον.

2) Συναπτέον μετὰ τοῦ ἄλλου.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ προκάζεις.

4) Ἐπεξηγεῖ τὸ οἷα. Παλαμναῖος ὁ μιάνας ἑαυτὸν δι' αἵματος, ὁ φόνος.

5) Ἐξυπακούεται ἡ φράσις· ἐκκαλεῖται γενέσθαι. Τὸ ἐπίθετον παιώνιος ἐκ τοῦ παιὼν (=παιάν) παιήονον σημαίνει τὸν ἰαματικόν, θεραπευτικόν. Ἡ σύνταξις ἔχει· παιώνιον κακῶν ὧν ἔχω.

6) Μετὰ τὴν φράσιν ὧν ἔχω τὸ ἐμῶν εἶναι περιττόν. Ὁ Wunder εἰκάζει θανασίμων κακῶν.

7) Ἔθηκε τὴν ὑπό, διότι ὁ Ἡρακλῆς μέλλει νὰ τεθῇ ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Τὸ ἰώμην μετεχειρίσθη ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἰατῆρα.

8) Ἡ πρὸς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ ἀναφοράν, ὡς ἡ εἰς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 980 "σὺ δ' εἰς τὰ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1119 «μὴ θαύμαζε πρὸς τὸ λιπαρές».

9) Ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει· οὐδεὶς ἔσται φθόνος τοῦ φέρειν σε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἦ καὶ πυρᾶς πλήρωμα[1] τῆς εἰρημένης;

ΥΛΛΟΣ.

Ὅσον[2] γ' ἂν αὐτὸς μὴ ποτιψαύων χεροῖν·
τὰ δ' ἄλλα πράξω, κοὐ καμῇ τοὐμὸν μέρος[3].

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἀλλ' ἀρκέσει καὶ ταῦτα· πρόσνειμαι δέ μοι
χάριν βραχεῖαν πρὸς μακροῖς[4] ἄλλοις διδούς

ΥΛΛΟΣ.

Εἰ καὶ μακρὰ[5] κάρτ' ἐστίν, ἐργασθήσεται.

ΗΡΑΚΛΗΣ

Τὴν Εὐρυτείαν[6] οἶσθα δῆτα παρθένον;

[1]) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐξυπακούεται τὸ γενήσεται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οὕτως οὖν πληρώσεις τὴν πυρὰν τῆς ὕλης;»

[2]) Ὁ μὲν γραμματικὸς Matthiae συμπληροῖ τὴν φράσιν ὅσον γ' ἂν πληρώσαιμι, ὁ δὲ Nauck ὑπονοεῖ τὸ φθονήσω. Ὁ Ὕλλος ὑπισχνεῖται νὰ πράξῃ τὰ πάντα, ἀλλ' ἀρνεῖται νὰ ἐγγίσῃ τὸ σῶμα. Ἐπειδὴ ἡ πρόθεσις ποτί, δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ διαλόγῳ, ὁ μὲν Fröhlich γράφει μή ποτε ψαύων, ὁ δὲ Wunder μή τι προσψαύων.

[3]) Τὸ ἐκ μέρους μου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1062 "Οὕτω γὰρ ἤδη καὶ δοκῶ τὸ σὸν μέρος;„.

[4]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μέγας, ὡς ἐν Αἴαντ. 130 "ἢ χειρὶ βρίθεις ἢ μακροῦ πλούτου βάθει„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ταῖς ἄλλαις εὐεργεσίαις ἑτέραν βραχεῖαν χάριν πρόσθες μας τὴν Ἰόλην».

[5]) Γίνεται ἀπόκρισις πρὸς τὸ βραχεῖαν.

[6]) Καὶ ὁ Ὅμηρος (ἐν Ἰλιάδ. 67) καὶ οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται ἐπίθετα ἀντὶ πατρωνυμικῶν, ὡς Οἰδίποδ. τυράνν. 1216 "ἰὼ Λαΐου τέκνον„ καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 570 «τὼ φα κόρη». Τὸ ὄνομα παρθένος ταῦθα δὲν ἔχει τὴν γνωστὴν σημασίαν, ἀλλὰ σημαίνει τὴν νέαν γυναῖκα. Λέγομεν τοῦτο, διότι ἡ Ἰόλη συνεθ τῷ Ἡρακλεῖ, ὡς λέγεται ἐν 1226. Ἡ ἐνταῦθα προτεινομένη μομιξία ἀντίκειται πρὸς τὴν τητα τοῦ χριστιανικοῦ βίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΛΛΟΣ.

Ἰόλην ἔλεξας, ὡς [1] ἐποικάζειν ἐμέ. 1220

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἔγνως. Τοσοῦτον δή σ' ἐπισκήπτω [2], τέκνον·
ταύτην ἐμοῦ θανόντος, εἴπερ εὐσεβεῖν
βούλει, πατρῴων ὁρκίων [3] μεμνημένος
προσθοῦ δάμαρτα [4], μηδ' ἀπιστήσῃς πατρί·
μηδ' ἄλλος ἀνδρῶν τοῖς ἐμοῖς πλευροῖς ὁμοῦ 1225
κλιθεῖσαν αὐτὴν ἀντὶ σοῦ [5] λάβοι ποτέ·
ἀλλ' αὐτός, ὦ παῖ, τοῦτο κήδευσον [6] λέχος
Πιθοῦ [7]· τὸ γάρ τοι μεγάλα [8] πιστεύσαντ' ἐμοὶ
σμικροῖς ἀπιστεῖν τὴν πάρος συγχεῖ [9] χάριν.

ΥΛΛΟΣ.

Οἴμοι· τὸ μὲν νοσοῦντα [10] θυμοῦσθαι κακόν, 1230

1) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν ὡς, ὁ δὲ Reiske ἔγραψεν ὥς γ' ὡς Wecklein ὡς, ὅπερ καὶ ἄλλοι καὶ δέχονται.

2) Σημαίνει ἐντέλλομαι καὶ συνεπῆ πρὸς διπλῆν αἰτιατικὴν ἀντὶ αἰτιατικῆς καὶ δοτικῆς, ὡς ἐν πεν. ἐν Ταύρ. 681 "πρὸς δεξιᾶς σοῦ" ἐπισκήπτω τάδε$_η$.

3) Ἐννοεῖ τὴν ἔνορκον ὑπόσχεσιν, ὁποίαν ὥκνε τῷ πατρί.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Γυναῖκα ποίησον$_η$.

5) Ποιεῖ ὀξυτέραν τὴν ἔννοιαν τοῦ σοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1211 "τοῦ σοῦ γε μητρὸς οὐ τ' αὐιὸς κεῖ τις ἀντὶ σοῦ".

6) Τὴν κόρην ταύτην ποίησον οἰκεῖν καὶ λάβε σύζυγον.

7) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται πείθου, ἀλλ' ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς πιθοῦ.

8) Μεγάλα μὲν ὀνομάζει τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ὕλλου, ὅπως συνεργασθῇ πρὸς καῦσιν τοῦ πατρός, σμικρὰ δὲ τὸν μετὰ τῆς Ἰόλης γάμον αὐτοῦ.

9) Ἀναιρέπει, καταλύει τὴν προγενεστέραν εὐγνωμοσύνην.

10) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι δοτικήν, ἀλλ' ὁ Wakefield ἔτρεψεν εἰς αἰτιατικήν. Τὸ νὰ ὀργίζηται μὲν ὁ νοσῶν εἶναι βλαβερόν. Ὁ Ὕλλος ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ παρέχῃ τῷ πατρὶ ἀφορμὴν πρὸς ὀργήν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὸ θυμοῦσθαι, εἰ μὴ πεισθείην αὐτῷ καὶ τὸ πείθεσθαι ὧδε φρονοῦντι, δυοχερές».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ δ' ὧδ'[1] ὁρᾶν φρονοῦντα τίς ποτ' ἂν φέροι;

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ὡς ἐργασείων[2] οὐδὲν ὧν λέγω θροεῖς.

ΥΛΛΟΣ.

Τίς γάρ[3] ποθ', ἥ μοι μητρὶ μὲν θανεῖν μόνη
μεταίτιος, σοὶ δ' αὖθις ὡς ἔχεις ἔχειν[4],
τίς ταῦτ'[5] ἂν, ὅστις μὴ ἐξ ἀλαστόρων νοσοῖ,
ἕλοιτο; κρεῖσσον κἀμέ γ', ὦ πάτερ, θανεῖν
ἢ τοῖσιν ἐχθίστοισι συνναίειν ὁμοῦ[6].

[1]) *Προσδιορίζει τὸ φρονοῦντα καὶ σημαίνει οὕτω κακῶς. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· εἰ καὶ ἔχω τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ ἐξοργίζω τὸν πατέρα, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ὑπομένῃ νὰ βλέπῃ αὐτὸν οὕτω κακῶς σκεπτόμενον.* Ὁ Groddeck *καὶ ὁ* Wunder *προτείνουσιν, ἵνα γραφῇ* ὧδε δρᾶν φρονοῦντα, *ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτή.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Οὕτω λαλεῖς, *ὡς μηδὲν πράξων ὧν λέγω*„. *Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν* Ἡλέκτρ. 1025 "ὡς οὐχὶ συνδράσουσα νουθετεῖς τάδε„.

[3]) *Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν, ὡς συχνάκις γίνεται ἐν τῇ στιχομυθίᾳ. Διὰ τῆς ἑπομένης δοτικῆς μοι δηλοῦται ἡ συμπάθεια τοῦ* Ὕλλου *πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα, ὡς ἐν* Ὀδυσσ. *β*, 50 «μητέρι μοι μνησιῆρες ἐπέχραον οὐκ ἐθέλουσῃ». *Τὸ θανεῖν εἶναι ὀνομαστικὸν ἀπαρέμφατον ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ μεταίτιος, ὡς ἐν* Ἀντιγόν. 1173 «οἱ δὲ ζῶντες αἴτιοι θανεῖν».

[4]) *Καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεταίτιος. Διὰ γεν φράσεως εἰκονίζει τὴν θέσιν τοῦ τρὸς ἀντὶ νὰ εἴπῃ* τὰ ἔσχατα κα πεπονθέναι.

[5]) *Περιεμένομεν τὴν ἀντωνυ τήνδε, ὡς καὶ πρέπει ὁ* Fröhl *Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἔθηκε τὸν θυντικὸν ἀριθμὸν ἐν τῇ σημασί τοσαῦτα κακά, ὡς καὶ μετ' γον λέγει* τοῖσιν ἐχθίστοισι τῇ ἐχθίστῃ. Ἀλλ' ὁ Nauck παρ ρεῖ, ὅτι τὸ ἁμάρτημα κεῖται βαθ ρον καὶ ὁ F. W. Schmidt ἀπ τολμηροτάτην μεταβολὴν γρά Τίς γάρ ποθ', ὅστις μὴ ἐξ στόρων νοσοῖ, γυναῖκ' ἄν, μητρί... Κατὰ τὸν Σχολια "οὐκ ἂν ἑλοίμην, εἰ μὴ μανία Ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ ὅστις εἰκάζομ τις, ὅπερ ὅμως δὲν τολμῶμεν εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ κείμενον.

[6]) *Τὸ* ὁμοῦ *πλεονάζει, ἀλλὰ* οὗτοι πλεονασμοὶ ὑπάρχουσι π παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Οἰδ τυράνν. 414 "οὐδ' ὅτων οἰκεῖς μ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 104 «οὐθ αὐτῷ γ' οὐ ξυνωλόμην ὁμοῦ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἀνὴρ ὅδ'[1], ὡς ἔοικεν, οὐ νεμεῖν[2] ἐμοὶ
φθίνοντι[3] μοῖραν· ἀλλά τοι θεῶν ἀρὰ
μενεῖ[4] σ' ἀπιστήσαντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ΥΛΛΟΣ.

Ὤμοι, τάχ' ὡς ἔοικας, ὡς νοσεῖς φανεῖς[5].

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Σὺ γάρ μ' ἀπ' εὐνασθέντος[6] ἐκκινεῖς κακοῦ.

ΥΛΛΟΣ.

Δείλαιος, ὡς ἐς πολλὰ[7] τἀπορεῖν ἔχω.

1) *Καὶ ἡμεῖς ἐν ἀπελπισμῷ καὶ ἀνώσει λέγομεν· αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.*

2) *Περιεμένομεν ὀρθὴν ἔγκλισιν, ἐγένετο σύγχυσις δύο συντάξεων, ἔοικεν οὐ νεμεῖν καὶ τῆς οὐ μεῖ. ὡς ἔοικεν. Παράλληλα ὑρχουσι πολλά, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν ρο. 188 «τούτῳ στάσιν τιν', ὡς ἐδόκουν ὁρᾶν, τεύχειν ἐν ἀλλήοις» Ἡρόδοτ. 3. 14 «ὡς δὴ λέγεὑπ' Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν οῖσιν δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς ιόντας».*

3) *Φθειρομένῳ. Νέμειν τινὶ μοῖσημαίνει ἀποδιδόναι τινί, ὅ τι αι θεμιτόν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ τίχ. 56 «εἰ πατρὸς νέμοι τιν' ὤ». Καὶ ἐνταῦθα ὁ Nauck εἰκάζει νεμεῖ πατρὸς φθίνοντος ραν.*

4) *Ἡ ἀρὰ λέγεται τῶν θεῶν, διότι Ἡρακλῆς τούτους θέλει ἐπικαλεῖσθαι ὡς τιμωρούς.*

5) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται φράσεις, ἀλλ' ὁ Axt (Phil. 4, 575) ἔτρεψεν εἰς φανεῖς, ὅπερ ἐπιδοκιμάζουσι πολλοὶ ἐκδόται. Ταχέως, ὡς φαίνεται, θὰ δείξῃς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ νόσος σου. Ὁ Ὕλλος εἰκονίζει τὴν ἀράν, δι' ἧς ἀπειλεῖ, ὡς προϊὸν τῆς νόσου.*

6) *Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «σύ με ἀναταράττεις ἀπὸ τοῦ καταπραϋνθέντος κακοῦ, μὴ πειθόμενος». Μετ' εὐφυΐας ἀπεκρίθη ὁ Ἡρακλῆς· Μὲ κατηγορεῖς διὰ τὴν νόσον μου, ἀλλὰ σὺ ἐρεθίζεις αὐτήν.*

7) *Ἡ εἰς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὴν σχέσιν, ὡς πρὸς πολλά, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1643 «εἰς ἅπαντα δυστυχὴς ἔφυς». Ταῦτα ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· Ἄτοπον γὰρ καὶ ἐναντιοῦσθαι καὶ πείθεσθαι, δι' ὃ ἀπορῶ». Ἀλλ' ὁ F. W. Schmidt παρατηρεῖ, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι πολλὰ Διὰ τοῦτο εἰκάζει ἕκπαγλα. Τὸ ἓν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Οὐ γὰρ δικαιοῖς[1] *τοῦ φυτεύσαντος κλύειν.*

ΥΛΛΟΣ.

Ἀλλ' ἐκδιδαχθῶ δῆτα δυσσεβεῖν[2]*, πάτερ;*

ΗΡΑΚΛΕΣ.

Οὐ δυσσέβεια, τοὐμὸν εἰ τέρψεις κέαρ.

ΥΛΛΟΣ.

Πράσσειν ἄνωγας οὖν με πανδίκως[3] *τάδε;*

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Ἔγωγε[4]*· τούτων μάρτυρας καλῶ θεούς*

ΥΛΛΟΣ.

Τοιγὰρ ποήσω κοὐκ ἀπώσομαι, τὸ σὸν
θεοῖσι δεικνὺς ἔργον[5]*· οὐ γὰρ ἄν ποτε*
κακὸς φανείην σοί γε πιστεύσας, πάτερ.

αρθρον ἀπαρέμφατον κεῖται ἀντὶ ὀνόματος, ὡς ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 657 «τὸ θέλειν δ' οὐκ ἔχων ἀλγύνομαι» καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 613 «φθείρου· τὸ γὰρ δρᾶν οὐκ ἔχων λόγους ἔχεις».

1) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Δίκαιον νομίζεις». Βεβαίως εὑρίσκεσαι εἰς ἀμηχανίαν, διότι δὲν κρίνεις δίκαιον νὰ ἀκούσῃς τὸν πατέρα σου.*

2) *Δὲν εἶναι ἀπείθεια πρὸς τὸν πατέρα, ἀλλ' ἄρνησις, ὅπως γείνῃ δυσσεβὴς πρὸς τὴν μητέρα. Εἶναι σύγκρουσις καθηκόντων.*

3) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Δίκαιόν σοι τοῦτο φαίνεται, τὸ συναφθῆναί με τῇ Ἰόλῃ;» Ὁ μὲν Ἡρακλῆς εἶπε περὶ τέρψεως, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὑπομιμνήσκει τὸ δίκαιον. Τὸ χωρίον γιαίνει καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ψωμεν εἰς π α ν τ ε λ ῶ ς, ὡς προ νει ὁ* Madwig (Adv. crit I. 230).

4) *Ἐξυπακούεται τὸ ἄ ν ω γ α. τὸ πανδίκως ἔχει καλῶς, γίνεται τάδηλον ἐκ τῆς ἑπομένης φράσε ἐν ᾗ ὁ πατὴρ ἐπικαλεῖται μάρτυ τοὺς θεοὺς περὶ τοῦ δικαίου.*

5) *Δεικνύων εἰς τοὺς θεούς, εἶναι ἔργον ἰδικόν σου, δηλ. δὲν ναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς πράξε Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Διαμαρτυ μενος τοὺς θεοὺς γαμήσω τὴν λην». Ὅτι δ' ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σ λιαστοῦ δὲν εἶναι ὀρθή, γίνεται δῆ ὡς νομίζομεν, ἐκ τῆς ἑπομένης φ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΡΑΚΛΗΣ.

λῶς τελευτᾷς [1], κἀπὶ τοῖσδε τὴν χάριν
εῖαν, ὦ παῖ, πρόσθες, ὡς, πρὶν ἐμπεσεῖν
αραγμὸν [2] ἤ τιν' οἶστρον, ἐς πυράν με θῇς.
γ' [3] ἐγκονεῖτ' [3], αἴρεσθε· παῦλά τοι κακῶν [4] 1255
η, τελευτὴ τοῦδε τἀνδρὸς [5] ὑστάτη.

ΥΛΛΟΣ.

λλ' οὐδὲν εἴργει σοὶ τελειοῦσθαι [6] τάδε,
εἰ κελεύεις κἄξαναγκάζεις, πάτερ.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

γε νῦν [7], πρὶν τήνδ' ἀνακινῆσαι
σον, ὦ ψυχὴ [8] σκληρά, χάλυβος 1260

δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἂν
ετο πρὸς τοὺς θεούς.
ὰ τὸν Σχολιαστήν· «καλῶς
ἐπεραίωσας». Διὰ τῆς ἐπο-
άσεως δηλοῖ τὰς δοθείσας
ς.
όριστος ἀντωνυμία ἐξυπα-
καὶ ἐνταῦθα. Οἶστρος ἐν-
αίνει τὴν πύρωσιν τῆς νόσου.
χολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἐνερ-
ἀνακουφίσατε».
το λέγει κατὰ τὸν χρησμόν.
. 825.
νὰ εἴπῃ ἐμοῦ. Ὑστάτη
ναι ὁ θάνατος.
νεται ὕποπτος τοις κριτι-
λέξις καὶ ὁ μὲν Wunder
ερα ί ν ε σ θ α ι, ὁ δὲ O.
λεσθῆναι, ὅπερ πιθανώ-

7) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* «Ἑαυτὸν παραθαρρύνει, ὥστε μὴ βοᾶν κομιζόμενον εἰς τὴν πυράν». *Τὸ ἀνακινῆσαι ληπτέον ὡς ἀμετάβατον, δηλ. πρὶν ἡ νόσος αὖιη νὰ διεγείρῃ ἑαυτήν.* Ἀλλ' ὁ Blaydes ἔγραψεν ἀ ν α κ ι ν ε ῖ σ θ α ι.

8) *Ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς τὴν ψυχήν, ὡς πρὸς δεύτερον πρόσωπον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 1056 "μὴ δῆτα, θυμέ, μή ποτ' ἐργάσῃ τάδε„ ὁ Ἀρχίλοχος λέγει· «θυμέ, θύμ' ἀμηχάνοισι κήδεσιν κυκώμενε„. *Ὀνομάζει δ' ὁ ἡμίθεος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σκληράν, διότι αὖιη ἐσκληρύνθη ὑπὸ τῶν πολλῶν πόνων.* Ὁ μὲν πρῶτος Σχολιαστὴς τὴν γενικὴν χάλυβος συνδέει μετὰ τῆς προηγουμένης κλητικῆς, ὅπερ ἡμαρτημένον, ὁ δὲ δεύτερος μετὰ τοῦ στόμιον, ὅπερ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λιθοκόλλητον [1] στόμιον παρέχουσ᾽,
ἀνάπαυε βοήν, ὡς ἐπίχαρτον [2]
τελέως [3] ἀκούσιον ἔργον.
Αἴρει᾽ [4], ὀπαδοί, μεγάλην μὲν ἐμοὶ
τούτων θέμενοι [5] συγγνωμοσύνην,
μεγάλην δὲ θεοῖς [6] ἀγνωμοσύνην
εἰδότες ἔργων τῶν πρασσομένων,
οἳ φύσαντες καὶ κληζόμενοι

ὀρθόν· "Λίθινον καὶ σκληρὸν χαλιτὸν σαυτῇ ἐπιβαλοῦσα„.

[1]) *Οἱ κριτικοὶ θεωροῦσιν ὕποπτον τὴν λέξιν καὶ ὁ μὲν* M. Schmidt *εἰκάζει νεοκόλλητον, ὁ δὲ* H. Schütz *πυρικόλλητον καὶ ὁ* Welcker *λυκοκόλλητον (Ἡσύχιος λύκον· τὸν ἐν τοῖς χαλινοῖς σίδηρον). Οἱ διορθοῦντες παρατηροῦσιν, ὅτι τὸ λιθοκόλλητος εἶναι κοσμητικὸν ἐπίθετον καὶ ὡς τοιοῦτον δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ χαλινὸς τοῦ ἵππου ἠδύνατο νὰ κοσμῆται δι᾽ εὐγενῶν λίθων. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ χαλινὸν ἰσχυρότατον καὶ ἐπὶ τούτῳ μετεχειρίσθη τὸν χάλυβα, ὃν θεωρεῖ δεδεμένον δι᾽ ἀδάμαντος. Ἐνθυμούμεθα δὲ παραπλήσιόν τι παρὰ Πλάτων. ἐν Γοργ.* 509 *Α* "κατέχεται καὶ δέδεται, καὶ εἰ ἀγροικότερόν τι εἰπεῖν ἐστι, σιδηροῖς καὶ ἀδαμαντίνοις λόγοις„, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

[2]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἐπίχαρτον μέν, ὅτι ἀπαλλάττεται τῆς νόσου· ἄκουσον δέ, ὅτι λυπεῖ πάντα ἡ ἀποστέρησις τοῦ βίου».*

[3]) *Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ὁ δὲ* Billerbeck *ἔγραψε τελέουσ᾽, ὅπερ ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι.*

[4]) *Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς χαίρετε, ὡς ἐποίησεν ὁ* Nauck. *Κοινῶς οἱ ἑπόμενοι στίχοι ἀποδίδονται τῷ Ὕλλῳ, ἀλλ᾽ ὁ* Nauck *ἀκολουθῶν τῷ Σχολιαστῇ ἀποδίδει τῷ Ἡρακλεῖ· "Οὐκ οἰκέταις, ἀλλὰ τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ ἐξ Εὐβοίας φησί„. Καὶ ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ ἑπομένη βλασφημία πρὸς τὸν Δία μᾶλλον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πάσχοντος Ἡρακλέους ἢ εἰς τὸ τοῦ Ὕλλου ἁρμόζει.*

[5]) *Ἡ φράσις μεγάλην θέμενοι συγγνωμοσύνην ἰσοδυναμεῖ τῇ πάνυ συγγνόντες. Ἡλέξις συγγνωμοσύνη μόνον ἐνταῦθα ἅπαντᾷ.*

[6]) *Ἐκ τῶν ἑπομένων γίνεται δῆλον, ὅτι ἐννοεῖ μόνον τὸν Δία. Ὁ* Nauck *τὴν φράσιν ἀγνωμοσύνην εἰδότες ἔργων τίθησιν ἐν ἀγκύλαις, διότι κατ᾽ αὐτὸν δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ Σοφοκλῆς δύο κατὰ σειρὰν στίχους νὰ κλείσῃ διὰ τῶν λέξεων συγγνωμοσύνην καὶ ἀγνωμοσύνην. Κατὰ τὸν* Musgrave *τὸ ἀγνωμοσύνην εἰδέναι τινί τινος ἐσχηματι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πατέρες τοιαῦτ' ἐφορῶσιν [1].

ΧΟΡΟΣ [2]

Τὰ μὲν οὖν μέλλοντ' [3] οὐδεὶς ἐφορᾷ,
τὰ δὲ νῦν ἑστῶτ' οἰκτρὰ μὲν ἡμῖν,
αἰσχρὰ δ' ἐκείνοις [4],
χαλεπώτατα δ' οὖν ἀνδρῶν πάντων
τῷ τήνδ' ἄτην ὑπέχοντι [5].
Λείπου μηδὲ σύ, παρθέν' [6], ἀπ' οἴκων,
μεγάλους [7] μὲν ἰδοῦσα νέους θανάτους,

σθη κατὰ τὸ χάριν εἰδέναι τινί τινος. Ἀγνωμοσύνη ἐνταῦθα σημαίνει σκληρότητα, ἀνεπιείκειαν.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἐκείνους, φησίν, ἀγνώμονας ἡγεῖσθαι, οἵτινες γεννήσαντες αὐτὸν περιορῶσι τοιαῦτα πάσχοντα". Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ταύτῃ ὑπόκειται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ Ὕλλος λέγει ταῦτα, ὅπερ δὲν ἐδεξάμεθα.

2) Πολλοὶ ἐκδόται καὶ τοὺς ἑπομένους στίχους ἀποδίδουσι τῷ Ὕλλῳ. Ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἁρμόζουσιν εἰς τὸ ἦθος τοῦ χοροῦ.

3) Φαίνεται, ὅτι διὰ τῶν λεγομένων ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν μέλλουσαν τοῦ Ἡρακλέους ἀθανασίαν. Τὸ ἐφορᾷ φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν F. W. Schmidt εἰκάζει οὐδείς ποθ' ὁρᾷ, ὁ δὲ Fr. X Pflügl οὐδεὶς σάφ' ὁρᾷ.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τοῖς γεννήσασιν ἐπονείδιστα". Οὐδόλως συμφωνοῦμεν τῷ Nauck εἰκάζοντι οἰκτρὰ δ' ἐκείνοις· διότι τὰ συμβάντα τῷ Ἡρακλεῖ παρέχουσι κακὴν ὄψιν καὶ αἰσχύνουσι τὸν πατέρα τοῦ νοσήσαντος.

5) Ὅτι ἐννοεῖ τὸν Ἡρακλέα, πρόδηλον.

6) Ἕνεκα τῆς προσφωνήσεως ταύτης οἱ ἑπόμενοι στίχοι δὲν δύνανται νὰ ἀποδοθῶσι τῷ χορῷ, ἀλλὰ τῷ Ὕλλῳ. Πλεῖστοι κριτικοί, ὡς ὁ Hartung, ὁ Fr Ritter, ὁ Hense καὶ ἄλλοι θεωροῦσι τοὺς στίχους ὡς ὑποβολιμαίους, ὅπερ καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα. Διότι ὁ χορὸς κατέληξεν εἰς ἐννοίας μεγαλοπρεπεῖς, ἃς ταπεινοῖ ἡ ἑπομένη παρακέλευσις τοῦ Ὕλλου. Ὁ Σχολιαστὴς ἔχει ὑπ' ὄψει δύο γραφάς, αἷς δίδει δύο ἐξηγήσεις· "Ἔοικεν Ὕλλος ἀποστραφεὶς ταῖς ἀπὸ τοῦ χοροῦ λέγειν τοῦ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τῶν οἴκων, ἕως ἂν ἐπανέλθωσιν ἀπὸ τῆς πυρᾶς. Τινὲς δὲ γράφουσιν ἐπ' οἴκων, τουτέστι, μηδὲ ὑμεῖς περιλείπεσθε ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀκολουθήσατε".

7) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μεγάλως, ἀλλ' οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Subkoff ἔτρεψεν εἰς μελέους. Ἡμεῖς ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλὰ δὲ πήματα καὶ καινοπαθῆ[1],
κοὐδὲν τούτων ὅ τι μὴ Ζεύς[2].

ροῦμεν καὶ ὡς πρὸς τὸ ἰδοῦσα. Ὁ Ὕλλος προσκαλεῖ τὰς παρθένους εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Οἴτης, ἀφ' οὗ εἶδον ἢ ὅπως ἴδωσιν. Βεβαίως τὸ δεύτερον· Ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὀψομένη. Ἡ πρόσκλησις ὅμως φαίνεται ἡμῖν ἀπαισία.

1) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψει καινοπαθῆ, σημαίνει νεοκατασκεύαστα.*

2) *Ἐξυπακούεται τὸ ἐποίησεν ἢ ἔπραξεν, δηλ. πᾶσαι αἱ συμφοραὶ εἶναι ἔργα τοῦ Διός. Ἀλλ' ἆρά γε δὲν ἔπταισαν καὶ οἱ ἄνθρωποι; Καὶ τοῦτο καθ' ἡμᾶς εἶναι τεκμήριον τῆς νοθείας τῶν στίχων.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	Στίχος	ἀντὶ		ἀνάγνωθι
8	20	*διακυνοῦντα*	—	*διακονοῦντα*
17	17	*ἰδοῦσα*	—	*ἰδοῦσα*
18	19	*προσάψας*	—	*προσάψασα*
26	6	*πολιτικῇ*	—	*πλοκῇ*
27	12	Rayman	—	Raymann
31	22	*Βονοπάριης*	—	*Βοναπάριης*
»	13	*τοῦδε δ'*	—	*τοῦδέ γ'*
39	17	*'Ηρακλέα*	—	*'Ηρακλέα*
58	26	Erölick	—	Frölich
64	22	*ἀήδονα*	—	*ἀηδόνα*
77	16	*Λίχα*	—	*Λίχου*
135	9	*μῆ*	—	*μὴ*
136	10	*τανναϋφῆ*	—	*ταναύφῃ*
139	12	*τὸν βέβαιος*	—	*τοῦ βέβαιος*
143	1	*πάοας*	—	*πάσας*
146	26	*χωρὸν*	—	*χορὸν*
178	19	*ἐπιβαλλόμενον*	—	*ἐπιβάλλουσαν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Κ.Π.ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 38.

1890

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Κ.Π.ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 88.

1890

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίπυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΝ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Λαμπρὸς καὶ ἀκτινοβόλος διφρηλατεῖ ὁ ἥλιος ἐν τοῖς κυανοῖς τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ θόλοις, ἀπειροπληθεῖς ἀστέρες κατασελαγίζοντες ἀπελαύνουσι τὸ ἔρεβος τῆς νυκτός, ποικιλέρυθροι καὶ εὐανθεῖς νεφέλαι κοσμοῦσι τοὺς ὑψηλοὺς τῆς ἀτμοσφαίρας χώρους, ὁ ἀὴρ λεπτυνόμενος ἀπαιθεροῦται, εὐαεῖς καὶ δροσοβόλοι αὖραι ἐναρμονίως ὀρχοῦνται, τῶν καιρῶν αἱ ὑπερβολαὶ δὲν ἐκβαίνουσι τῶν ὅρων τῆς πραότητος καὶ τοῦ ἔαρος τὸ εὐκραὲς ποιεῖ τὴν Ἑλλάδα παραπλησίαν πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν ποιητῶν ὑμνηθὲν ἀσφαλὲς καὶ ἀσάλευτον ἕδος τῶν θεῶν, ὅπερ αἰθρίᾳ μαλακῇ καὶ φωτὶ καθαρῷ τὸν ἅπαντα χρόνον ὁμαλῶς περιλάμπεται. Ἐνταῦθα ἡ θάλασσα δὲν χαίρει οὐρανομήκεις ὑδάτων ὄγκους διακυλινδοῦσα, οὐδὲ λυσσὰς καὶ μαινομένη ἐκπλήσσει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ γηθόσυνος οἱονεὶ συμπαίζει τῇ χέρσῳ καὶ ὁτὲ μὲν διώκουσα ταύτην σχηματίζει βαθεῖς κόλπους, ὁτὲ δὲ φεύγουσα ἐπιτρέπει τῇ συπαικτρίᾳ, ὅπως ἐπαίρηται ἀνυψοῦσα οὐρανογείτονας βράχους. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλοσοφήσας Εὐριπίδης τὸ εὐκραὲς τοῦ κλίματος τῆς Ἀττικῆς ἀποθαυμάζων λέγει, ὅτι ἐν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταῦθα ἡ ξανθὴ Ἁρμονία ἐγέννησε τὰς ἐννέα ἁγνὰς Μούσας[1]. Ὅντως διὰ τοῦ μυθεύματος συμβολικῶς ἐξηγεῖται ὁλόκληρος ἡ γένεσις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ὅσαι ἐγεννήθησαν ἐν Ἑλλάδι. Ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τὴν ὑπερτάτην τῆς ἀναπτύξεως βαθμῖδα ἐξαρθὲν ἐξεῦρε τοὺς αἰωνίους καὶ ἀναλλοιώτους θεσμοὺς τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐνταῦθα ἡ γλῶσσα ἐξετυπώθη ἐν μεγαλοπρεπεστάτῳ τύπῳ, ἡ μουσικὴ ἤχησεν οὐρανίους φθόγγους, ἡ τέχνη ἀπεκαλύφθη ἐν ἰδεώδει μεγαλείῳ καὶ ἡ φιλοσοφία περιεβάλετο ἡγεμονικὴν πορφύραν.

Ἀλλ' ὥσπερ υἱὸς ὀλβίου πατρὸς ἐν καλλιτεχνικοῖς μεγάροις, ἐν εὐανθέσι κήποις καὶ ἐν πολλῇ ῥᾳστώνῃ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν διαγαγὼν καὶ ἐν μουσείοις, ἐν μουσικῇ καὶ ἐν θεάτροις ἀνατραφεὶς δύναται μὲν νὰ γείνῃ ἀριστοτέχνης, ἡ πεῖρα ὅμως δεικνύει, ὅτι εἶναι δυσκολώτατον νὰ διαμορφωθῇ καὶ πρακτικὸς ἄνθρωπος, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὑπὸ παραπλησίας συνθήκας διαβιώσαντες παραβάται τοῦ νόμου τούτου δὲν ἐγένοντο. Τοὐναντίον ὁ υἱὸς τοῦ ἀποχειροβιώτου πένητος δὲν ἔχει μὲν τοὺς πόρους, ὅπως ἐξάρῃ καὶ λεπτύνῃ τὸ αἴσθημα, καὶ δυσκόλως δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς διαπρεπῆ καλλιτέχνην, ἂν μὴ γενναία καὶ ἀδρὰ φύσις τοὺς φραγμοὺς τοῦ περιέχοντος διαρρήξῃ καὶ καταπατήσῃ, ὅμως ἐξ ἀνάγκης κτᾶται πρακτικὸν νοῦν, δι' οὗ ἀγωνίζεται πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς πενίας παρεμ-

---

[1]) Ἐν Μηδ. 830, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Cicero de fato 4 "Athenis tenue coelum, ex quo acutiores etiam putantur Attici".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βαλλομένας δυσκολίας. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον οἱ βόρειοι λαοὶ καὶ πρὸς τὸ ἀφιλάνθρωπον τῆς φύσεως καὶ πρὸς τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας διαγωνισάμενοι δὲν ἐξήρθησαν μὲν μέχρι τοῦ καλλιτεχνικοῦ τῶν Ἑλλήνων αἰσθήματος, ὅμως πάντως ἐγένοντο τούτων πρακτικώτεροι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολιτικὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν πρακτικὴ ἐπιστήμη, ἐν ταύτῃ ὡς οἷόν τε μάλιστα τὸ ὑποδεὲς τῶν Ἑλλήνων ἐλέγχεται. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν φιλοσόφων, οἵτινες περὶ πολιτείας φιλοσοφήσαντες εἶναι ἴσως ὑπέρτεροι πάντων τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἔργῳ πολιτευσαμένων. Διότι παρ' ἐκείνοις μὲν ὑπάρχει ἡ θεωρία, παρὰ τούτοις δὲ ἡ πρᾶξις, περὶ ἧς μόνον ἐνταῦθα ὁ λόγος πρόκειται.

Πρὸ πάντων ἡ ἔλλειψις πρακτικοῦ πνεύματος τῶν πολιτευσαμένων καταφαίνεται ἐν τούτῳ, ὅτι περὶ ὀλίγου ἐποιήσαντο, ὅπως τὰς ἔριδας τῶν Ἑλλήνων τὰς πρὸς ἀλλήλους καταλύσαντες καὶ εἰς ποιάν τινα ἑνότητα αὐτοὺς ἀγαγόντες τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ διαφύγωσιν. Τοὐναντίον οἱ Ἕλληνες ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐτράπησαν ἐπ' ἀλλήλους καὶ οὐδενὸς τὰς χεῖρας ἐν μέσῳ διασχόντος συνερράγησαν εἰς τὸν πόλεμον, ἐξ οὗ ἀναπνοὴ μὲν τοῖς βαρβάροις ἐγένετο, φθόρος δὲ τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀμύθητος[1]. Καὶ δὲν ἐπαύσαντο τοῦτο ποιοῦν-

---

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. 19 καὶ Ἰσοκράτ. ἐν Παναθηναϊκ. ξε' κεἰς τοῦτ' ἦλθον οὐκ ἀνοίας, ἀλλὰ μανίας, ὥστε πρὸς μὲν τὸν ἐπιστρατεύσαντα καὶ βουληθέντα τῷ μὲν πόλει τούτῳ παντάπασιν ἀνελεῖν, τοὺς δ' ἄλλους Ἕλληνας καταδουλώσασθαι, πρὸς μὲν τὸν τοιοῦτον, κρατήσασαι ῥᾳδίως ἂν αὐτοῦ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰρήνην εἰς ἅπαντα συνεγράψαντο τὸν χρόνον ὥσπερ πρὸς εὐεργέτην γεγενημένον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τες, μέχρις ὅτου ἡ ὅλη Ἑλλὰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλοσύνης ἀσφαλῶς περιεβάλετο. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι, ὅτι οὐδὲ ἐλυπήθησαν ἀξίως ἐκείνων, ἃ ἔπαθον. Ἡ φθορὰ δ' Ἑλληνίδων πόλεων δὲν ἔφερεν ὄνειδος, ἀλλὰ καὶ τιμήν· ὅτε ὁ Περικλῆς καταστρεψάμενος τὴν πόλιν τῶν Σαμίων, ἥτις εἶχε σχεδὸν ἰσόρροπον ναυτικὸν πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ μεγαλοπρεπεῖς ταφὰς ποιήσας ἀπήγγειλε τὸν ἐπιτάφιον, ἐθαυμάσθη ὑπὸ πάντων καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος καταβαίνοντα αἱ γυναῖκες ἐδεξιοῦντο καὶ ἐστεφάνουν ὡς ἀθλητὴν νικηφόρον. Μόνη ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος τοῦ μὴ ἐξερεθίσαντος τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους γενναίως ἀγωνισαμένου, ἡ Ἐλπινίκη, λέγω, προσελθοῦσα εἶπεν ἀξιομνημονεύτους λόγους[1]. Ἐνίοτε δ' οἱ πολιτευταὶ προετίμησαν, ὅπως δουλεύσωσι τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἑαυτῶν πατρίδος ἢ ἀνεχθῶσι τοὺς ἑαυτῶν ἀντιπάλους. Ὁ Ἄρατος, φέρ' εἰπεῖν, ὅστις ἄλλως ἐγένετο ἀνὴρ ἑλληνικώτατος, ἀπηξίωσεν,

---

φθονήσασαι δὲ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς αὐτῶν, εἰς πόλεμον καταστᾶσαι πρὸς ἀλλήλας καὶ φιλονεικίαν, οὐ πρότερον ἐπαύσαντο σφᾶς τ' αὐτὰς ἀπολλύουσαι καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, πρὶν κύριον ἐποίησαν τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τήν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους διὰ τῆς δυνάμεως τῆς Λακεδαιμονίων, καὶ πάλιν τὴν ἐκείνων διὰ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας. Καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθέντες τῆς τοῦ βαρβάρου φρονήσεως, οὔτ' ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἤλγησαν ἀξίως ὧν ἔπαθον οὐδ' ὡς πράσσειν αὐτούς, οὔτε νῦν αἱ μέγισται τῶν Ἑλληνίδων πόλεων αἰσχύνονται διακολακευόμεναι πρὸς τὸν ἐκείνου πλοῦτον, ἀλλ' ἡ μὲν Ἀργείων καὶ Θηβαίων Αἴγυπτον αὐτῷ συγκατεπολέμησεν».

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. 18 «Ταῦτ'» ἔφη» θαυμάσια, Περίκλεις, καὶ ἄξια στεφάνων, ὃς ἡμῖν πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀπώλεσας πολίτας οὐ Φοίνιξι πολεμῶν οὐδὲ Μήδοις, ὥσπερ οὑμὸς ἀδελφὸς Κίμων, ἀλλὰ σύμμαχον καὶ συγγενῆ πόλιν καταστρεφόμενος».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως συνταχθῇ τῷ γενναίῳ τῆς Σπάρτης βασιλεῖ Κλεομένει, ὅστις τὴν Πελοπόννησον ἐκόσμει εἰς τὸ πάτριον σχῆμα καὶ τὴν ἀρχαίαν πολιτείαν, ὥσπερ ἁρμονίαν ἐκλελυμένην, ἀνεκρούετο αὖθις ἐπὶ τὸν σώφρονα καὶ Δώριον ἐκεῖνον τοῦ Λυκούργου νόμον καὶ βίον, δὲν συνετάχθη, λέγω, τῷ λέοντι τῆς Σπάρτης, ἀλλ' εἰσήγαγε τοὺς Μακεδόνας ἐνόπλους μέχρι τῆς ἑστίας Ἀντιγόνεια θύων καὶ παιᾶνας αὐτὸς ᾄδων εἰς ἄνθρωπον ὑπὸ φθίσεως κατασηπόμενον[1].

Ἀλλ' οἱ πολιτευσάμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἦναι τοιοῦτοι, ἂν οἱ Ἕλληνες εἶχον πρακτικωτέραν τὴν διάνοιαν. Καὶ οὗτοι ὅμως στρατηγοὺς καὶ πολιτευτὰς ἐπιφανεστάτους, οἷοι ὁ Μιλτιάδης, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων, καθεῖρξαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἢ ἐξωστράκισαν. Βεβαίως ὁ ἐξοστρακισμὸς παραβαλλόμενος πρὸς ἄλλας κολάσεις, ἃς τυραννικαὶ καὶ ὀλιγαρχικαὶ πολιτεῖαι εἶχον ἐν χρήσει, δὲν ἦτο λίαν σκληρός. Ἀλλ' οἱ κολαζόμενοι ἦσαν ἄνδρες ἐξέχοντες, οἵτινες ἠδύναντο καὶ τὴν ἑαυτῶν πόλιν καὶ τὸ ὅλον ἑλληνικὸν νὰ ὠφελήσωσιν, ἀπεδιώκοντο ὅμως ταύτης διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ, ὃν ὁ Πλούταρχος ὀνομάζει φθόνου παραμυθίαν φιλάνθρωπον[2]. Οἱ δὲ διωκόμενοι ἐνίοτε, ὡς Ἀλκιβιάδης, κατέφευγον εἰς τοὺς πολεμίους τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, ἣν πολλαχῶς ἔβλαπτον. Ἐγείρεται λοιπὸν σπουδαιότατον ζήτημα· ἐὰν

---

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κλεομέν. 16. [2]) Ὁ αὐτὸς ἐν βίῳ Ἀριστείδ. 7 «Μοχθηρίας γὰρ οὐκ ἦν κόλασις ὁ ἐξοστρακισμός, ἀλλ' ἐκαλεῖτο μὲν ἀπ' εὐπρέπειαν ὄγκου καὶ δυνάμεως βαρυτέρας ταπείνωσις καὶ κόλουσις, ἦν δὲ φθόνου παραμυθία φιλάνθρωπος, εἰς ἀνήκεστον οὐδέν, ἀλλ' εἰς μετάστασιν ἐτῶν δέκα τὴν πρὸς τὸ λυποῦν ἀπερειδομένου δυσμένειαν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ πολίτης ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀδικηθῇ, τ
οὗτος ὀφείλει νὰ πράξῃ, ὅταν αὕτη ἔχῃ ἀνάγ
κην τῆς βοηθείας αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς φιλοσόφους
ὁ πολίτης καὶ ἀδικηθεὶς ὀφείλει τυφλὴν ὑπακοὴν τῇ
πόλει καὶ δὴ ὁ Πλάτων εἶπε περὶ τούτου λόγους σοφοὺς
καὶ πολυθρυλήτους[1]. Καὶ ὁ Ἀριστείδης τῆς πατρίδος
κινδυνευούσης δὲν ἐμνήσθη τοῦ ἐξοστρακισμοῦ, ἀλλ
ἔσπευσεν, ὅπως παράσχῃ τῇ πατρίδι τὴν βοήθειαν
αὐτοῦ. Οὗτος ὅμως ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐφιλοσόφει. Ἀλλ
ὁ Ἀχιλλεύς, ὅστις καὶ ἐν ταῖς ἀρεταῖς καὶ ἐν ταῖς
κακίαις ἐκπροσωπεῖ τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, δὲν ἐπεί-
σθη τῇ ταπεινῶς ἱκετευσάσῃ πρεσβείᾳ τῶν Ἀχαιῶν,
ἀλλὰ διατηρήσας τὴν μῆνιν αὐτοῦ, μέχρις ὅτου ἐφο-
νεύθη ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ Πάτροκλος, πολλὰς καὶ μεγά-
λας συμφορὰς τούτοις ἐπήνεγκεν. Φαίνεται δ', ὅτι
πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων οὕτω τὸ ζήτημα ἔλυον, διότι
καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ὁ Ξέρξης ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἀττι-
κήν, ἐψηφίσαντο κάθοδον τοῖς φυγάσι, διότι ἐφοβοῦντο,
μὴ ὁ Ἀριστείδης προσθέμενος τοῖς πολεμίοις δια-
φθείρῃ καὶ μεταστήσῃ πολλοὺς τῶν πολιτῶν πρὸς τὸν
βάρβαρον[2].

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα ἀναλαμβάνει ὁ Σοφο-

---

[1]) 51 A «μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι, καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπείκειν καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνουσαν ἢ πατέρα, καὶ ἃ πείθειν ἢ ποιεῖν ἃ ἂν κελεύῃ, καὶ πάσχειν, ἐάν τι προστάττῃ παθεῖν, ἡσυχίαν ἄγοντα, ἐάν τε τύπτεσθαι, ἐάν τε δεῖσθαι, ἐάν τε εἰς πόλεμον ἄγῃ τρωθησόμενον ἢ ἀποθανούμενον, ποιητέον ταῦτα .... »

[2]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀριστείδ. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλῆς νὰ λύσῃ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ. Εὗρε δὲ τὴν ὑπόθεσιν ἐν τῷ Τρωϊκῷ μύθῳ, καθ' ὃν οἱ Ἀχαιοὶ ἠδίκησαν τὸν Φιλοκτήτην ἐκβαλόντες εἰς ἔρημον νῆσον καὶ καθ' ὃν οἱ Ἀχαιοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκπορθήσωσι τὸ Ἴλιον ἔπεμψαν δύο ἄνδρας, ὅπως τοῦτον παραλάβωσιν. Οὗτοι δὲν ἐταπεινώθησαν πρὸ τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἀποπειραθέντες, ἵνα διὰ τοῦ δόλου ἢ διὰ τῆς βίας ἀπαγάγωσιν, οἰκτρῶς ἀπέτυχον. Ὁ ἀδικηθεὶς ἥρως ἐκπέμπει στεναγμούς, ὡς ὁ Μόσυχλος[1] ἐξερεύγεται πῦρ, καὶ νομίζει τις, ὅτι ἐν τῇ Λήμνῳ ὑπάρχουσι δύο ἡφαίστεια. Δὲν ἠδυνήθησαν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Νεοπτόλεμος νὰ ἀποσπάσωσι τὸν Φιλοκτήτην, ἀλλὰ μόνον διήγειραν τοὺς στεναγμοὺς αὐτοῦ. Ὄντως ὁ ἀφιλοσόφητος ἄνθρωπος δυσκόλως βοηθεῖ τῇ ἀδικησάσῃ πατρίδι, ἀλλ' ἡ πολιτεία εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θείου, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐφεξῆς ἀναλυομένῃ τραγῳδίᾳ κελεύει τὸν Φιλοκτήτην, ὅπως πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν.

Ἐν τῷ π ρ ο λ ό γ ῳ (1—134) ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ γενναῖος τοῦ Ἀχιλλέως υἱὸς μετὰ ναυτῶν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς ἀλιμένου Λήμνου ἐξελθόντες εὑρίσκονται πρό τινος βράχου, ὅπου κατὰ τὸν πλοῦν τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Τροίαν ἐξεβλήθη ὁ Φιλοκτήτης. Τοῦτον ἐκβαλὼν ὁ Λαερτιάδης κατ' ἐντολὴν τῶν Ἀτρειδῶν διὰ τὴν ὀχληρὰν νόσον δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ, ἀλλὰ παρακελεύεται τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅπως ἀναρριχηθεὶς εὕρῃ τὸ ἄντρον τοῦ ἐκβληθέντος ἥρωος. Τὴν ἐντολὴν τελέσας οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἄντρον εἶναι

[1]) Ὁ Μόσυχλος ἐσβέσθη ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγγὺς καὶ ὅτι ἐν τούτῳ ὑπάρχουσι μὲν τεκμήρια ἀνθρώπου δυστυχοῦς καὶ νοσοῦντος, ἀλλ' ὅτι ἐν τούτῳ οὐδεὶς νῦν ἐνδιαιτᾶται. Ἐκ τούτων ὁ Ὀδυσσεὺς εἰκάζει, ὅτι σαφῶς ἐνταῦθα οἰκεῖ ὁ Φιλοκτήτης καὶ ὅτι δὲν διατρίβει μακράν. Ἐπειδὴ δ' οὗτος φοβεῖται, μὴ αἴφνης τοῦ Φιλοκτήτου ἐπελθόντος ἀναγνωρισθῇ καὶ τιμωρηθῇ διὰ τὴν διαπραχθεῖσαν ἀδικίαν, τίθησι κατάσκοπον καὶ ἐξηγεῖ τῷ Νεοπτολέμῳ τὸν τρόπον, καθ' ὃν μέλλουσι νὰ ἀγάγωσι τὸν ἥρωα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ νέος μέχρι τοῦδε ἐγίνωσκε μέν, ὅτι προῦκειτο, ὅπως ἀγάγωσι τὸν Φιλοκτήτην, ἀλλ' ἠγνόει, ὅτι αὐτὸς ἔμελλε νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν νοσοῦντα. Καὶ δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ γείνῃ, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο γνωστὸς τῷ Φιλοκτήτῃ καὶ ἐμισεῖτο ὑπ' αὐτοῦ. Ὑποβάλλει λοιπὸν τῷ Νεοπτολέμῳ σχέδιον ἀπάτης, καθ' ὃ οὗτος μέλλει νὰ ὑποκριθῇ, ὅτι ἔχει δεινὸν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς μῖσος· διότι οὗτοι καίπερ διὰ παρακλήσεων εἰς τὴν Τροίαν ἀγαγόντες ὅμως ἐστέρησαν τῆς πανοπλίας τοῦ πατρός. Ἀλλ' ὁ γενναῖος τοῦ Ἀχιλλέως υἱὸς τὸ ἦθος τοῦ πατρὸς ἔχων ἀποκρούει τὴν ἀπάτην, ἀνθ' ἧς προτείνει τὴν βίαν. Τοῦτο ὅμως κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Λαερτιάδου ἦτο ἀδύνατον, διότι ὁ Φιλοκτήτης εἶχε τὰ φοβερὰ τοῦ Ἡρακλέους τόξα. Καὶ οὕτως ὁ Νεοπτόλεμος δὲν πείθεται, ὅπως ψευσθῇ, μέχρις ὅτου ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεὺς ἐκέντρισε τὸ φιλότιμον τοῦ νέου ἥρωος εἰπών, ὅτι μετὰ τῶν τόξων τοῦ Ἡρακλέους πρόκειται νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ Ἴλιον καὶ γείνῃ ἔνδοξος. Οὕτως ἐξαπατηθεὶς πείθεται καὶ προβαίνει εἰς τὸ ἔργον, ἐν ᾧ ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποσύρεται.

Ἐν δὲ τῇ παρόδῳ (135 — 218) τοῦ Ὀδυσσέως ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στάντος ἔρχονται οἱ τὸν χορὸν ἀπαρτίζοντες ναῦται τοῦ Νεοπτολέμου. Ἡ πάροδος τούτων ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἔχουσι νὰ ὑπηρετῶσιν ἐκείνῳ, εἰς ὃν κατὰ διαδοχὴν περιῆλθε τὸ ἀρχαῖον σκῆπτρον. Αἰτεῖ λοιπὸν ὁ χορὸς διαταγὰς παρὰ τοῦ ἄνακτος, ὅστις λέγει, ὅτι νῦν μὲν δύναται νὰ παρατηρήσῃ τὸ ἄντρον, ὅταν δ' ἐπανέλθῃ ὁ ἥρως, πρέπει νὰ μένῃ παρ' ἑαυτῷ πρὸς ἐνδεχομένην ἐνέργειαν. Τὸ ἀμφίθυρον ἄντρον ἰδὼν ὁ χορὸς καὶ μαθὼν παρὰ τοῦ Νεοπτολέμου, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ζῇ ἐκ θήρας, οἰκτείρει αὐτὸν διὰ τὴν ἐρημίαν, τὴν νόσον καὶ τὸν βίον, ἐν ᾧ ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρίστους οἴκους. Ἀλλὰ καὶ τὴν ὄῆξιν τοῦ ὄφεως καὶ τὰς παρούσας συμφορὰς τοῦ ἥρωος ὁ Νεοπτόλεμος ἀποδίδει εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν, ὅπως μὴ οὗτος μεταχειρισθῇ τὰ ἀκαταμάχητα ὅπλα κατὰ τῆς Τροίας, πρὶν ἔλθῃ ὁ ὡρισμένος χρόνος. Τούτων λεγομένων ἀκούονται φωναὶ ἀνθρώπου δυσκόλως βαίνοντος καὶ πάσχοντος, ἐξ οὗ ὁ χορὸς εἰκάζει, ὅτι εἶναι ἐγγὺς ὁ Φιλοκτήτης.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (219—675) ἐλθὼν ὁ νοσῶν ἥρως ἐκπλήσσεται, ὅτι ἐν χώρᾳ ἀλιμένῳ καὶ ἀοικήτῳ βλέπει ἄνδρας ἔχοντας στολὴν ἑλληνικήν. Ὑπ' ἀφάτου δὲ χαρᾶς κατελήφθη ὁ δυστυχής, ὅτε ἤκουσε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἣν πρὸ μακροῦ χρόνου δὲν εἶχεν ἀκούσει. Ἡ χαρὰ τούτου αὐξάνει μαθόντος, ὅτι ὁ νέος εἶναι υἱὸς μὲν τοῦ Ἀχιλλέως, ἔγγονος δὲ τοῦ Λυκομήδους. Ἀπορεῖ δ' ὅμως, ὅτι πλέει ἐκ τοῦ Ἰλίου, ἐν ᾧ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς στρατατευσαμένους ἐπὶ τὴν Τροίαν. Ἀλλ' οὗτος μεθ' ὑποκρίσεως ἐρωτᾷ, ἂν καὶ οὗτος ἐστρατεύσατο μετὰ τῶν ἄλλων Ἀχαιῶν. Τότε ὁ Φιλοκτήτης οἰκτείρει τὴν ἑαυτοῦ τύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χην, ὅτι οὐδαμοῦ ἐγένοντο γνωσταὶ αἱ συμφοραὶ αὐτοῦ, διότι οἱ τοῦτον ἐκβαλόντες ἠρέμα γελῶσιν, ἐν ᾧ ἡ νόσος ὁσημέραι αὔξουσα δεῖται βοηθείας. Μετὰ πολλοῦ τοῦ πάθους ὁ δυστυχὴς ἀφηγεῖται τὴν καθ' ἑαυτοῦ διαπραχθεῖσαν ἀδικίαν ὑπὸ τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ Ὀδυσσέως, οἵτινες κοιμώμενον ἐξέβαλον εἰς ἔρημον χώραν παραθέντες αὐτῷ μόνον ῥάκη καὶ ὀλίγην τροφήν. Ὅτε δ' ἠγέρθη ἐκ τοῦ ὕπνου, ἐδάκρυε καὶ ἐστέναζε ὁρῶν τὰς ναῦς πάσας ἀποπλευσάσας καὶ οὐδένα ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἀρωγὸν ἐν τῇ νόσῳ. Καίπερ δὲ νοσῶν ὤφειλε νὰ προμηθεύῃ ἑαυτῷ τροφήν, ἣν ἐπορίζετο διὰ τῶν τόξων, καὶ διὰ τῆς τριβῆς τῶν ξύλων νὰ παρασκευάζῃ πῦρ. Ἐπειδὴ δ' ἡ νῆσος δὲν ἔχει ὅρμον οὐδὲ ἐμπόριον, οὐδεὶς ἑκουσίως ἔπλεεν. Ἂν δέ ποτε ἀκουσίως ἤλθον ναῦται εἰς αὐτήν, ἠλέουν μὲν τὸν νοσοῦντα καὶ ἔδιδον αὐτῷ μέρος τροφῆς καὶ ἱματισμοῦ, ἀλλ' οὐδεὶς ἤθελε νὰ σώσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Οὕτως ἐπὶ δέκα ἔτη ἐφθείρετο ὁ δυστυχὴς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καί, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐστερεῖτο τροφῆς, ἠναγκάζετο νὰ τρέφῃ νόσον ἀδηφάγον.

Τὴν ἀφήγησιν ταύτην τοῦ Φιλοκτήτου ἐπιβεβαιοῖ ὁ Νεοπτόλεμος, διότι καὶ τοὺς Ἀτρείδας καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἐγνώρισε κακοὺς ὄντας. Ἀφ' οὗ ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφονεύθη, ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Φοῖνιξ ἦλθον εἰς τὴν Σκῦρον λέγοντες, ὅτι τὸ Ἴλιον οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ ἐκπορθήσῃ ἢ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως. Οὕτως ὁ Νεοπτόλεμος ἐπείσθη, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν Τροίαν, ὅπου πάντες οἱ Ἀχαιοὶ ἠσπάζοντο οἱονεὶ μεθ' ὅρκου βεβαιοῦντες, ὅτι βλέπουσι πάλιν τὸν Ἀχιλλέα ζῶντα. Ἀλλ' ὅτε οὗτος ᾔτησε τὰ τοῦ πατρὸς ὅπλα, οἱ Ἀτρεῖδαι ἀπέκρουσαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν αἴτησιν εἰπόντες, ὅτι τούτων κύριος εἶναι ἤδη ὁ Λαερτιάδης, ὅστις οὐ μόνον δὲν ἀποδίδει ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐξονειδίζει τοῦτον ὡς μὴ παρόντα κατὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός. Οὕτως ἐξονειδισθεὶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως ἀπέρχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα εὐχόμενος μεθ' ὑποκρίσεως, ἵνα ὁ μισῶν τοὺς Ἀτρείδας ἦναι φίλος τοῖς θεοῖς, ὡς εἶναι ἑαυτῷ. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον ὁ χορὸς δὲν καταρᾶται νῦν τοῖς Ἀτρείδαις, ὡς δῆθεν τὰς ἀρὰς εἰπὼν ἐν Τροίᾳ, ὅτε οὗτοι παρέδιδον τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως τῷ Ὀδυσσεῖ. Τὴν λύπην τούτων ὁ Φιλοκτήτης θεωρῶν ὡς σύμβολον φιλίας ἀναγνωρίζει μέν, ὅτι ταῦτα διεπράχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ Ὀδυσσέως, ἀλλ' ἀπορεῖ, ὅτι ταῦτα ἠνείχετο ὁ Τελαμώνιος Αἴας. Βεβαίως, ὡς λέγει ὁ Νεοπτόλεμος, οὗτος ἤθελε διακωλύσει τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ, ὁ δὲ Νέστωρ ἐδυστύχει διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιλόχου. Ὡσαύτως λέγει, ὅτι καὶ ὁ Πάτροκλος δὲν ὑπῆρχεν ἤδη, διότι ὁ πόλεμος φονεύει μόνον τοὺς χρηστοὺς καὶ οὐδένα πονηρὸν ἐκουσίως. Τοῦτο κυροῦται καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, διότι ὁ φαῦλος Θερσίτης λέγεται ζῶν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Φιλοκτήτης μετά τινος εἰρωνείας παρατηρεῖ, ὅτι οἱ θεοὶ τοὺς μὲν πανούργους φυλάσσουσι, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς πάντοτε πέμπουσιν εἰς τὸν Ἅιδην. Κατὰ τὸν Νεοπτόλεμον διεφθαρμένοι ἄνθρωποι βεβαίως ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὁ συνετὸς πρέπει νὰ ἀπέχῃ τούτων, ὡς δὴ πράττει αὐτὸς ἀποστὰς τῶν Ἀτρειδῶν καὶ προτιμῶν τὴν πετρώδη Σκῦρον. Εὐξάμενος δὲ τῷ Φιλοκτήτῃ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς νόσου ὑποκρίνεται, ὅτι ἔνθεν σπεύδει πρὸς ἀπόπλουν. Ὁ νοσῶν ἥρως ἱκετεύει τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπως μὴ καταλίπῃ ἐν τῇ ἐρήμῳ,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλὰ παραλάβῃ καὶ ἐν τῷ μάλιστα ἠμελημένῳ μέρει τοῦ πλοίου. Μετὰ προθυμίας ὁ χορὸς θέλει νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἱκετευτικὴν παράκλησιν τοῦ δυστυχοῦς, ὅπως δῆθεν λυπήσῃ τοὺς Ἀτρείδας, καὶ ὁ Νεοπτόλεμος μὴ θέλων νὰ φανῇ τούτου ὑποδεέστερος ἐνδίδει εὐχόμενος, ὅπως πλεύσωσι ταχέως, ὅπου ἐπιθυμοῦσιν. Ὁ μὲν Νεοπτόλεμος ἐννοεῖ εἰς τὴν Τροίαν, ὁ δὲ Φιλοκτήτης εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Οὗτος τὴν ἀπάτην ἀγνοῶν ἐκδηλοῖ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, καί, πρὶν ἀπέλθῃ, ἐπιθυμεῖ, ὅπως ἀσπασθῇ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ καὶ δείξῃ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν οἰκτρὸν βίον, ὃν διῆγεν.

Ἐν ᾧ δ' οὗτοι μέλλουσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ ἄντρον, ἐμφανίζονται δύο ἄνδρες, ὁ μὲν ναύτης τοῦ πλοίου, ὁ δὲ ἔμπορος, ὡς εἶναι διεσκευασμένος ὁ κατάσκοπος, ὑποκρινόμενος, ὅτι δῆθεν κατὰ τύχην προσορμισθεὶς εἰς τὴν Λῆμνον ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναγγείλῃ τῷ Νεοπτολέμῳ σπουδαίαν εἴδησιν. Ἀγγέλλει λοιπόν, ὅτι ὁ μὲν Φοῖνιξ καὶ οἱ Θησεῖδαι διώκουσιν αὐτόν, ὅπως ἐπαναγάγωσιν εἰς τὴν Τροίαν, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης τὸν Φιλοκτήτην. Διότι ὁ Πριαμίδης Ἕλενος νύκτωρ συλληφθεὶς ἐμαντεύσατο τοῖς Ἀχαιοῖς, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐκπορθήσωσι τὸ Ἴλιον, ἂν μὴ ἀγάγωσιν ἐκ τῆς Λήμνου τὸν Φιλοκτήτην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπέσχετο μεθ' ὅρκου, ὅτι θέλει ἀγάγει τοῦτον ἑκόντα ἢ ἄκοντα. Ἡ διαβεβαίωσις αὕτη τοῦ Λαερτιάδου διεγείρει τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἥρωος, ὅστις παρακαλεῖ τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπως τάχιστα ἀπέλθωσιν, ἵνα ὡς μάλιστα ἀπέχωσι τοῦ πλοίου τοῦ διώκοντος Ὀδυσσέως. Εἰ καὶ ὁ ἄνεμος εἶναι ἐναντίος, ὅμως ὁ Νεοπτόλεμος ἐνδίδει καὶ ὁ Φιλοκτήτης πρὸς ἀπόπλουν ἑτοι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαζόμενος ἐπιθυμεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἄντρον, ὅπως ἐντεῦθεν λάβῃ φύλλον τι, δι' οὗ πραΰνει τὸ ἕλκος, καὶ ὅπως παρατηρήσῃ, εἰ παρέπεσέ τι ἀνῆκον εἰς τὰ τόξα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ Νεοπτόλεμος κατὰ τὸ φαινόμενον ἐκ τύχης στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰ τόξα ἐρωτῶν, ἂν ταῦτα ἦναι τὰ ἔνδοξα καὶ ἂν ἦναι ἐπιτεταμμένον νὰ λάβῃ ταῦτα καὶ προσκυνήσῃ ὡς θεόν. Ὁ Φιλοκτήτης μηδὲν κακὸν ὑφορῶν διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην ὑπισχνεῖται τοῦτο καὶ ἀμφότεροι εἰσέρχονται εἰς τὸ ἄντρον.

Τούτων ἐξελθόντων τῆς σκηνῆς ὁ χορὸς ἐν τῷ στασίμῳ (676 — 729) ῥίπτει βλέμμα ἐπὶ τῶν δυστυχημάτων τοῦ Φιλοκτήτου, ἅπερ εἶναι οὕτω μεγάλα, ὥστε ἐξ ὄψεως οὐδὲν ὅμοιον γινώσκει. Μόνον ἐκ φήμης ἔμαθεν, ὅτι ὁ Ἰξίων πλησιάσας ποτὲ τῇ Ἥρᾳ δεινῶς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐτιμωρήθη. Ἀλλ' οὗτος ἐγένετο ἀνόσιος, ἐν ᾧ ὁ ἥρως ἦτο δίκαιος. Ἐν δὲ τῇ ἀντιστροφῇ ὁ χορὸς εἰκονίζει διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὴν ἄπειρον δυστυχίαν τοῦ νοσοῦντος, ὅστις ἐστερεῖτο γείτονος, παρ' ᾧ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ παρηγορίαν καὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ διακωλύσῃ τὸ ἀναβλύζον ἐκ τοῦ ἕλκους αἷμα, ἀλλ' αὐτὸς πυρόμενος ἀνεζήτει καταπραϋντικὴν βοτάνην. Πρὸς δὲ ἐστερεῖτο καὶ τροφῆς, εἰ μὴ διὰ τῶν τόξων παρεσκεύαζε τοιαύτην, καὶ ποτοῦ, ἀλλ' ἔτρεχεν, ὅπως εὕρῃ κατεσταλαγμένον ὕδωρ. Νῦν ὅμως τυχὼν εὐγενῶν ἀνδρῶν θέλει γείνει εὐτυχής, διότι μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν αὐτοῦ πατρίδα. Οὕτω τὴν ἀπατηλὴν τοῦ Νεοπτολέμου ὑπόσχεσιν εἰκονίζει ὡς σπουδαίαν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (730 — 826) ἐξέρχονται ἐκ τοῦ ἄντρου ὁ Φιλοκτήτης καὶ ὁ Νεοπτό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λεμος, ἀλλὰ δὲν ἀποπλέουσιν· διότι ὁ πρῶτος ὑπὸ τῆ
νόσου προσβληθεὶς δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ. Φοβού
μενος δέ, μὴ καταλειφθῇ ἐν τῇ νήσῳ, πειρᾶται νὰ
κρύψῃ τὸ πάθος, ἀλλ' αἱ ὑπὸ τῶν πόνων ἐγειρόμεναι
φωναὶ ἐλέγχουσι τοῦτον. Ἐν τέλει ἀναγκάζεται νὰ
ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ παραδίδει τὰ πρὸ ὀλίγου
ὑπεσχημένα τόξα παρακαλῶν, ὅπως διαφυλάττῃ αὐτὰ
μέχρις ὅτου ἐγερθῇ ἐκ τοῦ ὕπνου, ὅστις καταλαμβάνει
τὸν ἥρωα κατὰ τὴν λῆξιν τῆς νόσου Οὕτως ὁ υἱὸς τοῦ
Ἀχιλλέως κύριος τῶν πολυθρυλήτων τόξων γενόμενος
εὔχεται, ἵνα ὁ πλοῦς γένηται οὔριος. Ἀλλ' ὁ νοσῶν
φοβεῖται, μὴ ἡ εὐχὴ μείνῃ ἀτελής, διότι ἤρξατο ἐκρέον
αἷμα ἐκ τοῦ ἕλκους. Τὸ δεύτερον προσβληθεὶς ἐπικα-
λεῖται τὸν θάνατον καὶ παρακελεύεται τῷ Νεοπτολέμῳ,
ὅπως καύσῃ διὰ τοῦ Λημνίου πυρός, ἤτοι ῥίψῃ εἰς τὸ
ἡφαίστειον, ὅπερ ἐκαλεῖτο Μόσυχλος. Κατὰ δὲ τὴν
τρίτην προσβολὴν ἔκφρων ἐκ τῶν πόνων γενόμενος εὔ-
χεται, ἵνα ἀποθάνῃ. Οὕτω πᾶσαι αἱ δυνάμεις τοῦ
ἥρωος ἐξασθενοῦσιν, ἡ κεφαλὴ κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω,
ἰδρὼς καταστάζει τὸ σῶμα καί, καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἡ
νόσος ὑπεχώρησε τῷ ὕπνῳ.

Ἐν ᾧ ὁ Φιλοκτήτης κοιμᾶται, ὁ χορὸς ἐν τῷ
πρώτῳ κομμῷ (827—864) ᾄδει βουκόλημα βαιᾷ
τῇ φωνῇ παρακαλῶν τὸν Ὕπνον, ὅπως πέμψῃ διαρκῆ
κατακοίμησιν. Τὴν εὐχὴν δὲ ταύτην ποιεῖ οὐχὶ χάριν
τοῦ νοσοῦντος, ἀλλ' ὅπως διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ὕπνου
φύγῃ μετὰ τῶν τόξων. Ἐπὶ τούτῳ παρακελεύεται τῷ
Νεοπτολέμῳ, ἀλλ' οὗτος μεγάλῃ τῇ φωνῇ καὶ ἐν ἡρωϊ-
κῷ ἐξαμέτρῳ, ὅπερ ἦτο σύνηθες τοῖς μαντείοις, ἀπο-
κρούων τὴν κακοήθη τοῦ χοροῦ πρότασιν παραπέμπει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὸ μάντευμα, καθ' ὃ δὲν ἀρκοῦσι μόνα τὰ τόξα, ἀλλὰ πρέπει νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν καὶ ὁ κύριος τούτων. Ὁ χορὸς ὅμως δὲν προσέχει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Νεοπτολέμου, ἀλλὰ καὶ πάλιν προτρέπει τοῦτον εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν, διότι εἶναι εὐνοϊκὴ περίστασις ἅτε τοῦ νοσοῦντος κοιμωμένου ὡς νεκροῦ.

Ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (865 — 1080) ἐγείρεται ἐκ τοῦ ὕπνου ὁ Φιλοκτήτης πλήρης εὐγνωμοσύνης, διότι οἱ περὶ τὸν Νεοπτόλεμον ἐγκαρτερήσαντες δὲν κατέλιπον αὐτόν, ὡς οἱ Ἀτρεῖδαι. Ἀφ' οὗ δ' ἐπήνεσε τὴν εὐγένειαν τοῦ νέου, παρακελεύεται τούτῳ, ὅπως ἀπέλθωσιν. Νῦν ὅμως ἡ φύσις τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως ἤρξατο ἀναλάμπουσα, διότι ὁ νέος οἰκτείρας τὰ δυστυχήματα τοῦ νοσοῦντος δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀπάτην, ἣν ἐνέβαλεν αὐτῷ ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεύς. Ἀδημονεῖ λοιπὸν καὶ τὴν ἀδημονίαν αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἀποκρύψῃ κατανοῶν, ὅτι ἅπαντα εἶναι δυσχέρεια, ὅταν τις καταλιπὼν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν πράττῃ τὰ μὴ προσεικότα αὐτῇ. Ἀλλ' ὁ Φιλοκτήτης μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀμηχανίαν τοῦ νέου, εἰκάζει, ὅτι προτίθεται νὰ καταλίπῃ αὐτόν. Οὐχί, ἀποκρίνεται ὁ Νεοπτόλεμος, δὲν λυποῦμαι, διότι καταλείπω σε, ἀλλὰ διότι ἄγω παρὰ τὴν γνώμην σου. Ἐν ᾧ δ' οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἀκατάληπτοι τῷ Φιλοκτήτῃ, ὁ Νεοπτόλεμος ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὁμολογεῖ, ὅτι ἄγει οὐχὶ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ' εἰς τὴν Τροίαν πρὸς τοὺς Ἀτρείδας. Διὰ τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην ἐμβρόντητος ὁ ἥρως γενόμενος ἱκετεύει τὸν ξένον, ὅπως ἀποδώσῃ τὰ τόξα. Ἀλλ' οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ δίκαιον καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἀναγκάζουσι νὰ ἀκούσῃ τῶν ἀρχόντων. Τὴν ἀντίρρησιν ταύτην

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀκούσας ὁ ἥρως λέγει λόγον (927 — 962), ὅστις εἶναι πολυτιμότατος τῆσδε τῆς τραγῳδίας ἀδάμας. Ὁ ἀγέρωχος τοῦ Ἡρακλέους ἑταῖρος ὀργίζεται κατὰ τοῦ νεαροῦ προδότου, ὁ ἀβοήθητος ἐν ταῖς βιωτικαῖς ἀνάγκαις ἱκετεύει καὶ ὁ στερούμενος τῶν τόξων γίνεται ἄπελπις. Οἱ οἶκτον διεγείροντες λόγοι τοῦ νοσοῦντος συνετάραξαν τὴν εὐγενῆ τοῦ νέου καρδίαν, ὅστις ἑτοιμάζεται, ὅπως ἀποδώσῃ ταῦτα.

Ἀλλ' αἴφνης ἐμφανισθεὶς ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει, ὅτι καὶ ἂν θέλῃ ὁ Νεοπτόλεμος νὰ ἀποδώσῃ τὰ ὅπλα, δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ ἀπειλεῖ, ὅτι βίᾳ θέλει ἀγάγει τὸν Φιλοκτήτην, ὅστις εἰς ἐσχάτην ἀπόγνωσιν περιελθὼν ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ προστάτου τῆς χώρας Ἡφαίστου. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Ζεὺς ἄρχει τῆς χώρας, ὁ Ζεύς, οὗ τὴν ἐντολὴν ἐκτελεῖ καὶ ὅτι πρέπει νὰ πορευθῇ, ὅπως μετὰ τῶν ἀρίστων Ἀχαιῶν ἐκπορθήσῃ τὴν Τροίαν. Ἐπειδὴ δ' οὗτος θέλει νὰ αὐτοκτονήσῃ, ὅπως μὴ πορευθῇ, οἱ ναῦται κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὀδυσσέως συλλαμβάνουσι τὰς χεῖρας τοῦ ἥρωος, ὅστις πρῶτον μὲν ἐξονειδίζει τὸν Λαερτιάδην, εἶτα δὲ δεινὰς ἀρὰς λέγει τοῖς ἀδικοῦσιν. Κατανοήσας δ' ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι διὰ τῆς βίας δὲν ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, κελεύει τοὺς ναύτας, ὅπως ἀφήσωσι τὸν ἥρωα, διότι καὶ ὁ Τεῦκρος καὶ αὐτὸς δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ τόξα. Ὑποκρινόμενος λοιπόν, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς παρουσίας τοῦ Φιλοκτήτου, ἐπιλέγει, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ θέλουσιν ἀπονείμει αὐτῷ τὴν τιμήν, ἣν οὗτος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ. Ἀλγεινοτάτην αἴσθησιν παρήγαγε τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Φιλοκτήτου, ὅτι ὁ μισητότατος τῶν ἀνθρώπων μέλλει νὰ φέρῃ τὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπλα αὐτοῦ. Πειρᾶται νὰ εἴπῃ τῷ Ὀδυσσεῖ, ἀλλ' οὗτος σπουδὴν ὑποκρινόμενος δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ. Θέλει νὰ διαλεχθῇ πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἐπιτρέπει τούτῳ οὐδὲ νὰ προσβλέπῃ, ἐπικαλεῖται τὸν οἶκτον τῶν ναυτῶν, ἀλλ' οὗτοι λέγουσιν, ὅτι ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσι τῷ ναυάρχῳ, ὅστις εἶναι ὁ Νεοπτόλεμος. Οὗτος ἐπιτρέπει τοῖς ναύταις νὰ μείνωσι, μέχρις ὅτου παρασκευασθῶσι τὰ πρὸς ἀπόπλουν· διότι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καὶ ὁ Φιλοκτήτης πιθανὸν νὰ λάβῃ εὐκταιστέραν ἀπόφασιν. Ἐντέλλεται δ' ὅμως τούτοις νὰ σπεύσωσιν, ὅταν κληθῶσιν.

Ἀφ' οὗ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἀπῆλθον, ἐν τῷ δευτέρῳ κομμῷ (1081—1217) ὁ Φιλοκτήτης ἐν ἀθυμίᾳ θρηνεῖ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ τύχην· διότι τὸ ἄντρον θέλει ἰδεῖ τοῦτον θνήσκοντα ἐκ τῆς πείνης, ἀφ' οὗ ἐστερήθη τῶν τόξων, δι' ὧν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἀλλ' ὁ χορὸς παρατηρεῖ, ὅτι τὴν δυστυχίαν ταύτην αὐτὸς ὁ Φιλοκτήτης προετίμησεν. Ὁ ἥρως εὔχεται, ἵνα ὁ ἐπινοήσας τὴν δυστυχίαν ταύτην τὸν ἴσον χρόνον ἔχῃ τὰς ἑαυτοῦ λύπας. Τὴν ἀρὰν προτρέπει ὁ χορὸς νὰ στρέψῃ ἐναντίον ἄλλων· διότι αἰτία εἶναι οὐχὶ ὁ δόλος, ἀλλὰ τὸ πεπρωμένον. Κατὰ τὸν Φιλοκτήτην ὅμως αἴτιος εἶναι ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις νῦν στρέφων τὸ τόξον χλευάζει τὸν πρώην κύριον τούτου. Μετὰ πολλοῦ δὲ τοῦ πάθους ποιεῖ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ τόξον, ὅπερ ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θέλει στρέφει ὁ συναθλητὴς τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ἄνθρωπος πολυμήχανος καὶ αἰσχρός. Ἀλλ' ὁ χορὸς ἐλέγχει τὸν ἥρωα, ὅτι τὸ δίκαιον αὐτοῦ λέγει μεθ' ὕβρεων καὶ ὅτι τὴν λύπην ἐκδηλοῖ μετὰ φθόνου πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, ἐν ᾧ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὗτος πράττει κατ' ἐντολὴν ἄλλων πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν. Εἰς τὸν λόγον τοῦτον μὴ προσέχων ὁ ἥρως καλεῖ τὰ ὄρνεα καὶ τὰ θηρία, ὅπως καταφάγωσι τὰς σάρκας αὐτοῦ· διότι τῷ στερουμένῳ τροφῆς ἐπέκειται τὸ τέλος τοῦ βίου. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς δυστυχίας ὁ χορὸς προτρέπει τὸν Φιλοκτήτην, ὅπως πειθόμενος τοῖς φίλοις ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν. Ἡ ἀνάμνησις ταύτης διεγείρει τὴν ὀργὴν τοῦ ἥρωος, ὅστις κελεύει τοὺς ναύτας νὰ ἀπέλθωσιν. Τοῦτο προθύμως οἱ ναῦται δεξάμενοι ἀπέρχονται, ἀλλ' ὁ ἥρως ἱκετεύει τούτους νὰ ἐπανέλθωσιν, οἵτινες παρακελεύονται αὐτῷ νὰ πορευθῇ εἰς τὸ Ἴλιον. Πρὸς τὴν παρακέλευσιν ὅμως ταύτην τελείαν ἄρνησιν ἀντιτάξας αἰτεῖ παρὰ τῶν ναυτῶν ὅπλον τι, ὅπως αὐτοκτονήσῃ καὶ ἐν τέλει θρηνῶν, ὅτι δὲν θέλει ἐπανίδει τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, εἰσέρχεται εἰς τὸ σπήλαιον.

Ἐν τῇ ἐξόδῳ (1218 μέχρι τέλους) ὁ χορὸς ἑτοιμάζεται νὰ ἀπέλθῃ, ἀλλὰ βλέπει τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν Νεοπτόλεμον σπεύδοντας πρὸς τὴν σκηνήν. Ὁ εὐγενὴς τοῦ Ἀχιλλέως υἱὸς διὰ τὴν ἀπάτην μετανοήσας ἐπανέρχεται δρομαίως, ὅπως ἀποδώσῃ τὸ τόξον τῷ Φιλοκτήτῃ. Τοῦτον ἀποτρέπει ὁ Ὀδυσσεύς, ἀπειλεῖ διὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἅπτεται τῆς κώπης τοῦ ξίφους, ἀλλὰ τὸν κίνδυνον κατιδὼν ὑποχωρεῖ καὶ ἀφίσταται τῆς σκηνῆς. Τούτου γενομένου ὁ Νεοπτόλεμος καλεῖ τὸν Φιλοκτήτην, ὅπως ἐξέλθῃ τοῦ σπηλαίου, ἀλλ' οὗτος δεύτερον δόλον φοβούμενος δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ τοῦ νέου, μέχρις ὅτου εἰς τὸν Δία ὁμόσας προσφέρει τὰ τόξα. Ἀλλ' αὖθις ἐμφανισθεὶς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν ὀνόματι τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐνίσταται καὶ ἀπειλεῖ, ὅτι θέλει ἀποστείλει βίᾳ τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν Τροίαν, ἐάν τε θέλῃ ὁ Νεοπτόλεμος, ἐάν τε μή. Ὁ Φιλοκτήτης ὅμως κύριος ἤδη τοῦ τόξου γενόμενος ὀρθοῖ τοῦτο κατὰ τοῦ ἀπειλοῦντος, ὅστις ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου σφθεὶς φεύγει. Οὕτως ὁ ἥρως τῆς τραγῳδίας πεισθεὶς περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Νεοπτολέμου εὐλογεῖ τοῦτον καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ δ' ὁ νέος ἐκτήσατο αὖθις τὴν ἀγάπην τοῦ νοσοῦντος λέγει τούτῳ, ὅτι οἱ θεοὶ ἐντέλλονται, ἵνα πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν, ὅπου μέλλει νὰ θεραπευθῇ καὶ τὸ Ἴλιον ἐκπορθήσας θέλει λάβει ὑπέρτατον κλέος. Ὁ Φιλοκτήτης περιῆλθεν εἰς ἀμηχανίαν, διότι ἔνθεν μὲν ὁ παραινῶν εἶναι εὔνους, ἔνθεν δὲ αἰσχύνεται νὰ ἐπανίδῃ τοὺς ὀλετῆρας αὐτοῦ, τοὺς Ἀτρείδας καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Λαέρτου. Ἀλλὰ καὶ ἂν παραδώσῃ τὰ παρελθόντα εἰς λήθην, πάλιν φοβεῖται, μὴ παρὰ τῶν φύσει κακῶν πάθῃ κακά. Ἀπορεῖ δ', ὅτι καὶ ὁ Νεοπτόλεμος θέλει νὰ συμμαχήσῃ ἐκείνοις, οἵτινες ἀφεῖλον τὴν πανοπλίαν τοῦ πατρός. Διὰ ταῦτα συμβουλεύει, ἵνα αὐτὸν μὲν πέμψῃ εἰς τὴν πατρίδα, αὐτὸς δ' οὗτος μείνῃ ἐν Σκύρῳ ἀφεὶς τοὺς κακοὺς κακῶς νὰ ἀπολεσθῶσιν. Ἀφ' οὗ δ' ὁ νέος ἥρως καὶ αὖθις ὑπέμνησεν, ὅτι ὁ εἰς τὴν Τροίαν πλοῦς εἶναι θέλησις τῶν θεῶν, καὶ ὁ Φιλοκτήτης ἀκάμπτως ἠρνήθη, ἀποφασίζει μὲν νὰ πέμψῃ τοῦτον εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ φοβεῖται, μὴ οἱ Ἀχαιοὶ πορθήσωσι τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Ὁ Φιλοκτήτης ὅμως ὑπισχνεῖται βοήθειαν διὰ τῶν τόξων τοῦ Ἡρακλέους καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἀναδέχεται τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἥρωος εἰς τὴν πατρίδα. Τοῦτο ἔμελλε νὰ γείνῃ, εἰ μὴ ὁ Ἡρακλῆς ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ λάμψει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐνεφανίζετο, ὅπως ἀναγγείλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διός, καθ' ἣν μετὰ τούτους τοὺς πόνους μέλλει νὰ γείνῃ ἔνδοξος· διότι ἐλθὼν εἰς τὴν Τροίαν καὶ θεραπευθεὶς θέλει φονεύσει τὸν Πάριν, ὅστις ἐγένετο αἴτιος τῶν κακῶν, καὶ ἐκπορθήσει τὸ Ἴλιον. Ὑπισχνεῖται δ', ὅτι αὐτὸς θέλει πέμψει τὸν Ἀσκληπιόν, ὅπως θεραπεύσῃ τὸν νοσοῦντα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φιλοκτήτης πείθεται τοῖς λόγοις τοῦ Ἡρακλέους καὶ προσαγορεύσας τὸ σπήλαιον, τὰς νύμφας καὶ καθ' ὅλου τὴν χώραν ἀκολουθεῖ τοῖς πλέουσιν εἰς τὸ Ἴλιον.

Τοῦ μύθου τούτου τὰ σπέρματα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἰλιάδι[1] τοῦ Ὁμήρου, ὅστις γινώσκει, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης καταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ Λήμνῳ ἔκειτο ἐνταῦθα πάσχων δεινοὺς πόνους διὰ τὸ ἕλκος γενόμενον ἐκ τῆς δήξεως τοῦ ὄφεως καὶ ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἔμελλον νὰ μνησθῶσι τοῦ ἥρωος. Οὕτως ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ[2] λέγεται, ὅτι ὁ ἥρως οὗτος ἐλθὼν εἰς τὴν Τροίαν ὑπερεῖχε πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς κατὰ τὴν τέχνην τοῦ

---

1) Ἐν Β, 716·

Οἳ δ' ἄρα Μηθώνην καὶ Θαυμακίην ἐνέμοντο
καὶ Μελίβοιαν ἔχον καὶ Ὀλιζῶνα τρηχεῖαν,
τῶν δὲ Φιλοκτήτης ἦρχεν, τόξων εὖ εἰδώς,
ἑπτὰ νεῶν· ἐρέται δ' ἐν ἑκάστῃ πεντήκοντα
ἐμβέβασαν, τόξων εὖ εἰδότες ἶφι μάχεσθαι.
Ἀλλ' ὁ μὲν ἐν νήσῳ κεῖτο κρατερὰ ἄλγεα πάσχων,
Λήμνῳ ἐν ἠγαθέῃ, ὅθι μιν λίπον υἷες Ἀχαιῶν
ἕλκεϊ μοχθίζοντα κακῷ ὀλοόφρονος ὕδρου.
Ἔνθ' ὅγε κεῖτ' ἀχέων· τάχα δὲ μνήσεσθαι ἔμελλον
Ἀργεῖοι παρὰ νηυσὶ Φιλοκτήταο ἄνακτος.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' οἳ ἄναρχοι ἔσαν, πόθεόν δέ μιν ἀρχόν,
ἀλλὰ Μέδων κόσμησεν, Ὀϊλῆος νόθος υἱός,
τὸν ῥ' ἔτεκεν Ῥήνη ὑπὲ Ὀϊλῆϊ πλολιπόρθῳ.

2) Ἐν θ, 219.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοξεύειν καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Ἰλίου ἐπανῆλθεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα [1]. Πληρέστερον περὶ τοῦ μύθου ἐπραγματεύετο ὁ Λέσχης ἐν τῇ μικρᾷ Ἰλιάδι [2], καθ' ἣν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐνεδρεύσας συλλαμβάνει τὸν Πριαμίδην Ἕλενον. Οὗτος ἐμαντεύσατο τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο νὰ ἐκπορθήσωσι τὸ Ἴλιον, ἤτοι ἄγοντες ἐκ τῆς Λήμνου τὸν Φιλοκτήτην ἔχοντα τὰ τόξα τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐκ τῆς Σκύρου τὸν Νεοπτόλεμον. Κατὰ τὸ μάντευμα ὁ μὲν Διομήδης πεμφθεὶς ἀνάγει τὸν Φιλοκτήτην, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς τὸν Νεοπτόλεμον. Εἰς τὴν Τροίαν ἐλθὼν ὁ Φιλοκτήτης καὶ ὑπὸ τοῦ Μαχάονος ἰαθεὶς φονεύει τὸν Πάριν. Καὶ ἐν τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς Εὐφορίων ὁ Χαλκιδεὺς εἶχε ποιήσει μικρὸν ἔπος Φιλοκτήτην ἐπιγραφόμενον. Ὡσαύτως ἔξοχοι λυρικοὶ ποιηταὶ ἥψαντο τοῦ μύθου, ὁ μὲν Πίνδαρος ἐν τοῖς Πυθίοις [3], ὁ δὲ Βακχυλίδης ἔν τινι διθυράμβῳ [4].

---

[1]) Ἐν γ, 190.

[2]) Ταῦτα γινώσκομεν ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τῆς Χρηστομαθείας τοῦ Πρόκλου παρὰ Gaisford εἰς Ἡφαιστ. I, σελ. 459 « Ἑξῆς δ' ἐστὶν Ἰλιάδος μικρᾶς βιβλία τέσσαρα Λέσχεω Μυτιληναίου, περιέχοντα τάδε· ἡ τῶν ὅπλων κρίσις γίνεται, καὶ Ὀδυσσεὺς κατὰ βούλησιν Ἀθηνᾶς λαμβάνει, Αἴας δὲ ἐμμάνης γενόμενος τὴν τε λείαν τῶν Ἀχαιῶν λυμαίνεται καὶ ἑαυτὸν ἀναιρεῖ. Μετὰ ταῦτα Ὀδυσσεὺς λοχήσας Ἕλενον λαμβάνει καὶ χρήσαντος περὶ τῆς ἁλώσεως τούτου, Διομήδης ἐκ Λήμνου Φιλοκτήτην ἀνάγει. Ἰαθεὶς δὲ οὗτος ὑπὸ Μαχάονος καὶ μονομαχήσας Ἀλεξάνδρῳ κτείνει· καὶ τὸν νεκρὸν ὑπὸ Μενελάου κατακισθέντα ἀνελόμενοι θάπτουσιν οἱ Τρῶες. Μετὰ δὲ ταῦτα Δηίφοβος Ἑλένην γαμεῖ, καὶ Νεοπτόλεμον Ὀδυσσεὺς ἐκ Σκύρου ἀγαγὼν τὰ ὅπλα δίδωσι τὰ τοῦ πατρός· καὶ Ἀχιλλεὺς αὐτῷ φαντάζεται».

[3]) 1,52·

Φαντὶ δὲ Λαμνόθεν ἕλκει τειρόμενον μετανάξοντας ἐλθεῖν
ἥρωας ἀντιθέους Ποίαντος υἱὸν τοξόταν·
ὃς Προιάμοιο πόλιν πέρσεν τελεύτασέν τε πόνους Δαναοῖς,
ἀσθενεῖ μὲν χρωτὶ βαίνων, ἀλλὰ μοιρίδιον ἦν.

[4]) Περὶ Βακχυλίδου λέγει ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου εἰς τοὺς εἰρη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ οἱ τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ ἐπραγματεύθησαν τὸν μῦθον καί, ἂν ἐσῴζοντο καὶ τὰ τρία δράματα τούτων, ἠθέλομεν δυνηθῇ νὰ κρίνωμεν ἀκριβέστερον τὴν τέχνην ἑκάστου τούτων. Διετηρήθησαν ὅμως τύχῃ ἀγαθῇ ὀλίγα ἀποσπάσματα καί, ὅπερ σπουδαιότερον, ἀνάλυσις καὶ κρίσις περὶ αὐτῶν τοῦ ῥήτορος Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου[1]. Ἐκ τῆς κρίσεως ταύτης γίνεται δῆλον, ὅτι ἕκαστος τῶν τριῶν τραγικῶν διετήρησε τὸ ἦθος αὐτοῦ. Ὁ Αἰσχύλος ἐνεωτέρισε μὲν κατὰ τοῦτο, ὅτι εἰς τὴν Λῆμνον πέμπει τὸν Ὀδυσσέα καὶ οὐχὶ τὸν Διομήδη, ὡς παραδίδει ὁ Λέσχης, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα

μένους στίχους· «Ταύτῃ τῇ ἱστορίᾳ καὶ Βακχυλίδης συμφωνεῖ ἐν τοῖς Διθυράμβοις, ὅτι δὴ οἱ Ἕλληνες μετεστείλαντο τὸν Φιλοκτήτην Ἑλένου μαντευσαμένου. Εἵμαρτο γὰρ ἄνευ τῶν Ἡρακλείων τόξων μὴ πορθηθῆναι τὴν Ἴλιον».

[1]) Ἐν λόγῳ LII «Ἥ τε γὰρ τοῦ Αἰσχύλου μεγαλοφροσύνη καὶ τὸ ἀρχαῖον, ἔτι δὲ τὸ αὔθαδες τῆς διανοίας καὶ φράσεως πρέποντα ἐφαίνετο τραγῳδίᾳ καὶ τοῖς παλαιοῖς ἤθεσι τῶν ἡρώων· οὐδὲν ἐπιβεβουλευμένον οὐδὲ στωμύλον οὐδὲ ταπεινόν· ἐπεί τοι καὶ τὸν Ὀδυσσέα εἰσῆγε ὀριμὺν καὶ δάλιον, ὡς ἐν τοῖς τότε, πολὺ δὲ ἀπέχοντα τῆς νῦν κακοηθείας, ὥστε τῷ ὄντι ἀρχαῖον ἂν δόξαι παρὰ τοὺς νῦν ἁπλοῦς εἶναι βουλομένους καὶ μεγαλόφρονας. Καὶ οὐδέν γε ἀλλαττούσης τῆς Ἀθηνᾶς προσεδεήθη πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι ὅστις ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου, καθάπερ Ὅμηρος κἀκείνῳ δὲ ἑπόμενος Εὐριπίδης ἐποίησεν· ὥστε τυχὸν ἄν τις ἐγκαλέσαι τῶν οὐ φιλούντων τὸν ἄνδρα, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ἐμέλησεν, ὅπως πιθανὸς ἔσται ὁ Ὀδυσσεὺς οὐκ ἐπιγιγνωσκόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου. Ἔχοι δ' ἂν ἀπολογίαν, ὡς ἐγῷμαι, πρὸς τὸ τοιοῦτον· ὁ μὲν γὰρ χρόνος τυχὸν οὐκ ἦν τοσοῦτος, ὥστε μὴ ἂν ἐνεγκεῖν τὸν χαρακτῆρα, δέκα ἐτῶν διαγεγονότων. Ἡ δὲ νόσος ἡ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ κάκωσις καὶ τὸ ἐν ἐρημίᾳ βεβιωκέναι τὸν μεταξὺ χρόνον οὐκ ἀδύνατον τοῦτο ἐποίει. Πολλοὶ γὰρ ἤδη, οἱ μὲν ὑπὸ ἀσθενείας, οἱ δὲ ὑπὸ δυστυχίας, ἔπαθον αὐτό. Καὶ μὴν ὁ χορὸς αὐτῷ παραιτήσεως, ὥσπερ ὁ τοῦ Εὐριπίδου, οὐδὲν εἰδεήθη. Ἄμφω γὰρ ἐκ τῶν Λημνίων ἐποίησαν τὸν χορόν. Ἀλλ' ὁ μὲν Εὐριπίδης εὐθὺς ἀπολογουμένους πεποίηκε περὶ τῆς πρότερον ἀμελείας, ὅτι δὴ τοσούτων ἐτῶν οὔτε προσέλθοιεν πρὸς τὸν Φιλοκτήτην οὔτε βοηθήσειαν οὐδὲν αὐτῷ. Ὁ δ' Αἰσχύλος ἁπλῶς εἰσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐμμένει ἐν τῷ ἀρχαίῳ μύθῳ. Οὗτος δὲν ἤθελε νὰ διασκευάσῃ τοὺς ἀρχαίους μύθους, ἀλλ' ἐνέχεε ζέον αἷμα εἰς τὰς φλέβας τῶν ἡρώων, ἐνέβαλλεν εἰς μὲν τὴν διάνοιαν ἰδέας ὑψηλάς, εἰς δὲ τὸ στόμα φράσεις πεπυργωμένας καὶ ἀπέφευγε τὸ ῥητορικὸν καὶ στωμύλον, ὅπερ ἁρμόζει τῷ Εὐριπίδῃ. Βεβαίως ὁ Αἰσχύλειος Ὀδυσσεὺς δὲν ἐστερεῖτο δόλου, ἀλλ' ἄνευ τούτου ἤθελεν ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου. Οὗτος δὲν μετεμορφώθη ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἠδύνατό τις νὰ ψέξῃ τὸν Αἰσχύλον, ἀλλ' ὁ Δίων παρατηρεῖ, ὅτι ἡ μὲν πάροδος δέκα ἐτῶν ἴσως δὲν ἦτο ἱκανή, ὅπως μὴ ἀναγνωρισθῇ ὁ Ὀδυσσεύς, ἀλλ' ἡ κάκωσις, ἡ νόσος καὶ ἡ ἐν ἐρημίᾳ διαβίωσις τοῦ Φιλοκτήτου δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τοῦτο, ὡς δὴ πολλοὶ εἰς παραπλησίας περιστάσεις εὑρεθέντες ἔπαθον τὸ αὐτό. Ὅπωσδήποτε ὁ Ὀδυσσεὺς τοῦ Αἰσχύλου εἰς

ἦγαγε τὸν χορόν, ὃ τῷ παντὶ τραγικώτερον καὶ ἁπλούστερον· τὸ δὲ ἕτερον πολιτικώτερον καὶ ἀκριβέστερον. Καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐδύναντο πάσας διαφεύγειν τὰς ἀλογίας ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἴσως ἂν εἶχε λόγον μηδὲ τοῦτο παραπέμψαι. Νῦν δὲ πολλάκις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ παραγιγνομένους ποιοῦσι τοὺς κήρυκας πλειόνων ἡμερῶν ὁδόν. Ἔπειτα οὐδὲ ἐξ ἅπαντος ἦν μήτε πρασελθεῖν αὐτῷ μηδένα Λημνίων, μήτε ἐπιμεληθῆναι μηδέν. Δοκεῖ γάρ μοι οὐδ' ἂν διεγένετο τὰ δέκα ἔτη, μηδεμιᾶς τυγχάνων βοηθείας· ἀλλ' εἰκὸς μὲν τυγχάνειν αὐτόν, σπανίως δὲ καὶ οὐδενὸς μεγάλου, καὶ μηδέναι αἱρεῖσθαι οἰκίᾳ ὑποδέχεσθαι καὶ νοσηλεύειν διὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς νόσου. Αὐτὸς γοῦν ὁ Εὐριπίδης τὸν Ἄκτορα εἰσάγει, ἕνα Λημνίων, ὡς γνώριμον τῷ Φιλοκτήτῃ προσιόντα καὶ πολλάκις συμβεβληκότα. Οὐ τοίνυν οὐδὲ ἐκεῖνο δοκεῖ μοι δικαίως ἄν τις αἰτιάσασθαι, τὸ διηγεῖσθαι πρὸς τὸν χορόν, ὡς ἀγνοοῦντα τὰ περὶ τὴν ἀπόλειψιν τὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὰ καθ' ὅλου συμβαίνοντα αὐτῷ. Οἱ γὰρ δυστυχοῦντες; ἄνθρωποι πολλάκις εἰώθασι μεμνῆσθαι τῶν συμφορῶν καὶ οὐκ εἰδόσιν ἀκριβῶς καὶ μηδὲν δεομένοις ἀκούειν ἐνοχλοῦσιν ἀεὶ διηγούμενοι. Καὶ μὴν ἡ ἀπάτη ἡ τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς τὸν Φιλοκτήτην καὶ οἱ λόγοι, δι' ὧν προσηγάγετο αὐτόν, οὐ μόνον εὐσχημονέστεροι, καὶ ἥρωϊ πρέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν Τροίαν ἐλθὼν λέγει τῷ Φιλοκτήτῃ, ὅτι εἶναι Ἀχαιὸς καὶ ἀνακοινοῖ, ὅτι οἱ θεοὶ ἀπεφάσισαν, ὅτι ἡ ἅλωσις τοῦ Ἰλίου ἄνευ τούτου καὶ τῶν τόξων τοῦ Ἡρακλέους εἶναι ἀδύνατος. Διὰ τοῦτο προτρέπει αὐτὸν νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Αἰσχυλείου Ὀδυσσέως εἶναι οὐ μόνον εὐσχημονέστεροι, ἀλλὰ καὶ πιθανώτεροι κατὰ τὸν Δίωνα· διότι δὲν ἦτο ἀνάγκη ποικίλης τέχνης, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ, πρὸς ἄνδρα νοσοῦντα, ὅστις ἤθελεν εἶναι ἀκίνδυνος, ἂν τις μόνον ἐπλησίαζεν αὐτῷ.

Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο ὁ Φιλοκτήτης νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν καὶ παραστῇ ὡς σύμμαχος ἀνδρῶν μισητοτάτων αὐτῷ, τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ Ὀδυσσέως; Ἐνταῦθα κεῖται ὁ δόλος τοῦ ἥρωος τούτου, ὅστις ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου εἰσήγετο ἀγγέλλων, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων

ποντες, ἀλλ' οὐκ Εὐρυβάτῃ ἢ Παταικίωνι, ἀλλ', ὡς ἐμοὶ δοκοῦσι, καὶ πιθανώτεροι. Τί γὰρ δεῖ ποικίλης τέχνης καὶ ἐπιβουλῆς πρὸς ἄνδρα νοσοῦντα, καὶ ταῦτα τοξότην, ᾧ εἴ τις μόνον ἐγγὺς παρέστη, ἀχρεῖος ἡ ἀλκὴ αὐτοῦ ἐγεγόνει; Καὶ τὸ ἀπαγγέλλειν δὲ τὰς τῶν Ἀχαιῶν συμφορὰς καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα τεθνηκότα καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἐπ' αἰτίᾳ ὡς οἷόν τε αἰσχίστῃ, καὶ καθ' ὅλου τὸ στράτευμα διεφθαρμένον, οὐ μόνον χρήσιμον, ὥστε εὐφραῖναι τὸν Φιλοκτήτην καὶ προσδέξασθαι μᾶλλον τὴν τοῦ Ὀδυσσέως ὁμιλίαν, ἀλλ' οὐδ' ἀπίθανα τρόπον τινὰ διὰ τὸ μῆκος τῆς στρατείας καὶ διὰ τὰ συμβεβηκότα οὐ πάλαι κατὰ τὴν ὀργὴν τὴν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅθ' Ἕκτωρ παρὰ σμικρὸν ἦλθεν ἐμπρῆσαι τὸν ναύσταθμον.

Ἥ τε τοῦ Εὐριπίδου σύνεσις καὶ περὶ πάντα ἐπιμέλεια, ὥστε μήτε ἀπίθανόν τι καὶ παρημελημένον ἐᾶσαι, μήτε ἁπλῶς τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἐν τῷ εἰπεῖν δυνάμεως, ὥσπερ ἀντίστροφός ἐστι τῇ τοῦ Αἰσχύλου, πολιτικωτάτη καὶ ῥητορικωτάτη οὖσα καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσι πλείστην ὠφέλειαν παρασχεῖν δυναμένη. Εὐθὺς γοῦν πεποίηται προλογίζων αὐτῷ ὁ Ὀδυσσεύς, καὶ ἄλλα τε ἐνθυμήματα πολιτικὰ στρέφων ἑαυτῷ καὶ πρῶτόν γε διαπορῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, μὴ ἄρα δοκῇ μὲν τοῖς πολλοῖς σοφός τις εἶναι καὶ διαφέρων τὴν σύνεσιν, ᾖ δὲ τοὐναντίον. Ἐξὸν γὰρ αὐτῷ ἀλύπως καὶ ἀπραγμόνως ζῆν, ὁ δὲ ἑκὼν ἀεὶ ἐν πράγμασι καὶ κινδύνοις γίγνεται. Τούτου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ζῶσιν, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἔθανε δι' αἰσχίστην αἰτίαν καὶ ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ἐφθάρη. Ταῦτα οὐ μόνον ἦσαν ἀρεστὰ τῷ Φιλοκτήτῃ, ἀλλὰ καὶ πιθανά, διότι ἐν μακρᾷ στρατείᾳ ἠδύναντο νὰ συμβῶσιν, ὡς δὴ παραπλήσια συνέβησαν κατὰ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως. Πρὸς δὲ ὁ Αἰσχύλος δεξάμενος τὴν Λῆμνον ὡς οἰκουμένην, ὡς δὴ λέγεται παρ' Ὁμήρῳ, ἐποίησε τὸν χορὸν ἐκ Λημνίων, καθ' ἃ καὶ ὁ Εὐριπίδης. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἁπλούστερον εἰσήγαγε τὸν χορὸν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Εὐριπίδην, παρ' ᾧ οἱ Λήμνιοι οἱ τὸν χορὸν ἀποτελοῦντες αἰτοῦσι συγγνώμην, ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἠμέλησαν καὶ δὲν προσῆλθον οὐδὲ ἐβοήθησαν τῷ Φιλοκτήτῃ. Τὸν Αἰσχύλον ἠδύνατό τις νὰ ψέξῃ, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης διηγεῖται πρὸς τὸν χορὸν ὡς ἀγνοοῦντα τὰ τῆς καταλείψεως τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐν γένει τὰ συμβάντα αὐτῷ, ἀλλ' ὁ Δίων παρατηρεῖ, ὅτι οἱ δυστυχοῦντες ἄνθρωποι πολλάκις ἐνθυμοῦνται τὰς

φησιν αἴτιον εἶναι τὴν τῶν εὐφυῶν καὶ γενναίων ἀνδρῶν φιλοτιμίαν. δόξης γὰρ ἀγαθῆς ἐφιέμενοι καὶ τοῦ εὐκλεεῖς παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εἶναι μεγίστους καὶ χαλεπωτάτους ἐκόντες πόνους ὑφίστανται·

οὐδὲν γὰρ οὕτω γαῦρον, ὡς ἀνὴρ εὐφυὴς ἔφυ.

Ἔπειτα σαφῶς καὶ ἀκριβῶς δηλοῖ τὴν τοῦ δράματος ὑπόθεσιν, καὶ οὗ ἕνεκεν ἐλήλυθεν εἰς τὴν Λῆμνον. Φησί τε ὑπό τῆς Ἀθηνᾶς ἠλλοιῶσθαι, ὥστε ἐντυχόντα τῷ Φιλοκτήτῃ μὴ γνωσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. μιμησάμενος κατὰ τοῦτο Ὅμηρον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ Εὐμαίῳ καὶ τῇ Πηνελόπῃ πεποίηκεν ἐντυγχάνοντα τὸν Ὀδυσσέα ἠλλοιωμένον ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. φησί τε πρεσβείαν μέλλειν παρὰ τῶν Τρώων ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὸν Φιλοκτήτην δεησομένην αὐτόν τε καὶ τὰ ὅπλα ἐκείνοις παρασχεῖν ἐπὶ τῇ τῆς Τροίας βασιλείᾳ, ποικιλώτερον τὸ δρᾶμα κατασκευάζων καὶ ἀνευρίσκων λόγων ἀφορμάς, καθ' ἃς εἰς τὰ ἐναντία ἐπιχειρῶν, εὐπορώτατος καὶ παρ' ὁντινοῦν ἱκανώτατος φαίνεται. Οὐ μόνον δὲ πεποίηκε τὸν Ὀδυσσέα παραγινόμενον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Διομήδους· Ὁμηρικῶς καὶ τοῦτο. Καὶ τὸ ὅλον, ὡς ἔφην, δι' ὅλου τοῦ δράματος πλείστην μὲν ἐν τοῖς πράγμασι σύνεσιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συμφορὰς καὶ εἰς τοὺς γινώσκοντας ἀκριβῶς ταῦτα διηγοῦνται. Ἀλλὰ μεθ' ὅλους τοὺς ἀρεστοὺς τῷ Φιλοκτήτῃ λόγους τοῦ Ὀδυσσέως οὗτος οὐδόλως πείθεται, ὅπως πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος προσεβλήθη ὑπὸ τῆς νόσου, τὰ τόξα περιῆλθον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις ἀποκαλυφθείς, τίς εἶναι, δι' ἀπειλῶν καὶ ὑποσχέσεων πείθει τοῦτον νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν, δηλ. ὁ Αἰσχύλος ἔτυχε τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἄνευ τοῦ ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ, οὗ ὁ τραγικὸς οὗτος δὲν ἐποίει χρῆσιν. Καθ' ὅλου εἰπεῖν ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ Αἰσχυλείου δράματος ἐγένετο δῆλον, ὅτι ὁ τραγικὸς οὗτος δὲν ἐμηχανᾶτο ἐζητημένας ἀπολογίας, οὐδὲ περιεφράσσετο κατὰ τῆς κριτικῆς, ὡς ὁ Εὐριπίδης. Φαίνεται δ', ὅτι καὶ οἱ θεαταὶ τοῦ Μαραθωνομάχου ἀναρπαζόμενοι ὑπὸ τῆς μεγαλοφυΐας τούτου καὶ

καὶ πιθανότητα ἐπιδείκνυται, ἀμήχανον δὲ καὶ θαυμαστὴν ἐν τοῖς λόγοις δύναμιν, καὶ τὰ ἰαμβεῖα σαφῶς καὶ κατὰ φύσιν καὶ πολιτικῶς ἔχοντα καὶ τὰ μέλη οὐ μόνον ἡδονήν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν πρὸς ἀρετὴν παράκλησιν.

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς μέσος ἔοικεν ἀμφοῖν εἶναι· οὔτε τὸ αὔθαδες καὶ ἁπλοῦν τὸ τοῦ Αἰσχύλου ἔχων οὔτε τὸ ἀκριβὲς καὶ δριμὺ καὶ πολιτικὸν τὸ τοῦ Εὐριπίδου, σεμνὴν δέ τινα καὶ μεγαλοπρεπῆ ποίησιν τραγικώτατα καὶ εὐεπέστατα ἔχουσαν, ὥστε πλείστην εἶναι ἡδονὴν μετὰ ὕψους καὶ σεμνότητος ἐνδείκνυσθαι. Τῇ τε διασκευῇ τῶν πραγμάτων ἀρίστη καὶ πιθανωτάτῃ κέχρηται, ποιήσας τὸν Ὀδυσσέα μετὰ Νεοπτολέμου παραγιγνόμενον, ἐπειδὴ εἵμαρτο ἁλῶναι τὴν Τροίαν ὑπό τε τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τοῦ Φιλοκτήτου χρωμένου τοῖς Ἡρακλείοις τόξοις, καὶ αὐτὸν μὲν ἀποκρυπτόμενον, τὸν δὲ Νεοπτολέμου πέμποντα πρὸς τὸν Φιλοκτήτην, ὑποτιθέμενον αὐτῷ, ἃ δεῖ ποιεῖν. Καὶ τοῦ χορόν· οὐχ ὥσπερ ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐκ τῶν ἐπιχωρίων πεποίηκεν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ νηὶ συμπλεόντων τῷ Ὀδυσσεῖ καὶ τῷ Νεοπτολέμῳ. Τά τε ἤθη θαυμαστῶς σεμνὰ καὶ ἐλευθέρια, τό τε τοῦ Ὀδυσσέως πολὺ πρᾴτερον καὶ ἁπλούστερον ἢ πεποίηκεν ὁ Εὐριπίδης, τό τε τοῦ Νεοπτολέμου ὑπερβάλλοναπλότητι καὶ εὐγενείᾳ· πρῶτον μὲν μὴ βουλομένου δόλῳ καὶ ἀπάτῃ περιγενέσθαι τοῦ Φιλοκτήτου, ἀλλὰ ἰσχύϊ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ. Ἔπειτα πειθώ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς ὑψηλὰς σφαίρας μετεωριζόμενοι δὲν κατήρχοντο μέχρι τοῦ χθαμαλοῦ τῆς κριτικῆς ἐδάφους. Ἐν τοῖς χρόνοις ὅμως τοῦ Εὐριπίδου τοῦ πνεύματος τῆς ἀντιλογίας ἀναπτυχθέντος ὁ τραγικὸς οὗτος ἠναγκάζετο, ὅπως ἀπολογῆται καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἀποκρούῃ τὰ τῶν ἐπικριτῶν βέλη. Κατ' ἄλλον τρόπον ὁ Gruppe (Ariadne σελ. 442) ἐπειράθη νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο λέγων, ὅτι διαφέρει ἡ ποίησις τῆς ἀληθείας καὶ ὅτι εἶναι ἁμάρτημα τὸ μετρεῖν τὴν ποίησιν ὡς πεζὸν λόγον. Τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, διότι τὸ πιθανὸν πρέπει νὰ ἀναζητῶμεν ἐν τῇ ποιήσει. Ἄλλως ἡ βάσις ταύτης αἴρεται.

Πρὸ τοῦ Σοφοκλέους ὁ Εὐριπίδης ἐδίδαξε τὸν Φιλοκτήτην αὐτοῦ· διότι ἡ μὲν τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου ἐδιδάχθη κατὰ τὸ 431 π.Χ. μετὰ τῆς Μηδείας, τοῦ Δίκτυος καὶ τοῦ σατυρικοῦ δράματος, ὅπερ ἐπεγράφετο Θερισταί, ὁ δὲ Φιλοκτήτης τοῦ Σοφοκλέους κατὰ τὸ 409 π.Χ. ἐπὶ ἄρχοντος Γλαυκίππου[1] κατὰ τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε ὁ

ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἐξαπατήσας αὐτὸν καὶ τῶν τόξων ἐγκρατὴς γενόμενος, αἰσθανομένου ἐκείνου καὶ ὡς ἐξηπατημένου σχετλιάζοντος καὶ ἀπαιτοῦντος τὰ ὅπλα, οὐ κατέχει, ἀλλ' οἷός τέ ἐστιν ἀποδιδόναι αὐτά, καίτοι τοῦ Ὀδυσσέως ἐπιφανέντος καὶ διακωλύοντος, καὶ τέλος δίδωσιν αὐτά· δοὺς δὲ τῷ λόγῳ πειρᾶται πείθειν ἑκόντα ἀκολουθῆσαι εἰς τὴν Τροίαν. Τοῦ δὲ Φιλοκτήτου μηδένα τρόπον εἴκοντος μηδὲ πειθομένου, ἀλλὰ δεομένου τοῦ Νεοπτολέμου, ὥσπερ ὑπέσχετο, ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπισχνεῖται καὶ ἕτοιμός ἐστι ποιεῖν τοῦτο, μέχρις ἐπιφανεὶς Ἡρακλῆς πείθει τὸν Φιλοκτήτην ἑκόντα εἰς τὴν Τροίαν πλεῦσαι. Τά τε μέλη οὐκ ἔχει πολὺ τὸ γνωμικόν, οὐδὲ τὴν πρὸς ἀρετὴν παράκλησιν, ὥσπερ τὰ τοῦ Εὐριπίδου, ἡδονὴν δὲ θαυμαστὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν ».

[1]) Εἶναι τὸ μόνον δρᾶμα τοῦ Σοφοκλέους, περὶ οὗ ἔχομεν ἀκριβῆ εἴδησιν περὶ τῆς πρώτης διδασκαλίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμέτερος ποιητὴς ἦτο ἐν βαθεῖ γήρατι ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἔλαβε δὲ τὸ πρῶτον ἆθλον. Διὰ τῶν πολλῶν ἀρετῶν ταύτης τῆς τραγῳδίας ὁ Σοφοκλῆς κατέδειξεν, ὅτι τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν διετήρησεν[1]. Ὁ τραγικὸς λοιπὸν οὗτος εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν τοῦ Εὐριπίδου Φιλοκτήτην, ὃν κατ' ἄλλον τρόπον ἐπραγματεύθη καὶ ἐν πολλοῖς ἐβελτίωσεν.

Παρ' Εὐριπίδῃ προλογίζει ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ δὲ πρόλογος αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς ῥητορικὸν προοίμιον περιέχον πολιτικὰς θεωρίας[2]. Μετὰ τοῦτο κατὰ τὴν παράφρασιν τοῦ Δίωνος λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἦλθεν εἰς τὴν Λῆμνον, δηλ. ὅτι συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν Πριαμίδην Ἕλενον, ὅστις ἐμαντεύσατο αὐτῷ, ὅτι ἡ τοῦ Ἰλίου ἅλωσις εἶναι ἀδύνατος ἄνευ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ τῶν τόξων τοῦ Ἡρακλέους. Παρετήρει ὅμως, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξεύρῃ τοιαύτην πειθώ, δι' ἧς ἠδύνατο νὰ πραΰνῃ τὸν ἀδικηθέντα ἥρωα. Διὰ τοῦτο ἐφοβεῖτο νὰ πλησιάσῃ τούτῳ, μὴ φονευθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ Ἀθηνᾶ καθ'

---

[1]) Bernhardy, Grundriss der griechischen Litter. II, 369.

[2]) Ἐν λόγ. 59, ὅστις εἶναι παράφρασις· « Φοβοῦμαι, μήποτε μόνην κατ' ἐμοῦ φανῶσι ταύτην οἱ σύμμαχοι τὴν δόξαν εἰληφότες, ὡς ἀρίστου δὴ καὶ σοφωτάτου τῶν Ἑλλήνων. Καίτοι ποία τις ἡ τοιαύτη σοφία καὶ φρόνησις, δι' ἣν τις ἀναγκάζεται πλείω τῶν Ἑλλήνων πονεῖν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ νίκης, ἐξὸν ἕνα τοῦ πλήθους δοκοῦντα μηδενὸς ἔλαττον ἐν τούτοις ἔχειν τῶν ἀρίστων; Ἀλλὰ γὰρ ἴσως χαλεπὸν εὑρεῖν οὕτω μεγαλόφρον καὶ φιλότιμον ὁτιοῦν, ὡς ἀνὴρ πέφυκεν. Τοὺς γὰρ φανεροὺς καὶ πλειόνων ἅπτεσθαι τολμῶντας, σχεδὸν τούτους ἅπαντας θαυμάζομεν καὶ τῷ ὄντι ἄνδρας ἡγούμεθα. Ὑφ' ἧς φιλοτιμίας κἀγὼ προάγομαι πλεῖστα πράγματα ἔχειν καὶ ζῆν ἐπιπόνως παρ' ὀντινοῦν, ἀεί τινα προσδεχόμενος καινὸν κίνδυνον ὀκνῶν διαφθεῖραι τὴν ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθε γεγονόσιν εὔκλειαν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὕπνους ἐπιστᾶσα παρεκελεύσατο αὐτῷ, ὅπως ἔχῃ θάρρος· διότι αὐτὴ θέλει ἀλλάξει τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν, ὅπως διαλάθῃ. Οὕτω λοιπὸν κατεπείσθη, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὴν Λῆμνον. Ἔμαθε δ', ὅτι καὶ οἱ Φρύγες ἀπέστειλαν κρύφα πρέσβεις, ὅπως διὰ δώρων καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἔχθραν ἀναλάβωσιν εἰς τὸ Ἴλιον.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα προλογίζει ὁ Ὀδυσσεύς, πλησιάζει ὁ Φιλοκτήτης, ὅστις τὸ μὲν εἶδος διὰ τὴν νόσον εἶχε φοβερόν, τὴν δὲ στολὴν ἀήθη· δέρματα δὲ θηρίων ἐκάλυπτον αὐτόν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Λαερτιάδης ἐφοβήθη καὶ ᾔτησε τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς. Ὁ Φιλοκτήτης εἰς τὴν σκηνὴν ἐλθὼν ἐρωτᾷ μεστὸς δυσπιστίας τὸν ξένον καὶ μαθών, ὅτι εἶναι Ἀργεῖος ἐκ τῶν ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατευσαμένων ὀρθοῖ τὸ τόξον, ὅπως τιμωρήσῃ ἄνθρωπον ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἀδικήσαντας. Ἀλλ' ὁ πονηρὸς Ἰθακήσιος ὑποκρίνεται, ὅτι εἶναι ἐχθρὸς τῶν Ἀργείων καὶ ὁμοιοπαθὴς τῷ Φιλοκτήτῃ· διότι καὶ οὗτος ἠδικήθη ὑπ' ἐκείνων. Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ ξένου τούτου ὁ Ὀδυσσεὺς ψευσάμενος, ὅτι ὅῆθεν ὁ Παλαμήδης προὔδωκε τὸν στρατὸν τοῖς Πριαμίδαις, ἐφόνευσε τοῦτον καὶ πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ, ὅσοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φύγωσιν. Καὶ δὴ καὶ ὁ διηγούμενος κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα πλεύσας μόνος ἐσῴθη. Αἰτεῖ λοιπὸν παρὰ τοῦ Φιλοκτήτου βοήθειαν, ὅπως ἐπανέλθῃ οἴκαδε. Ἀλλ' οὗτος ἀποκρίνεται, ὅτι στερεῖται πάντων καὶ μόνον διὰ τῶν τόξων πορίζεται τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα. Καλεῖ δι' εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπως κοινωνήσῃ τοῦ βίου, μέχρις ὅτου ἄλλοθεν ἐπέλθῃ σωτηρία.

Μετὰ τοῦτο ἐλθὼν ὁ χορός, ὅστις συνίσταται ἐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημνίων, ἀπολογεῖται διὰ τὴν προτέραν ἀμέλειαν[1]. Φαίνεται δ', ὅτι ἡ ἄφιξις τῆς πρεσβείας τῶν Τρώων παρώρμησε τούτους, ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ ἐρημίτου[2]. Ἐκ τῶν ἀσμάτων τοῦ χοροῦ δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν ἀποσπάσματα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Δίωνος ἐπαινοῦνται ταῦτα ὡς ἔχοντα πολὺ τὸ γνωμικὸν καὶ τὴν παράκλησιν εἰς ἀρετήν, ὅπερ δὲν ὑπάρχει παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ[3]. Καὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τοῦ Εὐριπίδου ὑπῆρχε προσβολὴ τῆς νόσου, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἔκ τινος περισωθέντος στίχου[4]. Κατὰ ταύτην ὁ Ὀδυσσεὺς ἐγένετο κύριος τῶν τόξων τοῦ Φιλοκτήτου, ὅστις δὲν παρετήρησε τοῦτο[5]. Οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Τρώων ἐλθόντες προσφέρουσι τῷ Φιλοκτήτῃ πολὺν χρυσὸν[6] καὶ τὴν βασιλείαν, ὅπως οὗτος μετὰ τῶν τόξων ἔλθῃ ἐπίκουρος τῶν Τρώων. Εἶναι ὄντως ὑψηλὸν τὸ θέαμα, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης, ὅστις ἐπὶ δέκα ἔτη ἦτο ἐγκαταλελειμμένος ἄνευ βοηθείας, νῦν γίνεται τὸ μῆλον τῆς Ἔριδος δύο λαῶν. Τὰς προτάσεις τῶν βαρβάρων ἀκούσας ὁ

---

[1]) Δίων Χρυσόστομ. Λόγ. LII. [2]) Ὅρα Nauck εἰσαγωγ. σελ. 19.
[3]) Δίων αὐτόθι ἐν τέλει.
[4]) Ἀπόσπασμα 6.

Φαγέδαινα ἥ μου σάρκα θοινᾶται ποδός.

[5]) Δίων αὐτόθι· «Ἦν γὰρ ἡ τῶν Φιλοκτήτου τόξων εἴτε κλοπὴ εἴτε ἁρπαγὴ δεῖ λέγειν· πλὴν ἀφαιρούμενός γε τῶν ὅπλων ἦν Φιλοκτήτης ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Τροίαν ἀναγόμενος τὸ μὲν πλέον ἄκων, τὸ δέ τι καὶ πειθοῖ ἀναγκαίᾳ, ἐπειδὴ τῶν ὅπλων ἐστέρητο».
[6]) Ἀπόσπασμ. 6.

Ὅρα δέ γ' ὡς κἀν θεοῖσι κερδαίνειν καλόν,
θαυμάζεται δ' ὁ πλεῖστον ἐν ναοῖς ἔχων
χρυσόν· τί δῆτα καί σε κωλύει λαβεῖν
κέρδος παρόν γε, κἀξομοιοῦσθαι θεοῖς;

Παράβαλλ. καὶ Welcker ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι τόμ. II σελ. 517.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὀδυσσεὺς νομίζει αἰσχρὰν τὴν σιωπὴν[1] καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος δημηγορεῖ. Οὕτω γίνεται ἀγὼν λόγων. Διετηρήθησαν δὲ μέχρις ἡμῶν στίχοι τινές, δι' ὧν ὁ Ὀδυσσεὺς πειρᾶται νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδικηθέντος ἥρωος[2]. Ἐξ ἄλλου δ' ἀποσπάσματος γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ῥήτωρ τῶν Ἀχαιῶν ἀνασκευάζει τὸν λόγον τῶν Τρώων[3]. Πιθανώτατον δ' εἶναι, ὅτι κατέδειξε τὴν ἐν Λήμνῳ κατάλειψιν ὡς ἔργον μεγίστης ἀνάγκης. Ὁπωσδήποτε ὁ ἀδικηθεὶς ἐπείσθη, ὅπως ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν. Ἴσως δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ δράματος ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπέσχετο θεραπείαν, ἂν πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν.

Αἱ ἀναλύσεις τῶν δραμάτων τῶν δύο τραγικῶν, τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Εὐριπίδου, καίπερ ἀτελεῖς διὰ τὴν ἔλλειψιν πλειόνων πηγῶν, ὅμως εἶναι ἱκαναί, ὅπως μαρτυρήσωσι περὶ τῆς τέχνης τοῦ Σοφοκλέους. Βεβαίως εἶναι βελτίωσις τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὁ ἡμέτερος τραγικὸς τὴν Λῆμνον εἰκονίζει ὡς ἀοίκητον· διότι οὕτως ηὔξησε τὴν δυστυχίαν τοῦ Φιλοκτήτου καὶ σύναμα τὴν μεγαλοφροσύνην τούτου τοῦ ἥρωος. Διότι καίπερ ἐν

---

[1]) Ἀπόσπασμ. 9·

Ὑπέρ γε μέντοι παντὸς Ἑλλήνων στρατοῦ
αἰσχρὸν σιωπᾶν, βαρβάρους δ' ἐᾶν λέγειν.

[2]) Ἀπόσπασμ. 10·

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ,
οὕτω προσήκει μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.

[3]) Ἀπόσπασμ. 11.

Λέξω δ' ἐγώ, κἂν μου διαφθείρας δοκῇ
λόγους ὑποστὰς αὐτὸς ἠδικηκέναι,
ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ ταμὰ μαθήσει κλύων
ὁ δ' αὐτὸς αὐτὸν ἐμφανεῖ σοι λέγων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐρημίᾳ οἰκῶν, ὅμως προτιμᾷ τὴν τηλικαύτην δυστυχίαν τῆς ταπεινώσεως, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ γείνῃ ὄργανον τῶν ἀδικησάντων καὶ δόλον καὶ βίαν μεταχειριζομένων. Ἡ μεγίστη ἀρετὴ τοῦ Φιλοκτήτου, ἡ εὐστάθεια, φθείρεται, ἂν ὁ παρ' Εὐριπίδῃ Λήμνιος Ἄκτωρ εἶχε στενὰς σχέσεις πρὸς τοῦτον τὸν ἥρωα. Πρὸς δὲ τεχνηέντως ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς, ὅτι ἀντὶ τοῦ Διομήδους εἰσήγαγε τὸν Νεοπτόλεμον ὡς συνεργάτην τοῦ Ὀδυσσέως· διότι οὕτως ἐπέτυχε καλλίστης ἀντιθέσεως. Ἡ εὐθύτης καὶ τὸ πρὸς τὸν πάσχοντα συμπαθὲς τοῦ νεαροῦ ἥρωος εὐφυῶς ἀντιτίθενται πρὸς τὸ δόλιον καὶ σκληρὸν τοῦ ἤδη ἐν πονηρίαις γηράσαντος Λαερτιάδου. Βεβαίως ὁ Εὐριπίδης ἐπιδεικνύει πλουσιωτάτην τὴν εὕρεσιν καὶ μετά τινος εὐφυΐας διασκευάζει τὸν ἀρχαῖον μῦθον, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς μεταμόρφωσις τοῦ Ὀδυσσέως εἶναι θαῦμα, εἰς δὲ τὰ θαύματα αὐτὰ ὁ Εὐριπίδης δὲν ἐπίστευεν. Ὁ τραγικὸς οὗτος μετὰ νεγκε τὸ βῆμα τῆς ἐκκλησίας εἰς τὸν ὀκρίβαντα, ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν ὠφέλησε τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ. Διότι ἡ ῥητορικὴ μετατιθεμένη ἐν τῷ θεάτρῳ ἔχει τι τὸ ἀπρεπές. Ἄλλως τίνες ἦσαν οἱ ἀκροαταὶ τῆς θεατρικῆς ῥητορείας; Οἱ Λήμνιοι, οἱ τὸν χορὸν ἀποτελοῦντες; Βεβαίως οὐχί· διότι οὗτοι δὲν προῦκειτο νὰ ἀποφασίσωσι. Ὑπολείπεται εἷς μόνος ἄνθρωπος, ὁ Φιλοκτήτης, καὶ οὗτος πόσχων, ὅστις δὲν εἶχε προθυμίαν πρὸς ἀκρόασιν ῥητορικῶν λόγων. Ἀφ' οὗ οὕτως ἔχει, ἤρκει ἡ διαλεκτική. Διὰ τοῦτο ἄριστα ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις τὸ πρόβλημα αὐτοῦ ἔλυσε ψυχολογικῶς καὶ οὐχὶ ῥητορικῶς. Ὁ τραγικὸς οὗτος ἐποίησε καὶ Φιλοκτήτην ἐν Τροίᾳ, ὃν ἴσως καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ινίσσεται[1]. Τῆς τραγῳδίας ταύτης διετηρήθησαν ὀλίγοι στίχοι, ἐξ ὧν γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ἥρως ἐνε-ίζετο ἐν τῇ οἰκτρᾷ καταστάσει, ἐν ᾗ εἴδομεν αὐτὸν Λήμνῳ[2]. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ ταύτης σπουδαιότερα πο-ματα δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν, προβαίνομεν εἰς χρίσιν τῆς σῳζομένης.

Ἐν πρώτοις ἐγείρομεν σπουδαιότατον ζήτημα, περὶ οἱ κριτικοὶ ἢ τὸ παράπαν σιωπῶσιν ἢ ἐλάχιστα λέ-υσιν. Τί ἄρά γε ἁμάρτημα διεπράξατο ὁ Φιλοκτή-ς, ὅστις τοσαῦτα δεινὰ πάσχει ; Ἐν τῇδε τῇ τρα-δίᾳ οὔτε περὶ προσωπικῆς ἀδικίας τοῦ Φιλοκτήτου γεται, οὔτε περὶ κληρονομικῆς. Τοὐναντίον ὁ μὲν ρὸς διακηρύσσει, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἦτο δίκαιος[3] καὶ ἀναξίως πάσχει, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος τὰς συμφορὰς τοῦ ωος ἀποδίδει εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν θεῶν, ὅπως μὴ οὗ-ς ἐντείνῃ τὰ ἀνίκητα αὐτοῦ τόξα κατὰ τοῦ Ἰλίου, πρὶν άσῃ ὁ εἱμαρμένος χρόνος πρὸς ἅλωσιν[4]. Μόνον ὁ Σχο-αστὴς τῇδε τῆς τραγῳδίας λέγει[5], ὅτι Χρύση τις νύμ-η ἐρασθεῖσα τοῦ Φιλοκτήτου καὶ ἀποτυχοῦσα κατηρά-το αὐτῷ, ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἐπ' αὐ-ῦ ὑπῆρχεν ὁ μῦθος, δὲν παρέλαβε τοῦτον· διότι ὁ μὲν οπτόλεμος, ὡς εἴρηται, τὰς δυστυχίας τοῦ ἥρωος ἀπο-μει τῇ προνοίᾳ τῶν θεῶν, ὁ δὲ Ἡρακλῆς, εἰς ὃν ὁ ποιη-

---

[1]) Ἐν στίχ. 1407—27 καὶ 197, 841 καὶ 1344. [2]) Ὅρα Welcker τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι τόμ. I, σελ. 138. Ὁ Φιλοκτήτης ἐν Τροίᾳ άχθη πρὸ τῆδε τῆς τραγῳδίας, Bode ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμ- I, 417.

[3]) Ἐν στίχ. 685. [4]) Ἐν στίχ. 191. [5]) Εἰς στίχ. 194 «Χρύση, νῆ-πρὸ τῆς Λήμνου, ἔνθα διέτριβε Χρύση τις Νύμφη, ἣ ἐρασθεῖσα τοῦ ητου καὶ μὴ πεισασα κατηράσατο αὐτῷ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴς ὤφειλε νὰ ἀποδώσῃ τὴν κρείττονα τῶν θείων γι
σιν, λέγει, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάθῃ ὁ ἥρως ταῦτα, ὅπως
βίος αὐτοῦ γείνῃ ἔνδοξος[1]. Ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ δεχθ
μεν, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἐβασανίσθη ἐν τῷδε τῷ κόσμ
ὅπως τὸ ὄνομα αὐτοῦ καταστῇ ἔνδοξον, ὡς δὴ ὁ Ἡρ
κλῆς διὰ τῶν πόνων ἔτυχε τῆς ἀθανασίας, ἡ ἰδέα ἡ
λεν εἶναι ὑψηλή. Καὶ ὄντως ὡς ἰδέα ὑπάρχει ἐν τῷ ὀ
ματι, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις
τραγῳδίας, ἥτις ἀπαιτεῖ ἔγκλημα καὶ τιμωρίαν. Ἂ
δραματικὸς ποιητὴς ἦτο χριστιανός, τοιαύτη ἐποπ
περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ κόσμου ἦτο εὐνόητος, ἀλ
παρ' Ἕλληνι τραγικῷ τοιαύτη ὑπόθεσις ἀποβαίνει ἀ
νατος.

Λοιπὸν ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ εὑρίσκομεν τιμωρ
ἄνευ ἁμαρτήματος, κόλασιν ἄνευ ἐγκλήματος. Ἂ
λείπει ἡ κάθαρσις, ἧς ἄνευ οὐδὲν δρᾶμα δύναται
ἦναι ἠθικόν[2]. Διότι ἂν ἐν τῷ θεάτρῳ τιμωρῆται
ἀθῷος, ὁ θεατὴς δὲν διδάσκεται, ἀλλὰ διαφθείρετ
Ἀλλ' ἆρά γε μόνον ἐν τῷ ἥρωϊ τοῦ δράματος πάν
πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν τιμ
ρίαν; Οὐχί, νομίζομεν, ὡς δυνάμεθα νὰ κυρώσ

---

[1]) Ἐν στίχ. 1421. [2]) Ὅρα τὴν ὑπ' ἐμοῦ γενομένην Κρίσιν τοῦ Δ
σανείου δραματικοῦ ἀγῶνος σελ. 12. Ἐνταῦθα πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγ
«Ὁ μὲν διδάσκαλος τῆς ἠθικῆς ἀποδεικνύει λογικῶς, ὁ δὲ δραματικὸς π
τὴς εἰσάγει εἰς τὴν σκηνὴν ἀνθρώπους μὴ εἰσακούσαντας τὰς ἀρχὰς
ἠθικῆς, ἀλλ' ἁμαρτάνοντας καὶ τιμωρουμένους. Ἐκ τῆς τιμωρίας,
ἀποτελεῖ τὴν κάθαρσιν, ὁ θεατὴς ἀφ' ἑαυτοῦ σχηματίζει τὸν συλλογι
ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιπέσῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα. Ὁ ποιητὴς ὁ τὴ
χνην ταύτην ἀγνοῶν, ἐὰν μὲν ἦναι τραγικός, ὁσονδήποτε τεχνηέντως
ἂν φονεύῃ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπιτηδεία Μορμώ, ἐὰν δὲ κωμικός, κα
ρικοὺς γέλωτας ἂν διεγείρῃ, τὸ πολὺ πολὺ εἶναι δεξιὸς γελωτοποιός».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διὰ παραδειγμάτων· ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, φέρ' εἰπεῖν,
ἁμαρτάνει οὐδὲ τιμωρεῖται ἡ ἡρωὶς τῆς τραγῳδίας,
λ' ὁ Κρέων, καὶ ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ τιμωρεῖται οὐχὶ
τή, ἀλλ' ὁ Αἴγισθος καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα. Καὶ κα-
τήνδε τὴν τραγῳδίαν δὲν ἠδίκησεν ὁ Φιλοκτήτης,
λ' οἱ Ἀχαιοὶ καὶ δὴ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις ἐξέβαλε τὸν
σοῦντα εἰς τὴν Λῆμνον. Ἀφ' οὗ δ' οἱ Ἀχαιοὶ μάτην
ωνίσαντο ἐπὶ δέκα ἔτη, ὅπως ἐκπορθήσωσι τὸ Ἴλιον,
ἱ τῶν ἐξοχωτέρων ἡρώων φονευθέντων κατέστησαν
ἱκανοι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, τὸ θεῖον,
ερ συχνάκις βραδέως, ἀλλὰ πάντοτε τιμωρεῖ, ἀφ' οὗ
ητήθη παρ' αὐτοῦ ὁ τρόπος τῆς ἁλώσεως, τὸ θεῖον,
γω, οἱονεὶ παλαιὰς βίβλους ἀνοῖξαν, ἀπεκρίθη, ὅτι
ῦτο εἶναι ἀδύνατον ἄνευ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ τῶν
ξων τοῦ Ἡρακλέους. Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ
ρατευσάμενοι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐγένοντο ἄδικοι, ἅτε ἄνδρα
μμαχον νοσοῦντα ἐκβαλόντες καὶ ὅτι, πρὶν τύχωσι τῆς
νοίας τῶν θεῶν, ὀφείλουσι νὰ ἐπανορθώσωσι τὴν
ικίαν. Οὕτω τὸ θεῖον ἠθέλησε νὰ ταπεινώσῃ τοὺς
ικήσαντας πρὸ τοῦ ἀδικηθέντος.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως, ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἀχαιῶν,
τὶ ταπεινώσεως κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ μετεχειρίσθη τὸν
λον καὶ πρὸς δόλιον σκοπὸν διέφθειρε καὶ τὸν γεν-
τον τοῦ Ἀχιλλέως υἱόν. Τὸ σχέδιον τοῦ Λαερτιάδου
π' ἀρχὰς ἐπιτυγχάνει, διότι ὁ Νεοπτόλεμος ἐξαπατᾷ
ν νοσοῦντα, λαμβάνει τὰ τόξα αὐτοῦ καὶ ἑτοιμάζε-
, ὅπως ἀγάγῃ τοῦτον ἀντὶ τῆς πατρίδος, εἰς ἣν ὑπέ-
ετο, εἰς τὴν Τροίαν. Πάλιν λοιπὸν ἀδικεῖ ὁ Ὀδυσ-
ὺς καὶ ἀδικεῖται ὁ Φιλοκτήτης. Ἀλλ' ἡ νόσος τοῦ
ωος διήγειρε τὸν οἶκτον τοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καλύπτει αὐτῷ τὴν ἀπάτην λέγων, ὅτι προτίθεται νὰ
ἀγάγῃ αὐτὸν εἰς τὴν μισητὴν τῷ ἥρωϊ Τροίαν. Ὁ μῦ
θος περιπλέκεται, διότι ἡ δυστυχία τοῦ ἥρως γίνετα
ἔτι μείζων. Οὗτος ἱκετεύει τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως
ἀλλὰ μάτην. Τότε ὁ Φιλοκτήτης ἐξονειδίζει τὸν προ
δότην διὰ λόγων, οἵτινες οὕτω κατετάραξαν τὴν καρ
δίαν αὐτοῦ, ὥστε ἀποφασίζει νὰ ἀποδώσῃ τὰ τόξα
Ἀλλ' ἐπιφανεὶς ὁ Ὀδυσσεὺς κωλύει τοῦτο, ἀπειλεῖ τὸ
Φιλοκτήτην, ὅτι βίᾳ θέλει ἀγάγει εἰς τὴν Τροίαν κα
ὄντως διὰ τῶν ναυτῶν συλλαμβάνει αὐτοῦ τὰς χεῖρας
Οὕτως ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ τὸ δεύτερον ἀδικεῖ ὁ Λαερ
τιάδης, πρῶτον διὰ τοῦ δόλου καὶ εἶτα διὰ τῆς βίας
Καὶ μετὰ ταύτην ὁ πολυμήχανος ἥρως δὲν ἐξήντλησ
τὰ ὅπλα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τρίτην ἀδικίαν προέβη
ἤτοι τὴν καταφρόνησιν, ὑποκρινάμενος, ὅτι δὲν εἶν
ἀνάγκη τοῦ Φιλοκτήτου, διότι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Τεῦ
κρος δύνανται νὰ χειρισθῶσι τὸ ὅπλον τοῦ ἥρως, ὅπ
περήγαγε λυπηροτάτην αἴσθησιν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Φι
λοκτήτου. Λοιπὸν δόλος, βία καὶ περιφρόνησις ἦσα
τὰ ἀδικήματα τοῦ Ὀδυσσέως, ἅπερ πρέπει νὰ τιμωρη
θῶσι καὶ ἐπέλθῃ ἡ κάθαρσις.

Κατὰ πρῶτον τιμωρεῖται ὁ Ὀδυσσεύς, διότι ἀπα
τυγχάνει ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, εἶτα πολλαχῶς ὑπὸ τοῦ Φι
λοκτήτου ἐξονειδίζεται, τρίτον δὲ θελήσας νὰ ἀπειλήσ
τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως ἐξελέγχεται ὡς δειλὸς καὶ τ
ταρτον πειρώμενος, ὅπως διακωλύσῃ τὴν ἀπόδοσιν τῶ
τόξων, περιέρχεται εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον· διότι
Φιλοκτήτης τὸ ὅπλον αὐτοῦ λαβὼν ἐντείνει τοῦτο κα
τοῦ Λαερτιάδου, ὅστις ἤθελε φονευθῇ, εἰ μὴ ὑπὸ τ
Νεοπτολέμου ἐσῴζετο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οὗτος μετέσ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οῦ ἀδικήματος, τιμωρεῖται μέν, ἀλλὰ κατὰ ἠπιώτε-
ον τρόπον. Ἡ βαρυτάτη τιμωρία αὐτοῦ εἶναι ἡ τύψις
οῦ συνειδότος, διότι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν καταλιπὼν
πραξε τὰ μὴ προσεικότα αὐτῇ, διότι φύσει εὐθὺς ὢν τὸ
θος χάριν φιλοδοξίας ἐγένετο δόλιος καὶ τοιοῦτος γε-
όμενος ἠπάτησεν ἄνδρα ἄξιον οἴκτου. Εἰς τὴν ἐσωτε-
ικὴν ταύτην τιμωρίαν προστίθενται καὶ ἐξωτερικαί,
ιότι ἐξονειδίζεται ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου διὰ τὴν προδο-
ίαν, δὲν πιστεύεται ὑπ' αὐτοῦ, ὅταν μετανοήσας καλῇ
οῦτον πρὸς ἀπόδοσιν τῶν τόξων, καὶ δὲν δύναται νὰ
είσῃ, ὅταν ὡς φίλος συμβουλεύῃ αὐτῷ, ὅπως ἀκο-
ουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν. Οὕτως ἡ ἀποστολὴ τῶν
Ἀχαιῶν ἀπέτυχε καὶ ἔπρεπε νὰ ἀποτύχῃ, διότι οὗτοι
δικήσαντες τὸν ἥρωα δὲν μετενόησαν δια τὴν ἀδικίαν,
οὐδὲ ἱκετεύσαντες ἔπεισαν τοῦτον, ὡς τὸ θεῖον ἐκέλευ-
εν[1], ἀλλὰ πέμψαντες αὐτὸν τὸν ἀδικήσαντα ἠθέλησαν
ὰ ἐξαπατήσωσιν ἢ διὰ τῆς βίας ἀπαγάγωσιν. Οἱ ἀδι-
ήσαντες λοιπὸν ἐτιμωρήθησαν καὶ ἐν τῇ τιμωρίᾳ
ούτων κεῖται ἡ κάθαρσις τῆς τραγῳδίας. Κατὰ τὴν
νθρωπίνην δικαιοσύνην οὕτως ἔπρεπε νὰ λυθῇ ἡ τρα-
ῳδία καὶ οὕτως ἐλύθη ὑπὸ τοῦ τραγικοῦ.

Ἀλλ' ἡ ἀδικήσασα πατρὶς εἶχεν ἀνάγκην τῆς
οηθείας τοῦ ἀδικηθέντος πολίτου πρὸς ἐπίτευξιν τῶν
κοπῶν αὐτῆς. Τὸ συμφέρον ταύτης εἶναι ὑπέρτερον
ο δικαίου τοῦ πολίτου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι,
ρ' οἷς ἡ πολιτεία καὶ οὐχὶ ὁ πολίτης εἶναι σκοπός.
ὴν προστασίαν παντὸς μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ οἱ ἀρχαῖοι
έβαλλον εἰς τὴν προστασίαν τοῦ θείου καὶ ἐντεῦθεν

[1] Ἐν στίχ. 610.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ ἀνάμιξις τούτου εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἐξηγεῖται. Τοῦτο δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὰ προηγούμενα, οὐδὲ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἡρακλέους παρέχει βιαίαν τοῦ ὅλου λύσιν, ὡς ὁ Bernhardy[1] νομίζει. Ὁ Ζεύς, ὅστις ἐκέλευσε τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ ἐπανορθώσωσι τὴν ἀδικίαν, κελεύει καὶ τὸν Φιλοκτήτην, ὅπως πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν. Ἔρχεται μὲν ὁ Ἡρακλῆς εἰς τὴν σκηνήν, ἀλλ' ὅπως κομίσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διός. Ἡ ἐμφάνισις τούτου δὲν δύναται ἴσως νὰ ὀνομασθῇ θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, οὗ τὴν χρῆσιν ἐψέξαμεν παρ' Εὐριπίδῃ[2]· διότι οὗτος ἐμφανίζεται οὐχὶ ὡς θεός, ἀλλ' ὡς ἥρως καὶ ἑταῖρος τοῦ Φιλοκτήτου προτρέπων αὐτόν, ὅπως πορευθῇ μετὰ τῶν τόξων, ἅπερ αὐτὸς ἐδωρήσατο τούτῳ. Ψεκτὸς εἶναι ὁ δραματικὸς ποιητής, ὅστις περιπλέκων τὸν μῦθον καὶ μὴ δυνάμενος τοῦτον νὰ λύσῃ, λύει αὐτὸν διὰ θείου θαύματος, ὡς ἐν τῇ Μηδείᾳ τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ ἡμέτερος ὅμως τραγικὸς πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἡρακλέους ἔλυσε τὸν μῦθον διὰ τῆς ἑαυτοῦ τέχνης, διότι οἱ ἀδικήσαντες θελήσαντες νὰ ἐξαπατήσωσι καὶ βιάσωσι τὸν ἀδικηθέντα ἥρωα οἰκτρῶς ἀπέτυχον. Ἡ ἀδικία ἐτιμωρήθη καὶ ἡ κάθαρσις ἐπῆλθεν. Τούτου γενομένου ὁ Φιλοκτήτης πεισθεὶς ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ἑταίρου καὶ ἀκολουθήσας τῇ θελήσει τοῦ Διὸς ἀποφασίζει νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Τροίαν πρὸς δόξαν αὐτοῦ. Οὕτω καὶ ὁ ἥρως τοῦ δράματος ἀνυψοῦται, διότι, ἀφ' οὗ ἐπέδειξε τὴν εὐστάθειαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς βίας, προθύμως ἐδέξατο τὸ κέλευσμα τοῦ θείου,

---

[1]) Grundriss der griechichen Letteraturgeschichte 2 Teil σελ. 816. [2]) Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Εὐριπίδ. σελ. 36.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ως ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Βεβαίως θέσφατον ἀνεκοινώθη ἤδη πρότερον αὐτῷ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hasper[1], ἀλλὰ διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἀσπόνδου αὐτοῦ ἐχθροῦ, ᾧ εἶχεν ἀφορμὴν νὰ ἀπιστήσῃ. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἡρακλέους περὶ τὸ τέλος κατὰ τὸν Euripidein σῴζει οὐ μόνον τὴν τιμὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ ποιητείου, ἀλλὰ καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς τραγῳδίας[2].

Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ τραγῳδία ἔχει κυρίαν ἰδέαν περιέχει σύγκρουσιν τοῦ δικαίου πρὸς τὸ ἴδιώτου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως. Ἕκαστος πολίτης δεινῶς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀδικηθεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ὅταν αὕτη ἔχῃ ἀνάγκην ταύτης, ἀλλ' ἡ ἄρνησις δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ θείου, ὅπερ προστατεύει τὴν πολιτείαν. Ἡ λύσις τοιούτου ζητήματος ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἐδιδάχθη ἡ τραγῳδία, δὲν ἦτο ἄκαιρος, διότι ὑπῆρχον πολλοί, οἵτινες ὁπωσδήποτε ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀδικηθέντες ἦσαν ἱκανοί, ὅπως ταύτην ὠφελήσωσιν. Περιφανέστατον τούτου παράδειγμα εἶναι ὁ Ἀλκιβιάδης, οὗ ἡ πόλις κατέγνωκε θάνατον[3], ἀλλὰ ταύτῃ δυστυχήσῃ ἐβοήθησε καὶ κατῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα[4]. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τραγῳδία αὕτη ἐδιδάχθη ὅλίς ἓν ἔτος μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου, τινὲς πέλαβον, ὅτι ὁ τραγικὸς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φιλοκτήου ὑπαινίσσεται τὸν πολιτικὸν τοῦτον καὶ ἐν τῷ τοῦ ἐοπτολέμου τὸν Θρασύβουλον. Τὴν τοιαύτην εἰκασίαν

---

[1]) Ἐν τῇ εἰρημένῃ διατριβῇ σελ. 2. [2]) Τόμ. I σελ. 371. [3]) Πλούτ. ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδ. XXII. [4]) Αὐτόθι XXXII.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Schwenk[1] καὶ ὁ Schneidewin[2] ἀποκρούουσι παρατηροῦντες, ὅτι καὶ ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης πρὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐπραγματεύθησαν τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἐν ᾧ ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη ἀφορμὴ δὲν ὑπῆρχε καὶ ὅτι ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δὲν ἀνευρίσκονται χωρία ἀναγκάζοντα νὰ δεχθῶμεν τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀλληγορίαν. Καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τοιοῦτον πολιτικὸν ὑπαινιγμόν, διότι ἤθελεν εἶναι ἀληθὴς παρῳδία, ἂν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀγαθοῦ Φιλοκτήτου ἐλάνθανεν ὁ πανοῦργος καὶ πολύτροπος Ἀλκιβιάδης. Ἂν ὁ ποιητὴς ὄντως ἤθελε νὰ ποιήσῃ τοιοῦτον ὑπαινιγμόν, ὑπῆρχον πολλαὶ ἀφορμαί, ὅπως τοῦτον ποιήσῃ αἰσθητότερον. Δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς πιθανώτατον, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀλκιβιάδου διήγειρε τὴν προσοχὴν τοῦ τραγικοῦ, ὅπως λύσῃ τοιοῦτον ζήτημα.

Ἀδικία λοιπόν, ὡς ἐδείξαμεν, καὶ τιμωρία, ἤτοι κάθαρσις ὑπάρχει ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ. Ἀλλὰ περὶ ταύτης πολλοὶ κριτικοὶ πραγματεύονται, ὡσεὶ ἦτο δρᾶμα χαρακτήρων καὶ οὐχὶ πλοκῆς μύθου. Ἂν τοῦτο ἦτο ἀκριβές, ἡ προκειμένη τραγῳδία ἤθελεν ἀπολέσει πολὺ τῆς ἀξίας αὐτῆς ἅτε εἰς μῖμον πλησιάζουσα. Διότι κατὰ τὸν Σταγειρίτην τὸ μέγιστον τῆς τραγῳδίας εἶναι οὐχὶ τὸ ἦθος, ἀλλ' ἡ σύστασις τῶν πραγμάτων, ἤτοι ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου[3]. Εἰς ταύτην καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἦθος ἀνήκουσιν αἱ περιπέτειαι καὶ αἱ ἀναγνωρί-

---

1) Ἐν τῇ εἰρημένῃ διατριβῇ σελ. 11. 2) Ἐν τῇ εἰσαγωγ. σελ. 20. 3) Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. κεφ. 6. «Οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. Ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας· τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων». Ὅρα καὶ εἰσαγωγήν μου εἰς Ἠλέκτρ. σελ. 24.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σεις, δι' ὧν ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία. Κατὰ τὸν Schlegel [1] ὁ Φιλοκτήτης καὶ ἂν μὴ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν ἐν τοῖς Σοφοκλείοις δράμασιν, ὅμως ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι πάντοτε ὑψηλὴ ἕνεκα τῆς τεχνικῆς ἠθοποιΐας καὶ τῆς καλῆς ἀντιθέσεως τῶν τριῶν προσώπων πρὸς ἄλληλα καὶ τῆς ἁπλῆς τοῦ δράματος συστάσεως. Ἀλλ' ὁ Gruppe [2] παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἁπλότης ἔχει ὄπισθεν αὐτῆς τὴν μεγίστην καὶ τεχνικωτάτην πλοκήν, ἣν ὁ ποιητὴς δὲν εὗρεν ἐν τῇ ὑποθέσει, ἀλλ' αὐτὸς διὰ λεπτοτάτης καὶ ἐξόχου οἰκονομίας ἔδωκεν. Κατὰ μὲν τὸν Hasper [3] ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἁπλῆ, κατὰ δὲ τὸν Schneidewin [4] ἐν τῇ ἁπλότητι τῆς ὑποθέσεως τὰ κάλλη τοῦ δράματος ἐν τῷ πρώτῳ βλέμματι δὲν γίνονται αἰσθητά. Ἡ τραγῳδία αὕτη βεβαίως δὲν δύναται κατὰ τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Οἰδίποδα τύραννον, ὃν ὑπερέχει κατὰ τὴν ἠθοποιΐαν τῶν προσώπων, ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἄλλης εἶναι ὑποδεεστέρα, ὡς ἐν τοῖς ἑπομένοις ἔσται δῆλον.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη [5] ὁ μῦθος λέγεται πεπλεγμένος, ὅταν μετ' ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας ἢ ἀμφοτέρων ἡ μετάβασις γίνηται. Περιπέτεια δὲ ὀνομάζεται ἡ μεταβολὴ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων. Ἡ προκειμένη τραγῳδία καὶ ἀναγνωρισμὸν καὶ περιπέτειαν ἢ περιπετείας ἔχει. Ἀναγνωρισμὸν ἡμεῖς γε θεωροῦμεν τὴν διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ Νεοπτολέμου γενομένην, ὅτι οὗτος μέλλει νὰ ἀγάγῃ τὸν Φιλοκτήτην οὐχὶ εἰς τὴν

---

[1]) Ταῦτα γινώσκομεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Gruppe. [2]) Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι σελ. 434. [3]) Ἐν ἀρχῇ τῆς εἰρημένης διατριβῆς. [4]) Ἐν ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸν Φιλοκτήτην. [5]) Περὶ ποιητικ. X.

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

ἑαυτοῦ πατρίδα, ἀλλ' εἰς τὴν Τροίαν[1]. Ἐκ τούτου γεννᾶται ἔχθρα πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπερ εἶναι ἴδιον τοῦ ἀναγνωρισμοῦ· διότι οὗτος γίνεται πρὸς φιλίαν ἢ πρὸς ἔχθραν. Κατὰ τὸν Σταγειρίτην ἀρίστη ἀναγνώρισις εἶναι ἡ ἐκ τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ἤτοι ἐκ τῆς ὑποθέσεως, γενομένη, διότι ἡ ἔκπληξις γίνεται διὰ πιθανῶν, ὡς ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ προκειμένη ἀναγνώρισις δὲν γίνεται μὲν ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἤθους, ὅπερ δὲν στερεῖται τέχνης· διότι ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἀποκαλύπτει τῷ Φιλοκτήτῃ τὴν ἀλήθειαν κούφως καὶ ἀτέχνως, ἀλλ' ἀναγκάζεται πρὸς ὁμολογίαν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως καὶ ἐκ τῆς δεινῆς τοῦ ἥρωος δυστυχίας, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δολίας πράξεως. Ὁ νέος ἠπατήθη μὲν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ Ἰθακησίου, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἀπατηλοῦ σχεδίου ἤρξατο μετανοῶν. Πρὸς τὴν μετάνοιαν ἴσως συνεβάλετο καὶ ὁ τοῦ νέου ἥρωος πρὸς τὸν Φιλοκτήτην περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἀνδρῶν διάλογος[2], ὅστις εἶναι προωρισμένος, ὅπως ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διεγερθῇ ἡ κρίσις περὶ τῆς ποιότητος τῆς μελετωμένης πράξεως. Οὕτω τὰ σπέρματα τῆς μετανοίας ἐρρίφθησαν, ἅπερ κατήρδευσαν ἡ ἀρετὴ τοῦ ἤθους τοῦ Φιλοκτήτου, ἡ ἐκδηλουμένη εὐγνωμοσύνη αὐτοῦ καὶ αἱ δειναὶ τούτου συμφοραί. Διὰ τοῦτο ἐπιστάσης τῆς στιγμῆς πρὸς ἀπόπλουν εὑρίσκομεν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως ὑπὸ μεγάλης ἀδημονίας κατεχόμενον, διότι μέλλει νὰ διαπράξῃ αἰσχρὰν πρᾶξιν[3]. Ὥστε ὁ Νεοπτόλεμος περιῆλθεν εἰς

---

[1]) Ἐν στίχ. 920. [2]) Ἐν στίχ. 413. καὶ ἑξῆς. [3]) Ἐν στίχ. 906. *Αἰσχρὸς φανοῦμαι· τοῦτ' ἀνιῶμαι πάλαι.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν ἀνάγκην ἢ νὰ ἐκτελέσῃ δολίαν πρᾶξιν ἢ νὰ ὁμολογήσῃ καὶ οὕτως ἀπέλθῃ ὁ ἀναγνωρισμός, ὅστις γίνεται κατὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ πιθανόν.

Ὡσαύτως περιπετειῶν δὲν στερεῖται ἥδε ἡ τραγῳδία, ἀλλὰ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔχει τρεῖς, διότι καὶ τρεῖς μεταβολαὶ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων ἐπῆλθον. Ὁ Ὀδυσσεὺς τὸ πρῶτον ἐνόμισεν, ὅτι διὰ τῆς ἀπάτης δύναται νὰ ἀγάγῃ τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν Τροίαν, ἀλλ' ὁ δόλος ἀναγνωρισθεὶς ἐπήνεγκε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα[1]. Τὸ δεύτερον μετεχειρίσθη βίαν, ἀλλ' αὕτη ἀπέβη εἰς τὸ ἐναντίον ἅτε ἐπὶ μᾶλλον τὸν Φιλοκτήτην ἐξοργίσασα[2]. Τὴν αὐτὴν ἔκβασιν ἔσχε καὶ ἡ τρίτη ἀπόπειρα, ἤτοι ἡ περιφρόνησις, ὅτι δηλ. ἡ παρουσία τοῦ Φιλοκτήτου εἶναι περιττή, ἀφ' οὗ ἤδη τὰ τόξα κατέχονται[3]. Βεβαίως αἱ περιπέτειαι αὗται δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι κατὰ τὴν τέχνην πρὸς τὰς ἐν Οἰδίποδι τυράννῳ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦτο οὐδὲν ἄλλο δρᾶμα τοῦ τε ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου θεάτρου δύναται νὰ παραβληθῇ.

Αἱ περιπέτειαι ὅμως καὶ οἱ ἀναγνωρισμοὶ δὲν ἀποτελοῦσι τὴν ὅλην τοῦ μύθου πλοκήν, ἀλλ' εἶναι μόνον σπουδαῖα αὐτῆς μέρη. Ἂν δέ τις ῥίψῃ βλέμμα εἰς τὴν λοιπὴν τοῦ δράματος οἰκονομίαν, θέλει εὑρεῖ οὐχὶ μικρὰς ἀρετάς. Ὁ πρόλογος εἶναι ἀκριβὴς τῆς ὅλης ὑποθέσεως εἰσαγωγή, ἐν ᾗ διὰ βραχυτάτων δηλοῦνται τὰ προγεγενημένα, ὅσα πρὸς τὸν προκείμενον μῦθον ἔχουσι σχέσιν, αὐτὰ δὲ ταῦτα χρησιμεύουσι καὶ ὡς ἀφετηρία τῆς μελλούσης ἐνεργείας. Ἐνταῦθα λοιπὸν

---

[1]) Ἐν στίχ. 923. [2]) Ἐν στίχ. 1004 καὶ ἑξῆς. [3]) Ἐν στίχ. 1056.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνευρίσκεται τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ᾤκει ὁ Φιλοκτήτης, καὶ πείθεται ὁ Νεοπτόλεμος, ὅπως ἐξαπατήσῃ τὸν ἥρωα τοῦ δράματος. Οὕτως οἱ πρῶτοι μίτοι ἐμπλέκονται καὶ ὁ θεατὴς προπαρασκευάζεται εἰς τὴν μέλλουσαν τραγικὴν εἰρωνείαν· διότι προγινώσκων τὰ τῆς ἀπάτης καταλαμβάνεται ὑπὸ διαφόρων αἰσθημάτων ἐκείνων, ὑφ' ὧν κατέχεται ὁ ἥρως τοῦ δράματος. Ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ ὁ μῦθος περιπλέκεται, διότι ὁ Νεοπτόλεμος τῷ ἐλθόντι Φιλοκτήτῃ ὁμολογεῖ μέν, ὅτι εἶναι υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, ἀλλ' ὑποκρίνεται, ὅτι μισεῖ τοὺς Ἀτρείδας καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἅτε τὴν πανοπλίαν τοῦ πατρὸς ἀφελόντας, καὶ λέγει, ὅτι ὅῆθεν πλέει εἰς τὴν Σκῦρον. Ὁ ἥρως πιστεύει τούτους τοὺς λόγους καὶ οὕτω τὸ θῦμα ἐμπλέκεται ἐν τοῖς ἀνελιχθεῖσι μίτοις τοῦ πανούργου Ἰθακησίου. Ἀλλ' ὁ ἀριστοτέχνης ποιητὴς περιπλέκει μὲν τὸν μῦθον, ἀλλὰ σύναμα τίθησι τὰς βάσεις τῆς λύσεως αὐτοῦ. Διότι καὶ ἡ δυστυχία τοῦ Φιλοκτήτου καὶ ἡ διὰ λαμπρῶν χρωμάτων γενομένη ἀπεικόνισις τῶν ἀγαθῶν Ἀχαιῶν καὶ ἡ διὰ ζοφερῶν τῶν κακῶν ἐνέσπειραν τὰ τῆς μετανοίας σπέρματα ἐν τῇ εὐγενεῖ καρδίᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως. Καὶ ὅμως ἐν αὐτῇ δὲν ἐκράτησεν ἔτι τὸ ἀγαθὸν καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ νὰ κρατήσῃ, διότι ἐκώλυεν ἡ τῷ Ὀδυσσεῖ δοθεῖσα ὑπόσχεσις καὶ ἡ φιλοδοξία τῆς ἐκπορθήσεως τοῦ Ἰλίου. Διὰ τοῦτο ὑποκρίνεται, ὅτι σπεύδει νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καὶ ὁ νοσῶν ἥρως ἱκετεύει αὐτόν, ὅπως παραλάβῃ εἰς τὸ πλοῖον. Ὁ Νεοπτόλεμος ἀφ' οὗ ὑπεκρίνατο μικρὰν δυσκολίαν, ἐδέξατο τὴν ἱκετευτικὴν παράκλησιν, δι' ὃ ὁ Φιλοκτήτης ἐκδηλοῖ τὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ. Τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τραγικὴν ὅμως εἰρωνείαν κατανοεῖ ὁ θεατής, ὅστις οἱονεὶ καταλαμβάνεται ὑπὸ πνιγμοῦ μὴ δυνάμενος δι' ὑψηλῆς φωνῆς νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀπάτην.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἑτοιμάζονται πρὸς ἀπόπλουν ἔρχεται ναύτης τοῦ πλοίου μετὰ ἐμπόρου, εἰς ὃν εἶχε διασκευάσει ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν κατάσκοπον. Ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ εἰκασία τοῦ Welcker[1], ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τούτῳ λανθάνει αὐτὸς ὁ Λαερτιάδης καὶ ὅτι διὰ τούτου ὁ τραγικὸς ποιεῖ ὑπαινιγμὸν πρὸς τὸν Εὐριπίδην, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως μεταμεμορφωμένον πρόσωπον εἰσαχθῇ εἰς τὴν σκηνήν. Ἀλλ' ἠγέρθη τὸ ζήτημα[2], ἂν τὸ νέον τοῦτο τέχνασμα ἦτο ἀναγκαῖον, ἀφ' οὗ ἤδη ὁ Φιλοκτήτης ἡτοιμάζετο πρὸς ἀπόπλουν καὶ ἡ προθυμία τούτου ἐξεδηλώθη, ὅπως δώσῃ τὰ τόξα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τὸ ὅλον ἠδύνατο καὶ ἄνευ τῆς διηγήσεως τοῦ ἐμπόρου βραχύτερον νὰ αἰτιολογηθῇ. Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶναι τεχνικωτάτη, διότι ἡ ἀπάτη τοῦ ἐμπόρου γίνεται οὕτως, ὥστε καὶ ὁ δυσπιστότατος τῶν ἀνθρώπων ἠδύνατο νὰ ἐξαπατηθῇ. Οὕτως ὁ μὲν ἔμπορος ἀρνεῖται νὰ μαρτυρήσῃ, πρὸς τίνα ἔπλει ὁ Ὀδυσσεύς, πρὶν μάθῃ, τίς εἶναι ὁ παριστάμενος ξένος, καὶ περικαλεῖ τοῦτον, ὅπως μὴ μεγαλοφωνῇ, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος μεγάλῃ τῇ φωνῇ λέγει, ὅτι εἶναι ὁ Φιλοκτήτης, καὶ παρρησίαν ἐπιδεικνύμενος προτρέπει αὐτὸν μηδὲν νὰ κρύψῃ. Ὁ πανοῦργος ἔμπορος τοῦτον ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας ποιῶν λέγει, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης διώκουσι τὸν

---

[1]) Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι τόμ. II, σελ. 521. [2]) Ὅρα Zimmermann ἐν τῇ σημειωθείσῃ διατριβῇ σελ. 76.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φιλοκτήτην, ὅπως ἀγάγωσιν εἰς τὴν Τροίαν. Ἀλλ' εἶναι δυνατὸν σκηνή τις νὰ ἦναι τεχνικὴ καὶ ὅμως νὰ παρέλκῃ. Ἐλέχθη, ὅτι ἐν τῇ σκηνῇ ταύτῃ τὸ ἦθος τοῦ Φιλοκτήτου ἐκδηλοῦται καὶ ἡ εὐστάθεια αὐτοῦ, ὅπως μὴ πορευθῇ εἰς τὴν Τροίαν, ἀποκαλύπτεται. Ἀλλ' ἡ ἀπεικόνισις ἤθους δὲν εἶναι ἱκανὴ αἰτία, ὅπως παρεμβάλλωνται σκηναὶ μηδόλως συμβαλλόμεναι εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ ὅλου μύθου. Κατὰ τὸν Zimmermann[1] ἡ σκηνὴ ἐτέθη, ὅπως ἀποκαλυφθῇ τῷ Φιλοκτήτῃ τὸ μάντευμα τοῦ Ἑλένου καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ θείου. Ἂν τοῦτο ἐσκόπει ὁ ποιητής, ἔπρεπε κατ' ἄλλον τρόπον νὰ διασκευάσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ ὄντως ἠδύνατο νὰ δοκιμασθῇ ὁ Φιλοκτήτης, ἂν ἐκεντρίζετο ἐκ τοῦ μαντεύματος τοῦ Ἑλένου, καθ' ὃ ἡ ἀπόφασις τοῦ θείου ἦτο, ὅπως αὐτὸς ἐκπορθήσῃ τὸ Ἴλιον. Ἀλλὰ τοιαύτη δοκιμὴ δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ σχέδιον τοῦ τραγικοῦ, ὅστις εἰσήγαγε τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν Νεοπτόλεμον διὰ δόλου ἢ διὰ τῆς βίας θέλοντας νὰ ἀπαγάγωσι τὸν ἥρωα. Διὰ τοῦτο τὸ μάντευμα τοῦ Ἑλένου δὲν εἶναι ἡ σπουδαία εἴδησις ἡ ἀποκαλυπτομένη, ἀλλ' ἡ δίωξις τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τοῦ Φιλοκτήτου. Ἡ ὅλη δὲ σκηνὴ σκοπεῖ οὐχὶ ἄλλο τι ἢ τὴν ταχεῖαν ἀναχώρησιν, ὡς δὴ αὐτὸς ὁ ποιητὴς οἰονεὶ θέλων νὰ ἀποφύγῃ πᾶσαν παρερμηνείαν εἰσάγει τὸν Ὀδυσσέα λέγοντα[2], ὅτι, ἐὰν βραδύνωσι, θέλει ἐκπέμψει τὸν κατάσκοπον διεσκευασμένον. Οἱ δὲ λόγοι τούτου ἐπιτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, διότι ὁ Φιλοκτήτης ὑπὸ ἀγανακτήσεως καταληφθεὶς θέλει τάχιστα νὰ ἀπέλθῃ.

---

1) Ἐν τῇ εἰρημένῃ διατριβῇ σελ. 77. 2) Ἐν στίχ. 125.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Νεοπτόλεμος καὶ Φιλοκτήτης εἶναι ἕτοιμοι, ὅπως ἀπέλθωσιν, ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (στίχ. 730) ἐπέρχεται βραδύτης, διότι ὁ πάσχων ἥρως τρὶς ὑπὸ τῆς νόσου προσβάλλεται. Μετὰ τὴν πρώτην προσβολὴν ὁ Φιλοκτήτης παραδίδει τὸ τόξον τῷ Νεοπτολέμῳ, μετὰ τὴν δευτέραν οὗτος ὑπισχνεῖται τῷ ἥρωϊ, ὅτι δὲν θέλει καταλίπει αὐτόν, καὶ μετὰ τὴν τρίτην ὁ προσβληθεὶς κοιμᾶται. Αἱ φοβεραὶ τοῦ ἥρωος ἀλγηδόνες καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ παρασκευάζουσι τὴν μεταμέλειαν τοῦ νέου. Ἐνταῦθα περιπλέκεται μὲν ὁ μῦθος, καθ' ὅσον ἀφαιρεῖται τὸ τόξον καὶ ἡ δυστυχία τοῦ ἥρωος ἐπιτείνεται, ἀλλὰ σύναμα καὶ αἱ ἐνέργειαι πρὸς λύσιν αὐτοῦ προάγονται. Ἡ τραγικὴ εἰρωνεία ὑπάρχει ἐν τεχνικωτάτῃ μορφῇ· ὁ μὲν Φιλοκτήτης πειρᾶται, ὅπως συγκαλύψῃ τὴν προσβολὴν τῆς νόσου, ἵνα μὴ καταλειφθῇ, ἀλλ' αἱ ἀκούσιαι ἐπιφωνήσεις ἐλέγχουσι τοῦτον, ὁ θεατὴς ὅμως γινώσκει, ὅτι ἡ συγκάλυψις γίνεται πρὸς βλάβην τούτου. Ὁ δὲ Νεοπτόλεμος ὑπισχνεῖται μέν, ὅτι δὲν θέλει καταλίπει αὐτόν, ἀλλ' ὁ θεατὴς πάλιν γινώσκει, ὅτι μέλλει νὰ ἀπαγάγῃ εἰς τὴν Τροίαν.

Ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ τὰ σπαρέντα σπέρματα ἤρξαντο ἀναβλαστάνοντα· διότι ἡ ἀγωνία τοῦ Νεοπτολέμου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκδηλοῦται καὶ οὗτος μεταμεληθεὶς ὁμολογεῖ, ὅτι πρόκειται τὸν ἥρωα νὰ ἀπαγάγῃ εἰς τὴν Τροίαν. Ὁ ἥρως τὴν προδοσίαν μαθών, αἰτήσας τὰ τόξα καὶ μὴ λαβὼν ταῦτα καταρᾶται αὐτῷ. Οὕτως ἡ δυστυχία τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος ἐπιτείνεται· ὅτε δ' ὁ Νεοπτόλεμος καμφθεὶς ἠθέλησε νὰ ἀποβάλῃ ταῦτα, ἐμφανίζεται ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις συγ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρατεῖ τὰς χεῖρας τούτου, ὅπως βίᾳ ἀπαγάγῃ, ἀλλ
ἐννοήσας, ὅτι τοῦτο μάτην γίνεται, ὑποκρίνεται κατ
φρόνησιν πρὸς τὸν Φιλοκτήτην. Τοῦ Λαερτιάδου κ
τοῦ Νεοπτολέμου ἀπελθόντων ὁ ἥρως φθάνει εἰς τ
ἔσχατον τῆς δυστυχίας, διότι ἄνευ τόξων δὲν δύνατ
νὰ πορίζῃ τὰ πρὸς τὸν βίον ἀναγκαῖα. Ὡς ἐν τοῖς δρά
μασιν, ἅπερ λήγουσιν εἰς τραγικὰς πράξεις, ὁ Σοφο
κλῆς πρὸ τῆς καταστροφῆς προτάσσει σκηνὰς χαρᾶ
καὶ ἐλπίδων, οὕτως ἀντιστρόφως ἐν ἐκείνοις, ἐν οἷ
πληροῦνται πᾶσαι αἱ ἐλπίδες, προτάσσει τέλειον ἀπελ
πισμόν, ὅπως τὴν χαρὰν λαμπροτέραν ἀναδείξῃ. Κατὰ
τοῦτο ἡ τέχνη τοῦ Σοφοκλέους ὁμοιάζει πρὸς τὸ φυ
σικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ τοῦ λυκαυγοῦς προηγεῖται
βαθὺ σκότος. Ὄντως ὁ Φιλοκτήτης εἰσῆλθεν εἰς τὸ
σπήλαιον αὐτοῦ, ὅπως ἐκ τῆς πείνης ἀποθάνῃ, ἀλλ'
ἐν τῷ ἐρέβει τούτῳ τοῦ ἀπελπισμοῦ ἀναλάμπει ἄπλε
τον φῶς ἐκ τοῦ ἤθους τοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις πλήρη
τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ φύσιν ἀναλαβὼν ἐν τῇ ἐξόδῳ δρο
μαίως ἔρχεται εἰς τὴν σκηνήν, ὅπως ἀποδώσῃ τὰ τόξα
καὶ ὄντως ἀποδίδει ταῦτα.

Ἡ τραγῳδία, ὡς εἴρηται, ἔχει μὲν πλοκὴν τοῦ
μύθου, ἀλλὰ πάντως ὑποδεεστέραν τοῦ Οἰδίποδος τυ
ράννου. Κατὰ τὸ ἦθος ὅμως δύναταί τις ἴσως νὰ εἴπῃ
ὅτι ὁ Φιλοκτήτης οὐδεμιᾶς ἄλλης τραγῳδίας εἶνα
ἀσθενέστερος. Κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀρετὴ τοῦ δράματος κεῖ
ται ἐν τῇ τεχνικωτάτῃ ἀντιθέσει τῶν χαρακτήρων, ἣν
δὲν παρέλαβεν οὔτε παρὰ τοῦ μύθου, οὔτε παρ' ἄλλου
τραγικοῦ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν πραγματευομένου. Διότ
κατὰ μὲν τὸ ἔπος ὁ Διομήδης ἐπέμφθη, ὅπως ἀγάγῃ
τὸν Φιλοκτήτην, κατὰ δὲ τὸν Αἰσχύλον ὁ Ὀδυσσεύ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ος καὶ κατὰ τὸν Εὐριπίδην ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διο-
δης ὁμοῦ. Οὕτω καὶ οἱ δύο ὁμότεχνοι τοῦ τραγικοῦ
ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τὰς καλλίστας ἀντιθέσεις, ἃς
ίσκομεν ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ. Ἥρως τοῦ δράματος
δήλως εἶναι ὁ Φιλοκτήτης καὶ οὐχὶ ὁ Νεοπτόλεμος,
ἐπίστευσεν ὁ Hamacher[1]. Ἂν τοῦτο ἦτο ἀκριβές,
ρεπε τὸ δρᾶμα νὰ ὀνομασθῇ Νεοπτόλεμος καὶ οὐχὶ
λοκτήτης καὶ ἔπρεπεν ἐκείνῳ καὶ οὐχὶ τούτῳ νὰ δοθῇ
πρόσωπον τοῦ πρωταγωνιστοῦ. Πρὸς δὲ κατὰ τὸν
sper[2] σκοπὸς τῆς ὅλης ὑποθέσεως εἶναι ἡ ἐπανα-
γὴ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἐμφανίζεται
ὄργανον ταύτης. Μάλιστα οὗτος τῆς ἐκτελέσεως
οτυγχάνει καὶ τὴν ἀποτυχίαν φανερῶς ὁ ποιητὴς
χεν ὡς σκοπόν, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι τὸ
έδιον τῆς διαπράξεως ἐπὶ τοῦ δόλου στηρίζει, ἐν ᾧ
θεῖον αἰτεῖ ἐπαναγωγὴν διὰ φιλικῆς πειθοῦς. Πῶς
ιπὸν δὲν ἔμελλε νὰ ἦναι κύριον πρόσωπον ἐκεῖνος,
τις εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης ὑποθέσεως, ἀλλ' ὁ χρη-
μεύων μόνον ὡς ὄργανον πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ, καὶ
ύτου ἀποτυγχάνοντος; Βεβαίως ὁ Νεοπτόλεμος εἶ-
κάλλιστον τοῦ δράματος πρόσωπον, ἀλλὰ τοῦτο
ἀναβιβάζει αὐτὸν εἰς ἥρωα.

Ὁ Φιλοκτήτης περιβάλλεται ὑπὸ τηλικούτου με-
λείου, ἡλίκον δυσκόλως δύναταί τις νὰ εὕρῃ παρ'
λῳ ἥρωϊ τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ. Εἶναι παλαιὸς τοῦ
ρακλέους ἑταῖρος, ἔδωκε τούτῳ τὸ πῦρ, δι' οὗ καεὶς
ῆλθεν εἰς τοὺς ἀθανάτους καὶ παρ' οὗ πρὸς ἀμοιβὴν

[1]) Programm. des Gymn. in Trier 1842. [2]) Ἐν τῇ εἰρημένῃ δια-
τῇ σελ. 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔλαβε τὰ τόξα, ὄντα ἱκανὰ νὰ διεγείρωσι τὸν φθό
τῶν θεῶν[1]. Ἀλλ' οὗτος ὑπὸ ὄφεως δηχθεὶς ἐξετέ
ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ Λήμνῳ ἐρήμῳ οὔσῃ, ἔν
οὔτε γείτονες πρὸς παραμυθίαν, οὔτε τροφή, οὔτε π
τόν, οὔτε φάρμακα ὑπῆρχον, ἐν ᾧ ἡ σηπεδὼν τοῦ π
δὸς ἀλγεινοτάτους πόνους παρεῖχεν. Οὕτω διῆγεν
δυστυχὴς ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη. Αἱ ἀλγηδόνες παρεῖχ
ὀδυρμοὺς καὶ ὁ ποιητὴς εἰσάγει τοῦτον πρὸ τῶν θεατ
ὀδυρόμενον. Ἐνταῦθα ἠγέρθη σπουδαῖον ζήτημα, ἂν
ἀπεικόνισις σωματικῶν ἀλγηδόνων ἁρμόζῃ εἰς ἰδεώ
ποίησιν καθ' ὅλου καὶ εἰς τὴν τραγῳδίαν ἰδίᾳ[2]. Ὁ
αὕτη δὲν εἶναι ἀνάρμοστος, μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος, ὅσ
συχνάκις εἰσάγει τοὺς ἥρωας αὐτοῦ ὀδυρομένους. Δι
τι οὗτοι, ὡς λέγει ὁ Lessing[3], κατὰ μὲν τὰς πράξ
εἶναι ὄντα ὑψηλοτέρας φύσεως, κατὰ δὲ τὰ αἰσθήμα
αὐτῶν ἀληθεῖς ἄνθρωποι. Οὗτος ἀντιτίθησι τὸν ἡρω
σμὸν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν τῶν βαρβάρων τοῦ Βο
ρᾶ[4]. Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ ἡρωϊσμὸς ἦτο ὡς οἱ λα
θάνοντες τῶν χαλίκων σπινθῆρες, οἵτινες ἡσυχάζουσ
ἐφ' ὅσον ἐξωτερικὴ δύναμις δὲν διεγείρει, καὶ ἀπὸ τ
λίθου οὔτε τὴν διαφάνειαν, οὔτε τὴν ψυχρότητα ἀφ
ροῦσιν. Παρὰ δὲ τοῖς βαρβάροις ὁ ἡρωϊσμὸς ἦτο
λαμπρὰ διαβιβρώσκουσα φλόξ, ἥτις πάντοτε ἐμαίν
καὶ πᾶσα ἄλλη ἀγαθὴ ἰδιότης ἐφθείρετο, τοὐλάχιστ
ἠμαυροῦτο. Οἱ ἥρωες πρέπει καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτ
νὰ δεικνύωσι καὶ τοὺς πόνους νὰ ἐκφράζωσι καὶ νὰ ἀ

---

[1]) Ἐν στίχ. 776. [2]) Ὅρα Zimmermann ἐν τῇ εἰρημένῃ διατ
σελ. 27. [3]) Ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ Laokoon oder ü
die Gränzen der Malerei und Poesie 1766. [4]) Ἐν τῷ αὐτῷ
γράμματι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ωσι τὴν φύσιν νὰ ἐνεργῇ. Οἱ ὀδυρμοί, λέγει ὁ σοφὸς ῆς Γερμανίας αἰσθητικός, τοῦ Φιλοκτήτου δὲν καθι-τῶσι τοῦτον ἄνανδρον· διότι οἱ μὲν ὀδυρμοὶ ἀνήκου-ιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, αἱ δὲ πράξεις εἰς τὸν ἥρωα. Ἀμφότερα ποιοῦσι τὸν ἀνθρώπινον ἥρωα, ὅστις οὔτε ανδρος, οὔτε ἀπεσκληρωμένος εἶναι, ἀλλ' ὁτὲ μὲν ς τοῦτο, ὁτὲ δ' ὡς ἐκεῖνο ἐμφανίζεται, ὡς ὁτὲ μὲν ἡ ύσις, ὁτὲ δὲ φρόνημα καὶ καθήκοντα ἀπαιτοῦσιν. οῦτο εἶναι τὸ ὕψιστον, ὅπερ ἡ σοφία δύναται νὰ πα-αγάγῃ καὶ ἡ τέχνη νὰ μιμηθῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κι-έρων[1] ἐπέτρεπε τῷ Φιλοκτήτῃ τοὺς ὀδυρμούς, διότι δὲν αὐτὸν τὸν Ἡρακλέα ἐπὶ τῆς Οἴτης ὀδυρόμενον. λλ' οἱ ὀδυρμοὶ δὲν συνταράσσουσιν, οὐδὲ ἀλλοιοῦσι λόκληρον τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἥρωος, διότι ἐν ῷ βάθει αὐτῆς ἐμφανῶς ὁ θεατὴς ἐνορᾷ τὸ εὐσταθὲς αὶ γενναῖον. Τὸ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Winckelmann ρημένον περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰσχύει κατ' ρχὴν περὶ τοῦ Φιλοκτήτου· ὡς ὁ βυθὸς τῆς θαλάσ-ης μένει πάντοτε ἤρεμος, καὶ ἂν ἔτι ἡ ἐπιφάνεια μαί-ηται, οὕτως ἡ ἔκφρασις τοῦ ἤθους τῶν ἀρχαίων Ἑλ-ήνων δεικνύει μεγάλην καὶ σεμνὴν ψυχήν[1]. Ἂν ὁ ιητὴς διέπλασσε τὸ ἦθος τοῦ Φιλοκτήτου ὅλως ἀπα-ς, ἤθελεν ἀποτύχει· διότι οἱ στωϊκοὶ δὲν δύνανται νὰ αι δραματικοὶ ἥρωες.

Καὶ ὅμως ὁ Ἄγγλος Smith[2] παρατηρεῖ, ὅτι κα-

---

[1]) Tuscul. II. 7, 19 "Ei concedendum est gementi; ipsum enim rculem viderat in Oeta magnitudine dolorum ejulantem„. [2]) ρα Zimmermann ἐν τῇ εἰρημένῃ διατριβῇ σελ. 28. [3]) Τὸ σύγγραμ-τούτου γινώσκομεν μόνον ἐκ τοῦ Lessing.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταφρονοῦμεν ἐκείνου, οὗ διὰ σωματικὰς ἀλγηδόνας ἀκούομεν ἰσχυρῶς βοῶντος. Τὸν κατὰ τοῦ Φιλοκτήτου ψόγον ἀνασκευάζει ὁ Lessing λέγων, ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνει, ἐὰν βλέπωμεν, ὅτι ὁ πάσχων πᾶν τὸ δυνατὸν μεταχειρίζεται, ἵνα τὸν πόνον κρύψῃ, δὲν συμβαίνει, ἐὰν ἄλλως γινώσκωμεν τοῦτον ὡς ἄνδρα καρτερικόν, ἔτι δ' ὀλιγώτερον συμβαίνει, ἐὰν βλέπωμεν τοῦτον ἐν τοῖς δεινοῖς παρέχοντα δείγματα τῆς καρτερίας αὐτοῦ, ἐὰν βλέπωμεν, ὅτι ἡ ἀλγηδὼν ἐξαναγκάζει μὲν πρὸς βοήν, ὅμως εἰς οὐδὲν περισσότερον, διότι αἱρετώτερον ἐν μακροτέρᾳ διαρκείᾳ ταύτης τῆς ἀλγηδόνος ὑποβάλλεται, ἢ τὸ ἐλάχιστον ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, ἐν τοῖς ἀποφάσεσιν αὐτοῦ μεταβάλλει, ἐὰν ἤδη διὰ ταύτης τῆς μεταβολῆς τελείαν τελευτὴν τῆς ἀλγηδόνος αὐτοῦ προσδοκᾷ. Τοῦτο πᾶν εὑρίσκεται ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. Τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἔκειτο ἐν τῇ ἀμεταβλήτῳ ἀγάπῃ πρὸς τοὺς φίλους καὶ ἐν τῷ ἀμεταπτώτῳ μίσει πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Τὸ μεγαλεῖον τοῦτο διατηρεῖ ὁ Φιλοκτήτης ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ δυστυχίᾳ. Ἡ ἀλγηδὼν αὐτοῦ δὲν ἐξήρανε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ θρηνήσῃ τὴν τύχην τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ φίλων. Ἡ ἀλγηδὼν αὐτοῦ δὲν κατέστησεν αὐτὸν οὕτως ὑγρόν, ὥστε ὅπως ταύτης ἀπαλλαγῇ, νὰ παραδοθῇ τοῖς αὐτοῦ ἐχθροῖς, ἵνα μεταχειρισθῶσι πρὸς ἰδιωφελεῖς σκοπούς. Καὶ τούτου τοῦ βράχου ἔπρεπε οἱ Ἀθηναῖοι θεαταὶ νὰ καταφρονήσωσι, διότι τὰ κύματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθησαν τοῦτον νὰ διασείσωσι, ἐποίησαν τοῦτον νὰ ἠχῇ. Καὶ ὅμως τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀλγηδόνος ὁ τραγικὸς ἐξεδήλωσεν οὐχί, ὅπως διεγείρῃ τὸν ἔλεον τῶν θεατῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλὰ πρὸς ἄλλον ὑψηλότερον σκοπόν, δηλ. πρὸς κατάδειξιν τῆς καρτερίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῆς μεταμελείας τοῦ Νεοπτολέμου. Ὁ Φιλοκτήτης, ὅστις πάσης ὑποκρίσεως εἶναι ἄπειρος, ἐν τέλει καὶ τὸν Νεοπτόλεμον ἐπανάγει εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν.

Τεχνηέντως ὁ τραγικὸς τὴν νόσον τοῦ Φιλοκτήτου διὰ φοβερωτάτων χρωμάτων ἀπεικόνισεν, ὅπως τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἐξηγήσῃ. Αὐτὸς ὁ ἥρως ἔχει συνείδησιν τοῦ μεγέθους τῆς δυστυχίας λέγων [1] τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ τοιαύτην δυστυχίαν. Καὶ ὅμως τὴν τηλικαύτην δυστυχίαν θεωρεῖ ὡς μηδὲν καὶ ἐν τῇ ψευδεῖ εἰδήσει τοῦ ἐμπόρου, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης πρὸς ἀπαγωγὴν αὐτοῦ εἶναι καθ' ὁδόν, λέγει, ὅτι μᾶλλον ἠδύνατο νὰ πεισθῇ τῇ ἐχίδνῃ, ἥτις τὸν πόδα κατέστησεν ἄχρηστον, ἢ τῷ Ὀδυσσεῖ [2]. Ἡ παροξυνθεῖσα ψυχὴ τοῦ ἥρωος μόνον ἐν τῇ πικρᾷ εἰρωνείᾳ εὑρίσκει τὴν προσήκουσαν ἔκφρασιν. Τὸ μῖσος τοῦ ἥρωος πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς δὲν ἦτο ἄδικον, διότι οὗτοι ἀδικήσαντες δὲν ἐπειράθησαν νὰ ἐξιλεώσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ἠθέλησαν διὰ τοῦ δόλου ἢ διὰ τῆς βίας νὰ ἀπαγάγωσιν. Κατὰ ταῦτα ὁ Φιλοκτήτης εἶναι ἰδεῶδες πρότυπον τῆς ἀρχαίας φιλοτιμίας καὶ καρτερίας. Διότι θυσιάζων ποθεινοτάτας ἐλπίδας ὑπερηφάνως καὶ ἀνδρικῶς στρέφει τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ μᾶλλον πρὸς θαυμασμὸν τῆς εὐ-

---

[1]) Ἐν στίχ. 536.

Οἶμαι γὰρ οὐδ' ἂν ὄμμασιν μόνην θέαν
ἄλλον λαβόντα πλὴν ἐμοῦ τλῆναι τάδε·
ἐγὼ δ' ἀνάγκῃ προὔμαθον στέργειν κακά.

[2]) Ἐν στίχ. 631.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γενοῦς δυνάμεως τοῦ ἤθους ἢ πρὸς οἶκτον τοῦ ἀλγεινοτάτου αὐτοῦ ἕλκους[1]. Τὸ δὲ ἀνένδοτον γεννᾷ ἐν αὐτῷ οὐχὶ ἰσχυρογνωμοσύνη οὐδὲ αὐθάδεια, ἀλλ' ὑψηλὸν φρόνημα τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας[2]. Οὕτως ὁ Φιλοκτήτης εἰκονίζεται ὡς ἰδεῶδες πάσχοντος ἥρωος, πρὸς ὃ μόνον ὁ Αἰσχύλειος Προμηθεὺς δύναται νὰ παραβληθῇ.

Ὁ δὲ Νεοπτόλεμος διακρίνεται κατὰ τὴν ψυχολογικὴν ἀκρίβειαν. Ὡς γνήσιος τοῦ Ἀχιλλέως υἱὸς ἔχει τὸ ἦθος γενναῖον, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτον ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πρὸς λύσιν τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου. Τὸ σχέδιον τοῦ Ὀδυσσέως ἐπὶ τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης στηριχθὲν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ, τὴν δ' ἀποτυχίαν ἠδύνατό τις νὰ προΐδῃ, ἀφ' οὗ ἡ ἐκτέλεσις δολίας πράξεως ἀνετέθη εἰς νέον εὐθὺν καὶ εἰλικρινῆ. Ἂν ὁ Νεοπτόλεμος ἐξηκολούθει ἔχων τὸ δόλιον πρόσωπον μέχρι τέλους τῆς τραγῳδίας, τοῦτο ἤθελε συμβῇ πρὸς ὄνειδος τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ δράματος ταπείνωσιν. Ἀφ' οὗ δὲ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, ἀναγκαίως ὁ ἐξαπατηθεὶς ἔπρεπε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. Οὗτος κατὰ ψυχολογικὴν ἀκρίβειαν ἀπατᾶται ὑπὸ πολυπείρου καὶ δολοπλόκου πρεσβύτου. Ἂν οὗτος ἀπεκάλυπτε τῷ νέῳ τὸ δόλιον αὐτοῦ σχέδιον ἐν Τροίᾳ, πάντως οὗτος ἤθελεν ἀποτύχει· ἀλλ' ἐν τῇ Λήμνῳ, ἔνθα γίνεται ἡ ἀποκάλυψις, δὲν ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ τὸν συνεργάτην, διότι ἤθελε θεωρηθῇ ὡς προδότης[3]. Ἐν Λήμνῳ δ' ὅμως

---

[1]) Bode ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι μέρος I. σελ. 416. [2]) Bergk Griech. Litterat. III σελ. 430. [3]) Ἐν στίχ. 93·

Πεμφθείς γε μέντοι σοὶ ξυνεργάτης ὀκνῶ
προδότης καλεῖσθαι· βούλομαι δ', ἄναξ, καλῶς
δρῶν ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον ἢ νικᾶν κακῶς·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔπρεπε τὸ ἔργον νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Ὀδυσσεὺς ἢ ὁ Νεοπτόλεμος. Ὁ πρῶτος ἦτο ἀδύνατον, διότι οὐ μόνον ἦτο γνωστὸς τῷ Φιλοκτήτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸς τούτου. Ὑπολείπεται ὁ Νεοπτόλεμος, ὅστις ὅμως ἀρνεῖται νὰ ἐκτελέσῃ πονηρὰν πρᾶξιν λέγων, ὅτι μισεῖ νὰ πράττῃ, ὅσα λυπεῖται ἀκούων. Οὗτος ἐπιθυμεῖ, ἵνα ἀγάγῃ τὸν Φιλοκτήτην βίᾳ, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς παρατηρεῖ, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον διὰ τὰ ἀνίκητα τοῦ Ἡρακλέους τόξα. Γινώσκει δ' ὁ πονηρὸς Ἰθακήσιος νὰ κεντρίσῃ τὸ φιλότιμον τοῦ θερμουργοῦ νέου λέγων, ὅτι διὰ τῶν τόξων τούτων θέλει ἐκπορθήσει τὸ Ἴλιον. Οὕτως ἀπατηθεὶς ὁ ἄκακος νέος ὑποσχνεῖται, ὅτι θέλει τελέσει τὸ δόλιον σχέδιον.

Τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Νεοπτόλεμος ἐκτελεῖ μετὰ φρονήσεως καὶ πονηρίας οὐ τῆς τυχούσης, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι οὗτος γινώσκει μὲν νὰ ἀπατᾷ, ἀλλὰ τῆς ἀπάτης καταφρονεῖ. Ἂν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως τὸ σχέδιον τῆς ἀπαγωγῆς εἰς Τροίαν ἀπεκάλυπτεν ἐξ ἀδεξιότητος καὶ ἀνοησίας, τὸ πρόσωπον τοῦτο ἤθελεν ἀπολέσει πᾶσαν τὴν ἀξίαν αὐτοῦ πρὸς βλάβην τοῦ δράματος. Τοὐναντίον οὗτος ἐπιδεικνύει τοσαύτην νοημοσύνην ἐν τῇ ἐφηγήσει τῶν αἰτίων, δι' ἃ μισεῖ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς Ἀτρείδας, ὥστε ἐκτήσατο πλήρη τὴν ἀγάπην τοῦ Φιλοκτήτου. Ὡσαύτως μετὰ νοημοσύνης διαλέγεται πρὸς τὸν ἔμπορον. Καθ' ὅσον προέβαινεν ἡ ἀπάτη, τοσοῦτον ηὔξανον τὰ σπέρματα τῆς μετανοίας. Ὅτε οὗτος ἔμελλε νὰ ὁδεύσῃ μετὰ τοῦ Φιλοκτήτου πρὸς τὸ πλοῖον, ὅπως ἀγάγῃ τοῦτον εἰς τὴν Τροίαν, γίνεται ἔκρηξις τῆς ἐσωτερικῆς διαμάχης. Τὰ ἐπὶ μακρὸν πιεσθέντα αἰσθήματα ἐν τέλει ἐξέπεμψαν καπνόν, ὡς ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρατὴρ τοῦ παρακειμένου Μοσύχλου. Πρὶν προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δολίας πράξεως καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀγωνίας καὶ οἰκτείρας, ὅτι κατέλιπε τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀποκαλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἀπάτην, ὅτι πρόκειται νὰ ἀγάγῃ εἰς τὴν Τροίαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπάτην ἀποκαλύψας δὲν θέλει νὰ ἀποδώσῃ τὰ τόξα νομίζων, ὅτι πρέπει νὰ ἀκούῃ τῶν ἀρχόντων. Ἐξονειδισθεὶς ὅμως καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου κάμπτεται καὶ εἶναι ἕτοιμος, ὅπως ἀποδώσῃ τὰ τόξα, ὅπερ κωλύει ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ βία καὶ ἡ περιφρόνησις, ἃ οὗτος μετέρχεται κατὰ τοῦ Φιλοκτήτου, ἐνισχύουσιν ἔτι μᾶλλον τὸν οἶκτον τοῦ νέου πρὸς τὸν πάσχοντα. Ἐν τῇ σκηνῇ ταύτῃ ὁ ποιητὴς ποιεῖ τὸν Νεοπτόλεμον σιωπῶντα, ἀλλ' ἡ σιωπὴ δηλοῖ ἐσωτερικὴν ταραχήν. Ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἐξαναγκάζεται, ὅπως ἀπέλθῃ εἰς τὸ πλοῖον, ἀπερχόμενος δὲ λύει τὴν σιωπὴν καὶ ἐκδηλοῖ τὸν οἶκτον αὐτοῦ πρὸς τὸν δυστυχοῦντα ἥρωα. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ὁ χορὸς ἀπέτυχεν, ὅπως μεταπείσῃ τὸν Φιλοκτήτην, ἐπανέρχεται ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως μεστὸς εὐσταθείας καὶ ἀκραιφνὲς ἔχων τὸ γενναῖον αὐτοῦ ἦθος ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἦτο ἄδικος, καὶ προτίθεται νὰ ἀποδώσῃ τὰ τόξα. Μάτην ὁ Λαερτιάδης λέγει, ὅτι οὔτε οἱ λόγοι οὔτε αἱ πράξεις αὐτοῦ εἶναι σοφά, διότι οὗτος ἀποκρίνεται διὰ τοῦ καλλίστου στίχου.

Ἀλλ' εἰ δίκαια, τῶν σοφῶν κρείσσω τάδε.

Ἀφ' οὗ οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἤρκεσαν, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπειλεῖ διὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ξίφους, ἀλλ' ὁ γενναῖος Νεοπτόλεμος τῆς κώπης τοῦ ξίφους ψαύσας ἐξαναγκάζει τὸν Ὀδυσσέα νὰ φύγῃ. Τὰ τόξα δ' ἀποδοὺς πειρᾶται νὰ πείσῃ τὸν Φιλοκτήτην, ὅπως ἀκο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

υθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν· ἐπειδὴ δ' οὗτος ἀρνεῖται, ἑτοι-
ίζεται νὰ ἀγάγῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα,
ερ ἤθελεν ἐκτελεσθῆ, εἰ μὴ ὁ Ἡρακλῆς ἐνεφανίζετο.
Ἡ θυσία, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως προσφέρει τῇ ἀλη-
ίᾳ καὶ τῇ εὐθύτητι, εἶναι ὄντως μεγάλη· διότι ἐπι-
ρει μὲν καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἀπο-
ίλλει δὲ τὸ κλέος τῆς ἐκπορθήσεως τοῦ Ἰλίου, ὅπερ
ὰ τοῦ μαντεύματος τοῦ θείου ἦτο κεκυρωμένον.

Ἐν δὲ τῷ Ὀδυσσεῖ δὲν εὑρίσκομεν τὴν ἐσωτερικὴν
αμάχην, ἣν εἴδομεν παρὰ τῷ Νεοπτολέμῳ· διότι οὗ-
ος δὲν κατέλιπε τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ
Ἀχιλλέως, ἀλλὰ διατηρεῖ ταύτην μέχρι τέλους τῆς
ραγῳδίας καὶ ἀναπτύσσει τὸ ἦθος κατὰ τὴν ἀνάγκην
ῆς ὑποθέσεως. Οὗτος εἶναι πανοῦργος, ὡς ὁ Ὅμηρος
οῦτον εἰκονίζει, καὶ κατὰ τὴν ἕξιν αὐτοῦ πειραθεὶς νὰ
γάγῃ τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν Τροίαν διὰ τοῦ δόλου
πέτυχεν. Ἡ πανουργία τούτου καταφαίνεται ἐν ἀρχῇ
οῦ δράματος, ἔνθα ἐξαπατᾷ τὸν νέον Νεοπτόλεμον
ρὸς τέλεσιν δολίας πράξεως. Τὸ δόλιον τούτου σχέδιον
πιτυχὸν μέχρι τινὸς ἤγαγε τὸν δυστυχῆ Φιλοκτήτην
ὶς τὸν ἔσχατον ἀπελπισμόν. Ὁ Ὀδυσσεὺς δ' ὅμως
γένετο δόλιος οὐχὶ χάριν ἰδίου κέρδους, ἀλλὰ χάριν
οῦ κοινοῦ τῆς πολιτείας ἀγαθοῦ. Γινώσκει μὲν νὰ ἦναι
ίκαιος παντὸς ἄλλου, ἀλλὰ καὶ δὲν διστάζει νὰ γείνῃ
άδικος, ὅπου εἶναι ἀνάγκη[1]. Ἐν τῇ προκειμένῃ περι-

[1]) Στίχ. 1049.

οὐ γὰρ τοιούτων δεῖ, τοιοῦτός εἰμ' ἐγώ·
χὤπου δικαίων κἀγαθῶν ἀνδρῶν κρίσις,
οὐκ ἂν λάβοις μου μᾶλλον οὐδὲν εὐσεβῆ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πειραιώς

στάσει εἶχε συνείδησιν, ὅτι ὠφελεῖ τὴν πολιτείαν καὶ ἐκτελεῖ ἀπόφασιν τοῦ θείου. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Φιλοκτήτης ἐκάλεσε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἡφαίστου, τοῦ προστάτου τῆς Λήμνου, ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τόνου λέγει, ὅτι ἔχει μεῖζον δίκαιον ἅτε ἐκτελῶν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διός, οὗ εἶναι ὑπηρέτης. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτην γνώμην ἔχει, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μετανοήσῃ οὐδὲ νὰ μεταβάλῃ γνώμην, ἀλλὰ μένει εὐσταθὴς ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτοῦ. Πᾶσαν τὴν εὐστάθειαν αὐτοῦ ἀντλεῖ ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ὠφελεῖ τὴν πολιτείαν. Τὰ μέσα ὅμως, ἅπερ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μεταχειρίζεται, δὲν εἶναι ἠθικά. Μετὰ νοημοσύνης καὶ εὐσταθείας ἐργάζεται, ὅπως ἀγάγῃ τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν Τροίαν, ἀλλὰ δὲν μετανοεῖ, ὅτι σύμμαχον πάσχοντα ἐξέθετο ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καὶ εἰς οὐδὲν τίθεται, ὅτι ἐξαπατᾷ δυστυχοῦντα καὶ ὅτι ἀφαιρεῖ τὰ τόξα, δι' ὧν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα οὗτος ἐπορίζετο. Ἐνεργεῖ ὅμως οὕτως οὐχὶ ὡς τυφλὸν ὄργανον τῆς δημοσίας εὐδαιμονίας, ἀλλ' ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως. Ὁ Ὀδυσσεὺς σπανίως ἐμφανίζεται εἰς τὴν σκηνήν, ἀλλ' ὁ θεατὴς γινώσκει, ὅτι τὰ γενόμενα εἶναι ἔργα τῆς διανοίας τούτου τοῦ ἥρωος. Κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ Φιλοκτήτου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τούτων κεῖται τὸ ἦθος τοῦ Νεοπτολέμου. Ὁ μὲν Φιλοκτήτης εἰκονίζει τὸ διεγερτικὸν οἰκτον, ὁ δὲ Λαερτιάδης τὴν ψυχρὰν ἀνάγκην καὶ ὁ Νεοπτόλεμος τὴν οἰκτείρουσαν καρδίαν. Καὶ καθ' ὅλου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δραματικῇ τέχνῃ δύναταί τις νὰ θαυμάσῃ, ὅτι αὕτη δι' ὀλίγων προσώπων ἔπλεκε τὸν μῦθον, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ. Πλὴν τῶν τριῶν εἰρημένων προσώπων ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλα, ὁ ἔμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πορος καὶ ὁ Ἡρακλῆς. Ἐκεῖνος, ἂν μὴ ὑπ' αὐτόν λανθάνῃ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεύς, εἶναι πανοῦργος καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ διαφαίνεται τὸ ἦθος τοῦ διδάξαντος αὐτὸν πολυτρόπου ἥρωος. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς, τὸ ἀρχέτυπον τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας, λέγει μετὰ τοῦ κύρους, ὅπερ ἥρμοζεν εἰς τὸν ἀγγέλλοντα τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διός. Ἡ σύνδεσις τοῦ Φιλοκτήτου μετὰ τοῦ Ἡρακλέους εἶναι ἐκ τῶν εὐφυεστάτων ἐπινοήσεων τοῦ Σοφοκλέους[1]. Οὗτος δὲν ἀγγέλλει νέον τι, ἀλλ' ὅ τι εἶπεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἦτο δόλιος, ἀπέτυχεν. Τὸν αὐτὸν λόγον λέγει καὶ ὁ Ἡρακλῆς καί, ὅπερ ἐν τῷ θεάτρῳ εἶναι λίαν σπουδαῖον, λέγει διὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκριτοῦ, δηλ. τοῦ τριταγωνιστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἰδίας φωνῆς, μεθ' ἧς εἶπε καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ὁ μὲν πρωταγωνιστὴς ἔχει τὸ πρόσωπον τοῦ Φιλοκτήτου, ὁ δὲ δευτεραγωνιστὴς τὸ τοῦ Νεοπτολέμου καὶ ὁ τριταγωνιστὴς τὸ τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ ἐμπόρου καὶ τοῦ Ἡρακλέους.

Ὁ δὲ χορὸς συνίσταται ἐκ ναυτῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν Νεοπτόλεμον, ᾧ προθύμως ὑπηρετοῦσιν, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς παρόδου καταφαίνεται, καὶ ὃν σέβονται διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ[2]. Περὶ τοῦ χοροῦ λέγει ὁ Bernhardy, ὅτι εἶναι ψυχρὸς καὶ ἀπαθής, μᾶλλον κεχαρισμένος ἢ ἐμβριθής[3]. Τὰ πρῶτα δὲν εἶναι ἀκριβῆ, ὡς τὰ τελευταῖα· διότι ὁ χορὸς δεικνύει ζῆλον ἐν τῇ παρόδῳ, ὅπως ὑπηρετήσῃ τῷ ἄνακτι, καὶ ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἀπέλθῃ τῆς Λήμνου μετὰ τῶν τό-

---

[1]) Bode ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι I, 419. [2]) Στίχ. 142. [3]) Grundriss der griechischen Litteratur, zweiter Theil, 369.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξων, καὶ οἶκτον πρὸς τὴν δυστυχίαν τοῦ πάσχοντος. Βεβαίως μεγάλης ἐμβριθείας στερεῖται καὶ δὲν ἀνυψοῦται εἰς γενικὰς ἐννοίας, καθ' ἃ τοῦτο γίνεται ἐν ἄλλοις δράμασι τοῦ τραγικοῦ, ὡς δὴ ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ὅπερ ἤδη παρετήρησε Δίων ὁ Χρυσόστομος[1]. Πρὸς τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἴσως συνεβάλετο καὶ τὸ βαθὺ τοῦ τραγικοῦ γῆρας, καθ' ὃ μᾶλλον αἱ ἀνθρώπιναι συμφοραὶ ἢ αἱ γενικαὶ ἔννοιαι τὴν προσοχὴν διεγείρουσιν. Τὸ γῆρας ἐλέγχει καὶ ἡ πλατυρρημοσύνη, μεθ' ἧς ἀπεικονίζει τὴν δυστυχίαν τοῦ ἥρωος. Πρὸς δὲ παρατηρεῖ ὁ Bernhardy, ὅτι καὶ ἡ στιχουργία εἶναι ὀλίγον αὐστηρὰ καὶ συχνάκις ἠμελημένη[2]. Ἄριστα δ' ἐποίησεν ὁ τραγικός, ὅτι τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς δυστυχίας τοῦ ἥρωος εἰς τὸ στόμα τοῦ χοροῦ ἐνέβαλεν ἐν τῇ παρόδῳ[3] καὶ τῷ στασίμῳ[4]. Διότι οὔτε ὁ μεγαλόψυχος Φιλοκτήτης ἠδύνατο οὕτως ἀκριβῶς νὰ ἀπεικονίσῃ τὴν οἰκτρὰν αὐτοῦ θέσιν, οὔτε ὁ Νεοπτόλεμος, ὅστις εἴτε ἀπεσκληρύνθη διὰ τὴν πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ὑπόσχεσιν, ὡς ἐν ἀρχῇ, εἴτε μετανοήσας δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν οἶκτον πρὸς τὸν πάσχοντα καὶ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ταραχήν. Ὁ χορὸς λοιπὸν ᾄδει τὰς συμφορὰς τοῦ ἥρωος καὶ τοῦτο ποιεῖ μετὰ θαυμαστῆς καθαρότητος καὶ τρυφεροῦ αἰσθήματος. Ἀλλὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα δὲν ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς πρακτικῆς διανοίας καὶ τῆς βιωτικῆς συνέσεως.

---

[1] Ἐν λόγ. 52 «Τά τε μέλη οὐκ ἔχει πολὺ τὸ γνωμικὸν οὐδὲ τὴν πρὸς ἀρετὴν παράκλησιν, ὥσπερ τὰ τοῦ Εὐριπίδου, ἡδονὴν δὲ θαυμαστὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν». [2]) Αὐτόθι. [3]) Ἐν στίχ. 169 καὶ ἑξῆς. [4]) Ἐν στίχ. 676 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐγείρεται τὸ ζήτημα, ἂν ὁ χορὸς κλίνῃ ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσέως ἢ ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος ἥρωος. Βεβαίως οἰκτείρει τοῦτον καὶ τὸν οἶκτον αὐτοῦ διὰ ζωηρῶν ἀσμάτων ἐκδηλοῖ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν κωλύει αὐτόν, ὅπως φροντίσῃ περὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ Νεοπτολέμου, ὅπερ εἶναι καὶ συμφέρον ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἀπάτην τοῦ Νεοπτολέμου παρακελευόμενος αὐτῷ, ὅπως ἀγάγῃ εἰς τὴν πατρίδα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς νεμέσεως τῶν θεῶν[1]. Πρὸς δὲ ἀπατηλῶς λέγει, ὅτι δῆθεν ηὔξατο τῇ Γῇ ἐν Τροίᾳ κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν, ὅτε οὗτοι ὑβρίζοντες τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως παρέδιδον τὰ ὅπλα τούτου τῷ Ὀδυσσεῖ[2]. Τοῦτο πράττει ὁ χορός, ὅπως τὴν πίστιν τοῦ Φιλοκτήτου πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον ἐνισχύσῃ καὶ τὸ κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν μῖσος κυρώσῃ. Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἀρᾶς γίνεται λίαν τεχνηέντως, ἀλλ' εἶναι ἀπάτη, ἥτις ἥκιστα ἁρμόζει τῷ στόματι τοῦ χοροῦ. Ἔτι σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι οὗτος κατ' ἐπανάληψιν καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου παραινεῖ τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅπως λαβόντες τὰ τόξα ἀποπλεύσωσι τῆς Λήμνου, ἀφ' οὗ ὁ πάσχων ὑπὸ τῆς νόσου καταβληθεὶς βαθύτατα κοιμᾶται[3]. Οὕτως ὁ χορὸς δὲν παρίσταται ὡς ὑπερασπιστὴς τοῦ δικαίου, ἀλλ' ὡς σύμβουλος ἀτίμου πράξεως, ὅπερ δὲν εὑρίσκομεν ἐν ἄλλαις τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίαις. Ἡ ἠθικὴ αὕτη ταπείνωσις τοῦ χοροῦ ποιοῦσα ἀντίθεσιν ἐξαίρει τὸ πρόσωπον τοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἐν ἡρωϊκῷ ἐξαμέτρῳ ἀπο-

[1]) Ἐν στίχ. 518. [2]) Ἐν στίχ. 391. [3]) Ἐν στίχ. 833.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρούει τὴν πρότασιν τοῦ χοροῦ λέγων, ὅτι ὁ θεὸς ἐκέ
λευσεν, ὅπως αὐτὸς ὁ Φιλοκτήτης κομίσῃ τὰ τόξα[1]
Ἀλλ' ἡ ἔξαρσις αὕτη τοῦ Νεοπτολέμου δὲν ἦτο ἐπαρ
κὴς αἰτία, ὅπως τὸ ἠθικὸν τοῦ χοροῦ πρόσωπον ἐπ
τοσοῦτον ταπεινωθῇ. Ἡ παραβίασις ὅμως τοῦ δικαίου
εἶναι μόνον φαινομένη· βεβαίως ὁ χορὸς ἐπλανᾶτο νομί
ζων, ὅτι ἤρκουν τὰ τόξα τοῦ Ἡρακλέους, ἐν ᾧ ἦτ
ἀναγκαῖον καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Φιλοκτήτου, ἀλλ' οὗ
τος ἀπέβλεπεν εἰς ὑψηλότερον δίκαιον, ἤτοι εἰς τὸ ἀγα
θὸν τοῦ ὅλου στρατοῦ, καὶ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ.
Ἴσως καὶ διὰ τοῦτο ἐταπεινώθη ὁ χορός, διότι τὴ
ὑψηλοτέραν θέσιν τούτου ἀντικατέστησεν ὁ Ἡρακλῆς.

---

[1]) Ἐν στίχ. 839.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

O. F. Gruppe, Ariadne, Die tragische Kunst der Griechen, Berlin, 1834.

G. H. Bode, Geschichte der Hellenischen Dichtkunst, τόμ. III, Leipzig 1839.

I. L. Klein, Geschichte des Dramas, Leipzig 1865.

Lessing, Laokoon, oder über die Gränzen der Malerei und Poesie, 1766.

G. Bernhardy, Grundriss der Griechischen Litteratur, Halle, 1845.

K. Schwenck, Ueber des Sophokles Philoktetes, Frankfurt am Main 1844.

I. Zimmermann, Ueber den Philoktet des Sophokles in ästhetichen Betrachte, Darmstadt, 1847.

Hasper, Die Einheit der Oekonomie und der Charakterzeichnung in den einzelnen Dramen des Sophokles und der Kern in der sittlichen Anschauung des Dichters, Glogau 1881.

F. W. Schmidt, Kritiche Studien zu den griechichen Dramatiker, Berlin, 1886.

G. Hermann, Sophoclis Tragoediae, Lipsiae, 1839.

T. Hartung, Sophokles Werke, Leipzig 1851.

Phil. Buttmann, Sophoclis Philoctetes graece cum suis selectisque aliorum notis, Berolini 1822.

G. Dindorfius, Sophoclis Tragoediae superstites et perditarum fragmenta ex recensione et cum commentariis, Oxonii 1860.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

M. Seyffertus, Sophoclis Philoctetes, Berolini
Eduardus Wunderus, Sophoclis Tragoediae
suit et explicavit, editio quarta, quam
N. Wecklein, Lipsiae 1875.
F. W. Schneidewin, Sophokles, Siebentes,
chen, Philoktetes vierte Auflage besorgt v
gust Nauck, Berlin 1882.
N. Wecklein, Die Tragödien des Sophokle
Schulgebrauche mit erklärenden Anmerk
versehen, München 1884.
F. Ellendt, Lexicon Sophocleum, editio alter
rolini 1872.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰανουαρίου 1890.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΟΥ

Ἀπαγωγὴ Φιλοκτήτου ἐκ Λήμνου εἰς Τροίαν ὑπὸ Νεοπτολέμου καὶ Ὀδυσσέως καθ' Ἑλένου μαντείαν, ὃς κατὰ μαντείαν Κάλχαντος, ὡς εἰδὼς χρησμοὺς συντελοῦντας πρὸς τὴν τῆς Τροίας ἅλωσιν, ὑπὸ Ὀδυσσέως νύκτωρ ἐνεδρευθείς, δέσμιος ἦχθη τοῖς Ἕλλησιν· ἡ δὲ σκηνὴ ἐν Λήμνῳ. Ὁ δὲ Χορὸς ἐκ γερόντων τῷ Νεοπτολέμῳ συμπλεόντων. Κεῖται δὲ καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἡ μυθοποιία. Ἐδιδάχθη ἐπὶ Γλαυκίππου. Πρῶτος ἦν Σοφοκλῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ΧΟΡΟΣ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ΕΜΠΟΡΟΣ.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Περιλογος 1—134

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

Ἀκτὴ[1] *μὲν ἥδε τῆς περιῤῥύτου*[2] *χθονὸς*
Λήμνου, βροτοῖς ἄστιπτος[3] *οὐδ' οἰκουμένη,*
ἔνθ', ὦ κρατίστου[4] *πατρὸς Ἑλλήνων τραφεὶς*

1) Ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ὁ Ὀδυσσεὺς προλογίζει, ὡς ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Ὀρέστου ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ. Ἑκάτερος περιγράφει τὴν χώραν ἄλλῳ οὐχὶ χάριν τοῦ θεατοῦ, ὡς ἠδύνατο νὰ ποιήσῃ ὁ Εὐριπίδης, ἀλλ' ἕνεκα αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως. Ἐκεῖ μὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ μάθῃ τὰ τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν ὁ Ὀρέστης, ἐνταῦθα δὲ τὰ τῆς Λήμνου ὁ Νεοπτόλεμος. Βεβαίως ἐκ τῆς περιγραφῆς ὠφελεῖται καὶ ὁ θεατής, ἀλλὰ δὲν εἶναι τεχνικόν, ἂν ὁ τραγικὸς ῥυθμίζῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀξιώσεις τούτου. Ἡ τραγῳδία ἄρχεται ἐκ τῆς ἀποβάσεως εἰς τὴν Λῆμνον τῶν δύο ἡρώων, τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Νεοπτολέμου, οἳς ἀκολουθοῦσι ναῦται τὸν χορὸν ἀπαρτίζοντες. Εἰς τὴν σκηνὴν ἄγει βράχος, ἐφ' οὗ ἀναβαίνει ὁ Νεοπτόλεμος. Ἡ δὲ σκηνὴ εἰκονίζει τὴν θύραν σπηλαίου, ὅπερ χρησιμεύει ὡς κατοικία τοῦ Φιλοκτήτου. Τοῦ μὲν ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν στίχ. 15, ἀλλὰ μόνον κατ' ἔννοιαν, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Προμηθ. « χθονὸς μὲν εἰς τηλουρὸν ἥκομεν πέδον, Σκύθην ἐς οἶμον, ἄβροτον εἰς ἐρημίαν· Ἥφαιστε, σοὶ δὲ χρὴ μέλειν ἐπιστολάς ». Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ· αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἀκτή, τὸ δὲ σπήλαιον πρέπει νὰ ζητήσωμεν.

2) Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν σημασίαν καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ περιῤῥεομένη. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ ἀμφίῤῥυτος ἐν Αἴαντ. 134. Περίῤῥυτον χθόνα λέγει τὴν νῆσον περιγραφικῶς. Ἴσως οὐχὶ κακῶς ἔπραξεν ὁ Hermann θεὶς κόμμα μετὰ τὴν λέξιν χθονός, ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἐκδόται δὲν δέχονται τοῦτο· διότι εἶναι παράθεσις.

3) Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ α (στερητικ.) καὶ στείβω = πατῶ. Κατὰ τὴν σύνθεσιν σημαίνει ἀπάτητον, ἀδιόδευτον, ἄβατον. Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο ἄστειπτος, ἀλλὰ παρὰ τοῖς νεωτέροις σχεδὸν ἐκράτησε τὸ ἄστιπτος. Εἶναι δὲ πολλὰ τὰ ἀνάλογα, ἐν οἷς ὑπάρχει φωνῆεν ἀντὶ τῆς διφθόγγου, ὡς φεύγω ἄφυκτος, τεύχω τυκτὸς εὔτυκτος, χαίρω χαρτός, σπείρω σπαρτὸς καὶ ἄλλα. Ὁ Σοφοκλῆς θεωρεῖ τὴν ὅλην νῆσον ὡς ἀκατοίκητον. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει μὲν τὴν νῆσον ἀμιχθαλόεσσαν Ἰλιάδ. Ω, 753, ἀλλὰ λέγει, ὅτι οἱ ἐν Τροίᾳ Ἀχαιοὶ εἶχον ἐμπορικὴν ἐπιμιξίαν Η, 467, Θ, 230, Φ, 40 καὶ 79. Ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης, οἵτινες ἐπραγματεύθησαν τὸν αὐτὸν μῦθον, ὑποθέτουσι τὴν νῆσον οἰκουμένην· διότι ἀμφότεροι ἐποίησαν τὸν χορὸν ἐξ ἐγχωρίων συνιστάμενον. Ὅρα Δίων. Χρυσόστ. λόγ. 52 καὶ εἰσαγωγ. σελ. 33

4) Καὶ τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀχιλλέως παῖ Νεοπτόλεμε[1], *τὸν Μηλιᾶ*[2]
Ποίαντος[3] *υἱὸν ἐξέθηκ' ἐγώ ποτε,*
νόσῳ[4] *καταστάζοντα διαβόρῳ πόδα,*
ταχθεὶς τόδ'[5] *ἔρδειν τῶν ἀνασσόντων ὕπο,*
ὅτ'[6] *οὔτε λοιβῆς ἡμῖν οὔτε θυμάτων*
παρῆν ἑκήλοις[7] *προσθιγεῖν, ἀλλ' ἀγρίαις*
κατεῖχ' ἀεὶ πᾶν στρατόπεδον δυσφημίαις[8],
βοῶν[9] *στενάζων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τί δεῖ*

κεῖνται χάριν τοῦ θεατοῦ, ἀλλὰ χάριν τῆς ὑποθέσεως, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς κολακεύει τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπως παρορμήσῃ τοῦτον εἰς τὸ ἔργον. Ἀντὶ τοῦ πατρὸς περιεμένομεν ἀνδρός· τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀποσπάσμ. 497 "ἀρίστου πατρὸς Ἑλλήνων γεγώς". Τὸ τραφεὶς συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς αἱ μετοχαὶ γεγώς, φύς, βλαστών τινος.

1) Ἡ λέξις κεῖται ὡς τετρασύλλαβος.

2) Μηλὶς (γῆ) εἶναι ἡ χώρα καὶ Μηλιεὺς ὁ κάτοικος· κεῖται δὲ παρὰ τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀνήκει ἡ Τραχίς, Ἡρόδοτ. VII, 198· "Περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτον ἔστι χῶρος πεδινός, τῇ μὲν εὐρὺς τῇ δὲ καὶ κάρτα στεινός· περὶ δὲ τὸν χῶρον οὔρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περικληίει πᾶσαν τὴν Μηλίδα γῆν, Τριχίνιαι πέτραι καλεόμεναι" καὶ Θουκυδ. III, 92 "Μηλιῆς οἱ ξύμπαντες εἰσὶ μὲν τρία μέρη, Παράλιοι, Ἱερῆς, Τραχίνιοι". Λέγει Μηλιᾶ ἀντὶ Μηλιέα.

3) Ποίας ὁ υἱὸς τοῦ Θαυμάκου ἦτο Ἀργοναύτης.

4) Τὴν νόσον ταύτην ὁ Φιλοκτήτης παρ' Αἰσχύλῳ ὠνόμαζε φαγέδαιναν ἐν ἀποσπάσμ. 249 "φαγέδαιν' ἀεί μου σάρκας ἐσθίει ποδός". Τὸ μὲν διάβορος ἔχει παθητικὴν σημασίαν (καταφαγωμένος) ἐν Τραχιν. 676, τὸ δὲ διαβόρος ἐνεργητικὴν (καταβιβρώσκουσα, κατατρώγουσα). Ἡ δὲ αἰτιατικὴ πόδα δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ διαβόρῳ, δηλ. διαβιβρωσκούσῃ τὸν πόδα, ἀλλ' εἶναι αἰτιατικὴ τοῦ καὶ τι εἰς τὸ καταστάζουσα. Παραλλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 10 "κάρα στάζων ἱδρῶτι". Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "καταρρέοντα, τηκόμενον, λυόμενον".

5) Δηλαδὴ τὸ ἐκθεῖναι. Ὁ Ὀδυσσεὺς πειρᾶται νὰ δείξῃ τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅτι οὐδὲν ἄδικον ἔπραξε κατὰ τοῦ δυστυχοῦς Φιλοκτήτου, ἀλλ' ὅτι μόνον τὸ κέλευσμα τῶν ἀνάκτων ἐξετέλεσεν. Ἡ ἀπόφασις δ' αὐτὴ δὲν ἦτο αὐθαίρετος, ἀλλ' ἐπεβάλλετο ὑπὸ θρησκευτικῶν λόγων, ὅπερ κατὰ τὸν Φιλοκτήτην ἦτο πρόφασις στίχ. 1032. Καὶ ἐν τῷ ἔπει καὶ ἐν τῷ δράματι ὁ Ὀδυσσεὺς εἰκονίζεται ὡς εὐπειθὴς τοῖς ἄρχουσιν.

6) Ἐνταῦθα περιπίπει εἰς αἰτιολογικὴν σημασίαν. Λοιβὴ μὲν εἶναι ἡ δι' ὑγρῶν θυσία, θύματα δὲ ἡ δι' ἱερείων στίχ. 1033 "αἵδεν ἱερά, πῶς σπένδειν ἔτι;" καὶ Ἰλιάδ. I, 500 "λοιβῇ τε κνίσῃ τε παρατρωπῶσι ἄνθρωποι θεούς".

7) Μὴ ταρασσομένοις ὑπὸ δυσφημιῶν, δι' ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ θυσία.

8) Ἐν ταῖς θυσίαις ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εὐφημία, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ δυσφήμων φράσεων προετιμᾶτο ἡ σιωπή.

9) Διὰ τῶν μετοχῶν ἐπεξηγεῖ τὰς δυσφημίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέγειν; ἀκμὴ[1] γὰρ οὐ μακρῶν ἡμῖν λόγων,
μὴ[2] καὶ μάθῃ μ' ἥκοντα κἀκχέω[3] τὸ πᾶν
σόφισμα, τῷ[4] νιν αὐτίχ' αἱρήσειν δοκῶ.
ἀλλ' ἔργον[5] ἤδη σὸν τὰ λοιφ' ὑπηρετεῖν[6], 15
σκοπεῖν θ' ὅπου ἔστ' ἐνταῦθα δίστομος πέτρα[7]
τοιάδ', ἵν'[8] ἐν ψύχει μὲν ἡλίου διπλῆ
πάρεστιν ἐνθάκησις[9], ἐν θέρει δ' ὕπνου

[1]) Ἀκμὴ εἶναι ὁ καιρός, ἡ κατάλληλος περίστασις, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 21 "ὡς ἐνταῦθ' ἔτι οὐκ ἔστιν ὀκνεῖν καιρός, ἀλλ' ἔργων ἀκμή„ καὶ ἐν Αἴαντ. 811.

[2]) Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ἐξοβελίζει ὁ Richter, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Nauck· διότι κατὰ τοῦτον οὔτε ἐν τοις ἡγουμένοις, οὔτε ἐν τοῖς ἑπομένοις γίνεται λόγος περὶ σοφίσματος. Ἀλλ' ἡ πρᾶξις αὕτη, ἣν ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ τοῦ Νεοπτολέμου ἐπιχειρεῖ, ἂν μὴ πλανώμεθα, εἶναι σόφισμα. Ἐν τῷ παρόντι πρόκειται μὲν περὶ ἀνευρέσεως τοῦ σπηλαίου, ἀλλ' ἡ ἀνεύρεσις γίνεται πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σοφίσματος. Ἐν παραινέσεσι καὶ ἐν φόβοις προστίθεται ὁ καὶ κατὰ τὸν Nauck ἐν ἐπιδοτικῇ σημασίᾳ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Κ, 510 "νόστου δὴ μνῆσαι ... μὴ καὶ πεφοβημένος ἔλθῃς„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 280 "παῦσαι, πρὶν ὀργῆς καὶ με μεστῶσαι λέγων„.

[3]) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀμελγόντων κατὰ τὸν Σχολιαστήν, ὅστις ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ταράξω. Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἐπὶ ματαιώσεως ἐνεργείας, ἧς τῶν καρπῶν μέλλει τις νὰ γευθῇ, λέγομεν ἔχυσε τὴν καρδάραν μὲ τὸ γάλα.

[4]) Ἐνταῦθα κεῖται ὡς ἀναφορικόν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1144.

[5]) Εἶναι βραχυλογία τις, διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ· δὲν εἶναι καιρὸς μακρῶν λόγων, ἀλλ' ἔργων καὶ δὰ εἶναι ἰδικόν σου ἔργον. Ἡ ἀντωνυμία κατὰ τὸν Wecklein ἐτέθη μετὰ τὸ οὐσιαστικόν, διότι δὲν γίνεται ἀντίθεσις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ πράγματος.

[6]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, τὰ λοιπὰ ὑπηρετήματα ὑπηρετεῖν.

[7]) Πέτρα ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἄντρον, ὡς καὶ ἐν στίχ. 952 "ὦ σχῆμα πέτρας δίπυλον„. Λέγει τὴν πέτραν δίστομον, διότι εἶχε δύο στόματα ἤτοι τρύπας.

[8]) Τὸ ἵνα ἐνταῦθα ἔχει τοπικὴν σημασίαν. Ψῦχος εἶναι ὁ χειμών, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως. Τῶν ὀπῶν τοῦ ἄντρου ἡ μὲν ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον, ἡ δὲ πρὸς τὸν δύοντα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "τῆς ἀκτῖνος τοῦ ἡλίου ἑκατέρωθεν βαλλούσης, οὐκ ἐν ταὐτῷ. Ἀλλ' ὅτε μὲν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐλαύνει ὁ ἥλιος, διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ στόματος· ὅτε δὲ εἰς τὸ δυτικόν, ὁμοίως„.

[9]) Εἶναι τὸ ἀφῃρημένον ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου, ὡς καὶ τὸ ἁπλοῦν ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 9 "θάκησιν εἴτινα βλέπεις ἢ πρὸς βεβήλοις ἢ πρὸς ἄλσεσιν θεῶν, στῆσόν με κἀξίδρυσον„. Ἡ γενικὴ ἡλίου δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου, δηλ. ὅπου διατρίβει μακρὸν χρόνον ὁ ἥλιος, ὡς τινες ὑπέλαβον. Πιθανώτερον ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστὴς "Διπλῆ καθέδρα πρὸς ἡλίου θερμαινομένη„. Ὁ ἀρχαῖος κριτικὸς Ast εἶχεν εἰκάσει ἀντὶ τῆς γενικῆς δοτικὴν ἡλίῳ, se-sio ad solem, δηλ. κάθισμα πρὸς τὸν ἥλιον τεταμμένον, ὅπερ δὲν ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκδατῶν. Τὸ ἄντρον ὁ Ὀδυσσεὺς περιγράφει οὕτως, ὅπως δειχθῇ, ὅτι σπουδαίως ἐφρόντισε περὶ τῆς διαίτης τῆς δυστυχοῦς. Ἄλλως ὅμως λέγει περὶ τοῦ ἄντρου ὁ Φιλοκτήτης ἐν στίχ. 1456.

1) Ἄλλοι μὲν τονίζουσιν αὔλιον καὶ ἄλλοι αὐλίον, ὅπερ πιθανώτερον· σημαίνει δὲ οἱανδήποτε ἀγροτικὴν κατοικίαν, ἐνταῦθα δὲ σπήλαιον. Τὸ δὲ ἀμφιτρὴς εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς ἀμφὶ καὶ τράω καὶ σημαίνει τὸν ἀμφοτέρωθεν τετρημένον. Ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Wunder, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ δι' ἀμφοτέρου στόματος, ἀφ' οὗ προηγεῖται τὸ πέτρα τοιάδε, ἵνα. Ἀλλὰ δικαιολογεῖται ἡ κατ' ἐπανάληψιν μνεία τοῦ ἄντρου, διότι περενεβλήθη ἡ φράσις ἐν ᾧ ἔχει — ἐνθάκησις. Πνοὴ ἐνταῦθα εἶναι ὁ δροσερὸς ἄνεμος, δι' ὃν ἐν θέρει δύναταί τις νὰ κοιμᾶται.

2) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Schmelzer θεωρῶν τὴν λέξιν ἐπίθετον συνάπτει τῷ ποτῷ, δηλ. μικρὰ κρήνη· διότι κεῖται ἐπιρρηματικῶς καὶ προσδιορίζει τὸ ἔνερθεν, εἰς ὃ ἐννοεῖται ἡ γενικὴ πέτρας, ὡς ἐν Ἀνθολογ. Παλατ. 6 2.0 "εἰς δὲ κάταντες ἄντρον ἔδυ, νεύσας βαιὸν ἄπωθεν ὁδοῦ„. Λέγει ἐξ ἀριστερᾶς ἀντὶ ἐν ἀριστερᾷ, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 7 "οὐξ ἀριστερᾶς δ' ὅδε Πρᾶς ὁ κλεινὸς ναός.„

3) Ἐν Ἑλλάδι οὐχὶ σπανίως πηγαὶ ξηραίνονται εἴτε διὰ τὸ ἡφαιστειογενὲς τοῦ ἐδάφους, εἴτε καὶ δι' ἄλλας αἰτίας.

4) Προσδιορίζει τὸ προσελθὼν καὶ οὐχὶ τὸ σήμαινε. Ἐπειδὴ εἰς τὴν μετοχὴν ἐνυπάρχει προστακτικὴ (πρόσελθε σῖγα καὶ σήμαινε), ὁ Schmelzer εἰκάζει, ὅτι ἐνταῦθα ὁ Νεοπτόλεμος ἄρχεται ἀναβαίνων ἐπὶ τοῦ βράχου.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν διὰ τοῦ κατοικεῖ λαμβάνει ὡς ὑποκείμενον τὸν Φιλοκτήτην, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἄντρου, ὅπερ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχου 16, ἔνθα λέγει ὡς ἔργον τοῦ Νεοπτολέμου νὰ εὕρῃ τὴν δίστομον πέτραν. Οὕτως οὗτος ἀποκρίνεται, ὅτι εὗρε ταύτην ἐν στίχ. 27. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς εἶπεν ὁ Hermann, ὅτι ὑποκείμενον εἶναι τὸ ἄ. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐγείρονται δυσκολίαι τινές· τί σημαίνει τὸ ἔχει καὶ πῶς πρέπει νὰ συντάξωμεν τὴν ἑπομένην πρόθεσιν πρός; Ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ εὑρίσκουσι δυσδυσκολίαν ἐν τῷ ἔχει, ἔτρεψαν εἰς ἐκεῖ, ὡς εἶχεν εἰκάσει ὁ Canter. Ἂν οὕτως εἶχον τὰ χειρόγραφα, πολλῆς δυσκολίας ἠθέλομεν ἀπαλλαγῆ. Λοιπὸν ἐπειδὴ δὲν δεχόμεθα τὴν διόρθωσιν ταύτην, πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ ἔχειν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἁρμόζειν, προσήκειν, ὡς ποιεῖ ὁ Bonitz. Οὕτω δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια· εἰς τὰ ὁποῖα ἀφ' οὗ πλησιάσῃς σιωπηλῶς, φανερόνε εἴτε ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸν τοῦτον δὰ τὸν τόπον, ἢ κατὰ τύχην εἰς ἄλλο μέρος εὑρίσκονται. Ἄλλοι δ' ὅμως διὰ διορθώσεως ἐπειράθησαν νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ χωρίον καὶ δὴ τὴν φράσιν πρὸς αὐτόν. Ὁ μὲν Bergk τρέπει εἰς πάραυλον, ὁ δὲ Bloydee εἰς τὸν αὐτὸν καὶ ἄλλοι ἄλλως.

6) Ἀντὶ τοῦ τόνδε γ' ὁ Elmsley ἔγραψε τόνδ' ἔτ', ὅπερ δέχονται οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς τἀπίλοιπα[1] τῶν λόγων σὺ μὲν κλύῃς,
ἐγὼ δὲ φράζω, κοινὰ δ' ἐξ ἀμφοῖν ἴῃ[2]. 25

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἄναξ Ὀδυσσεῦ, τοὔργον οὐ μακρὰν[3] λέγεις·
δοκῶ γὰρ οἷον[4] εἶπας ἄντρον εἰσορᾶν.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἄνωθεν[5] ἢ κάτωθεν; οὐ γὰρ ἐννοῶ[6].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τόδ'[7] ἐξύπερθε· καὶ στίβου[8] γ' οὐδὲις κτύπος.

[1]) Ὅρα, ὅτι ἡ γενικὴ διαιρετικὴ δὲν συμφωνεῖ κατὰ γένος πρὸς τὸ ὄνομα, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται, ὡς καὶ ἐν στίχ. 131 "δέχου τὰ συμφέροντα τῶν ἀεὶ λόγων„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 788 "πόνων τὰ λοιπά„. Ἐπίλοιποι λόγοι εἶναι ἐκεῖνοι, οὓς λέγει ἐν στίχ. 50 καὶ ἑξῆς.

[2]) Ὁ Σχολιαστής, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψει εὐκτικὴν εἴη, ἐξηγεῖ· "ποιεῖτο, διανύοιτο, προβαίνοι„.

[3]) Κατὰ τὸν Nauck ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ἀπόν, πιθανώτερον ὅμως κατὰ τὸν Erfurdt εἶναι βραχυλογία ἀντὶ, τοῦργον, ὃ λέγεις, οὐ μακράν ἐστι. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς μακρόν, ὡς ἤθελεν ὁ Buttmann καὶ ἄλλοι. Σημαίνει λοιπὸν τοῦτο, ὅπερ λέγεις νὰ ζητήσω, δὲν εἶναι μακράν.

[4]) Πρὸ ὀλίγου ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχε περιγράψει τὸ ἄντρον.

[5]) Δηλαδὴ τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἵσταται ὁ Νεοπτόλεμος.

[6]) Κατὰ τὸ λεξικὸν τοῦ Ellendt ἐννοεῖται ἡ φράσις ὅ τι λέγεις, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· πιθανώτερον δ' ὁ Nauck ἐννοεῖ τὸ ποῦ, δηλ. ποῦ εἶναι.

[7]) Ἐννοεῖται ἡ λέξις ἄντρον· ὁ λέγων δεικνύει διὰ τῆς χειρὸς τὸ ζητούμενον· ἰδοὺ ὑπεράνω τὸ ἄντρον·

[8]) Στίβος ἐνταῦθα σημαίνει βάδισιν. Τὰ ἄριστα χειρόγραφα ἔχουσι κτύπος, ἀλλὰ δὲ τύπος, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Schmelzer· διότι παρατηρεῖ, ὅτι εἶναι ψυχολογικὴ πλάνη, ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι τις, ὅστις προσβλέπει εἴς τι ζητούμενον, δὲν πειρᾶται νὰ ἐξετάσῃ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ παρίσταται ὠτακουστῶν. Νομίζομεν, ὅτι οὐδὲν τούτου φυσικώτερον. Ἀφ' οὗ ἀνευρέθη τὸ ζητούμενον ἄντρον, ἦτο ὅλως φυσικὸν νὰ ἐξετασθῇ, ἂν ὑπάρχῃ ἐν αὐτῷ ἄνθρωπος. Κατὰ τὸν εἰρημένον ἐκδότην ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, οὐδεὶς τύπος στειβομένου, δηλ. δὲν βλέπω κανὲν σημεῖον τινός, ὅστις ἔν τῷ σπηλαίῳ περιπατεῖ. Δὲν εἶναι ὅμως πιθανὴ τοιαύτη ἔννοια· διότι ἀφ' οὗ δὲν ὑπάρχει κανὲν σημεῖον ἀνθρώπου διαιτωμένου ἐν τῷ ἄντρῳ, ἔπρεπε νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ζητούμενον ἄντρον καὶ ἀντὶ τοῦ καὶ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἀλλά, ὡς εἶχεν ἤδη παρατηρήσει ὁ Hartung. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχει ὁ καί, ὁ Νεοπτόλεμος λέγει, ὅτι, νῦν οὐδεὶς εἶναι παρὼν ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅπερ φοβεῖται ὁ Ὀδυσσεύς, μὴ διαταράξῃ τὸ σόφισμα. Ὁ Hartung ὑποτίθησιν, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος μετὰ τὴν λέξιν ἐξύπερθε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὅρα, καθ' ὕπνον μὴ καταυλισθεὶς[1] *κυρεῖ.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὁρῶ κενὴν οἴκησιν ἀνθρώπων δίχα[2].

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὐδ' ἔνδον οἰκοποιὸς[3] *ἐστί τις τροφή;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

στιπτή[4] *γε φυλλὰς ὡς ἐναυλίζοντί τῳ.*

ἔθηκε τὸ οὖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον. Ὁ Schmidt τρέπει εἰς, καὶ στίβου ᾽στ᾽ οὐχ εἷς τύπος, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν, ὡς λέγεται ἐν τῇ ἑπομένῃ παρατηρήσει.

1) Τὰ ὀλιγώτερα χειρόγραφα ἔχουσι κατακλιθείς, ὅπερ ὁ Nauck θεωρεῖ προτιμητέον· ἀλλ' οἱ πλεῖστοι δέχονται τὸ καταυλισθείς, ὅπερ εὕρηται καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 518 «νῦν μὲν καταυλίσθητε· καὶ γὰρ εὐφρόνη». Ὅτι ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ πρέπει νὰ τεθῇ κτύπος καὶ οὐχὶ τύπος, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ὀδυσσέως· δὲν ἀκούεται κτύπος, ἀλλ' εἶναι πιθανὸν νὰ κοιμᾶται.

2) Ἡ φράσις προσετέθη πρὸς ἀκριβεστέραν περιγραφήν, ὡς ἐν Αἴαντ. 464 «γυμνὸν φανέντα τῶν ἀριστείων ἄτερ». Κατὰ τὸν Dŏderlein πρέπει νὰ τεθῇ κόμμα μετὰ τὴν οἴκησιν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πλεονασμοῦ, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Hartung.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «ἡ ἐν τῷ οἴκῳ γενομένη τροφή» Εἶναι ὅμως παράδοξον, ὅτι εἰς τὸ ἐπίθετον ἀποδίδει παθητικὴν σημασίαν. Φαίνεται δ', ὅτι ἀνέγνω οἰκόποιος. Εἰς τὸ ὄνομα πρέπει πάντως νὰ δοθῇ ἐνεργητικὴ σημασία, δηλ. ἡ τὸν οἶκον ποιοῦσα ἡ καταρτίζουσα τροφή. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ νοήσωμεν τὴν λέξιν ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ, ὡς δεικνύει καὶ ὁ ἑπόμενος στίχος· σημαίνει οὐ μόνον τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τὰ πρὸς τὸν βίον χρήσιμα. Ἂν μὴ οὕτως ἑρμηνεύσωμεν τὴν λέξιν, πρέπει ταύτην νὰ διορθώσωμεν. Ὁ μὲν Bergk τρέπει εἰς ἔστ' ἐπιστροφὴ (ἣν ὁ Αἰσχύλος μεταχειρίζεται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ διατριβή, δίαιτα), ὁ δὲ Welcker εἰς τρυφή, ὅπερ παρὰ πλείστοις ἐκδόταις ἐκράτησεν. Ἐπειδὴ δ' ἡ λέξις τρυφὴ εἶναι ἀνάρμοστος ἐνταῦθα, οἱ τὴν διόρθωσιν δεχόμενοι οὐχὶ ἀφυῶς διισχυρίζονται, ὅτι κεῖται εἰρωνικῶς, ὡς καὶ τὸ τεχνήματα ἐν στίχ. 36 καὶ θησαύρισμα ἐν στίχ. 37.

4) Εὕρηται ἡ γραφὴ στειπτὴ καὶ στιπτή, ὅπερ προτιμᾶται ὑπὸ τοῦ Dindorf καὶ ἄλλων. Τὸ στιπτὴ φυλλὰς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν στιβάδα, δηλ. καταπεπατημένην στρωμνήν. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν «Χαμαιστρωσία ἐκ φύλλων. Ἁπλωμένη καὶ πατουμένη, ὡς κοιμωμένου ἐπ' αὐτῇ τινος». Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ Hartung τὸ στιπτὴ ἔτρεψεν ἡ στρωτή, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τὰ δ' ἄλλ' ἔρημα[1]*, κοὐδὲν ἐσθ' ὑπόστεγον*[2]*;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

αὐτόξυλόν[3] *γ' ἔκπωμα, φλαυρουργοῦ*[4] *τινος* 35
τεχνήματ'[5] *ἀνδρός, καὶ πυρεῖ'*[6] *ὁμοῦ τάδε.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

κείνου τὸ θησαύρισμα|[7] *σημαίνεις τόδε.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἰοὺ[8] *ἰού· καὶ ταῦτά*[9] *γ' ἄλλα θάλπεται*

[1]) *Τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τοῦ ἄντρου εἶναι ἔρημα;* Ὁ Wakefield καὶ τὸ ἡμιστίχιον τοῦτο μέχρι τῆς λέξεως ἔρημα περιέλαβεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Νεοπτολέμου. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς ἐρωτᾷ μόνον διὰ τῆς φράσεως, *κοὐδὲν ἐσθ' ὑπόστεγον;*

[2]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, *ὑπὸ τῇ στέγῃ.*

[3]) Ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ἡσυχίου· "αὐτοδημιούργητον ξύλον„ ὀὲν εἶναι ὀρθή, μαρτυρεῖ ἡ ἑπομένη φράσις. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὀρθῶς· "ποτήριον μονόξυλον, τέχνημα ἀνδρὸς φαύλως ἐργαζομένου· ὅ ἐστιν ἰδιώτου καὶ οὐ τεχνίτου„.

[4]) Φλαυρουργὸς εἶναι ὁ κακὸς τεχνίτης, διότι φαῦλον εἶναι τὸ ἄτεχνον. Πολὺ πιθανόν, ὅτι αὐτὸς ὁ Φιλοκτήτης εἶχε κατασκευάσει τὸ ἔκπωμα. Ἡ γραφὴ φλαυρούργου δὲν ἐπιδοκιμάζεται.

[5]) Σκωπτικῶς τὸ τοιοῦτον ἔργον λέγει τέχνημα. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν πρὸς δήλωσιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἐργασίας τῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ ἐκπώματος. Οὕτω καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1053 "μνῆμα, κέδρου τεχνάσματα„ καὶ Βιργίλ. ἐν Αἰνειάδ. 539 "clipeum, Didymaonis artes„.

[6]) Οἱ ἀρχαῖοι παρῆγον πῦρ καὶ διὰ ξύλων, ἐνταῦθα δ' ἐννοεῖ διὰ λίθων, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Φιλοκτήτης ἐν στίχ. 296.

[7]) Σύμπτυξις δύο προτάσεων ἀντὶ· τόδε τὸ θησαύρισμα, ὅπερ σημαίνεις, κείνου ἔστιν. Τὸ θησαύρισμα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἀπόθετον κτῆμα. Εἶναι τὸ παρ' ἡμῖν τὸ νοικοκυρειό. Οὕτως ὀνομάζει τὰ εὐτελῆ πράγματα σκωπτικῶς.

[8]) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ὁρᾷ τὰ ῥάκη τοῦ τραύματος τοῦ Φιλοκτήτου ξηραινόμενα, καὶ ἐκπλήττεται, ὡς βαρέως αὐτοῦ νοσοῦντος„, ὁ δὲ Dindorf *νομίζει*, ὅτι εἶναι ἐπιφώνησις σκιρτῶντος, διότι ἀνεῦρεν, ὅσα εἶχεν ἀνιχνεύσει, ὡς παρὰ Πλάτωνι ἐν Πολιτ. IV, 432. "Καὶ ἐγὼ κατιδὼν Ἰοὺ ἰού, εἶπον, ὦ Γλαύκων, κινδυνεύομέν τι ἔχειν ἴχνος, καί μοι δοκεῖ οὐ πάνυ τι ἐκφευξεῖσθαι ἡμᾶς„. Ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι εἶναι ἡμαρτημέναι, διότι εἶναι ἐπιφώνημα δηλοῦν ἀηδίαν προερχομένην ἐκ τοῦ ῥύπου τῶν ῥακῶν.

[9]) Κατὰ μὲν τὸν Dindorf κεῖται ἐπιρρηματικῶς, παρὰ ταῦτα, χωρὶς τούτων, κατὰ δὲ τὸν Nauck εἶναι λογικὸν ἁμάρτημα, διότι δὲν προηγοῦνται ἄλλα ῥάκη, ὡς παρὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ῥάκη, βαρείας του νοσηλείας[1] πλέα.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἀνὴρ κατοικεῖ τούσδε τοὺς τόπους σαφῶς,
κἄστ' οὐχ ἑκάς που[2]· πῶς γὰρ ἂν νοσῶν ἀνὴρ
κῶλον[3] παλαιᾷ κηρὶ προσβαίη[4] μακράν;
ἀλλ' ἢ ἐπὶ φορβῆς νόστον[5] ἐξελήλυθεν
ἢ φύλλον[6] εἴ τι νώδυνον κάτοιδέ που.
τὸν οὖν παρόντα[7] πέμψον εἰς κατασκοπήν,

Πλάτ. ἐν Ἀλκιβιάδ. Ι, 112 Β «αἵ μάχαι τε καὶ οἱ θάνατοι διὰ ταύτην τὴν διαφορὰν τοῖς τε Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις Τρωσὶν ἐγένοντο» καὶ κατὰ τὸν Döderlein πρέπει νὰ τεθῇ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν θάλπεται, ὅπως τὸ ῥάκη ἦναι παράθεσις εἰς τὸ ἄλλα. Πιθανώτερον ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτική· διότι κατὰ τὸν Wunder ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό· καὶ τοῦτό γ' ἄλλο θησαύρισμα, δηλονότι ῥάκη, ἃ θάλπεται. Τὸ θάλπεται σημαίνει ξηραίνεται· ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι ἐπειδὴ τὸ ἔνδον τοῦ ἄντρου οὐδόλως εἶναι ἐπιτήδειον πρὸς ξήρανσιν ῥακῶν, ἤτοι ἐπιδέσμων, δύναται ἴσως νὰ γραφῇ φαίνεται. Ἀλλ' ἀφ οὗ τὸ ἄντρον εἶχε δύο ὀπάς, δὲν ἦτο δύσκολον ἐν τούτῳ νὰ ξηραίνωνται οἱ ἐπίδεσμοι. Εἶναι δ' ἀναγκαῖον τὸ θάλπεται, διότι ὑποδεικνύει, ὅτι τὰ ῥάκη ἦσαν ἀνεπτυγμένα, ὅπερ διήγειρε τὴν ἀηδίαν τοῦ Νεοπτολέμου. Ἄριστα δ' ἐποίησεν ὁ ποιητής, ὅτι δὲν ἔθηκε ταῦτα ἐν τῇ θύρᾳ, διότι ἤθελον εἶναι ὁρατὰ τῷ θεατῇ, ὅπερ ἀηδέστατον.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Νόσου βαρείας πεπληρωμένα, ἢ νοσοκομίας, ἢ τῆς ἐκ νόσου ἀκαθαρσίας». Ἐκ τῶν τριῶν ἑρμηνειῶν ἡ τελευταία εἶναι ὀρθή. Λέγεται δ' ἡ νοσηλεία βαρεῖα, ὡς καὶ βαρεῖα ὀσμὴ καὶ βαρύοσμος.

[2]) Ποιεῖ τὸν συλλογισμὸν τοῦτον ἐκ φόβου, μὴ αἴφνης ἐπανέλθῃ ὁ Φιλοκτήτης.

[3]) Κῶλον μὲν εἶναι ὁ πούς, κὴρ δὲ ἡ νόσος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 1166.

[4]) Ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ εἰς πόρρω κείμενον τόπον. Ἀπιθάνως ὁ Herwerden τὸ προσβαίη τρέπει εἰς προστείχει καὶ ἀπιθανώτερον ὁ Hartung εἰς ἀποπαίη κατὰ τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 16· διότι τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι ὅλως διάφορον.

[5]) Ἐνταῦθα δὲν σημαίνει ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ πορείαν, ὁδόν. Ὁ Σουΐδας λέγει ἐν λ· «περινοστοῦντας περιερχομένους· νόστος κυρίως μὲν ἡ ἀπ' ἀλλοδαπῆς οἴκαδε ἄφιξις, καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον». Σημαίνει λοιπὸν ἐποίησεν ἔξοδον, ὅπως εὕρῃ τροφήν. Ἀντὶ τοῦ νόστου ὁ Burges καὶ ὁ Wecklein προτείνουσι νὰ γραφῇ, ἐπὶ φορβὴν νῆστις, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Βοτάνην τινὰ παυσώδυνον». Κατὰ τὸν Wunder ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ἢ ἐξελήλυθεν, εἴ τι φύλλον νώδυνον κάτοιδέ που, ἐπ' αὐτὸ (ἐπὶ νόστον αὐτοῦ).

[7]) Ἐννοεῖ τὸν θεράποντα, περὶ οὗ λέγει καὶ ἐν στίχ. 125.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ λάθῃ με προσπεσών[1]· *ὡς μᾶλλον ἂν*
τό μ'[2] *ἢ τοὺς πάντας Ἀργείους λαβεῖν*[3].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἔρχεταί[4] *τε, καὶ φυλάξεται στίβος·*
σύ δ', εἴ τι χρῄζεις, φράζε δευτέρῳ[5] *λόγῳ·*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἀλλέως παῖ, δεῖ[6] *σ' ἐφ' οἷς ἐλήλυθας* 50

σπίπτειν δηλοῖ τὸ ἀπροσ-
ἔρχεσθαι, ὡς καὶ παρ' Ἡρακλ. 338 "πρῶτα μὲν πέμψω πρὸς αὐτόν, μὴ προσπεσών„. ταῦθα ἴσως περιέμενέ τις ν', ἀλλ' ἡ ἀντωνυμία δὲν αι, ὡς καὶ ἐν Ἰλιάδ. Ψ, ἀνάειρ', ἢ ἐγὼ σέ„, ὅπου ιείωσίν μου.

τοῦ λαβεῖν εὕρηται λα-
ολεῖν, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην δύνατο νὰ προτιμήσῃ νὰ ἢ ὅλοι οἱ Ἀργεῖοι, δηλ. άβῃ ἐμέ. Ὁ μὲν Wal-
ρέπει εἰς ἑλεῖν, ὁ δὲ ς κτανεῖν, ὅπερ εἶναι ον τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ς.

ἔρχεσθαι ἐνταῦθα κεῖται ἀπέρχεσθαι, ὡς καὶ ἐν . Ὑποκείμενον εἶναι ὁ δηλ. ἀλλ' ἀπέρχεται ὁ θε-
ἰς κατασκοπήν. Τοῦτο ὁ θεράπων κατὰ νεῦμα τολέμου. Ὁ μέσος μέλ-
άξεται κεῖται ἀντὶ πα-
ὡς καὶ παρὰ Ξενοφωντ. μ. 4,9 "ἡ γῆ φυλάξεται φρουρούντων„. Ὑπὸ τῶν πολλοὶ μέσοι μέλλοντες ται ἐν παθητικῇ σημασίᾳ, νώσεται ἐν στίχ. 303. τιγόν. 93, 210 καὶ 637. χθῇ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ος.

[5]) Ὁ Νεοπτόλεμος εἰκάζει, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς προτίθεται νὰ εἴπῃ περὶ ἄλλης ὑποθέσεως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἄντρου· διότι ἓν στίχ. 23 εἶπεν· "ὡς ταπίλοιπα τῶν λόγων σὺ μὲν κλύῃς, ἐγὼ δὲ φράζω„. Ἄρα οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Gedike εἴκασε, φράζ' ἐλευθέρῳ λόγῳ.

[6]) Κατὰ τὸν Nauck τὸ χωρίον ἐκ τῆσδε τῆς λέξεως μέχρι τοῦ τί δῆτ' ἄνωγας; δὲν εἶναι γνήσιον. Οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν φράσιν γενναῖον τῷ σώματι. Πῶς ὁ Νεοπτόλεμος ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ, ἂν διατάττηται περὶ πραγμάτων, ὧν πρίν οὐκ ἀκήκοεν; Ἐν τίνι λογικῇ συναφείᾳ κεῖνται αἱ λέξεις, γενναῖον εἶναι μὴ μόνον τῷ σώματι, ἀλλ' ὑπουργεῖν; Αἱ δυσκολίαι αὗται, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι μεγάλαι καὶ δύνανται νὰ ἀρθῶσιν· τὸ ἐπίθετον γενναῖος ἐτέθη οὐχί, ὡς ἀπήτει ἡ λέξις σῶμα, ἀλλ' ἡ ἑπομένη ἔννοια. Ὁ Ὀδυσσεὺς τρόπον τινὰ λέγει· γενναῖος εἶναι οὐχὶ ὁ ἔχων ῥώμην, ἀλλ' ὁ εὐπειθὴς πρὸς τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἂν τὸ κέλευσμα ἦναι ἄδικον. Τοῦτο εἶναι γενναῖον, διότι ἀπαιτεῖ τόλμην, ὡς ὄντως λέγει τὴν πρᾶξιν ἐν στίχ. 82. Πρὸς δὲ ὁ Νεοπτόλεμος ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ καὶ περὶ ὅσων δὲν ἤκουσε, διότι ἦλθεν ὑπηρέτης, ὡς διαρρήδην λέγει ὁ ποιητής. Τὸ δὲ ὑπουργεῖν δηλοῖ τὸ κατά τι.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

γενναῖον εἶναι, μὴ μόνον τῷ σώματι[1],
ἀλλ' ἤν τι καινὸν[2] *ὧν πρὶν οὐκ ἀκήκοας*
κλύῃς, ὑπουργεῖν, ὡς[3] *ὑπηρέτης πάρει.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δῆτ' ἄναγας;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τὴν Φιλοκτήτου σε[4] *δεῖ*
ψυχὴν ὅπως λόγοισιν[5] *ἐκκλέψεις λέγων.* 55
ὅταν σ' ἐρωτᾷ, τίς τε καὶ πόθεν[6] *πάρει,*
λέγειν[7]*, 'Ἀχιλλέως παῖς· τόδ' οὐχὶ κλεπτέον*[8]*·*
πλεῖς[9] *δ' ὡς πρὸς οἶκον, ἐκλιπὼν τὸ ναυτικὸν*
στράτευμ' 'Αχαιῶν, ἔχθος ἐχθήρας[10] *μέγα,*

[1]) *Οὕτως ὁ Νεοπτόλεμος διὰ τῆς σωματικῆς ῥώμης διενοεῖτο νὰ ἀγάγῃ τὸν Φιλοκτήτην.*

[2]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, ἤν τι ὧν πρὶν οὐκ ἀκήκοας, ὥστε καινὸν εἶναι, κλύῃς, Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ* Hermann· *ἐάν τι παρὰ τὴν προσδοκίαν ἀκούσῃς, πρέπει νὰ ὑπουργῇς, ὡς μοι ἐδόθης συνεργάτης. Τὸ ἀπροσδόκητον, ὡς νομίζομεν, κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος πρόκειται νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν Φιλοκτήτην, ὅπερ ἄηθες αὐτῷ.*

[3]) *Εὐφυῶς ὁ* Musgrave *εἶκασεν οἷς ὑπηρέτης πάρει (δηλ. περιφραστικῶς ἀντὶ ἐμοί), ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν οἱ ἐκδόται ὡς μὴ ἀναγκαίαν δὲν ἐδέχθησαν.*

[4]) *Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν αἰτιατικὴν ἄνευ ἀπαρεμφάτου, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἀνέμιξε δύο συντάξεις, δεῖ σε ἐκκλέψαι καὶ δεῖ ὅπως ἐκκλέψεις, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ.* 556 «δεῖ σ' ὅπως πατρὸς δείξεις ἐν ἐχθροῖς» *καὶ παρὰ Κρατίν. κωμ.* 2, 82 «δεῖ σ' ὅπως εὐσχήμονος ἀλέκτορος μηδὲν διοίσεις τοὺς τρόπους».

[5]) *Πρέπει διὰ πλαστῶν λόγων νὰ ἐξαπατήσῃς τὴν ψυχὴν τοῦ Φιλοκτήτου διηγούμενος, ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 56 «ὅπως λόγῳ κλέπτοντες ἡδεῖαν φάτιν φέρωμεν αὐτοῖς» *καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 991 «πατρὸς ἐξεῖλον φόβον κλέψας λόγοισιν». *Ἀντὶ τοῦ λόγοισιν ὁ* Gedike *μετ' ἄλλων γράφει δόλοισιν, ὅπερ δικαίως ἀποκρούει ὁ* Schmidt.

[6]) *Πρὸς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀποκρίνεται ἐν στίχ.* 59.

[7]) *Τὸ ἀπαρέμφατον κεῖται ἀντὶ προστακτικῆς.*

[8]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «τοῦτο γὰρ οὐ ψευσόμεθα». Ἐπειδὴ τῷ* Nauck *ἐφάνη ἀνάρμοστον τὸ κλεπτέον, ἔτρεψεν εἰς κρυπτέον. Ἡ διόρθωσις ἐγένετο μὲν μετ' εὐφυΐας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαία.*

[9]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πλεῖς, ὅπερ ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς πλεῖν ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ λέγειν. Τὴν διόρθωσιν, ἥτις δὲν εἶναι ἀτυχής, δέχονται ἐκδόται τινές. Τὸ ὡς δηλοῖ τὸν σκοπὸν τοῦ πλέοντος, ὡς ἐν Αἴαντ.* 44 [a]ἦ καὶ τὸ βούλευμ' ὡς ἔπ' *Ἀργείους τόδ' ἦν ;»*

[10]) *Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ τοὺς Ἀχαιούς, ἥτις καὶ ἀλλαχοῦ ὑπάρ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἵ σ' ἐν λιταῖς στείλαντες[1] ἐξ οἴκων μολεῖν, 60
μόνην ἔχοντες τήνδ'[2] ἅλωσιν Ἰλίου,
οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων[3]
ἐλθόντι δοῦναι[4] κυρίως αἰτουμένῳ,
ἀλλ' αὖτ' Ὀδυσσεῖ[5] παρέδοσαν· λέγων ὅσ' ἂν
θέλῃς καθ' ἡμῶν ἔσχατ' ἐσχάτων[6] κακά. 65
τούτων[7] γὰρ οὐδέν μ' ἀλγυνεῖς· εἰ δ' ἐργάσῃ

[1]) Ἡλέκτρ. 1034 "οὐδ' αὖ τοσοῦτος ἐχθαίρω σ' ἐγώ". Ὁ Νεοπτόλεμος πρέπει νὰ ὑποκριθῇ ἔχθραν τοὺς Ἀτρείδας, ὅπως ἔτι μᾶλλον κτήσηται τὴν εὔνοιαν τοῦ Φιλοκτήτου. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν γὰρ ἐξ ἑνὸς ἠδικημένοι φιλοῦσιν ἀλλήλους".

Δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσωμεν τοῦ στείλαντες εἰς πείσαντες, ὡς ἐποίησεν ὁ Naber· τὸ ῥῆμα εὑρηται καὶ ἀλλαχοῦ τῇ αὐτῇ σημασίᾳ, ἐν Ἀντιγόν. 480 "ὑμᾶς δ' ἐγὼ ἔστειλ' ἱκέσθαι". Ἀλλὰ τὸ λεξικὸν τοῦ Ellendt τὸ ἐλθεῖν σημαίνει διαπράττεσθαι τινα. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει διὰ τοῦ καλέσαντες.

[2]) Καθ' ἕλξιν συνεφώνησε πρὸς ἅλωσιν· ἔπρεπε νὰ ἦναι κατ' οὐδέτερον γένος ἡ ἀντωνυμία· διότι ἀντὶ τοῦ μολεῖν σε εἰς τὸν. Μόνον κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δυνάμενοι νὰ ἐκπορθήσωσι τὸ Ἴλιον. Κατὰ τὸν Λέσχην ἐν τῇ παρᾷ Ἰλιάδι τὰ ὅπλα ἐδόθησαν τοῦ Ὀδυσσέως, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Πρόκλῳ ἐν σελ. 459 «καὶ Νεοπτόλεμον Ὀδυσσεὺς ἐκ Σκύρου ἀγαγὼν τὰ ὅπλα ἔδωκε τὰ τοῦ πατρός· καὶ Ἀχιλλεὺς αὐτῷ φαντάζεται». Φιλόστρατος ἐν Εἰκόν. 865 "λογίου δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐκπεσόντος ὡς οὐκ ἄλλῳ ἁλώσιμος ἔσοιτο ἡ Τροία πλὴν Αἰακίδαις, στέλλεται ὁ Φοῖνιξ τὴν Σκῦρον ἀνάξων τὸν παῖδα, καθορμισάμενος ἐντυγχάνει οἱ εἰδότι οὐκ εἰδώς".

[3]) Ταῦτα, ἅπερ μεγαλοπρεπῶς περιέγραψεν ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδος Σ, ἔλαβεν ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως. Ὅρα εἰσαγωγὴν μου εἰς Αἴαντα ἐν σελ. 10.

[4]) Κατὰ τὸν Hermann ἐγένετο σύγχυσις δύο προτάσεων· ἡ μὲν εἶναι, οὐκ ἠξίωσάνσε τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων, ἡ δ' ἑτέρα, οὐκ ἠξίωσάν σοι δοῦναι τὰ ὅπλα, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 480 "καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον ἐπαιτιῶμαι τοῦδε βουλεῦσαι τάφον". Τὸ κυρίως σημαίνει κατὰ τὸν τρόπον τοῦ κυρίου, δικαίως· ὁ Νεοπτόλεμος ὡς υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως ἔπρεπε νὰ ἦναι κύριος τῶν ὅπλων. Τῷ Nauck καὶ ἡ λέξις αὕτη φαίνεται ἀκατάληπτος καὶ ὁ στίχος περιττός. Νομίζομεν, ὅτι ἑκάστη λέξις τοῦ στίχου ἦτο ἀναγκαία.

[5]) Δὲν λέγει ἐμοί, ἀλλ' Ὀδυσσεῖ, ὅπως δείξῃ τῷ Νεοπτολέμῳ ὅτι πρέπει νὰ λησμονήσῃ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας, ὅταν λέγῃ πρὸς τὸν Φιλοκτήτην. Τὸ λέγων ἀποδίδοται εἰς τὸ λέγειν (στιχ. 57), ὅπερ κεῖται ἀντὶ προστακτικῆς.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ αἰσχρότατα. Τοιοῦτον καὶ τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 464 "ἄρρητ' ἀρρήτων", ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀρρητότατα.

[7]) Ἐπειδὴ ἡ γενικὴ αὕτη παρέχει δυσκολίαν, ὁ Buttmann, ὁ Wunder καὶ ἄλλοι τρέπουσιν εἰς δοτικὴν τούτῳ. Ὁ δὲ Dindorf ἔτρεψε τὴν φράσιν εἰς οὐδὲν ἀλγυνεῖ μ' καὶ οὕτως ἡ γενικὴ εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ|[1] ταῦτα, λύπην πᾶσιν Ἀργείοις βαλεῖς[2].
εἰ γὰρ τὰ τοῦδε τόξα μὴ ληφθήσεται,
οὐκ ἔστι πέρσαι σοι[3] τὸ Δαρδάνου πέδον.
ὡς δ' ἔστ' ἐμοὶ μὲν οὐχί, σοὶ δ' ὁμιλία[4]
πρὸς τόνδε πιστὴ καὶ βέβαιος, ἔκμαθε[5].
σὺ μὲν[6] πέπλευκας οὔτ' ἔνορκος οὐδενὶ
οὔτ' ἐξ ἀνάγκης[7] οὔτε τοῦ πρώτου στόλου[8]·
ἐμοὶ δὲ τούτων οὐδέν ἐστ' ἀρνήσιμον[9].
ὥστ' εἴ με τόξων[10] ἐγκρατὴς αἰσθήσεται,
ὄλωλα[11] καὶ σὲ προσδιαφθερῶ ξυνών[12].
ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ σοφισθῆναι, κλοπεὺς[13]

διαιρετικὴ εἰς τὸ οὐδέν. Κατὰ τὸν Nauck οἱ στίχοι 66—69 εἶναι ὑποπτοι.

1) Χάριν τοῦ μέτρου κατὰ τὸν Dindorf δὲν ἐτέθη μετὰ τὸ εἰ, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 592 "εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν„.

2) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐμβαλεῖς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 751 "οὐκ εἰς ἀπίστους δεσπότας βαλεῖς χαράν„.

3) Ὁ Ὀδυσσεὺς διεγείρει τὸ φιλότιμον τοῦ νέου εἰκονίζων τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Ἰλίου ὡς ἔργον αὐτοῦ. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Προτρεπτικῶς εἰς τὴν συμμαχίαν, οὐ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ ψιλῶς τὰ τόξα ὠνόμασεν· εἰς δὲ τὴν πόρθησιν, τὸν Νεοπτόλεμον„.

4) Ἐνταῦθα δηλοῖ τὴν συνομιλίαν, τὴν συναναστροφήν.

5) Ὁ εἰδικὸς λόγος προηγεῖται.

6) Ἡ ἀντίθεσις ὑπάρχει ἐν τῷ ἐμοὶ δέ. Ἐπειδὴ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἀνῆκε τοῖς μνηστῆροι τῆς Ἑλένης, ἡ κατάλειψις τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν παρὰ τούτου ἠδύνατο νὰ ἦναι πιστευτή. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὠμοσαν γὰρ τῷ Τυνδάρεῳ πάντες Ἕλληνες συνελθεῖν, ἐὰν ἁρπασθῇ ἡ Ἑλένη„. Τὸν μῦθον τοῦτον ἐπραγματεύετο ὁ Στησίχορος. Ὅρα καὶ Αἴαντ. ἐν στίχ. 1113.

7) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὑπαινίσσεται, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἠναγκάσθη νὰ στρατεύσηται εἰς τὴν Τροίαν, ὅτε ὑποκρινόμενος τὸν παράφρονα ἀνεκαλύφθη ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ Παλαμήδους. Περὶ τούτου καὶ ὁ Φιλοκτήτης λέγει ἐν στιχ. 1025 "Καίτοι σὺ μὲν κλοπῇ τε κἀνάγκῃ ζυγεὶς ἔπλεις ἅμ' αὐτοῖς„.

8) Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὧν. Τίνα ἐννοεῖ πρῶτον στόλον, ἐξηγεῖται ἐν στίχ. 246.

9) Ἐγὼ κανὲν ἀπὸ ταῦτα δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ.

10) Δηλαδὴ ἔχων τὰ τόξα τοῦ Ἡρακλέους, ἅπερ ἦσαν ἀνίκητα.

11) Ἀντὶ μέλλοντος μετεχειρίσθη παρακείμενον πρὸς δήλωσιν τοῦ ταχέως γενησομένου.

12) Ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Wunder, ὅτι τὸ ξυνὼν δὲν προσετέθη ἀνωφελῶς, διότι ὁ Νεοπτόλεμος θὰ ἀπολεσθῇ ὡς ὢν μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως.

13) Τὸ κλοπεὺς γενήσῃ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κλέψεις γένῃ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 582 πρὸς τὸ θάψῃς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως γενήσῃ τῶν ἀνικήτων[1] *ὅπλων.*
ἔξοιδα[2]*, παῖ, φύσει σε μὴ πεφυκότα*
τοιαῦτα φωνεῖν μηδὲ τεχνᾶσθαι[3] *κακά·*
ἀλλ' ἡδὺ γάρ τοι[4] *κτῆμα τῆς νίκης λαβεῖν,*
τόλμα· δίκαιοι δ' αὖθις[5] *ἐκφανούμεθα.*
νῦν δ' εἰς ἀναιδὲς[6] *ἡμέρας μέρος βραχὺ*
δός[7] *μοι σεαυτόν, κἄτα τὸν λοιπὸν χρόνον*[8]
κέκλησο πάντων εὐσεβέστατος βροτῶν.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐγὼ μὲν οὓς ἂν τῶν λόγων[9] *ἀλγῶ κλύων,*
Λαερτίου[10] *παῖ, τούσδε καὶ πράσσειν στυγῶ·*

1) Ἀφ' οὗ τὰ ὅπλα δὲν δύναν-ται νικηθῶσιν, εἶναι ἀνάγκη νὰ σωθῶσιν. Τὸ ἐπίθετον περιέχει αἰτίαν τῆς κλοπῆς.

2) Ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἐπίτασιν, ἴσως ἀκριβῶς. Τὰ χειρόγραφα ἴσασιν ἔξοιδα καὶ, ἀλλὰ πάντες ἑρμηνευταὶ δικαίως ἐδέξαντο τὴν διόρθωσιν τοῦ Erfurdt εἰς Ἂν ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ἤθελε παραχειρισθῇ σύνδεσμον, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸν μέν, ὡς εἶπασεν ὁ Hermann· διότι οὕτος προσκρούει εἰς τὸ ἀσύνδετον Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hermann, ὅτι τὸ ἔξοιδα κεῖται ἀντὶ συνδέσμου. Τὸ πεῖσθα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ φύσει μέν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τοιαύτη ἀντίθεσις κατ' ὀλίγον ἐξησθένησε, μετέπεσεν ἡ δοτικὴ φύσει, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἔννοιαν σαφέστερον δηλονότι, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Βάκχ. 1005 "τὸ τ' ἐν χρόνῳ μακρῷ νόμιζε φύσει πεφυκὸς„ καὶ Φιλήμ. ἀποσπ. 4, 34 "μείζω τὰ κακὰ φύσει πολλοὶ ἢ πέφυκε τῇ φύσει„. Εἶναι σχῆμα πρότερον ὕστερον.

3) Ἀντὶ τοῦ τι δικαίως ὑπὸ Dindorf καὶ ἄλλων ἀντικαθίστανται τὸ τοι· διότι ἡ ἀντωνυμία ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει. Κατὰ τὸν Nauck ὁ ποιητὴς ἀνέμιξε δύο συντάξεις, ἡδὺ γὰρ κτῆμα τὴν νίκην λαβεῖν καὶ ἡδὺ γὰρ τὸ κτῆμα τῆς νίκης, ἔνθα προσετέθη τὸ λαβεῖν, ὡς ἐν στίχ. 63 τὸ δοῦναι. Ὁ δὲ Wunder νομίζει, ὅτι τὸ κτῆμα λαβεῖν κεῖται ἀντὶ τοῦ κτᾶσθαι. Ἂν ἀντὶ τοῦ λαβεῖν ὑπῆρχε λαχεῖν, ὡς εἰκάζει ὁ Dindorf, ἡ σύνταξις ἤθελεν εἶναι κανονικωτέρα· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι ἡ ἀνάμιξις τῆς συντάξεως εἶναι ἱκανὴ πρὸς ἐξήγησιν. Ἀντὶ τοῦ γὰρ περιεμένομεν τὸν ἐπειδή, διότι ἕπεται τὸ αἴτιον. Ὡς ἔχει ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις, κεῖται παρενθετικῶς.

5) Ἐνταῦθα σημαίνει ἐν τῷ μέλλοντι.

6) Κεῖται ἀντὶ τοῦ εἰς ἀναίδειαν.

7) Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἀριστοφάνει ἐν Πλούτ. 781 "ἄκων ἐμαυτὸν τοῖς πονηροῖς ἐπεδίδουν„.

8) Τοῦτο λεγει μετά τινος εἰρωνείας, ἥτις ἐξαίρεται διὰ τοῦ κέκλησο.

9) Τὰ ψεύδη διεγείρουσι λύπην ἀνδρὶ ἔχοντι χρηστὸν ἦθος, ὡς ὁ Νεοπτόλεμος.

10) Ὁ Λαέρτης λέγεται καὶ Λαέρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς[1],
οὔτε αὐτὸς οὔθ', ὡς φασίν, οὑκφύσας[2] *ἐμέ.*
ἀλλ' εἰμ' ἕτοιμος πρὸς βίαν τὸν ἄνδρ' ἄγειν 90
καὶ μὴ θέλοισιν· οὐ γὰρ ἐξ ἑνὸς[3] *ποδὸς*
ἡμᾶς τοσούσδε[4] *πρὸς βίαν χειρώσεται.*
πεμφθείς γε μέντοι σοὶ ξυνεργάτης[5] *ὀκνῶ*
προδότης καλεῖσθαι· βούλομαι δ', ἄναξ, καλῶς
ὁρῶν[6] *ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον ἢ νικᾶν κακῶς.* 95

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἐσθλοῦ πατρὸς παῖ, καὐτὸς[7] *ὢν νέος ποτὲ*

τιος, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος εἰς Ὅμηρ. σελ. 13. "διφορεῖται γὰρ τοῦτο. Καὶ οὐ μόνον Λαέρτης λέγεται, ἀλλὰ καὶ Λαέρτιος, ὡς δηλοῖ καὶ Σοφοκλῆς„. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Hermann ἔγραψε τοὺς δέ, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ. Τὸ τούσδε κεῖται ἀντὶ τούτους, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 463 "ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν, ὡς ἐγώ, κακοῖς ζῇ, πῶς ὅδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει„ καὶ ἐν στίχ. 645· "ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα, τί τόνδ' ἂν εἴποις ;„

[1]) *Κακὴ τέχνη ἐνταῦθα εἶναι ὁ δόλος, τὸ ψεῦδος.*

[2]) *Καθ' Ὅμηρον ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμίσει τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ὑπόκρισιν ἐν Ἰλιάδ. Ι, 312· "ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ„.*

[3]) *Ὁ Dindorf λέγει, ὅτι ἡ φράσις ἐξ ἑνὸς ποδὸς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ μόνος, ὅπερ ἐξάγει ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τοσούσδε· διότι, ὡς λέγει, καὶ ἂν εἶχε καὶ τοὺς δύο πόδας ὑγιεῖς, δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τοσούτους ναύτας. Ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς οὗτος δὲν εἶναι ὀρθός· διότι κατὰ τὸν Νεοπτόλεμον οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει, καθ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ ἀγωνισθῶσιν οὐδὲ πρὸς ἕνα ἄνδρα, ἀλλὰ μόνον πρὸς νοσοῦντα καὶ βαίνοντα ἐξ ἑνὸς ποδός. Δὲν λαμβάνει ὅμως ὑπ' ὄψει, ὅτι τὰ ὅπλα αὐτοῦ ἦσαν ἀνίκητα* στιχ. 78. *Ὁ Nauck προσκρούων εἰς τὸ χωρίον τοῦτο νομίζει, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ οὐχὶ ἓξ ἑνός, ἀλλ' ἓξ ἑτέρου. Νομίζομεν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ οὕτω διὰ τὴν ἑπομένην ἀντίθεσιν.*

[4]) *Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὄντας. Ὁ Νεοπτόλεμος ὑπολογίζει καὶ τοὺς ναύτας, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν χορόν. Διὰ τῆς βίας δὲν θὰ νικήσῃ ἡμᾶς, διότι εἴμεθα τόσον πολλοί.*

[5]) *Ὅρα, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ὀνομάζει ἑαυτὸν ὑπηρέτην, ὡς ὠνόμασε τοῦτον ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν στίχ. 53, ἀλλὰ συνεργάτην. Διὰ τοῦτο δὲν ὀφείλει νὰ ὑπουργῇ τῷ Ὀδυσσεῖ, ἀλλ' ἔχει μόνον ἠθικὸν καθῆκον νὰ συνεργάζηται, ὅπως μὴ θεωρηθῇ ὡς προδότης τοῦ συνεργάτου.*

[6]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Καλῶς ὁρῶν· ἀντὶ τοῦ ἀληθεύων. Νικᾶν δὲ κακῶς· ἀντὶ τοῦ μετὰ ψευδολογίας, ὅ ἐστι· θέλω εἰπὼν τὰ ἀληθὲς ἀποτυχεῖν μᾶλλον, ἢ ἐξαπατᾶν τὸν ἄνδρα καὶ ἐπιτυχεῖν„.*

[7]) *Ὁ καὶ ἐξηγεῖται ἐκ τῆς παραλείψεως τοῦ ἀναφορικοῦ, ὡς σύ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γλῶσσαν μὲν ἀργόν[1], χεῖρα δ' εἶχον ἐργάτιν·
νῦν[2] δ' εἰς ἔλεγχον ἐξιὼν ὁρῶ βροτοῖς
τὴν γλῶσσαν[3], οὐχὶ τἄργα, πάνθ' ἡγουμένην[4].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί οὖν[5] μ' ἄνωγας ἄλλο πλὴν ψευδῆ λέγειν; 100

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

λεγω[6] σ' ἐγὼ δόλῳ Φιλοκτήτην λαβεῖν.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δ' ἐν δόλῳ δεῖ μᾶλλον ἢ πείσαντ'[7] ἄγειν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὐ μὴ πίθηται[8]· πρὸς βίαν δ' οὐκ ἂν λάβοις.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὕτως ἔχει[9] τι δεινὸν ἰσχύος θράσος;

[1]) Τοιοῦτος ἐν τῇ Ἰλιάδι εἰκοτ-
ται ὁ Αἴας. Εὕρηται καὶ ἡ γρα-
ἀργὴν ἔν τισιν ἀπογράφοις καὶ
Εὐσταθίῳ, 486, 26, ἀλλὰ
ὰ τῷ Σουΐδᾳ ἀργόν.

[2]) Δηλαδὴ ἀφ' οὗ ἐξῆλθον τῆς
νικῆς ἡλικίας. Τὸ εἰς ἔλεγχον
οῖ εἰς πεῖραν τῶν πραγμάτων.
Ὀδυσσεὺς ἐλέγχει τὸν Νεοπτό-
ον ὡς ἄπειρον τῶν τοῦ κόσμου
γμάτων.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ
ρείσσονα τῶν ἔργων οὖσαν τὴν
σσαν. Διαβάλλει τοὺς καθ' ἑαυ-
ρήτορας ὁ ποιητὴς ὡς διὰ
σσης πάντα κατορθοῦντας„.

[4]) Ἐνταῦθα περιπίπτει εἰς τὴν
ασίαν τοῦ κατορθοῦν, ὑπερι-
ειν, Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 1187
κ ἔχρῆν ποτε τῶν πραγμάτων
γλῶσσαν ἰσχύειν πλέον„.

[5]) Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς χασμῳ-
δ Wakefield ἔτρεψεν εἰς τὶ
ὖν ἄνωγας, ὅπερ ἐδέξατο καὶ
auck. Ἀλλ' ἡ χασμῳδία ἐν τῇ
ἀντωνυμίᾳ τὶ ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ κω-
μῳδίᾳ καὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, Αἰσχυλ,
ἐν Εὐμενίσ. 902 "τί οὖν μ' ἄνωγας
τῇδ' ἐφυμνῆσαι χθονί„, ἐν Πέρσ.
787 καὶ ἀλλαχοῦ. Τί ἄλλο με διατάττεις
νὰ λέγω ἐκτὸς τοῦ ψεύδους;
ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς δύναται τὰ
πάντα νὰ διατάττῃ πλὴν τοῦ ψεύ-
δεσθαι.

[6]) Τὸ λέγειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν
τῇ σημασίᾳ τοῦ κελεύειν, ὡς γίνε-
ται δῆλον ἐκ τοῦ προηγουμένου ἄ-
νωγας. Περὶ τοῦ δόλου ὅρα εἰς
στίχ. 60.

[7]) Ἡ ὀργανικὴ μετοχὴ ποιεῖ
ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐν δόλῳ.

[8]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐ πεί-
σεται, ὡς ἐν στίχ. 381 καὶ 418.
Τὴν μὲν πειθὼ προέτεινεν ὁ Νεο-
πτόλεμος ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ,
τὴν δὲ βίαν ἐν στίχ. 90.

[9]) Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Φιλο-
κτήτης, τὸ δὲ δεινόν τι κεῖται κα-
τηγορηματικῶς. Θράσος εἶναι ἡ
πεποίθησις, ἣν παρέχουσιν αἱ δυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἰοὺς ἀφύκτους[1] *καὶ προπέμποντας φόνον.* 105

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ ἄρ' ἐκείνῳ γ' οὐδὲ[2] *προσμῖξαι θρασύ;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὔ[3]*, μὴ δόλῳ λαβόντα γ', ὡς ἐγὼ λέγω.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ αἰσχρὸν ἡγῇ δῆτα τὰ[4] *ψευδῆ λέγειν;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὔκ, εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πῶς οὖν βλέπων[5] *τις ταῦτα τολμήσει λακεῖν;* 110

νάμεις. Τῷ Nauck φαίνεται παράδοξος ἡ λέξις θράσος, διότι δὲν πρόκειται, εἰς τί ἔχει πεποίθησιν ὁ Φιλοκτήτης, ἀλλὰ μόνον τί δύναται. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἰσχύος κράτος, Ἀλλὰ καθ' ὅ τι δύναταί τις, εἰς τοῦτο ἔχει καὶ πεποίθησιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ δύο ἔννοιαι, ὡς νομίζομεν, δὲν διαφέρουσι πολὺ ἀλλήλων, δύνανται καὶ νὰ ἐναλλάσσωνται.

1) Ἐννοεῖται ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου τὸ ἔχει. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἄφυκτα γὰρ ἦν τὰ Ἡράκλεια βέλη, καὶ τοῦ σκοποῦ μὴ ἀποτυγχάνοντα". Μετὰ τὴν λέξιν ἰοὺς ὁ Dobree τίθησι τὸ γ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck.

2) Ὁ ἐν τῷ οὐδὲ ὑπάρχων καὶ εἶναι ἐπιδοτικός. Τὸ θρασὺ περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἀσφαλές καὶ ἐν Ἰλιάδ. Κ, 223 "μᾶλλον θαλπωρὴ καὶ θαρσαλεώτερον ἔσται" καὶ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. 6, 5, 32 "τὸ πρὸς τὴν πόλιν προσβαλεῖν ἂν ἔτι αὐτοὺς ἤδη τι ἐδόκει θαρραλεώτερον εἶναι". Λοιπὸν οὐδὲ νὰ πλησιάσῃ τις (ἐπὶ ἐχθρικῆς σημασίας) ἐκεῖνον βέβαια εἶναι ἀσφαλές;

3) Συμπληροῦται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Ἡ ἑπομένη φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, ἐὰν μὴ λάβῃ τις. Ἀντὶ τοῦ λαβόντα ὁ Blaydes εἰκάζει λαθόντα.

4) Δὲν εἶναι πιθανὴ ἡ διόρθωσις τοῦ Vauvilliers εἰς τὸ ψευδῆ λέγειν· διότι τὸ ἄρθρον ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 325 "καλὸν μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὰ ψευδῆ λέγειν".

5) Μὲ τί βλέμμα; μὲ τί πρόσωπον; Ὑπόκειται ἡ ἔννοια τῆς αἰδοῦς. Οἱ εἰλικρινεῖς ἄνθρωποι, ὧν τὸ πρόσωπον εἶναι κάτοπτρον τῶν λογισμῶν καὶ αἰσθημάτων, ἐάν ποτε περιέλθωσιν εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως ψευσθῶσι, φοβοῦνται τὸ ἴδιον πρόσωπον καὶ τὸ βλέμμα, μὴ προδοθῶσιν ὑπ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ψευδόμενοι στρέφουσι τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν γῆν. Ἂν τις ψευδόμενος βλέπῃ ἀτενῶς, ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὅταν τι δρᾷς εἰς κέρδος[1], *οὐκ ὀκνεῖν πρέπει.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

κέρδος δ' ἐμοὶ τί[2] *τοῦτον ἐς Τροίαν μολεῖν;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

αἱρεῖ[3] *τὰ τόξα ταῦτα τὴν Τροίαν μόνα.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ ἄρ'[4] *ὁ πέρσων, ὡς ἐφάσκετ', εἶμ' ἐγώ;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὔτ' ἂν[5] *σὺ κείνων χωρὶς οὔτ' ἐκεῖνα σοῦ.* 115

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

θηρατέ'[6] *οὖν γίγνοιτ' ἄν, εἴπερ ὧδ' ἔχει.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὡς[7] *τοῦτό γ' ἔρξας δύο φέρῃ δωρήματα.*

τοιοῦτος εἶναι ἠσκημένος καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ψευδολόγος. Ταῦτα εἶναι τὰ ψευδῆ. Ἐν τοῖς ἀπογράφοις ὑπάρχει λαλεῖν, ὅπερ εὕρηται καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐκδόταις, ἀλλ' οἱ νεώτεροι τρέπουσιν εἰς λακεῖν.

1) Ἡ εἰς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὸν σκοπόν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 395 "ἀλλ' εἰς τὸ κέρδος παρὰ φύσιν βουλευτέον„. Τὸ ἐναντίον συμβουλεύει ὁ Ἡσίοδος ἐν Ἔργ. 352 "μὴ κακὰ κερδαίνειν κακὰ κέρδεα ἴσ' ἄτῃσιν„.

2) Ὁ Νεοπτόλεμος μὴ γιγνώσκων ἀκριβῶς τὸ μάντευμα, δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, τί αὐτὸς δύναται νὰ ὠφεληθῇ, ἂν ὁ Φιλοκτήτης ἔλθῃ εἰς Τροίαν.

3) Ἔθηκεν ἐνεστῶτα ἀντὶ μέλλοντος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 117, διότι ἡ πρᾶξις θεωρεῖται ἀναμφίβολος. Κατὰ τὸν Wunder ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, τόξοις πέπρωται αἱρεῖν.

4) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄρα χάριν τοῦ μέτρου. Τὸν συλλογισμὸν τοῦτον ἐξάγει ὁ Νεοπτόλεμος ἐκ τοῦ μόνα. Λοιπὸν ἀφ' οὗ μόνα τὰ τόξα θὰ ἐκπορθήσωσι τὴν Τροίαν, δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ ἐκπορθήσων αὐτήν, ὡς ἐλέγετε. Τοῦτο ἔλεγον, ὅτε ἤθελον νὰ ἀγάγωσιν ἐκ τῆς Σκύρου.

5) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ εἶης ὁ πέρσων, ἢ πέρσειας.

6) Λέγει θηρατέα· διότι τὰ τόξα πρόκειται νὰ ληφθῶσι διὰ δόλου ἢ ἐνέδρας ὡς τὰ θηρία. Τινὲς τῶν κριτικῶν, ὡς ὁ Bergk καὶ ὁ Seyffert, ἀντὶ τοῦ οὖν γράφουσιν ἄν, ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ διπλοῦς ἂν εἶναι δυσεξήγητος, ὁ συλλογιστικὸς οὖν φαίνεται ἀναγκαῖος. Ἡ φράσις εἴπερ ὧδ' ἔχει ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖσδε κατὰ τὸν Hermann.

7) Τὸ ὡς ἀνήκει εἰς τὸ φέρῃ, ἡ δὲ μετοχὴ ἔρξας εἶναι ὑποθετι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ποίω ;[1] *μαθὼν γὰρ οὐκ ἂν ἀρνοίμην τὸ δρᾶν.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

σοφός[2] *τ' ἂν αὐτὸς κἀγαθὸς κεκλῇ' ἅμα.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἴτω[3]*· ποιήσω, πᾶσαν αἰσχύνην ἀφείς.* 120

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἦ μνημονεύσεις[4] *οὖν ἃ σοι παρήνεσα;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σάφ'[5] *ἴσθ', ἐπείπερ εἰς ἅπαξ συνήνεσα*[6]*.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

σὺ μὲν μένων νυν κεῖνον ἐνθάδ' ἐκδέχου,

κή. Ὁ Richter καὶ ὁ Nauck νομίζουσιν, ὅτι οἱ τέσσαρες στίχοι (117—120) δὲν εἶναι γνήσιοι· διότι ὁ Νεοπτόλεμος ὑπισχνεῖται τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ, πρὶν μάθῃ τὰ δωρήματα καὶ διότι λέγει, ὅτι θέλει ἀποβάλει τὴν αἰδῶ, ὅπως ἀπολαύσῃ τοῦ ἐπαίνου τοῦ σοφοῦ καὶ ἀγαθοῦ. Κατὰ τὸν Nauck ἔπρεπέ τις νὰ νομίσῃ, ὅτι νῦν δὲν δύναται νὰ ὀνομάζηται οὔτε σοφὸς οὔτε ἀγαθός. Νομίζομεν, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι, ἂν μή τι ἄλλο, εἶναι ἀνάξιοι προσοχῆς, διότι ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον λέγομεν, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ὑπέσχετο διὰ τὴν ἤδη εἰρημένην αἰτίαν, δηλ. τὴν τιμὴν τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας· ὡς πρὸς τὸ δεύτερον παρατηροῦμεν, ὅτι πολὺ διαφέρει τὸ εἶναι τοῦ καλεῖσθαι· δυνατὸν νὰ ἦναι τις σοφὸς καὶ ἀγαθός, ἀλλὰ νὰ μὴ δείξῃ δείγματα τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς αὐτοῦ.

[1]) Ἐπειδὴ τὰ δωρήματα εἶναι δύο, μετεχειρίσθη τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν.

[2]) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "σοφὸς μὲν διὰ τὸ κλέψαι, ἀγαθὸς δὲ διὰ τὸ πορθῆσαι„. Παραπλήσιον λέγεται ἐν Ἠλέκτρᾳ 1089. Τὸ κεκλῇο εἶναι παρακείμενος τῆς εὐκτικῆς, οἷα τὰ κεκτήμην καὶ μεμνήμην.

[3]) Τὸ ἴτω λέγει ὁ εὐσταθῶς ἀποφασίζων νὰ ὑπομένῃ κακόν τι ἢ κίνδυνον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 818 "Ἴτω· περισσοὶ πάντες σὺν μέσῳ λόγοι„.

[4]) Ὑπὸ τοῦ Herwerden τὸ μνημονεύσεις ἐτράπη εἰς μνημονεύσεις, ὅπερ ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν πλείστων ἐκδοτῶν. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀτυχής· διότι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν θέλει ἐνεργήσει.

[5]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι κατὰ τὸν Wunder, μνημονεύσειν μὲ τούτων, ἃ μοι παρήνεσας.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ συνεθέμην, ὅπερ δέχονται οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταί. Ἠδύνατο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγὼ δ' ἄπειμι, μὴ κατοπτευθῶ[1] παρών,
καὶ τὸν[2] σκοπὸν πρὸς ναῦν ἀποστελῶ πάλιν.
καὶ δεῦρ', ἐάν μοι τοῦ χρόνου[3] δοκῆτέ τι
κατασχολάζειν, αὖθις ἐκπέμψω πάλιν
τοῦτον τὸν αὐτὸν ἄνδρα, ναυκλήρου τρόποις[4]
μορφὴν δολώσας[5], ὡς ἂν ἀγνοία προσῇ·
οὗ δῆτα, τέκνον[6], ποικίλως αὐδωμένου
δέχου τὰ συμφέροντα τῶν ἀεὶ λόγων[7].
ἐγὼ δὲ πρὸς ναῦν εἶμι, σοὶ παρεὶς τάδε·

τὸ ῥῆμα νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κυ-
κτικῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνταῦθα
ειται περὶ ἐκτελέσεως ὑπε-
ένων, ἡ ἐξήγησις δὲν εἶναι
) Τὸ ῥῆμα κυρίως λέγεται ἐπὶ
βλέποντος ἐξ ὑψηλοῦ τόπου
ἐπὶ κατασκοπεύοντος.
) Μετεχειρίσθη τὸ ἄρθρον,
εἶναι ὁ κατάσκοπος, περὶ οὗ
το λόγος ἐν στίχ. 45. Οὗτος
εἶναι ἔτι ἀναγκαῖος, διότι τοῦ
σεώς ἀπελθόντος ἡ παρου-
οῦ Φιλοκτήτου δὲν εἶναι ἐπι-
νος.
) Κατασχολάζειν σημαίνει περ-
τὸν καιρὸν ἀμελῶς, ἀργῶς,
ύνειν. Ὁ Hermann συνῆπτε
πρόθεσιν μετὰ τῆς γενικῆς, ὅ-
δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι αὕτη ἐξ-
ται ἐκ τοῦ τί Παραπλήσιον
τὸ παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ
λ. 36 "τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου
γρῷ κατασχολάζειν„.
) Κατὰ τὸν Bonitz σημαίνει
ε ἐαθῆτι καὶ τῷ ὅλῳ σχή-
ι ναυκλήρου. Οἱ ναύκληροι
ν καὶ διάφορον ἱματισμὸν καὶ
ούρους τρόπους, ὡς καὶ νῦν
Ἀντὶ τῆς δοτικῆς παρὰ τῷ
λινίῳ εὕρηται ἡ αἰτιατικὴ
πον, ἤτις ἤθελεν ἰσοδυναμεῖ
τὴν φράσιν, ὥσπερ ναύ-
ρος τὴν μορφὴν δολοῦν
θεν, ὅπερ ἤθελεν εἶναι ἀτο-

πον. Πρὸς τὸ προκείμενον χωρίον ὅμοιον εἶναι τὸ τοῦ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 479 "τρόποισιν οὐ τυραννικοῖς θανών„ καὶ ἐν Εὐμενίσ. 441 "σεμνὸς προσίκτωρ ἐν τρόποις Ἰξίονος„.

5) Διὰ δόλου μεταβαλὼν τὴν μορφήν. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἵνα μὴ γνωσθῇ„. Τὸ ἀγνοία εἶναι σπάνιον ἀντὶ ἄγνοια, ὅπερ εὕρηται καὶ ἐν Τραχιν. 350. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ ἀνοία καὶ παρανοία ἀντὶ ἄνοια καὶ παράνοια. Σημειωτέον, ὅτι κοινῶς ἀνεγινώσκετο ἀγνοίᾳ, ὅπερ ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς ὀνομαστικὴν κατά τινα χειρόγραφα.

6) Μετὰ κολακείας οὕτω προσαγορεύει τὸν Νεοπτόλεμον ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεύς, ὅπως πείσῃ τοῦτον νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ μείζονος ζήλου. Τὸ ποικίλως σημαίνει δολίως, πανούργως. Παραινεῖ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀχιλλέως, ἵνα ἐκ τῶν πανούργων λόγων τοῦ ναυκλήρου λαμβάνῃ τὸν συμφέροντα αὐτῷ. Τὸ μέσον ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ μεταχειρίζεται ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐν στίχ. 852 καὶ ἐν Αἴαντ. 773.

7) Δὲν εἶναι ἐπιτυχὴς ἡ διόρθωσις τοῦ Blaydes εἰς τῶν λόγων ἀεί· διότι τὸ ἀεὶ προσδιορίζει οὐχὶ τὸ δέχου, ἀλλὰ τὸ νοούμενον γιγνομένων, δηλ. τῶν ἀεὶ γιγνομένων λόγων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἑρμῆς δ' ὁ πέμπων[1] *δόλιος ἡγήσαιτο νῷν*
Νίκη[3] *τ' Ἀθάνα Πολιάς, ἣ σῴζει μ' ἀεί.*

ΧΟΡΟΣ[2].

πάροδος 135–218

στροφὴ α'.

τί χρή, τί χρή[4] *με, δέσποτ', ἐν ξένᾳ ξένον*[5] 135
στέγειν[6] *ἢ τί λέγειν πρὸς ἄνδρ' ὑπόπταν;*[7]

[1]) *Οὐχὶ ἀπιθάνως παρατηρεῖ ὁ* Hermann, *ὅτι ἐνταῦθα δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ πομπός, πομπεὺς ἢ πομπαῖος, διότι σημαίνει ἐκεῖνον, ὅστις παρέπεμψεν αὐτούς, ὡς ὁ Ἑρμῆς τὸν Πρίαμον ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Ἰλιάδος ῥαψῳδίᾳ. Τὸ δὲ δόλιος δὲν συνάπτεται οὔτε μετὰ τοῦ πέμπων οὔτε μετὰ τοῦ ἡγήσαιτο, ἀλλ' εἶναι ἐπίθετον τοῦ Ἑρμοῦ. Κατὰ τὸν* Nauck *τὸ νῷν εἶναι δοτικῆς, ὡς τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 507 "ἡγοῦ μοι, γέρον".*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὕτως ἡ πολιοῦχος Ἀθηνᾶ Νίκη καλεῖται ἐν Ἀττικῇ" Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 1528 "ἁμὰ τὴν παρασπίζουσαν ἅρμασίν ποτε Νίκην Ἀθάναν Ζηνὶ γηγενεῖς ἔπι". Τῆς Νίκης Ἀθηνᾶς ὑπάρχει ἱερόν, Παυσαν. I, 42 "καὶ ἕτερον ἐνταῦθα ἱερὸν Ἀθηνᾶς πεποίηται, καλουμένης Νίκης". Ἀκριβέστερον περὶ τούτου λέγει ὁ Ἁρποκρατίων· "Νίκη Ἀθηνᾶ. Λυκοῦργος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἱερείας, ὅτι Νίκης Ἀθηνᾶς ξόανον ἄπτερον, ἔχον ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ῥοιάν, ἐν δὲ τῇ εὐωνύμῳ κράνος, ἐτιμᾶτο". Ἡ Ἀθηνᾶ οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Κρήτῃ ἐλατρεύετο ὡς πολιὰς ἢ πολιοῦχος. Ὡσαύτως ὁ Ζεὺς ἐλέγετο πολιεύς· ἀμφότεροι δ' οἱ θεοὶ οὗτοι ἦσαν ἐπίσκοποι τῶν πόλεων.*

[3]) *Ὁ χορός, ὅστις ἐκ ναυτῶν συνίσταται, ἔρχεται εἰς τὴν ὀρχήστραν, ὅπως λάβῃ κέλευσμα παρὰ τοῦ ἡγεμόνος περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐξηγεῖται δ' ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐκ τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἔχει νὰ ὑπουργήσῃ τῷ ἡγεμόνι. Ὁ χορὸς γινώσκει μὲν τὸν σκοπὸν τῆς ἀφίξεως, ὅμως ἀγνοεῖ τὰ μέσα τῆς ἐπιτεύξεως τούτου. Οὐχὶ δ' ὀρθῶς ὁ* Schmelzer *νομίζει, ὅτι ὁ χορὸς ἦτο παρὼν ἐν τῷ διαλόγῳ τοῦ Νεοπτολέμου πρὸς τὸν Ὀδυσσέα καὶ ἤκουσε, τί οὗτος παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως ᾔτησεν. Ἂν οἱ ναῦται ἤκουον τὸν εἰρημένον διάλογον, δὲν ἠδύναντο, ὡς νομίζομεν, νὰ ἐρωτῶσι τὸν Νεοπτόλεμον περὶ τῆς κατοικίας τοῦ Φιλοκτήτου στίχ. 156· διότι ἐν ἐκείνῳ ἐγένετο μακρὸς λόγος περὶ ταύτης. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν λέγεται περὶ εἰσόδου τοῦ χοροῦ, εἰκάζεται, ὅτι οὗτος ἵστατο μακρὰν καὶ ἐπλησίασε μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ὀδυσσέως.*

[4]) *Ἡ ἐπανάληψις τῆς φράσεως δηλοῖ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ χοροῦ.*

[5]) *Οἱ ἑρμηνευταὶ συντάσσουσι τὴν αἰτιατικὴν ξένον πρὸς τὴν προηγουμένην με πλὴν τοῦ* Schmelzer, *ὅστις συντάσσει πρὸς τὴν ἑπομένην, δηλ. τί λέγειν πρὸς ἄνδρα ἐν ξένᾳ ξένον. Διότι διὰ τῆς συντάξεως ταύτης σκοπεῖ, ὅπως εὕρῃ οἶκτον τοῦ χοροῦ πρὸς τὸν Φιλοκτήτην. Βεβαίως ὁ χορὸς οἰκτείρει τὸν πάσχοντα καὶ καταλελειμμένον ἥρωα, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ. Διότι λέγων ἑαυτὸν ξένον προτίθεται νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ.*

[6]) *Ἐνταῦθα σημαίνει κρύπτειν, σιωπᾶν.*

[7]) *Κατὰ τρεῖς τρόπους ἐξηγεῖται ἐν τοῖς Σχολίοις· "Ἀντὶ τοῦ ἐμφανερὸν γεγονότα, καὶ ἐλθόντα εἰς*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φράζε μοι.
τέχνα[1] γὰρ τέχνας ἑτέρας
προύχει καὶ γνώμα παρ'[2] ὅτῳ τὸ θεῖον
Διὸς[3] σκῆπτρον ἀνάσσεται. 140
σὲ[4] δ', ὦ τέκνον, τόδ' ἐλήλυθεν
πᾶν[5] κράτος ὠγύγιον· τό μοι ἔννεπε,

ὄψιν. Ἢ τὸν Φιλοκτήτην, τὸν ὑφ' ἡμῶν κατασκοπούμενον. Ἄλλως· Πρὸς τὸν ὑφορώμενον ἡμᾶς ἄνδρα τί δεῖ λέγειν, ἢ σιωπᾶν;„ Ἡ τελευταία ἑρμηνεία, ὡς νομίζομεν, εἶναι ὀρθή.

[1]) Εἶναι βραχυλογία ἀντί, τέχνα προύχει τέχνας ἑτέρας καὶ γνώμας ἑτέρας γνώμα. Ὁ χορὸς αἰτιολογεῖ, διὰ τί αἰτεῖ παρὰ τοῦ ἄνακτος κέλευσμα περὶ τοῦ πρακτέου· διότι καὶ ἡ τέχνη ἡ βασιλικὴ εἶναι ὑπερτέρα τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἡ διάνοια ὑψηλοτέρα. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντ. ἐν Ἀπομν. IV, 2,11 "μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων καὶ καλεῖται βασιλικὴ„ ἐν Οἰδιποδ. τυράνν. 380 λέγεται· "ὦ πλοῦτε καὶ τυραννὶ καὶ τέχνη τέχνης ὑπερφέρουσα τῷ πολυζήλῳ βίῳ„ ὅπου ἴδε σημείωσίν μου.

[2]) Μετὰ τὴν πρόθεσιν ὁ Schmelzer τίθησι κόμμα, ὡς ὁ Schäfer, καὶ ταύτην λαμβάνει ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πάρεστι ἐξηγῶν· σύνεσιν ἔχει ἐκεῖνος, ὑφ' οὗ τὸ ἱερὸν σκῆπτρον τοῦ Διὸς φέρεται. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι οὕτως ἡ ἀοριστολογικὴ ἀντωνυμία ἐξηγεῖται ἀκριβέστερον, ἀλλὰ ἡ ἔννοια εἶναι εὐρυτέρα τοῦ δέοντος. Ἀρά γε σύνεσιν μόνον οἱ βασιλεῖς ἔχουσιν;

[3]) Τὸ σκῆπτρον οἱ βασιλεῖς λάμβανον παρὰ τοῦ Διὸς καθ' ὁμηρον ἐν Ἰλιάδ. Α, 278 "ἐπεὶ ὑμεῖς μὲν ἐμοῖσι ἔμμορε τιμῆς σκηπτοῦχος βασιλεύς, ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ὀπάσσεν„. Τὸ ἀνάσσεται εἶναι ἐντονώτερον τοῦ κεῖται καὶ ἔστιν ἀπλούστερον. Ὁμοίως εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 449 "καὶ σκῆπτρα κραίνειν καὶ τυραννεύειν χθονός„ Ὁ Gedike ἐνόμισεν, ὅτι τὸ ἀνάσσεται ἐνταῦθα εἶναι ἐνεργητικόν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. γ, 245 "τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένεˑ ἀνδρῶν„· ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι τὸ ῥῆμα ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. δ, 177 "αἳ περιναιετάουσιν, ἀνάσσονται δ' ἐμοὶ αὐτῷ„. Ὁλόκληρος ἡ ἀναφορικὴ πρότασις κεῖται ἀντὶ τοῦ, σκηπτούχου βασιλέως.

[4]) Ὁ Τρικλίνιος ἔτρεψεν εἰς δοτικήν, ἣν ἐδέξατο καὶ ὁ Wunder. Οὐ μόνον ἡ μακρὰ συλλαβὴ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀντιστροφὴν (στίχ. 156 μὴ προσπεσών), ἀλλὰ καὶ ἡ δοτικὴ ἁρμόζει μᾶλλον εἰς τὴν σύνταξιν, ὡς ἐν Οἰδιπόδ. ἐπὶ Κολων. 1420 "τί σοι πάτραν κατασκάψαντι κέρδος ἔρχεται;„ καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 169 "τί γὰρ οὐκ ἐμοὶ ἔρχεται ἀγγελίας ἀπατώμενον;„ Ἀλλ' οἱ ἐκδόται δὲν δέχονται τὴν διόρθωσιν. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὸ κράτος ἐκ κληρονομίας ἦλθεν εἰς τὸν Νεοπτόλεμον. Πρὸς τοιαύτην ὅμως ἔννοιαν ὁ Hartung θεωρῶν τὸ ἁπλοῦν ῥῆμα ἀνάρμοστον ἔτρεψεν εἰς ἐπήλυθεν, ὅπερ, ὡς νομίζομεν, ἧττον ἁρμόζει.

[5]) Κατὰ τὸν Wunder οἱ "Ἕλληνες ἔν τισι φράσεσι μεταχειρίζονται τὸ πᾶς, ἐν οἷς οἱ Λατῖνοι τὸ summus, ὡς παρ' Ἡροδότ. VI, 35 "ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνῃσι τηνικαῦτα εἶχε μὲν τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος», Πλούταρχ. ἐν βίῳ Νικ. 15 «Ἀποπλεύσαντος δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου μετ' ὀλίγον ἐκ Σικελίας, τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τί σοι χρεὼν ὑπουργεῖν;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

νῦν[1] *μέν, ἴσως γὰρ τόπον ἐσχατιαῖς*[2]
προσιδεῖν ἐθέλεις ὄντινα κεῖται[3],

πᾶν ἤδη κράτος ὁ Νικίας ἔσχεν„. Τὸ ἐπίθετον ὠγύγιος παραγόμενος ἐκ τοῦ Ὠγύγου, ἀρχαίου βασιλέως τῆς Ἀττικῆς, σημαίνει τὸ ἀρχαιότατον, τὸ παμπάλαιον· Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τοῦτο τὸ ἀξίωμα ἐκ προγόνων ἦλθεν εἰς σέ. Δίκαιον οὖν σοι πείθεσθαι„. Λέγει δὲ τὸ σκῆπτρον ἀρχαιότατον, διότι ἐκ τοῦ Πηλέως καὶ Ἀχιλλέως περιῆλθεν εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη ἡ λέξις νὰ ληφθῇ ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐνόμισαν ὁ Musgrave καὶ ὁ Ruttmann. Ἡ ἑπομένη αἰτιατικὴ σημαίνει διό· περιεμένομεν δ' ὅμως δοτικήν, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ αἰτιατική, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ρ, 404 "τό μιν οὔποτε ἔλπετο θυμῷ τεθνάμεν„. Ἡ ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς στροφῆς ἔχει οὕτωσί· Τί πρέπει, τί πρέπει, βασιλεῦ, εἰς ξένην χώραν ἐγὼ ὁ ξένος νὰ κρύπτω ἢ νὰ λέγω πρὸς ἄνδρα ὑποπτευόμενον ἡμᾶς; Λέγε μοι. Διότι ἡ μία τέχνη ὑπερέχει τῆς ἄλλης τέχνης καὶ ἡ μία γνώμη τῆς ἄλλης γνώμης παρ' ἐκείνῳ, ὅστις ἔχων τὸ θεῖον σκῆπτρον τοῦ Διὸς βασιλεύει. Εἰς σὲ δέ, ὦ τέκνον, αὕτη δὰ ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία παμπάλαιος οὖσα ἔχει ἐλθεῖ. Διὰ τοῦτο λέγε μοι, κατὰ τί ἔχω χρέος νά σοι ὑπηρετῶ.

[1]) Μεταξὺ τοῦ λόγου τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ Νεοπτολέμου ὁ Schmelzer εἰκάζει ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς, ὅτι ὑπάρχει χάσμα. Τὸ νῦν προσδιορίζει τὸ δέρκου, διότι τὰ ἐν τῷ μεταξὺ κεῖνται παρενθετικῶς. Διὰ τοῦτο ὁ Brunck μετὰ πολλῶν ἄλλων τίθησι κόμμα μετὰ τὴν φράσιν νῦν μέν.

[2]) Ἡ ἀπρόθετος δοτικὴ δηλοῖ τὴν ἐν τόπῳ στάσιν, ὡς ἐν Ἠλέκ. 174 "ἔτι μέγας οὐρανῷ Ζεύς„. Ἐν τισι χειρογράφοις εὑρηται τὸ ὄνομα κατὰ γενικήν, ἣν δέχονται πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν, συντάσσοντες πρὸς τὸν τόπον, ὡς ἐν Αἴαντ. 437 "τὸν αὐτὸν ἐς τόπον Τροίας ἐπελθὼν„, καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1134 "ἥμος τὸν Ἑλικωνίδων τόπον„. Παραπλήσια λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ τοῦ σπηλαίου τοῦ Κύκλωπος ἐν Ὀδυσσ. ι, 182 "ἔνθα δ' ἔτ' ἐσχατιῇ σπέος εἴδομεν ἄγχι θαλάσσης". Ἐνταῦθα δὲν ἐννοεῖ τὸ ἔσχατον τῆς νήσου, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Hartung, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τῆς πετρώδους παραλίας, ὅπου ἵστατο ὁ Νεοπτόλεμος κατὰ τὸν πρόλογον. Ὁ χορὸς προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, ὅπως ἀναβῇ καὶ παρατηρήσῃ τὰ πράγματα· ὅταν ὅμως ἐπιστρέψῃ ὁ Φιλοκτήτης, οὗτος ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ θέσιν περὶ τὴν ὀρχήστραν. Οὕτως ἐξηγεῖ τὸ χωρίον καὶ ὁ Σχολιαστής· "Νῦν μέν, φησίν, εἰσελθὼν ὅρα τὸν τόπον· ἐπὰν δὲ ἔλθῃ, τότε σὺ τῶν μελάνδρων ἀποστὰς ὑπηρέτει πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν„.

[3]) Κατὰ τὸν Nauck ἀντὶ τοῦ κεῖται περιεμένομεν τὸ ναίει. Διότι ὁ ποιητής, ὡς νομίζομεν, μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο πρὸς δήλωσιν, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἔθηκαν. Ἡ αἰτιατικὴ κεῖται κατ' ἐπέκτασιν τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος κεῖσθαι θέσιν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. Ι 37 "ἡ πόλις αὐτῶν ἅμα, αὐτάρκη θέσει κειμένη„, καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 247 "ζυγὸν ἑζόμενον„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέρκου θαρσῶν[1]· ὁπόταν δὲ μόλῃ
δεινὸς[2] ὀδίτης, τῶνδ' ἐκ μελάθρων[3]
πρὸς ἐμὴν αἰεὶ[4] χεῖρα προχωρῶν
πειρῶ τὸ παρὸν[5] θεραπεύειν.

ΧΟΡΟΣ.

ἀντιστροφὴ α'.

μέλον πάλαι μέλημά μοι λέγεις, ἄναξ, 150
τὸ σὸν[6] φρουρεῖν ὄμμ' ἐπὶ σῷ μάλιστα καιρῷ.

1) Ὁ χορὸς δύναται νὰ προσέῃ μετὰ θάρρους· διότι δὲν εἶ- παρὼν ὁ Φιλοκτήτης.

2) Λέγεται δεινὸς ὡς ἔχων τὸ ξον τοῦ Ἡρακλέους. Ἀντὶ τοῦ ίτης ὁ μὲν Gredisch εἰκάζει ἀ- ιτης, ὁ δὲ Bergk ὁπλίτης, ὅπερ ν εἶναι πιθανόν· διότι ὁ ἥρως ήν τοῦ τόξου δὲν εἶχεν ἄλλα ὅπλα.

3) Οὐχὶ ὀρθῶς τὸν προσδιορι- ὸν τοῦτον ὁ Wakefield συνῆ- ε μετὰ τοῦ ὀδίτης ἐν τῇ σημα- ᾷ, ὅταν ἔλθῃ ὁ φοβερὸς ἀνήρ, πις ἐκ τοῦδε τοῦ ἄντρου εἶναι πών. Ἐκράτησε δ' ἡ γνώμη τοῦ χολιαστοῦ, καθ' ὃν τίθεται κόμμα ετὰ τὴν λέξιν ὀδίτης καὶ ἐξηγεῖ- ι· τότε σὺ τῶν μελάθρων ποστάς. Ὁ χορὸς πρέπει νὰ ἐξ- λθῃ τοῦ οἰκήματος τοῦ Φιλοκτή- ου καὶ χάριν τῆς ἑαυτοῦ ἀσφα- είας, καὶ ὅπως παράσχῃ τῷ Νεο- τολέμῳ συνδρομήν.

4) Ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν ῦ ἑκάστοτε. Ὁ μὲν Hermann ηγεῖ· πλησίον τῆς χειρός μου, ως παρευθὺς δύναμαι νὰ ε μεταχειρίζωμαι, ὁ δὲ Butt- ann κατὰ τὰ σημεῖα τὰ διδόμε- ῳ ὑπὸ τῆς χειρός μου. Ἡ τελευ- αία ἑρμηνεία συνάδει πρὸς τὴν ῦ Σχολιαστοῦ· "ὡς ἂν ἐγὼ προσ- άσσω, τοῦτον τὸν τρόπον ποιῶν," αὶ ἐπιδοκιμάζεται δικαίως ὑπὸ ῶν πλείστων ἑρμηνευτῶν. Ἡ ἐξή- ησις τοῦ δευτέρου μέρους τῆς στροφῆς εἶναι ἥδε· Τώρα μέν, διότι ἴσως θέλεις νὰ παρατηρήσῃς εἰς τὸ ἔσχατον μέρος τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι τεθειμένος, παρατήρει μετὰ θάρρους· ὁπόταν ὅμως ἔλθῃ ὁ φοβερὸς ὁδοιπόρος, ἐκ τούτων δὰ τῶν οἴκων προχωρῶν κατὰ τὸ ἑκάστοτε σημεῖον τῆς χειρός μου προσπάθει νὰ ὑπηρετῇς τὸ παρουσιαζόμενον.

5) Παρὸν εἶναι πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ πρόκειται νὰ πράξῃ.

6) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τὸ σὸν φρουρεῖν ὄμμ' ἐπὶ σῷ μάλιστα καιρῷ, ἀλλ' ὁ Τρικλίνιος ἤδη ἐξήλειψε τὴν φράσιν τὸ σόν, ὅπερ σχεδὸν πάντες οἱ ἐκδόται ἐδέξαντο πλὴν τοῦ Hermann· διότι λέγουσιν, ὅτι τὸ ὄμμα (ὅπερ εἶναι ὑποκείμενον) εἶναι τοῦ χοροῦ καὶ οὐχὶ τοῦ Νεοπτολέμου. Ἂν οὕτως εἶχεν, ἔπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ ἐμὸν ὄμμα, διότι ἄλλως ἡ φράσις ἦτο λίαν ἀόριστος. Ἄλλως ἡ διόρθωσις φθείρει τὴν καλὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου· πρὸ πολλοῦ φροντίζω νὰ παραφυλάττω τὸ βλέμμα σου, τὸ νεῦμά σου. Καὶ ἡμεῖς ἐπὶ θεράποντος λίαν προθύμου λέγομεν, ὅτι βλέπει τὸν ἀφέντην του εἰς τὰ μάτια. Ἡ ἐξήγησις αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν προηγουμένην φράσιν τοῦ Νεοπτολέμου, πρὸς ἐμὴν ἀεὶ χεῖρα προχωρῶν. Διὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως καὶ ὀρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν δέ μοι
λέγ', αὐλὰς[1] ποίας ἔνεδρος
ναίει καὶ χῶρον τίν' ἔχει. τὸ[2] γάρ μοι
μαθεῖν οὐκ ἀποκαίριον,
μὴ προσπεσὼν με λάθῃ ποθέν·
τίς τόπος ἢ τίς ἕδρα, τίν' ἔχει στίβον[3],
ἔναυλον ἢ θυραῖον;[4]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οἶκον[5] μὲν ὁρᾷς τόνδ' ἀμφίθυρον
πετρίνης κοίτης —

ὑπὸ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἀντὶ τοῦ πρᾶγμά μοι λέγεις ἐκ πολλοῦ μοι μεμελημένος, τὸ φρορεῖν τὸ σὸν ὄμμα, καὶ τὴν ἀπὸ σοῦ εὐκαιρίαν„. Ὁ Nauck μὴ θεωρήσας ἱκανὴν τὴν εἰρημένην ἐξάλειψιν ἐξαλείφει καὶ τὴν λέξιν ὄμμα. Καιρὸς ἐνταῦθα εἶναι τὸ πρόσφορον, τὸ συμφέρον.

[1]) *Αὐλαὶ καὶ ἕδρα εἶναι ἡ συνήθης τοῦ Φιλοκτήτου κατοικία, χῶρος δὲ καὶ τόπος δηλοῦσι τὰ μέρη, ἐν οἷς συνήθως διατρίβει. Κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος αὐλαὶ μετεχειρίσθη τὸ ἔνεδρος, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἔνοικος.*

[2]) *Τὸ ἄρθρον κεῖται ἀντὶ δεικτικῆς ἀντωνυμίας, ὡς ἐξηγεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· "οὐκ ἄκαιρον γάρ ἐστι τὸ τοῦτο μαθεῖν„.*

[3]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ποῦ στείβει; = περιπατεῖ.*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ἐντὸς ἢ ἐκτός; ἐγγὺς ἢ μακράν;„ "Ὁρα, ὅτι τὰ ἐπίθετα ἀποδίδονται εἰς τὸ ὄνομα στίβον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῶσι τῷ Φιλοκτήτῃ. Ἐκ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων πρόδηλον, ὅτι ὁ χορὸς δὲν ἦτο παρὼν ἐν τῷ διαλόγῳ τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον. Ἡ ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἀντιστροφῆς ἔχει ὡς ἑξῆς· Λέγεις περὶ φροντίδος, βασιλεῦ, περὶ τῆς ὁποίας πρὸ πολλοῦ φροντίζω, δηλ. νὰ παραφυλάττω τὸ βλέμμα σου κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸ συμφέρον σου. Τώρα δὲ λέγε μοι, ποίας κατοικίας ἔνοικος κατοικεῖ καὶ εἰς ποῖον μέρος διατρίβει· διότι τὸ νὰ μάθω τοῦτο δὲν εἶναι ἄκαιρον, μήπως αἴφνης ἔλθῃ ἀπό κανὲν μέρος χωρὶς νὰ ἐννοήσω· ποῖον εἶναι τὸ μέρος του, ποία ἡ κατοικία του, ποῦ περιπατεῖ, ἐντὸς ἢ ἐκτός;*

[5]) *Τοὺς τρεῖς ἑπομένους στίχους (159—161) ὁ Benedict ὡς διαταράττοντας τὴν ἔννοιαν λέγει νόθους. Τὴν ἀθέτησιν δέχεται καὶ ὁ Nauck, ἀλλὰ δικαίως ἡ ἀθέτησις ἀπορρίπτεται ὑπὸ τῶν ἄλλων κριτικῶν. Ὡς ἀπόδοσις τοῦ οἶκον μὲν περιμένομεν αὐτὸς δὲ φιλοκτήτης, ἀλλ' ὁ χορὸς διακόψας τὸν λόγον τοῦ Νεοπτολέμου ἐρωτᾷ ὅ,τι ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ προσθέσῃ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τεθῇ γραμμή τις μετὰ τὴν λέξιν κοίτης πρὸς δήλωσιν τῆς διακοπῆς. Οἶκος ἀμφίθυρος σημαίνει ὅ,τι καὶ δίστομος πέτρα ἐν στίχ. 16. Τὸ οἶκος κοίτης εἶναι παραπλήσιον πρὸς τὰ θανάτου τελευτή, τέλος θανάτοιο, ἀγὼν μάχης.*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ποῦ γὰρ ὁ τλήμων αὐτὸς ἄπεστιν;[1]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

δῆλον ἔμοιγ' ὡς φορβῆς χροΐᾳ[2]
στίβον ὀγμεύει[3] *τῇδε πέλας που.*
ταύτην[4] *γὰρ ἔχειν βιοτᾶς αὐτὸν*
λόγος ἔστι φύσιν[5]*, θηροβολοῦντα* 165
πτηνοῖς[6] *ἰοῖς στυγερὸν στυγερῶς,*
οὐδέ τιν' αὐτῷ[7]

[1]) *Δὲν λέγει ἔστιν, διότι ὁ χορὸς παρατηρήσας εἶδεν, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἦτο ἀπών.*

[2] *Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐποίησεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν στίχ.* 43.

[3]) *Τὸ ὀγμεύειν κυριολεκτικῶς λέγεται ἐπὶ τῶν θεριζόντων, οἵτινες πορεύονται βραδέως. Εὐφυῶς δὲ παραβάλλει τὴν πορείαν τοῦ πάσχοντος τὸν πόδα πρὸς τὴν τῶν θεριστῶν, Ἡσύχ. ἐν λ. ὄγμος· «ἡ ἐρεξῆς φυτεία. Μεταφορικῶς δὲ καὶ ὅταν πορεύωνται ἐφ' ἕνα τεταγμένοι κατὰ στίχον, ὄγμον λέγουσιν. Ὁ δὲ τῶν θεριζόντων στίχος ὀγμεύειν λέγεται„. Ἐντεῦθεν λέγεἐπόγμιος Δημήτηρ ἡ ἔφορος τοῦ θερισμοῦ. Ἡ αἰτιατικὴ στίβον εἶναι ταὐτόσημος.*

[4]) *Προαγγέλλει τὸ ἑπόμενον θηροβολοῦντα· παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ.* 757 *«καὶ τάδ' ἄχθονται βροτοί, εἰς γῆν φέροντες γῆν„.*

[5]) *Φύσις βιοτῆς εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ βίου, ὁ συνήθης βίος. Τὸ δὲ θηροβολεῖν σημαίνει βάλλειν,φονεύειν θηρία ἤτοι ἄγρια ζῷα.*

[6]) *Πτηνοὶ ἰοὶ εἶναι τὰ εὐπετῆ, τὰ ταχέα βέλη.Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι στυγερὸν στυγερῶς, ἀλλ' ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς σμυγερὸν σμυγερῶς κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐξηγοῦντα ἐπιπόνως. Ὁ μὲν Ἡσύχιος λέγει· «σμυγερόν· ἐπίπονον, οἰκτρόν, μοχθηρόν· σμυγερῶς· ἐπιπόνως„, ὁ δὲ Εὐστάθιος σελ.* 1463 *«ἔστι δὲ σμυγερῶς τὸ ἐπιπόνως, ὀδυνηρῶς, καὶ ὡς εἰπεῖν καυστικῶς, ἀπὸ τοῦ σμύχω τὸ καίω· ὅθεν τὸ σμύξαι πυρὶ νῆας (Ἰλιάδ. Β,* 649). *Τοῦ δὲ σμύχω δεύτερος ἀόριστος ἔσμυχον, ὅθεν τὸ σμυγερόν„. Σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται ἐπιδοκιμάζουσι τὴν διόρθωσιν ταύτην. Νομίζομεν δ' ὅμως, ὅτι καλῶς ἐποίησεν ὁ Seyffert ἐπαναγαγὼν τὴν τῶν χειρογράφων γραφήν· διότι οἱ τραγικοὶ δὲν μεταχειρίζονται τὸ σμυγερός. Πρὸς δὲ ὁ Hermann εἶχεν ἤδη παρατηρήσει, ὅτι τὸ στυγερὸς παρὰ τοῖς τραγικοῖς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ λυπηρὸς καὶ δυστυχής, ὡς στυγερὰ ζῶα παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ.* 121 *καὶ στυγερὸς βίος παρὰ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.* 1017. *Ἡμεῖς ἠθέλομεν προτιμήσει τὴν διόρθωσιν τοῦ Erfurdt εἰς στυγερὰν στυγερῶς, εἰς ἣν δὲν προσέχουσιν οἱ νεώτεροι· διότι τὸ στυγερὸς ἁρμόζει εἰς τὴν φύσιν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ θηροβολοῦντα· διότι ὁ ἥρως ἕνεκα τῶν δεινῶν τόξων ἐθηροβόλει μὲν ἐπιτυχῶς, ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ βίου ἦτο ἄθλιος καὶ δυστυχής.*

[7]) *Τὴν φράσιν οὐδέ τιν' αὐ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παιῶνα[1] κακῶν ἐπινωμᾶν.

ΧΟΡΟΣ.

στροφὴ β.

οἰκτείρω[2] νιν ἔγωγ', ὅπως
μή του κηδομένου βροτῶν
μηδὲ[3] ξύντροφον ὄμμ' ἔχων,
δύστανος, μόνος ἀεί,
νοσεῖ μὲν νόσον ἀγρίαν[4],
ἀλύει[5] δ' ἐπὶ παντί τῳ

τῷ ὁ Hermann ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταί. Τὰ ἀπόγραφα ἔχουσιν αὐτῷ, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Dindorf. Ἂν το ἐπινωμᾶν εἶχε μεταβατικὴν σημασίαν, δηλ. ἐσήμαινεν ἐξευρίσκειν, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής, ἔπρεπε ἡ ἀντωνυμία νὰ γραφῇ μετὰ δασείας. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀμετάβατον, δηλ. σημαίνει ἔρχεσθαι, προσχωρεῖν, δὲν πρέπει νὰ γραφῇ μετὰ τούτου τοῦ πνεύματος.

1) Παιὼν εἶναι ὁ θεὸς τῆς ἰατρικῆς καὶ ὁ ἰατρός, ὡς ἐνταῦθα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 99 "παιών τε γενοῦ τῆσδε μερίμνης". Ἡ ἐξήγησις τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Νεοπτ. Τὸν μὲν οἶκον τοῦτον δὰ τὸν βραχώδη τὸν ἔχοντα δύο θύρας βλέπεις; Χορός. Λέγεις τοῦτο· διότι αὐτὸς ὁ ταλαίπωρος ποῦ εἶναι ἀπών; Νεοπτ. Εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον εἶναι φανερόν, ὅτι δι' ἔλλειψιν τροφῆς βραδέως πορεύεται ἐδῶ εἰς κανὲν μέρος πλησίον. Διότι λέγουσιν, ὅτι ταύτην τὴν συνήθειαν τῆς τροφῆς ἔχει, δηλ. κυνηγῶν ἄγρια ζῷα διὰ ταχέων βελῶν ὁ δυστυχὴς δυστυχῶς καὶ ὅτι κανεὶς ἰατρὸς τῶν συμφορῶν δὲν ἔρχεται εἰς αὐτόν.

2) Ἀντὶ τοῦ οἰκτείρω τῶν χειρογράφων ὁ Nauck ἔγραψεν οἰκτίρω, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἐκδόται. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ἐλεῶ, φησίν, αὐτόν, πῶς δύναται διάγειν, μήτε συνοικῶν τινι, μήτε κηδόμενόν τινα ἔχων".

3) Ὅρα, ὅτι συνδέει γενικὴν ἀπόλυτον μετὰ ὀνομαστικῆς τῆς μετοχῆς, ἀλλὰ παραπλήσια δὲν ἐλλείπουσιν, ὡς ἐν Τραχιν. 292 "νῦν σοι τέρψις ἐμφανὴς κυρεῖ, τῶν μὲν παρόντων, τὰ δὲ πεπυσμένη λόγῳ" καὶ Θουκυδίδ. Ι, 2 "τῆς ἐμπορίας οὐκ οὔσης, οὐδ' ἐπιμιγνύντες ἀλλήλοις". Ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "μηδὲ ὁρῶν εἰς ἄνθρωπον σύνοικον", ὁ Wecklein τρέπει εἰς μηδ' ἐς σύντροφον. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ εἶναι ἡμαρτημένη διότι τὸ ὄμμα δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἔχον, ἀλλὰ συνάπτεται τῷ σύντροφον· μηδὲ ἔχων ὀφθαλμὸν ἢ πρόσωπον συνοικοῦν. Νομίζομεν δ', ὅτι ἡ πρότασις αὕτη ποιεῖ ἐπίδοσιν πρὸς ἐλάσσονα, δηλ. οὐ μόνον οὐδεὶς φροντίζει περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδ' ἔχει σύνοικον πρὸς παρηγορίαν. Λέγει δ' ὄμμα καὶ οὐχὶ πρόσωπον διότι ἐν τῷ ὀφθαλμῷ εἰκονίζεται ἡ συμπάθεια.

4) Τὸ ἐπίθετον εἶναι σύνηθες ἐπὶ νόσων, ὡς καὶ αἱ συγγενεῖς λέξεις, Μάξιμ. Τύρ. XIII "τὰ ἐρυστικὰ τῶν ἑλκῶν πρὸς τὰς ἰάσεις ἀγριαίνει". Τὸ ἀντίθετον εἶναι πραΰνων.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρείας ἱσταμένῳ. πῶς ποτε, πῶς δύσμορος ἀντέχει; 175
ὦ παλάμαι θεῶν[1],
ὦ δύστανα γένη βροτῶν,
οἷς μὴ μέτριος αἰών[2].

ἀντιστροφὴ β.

οὗτος[3] *πρωτογόνων ἴσως* 180

τοῦ ἀδημονεῖ ἢ ἀπορεῖ· „Ἐπὶ παντὶ τῷ ἐν χρείᾳ γιγνομένῳ ἀπορεῖ. Ἡ ὀπηνίκα χρείας καλέσῃ καιρός, ἀδημονεῖ, διὰ τὸ πάντα ἀπορεῖν„. Ἠγέρθη τὸ ζήτημα, ἂν τὸ ἑπόμενον τῷ πρέπῃ νὰ γραφῇ ὡς ἄρθρον ἢ ὡς ἀόριστος ἀντωνυμία. Τὸ πρῶτον ἐδέξατο, ὁ Ἀριστείδης τόμ. Ι σελ. 34· „Τί δ᾽ ἂν εἴποις τὴν περιβόητον κλῆσιν ἔν τε δὴ κωμῳδίαις καὶ τραγῳδίαις καὶ πᾶσι λόγοις· ἔτι καὶ νῦν παντός, ὡς εἰπεῖν, ὦ Ἡράκλεις βοῶντος ἐπὶ ἅπαντι τῷ χρείας ἱσταμένῳ; τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Σοφοκλέους„. Τὴν γραφὴν ταύτην ὑποστηρίζουσιν ὁ Hermann καὶ ὁ Hartung. Ὁ πρῶτος ἐξηγεῖ· ἐπὶ πάσῃ τῇ παρούσῃ χρείᾳ. Ἐκράτησεν ὅμως ἡ γνώμη τοῦ Buttmann, ὅστις γράφων ὡς ἀόριστον ἀντωνυμίαν ἐξηγεῖ· ταράσσεται δι᾽ ἐλαχίστην τινὰ ἀνάγκην, ἥτις ἐμπίπτει. Κατὰ δὲ τὸν Nauck εἶναι ἡ ἀεὶ παριστα μένη χρεία.

[1]) Τὰ χειρόγραφα εἶχον θνητῶν, ἀλλ᾽ ὁ Lachmann ἔτρεψεν εἰς θεῶν, τὴν δὲ διόρθωσιν ἀποδέχονται σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Ὁ Σχολιαστὴς ἔχων ὑπ᾽ ὄψει τὴν τῶν χειρογράφων γραφὴν ἐξηγεῖ· „Ὦ τέχναι καὶ γνῶμαι. Τοῦτο θαυμάζων τὸν Φιλοκτήτην φησί, πῶς μόνος ὢν ἐξευρίσκει τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἑαυτῷ„. Ἡ διόρθωσις πάντως εἶναι ἐπιτυχὴς διότι ὁ θαυμασμὸς δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα, ἀφ᾽ οὗ ὁ χορὸς οἰκτείρει τὰ γένη τῶν βροτῶν, ὅσα δὲν ἔχουσι μέτριον βίον, ἀλλ᾽ ὑπερέχουσιν. Οὕτω προπαρασκευάζει τὴν ἔννοιαν τῆς ἑπομένης ἀντιστροφῆς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Πινδάρ. ἐν Ὀλυμπ. 11,21 „παλάμαι θεῶν„ καὶ ἐν Πυθ. Ι, 48 „εὑρίσκοντο θεῶν παλάμαις τιμάν„.

[2]) Ὁ μέτριος βίος ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ὑπερβάλλοντα, ὃν φθονεῖ καὶ κολάζει τὸ θεῖον, Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 125 „τῶν γὰρ μετρίων πρῶτα μὲν εἰπεῖν τοὔνομα νικᾷ, χρῆσθαί τε μακρῷ λῷστα βροτοῖσιν. Τὰ δ᾽ ὑπερβάλλοντ᾽ οὐδένα καιρὸν δύναται θνητοῖς· μείζους δ᾽ ἄτας, ὅταν ὀργισθῇ δαίμων, οἴκοις ἀπέδωκεν„ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 1027 „ὅταν δ᾽ ἴδῃς πρὸς ὕψος ἠρμένον τινὰ λαμπρῷ τε πλούτῳ καὶ γένει γαυρούμενον, τούτου ταχεῖαν νέμεσιν εὐθὺς ἐκδέχου„. Ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς β΄ στροφῆς· Ἐγὼ τοὐλάχιστον συμπαθῶ δι᾽ αὐτόν, διότι χωρὶς νὰ φροντίζῃ περὶ τούτου κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ συνοικοῦν πρόσωπον, ὁ δυστυχής, μόνος πάντοτε, πάσχει ἀπὸ ἀγρίαν νόσον καὶ ταράσσεται δι᾽ ἐλαχίστην τινὰ ἀνάγκην, ἥτις παρουσιάζεται. Πῶς τέλος πάντων, πῶς ὁ δυστυχὴς ἀντέχει; Ὦ κτυπήματα τῶν θεῶν, ὦ δυστυχισμένα γένη τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ζωὴ δὲν ἔχει τὸν μέσον ὅρον εὐτυχίας.

[3]) Τὴν γενικὴν παρατήρησιν ὁ χορὸς κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ἐφαρμόζει ἐπὶ τοῦ Φιλοκτήτου. Τὸ πρωτογόνων ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ εὐγενῶν· παραπλήσιον εἶναι τὸ ἀρχαιογόνων Ἐρεχθεϊδᾶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἴκων οὐδενὸς[1] ὕστερος,
πάντων ἄμμορος[2] ἐν βίῳ
κεῖται μοῦνος ἀπ' ἄλλων[3],
στικτῶν[4] ἢ λασίων μετὰ
θηρῶν, ἔν τ' ὀδύναις ὁμοῦ
λιμῷ τ' οἰκτρός[5], ἀνήκεστα μεριμνήματ' ἔχων· βαρεῖα[6]

ἐν Ἀντιγόν. 981. Ἀντὶ τοῦ ἴσως, ὅπερ ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ὁ Burges καὶ ὁ Nauck ἔθηκαν γεγώς· διότι ἐκεῖνο θεωροῦσιν ἐνταῦθα ἀκατάληπτον. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἄλλους ἑρμηνευτὰς προσδιορίζει τὸ οὐδενὸς ὕστερος καὶ κεῖται ἀντὶ δυνητικοῦ λόγου οὐδενὸς ἂν εἴη ὕστερος.

[1]) Ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Hermann, ὅτι ἐννοεῖται ἡ γενικὴ οὐχὶ οἴκου, ἀλλ' ἀνδρός, ὡς παρ' Ἡροδότ. 4.14 "Ἀριστέην... ἐόντα τῶν ἀστῶν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον". Ὕστερος σημαίνει δεύτερος, κατώτερος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 746 "ὦ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον".

[2]) Ἄμμορος εἶναι ὁ ἄμοιρος, ὁ μὴ μετέχων, ὁ μὴ ὢν κοινωνός. Τὸ ὑγηλὸν τοῦ γένους ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οἰκτρὰν μοῖραν τοῦ βίου.

[3]) Ὁ Burges τὸ ἀπ' ἄλλων ἔτρεψεν εἰς ἀπ' ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι τὸ ἀνδρῶν ἐννοεῖται, ὡς ἐν τῷ Ὁμηρ. ὕμν. εἰς Ἑρμῆν 193 "ὁ δὲ ταῦρος ἐβόσκετο μοῦνος ἀπ' ἄλλων". Ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν ἦτο κεχωρισμένος ὁ Φιλοκτήτης· διότι τοῖς θηρίοις συνέζη.

[4]) Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστήν· "Ποικίλων καὶ δασυτρίχων", κατὰ δὲ τὸν Nauck στικτοὶ μὲν θῆρες εἶναι τὰ εἰρηνικά, ὡς ἔλαφοι, δορκάδες, λάσιοι δὲ οἱ ἄγριοι.

[5]) Εἶναι βραχυλογία κατὰ τὸν Wecklein ἀντὶ ἐν ὀδύναις ὢν καὶ οὕτως οἰκτρός, ὡς ἐν Αἴαντ. 1017 "ἐν γήρᾳ βαρύς". Τὰς περὶ τροφῆς μερίμνας λέγει ἀνηκέστους, διότι δὲν θεραπεύονται, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἐγείρονται. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς ἀνήριθμα, ὡς εἰκάζει ὁ Blaydes.

[6]) Τὸ προκείμενον χωρίον κατέστη ὅλως ἀγνώριστον διὰ τὰς διορθώσεις τῶν κριτικῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία συμφωνία ἐν τοῖς διορθωταῖς ἐγένετο καὶ ἐπειδὴ αἱ πλεῖσται τῶν διορθώσεων μείζονας δυσκολίας ἐμβάλλουσιν ἢ αἴρουσιν, ἐπανηγάγομεν τὸ κείμενον εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ μορφήν. Ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός μου Böckh ἔτρεψεν εἰς ἔχων βαρεῖ ἀθυρόστομος. Νομίζομεν δ' ὅμως, ὅτι ὁ λιμὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐπιτάσεως (Ὁ Φιλοκτήτης εἶχε λιμόν τινα, οὐχὶ δὲ καὶ βαρὺν λιμόν, διότι, ὡς εἴρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐθηροβόλει), ἡ δὲ ἠχὼ διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τούτου κτᾶται ἔννοιαν ἁρμόζουσαν ἐνταῦθα. Ὅταν τις οἰμώζῃ καὶ καὶ ἀντὶ συνδρομῆς καὶ παραμυθίας ἀκούῃ τὴν ἠχὼ οἱονεὶ εἰρωνευομένην, οὗτος λυπεῖται· ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ δηλώσῃ τὴν ἐκ τῆς ἠχοῦς ἐνόχλησιν καὶ λύπην. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταβάλωμεν οὔτε εἰς βάρῃ, ὡς ἐποίησεν ὁ Hermann, οὔτε εἰς βαρέα, ὡς διώρθωσεν ὁ Schneidewin. Καὶ αὐτὸ τὸ βορᾶς, εἰς ὃ τρέπουσιν ὁ C. Schiller καὶ ὁ Nauck, δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ά[1] δ' ἀθυρόστομος
ἀχὼ τηλεφανὴς[2] πικρᾶς
οἰμωγᾶς[3] ὑπόκειται. 190

ει κρείττονα ἔννοιαν τῆς γρα-
ῶν χειρογράφων· διότι ὅτι
ροφῆς πρόκειται, δῆλον ἐκ
γουμένων
Τὸ ἄρθρον δὲν ὑπάρχει ἐν
ειρογράφοις, ἀλλ' εἶναι ἀναγ-
καὶ τῷ μέτρῳ καὶ τῇ ἐν-
Χάριν τοῦ μέτρου. ὁ Wake-
τὸ ἀθυρόστομος ἔτρεψεν εἰς
γλώσσος κατά τι γλώσσημα·
ἡ ὅμως ἡ ἀντιστοιχοῦσα λέξις
ῶν τῆς δευτέρας στροφῆς
η εἰς θεῶν, ἡ διόρθωσις
περιττή. Τὴν δὲ τροπὴν τοῦ
ρόστομος εἰς ἀθυροστο-
α, ἣν ἐποίησεν ὁ Weeklein,
ἐπιδοκιμάζομεν· διότι ἡ δή-
ς τοῦ χρόνου ἦτο περιττή, ἀφ'
ἠχὼ πάντοτε ἦτο ἀθυρόστο-
Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·
υλάλητος, μὴ εἰργομένη τοῦ
γεσθαι· Ἀθυρόστομον δὲ εἶπε
ἠχώ, ἐπεὶ πρὸς πάντας ἀντι-
γεται. Ὁ δὲ νοῦς, ἀεὶ μὲν ὀδυ-
νου αὐτοῦ, ἠχὼ πρὸς τὸν
μὸν ἐντιφθέγγεται„.
) Κυρίως σημαίνει τὸν μα-
ὲν ἢ μακρὰν φαινόμενον
σα. ω, 83. Ἐνταῦθα ὅμως δὲν
γεῖ ἡ ὅρασις, ἀλλ' ἡ ἀκοή·
αἴσθησις ἀντ' αἰσθή-
ος, ὡς πολλαχοῦ παρὰ τοῖς
οις. Τοιαῦτα εἶναι τὸ πρου-
η κτύπος ἐν στίχ. 202 καὶ
τηλωπὸν ἰωὰν„ ἐν στίχ. 216·
σηκόντως, ὡς νομίζομεν, ὁ
τὴς ἐξελέξατο τὸ ἐπίθετον τοῦ-
ὅπως δηλώσῃ, ὅτι οὐδεὶς ὑπάρ-
μετὰ τοῦ ἤρωος πλὴν τῆς
ος, ἀλλὰ καὶ αὕτη πόρρωθεν
νεται, δὲν εἶναι ἐγγύς.
) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει
κή, πικρᾶς οἰμωγᾶς, ἀλλ'
οι μὲν τῶν ἐκδοτῶν τρέπουσιν
εἰς δοτικήν, ἄλλοι δὲ εἰς αἰτιατικὴν
κατὰ τὴν διάφορον σύνταξιν ἢ τὴν
διάφορον διόρθωσιν τοῦ ὑπόκειται, ὅπερ εὕρηται ἐν τοῖς χειρογράφοις. Τοῦτο ὁ μὲν Brunck τρέπει εἰς ὑπακούει, ὁ δὲ Erfurdt εἰς ὑπὸ χεῖται (echo diffunditur a gemitibus), ὁ Hermann εἰς ὕπ' ὀχεῖται, ὁ Emberius εἰς πικραῖς οἰμωγαῖσιν ὑπαχεῖ, ὁ Rauchenstein εἰς οἰμωγαῖς ὑπαείδει καὶ ὁ Pflugk εἰς πικρὰς οἰμωγὰς ὑποκλαίει. Πολλοὶ ὅμως τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἐπανῆλθον εἰς τὸ ὑπόκειται τῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ ῥῆμα τοῦτο; Πιθανώτατα κατὰ Schmelzer σημαίνει ὅ,τι παρὰ Πλάτ. ἐν Γοργ. 510 C "ἐθέλῃ ἄρχεσθαι καὶ ὑποκεῖσθαι τῷ ἄρχοντι„, δηλ. ἄρχεσθαι, ὑπακούειν. Οὕτω λοιπὸν ὁ ποιητὴς λέγει, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης κατελείφθη μόνος καί, ἐν ᾧ οἰμώζει καὶ ζητεῖ βοήθειαν, οὐδεὶς ἄλλος ὑπακούει ἢ ἡ ἠχώ, ἀλλὰ καὶ αὕτη λυπηρὰ καὶ πόρρωθεν φαινομένη. Ἐν τῇ φράσει, ὡς νομίζομεν, ἐνυπάρχει εἰρωνεία. Ἂν μὴ τὴν γενικὴν τρέψωμεν εἰς δοτικήν, αὕτη δύναται νὰ συνταχθῇ τῷ ὀνόματι ἠχώ. Ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς β' ἀντὶ στροφῆς· Οὗτος ἐν ᾧ δὲν εἶναι ἴσως κατώτερος ἀπὸ κανένα ἄνδρα τῶν εὐγενῶν οἴκων, τῶν πάντων στερούμενος ἐν τῷ βίῳ κεῖται μόνος μακρὰν τῶν ἄλλων, μετὰ ποικιλοχρόων ἢ δασυτρίχων θηρίων, ἀξιολύπητος καὶ διὰ τοὺς πόνους καὶ διὰ τὴν πεῖναν, ἔχων ἀθεραπεύτους φροντίδας" λυπηρὰ δ' οὖσα ἡ φλύαρος ἠχὼ τοῦ πικροῦ στεναγμοῦ μακρόθεν ἀκουομένη ὑπακούει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐδὲν τούτων θαυμαστὸν[1] *ἐμοί·*
θεῖα[2] *γάρ, εἴπερ κἀγώ τι φρονῶ,*
καὶ[3] *τὰ παθήματα κεῖνα πρὸς αὐτὸν*
τῆς ὠμόφρονος Χρύσης[4] *ἐπέβη,*
καὶ νῦν ἃ πονεῖ[5] *δίχα κηδεμόνων,* 195
οὐκ ἔσθ' ὡς[6] *οὐ θεῶν του μελέτῃ*
τοῦ μὴ[7] *πρότερον τόνδ' ἐπὶ Τροίᾳ*

[1]) Ὁ Νεοπτόλεμος ἀνευρίσκει ἐν ταῖς συμφοραῖς τοῦ Φιλοκτήτου τὸ κράτος τῆς θείας προνοίας.

[2]) Δηλαδὴ θεόθεν πεμφθέντα, ὡς ἐν Αἴαντ. 186 "θεία νόσος". Κεῖται κατηγορηματικῶς τὸ ἐπίθετον. Τὸ κἀγὼ λέγεται μετὰ μετριοφροσύνης, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1110 "εἰ χρή τι κἀμέ, μὴ συναλλάξαντά που, πρέσβεις, σταθμᾶσθαι" καὶ ἐν Ἀντιγόν. 719 "γνώμη γὰρ εἴ τις κἀπ' ἐμοῦ νεωτέρου πρόσεστι".

[3]) Ὁ καὶ ἔχει τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει, καὶ νῦν ἃ πονεῖ. Διὰ τοῦ παθήματα κεῖνα ἐννοεῖ τὸ δῆγμα τοῦ ὄφεως, Ἰλιάδ. Β, 723·

[4]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ παθήματα, ὡς καὶ ἐν στίχ. 423 τὰ κείνων κακὰ εἶναι τὰ κακὰ τὰ ὑπ' ἐκείνων διεγερθέντα. Κατά τινας Χρύση εἶναι ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς, ἢ βωμὸς ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος ἢ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τῆς παρὰ τῇ Λήμνῳ κειμένης ὁμωνύμου νήσου. Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου ἔθυσαν οἱ Ἀργοναῦται καὶ οἱ πρῶτοι πορθηταὶ τῆς Τροίας οἱ ὑπὸ τὸν Ἡρακλέα στρατευσάμενοι. Τοῦτ' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πράξωσι καὶ οἱ Ἀχαιοί, ἂν ἤθελον νὰ τύχωσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Ὁ Φιλοκτήτης μόνος ὡς μετὰ τοῦ Ἡρακλέους στρατευσάμενος ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὸν βωμόν. Ἐν ᾧ δὲ τοῦτο ἔπραττεν, τὸν βωμὸν φυλάττων ὄφις ἔδηξε τοῦτον. Κατ' ἄλλους Χρύση ἦτο νύμφη τις, ἥτις ἐρασθεῖσα τοῦ Φιλοκτήτου καὶ μὴ πεισασα κατηράσατο αὐτῷ. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λέγει ὠμόφρονα. Ἡ νῆσος Χρύση κατά τινας ἠφανίσθη βραδύτερον, κατ' ἄλλους εἶναι αἱ Νέαι (Ἡσύχιος, Σουΐδας) καὶ κατ' ἄλλους δὲν ἦτο νῆσος, ἀλλ' ἀκρωτήριον τῆς Λήμνου. Φαίνεται δ' ὅμως, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐννοεῖ ταύτην ὡς νῆσον διότι ἐν στίχ. 269 λέγει ποντίαν, καὶ ὁ Παυσανίας ἐν 8. 33. 4 λέγει· "Λήμνου πλοῦν ἀπεῖχεν οὐ πολὺν Χρύση νῆσος, ἐν ᾗ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ γενέσθαι συμφορὰν ἐκ τοῦ ὕδρου φασί".

[5]) Πάσχει ὁ ἥρως καὶ ἐκ τῆς νόσου καὶ ἐκ τῆς στερήσεως τῶν μέσων τοῦ βίου.

[6]) Συνήθως ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἅπαντᾷ τὸ ὅπως, ἀλλ' εὕρηται καὶ τὸ ὡς, ἐν Ἀντιγόν. 752 "ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς". Σημειωτέον, ὅτι ἐν πλείστοις ἀπογράφοις φέρεται οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ θεῶν του μελέτῃ Μελέτη ἐνταῦθα δηλοῖ τὴν μέριμναν καὶ τὴν φροντίδα. Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ που εἶ.

[7]) "Οσοι θέτουσι κόμμα μετὰ τὴν λέξιν μελέτῃ ἐννοοῦσι τὸ ἕνεκα πρὸ τῆς ἑπομένης γενικῆς, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. Ι, 4 "τὸ λῃστικὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τεῖναι[1] τὰ θεῶν ἀμάχητα βέλη.
πρὶν ὅδ' ἐξήκοι[2] χρόνος, ᾧ λέγεται
χρῆναί σφ' ὑπὸ τῶνδε[3] δαμῆναι. 200

ΧΟΡΟΣ.

στροφὴ γ.

εὔστομ'[4] ἐχε, παῖ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί τόδε;

καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ„. Ἀλλ' ἁπλούστερον ὁ Matthiae ἐξῄλειψε τὸ κόμμα, τὴν δὲ γενικὴν ἐξήρτησιν ἐκ τοῦ μελέτῃ· διότι ἡ παράλειψις τοῦ ἕνεκα δὲν εἶναι συνήθης τοῖς ποιηταῖς. Ἔν τισιν ἀπογράφοις ὑπάρχει ἐπὶ Τροίαν, ἀλλ' ἡ δοτικὴ κατὰ τὸν Dindorf ἔχει ὀρθῶς, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀμαμέμν. 364 "ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ τείνοντα πάλαι τόξον„.

[1]) Τὸ τείνειν κυριολεκτικῶς λέγεται ἐπὶ τοῦ τόξου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν βελῶν. Ἡ κατάχρησις ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐν Αἰνειάδ. IX, 590 "celerem intendisse sagittam„. Λέγει θεῶν, διότι ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη ἐδόθησαν τῷ Ἡρακλεῖ, Διόδωρ. Σικελ. IV, 14 καὶ Ἀπολλόδωρ. II, 4, 11. Τὸ ἀμάχητα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀνίκητα.

[2]) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "πρὶν ἐλθεῖν χρόνον, ἐν ᾧ εἱμαρται αὐτὴν πορθηθῆναι„.

[3]) Δηλαδὴ τῶν βελῶν. Ἡ ἐξήγησις τοῦ μέρους τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς· Τίποτε ἀπὸ ταῦτα δὲν εἶναι παράδοξον εἰς ἐμέ· διότι ἐκ θεοῦ πεμφθέντα, ἐὰν βέβαια καὶ ἐγὼ κατά τι συλλογίζωμαι, καὶ τὰ παθήματα ἐκεῖνα αὐτοῦ τὰ προελθόντα ἐκ τῆς ἀσπλάγχνου Χρύσης ἦλθον, καὶ τώρα ὅσα πάσχει ἄνευ ἐπιμελητῶν αὐτοῦ, δὲν ὑπάρχει τρόπος, ὅτι δὲν πάσχει ἄνευ προντίδος κανενός ἐκ τῶν θεῶν, ἵνα μὴ τεντώσῃ ἐναντίον τῆς Τροίας τὰ ἀνίκητα τόξα τῶν θεῶν, πρὶν φθάσῃ τοῦτος ὁ χρόνος, καθ' ὃν λέγουσιν, ὅτι πρέπει νὰ κυριευθῇ ὑπὸ τούτων.

[4]) Πρὸ τῆς φράσεως ταύτης ἀκούονται ὄπισθεν τῆς σκηνῆς στεναγμοί. Ὁ χορός, ὅστις κατὰ τὸν στίχ. 144 εἶχε πλησιάσει εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Φιλοκτήτου, ἀκούει πρότερον τῶν στεναγμῶν τούτου, ἢ ὁ Νεοπτόλεμος, ὅστις ἵσταται ταπεινότερον. Ἠγέρθη ἀμφιβολία, ἂν πρέπῃ νὰ γραφῇ ἐν μιᾷ λέξει, ἢ ἐν διαιρέσει, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· "εἰώθασιν οὕτω λέγειν ἀντὶ τοῦ σιώπα. Τὸ δὲ τοιοῦτον κεχίασται ὅτι Ἑλλάνικός ποτε ἀναγινώσκων τὰ Ἡροδότου (2, 171) ἔλεγε "περὶ δὲ τῶνδέ μοι εὔστομα κείσθω„, οὐ διαιρῶν εἰς δύο λέξεις, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἴποι, ταῦτα (ἔστω) εὔστομα. Τοῦτο δέ φησιν ὁ χορὸς κτύπον ἀκούσας ἐπερχομένου τοῦ Φιλοκτήτου, καὶ στένοντος κατὰ τὴν πορείαν διὰ τὸ ἄλγος„. Ἀλλ' ὁ Εὔπολις διεῖλε τὴν λέξιν εἰς δύο, ὡς ἀναγινώσκεται παρὰ τῷ Σουΐδᾳ· "εὖ ἔχειν στόμα τὸ εὐφημεῖν, ὡς Εὔπολις». Ἐνταῦθα ὁ Hermann διαιρεῖ τὸν χορὸν εἰς δύο ἡμιχόρια, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν δὲν γίνεται δεκτόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πάτρας

ΧΟΡΟΣ.

προυφάνη[1] κτύπος,
φωτὸς σύντροφος[2] ὡς τειρομένου του,
ἢ που τῇδ' ἢ τῇδε[3] τόπων.
βάλλει βάλλει[4] μ' ἐτύμα
φθογγά του στίβον[5] κατ' ἀνάγκαν
ἕρποντος, οὐδέ[6] με λάθει
βαρεῖα τηλόθεν[7] αὐδὰ
τρυσάνωρ[8]· διάσημα γὰρ θροεῖ.

1) Ὁ κτύπος ἀκούεται, δὲν φαίνεται, ἀλλ' εἶναι αἴσθησις ἀντ' αἰσθήσεως, ὡς καὶ ἐν στίχ. 189 "ἀχὼ τηλεφανὴς„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 186 "παιὰν δὲ λάμπει„. Κατὰ τὸν Schmelzer μεταχειρίζεται κατὰ πρῶτον γενικωτέραν λέξιν κτύπον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φθογγήν.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "φωνῆς τῆς συντραφείσης αὐτῷ. Δῆλον δὲ ὅτι κακῆς καὶ οἰμωκτικῆς, ὡς κατὰ τὸ σύνηθες αὐτοῦ τειρομένου». Τειρόμενος εἶναι ὁ καταβασανιζόμενος, ὁ πάσχων.

3) Ὁ Blaydes εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τᾷδ' ἢ τᾷδε, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Nauck. Ἡ γενικὴ τόπων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τῇδε, ὡς ἐν ταῖς φράσεσι ποῦ γῆς; ποῦ τύχης;

4) Ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν λέξιν, διότι ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων στεναγμῶν πείθεται, ὅτι εἶναι φωνή τινος κατ' ἀνάγκην βαδίζοντος. Ἄλλα μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν ἑτοίμα, ἄλλα δ' ἐτύμα, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε· διότι ὁ χορὸς βεβαιοῖ καὶ διὰ τῆς λέξεως ταύτης τὸ ἀληθὲς τοῦ πράγματος. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη διορθώσεως εἰς βάλλει μέ τοι, ὡς ἐποίησεν ὁ Nauck.

5) Ἐν τοῖς πλείστοις χειρογράφοις τὸ ὄνομα φέρεται κατὰ γενικήν, στίβου, ἣν προτιμῶσιν ὁ Hermann, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι. Ἐν ἄλλοις ὑπάρχει αἰτιατική, ἣν νομίζομεν προτιμητέαν· διότι οἱ τὴν γενικὴν δεχόμενοι ἐξαρτῶσι ταύτην ἐκ τοῦ ἀνάγκαν, δηλ. φθογγά του ἕρποντος κατ' ἀνάγκαν στίβου καὶ ἐξηγοῦσι τινὸς βαρεῖ καὶ ἐπιπόνῳ βαδίσει βαδίζοντος. Τὴν γραφὴν ταύτην ἀποκρούει δικαίως ὁ Hartung· διότι στίβος δὲν σημαίνει βάδισιν, ἀλλ' ὁδόν. Ἡ μὲν αἰτιατικὴ στίβον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἕρποντος, τὸ δὲ κατ' ἀνάγκαν σημαίνει χαλεπῶς. Παραπλησίαν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ἐν στίχ. 215.

6) Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐπαναλαμβάνει καὶ ἀρνητικῶς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 131 "οἶδά τε καὶ ξυνίημι τάδ', οὔτι με φυγγάνει„.

7) Κατὰ τὸν Wunder ἐννοεῖται τὸ οὖσα, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 204 "τοῦ Τελαμῶνος τηλόθεν οἴκου„. Ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι ἀντὶ τοῦ αὐδὰ περιέμενέ τις ἀχά.

8) Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ τρύω καὶ ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· "ἐπίπονος, ἢ καταπονοῦσα τὸν ἄνδρα„. Τὸ διάσημα δηλοῖ εὐκολογνώριστα. Ἀντὶ τοῦ θροεῖ ὁ Wunder καὶ Dindorf γράφουσι θρηνεῖ. Ἡ διόρθωσις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἀντιστροφὴ γ.

ἀλλ' ἔχε[1]*, τέκνον —*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

λέγ' ὅ τι.

ΧΟΡΟΣ.

φροντίδας νέας[2]*·* 210

ὡς οὐκ ἔξεδρος[3]*, ἀλλ' ἔντοπος ἀνήρ,*

οὐ μολπὰν σύριγγος ἔχων[4]*,*

ὡς ποιμὴν ἀγροβότας[5]*,*

ἀλλ' ἤ που πταίων[6] *ὑπ' ἀνάγκας* 215

βοᾷ[7] *τηλωπὸν ἰωάν,*

ἐγένετο χάριν τοῦ μέτρου, συμφωνήσῃ πρὸς τὸ προ-
άρ τι δεινὸν τῆς ἀντιστρο-
Ἡ ἐξήγησις τοῦ μέρους τού-
ναι ἤδε· Ἤκούσθη κτύπος,
ης εἰς ἄνδρα τινά, ὅστις νὰ
, ἢ κἄπου εἰς τοῦτο δὰ τὸ
ἢ εἰς τοῦτο δά. Μὲ προσ-
, μὲ προσβάλλει ἀληθῶς φω-
νενὸς πορευομένου μετὰ δυσ-
, καὶ δέν με διαφεύγει λυ-
φωνή, καίπερ μακρόθεν ἔρ-
, ἢ μετὰ πόνου γενομένη·
ὐκολογνώριστα φωνάζει.

Δὲν ἔθηκε τὸ ἀντικείμενον
φροντίδας, διότι διεκόπη
οῦ Νεοπτολέμου· προσετέθη
ὰ τὴν διακοπήν.

Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "οἷον
ερόν τι βουλεῦσαι, τὶ πρὸς
ἐρεῖς».

Δὲν εἶναι μακρὰν τῆς ἕδρας
τῆς κατοικίας του. Κατὰ τὸν
αστήν· "οὐ μακράν, ἀλλ' ἐγ-
καὶ ἐπὶ τόπου „.

Συνήθως μεταχειρίζονται οἱ
οἱ τὸ μολπὰν ἔχειν ἀντὶ τοῦ
σθαι.

5) *Λέγει τοῦτο, διότι τὰ τῶν ποιμένων μέλη συνήθως εἶναι εὔθυμα. Ἀγροβότης εἶναι ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς βόσκων, ὁ ἐν ἀγροῖς διατρίβων. Τὸ ἀγροβότας ὁ* Schneidewin *ἔτρεψεν εἰς ἀγρότας.*

6) *Προσκρούων, σκοντάπτων ἕνεκα τοῦ ἕλκους τοῦ ποδός. Τὸν προσδιορισμὸν ὑπ' ἀνάγκας συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ συνάπτουσι τῷ πταίων καὶ ἐννοοῦσι τὸ ἄλγος τοῦ ποδός, ἀλλ' ὁ* Hermann *θέτων κόμμα μετὰ τὴν λέξιν πταίων συνάπτει μετὰ τοῦ βοᾷ. Ἡ σύνταξις αὕτη ἴσως δὲν εἶναι ἀπορριπτέα, ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν διαζευκτικὴν πρότασιν, ὡς νομίζομεν, θέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ ἐννοήσωμεν τὸ βοᾷ ἄνευ τοῦ προσδιορισμοῦ τούτου.*

7) *Ἀντὶ τῆς ὁριστικῆς περιεμένομεν μετοχήν, ἀλλ', ὡς φαίνεται, ταύτην ἀπέφυγε ἕνεκα τῶν ἄλλων μετοχῶν, ὅπως μὴ προέλθῃ σύγχυσις. Τηλωπὸς κυρίως εἶναι ὁ μακρόθεν φαινόμενος, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τοῦ μακρόθεν ἀκουομένου, ἀλλ' εἶναι ὡς τὸ τηλεφανὴς ἐν στίχ.* 189. *Ἡ λέξις ἰωὴ ἐκ τοῦ ἰὼ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ ναὸς[1] ἄξενον αὐγά-
ζων ὅρμον· προβοᾷ[2] γάρ τι δεινόν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἰὼ ξένοι[3],
τίνες ποτ' ἐς γῆν τήνδε ναυτίλῳ πλάτῃ[4] 220
κατέσχετ'[5] οὔτ' εὔορμον, οὔτ' οἰκουμένην;

παραγομένη σημαίνει τὴν τρανὴν φωνήν, τὴν βοήν.

[1]) Οὐχὶ ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "ἢ δύσορμον τὸν λιμένα ὁρῶν, προβοᾷ ἡμῖν μὴ πελάζειν εἰς αὐτόν". Περὶ ἀποτροπῆς ἐνταῦθα δὲν δύναται τὰ γείνῃ λόγος· διότι ἡ ναῦς ἦτο ἤδη ἐν τῷ ὅρμῳ, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο οὗτος. Ἄλλως ὁ Φιλοκτήτης εἶχε συμφέρον νὰ προσελκύσῃ τὴν ναῦν, ὅπως λάβῃ τὰ μέσα τοῦ βίου καί, εἰ δυνατόν, ἀπέλθῃ τῆς Λήμνου. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τοῦ πλοίου τοῦ Νεοπτολέμου, ὅπερ, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἤδη ὁ Schneidewin, εἰσέτι δὲν φαίνεται, ἀλλὰ στενάζει (κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ χοροῦ), ὅτι ὁ ὅρμος εἶναι ἄξενος πλοίου, δηλ. δὲν δύναται νὰ ξενίσῃ πλοῖον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸν ἥρωα. Διὰ τοῦτο καὶ μετ' ὀλίγον (στίχ. 221) ἀπορεῖ ὁ Φιλοκτήτης, ὅτι ἦλθον εἰς νῆσον οὐχὶ εὔορμον. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ Hermann τρέψαντος τὸ ὅρμον εἰς ὁρμὴν δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή. Πάνυ πιθανῶς ὁ χορὸς τὴν αἰτίαν τῶν στεναγμῶν τοῦ Φιλοκτήτου ἢ ἐν τῷ πάσχοντι ποδὶ ἢ ἐν τῇ ἐλλείψει ἐπιμιξίας ἀνευρίσκει.

[2]) Φωνάζει μεγαλοφώνως Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι προβοᾷ γάρ τι δεινόν, ἀλλ' ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς προβοᾷ τι γὰρ δεινόν, ὅπερ ἐδέξαντο ὁ Dindorf καὶ ὁ Seyffert. Ἡ ἐξήγησις ἔχει ὡς ἑξῆς· Ἔχε νέας φροντίδας· διότι δὲν εἶναι μακράν, ἀλλὰ πλησίον ὁ ἀνήρ, μὴ τραγουδῶν εὔθυμα ᾄσματα διὰ σύριγγος ὡς ποιμὴν διαιτώμενος εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀλλ' ἢ κάπου σκοντάπτων ὑπὸ τοῦ πόνου φωνάζει μακρόθεν ἀκουομένην φωνήν, ἢ βλέπων, ὅτι ὁ μικρὸς λιμὴν δὲν δύναται νὰ ξενίσῃ πλοῖον διότι φωνάζει μεγαλοφώνως διά τι φοβερόν.

[3]) Ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ ἐμφανίζεται ὁ Φιλοκτήτης τὸν πόδα χαλεπῶς σύρων, ὑπαρὰ ἱμάτια περιβεβλημένος καὶ τὴν ὅλην ὄψιν ἔχων ἀπηγριωμένην (στίχ. 226). Φέρει δὲ τὸ τόξον τοῦ Ἡρακλέους καὶ τὰ θανατηφόρα βέλη. Τοὺς ξένους ἰδὼν συνηθροισμένους ἐκπλήσσεται καὶ ἐπιφωνεῖ.

[4]) Φέρεται ἡ γραφὴ ἐν τῷ κώδηκι κἀκ ποίας πάτρας, ἐν δὲ τοῖς ἀπογράφοις ναυτίλῳ πλάτῃ Τὴν μὲν πρώτην γραφὴν δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν τὸ δὲ ναυτίλῳ πλάτῃ οἱ ἀρχαιότεροι. Τὴν γραφὴν ταύτην καὶ ἡμεῖς προετιμήσαμεν· διότι περὶ τῆς πατρίδος γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἑπομένοις. Ἐπειδὴ ἡ πατρὶς ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει, ὁ Schneidewin ἔτρεψεν εἰς τύχης· ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἡ τύχη ἐνταῦθα εἶναι μᾶλλον ἀνάρμοστος. Τὸ προκείμενον εἶναι παραπλήσιον πρὸς τὸ ἐν στίχ. 335 "οὐρίῳ πλάτῃ κατηγόμην". Δὲν εἶναι ἐπιτυχέστερον τὸ φορᾶς, εἰς ὃ ἔτρεψεν ὁ Seyffert. Πλάτη κυρίως λέγεται τὸ κάτω μέρος τῆς κώπης καὶ ἡ κώπη αὐτή, ὡς ἐνταῦθα.

[5]) Τὸ κατέχειν ἐνταῦθα σημαί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποίας[1] πάτρας ὑμᾶς ἂν ἢ γένους ποτὲ
τύχοιμ' ἂν εἰπὼν ;[2] σχῆμα μὲν γὰρ Ἑλλάδος[3]
στολῆς[4] ὑπάρχει προσφιλεστάτης ἐμοί,
φωνῆς δ' ἀκοῦσαι βούλομαι· καὶ μή μ' ὄκνῳ[5] 225

νει προσορμίζειν, ἐλλιμενίζειν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. γ. 284 "ὣς ὃ μὲν ἔνθα κατέσχεθ' ἑπειγόμενός περ ὁδοῖο„ Ποιεῖ δὲ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς δύο ἑπομένας μετοχάς. Καὶ τὸ ἀοίκητον τῆς νήσου ἦτο αἰτία, ὅπως μὴ προσορμίσωσιν εἰς ταύτην· διότι δὲν εἶχον συμφέρον πρὸς τοῦτο.

1) Τὰ κρείττονα τῶν χειρογράφων ἔχουσι, ποίας πάτρας ἂν ὑμᾶς ἢ γένους ποτὲ κτλ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὑμᾶς ἔχει τὴν πρώτην συλλαβὴν βραχεῖαν, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ ἦναι μακρά, ὁ Bergk καὶ ὁ Schneidewin ἔτρεψαν εἰς ἥμας, ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι ὁ τύπος οὗτος εἶναι ἀνήκουστος παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Οὗτος μετὰ τοῦ Nauck προέβη εἰς τὴν τολμηρὰν διόρθωσιν, ποίας ἂν ὑμᾶς πατρίδος. Ἡμεῖς ἀκολουθήσαμεν, ὡς καὶ ὁ Sayffert, τῇ διορθώσει τοῦ Hermann ὡς κατ' ἐλάχιστον ἀπέχουσαν τῆς τῶν χειρογράφων γραφῆς. Τὸ λέγειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς τὸ εἶναι, νομίζεσθαι, γράφεσθαι, ἀριθμεῖσθαι, κεκλῆσθαί τινος. Γένος εἶναι ἢ παρ' ἡμῖν καλουμένη ἐθνικότης.

2) Ἡ φράσις τύχοιμ' ἂν εἰπὼν κατὰ τὸν Nauck ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὀρθῶς ἂν εἴποιμι.

3) Τὸ κύριον ὄνομα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου ἑλληνικῆς, ὡς καὶ ἐν στίχ. 1036.

4) Ὁ Nauck ἐξαλείφει τὸν στίχον τόνδε ὡς ὅλως περιττὸν καὶ διότι τὸ στολῆς δὲν ἁρμόζει· ὁ Φιλοκτήτης κατὰ τὸν κριτικὸν οὐχὶ τὴν ἑλληνικὴν στολήν, ἀλλὰ τὸν λαὸν ἢ τὴν χώραν τῶν Ἑλλήνων ἀγαπᾷ. Νομίζει δ', ὅτι ἤθελεν εἶναι μᾶλλον ἀνεκτόν, ἂν ὑπῆρχεν ἀντὶ τοῦ στολῆς, γαίας. Τῇ ἀληθείᾳ παράδοξος φαίνεταί μοι ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ κριτικοῦ. Ἡ πρὸς τὴν στολὴν ἀγάπη ἐδράζεται ἐν τῇ ἀγάπῃ πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀρρήκτως συνδέονται. Ἔγκειται ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἀγαπᾷ τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Ἡμεῖς γε οἱ Ἕλληνες, ὅταν παρ' ἀλλοδαποῖς ἴδωμεν ὁμοεθνῆ τὴν ἐθνικὴν στολὴν φέροντα, ὑπὸ μεγάλης χαρᾶς καταλαμβανόμεθα. Ἀλλ' ἀφ' οὗ οὕτως ἔκρινεν ὁ Nauck, ἄπορον φαίνεται ἡμῖν, ὅτι δὲν ἐξήλειψε καὶ τὸν στίχον 234, ἔνθα οὐχὶ ἡ χώρα λέγεται φιλτάτη, ἀλλὰ τὸ φώνημα φίλτατον. Ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ, ὅτι δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἑλληνικὸν σχῆμα, οὐχὶ δὲ στολῆς ἑλληνικῆς σχῆμα. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἠδύνατο μὲν νὰ εἴπῃ ἑλληνικὴ στολὴ (ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. παιδ. Η, ά, 14 "στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν φορεῖν„), ἀλλὰ τὸ σχῆμα στολῆς εἶναι πληρέστερον· διότι σχῆμα μὲν εἶναι τὸ εἶδος, ἡ μορφή, στολὴ δὲ ἡ ἐνδυμασία. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ κριτικὸς λέγει, ὅτι οὐδόλως εἶναι προσῆκον, ἐὰν ὁ Φιλοκτήτης, πρὶν μάθῃ τίνας πρὸ ἑαυτοῦ ἔχει, δεικνύει τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐλέγχει ὁ Seyffert λέγων, ὅτι ὁ ποιητὴς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ εἰσήγαγε τὸν Φιλοκτήτην ὡς ἄνθρωπον ἁπλοῦν καὶ ἀνοικτὸν (simblicem et apertum) καὶ οὐχὶ ἐμπαθῆ καὶ τοῦτον ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν Ἑλλήνων ἀδικίᾳ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος φίλτατον.

5) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν τὴν δοτικὴν συνάπτουσι τῷ δεί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δείσαντες ἐκπλαγῆτ' ἀπηγριωμένου,
ἀλλ' οἰκτίσαντες[1] *ἄνδρα δύστηνον, μόνον,*
ἔρημον ὧδε κἄφιλον καλούμενον[2]*,*
φωνήσατ', εἴπερ ὡς φίλοι προσήκετε.
ἀλλ' ἀνταμείψασθ'[3]*· οὐ γὰρ εἰκὸς οὔτ' ἐμὲ* 230
ὑμῶν ἁμαρτεῖν[4] *τοῦτό γ' οὔθ' ὑμᾶς ἐμοῦ.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ὦ ξέν', ἴσθι τοῦτο πρῶτον οὕνεκα[5]

σαντες ὡς τὸ φόβῳ δείσαντες ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1625. *Ἀλλ'* ἴσως εἶναι πιθανώτερα ἡ γνώμη τοῦ Hartung, *καθ' ὃν* τὸ ὅλως συντάσσεται τῷ ἐκπλήττεσθαι, ὡς λέγεται ἡδονῇ, χαρᾷ συμφοραῖς ἐκπλήττεσθαι. Οὕτω τὸ ἀπηγριωμένον συνάπτεται τῷ *δείσαντες*.

[1]) *Εὐσπλαγχνισθέντες*, *ἐλεήσαντες*.

[2]) *Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσι κἄφιλον καλούμενον, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν, ὁ μὲν* Brunck *ἔτρεψεν εἰς κακούμενον, ὁ* Seyffert *εἰς φίλων τητώμενον καὶ ἄλλοι εἰς φίλων ἀλώμενον. Νομίζομεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη διορθώσεως· διότι τὸ καλούμενον ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ὄντα· ἂν δὲ τὸ χωρίον ἔπρεπε νὰ διορθωθῇ, ἡ τοῦ* Brunck *διόρθωσις εἶναι προτιμητέα πασῶν τῶν ἄλλων*.

[3]) *Ἀλλ' ἀποκρίθητε. Ὁ Φιλοκτήτης ἐπαναλαμβάνει τὴν παρακέλευσιν, διότι ὁ Νεοπτόλεμος βραδύνει νὰ ἀποκριθῇ. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως καμφθεὶς ἐκ τῆς δυσκολίας καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ ἤρωος διστάζει [νὰ ἐκτελέσῃ τὰ] ὑπεσχημένα [τῷ Ὀδυσσεῖ, δηλ.] νὰ ἀπατήσῃ τὸν Φιλοκτήτην, οὗτος δὲ ἀποδίδει τὴν βραδύτητα εἰς ἔκπληξιν καὶ φόβον. Ὁ θεατὴς ὅμως γινώσκει τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς βραδύτητος. Τοῦτο, ὡς νομίζομεν, ἀνήκει εἰς τὴν τραγικὴν εἰρωνείαν, περὶ ἧς ἰδὲ εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύραν.* σελ. 10.

[4]) *Ὑπάρχει τὸ γλώσσημα τῆς προσηγορίας, ἐξ οὗ ὁ* Schul *καὶ ὁ* Wunder *εἴκασαν, ὅτι τοῦτό γε πρέπει νὰ τραπῇ εἰς τοῦδέ γε. Ἀλλ' ὅτι τὸ ἁμαρτάνειν συντάσσεται πρὸς διπλῆν γενικήν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ πράγματος δὲν ἐβεβαιώθη. Προσέτι ὑπάρχει τὸ γλώσσημα εἰς τοῦτο, ὅπερ, ὡς νομίζομεν, ὑποδεικνύει τὴν σύνταξιν, δηλ. εἶναι αἰτιατικὴ τοῦ κατὰ τι. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ τοῦτο; Κατὰ μὲν τὸν* Nauck *εἶναι ἡ προσηγορία (κατὰ τὸ πρῶτον γλώσσημα), κατὰ δὲ τὸν* Wecklein *τὸ ἀνταμείψασθαι, ὅπερ νομίζομεν πιθανώτερον, διότι ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἀρκεῖται ἐν μόνῃ τῇ προσηγορίᾳ, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, περὶ ὧν ἠρώτησε, καὶ περὶ ὧν ἀποκρίνεται ὁ Νεοπτόλεμος μετ' ὀλίγον. Νομίζομεν δ', ὅτι καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει ἐννοεῖται τὸ τοῦτό γε.*

[5]) *Τὸ οὕνεκα ἐνταῦθα δὲν διαφέρει τοῦ ὅτι, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 83 "ἐγὼ δ' ὁρῶ οὕνεκα θήραν τήνδε ἄλλως ἔχομεν τόξων", *ἐν Οἰδίποδ. τυράν.* 608 "καὶ μάθ' οὕνεκ' ἔσθ' ὅσοι βρότειον οὐδὲν μαντικῆς ἔχουσι τέχνης".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἕλληνές ἐσμεν· τοῦτο[1] *γὰρ βούλει μαθεῖν.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ φίλτατον φώνημα[2]*· φεῦ τὸ καὶ λαβεῖν*
πρόσφθεγμα τοιοῦδ' ἀνδρὸς ἐν χρόνῳ μακρῷ[3]*.*
τίς[4] *σ', ὦ τέκνον, προσέσχε, τίς προσήγαγεν*
χρεία; τίς ὁρμή;[5] *τίς ἀνέμων ὁ φίλτατος;*
γέγωνέ[6] *μοι πᾶν τοῦθ', ὅπως εἰδῶ τίς εἶ.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐγὼ γένος μέν εἰμι τῆς περιρρύτου[7]
Σκύρου· πλέω δ' ἐς οἶκον· αὐδῶμαι δὲ παῖς
Ἀχιλλέως, Νεοπτόλεμος. οἶσθα δὴ τὸ πᾶν[8]*.*

[1]) *Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ἐδήλωσεν ὁ Φιλοκτήτης ἐν στίχ.* 222 *καὶ* 225.

[2]) *Ὁ Φιλοκτήτης αἰσθάνεται ἡδονήν, ὅτι ἀκούει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τὸ καὶ λαβεῖν, ἀνθ' οὗ ὁ μὲν* Reicke *εἶκασε τὸ μ' οὐ λαβεῖν, ὁ δὲ* Blaydes *τὸ μὴ λαβεῖν, ὅπερ καὶ ὁ* Nauck *ἐδέξατο. Οὕτος ἑρμηνεύει· πόσον λυπηρὸν εἶναι, ὅτι τῆς προσαγορεύσεως τοιούτου ἀνδρὸς (Ἕλληνος) ἔπρεπε νὰ στερηθῶ. Δικαίως ὅμως ἐκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ* Buttmann, *ὅστις ἐξηγεῖ πόσον γλυκύ. Τὸ καὶ ὁ* Schmelzer *ἐξηγεῖ διὰ τοῦ καὶ μόνον, ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἡγουμένην ἑρμηνείαν. Ἡμεῖς δεχόμεθα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ* Buttmann, *διότι δύσκολον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ μεγίστης χαρᾶς παρενέβαλε ἐπιφώνησιν λύπης. Ἔχει ὅμως καὶ ἡ ἐξήγησις αὕτη τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ φεῦ λαμβάνεται ἐπὶ χαρᾶς, ὅπερ ὡς μόνον παράδειγμα φέρεται ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ* Ellendt. *Ἐν ἐπιφωνήσει τίθεται τὸ ἀπαρέμφατον ἀπολύτως, ὡς ἐν Αἴαντ.* 410 "ὦ δυστάλαινα, τοιάδ' ἄνδρα χρήσιμον φωνεῖν„ *Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 1052 "ἀλλὰ τῆς ἐμῆς κάκης, τὸ καὶ προέσθαι μαλθακοὺς λόγους„ *καὶ ἐν ἀποσπασμ.* 442 "φεῦ φεῦ, τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν φωνήν„.

[3]) *Δηλοῖ μετὰ μακρὰν χρόνον, ὡς ἐν στίχ.* 360 "οὐ μακρῷ χρόνῳ ἐλθὼν Ἀτρείδας πρὸς φίλους„, *καὶ ἐν στίχ.* 598.

[4]) *Συναπτέον τῷ ἑπομένῳ ὀνόματι χρεία· διότι δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, τίς ἄνθρωπος. Τὸ προσέσχε ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ προσωρμίσαι ἐποίησεν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ.* 579 "χρεία τίς σε Θεσσαλῶν χθόνα πέμπει;„

[5]) *Ὁρμὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἐπιθυμία.*

[6]) *Ἀόριστος τῆς προστακτικῆς (ἐν τῇ ὁριστικῇ εἶναι ἐγέγωνον) τοῦ γεγωνίσκω· διηγήθητι, εἰπέ.*

[7]) *Ὁ μὲν Φιλοκτήτης ὑπὸ μεγίστης χαρᾶς κατεχόμενος ἐκδηλοῖ τὸ αἴθημα αὐτοῦ διὰ γλώσσης σαφοῦς, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος φοβούμενος, μὴ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἀνακαλυφθῇ, λέγει διὰ βραχέων καὶ μετ' ἐπιφυλάξεως.*

[8]) *Τοιαῦται φράσεις εἶναι συνήθεις τοῖς τραγικοῖς μετὰ τὸ τέ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ φιλτάτου παῖ πατρός, ὦ φίλης χθονός[1],
ὦ τοῦ γέροντος θρέμμα[2] Δυκομήδους, τίνι
στόλῳ[3] προσέσχες τήνδε γῆν, πόθεν πλέων;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐξ Ἰλίου τοι δὴ[4] τὰ νῦν γε ναυστολῶ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πῶς εἶπας;[5] οὐ γὰρ δὴ σύ γ' ἦσθα ναυβάτης
ἡμῖν κατ' ἀρχὴν[6] τοῦ πρὸς Ἴλιον στόλου.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἦ γὰρ μετέσχες καὶ σὺ[7] τοῦδε τοῦ πόνου;

λος τῆς διηγήσεως, ὡς ἐν Αἴαντ. 480.

[1]) Ὁ Blaydes εἰκάζει, ὦ 'κ φίλης χθονός, ὅπερ, ἂν ἔλεγεν ὁ Σοφοκλῆς, ἤθελεν εἶναι ἀκριβέστερον.

[2]) Τὸν μῦθον γινώσκει ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Τ, 326 "ἠὲ τόν, ὃς Σκύρῳ μοι ἔνι τρέφεται φίλος υἱός, εἴ που ἔτι ζώει γε Νεοπτόλεμος θεοειδής„. Κατὰ δύο τρόπους παρεδόθη ἡ ἐν Σκύρῳ διατριβὴ τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ ποιητὴς τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἥρως ἐκ τοῦ Τηλέφου τοῦ Μυσοῦ προσορμίσθη εἰς τὴν Σκῦρον. Κατ' ἄλλην ὅμως διήγησιν, ὅτε οἱ Ἀτρεῖδαι ἐστρατολόγουν ἐπὶ τὴν Τροίαν, ὁ Πηλεὺς γινώσκων, ὅτι τῷ υἱῷ ἦτο πεπρωμένον ἐν τῇ στρατείᾳ νὰ ἀποθάνῃ, παρέθετο αὐτὸν παρὰ τῷ Λυκομήδει, τῷ βασιλεῖ τῆς Σκύρου. Ἐνταῦθα γυναικεῖα ἐνδύματα περιβεβλημένος ἔφθειρε τὴν Δηϊδάμειαν, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Νεοπτόλεμος. Ὅρα σημείωσίν μου εἰς Ἰλιάδ. Τ, 326. Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσ. 90 καὶ Ἀπολλόδωρ. 3, 3, 8.

[3]) Στόλος ἐνταῦθα εἶναι ἡ αἰτία ἢ ὁ σκοπὸς τοῦ πλοῦ, ὡς ἐν Οἰδίπουδ. ἐπὶ Κολων. 358 "τίς σ' ἐξῆρεν οἴκοθεν στόλος„. Τὸ προσέχειν ἢ προσίσχειν συνήθως συντάσσεται πρὸς δοτικήν, γῇ, ἢ μετὰ τῶν προθέσεων εἰς, πρὸς καὶ αἰτιατικῆς. Ὁ Blaydes προτείνει νὰ γραφῇ τῇδε γῇ.

[4]) Ὁ Νεοπτόλεμος λέγει, ὡσεὶ πάντες ἐγίνωσκον, ὅτι πλέει ἐξ Ἰλίου. Τὸ ναυστολεῖν ἐνταῦθα σημαίνει πλέειν, ταξειδεύειν.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Θαυμάζων φησίν, ἐπεὶ μὴ εἶδεν αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς στρατευσάμενον„. Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἔχει πολὺ τὸ ἡδὺ ἐν τῷ θεάτρῳ· ὁ μὲν Νεοπτόλεμος λέγει τὸ πρᾶγμα ὡς γνωστότατον, ὁ δὲ Φιλοκτήτης ἐκπλήσσεται, ὅτι οὗτος οὐδὲ ἐστρατεύσατο ἐπὶ τὴν Τροίαν. Τὸ ναυβάτης εἶναι ποιητικὸν ἀντὶ τοῦ ναύτης.

[6]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς· δὲν ἦσο ἐξ ἀρχῆς ναύτης τοῦ πλοῦ ἐναντίον τοῦ Ἰλίου. Παράβαλλ. στίχ. 73.

[7]) Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ ὑπόκρισις, ἣν ὑπέσχετο τῷ Ὀδυσσεῖ. Τὴν εἰς Ἴλιον στρατείαν ὀνομάζει πό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ τέκνον, οὐ γὰρ οἶσθά μ' ὄντιν' εἰσορᾷς;[1]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πῶς γὰρ κάτοιδ'[2] ὃν γ' εἶδον οὐδεπώποτε;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐδ'[3] ὄνομ' ἄρ' οὐδὲ τῶν ἐμῶν κακῶν κλέος
ἤσθου ποτ' οὐδέν, οἷς ἐγὼ διωλλύμην;[4]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὡς[5] μηδὲν εἰδότ' ἴσθι μ' ὧν ἀνιστορεῖς.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ πόλλ'[6] ἐγὼ μοχθηρός, ὦ πικρὸς θεοῖς,
οὗ μηδὲ[7] κληδὼν ὦδ' ἔχοντος οἴκαδε

γον, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδης λέγει ἐν Κύκλωπ. 107 "Τρωϊκῶν πόνων".

[1]) Τὸ εἰσορᾷς ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ οἶσθα· διότι ἡ ὄψις συνήθως ποιεῖ γνῶσιν, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 293 "πῶς δ' οὐκ ἐγὼ κάτοιδ' ἃ γ' εἶδον ἐμφανῶς;".

[2]) Κάτοιδα σημαίνει γινώσκω ἀκριβῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1064.

[3]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ καὶ - οὐ, ἐξ ὧν τὸ καὶ εἶναι ἐπιδοτικόν. Ὁ Νεοπτόλεμος δὲν εἶδε μὲν τὸν Φιλοκτήτην, ἀλλ' ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ τὸ ὄνομα καὶ τὴν φήμην.

[4]) Ἐφθειρόμην, ἐτηκόμην, ἐμαραινόμην, ὡς καὶ ἐν στίχ. 314.

[5]) Συχνάκις τὸ ὡς προστίθεται ταῖς κατηγορηματικαῖς μετοχαῖς. ὡς ἐν στίχ. 415 "ὡς μηκέτ' ὄντα κεῖνον ἐν φάει νόει" καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1063 "ὡς μὴ ἐμπλήσων ἴσθι τὴν ἐμὴν φρένα".

[6]) Ἐν ἀρχῇ ὁ Φιλοκτήτης μέχρι τοῦ στίχ. 299 διηγεῖται τὰς προσωπικὰς αὐτοῦ περιστάσεις, εἶτα δὲ τὴν κατάστασιν τῆς νήσου. Ἡ αἰτιατικὴ πολλὰ εἶναι τοῦ κατά τι, ὡς "οἱ πολλὰ δεινοὶ" ἐν Ἀντιγόν. 1046, "ὁ πάντα κωφός, ὁ πάντ' ἄϊδρις" ἐν Αἴαντ. 911. Μοχθηρὸς ἐνταῦθα σημαίνει ἐλεεινός, ἄθλιος. Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt τονίζεται μόχθηρος, ὡς πόνηρος κατὰ τὸν Ἀμμώνιον σελ. 96 καὶ 116 καὶ τὸν Ἀρκάδιον 71, 116 καὶ Εὐστάθ. σελ. 341, 14· ἀλλ' οἱ ἐκδόται δὲν ἐδέξαντο τὸν τοιοῦτον τονισμόν. Τὸ πικρὸς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐχθρός, ὁ δὲ Nauck προτιμᾷ νὰ γράψῃ στυγνός.

[7]) Ὀρθῶς ἔθηκε τὸ μηδὲ καὶ οὐχὶ τὸ οὐδέ, διότι αἰτιολογεῖ τὴν προηγουμένην ἐπιφώνησιν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 715 «ὦ μελέα ψυχή, ὃς μηδ' οἰνοχύτου πώματος ἤσθη δεκέτει, χρόνῳ". Ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἀρνεῖται ἁπλῶς, ἀλλὰ δίδει τὸν λόγον τῆς ἀθλιότητος αὐτοῦ· ὦ ἐλεεινότατος, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη νὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μηδ' Ἑλλάδος γῆς[1] *μηδαμοῦ διῆλθέ που.*
ἀλλ' οἱ μὲν ἐκβαλόντες ἀνοσίως ἐμὲ
γελῶσι σῖγ' ἔχοντες[2]*, ἡ δ' ἐμὴ νόσος*

μὴ ἔλθῃ. Ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις ὁλόκληρον τὴν φράσιν, ὧδ' ἔχοντος οἶκαδε μηδ' Ἑλλάδος γῆς, θεωρῶν ταύτην νόθον· διότι τὸ ὧδ' ἔχοντος περιέχει περιορισμὸν ὀλίγον ἁρμόζοντα· οὐχὶ μόνον ἡ παροῦσα κατάστασις, ἀλλὰ καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ Φιλοκτήτου, ὡς οὗτος νομίζει, εἶναι ἄγνωστος. Ἡ παρατήρησις αὕτη, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς καθ' ὅλου φήμης αὐτοῦ, ἀλλ'[1] ὅτι δὲν ἐγένετο γνωστὴ ἡ δῆξις τοῦ ὄφεως καὶ ἡ τῶν Ἀτρειδῶν ἀδικία· διότι οἱ ἐν δεινῇ δυστυχίᾳ εὑρισκόμενοι μένουσιν ἀδιάφοροι πρὸς τὴν δόξαν. Ὅτι οὕτως ἔχει, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῆς φράσεως οὐδὲ τῶν ἐμῶν κακῶν κλέος ἤσθου ἐν στίχ. 251 καὶ ἐκ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως τῶν ἑπομένων καὶ δὴ ἐκ τῆς φράσεως γελῶσι σῖγ' ἔχοντες ἐν στίχ. 258· διότι κακίζει τοὺς ἀδικήσαντας, ὅτι κρύπτουσι τὸ πάθημα αὐτοῦ. Ἔτι μᾶλλον ἀνάρμοστον εὑρίσκει ὁ Nauck τὴν ἐν τῷ οἶκαδε καὶ ἐν τῷ Ἑλλάδος ὑπάρχουσαν εἰδίκευσιν. Κατὰ τοῦτον ἐὰν οὔτε εἰς τὴν Σκῦρον, οὔτε εἰς τὴν Τροίαν ἦλθεν εἴδησις περὶ τοῦ Φιλοκτήτου, δύναται οὗτος μετὰ ἐπεξηγηματικῆς ὑπερβολῆς νὰ εἴπῃ, ὅτι ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου ἐλησμονήθη· τοὐναντίον ὁ Φιλοκτήτης ἀντὶ τῆς Σκύρου καὶ τῆς Τροίας ὑποβάλλει τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅπερ εἶναι ἀλλόκοτον. Ἡ ἡμαρτημένη αὕτη παρατήρησις, ὡς νομίζομεν, ἔχει βάσιν τὴν προηγουμένην. Οὐδεμία ὑποβολὴ τόπων ὑπάρχει· διότι ὁ ἥρως οἰκτείρει τὴν ἑαυτοῦ τύχην, ὅτι δὲν ἐγένετο γνωστὴ ἡ συμφορὰ αὐτοῦ οὔτε ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι (ἂν τοῦτο ἐμάνθανον οἱ πολῖται τοῦ Φιλοκτήτου, ἤθελον σπεύσει πρὸς σωτηρίαν), οὔτε ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς Ἑλλάδος. Λοιπὸν ὁ ἥρως, ὅτι ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἠγνόει τὴν συμφοράν, ἐγίνωσκε ἐκ τῆς ἀπουσίας σωτήρων, νῦν δὲ μανθάνει, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι τοῦτο ἦτο ἄγνωστον, διότι καὶ ἡ Σκῦρος καὶ ἡ Τροία εἶχον ἐπιμιξίαν μετὰ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Οὐδὲν λοιπὸν ἀλλόκοτον ὑπάρχει.

[1]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τοπικοῦ ἐπιρρήματος.

[2]) Ὁ Nauck ἐνταῦθα περιέμενε σεσηρότες γελῶσιν· διότι κατὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ὁ Φιλοκτήτης ἀποδίδει τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ αἰδημοσύνην, ἣν οὗτος ἐν τῇ πικρίᾳ αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ. Ἔφθασε δ' εἰς τοιοῦτον συμπέρασμα, διότι ἐξηγεῖ γελῶσι μέσα των, ἐν τῇ ψυχῇ των, ὅπως μηδεὶς λάβῃ γνῶσιν περὶ τῆς ἀνοσίας καὶ ἐμοῦ πράξεως αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία, ἂν μὴ πλανώμεθα, δὲν εἶναι ὀρθή. Τὸ χωρίον σημαίνει γελῶσι σιωπῶντες, δηλ. μὴ διαδίδοντες τὰ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀσθενοῦς, ὡς εἶχε συμφέρον ὁ Φιλοκτήτης, ὅπως ἔλθωσι βοηθοί. Σιωπῶσι δὲ οὐχὶ ἐξ αἰδημοσύνης, ὡς νομίζει ὁ Nauck, ἀλλ' ἐκ μοχθηρίας. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἠγούμενα, ὡς ἐξηγήσαμεν ταῦτα πρὸ ὀλίγου, ὑποστηρίζεται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἑπομένης φράσεως, δηλ. ἡ σιωπὴ τῶν ἐκβαλόντων ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὀσημέραι αὔξησιν τῆς νόσου. Τρόπον τινὰ ὁ Φιλοκτήτης λέγει· ἐν ᾧ ἡ θέσις μου ὀσημέραι βαρυτέρα γενομένη ἔχει ἀνάγκην βοηθείας, οἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀεὶ τέθηλε[1] κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται.
ὦ τέκνον[2], ὦ παῖ πατρὸς ἐξ Ἀχιλλέως,
ὅδ'[3] εἶμ' ἐγώ σοι κεῖνος, ὃν κλύεις ἴσως
τῶν Ἡρακλείων ὄντα δεσπότην ὅπλων[4],
ὁ τοῦ Ποίαντος[5] παῖς Φιλοκτήτης, ὃν οἱ
δισσοὶ στρατηγοὶ χὠ Κεφαλλήνων[6] ἄναξ
ἔρριψαν αἰσχρῶς ὧδ'[7] ἔρημον, ἀγρί᾽ᾳ
νόσῳ καταφθίνοντα[8], τῆς ἀνδροφθόρου
πληγέντ' ἐχίδνης[9] ἀγρίῳ χαράγματι·

θαλόντες με διὰ τῆς μοχθηρᾶς
ῶν σιωπῆς καθιστῶσι ταύτην
ύνατον.

[1]) *Κυρίως τὸ θάλλειν λέγεται*
ὶ καλοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ κακοῦ,
ἐν Ἡλέκτρ. 260 "πατρῶ' ὀρῶ-
πήματ'...θάλλοντα μᾶλλον ἢ
ταφθίνονθ' ὁρῶ;„. *Ἐπὶ νόσου*
ταχειρίζεται καὶ τὸ ἀνθεῖν ὁ τρα-
ὸς ἐν Τραχιν. στίχ. 1089. "Ἡ
ομένη φράσις κεῖται ἀντὶ τοῦ αὔ-
σθαι, ὡς παρ Εὐριπίδ. ἐν Ἑ-
ίβ. 380 "κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται τῆς
γενείας ὄνομα τοῖσιν ἀξίοις„.

[2]) *Ἐν καιρῷ ὁ ποιητὴς ἐμβάλ-*
ι ἦθος τῷ Φιλοκτήτῃ· ἀφ' οὗ ὁ
ὀλυπαθὴς ἀνὴρ εἶπε περὶ τῆς θέ-
σεως αὐτοῦ μετὰ συγκινήσεως ὡς
ρεσβύτερος ὀνομάζει τὸν νεαρὸν
ιεοπτόλεμον τέκνον καὶ ὑπομιμνή-
σκει τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ καταγωγήν.
Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν
93 "παίδων τῶν ἀπ' Οἰδίπου„.

[3]) *Τρόπον τινὰ ὁ Φιλοκτήτης*
ικνύων τὴν μορφὴν αὐτοῦ θέλει
ὰ εἴπῃ· Ἰδέ, ποῖος ἔγεινεν ἐκεῖνος,
στις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐντείνῃ
ὸ τόξον τοῦ Ἡρακλέους.

[4]) *Ὅρα, ὅτι δὲν ὀνομάζει ἑαυ-*
ὸν ἑταῖρον τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλὰ
κύριον τῶν ὅπλων αὐτοῦ. Τοῦτο
ξηγεῖται, ἂν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ
νδρες τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἀπέδι-
ον μεγάλην σημασίαν τοῖς ὅπλοις
καὶ ταῖς πανοπλίαις, ὡς γίνεται
δῆλον ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν.
Καὶ ὁλόκληρον τὸ προκείμενον
δρᾶμα τοῦτο μαρτυρεῖ.

[5]) *Οἱ ἐκδόται παρατηροῦσιν,*
ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ τὸ ο ι
ἐλήφθη ὡς βραχύ, ὡς καὶ ἐν στίχ.
329, *καὶ* 1261 *καὶ συχνάκις ἐν τοῖς*
τοιοῦτος, τοιόσδε, οἷος 925.
Τὸ ἄρθρον ἐτέθη ἐν τῷ τέλει τοῦ
τριμέτρου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 409 *καὶ*
ἐν Ἡλέκτρ. 879.

[6]) *Τοῦτο λέγει σκωπτικῶς, ὡς*
καὶ ἐν στίχ. 791· *διότι οἱ Κεφαλλῆνες,*
δηλ. οἱ κάτοικοι τοῦ Ἰονίου πελάγους
(Ἰλιάδ Β, 631 *καὶ Ὀδυσσ. ω,* 378*)*
ἠσχολοῦντο περὶ τὴν ἐμπορίαν, ἥτις
ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ἦτο στενῶς
συνδεδεμένη τῇ πειρατείᾳ. Οἱ Τά-
φιοι δή, οἵτινες δὲν εἶναι διάφοροι
τῶν Κεφαλλήνων, φημίζονται ὡς
πειραταὶ Ὀδυσσ. α. 105, 181, *ξ,*
452. *Παράβαλλ. καὶ Στράβ. Χ,* 456

[7]) *Ὡς ὁρᾶτε.*

[8]) *Ὑπὸ ἀγρίας νόσου καταφθειρόμενον, καταμαραινόμενον. Τὸ ἑπόμενον ἄρθρον ἔχει ὀρθῶς, ὡς παρατηροῦσιν οἱ ἑρμηνευταί· διότι δὲν ἐννοεῖ ἔχιδνάν τινα, ἀλλ' ἐκείνην, ἥτις ὡρίσθη πρὸς φρούρησιν τοῦ σηκοῦ ἐν στίχ.* 1327 "φύλακος, ὃς τὸν ἀκαλυφῆ σηκὸν φυλάσσει κρύφιος οἰκουρῶν ὄφις„.

[9]) *Ἔχιδνα εἶναι ἡ παρ' ἡμῖν κα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξὺν ἦ' μ' ἐκεῖνοι, παῖ, προθέντες ἐνθάδε
ᾤχοντ'[2] *ἔρημον, ἡνίκ' ἐκ τῆς ποντίας*[3]
Χρύσης κατέσχον δεῦρο ναυβάτῃ στόλῳ[4]. 270
τότ' ἄσμενοί[5] *μ' ὡς εἶδον ἐκ πολλοῦ σάλου*[6]

λουμένη ὀχιά, ὄχενδρα, ἧς τὸ δόλιον εἰκονίζεται διὰ τῆς ἕξης παραβολῆς· τί με τηρῇς καὶ κρύβεσαι, σὰν τὴν ὀχιὰ 'ς τὸ βάτο; 'Αντὶ τοῦ *ἀγρίῳ* ὁ Schmelzer γράφει *φοινίῳ* κατὰ τὸν Εὐστάθιον 324,60 "*τὸ τῆς ἐχίδνης φόνιον 'χάραγμα*„. Καθ' ὅλου εἰπεῖν τοῖς ἑρμηνευταῖς φαίνεται παράδοξος ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἐπιθέτου *ἄγριος* καὶ ὁ μὲν Schneidewin νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλείψωμεν, τὴν φράσιν *ἔρημον, ἀγρίῳ νόσῳ καταφθίνοντα*, ὁ δὲ Prinz ὅλως ἀλλοιοῖ τοὺς στίχους 264 — 269. *Οὐδεμιᾶς διορθώσεως, ὡς νομίζομεν, εἶναι ἀνάγκη· διότι ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἐπιθέτου ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ Φιλοκτήτου πειρωμένου νὰ εἰκονίσῃ διὰ τῶν ζοφερωτέρων χρωμάτων τὴν ἀγριότητα τοῦ δήγματος καὶ τὴν αἰσχρὰν τῶν ἐκβαλόντων πρᾶξιν.* Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "*δήγματι· τὸ γὰρ δῆγμα τοῦ ὄφεως μόνον χαράσσει*„.

[1]) *Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἀποδίδουσι τῇ νόσῳ, δηλ. ᾗ ξυνόντα με, ὡς ἐν στίχ.* 1022 "*ὅτι ζῶ σὺν κακοῖς πολλοῖς τάλας*„. 'Αλλ' ὁ Hartung *ἀποδίδει τῇ ἐχίδνῃ, ἣν εἰκονίζει ὡς ἐν συνεργασίᾳ εὑρισκομένην μετὰ τῶν ἐκβαλόντων. Ἡ σύνταξις εἶναι κανονικωτέρα, καθ' ὅσον τὸ ἀναφορικὸν ἀποδίδοται εἰς λέξιν πλησίον κειμένην, ἀλλ' ἡ ἔννοια εἶναι ἐζητημένη* Ἂν τὴν ἔννοιαν ἐδήλου ὁ ποιητὴς ἄλλως συντακτικῶς, ἤθελεν ἔχει εὐφυῶς καὶ προσηκόντως. *Τὸ προθέντες ὁ* Tournier *τρέπει εἰς προδόντες. Καὶ ἡμῖν δὲν ἀρέσκει τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ ἠθέλομεν προτείνει νὰ γραφῇ προέντες, εἰ τὸ ῥῆμα ἦτο σύνηθες τοῖς τραγικοῖς.*

[2]) *Ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν παρατηρεῖται ἡ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς ἐννοίας, προθέντες ᾤχοντο ἔρημον καὶ λιπόντες ᾤχοντο. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ* Hartung, *ὅτι ἐν τούτῳ κεῖται τὸ ὅλον τῆς δυστυχίας τοῦ διηγουμένου. Ὅστις δέ, ὡς εὐφυῶς λέγει, μᾶλλον μετὰ τοῦ αἰσθήματος ἢ μετὰ τῆς διανοίας δοκιμάζει, ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ δὲν προσκρούει.*

[3]) *Τὸ ἐπίθετον δεικνύει, ὅτι ἡ Χρύση ἦτο νῆσος, ὡς εἴρηται ἐν στίχ.* 194.

[4]) Ὁ Hermann *ἐνόμιζεν, ὅτι μετὰ τὴν λέξιν στόλῳ πρέπει νὰ τεθῇ κόμμα, ὅπως ἔχωμεν μίαν χρονικὴν πρότασιν μετὰ διπλῆς ἀποδόσεως· ἀλλ'* ὁ Hartung *παρατηρεῖ ὅτι ἡ διπλῆ ἀπόδοσις μόνον ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ* Hermann *ὑπάρχει. Κατὰ τὸν* Hartung *ὑπάρχει δυσκολία ἐν τῷ ἑπομένῳ ἀσυνδέτῳ, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀνάλογα, ὡς ἐν 'Αντιγόν.* 453. *Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀσύνδετον· διότι τὸ τότε ἔχει συνδετικὴν σημασίαν.*

[5]) *'Αντὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἄσμενοι ὁ* L. Dindorf *ἔγραψεν ἄσμενον διότι, ὡς λέγει, τὸ ἄσμενοι ἦθελε προστεθῇ ἀνωφελῶς. Δὲν εἶναι προσθήκη ἀνωφελής, ὡς νομίζομεν, διότι εἰκονίζει τοὺς 'Ατρείδας καὶ τὸν 'Οδυσσέα ὡς μογθηρούς, ὅπερ ὁ Φιλοκτήτης σκοπεῖ ἐν τῇ διηγήσει αὐτοῦ. Δὲν πρέπει ὅμως τὴν φράσιν, ὡς εἶδον ἐκ πολλοῦ σάλου εὖ δοντ', νὰ περικλείσωμεν μεταξὺ κομμάτων ὡς ποιεῖ ὁ* Hartung· *διότι τὸ ἄσμενοι προσδιορίζει τὸ εἶδον.*

[6]) *Εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ὕπνου*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὕδοντ' ἐπ' ἀκτῆς[1] ἐν κατηρεφεῖ πέτρᾳ,
λιπόντες ᾤχονθ', οἷα φωτὶ δυσμόρῳ[2]
ῥάκη προθέντες βαιὰ καί τι καὶ βορᾶς[3]
ἐπωφέλημα σμικρόν, οἳ' αὐτοῖς τύχοι[4]. 275
σὺ δή, τέκνον, ποίαν μ' ἀνάστασιν[5] δοκεῖς
αὐτῶν βεβώτων ἐξ ὕπνου στῆναι[6] τότε;
ποῖ' ἐκδακρῦσαι[7], ποῖ' ἀποιμῶξαι κακά;
ὁρῶντα μὲν[8] ναῦς, ἃς ἔχων ἐναυστόλουν[9],
πάσας βεβώσας, ἄνδρα δ' οὐδέν' ἐντοπον[10], 280
οὐχ ὅστις ἀρκέσειεν[11] οὐδ' ὅστις νόσου
κάμνοντι συλλάβοιτο· πάντα δὲ σκοπῶν
ηὕρισκον οὐδὲν πλὴν ἀνιᾶσθαι[12] παρόν,

ηλ. ἐκοιμήθη ἐκ τῆς μεγάλης τα-
αχῆς τῆς θαλάσσης.

[1]) Ὁ Hartung ἔθηκε κόμμα
ετὰ τὴν λέξιν εὕδοντα, καὶ ἀμ-
φιβάλλει, ἂν ὁ Φιλοκτήτης ἐν τῷ
πηλαίῳ ἐκοιμήθη ἢ ἐπὶ τοῦ πλοίου
αὶ κοιμώμενος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς
ῆλθη. Ἐκ τοῦ προηγουμένου ἐκ-
βαλόντες 258 καὶ 268 φαίνε-
αι πιθανώτερον τὸ δεύτερον. Κα-
ηρεφὴς πέτρα εἶναι τὸ σπήλαιον,
περ ἐν στίχ. 16 λέγει δίστομον
έτραν καὶ 1081 κοίλης πέ-
ρας γύαλον.

[2]) Κακομοίρῳ, ἐπαίτῃ ἢ ἀν-
θρώπῳ καταδεδικασμένῳ εἰς θά-
νατον.

[3]) Καὶ μικρόν τι μέρος τρο-
φῆς, ὡς καὶ ἐν στίχ. 308 "καὶ
ού τι καὶ βορᾶς μέρος„.

[4]) Τοῦτο λέγει καταρώμενος,
ὡς καὶ ἐν στίχ. 315. Ἡ ἀρὰ αὕτη
εἶναι συνήθης τοῖς πολλὰ δεομέ-
νοις καὶ ὀλίγα λαμβάνουσιν.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "νῦν
ἣν ἐξ ὕπνου ἔγερσιν„.

[6]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀναστῆναι.

[7]) Αἱ δύο φράσεις ἰσοδυναμοῦσι
πρὸς τὰς, ποῖα δάκρυα δακρῦσαι,
ποίας οἰμωγὰς κακὰς οἰμῶξαι.
Τὸ κακὰ φαίνεται ὕποπτον τῷ
Nauck, ἀνθ' οὗ εἰκάζει μάτην.

[8]) Λέγει ὁρῶντα μέν, ὡσεὶ
ἠκολούθει ὁρῶντα δέ· ὁμαλῶς
ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ναῦς μὲν ὁρῶντα,
ἢ ὁρῶντα ναῦς μέν. Παραπλήσιον
εἶναι τὸ ἐν στίχ. 1136 "ὁρῶν μὲν
αἰσχρὰς ἀπάτας, στυγνὸν δὲ φῶτ'
ἐχθοδοπόν„.

[9]) Ὁ Φιλοκτήτης ἦγεν ἐπὶ τὴν
Τροίαν ἑπτὰ ναῦς, Ἰλιάδ. Β, 719.

[10]) Πρόσοικον, πάροικον, γεί-
τονα

[11]) Ἐνταῦθα σημαίνει συνεργεῖν,
βοηθεῖν. Παρὰ τῷ Τρικλινίῳ εὕ-
ρηται νόσῳ, ἔν τισι χειρογράφοις
νόσον καὶ ἐν ἄλλοις νόσου, ὅπερ
δικαίως ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν προτι-
μᾶται· διότι τὸ συλλαμβάνειν καὶ
συλλαμβάνεσθαι συντάσσεται πρὸς
δοτικὴν καὶ γενικήν, ὡς Ἀριστο-
φάν. ἐν Σφηξὶ 733 "νῦν δ' αὖ
παρών τις ἐμφανής σοι τῶν θεῶν
συλλαμβάνει τοῦ πράγματος„, Εὐ-
ριπίδ. ἐν Μηδ. 946 "συλλήψομαι
δὲ τοῦδέ σοι κἀγὼ πόνου„, ἐν
Ἴωνι 331" εἰ πόνου μοι ξυλλάβοι„.

[12]) Ἡ σύνταξις κατὰ τὸν Wun-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτου δὲ πολλὴν εὐμάρειαν, ὦ τέκνον.
ὁ μὲν χρόνος δὴ διὰ χρόνου[1] προὔβαινέ μοι,
κἄδει τι βαιᾷ τῇδ' ὑπὸ στέγῃ μόνον
διακονεῖσθαι[2]. γαστρὶ μὲν τὰ σύμφορα[3]
τόξον τόδ' ἐξηύρισκε, τὰς ὑποπτέρους[4]
βάλλον πελείας· πρὸς δὲ τοῦθ', ὅ μοι βάλοι[5]
νευροσπαδὴς[6] ἄτρακτος, αὐτὸς[7] ἂν τάλας
εἰλυόμην[8], δύστηνον ἐξέλκων πόδα,

der ἔχει οὕτωσί· οὐδὲν ηὗρισκον παρὸν πλὴν ἀνιᾶσθαι, τούτου δὲ (τοῦ ἀνιᾶσθαι) πολλὴν εὐμάρειαν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Φαλάριδ. ἐν Ἐπιστολ. 53 "πάντων ἐνδεεῖς ἐστὲ πλὴν λιμοῦ καὶ φόβου· τούτων δ' ὑμᾶς φησὶ καὶ λίαν εὐπορεῖν„.

1) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι διὰ χρόνου· ἐπειδὴ δὲ ὁ Nauck προσέκρουσεν, ἔτρεψεν εἰς διὰ πόνου. Ἡ διόρθωσις εὐφυῶς μὲν ἐγένετο, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαία καὶ δὲν ἔγεινε δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ὁρατίῳ ἐν Od. II, 18, 15 "trudi-tur (ὠθεῖται, διώκεται) dies die„. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· ἐπέρνα ὁ καιρὸς ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "καὶ ἔδει με ἐμαυτῷ ἐξυπηρετεῖσθαι„. Τὸ διακονεῖσθαι οἱ ἀρχαῖοι οὐχὶ σπανίως μεταχειρίζονται ἐπὶ παρασκευῆς δείπνου, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 1017 "ἤκουσας ὡς μαγειρικῶς κομψῶς τε καὶ δειπνητικῶς αὐτῷ διακονεῖται;„

3) Ὁ ἡμέτερος Πατάκης εἶχεν εἰκάσει ἐν τῷ Γερμανικῷ περιοδικῷ Philologus 8, 439 γαστρὶ μὲν τὰ ξύμμετρα, κατὰ τὸν Εὐστάθιον 341, 71 "λυπεῖ καὶ ἡμᾶς —τὸ τῆς τροφῆς μεμετρημένον„. Ἀντὶ τοῦ σύμφορα ὁ Nauck προτιμᾷ τὸ πρόσφορα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι τὸ σύμφορα ἔχει τοιαύτην σημασίαν, δηλ. τὰ ὠφέλιμα, τὰ κατάλληλα. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὰ ἀναγκαῖα.

4) Τὰς πτερωτὰς περιστερᾶς. Τὸ ἐπίθετον ὑποδεικνύει τὴν δυσκολίαν, μεθ' ἧς εὕρισκε τὴν τροφήν.

5) Ἡ εὐκτικὴ δηλοῖ τὸ πολλάκις γινόμενον ἐν τῷ παρελθόντι.

6) Συντίθεται τὸ ἐπίθετον ἐκ τοῦ νεῦρον καὶ σπάω κατὰ τὸ λιθοσπαδὴς καὶ νεοσπαδής. Ἄτρακτος δὲ εἶναι τὸ βέλος. Ὁ μὲν Σουΐδας ἐξηγεῖ "νευροσπαδὴς ἄτρακτος παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Φιλοκτήτῃ, ὃν ἀφίησί τις τῇ νευρᾷ ἐπισπώμενος αὐτόν„, ὁ δὲ Σχολιαστής· "ὁ ἐπισπώμενος τὴν νευρὰν (ὀρθῶς ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς νευρᾷ· διότι τὸ ἐπισπώμενος εἶναι παθητικόν). Διὰ γὰρ τῶν γλυφίδων ἔρχεται„.

7) Μόνος μου· λέγει τοῦτο, διότι δὲν εἶχε κυνηγετικοὺς κύνας.

8) Οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς πιστεύομεν, ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Ἐπορευόμην. Εἵλυσις γὰρ ἡ πορεία„. Διότι δὲν σημαίνει οἱανδήποτε πορείαν, ἀλλὰ τὴν δυσκόλως γινομένην, ὡς ἁρμόζει τῇ παρούσῃ περιγραφῇ· ἐπορευόμην μὲ πολὺν κόπον, ἐκοιλοσυρόμην, ὡς ἐν σπήλ. 701 «εἶρπε δ' ἄλλοτ' ἄλλα τόπ' ἀνειλύμενος, παῖς ἅτερ ὡς φίλας τιθήνας„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς[1] τοῦτ' ἂν εἴ τ' ἔδει τι καὶ ποτὸν λαβεῖν,
καί που πάγου[2] χυθέντος, οἷα χείματι,
ξύλον τι θραῦσαι[3], ταῦτ' ἂν ἐξέρπων τάλας
ἐμηχανώμην· εἶτα πῦρ ἂν οὐ παρῆν[4], 295
ἀλλ' ἐν πέτροισι[5] πέτρον ἐκτρίβων, μόλις
ἔφην' ἄφαντον[6] φῶς, ὃ καὶ σώζει μ' ἀεί.
οἰκουμένη[7] γὰρ οὖν στέγη πυρὸς μέτα

[1]) Ἐπαναλαμβάνει τὴν φράσιν διὰ τὴν παρεμπεσοῦσαν μακρὰν πρότασιν, ὡς ἐν Τραχιν. 1197. Ὁ Wakefield καὶ ὁ Hartung τελείαν στιγμὴν τιθέντες μετὰ τὴν λέξιν πόδα συνάπτουσι τὴν φράσιν ταύτην τοῖς ἑπομένοις. Οὕτως ἐξάγεται ἡ ἔννοια· ἂν ἦτο ἀνάγκη νὰ λάβω καὶ ποτὸν πρὸς τοῦτο (τὸ γεῦμα).

[2]) Καὶ ἐὰν βεβαίως ἔγεινε πάγος, ὡς ἐν καιρῷ χειμῶνος. Τὸ χέεσθαι ὁ Ὅμηρος μεταχειρίζεται ἐπὶ χιόνος ἐν Ἰλιάδ. Μ, 281.

[3]) Τὸ ἀπαρέμφατον διὰ τοῦ προηγουμένου καὶ συνδέεται μετὰ τοῦ λαβεῖν. Ἐπειδὴ τῷ Nauck ἐφάνη ἄτοπον τὸ θραύειν ξύλα μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πάγου, ἐσκέφθη τὸ θραῦσαι νὰ τρέψῃ εἰς καῦσαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ καῦσαι ἀντίκειται εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου (περὶ πυρὸς δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἔτι λόγος), προτείνει νὰ γραφῇ κατά τινα χειρόγραφα ξύλον τε θραῦσαι καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ὁ στίχος 293. Ἀλλὰ κακῇ μοίρᾳ ὁ Φιλοκτήτης ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἀποθήκην ξύλων καὶ δὲν εἶναι ἄτοπον τὸ θραύειν ξύλα ἐν χειμῶνι, διότι ὁ ἥρως οὐδὲν πράττει ἄνευ ἀνάγκης καὶ τοῦτο προτίθεται νὰ εἴπῃ ἐνταῦθα. Ἄλλως παρατηροῦμεν, ὅτι παρ' ἡμῖν τοῖς μεσημβρινοῖς τὸ θραύειν ξύλα ἐν χειμῶνι εἶναι σύνηθες.

[4]) Ἐνταῦθα ὁ Buttmann τίθησι τελείαν στιγμήν, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἐκδόται. Κατὰ τὸ Schmelzer ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, εἰ μὴ ἔφαινον φῶς, ἢ ἔφηνα φῶς, ἀλλὰ λέγει ζωηρότερον.

[5]) Ὅρα, ὅτι τὸ ε ἐν τῇ αὐτῇ λέξει εἶναι πρῶτον μὲν βραχύ, εἶτα δὲ μακρόν. Ἐν τῷ φθόγγῳ τῶν λέξεων εἰκονίζεται ὁ πόνος τοῦ παρασκευάζοντος πῦρ. Ἀντὶ τοῦ ἐκτρίβων εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἐκθλίβων, ἣν προτιμᾷ μὲν ὁ Seyffert, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, δὲν ἁρμόζει.

[6]) Ἐν τῷ Σοφοκλείῳ λεξικῷ τοῦ Ellendt ἐξηγεῖται, ὡς παρὰ τῷ Σχολιαστῇ, ἀπροσδόκητον. Τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν, διότι ἂν δὲν προσεδόκα πῦρ, δὲν ἔτριβε τοὺς λίθους. Σημαίνει ἀπόκρυφον, ἄδηλον, λανθάνον, ὡς λέγεται παρὰ Συνεσίῳ ἐν ἐπιστολ. 138. "σπινθῆρα κεκρυμμένον καὶ ἀγαπῶντα λανθάνειν„ καὶ παρὰ Βιργιλίῳ I, 135 "ut silicis venis abstrusum (ἄδηλον) excuderet ignem„.

[7]) Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν· "Ἀντὶ ἡ οἰκία ἡ μετὰ τοῦ πυρὸς οὖσα καλῶς διοικεῖται„ κατὰ δὲ τὸν Εὐστάθιον 1523, 30 "Ἀρχαῖον δὲ ἡ τοῦ πυρὸς χρῆσις παρὰ τοῖς ἐνδόξοις, ἣν καὶ ὁ τῆς τραγῳδίας Φιλοκτήτης ἐπαινῶν φησιν ὅτι οἰκουμένη στέγη πυρὸς μέτα πάντ' ἐκπορίζει αὐτῷ, ἃ ἐκεῖνος νοεῖ„. Ἡ πρότασις αὕτη αἰτιολογεῖ τό, ὃ καὶ σώζει μ' ἀεί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάντ' ἐκπορίζει πλὴν τὸ μὴ νοσεῖν ἐμέ[1].
φέρ', ὦ τέκνον, νῦν καὶ τὸ[2] τῆς νήσου μάθε.
ταύτῃ πελάζει ναυβάτης οὐδεὶς ἑκών·
οὐ γάρ τις ὅρμος ἔστιν, οὐδ' ὅποι πλέων[3]
ἐξεμπολήσει[4] κέρδος ἢ ξενώσεται.
οὐκ ἐνθάδ' οἱ πλοῖ τοῖσι σώφροσιν βροτῶν[5].
τάχ' οὖν[6] τις ἄκων ἔσχε· πολλὰ γὰρ τάδε[7]
ἐν τῷ μακρῷ γένοιτ' ἂν ἀνθρώπων χρόνῳ[8]·
οὗτοί[9] μ', ὅταν μόλωσιν, ὦ τέκνον, λόγοις

[1]) Ἐνταῦθα περιέμενέ τις τινὰ καὶ οὐχὶ ἐμέ, ἀλλ' ὁ Φιλοκτήτης ἐκ τῆς γενικῆς γνώμης μετήνεγκε τὸν λόγον εἰς τὸ πάθος αὐτοῦ, ὅπερ κρατεῖ τῆς διανοίας τοῦ ἥρωος. Κατὰ τὸν Hartung ἡ προηγουμένη πρότασις δὲν εἶναι γενική, ἀλλ' εἰδική, δηλ. οὐχὶ πᾶσα οἰκία, ἀλλ' ἡ οἰκία ἐμοῦ τοῦ Φιλοκτήτου, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν.

[2]) Ὁ Linwood-Ellendt εἶπεν εἰς τὰ τῆς νήσου, ἀλλ' οἱ ἐκδόται δὲν δέχονται τὴν διόρθωσιν. Ἐν τοῖς ἀρίστοις χειρογράφοις ὑπάρχει μάθῃς Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ δεύτερον πρόσωπον μετὰ τοῦ φέρε δὲν ἁπαντᾷ, τινὲς προτιμῶσι τὸ μάθε, ὅπερ εὕρηται ἐν κατωτέροις χειρογράφοις. Ὁ Seyffert γράφει, νῦν κἂν τὸ τῆς νήσου μάθοις.

[3]) Καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει τὴν Λῆμνον ἀμιχθαλόεσσαν, δηλ. ἀπρόσμικτον, ἀλλὰ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἀμφισβητεῖται. Ὅρα Ἰλιάδ. Ω, 753 καὶ τὴν σημείωσίν μου.

[4]) Τὸ ὑποκείμενον λαμβάνεται ἐκ τῶν ἡγουμένων, δηλ. ναυβάτης. Ἐξεμπολήσει σημαίνει διὰ τῆς ἐμπορείας ποιήσει κέρδος. Τὸ ῥῆμα ἔλαβε τὴν αἰτιατικὴν κέρδος, ὡς ἐν Τραχιν. 93 "κέρδος ἐμπολᾷ". Ὁ Σχολιαστὴς τὸ ξενώσεται ἐξηγεῖ καταχθήσεται ὡς ξένος.

[5]) Περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ στίχου τούτου ἀμφιβάλλει ὁ Bergk, ἀλλ' ὁ Εὐστάθιος μνημονεύει τοῦτου πολλαχοῦ σελ. 290. 36, 91, 40. 1374. 17 καὶ ὁ Seyffert παρατηρεῖ, ὅτι ὁ στίχος εἶναι ἀναγκαῖος ἕνεκα τῶν ἑπομένων· διότι τὸ ἔσχε μόλις ἠδύνατο νὰ νοηθῇ, εἰ μὴ προηγεῖτο τὸ οἱ πλοῖ.

[6]) Τοῦτο εἶναι ὑποφορὰ καὶ λέγεται κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Νεοπτολέμου, ὡς ἠδύνατο οὗτος νὰ νομίσῃ. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Hartung γράφει ἄν· διότι ὁ σύνδεσμος οὗτος εἶναι ἀναγκαῖος, ἂν ὁ ἀόριστος δὲν φανερόνῃ ὡρισμένην περίστασιν, ὅπερ ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει Τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ὡς νομίζομεν, ἀναπληροῖ τὸ τάχα.

[7]) Τοιαῦτα, οἷα συμβαίνουσι παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων, ἀκούσια.

[8]) Ἐνταῦθα περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ βίου. Παραπλήσια εἶναι τὰ παρ' Ἡροδότ. 5, 9 "γένοιτο δ' ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ". Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 449 "τὸν μακρὸν χρόνον ἔφυρον εἰκῇ πάντα".

[9]) Ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον τίς, ὅπερ ἔχει περιληπτικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 703.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλεοῦσι[1] μὲν καί πού τι καὶ βορᾶς μέρος
προσέδοσαν[2] οἰκτείραντες ἢ τινα στολήν·
ἐκεῖνο[3] δ' οὐδείς, ἡνίκ' ἂν μνησθῶ, θέλει,
σῶσαί μ' ἐς οἴκους, ἀλλ' ἀπόλλυμαι τάλας
ἔτος τόδ' ἤδη δέκατον[4] ἐν λιμῷ τε καὶ
κακοῖσι[5] βόσκων τὴν ἀδηφάγον νόσον.
τοιαῦτ' Ἀτρεῖδαί μ' ἥ τ' Ὀδυσσέως βία,
ὦ παῖ, δεδράκασ'· οἷς[6] Ὀλύμπιοι θεοὶ
δοῖεν ποτ' αὐτοῖς ἀντίποιν' ἐμοῦ[7] παθεῖν.

[1]) Τὸ μὲν ἐλεοῦσι καὶ θέλει ται κατ' ἐνεστῶτα, διότι δηλοῦ- ὸ πάντοτε γιγνόμενον, τὸ δὲ ἔ- καὶ προσέδοσαν κατ' ἀόρι- ὡς δηλοῦντα μόνον τὸ ἐνίοτε μενον.

[2]) Ἀντὶ τοῦ προσέδοσαν ὁ ick εἰκάζει μετέδοσαν, ὅπερ φαίνεται ἡμῖν πιθανόν· διότι ἡ ς δηλοῖ προσθήκην, δηλ. πρὸς ἐλέῳ ἔδοσαν. Ὅρα, ὅτι δὲν ι στολήν, ἀλλὰ στολήν τινα, δηλ. ς τι στολῆς, εὐτελῆ.

[3]) Ἀποδίδοται εἰς τὸ ἑπόμενον, σαι μ' εἰς οἴκους. Μετεχει- θη, ὡς νομίζομεν, τὴν ἀντωνυ- ν ταύτην πρὸς δήλωσιν πράγμα- ποθητοῦ μέν, ἀλλὰ μακρὰν κει- ου.

[4]) Ὁ προσδιορισμὸς ἔτος δέ- τον ἀνήκει καὶ εἰς τὸ ἀπόλλυ- καὶ εἰς τὸ βόσκων. Ὁ καὶ ὀρχει ἐν τῷ τέλει τοῦ τριμέτρου, καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 261.

[5]) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν ι τοῦ κακοῖσι εἰκάζουσι κό- ποι, ὁ δὲ Nauck πόνοισι. μίζομεν, ὅτι ἡ λέξις ἡ γενικω- αν ἔννοιαν δηλοῦσα μᾶλλον ἁρ- ξει ἐνταῦθα· διότι πλὴν τῶν ων ὑπῆρχον καὶ ἄλλα κακά, ἡ στέρησις θεραπόντων, ἐνδυ- ων, φαρμάκων καὶ ἄλλων πε- οιήσεων. Ἀντὶ τοῦ βόσκειν ἐν στίχ. 795 μεταχειρίζεται τὸ τρέφειν ἐπὶ τῆς νόσου. Τὸ ἀδηφάγος ἐκ τοῦ ἄδην καὶ φαγεῖν σύνθετον ὂν σημαίνει τὸν βρωτικόν, τὸν πολυφάγον. Ἡ νόσος ἀνήκει εἰς τὰς καλουμένας φαγεδαινικὰς ἢ νομάς, τὰς κατατρωγούσας τὰς σάρκας. Τὸ ἀδηφάγος καθ' ἡμᾶς ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ λιμῷ· ἐν ᾧ ὁ Φιλοκτήτης αὐτὸς λιμώττει, εἶναι ἠναγκασμένος νὰ τρέφῃ νόσον, ἥτις εἶναι πολυφάγος καὶ ἀκόρεστος, ὡς σαρκοβόρον θηρίον.

[6]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οἷς, ὁ δὲ Porson ἔτρεψεν εἰς οἳ, ὡς ἐν στίχ. 275 "οἳ" αὐτοῖς τύχοι„, ἡ δὲ διόρθωσις σχεδὸν ὑπὸ πάντων τῶν νεωτέρων κριτικῶν ὡς ἀσφαλεστάτη θεωρηθεῖσα ἐγένετο δεκτή. Οὗτοι εὑρίσκουσι δυσκολίαν ἐν τῷ αὐτοῖς, ἀλλ' ἡ ἀντωνυμία προδήλως ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ ἐμοῦ, ὡς ὁ Matthiae καὶ ὁ Hartung παρετήρησαν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 956 "ἀλλ' αὐτὸς τάλας θανὼν παρέξω δαῖθ' ὑφ' ὧν ἐφερβόμην„. Κεῖται λοιπόν, ὡς τὸ λατινικὸν quibus ipsis. Εἰς τοὺς ὁποίους αὐτοὺς εὔχομαι οἱ Ὀλύμπιοι νὰ ἀνταποδώσωσιν ὅμοια κακὰ μὲ τὰ ἰδικά μου.

[7]) Λέγει ἐμοῦ ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐμῶν παθῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἔοικα[1] *κἀγὼ τοῖς ἀφιγμένοις ἴσα*
ξένοις ἐποικτείρειν σε, Ποίαντος τέκνον.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐγὼ δὲ καὐτὸς τοῖσδε μάρτυς ἐν[2] *λόγοις,*

[1]) Τὸ πρῶτον πρόσωπον τοῦ ῥήματος τούτου εὕρηται σπανίως, ὡς ἐν Ὀδυσσ. χ, 348 "ἔοικα δέ τοι παραείδειν ὥστε θεῷ„. Ὁ μὲν Φιλοκτήτης ἐκ τῆς φράσεως ταύτης τοῦ χοροῦ ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι οὗτος οἰκτείρει τὰς συμφορὰς τοῦ πάσχοντος, ὁ θεατὴς ὅμως, ὅστις γινώσκει τὴν πρόθεσιν τῶν ναυτῶν, ἐννοεῖ, ὅτι θὰ παράσχῃ τόσον ὀλίγην βοήθειαν, ὅσην καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀφιγμένοι στίχ. 310. Γεννᾶται λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα τραγικὴ εἰρωνεία. Κατὰ τὸν Schmelzer οἱ δύο οὗτοι στίχοι λέγονται ὑπό τινος τῶν χορευτῶν κατ' ἰδίαν. Διότι ὁ Νεοπτόλεμος καταληφθεὶς ὑπὸ οἴκτου πρὸς τὸν Φιλοκτήτην σιωπᾷ καὶ γίνεται παῦσις, ἣν πληροῖ ὁ λόγος τοῦ χορευτοῦ. Νομίζει δ', ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι δὲν πρέπει νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν Φιλοκτήτην· διότι οὗτος πρὸ ὀλίγου εἶπεν, ὅτι οἱ ξένοι, οἵτινες εἰς τὴν νῆσον ἀπεπλανήθησαν μόνον λόγους εἶπον καὶ ἐλεημοσύνην ἔδοσαν· ὡς ἀπόκρισις δὲν δύναται καὶ ἦναι, ὅτι καὶ ἐγὼ θέλω πράξει τὸ αὐτό. Ἡ ἐπίνοια αὕτη δὲν στερεῖται εὐφυΐας, ἀλλ' εἶναι τολμηρὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ νεωτέρου θεάτρου. Ὁ λόγος, ὡς νομίζομεν, δύναται νὰ ἀπευθύνηται πρὸς τὸν Φιλοκτήτην διὰ τὸ δίσημον αὐτοῦ· ὁ χορὸς δὲν λέγει περὶ ἐνεργειῶν, ἀλλὰ περὶ οἴκτου μόνον. Καὶ ἡ κλητικὴ Ποίαντος τέκνον εἶναι μικρά τις δυσκολία κατὰ τῆς εἰκασίας τοῦ Schmelzer, δύναται ὅμως ἡ ἐπιφώνησις νὰ γίνηται καὶ ὅταν ὁ λόγος δὲν ἀπευθύνηται πρὸς τὸν Φιλοκτήτην.

[2]) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο προσκρούσας ἤδη ὁ Gernhard (ἐν ἔτει 1802) τὴν μὲν πρόθεσιν ἔτρεψεν εἰς ὧν, ὅπερ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν δέχονται, τὸ δὲ ἀνδρῶν ἐπειρᾶτο νὰ ἀπομακρύνῃ εἰκάζων, συντυχὼν κακὰ κακῶν Ἀτρειδῶν· διότι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τῶν κακῶν ἀνδρῶν, Ἀτρειδῶν ἢ νὰ παραλείψῃ τὸ ἀνδρῶν. Ἡ δευτέρα παρατήρησις δὲν εἶναι ὀρθή, διότι τὸ κακῶν ἀνδρῶν εἶναι κατηγορηματικόν. Ἡ πρώτη ὅμως διόρθωσις δὲν εἶναι ἀτυχής· διότι οἱ Ἕλληνες, ὡς παρατηρεῖ ὁ Erfurdt, λέγουσι μάρτυς τοῖσδε λόγοις ἢ τῶνδε λόγων, οὐχὶ δὲ ἐν τοῖσδε λόγοις. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ Schmelzer δεχόμενος τὴν εἰρημένην διόρθωσιν προάγει ταύτην οὕτως· ἐγὼ δὲ καὐτός, τοῖσδε μάρτυς ὤν, λόγοι ὡς εἰσὶ ἀληθεῖς. Οὕτω τὴν φράσιν ἐγὼ δὲ καὐτὸς ἀποδίδει εἰς τὸ συντυχών, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές, ἀλλὰ τὸ τοῖσδε μάρτυς ὤν (πειδὴ πᾶν τοῦτο ἐδῶ βλέπω) εἶναι ἀπίθανον· διότι γινώσκει, οὐδὲ διότι νῦν βλέπει, ἀλλὰ διότι ἄλλοτε ἐγνώρισε τοὺς Ἀτρείδας κακούς ὄντας. Ἡμεῖς τὸ δύσκολον τοῦτο χωρίον ἐξηγοῦμεν οὕτως· καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐν τῇ προκειμένῃ διηγήσει δυνάμενος νὰ χρησιμεύσω ὡς μάρτυς γνωρίζω, ὅτι οἱ λόγοι εἶναι ἀληθεῖς. Ἂν ἦτο τὸ ἀντίστροφον, ἡ ἔννοια ἤθελε δηλωθῆ κατὰ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς εἶσ' ἀληθεῖς οἶδα, συντυχὼν[1] κακῶν 320
ἀνδρῶν Ἀτρειδῶν τῆς τ' Ὀδυσσέως βίας.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἦ γάρ τι καὶ σὺ τοῖς πανωλέθροις[2] ἔχεις
ἔγκλημ' Ἀτρείδαις, ὥστε θυμοῦσθαι παθών;[3]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

θυμὸν[4] γένοιτο χειρὶ πληρῶσαί ποτε
ἵν' αἱ Μυκῆναι γνοῖεν[5] ἡ Σπάρτη θ' ὅτι 325
χἠ[6] Σκῦρος ἀνδρῶν ἀλκίμων μήτηρ ἔφυ.

λογικώτερον· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος γνωρίζω, δύναμαι νὰ μαρτυρήσω, ὅτι οἱ λόγοι εἶναι ἀληθεῖς. Τοιαῦται ὅμως ἀναστροφαὶ δὲν εἶναι ἀήθεις τοῖς ἀρχαίοις. Βεβαίως ὁ ποιητὴς κανονικώτερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ μάρτυς τῶνδε λόγων, ἀλλὰ προετίμησε νὰ δηλώσῃ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν διὰ τῆς ἐν τόπῳ στάσεως.

1) Τὸ συντυγχάνειν πρὸς γενικὴν συντασσόμενον παρέχει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς· διότι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κόλων. 1482 εὑρισκόμενον "ἐναισίου δὲ συντύχοιμι„ διορθοῦται ὑπὸ τοῦ Cobet εἰς σοῦ τύχοιμι καὶ ἡ διόρθωσις ἐπιδοκιμάζεται. Ὁ Σχολιαστὴς ἐπειράθη κατά τινα τρόπον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν σύνταξιν· "Οὐχ ἁπλῶς τυχών. Ἐκεῖνο γὰρ δοτικῇ συντάσσεται· ἀλλὰ σὺν σοὶ τυχὼν τῶν κακῶν Ἀτρειδῶν„, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἀπέτυχεν. Καὶ τὸ προστυχών, εἰς ὃ τρέπει ὁ Meineke, δὲν εἶναι πιθανόν. Φαίνεται, ὅτι συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ πειραθείς.

2) Τὸ ἐπίθετον εἴληπται ἐν ἠθικῇ σημασίᾳ, τοῖς φαυλοτάτοις, τοῖς μιαρωτάτοις. Συνετάχθη πρὸς δοτικὴν τὸ ἔγκλημα ἔχειν, ὡς τὸ ἐγκαλεῖν.

3) Δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ θυμοῦσθαι.

4) Τὰ χειρόγραφα εἶχον, θυμῷ γένοιτο χεῖρα πληρῶσαί ποτε, ἀλλ' ὁ Brunck διώρθωσε τὸ θυμῷ εἰς θυμὸν καὶ τὸ χεῖρα εἰς χειρί, ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται. Παραπλήσια ὑπάρχουσιν οὐχὶ ὀλίγα, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1327 "Κύπρις γὰρ ἦθελ', ὥστε γίγνεσθαι τάδε, πληροῦσα θυμόν„. Πλάτ. ἐν Πολιτ. 5, 445 Α "εἴ πού τίς τοι θυμοῖτο, ἐν τῷ τοιούτῳ τὸν θυμὸν ἧττον ἐπὶ μείζους ἂν ἴοι στάσεις„ καὶ Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Λυσάνδρ. 19 "θυμοῦ δὲ μία πλήρωσις, ἀπολέσθαι τὸν ἀπεχθανόμενον„. Ὁ Σχολιαστὴς ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ἐξηγεῖ· "εἴθε γένοιτό μοι ὠργισμένῳ ὁρμησις κατ' αὐτῶν, καὶ τὴν δύναμιν ἐνδείξασθαι„.

5) Ἔθηκεν εὐκτικὴν κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν προηγουμένην, ὡς ἐν Αἴαντ. 1222 "γενοίμαν. . . . ὅπως προσείποιμεν Ἀθάνας„ καὶ παρ' Ἀλέξιδι τῷ κωμικ. 3, 449 "γενοίμην ἔγχελυς, ἵνα Καλλιμέδων ὁ Κάραβος πρίαιτό με„.

6) Ὃ καὶ ποιεῖ ἐπίδοσιν πρὸς ἐλάσσονα. Ἡ Σκῦρος εἶναι μικρὰ ἐν παραβολῇ πρὸς τὰς δύο μεγάλας πόλεις, τὰς Μυκήνας καὶ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

εὖ[1] γ', ὦ τέκνον· τίνος γὰρ ὧδε τὸν μέγαν
χόλον κατ' αὐτῶν ἐγκαλῶν ἐλήλυθας;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὦ παῖ Ποίαντος, ἐξερῶ, μόλις[2] δ' ἐρῶ,
ἄγωγ' ὑπ' αὐτῶν ἐξελωβήθην μολών[3].
ἐπεὶ γὰρ ἔσχε[4] μοῖρ' Ἀχιλλέα θανεῖν[5] —

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι· φράσῃς μοι μὴ[6] πέρα, πρὶν ἂν μάθω
πρῶτον τόδ', ἦ[7] τέθνηκ' ὁ Πηλέως γόνος;

Σπάρτην, ἀλλ' οὐχ ἧττον γεννᾷ ἀλκίμους ἄνδρας. Τὸ ἄλκιμον δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων. Ὅρα καὶ στίχ. 459.

1) Χαίρει ὁ Φιλοκτήτης, ὅτι ἔχει κοινὸν τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Ἀτρείδας καὶ ἐπαινεῖ τὸ φρόνημα τοῦ νέου. Ἡ γενικὴ τίνος δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ χόλου, ὡς ἐν Αἴαντ. 41 "χόλῳ βαρυνθεὶς τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων„, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 697 "ὅτου ποτὲ μῆνιν τοσήνδε πράγματος στήσας ἔχεις„. Ἔθηκε τὸ ἄρθρον, διότι ἐννοεῖ τὸν πρὸ ὀλίγου ἐγερθέντα. Εἶναι εἶδός τι βραχυλογίας, διότι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, τὴν αἰτίαν τοῦ χόλου. Ἡ ἔννοια δὲ τῆς φράσεως εἶναι ἦδε· τίνος πράγματος τὴν αἰτίαν τῆς ὀργῆς ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς ἦλθες ἐδῶ; Κατ' ἔννοιαν, ὡς λέγει ὁ Wecklein, τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐγκαλῶν κεῖται εἰς τὸ τίνος.

2) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "ὑπὸ τῆς ὀργῆς„. Κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἀκριβές, πράγματι δέ, διότι ὁ εὐγενὴς νέος δυσκόλως δύναται νὰ ψευσθῇ. ὡς ὑπέσχετο τῷ Ὀδυσσεῖ. Ὁ λόγος εἶναι ἐσχηματισμένος.

3) "Οτε ἐκ τῆς Σκύρο εἰς τὴν Τροίαν.

4) Κατέλαβε τὸ πεπρ ὥστε νὰ ἀποθάνῃ, ὡς ἐν P, 326 "Ἄργον δ' αὖ κα ἔλαβεν μέλανος θανάτοιο antr 516 "καὶ μητέρ' ἄλλ τὸν φύσαντά τε καθεῖλεν θανασίμους οἰκήτορας„ κα δίποδ. τυράνν. 713 "ὡς αὖ μοῖρα πρὸς παιδὸς θανεῖν,

5) Ὁ Φιλοκτήτης ἀπρ τως ἀκούσας περὶ τοῦ θανά Ἀχιλλέως διακόπτει τὸν λεμον.

6) Ὅρα, ὅτι τὸ μόριον μετὰ τὸ ῥῆμα, ὡς ἐν στίχ. δ ἐργάσει μὴ ταῦτα„ ἐν ἐπὶ Κόλων. 1138 "φίλαι, μηδὲν„.

7) Ἐν πολλοῖς ἀπογρά ρηται εἰ, ὅπερ δὲν προτιμᾶ τῶν κριτικῶν. Τὸ ἦ δὲν μέν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hart πλαγίαις ἐρωτήσεσιν, ἀλλὰ ἄρχει λόγος, ἵνα περιορίσω νον ἐν ταῖς εὐθείαις. Παρα εἶναι τὸ ἐν στίχ. 111 "πῶς ἡ γὰρ χοὔτος οἴχεται θανών ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 943.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τέθνηκεν ἀνδρὸς οὐδενός[1], θεοῦ δ' ὕπο,
τοξευτός[2], ὡς λέγουσιν, ἐκ Φοίβου δαμείς.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλ' εὐγενὴς[3] μὲν ὁ κτανών τε χὠ θανών.
ἀμηχανῶ δὲ πότερον, ὦ τέκνον, τὸ σὸν
πάθημ'[4] ἐλέγχω πρῶτον ἢ κεῖνον στένω.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οἶμαι μὲν[5] ἀρκεῖν σοί γε καὶ τὰ σ', ὦ τάλας,
ἀλγήμαθ', ὥστε μὴ τὰ τῶν πέλας στένειν.

[1]) Ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐννοεῖται ἡ πρόθεσις. Καὶ οἱ δύο οὗτοι προσδιορισμοὶ προσδιορίζουσι τὸ τέθνηκεν καὶ οὐχὶ τὸ τοξευτός, ὡς νομίζει ὁ Sayffert. Μετὰ ὑπερηφανείας λέγει ὁ Νεοπτόλεμος, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ δὲν ἐφονεύθη ὑπ' ἀνδρός, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ.

[2]) Συναπτέον τῷ δαμείς· ὑπὸ τοῦ βέλους τοῦ τόξου βληθείς. Καὶ τοῦτο, ὡς νομίζομεν, λέγεται μετὰ ὑπερηφανείας, διότι ὁ βαλὼν δὲν ἐτόλμησε νὰ πλήξῃ διὰ τοῦ δόρατος, ἀλλὰ διὰ τοῦ βέλους, ὅπερ δύναταί τις νὰ πράξῃ καὶ κρυφίως. Προσέθηκε τὴν φράσιν ὡς λέγουσιν, διότι κυρίως ὁ Πάρις ἔρριψε τὸ βέλος, ὁ δὲ Ἀπόλλων διηύθυνε τοῦτο, Βιργιλ. ἐν Αἰνειάδ. Β, 56 "Phoebe Dardana qui Paridis direxti tela manusque corpus in Aeacidae„ Ἐντεῦθεν ὁ φόνος ὅτε μὲν ἀποδίδοται ἀμφοτέροις, ἐν Ἰλιάδ. Χ, 359 "ὅτε κέν οε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἐνὶ Σκαιῇσι πύλῃσιν„, ὅτε δὲ τῷ Πάριδι ἐν Ἰλιάδ. Φ, 278 καὶ ἄλλοτε τῷ Ἀπόλλωνι, ὡς παρ' Αἰσχύλῳ ἐν ἀποσπάσμ. 340 ἡ Θέτις θρηνοῦσα λέγει· "Φοῖβος αὐτός ἐστιν ὁ κτανὼν τὸν παῖδα τὸν ἐμόν„.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἀντὶ τοῦ ἀνδρεῖος, εἴ γε καὶ γενναῖος ὁ εὐγενής„. Οἱ τραγικοὶ ἀγαπῶσι νὰ παραθέτωσι τὸ κτανὼν καὶ θανών, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1263 "κτανόντας τε καὶ θανόντας„, Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 553 "ὦ πανδάκρυτος ἡ κτανοῦσα χὠ θανόν„.

[4]) Ἐννοεῖ ἐκεῖνο, ὅπερ ἔπαθε διὰ τοὺς Ἀτρείδας. Ὁ Σχολιαστὴς τὸ ἐλέγχω ἐξηγεῖ· "κρίνω, ἐρωτῶ„ Τοιαύτην σημασίαν ἔχει παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἀναβάσ. ΙΙΙ, 5, 14 "ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἑκάστη εἴη„. Οὐχὶ πιθανῶς ὁ Naber τὸ πρῶτον ἔτρεψεν εἰς πρότερον διότι τὸ πρῶτον ἔτι καὶ νῦν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει εἶναι σύνηθες

[5]) Ἡ ἀντίθεσις παραλείπεται, ὡς πολλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ ἡ ἔκθλιψις τοῦ α τῆς κητικῆς ἀντωνυμίας, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 329. 405 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 1499. Τεχνηέντως ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει τὴν διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὀρθῶς ἔλεξας· τοιγὰρ οὖν τὸ σὸν φράσον
αὖθις πάλιν μοι πρᾶγμ'[1]*, ὅτῳ σ' ἐνύβρυσαν.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἦλθόν[2] *με νηὶ ποικιλοστόλῳ μέτα*
διός[3] *τ' Ὀδυσσεὺς χὠ τροφεὺς τοὐμοῦ πατρός,*
λέγοντες, εἴτ' ἀληθὲς εἴτ' ἄρ' οὖν μάτην[4], 345
ὡς οὐ θέμις[5] *γίγνοιτ'*, *ἐπεὶ κατέφθιτο*
πατὴρ ἐμός, τὰ πέργαμ'[6] *ἄλλου ἢ 'μ' ἐλεῖν.*

[1]) *Τοῦτο πρὸ ὀλίγου εἶπε πάθημα.* ‘*Υποκείμενον τοῦ ἐνύβρισαν εἶναι οἱ Ἀτρεῖδαι.*

[2]) *Ἐγένετο τιμῆσις ἀντὶ μετῆλθόν με. Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν διὰ τοῦ ἐπιθέτου ποικιλόστολος ἐννοῇ ναῦν μιλτοπάρῃον (διότι ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν Ἰλιάδ. B, 737, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἦγαγε εἰς τὴν Τροίαν δώδεκα τοιαύτας) ἢ ἐννοῇ, ὅτι ἡ ναῦς ἦτο παηγυρικῶς κεκοσμημένη, ὡς νομίζει ὁ* Schneidewin, *ὅπως κολακεύσῃ τὸν νεαρὸν Νεοπτόλεμον. Νομίζομεν, ὅτι τὸ δεύτερον εἶναι πιθανώτερον διότι συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὅλον τρόπον, καθ' ὃν ἤγαγον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως. Οὕτω φαίνεται ἐννοήσας τὸ ἐπίθετον καὶ ὁ Εὐστάθιος, ὅστις ἐν σελ. 310, 41 λέγει· «ἡ παρὰ Σοφοκλεῖ ποικιλόστολος ναῦς δαίδαλόν τι χρῆμά ἐστιν, ὡς πολλοῖς χρώμασι ποικιλλόμενον». Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ποικιλοστόμῳ, ἥτις μόνον ὑπὸ τοῦ* Bothe *ἐπιδοκιμάζεται.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Wunder *καὶ τὸν* Dindorf *τὸ ἐπίθετον κεῖται πρὸς δήλωσιν οὐχὶ ἐπαίνου, ἀλλὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος. Ἀλλ' οὐχὶ ἀπιθάνως παρετήρησεν ὁ* Schneidewin, *ὅτι ἐν τῷ ὁμηρικῷ ἐπιθέτῳ ἐνυπάρχει εἴδός τι εἰρωνείας. Ὁ Φοῖνιξ ἠκολούθησε τῷ Ὀδυσσεῖ, ὅπως ἕνεκα τοῦ πατρικοῦ δεσμοῦ πείσῃ τὸν Νεοπτόλεμον. Περὶ τούτου λέγει καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν εἰκόν. 1 “λογίου εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκπεσόντος, ὡς οὐκ ἄλλῳ τῳ ἁλωτός ἔσοιτο ἢ Τροία πλὴν τοῖς Αἰακίδαις, στέλλεται ὁ Φοῖνιξ εἰς τὴν Σκῦρον ἀνάξων τὸν παῖδα„.*

[4]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ψεῦδος. Τὸ μάτην ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἀληθὲς καὶ ἀλλαχοῦ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων 275 “ἆρ ἀληθὲς ἢ μάτην λόγος„. Λέγεται καὶ ματαία βάξις ἐν Ἠλέκτρ. 641 δηλ. ψευδὴς φήμη.*

[5]) *Τοῦτο κατὰ τὸ μάντευμα, ὡς λέγεται καὶ ἐν στίχ. 61.*

[6]) *Συνήθως λέγονται Τροίας πέργαμα, ἀλλ' ἄνευ τοῦ προσδιορισμοῦ Τροίας ἀπαντᾷ καὶ ἐν στίχ. 1334. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ὁμήρου εἰς Ἰλιάδ. Δ, 508 “Ὅμηρος μὲν μόνην τὴν τῆς Ἰλίου ἀκρόπολιν Πέργαμον ὀνομάζει δηλικῶς· οἱ δὲ νεώτεροι πάσας τὰς ἀκροπόλεις οὕτω καλοῦσιν, οἵ καὶ οὐδετέρως τὰ πέργαμά φασιν„. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, διὰ τί οἱ νεώτεροι ἐκδόται γράφουσι διὰ μικροῦ π τὰ πέργαμα. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἢ μ' ὅπερ δέχονται ἐκδόται τινές, ὁ* Hermann *ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι ἡ φράσις αὕτη δύναται νὰ πα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταῦτ', ὦ ξέν', οὕτως ἐννέποντες οὐ πολὺν
χρόνον μ' ἐπέσχον[1] *μή με ναυστολεῖν ταχύ,*
μάλιστα μὲν δὴ τοῦ θανόντος ἱμέρῳ[2], 350
ὅπως ἴδοιμ' ἄθαπτον[3]*· οὐ γὰρ εἰδόμην*[4]*·*
ἔπειτα[5] *μέντοι χὠ λόγος καλὸς προσῆν,*

αλειφθῇ, ἀλλ' ἡ ἀντωνυμία δὲν ίναται νὰ ἐγκλίνηται ἐν τοῖς συγριτικοῖς.

[1]) Οἱ ἀρχαιότεροι ἑρμηνευταὶ έγον τὸ ἐπέσχον ὡς πρῶτον ρόσωπον τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ, μέρις ὅτου ὁ Buttmann ἔδειξεν, τι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν· διότι λλὰ τοῦ ἀνακολούθου, ὅπερ παρχει ἡ ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος, τὸ δεύτερον μέ, ὅπερ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ προσώπῳ (ὡς λέγει τὸ ῥῆμα ὁ Buttmann) ἤθελεν εἶναι περιττόν, ν τῷ πρώτῳ εἶναι ὅλως ἀνυπόφορον. Οὕτως λοιπὸν θεωρῶν ὡς τρίτον πρόσωπον ἐξηγεῖ ταῦτα λέγοντες οὐχὶ μακρὸν χρόνον ἐκράτησάν με, ὥστε νὰ μή. Ἡ σύνταξις αὕτη ρατεῖ παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ὁ Hartung ἔτρεψεν εἰς ἐπέσχομεν, περ οὐδόλως, ὡς νόμιζομεν, εἶναι ρθὸν διότι μόνον ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Φοῖνιξ ἔλεγον τὰ εἰρημένα, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος ἤκουε. Κατὰ τὴν διόρθωσιν ὅμως παρίσταται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως ὡς λέγων. Τὸ πλοῦν με εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ ν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1278 "ὡς μή μ' ἄτιμον, τοῦ θεοῦ γε προστάτην, οὕτως ἀφῇ με„. Ἀντὶ τοῦ ῃ ὁ Nauck περιέμενε μὴ οὐ ἢ μὴ οὐχί.

[2]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, ἐπεὶ μιερον.

[3]) Τῷ Nauck ἡ φράσις αὕτη φαίνεται ἀνάρμοστος, καθ' ὅσον οὐδεὶς γινώσκει, διὰ τί ὁ Νεοπτόλεμος προϋποτίθησιν, ὅτι ἡ ταφὴ ἀνεβλήθη μέχρι τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Wecklein ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Φοῖνιξ ἐνέβαλον τοιαύτην ἐλπίδα. Νομίζομεν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως ἀφ' ἑαυτοῦ ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ τοῦτο· διότι ἔξοχοι ἄνδρες ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμενον ἄταφοι χάριν τιμῶν, αἵτινες ἀπεδίδοντο τούτοις, ὡς δὴ ὁ Πάτροκλος. Καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀχιλλέως λέγει ὁ Ὅμηρος, ὅτι ἐτάφη τὴν δεκάτην ὀγδόην ἡμέραν ἐν Ὀδυσσ. ω, 65.

[4]) Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐννοίας πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τήν μετοχὴν ζῶντα. Ἂν ἀριθμήσωμεν ἀκριβῶς τοὺς χρόνους, τοῦτο φαίνεται παράδοξον. Ἂν μὲν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος κατὰ τὸ ἔτος τῆς στρατείας τοῦ Ἀχιλλέως ἐγεννήθη, δὲν εἶδε μὲν ζῶντα τὸν πατέρα, ἀλλὰ μετὰ δέκα ἔτη, καθ' ἃ ὁ πατὴρ ἐμάχετο ἐν Τροίᾳ, δὲν ἠδύνατο ὁ υἱὸς νὰ ἔχῃ ἡλικίαν ἀγωνιστοῦ, οἷος παρίσταται. Ἂν δὲ εἶχε γεννηθῇ μακρὸν χρόνον πρὸ τῆς στρατείας τοῦ πατρός, ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τοῦτον. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων μύθων, περιέχουσι χρονολογικὰς ἀντιφάσεις. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν στίχον νοσοῦντα, ὡς πλεῖστοι κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν Meineke ἐξαλείφει τοῦτον, ὁ δὲ Jebb γράφει, εἰ γὰρ εἰδόμην καὶ ὁ Seyffert οὐδ' ἂρ' εἰδόμην.

[5]) Τοῦτο εἶναι ἡ δευτέρα αἰτία, δι' ἣν ὁ Νεοπτόλεμος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Τροίαν. Ὁ ἀγαθὸς τοῦ Ἀχιλλέως υἱὸς τὸν μὲν πόθον τοῦ ἰδεῖν τὸν πατέρα καὶ νεκρὸν θεωρεῖ ὡς πρώτην αἰτίαν, τὴν δὲ φιλοδοξίαν ὡς τι ἐπουσιῶδες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ τἀπὶ Τροίᾳ πέργαμ' αἱρήσοιμ' ἰών.
ἦν δ' ἦμαρ ἤδη δεύτερον πλέοντί μοι,
κἀγὼ πικρὸν Σίγειον οὐρίῳ πλάτῃ
κατηγόμην· καί μ' εὐθὺς ἐν κύκλῳ[2] στρατὸς
ἐκβάντα πᾶς ἠσπάζετ', ὀμνύντες[3] βλέπειν
τὸν[4] οὐκέτ' ὄντα ζῶντ' Ἀχιλλέα πάλιν.
κεῖνος μὲν οὖν ἔκειτ'[5]· ἐγὼ δ' ὁ δύσμορος

[1]) Ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ χρόνου ἀντὶ παρενθετικῆς προτάσεως μεταχειρίζονται ἐνίοτε οἱ ἀρχαῖοι παρατακτικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 717 "παιδὸς δὲ βλάστας οὐ διέσχον ἡμέραι τρεῖς, καί νιν ἄρθρα κεῖνος ἐνζεύξας ποδοῖν ἔρριψεν„. Τὸ πικρὸν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἤτοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως, ἢ διὰ τὸ δυσχείμερον τοῦ τόπου„. Ὅτι ἡ δευτέρα ἑρμηνεία δὲν εἶναι ὀρθή, πρόδηλον· διότι ἐνταῦθα, ὅτε πρόκειται περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός, δὲν ἦτο καιρός, ὅπως ἐνθυμηθῇ τὸ δυσχείμερον. Ἄλλως ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἔμεινεν ἐν Τροίᾳ μακρὸν χρόνον, ὅπως ἔχῃ ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμῆται τοὺς χειμῶνας τοῦ Σιγείου. Ὑπολείπεται, ὅτι ὀνομάζει τοῦτο πικρόν, διότι ἐνταῦθα ἐτάφη ὁ πατήρ. Εἶναι δὲ λυπηρόν, ὅτι ὁ Burges ἔτρεψεν εἰς 'π' ἄκρον καὶ ἔτι λυπηρότερον, ὅτι εὗρε μιμητάς, ὡς τὸν Nauck καὶ τὸν Wecklein. Τὸ οὐρίῳ πλάτῃ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "τῷ εὐδίῳ πλῷ„. Τὸ ἐπίθετον κυριολεκτικῶς λεγόμενον ἐπὶ ἀνέμων μετηνέχθη καὶ εἰς τὰ ὄργανα τῆς ναυτιλίας, οἷα ἡ κώπη. Διὰ τοῦτο νομίζομεν περιττὴν τὴν διόρθωσιν τοῦ Nauck εἰς οὐρίῳ πνοῇ ἢ οὐρίῳ δρόμῳ.

[2]) Εἰκάζομεν, ὅτι διὰ τοῦ ἐν κύκλῳ δηλοῖ τὸ ἐπίσημον τῆς ὑποδοχῆς.

[3] Σημαίνει οἱονεὶ μεθ' ὅρκου βεβαιοῦντες. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, διότι ὁ στρατὸς εἶναι περιληπτικόν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 38 "κατέσχε Ἀχιλλεὺς πᾶν στράτευμ' ἑλληνικόν πρὸς οἶκον εὐθύνοντας ἑναλίαν πλάτην„.

[4]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· βλέπειν ζῶντα πάλιν τὸν οὐκέτ' ὄντα Ἀχιλλέα. Ὁ Νεοπτόλεμος οὕτως ὡμοίαζε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ὥστε οἱ Ἀχαιοὶ ἐν τῷ προσώπῳ τούτου ἐνεῖδον τὸν Ἀχιλλέα ἀναγεννηθέντα. Τοῦτο λέγεται καὶ ὑπό τινος τραγικοῦ ἐν τοῖς ἀδεσπότ. 95 "οἷ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ' ἐκεῖνος αὐτός εἶ„ καὶ παρὰ τῷ Ὀβιδίῳ ἐν ταῖς Ἡρωΐσ. 8, 1 λέγεται "Pyrrhus Achillidis animosus imagine patris„. Καλὸν εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ Ἀννίβα ἐλθόντος εἰς τὴν Ἱσπανίαν παρὰ Λιβίῳ 21, 4 "Hamilcarem juvenem redditum sibi veteres milites credebant„.

[5]) Ζητεῖται ἐνταῦθα, ἂν σημαίνῃ ἔκειτο τὸ σῶμα ἕτοιμον πρὸς ταφὴν ἢ τοῦτο ἦτο τεθαμμένον. Ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ἑρμηνευταῖς ὁ Buttmann καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις ὁ Schmelzer ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἦτο τεθαμμένον· διότι ἐν τοῖς ἑπομένοις δὲν γίνεται λόγος περὶ ταφῆς. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hermann, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος σιωπᾷ περὶ ταφῆς, διότι δὲν πρόκειται περὶ ταύτης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀδικίας τῆς γενομένης αὐτῷ. Καὶ ὅμως τὴν ταφὴν ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἐδάκρυσα· διὰ βραχέων μέν, ἀλλ' οὕτως καὶ ἥρμοζεν. Τὸ κεῖσθαι ἔχει τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπεὶ ἐδάκρυσα κεῖνον, οὐ μακρῷ χρόνῳ
ἐλθὼν Ἀτρείδας πρὸς φίλους, ὡς εἰκὸς ἦν[1],
τά θ' ὅπλ'[2] ἀπῄτουν τοῦ πατρὸς τά τ' ἄλλ' ὅσ' ἦν.
οἳ δ' εἶπον, οἴμοι[3], τλημονέστατον λόγον·
ὦ σπέρμ' Ἀχιλλέως, τἄλλα μὲν πάρεστί σοι
πατρῷ' ἑλέσθαι, τῶν δ' ὅπλων κείνων ἀνὴρ
ἄλλος κρατύνει[4] νῦν, ὁ Λαέρτου γόνος.
κἀγὼ δακρύσας[5] εὐθὺς ἐξανίσταμαι
ὀργῇ βαρείᾳ, καὶ καταλγήσας λέγω·
ὦ σχέτλι'[6], ἦ ἐτολμήσατ' ἀντ' ἐμοῦ τινι
δοῦναι τὰ τεύχη τἀμά, πρὶν μαθεῖν' ἐμοῦ;

σημασίαν τοῦ μένειν ἄταφον καὶ ἐν Ἰλιάδ. Τ, 32 "ἦν περ γὰρ κῆται γε τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτόν„.

[1]) *Προσδιορίζει τὸ φίλους, δηλ. ὡς ἐνόμιζον φίλους.*

[2]) *Ἐξαίρει τὰ ὅπλα, διότι ταῦτα ὡς ἡφαιστότευκτα ἦσαν τὸ πολυτιμότατον τοῦ Ἀχιλλέως κτῆμα.*

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Διὰ μέσου τὸ οἴμοι ἀποδυρόμενός φησιν„. Τὸ τλήμων ἐνταῦθα σημαίνει πολυμηρός, ἀναιδής, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1 9 λέγεται περὶ τῆς Κλυταιμνήστρας· "εἰ μὴ τλημονεστάτη γυνὴ πασῶν ἔβλαστε„. Ἡ τόλμη ὅμως φέρεται νὰ ἦναι καὶ πρὸς ἔπαινον ὡς λέγεται περὶ τῆς Πολυξένης παρ' Εὐριπίδ ἐν Ἑκάβ. 562 "ἔλεξε πάντων τλημονέστατον λόγον„.*

[4]) *Ἄλλος εἶναι δεσπότης, κύριος.*

[5]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι κἀγὼ δακρύσας, ἀνθ' οὗ ὁ μὲν Wolthe γράφει κἄγωγ' ἀκούσας, ὁ δὲ Blaydes κἀγὼ ἐξακούσας καὶ ὁ Nauck κἀγὼ ἐπακούσας. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὰ δάκρυα ἦν εἶναι ἀνάρμοστα τῇ προκειμένῃ περιστάσει καὶ τῇ ἡλικίᾳ τοῦ νέου. Ἄλλως ταῦτα ἦσαν συνήθη τοῖς ἥρωσιν. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον ἀριδάκρυες οἱ ἀγαθοί. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 53.*

[6]) *Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν εἶναι ἑνικοῦ ἀριθμοῦ, διότι ἀποτείνεται πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα, δηλ. τὸ πλῆρες εἶναι ὦ σχέτλιε, κατὰ δὲ τὸν Buttmann εἶναι ἦ σχέτλιοι ἦ κατὰ συνίζησιν, ἢ σχέτλιοι ἄνευ τοῦ ἦ Ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ Σχολιαστοῦ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις· ἔχει μὲν τὸ ῥῆμα κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἀλλ' ἀπαντῶσι παραπλήσια, ὡς ἐν Ὀδυσσ. μ, 81 :"ἦ περ ἂν ὑμεῖς νῆα παρὰ γλαφυρὴν ἰθύνετε, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1102 "ὦ τέκνον, ἦ πάρεστον ;„*

[7]) *Πρὶν νὰ λάβητε τὴν συγκατάθεσίν μου. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἀντὶ τοῦ, πρὶν ἐμοῦ πυθέσθαι„. Τὸ μανθάνειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς πολλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν στίχ. 341 "ὧν μαθόντες αὐτίκ' εἴσιτον„, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 991 "τί βούλει δεύτερον μαθεῖν ἐμοῦ;„ καὶ Ξενοφ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. 4, 8, 5 "ἀλλὰ διαλέγου, καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δ' δ' εἶπ' Ὀδυσσεύς, πλησίον γὰρ ὢν κυρεῖ[2],
ναί, παῖ, δεδώκασ'[3] ἐνδίκως οὗτοι τάδε·
ἐγὼ γὰρ αὖτ' ἔσῳσα κἀκεῖνον[4] παρών.
κἀγὼ χολωθεὶς εὐθὺς ἤρασσον[5] κακοῖς
τοῖς πᾶσιν[6], οὐδὲν ἐνδεὲς ποιούμενος,
εἰ[7] τἀμὰ κεῖνος ὅπλ' ἀφαιρήσοιτό με.
ὃ δ' ἐνθάδ'[8] ἦκων, καίπερ οὐ δύσοργος ὤν,

[1]) *Προαγγέλλει τὸ ἑπόμενον κύριον ὄνομα, ὡς ἐν Αἴαντ* 780.

[2]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πλησίον γὰρ ὢν κυρεῖ, ὁ δὲ Σχολιαστὴς λέγει, ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἐσχηματισμένος, ὑπονοῶν τὴν νῦν παρουσίαν τοῦ Ὀδυσσέως· "Πλησίον γὰρ ὢν κυρεῖ. Ἔοικε μὲν ἐσχηματίσθαι ὁ λόγος. Καὶ γὰρ ἀληθῶς Ὀδυσσεὺς νῦν πλησίον αὐτῶν ἐστιν ἐν τῇ Λήμνῳ. Ὅμοιον καὶ τὸ ὃ δ' ἐνθάδ' ἦκων. Δηλοῖ μὲν γὰρ τὸ εἰς ὀργὴν ἦκων· δηλοῖ δὲ καὶ τὸ εἰς Λῆμνον ἦκων„. Οἱ νεώτεροι ἐκδόται ἀκολουθήσαντες τῷ* Brunck *καὶ τῷ* Hermann *γράφουσι πλήσιον γὰρ ἦν κυρῶν. Ἀλλ' ὁ* Seyffert *ὀρθῶς ποιῶν διατηρεῖ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων· διότι ἐννοεῖται εὐκόλως ἡ φράσις ὅ τ' ἔλεγον τάδε. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν τῇ Ἑκάβῃ στίχ.* 947 "σὺ δ', εἴ τι μέμφει τῆς ἐμῆς ἀπουσίας, σχές· τυγχάνω γὰρ ἐν μέσοις Θρῄκης ὅροις ἀπών, ὅτ' ἦλθες δεῦρο„.

[3]) Ὁ Nauck *εἰκάζει, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ ἦτο δεδράκασ' ἐνδίκως· διότι ἐν τῇ παρούσῃ ἀναγνώσει λείπει τὸ ἐμός. Ἀλλὰ δικαίως παρατηρεῖ ὁ* Seyffert, *ὅτι ὁ* Nauck *παίζει· διότι τίνι ἐδόθησαν τὰ ὅπλα, ἱκανῶς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων, ἐγὼ γὰρ κτλ. Νομίζομεν, ὅτι ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτὸ ῥῆμα τοῦ Νεοπτολέμου πρὸς ἁπλουστέραν ἀνασκευήν· μοὶ τὰ ἔδωκεν, διότι ἐγὼ καὶ τὰ ἔσωσα.*

[4]) *Ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ πτώματος τοῦ Ἀχιλλέως ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκινδύνευσεν, ὡς λέγει ἐν Ὀδυσ.* ε 308 "ὡς δὴ ἐγώ γ' ὄφελον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν ἤματι τῷ ὅτι μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δῶρα Τρῶες ἔροιψαν περὶ Πηλεΐωνι θανόντι„, ἀλλ' ἡ σωτηρία τοῦ πτώματος ἀνήκει κατ' ἐξοχὴν τῷ Αἴαντι. Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Αἴαντα σελ. 11

[5]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐβαλλον, κατηρώμην, ὕβριζον„ ὡς ἐν Αἴαντ.* 724 "εἶτ' ὀνείδεσιν ἤρασσον ἔνθεν κἄνθεν„ *καὶ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ.* 1373 "ἐξαράττω πολλοῖς κακοῖς„. *Κακὰ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ καὶ παρ' Ἀριστοφάνει σημαίνει ψόγους κατηγορίας.*

[6]) *Δι' ὅλων τῶν κατηγοριῶν ὅσας ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "οὐδὲν ὕβρεως παραλιπὼν„. Οὐχὶ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 385 "ἀλλ' ἐξερώτα, μηδὲν ἐνδεὲς λίπῃς„.

[7]) *Δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ ὅτι, ὡς λέγει ὁ* Nauck· *διότι τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὅπλων θεωρεῖ ὡς ὑποθετικὴν καὶ δὴ ὡς προβληματώδη. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν.* 414 "εἴ τις τοῦδ' ἀκηδήσοι πόνου„.

[8]) *Ἰσοδυνομεῖ πρὸς τὸ εἰς τοῦτο ἀφ' οὗ ἐφθασεν εἰς ταύτην τὴν θέσιν δεινῶς ὑπ' ἐμοῦ προσβληθείς. Ὁ Σχολιαστὴς διὰ τοῦ ἐσχηματισμένου λόγου ἀνευρίσκει, ὅτι ὑπαινίσσεται τὸν κατάπλουν τοῦ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δηχθεὶς[1] πρὸς ἀξήκουσεν ὧδ' ἠμείψατο
οὐκ ἦσθ' ἵν' ἡμεῖς, ἀλλ' ἀπῆσθ' ἵν' οὔ σ' ἔδει[2].
καὶ ταῦτ'[3], ἐπειδὴ καὶ[4] λέγεις θρασυστομῶν,
οὐ μή ποτ' ἐς τὴν Σκῦρον ἐκπλεύσῃς ἔχων.
τοιαῦτ' ἀκούσας κἀξονειδισθεὶς[5] κακὰ
πλέω πρὸς οἴκους, τῶν ἐμῶν τητώμενος[6]
πρὸς τοῦ κακίστου κἀκ κακῶν[7] Ὀδυσσέως.
κοὐκ[8] αἰτιῶμαι κεῖνον ὡς τοὺς ἐν τέλει·
πόλις γὰρ ἔστι πᾶσα τῶν ἡγουμένων[9]
στρατός τε σύμπας· οἱ δ' ἀκοσμοῦντες[10] βροτῶν
διδασκάλων[11] λόγοισι γίγνονται κακοί.

Ὀδυσσέως. Τὸ δύσοργος σημαίνει ὀργίλος, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ 1017.

1) Τὸ δηχθεὶς σημαίνει λυπηθεὶς καὶ ἐτέθη ἀπολύτως ἄνευ προσδιορισμοῦ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 818 "οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα δηχθείη πόσις„. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Buttmann δὲν δέχεται τὴν ἀπόλυτον σύνταξιν τούτου συντάσσει, δηχθεὶς πρὸς τούτων ἃ ἐξήκουσεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα δύναται νὰ τεθῇ ἀπολύτως, πιθανώτερον ὁ Wunder συντάσσει οὕτως· δηχθεὶς ἠμείψατο πρὸς ταῦτα, ἃ ἐξήκουσεν, ὧδε.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τότε, φησίν, ἡνίκα τοῦ Ἀχιλλέως προεκινδυνεύομεν, οὐ παρῆς ἔνθα ἔδει σε παρεῖναι· ἀλλ' ἀπῆς, ὅπου οὐκ ὤφελες„.

3) Δηλαδὴ τὰ ὅπλα· ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ ἔχων.

4) Ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὐδὲν ἔπραξας πρὸς σωτηρίαν ἀκόμη ὁμιλεῖς αὐθαδῶς.

5) Εἶναι συνώνυμα, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Ἱππ. 304 Ε "κακῶς ὑφ' ὑμῶν ἀκούειν καὶ ὀνειδίζεσθαι„.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐστερημένος.

7) Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὄντος. Λέγει τὸν Ὀδυσσέα ἐκ κακῶν γεγονότα ὡς υἱὸν τοῦ Σισύφου, ὡς ἔσται λόγος ἐν στίχ. 417.

8) Περισπώμενον ἀντιθετικὸν σύνδεσμον, ὡς τὸν καίτοι. Ἐν τέλει εἶναι οἱ ἄρχοντες, οἱ Ἀτρεῖδαι·

9) Ἡ γενικὴ δηλοῖ τὸν κτήτορα, παραπλήσιον λέγει ἐν Ἀντιγόν. 738 "οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πόλις νομίζεται„.

10) Παρὰ μὲν τῷ Σχολιαστῇ ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἄτακτα ἐργαζόμενοι, ἐν δὲ τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Bekker 369, 5 "ἀκοσμεῖν, τὸ μηδὲν ἐν κόσμῳ καὶ τάξει ποιεῖν, ἀλλ' ἀκολασταίνειν, Σοφοκλῆς„. Ἡ γενικὴ βροτῶν εἶναι διαιρετική, ὡς ἐν στίχ. 304.

11) Κατὰ τὸν Schneidewin διδάσκαλοι ἐνταῦθα εἶναι οἱ δημαγωγοί, ὅπερ δὲν συνάπτεται τοῖς ἡγουμένοις. Πιθανώτερον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ βασιλέων, ὅθεν, ὡς φαίνεται, ὁρμηθεὶς ὁ Schmelzer ἐννοεῖ τοὺς ἡγουμένους, περὶ ὧν εἶπεν ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ. Ὄντως οἱ ἡγούμενοι τῆς πολιτείας ἢ τοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν λόγων αὐτῶν γίνονται πρότυπα, πρὸς ἃ ἐξο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λόγος[1] λέλεκται πᾶς· ὁ δ' Ἀτρείδας στυγῶν
ἐμοί θ' ὁμοίως[2] καὶ θεοῖς εἴη φίλος. 390

ΧΟΡΟΣ.

στροφή[3].

ὀρεστέρα[4] παμβῶτι Γᾶ, μᾶτερ αὐτοῦ Διός,

μοιοῦνται τὰ πλήθη. Ἀλλ' ὁ Νικόλαος παρὰ τῷ Walz Ῥήτορ. I, 294 λέγει· "τὸν Σοφοκλέα θαυμάζεσθαι δεῖ πόλιν ἅπασαν τῶν ἡγουμένων εἰπόντα, τοὺς δ' ἀκοσμοῦντας ἀνθρώποις διδασκάλων τρόποις πονηροὺς γίνεσθαι„. Ἔνθα ἀντὶ λόγοισι ἔχει τρόποις. Κατὰ τὸν Dindorf τοῦτο εἶναι γνώμη τοῦ Νικολάου ἢ ἁμάρτημα τῆς μνήμης αὐτοῦ. Τὸ τρόποις ἐδέξατο ὁ Schneidewin, ὁ δὲ Hartung γράφει νόμοισι. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι οὐδέτερον ἁρμόζει ἐνταῦθα, διότι οἱ διδάσκαλοι οὔτε τρόπους, οὔτε νόμους ἔχουσιν, ἀλλὰ λόγους.

1) Ἡ φράσις αὕτη εἶναι συνήθης τῷ τέλει μακρῶν λόγων, ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι δύναται ἐνταῦθα, νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ· πάντ' εἴρηκε τἀντεταλμένα.

2) Τοῦτο ἔχει διπλῆν σημασίαν. Ὁ Φιλοκτήτης νομίζει, ὅτι ὁ μισῶν τοὺς Ἀτρείδας εἶναι φίλος καὶ τῷ Νεοπτολέμῳ καὶ τοῖς θεοῖς, δηλ. εἴθε νὰ ἀγαπῶσιν αὐτὸν οἱ θεοί, ὡς ἐγὼ ἀγαπῶ. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ εἰρημένα δὲν εἶναι ἀκριβῆ, ὁ Νεοπτόλεμος εὔχεται, ἵνα ὄντως οἱ θεοὶ ἀγαπῶσι τοὺς Ἀτρείδας· διότι καὶ οὗτος ἀγαπᾷ αὐτούς. Ἡ διπλῆ σημασία κεῖται ἐν τῷ ὁμοίως, ὅπερ δύναται νὰ ἔχῃ καὶ καλὴν καὶ κακὴν σημασίαν.

3) Ἡ ἀντιστροφὴ ὑπάρχει ἐν στίχ. 507. Τὸ ᾆσμα εἶναι ἐπεισοδιακόν.

4) Ὁ χορὸς κυροῖ, ὅσα ὁ Νεοπτόλεμος εἶπεν ἐν τῷ πλαστῷ αὐτοῦ λόγῳ. Καὶ οὗτος δὲν καταρᾶται κακὸν τοῖς Ἀτρείδαις, ἀποφεύγων τοῦτο εὐφυῶς· διότι παραπέμπει εἰς τὴν ἀράν, ἥτις ἐγένετο δῆθεν κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων τῷ Ὀδυσσεῖ. Σκοπεῖ δ' ὁ λόγος τοῦ χοροῦ, ὅπως οὗτος κερδήσῃ τὴν πίστιν τοῦ Φιλοκτήτου. Τὸ ἐπίθετον ὀρέστερος ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ ἀγρότερος· συνήθως δὲ λέγεται μήτηρ ὀρεία. Ἡ Γῆ λέγεται πομβῶτις, ὡς παρ' Ὁμήρῳ χθὼν πουλυβότειρα, βιόδωρος ἄρουρα καὶ βιόδωρος αἶα ἐν στίχ. 1162. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γῆ ταὐτίζεται τῇ Κρητικῇ θεᾷ Ῥέᾳ καὶ τῇ Φρυγικῇ Κυβέλῃ, ὀνομάζεται μήτηρ τοῦ Διὸς Στράβ. x, 469 "οἱ Φρύγες καὶ τῶν Τρώων οἱ περὶ τὴν Ἴδην κατοικοῦντες Ῥέαν τιμῶσι μητέρα καλοῦντες θεῶν„. Καὶ ἐν Ἀντιγόν. 338 λέγεται "θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν Γᾶν„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 892 καὶ 901 "ὦ Γᾶς παῖ Ζεῦ„ Ἀποτείνει δὲ τὸν λόγον εἰς τὴν Γῆν (τὴν Κυβέλην), διότι ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς, ἐν τοῖς Φρυξί, διεπράχθη τὸ ἀδίκημα τῶν Ἀτρειδῶν, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· "Διὰ δὲ τὸ ταύτην τὴν θεὸν τιμᾶσθαι παρὰ Φρυξὶ πρὸς ταύτην τὸν λόγον ποιεῖται„. Πρὸς δὲ ἡ λατρεία ταύτης ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ Λήμνῳ, ὡς παραδίδει Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ὅστις τὸ ὄνομα Λῆμνος λέγει γενόμενον· "ἀπὸ τῆς μεγάλης θεοῦ, ἣν Λῆμνόν φασι· ταύτῃ δὲ καὶ παρθένους ἔθυον„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἃ τὸν μέγαν[1] Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις,
σὲ κἀκεῖ[2], μᾶτερ πότνι', ἐπηυδώμαν,
ὅτ' ἐς τόνδ'[3] Ἀτρειδᾶν ὕβρις πᾶσ' ἐχώρει,
ὅτε[4] τὰ πάτρια τεύχεα παρεδίδοσαν,
ἰὼ μάκαιρα[5] ταυροκτόνων
λεόντων ἔφεδρε[6], τῷ Δαρτίου
σέβας[7] ὑπέρτατον.

[1]) Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσι καὶ εἰς τὸ ἄρθρον καὶ εἰς τὸ ἐπίθετον μέγας. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Lindemann γράφει ἃ Τμώλιον, ὁ δὲ Blaydes ἃ τὸν κλυτὸν ἢ ἅτις μάκαρ καὶ ὁ Wecklein ἁγνὸν μέγ' ἅ. Ἀλλ' ὁ Dindorf παρετήρησεν, ὅτι τὸ ἄρθρον ἐτέθη πρὸ δύο ἐπιθέτων, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1199 "τὰν γαμψώνυχα παρθένον χρησμῳδὸν» καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 675 "τὰν ἄβατον θεοῦ φυλλάδα μυριόκαρπον„. Ἀλλὰ διὰ τί ἆρά γε προσέκρουσαν εἰς τὸ ἐπίθετον μέγας; Τοῦτο ἔχει πολλὰς σημασίας καὶ τις ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο νὰ προσαρμόσῃ, π. χ. εὐρύς, ὁρμητικός. Ἂν δ' οἱ κριτικοὶ παραβάλλοντες τὸν ποταμὸν τοῦτον πρὸς τοὺς παρ' ἑαυτοῖς εὑρίσκωσι μικρόν, δυνάμεθα νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι πλεῖστοι ποταμοὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς μεγάλοι θεωρούμενοι νῦν διὰ τῆς παραβολῆς ἐλέγχονται ὡς ῥύακες ἢ χείμαρροι. Περὶ τοῦ Πακτωλοῦ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ «ποταμὸς Λυδίας, ἔνθα ἡ Ῥέα τιμᾶται. χρυσᾶ δὲ ψήγματα ἀπὸ τοῦ Τμώλου τοῦ ὄρους διὰ τοῦ Πακτωλοῦ καταφέρεται„. Τὸν Πακτωλὸν λέγει εὔχρυσον (πλούσιον εἰς χρυσόν, πολύχρυσον), ὁ δὲ Νόννος χρυσόσπορον ἐν Διονυσ. 10, 145. Νέμεις ἐνταῦθα σημαίνει κατέχεις, ἐξουσιάζεις. Οἱ ποιηταὶ συνήθως προσθέτουσιν εἰς τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν τὰς χώρας, ἃς οὗτοι ἔχουσιν ὡς ἕδρας ἢ προστατεύουσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν." 1118 εἰς νὸ ὄνομα τοῦ Διονυσίου προστίθεται τὸ "κλυτὰν ὃς ἀμφέπεις Ἰκαρίαν, μέδεις δὲ παγκοίνοις Ἐλευσινίας Δηοῖς ἐν κόλποις„. Ὅρα καὶ Ἰλιάδ. Α. 37.

[2]) Δηλαδὴ ἐν Φρυγίᾳ, ὅπου κατ' ἐξοχὴν ἡ Κυβέλη ἐλατρεύετο. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Καὶ τότε σε ἐπεκαλεσάμην τιμωρήσασθαι τοὺς περὶ Ἀγαμέμνονα, ὅτε προεδίδοσαν τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως· καὶ νῦν δὲ καλῶ, ἵνα τούτους τιμωρήσῃ„.

[3]) Ἐννοεῖ τὸν Νεοπτόλεμον. Τὸ πᾶσα σημαίνει ἡ ὑψίστη, ὡς καὶ ἐν στίχ. 142.

[4]) Τὸ ὅτε — ὅτε δὲν ἀποτελεῖ ἀναφοράν· διότι τὸ δεύτερον προσδιορίζει τὸ ἐχώρει. Οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι χάριν τοῦ μέτρου μετεχειρίσθη τὸ πάτρια ἀντὶ τοῦ πατρῷα, ὅπερ σημαίνει τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν πατέρα.

[5]) Εἶναι ποιητικὸν θηλυκὸν τοῦ μάκαρ=εὐδαίμων, ὄλβιος. Τὸ ταυροκτόνων εἶναι κοσμητικὸν ἐπίθετον τῶν λεόντων, οἵτινες λέγονται καὶ ταυροσφάγοι καὶ ταυροβόροι.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐπὶ ἅρματος γὰρ λεόντων ὀχεῖται ἡ Ῥέα„ καὶ ἐν Ὀρφικ. 5,26 "ταυροφόνων ζεύξασα ταχύδρομον ἅρμα λεόντων„. Ἡ δοτικὴ τῷ Δαρτίου κατὰ τὸν Nauck ἀνήκει καὶ εἰς τὸ παρεδίδοσαν καὶ εἰς τὸ σέβας.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς κατὰ δύο τρό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἔχοντες, ὡς ἔοικε, σύμβολον[1] *σαφὲς*
λύπης[2] *πρὸς ἡμᾶς, ὦ ξένοι, πεπλεύκατε,*

πους ἑρμηνεύει· "Ὦ Ῥέα· ἢ νοητέον τοῦτο ἐπὶ τῶν ὅπλων„ δηλ. κατὰ τὴν πρώτην ἑρμηνείαν εἶναι κλητικῆς πτώσεως τὸ σέβας, δι' οὗ ἐννοεῖται ἡ Ῥέα. Πρὸς ταύτην τὴν ἐξήγησιν συμφωνεῖ ἴσως καὶ τὸ ἐν Ἀντιγόν. 338 "θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν Γᾶν„, ἀλλὰ σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ δέχονται τὴν δευτέραν ἐξήγησιν, διότι πρὸς τὴν πρώτην ἀντίκειται κατ' ἐξοχὴν ἡ θέσις τῶν λέξεων. Σέβας εἶναι τὸ τεκμήριον τοῦ σεβασμοῦ καὶ ὄντως τὰ ὅπλα δὲν ἐδόθησαν ὡς δῶρον, ἀλλ' ὡς σημεῖον σεβασμοῦ τῆς ἀνδρείας, ὡς λέγεται ἐν τῷ Αἴαντι. Ὁ Nauck ὅμως θεωρεῖ τὴν λέξιν ἡμαρτημένην καὶ νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ γέρας. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς ἔχει ὡς ἑξῆς· Ὦ ὀρεινὴ ὅλυνς τρέφουσα Γῆ, μῆτερ αὐτοῦ τοῦ Διός, ἡ ὁποία τὸν μέγαν πολύχρυσον Πακτωλὸν ἐξουσιάζεις, σὲ καὶ ἐκεῖ, σεβαστὴ μῆτερ, ἐπεκαλούμην, ὅτε κατὰ τοῦτον δὰ ἡ ὑψίστη ὕβρις τῶν Ἀτρειδῶν προέβαινεν, ὅτε τὰ ὅπλα τοῦ πατρὸς παρέδιδον, ἰὼ μακαρία ἐποχουμένη ἐπὶ ταυροφόνων λεόντων, εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Λαέρτου τὸ ὕψιστον σημεῖον τοῦ σεβασμοῦ.

[1]) Οἱ ξένοι διετήρουν σημεῖα, δι' ὧν τὴν ξενίαν ἀνεγνώριζον καὶ ἃ μετεχειρίζοντο πρὸς σύστασιν ἄλλων φίλων, ἤτοι ἐπλήρουν τὸν αὐτὸν σκοπόν, ὃν νῦν αἱ συστατικαὶ ἐπιστολαι. Περὶ τούτων ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου ἐν Μηδ. 613 λέγει· "Οἱ ἐπιξενούμενοί τισιν, ἀστράγαλον κατατέμνοντες, θάτερον μὲν αὐτοὶ κατεῖχον μέρος, θάτερον δὲ κατελίμπανον τοῖς ὑποδεξαμένοις, ἵνα, εἰ δέοι πάλιν αὐτοὺς ἢ τοὺς ἐκείνων ἐπιξενοῦσθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐπαγόμενοι τὸ ἡμισυ ἀστραγάλιον, ἀνανεοῦντο τὴν ξενίαν„. Τὰ σύμβολα ταῦτα ἦσαν ἀρχαιότατα καὶ μνεία τοιούτων γίνεται ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 168. Τοιαῦτα κατὰ τὸν Εὐστάθιον εἶχον καὶ οἱ Σκύθαι καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ tessera hospitalis τῶν Ῥωμαίων. Ὅρα σημείωσίν μου εἰς Εὐριπίδ. Μήδ. 613. Οὕτω λοιπὸν ἁρμόζει καὶ τὸ ἐπίθετον σαφές, διότι τὸ σύμβολον ἠδύνατο νὰ ἦναι δυσδιάκριτον. Ὀρθῶς δὲ λέγει ὁ Wecklein, ὅτι τὸ σαφὲς περιέχει τραγικὴν εἰρωνείαν.

[2]) Ἡ γενικὴ αὕτη εἶναι ἐπεξηγηματικὴ τοῦ σύμβολον. Νομίζομεν δ', ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Wunder· ἐνταῦθα ὁ Φιλοκτήτης λέγει, ὅτι ἡ ἀδικία, ἣν ὑπέστη ὑπὸ τῶν Ἀτρειδῶν, ἀντὶ συμβόλου ὑπάρχει. Διότι, ἂν μὴ πλανώμεθα, οἱ κοινὴ ἀδικία τῶν Ἀτρειδῶν πρὸς τε τὸν Νεοπτόλεμον καὶ τὸν Φιλοκτήτην εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ξενία, ἥτις συνδέει τοὺς ἀδικηθέντας, ἡ δὲ λύπη τῶν ἐλθόντων εἰς τὸν Φιλοκτήτην εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ξενίας· ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ τὸ σύμβολον μετεχειρίσθη καὶ ὁ Ἀριστείδης τόμ. Ι, σελ. 416 "ἱκανόν ἐστι πρὸς αὐτήν, ὥσπερ ἄλλο τι σύμβολον, αὐτὸ τὸ σχῆμα τῆς ἀτυχίας„. Οἱ ἑρμηνευταὶ διαφωνοῦσιν, ἂν ὁ προσδιορισμὸς πρὸς ἡμᾶς ἀνήκῃ εἰς τὸ σύμβολον ἔχοντες ἢ εἰς τὸ πεπλεύκατε, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι πιθανώτερον εἶναι τὸ πρῶτον. Ἡ κυρία ἔννοια τῆς προτάσεως ὑπάρχει οὐχὶ ἐν τῷ ῥήματι πεπλεύκατε, ἀλλ' ἐν τῷ ἔχοντες σύμβολον σαφές.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καί μοι προσᾴδεθ'[1], ὥστε γιγνώσκειν ὅτι
ταῦτ' ἐξ Ἀτρειδῶν ἔργα κἀξ Ὀδυσσέως.
ἔξοιδα γάρ[2] νιν παντὸς ἂν λόγου κακοῦ
γλώσσῃ θιγόντα[3] καὶ πανουργίας, ἀφ' ἧς
μηδὲν δίκαιον ἐς τέλος[4] μέλλοι ποιεῖν.
ἀλλ'[5] οὔτι τοῦτο θαῦμ' ἔμοιγ', ἀλλ' εἰ παρὼν

1) *Προσᾴδειν κυρίως σημαίνει ᾄδειν πρός τινι, συμψάλλειν, συμφωνεῖν ἐν τῷ ᾄδειν. Ὁ Φιλοκτήτης τὴν διήγησιν τῶν ἀδικιῶν τῶν Ἀτρειδῶν πρὸς ἑαυτὸν παραβάλλει πρὸς ᾄσμα, ὡς καὶ τὴν τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, οὓς θεωρεῖ ὡς προσῳδούς. Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 359· "οἶμοι προσῳδὸς ἡ τύχη τῷμῷ πάθει„. Λέγει λοιπόν· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διηγήσει τοσαύτη ὑπάρχει ὁμοιότης πρὸς ἐκεῖνα, ἅπερ αὐτὸς ἔπαθον, ὥστε εὐκόλως ἀναγνωρίζω, ὅτι οἱ Ἀτρεῖδαι καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οὐχὶ ἄλλος ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ ἠδύνατο τοιαῦτα νὰ διαπράξῃ. Νομίζομεν δ', ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ὁ* Hermann *τὸ γιγνώσκειν ἐξαιρεῖ ἐκ τοῦ σύμβουλον, δηλ. σύμβουλον λύπης ὥστε γιγνώσκειν, ὅτι ταῦτα ἐξ Ἀτρειδῶν ἔργα. Καθ' ἡμᾶς ὁ Φιλοκτήτης ἀνευρίσκει δύο ὁμοιότητας.*

2) *Αἰτιολογεῖ τὸ γιγνώσκειν.*

3) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ θίγοι ἄν. Νομίζομεν, ὅτι παραβάλλει τὸν Ὀδυσσέα πρὸς ὄνυπαρὰ ζῷα, ἅπερ πλησιάζουσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν πρὸς βδελυρὰ ἀντικείμενα.*

4) *Δύο ἀρχαῖοι φιλόλογοι, ὁ* Gedike *καὶ ὁ* Hermann, *συνῆπτον ἐς τέλος δίκαιον, ὅπερ οἱ νεώτεροι δὲν δέχονται, διότι θεωροῦσιν ὡς ἐπιρρηματικὴν φράσιν, ἐν τέλει, τελευταῖον ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 1615 "χρόνια μὲν τὰ τῶν θεῶν πως, ἐς τέλος δ' οὐκ ἀσθενῆ„. Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μέλλει, ἀλλ' L. Dindorf ἔτρεψεν εἰς εὐκτικήν, ἣν ἐδέξαντο οἱ κριτικοὶ ἕνεκα τοῦ προηγουμένου θιγόντα ἄν.*

5) *Τὸ χωρίον ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου μέχρι τοῦ 452 ἐξοβελίζει ὁ* Schmelzer *δι' αἰτίας, αἵτινες ἴσως διεγείρουσιν ἀπορίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ προβῇ τις μέχρις ἐξοβολισμοῦ. Κατὰ τοῦτον εἶναι πιθανόν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εἰσήγαγε τὸν Φιλοκτήτην λέγοντα περὶ ἑνὸς ἢ περὶ τοῦ ἄλλου ἥρωος· ἀλλ' ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ τινὰ ἐλέγχουσι μεταγενέστερον ποιητήν. Ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος δὲν εἶχε γνωρίσει τὸν Αἴαντα πῶς λοιπὸν δύναται νὰ διϊσχυρίζηται, ὅτι, ἂν μὴ οὗτος εἶχεν ἤδη ἀποθάνει, ἤθελεν ὑποστηρίξει τὸ δίκαιον αὐτοῦ; Νομίζομεν, ὅτι δὲν ἦτο τοιαύτη ἀνάγκη· διότι ὁ Αἴας ἦτο συγγενὴς καὶ φίλος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἀνὴρ δίκαιος καὶ διὰ πάντα ταῦτα ὤφειλε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν συγγενῆ ἀδικούμενον. Πρὸς δὲ κατὰ τὸν κριτικὸν εἶναι ὅλως ἀδικαιολόγητος ἡ καταφρόνησις, μεθ' ἧς ὁ Φιλοκτήτης λέγει περὶ Διομήδους τυθεὶς τοῦτον ἐν τῇ αὐτῇ θέσει μετὰ τοῦ χειρίστου τῶν ἡρώων, τοῦ Λαερτιάδου. Ἀλλὰ τὴν ἀπορίαν ταύτην λύει ὁ Σχολιαστής "Σὺν Ὀδυσσεῖ γὰρ αὐτὸν ἐξέβαλε Διομήδης„. Ὁ κριτικὸς εὑρίσκει ἅλως ἀσθενῆ τὴν δικαιολόγησιν περὶ τοῦ Νέστορος ἐν στίχ. 424 "κεῖνός γε πράσσει νῦν κα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αἴας ὁ μείζων[1] *ταῦθ' ὁρῶν ἠνείχετο.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ ἦν ἔτι ζῶν[2]*, ὦ ξέν' οὐ γὰρ ἂν ποτε*
ζῶντός γ' ἐκείνου ταῦτ' ἐσυλήθην[3] *ἐγώ.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πῶς εἶπας; ἀλλ' ἦ[4] *χοὖτος οἴχεται θανών;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὡς μηκέτ' ὄντα[5] *κεῖνον ἐν φάει νόει.* 415

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι τάλας. ἀλλ' οὐχ ὁ Τυδέως γόνος[6]

κῶς κτλ.„. Ἀντὶ νὰ ἐλέγξωμεν τὴν ἀσθένειαν, πρέπει νὰ θαυμάζωμεν μᾶλλον τὸ εὔφυὲς τοῦ ἐπιχειρήματος, δι' οὗ δικαιολογεῖ πλαστὸν λόγον. Προσέτι παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐρώτησις τοῦ Πατρόκλου κεῖται ἐν κακῇ θέσει (στίχ. 434). Καθ' ἡμᾶς ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἡ προσήκουσα· καὶ τούτου ἔχει συνείδησιν αὐτὸς ὁ ποιητὴς προστιθεὶς τὸ π ρ ὸ ς θ ε ῶ ν ἐν στίχ. 433, δηλ. ἀφ' οὗ οἱ ἄλλοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κωλύσωσι τὸ ἀδίκημα, τοὐλάχιστον δι' ὄνομα τῶν θεῶν ὁ Πάτροκλος, ὅστις ἦτο φίλτατος τῷ Ἀχιλλεῖ, δὲν ἔπραξε τοῦτο; Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Schmelzer εὑρίσκει ἀπειρόκαλον τὴν ἐρώτησιν περὶ τοῦ Θερσίτου καὶ τὴν ἐξίσωσιν τοῦ μωροῦ τούτου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰθάκης. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐρώτησις περὶ τοῦ Θερσίτου σκοπεῖ τὴν ταπείνωσιν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦτο γίνεται μεθ' ἱκανῆς εὐφυΐας.

[1]) Τοῦτο λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς Αἴαντα τὸν Λοκρόν, περὶ οὗ ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Β, 528 λέγει· "μείων οὔ τι τόσος γε, ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, ἀλλὰ πολὺ μείων„. Ἐν τῇ φράσει π α ρ ὼ ν—τ α ῦ θ' ὁ ρ ῶ ν ἐνυπάρχει παραπλησία ἐπίτασις, οἵα ἐν τῇ φράσει π ρ ο σ ε ῖ δ ο ν ὁ φ θ α λ μ ο ῖ ς ἐν Αἴαντ. 993. Ἀντὶ τοῦ ἠ ν ε ί χ ε τ ο ὁ Porson καὶ ὁ Blomfield γράφουσιν ἠ ν έ σ χ ε τ ο, ἀλλ' ὁ παρατατικὸς εἶναι προτιμότερος ὡς περιγραφικώτερος.

[2]) Ἐντεῦθεν δὲν προκύπτει, ὅτι ὁ Αἴας ἀπέθανε πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Nauck, ἀλλ' ὅτι ἦ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν ἢ κατὰ τὴν ἄφιξιν τούτου ὁ υἱὸς τοῦ Τελαμῶνος ἦτο ἤδη νεκρός.

[3]) Μετά τινος ὑπερβολῆς λέγει ἀντὶ ἀφῃρέθην. Κατὰ τὸν Nauck ἤθελεν εἶναι κάλλιον, ἂν ἔλεγε, τ ἆ μ' ἐ σ υ λ ή θ η ν. Κατὰ τὸν Λέσχην, ὡς ἀναγινώσκεται παρὰ Πρόκλῳ· "Καὶ Νεοπτόλεμον Ὀδυσσεὺς ἐκ Σκύρου ἀγαγών, τὰ ὅπλα δίδωσι τὰ τοῦ πατρός„.

[4]) Αὕτη εἶναι ἡ συνήθης γραφή, ἀνθ' ἧς ὁ Nauck προτιμᾷ τὸ ἦ γ ὰ ρ χ ο ὗ τ ο ς. Εἰς τὸ χοὗτος ὑπακούεται τὸ ὡς ὁ Ἀ χ ι λ λ ε ύ ς.

[5]) Τὸ ε ἶ ν α ι ἐ ν φ ά ε ι συνήθως μεταχειρίζονται οἱ τραγικοὶ ἀντὶ τοῦ ζῆν.

[6]) Δὲν λέγει μὲν ὁ ποιητὴς τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Φιλοκτήτης μισεῖ τὸν Διομήδη, ἀλλ' ὁ Τυδείδης καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' οὐμπολητὸς[1] *Σισύφου Λαερτίου,*
οὐ[2] *μὴ θάνωσι· τούσδε γὰρ μὴ ζῆν ἔδει.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐ δῆτ'[3] *ἐπίστω τοῦτό γ'· ἀλλὰ καὶ μέγα*
θάλλοντές εἰσι νῦν ἐν Ἀργείων στρατῷ. 420

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τί δ'; οὐ[4] *παλαιὸς κἀγαθὸς φίλος τ' ἐμός,*

Λαερτιάδης ἦσαν φίλοι καὶ συνωμένοι ἐν ταῖς τολμηραῖς αὐτῶν ἐπιχειρήσεσιν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ Δολωνείᾳ καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ στίχ. 570.

[1]) Ἐμπολητὸς εἶναι ὁ πωλητείς. Λέγεται δὲ τοιοῦτος ἐν σχέσει πρὸς τὴν μητέρα, περὶ ἧς ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Ἐκ Σισύφου γὰρ οὔσα ἡ Ἀντίκλεια ἐγαμήθη Λαέρτῃ· καὶ διὰ τοῦτό φησιν αὐτὸν ὥσπερ πεπρᾶσθαι, ἐπειδὴ Λαέρτης πολλὰ δοὺς χρήματα ἠγάγετο τὴν Ἀντίκλειαν". Καὶ ἐν Αἴαντι λέγει τὸν Ὀδυσσέα Σισυφείην, ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς ἐκεῖ κατ' ἄλλον τρόπον ἐξηγεῖται τὴν σχέσιν τοῦ Σισύφου πρὸς τὴν Ἀντίκλειαν. Ὁρα σημείωσιν μου ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι Λαερτίου, ἀλλ' ὁ Brunck εὑρὼν ἐν δοτικὴν Λαερτίῳ ἐπιγεγραμμένην ἔν τινι χειρογράφῳ ἀντικατέστησε διὰ ταύτης τὴν γενικὴν καὶ τὴν ἀντικατάστασιν ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν, διότι οὗτοι προσκρούουσιν εἰς τὰς δύο γενικάς. Ἐξηγοῦσι δέ ὁ δι' ὑπηνέσεως τῷ Λαέρτῃ δοθεὶς υἱὸς τοῦ Σισύφου. Ἀλλ' ὁ Wunder διατηρεῖ τὴν γενικὴν καὶ τὴν μὲν γενικὴν Σισύφου ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ ἐμπολητός, τὴν δὲ Λαερτίου ἐκ τοῦ ἐννοουμένου γόνος. Ἐν δὲ τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt λέγεται, ὅτι ἡ γενικὴ Σισύφου κεῖται ἀντὶ ἐπιθέτου, ἤτοι Λαερτίου, ὄντως Σισύφου ὄντος. Νομίζομεν δ', ὅτι ἐκ προθέσεως ὁ ποιητὴς ἔθηκε τὰς δύο γενικάς, ὅπως διὰ μὲν τῆς πρώτης δηλώσῃ τὸν ἀληθῆ πατέρα, διὰ δὲ τῆς δευτέρας τὸν δι' ἀγορᾶς γενόμενον. Διὰ ταῦτα διετηρήσαμεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων.

[2]) Μετὰ τὸ οὐδὲ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἄρνησιν πρὸς μείζονα ἔμφασιν. Ἰσοδυναμεῖ δὲ ἡ φράσις πρὸς τὸ οὔποτε θανοῦνται, βεβαίως δὲν θὰ ἀποθάνωσιν.

[3]) Ἐννοεῖται τὸ ἔθανον. Ἡ προστακτικὴ τοῦ ἐπίστασθαι ἔχει δύο τύπους, ἐπίστω καὶ ἐπίστασο, ἀλλὰ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει· "ἐπίστω κάλλιον ἢ ἐπίστασο".

[4] Ἐν πολλοῖς ἀπογράφοις φέρεται· Τί δ', ὃς παλαιὸς κἀγαθὸς φίλος τ' ἐμός. Ἴσως οὐχὶ ἀδίκως οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν, διότι πρὸς τὴν φερομένην γραφὴν δὲν ἁρμόζει ἡ ἑπομένη αἰτιολογία. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ ἐποίησαν αὐθαιρέτους διορθώσεις, ὡς ὁ Hermann, ὅστις ἔγραψε, τί δ' ὁ σταδαῖος (καθ' Ἡσύχιον πρᾶος), ὁ δὲ Schneidewin τί δ' αὖ παλαιός, ὅπερ εἶναι ὅλως ἄτονον καί, οὕτως εἰπεῖν, ἀντιδραματικόν. Ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τῷ Meineke, ὡς πρὸ ἡμῶν ὁ Wunder, ὁ Seyffert καὶ ἄλλοι Ἀφ' οὗ ὁ Φιλοκτήτης ἤκουσεν, ὅτι δύο ἄριστοι ἥρωες ἔθανον, ἐρωτᾷ μετὰ τόνου· Τί λοιπόν; Δὲν ζῇ ὁ Νέστωρ· διότι οὗτος . . . Τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Νέστωρ ὁ Πύλιος, ἔστιν; οὗτος γὰρ τά γε
κείνων[2] *κάκ' ἐξήρυκε, βουλεύων σοφά.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

κεῖνός γε πράσσει νῦν κακῶς, ἐπεὶ θανὼν
Ἀντίλοχος αὐτῷ φροῦδος[3]*, ὅσπερ ἦν γόνος.* 425

παλαιὸς καὶ γαθὸς εἶναι, ὡς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις homo antiquus et probus καὶ κατὰ τὸν Nauck ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Ὀδυσσέα.

[1]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ζῇ, ὡς ἐν στίχ. 445 καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 537„ Θέτιδος δ' ὁ τῆς Νηρῇδος ἔστι παῖς ἔτι;„.

[2]) Δηλαδὴ τὰ κακὰ τὰ διεγερθέντα ἐξ ἐκείνων, τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ Ὀδυσσέως. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ εἰκάσωμεν, ὡς ποιεῖ ὁ Nauck, ὅτι παρὰ ξένων ὁ Φιλοκτήτης ἔμαθεν, ὅτι οὗτος ἐβούλευε σοφά. Διότι τὸ ἦθος καὶ ἡ σοφία τοῦ Νέστορος ἦσαν γνωστὰ καὶ πρὸ τῆς στρατείας.

[3]) Ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ οἴχεται θανὼν ἐν στίχ. 414 Περὶ τῆς ἑπομένης φράσεως ὑπῆρχεν ἀμφιβολία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· διότι ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Οἱ μὲν γράφοντες μόνος παρ' ἱστορίαν φασίν. Εἶχε γὰρ καὶ ἄλλους. Οἱ δὲ γόνος, τῷ ποιητῇ ἀκολουθοῦντες λέγουσιν„. "Οτι τὸ μόνος δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀκριβές, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Ὁμήρου, ὅστις ἑπτὰ υἱοὺς τοῦ Νέστορος ἀριθμεῖ ἐν Ὀδυσσ. γ, 413 ἐξ ὧν δύο, ὁ Ἀντίλοχος καὶ ὁ Θρασυμήδης, ἐστρατεύσαντο ἐπὶ τὴν Τροίαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ γόνος φαίνεται, ὅτι δὲν ἁρμόζει, διότι ὁ Φιλοκτήτης ἐγίνωσκεν, ὅτι ὁ Ἀντίλοχος ἦτο υἱὸς τοῦ Νέστορος, ἀφ' οὗ δὴ μετεῖχε τῆς στρατείας. Διὰ ταῦτα οἱ κριτικοὶ ἐξήντλησαν τὴν εὐφυΐαν αὐτῶν, ὅπως διορθώσωσι τὴν φράσιν καὶ δή ὁ μὲν Musgrave τρέπει εἰς, ὃς παρῆν μόνος, ὁ δὲ Dindorf ὃς παρῆν. γόνος, ὁ δὲ Sintenis ὁ σπαρεὶς γόνος, ὁ δὲ Unger, ὅσπερ ἦν γάνος, ὁ δὲ Pflugk ὃς προῦστη γένους, ὁ δὲ Arndt, ὃς παρῆν πόνοις, ὁ δὲ Oberdick ὥσπερ ἦν λόγος, ἄλλοι ἄλλως καὶ τελευταῖον ὁ Schmelzer ὁ σπέρχων γόνος, λαμβάνων τὸ σπέρχων ἀντὶ τοῦ σπερχόμενος, δηλ. ταχύς ὡς λέγεται ἐν Ὀδυσσ. γ, 112. Ἴσως τινὲς τῶν διορθώσεων μαρτυροῦσιν εὐφυΐαν τῶν διορθωτῶν, ἀλλ' αἱ πλεῖσται αὐξάνουσι τὰς δυσκολίας, π. χ. ἡ διόρθωσις εἰς ὃς παρῆν μόνος ἐγένετο, ὅπως δηλωθῇ ἡ παρὰ τοῦ Ἀντιλόχου ὑπεράσπισις τοῦ πατρὸς κατὰ τοῦ Μέμνονος. Ἐπειδὴ τοῦτο ἠγνόει ὁ Φιλοκτήτης, ὤφειλεν ἐκτενέστερον νὰ εἴπῃ ὁ Νεοπτόλεμος. Τὸ δὲ ὥσπερ ἦν λόγος σκοπεῖ νὰ δείξῃ τὸ ἀβέβαιον τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιλόχου, ἀλλὰ τότε διὰ τί λέγει, ὅτι κακῶς πράσσει ὁ Νέστωρ; Ἀφ' οὗ τὸ αἴτιον εἶναι ἀμφίβολον, τὸ αἰτιατὸν δύναται νὰ λέγηται ὡς πραγματικόν; Δὲν εἶναι δύσκολον καὶ ἡμεῖς νὰ ποιήσωμεν οὐχὶ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς διορθώσεις, δηλ. ὥσπερ ἦν γόνος (δηλ καθὼς ἦτο υἱός, ὡς ἤρμοζεν εἰς υἱὸν ὑπερασπίζοντα τὸν πατέρα νὰ θνήσκῃ), καὶ ὅσπερ ἦν πόνος (δηλ. πόνος τῷ πατρὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ), καὶ ὅσπερ ἦν φόνος (δηλ. ἐφόνευε τοὺς πολεμίους, ἦτο δεινὸς πολεμιστής). Ἀλλ' ἀπέχοντες τῶν διορθώσεων νομίζομεν, ὅτι τὸ γόνος ἔχει καλῶς καὶ δυνάμεθα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἶμοι, δύ'[1] *αὖ τώδ' ἐξέδειξας, οἷν ἐγὼ*
ἥκιστ' ἂν ἠθέλησ' ὀλωλότοιν[2] *κλύειν.*
φεῦ φεῦ· τί δῆτα δεῖ σκοπεῖν[3]*, ὅθ' οἵδε μὲν*
τεθνᾶσ', Ὀδυσσεὺς δ' ἔστιν αὖ[4] *κἀνταῦθ' ἵνα*

νὰ ἐξηγήσωμεν κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον, ὁ κατ' ἐξοχήν, ὁ διαπρεπὴς υἱὸς τοῦ Νέστορος καὶ εἰκάζομεν, ὅτι τὸ φερόμενον μόνος δὲν ἦτο τὸ κατ' ἀρχὰς γραφή, ἀλλ' ἐπιγεγραμμένη ἐπεξήγησις. Οὗτος ὁ Ἀντίλοχος ἦτο ὁ διαπρεπέστατος τῶν υἱῶν τοῦ Νέστορος. Δεύτερον δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν υἱὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς υἱοὺς ἄλλων γονέων ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν· διότι φονευθεὶς ἔθλιψε τὸν πατέρα Ὀδυσσ. γ, 188. Πρὸς τοιαύτην ἑρμηνείαν συμφωνεῖ καὶ ὁ Πίνδαρος ἐν Πυθ. 9, 38, ὃν φαίνεται εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ ἡμέτερος τραγικός· διότι λέγει περὶ τοῦ Ἀντιλόχου· "μένων ὁ θεῖος ἀνὴρ πρίατο μὲν θανάτοιο κομιδὰν πατρὸς ἐδόκησέν τε τῶν πάλαι γενεᾷ ἁπλοτέροισιν, ἔργον πελώριον τελέσας, ὕπατος ἀμφὶ τοκεῦσιν ἔμμεν πρὸς ἀρετάν„ Εἶναι παράδοξον, ὅτι καὶ ὁ Nauck καίπερ λέγων τὸν Ἀντίλοχον πρότυπον υἱικῆς εὐσεβείας δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἑρμηνείαν.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται δυ' αὖτως δείν' ἔλεξας. Πλὴν τῆς γραφῆς ταύτης ὁ Σχολιαστὴς παρέχει καὶ ἑτέραν· "Δυ' αὖτως δείν' ἔλεξας. Γράφεται δυ' αὐτὼ δ' ἐξέδειξας, δυϊκῶς„. Τὴν δευτεραν ταύτην γραφὴν ἀνέγνω ἄλλως ὁ Porson καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τούτου ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται, ὡς καὶ ἡμεῖς. Ἐγένοντο καὶ ἄλλαι διορθώσεις, ἀλλ' ἀπέτυχον, π. χ. ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς, δύ' ἄτα τώδ' ἔδειξας καὶ ὁ Jepp εἰς. δύ' αὖ τώδ' ἄνδρ' ἔλεξας. Ἐννοεῖ τὸν Αἴαντα καὶ τὸν Ἀντίλοχον· προσηκόντως δὲ μετεχειρίσθη τὸ αὖ, διότι πρὸ ὀλίγου ἔμαθε περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὀλωλότε ἐκ τῶν ἑπομένων. Τὸ δεικνύειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ λέγειν.

[2]) Κατὰ τὸν Wecklein εἶναι γενικὴ ἀπόλυτος, ὅπερ ἀπίθανον, διότι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κλύειν, ὡς λέγει ὁ Nauck, ὡς παρ' Ὁμήρῳ πυθέσθαι τινὸς πεσόντος, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1182 "κλύουσα παιδός„.

[3]) Διὰ τῆς φράσεως θέλει νὰ δηλώσῃ· ποῦ πρέπει τις νὰ ἀποβλέπῃ; Δύναται νὰ περιμένῃ παρὰ τῶν θεῶν δικαιοσύνην, ἀφ' οὗ τοιαῦτα συμβαίνουσιν; Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀναπτύσσει ἐν στίχ. 452. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 301. "Ἐγὼ δέ σ', ὦ παῖ, πρῶτα μὲν τὰ τῶν θεῶν σκοπεῖν κελεύω, μὴ σφαλῇς ἀτιμάσας„, καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 922 "τί χρή με τὴν δύστηνον ἐς θεοὺς ἔτι βλέπειν;„.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ἐν τοῖς ζῶσι. Ἐσχημάτισται ὁ λόγος, εἰ καὶ ἄκοντος Φιλοκτήτου. Ἢν' ᾖ ἐνταῦθα, ἐν τῇ Λήμνῳ„. Πιθανώτερον ὁ Wecklein ἐξηγεῖ, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει, δηλ. καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν πάλιν, ὡς ἐν στίχ. 417 τὴν περίστασιν, ὅτι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν ἡρώων ὁ Ὀδυσσεὺς ἔπρεπε νὰ ἀποθάνῃ. Ἡ παρατήρησις δὲ τοῦ Σχολιαστοῦ, ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἐσχηματισμένος, ὁμολογεῖται ὡς ὀρθή· διότι εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία,

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρῆν ἀντὶ τούτων αὐτὸν αὐδᾶσθαι[1] *νεκρόν;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σοφὸς[2] *παλαιστὴς κεῖνος· ἀλλὰ καὶ σοφαὶ*
γνῶμαι, Φιλοκτῆτ', ἐμποδίζονται[3] *θαμά.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

φέρ' εἰπὲ πρὸς θεῶν, ποῦ γὰρ ἦν ἐνταῦθά[4] *σοι*
Πάτροκλος, ὃς σοῦ πατρὸς ἦν τὰ φίλτατα;[5]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

χοὔτος τεθνηκὼς ἦν· λόγῳ δέ σ' ἐν βραχεῖ[6]
τοῦτ' ἐκδιδάξω· πόλεμος οὐδέν' ἄνδρ' ἐκὼν

ἦν ἐννοεῖ ὁ θεατὴς γινώσκων, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι παρὼν ἐν Λήμνῳ. Ὁ Blaydes *νομίζων τὸ χωρίον διεφθαρμένον τρέπει εἰς, Ὀδυσσεὺς δ' ἐστὶν ἐνθάδ', ὄντινα. Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης ἡ τραγικὴ εἰρωνεία γίνεται σαφεστέρα, ἀλλὰ πρὸς τὴν φαινομένην ἔννοιαν εἶναι ἀνάρμοστος. Τὸ ἵν α τῶν χειρογράφων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ· ἐν τῇ ὁποίᾳ περιστάσει ἔπρεπε κτλ.*

[1]) *Τὸ αὐδᾶσθαι κεῖται ἀντὶ τοῦ εἶναι, ὡς ἐν στίχ.* 240.

[2]) *Σοφὸς ἐνταῦθα καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχει ὅλως καλὴν σημασίαν, ἀλλὰ δηλοῖ τὸν πολύτροπον καὶ δὴ ἐν τῇ πάλῃ, ὡς τούτου ἔδειξε δεῖγμα ἐν τοῖς Πατροκλείοις ἀγῶσι τύψας τὴν καμπὴν τοῦ γόνατος τοῦ Αἴαντος, ἀλλ' οὕτως ἔπεσαν ἀμφότεροι Ἰλιάδ Ψ, 731. Ὁ Νεοπτόλεμος, ὡς νομίζομεν, πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν φαινομένην ἀδικίαν τῶν θεῶν λέγων, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς διέφυγε τὸν θάνατον διὰ τῆς πολυτροπίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τέλει θέλει καταβληθῆ. Οὕτως ὑποστηρίζει τὴν θείαν δικαιοσύνην. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σοφὸς μέν ἐστιν, ἀλλ' οὐ διόλου ἔσται. Αἱ γὰρ τοιαῦται γνῶμαι καταβάλλονται πολλ Καὶ ἐνταῦθα ὁ τραγικὸς ἐμ εἰς τὸ στόμα τοῦ Νεοπτολέμ μέλλον συμβῆναι, δηλ. τὴν χίαν τοῦ κατὰ τοῦ Φιλοκτήτ λου τοῦ Ὀδυσσέως. Ὁ λέγων δὲν ἔχει συνείδησιν.*

[3]) *Προσηκόντως μετεχε τὸ ῥῆμα λαβὼν τοῦτο κατὰ φορὰν ἐκ τῶν παλαιστῶν.*

[4]) *Δὲν δηλοῖ τόπον, ἀλλ περίστασιν, καθ' ἣν ἀφῃροῦ ὅπλα. Ἐπειδὴ ὁ Φιλοκτήτ εἶχεν ἐπιμιξίαν πρὸς τοὺς ἐν ἦτο ὅλως φυσικὸν νὰ ἐρωτήσ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἀλλ ἐρωτήσεις ταύτας ὁ ποιητὴς στησε φυσικωτέρας διὰ τῆ νοίας, ὅτι οὗτοι ἠδύναντο λύσωσι τὸ ἀδίκημα.*

[5]) *Συχνάκις κεῖται τὸ φ τα ἀντὶ τοῦ ὁ φίλτατος ἢ τατοι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ 1110 "ἔχω τὰ φίλτατα„ Ἠλέκτρ.* 1208. *Παραπλήσιο τὸ τὰ πρῶτα ἀντὶ ὁ πρῶτος.*

[6]) *Ἡ φράσις ἐν βραχεῖ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν διὰ χέων. Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ "πάντ' ἀκούσῃ μῦθον ἐν λόγῳ„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρεῖ[1] πονηρόν, ἀλλὰ τοὺς χρηστοὺς ἀεί. –

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

μμαρτυρῶ σοι· καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτό[2] γε
ναξίου μὲν φωτὸς[3] ἐξερήσομαι,
ώσση δὲ δεινοῦ[4] καὶ σοφοῦ, τί νῦν κυρεῖ. 440

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οίου γε τούτου[5] πλήν γ' Ὀδυσσέως ἐρεῖς;

ὰ χειρόγραφα εἶχον α ἴ ρ ε ι, Buttmann ἔτρεψεν εἰς α ἱ ρ ε ῖ τερ βραδύτερον εὑρέθη ἔν γράφῳ. Ὁ μὲν Wecklein ν αἱρεῖ λέγει ἰσοδύναμον φ ι λ ε ῖ α ἱ ρ ε ῖ ν, ὁ δὲ Nauck φὴν θεωρεῖ ὡς δυσκόλως Νομίζομεν, ὅτι οὐδέτερον ριβές· διότι ὁ τραγικὸς εὐ ετεχειρίσθη τὴν λέξιν, ὅπως ὅτι ὁ πόλεμος μὲ τὴν θέλη- οὐδένα πονηρὸν φονεύει, ὅμως τούτου δύναται νὰ Οὕτω τοὺς φόνους τῶν πο- εἰκονίζει ὡς ἀκούσια τοῦ ἁμαρτήματα. Παραπλή ει ὁ ποιητὴς ἐν ἀποσπάσμ. τοὺς εὐγενεῖς γὰρ κἀγα- ὁ παῖ, φιλεῖ Ἄρης ἐναίρειν· ῇ γλώσσῃ θρασεῖς φεύγον- ς ἐκτὸς εἰσι πημάτων Ἄρης δὲν τῶν κακῶν λωτίζεται„ Ἀνακρέων ἐν ἀποσπάσμ. ει· "Ἄρης δ' οὐκ ἀγαθῶν ι, ἀλλὰ κακῶν„.

Συμφώνως πρὸς αὐτὸν τοῦ- λόγον, τὸν ὁποῖον εἶπες. οκτήτης θέλει νὰ κυρώσῃ παραδείγματος κακοῦ ἀν-

Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ομαι, ἥτις ἠδύνατο νὰ δεχ- τὴν περί. Παραπλήσιον εἶ- ἐν στίχ. 427 καὶ ἐν Αἴαντ. ποίου κέκραγας ἀνδρὸς ὧδ' ονα; „.

[4]) "Οτι ὁ Θερσίτης ἦτο δεινὸς περὶ τὸ λέγειν εἶπεν ὁ "Ομηρος ἐν Ἰλιάδ. Β, 246 "Θερσίτ' ἀκριτόμυθε, λιγὺς περ ἐὼν ἀγορητής„.

[5]) Ἡ γενικὴ ἐτέθη κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν προηγουμένην. Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσι π ο ί ο υ τ ε τ ο ύ τ ο υ, ὀλίγα δὲ π ο ί ο υ γ ε τ ο ύ τ ο υ καὶ ὁ Brunck ἔγραψε π ο ί ο υ δέ, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ γε πρέπει νὰ προτιμηθῇ, ὅπερ γίνεται δῆλον, ὡς λέγει ὁ Wunder, ἂν ἀντὶ τῆς ἐρωτηματικῆς θέσωμεν ἀρνητικὴν πρότασιν· οὐδείς γε ἄλλος ἐστὶν ἢ Ὀδυσσεύς. Ἀντὶ τοῦ ἐ ρ ε ῖ ς κατὰ τὸν Nauck ἠδύνατο νὰ τεθῇ λ έ γ ε ι ς, ὡς ὑπάρχει ἔν τινι χειρογράφῳ. Καὶ ἡμεῖς ὅμως ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μεταχειριζόμεθα τὸν μέλλοντα· θὰ εἴπῃς τὸν Ὀδυσσέα. Ἐνταῦθα λίαν ταπεινοῦται ὁ Ὀδυσσεύς, διότι τὰς κακὰς ἰδιότητας, δι' ὧν ὁ Φιλοκτήτης ἐσκόπει νὰ ὁρίσῃ τὸν Θερσίτην, ὁ Νεοπτόλεμος ἀνευρίσκει ἐν τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἰθάκης. Ὁ Νεοπτόλεμος ὅμως δὲν πράττει τοῦτο, ὅπως ταπεινώσῃ τὸν Ὀδυσσέα, ᾧ συνεργάζεται, ἀλλ' ἐπλανήθη, διότι τὸν μὲν Ὀδυσσέα ἐγίνωσκεν ὡς δεινὸν κατὰ τὸ λέγειν καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Φιλοκτήτου ὡς ἀνάξιον, τὸν δὲ Θερσίτην δὲν εἶχεν ἰδεῖ, ὡς αὐτὸς λέγει. Κατὰ τὸν Hartung ἡ μνεία τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐ τοῦτον εἶπον, ἀλλὰ Θερσίτης τις[1] ἦν,
ὃς οὐκ ἂν εἵλετ' εἰς ἅπαξ εἰπεῖν, ὅπου
μηδεὶς ἐφῇ[2]· τοῦτον οἶσθ' εἰ ζῶν κυρεῖ;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ εἶδον αὐτός, ἠσθόμην δ' ἔτ' ὄντα[3] νιν. 44

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἔμελλ'[4]· ἐπεὶ οὐδέν πω κακόν γ' ἀπώλετο,

Θερσίτου γίνεται, διότι ὁ ποιητὴς ἀποβλέπει εἰς τοὺς συγχρόνους τῶν Ἀθηνῶν ῥήτορας. Τοῦτο δὲν εἶναι πολὺ εὔκολον νὰ ῥηθῇ περὶ τοῦ Σοφοκλέους, διότι οὗτος ἦτο δημοκρατικός, τῆς δὲ δημοκρατίας τὸ σπουδαιότατον ὄργανον εἶναι ἡ ῥητορική.

1) Ἡ ἀντωνυμία κεῖται πρὸς περιφρόνησιν.

2) Ἐκ τῆς ἡγουμένης προτάσεως ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον λέγειν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἀντὶ τοῦ ἃ οὐκ ἤθελέ τις ἅπαξ ἀκοῦσαι, ταῦτα πολλάκις ἔλεγεν„ Ὁ Ὅμηρος λέγει περὶ τοῦ Θερσίτου ἐν Ἰλιάδ. Β, 212· "Θερσίτης δ' ἔτι μοῦνος ἀμετροεπὴς ἐκολώα„, ἔνθα ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ· "Σοφοκλῆς τὸν τοιοῦτον Ὁμηρικὸν νοῦν παραφράζων φησὶ περὶ Θερσίτου, ὅτι οὐκ ἂν εἵλετο εἰσάπαξ εἰπεῖν, ὅπου μηδεὶς ἐφῇ· τουτέστιν οὕτω θρασὺς ἦν, ὥστε καὶ κωλυόμενός τι λέγειν ὡς μὴ δέον ὂν λέγεσθαι, ὅδε τὸ αὐτὸ πολλάκις ἐλάλει„.

3) Τοῦθ', ὅπερ ὁ Νεοπτόλεμος λέγει ἐνταῦθα, δὲν εἶναι ἀκριβές· διότι κατὰ τὴν Αἰθιοπίδα τοῦ Ἀρκτίνου ὁ Ἀχιλλεὺς εἶχε φονεύσει τὸν Θερσίτην διὰ αἰτίαν, ἣν λέγει ὁ Σχολιαστής· "Τοῦτο παρ' ἱστορίαν. Λέγεται γὰρ ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀνηρῆσθαι, καθ' ὃν χρόνον καὶ τὴν Πενθεσίλειαν] ἀνεῖλε. Φονευθείσης γὰρ τῆς Πενθεσιλείας ὑπὸ Ἀχιλλέως ὁ Θερσίτης δόρατι ἔπληξε τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῆς, διὸ ὀργισθεὶς ὁ Ἀχιλλεὺς κονδύλοις αὐτὸν ἀνεῖλε„. Καὶ ὁ Χαιρήμων εἶχε ποιήσει τραγῳδίαν ἔχουσαν τὸ ὄνομα Ἀχιλλεὺς Θερσιτοκτόνος. Διατί λοιπὸν ὁ Νεοπτόλεμος παρεκλίνει τῆς παραδόσεως; Κατὰ τὸν Nauck τοῦτο ποιεῖ ὁ Νεοπτόλεμος διότι δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀρκετὰ ἔντιμον διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ἐφόνευσε Θερσίτην καὶ διότι ἤθελε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν γνώμην τοῦ Φιλοκτήτου.

4) Ἡ πλήρης φράσις ἤθελε εἶναι, ἔμελλεν ἔτι εἶναι τοῦτο ἠδυνάμην νὰ τὸ περιμένω. Φιλοκτήτης ἐνισχυθεὶς καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ Θερσίτου ἐκφράζει τὴν ἐν στίχ. 436 δηλωθεῖσαν ἔννοιαν εὐρύτερον. Κατὰ τὸν Nauck τὸ οὐδὲν κακὸν κεῖται ἐπὶ τῇ σημασίᾳ τοῦ οὐδεὶς κακός, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1507 "τὸ γὰρ πολὺ νοῦργον οὐκ ἂν ἦν πολύ„. Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορίσωμεν τὴν ἔννοιαν μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν ἄλλοις κακοῖς. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· ἡ ὥρα (αἰῶν) δὲν χάνεται. Ἐν τῷ ἑπομένῳ οὐδὲν ἐγένετο συνίζησις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' εὖ[1] *περιστέλλουσιν αὐτὰ δαίμονες·*
καί πως τὰ μὲν πανοῦργα καὶ παλιντριβῆ[2]
χαίρουσ' ἀναστρέφοντες ἐξ Ἅιδου, τὰ δὲ
δίκαια καὶ τὰ χρήστ' ἀποστέλλουσ' ἀεί[3]. 450
ποῦ[4] *χρὴ τίθεσθαι ταῦτα, ποῦ δ' αἰνεῖν, ὅταν*
τὰ θεῖ' ἐπαινῶν[5] *τοὺς θεοὺς εὕρω κακούς;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐγὼ μέν, ὦ γένεθλον Οἰταίου[6] *πατρός,*

[1]) *Τοῦτο λέγει καθ' ἡμᾶς μεικρᾶς εἰρωνείας διότι εἰκονίτους θεοὺς ὡς μετὰ προσοχῆς καλύπτοντας τὸ κακὸν ὡς ποιόν τι πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο ὀρς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ρικαλύπτουσιν, ὁ δὲ Ἡσιος λέγει· "περιστέλλει· σκέπει, λύπτει, περιβάλλει„.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "τεμένα τοῖς κακοῖς· σῴζουσιν ἐξ δου τοὺς ἐπιτρίπτους καὶ δολεῖς„. Τὰ πανοῦργα καὶ παλιντριἀντιτίθενται πρὸς τὰ δίκαια καὶ ησιά. Πρῶτος ὁ Gedike παρεῤῥησεν, ὅτι ἀποβλέπει πρὸς τὸν υφον, τὸν πατέρα τοῦ Ὀδυσσέως διότι οὗτος πείσας τὸν Θάτον (ἢ τὴν Περσεφόνην) αἱμυοις λόγοις Θέογν. 701 ἀνῆλν ἐκ τοῦ Ἅιδου εἰς τὸ φῶς. Τὸ λιντριβὴς δὲν εἶναι διάφορον τοῦ τριπτον κίναδος ἐν Αἴαντ. 13.*

[3]) *Ἐννοεῖται ὁ προσδιορισμὸς Ἅιδου.*

[4]) *Ποῦ πρέπει νὰ θέσω ταῦτα γιγνόμενα κατὰ τὸν Σχολιαήν); πῶς νὰ τὰ θεωρήσω (ὡς ν παρέργῳ θοῦ με„ στίχ. 473 "ἐν εὐχερεῖ ἔθου„ ἐν στίχ. 876); ποῖον μέρος ἀποβλέπων νὰ παινῶ; ἐκ ποίας ὄψεως ἐξετάζων νὰ ἐπαινῶ;*

[5]) *Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διορθώσωμεν τὸ ἐπαινῶν εἰς ἐρευνῶν κατὰ τὸν Nauck, οὔτε εἰς τὰ θεῖα τιμῶν κατὰ τὸν Blaydes· τὸ ἐρευνῶν φθείρει τὴν καλὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου· διότι διὰ τοῦ ἐπαινῶν ὑποδεικνύεται, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπαινῇ τὰ θεῖα, ἐν ᾧ τὸ ἐρευνῶν δὲν ἐνέχει τοιαύτην ἔννοιαν. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Hermann, ὅταν θέλω νὰ ἐπαινῶ, ὅσα οἱ θεοὶ πράττουσιν. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι βλάσφημοι καὶ ὁ Schmelzer εὑρίσκει ἕνα ἔτι λόγον, ὅπως τὸ χωρίον ἐξοβολισθῇ μέχρι τοῦ στίχ. 452. Τοῦτο παρατηρήσας ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Νοσῶν δὲ δυσφημεῖ„. "Οτι οἱ ἄνθρωποι δυσχεροῦντες ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι ἀνθρωπίνη ἀσθένεια πάντων τῶν αἰώνων. Διὰ τοῦτο ὅμως εὐθύνεται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ οὐχὶ ὁ δραματικὸς ποιητής, ὅστις κρίνεται ἐκ τῆς καθάρσεως. Ἄλλως ἐνταῦθα ὁ συλλογισμὸς ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ἀνακριβοῦς εἰδήσεως περὶ τοῦ Θερσίτου καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις ἐνταῦθα εἰκονίζεται ὡς εὐτυχῶν, ἀποτυγχάνει ἐν τέλει.*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὄρος τῆς Τραχῖνος ἡ Οἴτη. Τραχίνιος δὲ ἦν καὶ Μηλιεύς„. Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα, ὡς νομίζομεν, συνάπτονται τοῖς ἡγουμένοις ὡς*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ λοιπὸν ἤδη[1] *τηλόθεν τό τ' Ἴλιον*
καὶ τοὺς Ἀτρείδας εἰσορῶν φυλάξομαι· 455
ὅπου δ'[2] *ὁ χείρων τἀγαθοῦ μεῖζον σθένει*[3]
κἀποφθίνει τὰ χρηστὰ χὠ δειλὸς κρατεῖ,
τούτους[4] *ἐγὼ τοὺς ἄνδρας οὐ στέρξω ποτέ·*
ἀλλ' ἡ πετραία[5] *Σκῦρος ἐξαρκοῦσά μοι*
ἔσται τὸ λοιπόν, ὥστε τέρπεσθαι δόμῳ[6]. 460

ἐξῆς. Κακοὶ μὲν ἄνθρωποι δὲν ἐλλείπουσιν, ἀλλ' ὅ συνετὸς πρέπει νὰ ἀφίσταται τούτων καὶ νὰ ἀποσύρηται εἰς τὰ ἴδια, ὡς ἐγὼ τοὐλάχιστον θέλω πράξει. Οὕτω μετὰ τέχνης ὁ τραγικὸς πλέκων τὸν μῦθον προπαρασκευάζει τὴν πλαστὴν ἐπάνοδον τοῦ Νεοπτολέμου εἰς τὴν πατρίδα.

[1]) *Μετὰ τὴν γενομένην μοι ἀδικίαν. Τὸ τηλόθεν λέγεται μετά τινος εἰρωνείας, ὡς καὶ παῤ ἡμῖν ἀπὸ μακρυά. Κατὰ τὸν* Nauck *παραπλήσια εἶναι τὰ παῤ Εὐριπίδ ἐν Ἱππολύτ.* 102 "πρόσωθεν αὐτὴν (τὴν Ἀφροδίτην) ἁγνὸς ὢν ἀσπάζομαι„. *Ἀντίφιλος ἐν Ἀνθολογ. Παλ.* 9, 29 "ἦν ὄντως μερόπων χρύσεον γένος, εὖτ' ἀπὸ χέρσου τηλόθεν, ὡς Ἀΐδης πόνος ἀπεβλέπετο„. *Ὅρα καὶ κατωτέρω ἐν στίχ.* 467. *Αἱ αἰτιατικαὶ Ἴλιον καὶ Ἀτρείδας ἀνήκουσι καὶ εἰς τὸ εἰσορῶν καὶ εἰς τὸ φυλάξομαι.*

[2]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ὅπου τ' ἢ ὅπου γ', ὁ δὲ* Hermann *ἔγραψεν ὅπου δ', ὅπερ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἐδέξαντο. Ὁ* Hartung *δεχόμενος τὸν γὲ συνάπτει τὴν πρότασιν ταύτην τοῖς ἡγουμένοις. Οὕτω μετὰ τὴν λέξιν κρατεῖ τίθησι τελείαν στιγμὴν καὶ τὴν ἑπομένην πρότασιν θεωρεῖ ὡς ἀσύνδετον. Ἄλλοι δεχόμενοι τὸν τε εὑρίσκουσι τὴν ἀπόδοσιν τοῦ συνδέσμου τούτου ἐν τῷ ὑπάρχοντι πρὸ τοῦ ἀποφθίνει. Ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τῷ* Hermann, *ὡς πολλοὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν διότι ὑπάρχουσι παράλληλα χωρία, ἅπερ παρατιθέμεθα μετ' ὀλίγον.*

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ὁ κακὸς πλέον ἰσχύει„.*

[4]) *Ἐν ᾧ προηγεῖται τὸ ὅπου, ἀνωμάλως ἕπεται τὸ τούτους. Παραπλήσια χωρία δὲν ἐλλείπουσιν, ὡς παρ' Ἡροδότ*, 9, 1 "ὅκου δ' ἑκάστοτε γίνοιτο, τούτους παρελάμβανε„ *καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ.* 1081 "ὅπου δ' ὑβρίζειν δρᾶν θ' ἅ βούλεται πάρα, ταύτην νόμιζε τὴν πόλιν χρόνῳ ποτὲ ἐξ οὐρίων δραμοῦσαν εἰς βυθὸν πεσεῖν„.

[5]) *Ἡ Σκῦρος ἦτο οὕτως ἄσημος, ὥστε ὑπῆρχε καὶ παροιμία, ὡς ἀναγινώσκεται παρὰ Σουΐδ. "Ἀρχὴ Σκυρία. Ἐπὶ τῶν εὐτελῶν καὶ μηδὲν λυσιτελὲς ἐχόντων, παρ' ὅσον πετρώδης καὶ λυπρὰ καὶ διὰ τοῦτο πενιχρὰ ἡ Σκῦρος, οὐδὲν φέρουσα λόγου ἄξιον„ καὶ παρὰ Δημοσθένει λέγεται ἐν 52, 9 "τὸν μέτοικον ἄνθρωπον καὶ ἐν Σκύρῳ κατοικοῦντα καὶ οὐδενὸς ἄξιον„.*

[6]) *Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις φέρεται δόμῳ, ἀλλὰ παρὰ τὸν Σουΐδ. μόνῳ, ὅπερ ἐδέξατο ὁ* Hermann. *Δὲν πιστεύομεν, ὅτι παρὰ Σουΐδᾳ γραφὴ εἶναι προτιμητέα. Ἐν ᾧ ἡ μόνωσις φαίνεται ἐνταῦθα ἀνάρμοστος, ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος ἦτο ἀναγκαία· διότι ἕκαστος εὐχαριστεῖται μένων ἐν τῇ πα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν δ' εἶμι[1] *πρὸς ναῦν. καὶ σύ, Ποίαντος τέκνον,*
χαῖρ' ὡς μέγιστα, χαῖρε, καί σε δαίμονες
νόσου μεταστήσειαν[2]*, ὡς αὐτὸς θέλεις.*
ἡμεῖς[3] *δ' ἴωμεν, ὡς ὁπηνίκ' ἂν θεὸς*
πλοῦν ἡμὶν εἰκῇ[4]*, τηνικαῦθ' ὁρμώμεθα.* 465

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἤδη, τέκνον, στέλλεσθε;[5]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

καιρὸς[6] *γὰρ καλεῖ*
πλοῦν μὴ ἐξ ἀπόπτου[7]*· μᾶλλον ἢ ἐγγύθεν σκοπεῖν.*

τρίδι αὐτοῦ. Ὁ Nauck τὸν στίχον τοῦτον θεωρεῖ ὡς περιττὸν καὶ ἀνάρμοστον καὶ διὰ τοῦτο συμπλήρωμα γραμματικοῦ ἐπιζητήσαντος κύριον ῥῆμα. Ἀλλ' ἡ προηγουμένη ἔννοια ἄνευ τοῦ στίχου πούτου μένει ἀτελής, ὡς νομίζομεν. Ἡ διατριβὴ ἐν εὐτελεῖ καὶ πετρώδει χώρᾳ δὲν εἶναι εὐχάριστος, ἀλλὰ γίνεται τοιαύτη, διότι εἶναι πατρίς. Τὸ αἴσθημα τοῦτο παρὰ τοῖς πάσχουσιν ἀπογοήτευσιν εἶναι οὕτω φυσικόν, ὥστε ἀπορῶ, ὅτι παραγνωρίζεται Ἄλλως ὁ στίχος, ὡς νομίζομεν, εἶναι ἀναγκαῖος, ὅπως διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς πατρίδος ἔτι μᾶλλον ὑποκαύσῃ παρὰ τῷ Φιλοκτήτῃ τὸν πόθον τῆς ἐπανόδου.

1) Τεχνηέντως ὁ ποιητὴς δὲν εἰσάγει τὸν Νεοπτόλεμον πειρώμενον νὰ πείσῃ τὸν Φιλοκτήτην, ἀλλ' ὑποκρινόμενον σπουδήν, ὅπως αὐτὸς ὁ ἥρως ἱκετεύσῃ πρὸς παραλαβήν.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀπαλλάξειαν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 819 "δυσθυμίας μυχὴν μεθιστᾶσα".

3) Ταῦτα λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ναύτας.

4) Εἰκῇ ἔχουσι τὰ πλεῖστα χειρόγραφα, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "διδῷ, συγχωρήσῃ". Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ εἰκειν ὡς μεταβατικὸν δὲν ἀπαντᾷ, εἰ μὴ ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 337, ὁ Hartung τρέπει εἰς ἱκμῇ εὑρὼν τὴν λέξιν παρ' Ἡσυχίῳ· "ἱκμῶντο, ἐσείοντο, ἐπνέοντο, ἱκμᾶσαι, ἐφορμῆσαι". Ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ ῥῆμα εὑρηται καὶ ἀλλαχοῦ ὡς μεταβατικόν, πρέπει νὰ ἀπέχωμεν διορθώσεως οὕτως ἐζητημένης. Ἄλλως τὸ ῥῆμα ἔχει καλῶς, διότι ὁ θεὸς παρίσταται νῦν ὡς ἀνθιστάμενος καὶ ὁ λέγων περιμένει, ὅπως ὑποχωρήσῃ.

5) Ἀπέρχεσθε; Φαίνεται, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ ἤρξαντο ἀπερχόμενοι. Ὁ λόγος ἔχει πολὺ πάθος· διότι λέγεται μετὰ παραπόνου.

6) Καιρὸς ἐνταῦθα καθ' ἡμᾶς εἶναι ὁ χρόνος, καθ' ὃν περιμένει τις μεταβολὴν ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως ἐπὶ τὸ βέλτιον πρὸς πλοῦν.

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "μᾶλλον ἐκ τοῦ σύνεγγυς, μὴ ἐξ ἀπόπτου τὸν πλοῦν περιμένειν". Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην θεωροῦμεν ὡς ὀρθήν, οὐχὶ τὴν ἐξ ὑφηλοῦ, ἣν δέχεται ὁ Hartung στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Ἡσυχίου· "ἐξ ἀπόπτου, ἐπὶ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πρός νύν[1] σε πατρὸς πρός τε μητρός, ὦ τέκνον,
πρός τ' εἴ[2] τί σοι κατ' οἶκόν ἐστι προσφιλές,
ἱκέτης ἱκνοῦμαι, μὴ λίπῃς μ' οὕτω μόνον,
ἔρημον ἐν κακοῖσι τοῖσδ', οἵοις ὁρᾷς
ὅσοισί τ' ἐξήκουσας ἐνναίοντά[3] με
ἀλλ' ἐν παρέργῳ[4] θοῦ με. δυσχέρεια μέν,
ἔξοιδα[5], πολλὴ τοῦδε τοῦ φορήματος·
ὅμως δὲ τλῆθι[6]· τοῖσι γενναίοισί τοι
τό τ' αἰσχρὸν ἐχθρὸν καὶ τὸ χρηστὸν εὐκλεές[7].

ὑψηλοῦ τόπου, ὅθεν ἔστιν περισκοπεῖν τὰ ὑποκείμενα„ καὶ τοῦ Σουΐδα· "ἐξ ἀπόπτου, ἐξ ὑψηλοῦ τόπου πλοῦν σκοπεῖν„. Διότι νομίζει, ὅτι, ὅπως γνωρίσῃ τις τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, ἔχει ἀνάγκην ὑψηλῆς σκοπιᾶς, ὅθεν ἔχει ἄποψιν. Τῇ ἀληθείᾳ ἤθελεν εἶναι πολὺ κοπώδες, ἂν οἱ ναύκληροι εἶχον ἀνάγκην νὰ ἀναβαίνωσιν ὑψώματα καὶ ὄρη, ὅπως εὕρωσι τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων. Ἄλλως νῦν εὑρίσκεται ὁ Νεοπτόλεμος ἐπὶ ὑψώματος, ὅπου δὰ ἔκειτο τὸ σπήλαιον τοῦ Φιλοκτήτου. Καὶ ὅμως ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τούτου. Ὁ Νεοπτόλεμος προσδοκᾷ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ, ὡς λέγομεν οἱ νεώτεροι, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ εὑρίσκηται περὶ τὴν παραλίαν, ὅπως ὡς τάχιστα ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸ ἐξ ἀπόπτου ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐγγύθεν καὶ δὲν δύναται ἄλλο νὰ σημαίνῃ ἢ μακρόθεν.

[1]) Ὅρα, ὅτι ἡ πρόθεσις χωρίζεται ἀπὸ τῆς συντακτικῆς πτώσεως, ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει συχνάκις ἐν ταῖς ἱκεσίαις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 250 "πρὸς σ' ὅ τι σοι φίλον ἐκ σέθεν ἄντομαι„.

[2]) Ἀντὶ γενικῆς κεῖται ὑποθετικὴ πρότασις.

[3]) Κυρίως σημαίνει ἐνοικοῦντα· δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ κατεχόμενον.

[4]) Ἡ φράσις ἐν παρέργῳ τίθεσθαι ἢ πειθῆσθαι σημαίνει ἀμελῶς τι ποιεῖν, ὀλιγωρεῖν τινος, ὡς παρὰ Λουκιαν. ἐν Ἡροδότ. 8 "ἐν παρέργῳ οἱ πολλοὶ τὸν Ἡρόδοτον τιθέμενοι„. Τῆς σημασίας ταύτης δὲν ἀπέχει πολὺ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ διδομένη· "οἷον οὐκ ἐν τιμωμένῳ μέρει τῆς νεώς, ἀλλ' ὅπῃ βούλει· δηλοῖ δὲ ταῦτα ἐν τοῖς ἑξῆς„. Διότι καὶ τοῦτο εἶδος τι ἀμελείας εἶναι.

[5]) Κεῖται παρενθετικῶς.

[6]) Προσηκόντως μετεχειρίσθη τὸ τλῆθι, ἀφ' οὗ ἑαυτὸν εἶπε φόρημα ἤτοι βάρος κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

[7]) Ἐπειδὴ εἶπεν ἐχθρόν, ἐντεῦθα περιεμένομεν φίλον, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐπεξέτεινεν εἰπὼν εὐκλεές, δηλ. ἔνδοξον, ὅπερ ἀγαπῶσιν οἱ εὐγενεῖς. Ὀρθῶς δ' ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "ὅμως δὲ σῴζόν με, γιγνώσκων ὅτι τοῖς εὐγενέσι τὸ αἰσχρὸν ἐχθρόν ἐστι, καὶ τὸ καλὸν ἔνδοξον„. Τὴν γραφὴν ταύτην τῶν χειρογράφων ὁ Seyf-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σοὶ δ', ἐκλιπόντι τοῦτ'[1], ὄνειδος οὐ καλόν,
δράσαντι δ'[2], ὦ παῖ, πλεῖστον εὐκλείας γέρας,
ἐὰν μόλω ἐγὼ ζῶν πρὸς Οἰταίαν χθόνα.
ἴθ'· ἡμέρας τοι μόχθος οὐχ ὅλης μιᾶς.
τόλμησον, ἐμβαλοῦ μ' ὅπῃ θέλεις ἄγων[3]
εἰς ἀντλίαν[4], εἰς πρῷραν, εἰς πρύμνην, ὅποι[5]
ἥκιστα μέλλω τοὺς ξυνόντας ἀλγυνεῖν.
νεῦσον[6], πρὸς αὐτοῦ Ζηνὸς ἱκεσίου, τέκνον,
πείσθητι· προσπίτνω σε γόνασι, καίπερ ὢν
ἀκράτωρ[7] ὁ τλήμων, χωλός. ἀλλὰ μή μ' ἀφῇς

t εὑρίσκει ὀρθῶς ἔχουσαν, ἐν ᾧ
ιὲν Dobree τρέπει εἰς εὐχερές,
δὲ Vauwilliers εὐφιλὲς καὶ
Nauck εἰκάζει εὔμαρές "Οτι
σαι αὗται αἱ διορθώσεις εἶναι
αρτημέναι, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς
ομένης ἀναπτύξεως καὶ δὴ ἐκ
ς φράσεως εὐκλείας γέρας.
Schmelzer συντάσσει καὶ τὸ εὐ-
ὲς χρηστόν, δηλ. τὸ χρηστὸν
μβάνει ὡς κατηγορούμενον ἐξη-
ὸν καὶ μόνον ἔνδοξόν τι εἶναι διὰ
ὠφέλιμον. Τὴν τοιαύτην σύνται-
κωλύει καὶ ἡ ἔννοια (διότι δὲν
όκειται περὶ ὠφελείας) καὶ ἡ
ίοις τῶν λέξεων

[1]) Ἂν τοῦτο παραβλέψῃς, ἀμε-
ῄσῃς τούτου. Τὸ ὄνειδος ὁ Σχο-
αστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ φήμη
λέξις ὅμως δὲν ἔχει μέσην ση-
ασίαν, διότι ἐνταῦθα ὁ προσδιορι-
μὸς ἐξαίρει τὴν ἐν τῷ ὀνείδει ὑ-
άρχουσαν ἔννοιαν. Καὶ ἀλλαχοῦ
ίθεται τοιοῦτος προσδιορισμός,
ς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν
ὐλλίδ. 305 "καλὸν γέ μοι τοὔνει-
ος ἐξωνείδισας„ ἐν Φοινίσσ. 831
θράκοντος γένναν ὀδοντοφυῆ, Θή-
ως κάλλιστον ὄνειδος„. Εἰρωνι-
ῶς λέγεται ἐν Μηδείᾳ 514 "καλὸν
γ' ὄνειδος τῷ νεωστὶ νυμφίῳ, τοὺς
τωχοὺς ἀλᾶσθαι παῖδας, ἢ τ' ἔσω-
ὰ σε„.

[2]) Τὸ δράσαντι τῶν χειρογράφων ὁ Blaydes καὶ ὁ Nauck ἔτρεψαν εἰς σώσαντι, ὅπερ οὔτε ἀναγκαῖον οὔτε πιθανὸν φαίνεται· διότι τὸ δρᾶν εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐκλείπειν=ἀμελεῖν. Τὸ μὲν πλεῖστον κεῖται ἀντὶ τοῦ μέγιστον, ἡ δὲ γενικὴ εὐκλείας εἶναι ἐπεξηγηματική, ὡς ἐν στίχ. 403. Ἐννοεῖται τὸ ἔσται, ὡς δεικνύει τὸ ἑπόμενον μόλω

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸ ἐν παρέργῳ νῦν ἐνεφάνισε„ δηλ. θεωρεῖ ὡς ἐπεξήγησιν τοῦ ἐν παρέργῳ. Ἀντὶ τοῦ ἄγων ὁ Nauck ἔγραψε νεώς, ὅπερ τολμηρόν.

[4]) Εἶναι ἡ παρὰ τοῖς ναύταις λεγομένη sentina, δηλ. ὁ τόπος, ἐν ᾧ συρρέει δυσῶδες ὕδωρ.

[5]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐκεῖσε ὅπου. Εὕρηται δὲ καὶ ἡ γραφὴ ὅπου, ἣν ὁ Nauck δέχεται.

[6]) Μετεχειρίσθη τὸ ἁπλοῦν ἀντὶ τοῦ κατάνευσον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 248 "ἀλλ' ἴτε, νεύσατε τὰν ἀδόκητον χάριν„.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς οὐχὶ ἀκριβῶς ἑρμηνεύει· "ἀσθενής, κρατεῖν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενος„ διότι ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τοῦ προσπίτνειν, δηλ. ὁ Φιλοκτήτης δὲν δύναται νὰ γονατίσῃ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔρημον οὕτω χωρὶς ἀνθρώπων στίβου[1],
ἀλλ' ἢ πρὸς οἶκον τὸν σὸν ἔκσωσόν μ' ἄγων
ἢ πρὸς τὰ Χαλκώδοντος[2] *Εὐβοίας σταθμά·*
κἀκεῖθεν οὔ μοι μακρὸς εἰς Οἴτην στόλος[3]
Τραχινίαν τε δειράδα[4] *καὶ τὸν εὔρουν*
Σπερχειὸν ἔσται, πατρί μ' ὡς δείξῃς[5] *φίλῳ,*
ὃν δὴ παλαιὸν[6] *ἐξ ὅτου δέδοικ' ἐγὼ*

1) *Στίβος* ἐνταῦθα εἶναι τὸ πάτημα. Ἀπιθάνως ὁ Blaydes εἴκασε, *χωρὶς ἀνθρώπων δίχα*, ὅπου τὸ δίχα ὅλως παρέλκει, ἐν ᾧ τὸ πάτημα τοῦ ποδὸς εἶναι δηλωτικὸν τῆς ἐννοίας. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· *ποῦ δὲν πατάει πόδι ἀνθρώπου.*

2) Ὁ Χαλκώδων ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἀβάντων καὶ πατὴρ τοῦ Ἐλεφήνορος, ὅστις ἐστρατεύσατο ἐπὶ τὴν Τροίαν Ἰλιάδ. *Β*, 540 "τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' Ἐλεφήνωρ, ὄζος Ἄρηος, Χαλκωδοντιάδης, μεγαθύμων ἀρχὸς Ἀβάντων„. Ἡ μνεία τοῦ Χαλκώδοντος ἦτο προσφιλὴς τοῖς Ἀθηναίοις· διότι εἰς τὸν υἱὸν τούτου Ἐλεφήνορα ὁ Θησεύς, πρὶν ἀπέλθῃ εἰς τὴν Σκῦρον, ὑπεξέθετο τοὺς παῖδας, Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Θησ, 35 " καὶ τέλος ἀπογνοὺς τὰ πράγματα τοὺς μὲν παῖδας εἰς Εὔβοιαν ὑπεξέπεμψε πρὸς Ἐλεφήνορα τὸν Χαλκώδοντος„ καὶ Παυσαν. *Ι*, 17, 6. Πάντες οἱ Εὐβοεῖς ἐκαλοῦντο Χαλκωδοντίδαι Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 59 "τοῖς τε Χαλκωδοντίδαις, οἳ γῆν ἔχουσ' Εὐβοΐδα„. Ἡ δὲ γενικὴ Εὐβοίας κεῖται ἀντὶ Εὐβοϊκὰ σταθμά, ὡς ἐν Τραχιν. 1191 "τὸν Οἴτης Ζηνὸς ὑψίστου πάγον„ ἀντὶ Οἰταῖον πάγον Ζηνός, καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ στίχ. 1430 "πρὸς πάτρας Οἴτης πλάκα„ ἀντὶ Οἰταίαν πλάκα πάτρας, ὡς λέγει ὁ Wunder. Σταθμὰ εἶναι ἡ ἕδρα, ἡ κατοικία, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1139. Ὁ Φιλοκτήτης παρακαλεῖ τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπως ἀγάγῃ εἰς Εὔβοιαν· διότι κατὰ τὸν Στράβωνα *Χ*, 682 αὕτη εἶναι "ἀντίπορθμος τοῖς Μαλιεῦσιν„.

3) Στόλος ἐνταῦθα σημαίνει πορείαν, ὁδοιπορίαν.

4) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, *Τραχινίαν τε δειράδα* καὶ τὸν εὔρουν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ τετάρτῳ ποδὶ ὑπάρχει ἡμαρτημένως ἀνάπαιστος, οἱ κριτικοὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐπειράθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὸ χωρίον καὶ δὴ ὁ μὲν Heath ἔγραψε *Τραχινίαν δειράδα τε*, ὁ δὲ Wunder *Τραχινιόν τε πρῶνα*, ὁ δὲ Porson *δειράδ' ἣ εὔρουν*, ὁ δὲ Erfurdt ἔτρεψε τὸ *δειράδα* εἰς *δεράδα* καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἡ τελευταία διόρθωσις ἴσως δὲν εἶναι ἀτυχής, διότι ὡς λέγεται χειρὰς καὶ χεράς, οὕτω δύναται νὰ λεχθῇ καὶ δειράς, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· "δέρα· ὑπερβολὴ ἢ τὰ σιμὰ τῶν ὀρέων„.

5) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἔκσωσον *μ' ἄγων*.

6) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται *παλαιὰν ἢ πάλαι ἂν ἦ παλαί' ἄν*, ἀλλ' ὁ Τρικλίνιος ἔγραψε *παλαιόν*, ὅπερ ἐκφέτησε παρὰ πολλοῖς τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Αἱ φράσεις *παλαιὸν ἐξ ὅτου*, *παλαιὸς ἀφ' οὗ χρόνος*, *οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ* κεῖνται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ *πάλαι ἄν βεβήκοι* κατὰ τὸν Wecklein.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μή μοι βεβήκῃ[1]. πολλὰ γὰρ τοῖς ἰγμένοις[2]
ἔστελλον[3] αὐτόν, ἱκεσίους πέμπων λιτάς,
αὐτόστολον[4] πέμψαντά μ' ἐκσῶσαι δόμοις.
ἀλλ' ἢ τέθνηκεν ἢ τὰ τῶν διακόνων[5],

[1]) Ὁ Ἡσύχιος τὸ βέβηκεν ἐξηγεῖται διὰ τοῦ τέθνηκεν. Τὸ πλῆρες εὕρηται ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 659 "θανάσιμον βεβηκότα„.

[2]) Ἐννοεῖ διὰ τῶν ἀφιγμένων ἐνταῦθα ἐκ τυχαίων περιστάσεων, ὡς εἶπεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἱκμένοις, ἥτις δὲν γίνεται δεκτή. Τὸ πολλὰ κεῖται ἀντὶ τοῦ πολλάκις.

[3]) Ἰοοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐκέλευον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 165 "ὑμᾶς δ' ἐγὼ πομποῖσιν ἐκ πάντων δίχα ἔστειλ' ἱκέσθαι„. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἔστελλον αὐτὸν τοῖς ἰγμένοις πέμψαντα μ' ἐκσῶσαι δόμοις.

[4]) Κατὰ τὸν Dindorf εἰς τὸ πέμψαντα ὑπακούεται ἡ αἰτιατικὴ νῆα. Κατὰ τοῦτον ὁ Φιλοκτήτης ἐπεθύμει, ἵνα πεμφθῇ οὐχὶ ἀλλοτρία, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Παίαντος ναῦς, ἴσως ἀγάγῃ οἴκαδε. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἐπιτυχεστέρα εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Brunk, ἣν ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Buttmann. Κατὰ τοῦτον σημαίνει· ἔδιωκα παραγγελίας αὐτῷ, ἵνα ὁ ἴδιος διὰ τοῦ πλοίου πλεύσας (αὐτόστολος) ἀγάγῃ με οἴκαδε. Διότι κατὰ τὸν εἰρημένον ἑρμηνευτὴν ἡ πρώτη σημασία τοῦ πέμπειν εἶναι ἡ τοῦ ἄγειν ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 390 "τὴν μὲν γὰρ σὺν νηὶ θοῇ ἕλικῶπες Ἀχαιοὶ ἐς Χρύσην πέμπουσιν, ἄγουσι δὲ δῶρα ἄνακτι„ καὶ ἐν Ὀδυσσ. δ, 5'0 καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ 1368 "ἀλλ' ἄ μοι ξυνήνεσας, πέμψον πρὸς οἴκους„ καὶ ἐν Τραχιν. 417. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ αὐτόστολος πρὸς τὰ ἀνάλογα, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Gedike, δηλ. πρὸς τὸ ὁμόστολος, ὅπερ δηλοῖ τὸν ὁμοῦ πορευόμενον καὶ μονόστολος τὸν μόνον πορευόμενον. Λοιπὸν καὶ τὸ αὐτόστολος σημαίνει τὸν αὐτὸν πορευόμενον. Οὐχὶ διάφορον σημασίαν ἔχει τὸ αὐτόστολος καὶ παρὰ Μουσαίῳ ἐν στίχ. 275, ἔνθα περὶ τοῦ Λεάνδρου· "αὐτὸς ἐὼν ἐρέτης, αὐτόστολος, αὐτόματος νηῦς„ καὶ ἐν ἐπιγράμματ. τοῦ Ἰουλιαν. Αἰγυπτ. περὶ ἁλιέως· "αὐτόστολος ἦλθεν εἰς Ἀΐδην, νεκύων πορθμίδος οὐ χατέων„. Νομίζομεν, ὅτι τὴν εἰρημένην σημασίαν τοῦ πέμπειν δεικνύει καὶ τὸ ἑπόμενον πομπὸς ἐν στίχ. 500. Διὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ πέμψαντα εἰς πλεύσαντα, ὡς ἐποίησεν ὁ Blaydes καὶ ἐδέξατο ὁ Nauck. Ἀντὶ τῆς δοτικῆς δόμοις, ἥτις παρέχει δυσκολίαν, ὁ Wunder εἶκασε δόμους. Φαίνεται δ' ὅμως, ὅτι ἡ δοτικὴ δηλοῖ τὴν ἐν τόπῳ στάσιν, δηλ. νὰ ἀποκαταστήσῃ σῶον ἐν τῷ οἴκῳ.

[5]) Κατὰ τὸν Wunder καὶ τὸν Dindorf κεῖται ἀντὶ τοῦ οἱ διάκονοι, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 261 "ἦ πρῶτα μὲν τὰ μητρός, ἦ μ' ἐγείνατο, ἔχθιστα συμβέβηκεν„. Ἀλλ' ὁ Hermann θεωρεῖ ὡς παρένθεσιν ἐξηγῶν, ὅπερ εἶναι τῶν ἀγγέλων (quod est nuntiorum). Τὴν σύνταξιν ταύτην δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν. Παραπλήσιαι εἶναι αἱ φράσεις τὸ τοῦ λόγου, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ πάντων θαυμαστότατον. Καὶ ἐνταῦθα σημαίνει, ὡς εἶναι ὁ τρόπος ἐκείνων, παρ' ὧν περιμένει τις ὑπηρεσίαν, δηλ. ἡ νωθρεία τούτων, ὡς λέγεται ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς εἰκός[1], οἶμαι, τοὐμὸν ἐν σμικρῷ μέρος
ποιούμενοι[2] τὸν οἰκαδ' ἥπειγον στόλον.
νῦν δ', εἰς σὲ γὰρ[3] πομπόν τε καὐτὸν ἄγγελον
ἵκω[4], σὺ σῶσον, σύ μ' ἐλέησον, εἰσορῶν
ὡς πάντα δεινὰ[5] κἀπικινδύνως βροτοῖς
κεῖται, παθεῖν[6] μὲν εὖ, παθεῖν δὲ θάτερα.

Ὁ δὲ Hartung ἔθηκεν ἄνω στιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν διακόνων. Οὕτω τὴν ἑπομένην πρότασιν θεωρεῖ ὡς ἀσύνδετον. Τὴν σύνταξιν ταύτην ἴσως ἠδύνατό τις νὰ δεχθῇ, ἀλλ' ἐν τῇ σημασίᾳ τὰ τῶν διακόνων αἴτιά ἐστι. Νομίζομεν, ὅτι ἡ τοῦ Wunder σύνταξις εἶναι ἁπλουστέρα· διότι τὴν ἔννοιαν, ἣν εὑρίσκει ὁ Hermann, περιέχει ἡ ἑπομένη φράσις. Ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ὁ Schmelzer ἐνόμισεν, ὅτι ἐνταῦθα διάκονοι δὲν εἶναι οἱ ἄγγελοι, ἀλλ' οἱ ὑπὸ τοῦ Ποίαντος ἐκπεμφθέντες ναῦται, οἵτινες ταχέως ἐπανῆλθον ἴσως ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ἢ ὅτι δὲν εὗρον, ἢ ὅτι ὑπὸ καταιγίδος ἐκωλύθησαν. Τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν φαίνεται πιθανή.

[1]) Ὡς εἶναι σύνηθες, ὡς συνήθως γίνεται. Ἀντὶ τοῦ οἶμαι ὁ Burges ἔγραψεν οἶμοι, ὅπερ δὲν στερεῖται εὐφυΐας. Τοὐμὸν μέρος κατὰ τὸν Wecklein σημαίνει· ὅ τι ἐν ἐμοὶ κεῖται· ὀλίγον φροντίζοντες περὶ ἐμοῦ.

[2]) Εἶναι σχῆμα κατὰ σύνεσιν, διότι ἔθηκε τὴν μετοχὴν κατ' ἀρσενικὸν γένος, ἐν ᾧ τὸ οὐσιαστικὸν κεῖται κατ' οὐδέτερον (τὰ τῶν διακόνων). Τοιαῦτα ὑπάρχουσι πλεῖστα, ὡς Πλάτ. ἐν Νόμ. 2,657 Δ "ἆρ' οὖν ἡμῶν οἱ μὲν νέοι αὐτοὶ χορεύειν ἕτοιμοι, τὸ δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν ἐκείνους αὖ θεωροῦντες διάγειν ἡγούμεθα πρεπόντως, χαίροντες τῇ ἐκείνων παιδειᾷ τε καὶ ἑορτάσει„ καὶ ἐν Πολιτ. 8,563 C "τὸ τῶν θηρίων ὅσῳ ἐλευθερώτερά ἐστιν„. Λέγει ἥπειγον, διότι ἡ ἀγγελία εἰς τὸν Ποίαντα ἤθελε προξενήσει βραδύτητα.

[3]) Ἡ πρότασις αὕτη κεῖται παρενθετικῶς. Μέχρι τοῦδε ἄλλοι ἦσαν οἱ ἄγγελοι καὶ ἄλλοι οἱ πομποί. Ἐν τῷ Νεοπτολέμῳ ὅμως τὰ δύο ταῦτα ἑνοῦνται. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ ἐν Ἱκέτισ. 590 "αὐτὸς σίδηρον ὀξὺν ἐν χεροῖν ἔχων αὐτός τε κῆρυξ„ καὶ παρ' Ἡροδότ. I, 79 λέγεται περὶ τοῦ Κύρου· "ἐλάσας τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθεε„.

[4]) Δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ πρός σὲ ἥκω, ἀλλὰ σημαίνει στρέφω τὸν λόγον εἰς σέ, ἱκετεύω σε, ὡς παρὰ Δημοσθέν. ἐν τῷ περὶ στεφάν. 1127, 8 "ἐγὼ δὲ τούτῳ μὲν χαίρειν λέγω, οὓς δ' ὁ πατήρ μοι παρέδωκε βοηθοὺς καὶ φίλους, εἰς τούτους ἥκω„. Καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ μεταχειριζόμεθα τὸ ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν ζητούντων βοήθειαν.

[5]) Ἐννοεῖται τὸ ἔστιν· ἐνθυμούμενος ἢ σκοπῶν, ὅτι πάντα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι τοιαῦτα, ὥστε διεγείρουσι φόβους. Ὁ Φιλοκτήτης παραινεῖ τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅπως ἀπίδῃ εἰς τὸ ἀσταθὲς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Περὶ τούτου ὁ Ἡρόδοτος ἐν I, 86 λέγει· "οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλέως ἔχον„. Τὸ δεινὰ δὲν ἀρέσκει τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Wakefield τρέπει εἰς πάντ' ἄδηλα, ὁ δὲ Dobree εἰς πάντα κοινά.

[6]) Τὸ ἀπαρέμφατον κεῖται, ὡς

χρὴ δ' ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δεῖν' ὁρᾶν[1],
χὤταν τις εὖ ζῇ, τηνικαῦτα τὸν βίον[2]
σκοπεῖν μάλιστα[3], μὴ διαφθαρεὶς λάθῃ.

ΧΟΡΟΣ.

ἀντιστροφή[4].

οἰκτειρ', ἄναξ· πολλῶν ἔλεξεν δυσοίστων[5] πόνων
ἀθλ', ὅσσα[6] μηδεὶς τῶν ἐμῶν τύχοι φίλων.
εἰ δὲ πικρούς[7], ἄναξ, ἔχθεις Ἀτρείδας,
ἐγὼ μὲν τὸ κείνων κακὸν[8] τῷδε κέρδος
μετατιθέμενος[9], ἔνθαπερ ἐπιμένουσιν[10],

μετὰ τὴν φράσιν κίνδυνός ἐστι. Κατὰ τὸν Wecklein εἶναι παρατακτικὴ σύνταξις ἀντὶ εὖ πάσχοντα παθεῖν θάτερα. Κατ' εὐφημισμὸν λέγει θάτερα ἀντὶ κακὰ ἢ κακῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1317 "καὶ δίκαια καὶ τἀναντία (ἀντὶ ἄδικα)„.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Φοβεῖσθαι καὶ εὐλαβεῖσθαι„.

[2]) Ὁ Blaydes εἰκάζει τὰ κθεῶν.

[3]) Τοῦτο ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ φρονῆς δύναται νὰ ἦναι ὀλιγωτέρα, ὅταν τις δυστυχῇ. Ἡ ἀλήθεια αὕτη δύναται νὰ ἀποδειχθῇ καὶ κοινωνικῶς καὶ ψυχολογικῶς· διότι ὁ εὐτυχῶν καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ἄνοιαν περιπίπτει εἰς ἁμάρτημα.

[4]) Ἡ στροφὴ ὑπάρχει ἐν στίχ. 391.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἀφορήτων, δυσυπομονήτων„.

[6]) Ἐν πολλοῖς χειρογράφοις φέρεται ὅσσα καὶ ἐν ἄλλοις ὅσα. Ἀντὶ τούτων ὁ Porson γράφει ἅσσα ἢ οἷα, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται· διότι ἔπρεπε νὰ δηλώσῃ, ὡς λέγουσι, τὴν βαρύτητα τῶν κακῶν καὶ οὐχὶ τὴν πληθύν. Ἀλλ' ὁ χορὸς εἰς τὴν πληθὺν μᾶλλον ἀπεῖδεν, ὡς δεικνύει τὸ πολλῶν. Ἀντὶ τοῦ τύχοι ὁ Herwerden καὶ ὁ Seyffert γράφουσι λάχοι διότι τὸ τυγχάνειν συντάσσεται πρὸς γενικὴν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐπιτυγχάνειν.

[7]) Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι μᾶλλον ἤθελεν ἁρμόζει, ἂν ὑπῆρχε πικρῶς, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· διότι οὕτως ἤθελεν εἶναι μομφὴ κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου, ὅτι ἄγαν μισεῖ τοὺς Ἀτρείδας, ἐν ᾧ ὁ χορὸς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι οὗτοι ἐδείχθησαν πικροὶ πρὸς ἐκεῖνον.

[8]) Ὀρθῶς ὁ Hermann ἐξηγεῖ τὴν ἀδικίαν τὴν γενομένην σοὶ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ.

[9]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μέγα τιθέμενος, ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς μνημονεύει καὶ τῆς γραφῆς μετατιθέμενος, ὅπερ παρέλαβεν ὁ Brunck καὶ πάντες οἱ μετὰ τοῦτον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸ ἐκείνους λυποῦν τούτῳ κέρδος καὶ ὠφέλειαν μεταποιῶν· Ἢ τὸ κακὸν τὸ ἀπὸ τῶν Ἀτρειδῶν μετατιθέμενος τῷ Φιλοκτήτῃ, οἷον, εἰς ἀγαθὸν μεταποιῶν καὶ μεταβάλλων καὶ ἐπανορθῶν· λέγει γὰρ ὅτι βοηθήσω αὐτῷ ἵνα ἐκείνους λυπήσω, ἐπανορθῶν συμφορὰν τὴν ὑπὸ τῶν Ἀτρειδῶν γεγονυῖαν„. Ὁ Schmelzer παρατηρεῖ, ὅτι σαφὲς ἤθελεν εἶναι τὸ χωρίον, ἂν εἶχεν οὕτωσί· εἰ ἔχθεις Ἀτρείδας,

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπ' εὐστόλου[1] ταχείας νεὼς
πορεύσαιμ' ἂν ἐς δύμους, τὰν θεῶν
νέμεσιν[2] ἐκφυγών.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὅρα σὺ μὴ νῦν μέν τις εὐχερὴς παρῇς[3],
ὅταν δὲ πλησθῇς[4] τῆς νόσου ξυνουσίας
τότ' οὐκέθ' αὐτὸς τοῖς λόγοις[5] τούτοις φανῇς.

ΧΟΡΟΣ.

ἥκιστα· τοῦτ' οὐκ ἔσθ' ὅπως ποτ' εἰς ἐμὲ[6]

τὸ κείνων κακὸν τῷδε κέρδος μετατιθέμενος ἄγε αὐτὸν οἴκαδε. Κατὰ τοῦτον ὁ χορὸς φείδεται νὰ προκαλέσῃ τὸν κύριον αὐτοῦ εἰς ἀπάτην τοῦ Φιλοκτήτου καὶ ὁ τρόπος τῆς νοήσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως εἶναι ἀσαφής, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τῆς προθέσεως νὰ κρύψῃ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν.

10) Ἐννοεῖται τὸ πορεύεσθαι. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐπεὶ μέμονεν, ὅπερ κρίνεται ὡς διεφθαρμένον, καὶ προτιμᾶται τὸ τοῦ Τικλινίου ἐπιμέμονεν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· πορεύσαιμ' ἂν ἔνθα περ ἐπιμέμονεν πορεύεσθαι.

1) Ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ εὐσταλής· καλῶς παρεσκευασμένη, καλῶς ἡτοιμασμένη ναῦς.

2) Ἡ νέμεσις τῶν θεῶν ἠπείλει τοὺς ναύτας, ἂν κατέλειπον ἀβοήθητον τὸν ἱκέτην. Ἡ ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς ἔχει οὕτωσί· Εὐσπλαγχνίσου, βασιλεῦ· εἶπε πολλῶν δυσυποφέρτων πόνων ἀγῶνας, ὅσους κανεὶς ἀπὸ τοὺς φίλους μου εὔχομαι νὰ μὴ εὕρῃ. Ἐὰν δέ, βασιλεῦ, μισῇς τοὺς πικροὺς Ἀτρείδας, ἐγὼ βεβαίως τὸ ἐξ ἐκείνων προελθὸν κακὸν εἰς τοῦτον πρὸς ὠφέλειαν μεταβάλλων, ὅπου βέβαια ἐπιθυμεῖ νὰ πορευθῇ, μὲ καλῶς παρεσκευασμένον ταχὺ πλοῖον δύναμαι νὰ μεταβιβάσω εἰς τὴν πατρίδα του, ἀποφυγὼν τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν.

3) Παρὰ τοῖς ἑρμηνευταῖς ἠγέρθη ἡ ἀπορία, ἂν ἦναι ἀόριστος τοῦ παρίημι ἢ ἐνεστὼς πάρειμι. Κατὰ τὸν Döderlein εἶναι μᾶλλον ἀόριστος τοῦ παριέναι, ὅπερ σημαίνει συγκατανεύειν, στέργειν. Ἀλλ' ἐνεστῶτος, ἂν μὴ πλανώμεθα, εἶναι ἀνάγκη ἐνταῦθα. Ἀντὶ ὅμως τοῦ πάρειμι φυσικώτερον ἤθελεν εἶναι τὸ ἁπλοῦν, ὡς λέγει ὁ Nauck. Οὗτος εἰκάζει, ὅτι δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ, ὅρα σύ τοι μὴ νῦν μὲν εὐχερής τις ᾖς.

4) Τὸ πλησθῇς σημαίνει κορεσθῇς. Κατὰ μὲν τὸν Nauck τὸ ῥῆμα ἐτέθη ἀπολύτως, διότι ἡ γενικὴ νόσου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ξυνουσίᾳ (=τῷ ξυνεῖναι τῷ νοσοῦντι), κατὰ δὲ τὸν Wunder ἐκ τοῦ πλησθῇς, ἀλλ' ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ ξυνουσίᾳ. Πιθανώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον.

5) Ἔθηκε τὸ πρᾶγμα ἀντὶ τοῦ προσώπου, δηλ. σοὶ ταῦτα λέγοντι ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 557 "κἀγὼ νῦν ἔθ' αὐτός εἰμι τῷ βουλεύματι" καὶ Θουκυδίδ. 3, 8, 1 "ἐγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ".

6. Συνηθέστερον τίθεται δοτικὴ ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἐμπρόθετον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 754 "τοῦ

τοὔνειδος ἕξεις ἐνδίκως ὀνειδίσαι.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' αἰσχρὰ[1] μέντοι σοῦ γέ μ' ἐνδεέστερον
ξένῳ φανῆναι πρὸς τὸ καίριον[2] πονεῖν. 525
ἀλλ' εἰ δοκεῖ, πλέωμεν, ὁρμάσθω ταχύς[3].
χὴ ναῦς γὰρ ἄξει κοὐκ ἀπαρνηθήσεται[4].
μόνον θεοὶ σῴζοιεν ἔκ τε τῆσδε γῆς
ἡμᾶς ὅποι τ' ἐνθένδε βουλοίμεσθα[5] πλεῖν.

νειδος ὠνείδισ' εἰς σὲ κἀμὲ καὶ τὸ πᾶν γένος;„.

[1]) *Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ποιητικῶς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· αἰσχρόν ἐστι σοῦ γέ μ' ἐνδεέστερον φανῆναι πονεῖν τῷ ξένῳ πρὸς τὸ καίριον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀλλ' αἰσχρόν ἐστιν ἐνδεέστερόν σου εἶναι ἐν τῷ βοηθεῖν τοῖς φίλοις. Ἢ οὕτως· αἰσχρόν ἐστιν, εἰ ἐνδεέστερόν σου διατεθήσομαι περὶ τὴν εἰς τοὺς ξένους εὐεργεσίαν· οὐ παραιτήσομαι οὖν„. Ἀντὶ τοῦ με περιεμένομεν ἐμέ, διότι ὑπάρχει ἀντίθεσις. Παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν στίχ. 47.*

[2]) *Πρὸς τοῦτο, ὅπερ εἶναι εὔκαιρον* (ad id, quod opportunum est).

[3]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ταχέως, ὡς πολλαχοῦ.*

[4]) *Κατὰ τὸν* Wecklein *τὸ παθητικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ μέσου ἀπαρνήσεται, ὡς ἐπαιδεσθήσομαι ἀντὶ τοῦ ἐπαιδέσομαι παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 900. Ἀλλ' ὁ* Hartung *παρατηρῶν, ὅτι τοῦτο εἶναι σπάνιον καὶ ὅτι οὕτως ὁ πρῶτος καὶ ἤθελεν εἶναι περιττός, νομίζει, ὅτι ὑποκείμενον τοῦδε τοῦ ῥήματος δὲν εἶναι ἡ ναῦς, καὶ λαμβάνει τὸ ῥῆμα ὡς παθητικόν, δηλ. τοῦτο δὲν θὰ ἀρνηθῇ τις εἰς αὐτόν (ἂν τρέψωμεν τὴν παθητικὴν σύνταξιν εἰς ἐνεργητικήν). Ἡμεῖς παρατηροῦμεν, ὅτι ἐνυπάρχει καὶ ἄλλη δυσκολία, ἣν οἱ ἑρμηνευταὶ κατὰ τὸ πλεῖστον παρέρχονται σιωπηλῶς. Ἡ ναῦς παρίσταται ὡς ἔχουσα φωνὴν καὶ λογισμόν, ὅπερ δέχεται ὁ* Nauck *παραθέτων τὸ τοῦ Αἰσχύλου ἐν ἀποσπάσμ. 20 "ἡ Ἀργὼ ναυαρχοῦντος Ἰάσονος οὐκ ἐπέτρεπεν ἐπιβαίνειν οἰκέταις, μεμοιραμένη καὶ ψυχῆς καὶ λογισμοῦ„ Οὕτως περὶ τῆς Ἀργοῦς ἐλέχθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ περὶ τῶν πλοίων τῶν Ἀχαιῶν τῶν ἐν Τροίᾳ ἀγωνιζομένων εἶναι ὅλως παράδοξον. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς γε νομίζομεν, ὅτι τὸ ναῦς κεῖται ἀντὶ τοῦ πληρώματος (τοῦ ναυκλήρου καὶ τῶν ναυτῶν). Ἡμεῖς θὰ ἀγάγωμεν τοῦτον καὶ δὲν θὰ ἀρνηθῶμεν· μόνον οἱ θεοὶ ἂς σώσωσιν ἡμᾶς.*

[5]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται βουλοίμεσθα, ἓν δ' ἔχει βουλόμεσθα ὅπερ προτιμᾷ ὁ* Hartung. *Ἡ εὐκτικὴ ἐξηγεῖται κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν προηγουμένην, ὡς ἐν στίχ. 325 καὶ 961. Ὁ Νεοπτόλεμος λέγει ἀορίστως διότι θέλει νὰ καλύψῃ τὸν σκοπόν αὐτοῦ. Οὕτως ὁ μὲν Φιλοκτήτης νομίζει, ὅτι θέλουσι νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος ἐννοεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον.*

Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ φίλτατον μὲν ἦμαρ, ἡδιστος[1] δ' ἀνήρ,
φίλοι δὲ ναῦται, πῶς ἂν[2] ὑμὶν ἐμφανὴς
ἐργῳ γενοίμην, ὥς μ' ἔθεσθε προσφιλῆ;[3]
ἴωμεν, ὦ παῖ, προσκύσοντε[4] τὴν ἔσω
ἄοικον[5] εἰσοίκησιν, ὥς με καὶ μάθῃς
ἀφ' ὧν διέζων ὥς τ' ἔφυν εὐκάρδιος[6].
οἶμαι γὰρ οὐδ' ἂν ὄμμασιν μόνην θέαν[7]
ἄλλον λαβόντα πλὴν ἐμοῦ τλῆναι τάδε·
ἐγὼ δ' ἀνάγκῃ προὐμαθον[8] στέργειν κακά.

[1]) Ἡ ἀναφορὰ ἐγένετο διὰ συνωνύμων. Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν ὀνομαστικὴν παρὰ κλητικῇ, ὡς ἐν στίχ. 986 "ὦ Δημία χθὼν καὶ τὸ παγκρατὲς σέλας„.

[2]) Τὸ πῶς ἂν μετὰ εὐκτικῆς δηλοῖ εὐχήν, ὡς ἐν στίχ. 794 καὶ 1214.

[3]) Δι' εὐεργεσιῶν προσδεδεμένον, συνεσφιγμένον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Πῶς ἂν ἀποδοίην τὰς εὐεργεσίας ὑμῖν, ὡς ἐφιλήσατέ με;„

[4]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι προσκύσαντες πλὴν ἑνὸς ἔχοντος προσκύσοντες, ἀλλ' ὁ Porson ἔτρεψεν εἰς προσκύσαντε, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν νεωτέρων. Ἡμεῖς προετιμήσαμεν μὲν τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ κατὰ μέλλοντα χρόνον τὴν μετοχήν, ὡς πρὸ ἡμῶν ἐποίησεν ὁ Seyffert. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ νομίζουσιν, ὅτι τὸ χωρίον ἔχει σπουδαιοτέραν νόσον· διότι ἡ προσθήκη τὴν ἔσω εἶναι περιττὴ καὶ τὸ εἰσοίκησις εἶναι ἅπαξ λεγόμενον. Διὰ ταῦτα οἱ κριτικοὶ ἐποίησαν ποικίλας διορθώσεις, π. χ. ὁ Seyffert ἔγραψεν ἐμὴν ἔσω ἄοικον εἰς οἴκησιν, ὁ Rergk προσκύσαντες Ἑστίαν καὶ ἄλλοι ἄλλως. Νομίζομεν, ὅτι αἱ διορθώσεις γίνονται διὰ αἰτίας οὐχὶ βασίμους· τὸ ἔσω δὲν περιττεύει, διότι ὁ Φιλοκτήτης κατῴκει καὶ ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου καὶ ἄρα ὑπῆρχε καὶ ἔξω οἴκησις. Τὸ εἰσοίκησις εἶναι μὲν ἅπαξ λεγόμενον, ἀλλὰ πόσα τοιαῦτα ὑπάρχουσιν; Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «ἀσπασάμενοι τὴν ἑστίαν„.

[5]) Εἶναι ὡς τὸ ἄδωρα δῶρα ἐν Αἴαντ. 705, ὕπνος ἄϋπνος, γάμος ἄγαμος, μήτηρ ἀμήτωρ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Ἄοικον, ὥσπερ ἀτυχὴς ὁ δυσιτυχής„. Ὁ καὶ δεικνύει προσθήκην εἰς τὴν πρόσκυσιν.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ καρτερικός.

[7]) Τὸ θέαν λαβεῖν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ θεάσασθαι, τὸ δὲ λαβόντα καὶ τλῆναι ἀποτελοῦσιν ὑπόθεσιν καὶ ἀπόδοσιν, δηλ. εἴ θέαν λάβοι, τλαίη ἂν τάδε. Πιστεύω, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν ἐμοῦ, καὶ μόνον ἂν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔβλεπε ταῦτα, ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ.

[8]) Ἐνταῦθα ἤρκει ἴσως τὸ ἁπλοῦν, ἀλλ' ἔθηκε τὴν πρόθεσιν ὅπως ἐξάρῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ προτέρου, ὡς καὶ ἐν τῷ προδιδάσκειν 1015 καὶ ἐν Αἴαντ. 163.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἐπίσχετον, μάθωμεν[1]· ἄνδρε γὰρ δύο,
ὁ μὲν νεὼς σῆς ναυβάτης, ὁ δ' ἀλλόθρους[2],
χωρεῖτον, ὧν μαθόντες[3] αὐτίκ' εἴσιτον.

ΕΜΠΟΡΟΣ[4].

Ἀχιλλέως παῖ, τόνδε τὸν ξυνέμπορον[5],
ὃς ἦν νεὼς σῆς σὺν δυοῖν ἄλλοιν φύλαξ,
ἐκέλευσ' ἐμοί σε[6] ποῦ κυρῶν εἴης φράσαι,
ἐπείπερ ἀντέκυρσα[7], δοξάζων μὲν οὔ,
τύχῃ δέ πως πρὸς ταὐτὸν ὁρμισθεὶς[8] πέδον.

[1]) Ἡ ὑποτακτικὴ κατὰ τὸν Dindorf ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προστακτικῆς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 567 "ἐπίσχετ', αὐδὴν τῶν ἔσωθεν ἐκμάθω„, ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 340 "ἐπίμεινον, Ἀρήϊα τεύχεα δύω„.

[2]) Δὲν σημαίνει ἐνταῦθα τὸν λαλοῦντα ξένην γλῶσσαν, ἀλλὰ τὸν ἀλλότριον, τὸν μὴ ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ναυτῶν τοῦ Νεοπτολέμου. Ἴσως εἶχε διάφορον διάλεκτον.

[3]) Τὸ μανθάνειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀκούειν.

[4]) Ἔμπορος εἶναι ἐκεῖνος, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι θέλει πέμψει ὡς ναύκληρον ἐν στίχ. 128. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν· "Οὗτος ὁ ἔμπορος διαπέπλασται ὑπὸ Ὀδυσσέως ναύκληρος, πραγματευτής, εἰωθὼς τοῖς Ἕλλησι τὰ ἐπιτήδεια ἐπάγειν· ἔοικὲν δὲ καὶ ὡς οἴνου αὐτὸν διατυπούμενος πραγματευτήν„. Ὁ Welcker εἰκάζει, ὅτι ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ ναυκλήρου λανθάνει αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεύς. Ὥρα εἰσαγωγ. σελ. 47. Τὴν γνώμην ταύτην δέχεται καὶ ὁ Schmelzer, καθ' ὃν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπί τινα χρόνον ἵστατο ὄπισθεν τῆς σκηνῆς, ὁρώμενος μὲν ὑπὸ τῶν θεατῶν, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ τοῦ Νεοπτολέμου καὶ οὕτως ἐγένετο ὠτακουστὴς τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ διαλόγου. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἀθετεῖ καὶ τὸν στίχον 125, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπαινίσσηται τοῦτο. Νομίζομεν, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς ἀθετήσεως ταύτης δύναται ἡ εἰκασία νὰ στηριχθῇ, ἂν δεχθῶμεν, ὅ τι ὁ πολύτροπος Λαερτιάδης οὐ μόνον τὸν Φιλοκτήτην, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Νεοπτόλεμον ἠπάτησεν.

[5]) Λέγει ξυνέμπορον οὐχὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἔμπορον, ἀλλὰ πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον. Ξυνέμπορος εἶναι ὁ σύμπλους, ὁ συνοδοιπόρος, ὡς ἐν Φαίδων. 108, Β "ταύτην μὲν ἅπας φεύγει τε καὶ ὑπεκτρέπεται ξυνέμπορος οὔτε ἡγεμὼν ἐθέλει γίγνεσθαι„, καὶ ἐν Τραχιν. 318.

[6]) Τὸ ὑποκείμενον τοῦ εἴης κατέστησεν ἀντικείμενον τοῦ φράσαι. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἐκέλευσά τὸν ξυνέμπορον φράσαι ἐμοὶ ποῦ κυρῶν εἴης.

[7]) Ἀντεβόλησα, ἀπήντησα. Τὸ ἀρνητικὸν μόριον ἔθηκε μετὰ τὴν λέξιν, ἣν προσδιορίζει, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 255 "τυμβήρης μὲν οὔ„ καὶ ἐν Αἴαντ. 545 "ταρβήσει γὰρ οὔ„.

[8]) Κατενεχθείς, προσορμίσας εἰς τὴν αὐτὴν ξηράν. Ὁ Σχολιαστὴς

πλέων γὰρ ὡς ναύκληρος οὐ πολλῷ στόλῳ[1]
ἀπ' Ἰλίου πρὸς οἶκον ἐς τὴν εὔβοτρυν
Πεπάρηθον[2], ὡς ἤκουσα τοὺς ναύτας ὅτι
σοὶ πάντες εἶεν οἱ νεναυστοληκότες[3],
ἔδοξέ μοι μὴ σίγα, πρὶν φράσαιμί σοι,
τὸν πλοῦν ποιεῖσθαι, προστυχόντι[4] τῶν ἴσων.
οὐδέν σύ που[5] κάτοισθα τῶν σαυτοῦ πέρι,

ἐξηγεῖ· "οὐκ ἐπίτηδες ἐλθὼν ἐνταῦθα, ἀλλὰ πλέων ἐπὶ τὴν πατρίδα, ἰδὼν ὥρμισα οὐκ οἰόμενος, φησί, συντεύξεσθαι, κατὰ τύχην δέ„.

[1]) *Δηλαδὴ οὐχὶ μετὰ πολλῶν πλοίων, ἀλλὰ μεθ' ἑνός.*

[2]) *Πεπάρηθος εἶναι νῆσος τῶν βορείων Σποράδων, βραδύτερον ὀνομασθεῖσα Σκόπελος. Αὕτη δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς Σκύρου καί, ὡς νομίζομεν, διὰ τοῦτο γινώσκει τὸν Νεοπτόλεμον καὶ ἐνδιαφέρεται ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ Πεπάρηθος, ὡς καὶ τὸ ὄνομα εὔβοτρυς ὑποδεικνύει, ἦτο εὔοινος, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος ἐν Φυσικ. Ἱστορ. 14. 7 9. Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Δημοσθένους σελ. 935. 7 ὁ οἶνος τῆς νήσου ἐκομίζετο μέχρι τοῦ Πόντου. Ὁ ἔμπορος λοιπὸν εἰκονίζεται ὡς κομίσας οἶνον εἰς τὴν Τροίαν, ὡς δὴ ὁ Ὅμηρος λέγει, ὅτι ἐκ Λήμνου ἐκομίζετο ἐν Ἰλιάδ. Η, 467.*

[3]) *Ὁ* Dobree *ἔτρεψεν εἰς συννεναυστοληκότες, ὅπερ ἐδέχοντο ὁ* Dindorf *καὶ ὁ* Nauck *οὐχὶ ὀρθῶς, διότι τὸ σοὶ δὲν εἶναι προσωπική, ἀλλὰ κτητικὴ ἀντωνυμία, ὡς λέγει ὁ* Wunder, *δηλ. ἤκουσα, ὅτι πάντες οἱ ναῦται οἱ νεναυστοληκότες σοὶ εἶεν.*

[4]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "εὑρόντι τοὺς σοὺς ναύτας τοὺς ἐμοὶ ἴσους, τοὺς τὴν αὐτήν μοι τέχνην μετερχομένους„. Ἐν τοῖς νεωτέροις ἠγέρθη τὸ ζήτημα, ἂν ἡ μετοχὴ πρέπῃ νὰ συνταχθῇ πρὸς τὸ ἔδοξέ μοι ἢ πρὸς τὸ φράσαιμί σοι. Κατὰ τὴν δευτέραν σύνταξιν ἤθελε σημαίνει, ἀφ' οὗ τύχῃς, ὅ τι εἶναι δίκαιον καὶ ἴσον. Οὕτως ὁ ἔμπορος νομίζει ὡς καθῆκον νὰ δώσῃ τὴν εἴδησιν. Τὴν πρώτην σύνταξιν ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν. Οὗτοι διὰ τῆς φράσεως τῶν ἴσων ἐννοοῦσιν ἀμοιβήν, ὡς ἐν Τραχιν. 190 "ὅπως τοι πρῶτος ἀγγελίας τάδε πρὸς σοῦ τι κερδάναιμι καὶ κτήμην χάριν„. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη φαίνεται μὲν πιθανωτέρα, ἀλλ' ἔχει καὶ δυσκολίας· πρῶτον κατὰ τὸν* Hartung *τὸ προστυχόντι μᾶλλον εἰς τὸ πλησιέστερον ἠδύνατο νὰ ἀναφέρηται καὶ δεύτερον ὁ ἀόριστος ἤθελε σημαίνει, ὅτι ὁ ἔμπορος ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ τὴν εἴδησιν, ἀφ' οὗ ἤδη ἔλαβε τὴν ἀμοιβήν. Διὰ ταῦτα ὁ κριτικὸς οὗτος τρέπει εἰς, φράσαι τέ σοι — προστυχεῖν τε τῶν ἴσων. Τελευταῖον ὁ* Schmelzer *ἀποδίδων τὴν μετοχὴν εἰς τὸ σοὶ τρέπει εἰς προστυχόντι τῶν γε σῶν, ὅπερ ἀπίθανον. Ἡμεῖς ἀποδίδομεν ταύτην εἰς τὸ μοι, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν ἀόριστον τῆς μετοχῆς νομίζομεν, ὅτι ὁ ἔμπορος εἶχεν ἤδη εὐεργετηθῇ ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, ὅπερ καὶ ἠδύνατο νὰ συμβῇ διὰ τὴν γειτνίασιν καὶ τὸ ἐπινόημα καθίστησι πιθανώτερον. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ ἔμπορος εἰκονίζει ἑαυτὸν ὡς γνώριμον τοῦ Νεοπτολέμου.*

[5]) *Εἶναι εἰκαστικόν· ὡς νομίζω.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἃ τοῖσιν Ἀργείοισιν ἀμφὶ σοῦ νέα
βουλεύματ' ἔστι, κοὐ μόνον βουλεύματα, 555
ἀλλ' ἔργα δρῶμεν'[2], οὐκέτ' ἐξαργούμενα.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ἡ χάρις[3] μὲν τῆς προμηθίας, ξένε,
εἰ μὴ κακὸς πέφυκα, προσφιλὴς μενεῖ·
φράσον δ' ἅπερ γ'[4] ἔλεξας, ὡς μάθω τί μοι
νεώτερον βούλευμ' ἀπ' Ἀργείων[5] ἔχεις. 560

ΕΜΠΟΡΟΣ

φροῦδοι[6] διώκοντές σε ναυτικῷ στόλῳ

[1]) Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐν τῇ ῥητορικῇ λέγεται ἐπανόρθωσις correctio καὶ σκοπεῖ, ὅπως διείρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Νεοπτολέμου.

[2]) Ἐτέθη πρὸς ἀντίθεσιν τοῦ ἐξαργούμενα, ἅπερ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ἀναβολὴν ἔχοντα.

[3]) Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ὁ Schmelzer ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις· διότι ἡ φράσις, ἡ χάρις τῆς προμηθείας φαίνεται νεοπτική, ἥτις δὲν ἁρμόζει τῷ Νεοπτολέμῳ· καὶ ἡ προσθήκη εἰ μὴ κακὸς πέφυκα εἶναι γελοία. Κατὰ τὸν κριτικὸν τοῦτον ἡ ἀπόκρισις ἄνευ τῶν δύο τούτων στίχων γίνεται ἐντονωτέρα. Νομίζομεν, ὅτι οὕτως ὁ Νεοπτόλεμος γίνεται σκαιότερος, καθ' ὅσον δὲν ἀποκρίνεται πρὸς τὸ προστυχόντι τῶν ἴσων τοῦ ἐμπόρου. Χάρις ἐνταῦθα εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη. Ὁ Wunder περιέμενεν, ἡ χάρις μὲν τῆς προμηθείας . . . πρὸς κέρδει ἢ μισθῷ μενεῖ. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀρκεῖ, ἀφ' οὗ τὸ περιμενόμενον δὲν προσετέθη. Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ πρὸ ὀλίγου δοθεῖσα ἑρμηνεία ἡμῶν εἶναι λίαν πιθανή, δηλ. ὅτι δὲν περιμένει ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Νεοπτολέμου, διότι ἔχει ἤδη εὐεργετηθῇ παρ' αὐτοῦ. Ἀντὶ τοῦ τῆς προμηθείας ὁ Seyffert εἰκάζει σῆς προμηθίας, ὅπερ δὲν εἶναι μὲν ἀτυχές, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀναγκαῖον. Εὕρηται ἐν πολλοῖς ἀπογράφοις προμηθείας, ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι οἱ τραγικοὶ προτιμῶσι τὸν τύπον προμηθία.

[4]) Ὃ γε λείπει μὲν ἐν τῷ ἀρίστῳ χειρογράφῳ, ἀλλὰ φέρεται ἐν πολλοῖς ἀπογράφοις. Τῷ Wunder φαίνεται, ὅτι προσετέθη χάριν τοῦ μέτρου. Ἐπειδὴ δὲ ὅ γε δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα, οἱ κριτικοὶ ἐπενόησαν ποικίλας διορθώσεις καὶ δὴ ὁ μὲν Seyffert ἔτρεψεν εἰς ἃ γ' ἅπερ ἔλεξας, ὁ δὲ Hartung εἰς ἅπερ προύλεξας, ὁ δὲ Herwerden εἰς ἅπερ λέλακας, ὁ δὲ Weil εἰς ὁποῖ' ἔλεξας καὶ ἄλλοι ἄλλως.

[5]) Λύνεται μὲν νὰ προσδιορίζῃ τὸ βούλευμα, ὡς τὸ λόγος Λαναῶν ἐν Αἴαντ. 138, ἀλλὰ πιθανώτερον τὸ ἔχεις, ὡς ἐν Τραχιν. 318 "οὐδ' ὄνομα πρός του τῶν ξυνεμπόρων ἔχεις;„

[6]) Ἐγένοντο ἀφανεῖς, ἀνεχώρησαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φοῖνιξ ὁ πρέσβυς οἵ τε Θησέως κόροι[1].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὡς ἐκ βίας μ' ἄξοντες[2] *ἢ λόγοις πάλιν;*

ΕΜΠΟΡΟΣ.

οὐκ οἶδ'· ἀκούσας[3] *δ' ἄγγελος πάρειμί σοι.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἦ ταῦτα δὴ Φοίνιξ τε χοἱ ξυνναυβάται[4] 565
οὕτω καθ' ὁρμὴν[5] *δρῶσιν Ἀτρειδῶν χάριν;*

ΕΜΠΟΡΟΣ.

ὡς[6] *ταῦτ' ἐπίστω δρώμεν', οὐ μέλλοντ'*[7] *ἔτι.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πῶς οὖν Ὀδυσσεὺς πρὸς τάδ' οὐκ αὐτάγγελος[8]

[1]) *Οὗτοι εἶναι ὁ Ἀκάμας καὶ ὁ Δημοφῶν, περὶ ὧν οὐδὲν λέγει ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος. Ὅτι οἱ Θησεῖδαι μετέσχον τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, πρῶτος, ὡς φαίνεται, Ἀρκτῖνος ὁ Μιλήσιος εἶπεν. Οἱ δὲ τραγικοὶ ἡδέως παρεμβάλλουσιν ἐν ταῖς τραγῳδίαις αὐτῶν πρόσωπα καὶ μύθους ἀττικούς. Ἐνταῦθα δ' εὐφυῶς ὁ Σοφοκλῆς εἰσάγει τοὺς Θησείδας διώκοντας τὸν Νεοπτόλεμον· διότι ὁ πάππος τούτου Λυκομήδης ἐφόνευσε τὸν Θησέα Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θησ. 32—35 καὶ Παυσαν. I, 17, 6.*

[2]) *Ἡ τελικὴ μετοχὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κινήσεως σημαντικοῦ ῥήματος τοῦ ὑπάρχοντος ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ἐμπόρου. Τὸ πάλιν συνάπτεται τῷ ἄξοντες καὶ σημαίνει, ἵνα ἐπαναγάγωσιν, ὡς τὸ πάλιν ἐλθεῖν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπανελθεῖν καὶ τὸ πάλιν βουλεύειν ἀντὶ τοῦ ἀντιβουλεύειν ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 619. Ἀντὶ τοῦ λόγοις ὁ* Nauck *ἔγραψε δόλοις, διότι ὁ Νεοπτόλεμος ἐν τῷ προηγουμένῳ διώκοντες πρέπει ἐχθρικὸν φρόνημα νὰ προϋποθέσῃ καὶ διὰ τοῦτο τὸ λόγοις εἶναι ἀνάρμοστον. Ἀλλ' ὅτι τὸ λόγοις ἔχει ὀρθῶς, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ στίχ. 593.*

[3]) *Δηλαδὴ ἀκούσας μόνον, οὐκ ἰδών. Ὁ ἔμπορος δὲν δύναται νὰ ἀποκριθῇ πλείονα, διότι γινώσκει ἐξ ἀκουσμάτων.*

[4]) *Κατὰ τὸν* Schmelzer *δὲν ἐννοεῖ τὰς Θησείδας, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας τοῦ Φοίνικος. Ὁ Νεοπτόλεμος ἀπορεῖ, ὅτι ὁ Φοῖνιξ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, οἵτινες ἀνῆκον τῷ πατρὶ ἐνεργοῦσι κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Ἀτρειδῶν.*

[5]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς. Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι κατὰ τάχος, κατὰ κράτος.*

[6]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ἐπίστω ταῦτα ὡς δρώμενα, ὡς στίχ. 253.*

[7]) *Γνώριζε, ὅτι δὲν μέλλουν νὰ γείνωσιν, ἀλλ' ἤδη ἐκτελοῦνται· ὡς ἐν στίχ. 1256 "κἀμέ τοι ταὐτὸ τόδ' ὄψει δρῶντα κοὐ μέλλοντ' ἔτι" καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1134.*

[8]) *Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξη*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλεῖν ἦν ἕτοιμος; ἢ φόβος τις εἶργέ νιν;

ΕΜΠΟΡΟΣ.

κεῖνός γ' ἐπ' ἄλλον ἄνδρ'[1] *ὁ Τυδέως τε παῖς* 570
ἔστελλον[2]*, ἡνίκ' ἐξανηγόμην ἐγώ.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πρὸς ποῖον ἂν[3] *τόνδ' αὐτὸς οὐδυσσεὺς ἔπλει;*

ΕΜΠΟΡΟΣ.

ἦν δή τις[4]*—ἀλλὰ τόνδε μοι πρῶτον φράσον*

διὰ τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ ἄγγελος, ἀλλ' οἱ νεώτεροι προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν· διότι λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Φοίνικος καὶ τῶν Θησειδῶν δὲν ἦτο νὰ κομίσωσιν εἴδησιν τῷ Νεοπτολέμῳ. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Wunder εἰκάζει αὐτάγρετος ἢ αὐθαίρετος, ὁ δὲ Nauck αὐτόστολος. Νομίζομεν, ὅτι ἡ δυσκολία παρήχθη ἐκ τῆς κακῆς ἑρμηνείας τοῦ διώκοντες, ἐν στίχ. 561 διότι ἐκεῖ δὲν προῦκειτο πάντως περὶ ἐχθρικῆς καταδιώξεως, ἀλλ' ἤθελον νὰ προφθάσωσι καὶ ἀγγείλωσι τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀτρειδῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ Ὀδυσσέως. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ Νεοπτόλεμος λέγει· διὰ τί μόνος του δὲν ἀγγέλλει τὴν ἀπόφασίν του ὁ Ὀδυσσεύς;

[1] Ἐκ τῶν ἑπομένων γίνεται δῆλον, ὅτι εἶναι ὁ Φιλοκτήτης.

[2] Παρεσκευάζοντο νὰ ἀπέλθωσιν. Οὕτως παρ' Εὐριπίδῃ ὁ Διομήδης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπορεύθησαν, ὅπως ἀγάγωσι τὸν Φιλοκτήτην. Ἐν δὲ τῇ μικρᾷ Ἰλιάδι τοῦ Λέσχου μόνος ὁ Διομήδης ἐμνημονεύετο. Τὸ ἐξανάγεσθαι σημαίνει ἀπαπεταννύναι τὰ ἱστία, ἐξέρχεσθαι εἰς τὸ πέλαγος.

[3] Ἀντὶ τοῦ ἄν, ὅπερ ὑπάρχει ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὁ Dobree ἔγραψεν αὖ, ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται· ὁ Dissen ἔτρεψεν εἰς οὖν, ἀλλὰ δὲν εὗρε μιμητάς. Προσέτι τὸ αὐτὸς παρέχει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς καὶ ὁ μὲν Seyffert τρέπει εἰς οὗτος, ὁ δὲ Hartung εἰς αὖτ. Νομίζομεν, ὅτι πᾶσαι αἱ δυσκολίαι αἴρονται, ἂν ἐννοήσωμεν κατὰ τὸν Hermann τὴν μετοχὴν ὄντα, εἰς ἣν ἀποδίδοται τὸ ἄν, δηλ. ποῖος ἂν εἴη, πρὸς ὃν ἔπλει; Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην τὸ αὐτὸς ἡμεῖς ἐξηγοῦμεν ἁπλούστατα· τί πρόσωπον ἠδύνατο νὰ ἦναι τοῦτο δά, πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος Ὀδυσσεὺς ἔπλεεν; Ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ, ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις, ὁ Ὀδυσσεὺς εἰκονίζεται ὡς φαῦλος μέν, ἀλλ' ἀκμάζων στίχ. 420. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ νὰ πλεύσῃ οὕτως ὑψηλὸν πρόσωπον, ἔπρεπε καὶ ἐκεῖνο, πρὸς ὃ γίνεται ἡ ἀποστολή, νὰ ἦναι τοιοῦτον. Ἀλλ' ὁ Νεοπτόλεμος εἰκονίζεται ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἐνθυμηθῇ τοιοῦτον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "τὸ τόνδε ἐσχημάτισται. Ἤτοι τὸν παριστάμενον Φιλοκτήτην".

[4] Δὲν μεταχειρίζεται τὴν ἀντωνυμίαν πρὸς περιφρόνησιν, ὡς συνήθως, ἀλλ' ὑποκρίνεται, ὅτι θέλει νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὸ ὄνομα. Πράγματι δὲ καθ' ἡμᾶς φαίνεται διστάζων νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα, διότι ἤρξατο δῆθεν ὑπονοῶν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίς ἐστίν· ἂν λέγῃς δὲ μὴ φώνει μέγα[1].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὅδ' ἔσθ' ὁ κλεινὸς[2] *σοι Φιλοκτήτης, ξένε.* 575

ΕΜΠΟΡΟΣ.

μὴ νῦν μ' ἔρῃ[3] *τὰ πλείον', ἀλλ' ὅσον τάχος*
ἔκπλει σεαυτὸν[4] *ξυλλαβὼν ἐκ τῆσδε γῆς.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τί φησίν[5]*, ὦ παῖ; τί με κατὰ σκότον ποτὲ*
διεμπολᾷ[6] *λόγοισι πρός σ' ὁ ναυβάτης;*

ὅτι ὁ παριστάμενος εἶναι ὁ Φιλοκτήτης.

1) Ἡ προφύλαξις αὕτη δεικνύει, ὅτι ὁ ἔμπορος εἶναι πανοῦργος ἄνθρωπος καὶ ἄξιος κατάσκοπος τοῦ Ὀδυσσέως.

2) Κατὰ τὸν Nauck λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἦν δέ τις, ὅπερ οὐδόλως εἶναι πιθανόν, ἀφ' οὗ ἐκεῖνο δὲν λέγεται πρὸς περιφρόνησιν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐπίθετον εἶναι προωρισμένον, ὅπως ἀκούσῃ τοῦτο ὁ Φιλοκτήτης, καὶ ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ὑπήκουσεν, ὅπως λέγῃ βαιᾷ τῇ φωνῇ, ὅπερ συνάδει τῷ ἤθει τούτου τοῦ ἥρωος. Τοῦτο κυροῦται καὶ ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου ὡς θέλομεν ἑρμηνεύσει τοῦτον, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι μόνον κατὰ τοῦ ἐμπόρου παραπονεῖται ὁ Φιλοκτήτης ἓν στίχ. 578. Ἔτι σαφέστερον γίνεται δῆλον τοῦτο ἐν στίχ. 580 καὶ 581. Ὁ ἔμπορος ὅμως, ὡς εἰκός, λέγει βαιᾷ τῇ φωνῇ. Ἂν οὕτω νοηθῇ διδασκόμενον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ δράματος, προδήλως κατανοεῖται ἡ μείζων ἐν τῷ θεάτρῳ δρᾶσις.

3) Ὁ ἔμπορος καθ' ἡμᾶς θέλει νὰ διακόψῃ τὸν λόγον, διότι ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἠθέλησε ταπεινῇ τῇ φωνῇ νὰ λέγῃ.

4) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἀλλὰ τοῖς κριτικοῖς φαίνεται λίαν παράδοξον καὶ ὁ Dindorf μετ' ἄλλων περιέμενε τὰ σαυτοῦ ξυλλαβών, ὅπερ καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι πιθανόν· διότι δὲν πρόκειται περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Νεοπτολέμου, ἀλλ' αὐτοῦ τούτου. Νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως· διότι καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ λέγεται· πάρε καὶ φύγε. Ἴσως ὑπάρχει καί τις ὑπαινιγμὸς πρὸς τὴν παρὰ τῶν Ἀτρειδῶν σύλληψιν. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ σεαυτῷ ξυλλαβών, ἣν προτιμᾷ ὁ Hartung ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ σαυτῷ βοηθῶν.

5) Ἐπειδὴ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ, ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἀποβάλλει τὴν πρὸς αὐτὸν πεποίθησιν. Σκότον λέγει τὸ κρύφα ὁμιλεῖν.

6) Τὸ διεμπολάω μεταχειρίζεται μεταφορικῶς ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ προδίδω, ὡς ἐν στίχ. 378 λέγεται "πέπραμαι κἀπόλωλ'", καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1056 "ἐξημπόλημαι κἀμπεφόρτισμαι πάλαι". Ἡ μεταφορὰ ἔχει προσηκόντως, διότι λέγεται περὶ ἐμπόρου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ οἶδά πω[1] τί φησι· δεῖ δ' αὐτὸν λέγειν
ἐς φῶς[2] ὃ λέξει, πρὸς σὲ κἀμὲ τούσδε τε.

ΕΜΠΟΡΟΣ.

ὦ σπέρμ' Ἀχιλλέως, μή με διαβάλῃς[3] στρατῷ
λέγοντθ' ἃ μὴ δεῖ· πολλ' ἐγὼ κείνων ὕπο
δρῶν ἀντιπάσχω χρηστά θ'[4], οἳ' ἀνὴρ πένης.

[1]) Ἀτυχῶς ὁ Nauck ἔτρεψεν εἰς οὐκ οἶδ' ἐγὼ τί φησι· διότι οὐχὶ τὸ ἐγώ, ἀλλὰ τὸ πῶ ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον διότι προκαλεῖ τὴν ἑπομένην ἀνάπτυξιν.

[2]) Ἴσως εἶναι ἡ ἀτυχεστάτη τῶν διορθώσεων τοῦ Nauck τοῦ ἐς φῶς εἰς σαφῶς· διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ σαφηνείας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅτι κρυφίως λέγει. Προσηκόντως δ' ὁ ποιητὴς ἔθηκε τὸ ἐς φῶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κατὰ σκότον. Ἡ καλλίστη αὕτη μεταφορὰ ὑπάρχει καὶ παρὰ τῷ Εὐαγγ. Ματθαίῳ 10 27 "ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί„. Παραπλήσια εἶναι τὰ παρ' Ἡροδότ. II, 142 "ἐκφέρειν ἐς τὸ φῶς„ καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 929 "ἀναπτύξεις πρὸς φῶς„. Τὸ παρρησιαστικὸν ἦθος τοῦ Νεοπτολέμου συμβάλλεται εἰς τὴν πλοκήν, διότι ἐξαναγκάζεται ὁ ἔμπορος, ὅπως ἀναπτύξῃ τὰ πράγματα.

[3]) Μή με φέρῃς εἰς δυσμένειαν τοῦ στρατοῦ.

[4]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι γ', ἀλλ' ὁ Dobrée ἔτρεψεν εἰς θ', ὅπερ δικαίως ἐδέξαντο οἱ ἐκδόται, διότι ὁ γε ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει, Ἀλλ' ἡ σύνθεσις πολλὰ χρηστά τε εἶναι σπανιωτάτη, διότι συνήθως λέγεται πολλὰ καὶ χρηστά. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 338 "πολλὰ γάρ, εὖτε στόλος δαμασθῇ, ἔ ἔ, δυστυχῆ τε πράσσει„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ὑπ' ἐκείνων εὐεργετούμενος ἀντευεργετῶ αὐτούς, ὡς δύναται πένης εὐεργετεῖν, δηλονότι ὑπηρετῶν„. Ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ ἐν τῷ ὡς δύναται πένης εὐεργετεῖν, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Seyffert, δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ἡ φράσις οἳ' ἀνὴρ πένης δὲν προσδιορίζει τὸ δρῶν, ἀλλὰ τὸ ἀντιπάσχω, δηλ. ὅτι λαμβάνει εὐεργεσίας παρὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ὡς συνήθως λαμβάνουσιν οἱ πένητες διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ἡ κυρία ἔννοια τῆς προτάσεως δὲν εἶναι, ὅτι εὐεργετεῖ τοὺς Ἀχαιούς, ἀλλ' ὅτι εὐεργετεῖται ὑπ' αὐτῶν καί, ἂν περιπέσῃ εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτῶν, θέλει ἀπολέσει τὰς εὐεργεσίας. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράν. 751 "πολλοὺς ἔχων ἄνδρας λοχίτας οἳ' ἀρχηγέτης„. Κατὰ τὸν Schmelzer ὁ ἔμπορος φοβεῖται μὴ βλάψῃ τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ, καὶ ἐξηγεῖ· διὰ καλὰ ἐμπορεύματα λαμβάνω πολλὰ χρήματα καὶ τὸ κέρδος καθ' ὅλου εἶναι μὲν μικρόν, ἀλλὰ διὰ πένητα εἶναι λίαν σπουδαῖον. Οὕτως ἐν ταῖς λέξεσι δρῶν χρηστὰ ἀντιπάσχω ἀνευρίσκει ἐμπορικὴν γλῶσσαν. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν ἐγένετο ἄνευ εὐφυΐας καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸ διεμπολᾷ. Ἂν δ' ὁ ποιητὴς ἔλεγε τοῦτο, ἤθελεν εἶναι πιθανώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐγώ εἰμ' Ἀτρείδαις δυσμενής· οὗτος δέ μοι 585
φίλος μέγιστος, οὕνεκ' Ἀτρείδας στυγεῖ[1].
δεῖ δή σ' ἔμοιγ' ἐλθόντα προσφιλῆ, λόγον[2]
κρύψαι πρὸς ἡμᾶς μηδέν' ὧν ἀκήκοας.

ΕΜΠΟΡΟΣ.

ὅρα τί ποιεῖς, παῖ[3].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ·

σκοπῶ[4] *κἀγὼ πάλαι.*

ΕΜΠΟΡΟΣ.

σὲ θήσομαι τῶνδ'[5] *αἴτιον.*

τερος, ἀλλὰ μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει ὑπονοεῖται ἐμπορικὴ συναλλαγή.

1) Ἕνεκα τοῦ μίσους τοῦ Νεοπτολέμου πρὸς τοὺς Ἀτρείδας καὶ τῆς φιλίας τούτου πρὸς τὸν Φιλοκτήτην ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ γείνῃ γνωστὴ τοῖς Ἀχαιοῖς ἡ προδοσία.

2) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται λ ό γ ο ν, ἀλλ' ὁ Dindorf καὶ ὁ Burges ἔτρεψαν εἰς λ ό γ ω ν, ὅπερ ἀποκρούει ὁ Seyffert. Ἡ διόρθωσις ἐγένετο, διότι τὸ ἐπίθετον προσφιλῆ συνάπτεται τῇ ἀντωνυμίᾳ σ έ, τὸ δὲ λ ό γ ο ν τῷ ἑπομένῳ μ η δ έ ν α, ἀλλ' οὕτως ἐφάνη ἡ παράθεσις τῶν δύο αἰτιατικῶν ὡς ἄτοπος, δηλ. διατρέχει τις τὸν κίνδυνον νὰ παρανοήσῃ τὴν εἰρημένην σύνταξιν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἐν μὲν τῷ θεάτρῳ ἡ προφορά, παρὰ δὲ τοῖς ἀναγνώσταις ἡ στίξις εἶναι ἱκανὴ πρὸς ἄρσιν τῆς παρανοήσεως.

3) Αἱ ἀντιλαβαί, ἤτοι αἱ διαιρέσεις τῶν στίχων εἰς πλείονα πρόσωπα, τίθενται ἐκεῖ, ὅπου ὁ διάλογος γίνεται ζωηρότερος, ὡς ἐνταῦθα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ταῦτα πλαγίως νοητέον„. Ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἐξηγητὴς οὗτος φαίνεται δεχόμενος, ὅτι ὁ κατάσκοπος δὲν εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ διηγηθῇ περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Διομήδους καὶ ὅτι ἀκουσίως διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ διαλόγου εἰς τοῦτο ὡρμήθη. Δὲν γνώσκομεν, ἂν τοιαύτην ἔννοιαν ἔχῃ τὸ πλαγίως τοῦ Σχολιαστοῦ, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ὁ ἔμπορος λέγει μὲν ταῦτα ταπεινῇ τῇ φωνῇ, ἀλλ' οὐκ ἐκτὸς τοῦ προσώπου, ὅπερ ἔχει διότι φθάνει εἰς τὴν διήγησιν οἱονεὶ ἐξαναγκαζόμενος, ἀλλ' αὐτὴ συμβάλλεται εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου, καθ' ὅσον κρατύνεται ἡ πεποίθησις τοῦ Φιλοκτήτου.

4) Ἐννοεῖται καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις ὅ τ ι π ο ῶ.

5) Ὅτι ἀναγκάζομαι νὰ εἰπῶ τὸ ἀπόρρητον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "αἴτιον σὲ ποιήσω τῶν πραττομένων„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ποιοῦ[1] *λέγων.*

ΕΜΠΟΡΟΣ.

λέγω. ἐπὶ τοῦτον ἄνδρε τῶδ' ὅπερ κλύεις,
ὁ Τυδέως[2] *παῖς ἥ τ' Ὀδυσσέως βία,*
διώμοτοι[3] *πλέουσιν ἢ μὴν ἢ λόγῳ*
πείσαντες ἄξειν ἢ πρὸς ἰσχύος κράτος[4].
καὶ ταῦτ' Ἀχαιοὶ πάντες[5] *ἤκουον σαφῶς*
Ὀδυσσέως λέγοντος· οὗτος γὰρ πλέον
τὸ θάρσος εἶχε θατέρου δράσειν τάδε[6].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τίνος[7] *δ' Ἀτρεῖδαι τοῦδ' ἄγαν οὕτω χρόνῳ*
τοσῷδ' ἐπεστρέφοντο[8] *πράγματος χάριν,*
ὅν γ' εἶχον ἤδη χρόνιον[9] *ἐκβεβληκότες;*

[1]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, ποιοῦ με αἴτιον, μόνον λέγε. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 1061 "κλύει, μόνον δὲ μὴ 'πὶ κέρδεσιν λέγων„.

[2]) Ὁ Herwerden προτρέπει ὅπως ἐξαλείψωμεν τὸν περιττὸν καὶ ἀχληρὸν τοῦτον στίχον.

[3]) Δι' ὅρκου δεδεμένοι, ὑποχρεωμένοι νὰ ἀγάγωσιν εἰς τὴν Τροίαν τὸν Φιλοκτήτην.

[4]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ βίᾳ ἢ ἰσχύϊ κρατήσαντες, ὡς λέγει ὁ Wecklein.

[5]) Λέγει τοῦτο, ὅπως καταστήσῃ τὸν λόγον πιθανώτερον.

[6]) Δηλαδὴ τὸ ἀγαγεῖν τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν Τροίαν.

[7]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· τίνος πράγματος χάριν ἐπεστρέφοντο τοῦδε οὕτως ἄγαν τοσῷδε χρόνῳ; Ἐπειδὴ τὸ οὕτω προσδιορίζει τὸ ἄγαν ἔπρεπε νὰ προτάσσηται τούτου, ἀλλ' ἐπιτάσσεται, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 884 "ὧδε πιστεύεις ἄγαν;„. Σημαίνει μετὰ τόσον μακρὸν χρόνον.

[8]) Τὸ ἐπιστρέφεσθαι σημαίνει στρέφειν τὴν προσοχήν φροντίζειν καὶ διὰ τοῦτο συντάσσεται πρὸς γενικὴν (τοῦδε, τοῦ Φιλοκτήτου). Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τίνος πράγματος χάριν διὰ τοσούτου χρόνου ἐπεστράφησαν καὶ φροντίδα ἐποιήσαντο τοῦ Φιλοκτήτου οἱ Ἀτρεῖδαι, τοῦ πάλαι ἐξ αὐτῶν ἀποβληθέντος„.

[9]) Διὰ τοῦ ἐπιθέτου ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἣν ἐδήλωσε διὰ τοῦ χρόνῳ τοσῷδε. Τὸ ἔχω εὕρηται μὲν συντεταγμένον καὶ μετὰ παρακειμένου τῆς μετοχῆς ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 701, ἀλλὰ συνηθέστερον μετὰ ἀορίστου, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 590 "ἐκβαλοῦσ' ἔχεις„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 22.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίς ὁ πόθος[1] *αὐτοὺς ἵκετ'; ἢ θεῶν βία*[2]
καὶ νέμεσις, οἵπερ[3] *ἔργ' ἀμύνουσιν κακά;*

ΕΜΠΟΡΟΣ.

ἐγώ[4] *σε τοῦτ', ἴσως γὰρ οὐκ ἀκήκοας,*
πᾶν ἐκδιδάξω[5]*. μάντις ἦν τις εὐγενής,*
Πριάμου μὲν[6] *υἱός, ὄνομα δ' ὠνομάζετο*
Ἕλενος, ὃν οὗτος νυκτὸς ἐξελθὼν μόνος[7]*,*
ὁ πάντ' ἀκούων[8] *αἰσχρὰ καὶ λωβήτ' ἔπη*
δόλιος Ὀδυσσεὺς εἷλε δέσμιόν τ' ἄγων
ἔδειξ' Ἀχαιοῖς ἐς μέσον[9]*, θήραν καλήν*
ὃς δὴ τά τ' ἄλλ'[10]*, αὐτοῖσι πάντ' ἐθέσπισε,*
καὶ τἀπὶ Τροίᾳ πέργαμ'[11] *ὡς οὐ μή ποτε*

[1]) Ἡ φράσις ἐγένετο κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ὕπνος, γῆρας ἱκάνει, Ἰλιάδ. Α, 204 „ἦ ποτ' Ἀχιλλῆος ποθὴ ἵξεται υἷας Ἀχαιῶν".

[2]) Κατὰ τὸν Wecklein ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, ἢ θεῶν νέμεσις ἐβιάσατο αὐτούς. Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι ἡ γραφὴ βία δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ πρέπει νὰ τραπῇ εἰς δίκη.

[3]) Ὁ ἡμέτερος Α. Πάλλης προτείνει, ὅπως γραφῇ αἵπερ. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Τὸ ἀμύνουσιν ἐνταῦθα σημαίνει ἀνταποδίδουσι, τιμωροῦσιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1128.

[4]) Τὸν στίχον τοῦτον ὁ Schmelzer ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις· διότι καὶ τὸ ἐγὼ εἶναι περιττὸν καὶ τὸ ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἴσως ἤκουσε τὸ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου λεγόμενον ταράσσει τὴν Illusion. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐγὼ εἶναι ἀναγκαῖον· διότι ὁ ἔμπορος ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀχαιῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν. Ὁ Νεοπτόλεμος ἀπορεῖ καὶ δὲν γινώσκει, ἂν καὶ ὁ ἔμπορος δύναται νὰ εἴπῃ ταύτην. Οὗτος δὲ λέγει· ἐγὼ δύναμαι τὸ πᾶν νὰ ἐκδιδάξω.

[5]) Ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἐπίτασιν.

[6]) Ἐν ταῖς λέξεσι καὶ οὐχὶ ἐν ταῖς ἐννοίαις κεῖται ἡ ἀντίθεσις.

[7]) Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη ὑπενθυμίζει τὴν Δολώνειαν τοῦ Ὁμήρου.

[8]) Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστήν „ὁ ὑπὸ πάντων ὑβριζόμενος", κατὰ δὲ τὸν Nauck πιθανώτερον ὁ παντοῖα ὀνειδιζόμενος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 70, „εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ κοὐ ψευδῆ κακά".

[9]) Ὁ Blaydes εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ τραπῇ εἰς Ἀχαιοῖς ἐν μέσοις, ὡς ἐν στίχ. 630. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν „οὐχ ἁπλῶς εἶπε τὴν θήραν καλήν, ἀλλὰ διὰ τὴν πόρθησιν τῆς Ἰλίου. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἕλενος ἑρμηνεύει τὸν τρόπον τῆς πορθήσεως".

[10]) Ἐννοεῖ κατ' ἐξοχὴν τὴν μετάπεμψιν τοῦ Νεοπτολέμου, περὶ ἧς ἰδὲ ἐν στίχ. 344.

[11]) Περὶ τῆς φράσεως εἴρηται ἐν στίχ. 347. Ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ

πέρσοιεν, εἰ μὴ τόνδε πείσαντες λόγῳ[1]
ἄγοιντο νήσου[2] τῆσδ', ἐφ' ἧς ναίει τὰ νῦν.
καὶ ταῦθ' ὅπως ἤκουσ' ὁ Λαέρτου τόκος
τὸν μάντιν εἰπόντ', εὐθέως ὑπέσχετο
τὸν ἄνδρ' Ἀχαιοῖς τόνδε δηλώσειν[3] ἄγων
οἴοιτο[4] μὲν μάλισθ' ἑκούσιον λαβών,
εἰ μὴ θέλοι δ', ἀκοντα· καὶ τούτων[5] κάρα
τέμνειν ἐφεῖτο[6] τῷ θέλοντι μὴ τυχών.
ἤκουσας, ὦ παῖ, πάντα· τὸ σπεύδειν δέ σοι

ροσκρούουσιν εἰς τὸν μέλλοντα
ῆς εὐκτικῆς. ὁ μὲν Elmsley εἶ-
σεν ὡς οὐ μὴ πέρσειαν, ὁ
δὲ Blaydes ὡς οὐκ ἄν ποτε
έρσειαν ἢ οὔνεκ (=ὅτι) οὔ
οτε πέρσοιεν καὶ ὁ Nauck κα-
ά τι χειρόγραφον, ὡς οὐ δή
οτε πέρσοιεν. Ἀλλ' ὁ Her-
mann, ὁ Dindorf, ὁ Wunder καὶ
ἄλλοι ὑποστηρίζουσι τὴν κοινὴν
σαφὴν εὑρίσκοντες τὸ οὐ μὴ ἐν
λαγίῳ λόγῳ παρ' Εὐριπίδ. ἐν
Φοινίσσ. 1590 "σαφῶς γὰρ εἶπε
Τειρεσίας οὐ μή ποτε σοῦ τήνδε
οἰκοῦντος εὖ πράξειν πόλιν".

[1]) Ἔθηκε τὸν προσδιορισμὸν
σοῦτον, διότι ἡ πειθὼ δύναται νὰ
ρέσῃ καὶ δι' ἄλλων.

[2]) Κεῖται ἁπλῆ γενικὴ ἀντὶ τῆς
μπροθέτου ἐκ νήσου, ὡς ἐν στίχ.
30 "νεὼς ἄγοντ' ἐν Ἀργείοις μέ-
σοις" καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 324 "ὡς
δόμων ὁρῶ τὴν σὴν ὅμαιμον—ἐν-
άφια χεροῖν φέρουσαν".

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν κεῖται
ντὶ τοῦ δείξειν.

[4]) Ἐν ᾧ κατέστησε τὸν λόγον
ὰνεξάρτητον, ἔθηκεν εὐκτικήν, ὡσεὶ
ἐρητᾶτο διὰ τοῦ ὅτι ἢ ὡς. Παρα-
λήσιον εἶναι τὸ παρὰ Λυσίᾳ 13, 9
"Θηραμένης ἀναστὰς λέγει ὅτι
οιήσει ὥστε τὴν πόλιν ἐλαττῶσαι
μηδέν· οἴοιτο δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγα-
θὸν εὑρήσεσθαι". Ξενοφ. ἐν Ἀνα-
βάσ. 7, 3, 13 "ἔλεγον πολλοὶ κατὰ
ταὐτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι Σεύ-
θης· χειμὼν γὰρ εἴη". Αἰσχύλ. ἐν
Ἀγαμέμν. 615 "ταῦτ' ἀπήγγειλον
πόσει· ἥκειν ὅπως τάχιστ' ἐράσμιον
πόλει, γυναῖκα πιστὴν δ' ἐν δόμοις
εὕροι μολών, οἵαν περ' οὖν ἔλειπε".
Εἰς τὸ οἴοιτο, ὡς νομίζομεν,
πρέπει νὰ νοηθῇ ἐκ τοῦ προηγου-
μένου στίχου τὸ δηλώσειν. Τὸ
μάλιστα δηλοῖ πρὸς μεγίστην εὐ-
χαρίστησιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 327
"ἀλλ' εὑρεθείη μὲν μάλιστ'".

[5]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ
μὴ τυχών = εἰ μὴ τύχοι.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὑ-
πέσχετο, ἐπηγγείλατο". Παραπλή-
σιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Β, 259
"μηκέτ' ἔπειτ' Ὀδυσῆϊ κάρη ὦμοισιν ἐπείη, εἰ μὴ ἐγώ σε λαβὼν
ἀπὸ μὲν φίλα εἵματα δύσω" καὶ
Ὀδυσσ. π, 102 "αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ'
ἐμεῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς,
εἰ μὴ ἐγὼ κείνοισι κακὸν πάντεσσι
γενοίμην". Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· νὰ
μοῦ κόψουν τὸ κεφάλι, ἂν
δὲν τὸν φέρω ζωντανόν.

[7]) Τοιαῦται φράσεις τίθενται
μετά τινα διήγησιν, ὡς ἐν στίχ.
241, 389. Τὸ ἄρθρον, ὅπερ ὑπάρ-
χει ἐν τῷ ἀπαρεμφάτῳ, ἠδύνατο
νὰ παραλειφθῇ, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ
οὐχὶ σπανίως θέτουσιν, ὡς ἐν Ἀντι-
γόν. 78 "τὸ δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὐτῷ παραινῶ κεἴ τινος[1] *κήδῃ πέρι.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι τάλας· ἦ κεῖνος, ἡ πᾶσα βλάβη[2]*,*
ἐμ εἰς Ἀχαιοὺς ὤμοσεν πείσας στελεῖν;[3]
πεισθήσομαι γὰρ[4] *ὧδε κἀξ Ἅιδου θανὼν*
πρὸς φῶς ἀνελθεῖν, ὥσπερ οὐκείνου πατήρ[5]*.*

[1]) *Τὸ κήδεσθαι συντάσσεται πρὸς ἁπλῆν γενικήν, ἐνταῦθα δὲ πρὸς ἐμπρόθετον, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 283 "δαίμονας πρόνοιαν ἴσχειν τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι„. *Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία ἔχει διπλῆν σημασίαν· διότι ἐννοεῖται καὶ ὁ Φιλοκτήτης καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἐννοεῖται ἐκεῖνος, πράγματι δὲ οὗτος. Ἐκ τούτου, ὡς νομίζομεν, γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ἔμπορος ἦλθε διὰ τὴν βραδύτητα τοῦ Νεοπτολέμου, ὡς λέγεται ἐν στίχ.* 126 "ἐάν μοι τοῦ χρόνου διοκῆτέ τι κατασχολάζειν, αὖθις ἐκπέμψω πάλιν τοῦτον τὸν αὐτὸν ἄνδρα„. *Ὅρα εἰσαγωγ. σελ.* 48.

[2]) *Καθαρὸν κακούργημα. Ἔχει τὸ ἀφηρημένον ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 301 "ὁ πάντ' ἄναλκις οὗτος, ἡ πᾶσα βλάβη„ *καὶ ἐν στίχ.* 784 "ἦδε γὰρ μείζων βλάβη (ἡ Ἠλέκτρα) ξύνοικος ἦν μοι„.

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ πέμψειν.*

[4]) *Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν, ὡς συνήθως. Τὸ θανὼν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ εἰ θάνοιμι. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πρὸς φῶς ἀνελθεῖν, ἀλλ' ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς φῶς ἂν ἐλθεῖν, ἀλλὰ δὲν εὗρε μιμητάς. Ἡ διόρθωσις ὅμως δὲν εἶναι ἀτυχής. Τὸ ὧδε δὲν ἀποδίδεται εἰς τὸ ἑπόμενον ὥσπερ, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνα, ἅπερ εἶπεν ὁ ἔμπορος. Κατὰ τὸν* Seyffert *μετὰ εἰρωνικῆς πικρίας βεβαιοῖ τὴν ἐλπίδα τοῦ Ὀδυσσέως, δηλ. πείσει με γὰρ εἰς Ἀχαιοὺς ἐλθε ὡς πεισθήσομαι κἀξ Ἅιδο θεῖν. Ἀλλ' ὁ* Schmelzer *π σας τὸ χωρίον τοῦτο ἀ στίχους* (622—627)*· διότι ρεῖ, ὅτι ἡ ἄνοδος ἐκ τοῦ Ἅ τὸ φῶς δὲν ἐθεωρεῖτο Ἑλλήνων ὡς δυσχέρημα ἐν Ἅιδου βίος οὐδὲν θ παρεῖχε), ἐν ᾧ ἡ παραβολ τεῖ τὴν ἔννοιαν· μᾶλλον προτιμήσει νὰ πάθω μέγα ἢ νὰ ἀκολουθήσω εἰς τὴν Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα κειται περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακ περὶ πιστευτοῦ ἢ ἀπιστεύ τόσον θὰ πορευθῶ εἰς τὴν ὅσον θὰ ἐπανέλθω ἐκ τοῦ τὴν ζωήν.*

[5]) *Δηλαδὴ ὁ Σίσυφος, ρηται ἐν στίχ.* 448 *Κατὰ τ λιαστήν· "Ὁ Σίσυφος· μέλ τελευτᾶν παρήγγειλε τῇ αὐτὸν ἄθαπτον καταλιπεῖν ελθὼν εἰς Ἅιδου, τῶν γε νε νων μὴ τυχών, κατηγόρησ ναικὸς παρὰ τῷ Ἀϊδωνεῖ, ἀνελθεῖν καὶ τὴν γυναῖκα σασθαι· ἀνελθὼν δὲ οὐκ σρεψεν, ἕως μετ' ἀνάγκη θεν· ἐκ πατρὸς οὖν πανοῦ δυσσεὺς„ καὶ παρὰ τῷ Θε στίχ.* 522 *ἀναγινώσκεται δ' εἰδείης Σισύφου Αἰολ τε καὶ ἀΐδεω πολυϊδρείησι θεν πείσας Περσεφόνην α λόγοις„. Ὅρα καὶ Φερεκύ ποσπάσμ.* 11 *καὶ Σχόλ. ε Ζ,* 153. *Ἀλλ' ὁ Φιλοκτ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΕΜΠΟΡΟΣ.

οὐκ[1] *οἶδ' ἐγὼ ταῦτ'· ἀλλ' ἐγὼ μὲν εἶμ' ἐπὶ*
ναῦν, σφῷν δ' ὅπως[2] *ἄριστα συμφέροι θεός.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐκ[3] *οὖν τάδ', ὦ παῖ, δεινά, τὸν Λαερτίου*
ἔμ' ἐλπίσαι ποτ' ἂν[4] *λόγοισι μαλθακοῖς*
δεῖξαι νεὼς[5] *ἄγοντ' ἐν Ἀργείοις μέσοις;* 630

ἔπρεπε νὰ μνημονεύσῃ τῆς ἀνόδου τοῦ Σισύφου· διότι τὸ παράδειγμα ἀκυροῖ τὴν γενικὴν ἀρχήν, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἐπανέρχονται ἐκ τοῦ Ἅιδου. Περὶ τούτου οἱ ἑρμηνευταὶ σιωπῶσιν, ἡμεῖς δὲ κατὰ δύο τρόπους ἐξηγοῦμεν τοῦτο, ἢ ὁ Φιλοκτήτης λέγει εἰρωνικῶς, δηλ. θεωρεῖ ὡς ψευδῆ τὴν ἄνοδον τοῦ Σισύφου ἢ ὑπονοεῖ, ὅτι μόνον ἀπατεών, ὡς ὁ Σίσυφος, δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο.

1) *Τὴν φράσιν ταύτην ὁ μὲν* Nauck *θεωρεῖ ἀσαφῆ, ὁ δὲ* Tournier *τρέπει εἰς ὅσ' οἶδ' ἐγὼ ταῦτ' καὶ ὁ* Schmelzer *παρατηρῶν, ὅτι ἡ φράσις οὐδεμίαν ἔννοιαν περιέχει, εὑρίσκει ἔτι ἕνα λόγον τῆς ἀθετήσεως, περὶ ἧς εἴρηται· διότι κατὰ τοῦτον ὡς ἀπόκρισις μὲν εἰς τὰς τελευταίας λέξεις τοῦ Φιλοκτήτου εἶναι ἀκατάληπτος, ὡς ἀπόκρισις δὲ εἰς τὴν ἐρώτησιν ἣ κεῖνος —ατελλεῖν ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοστος, διότι διὰ τούτου ἤθελεν ἀρνεῖσθαι, ὅ τι αὐτὸς οὗτος ἀφηγήθη. Οἱ μὲν ἄλλοι ἐκδόται σιωπῶντες διέρχονται τὸ χωρίον, ὁ δὲ* Wecklein *ἐξηγεῖ· δύναται νὰ ἦναι καὶ δύναται νὰ μὴ ἦναι. Οὕτω παρεγνωρίσθη ἡ φυσικωτάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη αὕτη φράσις. Καὶ εἶναι μὲν φυσικωτάτη, διότι οὕτω λέγουσιν οἱ μὴ θέλοντες νὰ ἀναμιχθῶσιν εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις. Καὶ ἡμεῖς ἐν τοιαύτῃ περιστάσει λέγομεν, αὐτὰ ἐγὼ δὲν 'ξεύρω. Ἐνταῦθα δ' ἡ ψυχρὰ αὕτη ἀδιαφορία εἶναι τεχνικωτάτη, διότι, ἂν ἀνεμιγνύετο εἰς τὸν διάλογον, καθίστατο ἧττον πιθανός. Εἶναι δὲ καὶ ἀναγκαιοτάτη ἡ φράσις καὶ καθ' ὅλου οἱ δύο στίχοι, διότι ὁ ἔμπορος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπέλθῃ ἀποτόμως.*

2) *Ἐνίοτε προτάσσεται τῶν ὑπερθετικῶν τὸ ὅπως πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅσον τὸ δυνατόν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Εἰρήν. 207 "ὅπως ἀνωτάτω„, παρὰ Θεόγνιδ. 429 "ὅπως ὤκιστα„. Τὸ συμφέροι ἄλλοι μὲν τῶν ἑρμηνευτῶν ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ, ὁ θεὸς εἴη ὠφέλιμος, εὐεργετικός, ἄλλοι δὲ διὰ τοῦ εὔχομαι νὰ ὁμογνωμονῇ ὁ θεὸς ὑμῖν, ὅπερ φαίνεται πιθανώτερον, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1465 "τῷ γὰρ χρόνῳ νοῦν ἔσχον, ὥστε συμφέρειν τοῖς κρείσσοσιν„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 13 "αὐτὴ δὲ πάντ' συμφέρουσ' Ἰάσονι„. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὁ θεὸς μαζί σας. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ ἔμπορος ἀπέρχεται.*

3) *Ὁ Φιλοκτήτης ἐξακολουθεῖ λέγων ἐν ἀγανακτήσει.*

4) *Ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἑπόμενον δεῖξαι, ὡς παρ' Ἡροδότ. 3,151 "οὐδαμὰ ἐλπίζων ἂν ἥμισυν τεκεῖν„. Ἡ φράσις λόγοισι μαλθακοῖς δηλοῖ σαφέστερον τὸ πεῖσας τὸ ἐν στίχ. 623.*

5) *Ἡ ἁπλῆ γενικὴ κεῖται ἀντὶ τῆς ἐμπροθέτου, ὡς ἐν στίχ. 613.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ[1] θᾶσσον ἂν τῆς πλείστου ἐχθίστης ἐμοὶ
κλύοιμ' ἐχίδνης, ἥ μ' ἔθηκεν ὧδ' ἄπουν;[2]
ἀλλ' ἔστ' ἐκείνῳ πάντα[3] λεκτά, πάντα δὲ
τολμητά· καὶ νῦν οἶδ' ὀθούνεχ'[4] ἕξεται.
ἀλλ' ὦ τέκνον, χωρῶμεν, ὡς ἡμᾶς πολὺ
πέλαγος ὁρίζῃ[5] τῆς Ὀδυσσέως νεώς.
ἴωμεν[6]· ἥ τοι καίριος σπουδὴ πόνου

O Buttmann εἶχε νομίσει, ὅτι ἡ γενικὴ ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ ἐν νηΐ, ὅπερ δικαίως ὑπὸ τοῦ Hermann ἀποδοκιμάζεται. Θεωρεῖ ὁ Φιλοκτήτης ὡς λίαν ταπεινωτικόν, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκ τοῦ πλοίου ἐξαγαγὼν θέλει δείξει τοῖς Ἀργείοις, ὡς δὴ ἔδειξε τὸν Ἕλενον στίχ. 608.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται οὔ· θᾶσσον, ἀνθ' οὗ ὁ Welcker ἔγραψεν οὔ θᾶσσον, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη πάντως μετ' ἐπιτυχίας ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων δύναται νὰ μείνῃ μετά τινος μικρᾶς διαφορᾶς, δηλ. ἡ ἄρνησις νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς ἑπομένης προτάσεως καὶ νὰ ἀναγνωσθῇ ἐρωτηματικῶς, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Seyffert. Διότι ἂν τεθῇ ἡ ἄρνησις κεχωρισμένη, γεννᾶται ἡ ἀπορία, ποῦ ἀναφέρεται, εἰς τὸ δεινὰ ἢ εἰς τὸ δεῖξαι. Νομίζομεν, ὅτι εἰς οὐδέτερον· εἰς μὲν τὸ πρῶτον οὐχί, διότι κωλύει ἡ ἔννοια (δὲν περιεμένομεν ἄρνησιν, ἀλλὰ κατάφασιν), εἰς δὲ τὸ δεῖξαι οὐχί, διότι δὲν εἶναι ἡ κυρία πρότασις ἡ τὴν ἄρνησιν ἔχουσα. Τὸ πλεῖστον ἐτέθη πρὸ τοῦ ὑπερθετικοῦ πρὸς ἐπίτασιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κόλων. 743 "πλεῖστον ἀνθρώπων κάκιστος„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 1323 "ὦ μέγιστον ἐχθίστη γύναι„.

[2]) Ὁ Φιλοκτήτης εἶχε τὸν πόδα αὐτοῦ, ἀλλ' ἦτο ἄχρηστος, καικός. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἄοικος εἰ οἰκήσεις ἐν στίχ. 534.

[3]) Ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ προστε θῇ ὁμέν, ὅστις παρελείφθη, ὡς ἐ Μηδ. 131 "ἔκλυον φωνάν, ἔκλυο δὲ βοάν„. Παραπλήσιον λέγεται πε ρὶ τοῦ Ὀδυσσέως ἐν Αἴαντ. 37 "ἰὼ πάντα ὁρῶν, ἁπάντων ἀεί κα κὸν ὄργανον, τέκνον Λαρτίου„.

[4]) Κατὰ τὸν Buttmann παρ τοῖς τραγικοῖς τὸ οὕνεκα καὶ ὁ θούνεκα κεῖνται οὐ μόνον ἀντ τοῦ διότι, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ τοῦ ὅτ Καὶ τώρα γινώσκω, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἀλλ' ἂς φύγωμεν. Ἡ ἔννοια τῆ προτάσεως ταύτης προπαρασκευά ζει τὴν ἑπομένην.

[5]) Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχου σιν ὁρίζει, δηλ. ὁριστικήν, ὅπε ὑποστηρίζουσιν ὁ Buttmann καὶ Hermann, ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν τ ὡς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ διότι, οὗτο δὲ διὰ τοῦ ἕως. Καὶ ὁ Σχολιαστὴ ἐξηγῶν τὸ ὁρίζει διὰ τοῦ διίστησι εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁριστικήν. Ἀλλ' Brunck ἔτρεψεν εἰς ὑποτακτικὴν καὶ δικαίως ἡ διόρθωσις τούτου ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Διότι ἂν ἐξηγήσωμεν τὸ ὡς διὰ τοῦ διότι ἢ διὰ τοῦ ἕως ὑποδη λοῦνται, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης γινώσκει ὅτι ἡ ναῦς τοῦ Ὀδυσσέως ἀπέχει πολύ, ἀλλὰ πόθεν τοῦτο δῆλον; Διὰ τοῦτο προτιμῶμεν τὴν ὑποτα κτικὴν τὸ ὡς ἐξηγοῦντες ὡς τε λικόν.

[6]) Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ὁ Hermann ἀποδίδει τῷ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λήξαντος ὕπνου κἀνάπαυλαν ἤγαγεν[1].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ οὖν[2] *ἐπειδὰν πνεῦμα τοὐκ πρῴρας ἀνῇ*[3],
τότε στελοῦμεν; νῦν γὰρ ἀντιστατεῖ[4]. 640

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀεὶ καλὸς πλοῦς ἔσθ', ὅταν φεύγῃς κακά[5].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ[6] *ἀλλὰ κἀκείνοισι ταῦτ' ἐναντία;*

ρῷ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέξατο, δικαίως ὁπι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Seyffert, ἡ ομένη ἀπόκρισις τοῦ Νεοπτολέ- υ μόνον πρὸς τὸν Φιλοκτήτην δύ- ται νὰ γείνῃ, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς ὺς ἑταίρους. Κατὰ τὸν Σχολια- ήν· "Τὸ ἐγκαίρως σπουδάζειν ἀ- παυλαν ἄγει ὕστερον". Καὶ παρ' ριπίδ. ἐν ἀποσπάσ. 745 λέγε- ι· "τολμᾶν δὲ χρεών· ὁ γὰρ ἐν ιρῷ μόχθος πολλὴν εὐδαιμονίαν κτει θνητοῖσι τελευτῶν".

[1] Εἶναι ἐμπειρικὸς ἀόριστος.

[2] Ἄλλοι γράφουσι οὔκουν ευ ἐρωτηματικοῦ. Ἡ ἐρώτησις ιθίστησι τὸν λόγον ἐντονώτερον ὶ ἴσως μᾶλλον ἁρμόζει ἐνταῦθα ὰ τὰς πολλὰς τοῦ Φιλοκτήτου ρακελεύσεις.

[3] Τὸ ἀνῇ εἶναι διόρθωσις ῦ Pierson, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ πάν- ων δεκτή· διότι ἐν τοῖς χειρογρά- οις ἀναγινώσκονται ἀγῇ, ᾴᾳ ὶ ᾖ. Ὁ ἄνεμος εἶναι οὔριος, αν πνέῃ ἐκ πρύμνης, ὅταν δ' ἐκ ῴρας, εἶναι ἐναντίος. Σημαίνει ιπόν· ὅταν ὁ ἐκ τῆς πρῴρας ἄνε- ος χαλαρωθῇ, ἐνδώσῃ. Κατὰ τὸν χολιαστήν· "ἐπὰν παύσηται ὁ ἅ- μος ἐναντιούμενος".

[4] Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἐναν- ον πνέει".

[5] Ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν παρα- άλλεται τὸ τοῦ Ὁμήρου ἐν Ἰλιάδ. Ξ, 90 "οὐ γάρ τις νέμεσις φυγέειν κακόν. οὐδ' ἀνὰ νύκτα· βέλτερον, ὃς φεύγων προφύγῃ κακὸν ἠὲ ἁλώῃ".

[6] Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ, ἐγένετο δὲ κοινὴ γραφὴ τὸ οὐκ· ἀλλὰ κἀκείνοισι ταῦτ' ἐναντία. Οἱ κριτικοὶ προσκρούσαντες εἰς τὸ χωρίον ἐποίησαν ποικίλας διορθώσεις, ἐξ ὧν ὑπὸ πολλῶν προτιμᾶται ἡ ὑπὸ τοῦ Döderlein γενομένη· οἷδ' ἀλλὰ κακείνοισι ταῦτ' ἐναντία. Ἡμεῖς νομίσαντες, ὅτι αἱ διορθώσεις εἶναι περιττὰ ἐπανηγάγομεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἢ τὸ πολὺ ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν κοινὴν γενομένην. Ταύτην ὑποστηρίζουσιν ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein· καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐξηγεῖ οὐ φεύγεις κακά, δηλ. οὐ διώκουσί σε, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους τὰ πνεύματα ἐναντία ἐστί, οὗτος δέ, τοῦτο τὸ φεύγειν κακὰ δὲν ὑπάρχει, διότι δέν σε διώκουσιν. Ἡ στίξις καὶ ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι συνάπτει τὴν ἔννοιαν τοῦδε τοῦ στίχου τῇ τοῦ ἡγουμένου στενότερον. Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων πρέπει νὰ δεχθῶμεν μετάθεσιν ἀντί, ἀλλ' οὐκ. Ἡ στίξις δύναται νὰ προτιμηθῇ καὶ διὰ τὸ ἔντονον, ὅπερ ἐνταῦθα ἁρμόζει. Ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐκ ἔστι λῃσταῖς[1] πνεῦμ' ἐναντιούμενον,
ὅταν παρῇ κλέψαι τε[2] χἁρπάσαι βίᾳ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' εἰ δοκεῖ, χωρῶμεν, ἔνδοθεν λαβὼν[3] 645
ὅτου σε χρεία καὶ πόθος μάλιστ' ἔχει.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλ' ἔστιν ὧν δεῖ, καίπερ οὐ πολλῶν ἄπο[4].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί τοῦθ' ὃ μὴ νεώς γε τῆς ἐμῆς ἔνι;[5]

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

φύλλον τί μοι πάρεστιν, ᾧ μάλιστ' ἀεὶ

Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ παραφραστικώτερον· "Μὴ ἐὐλαβηθῇς, φησί· κἀκείνοις γὰρ τὰ πνεύματα ταῦτα ἐναντία Ἀντὶ τοῦ, τὰ ἡμᾶς ἐπέχοντα, κἀκείνους ἐπέχει„. Ἑκατέροις ὁ ἄνεμος ἦτο ἐναντίος, διότι ἑκάτεροι ἐκ τῆς Τροίας καὶ τῆς Λήμνου πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔπλεον.

1) Ἔχουσε μὲν ἑκάτεροι τὰ πνεύματα ἐναντία, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ὡς λῃσταὶ ἕνεκα ἁρπακτικῆς ἐπιθυμίας καὶ τὰς δυνάμεις ἐντείνουσι καὶ τῶν κινδύνων ὀλιγωροῦσιν. Εὐφυῶς ὁ Φιλοκτήτης παραβάλλει τοὺς ἐχθροὺς πρὸς λῃστάς.

2) Ἀντὶ τοῦ κλέψαι τε ὁ Bergk *προὔτεινε κλέψαι τι, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Nauck. *ἀλλ' ἀποκρούει ὁ* Seyffert.

3) Τοῦτο ὁ μὲν Buttmann *λέγει σχῆμα συλλογιστικὸν ἀνάπαλιν, ὁ δὲ* Dobree *τρέπει εἰς λαβόντ' (δηλ. δυϊκοῦ ἀριθμοῦ), ὅπερ ὑπὸ πολλῶν ἐπαινεῖται. Καὶ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ δυϊκὸν ἀριθμόν, διότι μόνον ὁ Φιλοκτήτης πρόκειται νὰ λάβῃ. Δὲν πρέπει νὰ μεταβάλωμεν τὴν ἔννοιαν χάριν τῆς συντάξεως. Ἄλλως παραπλήσια χωρία ἀπαντῶσιν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 141 "ἀπολακτίσασ' ὕπνον ἰδώμεθα„ καὶ Λουκιαν. ἐν Τοξάρ. 41 "τυφλώσας καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀμφότεροι κάθηνται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Σκυθῶν τρεφόμενοι„.*

4) Ἀλλὰ βεβαίως ὑπάρχουσι μερικά, τῶν ὁποίων ἔχω ἀνάγκην, ἂν καὶ οὐχὶ ἐκ μεγάλης εὐπορίας, προμηθείας, ὥστε ἡ ἐκλογὴ δὲν εἶναι οὕτω δύσκολος, ὥστε νὰ ἀναβάλῃ τὸν ἀπόπλουν. Ὁ Reiske *ἔτρεψεν εἰς οὐ πολλῶν ἄγαν, ἀλλ' ἡ διόρθωσις μεταβάλλει τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, ἥτις φαίνεται ἁρμόζουσα ἐνταῦθα.*

5) Κατὰ τὸν Hermann *ἐννοεῖται τὸ λαβεῖν ἐκ τοῦ στίχ. 645, ὅπερ ἐννοεῖται καὶ ἐν τῇ φράσει ἔστιν ὧν δεῖ ἐν στίχ. 647. Ἀλλ' ὁ μὲν* Wakefield *τρέπει εἰς ἔπι, ὁ δὲ* Hartung *εἰς ἄπο. Ἑκατέρα τῶν διορθώσεων μετ' εὐφυΐας ἐγένετο, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀναγκαία. Κατὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοιμῶ[1] τόδ' ἕλκος, ὥστε πραΰνειν πάνυ. 650

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ἔκφερ' αὐτό. τί γὰρ ἔτ' ἄλλ'[2] ἐρᾷς λαβεῖν;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

εἴ[3] μοί τι τόξων τῶνδ' ἀπημελημένον
παρερρύηκεν[4], ὡς λίπω μή τῳ λαβεῖν.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἦ ταῦτα γὰρ τὰ κλεινὰ τόξ' ἃ νῦν ἔχεις;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ταῦτ'· οὐ γὰρ ἄλλ'[5] ἔστ', ἀλλ' ἃ βαστάζω χεροῖν. 655

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἆρ' ἔστιν[6] ὥστε κἀγγύθεν θέαν λαβεῖν

τὸν Σχολιαστήν· "Τί ἔχεις, ὅπερ ἡ ἐμὴ ναῦς οὐκ ἔχει; ἀντὶ τοῦ, οὐδὲν ἡμῖν λείπει„.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Κατακοιμίζω, πραΰνω„. Παραπλήσιον λέγεται ἐν Ἰλιάδ. Π, 3 4 "τόδε καρτερὸν ἕλκος ἄκησαι, κοίμησον δ' ὀδύνας„. Τὸ πάνυ φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Nauck εἰκάζει πάλιν, ὁ Meineke ταχύ, ὁ Reiske πόνον ἢ πόνους καὶ ὁ Hense πολύ. Σημειωτέον δ', ὅτι ἔν τινι χειρογράφῳ εὕρηται πόνον. Τοῖς ἑρμηνευταῖς παρέχει δυσκολίαν, ὅτι τὸ ῥῆμα κεῖται ἀμεταβάτως, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἕλκος ἐκ τῆς προηγουμένης προτάσεως. Διὰ τοῦ πάνυ πειρᾶται ὁ Φιλοκτήτης νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν φόβον, ὃν ἔχει ὁ Νεοπτόλεμος, μὴ ἐκ τῆς νόσου εὑρεθῇ ἐν δυσαρέστῳ θέσει.

[2]) Ἡ αἰτιατικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λαβεῖν.

[3]) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται ἡ φράσις ἐρῶ λαβεῖν Ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Buttmann, ὅτι τόξα ἐνταῦθα εἶναι ὁλόκληρος ἡ τοξικὴ σκευή, ὡς καὶ ἐν Ἰλιάδ. Φ, 496, καὶ δὴ καὶ τὰ βέλη. Τεχνηέντως ὁ ποιητὴς διὰ τῆς φράσεως τόξων τῶνδε προπαρασκευάζει τὴν ἑπομένην ἐρώτησιν τοῦ Νεοπτολέμου.

[4]) Ἐξέπεσαν, περιέπεσαν. Ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει ὑπάρχει ὑπερβατὸν ἀντί, ὡς μή τῳ λίπω, ὡς καὶ ἐν στίχ. 67 "εἰ δ' ἐργάσῃ μὴ ταῦτα„.

[5]) Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσι ἄλλα γ' ἔσθ, ἀλλὰ τὸ ἄριστον, οὐ γὰρ ἄλλ' ἔστ', ἀλλ' ἃ βαστάζω, ὅπερ προετιμήσαμεν κατὰ τὸν Seyffert. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Ὀδυσσ. θ, 311 "οὔτε μοι αἴτιος ἄλλος, ἀλλὰ τοκῆε δύω„.

[6]) Δύναται νὰ γείνῃ, νὰ ἐπιτευχθῇ, ὥστε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ βαστάσαι[1] με προσκύσαι θ' ὥσπερ θεόν;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

σοί γ', ὦ τέκνου, καὶ τοῦτο κἄλλο τῶν ἐμῶν
ὁποῖον ἄν σοι ξυμφέρῃ[3] γενήσεται.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

καὶ μὴν ἐρῶ γε, τὸν δ' ἔρωθ' οὕτως ἔχω[4]·
εἴ μοι[5] θέμις, θέλοιμ' ἄν· εἰ δὲ μή, πάρες.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὅσιά τε φωνεῖς ἔστι τ', ὦ τέκνον, θέμις[6],

[1]) Κατὰ τὸν Σουΐδαν· "Βαστάσαι οὐ τὸ ἆραι δηλοῖ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ἀλλὰ τὸ ψηλαφῆσαι„. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ νοηθῇ ἁπλῆ ψηλάφησις, ὡς λέγει ὁ Buttmann, ἀλλὰ τὸ λαβεῖν καὶ μεταχειρίσασθαι.

[2]) Τοῦτο λέγει ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰ ὅπλα καὶ διὰ τὸν δοτῆρα αὐτῶν, ὅστις ἦτο θεός, ἐν στίχ. 98 "τὰ θεῶν ἀμάχητα βέλη„. Τολμηροὶ ἥρωες παραβάλλουσι τὰ ὅπλα αὐτῶν πρὸς θεόν, ὡς ὁ Παρθενοπαῖος ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 529„ ὄμνυσιν αἰχμὴν ἣν ἔχει μᾶλλον θεοῦ σέβειν„ παρ' Ἀπολλων., τῷ Ῥοδίῳ Ζ, 467 "οὐδὲ μ' ὀφέλλει Ζεὺς τόσον ὅσσάτιόν περ ἐμὸν δόρυ„ καὶ παρὰ Βιργιλ. ἐν Αἰνειάδ. 10, 773 "dextra mihi deus et telum„.

[3]) Ὅ τι ἂν φαίνηται ὠφέλιμον, ὅ τι ἀρέσκει, ὡς δεικνύει τὸ ἑπόμενον ἐρῶ.

[4]) Δὲν ἔχει ἀπόλυτον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ βαστάσῃ τὰ ὅπλα, ἀλλ' ὑπό τινα ὅρον, ὃν λέγει ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ.

[5]) Ὁ Beiske εἴκασεν, εἰ μὲν θέμις. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ μὲν Nauck νὰ εἰκάσῃ εἰ δὲ μή, οὐ θέλω, τῷ δὲ Hense, εἰ δὲ μὴ θέμις. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην εἰκασίαν ὁ Νεοπτόλεμος διακόπτετα Φιλοκτήτου. Εἰς τὸ θέλ νοεῖται τὸ βαστάσαι Ὁ Nauck μὴ δυνάμενος σῃ τὸ πάρες ἔθηκεν ἐν διότι κατὰ τοῦτον ἤθελ ἐπίτρεψόν μοι νὰ λάβω ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1482 πάρες κἂν σμικρὸν εἰσ ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει. δέχεται τὴν συνήθη ἑρμ φες το, μὴ τὸ κάμῃς, πο διότι λέγει, ὅτι τοῦτο εἶ σικῶς ἀσυγχώρητον καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν, καθ' γινώσκει τις, τί πρέπει ὁ Φιλοκτήτης. Νομίζομε τα δὲν εἶναι ἀκριβῆ, διό μασίαν τοῦ ἀφίνειν, π κυροῦσι παράλληλα χωρ Ἀντιγόν. 119 "κοὐδὲν τῆς ἀληθείας ἔπος„ ἐν τυράνν. 283 "καὶ μὴν τ οὐδέν„. Τὸ δὲ ἀντικείμε εὔκολον νὰ νοηθῇ· τὴν τὴν ἐπιθυμίαν μου. Καὶ τοιαύτῃ περιστάσει οὕτως ἐκφραζόμεθα· ἐὰν δὲν ἦν τραμμένον, ἄφες.

[6]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν μις σοι τὰ τόξα βα ὅπερ ἐννοεῖται καὶ ἐν τῷ στίχῳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὃς[1] γ' ἡλίου τόδ' εἰσορᾶν ἐμοὶ φάος
μόνος δέδωκας, ὃς χθόν' Οἰταίαν ἰδεῖν,
ὃς πατέρα πρέσβι ν'[2], ὃς φίλους, ὃς τῶν ἐμῶν
ἐχθρῶν μ' ἐνερθεν[3] ὄντ' ἀνέστησας πέρα.
θάρσει, παρέσται ταῦτά σοι καὶ θιγγάνειν[4]
καὶ δόντι δοῦναι[5] κἀξεπεύξασθαι βροτῶν
ἀρετῆς ἕκατι τῶνδ' ἐπιψαῦσαι μόνον[6]·
εὐεργετῶν[7] γὰρ καὐτὸς αὖτ' ἐκτησάμην.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ[8] ἄχθομαί σ' ἰδών τε καὶ λαβὼν φίλον

[1]) Ἡ μετ' εὐλαβείας ὑπόκρισις τοῦ Νεοπτολέμου ἤγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Φιλοκτήτου, ἣν ἐκδηλοῖ ἐν τῇ ἀναφορᾷ. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ δράματος εἶναι ἀριστούργημα ψυχικῆς συγκινήσεως.

[2]) Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἐννοεῖται τὸ ἰδεῖν ἐκ τοῦ ἡγουμένου.

[3]) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς πάλης. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ὡς ἐποίησάς με τῶν ἐχθρῶν ὑπερέχειν, ὄντα αὐτῶν ἐλάττονα„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ. 1090 "ζῴης μοι καθύπερθεν τόσσου' ἐχθρῶν, ὅσον νῦν ὑπόχειρ ναίεις„. Τὸ πέρα σημαίνει ὑπεράνω, δηλ. τῶν ἐχθρῶν.

[4]) Ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τούτων, Τὸ θιγγάνειν ἐνταῦθα δὲν σημαίνει ἅπτεσθαι, ψαύειν, ἀλλὰ λαμβάνειν, κρατεῖν, ὡς δεικνύει ἡ φράσις δόντι δοῦναι. Ὁ Nauck περιέμενε τὸ ῥῆμα κατ' ἀόριστον, ὡς εἶναι καὶ τὰ ἑπόμενα ἀπαρέμφατα, ἀλλὰ τὸ μὲν θιγγάνειν δηλοῖ διαρκεστέραν πρᾶξιν, ἐν ᾧ ἡ δόσις ἅπαξ θέλει γείνει.

[5]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀποδοῦναι. Ὁ Φιλοκτήτης ἐννοεῖ, ὅτι παρέχει τὰ τόξα νὰ κρατῇ, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι θέλει ἀποδώσει ταῦτα. Τὸν ὅρον δὲ τοῦτον μετὰ χάριτος καὶ κομψότητος λέγει ὡς μέρος τι ἐκείνων, ἅπερ ἐπιτρέπει. Ἀλλ' ὁ Hense τὸ χωρίον ταῦτά σοι — δοῦναι θεωρεῖ ὡς νόθον, ὅπερ ἀφαιρεῖ τὴν μετὰ χάριτος εἰρημένην ἔννοιαν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· κἀξεπεύξασθαι ἐπὶ τῷ ἐπιψαῦσαι τῶνδε (τῶν τόξων) μόνον βροτῶν ἕκατι ἀρετῆς.

[6]) Ὁ Nauck περιέμενε δοτικὴν μόνῳ, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι θέλει νὰ ἐξάρῃ τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου.

[7]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Αὐτὸς γὰρ ὑφῆψε τὴν πυρὰν τῷ Ἡρακλεῖ„.

[8]) Ὁ στίχος οὗτος καὶ οἱ δύο ἑπόμενοι ἀποδίδονται τῷ Φιλοκτήτῃ, ἀλλ' ὁ Döderlein ἀπέδωκε τῷ Νεοπτολέμῳ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν ἠκολούθησαν τούτῳ. Καὶ ἡμῖν φαίνεται, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι δὲν ἁρμόζουσι τῷ Φιλοκτήτῃ, ὅστις μετὰ πολλῆς θερμότητος λέγει. Οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ μετὰ ψυχρότητος διὰ τοῦ οὐκ ἄχθομαι (δὲν παρέχει ἐνόχλησιν, διότι σὲ εἶδον καὶ σ' ἔκαμον φίλον). Περὶ ἐκείνου, ὃν εἰκόνισεν ὡς σωτῆρα, δὲν ἠδύνατο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅστις γὰρ εὖ θρᾶν εὖ παθὼν[1] *ἐπίσταται,*
παντὸς γένοιτ' ἂν κτήματος κρείσσων φίλος.
χωροῖς[2] *ἂν εἴσω.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

καὶ[3] *σέ γ' εἰσάξω· τὸ γὰρ*
νοσοῦν[4] *ποθεῖ σε ξυμπαραστάτην λαβεῖν.*

ΧΟΡΟΣ.

στροφὴ α.

λόγῳ[5] *μὲν ἐξήκουσ', ὅπωπα δ' οὐ μάλα*
τὸν πελάταν[6] *λέκτρων ποτὲ τῶν Διὸς*

τοσαύτης ψυχρότητος νὰ ἐκφρασθῇ. Κακῶς δ' ἔπραξεν ὁ Dindorf, *ὅτι τοὺς στίχους τούτους ἐξήλειψεν διότι, ἂν ἔλειπον, ὡς παρατηρεῖ ὁ* Hartung, *ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν χάσμα. Διότι ἦτο ἀδύνατον ὁ Νεοπτόλεμος νὰ ἀποδεχθῇ ἄφωνος τὰ τόξα, εἰς ὧν τὴν παράδοσιν ὁ Φιλοκτήτης ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα, καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποκριθῇ πρὸς τὸ ῥητόρευμα τούτου, ἀλλὰ διακόπτων τὸν λόγον αὐτοῦ νὰ διατάξῃ, ὅπως εἰσέλθῃ. Αὐτὴ ἡ σύνεσις ἀπῄτει, ἵνα ὁ Νεοπτόλεμος δι' ὀλίγων τοὐλάχιστον λέξεων δείξῃ, ὅτι τιμᾷ τὴν πίστιν τοῦ Φιλοκτήτου καὶ ἀναγνωρίζει τὴν εὐεργεσίαν*

1) *Ὁ Φιλοκτήτης εὖ ἔπαθεν, ὅτι ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπως προσληφθεὶς εἰς τὸ πλοῖον ἐπανέλθῃ οἴκαδε Τὴν εὐεργεσίαν ταύτην ἀποδίδει διὰ τῆς παραδόσεως τῶν τόξων.*

2) *Ἡ εὐκτικὴ μετὰ τοῦ ἂν ἐτέθη πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν τῆς προστακτικῆς.*

3) *Δι' ἄλλων λέξεων δηλοῖ· θὰ εἰσέλθω καὶ σὺ θά με συνοδεύσῃς.*

4) *Ἀντὶ ἡ νόσος, ὡς ἀλλαχοῦ τὸ λυποῦν. Συμπαραστάτης εἶναι ὁ συμβοηθός.*

5) *Ἐν τῷ στασίμῳ ὁ χορὸς οἰκτείρει τὰ δεινὰ τοῦ Φιλοκτήτου πάθη, ἅπερ εἶναι οὕτω μεγάλα ὥστε παράδειγμα παρ' ἀνθρώποις δὲν ὑπάρχει. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ στασίμου ἐξέρχεται ὁ Φιλοκτήτης, μακαρίζει τοῦτον, ὅτι τυχὼν εὐγενοῦς νέου θέλει ἀπαλλαγῇ τῶν παθῶν καὶ θέλει ἐπανέλθει εἰς τὴν πατρίδα. Οὕτω τὰς ἀπατηλὰς τοῦ Νεοπτολέμου ὑποσχέσεις πειρᾶται νὰ εἰκονίσῃ ὡς σπουδαίας. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ μὲν κατὰ τὸν* Schmelzer *κεῖται ἐν τῷ ἄλλον δ' οὔτιν' ἔγωγ' οἶδα, διότι τὸ ὅπωπα δ' οὐ μάλα, κεῖται παρενθετικῶς. Ἂν οὕτως εἶχεν ἡ ἀντίθεσις, ἔπρεπε, ἂν μὴ πλανώμεθα, νὰ εἴπῃ· τὸν μὲν πελάταν. Ὡς δ' ἔχει, γίνεται ἀντίθεσις τῆς ἀκοῆς πρὸς τὴν ὄψιν. Τὸ οὐ μάλα κεῖται ἀντὶ τοῦ οὐ πάνυ, οὐδόλως. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Λόγῳ μὲν ἀκούω τὸ τοῦ Ἰξίονος πάθος, ὅτι τροχάζεται„.*

6) *Τὸν πλησιαστὴν τῶν λέκτρων τοῦ Διός. Τὰ ῥήματα πελᾶν, πελάζειν, πλάζειν, ἐλθεῖν παρά τινα, ὅσσον ἐλθεῖν λέγονται αἰδημόνως κατὰ τὸν* Wunder *περὶ ἐκείνων, οἵτινες πλησιάζουσι γυναικὶ ἐπ' ἀθεμίτῳ σκοπῷ, ὡς Αἰσχύλ. ἐν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰξίονα[1] *κατ' ἄμπυκα δὴ δρομάδα δέσμιον ὡς ἔλαβ' ὁ*
παγκρατὴς Κρόνου παῖς· 680
ἄλλον δ' οὔτιν' ἐγὼ οἶδα κλύων οὐδ' ἐσιδὼν μοίρᾳ[2]
τοῦδ'[3] *ἐχθίονι συντυχόντα θνατῶν,*
ὃς οὔτ' ἔρξας[4] *τιν' οὔτε νοσφίσας,*

Προμηθ. 896 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομ. 25. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "τὸν βουληθέντα ἐπιβῆναι τῇ εὐνῇ τοῦ Διός„. Περὶ τούτου λέγει καὶ ὁ Πίνδαρ. ἐν Πυθ. 2.26 "μαινομέναις φρασὶν Ἥρας ἐράσσατο, τὰν Διὸς εὐναὶ λάχον πολυγαθέες„. Τὸ λέκτρον, ὡς καὶ τὸ λέχος καὶ ἡ εὐνή, λέγεται μετωνυμικῶς ἀντὶ γυνή, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1080 "σὺ δ' ἄλλο λέκτρον παιδοποίησαι λαβών„ καὶ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 1275 "Ἕλληνας ὄντας λέκτρα συλᾶσθαι βίᾳ„. Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσι Διὸς ἄνευ ἄρθρου, ὁ δὲ Τρικλίνιος ἔγραψε τοῦ Διὸς καὶ ὁ Porson τῶν Διός, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Παραπλήσια εἶναι τὸ ἐν στίχ. 1406 "βέλεσι τοῖς Ἡρακλέους„ ἐν 1411 "αὐδὴν τὴν Ἡρακλέους„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1158 "βωμῷ τῷ Ποσειδῶνος„.

[1] Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ στίχος οὗτος πολὺ διαφέρει τοῦ ἀντιστοίχου τῆς ἀντιστροφῆς, πολλὰς μεταβολὰς οἱ κριτικοὶ ἐποίησαν, ὥστε οὐδεμίαν λέξιν τοῦ κειμένου κατέλιπον, π. χ. ὁ Nauck ἐξέδωκε τὸν στίχον οὑτωσί, κατὰ δρομάδ' ἄν τυγα δέσμιον ὡς ἔβαλεν. Ὅτι τὸ χωρίον ἐφθάρη, δῆλον ἐκ τοῦ μέτρου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρέχει ἔννοιαν οὐχὶ κακὴν καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ τῶν διορθώσεων εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐκλογή, ἐνομίσαμεν προτιμότερον νὰ ἐπαναγάγωμεν τὸ κείμενον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ μορφῇ, ὡς εἶχεν ἤδη ποιήσει ὁ Buttmann. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Κατὰ τροχὸν τὸν περιφερόμενον ἐν τῷ δρόμῳ δεδεμένον„. Καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ ἀναγινώσκεται· "Ἄμπυκες· τροχοί. Οὕτω Σοφοκλῆς ἐν Φιλοκτήτῃ. Διὰ τὸ κυκλοτερές„. Δρομὰς λέγεται ὁ τρέχων καὶ συνάπτεται τῷ ὀνόματι ἄμπυκα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ. II, 40 "Ἰξίονα φαντὶ ταῦτα βροτοῖς λέγειν ἐν πτερόεντι τροχῷ παντᾶ κυλινδόμενον„. Τὸ δέσμιον ὁ Dindorf θεωρήσας γλώσσημα ἐξήλειψεν, ὁ δὲ Wunder ἔτρεψε τὸ ἔλαβ' εἰς ἔβαλεν καὶ παραβάλλων πρὸς τὸ θαλάσσιον ἐκρίψατε λέγει ἰσοδύναμον πρὸς τὸ εἰς δεσμοὺς βάλλειν. Ἀλλ' οὕτω θέλομεν ἔχει δύο προσδιορισμοὺς κατ' ἄμπυκα, καὶ εἰς δεσμούς, ὅπερ ἄτοπον. Πιθανώτερον τὸ δέσμιον ἔλαβεν, ὅπερ ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἔδησεν.

[2] Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "τύχῃ, δυστυχίᾳ στυγερωτέρᾳ καὶ ἐχθίονι„.

[3] Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἤ τόνδε, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1514 "βίου δὲ λώονος ὑμᾶς κυρῆσαι τοῦ φυτεύσαντος πατρός„.

[4] Ἐννοεῖ κακόν τι, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Εὐστάθιος ἐν Ἰλιάδ. I, 153 "Ὁμηρικὸν δέ τι καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Φιλοκτήτῃ τὸ οὔτε τι ῥέξας, κακὸν δηλαδή. Οὕτω γὰρ νοεῖται, εἰ καὶ παντελῶς ἐκεῖ σιωπᾶται τὸ ῥεχθέν„. Τὸ νοσφίσας ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀποστερήσας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πραγματικὸν ἀντικείμενον τοῦ νοσφίζειν, δὲν παραλείπεται συνήθως, ὁ Schnei-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἴσος[1] ἔν γ' ἴσοις ἀνήρ,
ὤλλυθ'[2] ὧδ' ἀναξίως. τόδε[3] θαῦμ' ἔχει με,
πῶς ποτε, πῶς ποτ' ἀμφιπλήκτων[4] ῥοθίων μόνος κλύων,
πῶς ἄρα πανδάκρυτον οὕτω βιοτὰν κατέσχεν[5].

ἀντιστροφὴ α.

ἵν' αὐτὸς ἦν πρόσουρος[6], οὐκ ἔχων βάσιν[7],

dewin εἰκάζει οὔ τι νοσφίσας.

[1]) Δίκαιος μεταξὺ δικαίων. Παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 693 λέγεται· "τοῖς μὲν δικαίοις ἔνδικος, τοῖς δ' αὖ κακοῖς πάντων μέγιστος πολέμιος κατὰ χθόνα„. Ἀντὶ τῆς προθέσεως ἐν ὁ Schultz ἔγραψεν ὧν. ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf.

[2]) Τὸ ῥῆμα ἐνταῦθα δὲν λαμβάνεται κυριολεκτικῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1285 "τί μ' ἄρα, τί μ' ὀλέκεις;„ καὶ ἐν Τραχιν. 1013. Ἀντὶ τοῦ ἀναξίως ὁ Erfurdt ἔγραψεν ἀτίμως, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf. Ἀλλὰ τὸ ἀναξίως ἐνταῦθα μᾶλλον ἁρμόζει· διότι ὡς δίκαιος ἀναξίως ἔπαθεν.

[3]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τόδε θαυμάζω, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰων. 572 "τοῦτο κἄμ' ἔχει πόθος„. Ἐπειδὴ τὸ μέτρον τῆς στροφῆς δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τῆς ἀντιστροφῆς, οἱ κριτικοὶ ἐπενόησαν ποικίλας διορθώσεις, ἐξ ὧν ὁ μὲν Erfurdt εἰκάζει, τόδε δὴ θαῦμά μ' ἔχει, ὁ δ' Hermann, τόδε δ' αὖ θαῦμά μ' ἔχει. Ἀλλὰ τὸ αὖ ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει.

[4]) Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "ἑκατέρωθεν πληττόντων τὰ γὰρ κύματα κλύζονται κατ' ἀμφοτέραν ὄχθην τῆς θαλάσσης„. Ὁ Seyffert θεωρεῖ τὸ ἐπίθετον ὡς κοσμητικόν, δι' οὗ περιγράφεται τὸ Λήμνου πέδον ἀμφίαλον ἐν στίχ. 1464· διότι, ὡς λέγει, τὸ σπήλαιον ἔκειτο ἐν τῷ ἐσχάτῳ μέρει τῆς νήσου, ὥστε ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἠδύνατο νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν ἄλλην ἀκτὴν διὰ τὸ ἕλκος τοῦ ποδός. Νομίζομεν, ὅτι δὲν ἔχει οὕτω διότι τὸ σπήλαιον ἔκειτο ἐπὶ ἀκρωτηρίου καὶ ὁ Φιλοκτήτης ἤκουε τὰ ἑκατέρωθεν κύματα. Τὸ ἀκούειν κύματα ἐν τῇ λύπῃ ἐπαυξάνει ταύτην. Ὅρα Ἰλιάδ. Α, 34. Τὸ ῥόθιον ὁ Ἡσύχιος ἐξηγεῖ· "ῥεῦμα, κῦμα, τὸ μετὰ ῥόφου γινόμενον„.

[5]) Ἐνταῦθα σημαίνει ὑπέμεινεν. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς ἔχει οὕτως· Ἐκ φήμης μὲν ἤκουσα, ὅμως οὐδόλως ἔχω ἰδεῖ, ὅτι τὸν Ἰξίονα τὸν πλησιάσαντά ποτε τὴν γυναῖκα τοῦ Διὸς ἔδεσεν εἰς τροχὸν δὰ περιφερόμενον ὁ παντοκράτωρ υἱὸς τοῦ Κρόνου· οὐδέ να ὅμως ἄλλον ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐγὼ τοὐλάχιστον ἔχω γνωρίσει ἢ ἀκοῆς οὐδ' ἐξ ὄψεως, ὅτι περιέπεσεν εἰς δυστυχίαν μισητοτέραν οὗτος, ὅστις οὔτε πράξας κακόν εἴς τινα οὔτε στερήσας τι ἀπό τινος ἀλλὰ δίκαιος ὢν τοὐλάχιστον μεταξὺ δικαίων οὕτως ἀναξίως ἐφθάρετο. Διὰ τοῦτο ἀπορῶ, πῶς τέλος πάντων, πῶς τέλος πάντων μόνος ἀκούων τὰ ἑκατέρωθεν κτυπῶντα κύματα, πῶς λοιπὸν τὴν οὕτω πλήρη δακρύων ζωὴν ὑπέμεινεν.

[6]) Ἰωνικὸς τύπος ἀντὶ πρόουρος, ὡς τὸ ἄπουρος, ἔπουρος, τηλουρός. Εἶναι τὸ παρ' ἡμῖν συν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδέ τιν' ἐγχώρων[1] κακογείτονα,
παρ' ᾧ[2] στόνου ἀντίτυπον βαρυβρῶτ' ἀποκλαύ-

ματης. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ παρὰ τῷ Λουκιανῷ ἐν Τίμων. 43 "θεοῖς θύετω καὶ εὐωχείσθω μόνος ἑαυτῷ γείτων καὶ ὅμορος„. Οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ ἑαυτῷ, ἀλλ' ὀρθῶς λέγει ὁ Wecklein, ὅτι τοῦτο κεῖται ἐν τῷ αὐτός, ὡσεὶ ἔλεγετο αὐτοπρόσουρος (ὡς αὐτοδιάκονος = διάκονος ἑαυτῷ). Τὸ χωρίον δὲν νοσεῖ καὶ μάτην ὁ μὲν Seyffert ἔτρεψεν εἰς πρόδουλον οὐκ ἔχων βάσιν, ὁ δὲ Blaydes εἰς, ἵν' αὐτὸς ἦν οἰκουρός.

[1]) Μὴ ἔχων τὴν δύναμιν τοῦ περιπατεῖν, χωλός. Ἀλλ' ὁ Hartung διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ κόμματος καὶ τινος μικρᾶς μεταβολῆς γράφει ὅλως διάφορον ἔννοιαν, δηλ. οὐκ ἔχων βάσιν οὔτιν' ἐς ἔγχωρ ων, ὅπερ ἐξηγεῖ· δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπισκεφθῇ κανένα ἐγχώριον. Ἐνταῦθεν ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς τὴν ὀλίγην νῆσον δὲν ἐνόει ὡς ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ὅτι ὁ Φιλοκτήτης διὰ τοῦτο ζῇ ἀποκεχωρισμένος ἀπὸ παντὸς τοῦ κόσμου, διότι δὲν δύναται μέχρι κατῳκημένου τόπου ἐκ τῆς ἐρημίας αὐτοῦ νὰ ἐξέλθῃ. Ἂν τοιοῦτόν τι ἐνόει ὁ ποιητής, δὲν ἔπρεπε νὰ δηλωθῇ μόνον διὰ μιᾶς διορθώσεως.

[1]) Ἔγχωρος εἶναι ὁ ἐγχώριος, ὁ ἐντόπιος. Τὸν κακογείτονα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "οὐ μόνον ὅπου καλὸν οὐκ εἶχε γείτονα, ἀλλὰ οὐδὲ κακόν, παρ' οὗ ἀμοιβαῖον λόγον στενάζων ἀκούσεται„. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης περέτήρησαν ὁ Lessing (ἐν Λαοκόωντ. σελ. 35), ὁ Gedike καὶ ὁ Brunck, ὅτι ὁ τοιοῦτος γείτων δὲν εἶναι κακός, ἀλλ' ἀγαθός· διὰ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι τὸ γείτων εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἐπιθέτων, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος γίνεται ἐκ τῆς γενικῆς, οἷα τὰ κακόμαντις, κακότεχνος. Οὕτω κακογείτων ἤθελε σημαίνει γείτονα τῶν κακῶν τοῦ Φιλοκτήτου. Ἀλλ' ὀρθῶς λέγει ὁ Gernhard, ὅτι τὰ τοιαῦτα σύνθετα παράγονται ἐκ συντάξεως ῥημάτων πρὸς αἰτιατικὴν συντασσομένων, ὡς μαντεύεσθαι, τεχνάζεσθαι κακά, ἐν ᾧ τὸ κακογείτων εἶναι σύνθετον ἐξ οὐσιαστικοῦ καὶ ἐπιθέτου, οἷα τὰ κακόδουλος καὶ ἀγαθοδαίμων. Κατὰ τὸν Wecklein ὁ γείτων, ὅστις θρήνους πρέπει νὰ ἀκούῃ, θεωρεῖ ἑαυτὸν δυστυχῆ γείτονα. Νομίζομεν, ὅτι πιθανώτερον ἐξηγεῖ ὁ Buttmann ἐννοῶν γείτονα, ὅστις παλαίει πρὸς τὴν ἔνδειαν καὶ πλὴν τοῦ ἀμοιβαίου στεναγμοῦ οὐδὲν ἔχει, ἵνα ἄλλῳ βοηθήσῃ. Ὁ Musgrave, ὁ Hermann καὶ ἄλλοι διὰ μεταβολῆς τῆς στίξεως ἄλλως ἐξηγοῦσι τὸ χωρίον, δηλ. τιθέντες κόμμα μετὰ τὴν λέξιν ἐγχώρων συνάπτουσι τὸ κακογείτονα μετὰ τοῦ στόνου. Ἡ κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην παραγομένη ἔννοια δὲν εἶναι κακή, ἀλλὰ κωλύει ἴσως ἡ θέσις τῶν λέξεων καὶ ἡ ἐπισώρευσις πολλῶν ἐπιθέτων.

[2]) Ἀντὶ τοῦ συνήθους παρ' ὅτῳ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 220 "οὐκ ἔστιν οὕτω μῶρος, ὃς θανεῖν ἐρᾷ„. Τὸν ἀντίτυπον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἀμοιβαῖον. Λέγει δὲ ἀντίτυπον τὸν στόνον, διότι ὁ στεναγμὸς τοῦ Φιλοκτήτου ἤθελε διεγείρει τὸν στεναγμὸν τοῦ γείτονος. ὡς συμβαίνει ἐν τῇ ἀντηχήσει τῶν ὀρέων, ὡς ἐν στίχ. 1459 "Ἑρμαῖον ὄρος παρέπεμψεν ἐμοὶ στόνον ἀντίτυπον χειμαζομένῳ„. Τὸ ἐπίθετον δὲν πρέπει νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ στόνου, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἀποκλαύσειεν κατὰ τὸν Buttmann καὶ τὸν Schneizer, δηλ. ὥστε ἀντίευ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σειεν αἱματηρόν· 695
οὐδ'[1] *ὃς θερμοτάταν αἱμάδα κηκιομέναν ἑλκέων*
ἐνθήρου[2] *ποδὸς ἠπίοισι φύλλοις*
κατευνάσειεν, εἴ τις ἐμπέσοι[3]

πον γενέσθαι. Τὰ ἐπίθετα βαρυβρὼς καὶ αἱματηρὸς ἐκ τοῦ ἕλκους μετηνέχθησαν εἰς τὸν στόνον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 343 "βλαχαὶ δ' αἱματόεσσαι τῶν ἐπιμαστιδίων βρέμονται „. *Μετὰ τῆς αὐτῆς τόλμης λέγεται παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ.* 250 "κακόγαμβρον γόον„ *δηλ. γόον περὶ κακοῦ γαμβροῦ. Ἔθηκεν εὐκτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς ἐν στίχ.* 281 " ὁρῶντα μὲν ναῦς πάσας βεβώσας, ἄνδρα δ' οὐ δέν' ἔντοπον, οὐχ ὅστις ἀρκέσειεν οὐδ' ὅστις νόσου κάμνοντι συλλάβοιτο „

[1] *Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ἔχων, ὡς καὶ ἐν τῇ φράσει,* οὐδέ τιν' ἔγχώρων. *Τὴν αἱμάδα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ* αἵματος ῥύσιν, *τὸ δὲ κηκιομέναν διὰ τοῦ ἀναδιδομένην, ὡς ἐν στίχ.* 784.

[2] *Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ* θηροδήκτου ποδός, *ὁ δὲ* Buttman *διὰ τοῦ ἀγρίου(efferatus), καὶ ὁ* Hartung *παρατηρεῖ, ὅτι ἐπειδὴ τὸ δηλητήριον τοῦ ὄφεως ἔτι ὑπάρχει ἐν τῷ ποδί, μετωνυμικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ ὄφις ἔτι ὑπάρχει ἐν αὐτῷ. Οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ δεχόμενοι τὴν ἑρμηνείαν τοῦ* Buttmann *λέγουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς λέγει ἄγριον ἕνεκα τῆς αἰσχρᾶς ὄψεως τοῦ πυορροοῦντος ποδὸς καὶ παραβάλλουσι τὴν "ἔνθηρον τρίχα „ τοῦ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν.* 567. *Κατὰ τὸν* Wecklein *δηλοῖ κνησμόν. Ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν δύο ἔτι ἑρμηνείας· πρῶτον μετά τινος ὑπερβολῆς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ ποὺς εἶναι σκωληκώδης (καὶ ἡμεῖς λέγομεν περὶ πολυχρονίου ἕλκους, ὅτι ἐσκουλήκιασε)· δεύτερον ἐπειδὴ ὁ δήξας ὄφις ἀποτυποῦται ἐπὶ τῆς σαρκὸς τοῦ δηχθέντος, ἴσως διὰ τοῦτο λέγει τὸν πόδα ἔνθηρον. Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἴσως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τὸ* αἱόλας *ἐν στίχ.* 1157, *ὡς ἐκεῖ λέγομεν.*

[3] *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν,* εἴ τις ἐμπέσοι φορβάδος ἔκτε γᾶς ἕλεῖν, *ἀλλὰ τὸ χωρίον θεωρεῖται διεφθαρμένον καὶ γίνονται πολλαὶ διορθώσεις καὶ ἑρμηνεῖαι, π. χ. ὁ* Wecklein *τρέπει εἰς,* εἴ τε συμπέσοι, φορβάδος ἐκτέμοι τι γᾶς, *καὶ ὁ* Reiske *τὸ ἕλεῖν μεταβάλλει εἰς ἑλών, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ* Nauck. *Οὕτως ὡς ὑποκείμενον τοῦ ἐμπέσοι δέχεται τὸ αἱμάς τις· ἂν κατὰ τύχην ῥύσις αἵματος ἤθελε συμβῇ. Νομίζομεν, ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην ἡ εὐκτικὴ μένει ἀνεξήγητος καὶ τὸ λαβεῖν φύλλον τι διὰ τῆς μετοχῆς εἰκονίζεται ὡς βέβαιον, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἰκονίσῃ τοῦτο ὡς τυχαῖον, ὡς καὶ φύσει εἶναι. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς λαμβάνομεν ὡς ὑποκείμενον τοῦ ἐμπέσοι τὸ κακογείτων τις. Μέχρι σήμερον οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων παρὰ τῶν γειτόνων αἰτοῦσιν ἰαματικὰς βοτάνας, ἃς οὗτοι ἐκ τυχαίων περιστάσεων εὑρίσκουσιν. Οὕτω παρὰ τῷ γείτονι ἤθελεν εὑρεῖ παρηγορίαν καὶ θεραπείαν. Βεβαίως ὁ τέ τῶν χειρογράφων παρέχει δυσκολίαν, ἀλλὰ δύναται νὰ τραπῇ εἰς τί, ὡς ἐποιήσαμεν κατὰ τὸν* Hartung; *Ἄλλοι τρέπουσιν εἰς γε καὶ ὁ* Dindorf *ἐξαλείφει γράφων ἐκ γαίας·*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φορβάδος[1] ἑκ τι γῆς ἑλεῖν· 700
εἰρπε[2] δ' ἄλλοτ' ἄλλᾳ τότ' ἂν εἰλυόμενος,
παῖς ἄτερ ὡς φίλας τιθή-
νας, ὅθεν εὐμάρει' ὑπάρ-
χοι[3] πόρου, ἀνίκ' ἐξανεί-
η[4] δακέθυμος ἄτα· 705

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "τῆς ἀντὶ τροφούσης".

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ ἀναγινώσκεται ἕρπει, ἀλλ' ὁ Bothe ἔτρεψεν εἰς εἶρπε, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Μετὰ τοῦδε τοῦ ῥήματος συνάπτεται ὁ ἑπόμενος ἄν, ὡς ἐν στίχ. 290 "αὐτὸς ἂν τάλας εἰλυόμην" καὶ ἐν στίχ. 295 "εἶτα πῦρ ἐν οὐ παρῆν". Τὸ τότε ἀποδίδοται εἰς τὸ ἑπόμενον ἀνίκα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Κυλιόμενος, χεροὶν περειδόμενος καὶ ἕλκων τὰ σκέλη, ὡς νήπιος παῖς ἄνευ τιθήνης τεραποδηδὸν βαδίζων, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ἀνωτέρω (στίχ. 289)".

[3]) Ἐν πολλοῖς χειρογράφοις φέρεται ὑπάρχει, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται. Ἄλλοτε ἀνεγινώσκετο πούρων, ὅπερ ἐγκατελείφθη. Ὁ κώδηξ καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἔχουσι πόραν, ὅπερ οὗτος συνάπτει τῷ ἕρπει, δηλ. ἕρπει πόρον ἄλλοτ' ἄλλον. Ἀλλ' ὁ μὲν Gleditsch ἔτρεψεν εἰς πόνον, ὁ δὲ Wakefield εἰς πόρον, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ὅπου εὐμαρές ἐστιν ἀπιέναι", ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Οὐχὶ διαφόρως ἐννοεῖ καὶ ὁ Schmelzer, εἰλυόμενος ἂν (ἐκεῖσε), ὅθεν εὐμάρεια πόρου (τοῦ πορεύεσθαι) ὑπάρχοι. Νομίζομεν, ὅτι εὐμάρεια πόρου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ εὐπορία καταπραϋντικῶν βοτανῶν. Τοιαύτη ἑρμηνεία δίδοται καὶ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt, ἔνθα διατηρεῖται καὶ ἡ γενικὴ πόρων lacu adibat, ubi salutares herbae nascerentur). Ἡ περίοδος αὕτη συνάπτεται τῇ ἡγουμένῃ ὡς ἑξῆς· δὲν ὑπῆρχε κανεὶς γείτων, ὅστις νὰ παρέχῃ καταπραϋντικὰς βοτάνας, ἀλλ' ὁ ἴδιος κυλιόμενος ἐλάμβανε ταύτας, ὁσάκις ἡ νόσος τὸ ἐπέτρεπεν.

[4]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐξανίησι, ἀλλ' ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς ἐξανείη, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε. Τὸ ἐξανιέναι σημαίνει ἐνδιδόναι, καταπραΰνεσθαι, ὀλιγοστεύειν. Δακέθυμος (παρὰ μὲν Ὁμήρῳ θυμοδακής, παρὰ δὲ Αἰσχύλῳ δηξίθυμος) σημαίνει τὸν κατατρώγοντα, τὸν λυποῦντα τὴν καρδίαν. Ἄτα δὲ εἶναι ἡ νόσος. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Ὅπου ὁ ἴδιος ἦτο γείτων εἰς τὸν ἑαυτόν του, μὴ δυνάμενος νὰ περιπατήσῃ, οὐδὲ ἔχων κανένα δυστυχῆ γείτονα ἐκ τῶν ἐντοπίων, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἠδύνατο νὰ θρηνήσῃ στεναγμὸν δι' ἕλκος ἀδηφάγον καὶ αἱματωμένον, ὥστε νὰ εὕρῃ παρηγορίαν· οὐδὲ ἔχων κανένα, ὁ ὁποῖος τὴν θερμοτάτην ῥεῦσιν τοῦ αἵματος τὴν ἀναβλύζουσαν ἀπὸ τὰ ἕλκη τοῦ σκωληκιῶντος ποδὸς νὰ καταπαύσῃ διὰ καταπραϋντικῶν βοτανῶν, ἐὰν κανεὶς ἤθελε συμπέσει νὰ εὕρῃ ἐν τῇ τὰ πάντα τροφούσῃ γῇ. Ἀλλ' ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος τότε ἠδύνατο νὰ σύρηται κυλιόμενος, ὡς παῖς ἄνευ ἀγαπητῆς τροφοῦ, ὅθεν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ εὐπορία βοτανῶν, ὁπότε ἡ τὴν καρδίαν λυποῦσα νόσος ἤθελε καταπραϋνθῇ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στροφὴ β.

οὐ φορβὰν[1] ἱερᾶς γᾶς σπόρον, οὐκ ἄλλων
αἴρων[2], τῶν νεμόμεσθ' ἀνέρες ἁλφησταί[3],
πλὴν ἐξ ὠκυβόλων εἴ ποτε τόξων[4]
πτανοῖς[5] ἰοῖς ἀνύσειε γαστρὶ φορβάν.
ὦ μελέα ψυχά,
ὅς[6] μηδ' οἰνοχύτου πώματος ἥσθη δεκέτει χρόνῳ,
λεύσσων[7] δ' ὅπου γνοίη, στατὸν εἰς ὕδωρ

1) Ἐκ τῆς στερήσεως καταπραϋντικῶν βοτανῶν μεταβαίνει εἰς τὴν ἔλλειψιν τροφῆς καὶ ποτοῦ. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "οὐ δημητριακὸν καρπόν, οὐδέ τι τῆς συνήθους ἀνθρώποις διαίτης„. Ἡ γενικὴ ἄλλων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φορβάν, ἣν πρέπει ἐνταῦθα νὰ ἐπαναλάβωμεν. Κατὰ τὸν Schmelzer διὰ τοῦ ἄλλων ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς φαγητὰ καὶ ποτά, ἅπερ ἡ γῆ δὲν παρέχει ἀμέσως, ἀλλ' ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος ἐκ τῶν δώρων τῆς φύσεως διὰ τῆς τέχνης κατασκευάζει.

2) Τὸ αἴρων, ὡς παρατηρεῖ ὁ Nauck, ἁρμόζει μόνον εἰς τὸ σπόρον ἱερᾶς γᾶς, εἰς δὲ τὸ ἄλλων ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν γενικώτερον ῥῆμα, οἷον τὸ λαμβάνων, ἔχων, ὡς ἐν Αἴαντ. 1035 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 824

3) Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ὑπάρχει διαφωνία παρὰ τοῖς ἑρμηνευταῖς. Ἄλλοι μὲν ἑρμηνεύουσιν ἀρτοφάγους ἢ κριθοφάγους, ἄλλοι δὲ ἐπινοητικούς, ἐφευρετικούς. Ἡ δευτέρα ἑρμηνεία ἁρμόζει μᾶλλον ἐνταῦθα, διότι περὶ τοῦ σίτου εἶπεν ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει, ἐνταῦθα δὲ λέγει περὶ ἄλλων ἐπινοημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὸν Schmelzer οἱ ἀνέρες ἁλφησταὶ ἀντιτίθενται πρὸς τὸν κυνηγόν, ὅστις τρέφεται ἐξ ἀγρίων ζώων.

4) Ἡ ἐξ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὴν ἀφορμήν, ὡς ἐν στίχ. 1268 "ἐκ λόγων καλῶν κακῶς ἔπραξα„.

5) Ἐν τοῖς χειρογράφοις συνήθως φέρεται πτανῶν πτανοῖς ἀνύσειε, ἀλλ' ὁ Erfurdt καὶ ὁ Brunck ἔγραψαν πτανοῖς ἰοῖς, ὅπερ δέχονται οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Πλὴν εἰ που τοῖς πτηνοῖς βέλεσιν ἐξ ὠκυβόλων τόξων ἀνύσῃ φορβάν„. Παραπλήσιον λέγει ἐν στίχ. 167 "θηροβολοῦντα πτηνοῖς ἰοῖς„.

6) Εἶναι σχῆμα πρὸς τὸ σημαινόμενον, ὡς τὸ πολυθρύλητον ὁμηρικὸν βίη Ἡρακλείη, ὃς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1001 "ἀκούω φθόγγον ὀρνίθων κακῷ κλάζοντας οἴστρῳ„. Ἡ ἀναφορικὴ πρότασις αἰτιολογεῖ τὴν προηγουμένην ἐπιφώνησιν, ὡς ἐν στίχ. 255 "ὦ πικρὸς θεοῖς, οὗ μηδὲ κληδὼν μηδαμοῦ διῆλθέ που„. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν καὶ ἐκεῖ, ἐθηκε τὸ μηδὲ καὶ οὐχὶ τὸ οὐδέ. Τὸ οἰνόχυτον πῶμα κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λέγεται περιφραστικῶς ἀντὶ οἴνου. Ἡ δὲ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἥσθη, καθ' ὅσον περιέχει τὴν ἔννοιαν ἀπέλαυσεν ἢ δόμενος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Ι, 705 "νῦν μὲν κορέσσασθε τεταρπόμενοι φίλον ἦτορ σίτου καὶ οἴνοιο„ καὶ Λ, 780 "ἐπεὶ τάρπημεν ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος„.

7) Κατὰ τὸν Nauck ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· λεύσσων ὅπου γνοίη στατὸν ὕδωρ ἀεὶ προσενώμα εἰς

ἀεὶ[1] προσενώμα

ἀντιστροφὴ β.

νῦν[2] δ' ἀνδρῶν ἀγαθῶν παιδὸς ὑπαντήσας
εὐδαίμων ἀνύσει[3] καὶ μέγας ἐκ κείνων 720
ὅς νιν ποντοπόρῳ δούρατι[4], πλήθει
πολλῶν μηνῶν, πατρῴαν[5] ἄγει πρὸς αὐλὰν

αὐτό. Ἀντὶ τοῦ ὅπου ὁ Brunck ἔγραψεν εἴπου, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf ἕνεκα τοῦ στίχου τῆς ἀντιστροφῆς. Στατὸν ὕδωρ εἶναι τὸ λιμνάζον. Ὁ Hartung τὸ στακτὸν ἔτρεψεν εἰς σταγρὸν (ἐκ τοῦ στάζειν, στακτόν). Τὸ χωρίον τοῦτο φαίνεται ἀντιφάσκον πρὸς τὸ ἐν στίχ. 21, καθ' ὃ τὸ σπήλαιον τοῦ Φιλοκτήτου ἔκειτο παρὰ κρήνῃ· "τάχ' ἂν ἴδοις ποτὸν κρηναῖον, εἴ περ ἐστὶ σῶν„ καὶ ἐν στίχ. 1461 "νῦν δ', ὦ κρῆναι Λύκιόν τε ποτόν„. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ὑπῆρχον κρῆναι, πῶς λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἀνεζήτει ἱστάμενα ὕδατα ἐκ βροχῆς; Ἀλλ' ὁ Buttmann, οὗ τὴν γνώμην δέχονται πάντες οἱ ἑρμηνευταί, πειρᾶται νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίφασιν λέγων, ὅτι ὁ χορὸς δὲν γινώσκει τοὺς τόπους, ἀλλὰ διὰ τῆς φαντασίας ἐπινοεῖ. Ἡ δυσκολία ἤθελεν εἶναι ἔτι μείζων, ἂν ἡ ἐν στίχ. 21 εἰκονιζομένη κρήνη παρίστατο ἐν τῇ σκηνῇ. Ἀλλὰ πολὺ πιθανόν, ὅτι ἡ κρήνη δὲν εἰκονίζετο καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὁ Ὀδυσσεὺς προσέθηκε τὴν φράσιν εἴπερ ἐστὶ σῶν.

1) Ἐνταῦθα σημαίνει ἑκάστοτε. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ἑαυτὸν ἐκίνει, ἤγουν ἐπορεύετο„. Οὐχὶ δ' ἀνεπιτυχῶς ὁ Wakefield τὸ προσενώμα ἔτρεψεν εἰς πόδ' ἐνώμα. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεται τὴν δυσκολίαν, ἣν παρεῖχεν ὁ νοσῶν πούς, καὶ ὅτι αἴρει τὸν πλεονασμὸν τῆς προθέσεως.

2) Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας δυστυχίας. Τὸ ὑπαντᾶν συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ τυγχάνειν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τυχὼν Νεοπτολέμου„. Ὁ Fröhlich ἄνευ ἀνάγκης μετέβαλεν εἰς παιδὶ συναντήσας.

3) Κατὰ τὸν Nauck ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὢν ἐπὶ τέλους θὰ γείνῃ. Ὁ προσδιορισμὸς ἐκ κείνων δηλοῖ μετ' ἐκεῖνα τὰ δυστυχήματα, ἅπερ ἐξιστόρησεν.

4) Δόρυ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ναῦς, ὡς ἐκ ξύλου κατεσκευασμένη, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 793 "ἐπ' Ἀργῴου δορός„. Ὁ Σοφοκλῆς συνήθως ἀριθμεῖ τὸν χρόνον κατὰ μῆνας, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 608, ἐν Αἴαντ. 602 καὶ ἐν Τραχιν. 648.

5) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πατρῴαν, ἀλλ' ὁ Porson ἔτρεψεν εἰς πατρίαν, ὅπερ ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Ἄλλοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μηλιάδων[1] *νυμφᾶν* 725
Σπερχειοῦ τε παρ' ὄχθας, ἵν' ὁ χάλκασπις[2] *ἀνὴρ θεοῖς*
πλάθει[3] *πᾶσιν, θείῳ πυρὶ παμφαής*[4]*,*
Οἴτας ὑπὲρ ὄχθων[5]*.*

δμως διατηροῦσι τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων. Ἡ γραφὴ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν διαστολὴν τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, οἵτινες λέγουσι πατρῷα μὲν τὰ ἐκ πατέρων εἰς υἱοὺς χωροῦντα, πάτρια δὲ τὰ τῆς πόλεως. Βεβαίως πολλαχοῦ ἡ διαστολὴ αὕτη ὀλιγωρεῖται, ἀλλ' ἐνταῦθα δύναται νὰ τηρηθῇ, ἂν συντάξωμεν κατὰ τὸν Schmelzer, ὅστις τὰς γενικὰς *Μηλιάδων νυμφῶν* καὶ *Σπερχειοῦ* ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ *ὄχθας* ἐννοῶν τὴν μετοχὴν οὖσαν, δηλ. εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, ὅστις εἶναι πλησίον τῶν ὀχθῶν τῶν Μηλιάδων νυμφῶν καὶ τοῦ Σπερχειοῦ.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἔστιν ἀντὶ Τραχινίων. Περὶ τὴν Τραχῖνα γὰρ οἱ Μηλιεῖς„. Καὶ ὁ λαὸς τῶν Τραχινίων λέγεται *Μηλιεὺς λεώς*.

[2]) Ἐννοεῖ τὸν Ἡρακλέα, ὃν ὁ Ἀλκμάν, ὁ Στησίχορος καὶ ὁ ἐπικὸς Πείσανδρος ἐποίησαν φέροντα λεοντῆν, ῥόπαλον καὶ τόξα. Ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐπίθετον συμφωνεῖ κατὰ τὸν Nauck πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν παράστασιν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, καθ' ἣν καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἥρωες, ἦτο ὡπλισμένος πρὸς πολεμικὰς πράξεις. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ἵν' *ὁ χάλκασπις ἀνὴρ θεοῖς πλάθει πᾶσιν*. Ἀλλ' ἡ λέξις *πᾶσιν* καὶ πρὸς τὸν στίχον τῆς στροφῆς δὲν συμφωνεῖ καὶ δυσερμήνευτος εἶναι. Διὰ ταῦτα οἱ κριτικοὶ κατὰ τὸ δοκοῦν ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσι καὶ ὁ μὲν Hermann τὸ *πᾶσι τρέπει εἰς πάλαι*, ὁ δὲ Bergk εἰς *πλάθη*, ὁ δὲ Nauck τὴν ὅλην φράσιν μεταβάλλει εἰς *ἀνὴρ θεὸς πλάθει θεοῖς* καὶ ὁ Seyffert εἰς *θεοῖς πλάθει βάσιν*. Ὁ δὲ Hartung τιθεὶς κόμμα μετὰ τὴν λέξιν *πλάθει* συνάπτει τὸ *πᾶσιν* (δηλ. *ἀνθρώποις τοῖς παροῦσιν*) τοῖς ἑπομένοις. Ἀλλ' ὁ Dindorf, ὁ Wunder καὶ ἄλλοι διατηροῦσι τὸ χωρίον ἀμετάβλητον ἐξηγοῦντες τοῖς συνηθροισμένοις θεοῖς· τοῦτο δὲ αὐξάνει τὴν τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, ὅτι διατρίβει μεταξὺ ὅλων τῶν θεῶν, δηλ. ἐν τῇ συνόδῳ τῶν θεῶν.

[3]) Σημαίνει πλησιάζει παραγίγνεται. Κατὰ τὸν Nauck μετεχειρίσθη τὸν ἐνεστῶτα, διότι τὸ τέλος τοῦ Ἡρακλέους εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν καὶ οἱονεὶ πάντοτε παρόν.

[4]) Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "ἐπιφαίνεται λαμπρὸς ὤν, ὡς πῦρ„. Διότι δὲν πρόκειται περὶ ἐμφανίσεως τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλὰ περὶ τῆς καύσεως τούτου, καθ' ἣν ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἐκ τῶν κεραυνῶν ἡ πυρὰ πᾶσα κατεφλέχθη ὡς λέγει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελ. 4.38 "οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ὑπακοῦσαι, μόνος Φιλοκτήτης ἐπείσθη, λαβὼν δὲ τῆς ὑπουργίας χάριν τὴν τῶν τόξων δωρεὰν ἦψε τὴν πυράν. Εὐθὺς δὲ καὶ κεραυνῶν ἐκ τοῦ περιέχοντος πεσόντων ἡ πυρὰ πᾶσα κατεφλέχθη„ καὶ ὁ Ἀπολλόδωρ. ἐν 2.7.7 "μηδενὸς δὲ τοῦτο πράττειν ἐθέλοντος, Ποίας παριὼν κατὰ ζήτησιν ποιμνίων ὑφῆψε. Τούτῳ καὶ τὰ τόξα ἐδωρήσατο Ἡρακλῆς Καιομένης δὲ τῆς πυρᾶς, λέγεται νέφος ὑποστὰν μετὰ βροντῆς αὐτὸν εἰς οὐρανὸν ἀναπέμψαι„.

[5]) Ὄχθος εἶναι τὸ ὕψωμα, ὁ λόφος. Παρ' ἡμῖν λέγεται ὄχτος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἕρπ'[1], *εἰ θέλεις.—τί δή ποθ' ὧδ' ἐξ οὐδενὸς* 730
λόγου[2] *σιωπᾷς κἀπόπληκτος ὧδ' ἔχῃ;*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἆ ἆ ἆ ἆ[3].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί[4] *ἐστιν;*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

οὐδὲν δεινόν[5]*· ἀλλ' ἴθ', ὦ τέκνον.*

Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 985 "ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου„. *Ἡ ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Τώρα ὅμως τυχὼν υἱοῦ εὐγενῶν ἀνδρῶν ἐν τέλει θέλει γείνει εὐτυχὴς καὶ μέγας μετ' ἐκεῖνα τὰ δυστυχήματα· ὁ ὁποῖος διὰ θαλασσοπόρου πλοίου, μετὰ πολλοὺς μῆνας, ἄγει εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῶν Μηλιάδων νυμφῶν καὶ τοῦ Σπερχειοῦ, ὅπου ὁ χαλκῆν ἀσπίδα ἔχων ἀνὴρ ἔρχεται εἰς ὅλους τοὺς θεούς, περιλαμπόμενος ὑπὸ θείου πυρός, ἄνωθεν τῶν λόφων τῆς Οἴτης.*

[1]) *Ἐκ τοῦ σπηλαίου ἐξέρχονται ὁ Νεοπτόλεμος καὶ ὁ Φιλοκτήτης, ἀλλ' ὁ δεύτερος προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς νόσου ἴσως κλίνει κατὰ τὸν* Schmelzer *ἐπὶ τοῦ βράχου διὰ τὸν πόνον. Διὰ τοῦτο ὁ Νεοπτόλεμος ἀναγκάζεται νὰ εἴπῃ· Πορεύου βραδέως, ἐὰν θέλῃς. Τοῦτο τὸ εἰ θέλεις δύναται μὲν νὰ θεωρηθῇ ὡς μετριάζον τὴν προστακτικὴν (ὁ* Wecklein *ἐξηγεῖ διὰ τοῦ* gefälligst), *πιθανώτερον δὲ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ τὸν* Schmelzer *ἐὰν ἔχῃς ἀπόφασιν νά μοι ἀκολουθήσῃς. Ἐπειδὴ ὁ Φιλοκτήτης φοβεῖται, μὴ ὁ Νεοπτόλεμος ἀρνηθῇ νὰ παραλάβῃ ἐν τῷ πλοίῳ διὰ τοὺς θρήνους, δι' οὓς καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἐξέβαλον εἰς τὴν Λῆμνον, πειρᾶται νὰ καταπιέσῃ τοὺς πόνους, μέχρις ὅτου εἰσέλθῃ εἰς τὴν σώτειραν ναῦν, ἀλλ' οἱ πόνοι γίνονται ἰσχυρότεροι καὶ αἱ φωναὶ φοβερώτεραι. Μετὰ τὴν λέξιν θέλεις πρέπει νὰ νοηθῇ παῦσις, ὡς δεικνύει τὸ ἑπόμενον σιωπᾷς.*

[2]) *Ἄνευ αἰτίας. Κατὰ τὸν* Nauck *ἐπειδὴ ὁ Νεοπτόλεμος ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, διὰ τί ὁ Φιλοκτήτης σιωπᾷ, δὲν δύναται νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι οὗτος πράττει ἄνευ αἰτίας. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, τί δή ποθ' ὧδε κἀκτινος λόγου σιωπᾷς. Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι ὁ Νεοπτόλεμος ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ Φιλοκτήτου τὸν λόγον, ὃν ἀγνοεῖ, δηλ. λόγος ὑπάρχει, ἀλλὰ μένει ἄγνωστος τῷ νέῳ. Ἐν τισιν ἀπογράφοις εὕρηται κἀποπλήκτως· διὰ τί τοιουτρόπως κρατεῖσαι ἐκφοβισμένος;*

[3] *Εἰ καὶ ὁ Φιλοκτήτης πειρᾶται νὰ κρύψῃ τὴν προσβολὴν τῆς νόσου, ὅμως ὑπὸ τῆς ἰσχύος ταύτης καὶ ἄκων ἐξαναγκάζεται νὰ στενάξῃ.*

[4]) *Ἡ χασμῳδία μετὰ τὸ τί εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν στίχ.* 100 *καὶ* 917 *καὶ ἐν Αἴαντ.* 873.

[5]) *Φαίνεται, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

μῶν[1] ἄλγος ἴσχεις τῆς παρεστώσης νόσου;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐ[2] δῆτ' ἔγωγ', ἀλλ' ἄρτι κουφίζειν δοκῶ. 735
ἰὼ θεοί[3].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί τοὺς θεοὺς [οὕτως][4] ἀναστένων καλεῖς;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

σωτῆρας[5] αὐτοὺς ἡπίους θ' ἡμῖν μολεῖν.
ἆ ἆ ἆ ἆ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί ποτε πέπονθας; οὐκ ἐρεῖς, ἀλλ' ὧδ' ἔσῃ 740

τὴν τελευταίαν φράσιν εἶπε μετὰ φόβου. Διὰ τοῦτο ὁ Φιλοκτήτης πειρώμενος νὰ μετριάσῃ τὸ συμβαῖνον λέγει, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι φοβερόν. Οὐχὶ δ' ἀπιθάνως ὁ Schmelzer εἰκάζει, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἐντείνεται, ὅπως προχωρήσῃ ἓν βῆμα, καὶ παρακελεύεται καὶ τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅπως πορεύηται

1) Ὁ Νεοπτόλεμος ἤρξατο ἐννοῶν τὸ πάθος τοῦ Φιλοκτήτου.

2) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, ἄλγος ἴσχω τῆς νόσου. Ἡ ἀντίθεσις δεικνύει, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἴσχω μέν, ἀλλ' ἄρτι . . . Ἀλλ' ἀπομιμεῖται τοὺς θέλοντας νὰ ἀποκρύψωσί τι Οἱ ἀρχαῖοι συχνάκις μεταχειρίζονται τὸ κουφίζειν καὶ κουφίζεσθαι ἐπὶ ὑφέσεως τῆς νόσου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 43 "ὅταν μὲν σῶμα κουφισθῇ νόσου„. Ἀφ' οὗ ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἠδυνήθη ὅλως νὰ κρύψῃ τὸ πάθος, λέγει ὡσεὶ προὔκειτο περὶ μικρᾶς ἀλγηδόνος καὶ ὅτι ἤρξατο ἤδη ἡ βελτίωσις.

3) Τὴν ἐλπίδα τῆς βελτιώσεως διαψεύδει ἡ αὔξουσα ἀλγηδών.

4) Ἐπειδὴ ὁ στίχος οὗτος στερεῖται τιμήσεως καὶ ἐπειδὴ τὸ οὕτως λείπει ἐν τῷ ἀρίστῳ χειρογράφῳ, ἡ ἀνάγνωσις, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, θεωρεῖται ὕποπτος. Διὰ ταῦτα οἱ κριτικοὶ οὐχὶ ἀπιθάνως τοὺς δύο στίχους συνήνωσαν εἰς ἕνα· ὦ θεοί. Νεοπτόλ. τί τοὺς θεοὺς ὧδ' ἀναστένων καλεῖς; ὡς παρ' Εὐριπίδ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 780.

5) Ἐκ τῆς ἡγουμένης ἐρωτήσεως ἐννοεῖται τὸ καλῶ. Ὁ Φιλοκτήτης ἐνταῦθα ὑποκρινόμενος λέγει, ὅτι ἐκάλεσε τοὺς θεοὺς διὰ τὸν ἐπικείμενον πλοῦν, ἐν ᾧ οὗτος ἐπεβόησε διὰ τὴν ἀλγηδόνα. Αἱ λέξεις σωτῆρες καὶ ἥπιοι ἁρμόζουσι μὲν καὶ εἰς τὸν πλοῦν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν προσδοκωμένην σωτηρίαν τοῦ Φιλοκτήτου καὶ εἰς τὴν νόσον αὐτοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιγηλός;[1] ἐν κακῷ δέ τῳ φαίνῃ κυρῶν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀπόλωλα, τέκνον, κοὐ δυνήσομαι κακὸν
κρύψαι παρ ὑμῖν[2], ἀτταταῖ· διέρχεται
διέρχεται. δύστηνος, ὦ τάλας ἐγώ.
ἀπόλωλα, τέκνον, βρύκομαι[3], τέκνον· παπαῖ,
ἀπαππαπαῖ παπαῖ, παπαῖ παπαῖ παπαῖ[4].
πρὸς θεῶν, πρόχειρον εἴ τί σοι[5], τέκνον, πάρα
ξίφος χεροῖν[6], πάταξον εἰς ἄκρον πόδα·
ἀπάμησον[7] ὡς τάχιστα· μὴ φείσῃ βίου.
ἰθ', ὦ παῖ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δ' ἔστιν οὕτω νεοχμὸν[8] ἐξαίφνης, ὅτου
τοσήνδ' ἰυγὴν[9] καὶ στόνον σαυτοῦ ποιεῖς;

1) Δὲν σιωπᾷ ὁ Φιλοκτήτης, ἀλλὰ δὲν λέγει ἀκριβές τι περὶ τῶν ἀλγηδόνων. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ἔοικάς μοι ὀδυνᾶσθαι„.

2) Πλησίον ὑμῶν, πρὸ τῶν ὑμετέρων ὀμμάτων. Ὑποκείμενον τοῦ διέρχεται εἶναι τὸ κακόν, ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου.

3) Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται βρύχομαι, ἀλλ' ἐν τοῖς νεωτέροις ἐκράτησε τὸ βρύκομαι, ὡς ἐν Τραχιν. 987. Παρὰ Μοίριδι τῷ ἀττικιστῇ ἀναγινώσκεται· "Βρύκειν ἀττικῶς, βρύχειν ἑλληνικῶς„ καὶ παρ' Ἡσυχίῳ· "Βρύκων· συνερείδων τοὺς ὀδόντας μετὰ ψόφου„ καὶ "Βρύκειν· λάβρως ἐσθίειν, ἀπὸ τοῦ τρίζειν τοὺς ὀδόντας„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ἐσθίομαι, καταναλίσκομαι„.

4) Ἐν τῇ γραφῇ τούτου τοῦ στίχου ἠκολουθήσαμεν τῷ Bergk, ὡς ἤδη ὁ Nauck. Προσηκόντως μετεχειρίσθη τὸ π πολλάκις, ὅπερ εἶναι δηλωτικὸν πόνων, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 866·

5) Σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος ἀντὶ σοῦ — χεροῖν.

6 Ἀφ' οὗ ἔθηκε τὸ πρόχειρον φαίνεται πλεονάζον τὸ χεροῖν, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 696 "πρόχειρον ἔγχος χειρὶ βαστάζουσ' ἐμῇ„.

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Θέρισον, κόψον„. Ὁ Φιλοκτήτης μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ τὰς ἀλγηδόνας παρακελεύεται τῷ Νεοπτολέμῳ νὰ ἀποκόψῃ τὸν πόδα, εἰ καὶ ἡ ἀποκοπὴ συνδέεται κινδύνοις τοῦ βίου.

8) Τὸ νεοχμόν, ὡς καὶ τὸ νέον, συχνάκις σημαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κακόν, ἀτερπές, ὡς 1229 "μῶν τι βουλεύῃ νέον;„

9) Ἰυγὴ εἶναι ὀξεῖα βοή, κραυγὴ θρηνώδης Ἐπειδὴ ὑπάρχουσι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἶσθ'[1], *ὦ τέκνον.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δ' ἔστιν;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἶσθ', ὦ παῖ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί σοί;[2]

οὐκ οἶδα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πῶς οὐκ οἶσθα; παππαπαππαπαῖ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

δεινόν γε τοὐπίσαγμα[3] *τοῦ νοσήματος.* 755

δύο γενικαὶ ὅτου καὶ σαυτοῦ, ὁ Nauck *νομίσας, ὅτι ἡ δευτέρα σαυτοῦ εἶναι ἡμαρτημένη, προτείνει νὰ γραφῇ στήσας ἔχεις; Νομίζομεν, ὅτι οὐδετέρα γενικὴ παρέλκει· διότι διὰ μὲν τῆς πρώτης ζητεῖται τὸ αἴτιον, ἡ δὲ δευτέρα ἀνήκουσα εἰς τὴν λυγὴν καὶ τὸν στόνον σημαίνει βοὴν καὶ στεναγμὸν περὶ σαυτοῦ.*

[1]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Βούλεται εἰπεῖν τὴν εἰς οἶκον ἀνακομιδήν, ἐν νῷ λαμβάνων, μή πως καταλείψει αὐτὸν ὁ Νεοπτόλεμος· οὐ λέγει δὲ διὰ τὸ πάθος„ Καὶ ὁ* Nauck, *ἂν μὴ πλανώμεθα, δὲν ἑρμηνεύει ὀρθῶς τὸ χωρίον λέγων, ὅτι ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀλγηδόνων ἀρνεῖται ὁ Φιλοκτήτης νὰ ἀποκριθῇ. Διότι οὗτος καθ' ἡμᾶς δὲν θέλει νὰ ἔλθῃ εἰς εὐρυτέρας ἐξηγήσεις φοβούμενος, μὴ διακινδυνεύσῃ ὁ νόστος. Μετὰ τὴν φράσιν οἶσθ', ὦ τέκνον καὶ οἶσθ', ὦ παῖ* ὁ Turnebus *ἔθηκεν ἐρωτηματικὸν σημεῖον, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Dindorf. *Νομίζομεν, ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο φθείρει καλλίστην ἔννοιαν.*

[2]) *Ἐννοεῖται τὸ ἐστί. Πάνυ ἀπιθάνως ὁ* Hermann *τὴν φράσιν ταύτην ἀπέδωκε τῷ Φιλοκτήτῃ.*

[3]) *Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ τοὐπείσαγμα, ἥτις δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τὴν ἐκδοτῶν. Φαίνεται, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν "Ἡ ἐπείσοδος, ἡ προσθήκη„ εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰς δύο γραφάς, διότι τὸ μὲν ἐπείσαγμα (ἐκ τοῦ ἐπεισάγω) ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐπείσοδος, τὸ δὲ ἐπίσαγμα (ἐκ τοῦ ἐπισάττω) διὰ τῆς προσθήκης. Ὁ μὲν* Bergk *ἔγραψεν ἐπίσιγμα, ὅπερ δὲν ἐγένετο δεκτὸν ἅτε περὶ ἐξερεθίσεως κυνῶν λεγόμενον, ὁ δὲ* Seyffert *παρατηρεῖ, ὅτι, ἂν ἦτο ἀνάγκη διορθώσεως, ἤθελε γράψει τοὐπίδηγμα.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

δεινὸν γὰρ[1] οὐδὲ ῥητόν· ἀλλ' οἰκτειρέ με.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δῆτα δράσω;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

μή με ταρβήσας προδῷς·

ἥκει γάρ[2] αὕτη διὰ χρόνου πλάνοις ἴσως

ὡς ἐξεπλήσθη.

[1]) *Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν, ὀρθῶς λέγεις· δεινόν γαρ κτλ. Ὁ Φιλοκτήτης ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς συμπαθείας τοῦ Νεοπτολέμου παρακαλεῖ αὐτόν, ὅπως μὴ φοβηθεὶς καταλίπῃ. Δὲν λέγει δὲ τὰ τῆς νόσου, διότι τὸ δεινὸν δὲν εἶναι ῥητόν.*

[2]) *Ὁ Φιλοκτήτης ἐνταῦθα αἰτιολογεῖ, διὰ τί δὲν πρέπει ὁ Νεοπτόλεμος νὰ φοβῆται, δηλ. τὸ ταρβήσας, διότι ἡ νόσος ἔρχεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἀφ' οὗ δὲ νῦν ἐκορέσθη, δὲν ὑπάρχει φόβος, μὴ ἐπανέλθῃ ταχέως. Ἀντὶ τοῦ αὕτη περιεμένομεν τοῦτο, διότι προηγεῖται τὸ νόσημα, ἀλλὰ κατὰ τὸν* Buttmann *εἶναι σχῆμα πρὸς συνώνυμον, ὡς ἐν Ὀδυσσ. μ, 75, δηλ. ἔθηκε τὴν ἀντωνυμίαν, ὡσεὶ προηγεῖτο νόσος. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τὸ χωρίον, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὀδοιπορίαις. Ἥκει ἡ νόσος, ἴσως ὅτε ἐκορέσθη πλανωμένη, ὡς ἐπὶ θηρὸς ποιεῖται τὸν λόγον„ Ἀλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ θεωροῦσι τὸ χωρίον διεφθαρμένον· διότι, ὡς λέγει ὁ* Nauck, *ἡ νόσος κορένυται οὐχὶ διὰ τῆς περιπλανήσεως, ἀλλὰ διὰ τούτου, ὅτι χρόνον τινὰ ἀκμάζει. Πρὸς δὲ φαίνονται αὐτῷ ἀνεξήγητα τὸ ἴσως καὶ ὡς. Διὰ ταῦτα οὗτος μὲν περιέμενεν, ἥκει γὰρ αὕτη διὰ χρόνου πλανωμένη, ταχέως δ' ἐπλήσθη ἢ νῦν δ' ἐξεπλήσθη, ὁ δὲ* Schmidt *λήγει γὰρ αὐτὴ διὰ χρόνου πλάνοις νόσος ὡς ἐξεπλήσθη, ὁ δὲ* Hense *ἥκει γὰρ αὕτη καὶ φθίνει πλάνοις πάλιν ὡς ἐξεπλήσθη διὰ χρόνου, ὁ δὲ* Bothe *πλάνοις ἴσοις, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι τῶν νεοτέρων ἐκδοτῶν, ὁ δ'* Schmelzer *τὸ πλάνοις ἴσω εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ πλαν ήσεως καὶ ἄλλοι ἄλλας εἰκασίας ἐποίησαν. Ἡμεῖς ἄνευ διορθώσεως ἐξηγοῦμεν τὸ χωρίον καὶ ἐξάγομεν ἔννοιαν μάλιστα ἐνταῦθα ἁρμόζουσαν· μὴ φοβηθῇς, διότι ἡ νόσος ἐπανέρχεται μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου ἐξ ἴσου (ἐξισουμένη) μὲ τὰ περιπλανώμενα ζῷα, ἅμα πολὺ ἐχόρτασαν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὡς τὰ περιπλανώμενα ζῷα, ὅσον περισσότερον φάγωσι, τοσοῦτον βραδύτερον ἐπανέρχονται. Οὕτως ὑποδεικνύει τῷ Νεοπτολέμῳ, ὅτι ἔχει συμφέρον νὰ ἦναι ἡ νόσος ὀξυτέρα ἐν τῷ παρόντι, διότι θέλει ἐπανέλθει πολὺ βραδύτερον, ὅτε ὁ πάσχων δὲν θέλει εἶναι ἐν τῷ πλοίῳ αὐτοῦ. Τὸ ἴσως δὲν παρέχει δυσκολίαν, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ διορθοῦντες, ἢ ἄλλας ἑρμηνείας δεχόμενοι, ὡς ὁ* Hermann *καὶ ὁ* Dindorf, *ἐξηγοῦσι οὐχὶ διὰ τοῦ* fortasse, *ἀλλὰ διὰ τοῦ* pariter. *Τὴν νόσον ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς προσωποποιεῖ, ὡς ἤδη ὁ Ἡσιόδος ἐν Ἔργ.* 102 "νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

ἰὼ[1] ἰώ, δύστηνε σύ,
δύστηνε δῆτα διὰ πόνων πάντων φανείς.[2]
βούλει λάβωμαι δῆτα[3] καὶ θύγω τί σου;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

μὴ δῆτα τοῦτό[4] γ'· ἀλλά μοι τὰ τόξ' ἑλὼν
τάδ', ὥσπερ ἠτοῦ μ' ἀρτίως, ἕως ἀνῇ[5]
τὸ πῆμα[6] τοῦτο τῆς νόσου τὸ νῦν παρόν,
σῷζ' αὐτὰ[7] καὶ φύλασσε λαμβάνει γὰρ οὖν
ὕπνος μ', ὅταν περ τὸ κακὸν ἐξίῃ τόδε
κοὐκ ἔστι λῆξαι[8] πρότερον· ἀλλ' ἐᾶν χρεὼν

760

765

ἡμέρῃ ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ αὐτόματοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι „.

[1] Ἡ χασμῳδία ἡ παραγωμένη μετὰ τὸ ἐξεπλήσθη παρέχει δυσκολίαν τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ Dindorf εἰκάζει ἐξεπλησ' Τὸ δύστηνε εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ φανείς, ἀλλὰ κατ' ἀφομοίωσιν ἐγένετο κλητική, ὡς ἐν στίχ. 828 "εὐαὲς ἡμῖν ἔλθοις „ ἐν Αἴαντ. 695 "Πὰν ἀλίπλαγτε φάνηθι „ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 519.

[2] Ὁ Wakefield εἴκασε φθαρείς.

[3] Τὸ δῆτα φαίνεται ὕποπτον ἐνίοις τῶν κριτικῶν καὶ διότι ἔν τινι χειρογράφῳ φαίνεται προστεθειμένον ὑπὸ διορθωτοῦ καὶ διότι τρὶς μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς ἐν τρισὶ κατὰ σειρὰν στίχοις Ἀλλ' ὁ Seyffert παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἐνταῦθα ὑπάρχον ἔχει διάφορον σημασίαν τοῦ προηγουμένου καὶ τὸ ἑπόμενον λέγεται ὑπ' ἄλλου προσώπου. Εἰκάζει ὅμως, ὅτι δύναται νὰ γραφῇ χερσί, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1469 "χερσὶ τἂν θιγὼν δοκοῖμ' ἔχειν σφᾶς „.

[4] Ἐννοεῖται τὸ ποιήσῃς.

[5] Ἔθηκε τὸ ἕως ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς ἐν Αἴαντι 555 "ἕως τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθῃς „ Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐνδῷ.

[6] Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ ἁπλῶς νόσον, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 363 "τὸ πῆμα τῆς ἄτης„ καὶ παρ' Αἰσχύλ ἐν Ἀγαμέμν. 850 "πῆμ' ἀποστρέψαι νόσου „.

[7] Ἡ ἀντωνυμία ἦτο περιττή, ἀφ' οὗ προέταξε τὰ τόξα, ἀλλ' ἔθηκε ταύτην χάριν σαφηνείας διὰ τὰς παρεμπεσούσας λέξεις, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Ἀναβάσ. 2, 4, 7 "Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ πολλὰ οὗτος ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι οὐκ οἶδα ὅ τι δεῖ αὐτὸν ὁμόσαι „ καὶ ἐν Κύρ. παιδ. 1, 3, 15 "πειράσομαι τῷ πάππῳ, ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεύς συμμαχεῖν αὐτῷ „.

[8] Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τῆς ὀδύνης παύσασθαι πρότερον, πρὶν κοιμηθῆναι „ Ὁ Schmelzer ἐν τῇ παραλείψει τοῦ ὑποκειμένου ἐν τῇδε τῇ προτάσει καὶ τοῦ ἐμὲ ἐν τῇ ἑπομένῃ ἐνορᾷ τὴν ἀτονίαν τοῦ νοσοῦντος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔκηλον εὕδειν. ἦν δὲ τῷδε τῷ χρόνῳ
μόλωσ' ἐκεῖνοι,[1] πρὸς θεῶν ἐφίεμαι
ἑκόντα[2] μητ' ἄκοντα μηδέ τῳ τέχνῃ
κείνοις μεθεῖναι ταῦτα, μὴ σαυτόν θ' ἅμα
κἄμ' ὄντα σαυτοῦ πρόστροπον[3] κτείνας γένῃ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

θάρσει προνοίας[4] οὕνεκ' οὐ δοθήσεται
πλὴν σοί τε κἀμοί ξὺν τύχῃ[5] δὲ πρόσφερε.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἰδοὺ δέχου, παῖ· τὸν φθόνον δὲ πρόσκυσον[6]
μή σοι γενέσθαι πολύπον' αὐτὰ μηδ' ὅπως
ἐμοί τε καὶ τῷ πρόσθ' ἐμοῦ κεκτημένῳ.

[1]) Δηλαδὴ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης, περὶ ὧν εἶπεν ἐν στίχ. 591.

[2]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, μήτε ἑκόντα μήτε ἄκοντα. Ἡ πρώτη ἄρνησις παραλείπεται ὡς παραλαμβανομένη ἐκ τῶν ἑπομένων, ὡς παρ' Ἡροτοράν. ἐν Ὄρνισ. 691 „γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ οὐδ' οὐρανὸς ἦν„, Ἡρόδοτ. 4, 28 „ἡμίονοι δὲ οὐδὲ ὄνοι ἀνέχονται τὴν ἀρχὴν„ καὶ Θουκυδίδ. 8, 99 „καὶ αἱ Φοίνισσαι νῆες οὐδὲ ὁ Τισσαφέρνης τέως που ἦκον„. Ὁ Dindorf τὸ μητ' ἄκοντα ἔτρεψεν εἰς μηδ' ἄκοντα, ἀλλὰ κατὰ τὸν Seyffert ἄνευ αἰτίας.

[3]) Πρόστροπος εἶναι ὁ ἱκέτης.

[4]) Πρὸ τοῦ Gedike ἀνεγινώσκετο· θάρσει. προνοίας οὕνεκ' οὐ δοθήσεται. Ἀλλ' ὀρθῶς ποιοῦσιν οἱ νεώτεροι, ὅτι ἀφελόντες τὴν στιγμὴν τὴν μετὰ τὸ θάρσει ἔθηκαν ἄνω στιγμὴν μετὰ τὸ οὕνεκ'· διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hermann, καὶ ἂν οὐδεὶς κίνδυνος ὑπῆρχε, πάλιν οὐδενὶ ἔπρεπε νὰ παραδοθῶσι τὰ τόξα, ὧν ἡ ψηλάφησις μόνῳ τῷ Νεοπτολέμῳ ἐπετράπη. Κατὰ τὴν στίξιν λοιπὸν τοῦ κειμένου σημαίνει· ἔχε θάρρος δι' ὅ τι ἀνήκει εἰς τὴν ἐμὴν πρόνοιαν. Ὁ μὲν Φιλοκτήτης νομίζει, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος εὐσεβῶς θέλει φυλάξει τὰ τόξα, ἀλλ' οἱ θεαταὶ εὐκόλως ἐννοοῦσιν, ὅτι οὗτος θέλει προνοεῖ περὶ τῶν τόξων, δι' ὧν εἶναι εἱμαρμένον νὰ ἐκπορθηθῇ ἡ Τροία.

[5]) Δηλαδὴ ἀγαθῇ τύχῃ, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 138 „ἐλθεῖν δ' Ὀρέστην δεῦρο σὺν τύχῃ τινὶ κατεύχομαί σου„.

[6]) Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὸ θεῖον εἶναι φθονερόν. Ἡ ἁμιλλα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, εἰς ἣν οὗτοι ὤφειλον πᾶσαν τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν, παρεκτρεπομένη ἐγίνετο φθόνος, τὸν δὲ ἴδιον φθόνον τῷ θείῳ ἀπέδιδον. Διὰ τοῦτο ἐν μεγάλαις εὐτυχίαις θέλοντες νὰ ἀποφύγωσι τὸν φθόνον τοῦ θείου ἔλεγον προσκυνῶ τὴν Νέμεσιν ἢ τὴν Ἀδράστειαν. Οἱ κτήτορες τῶν θείων τόξων ὑπέστησαν πολλοὺς πόνους ἐν τῷ βίῳ, καὶ ὁ Ἡρακλῆς (στίχ. 1419) καὶ ὁ Φιλοκτήτης. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν „Ἰλάσκου τὸν φθόνον, ὥστε αὐτὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὦ θεοί, γένοιτο ταῦτα νῷν. γένοιτο δὲ
πλοῦς οὔριός τε κεὐσταλὴς[1] ὅποι ποτὲ
θεὸς δικαιοῖ χῶ στόλος[2] πορσύνεται.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλὰ δέδοικ', ὦ παῖ, μή μ' ἀτελὴς εὐχή[3].
στάξει γὰρ αὖ μοι φοίνιον τόδ' ἐκ βυθοῦ
κηκῖον[4] αἷμα, καί τι προσδοκῶ νέον[5].
παπαῖ, φεῦ.
παπαῖ μάλ', ὦ πούς, οἷα μ' ἐργάσῃ[6] κακά.
προσέρπει,
προσέρχεται τόδ'[7] ἐγγύς· οἴμοι μοι τάλας

μὴ γενέσθαι σοι πολύστονα, πικρὰ καὶ αἴτια κακῶν „.

[1]) Κυρίως σημαίνει καλῶς ἡτοιμασμένος, εἶτα δὲ ταχύς, εὔκολος. Καὶ ταῦτα ἔχουσι διπλῆν σημασίαν· ὁ Νεοπτόλεμος δὲν παρακαλεῖ τὸν φθόνον, ἀλλὰ τοὺς θεούς καὶ δὲν λέγει ἐμοί, ἀλλὰ νῷν καὶ ἴσως εἶπε ταὐτά, ὡς γράφουσιν ὁ Schulz καὶ ὁ Schmelzer. Ὁ μὲν Φιλοκτήτης νομίζει, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος εὔχεται, ἵνα τὰ τόξα μὴ γένωνται πολύπονα καὶ ἵνα οὐρίου ἀνέμου τυχόντες ἐπανέλθωσιν οἴκαδε, ὁ δὲ νέος εὔχεται ταὐτά, ἅπερ καὶ τῷ Ἡρακλεῖ, τῷ πρόσθεν κεκτημένῳ τὰ τόξα, δηλ. ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας, ὡς ταύτην ἐξεπόρθησεν ὁ Ἡρακλῆς.

[2]) Ὅπου τέλος πάντων ὁ θεὸς κρίνει δίκαιον καὶ τὸ ταξείδιον παρασκευάζεται. Ὁ θεὸς ἀπεφάσισεν, ἵνα ὁ Φιλοκτήτης πλεύσῃ εἰς τὴν Τροίαν καὶ ὁ πλοῦς ἐπὶ τούτῳ παρασκευάζεται, ἀλλ' ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἐννοεῖ τοῦτο καὶ ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ φοβεῖται, μήπως δὲν ἐκτελεσθῇ ἡ εὐχή. Λέγει ταῦτα, διότι ἐπῆλθε δευτέρα προσβολὴ τῆς νόσου.

[3]) Ἐπειδὴ ὁ στίχος ἔπρεπε ἦναι τρίμετρος ἰαμβικός, ὡς κινύουσιν οἱ ἡγούμενοι καὶ οἱ ἑπόμενοι στίχοι καὶ ἐπειδὴ κατὰ κρατοῦσαν γνώμην τὸ οι δὲν θλίβεται ἐν τῇ προσωπικῇ ἀντωνυμίᾳ καὶ ἐπειδὴ μόλις εἶναι στευτόν, ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ μετὰ μὴ παρελείφθη, οἱ κριτικοὶ νομίζοντες, ὅτι τὸ χωρίον νοσεῖ, πολλὰς διορθώσεις ἐπενόησαν, ὁ Brunck ἔγραψεν, ἀλλ' οὖν δοικα, μὴ ἀτελὴς εὐχή, κνον, ὁ δὲ Wunder. ἀλλ' δέδοικα, μὴ ἀτελὴς εὐτύχη, ὁ δὲ Seyffert, ἀλλ' δέδοικ', ὦ παῖ, με μὴ ἀτελέγης καὶ ἄλλοι ἄλλως.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν „ναρρέον, ἀναδιδόμενον „, ὡς Ὁμήρ. ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 507.

[5]) Τὸ νέον ἐνταῦθα σημαίνακόν, ὡς ἐν στίχ. 751 καὶ 12

[6]) Μετεχειρίσθη τὸν μέλλον διότι φοβεῖται ὁ Φιλοκτήτης, μὴ Λήμνῳ καταλειφθῇ. Καὶ παρ' σχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 250 ὁ Φιλοκτήτης λέγει· „ὦ πούς ἀφήσω

[7]) Ὁ Nauck ἐννοεῖ τὸ κακὸ τὸ νόσημα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔχετε τὸ πρᾶγμα[1] μὴ φύγητε μηδαμῇ.
ἀτταταῖ. 790
ὦ ξένε Κεφαλλήν[2], εἴθε σου διαμπερὲς
στέρνων ἔχοιτ' ἄλγησις ἥδε. φεῦ, παπαῖ,
παπαῖ μάλ' αὖθις. ὦ διπλοῖ στρατηλάται,
Ἀγαμέμνον, ὦ Μενέλαε[3], πῶς ἂν ἀντ' ἐμοῦ
τὸν ἴσον χρόνον τρέφοιτε[4] τήνδε τὴν νόσον; 795
ἰώ μοι.
ὦ θάνατε[5] θάνατε, πῶς ἀεὶ καλούμενος
οὕτω κατ' ἦμαρ, οὐ δύνᾳ[6] μολεῖν ποτε;
ὦ τέκνον[7] ὦ γενναῖον, ἀλλὰ συλλαβὼν
τῷ Λημνίῳ[8] τῷδ' ἀνακαλουμένῳ πυρὶ 800

[2]) *Κατέχειτε, γινώσκετε τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 9 "ἔχεις τι κεἰσήκουσας;„ *Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ φύγοιτε, ἥτις δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν.*

[2]) *Ἐννοεῖ τὸν Ὀδυσσέα. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσοί εἴθε ἔχοιτο ἥδε ἄλγησις στέρνων σου διαμπερές, δηλ. ἡ γενικὴ στέρνων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ διαμπερές· πέρα καὶ πέρα εἰς τὸ στῆθός σου. Δὲν εὔχεται νὰ ἔχῃ τὴν ἄλγησιν ἐν τῷ ποδί, ὡς αὐτός, ἀλλ' ἐν τῷ στήθει.*

[3]) *Χάριν τοῦ μέτρου ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς Μενέλαέ τ' Ἀγάμεμνόν τε, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Nauck. *Τὸ πῶς ἂν μετὰ εὐκτικῆς δηλοῖ εὐχήν, ὡς "πῶς ἂν ὀλοίμαν„ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 97 *καὶ ἐν Ἀλκήστ.* 864.

[4]) *Οἱ τραγικοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὸ τρέφειν ἀντὶ τοῦ ἔχειν, ἀλλ' ἐνταῦθα δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ῥῆμα καὶ κυριολεκτικῶς, διότι ἡ νόσος εἰκονίζεται ὡς θηρίον τρεφόμενον ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.*

[5]) *Κατὰ παραπλήσιον τρόπον λέγει ὁ Φιλοκτήτης παρ' Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ.* 250 "ὦ θάνατε παιάν, μὴ μ' ἀτιμάσῃς μολεῖν· μόνος γὰρ εἶ σύ τῶν ἀνηκέστων κακῶν ἰατρός, ἄλγος δ' οὐδὲν ἅπτεται νεκροῦ„.

[6]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται δύνῃ, ἀλλ' ὁ* Porson *ἔτρεψεν εἰς δύνᾳ, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις· διότι οἱ ἀρχαιότεροι Ἀττικοὶ δύνᾳ λέγουσι καὶ οὐχὶ δύνῃ.*

[7]) *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ὦ γενναῖον τέκνον, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς νομίζομεν, δηλοῖ ζωηρὰν παράκλησιν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Κύκλωπ.* 266 "ὦ κάλλιστον ὦ Κυκλώπιον„ *καὶ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ.* 726 "ὦ Δημήδιον ὦ φίλτατον„.

[8]) *Ἐπὶ τῆς Λήμνου ὑπῆρχεν ἡφαίστειον Μόσυχλος ὀνομαζόμενον, ὅπερ ἐσβέσθη περὶ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Περὶ τούτου λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στίχ.* 981 "ὦ Λημνία χθὼν καὶ τὸ παγκράτες σέλας Ἡφαστότευκτον„ *καὶ ὁ Σχολιαστής· "ἐν γὰρ τῇ Λήμνῳ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἡφαίστου, ἔνθα καὶ κρατῆρές εἰσιν„. Λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ καλούμενος θάνατος δὲν ἔρχεται, ὁ Φιλοκτήτης*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔμπρησον, ὦ γενναῖε· κἀγώ τοί ποτε[1]
τὸν τοῦ Διὸς παῖδ' ἀντὶ τῶνδε τῶν ὅπλων,
ἃ νῦν σὺ σῴζεις, τοῦτ'[2] ἐπηξίωσα δρᾶν.
τί φῄς, παῖ;
τί φῄς; τί σιγᾷς;[3] ποῦ ποτ' ὤν, τέκνον, κυρεῖς;[4] 805

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλγῶ πάλαι δὴ[5] τἀπὶ σοὶ στένων κακά.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλ' ὦ τέκνον[6] μοι, θάρσος ἴσχ'· ὡς ἥδε μοι

παρακαλεῖ τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπως καύσῃ διὰ Λημνίου πυρός. Ἀλλὰ μεγάλην δυσκολίαν παρέχει τὸ ἀνακαλουμένῳ τοῖς κριτικοῖς, οἵτινες ἐπενόησαν παντοειδεῖς διορθώσεις, ὁ μὲν Toup εἰκάζει ἀνακυκλουμένῳ, ὁ δὲ Meineke ἀγκαλούμενος, ἢ ἄγκαλούμενον καὶ ὁ Hartung ἀνακλονουμένῳ. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἑρμηνευτικὴ ἐνταῦθα ἀρκεῖ. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν παρακαλοῦντι φαίνεται, ὅτι συνέταξε συλλαβών μοι ἀνακαλουμένῳ, ἔμπρησόν με τῷ Λημνίῳ τῷδε πυρί. Κατὰ τὸν Hermann εἶναι τὸ πολυθρύλητον (multum celebratum). Ὄντως τὸ Λήμνιον πῦρ ὡς λίαν φλογερὸν ἦτο πολυθρύλητον, ὡς ἐν Λυ ὀφρ. 227 καὶ παρὰ Ἀριστοφάν. ἐν Λυσιστράτ. 299· "ἔστιν γε Λήμνιον τὸ πῦρ τοῦτο πάσῃ μηχανῇ" καὶ ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ λέγεται περὶ ἄγαν ζωηροῦ βλέμματος Λήμνιον βλέπειν. Πιθανώτερον ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν δέχονται, ὅτι σημαίνει τὸ ἐπανειλημμένως, τὸ συχνάκις καλούμενον, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶπε περὶ τοῦ θανάτου ἀεὶ καλούμενος.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὅτε τὴν πυρὰν τοῦ Ἡρακλέους ἀνῆψα".

2) Τὸ κατακαῦσαι ἢ τὸ ἐμπρῆσαι.

3) Ὑπὸ τοῦ Dindorf παραλαμβάνεται καὶ ὑπὸ τοῦ Hermann ἐπαινεῖται ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ· "Λαβὼν γὰρ τὰ τόξα ὁ Πύρρος ἐσιώπησεν, ἀπορῶν τί ἄρα ποιήσειεν". Νομίζομεν, ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής· διότι τὴν σιγὴν ἐμβάλλει τῷ Νεοπτολέμῳ ἡ αἴτησις τοῦ Φιλοκτήτου, ὅπως καύσῃ τοῦτον. Σιωπᾷ λοιπὸν ἐκ λύπης βλέπων, ὅτι ἡ θέσις τοῦ ἥρωος εἶναι ἀπελπιστική, ἐν ᾧ οὗτος ἦτο ἀναγκαῖος πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας. Διὰ τοῦτο δὲν δεχόμεθα, ὅτι ἡ ἑπομένη ἀπόκρισις λέγεται μεθ' ὑποκρίσεως, ὡς πιστεύει ὁ Nauck.

4) Ὁ Φιλοκτήτης δὲν θέλει νὰ μάθῃ, ποῦ εἶναι ὁ Νεοπτόλεμος, ἀλλὰ τί διανοεῖται. Ὁ ἀφῃρημένος φαίνεται οἱονεὶ περιπλανώμενος. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· ποῦ ἔχεις τὸν νοῦν σου.

5) Εἰκονίζει τὸ πρᾶγμα ὡς γνωστόν.

6) Μετὰ τὴν λέξιν τέκνον ὁ Nauck προσέθετο τό μοι χάριν τοῦ μέτρου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀξεῖα[1] φοιτᾷ καὶ ταχεῖ' ἀπέρχεται.
ἀλλ' ἀντιάζω, μή με καταλίπῃς μόνον.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

θάρσει, μενοῦμεν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἦ μενεῖς;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σαφῶς φρόνει[2].

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐ[3] μήν σ' ἔνορκόν γ' ἀξιῶ θέσθαι, τέκνον.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὡς[4] οὐ θέμις γ' ἐμοῦστι σοῦ μολεῖν ἄτερ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἔμβαλλε χειρὸς πίστιν.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ·

ἐμβάλλω μενεῖν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἐκεῖσε[5] νῦν μ', ἐκεῖσε

1 Κεῖται ἀντὶ ὁμοιωματικῆς πρυτάσεως· ὡς ὀξεῖα φοιτᾷ, οὕτω καὶ ταχεῖ' ἀπέρχεται. Περὶ τῆς ἐννοίας ἰδὲ καὶ στίχ. 758. Τὰ ἐπίθετα κεῖνται ἀντὶ ἐπιρρημάτων. Ὁ Ἐπίκουρος παρὰ Κικέρων. ἐν Tusc. 2, 18 λέγει· "si summus dolor est, necesse est brevem esse". Ἐν ᾧ λέγει ταῦτα, ἡ προσβολὴ τῆς νόσου ἔχει καταπραϋνθῆ κατά τι.

2) Εἶναι φράσις βεβαιωτική, ὡς τὸ σάφ' ἴσθι. Ἐννοεῖται τὸ μενοῦντά με.

3) Ὁ Φιλοκτήτης ἐπιθυμεῖ μὲν νὰ λάβῃ ἔνορκον διαβεβαίωσιν, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ αἰτήσῃ τοῦτο, ὅπως μὴ δείξῃ δυσπιστίαν, ὡς λέγεται ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 650 "οὔ τοι σ' ὑφ' ὅρκου γ' ὡς κακὸν πιστώσομαι".

4) Καὶ ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι ἐσχηματισμένος· διότι ὁ μὲν Φιλοκτήτης δέχεται ὡς διαβεβαίωσιν, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος θέλει διατηρήσει τὸν λόγον αὐτοῦ, οὗτος δὲ ἀποβλέπει εἰς τὸ μάντευμα καὶ τὴν πόρθησιν τῆς Τροίας.

5) Ἐν ᾧ ὁ Νεοπτόλεμος τείνει τὴν χεῖρα, ὁ Φιλοκτήτης προσβάλ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ποῖ λέγεις;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἄνω

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί παραφρονεῖς αὖ; τί τὸν ἄνω λεύσσεις κύκλον;[1] 815

λεται τὸ τρίτον ὑπὸ τῆς νόσου· ἴσως ἡ ἐπίψαυσις ἐπήνεγκεν ἀκουσίαν τοῦ ἥρωος κίνησιν, ἐξ ἧς ἐπῆλθεν ἡ προσβολή, ὡς εἰκάζει ὁ Schmelzer, ὡς δεικνύει καὶ ὁ στίχος 818, ἔνθα ἡ πρόσθιξις φέρει ὄλεθρον. Οἱ ἑρμηνευταὶ συμπληροῦσι τὴν φράσιν διὰ τοῦ ἄγε ἢ κόμιζε. Καὶ τοῦτο μὲν καλῶς ἔχει, ἀλλὰ πῦ νὰ ἀγάγῃ; Ὁ Hermann νομίζει, ὅτι ὁ ἥρως κελεύει νὰ μετακομισθῇ εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπως ἀναπαυθῇ. Τὴν γνώμην ταύτην δέχονται πάντες οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταί. Νομίζομεν, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πιθανή. Διότι πρῶτον τὸ σπήλαιον ἔκειτο μὲν ἐπὶ τόπου ὑψηλοῦ (στίχ. 29), ἀλλὰ δὲν εἶχον καταβῇ, μόλις δ' εἶχον ἐξέλθει. Διὰ τοῦτο δὲν ἁρμόζει τὸ ἑπόμενον ἄνω. Δεύτερον εἶναι δύσκολον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου ἐκινδύνευε νὰ ἀφεθῇ. Τρίτον ἂν ὁ Φιλοκτήτης ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος ἐζήτει ἀνάπαυσιν ἐν τῷ σπηλαίῳ, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ ὁ Νεοπτόλεμος· τί παραφρονεῖς αὖ; Καὶ τέταρτον τί χρησιμεύει ἐκεῖνο τὸ αὖ; Πάντα ταῦτα ἐξηγοῦνται, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης παρακελεύεται τῷ Νεοπτολέμῳ, ἵνα ῥίψῃ εἰς τὸν Μόσυχλον, διότι τοῦτο ἁρμόζει καὶ εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν τοῦ ἥρωος θέσιν καὶ εἰς τὸ ἄνω καὶ εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Νεοπτολέμου. Ὁ Hermann παρατηρεῖ, ὅτι ἂν τοῦτο ἤθελε νὰ δηλώσῃ ὁ ποιητής, ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ λέξεις, ἐξ ὧν τοῦτο βεβαιότερον ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ. Ἀλλ' ἐρωτῶμεν· μετεχειρίσθη τοιαύτας λέξεις, ὅπως δηλώσῃ τὸ σπήλαιον; Δὲν μετεχειρίσθη καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ἐν οὐδετέρᾳ τῶν περιστάσεων διὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ. Καὶ ὅμως εἰκάζομεν, ὅτι, ἂν μὴ ἐνταῦθα, τοὐλάχιστον ἐν τῇ λέξει ἄνω, ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου ἢ τοῦ προσώπου τὸν Μόσυχλον, ὅστις ἐν τῇ διδασκαλίᾳ πρέπει νὰ εἰκονίζηται ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι ἦτο εὐνοητότερος ὁ Φιλοκτήτης, ἂν ἔλεγε περὶ τοῦ Δημνίου πυρός, περὶ οὗ πρὸ ὀλίγου εἶπεν (ἐν στίχ. 800) ἢ ἂν ἔλεγε περὶ ἀνακομιδῆς εἰς τὸ σπήλαιον, περὶ ἧς οὐδεὶς λόγος προηγήθη.

[1] Τινὲς μὲν ἐννοοῦσι τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 416, ἄλλοι δὲ τὸ κοῖλον τοῦ οὐρανοῦ. Κατὰ τὸν Nauck ἡ κεφαλὴ τοῦ Φιλοκτήτου ἐκ τῆς ἀλγηδόνος καὶ τῆς καταπονήσεως καταβληθεῖσα καταπίπτει καὶ διὰ τοῦτο ὁ Νεοπτόλεμος νομίζει, ὅτι βλέπει τὸν οὐρανόν. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ καὶ τὴν προηγουμένην φράσιν· "τί ἐκτὸς φρενῶν γέγονας;" Ἂν ὄντως οὕτως εἶχε, δηλ. ἂν ἀπώλεσε τὸν νοῦν καὶ ἐξ ἀναισθησίας ἔκλινεν ἡ κεφαλὴ τοῦ πάσχοντος, ἤθελεν εἶναι ἀτοπώτατον, ἂν ὁ Νεοπτόλεμος ἠρώτα περὶ τῆς αἰτίας τῆς οἰκτρᾶς κατασάσεως καὶ δὲν ἐξέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

μέθες[1] μέθες με.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ποῖ μεθῶ;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

μέθες ποτέ[2].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐ[3] φήμ' ἐάσειν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀπό μ' ὀλεῖς, ἢν προσθίγῃς[4].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

καὶ δὴ μεθίημ', τί δὲ δὴ πλέον φρονεῖς;[5]

πεμπεν ἐπιφωνήματα διὰ ταύτην. Ἂν τις δέχηται τὴν ἑρμηνείαν ἡμῶν, ἣν πρὸ ὀλίγου ἀνεπτύξαμεν, κύκλος ἐνταῦθα εἶναι ὁ τοῦ κρατῆρος, ὃν ἔδειξεν ὁ Φιλοκτήτης κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ Νεοπτολέμου· ὥστε ἡ πρότασις αὕτη ἐπεξηγεῖ τὴν προηγουμένην, δηλ. ἡ παραφροσύνη κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι δεικνύει τὸ Λήμνιον πῦρ.

1) Ἀφ' οὗ ὁ Φιλοκτήτης εἶδεν, ὅτι ἡ παρακέλευσις αὐτοῦ δὲν ἐκτελεῖται, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀφεθῇ, ὅπως ἀποθάνῃ, ἔνθα εὑρίσκεται.

2) Ἄφες με τέλος πάντων. Δὲν ὁρίζει τὸν τόπον, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ Νεοπτόλεμος, διότι ἂν ἀφήσῃ εὐθύς, ὡς αἰτεῖ ὁ Φιλοκτήτης, ὁ χρόνος ὁρίζει τὸν τόπον.

3) Ἡ ἄρνησις προσδιορίζει τὸ ἐάσειν. Κατὰ τὸν Wecklein ὁ Νεοπτόλεμος δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ ἐκ φόβου, μὴ καταπέσῃ.

4) Λέγει, ὡσεὶ ὁ Φιλοκτήτης φοβεῖται, μήπω προσέθιξεν. Κατὰ τὸν Hermann ὁ Φιλοκτήτης φοβεῖται, μὴ ὁ Νεοπτόλεμος λάβῃ καὶ διὰ τῆς ἑτέρας χειρὸς καὶ αὐξήσῃ τὰς ἀλγηδόνας· διότι μέχρι τοῦδε ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς, δι' ἧς ἔδιδε πίστιν.

5) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι· τί δὲ δὴ πλέον φρονεῖς; ὅπερ κατελείφθη ὑπὸ πάντων τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν καὶ διορθοῦται εἰς εἴ τι δὴ πλέον φρονεῖς, ἀλλὰ διαφωνοῦσι περὶ τὴν ἑρμηνείαν. Ὁ Wunder ἐξηγεῖ· ἐὰν πλέον ἤδη ἦσαι φρόνιμος, δηλ. ἐὰν μή, ὡς πρότερον, ἦσαι πλήρης ἀφροσύνης. Τῇ ἀληθείᾳ ἤθελεν εἶναι γελοῖον, ἐὰν ἐν οὕτω κρισίμῳ στιγμῇ ἐποίει τοιαύτας συμφωνίας. Ἄλλοι ἐξηγοῦσιν· ἐὰν καλλίτερον γινώσκῃς, τί ἐν τῇ τοιαύτῃ θέσει σοι ἦναι ὠφέλιμον. Ἡ δευτέρα αὕτη ἑρμηνεία πάντως εἶναι προτιμοτέρα τῆς πρώτης, διότι γίνεται κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ προηγουμένου στίχου. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἡ τῶν χειρογράφων γραφὴ παρέχει ἔννοιαν συμφωνοτέραν πρὸς τὴν ὅλην σκηνήν. Ἀλλὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ γαῖα, δέξαι θανάσιμον μ' ὅπως ἔχω·
τὸ γὰρ κακὸν τόδ' οὐκέτ' ὀρθοῦσθαί μ' ἐᾷ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τὸν ἄνδρ' ἔοικεν ὕπνος οὐ μακροῦ χρόνου[2]
ἕξειν· κάρα γὰρ ὑπτιάζεται[3] τόδε·
ἰδρώς γέ[4] τοί νιν πᾶν καταστάζει δέμας,
μέλαινά τ' ἄκρου τις παρέρρωγεν ποδὸς
αἱμορραγὴς[5] φλέψ. ἀλλ' ἐάσωμεν, φίλοι,
ἕκηλον αὐτόν, ὡς ἂν εἰς ὕπνον πέσῃ.

τί δὰ περισσότερον σκέπτεσαι; Ὁ Νεοπτόλεμος ἀναγκασθεὶς νὰ ἀφήσῃ τὸν Φιλοκτήτην φοβεῖται, μὴ τὴν αἰτουμένην ἐλευθερίαν μεταχειρισθῇ πρὸς αὐτοκτονίαν, δηλ. μὴ καταπέσῃ. Τοιοῦτος φόβος δικαιολογεῖ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Νεοπτολέμου, ὅπως κατέχῃ τὸν πάσχοντα ἥρωα. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας παρατηρήσεις, ἃς ἐν τῇδε τῇ σκηνῇ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν Ἀφ' οὗ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἐπείσθη νὰ ῥίψῃ εἰς τὸ Λήμνιον πῦρ, ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ εἰκάσῃ, ὅτι αὐτὸς ὁ Φιλοκτήτης ἤθελεν ἐπιχειρήσει αὐτοκτονίαν. Οὗτος ὅμως οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ εὔχεται ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ.

[2]) *Κατὰ τὸν* Buttmann *τὸ θανάσιμος παρὰ τοῖς τραγικοῖς σημαίνει σχεδὸν ἀποθανόντα, νεκρόν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 959 "εὖ ἴσθ' ἐκεῖνον θανάσιμον βεβηκότα„. *Τὸ δὲ ὅπως ἔχω κατὰ μὲν τὸν* Wecklein *σημαίνει, ὡς εὑρίσκομαι, δηλ. τάχιστα, εὐθύς, κατὰ δὲ τὸν* Nauck *οὕτως ὡς εἶμαι, ὡς εὑρίσκομαι (ὁ Φιλοκτήτης εἶναι κεκλιμένος καὶ πλαγιάζει νὰ κοιμηθῇ στίχ.* 820*)*

καὶ κατὰ τὸν Schmelzer *κεῖται ἀντὶ τοῦ οἶός εἰμι καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ θανάσιμος Ἡμῖν πιθανωτέρα φαίνεται ἡ δευτέρα γνώμη διότι παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν.* 1235 "ὥσπερ εἶχε„.

[2]) *Ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 478 "μέτεισιν οὐ μακροῦ χρόνου„.

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Κλίνεται, ἢ ὀπίσω ῥίπτεται„. Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἐνταῦθα σημαίνει ἰδού.*

[4]) *Εἰς τὲ ἔτρεψεν ὁ* Buttmann, *ἀλλ' ἡ διόρθωσις ὑπὸ πάντων ἀποκρούεται. Τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον εἶναι δευτέρα καὶ δὴ βεβαιοτέρα ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης θέλει κοιμηθῇ. Οἱ δύο σύνδεσμοι εὑρηνται συνδεδεμένοι καὶ ἐν Τραχιν.* 1212 "φορᾶς γέ τοι φθόνησις οὐ γενήσεται„. *Ὁ* Dindorf *εἰκάζει λίαν τολμηρῶς, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ἰδρῷ ῥέον τε πᾶν καταστάζει δέμας.*

[5]) *Τὸ ἐπίθετον δηλοῖ τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε νὰ ῥέῃ αἷμα. Καὶ τοῦτο εἶναι τεκμήριον, ὅτι ἡ νόσος ὑποχωρεῖ τῷ ὕπνῳ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ Α.

στροφή.

Ὕπν'[1] ὀδύνας ἀδαής, Ὕπνε δ' ἀλγέων,
εὐαὲς[2] ἡμῖν ἔλθοις,
εὐαίων[3], ἄναξ,
ὄμμασι δ' ἀντέχοις[4] 830

[1]) Ὁ κομμός, ὅστις ὑποτίθεται ὁδόμενος ταπεινῇ τῇ φωνῇ, εἶναι αυκάλημα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. Ὀρέστῃ 174. Βαυκάλημα ἀρχόενον ἐκ παραπλησίας ἐννοίας φέεται καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπερ ᾄδουσιν μητέρες, ὅπως κατακοιμήσωσι βρέφη αὐτῶν. Ἔλα, ὕπνε, πάρε καὶ γλυκὰ ἀποκοίμισέ το. Ἀφ' ὃ ὁ χορὸς παρακαλέσει τὸν Ὑνον, ὅπως πέμψῃ ἥσυχον καὶ διαρῆ κατακοίμησιν, παρακελεύεται ῷ Νεοπτολέμῳ, ἵνα ἐκ τοῦ καιοῦ ὠφεληθέντες φύγωσι μετὰ τῶν ὀξων. Τὸ ἀδαής, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἄπειρος, συνεάχθη πρὸς γενικήν, ὡς πολλὰ σύνεται μετὰ τοῦ α τοῦ στερητικοῦ. Ἐνταῦθα περιεμένομεν τὴν φράιν Ὕπνε ἀδαὴς ὀδύνας καὶ ἀλγέων, ἀλλὰ κατὰ λυρικὸν τρόπον ἀντὶ ἐπαναλάβῃ τὸ ἀδαὴς ἐπανέλαε τὸ Ὕπνε.

[2]) Τὸ ἐπίθετον σύνθετον ὂν ἐκ οῦ εὖ καὶ ἄημι κυρίως λέγεται πὶ ἀνέμων, ἐνταῦθα δ' ἐπὶ τοῦ ὕπνου. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ οῦ εὔπνους. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἡλέκτρ. 480 "ἄδυπνόων κλύουσαν ἀρτίως ὀνειράτων". Ὁ χοὸς λαμβάνει τὴν μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος αὐτοῦ, ὡς ἐν στίχ. 855. Ἡ ὀνομαστικὴ ἐγένετο κλητικὴ κατ' ἀφομοίωσιν, ὡς παραπλήσιον εἰδομεν ἐν στίχ. 704. Σημειωτέον, ὅτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν εὐαής, ἀλλ' ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς εὐαὲς χάριν συμφωνίας πρὸς τὴν ἀντιστροφήν. Ὁ Dindorf νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἀντικαταστήσωμεν διὰ τοῦ εὐαδές (οὐχὶ ἐκ τοῦ ἄω, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνδάνω παραγόμενον. ὅπερ εὕρηται παρ' Ἡσυχίῳ). Νομίζομεν, ὅτι τὸ εὐαὲς ἔχει ἄριστα· διότι τὸ ἐπίθετον περὶ ὕπνου λεγόμενον εἶναι μὲν κατά τι τολμηρόν, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ὕπνος τοῦ Φιλοκτήτου θέλει εἶναι οὕτως εἰπεῖν οὖριος ἄνεμος τοῖς ναύταις, οἵτινες παρακαλοῦσι τὸν Ὕπνον οὐχὶ χάριν τοῦ πάσχοντος ἥρωος, ἀλλὰ χάριν ἑαυτῶν, ὅπως φύγωσι μετὰ τῶν τόξων. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγουσιν εὐαὲς τῷ Φιλοκτήτῃ, ἀλλ' ἡμῖν.

[3]) Εὐαίων σημαίνει εὐτυχὴς καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἐνταῦθα δὲ τὸ εὐτυχὲς κεῖται ἐν τῇ διαρκείᾳ. Δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ εὐμενὴς (κατὰ τὸν Σχολιαστήν), εὐνοϊκός, καθ' ὅσον θέλουσι φύγει ἀνενόχλητοι. Γράφεται καὶ εὐαίων, εὐαίων, ὦ ναξ χάριν τῆς συμφωνίας πρὸς τὴν ἀντιστροφήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 126 "εὐαίων, εὐαίων εἴης, ὦ Λατοῦς παῖ". Τὴν προσθήκην ταύτην ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν.

[4]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἀντέχοις, ὅπερ χάριν τοῦ μέτρου ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς ἀντίσχοις, ἀλλ' ἡ διόρθωσις ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Seyffert καὶ ἄλλων. Περὶ τῆς ἑρμηνείας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάνδ' αἰγλαν, ἃ τέταται τὰ νῦν.
ἴθι ἴθι μοι παιών[1]*.*
ὦ τέκνον, ὅρα ποῦ στάσῃ[2]*,*
ποῖ δὲ βάσῃ, πῶς δέ μοι τάντεῦθεν[3]

τοῦδε τοῦ χωρίου ὑπάρχει διαφωνία. Κατὰ τὸν *Σχολιαστήν*· "Ἐναντιωθείης τοῖς ὄμμασι τοῦ Φιλοκτήτου καὶ μὴ ἐάσῃς αὐτὸν βλέψαι νῦν. Ἢ κάτεχε τὸ ὁρατικόν, ὅπερ νῦν ἥπλωται καὶ διαχεῖται τῇ τοῦ ὕπνου ἀχλύι„. Ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι δὲν εἶναι πιθαναί. Ὁ Wecklein ἐξηγεῖ· διατήρει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦτο τὸ φῶς, δηλ. τὸ ἀφεγγὲς φῶς, ἤτοι τὸ σκότος. Κατὰ τὸν Hartung τὸ τάνδε αἴγλαν λέγεται μετὰ τῆς αὐτῆς εἰρωνείας, μεθ' ἧς κατωτέρω λέγεται, ἐν στίχ. 861 ὡς τις ἐν Ἅιδᾳ κείμενος ὁρᾷ, καὶ βλέπειν σκότος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τὸ σκότος ὠνόμασεν αἴγλην. Τινὲς ἐξηγοῦσιν ἄπειργε τὴν λάμψιν τοῦ ἡλίου, ἥτις κωλύει τὸν Φιλοκτήτην νὰ κοιμηθῇ βαθέως. Ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἀντέχειν δὲν ἔχει τὴν ὑποτιθεμένην σημασίαν τοῦ ἀπελαύνειν, ἀπείργειν. Σημαίνει ὅμως ἀνθίστασθαι, ἐξ οὗ δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ εἰρημένη ἔννοια. Ὁ ἀείμνηστος Hermann ἤκουσεν, ὅτι καὶ σήμερον ἔτι αἱ τροφοὶ ἐν Ἑλλάδι ὕπνον τοῖς βρέφεσι παρακαλοῦσαι ἐν τοῖς ναναρίσμασιν αὐτῶν εὔχονται, ἵνα τὸ φῶς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπειρχθῇ. Διὰ ταῦτα νομίζομεν ὅλως περιττὴν τὴν διόρθωσιν τοῦ Nauck εἰς, ὄμμασι δ' ἀμπίσχοις τάνδ' ἀχλύν, ἃ τέταται τὰ νῦν.

[1] *Παιὼν* εἶναι ὁ σωτήρ, σωτήριος. Ὁ Dindorf ἔγραψε παιήων, ἀλλ' ὁ Hermann παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἰωνικὸς οὗτος τύπος εἶναι ἀσυνήθης τοῖς τραγικοῖς, καὶ ὅτι δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς συλλαβὰς τῆς ἀντιστροφῆς.

[2] Κατὰ τὸν Buttmann ἡ φράσις εἶναι παροιμιώδης, ὡς ἐν Αἴαντ. 1137 "ποῖ βάντος, ἢ ποῦ στάντος, οὗ περ οὐκ ἐγώ;„, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Αἴαντος δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κυριολεκτικῶς. Καὶ ἡμεῖς ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει λέγομεν· ποῦ θὰ σταθῇς καὶ ποῦ θὰ πᾷς. Ὁ χορὸς λέγει δι' ὑπαινιγμῶν, ὅπως μὴ προδοθῇ, ἂν ὁ Φιλοκτήτης ἀκούσῃ τὰς λέξεις.

[3] Ὁ *Σχολιαστὴς* ἐξηγεῖ διὰ τοῦ μετὰ ταῦτα. Τὰ χειρόγραφα καὶ ὁ Τρικλίνιος ἔχουσιν, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἐποίησαν παντοειδεῖς διορθώσεις, μάλιστα περὶ τὴν στίξιν, ὥστε τὸ χωρίον κατέστη ὅλως ἀγνώριστον. Ἡμεῖς μόνον προσεθέσαμεν τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον μετὰ τὸ ὁρᾷς, ὅπερ, ὡς φαίνεται, ἐξέπεσε τοῦ κειμένου. Ὦ τέκνον, παρατήρει, ποῦ θὰ σταθῇς καὶ ποῦ θὰ πᾷς καὶ πῶς σκέπτεσαι περὶ τῶν μετὰ ταῦτα τῆς φροντίδος (δηλ. τὰ ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα, περὶ ὧν πιθανὸν εἶναι νὰ φροντίσωμεν); Ἀλλ' ὁ μὲν Wecklein ἐκδίδει οὕτως· ποῖ δὲ τάνθένδε βάσει φροντίδος. ὁρᾷς, εὖ δεῖ, πρὸς τί μενοῦμεν πράσσειν; ὁ δὲ Nauck, πῶς δέ μοι τάντεῦθεν φροντίδος. Ὁρᾷς ἤδη, πρὸς τί μενοῦμεν πράσσειν; καὶ ἄλλοι ἄλλως. Οὗτοι πρὸς τοῖς ἄλλοις δυσκόλως δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὸ ἤδη, ἐν ᾧ συναπτόμενον τοῖς ἑπομένοις, ὡς ὑπάρχει ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἔχει καλῶς. Τοῦτο εὑρηται καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς προτάσεως, ὡς ἐν Ὀδυσσ. β, 89 "ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φροντίδος ὁρᾷς; ἤδη[1] 835
πρὸς τί μενοῦμεν πράσσειν;
καιρός τοι πάντων[2] *γνώμαν ἴσχων*
πολὺ παρὰ πόδα[3] *κράτος ἄρνυται.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ὅδε[4] *μὲν κλύει οὐδέν, ἐγὼ δ' ὁρῶ οὕνεκα θήραν*
τήνδ' ἄλλως ἔχομεν τόξων, δίχα τοῦδε πλέοντες. 840
τοῦδε γὰρ ὁ στέφανος, τοῦτον θεὸς εἶπε[5] *κομίζειν.*
κομπεῖν δ' ἔστ' ἀτελῆ σὺν ψεύδεσιν[6] *αἰσχρὸν ὄνειδος.*

[1]) *Δηλαδὴ ἀφ' οὗ ἐλάβομεν τὰ τόξα τοῦ Φιλοκτήτου.*

[2]) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γνώμαν, ὡς ἐν Αἴαντ.* 163 "τούτων γνώμας προδιδάσκειν". *Σημαίνει δέ· Ὁ καιρὸς ἔχων τὴν κρίσιν περὶ πάντων. Παραπλήσιον λέγει ὁ Πίνδαρος ἐν Πυθ.* 9, 78 "ὁ δὲ καιρὸς παντὸς ἔχει κορυφὰν" *καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ.* 75. "Καιρὸς ἀνδράσι μέγιστος ἔργου παντὸς ἔσθ' ἐπιστάτης".

[3]) *Σημαίνει ἐκ ποδός, παραχρῆμα, παρευθύς. Μετὰ τὴν λέξιν κράτος ὁ* Hermann *κατὰ τὸ παρατεθειμένον χωρίον τῆς Ἠλέκτρας χάριν τοῦ μέτρου προσέθηκε τὴν λέξιν ἀνδράσιν, ἣν παρέλαβε καὶ ὁ* Seyffert. *Τὸ ἄρνυται ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀποφέρεται. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς ἔχει οὕτως· Ὑπνε ἄπειρε πόνων, καὶ λυπῶν, εὔχομαι νὰ ἔλθῃς εἰς ἡμᾶς εὔπνους, εὐτυχής, ὦ ἄναξ, ἀπὸ δὲ τοὺς ὀφθαλμούς νὰ ἀπομακρύνῃς ταύτην δὰ τὴν λάμψιν, ἡ ὁποία τώρα ἔχει ἐξαπλωθῇ εἰς αὐτούς. Ἐλθέ, ἐλθέ μοι σωτήριος. Ὦ τέκνον, παρατήρει, ποῦ θὰ σταθῇς καὶ ποῦ θὰ προχωρήσῃς καὶ πῶς μοι βλέπεις τὰ μετὰ ταῦτα, περὶ ὧν φροντίζομεν; πλέον πρὸς τί θὰ περιμείνωμεν νὰ πράττωμεν; Ἡ κατάλληλος περίστασις βεβαίως ἔχουσα τὴν κρίσιν περὶ πάντων μεγάλην ἐπικράτησιν παρευθὺς ἀποφέρει.*

[4]) *Προσηκόντως ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ ἡρωϊκὸν ἑξάμετρον, διότι ὁ Νεοπτόλεμος παραπέμπει εἰς τὸ μάντευμα τοῦ θεοῦ, τοῖς δὲ μαντείοις τοῦτο τὸ μέτρον ἦτο σύνηθες. Τὸ μέτρον τοῦτο ἅπαντᾷ καὶ ἐν Τραχιν.* 1010. *Πρὸς δὲ ἁρμόζει εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἦθος, ὅπερ ἐνταῦθα ἀναλαμβάνει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως. Λέγει δὲ ταῦτα καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς παραινέσεως τοῦ χοροῦ, ἵνα λέγῃ βαιᾷ τῇ φωνῇ ἐν στίχ.* 845.

[5]) *Περὶ τοῦ μαντεύματος λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στίχ.* 612 *καὶ* 1332. *Ὁ θεὸς διέταξεν, ἵνα οὗτος φέρῃ τὰ ὅπλα.*

[6]) *Ὁ* Wunder *συνάπτει τὴν φράσιν σὺν ψεύδεσιν τῷ ἀτελῆ, καθ' ὅσον τὰ ἔργα εἶναι ἀτελῆ, ἐγένοντο δὲ τέλεια διὰ τοῦ ψεύδους. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ.* 61 "δοκῶ γὰρ οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακὸν" *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 55 "ὡς, εἴπερ ἄρξεις τῆσδε γῆς, ὥσπερ κρατεῖς, ξὺν ἀνδράσιν κάλλιον ἢ κενῆς κρατεῖν", ἔνθα τὸ ξὺν ἀνδράσιν συνάπτεται τῷ τῆσδε γῆς. *Εἶναι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ Β.

ἀντιστροφή.

ἀλλὰ τέκνον, τάδε μὲν θεὸς ὄψεται[1]·
ὧν[2] δ' ἂν ἀμείβῃ μ' αὖθις,
βαιάν μοι, βαιάν, ὦ τέκνον, 845
πέμπε λόγων φάμαν[3]·
ὡς πάντων[4] ἐν νόσῳ εὐδρακὴς
ὕπνος ἄυπνος[5] λεύσσειν.
ἀλλ' ὅ τι δύνᾳ μάκιστον[6]
κεῖνό[7] μοι, κεῖνο λάθρᾳ 850

ὧν ὄνειδος νὰ καυχώμεθα δι' ἡμιτελῆ με ψεύματα. Πιθανον ὅμως νὰ συνταχθῇ τῷ εἶν.

[1]) Ὁ θεός, ὅστις διέταξε περὶ τήτου, θέλει φροντίσει περὶ . Πρὸς τοῦτο ποιεῖ ἀντίθεσιν λ' ἐξιδοῦ ἐν στίχ. 851

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Μιαὶ ἠρέμα μοι, φησί, διαλέιή ποτε ἀκούσῃ κοιμώμενος$_η$. ὐτὴν ἔννοιαν ἐν στίχ. 574 ἐσεν ἄλλως· "ἂν λέγῃς δὲ μὴ μέγα$_η$.

[3]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγιεται φήμαν, ἀλλ' ὁ Brunck ατέστησε τὸν δωρικὸν τύπον, θέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται, ῆται πολλαχοῦ παρὰ Σοφοκαὶ Εὐριπίδῃ.

[4]) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν οῦσιν ὡς ἀρσενικοῦ γένους. πάντων τῶν νοσούντων· ἀλλ' ndorf παρατηρεῖ, ὅτι οὕτοι ῶνται, διότι εἶναι οὐδετέρου. ὁ ἑρμηνευτὴς οὗτος δὲν ἔχει ν· διότι ἂν ἦτο ἀρσενικοῦ γέ· ἔπρεπε νὰ ἦναι πάντων ἐν νόσῳ. Κατὰ τὴν σύνταξιν Dindorf σημαίνει· διότι ἐν ταῖς ς ὁ ὕπνος ἄϋπνος ὢν εὐκόπάντα αἰσθάνεται. Τὸ εὐδρακὴς εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ εὖ καὶ δέρκομαι· δὲν εἶναι ὁ ἀνάγκη νὰ ἀναγνωσθῇ εὐδαρκής, διότι λέγεται ἀδρακὴς καὶ ἀδερκὴς καὶ παρ' Ἡσυχίῳ· "εὐδρακής· εὐόφθαλμος$_η$. "Ὁρα, ὅτι ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τοῦ ἀκούειν, μετεχειρίσθη ἐπίθετον ἀνῆκον εἰς τὴν ὅρασιν.

[5]) Παραπλήσια εἶναι τὰ ἄδωρα δῶρα, μήτηρ ἀμήτωρ, ἄοικος οἰκησις. Τὸν ὕπνον λέγει ἄϋπνον, διότι ὁ ὕπνος τοῦ νοσοῦντος δὲν εἶναι τέλειος, καθ' ὅσον οὗτος ἔχει μὲν κεκλεισμένους τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ τὰ πάντα αἰσθάνεται. Τὸ λεύσσειν ἐξαρτᾶται μὲν ἐκ τοῦ εὐδρακής, ἀλλὰ κατὰ πλεονασμόν. ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 772 "οὐ γὰρ ῥητὸν αὐδᾶσθαι τάδε$_η$.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Μέγιστον, εὐσύμβολον, σύμφορον$_η$. Ἀκριβέστερον ὅμως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ· ὅσον δύνασαι μακρότατα παρατήρει, ἐπιμελέστατα σκέψῃ τι

[7]) Κατὰ τὸν Nauck ἐννοεῖ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ Φιλοκτήτου, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ὁ χορός, ὡς πιστεύομεν, ἐμμένει ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ γνώμῃ$_η$ δηλ. ἐν τῇ ἀφαιρέσει τῶν τόξων, ἐν ᾧ ὁ πάσχων ἥρως κοιμᾶται. Τοῦτο γίνεται φανερὸν καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντι-

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Θεσσαλίας

ἔξιδοῦ, ὅπᾳ πράξεις.
οἶσθα γὰρ ὃν[1] *αὐδῶμαι·*
εἰ ταὐτὰν τούτῳ γνώμαν ἴσχεις,
μάλα τοι ἄπορα πυκνοῖς[2] *ἐνιδεῖν πάθη.*

τροφῆς καὶ ἐκ τῶν ἐπομέ-
ων.

[1]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν· οἶ-
θα γὰρ ὃν αὐδῶμαι. εἰ ταὐ-
ὰν ταύτῳ γνώμαν ἴσχεις,
άλα τοι ἄπορα πυκνοῖσιν
νιδεῖν πάθη. Σημειωτέον,
τι ἄνωθεν τοῦ ὃν εὕρηται ἐπιγε-
ραμμένον τὸ ὧν, ὅπερ πολλοὶ τῶν
εωτέρων ἐκδοτῶν δέχονται. Ἐν
ῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν ἐγένοντο μὲν
αλλαὶ διορθώσεις, ἀλλὰ πλεῖσται
αὶ διαφορώταται ἑρμηνεῖαι· ὁ
ὲν Hermann τὸ ὃν ἔτρεψεν εἰς
ἵν, τὸ ταὐτὰν οἱ πλεῖστοι ἔτρεψαν
ἰς ταύτην, ὁ δὲ Wunder εἰς
αὐτόν. Αἱ ἑρμηνεῖαι ὅμως εἶ-
αι παράδοξοι· ὁ Nauck, ὅστις ἐδέ-
ατο τὸ ἐπιγεγραμμένον ὧν ἐξηγεῖ·
νώσκεις, τίνων λέγομαι, τίνων
ίμαι (quorum dicar, quorum
im), δηλ. τὸ αὐδῶμαι λαμβάνει
ν παθητικῇ σημασίᾳ καὶ νομίζει,
ὅτι ὁ χορὸς διαφωνῶν πρὸς τὸν
ηγεμόνα αὐτοῦ διὰ τῆς φράσεως
αύτης δεικνύει τὴν πίστιν αὐτοῦ,
ὡς ἐν Ἀντιγόν. 635 ὁ Αἵμων λέγει
πρὸς τὸν Κρέοντα· "πάτερ, σός
είμι„. Οὐδὲν τούτου ἀπιθανώτε-
ρον. Ὁ δὲ Seyffert ἐξηγεῖ· διότι
γνώσκεις περὶ τούτων, ὅσα λέγω,
ἐὰν τὴν αὐτήν, ἣν ἐκεῖνος (ὁ Φιλο-
κτήτης, ὅστις εἶναι παρών), γνώ-
μην διατηρῇς (ἐννοεῖ τὸ μετακομί-
ζειν τὰ τόξα τοῦ Φιλοκτήτου οὐχὶ
ἄνευ αὐτοῦ), βεβαίως ἀπίστευτα
συχνάκις κακὰ θὰ βλέπῃς. Ἀλλ' ὁ
Φιλοκτήτης δὲν ἔχει τὴν γνώμην
νὰ μετακομισθῇ εἰς τὴν Τροίαν με-
τὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπα-
νέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Τὰ
χειρόγραφα παρέχουσιν ἀρίστην ἔν-
νοιαν, μόνον ὑπάρχει μικρά τις
δυσκολία, διότι τὴν φράσιν οἶσθα
γὰρ ὃν αὐδῶμαι ἔπρεπε νὰ
θέσῃ ὁ ποιητὴς μετὰ τὸ τούτῳ,
δηλ. εἰ γὰρ τούτῳ, οἶσθα δν αὐ-
δῶμαι, τὴν αὐτὴν γνώμην ἴσχεις.
Οὕτω περίπου συνέταξεν ὁ Brunck·
εἰ ταὐτὰν γνώμην ἴσχεις τούτῳ,
δν οὐκ ὀνομάζω, οἶσθα γὰρ ἂν
αὐδῶμαι. Οὕτως ὁ χορὸς ἐκφρά-
ζει ἀμφιβολίαν, ἂν καὶ ὁ Ὀδυσ-
σεὺς ἔχῃ τὴν αὐτὴν γνώμην, ἵνα
μετακομίσωσι τὰ τόξα μετὰ τοῦ
Φιλοκτήτου. Τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν
δίδωσι καὶ ὁ Σχολιαστής· "Εἰ τὴν
αὐτὴν τῷ Ὀδυσσεῖ γνώμην ἔχεις,
ὥστε αἴρειν τὸν Φιλοκτήτην ἐν-
τεῦθεν„. Παράδοξον εἶναι τὸ ταὐ-
τὰν ἀντὶ τὴν αὐτήν, ἀλλ' ὁ Butt-
mann παρατηρεῖ, ὅτι εἶναι παρα-
πλήσιον πρὸς τὸ θάτερον ἀντὶ
τὸν ἕτερον παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰων.
849. Οὐχ ἧττον νομίζει, ὅτι πρέ-
πει νὰ διορθωθῇ ὡς γ' αὐτάν.

[2]) Πικνοὶ εἶναι οἱ συνεχεῖς.
Ἴσως οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Bergk εἰ-
κάζει, ὅτι ἐξέπεσαν τοῦ κειμένου
τέσσαρες στίχοι τοῦ δακτυλικοῦ
ἑξαμέτρου ἀπαγγελθέντες ὑπὸ τοῦ
Νεοπτολέμου, ὡς ἐν 839—842·
διότι, ὡς νομίζομεν, τοῦτο δύνα-
ται νὰ στηριχθῇ καὶ διὰ τοῦ λό-
γου τοῦ χοροῦ ἐν στίχ. 844. Ἡ ἐξή-
γησις τῆς ὅλης ἀντιστροφῆς ἔχει
οὕτως· Ἀλλὰ τέκνον, περὶ τούτων
μὲν δὰ ὁ θεὸς θέλει φροντίσει· πε-
ρὶ ὅσων δὲ θέλεις πάλιν ἀποκριθῆ,
μὲ ταπεινήν, μὲ ταπεινὴν λέγε μοι
φωνήν· διότι ὅλα ἐν τῇ νόσῳ εὐ-
κόλως αἰσθάνεται ὁ ὕπνος, διότι
εἶναι ὕπνος ἀτελής. Ἀλλ' ἐκεῖνό
μοι, ἐκεῖνο ὅσον δύνασαι ἀκριβέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἐπῳδός.

οὐρός[1] τοι, τέκνον, οὖρος· 855
ἀνὴρ δ' ἀνόμματος[2] οὐδ' ἔχων ἀρωγὰν
ἐκτέταται νύχιος[3], —
ἀλεὴς[4] ὕπνος ἐσθλός, —

στατα ἐν σιωπῇ σκέφθητι, πῶς θὰ ἐκτελέσῃς. Διότι ἐὰν ἔχῃς τὴν αὐτὴν γνώμην μὲ τοῦτον, γνωρίζεις περὶ τίνος ὁμιλῶ, βεβαίως οἱ συνετοὶ μεγάλας στενοχωρίας δύνανται νὰ προϊδωσιν.

[1]) Τὴν κατάλληλον περίστασιν ὁ χορὸς λέγει εὐνοϊκὸν ἄνεμον κατὰ τὸ ἐπιτήδευμα αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι ἀναβόησις συνήθης τοῖς ναύταις, ὅταν βλέπωσιν οὖριον ἄνεμον, ὡς καὶ νῦν, Θεόκριτ. 13, 52 "κουφότερ', ὦ παῖδες, ποιεῖσθ' ὅπλα· πλευστικὸς οὖρος„.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ἐστέρηται τοῦ φωτός„. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι διὰ τὸν ὕπνον ἀφῃρέθη ἡ τῶν ὀφθαλμῶν χρῆσις, ὡς λέγει ὁ Φιλοκτήτης ἐν στίχ. 632, ὅτι ἡ ἔχιδνα ἔθηκεν αὐτὸν ἄπουν, δηλ. κατέστησε τὸν πόδα ἄχρηστον.

[3]) Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι σκοτώδης καὶ ὁ Nauck λέγει σχεδὸν συνώνυμον τοῦ ἀνόμματος. Νομίζομεν, ὅτι σημαίνει νυκτερινός, δηλ. εἶναι τεντωμένος, ὡς κοιμᾶταί τις κατὰ τὴν νύκτα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐπεὶ κατὰ νύκτα καθεύδουσι, παρὰ τοῦτο εἶπεν τὴν ἡμέραν νύκτα ἄγων, ἀντὶ τοῦ κοιμώμενος„.

[4]) Ἡ τοῦ Σχολιαστοῦ ἑρμηνεία εἶναι, ὡς νομίζομεν, ἀρίστη· "Ὁ ὕπνος ὁ ὑπὸ τὴν ἀλέαν τοῦ ἡλίου· ἀλεής, θερμός, παρὰ τὴν ἀλέαν„. Κατὰ τὸν Nauck ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι αὐθαίρετος ἐπίνοια. Δὲν πιστεύομεν, ὅτι εἶναι τοιαύτη, διότι ὁ Σχολιαστὴς παραπέμπει εἰς τὸν "Ομηρον ἐν Ὀδυσσ. ρ, 23 "αὐτίκ' ἐπεί κε πυρὸς θερέω ἀλέη τε γένηται„. Καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ τὸ ἀλεὸν ἑρμηνεύεται θερμὸν ἢ χλιαρόν. Ἡ δ' ἔννοια ὡς οἷόν τι μάλιστα ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι λέγει, ὅτι ὁ κατὰ τὸ μεσημβρινὸν καῦμα ὕπνος εἶναι βαθύς, δηλ. προξενεῖ νάρκην, καθ' ἣν δὲν δύναταί τις νὰ κινήσῃ τὰ μέλη αὐτοῦ, ὅπερ λέγεται ἐν τοῖς ἑπομένοις. Φαίνεται δ', ὅτι ἡ φράσις ἦτο παροιμιώδης. Ἀλλ' ἴδωμεν, τί προτείνουσι πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς λέξεως. Ὁ Reiske εἰκάζει ἀδεής· ἀλλὰ διὰ τί ὁ ὕπνος τοῦ Φιλοκτήτου εἶναι ἄνευ φόβου; Τοὐναντίον οὗτος ἔπρεπε νὰ φοβῆται τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἴσως τὴν φυγὴν τοῦ Νεοπτολέμου. Ὁ δὲ Bäumlein προτείνει νὰ γραφῇ ἀλαὸς (ἀόμματος), ἀλλὰ δὲν γινώσκομεν, ἂν ὑπάρχῃ καὶ ἐνόμματος ὕπνος. Εἶτα αἱ ἔννοιαι τῶν δύο διορθώσεων πῶς συνάπτονται τοῖς ἑπομένοις; Ὑπὸ τῶν κριτικῶν ἐπαινεῖται ὡς εὐφυὲς τὸ ἐπινόημα τοῦ Dobree, νομίσαντος, ὅτι ἡ φράσις προῆλθε κατὰ γραφικὸν παράρραμα ἐκ τῆς φράσεως ἀδεὴς πόνος ἐσθλός. Οὗτος ἐξήλειψε μὲν τὴν ἑρμηνευομένην φράσιν, ἀντικατέστησε δὲ τὴν σχηματισθεῖσαν ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπῳδοῦ, ὡς δὴ καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Wecklein Τῇ ἀληθείᾳ εἶναι εὔκολος ἡ περισυλλογὴ διαφόρων λέξεων πρὸς παραγωγὴν νέας προτάσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ χερός, οὐ ποδός, οὔ τινος[1] *ἄρχων,* 860
ἀλλά τις ὡς Ἀίδᾳ παρακείμενος[2].
ὅρα, βλέπ', εἰ καίρια φθέγγει·
τὸ δ' ἀλώσιμον[3] *ἐμᾷ φροντίδι, παῖ,*
πόνος ὁ μὴ φοβῶν[4] *κράτιστος.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σιγᾶν κελεύω μηδ' ἀφεστάναι φρενῶν[5]· 865

[1]) Ἀντὶ τοῦ οὔ τινος ὁ Β. Todt ἔγραψεν οὐ φρενός. Ἡ διόρθωσις δὲν στερεῖται μὲν εὐφυΐας, ἀλλ' ἡ γενικωτέρα φράσις τῶν χειρογράφων εἶναι προτιμοτέρα.

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ἀλλ' ὡς τις Ἀΐδα παρακείμενος, ὁρᾷ. Βλέπει, καίρια φθέγγει. Ὅτι τὸ χωρίον ἔπεστη φθοράν τινα, δὲν δύναταί τις νὰ ἀμφισβητήσῃ, ἀλλ' αὕτη εἶναι μικροτέρα ἐκείνης, ἣν οἱ κριτικοὶ ὑπονοοῦσιν. Καλῶς δὲ ποιοῦσι τῶν κριτικῶν, ὅσοι τιθέντες τελείαν στιγμὴν μετὰ τὸ παρακείμενος τὸ ὁρᾷ τρέπουσιν εἰς ὅρα, καὶ τὸ βλέπει εἰς βλέπ' εἰ. Ὁ Hartung κατ' ἄλλον τρόπον ἐπειράθη νὰ θεραπεύσῃ τὸ χωρίον, δηλ. τὸ βλέπει θεωρῶν ὡς γλώσσημα τοῦ ὁρᾷ ἐξαλείφει καὶ τὸ φθέγγει τρέπει εἰς φθέγγου. Τὴν θεραπείαν ταύτην δὲν προετιμήσαμεν διότι τὸ τις ὡς Ἀΐδα παρακείμενος ὁρᾷ, (δηλ. ὡς νεκρὸς βλέπει) εἶναι μόνον μία περίστασις καὶ ὡς τοιαύτη δὲν δύναται νὰ ποιῇ ἀντίθεσιν πρὸς πάντα τὰ προηγούμενα. Πρὸς δὲ ἤθελεν εἶναι πλεονασμός, διότι ὅτι εἶναι ἀνάμματος, ἐδήλωσεν ἤδη. Δὲν ἤθελε δὲ ἁρμόζει, ἂν ὑπῆρχε προστακτικὴ (φθέγγου), διότι ἀντίκειται πρὸς τὸ ἦθος τοῦ χοροῦ. Τοὐναντίον τὸ ὅρα, βλέπε ἀποτελεῖ ζωηρότητα προσήκουσαν εἰς τὴν ἀπουδὴν τοῦ χοροῦ.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· Τὸ δὲ ἀγρεύσιμον, ὅ ἐστι πέρας, ἀνάκειται τῇ ἐμῇ φροντίδι. Ὁ πόνος ὁ μὴ φόβον ἔχων κράτιστός ἐστιν· ὁ μὴ πρὸς κίνδυνον ὁρῶν. Ἀντὶ τοῦ, μὴ φοβηθῶμεν, πάντα γὰρ ἀνύομεν„. Οὕτω μετ' ἄλλων ἐξηγεῖ καὶ ὁ Buttmann· σὺ μόνον ἀγαθὰς σκέψεις λάμβανε· ἐγὼ διὰ τῆς πολυμηχανίας μου τοῦτο θὰ ἐκτελέσω. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἔννοια δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι ἀφ' οὗ ὁ Φιλοκτήτης κοιμᾶται καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ὑπάρχει, ὡς δὴ λέγεται ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ, ἦτο περιττὸν νὰ ποιήσῃ ἰδιαίτερον λόγον περὶ ἐκτελέσεως. Διὰ τοῦτο πιθανώτερον ἐξηγοῦσιν οἱ νεώτεροι· ὅ τι εἶναι καταληπτὸν τῇ διανοίᾳ μου, εἶναι τὸ ἕξῆς, ἐργασία, ἥτις οὐδένα φόβον διεγείρει, εἶναι ἀρίστη,

[4]) Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ τὸν πονοῦντα. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης ἐπῳδοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς· Εὐνοϊκὴ περίστασις βεβαίως, ὦ τέκνον, εὐνοϊκή· ὁ ἀνὴρ δὲ μὴ βλέπων μηδὲ ἔχων βοήθειαν εἶναι τεντωμένος ὡς τὴν νύκτα — ὁ ὑπὸ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου ὕπνος εἶναι βαθὺς — διότι δὲν ἐξουσιάζει οὔτε τὴν χεῖρα, οὔτε τὸν πόδα οὔτε ἄλλο τι, ἀλλ' εἶναι ὡς τις νεκρός. Πρόσεχε, παρατήρει, ἐὰν λέγῃς κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν· τὸ καταληπτὸν εἰς τὴν διάνοιάν μου, ὦ παῖ, εἶναι τοῦτο, ἐργασία μὴ προξενοῦσα φόβον εἶναι ἀρίστη.

[5]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ φρονεῖν·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κινεῖ γὰρ ἀνὴρ ὅμμα κἀνάγει κάρα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ φέγγος[1] *ὕπνου διάδοχον τό τ' ἐλπίδων*
ἄπιστον[2] *οἰκούρημα τῶνδε τῶν ξένων.*
οὐ γάρ ποτ', ὦ παῖ, τοῦτ' ἂν[3] *ἐξηύχησ' ἐγὼ*
τλῆναί σ' ἑλεινῶς ὧδε[4] *τἀμὰ πήματα* 870
μεῖναι παρόντα καὶ ξυναφελοῦντά μοι.
οὔκουν Ἀτρεῖδαι τοῦτ' ἐτλησαν εὐπόρως[5]

νὰ ἦσαι φρόνιμος. Συνηθέστερον λέγεται ἐκστῆναι φρενῶν.

1) Ὁ Φιλοκτήτης ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγερθεὶς βλέπει δύο, ἅπερ δὲν ἐπίστευε νὰ ἴδῃ, τὸ φῶς καὶ τοὺς περὶ τὸν Νεοπτόλεμον, περὶ ὧν ἐκφράζεται μετ' εὐγνωμοσύνης. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη ποιεῖ μὲν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς προτάσεις τοῦ χοροῦ, ἀλλὰ δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀντίστασιν τοῦ Νεοπτολέμου. Ὅρα, ὅτι συνέδεσε κλητικὴν μετὰ ὀνοματικῆς, ὡς ἐν στίχ. 986 "ὦ Λημνία χθὼν καὶ τὸ παγκρατὲς σέλας„.

2) Κατὰ τὸν Hermann ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, ὑπὸ τῆς ἐμῆς ἐλπίδος ἀπιστηθέν, ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι οὕτως ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ δοτική, ἐλπίδι. Πιθανώτερον ὅμως ἡ γενικὴ ἐλπίδων εἶναι ἐπεξηγηματική, διότι ἄπιστον δυνατὸν νὰ σημαίνῃ τὸ ἀβέβαιον (infidum), ἢ τὸ ἀπίστευτον (incredibile), ἢ τὸ μὴ πειθόμενον, ὡς λέγει ὁ Seyffert. Τοιαῦτα εἶναι τὰ "ἀψόφητος κωκυμάτων„ ἐν Αἴαντ. 321 "ἄσκευος ἀσπίδων„ ἐν Ἡλέκτρ. 36 καὶ τὰ τοιαῦτα. Δύναται λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἀνέλπιστον. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν, ὅτι ἐκ προθέσεως ἐνέβαλεν ὁ Σοφοκλῆς τὴν λέξιν ἄπιστον, δι' οὗ δηλοῦται μὲν τὸ πράγματι συμβαῖνον, ἀλλ' οὗ δὲν ἔχει συνείδησιν ὁ λέγων, ὡς συχνάκις ἐπιτηδεύεται τὰ τοιαῦτα οὗτος ὁ τραγικός. Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Schmelzer λέγει, ὅτι τὸ ἀνέλπιστον (ἄπιστον ἐλπίδων) ἀνήκει καὶ εἰς τὸ οἰκούρημα καὶ εἰς τὸ φέγγος· διότι καὶ τοῦτο δὲν ἤλπιζε νὰ ἴδῃ. Τὸ οἰκούρημα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ φυλακή, παρουσία. Οἰκούρημα κυρίως λέγεται ἡ φυλακὴ τοῦ οἴκου, ἐνταῦθα δ' ἐλήφθη ἡ λέξις ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ.

3) Ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ τλῆναι, τὸ δὲ ἐξηύχησα σημαίνει ἐνόμισα, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 688 "οὔποτ' ηὔχουν ξένους μολεῖσθαι λόγους ἐς ἀκοὰν ἐμάν„.

4) Προσδιορίζει τὸ ἑλεινῶς = ἐλεεινῶς.

5) Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν εὐπόρως πλὴν ἑνὸς ἔχοντος εὐπόνως. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ μεταβάλλουσι τὴν λέξιν κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ ὁ μὲν Brunck εἴκασεν εὐφόρως ἢ εὐπετῶς, ἅπερ ἐδέξαντο νεώτεροι ἐκδόται, καὶ ἄλλοι εὐλόφως, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 294. Ἀλλὰ τὸ προκείμενον χωρίον εἶναι ὅλως διάφορον ἐκείνου. Νομίζομεν, ὅτι μάτην γίνονται αἱ διορθώσεις αἱ φθείρουσαι καλλίστην φράσιν. Τὸ φέρειν εὐπόρως τὰ διεγείροντα ἀμηχανίας δὲν εἶναί τι ἄτοπον διότι τὸ εὐπόρως κεῖται κυριολεκτικῶς, ὡς παρὰ Στοβαίῳ 63, 23 ἐκ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὕτως[1] ἐνεγκεῖν, ἀγαθοὶ στρατηλάται.
ἀλλ' εὐγενὴς γὰρ[2] ἡ φύσις κἀξ εὐγενῶν,
ὦ τέκνον, ἡ σή, πάντα ταῦτ' ἐν εὐχερεῖ
ἔθου, βοῆς τε καὶ δυσοσμίας γέμων.
καὶ νῦν ἐπειδὴ τοῦδε τοῦ κακοῦ δοκεῖ
λήθη τις εἶναι κἀνάπαυλα δή, τέκνον,
σύ[3] μ' αὐτὸς ἆρον, σύ με κατάστησον, τέκνον,
ἵν' ἡνίκ' ἂν κόπος[4] μ' ἀπαλλάξῃ ποτέ,
ὁρμώμεθ' ἐς ναῦν μηδ' ἐπίσχωμεν τὸ πλεῖν.

Εὐριπίδου· "ἔχω δὲ τόλμης καὶ θράσους διδάσκαλον ἐν τοῖς ἀμηχάνοισιν εὐπορώτατον, Ἔρωτα„. Ὁ Φιλοκτήτης κατελείφθη ἐν τῇ Λήμνῳ διὰ τὴν ἀμηχανίαν τῶν Ἀχαιῶν στίχ. 8.

1) Ἐννοεῖται τὸ ὧς σὺ φέρεις. Τὸ ἀγαθοὶ στρατηλάται εἶπεν εἰρωνικῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 31 "τὸν ἀγαθὸν Κρέοντά σοι„.

2) Ὁ μὲν ἀλλὰ ἀνήκει εἰς τὸ κύριον μέρος τοῦ λόγου, ὁ δὲ γὰρ εἰς τὴν παρεμπεσοῦσαν πρότασιν, ἥτις εἶναι αἰτιολογική· Ἠδύνατο ὁ ποιητὴς ἁπλούστερον νὰ εἴπῃ· ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐν εὐχερεῖ ἔθου, εὐγενὴς γὰρ ἡ φύσις ἡ σή. Μετὰ εὐγενείας ὁ Φιλοκτήτης ἐλέγχει τοὺς Ἀτρείδας ὡς ἀγενεῖς.

3) Κατὰ τὸν Zippmann καὶ τὸν Nauck ὁ στίχος οὗτος μετετοπίσθη ἐκ τοῦ στίχου 889, ὁ δὲ ἑπόμενος εἶναι μηχάνημα μεταγενεστέρου, ὅστις τὴν διαταραχθεῖσαν ἔννοιαν ἐπειρᾶτο νὰ ἀντικαταστήσῃ. Ἄγαν δὲ τολμηρὸς γενόμενος ὁ Nauck ἐξήλειψε τούτους ἐντεῦθεν, ὧν τὸν πρῶτον ἔθηκεν ἐν στίχ. 889, τὸν δὲ ἐνταῦθα εὐριπκόμενον στίχον ἀφεῖλεν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου ἔχει ἄριστα καὶ οὐδε μιᾶς θεραπείας δεῖται. Ἀφ' οὗ ὁ Φιλοκτήτης ἐδήλωσε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, παρακαλεῖ τὸν Νεοπτόλεμον, ὅπως ἀνεγείρῃ τοῦτον (διότι ἦτο χαμαὶ ἐξηπλωμένος 819). Οὕτως ἐν τῷ στίχῳ 886 ὁ Νεοπτόλεμος προσφέρει τὴν χεῖρα, ὅπως ἐγερθῇ, λέγων παρενθετικῶς, ἂν δὲν προτιμᾷ νὰ σηκωθῇ ὑπὸ τῶν ναυτῶν. Λοιπὸν διὰ τῆς προσφορᾶς τῆς χειρὸς δεικνύει, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος προτιμᾷ αὐτὸς νὰ ἐγείρῃ· ἐπειδὴ ὅμως ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐγέρσεως ἀπαιτεῖ κόπον καὶ παρὰ τοῦ Φιλοκτήτου, ἐρωτᾷ τοῦτον, ἂν προτιμᾷ νὰ ἐγείρωσιν οἱ ναῦται. Ὁ Φιλοκτήτης ἐν στίχ. 889 ἐπιδοκιμάζει τὸν τρόπον τῆς ἐγέρσεως, ὃν προτείνει ὁ Νεοπτόλεμος.

4) Ἐννοεῖ τὸν κάματον, τὴν κούρασιν, τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἕνεκα τῆς προσβολῆς τῆς νόσου. Ὁ Σχολιαστὴς μνημονεύει καὶ ἑτέρας γραφῆς. κόπου ἀπαλλαχθῶμεν, ἀλλ' ὀρθῶς εἰκάζει ὁ Hermann, ὅτι αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐξήγησις τῆς κοινῆς γραφῆς. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Meineke τὸ ποτὲ τρέψας εἰς τότε συνῆψε τοῖς ἑπομένοις. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Seyffert, τὸ ποτὲ δὲν δηλοῖ ἀναγκαίως τὸ μετὰ μακρὸν χρόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἤδη (παρελθόντα) πολὺ μακρὸν χρόνον. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν, ἐὰν ὁ κόπος μ' ἀπαλλάξῃ τέλος πάντων.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ἥδομαι μέν σ' εἰσιδὼν παρ' ἐλπίδα[1]
ἀνώδυνον βλέποντα[2] κἀμπνέοντ' ἔτι·
ὡς οὐκέτ' ὄντος γὰρ τὰ συμβόλαιά[3] σου
πρὸς τὰς παρούσας ξυμφορὰς ἐφαίνετο.
νῦν δ' αἵρε[4] σαυτόν· εἰ δέ σοι μᾶλλον φίλον,
οἴσουσί[5] σ' οἵδε· τοῦ πόνου γὰρ[6] οὐκ ὄκνος,
ἐπείπερ οὕτω σοί[7] τ' ἔδοξ' ἐμοί τε δρᾶν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

αἰνῶ τάδ', ὦ παῖ, καί μ' ἔπαιρ', ὥσπερ νοεῖς[8]·
τούτους δ' ἔασον, μὴ βαρυνθῶσιν κακῇ
ὀσμῇ πρὸ τοῦ δέοντος· οὐπὶ[9] νηὶ γὰρ

[1]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ* Schmelzer *τὸ παρ' ἐλπίδα συνδέει μετὰ τοῦ σὲ βλέποντα καὶ ἀναφέρει εἰς τὸν Φιλοκτήτην· διότι ἐκ τῶν ἑπομένων γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο ἄπελπις περὶ τοῦ πάσχοντος ἥρωος*

[2]) *Κατὰ τὸν* Wunder *ὁ ποιητὴς συνέδεσε οὕτω τὰ ῥήματα, ὥστε νὰ ἦναι ἀντὶ ἑνός, δηλ. τοῦ ζῆν. Νομίζομεν δ', ὅτι ταῦτα εἶναι τὰ καλὰ σημεῖα, δι' ἃ χαίρει καὶ ἃ πρότερον δὲν ὑπῆρχον.*

[3]) *Συμβόλαια εἶναι τὰ σημεῖα. Διότι τὰ σημεῖα, ἅπερ ἔδιδες, παραβαλλόμενα πρὸς τὴν συμφοράν, ἐν ᾗ ἦσο, προδήλως ἦσαν τοιαῦτα, ὁποῖα εἶναι ἀνθρώπου οὐκ ὄντος. Ὁ λόγος τοῦ Φιλοκτήτου διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ εἰς τὴν παράκλησιν, ὅπως αὐτὸς ὁ Νεοπτόλεμος ἐγείρῃ τὸν κείμενον. Καὶ αἱ ἀπόκρισις τούτου δύο περιέχουσι, τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ πάσχοντος καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς παρακλήσεως.*

[4]) *Λέγων ταῦτα ὁ ἥρως προτείνει τὴν χεῖρα τῷ κεκμηκότι.*

[5]) *Κατὰ τὸν* Wecklein *σημαίνει· θὰ κομίσωσιν εἰς τὴν ναῦν. Ἂν ὁ ποιητὴς ἔλεγεν, ἀροῦσι σ' οἵδε, ὡς εἰκάζει ὁ* Blaydes, *ἢ στήσουσι δ' οἵδε. ὡς ὁ* Schirlitz, *ἴσως ἤθελεν εἶναι προτιμότερον.*

[6]) *Αἰτιολογεῖ καθ' ἡμᾶς τὸ μᾶλλον φίλον, δηλ. ὁ Νεοπτόλεμος δὲν προτιμᾷ νὰ ἐγείρωσι τὸν Φιλοκτήτην οἱ ναῦται βαστάζοντες αὐτόν, ἀλλὰ μόνον ἤθελεν ἐγκρίνει τοῦτο, ἂν προτιμᾷ ὁ Φιλοκτήτης· διότι οὗτος δὲν ὄκνει νὰ πονήσῃ χάριν τοῦ πάσχοντος.*

[7]) *Ὁ μὲν Φιλοκτήτης προὔτεινε τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐγέρσεως, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος ἀπεδέξατο αὐτόν.*

[8]) *Κατὰ τὸν* Schmelzer *προσδιορίζει τὸ αἰνῶ τάδε, διότι τὸ καί μ' ἔπαιρε κεῖται παρενθετικῶς.*

[9]) *Τὸ χωρίον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ἱκανὸς αὐτοῖς γενήσεται ὁ πόνος ἐπὶ τῇ νηῒ συνεῖναί μοι καὶ συνναίειν μοι„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἅλις πόνος τούτοισι συνναίειν ἐμοί.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἔσται τάδ'[1] *ἀλλ' ἴστω τε καὐτὸς ἀντέχου.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

θάρσει· τό τοι σύνηθες[2] *ὀρθώσει μ' ἔθος.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

παπαῖ[3]*· τί δῆτ' ἂν δρῷμ' ἐγὼ τοὐνθένδε γε;* 895

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τί δ' ἔστιν, ὦ παῖ; ποῖ ποτ' ἐξέβης λόγῳ[4]*;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ οἶδ' ὅποι χρὴ τἄπορον τρέπειν[5] *ἔπος.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀπορεῖς δὲ τοῦ σύ;[6] *μὴ λέγ', ὦ τέκνον, τάδε*[7]*.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ἐνθάδ' ἤδη τοῦδε τοῦ πάθους[8] *κυρῶ.*

[1]) *Ὁ Νεοπτόλεμος βοηθεῖ τῷ Φιλοκτήτῃ, ὅπως οὗτος ἐγερθῇ. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· „Ἴστασο καὶ ἀντιλαμβάνου".*

[2]) *Σύνηθες ἔθος εἶναι ἡ συνήθεια. Τὸ ὀρθώσει κεῖται ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦσθαι ποιήσει*

[3]) *Ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ ἐγένετο ἡ ἔκρηξις τῆς ἐσωτερικῆς διαμάχης, ἥτις πρὸ πολλοῦ (στίχ. 906 καὶ 913) ὑπῆρχεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἥρωος· διότι ὁ Φιλοκτήτης ἠγέρθη καὶ ἀφ' οὗ ἀντλήσει δυνάμεις ἐπ' ὀλίγον, πρέπει νὰ ὁδεύσωσι πρὸς τὴν ναῦν.*

[4]) *Ἔν τινι ἀπογράφῳ εὑρηται λόγων, ὅπερ, ὡς ἔδειξεν ὁ Hermann, δὲν εἶναι ὀρθόν. Δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ δύο τρόπους· ἢ ποῦ τέλος πάντων ἐξῆλθες διὰ τοῦ λόγου; (δηλ. ὁ λόγος τοῦ Νεοπτολέμου ἐδήλωσε σκέψεις τῆς διανοίας, ἃς δὲν ἐννοεῖ ὁ Φιλοκτήτης) ἢ ποῦ τέλος πάντων ἐξετράπης διὰ τοῦ λογισμοῦ σου; Πιθανώτερον εἶναι τὸ δεύτερον καὶ παραπλήσιον πρὸς τὸ ἐν Ἰφιγ. ἐν Ταύρ. 781 „ἐξέβην γὰρ ἄλλοσε" καὶ ἐν τῷδε τῷ δράμ. στίχ. 805.*

[5]) *Ὁ* Nauck *εἰκάζει στρέφειν. Ἔπος ἐνταῦθα εἶναι τὸ πρᾶγμα αὐτό, περὶ οὗ λέγεται.*

[6]) *Κεῖται μετ' ἐμφάσεως κατὰ τὸν* Schmelzer *διότι εἶσαι νέος, γενναῖος καὶ εὐγενής. Τούτοις προσθετέον, ὅτι εἶναι ὑγιὴς καὶ ἔχει τὸ μέσον τοῦ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πατρίδα.*

[7]) *Δηλαδὴ ὅτι εἶσαι ἄπορος. Ὁ Φιλοκτήτης εἰκάζει, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος μετεμελήθη.*

[8]) *Τοῦ ἀπορεῖν ἢ τῆς ἀπορίας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέρο

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐ δή σε δυσχέρεια τοῦ νοσήματος
ἔπεισεν, ὥστε μή μ' ἄγειν ναύτην[1] ἔτι;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἅπαντα[2] δυσχέρεια, τὴν αὑτοῦ φύσιν
ὅταν λιπών[3] τις δρᾷ τὰ μὴ προσεικότα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλ' οὐδὲν ἔξω τοῦ φυτεύσαντος[4] σύ γε
δρᾷς οὐδὲ φωνεῖς, ἐσθλὸν ἄνδρ' ἐπωφελῶν.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

αἰσχρὸς[5] φανοῦμαι· τοῦτ' ἀνιῶμαι πάλαι.

Ὁ μὲν Φιλοκτήτης τὴν ἀπορίαν εἰκόνισεν ὡς λόγον, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος ἀποκρινόμενος λέγει· ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει εὑρίσκομαι, πρέπει δυστυχῶς καὶ τοιαῦτα νὰ λέγω. Δὲν εἶναι λόγος, ἀλλὰ πρᾶγμα.

1) Ναύτης λέγεται καὶ πᾶς, ὅστις πλέει διὰ θαλάσσης, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 719 "πεζὸς ἢ ναύτης δὲ πεῖραν τήνδ' ἐμώρανεν τάλας;„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 1245 "οὐχ ὧδε ναύτας ὀλομένους τυμβεύομεν„.

2) Ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἀποκρίνεται πρὸς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Φιλοκτήτου, ἀλλὰ διὰ γενικῆς φράσεως δὲν ἀποκαλύπτει μὲν ἔτι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποκρούει, ὅτι καὶ ἡ νόσος παρέχει δυσχέρειαν.

3) Κατέλιπε τὴν φύσιν αὐτοῦ, ὅτι εὐθὺς ὢν ἐγένετο λοξὸς καὶ δόλιος. Τὰ μὴ προσεικότα εἶναι τὰ μὴ ἁρμόζοντα τῇ φύσει ἑκάστου, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 618 "ἔξωρα πράσσω κοὐκ ἐμοὶ προσεικότα„.

4) Ἡ φράσις ἔξω τοῦ φυτεύσαντος φαίνεται τῷ Nauck παράδοξος καὶ ἀπολύτως ἀδύνατος ἐνταῦθα, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἐκδόται διότι παραπλήσιον ὑπάρχει παρὰ Λιβαν. τόμ. Ι, σελ. 574 "τοῦ τῆς πόλεως ἤθους καὶ τῆς ἐμῆς πολιτείας ἔξω τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ„. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἔκρινεν ὁ Nauck, ἔθηκε τὴν λέξιν φυτεύσαντος ἐν ἀγκύλαις εἰκάζων, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ἔξω τῆς σῆς φύσεως ἢ ἔξω τῆς δίκης ἢ κατὰ τὸν Mollweide ἔξω τοῦ προσεικότος. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀπόκρισις ἐπαναλαμβάνουσα τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ προλαλήσαντος ἤθελεν εἶναι ἄγαν σχολαστικὴ καὶ ἤθελεν ἀντίκεισθαι πρὸς τὴν εὐφυΐαν τὴν ἀπαντῶσαν ἐν τῇ στιχομυθίᾳ. Πρὸς δὲ περὶ μὲν δίκης ἐνταῦθα δὲν πρόκειται, τὴν δὲ φύσιν τοῦ Νεοπτολέμου ἠγνόει ὁ Φιλοκτήτης. Ἐγίνωσκεν ὅμως τὴν φύσιν τοῦ πατρὸς τούτου. Ὁ ἥρως μὴ γινώσκων τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Νεοπτολέμου νομίζει, ὅτι οὗτος εἶπε, ὅτι παραβαίνει τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, διότι παραλαμβάνει τὸν πάσχοντα. Οὕτω λοιπὸν ἀποκρίνεται ἀλλ' ἡ φύσις τοῦ πατρός σου ἦτο νὰ ὠφελῇ ἐσθλὸν ἄνδρα. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐξοβελιζομένη φράσις οὐχὶ παράδοξος, ἀλλὰ μάλιστα προσήκουσα εἶναι.

5) Ἡ ὑπόμνησις τοῦ πατρός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐκ οὖν ἐν οἷς γε δρᾷς· ἐν οἷς δ' αὐδᾷς ὀκνῶ[1].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὦ Ζεῦ, τί δράσω; δεύτερον[2] *ληφθῶ κακός,*
κρύπτων θ' ἃ μὴ δεῖ[3] *καὶ λέγων αἴσχιστ' ἐπῶν;*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀνὴρ ὅδ', εἰ μὴ ἐγὼ κακὸς γνώμων[4] *ἔφυν,* 910
προδούς μ' ἔοικεν κἀκλιπὼν τὸν πλοῦν[5] *στελεῖν.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

λιπὼν μὲν οὐκ ἔγωγε[6]· *λυπηρῶς δὲ μὴ*
πέμπω[7] *σε μᾶλλον, τοῦτ' ἀνιῶμαι πάλαι.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τί ποτε λέγεις, ὦ τέκνον; ὡς οὐ μανθάνω.

ὅστις ἦτο εὐθύς, ἔτι μᾶλλον ἐτάραξε τὸν Νεοπτόλεμον καὶ ἠνάγκασε τοῦτον νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι θὰ φανῇ αἰσχρός. Παράβαλλ. στίχ. 89.

1) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, μὴ αἰσχρὸς φανῇς. Ὁ Schmelzer εἰκάζει, ὅτι ὁ στίχος ἐλέχθη κατ' ἰδίαν ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου, διότι ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἐξετάζει τὴν ἔννοιαν ταύτην. Εἶναι ἀπίθανον τοῦτο, διότι ὁ λόγος ἀποτείνεται πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον, ὅστις ἀπορώτατος γενόμενος δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν συζήτησιν.

2) Τὸ μὲν πρῶτον ἐφάνη κακός, ὅτι ἠπάτησε τὸν Φιλοκτήτην λέγων, ὅτι θέλει ἐπαναγάγει εἰς τὴν πατρίδα, νῦν δὲ τὸ δεύτερον θέλει φανῇ τοιοῦτος, ἂν κρύψῃ, ὅτι ἄγει εἰς τὴν Τροίαν.

3) Δηλαδὴ κρύπτειν. Κρύπτων τὰ ἀληθῆ, ὅτι ἄγει εἰς τὴν Τροίαν. Αἴσχιστα ἐπῶν εἶναι τὰ ψευδῆ, δηλ. ὅτι ἄγει εἰς τὴν πατρίδα.

4) *Γνώμων εἶναι ὁ κριτής, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν.* 1130 "θεσφάτων γνώμων ἄκρος„ καὶ παρὰ Θουκυδίδ. *I*, 138 "κράτιστος γνώμων καὶ τῶν μελλόντων ἄριστος εἰκαστής„.

5) *Τὸν πλοῦν, ὃν ὑπέσχετο.*

6) Ἐννοητέον τὴν φράσιν, στελῶ τὸν πλοῦν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Οὐχ ὅτι καταλείψω σε ἄχθομαι, ἀλλ' ὅτι λυπηρῶς καὶ οὐ κατὰ τὴν σὴν γνώμην μέλλω σε ἄγειν· ἐπὶ Τροίαν δὲ φησίν„. Τὸ ἀνιᾶσθαι συνετάχθη πρὸς τὸ μή, ὡς τὰ φόβου σημαντικὰ ῥήματα, ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἀνιῶμαι μὴ μᾶλλον πέμπω σε λυπηρῶς.

7) "Ἐν τισι χειρογράφοις ἀναγινώσκεται πέμπων, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ἂν δ' οὕτως ἀναγνωσθῇ, πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ στείλω, ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ προτάσει τὸ στελῶ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐδέν σε κρύψω· δεῖ γὰρ ἐς Τροίαν σε πλεῖν 915
πρὸς[1] *τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Ἀτρειδῶν στόλον.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι, τί εἶπας;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

μὴ στέναξε, πρὶν[2] *μάθῃς.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ποῖον μάθημα;[3] *τί με νοεῖς δρᾶσαί ποτε;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σῴσαι κακοῦ μὲν πρῶτα τοῦδ', ἔπειτα δὲ
ξὺν σοὶ τὰ Τροίας πεδία[4] *πορθῆσαι μολών.* 920

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

καὶ ταῦτ' ἀληθῆ[5] *δρᾶν νοεῖς;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πολλὴ κρατεῖ

1) Ὁ [Wunder *νομίζει, ὅτι ὁ στίχος οὗτος δὲν ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ προσετέθη ὑπὸ ἑρμηνευτοῦ. Κατὰ δὲ τὸν* Hartung *ὁ στίχος λογικῶς εἶναι περιττός· διότι ἂν ὁ Φιλοκτήτης ἔλθῃ εἰς τὴν Τροίαν, νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι θέλει ἐλθεῖ καὶ εἰς τοὺς Ἀτρείδας καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ἀλλ' οἱ ῥήτορες καὶ οἱ ποιηταὶ γράφουσι διὰ τὸ αἴσθημα καὶ οὐχὶ διὰ τὴν λογιζομένην διάνοιαν. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς οὔτε ὁ στίχος εἶναι περισσός, οὔτε ὁ Σοφοκλῆς τοιοῦτος ποιητής, οἷον λέγει ὁ* Hartung. *Διότι ὁ Νεοπτόλεμος ἀποφασίσας μηδὲν νὰ ἀποκρύψῃ λέγει τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀπάσῃ αὐτῆς τῇ πικρίᾳ καὶ διὰ τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ ὀνομάσῃ καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Ἀτρείδας, οἵτινες ἦσαν μισητότατοι τῷ Φιλοκτήτῃ.

2) Ὅρα, ὅτι τὸ πρὶν συνέταξε πρὸς ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς ἐν Αἴαντ. 965.

3) Λέγει τὸ μάθημα ἐν σχέσει μὲ τὸ μάθῃς μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας.

4) Ὁ Nauck *θεωρεῖ τὴν λέξιν ὕποπτον, διότι περιέμενε πέργαμα. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπάρχει ἐν στίχ.* 1435 *καὶ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ* 1312 "ξὺν ἑπτὰ λόγχαις τὸ Θήβης πεδίον ἀμφεστᾶσι πᾶν".

5) Τὸ ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς συχνάκις παρὰ Πλάτωνι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ων ἀνάγκη[1], καὶ σὺ μὴ θυμοῦ κλύων.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ωλα τλήμων, προδέδομαι. τί μ', ὦ ξένε,
ακας; ἀπόδος ὡς τάχος τὰ τόξα μοι.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐχ οἷόν τε[2]· τῶν γὰρ ἐν τέλει κλύειν 925
᾽ ἐνδικόν με καὶ τὸ συμφέρον ποιεῖ[3].

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ῦρ[4] σὺ καὶ πᾶν δεῖμα καὶ πανουργίας
ῆς τέχνημ'[5] ἔχθιστον, οἷά μ' εἰργάσω,
ἡπάτηκας· οὐδ' ἐπαισχύνῃ μ' ὁρῶν
προστρόπαιον, τὸν ἱκέτην, ὦ σχέτλιε; 930
στέρηκας τὸν βίον[6] τὰ τόξ' ἑλών.
δος, ἱκνοῦμαί σ', ἀπόδος, ἱκετεύω, τέκνον·

...ὰ τὸν Σχολιαστήν· "Πολ-
...τιν ἀνάγκη ταῦτα δια-
...ν·
...οεῖται τὸ ἀποδοῦναι.
...ποιεῖν ἐνταῦθα περιπί-
...ν σημασίαν τοῦ ἀναγκά-
...ἐν 'Ηλέκτρ. 622 "ἦ σ'
...ἄμ' ἔπη καὶ τἄργα τἀμὰ
... λέγειν ποιεῖ„.
...λόγος οὗτος τοῦ Φιλοκτή-
...κ τῶν ἀρίστων τῆς τρα-
...ν αὐτῷ τρία πάθη εἶναι
... ὁ παλαιὸς τοῦ Ἡρα-
...ῖρος ὀργίζεται κατὰ τοῦ
...οδότου, ὁ πάσχων καὶ
... ἐν ταῖς ἀνάγκαις τοῦ
...εύει καὶ ὁ στερούμενος
... γίνεται ἄπελπις. Ὁ Σχο-
...αρατηρεῖ· "Ὦ πῦρ σύ.
... ὄνομα. Καλεῖται γὰρ
... Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχε
...στάθιος ἐν σελ. 1187 καὶ
...λ' οἱ νεώτεροι ἀποκρού-
... τοιαύτην παρονομασίαν·
διότι οἱ τραγικοὶ τοῦτον οὐχὶ Πύρρον, ἀλλὰ Νεοπτόλεμον καλοῦσιν. Κατὰ τὸν Musgrave παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ πῦρ ἦτο σύμβολον τόλμης καὶ ἀναιδείας, Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 608 "ἀκόλαστος ὄχλος ναυτικὴ τ' ἀναρχία κρείσσων πυρός„, ἐν Ἀνδρομάχ. 271 "ἐχίδνης καὶ πυρὸς περαιτέρω„ καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Λυσιστράτ. 1014 "οὐδὲ πῦρ οὐδ' ὦδ' ἀναιδὴς οὐδεμία πάρδαλις„· καὶ ἐν τῷ πολυθρυλήτῳ γνωμικῷ· "θάλασσα καὶ πῦρ καὶ γυνὴ κακὰ τρία„. Ἡ ἑπομένη φράσις δηλοῖ ὅστις ὁλόκληρος εἶσαι φόβητρον, ὡς ἐν στίχ. 62 "ἡ πᾶσα βλάβη„.

[5] Δὲν σημαίνει τεχνίτην πανουργίας, ἀλλὰ τεχνούργημα πανουργίας, δηλ. ἔχει παθητικὴν σημασίαν.

[6] Κατὰ τὸν Nauck σημαίνει τὸ ἐμὲ τρέφον, ὡς ἐν στίχ. 933 καὶ 1126.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς θεῶν πατρῴων, τὸν βίον με μὴ ἀφέλῃ.
ὤμοι τάλας. ἀλλ'[1] οὐδὲ προσφωνεῖ μ' ἔτι,
ἀλλ' ὡς μεθήσων[2] μήποθ', ὡδ' ὁρᾷ πάλιν.
ὦ λιμένες, ὦ προβλῆτες[3], ὦ ξυνουσίαι
θηρῶν ὀρείων, ὦ καταρρῶγες[4] πέτραι,
ὑμῖν τάδ', οὐ γὰρ ἄλλον οἶδ' ὅτῳ λέγω[5],
ἀνακλαίομαι[6] παροῦσι τοῖς εἰωθόσιν,

[1]) *Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὸν ἀλλὰ τοῦτον, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Nauck *εἰκάζει ὡς, ὁ δὲ* Hense *ὅ δ' καὶ ὁ* Schmidt *μάλ'. Νομίζομεν, ὅτι ὁ ἀλλὰ προσηκόντως ἔχει· διότι ὁ Φιλοκτήτης μὴ λαμβάνων ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ Νεοπτολέμου στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὴν φύσιν καὶ λέγει περὶ τούτου ὡς περὶ τρίτου προσώπου. Τὰ ἑπόμενα λοιπὸν ἀντιτίθενται πρὸς τὰ προηγούμενα· ἐγὼ μὲν ἱκετεύω, ἀλλ' οὗτος οὐδὲ ἀποκρίνεται.*

[2]) *Δηλαδὴ τὰ τόξα. Ἡ ἑπομένη φράσις δηλοῖ· ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον, γυρίζει τὰ μοῦτρα, ὡς τὸ Ὁμηρικὸν ὅσσε πάλιν κλίνειν. Ὁ μὲν Νεοπτόλεμος πράττει τοῦτο ἐξ αἰδοῦς καὶ μεταμελείας, ἀλλ' ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἐννοεῖ τοῦτο.*

[3]) *Κεῖται ὡς οὐσιαστικὸν κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀκταί, ὅπερ ὑπάρχει παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ὀδυσσ. Ε, 405 "ἀλλ' ἀκταὶ προβλῆτες ἔσαν„, ὡς ἐν στίχ. 1455. Ὁ Σχολιαστὴς τὸ ξυνουσίαι ἐξηγεῖ διὰ τοῦ διατριβαί.*

[4]) *Ὑπὸ τῶν ὑδάτων κατεσχισμέναι, καταφαγωμέναι, κρημνώδεις πέτραι.*

[5]) *Ἡ πρότασις αὕτη κεῖται παρενθετικῶς. Τοῦτο, ὡς νομίζομεν, λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας· ἀφ' οὗ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἀκούει, ἀποτείνω τὸν λόγον εἰς τοὺς βράχους· διότι ἄλλος ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει.*

[6]) *Τὸν στίχον τοῦτον ὁ* Nauck *θεωρῶν ὡς ἄτονον καὶ ἀναρμόστως τεθειμένον ἐγκλείει ἐν ἀγκύλαις. Ὁ* Schmidt *εὑρίσκει μὲν τὴν φράσιν παροῦσι τοῖς εἰωθόσιν ὡς ὑπὲρ τὸ μέτρον πεζήν, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ στίχος μόλις εἶναι περιττός, διότι ὁ στίχος 938 ἔχει τι ἀτελές. Νομίζει δ', ὅτι τὸ πᾶν βαίνει κατ' εὐχὴν διά τινος ἀσημάντου μεταβολῆς τοῦ κειμένου εἰς ἀνακλαίομαι παροῦσι τοῖς συνειδόσιν Οἱ λιμένες καὶ οἱ βράχοι παρουσιάζονται νῦν ὡς συνειδότες μάρτυρες ἐκείνου, ὅπερ ὁ Φιλοκτήτης ἔπαθε παρὰ τοῦ Νεοπτολέμου, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 93 "ξυνίσασ' εὖναι μογερῶν οἴκων, ὅσα τὸν δύστηνον ἐμὸν θρηνῶ πατέρα„. Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ μαρτύρων. Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις παροῦσι τοῖς εἰωθόσι καὶ ποιητικωτάτη εἶναι καὶ μεστὴ ἐννοίας καὶ οἱ διορθοῦντες φθείρουσι καλλίστην ἔννοιαν, δηλ. ἀνακλαίομαι διὰ ταῦτα εἰς σᾶς τοὺς συνειθισμένους, διότι εἴσθε παρόντες, ἐν ᾧ Νεοπτόλεμος εἶναι ἀπών, ἀφ' οὗ δὲν ἀποκρίνεται. Προσέτι ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀνὰ ἐνταῦθα σημαίνει ἐπανάληψιν, δηλ. ἐπανέρχομαι εἰς τοὺς πρώτους φίλους μου νὰ κλαύσω, διότι οἱ νέοι ἦσαν διαβατικοί Κατὰ παραπλησίαν ἔννοιαν λέγει μετ' ὀλίγον ἐν στίχ. 952 "αὖθις αὖ πάλιν εἶσιμι„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἵ' ἔργ' ὁ παῖς μ' ἔδρασεν οὐξ Ἀχιλλέως[1]; 940
ὁμόσας ἀπάξειν οἴκαδ', ἐς Τροίαν μ' ἄγει
προσθεὶς[2] τε χεῖρα δεξιάν, τὰ τόξα μου
ἱερὰ[3] λαβὼν τοῦ Ζηνὸς Ἡρακλέους ἔχει,
καὶ τοῖσιν Ἀργείοισι φήνασθαι[4] θέλει
ὡς[5] ἄνδρ' ἑλών μ' ἰσχυρὸν ἐκ βίας μ' ἄγει, 945
κοὐκ οἶδ' ἐναίρων[6] νεκρὸν ἢ καπνοῦ σκιάν,
εἴδωλον[7] ἄλλως· οὐ γὰρ ἂν σθένοντά γε
εἷλέν μ'· ἐπεὶ οὐδ'[8] ἂν ὧδ' ἔχοντ', εἰ μή δόλῳ.

1) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, παρ' οὗ δὲν περιέμενον τοιαύτην ἀπάτην.

2) Τινὰ τῶν χειρογράφων ἔχουσι προθείς, δύο δὲ προσθείς, ὅπερ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Ὁ Nauck περιέμενε τὴν φράσιν, χεῖρά τε προτείνας δεξιάν.

3) Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· ἱερὰ ὄντα Ἡρακλέους τοῦ Ζηνός, δηλ. τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζηνός, ὡς ἐν στίχ. 1023 "τῶν Ἀτρέως διπλῶν στρατηγῶν„ καὶ ἐν Αἴαντ. 952 "Ζηνὸς ἡ δεινὴ θεὸς Παλλάς„. Ὁ Νεοπτόλεμος διεπράξατο δύο ἐγκλήματα, πρῶτον, ὅτι ἐγένετο ἐπίορκος καὶ δεύτερον, ὅτι ἐσφετερίσθη ὅπλα ἱερά.

4) Μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα τοῦτο, ὅπως δηλώσῃ, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος προτίθεται νὰ ἐπιδείξῃ τὰ τόξα ὡς λείαν κατὰ τὸν Nauck, ὡς ἐν στίχ. 906, "ἔδειξ' Ἀχαιοῖς ἐν μέσοις θήραν καλήν„. Κατὰ τοῦτον ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον ἐμὲ καὶ τὰ τόξα.

5) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν προσκρούοντες εἰς τὸ ἀσύνδετον ἐπινοοῦσι διορθώσεις, ὡς ὁ Hermann, ὅστις ἐξαλείψας τὴν στιγμὴν τὴν μετὰ τὸ θέλει καὶ τὸ ἄγει εἰς ἄγων τρέψας τὸν στίχον τοῦτον τοῖς ἡγουμένοις συνῆψεν. Ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Nauck ἐξηγεῖ τὸ ἀσύνδετον ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης εἰσέρχεται εἰς νέαν παρατήρησιν, ὡς ἐν στίχ. 931 καὶ 941. Νομίζομεν, ὅτι τὴν ἔννοιαν τῆς περιόδου ταύτης προεκάλεσε τὸ φήνασθαι, δηλ. θέλει νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν μὲ ἐμέ, ἐν ᾧ ἐγὼ εἶμαι νεκρός,

6) Τοῦτο ἦτο παροιμία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Αντιγόν. 1030 "μηδ' ὀλωλότα κέντει· τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν;„ καὶ παρὰ Διογέν. τῷ Λαερτ. 2, 135 "Βίωνός τε ἐπιμελῶς κατατρέχοντος τῶν μάντεων, νεκροὺς αὐτὸν ἐπισφάττειν ἔλεγε„. Κατὰ τὸν Buttmann καὶ ἡ ἑπομένη φράσις εἶναι παροιμιώδης, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1170 "τἄλλ' ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην„.

7) Εἶναι ἀφομοίωμα ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν εἶναι πραγματικὸς ἄνθρωπος, ὡς ἐν Αἴαντ. 146 "ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν εἴδωλ', ὅσοι περ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν„. Τὸ ἄλλως σημαίνει μάτην, ὡς ἐν Τραχιν. 817 "ὄγκον μάτην ὀνόματος„ καὶ Πλάτ. ἐν Θεαιτ. 176 Δ "γῆς ἄλλως ἄχθη„.

8) Ὁ καὶ ὁ ἐν τῷ οὐδὲ ἐνυπάρχων εἶναι ἐπιδοτικός. Τὸ ὧδ' ἔχοντα σημαίνει νοσοῦντα. Συμπληροῦται δὲ διὰ τοῦ ῥήματος εἷλεν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν δ' ἡπάτημαι δύσμορος. τί χρή με δρᾶ
ἀλλ' ἀπόδος, ἀλλὰ νῦν ἔτ' ἐν σαυτῷ γενοῦ[1]
τί φῄς; σιωπᾷς; οὐδέν εἰμ' ὁ δύσμορος.
ὦ σχῆμα[2] *πέτρας δίπυλον, αὖθις αὖ πάλ*
εἴσειμι πρὸς σὲ[4] *ψιλός, οὐκ ἔχων τροφήν·*
ἀλλ' αὐανοῦμαι[5] *τῷδ' ἐν αὐλίῳ μόνος,*
οὐ πτηνὸν[6] *ὄρνιν οὐδὲ θῆρ' ὀρειβάτην*
τόξοις ἐναίρων τοισίδ', ἀλλ' αὐτὸς τάλας
θανὼν παρέξω[7] *δαῖθ' ὑφ' ὧν ἐφερβόμην·*

[1]) *Φρόνησον, ἐλθὲ εἰς σὲ αὐτόν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ.* 1, 5, 16 "ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο„, *Πολύβ.* I, 49, 8 "ἐν ἑαυτῷ γενόμενος„ *καὶ παρ' Ἀλκίφρ.* 3, 1 "οὐκέτ' εἰμὶ ἐν ἐμαυτῇ„. *Τοῦτο λέγει ἐν σχέσει πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ ἤθους, ὅπερ ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρός.*

[2]) *Ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ Φιλοκτήτης ἀποτείνει τὸν λόγον εἰς ἄψυχον, εἰς τὸ σπήλαιον, οὗ ἡ περιγραφὴ διὰ τοῦ σχῆμα ἐκδηλοῖ κατὰ τὸν* Nauck *τὴν λυπηρὰν διατριβήν, ὡς ἐν στίχ.* 1081 *καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ.* 911 "ὦ σχῆμα δόμων, πῶς εἰσέλθω;„. *Τὸ σπήλαιον ἐν στίχ.* 16 *λέγει δίστομον πέτραν.*

[3]) *Καὶ τὰ τρία ὁμοῦ κεῖνται καὶ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ.* 975 "εἶτ' αὖ πάλιν αὖθις ἀνιστάμενον„. *Νομίζομεν, ὅτι τὰ συνώνυμα ταῦτα δὲν κεῖνται πλεοναστικῶς, ἀλλὰ πρὸς δήλωσιν τοῦ κόρου, ὑφ' οὗ καταλαμβάνεται εἰς τοιοῦτον οἴκημα εἰσερχόμενος.*

[4]) *Κατὰ τὸν* Wunder *δὲν ἐτέθη ἀντὶ τοῦ εἰς σέ, ἀλλὰ λέγει ὡς περὶ ἀνθρώπου, ᾧ συνδιατρίβει. Ὅρα στίχ.* 1084 *καὶ* 1453. *Τὸ ψιλὸς σημαίνει γυμνὸς τῶν τόξων, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1123 "κἂν ψιλὸς ἀρκέσαιμι σοί γ' ὡπλισμένῳ„.

[5]) *Ξηρανθήσομαι,* 819 "αὐανῶ βίον„. *ρόγραφα ἔχουσιν α ὑ ἀλλ' ἄριστα ἐποίησε ἀναγνοὺς αὐ α ν ο ῦ μ ζει ἐνταῦθα.*

[6]) *Καὶ τὰ δύο ἐπ καὶ ὀ ρ ε ι β ά τ η ς ὅπως δηλώσῃ, ὅτι πτερὰ ἔχοντες ἀνίπτα ρες ἀναβαίνουσι τὰ ὄ ναται νὰ κρατήσῃ α ται ἐν στίχ.* 1148.

[7]) *Ὁ Σχολιαστὴς εἰωθὼς ἐσθίειν τὰ σομαι νῦν ἀπ' αὐτῶ* Wunder *τὸ ὑφ' ὧν πῇ εἰς ἃ φ' ὧν, διό της δὲν ἐτρέφετο ὑπ ὡς ὑπὸ τροφοῦ, ἀλλ τος τούτων. Τοιοῦτο Πλάτων. ἐν Πρωταγ ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ται„. Ἀλλὰ τὴν δι κρούει ὁ* Seyffert *π παραπλήσιον ἐν Αἴαν ναί τε ποταμοὶ θ Τρωϊκὰ πεδία προσ ὦ τροφῆς ἐμοί„ ἐπειράθη κατ' ἄλλον τὴν φαινομένην δυσκ οὕτωσί· θανὼν ὑπὸ ἃ ἐφερβόμην. Ἀλλ ταύτην κωλύει ἡ θέ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ[1] μ' οὓς ἐθήρων πρόσθε θηράσουσι νῦν,
φόνον φόνου δὲ ῥύσιον[2] τίσω τάλας
πρὸς[3] τοῦ δοκοῦντος οὐδὲν εἰδέναι κακόν. 960
ὄλοιο[4] — μήπω, πρὶν μάθοιμ' εἰ καὶ πάλιν
γνώμην μετοίσεις[5]· εἰ δὲ μή, θάνοις κακῶς.

ΧΟΡΟΣ.

τί δρῶμεν;[6] ἐν σοὶ καὶ τὸ πλεῖν ἡμᾶς, ἄναξ,

ὡς λέγει ὁ Seyffert, καὶ ἡ ἔννοια. Τὸ εἶδος τοῦ θανάτου, ὅπερ φοβεῖται ἐνταῦθα ὁ ἥρως, εἶναι ἡ ἐκ τῆς πείνης ἀποξήρανσις (αὐανοῦμαι) καὶ οὐχὶ ἡ κατασπάραξις ὑπὸ τῶν θηρίων. Πρὸ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως ἐννοητέον τὸ ἐκείνοις, ὡς ἓν Οἰδίποδ. τυράνν. 1352 "ὅμοιος δ' ἀφ' ὧν αὐτὸς ἔφυν τάλας„.

[1] Οἱ ἑπόμενοι στίχοι φαίνονται ἀντιφατικοὶ τοῖς ἡγουμένοις καὶ ὁ Purgold ἀμφιβάλλει περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν. Προσηκόντως, ὡς νομίζομεν, ἐποίησεν ὁ Seyffert θεὶς ἄνω στιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν ἐφερβόμην καὶ κόμμα μετὰ τὸ νῦν, ὅπως τὸν στίχον τοῦτον τοῖς ἑπομένοις συνάψῃ. Κατὰ τὴν στίξιν ταύτην ὁ Φιλοκτήτης φοβεῖται δύο περιστάσεις τοῦ θανάτου, τὴν ἀποξήρανσιν ἐκ τῆς πείνης καὶ τὴν κατασπάραξιν ὑπὸ τῶν θηρίων.

[2] Θὰ πληρώσω φόνον ὡς ἀντάλλαγμα φόνου, δηλ. θὰ φονευθῶ ὑπὸ τῶν θηρίων, διότι τοιαῦτα ἐποίουν. Περὶ τῆς λέξεως λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν Ἰλιάδ. Λ 674 "ἀντὶ τῶν προαρπασθέντων ἁρπαζόμενα ὥστε ῥύσια ἐλαύνειν ὁ Νέστωρ λέγει τὸ ἐρυστάζειν καὶ λαμβάνειν ἀνθαρπάγματα ἤγουν ἐνέχυρα χρέους„.

[3] Ἔννοεῖ τὸν Νεοπτόλεμον. Διὰ ἐκεῖνον, ὅστις ἐφαίνετο, ὅτι δὲν γνωρίζει κανὲν κακόν, ὅτι εἶναι ἄκακος. Δὲν μετεχειρίσθη τὴν ὑπό, ἀλλὰ τὴν πρός, διότι δὲν θέλει φονευθῇ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Νεοπτολέμου, ἀλλ' οὗτος ἅτε τὰ τόξα ἀφελών, θέλει γείνει αἰτία τοῦ φόνου. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὰ παθητικὰ ῥήματα, ἀλλὰ τὸ τίσω ῥύσιον φόνου ἔχει παθητικὴν σημασίαν.

[4] Μετὰ τὸ ὄλοιο ὁ Schäfer ἔθηκε γραμμὴν πρὸς δήλωσιν, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἀρξάμενος νὰ καταρᾶται τῷ Νεοπτολέμῳ διακόπτει τὴν ἀράν, ὅπως διορθωμένην ταύτην εἴπῃ. Οὕτω γίνεται ὁ λόγος δραματικώτερος, ἀλλ' οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ εἶναι διῃρημένοι, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν δέχονται τοῦτο, ἄλλοι δ' ἀποκρούουσιν. Τὸ ῥῆμα τῆς ἑπομένης προτάσεως ἔθηκε κατ' εὐκτικὴν ἔγκλισιν, διότι ἐξαρτᾶται ἐκ τοιαύτης, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 505 "οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθὸν ἔπος, μεμφομένων ἄν καταφαίην„.

[5] Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ μετανοήσεις. Τὸ πάλιν μετοίσεις κεῖται πλεοναστικῶς, ὡς ἐν στίχ. 1270 "ἔνεστι καὶ μεταγνῶναι πάλιν;„ Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Schmelzer εἰκάζει, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ταραχθεὶς ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Φιλοκτήτου μένει σιωπηλός, μέχρις ὅτου οἱ ναῦται ἐνθυμίζουσι τοῦτον, ὅτι πρέπει νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἀποφασίσῃ.

[6] Εἶναι ὑποτακτικῆς ἐπὶ ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤδη ἐστὶ καὶ τοῖς[1] *τοῦδε προσχωρεῖν λόγοις.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐμοὶ μὲν[2] *οἶκτος δεινὸς ἐμπέπτωκέ τις* 965
τοῦδ' ἀνδρὸς οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλὰ καὶ πάλαι.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἐλέησον, ὦ παῖ, πρὸς θεῶν, καὶ μὴ παρῇς[3]
σαυτοῦ βροτοῖς ὄνειδος, ἐκκλέψας[4] *ἐμέ.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οἴμοι, τί δράσω; μήποτ' ὤφελον[5] *λιπεῖν*
τὴν Σκῦρον· οὕτω τοῖς παροῦσιν ἄχθομαι. 970

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐκ εἶ κακὸς σύ, πρὸς κακῶν δ' ἀνδρῶν μαθὼν
ἔοικας ἥκειν[6] *αἰσχρά· νῦν δ' ἄλλοισι δοὺς*[7]

ρίας. Ἡ φράσις ἐν σοί ἐστι σημαίνει ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται, εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου

[1]) *Τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα.*

[2]) *Ἡ ἀπόδοσις ἀποσιωπᾶται, ὡς πολλαχοῦ. Τὸ δεινὸς ἐνταῦθα σημαίνει μέγας, ἰσχυρός. Μετεχειρίσθη τὸ ἐμπίπτειν ἀντὶ τοῦ εἰσβαίνειν πρὸς δήλωσιν τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς, μεθ' ἧς ὁ οἶκτος προσέβαλεν αὐτόν, ὡς παρ' Ἡροδότ. 8,38 "φοβος τοῖσι βαρβάροισι ἐνεπεπτώκεε„.*

[3]) *Ἀόριστος β' τοῦ παρίημι· μήπως καταλίπῃς ὄνειδος εἰς τοὺς ἀνθρώπους περὶ σαυτοῦ. Τὸ ὄνειδος συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς τὸ λόγος, ἀγγελία ἐν Αἴαντ. 222. Σημειωτέον, ὅτι ἔν τινι χειρογράφῳ εὕρηται σ α υ τ ό ν, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἑρμηνευταί.*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀπατήσας. Ὅρα στίχ 57.*

[5]) *Ὁ διὰ τοῦ ὤφελον καὶ ἀπαρεμφάτου εὐχόμενος γινώσκει, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ.*

[6]) *Κατὰ τὸν* Bergk *τὸ ἥκειν πρέπει νὰ τραπῇ εἰς ἀ σ κ εῖ ν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 1065 "πῶς με κελεύεις κακότητ' ἀσκεῖν„ ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Τὸ ἔοικας ἥκειν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἥκεις, ὡς ἔοικεν. Ἀφ' οὗ ὁ Νεοπτόλεμος εἶπεν, ὅτι πρόκειται νὰ ἀπαγάγῃ εἰς τὴν Τροίαν, δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι παρ' ἄλλων ἐδιδάχθη τὰ κακά.*

[7]) *Ἐκ τῆς προηγουμένης προτάσεως ἐννοεῖται τὰ αἰ σ χ ρ ά. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Νῦν δὲ ἄλλοις δοὺς τὰ κακά, οἷς εἰκός, ἔκπλει τὰ ἐμὰ ἐμοὶ δούς„. Ὁ Φιλοκτήτης λέγει, ὅτι τὰ αἰσχρὰ δὲν ἁρμόζουσι τῷ υἱῷ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ πρέπει νὰ δώσῃ ταῦτα ἄλλοις. Ἀλλ' ὁ* Wakefield *μετ' ἄλλων τρέπει εἰς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἷς[1] εἰκός, ἔκπλει, τἀμά μοι μεθεὶς ὅπλα.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δρῶμεν[2], ἄνδρες;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὦ κάκιστ' ἀνδρῶν, τί δρᾷς;[3]

οὐκ εἶ[4], μεθεὶς τὰ τόξα ταῦτ' ἐμοί, πάλιν; 975

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι, τίς ἀνήρ; ἀρ' Ὀδυσσέως κλύω;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

Ὀδυσσέως[5], σάφ' ἴσθ', ἐμοῦ γ', ὃν εἰσορᾷς.

ἄλλοις σε δούς;' ὅπερ σημαίνει, νῦν δὲ δὸς σαυτὸν εἰς ἄλλους, δηλ. εἰς ἠθικοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἐν στίχ. 81 " δός μοι σεαυτόν „. Ἡ διόρθωσις ἤθελεν εἶναι πιθανή, ἂν ὁ Νεοπτόλεμος προὔκειτο νὰ ταυτισθῇ ἐν Λήμνῳ καὶ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς ἠθικῆς συνδιατριβῆς μετὰ τοῦ Φιλοκτήτου.

1) Ἐννοεῖται ἡ φράσις δι δόναι αὐτά. Ὁ μὲν Dindorf εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, οἳ' εἰκός, ὁ δὲ Seyffert ὡς εἰκός.

2) Ἡ φράσις αὕτη μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος μετανοήσας προτίθεται νὰ παραδώσῃ τῷ Φιλοκτήτῃ τὰ ὅπλα, ὡς καὶ ὁ Τρικλίνιος λέγει· "Μετανοήσας ὁ Νεοπτόλεμος ἤθελε δοῦναι τῷ Φιλοκτήτῃ τὰ ὅπλα αὐτοῦ· ἐλθὼν δὲ ὁ Ὀδυσσεύς, καὶ θεασάμενος αὐτόν, ταῦτά φησιν„. Ἴσως ἠδύνατό τις ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως τί δρᾷς; νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἤρξατο ἤδη παραδίδων τὰ ὅπλα. Ἡ εἰκασία ὅμως αὕτη δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ, διότι ὁ Νεοπτόλεμος ἔπρεπε νὰ ἀκούσῃ καὶ τὴν γνώμην τοῦ χοροῦ, ὅστις οὐδὲν λέγει διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ὀδυσσέως. Ὥστε τὸ δρᾷς ἐνταῦθα ἔχει γενικωτέραν σημασίαν, δηλ. τὴν ἀμφιβολίαν καὶ μετάνοιαν λέγει ὁρᾶν.

3) Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦλθε διά τινος παρόδου. Φαίνεται δ', ὅτι ἡ ἐνέδρα τούτου ἔκειτο οὕτως ἐγγύς, ὥστε οὗτος ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τοὺς διαλεγομένους καὶ ἀκούῃ αὐτῶν. Ἡ σκηνὴ αὕτη διαφέρει τῆς προηγουμένης, ὡς λέγει ὁ Schmelzer· ἀντὶ τοῦ ἀμφιβόλου Νεοπτολέμου ἐπέρχεται ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις γινώσκει τί θέλει, οὐδὲν κώλυμα ἀναγνωρίζει καὶ ἀποκρούει τὸν ἀναποφάσιστον ἑταῖρον ἐκ τῆς ἐνεργείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλοκτήτης ἐγένετο διάφορος τοῦ τῆς προηγουμένης σκηνῆς· ἐν ᾧ μέχρι τοῦδε ἐταλαντεύετο μεταξὺ ἱκεσίας καὶ ἀρᾶς, νῦν λαμβάνει τὴν πρώτην θέσιν ὅλως παραδεδομένος εἰς τὸ φλογερὸν πάθος.

4) Ἐνεστὼς τοῦ εἶμι καὶ συνάπτεται τῷ πάλιν· δὲν θὰ ἀποσυρθῇς; Ὁ Νεοπτόλεμος σιωπᾷ ἐν τῷ ἑπομένῳ διαλόγῳ, ἡ δὲ σιωπὴ εἶναι ἐκφραστικωτέρα παντὸς λόγου. Ἀλλὰ καὶ τί ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἀφ' οὗ περιῆλθεν εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτόν;

5) Ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου τὸ κλύεις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι· πέπραμαι κἀπόλωλ'· ὅδ' ἦν ἄρα[1]
ὁ ξυλλαβών με κἀπονοσφίσας[2] ὅπλων.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἐγώ, σάφ' ἴσθ', οὐκ ἄλλος· ὁμολογῶ τάδε.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀπόδος[3], ἄφες μοι, παῖ, τὰ τόξα.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τοῦτο μέν,
οὐδ' ἢν θέλῃ, δράσει ποτ'· ἀλλὰ καὶ σὲ δεῖ
στείχειν ἅμ' αὐτοῖς[4], ἢ βίᾳ στελοῦσί σε.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἐμ', ὦ κακῶν κάκιστε καὶ τολμήστατε[5],
οἵδ' ἐκ βίας ἄξουσιν;

1) Ὅ ἄρα ἐτέθη πρὸς δήλωσιν, ὅτι νῦν ἐννοεῖ ἐκεῖνο, ὅπερ πρότερον ἠγνόει, ὡς ἐν στίχ. 996 καὶ 1083.

2) Ἁρπάξας, ἀφαιρέσας, στερήσας.

3) Αἰτεῖ τὰ τόξα, ὅπως τοξεύσῃ τὸν μετὰ θρασύτητος λέγοντα.

4) Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἐννοοῦσι τοῖς τόξοις, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὑποκείμενον τοῦ στελοῦσι δὲν λέγεται ἐνταῦθα, ἀλλ ἐν στίχῳ 985, οἱ κριτικοὶ προσκρούουσι, καὶ δὴ ὁ Hermann περιέμενεν αὐτῷ (τῷ Νεοπτολέμῳ) καὶ προτείνει νὰ γραφῇ στείχειν ἅμ' ἢ βίᾳ στελοῦσιν οἵδε σε καὶ ὁ Nauck στείχονθ' ὁμαρτεῖν. Ἀλλ' ἡ δυσκολία γεννᾶται, ἂν ἐννοήσωμεν ὑποκείμενον τοῦ στελοῦσι τοὺς ἀκολούθους τοῦ Ὀδυσσέως, ὡς ποιοῦσιν οἱ ἑρμηνευταί. Ἂν ὅμως ἐννοήσωμεν τὸν Νεοπτόλεμον καὶ τοὺς ναύτας (τὸν χορόν), ἡ δυσκολία αἴρεται. Οὕτως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ αὐτῷ κατὰ τὸ ὑποκείμενον τοῦ δράσει, ἀλλὰ πρὸς δήλωσιν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Νεοπτόλεμον εἶναι πολλοί, μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν.

5) Ἐγένετο κατὰ συναίρεσιν ἐκ τοῦ τολμηέστατε κατὰ τοὺς πλείστους τῶν γραμματικῶν, εἰ καὶ οἱ τραγικοὶ ἐν τῷ διαλόγῳ τὰ ἐπίθετα τὰ λήγοντα εἰς άεις, ήεις καὶ όεις δὲν συναιροῦσι καὶ οὐδὲν παράδειγμα συναιρέσεως εἰς ήστατος ἐκ τοῦ ἥστατος ὑπάρχει. Ἄλλοι ὅμως νομίζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τολμίστατε, ὡς εὕρηται ἔν τινι χειρογράφῳ καὶ παρὰ τῷ Τρικλινίῳ, κατὰ τὰ κλεπτίστατος, λαγνίστατος, ψευδίστατος, φαρμακίστατος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἦν μὴ ἑρπῃς ἐκών 985

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ Λημνία χθὼν[1] *καὶ τὸ παγκρατὲς σέλας*
Ἡφαιστότευκτον, ταῦτα[2] *δῆτ' ἀνασχετά,*
εἴ μ' οὗτος ἐκ τῶν σῶν[3] *ἁπάξεται βίᾳ;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

Ζεύς ἐσθ', ἵν' εἰδῇς, Ζεύς, ὁ τῆσδε γῆς κρατῶν,
Ζεύς[4]*, ᾧ δέδυκται ταῦθ'· ὑπηρετῶ δ' ἐγώ.* 990

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ μῖσος[5]*, οἷα κἀξανευρίσκεις λέγειν·*
θεοὺς[6] *προτείνων τοὺς θεοὺς ψευδεῖς τίθης.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὔκ, ἀλλ' ἀληθεῖς· ἡ δ' ὁδὸς πορευτέα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐ φήμ' ἔγωγε.

[1]) *Συνάπτεται κλητικὴ ὀνομαστικῇ, ὡς ἐν στίχ.* 530. *Ὁ Φιλοκτήτης ἐπικαλεῖται τὴν χώραν καὶ τὸν προστάτην ταύτης Ἥφαιστον, οὗ ἡ ἐνέργεια ἐκδηλοῦται ἐν τῷ Μοσύχλῳ, περὶ οὗ εἴπομεν ἐν στίχ.* 800. *Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως ἀντιτάσσει, ὅτι τῆς χώρας ἄρχει οὐχὶ ὁ Ἥφαιστος, ἀλλ' ὁ Ζεύς. Λέγει δὲ τὸ πῦρ παγκρατές, ὅπως δείξῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ δύναμιν, ἣν ὁ Ὀδυσσεὺς πρέπει νὰ φοβῆται.*

[2]) *Πρόκειται μὲν περὶ τοῦ ἀπάγεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο ἔχει πολλὰς περιστάσεις καὶ διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν.*

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπει τὸ οὐσιαστικὸν κ ό λ π ω ν. Πιθανώτερον δ' ὅμως κατὰ τὸν* Dindorf *εἶναι γένους οὐδετέρου.*

[4]) *Τρὶς λέγει τὸ ὄνομα τοῦ Διὸς πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ ἐντολὴ εἶναι τοῦ ὑπερτάτου τῶν θεῶν, ᾧ πάντες ὀφείλουσιν ὑπακοήν. Ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ψεύδεται, διότι ἐνεργεῖ κατὰ τὸ μάντευμα, οἱ δὲ μάντεις ἀγγέλλουσι τὴν βούλησιν τοῦ Διός. Ὅρα στίχ.* 1415 *Εἰς τὸ ὑπηρετῶ ἐννοεῖται τὸ τ α ῦ τ α· ἡ πρότασις δ' αὕτη χαλαρῶς συνεδέθη τοῖς ἡγουμένοις.*

[5]) *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ὦ μισητέ, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 760 *"ἄγαγε τὸ μῖσος„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 1323 *"ὦ μῖσος, ὦ μέγιστον ἐχθίστη γύναι„.*

[6]) *Ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἀποβλέ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

φημί[1]*. πειστέον τάδε.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι τάλας. ἡμᾶς μὲν[2] *ὡς δούλους σαφῶς* 995
πατὴρ ἄρ[3] *ἐξέφυσεν οὐδ' ἐλευθέρους.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὔκ[4]*, ἀλλ' ὁμοίους τοῖς ἀρίστοισιν, μεθ' ὧν*
Τροίαν σ' ἑλεῖν δεῖ καὶ κατασκάψαι βίᾳ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐδέποτέ[5] *γ'· οὐδ' ἦν χρῇ με πᾶν παθεῖν κακόν,*
ἕως ἂν ᾖ μοι γῆς τόδ' αἰπεινὸν[6] *βάθρον.* 1000

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί δ' ἐργασείεις;[7]

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

κρᾶτ'[8] *ἐμὸν τόδ' αὐτίκα*

πει εἰς τὸν Δία, ὃν μετ' ἐμφάσεως εἶπεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ λέγει, ὅτι δὲν ἔπρεπε τὰ ἴδια ψεύδη νὰ ἀποδίδῃ τοῖς θεοῖς.

[1]) Ἀπιθάνως ὁ Gernhard μετέβαλε τὸ χωρίον εἰς· *Φιλ. οὐ φήμ'. Ὀδυσσ. ἐγὼ δὲ φημί. ἐν ᾧ τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο ὁ* Dindorf *καὶ ὁ* Nauck, *οὐχὶ ὀρθῶς· διότι καὶ τὸ ἔγωγε ἁρμόζει εἰς τὸν Φιλοκτήτην (ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν θὰ πορευθῶ) καὶ τὸ φημὶ ἄνευ τοῦ ἐγὼ δὲ ἐντονώτερον ὂν προσήκει τῷ βίᾳ χρωμένῳ Ὀδυσσεῖ.*

[2]) *Διὰ τοῦ μὲν ὑποδηλοῦται, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄλλοι μὴ στενάζοντες ὑπὸ τὴν δουλείαν.*

[3]) *Μετεχειρίσθη τὸν ἄρα, ὡς πρὸ ὀλίγου· διότι νῦν γίνεται ἡ ἀναγνώρισις.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "ἀντὶ τοῦ, οὐ δοῦλον, ἀλλ' ἄριστον, καὶ μετὰ ἀρίστων τὴν Τροίαν δεῖ σε πορθῆσαι· τοῦτο δὲ προτρεπτικόν". Ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν μεταχειρίζεται μόνον τὴν βίαν, ἀλλὰ καὶ πειρᾶται νὰ κεντρίσῃ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ἥρωος.

[5]) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, οὐδέποτε τοῦτο γενήσεται, ἢ οὐδέποτε μεθ' ὑμῶν Τροίαν κατασκάψω. Ὁ σκοπὸς τοῦ Ὀδυσσέως δὲν ἐπέτυχεν, ἀλλ' ἐπήνεγκε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα.*

[6]) *Τὸ σπήλαιον τοῦ Φιλοκτήτου ἔκειτο ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου, στίχ.* 29.

[7]) *Τί δὰ ἐπιθυμεῖς νὰ πράξῃς;*

[8]) *Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα εἶναι οὐ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πέτρᾳ πέτρας ἄνωθεν αἱμάξω πεσών.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ξυλλάβετέ γ' αὐτόν[1]· *μὴ ἐπὶ τῷδ' ἔστω τάδε*[2].

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ χεῖρες, οἷα πάσχετ' ἐν χρείᾳ φίλης
νευρᾶς[3], *ὑπ' ἀνδρὸς τοῦδε συνθηρώμεναι.* 1005
ὦ μηδὲν ὑγιὲς[4] *μηδ' ἐλεύθερον φρονῶν,*
οἷος[5] *μ' ὑπῆλθες, ὡς μ' ἐθηράσω, λαβὼν*

δετέρου γένους, ὡς ἐν στίχ. 1457, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 257· εὕρηται δὲ καὶ ἀρσενικοῦ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 243 καὶ ἐν Φοινίσσ. 1149. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "πρὸς τῇ πέτρᾳ ἐναιμάξω τὴν κεφαλήν μου, ἄνωθεν πεσὼν ἀπὸ πέτρας".

1) Ἐν τισι μὲν χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ξυλλάβετ' αὐτόν, ἐν ἄλλοις δέ, ξυλλάβετέ γ' αὐτὸν καὶ παρὰ τῷ Τρικλινίῳ ξυλλάβετε τοῦτον. Οἱ δὲ νεώτεροι ἐποίησαν πολλὰς διορθώσεις, π. χ. ὁ Hartung ἔτρεψεν εἰς ξυλλάβετ' ἄρ' αὐτόν, ὁ δὲ Blaydes ξυλλάβετ', ὀπαδοί, ὁ Hense ξυλλάβετε, ναῦται καὶ ὁ Schmidt ξυμμάρψατ' αὐτόν. Πρὸ πασῶν δὲ τῶν διορθώσεων προτιμᾶται ἡ τοῦ Bernhardy ξυλλάβετον αὐτόν. Προτιμῶσι δὲ τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ κελεύσῃ τοὺς ναύτας τοῦ Νεοπτολέμου (τὸν χορόν), ἀλλὰ μόνον τοὺς δύο αὐτοῦ ἀκολούθους. Οἱ ναῦται εἶναι μὲν ἄνδρες τοῦ Νεοπτολέμου στίχ. 549, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ἐνεργῶν ἐν ὀνόματι τῶν Ἀτρειδῶν ἠδύνατο νὰ κελεύσῃ τούτους. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ στίχ. 1054 "ἄφετε γὰρ αὐτόν, μηδὲ προσψαύσητ' ἔτι". Ὁ γὲ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς βεβαιωτικός.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Μὴ ἔστω ἐπὶ τῷ Φιλοκτήτῃ ἡ ἐξουσία τοῦ κατακρημνίζεσθαι".

3) Ἐννοεῖ τὴν νευρὰν τοῦ τόξου, ἤτοι τὸ τόξον αὐτό, δι' οὗ ἤθελε φονεύσει τοὺς τολμῶντας νὰ συλλάβωσιν. Τὸ συνθηρώμεναι ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἁλοῦσαι καὶ συλλαμβανόμεναι". Δὲν πρέπει δὲ νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἔδησαν τὰς χεῖρας, ἀλλὰ μόνον, ὅτι συνέλαβον καὶ ἐκράτουν ὁμοῦ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 1054 ἔνθα λέγει ἄφετε καὶ οὐχὶ λύσατε. Ὁ Döderlein νομίζει, ὅτι τὸ συνθηρώμεναι σημαίνει ἅμα τοῖς τόξοις θηρώμεναι, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Hartung. Τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν, διότι σημαίνει συλλαμβανόμεναι, συγκρατούμεναι.

4) Οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὴν φράσιν ἐπὶ δόλου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 448 "ἑλικτὰ κοὐδὲν ὑγιές, ἀλλὰ πᾶν πέριξ φρονοῦντας".

5) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν οἷα μ' ὑπῆλθες, ἢ οἷος μ' ὑπῆλθες, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων ἐκδοσιῶν γίνεται δεκτὴ ἡ εἰκασία τοῦ Hermann. οἳ' αὖ μ' ὑπῆλθες. Τοῦτο τὸ αὖ κατὰ τὸν Nauck ἀναφέρεται εἰς τὸν προηγούμενον δόλον τοῦ Ὀδυσσέως, ὅτε οὗτος τὸν Φιλοκτήτην ἐξέθηκεν. Ἀλλὰ τότε ὁ πάσχων ἐκοιμήθη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρόβλημα[1] σαυτοῦ παῖδα τόνδ' ἀγνῶτ' ἐμοί,
ἀνάξιον[2] μὲν σοῦ, κατάξιον δ' ἐμοῦ,
ὃς οὐδὲν[3] ἤδει πλὴν τὸ προσταχθὲν ποιεῖν. 1010
θῆλυς δὲ καὶ νῦν ἐστιν ἀλγεινῶς φέρων[4]
οἷς τ' αὐτὸς ἐξήμαρτεν οἷς τ' ἐγὼ ἔπαθον.
ἀλλ' ἡ κακὴ σὴ διὰ μυχῶν[5] βλέπουσ' ἀεὶ
ψυχή νιν ἀφυῆ[6] τ' ὄντα κοὐ θέλονθ' ὅμως

καὶ ὁ Λαερτιάδης δὲν ἠπάτησε τοῦτον· ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ὑπέρχεσθαι; Τὸ ῥῆμα τοῦτο σημαίνει ἔρχομαι μετὰ κολακείας, μετὰ περιποιητικῶν λόγων, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Κρίτων. 53 Ε "ὑπερχόμενος δὴ βιώσει πάντας ἀνθρώπους καὶ δουλεύων„. Δημοσθέν κατὰ Ἀριστοκράτ. 623 "συμβέβηκε γὰρ ἐκ τούτου αὐτοῖς μὲν ἀντιπάλοις εἶναι τούτοις, ὑμᾶς δ' ὑπέρχεσθαι καὶ θεραπεύειν„. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ αὖ μένει ἀνεξήγητον, προετιμήσαμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Τρικλινίου. Τὸ δὲ οἷος ἁρμόζει ἐνταῦθα, διότι ἐπεξηγεῖ τὸ μηδ' ἐλεύθερον φρονῶν. Ὁ Φιλοκτήτης τοὺς περιποιητικοὺς τρόπους τοῦ Νεοπτολέμου ἀποδίδωσι τῷ Ὀδυσσεῖ, διότι τὸν νέον μετεχειρίσθη ὡς πρόβλημα. Ἀντὶ τοῦ ἑπομένου ὡς ὁ Wakefield γράφει ὅς, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Dindorf διότι θεωρεῖ τὴν πρότασιν ταύτην ἐπεξήγησιν τῆς προηγουμένης.

1) Πρόβλημα ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἐπικάλυμμα, δι' οὗ ἐκαλύφθη ὁ Ὀδυσσεύς. Ἄγνωῶς εἶναι ὁ ἄγνωστος.

2) Ὁ Νεοπτόλεμος ὡς γενναῖος (στίχ. 971) ἦτο ἀνάξιος τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις οὐδὲν ὑγιὲς ἐφρόνει. Ὡς τοιοῦτος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως ἦτο ἀξιώτατος τοῦ Φιλοκτήτου.

3) Εἰς τὴν φράσιν ταύτην συνήθως προστίθεται τὸ ἄλλο, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 19 "τὼ δ' οὐκ ἄρ' ἦστην οὐδὲν ἄλλο πλὴν δάκνειν„, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἄνευ τοῦ ἄλλο, κωμικ. ἀποσπάσμ. 2,305 "οὐδὲν οἶσθα πλὴν σκυθρωπάζειν μόνον„ καὶ 3,481 "ὁ δὲ Δυόνυσος οἶδε τὸ μεθύσαι μόνον„.

4) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀγανακτῶν κατὰ τὸν Nauck καὶ διὰ τοῦτο συντάσσεται πρὸς δοτικὴν ἀντὶ αἰτιατικῆς, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἀναβάσ. 1,3,3 "μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν„ καὶ ἐν Ἑλλην. 3,4,9 "βαρέως φέρων τῇ ἀτιμίᾳ„.

5) Οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι, δι' ἐνεδρῶν βλέπουσα ὡς τι θηρίον ἐνεδρεῦον. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη πάντως συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐνέδραν τοῦ Ὀδυσσέως. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ ὑποδεικνύει, ὅτι τὴν φράσιν διὰ μυχῶν μετεχειρίσθη ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ. δηλ. κρυφίως, δολίως βλέπουσα Οὕτως ἐνόησεν ὁ Musgrave παραπέμπων εἰς Φίλων. τόμ. Π 78 "τὸν ἀεὶ βλέποντα καὶ ἐν μυχοῖς τῆς διανοίας„ καὶ Πλάτ. ἐν Πολιτ. 7,519 Α "ἢ οὔπω ἐνενόηκας τῶν λεγομένων πονηρῶν μέν, σοφῶν δέ, ὡς δριμὺ μὲν βλέπει τὸ ψυχάριον καὶ ὀξέως διορᾷ πάντα ἐφ' ἃ τέτραπται, ὡς οὐ φαύλην ἔχον τὴν ὄψιν, κακίᾳ δ' ἠναγκασμένον ὑπηρετεῖν, ὥστε ὅσῳ ἂν ὀξύτερον βλέπῃ, τοσούτῳ πλείω κακὰ ἐργαζόμενον;„

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ἄκα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὖ προυδίδαξεν ἐν κακοῖς εἶναι σοφόν.
καὶ νῦν ἔμ', ὦ δύστηνε[1], συνδήσας νοεῖς
ἄγειν ἀπ' ἀκτῆς τῆσδ', ἐν ᾗ με προυβάλου
ἄφιλον ἔρημον ἄπολιν[2] ἐν ζῶσιν νεκρόν,
φεῦ.
ὄλοιο· καί σοι[3] πολλάκις τόδ' ηὐξάμην·
ἀλλ'[4] οὐ γὰρ οὐδὲν θεοὶ νέμουσιν ἡδύ μοι,
σὺ μὲν γέγηθας ζῶν, ἐγὼ δ' ἀλγύνομαι
τοῦτ'[5] αὖθ' ὅτι ζῶ σὺν κακοῖς πολλοῖς τάλας,
γελώμενος πρὸς σοῦ γε καὶ τῶν Ἀτρέως[6]
διπλῶν στρατηγῶν, οἷς σὺ ταῦθ' ὑπηρετεῖς.

κον ἀπὸ φύσεως„, ὅπερ δέχεται ὁ Dindorf. *Πιθανώτερον ὅμως δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν κατὰ τὸν* Nauck *τὴν φράσιν ἐν κακοῖς εἶναι σοφόν, ὡς καὶ εἰς τὸ ἑπόμενον θέλοντα.*

1) *Τὸν Ὀδυσσέα λέγει δύστηνον, ἄθλιον, ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1290 "δύστηνε, ποῖ βλέπων ποτ' αὐτὰ καὶ θρυεῖς;„ *καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 121 "παῖ δυστανοτάτας Ἠλέκτρα ματρός„. *Καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως δῆλον, ὅτι οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσέα δὲν ἔδησαν τὸν Φιλοκτήτην· νῦν φοβεῖται οὗτος μὴ πράξῃ τοῦτο ὁ Λαερτιάδης. Ἀλλ'* ὁ Hermann *καὶ ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι τὸ συνδήσας ἐλέχθη ὑπερβολικῶς· διότι μόνον αἱ χεῖρες τούτου συγκρατοῦνται.*

2) *Ἄπολις εἶναι ὁ ἐξόριστος, ὁ πατρίδος ἐστερημένος. Κατὰ τὸν* Dindorf *φαίνεται τῷ Φιλοκτήτῃ ὅτι εἶναι ὡς νεκρός· διότι εἶναι ἄφιλος, ἔρημος, ἄπολις.*

3) *Ὁ* Wakefield *μετέβαλεν εἰς καίτοι, ὅπερ ἤρεσε πολλοῖς τῶν ἀρχαίων ἑρμηνευτῶν, ὡς τῷ* Buttmann *καὶ* Döderlein *"Ημεῖς οἱ νεώτεροι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μεταχειριζόμεθα τὸν καί, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, παρενθετικῶς, καὶ οὕτως ἁρμόζει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ χωρίον ἐνταῦθα.*

4) *Ἡ πρότασις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα οὕτωσί· εὔχομαι νὰ ἀπόλεσθῇς· καὶ τὸ ηὐχήθην πολλάκις· ἀλλ' οὐ μόνον δὲν ἀπόλλυσαι, ἀλλὰ καὶ εὐχάριστον βίον διάγεις*

5) *Προσδιορίζει τὸ ἀλγύνομαι. Ἀλλ'* ὁ Hartung *ἔθηκε κόμμα μετὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ὅπως τὸ τοῦτ' αὐτὸ προσδιορίζῃ τὸ γελώμενος· διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην ὁ Φιλοκτήτης νὰ εἴπῃ, διὰ τί λυπεῖται, καὶ ἂν ἔλεγε τοῦτο, δὲν ἔπρεπε νὰ προσθέσῃ τὸ τοῦτ' αὐτό· ὅτι ὅμως ἡ ἐλεεινὴ αὐτοῦ κατάστασις παρέχει γέλωτα τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις, τοῦτο πάντως ἦτο ἄξιον μνείας. Ἀλλ' ἡ μὲν αἰτιατικὴ οὐδεμίαν δυσκολίαν παρέχει διότι ὑπάρχει παραπλήσιον παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν.* ? "ἃ δ' ὠδυνήθην„), *τὸ δὲ τοῦτ' αὐτὸ εἰς τὸ ἀλγύνομαι μᾶλλον ἁρμόζει, ἂν μὴ πλανώμεθα οὐ μὲν χαίρεις ζῶν, ἐγὼ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο λυποῦμαι.*

6) *Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ.* 943 " τοῦ Ζηνὸς Ἡρακλέους„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καίτοι σὺ μὲν κλοπῇ[1] τε κἀνάγκῃ ζυγεὶς
ἔπλεις ἅμ' αὐτοῖς, ἐμὲ δὲ τὸν πανάθλιον,
ἑκόντα πλεύσανθ' ἑπτὰ ναυσὶ[2] ναυβάτην,
ἄτιμον ἔβαλον[3], ὡς σὺ φῄς, κεῖνοι δὲ σέ.
καὶ νῦν τί μ' ἄγετε; τί μ' ἀπάγεσθε;[4] τοῦ χάριν;
ὃς οὐδέν εἰμι καὶ τέθνηχ' ὑμῖν[5] πάλαι.
πῶς, ὦ θεοῖς ἐχθιστε, νῦν οὐκ εἰμί σοι[6]
χωλός, ὀυσώδης; πῶς θεοῖς εὔξεσθ'[7], ἐμοῦ

1) *Δὲν εἶναι ἓν διὰ δυοῖν, ὡς ἐνόμισεν ὁ* Hartung, *δηλ. ἐξ ἀνάγκης ἕνεκα τῆς ἀπάτης. Διότι εἶναι δύο· κλοπὴ εἶναι ἡ ἀπάτη ἣν μετεχειρίσθη ὁ Παλαμήδης, ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπεκρίνετο τὸν μαινόμενον, καὶ ἀνάγκη εἶναι ἐκείνη, ἣν οἱ Ἀχαιοὶ μετὰ τὸν ἔλεγχον ἤσκησαν ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ Σοφοκλῆς κατὰ τὰ Κύπρια ἔπη εἶχε ποιήσει Ὀδυσσέα μαινόμενον. Τὸ ζυγεὶς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ὑποταγείς. Περὶ τοῦ ἥρωος τούτου λέγει ὁ Ἀγαμέμνων παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 842 "μόνος δ' Ὀδυσσεύς, ὅσπερ οὐχ ἑκὼν ἔπλει, ζευχθεὶς ἕτοιμος ἦν ἐμοὶ σειραφόρος„ Ἡ πρότασις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην οὕτωσί· καὶ ὅμως εὐνοοῦσί σε τὸν ἀπατεῶνα καὶ ἀποφεύγοντα τὴν στρατείαν καὶ καταδιώκουσιν ἐμὲ τὸν πρόθυμον στρατιώτην.*

2) *Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰρημένον ἐν Ἰλιάδ. Β, 719*

3) *Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἔκβαλον καὶ ἐξέβαλον, αἵτινες δὲν γίνονται δεκταὶ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ὡς σὺ φῄς, οἱ Ἀτρεῖδαί με ἐξέβαλον, ὡς δέ φασιν ἐκεῖνοι, σύ· σὺ μέν, φησίν, ἐκείνους αἰτιᾷ, ἐκεῖνοι δὲ σέ„. Εἰς τὸ κεῖνοι δὲ σὲ ἐννοεῖται ἡ φράσις, φασὶν ἄτιμον βαλεῖν ἐμέ, δηλ. ἐκεῖνοι δὲ φασὶν ὡς σὺ ἐμὲ ἄτιμον ἐξέβαλες. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπέδιδε τὴν αἰτίαν τοῖς Ἀτρείδαις στίχ. 7. Ἀντὶ τοῦ ὡς σὺ φῄς ὁ* Hartung *γράφει οὓς σὺ φῄς.*

4) *Τὸ ἄγειν διαφέρει τοῦ ἀπάγεσθαι· ἐκεῖνο μὲν λέγει διότι ἀκουσίως ἀκολουθεῖ, βίᾳ ἄγεται, τὸ δὲ ἀπάγεσθαι ὁ μὲν* Nauck *θεωρεῖ ὡς ἀντανακλώμενον, δηλ. πρὸς τὸν ὑμέτερον σκοπὸν ἄγετε εἰς τὴν Τροίαν, ὁ δὲ* Seyffert *ὡς διάμεσον, δηλ. ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ Ἀτρεῖδαι δι' ἄλλων ἕλκουσιν.*

5) *Κατὰ τὸν* Nauck *καὶ τὸν* Schmelzer *κεῖται ἀντὶ τοῦ ὑφ' ὑμῶν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι σημαίνει κατὰ τὴν γνώμην σας, κατὰ τὰς πράξεις σας.*

6) *Οὐχὶ πολὺ διάφορον σημασίαν τῆς προηγουμένης ἔχει ἡ δοτικὴ αὕτη.*

7) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται εὔξεσθ' ἐμοῦ πλεύσαντος αἶθειν ἱερά; Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ εὔξεσθε παρέχει δυσκολίαν, οἱ κριτικοὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσιν· ὁ μὲν* Brunck *ἔγραψεν ἔξεσθ' ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ δυνήσεσθε, ὁ δὲ* Wakefield *ἕξεις, ὁ δὲ* Hermann *ἕτ' ἔσθ' καὶ ὁ* Pierson *ἕξεσθ', ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν, διότι συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλεύσαντος, αἶθειν ἱερά, πῶς σπένδειν ἔτι;
αὕτη γὰρ ἦν σοι πρόφασις[1] ἐκβαλεῖν ἐμέ.
κακῶς ὄλοισθ'· ὀλεῖσθε[2] δ' ἠδικηκότες
τὸν ἄνδρα τόνδε[3], θεοῖσιν εἰ δίκης μέλει.
ἔξοιδα[4] δ' ὡς μέλει γ'· ἐπεὶ οὔποτ' ἂν στόλον
ἐπλεύσατ' ἂν τόνδ' εἵνεκ' ἀνδρὸς ἀθλίου,
εἰ μή τι κέντρον[5] θεῖον ἦγ' ὑμᾶς ἐμοῦ.
ἀλλ' ὦ πατρῴα γῆ θεοί τ' ἐπόψιοι[6],
τίσασθε τίσασθ' ἀλλὰ[7] τῷ χρόνῳ ποτὲ
ξύπαντας αὐτούς, εἴ τι κἄμ'[8] οἰκτείρετε·

Σχολιαστοῦ· "Τοῦτο γὰρ προφασισαμένου Ὀδυσσέως ὅτι οὐκ ἔστι θῦσαι, τούτου ἐπιστενάζοντος, ἐξέθηκαν αὐτόν„. "Ἄλλοι διατηροῦσι τὸ εὖ ξεσθ' ἐξηγοῦντες αὐτὸ διὰ τοῦ θὰ καυχηθῆτε (gloriabimini). Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἔννοια τῆς καυχήσεως δὲν ἔχει ὑπόστασιν· ἀλλὰ τὸ εὔχεσθαι δὲν ἔχει πάντοτε τὴν σημασίαν ταύτην, ἀλλὰ σημαίνει καὶ ἁπλῶς λέγειν, βεβαιοῦν, ὡς δὴ λέγεται ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Passow. Καὶ ἐνταῦθα δύναται νὰ ἐξηγηθῇ· πῶς θὰ εἴπητε, ὅτι προσφέρετε θυσίας εἰς τοὺς θεούς; Τὸ δὲ ἔξεστι, ὅπερ πολλοὶ δέχονται, ἔχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται μέλλων καὶ οὐχὶ ἐνεστώς. Ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ εὑρηται ἔν τινι χειρογράφῳ ὁμοῦ, ὅπερ προτιμῶσιν ἔνιοι τῶν ἐκδοτῶν, διότι εὐκολώτερον ἐννοεῖται ἡ ἀντωνυμία ἢ τὸ ὁμοῦ. Ἀντὶ τοῦ πλεύσαντος ὁ Hartung ἔγραφε στένοντος κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.

1) Δηλαδὴ τοῦ ἐκβαλεῖν ἐμέ. Ὅρα στιχ. 8.

2) Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο ὄλοισθε δ', ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς μέλλοντα, ὃν πάντες οἱ ἐκδόται ἐδέξαντο. Ὅτι δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἔχῃ, μαρτυροῦσι τὰ ἑπόμενα.

3) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐμέ.

4) Γνωρίζω ἀκριβῶς, ὅτι βεβαίως, ἀληθῶς φροντίζουσιν. Τούτου τεκμήριον εἶναι, ὅτι οἱ ἀδικήσαντες φροντίζουσι περὶ ἀνδρός, ὅστις δὲν ἔχει δυνάμεις, ὅπως βοηθήσῃ αὐτοῖς.

5) Θεόθεν ἐμβληθεῖσαν ἐπιθυμίαν ἐμοῦ, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Hermann. Ἡ γενικὴ ἐμοῦ εἶναι τοῦ αἰτίου. Ἀλλ' ὁ Nauck λέγων τὴν εἰρημένην ἐξήγησιν ἀδύνατον τίθησι τὸν στίχον ἐν ἀγκύλαις. Νομίζει δ', ὅτι ὁ στίχος προσετέθη ὑπό τινος ἀναγνώστου, ὅστις ἠθέλησε νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἀπόδοσιν. Ἀλλὰ τοῦ στίχου ἐξαλειφθέντος δύναται νὰ νοηθῇ ἡ ἀπόδοσις, εἰ μὴ θεοῖσι δίκης ἔμελε.

6) Θεοὶ ἐπόψιοι εἶναι οἱ πάντα βλέποντες καὶ τιμωροῦντες, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 175 "Ζεύς, ὃς ἐφορᾷ πάντα καὶ κρατύνει„. Καὶ ὁ Ζεὺς λέγεται ἐπόψιος παρ' Ἀπολλων. II, 1124 "ἀντόμεθα πρὸς Ζηνὸς ἐποψίου„.

7) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, εἰ μὴ εὐθύς, ἀλλά, ὡς ἐν στίχ. 950 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 411 "ὦ θεοὶ πατρῷοι, συγγένεσθέ γ' ἀλλὰ νῦν„.

8) Ὡς τοὺς ἄλλους ἀδικηθέντας καὶ πάσχοντας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς[1] ζῶ μὲν οἰκτρῶς, εἰ δ' ἴδοιμ' ὀλωλότας
τούτους, δοκοῖμ' ἂν τῆς νόσου[2] πεφευγέναι.

ΧΟΡΟΣ.

βαρύς τε καὶ βαρείαν ὁ ξένος φάτιν
τήνδ' εἶπ', Ὀδυσσεῦ, κοὐχ ὑπείκουσαν[3] κακοῖς.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

πόλλ' ἂν λέγειν ἔχοιμι πρὸς τὰ τοῦδ' ἔπη,
εἴ μοι παρείκοι[4]· νῦν δ' ἑνὸς κρατῶ λόγου.
οὐ γὰρ τοιούτων[5] δεῖ, τοιοῦτός εἰμ' ἐγώ·

[1]) Ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν.

[2]) Τὸ πέφευγα συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι δὲν σημαίνει ἔχω φύγει, ἀλλ' εἶμαι ἀπηλλαγμένος, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Α, 18 "πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων„, ἐν Ἀντιγόν. 437 "ἐκ κακῶν πεφευγέναι„ καὶ ἐν στίχ. 488 "οὐκ ἀλύξετον μόρου„ Κατὰ τὴν ἔννοιαν παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 284 "εἰ κεῖνόν γε ἴδοιμι κατελθόντ' Ἄϊδος εἴσω, φαίην κεν φίλον ἦτορ ὀΐζύος ἐκλελαθέσθαι„.

[3]) Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης δὲν ὑπείκει τοῖς κακοῖς, ἀλλὰ τὸ ἀνῆκον εἰς τὸ πρόσωπον μετήνεγκεν εἰς τὸν λόγον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 953 "σεμνόστομός γε καὶ φρονήματος πλέως ὁ μῦθος„.

[4]) Τὸ ῥῆμα κεῖται ὡς ἀπρόσωπον, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Νόμ. V 734 Β "τὸν βουλόμενον ἡδέως ζῆν οὐκέτι παρείκει ἑκόντα γε ἀκολάστως ζῆν„, ἐν Συμποσ. 187 "καθ' ὅσον παρείκει, φυλακτέον ἑκάτερον τὸν ἔρωτα„ καὶ Θουκυδίδ. 3,1 "προσβολαὶ ἐγίγνοντο τῶν Ἀθηναίων, ὅπῃ παρείκοι„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "εἰ καιρὸς ἐπιτρέψειέ μοι„. Ὁ Hartung ἔτρεψεν εἰς παρήκοι, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἐκδόται. Τὴν ἑπομένην πρότασιν κακῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "νῦν δὲ σιωπῶ· οἶδα γὰρ τοῦτο ποιεῖν, ὅπου δεῖ„. Διότι δὲν σιωπᾷ, ἀλλὰ λέγει, ἂν δὲ καὶ οὐχὶ πολλά. Πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ οὐχὶ πολὺ διάφορος εἶναι ἡ ἔννοια ἣ παραγομένη ἐκ τῆς διορθώσεως τοῦ ἑνὸς εἰς ἑκών, ἣν ποιοῦσιν ὁ Schmidt καὶ ὁ Bonitz ἐξηγοῦντες, νῦν δὲ ἑκουσίως σιωπῶ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἑκὼν δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα, διότι τὸ ἑκούσιον ἀντίκειται πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν, ἀνάγκην, ἥτις ἐδηλώθη διὰ τοῦ εἴ μοι παρείκοι καὶ ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ εἶναι ἀκυρολογία, ὡς παρατηρεῖ ὁ Seyffert, τὸ λόγου ἀντὶ τῆς γλώσσης ἢ τοῦ στόματος. Οὐχὶ εὐστοχώτερον ὁ Hartung τὸ ἑνός ἔτρεψεν ἐγώ. Τὸ ἑνός, ὡς νομίζομεν, εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως ποιῇ ἀντίθεσιν εἰς τὸ πολλά. Ἡ φράσις σημαίνει τώρα ὅμως ἕνα λόγον ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 409 "τοῦδε γὰρ κἀγὼ κρατῶ„. Τὸν λόγον λέγει ἐν στίχ. 1054.

[5]) Κατὰ τὸν Nauck ἡ σημασία τοῦ τοιοῦτοι ἐξάγεται ἐκ τῶν ἑπομένων, δηλ. εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ δίκαιοι ἀγαθοί, ἤτοι ἄδικοι καὶ πονηροί, οἵτινες πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν οὐδὲν μέσον ὡς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χῶπου δικαίων κἀγαθῶν ἀνδρῶν κρίσις[1], 1050
οὐκ ἂν λάβοις μου μᾶλλον οὐδέν' εὐσεβῆ.
νικᾶν γε μέντοι πανταχοῦ χρήζων ἔφυν[2],
πλὴν εἰς σέ· νῦν δὲ σοί γ' ἑκὼν ἑκστήσομαι[3]·
ἄφετε γὰρ αὐτόν, μηδὲ προσψαύσητ' ἔτι·
ἐᾶτε μίμνειν. οὐδὲ σοῦ προσχρήζομεν, 1055
τά γ' ὅπλ' ἔχοντες ταῦτ'· ἐπεὶ πάρεστι μὲν[4]
Τεῦκρος[5] παρ' ἡμῖν, τήνδ' ἐπιστήμην[6] ἔχων,
ἐγώ θ', ὃς οἶμαι σοῦ κάκιον οὐδὲν ἂν
τούτων κρατύνειν[7] μηδ' ἐπευθύνειν χερί.
τί δῆτα συοῦ[8] δεῖ; χαῖρε τὴν Λῆμνον πατῶν· 1060

μὴ ἐπιτεταμμένον νομίζουσιν. Τοιοῦτον ὅμως τρόπον ἐκφράσεως δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ὁ Σοφοκλῆς, διότι ἔπρεπε νὰ προταχθῇ τὸ ἐπίθετον, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Νόμ. I, 642 "ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοί, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι„. Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 1324 "ἤκουσεν αἰσχρὰ δρῶν γὰρ ἦν τοιαῦτά με„. Διὰ ταῦτα ὁ κριτικὸς νομίζει, ὅτι ἀντὶ τοιούτων πρέπει νὰ γραφῇ πανούργων. Ἀλλ' ἐπειδή, ὡς νομίζομεν, ἡ βάσις εἶναι ἡμαρτημένη, ἡ διόρθωσις εἶναι περιττή· τὸ τοιούτων, ἴσως ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἑπομένων, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὰ ἡγούμενα καὶ δὴ εἰς τὸν 1006 καὶ ἑξῆς.

[1] Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ δοκιμασία, ἐξέτασις.

[2] Ἐκ φύσεως σπουδάζω νὰ νικῶ παντοῦ. Ὁ ἔχων τὸ φυσικὸν τοῦτο ἰδίωμα δὲν δύναται νὰ ἦναι δίκαιος ἄνθρωπος.

[3] Τώρα ὅμως εἰς σὲ τοὐλάχιστον μὲ τὴν θέλησίν μου θὰ ὑποχωρήσω, ὡς ἐν Αἴαντ. 672 "ἐξίσταται δὲ νυκτὸς αἰανὴς κύκλος„.

[4] Ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ ἐγώ θ', ὁ μὲν Nauck θεωρεῖ τὴν φράσιν ὡς δυσκόλως δυναμένην νὰ δικαιολογηθῇ, ὁ δὲ Blaydes τρέπει εἰς πάρεστι δή ἢ πάρεστ ἀνήρ, ἀλλὰ παραπλήσια δὲν ἐλλείπουσιν, ὡς ἐν στίχ. 1136 "ὁρῶν μὲν αἰσχρὰς ἀπάτας, στυγνόν τε φῶς' ἐχθοδοπόν, καὶ 1424 "πρῶτον μὲν νόσου παύσῃ λυγρᾶς, ἀρετῇ τε πρῶτος„. Τὸ σύνηθες ἤθελεν εἶναι πάρειμι δ' ἐγώ.

[5] Ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν διεκρίνετο ὁ Τεῦκρος ὡς ἄριστος τοξότης ἐν Αἴαντ. 1120.

[6] Ἐννοεῖ τὴν τοξοσύνην, περὶ ἧς ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει ἐν Ὀδυσσ. θ, 229 "οἷος δή με Φιλοκτήτης ἀπεκαίνοντο τόξῳ δήμῳ ἐνὶ Τρώων, ὅτε τοξαζοίμεθ' Ἀχαιοί„

[7] Ὅτι δύναμαι νὰ στερεόνω καὶ διευθύνω ταῦτα. Κυρίως σημαίνει ἐξουσιάζειν τὰ τόξα καὶ διὰ τοῦτο συντάσσεται πρὸς γενικήν. Μετὰ τὰ δοξαστικὰ ῥήματα τίθεται καὶ οὐ καὶ μὴ μετ' ἀπαρεμφάτων, ὡς ἐνταῦθα, ἔνθα μετὰ τὸ οὐδὲν κεῖται μηδὲ καὶ παρὰ Πλάτων. ἐν Πρωταγόρ. 349 B "ὅθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδακτὸν εἶναι μηδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν„.

[8] Ὑποκρινόμενος λέγει τοῦτο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμεῖς δ' ἴωμεν, καὶ τάχ' ἂν τὸ σὸν γέρας[1]
τιμὴν ἐμοὶ νείμειεν, ἣν σὲ χρῆν[2] *ἔχειν.*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οἴμοι· τί δράσω[3] *δύσμορος; σὺ τοῖς ἐμοῖς*[4]
ὅπλοισι κοσμηθεὶς ἐν Ἀργείοις φανῇ;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

μή[5] *μ' ἀντιφώνει μηδέν, ὡς στείχοντα δή.* 1065

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ σπέρμ' Ἀχιλλέως, οὐδὲ σοῦ φωνῆς ἔτι
γενήσομαι προσφθεγκτός[6]*, ἀλλ' οὕτως ἄπει;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

χώρει[7] *σύ· μὴ πρόσλευσσε, γενναῖός περ ὤν,*

ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις γινώσκει, ὅτι πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ Ἰλίου ἀπαιτοῦνται οὐ μόνον τὰ τόξα, ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλοκτήτης αὐτός, ὡς διαρρήδην λέγεται ἐν στίχ. 841. Τὴν ἑπομένην φράσιν λέγει μετὰ καταφρονήσεως, ὡς παρὰ Θεοκρίτ. 5, 61 "τὰν σαυτοῦ πατέων ἔχε τὰς δρύας". Ἀντὶ τὴν Λῆμνον ὁ Walter ἔγραψε σὴν Λῆμναν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.

[1]) *Δηλαδὴ τὰ τόξα, ἅπερ ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἡρακλέους. Λοιπὸν λέγει, ὅτι τὰ τόξα δύνανται νὰ δώσωσιν οἱ Ἀχαιοὶ ὡς τιμὴν διὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας. Ὁ πονηρὸς Ἰθακήσιος γινώσκει νὰ ὑποκαύσῃ τὰ ἀνθρώπινα πάθη· διότι ἔνθεν μὲν κεντρίζει τὴν ἀνθρωπίνην φιλοδοξίαν, ἔνθεν δὲ ἀπειλεῖ, ὅτι τὸ γέρας αὐτοῦ θέλει λάβει ὁ μισητότατος ἐχθρός.*

[2]) *Τοῦτο λέγει κατὰ τὸν χρησμόν.*

[3]) *Ἡ πανουργία τοῦ Ὀδυσσέως οὕτως ἐπέδρασεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Φιλοκτήτου, ὥστε οὗτος ἀμφιταλαντεύεται, ἂν πρέπῃ νὰ ἀκολουθήσῃ.*

[4]) *Προέταξε τὰς δύο λέξεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν ἔννοιαν τῆς προτάσεως.*

[5]) *Ὁ Ὀδυσσεὺς ὑποκρίνεται σπουδήν, ὅπως διὰ ταύτης ἔτι μᾶλλον καταπλήξῃ τὸν Φιλοκτήτην. Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ νοηθῇ μετά τινος ἀγανακτήσεως καὶ σπουδῆς ἀπερχόμενος.*

[6]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "προσφωνηθῆναι ἄξιος". Ἡ γενικὴ δηλοῖ τὸ ποιητικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1437 "μηδενὸς προσήγορος". Τὸ οὕτως ἐξηγεῖται ἐκ τῶν ἡγουμένων, ἄνευ προσφωνήσεως, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1279 "μὴ οὕτως ἀφῇ με, μηδὲν ἀντειπὼν ἔπος".*

[7]) *Ὁ Νεοπτόλεμος μετανοήσας διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τόξων δὲν βαίνει ταχέως, ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἵσταται (κοντοστέκει, ὡς λέγομεν οἱ νεώτεροι βλέπων πρὸς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμῶν ὅπως μὴ τὴν τύχην[1] διαφθερεῖς.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἦ καὶ πρὸς ὑμῶν ὧδ' ἔρημος, ὦ ξένοι, 1070
λειφθήσομαι δὴ[2] κοὐκ ἐποικτειρεῖτέ με;

ΧΟΡΟΣ.

ὅδ' ἐστὶν ἡμῶν ναυκράτωρ[3] ὁ παῖς· ὅσ' ἂν
οὗτος λέγῃ σοι, ταῦτά σοι χἡμεῖς φαμέν.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀκούσομαι μὲν ὡς ἔφυν οἴκτου πλέως[4]
πρὸς τοῦδ'[5]· ὅμως δὲ μείνατ', εἰ τούτῳ δοκεῖ, 1075
χρόνον τοσοῦτον εἰς ὅσον τά τ' ἐκ νεὼς[6]
στείλωσι ναῦται καὶ θεοῖς εὐξώμεθα.
χοὗτος τάχ' ἂν φρόνησιν ἐν τούτῳ[7] λάβοι
λῴω τιν' ἡμῖν. νὼ μὲν οὖν ὁρμώμεθοι[8],

Φιλοκτήτην. Τὸ ἐπίθετον γενικὸν ἐνταῦθα δηλοῖ τὸν οἰκτείροντα, τὸν ἔχοντα ἀγαθὴν καρδίαν. Κατὰ τὸν Schmelzer τὸ γενναῖος ἐκ τῶν συνάπτεται τοῖς ἑπομένοις, ὅπερ, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι ἀκριβὲς καὶ διὰ τὴν ἔννοιαν καὶ διὰ τὴν θέσιν τῶν λέξεων.

[1]) Ἐνταῦθα, ἂν μὴ πλανώμεθα, αἰνίσσεται τὴν ὑπόθεσιν, ἣν λέγει ἀκριβῶς.

[2]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι λειήσομ' ἤδη, ἀλλ' ὁ Wakefield ἔγραψεν, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται.

[3]) Ναυκράτωρ εἶναι ὁ ἄρχων τοῦ πλοίου, ὁ πλοίαρχος.

[4]) Τοῦτο λέγεται πρὸς μομφὴν γυναικῶδες καὶ ἄνανδρον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀκούσομαι πρὸς σοῦ, ὡς εἰμὶ οἴκτου μεστός· οἷον, ἀγνωσθήσομαι ὡς ἤττων οἰκτου.

[5]) Διὰ μὲν τοῦ τοῦδε δηλοῖ τὸν Ὀδυσσέα, διὰ δὲ τοῦ τούτῳ τὸν Φιλοκτήτην.

[6]) Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει τὰ ἐπὶ νεώς, κατὰ δὲ τὸν Schulz δηλοῖ τὰ ἐξαχθέντα εἰς τὴν ξηρὰν ἐκ τοῦ πλοίου πάλιν νὰ ἐναποθέσωσιν. Πιθανώτερον κατὰ τὸν Nauck σημαίνει τὰ ἐκ μέρους τοῦ πλοίου.

[7]) Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, καθ' ὃν θὰ γίνωνται τὰ εἰρημένα. Ἴσως καὶ οὗτος ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ λάβῃ εὐκταιοτέραν ἀπόφασιν εἰς ἡμᾶς. Τὸ ἡμῖν ὁ Blaydes ἔτρεψεν εἰς ἢ νῦν. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἢ νῦν ὡς νοούμενον εἶναι περιττόν, ἐν ᾧ τὸ ἡμῖν εἶναι ἀναγκαιότερον.

[8]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ὁρμώμεθον, ἐν ἐνὶ δὲ ὁρμώμεθα, ὅπερ προτιμῶσιν ὁ Elmsley καὶ ὁ Nauck· διότι τὸν τύπον τοῦ πρώτου προσώπου τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ θεωροῦσιν ὡς ἐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑμεῖς δ', ὅταν καλῶμεν, ὁρμᾶσθαι[1] *ταχεῖς*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

στροφὴ α.

ὦ κοίλας[2] *πέτρας γύαλον*
θερμὸν[3] *καὶ παγετῶδες', ὥς σ'*
οὐκ ἔμελλον ἄρ'[4]*, ὦ τάλας,*
λείψειν οὐδέποτ', ἀλλά μοι
καὶ θνήσκοντι συνείσει[5]*.*

πινοηθέντα. Ἀλλ' ἀπαντᾷ παρὰ μὲν Ὁμήρῳ τὸ περιδώμεθον ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 485, παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐν Ἠλέκτρ. 950 τὸ λελείμμεθον, ὅπου ἴδε τὴν σημείωσίν μου.

1) Τὸ ἀπαρέμφατον κεῖται ἀντὶ προστακτικῆς. Οὐχὶ ἄνευ σκοποῦ κατέληξεν ὁ λόγος εἰς τὸ ταχεῖς.

2) Ἐν τῷ κομμῷ ὁ Φιλοκτήτης θρηνεῖ, ὅτι μέλλει νὰ διαμείνῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀβοήθητος καὶ ἐστερημένος τῶν τόξων, δι' ὧν ἐπορίζετο τὰ τῆς τροφῆς. Ὁ χορὸς ἐκδηλοῖ οἶκτον πρὸς τὸν δυστυχῆ, ἀποκρούει τὰς ἀράς, παρακελεύεται, ὅπως ἀκολουθήσῃ καὶ ἐν τέλει ὑποκρίνεται, ὅτι ἀπέρχεται. Ἄπελπις ὁ Φιλοκτήτης, καίπερ καλῶν τοὺς ναύτας νὰ ἐπανέλθωσιν, ὅμως δὲν προτίθεται νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀλλ' αἰτεῖ ὅργανα πρὸς αὐτοκτονίαν. Οὕτω τὸ μῖσος, ὅπερ τρέφει πρὸς τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς Ἀτρείδας, εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ φόβου, ὃν ἔχει περὶ τοῦ μέλλοντος. Ὁ Σχολιαστὴς εὗρε δυσκολίαν περὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ γύαλον· "Γύαλον δὲ ἀντὶ τοῦ κεῦθος. Κυρίως δὲ γύαλα τὰ κοῖλα λέγονται. Ἀλλ' ἐὰν οὕτως μεταφράσῃς, ἀπίθανον τὸ κοῖλον κοίλωμα, διὸ δὴ τὸ κεῦθος ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ ἄλσος μεταφράζομεν„. Νομίζομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθωμεν τῆς κυρίας σημασίας τῆς λέξεως. Εἶναι δὲ πλεονασμός.

3) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρ
νομίζουσιν, ὅτι τοῦτο πρέ
ξηγηθῇ κατὰ τὸν στίχον.
ὃν συμφωνεῖ καὶ ἡ δευτέρ
νεια τοῦ Σχολιαστοῦ "ἢ
θέρει ψυχρόν, ἐν δὲ χειμ
μόν· ἀντὶ τοῦ, ἐπιτήδειον
μῶνα καὶ θέρος„. Πιθανό
Wecklein ἐξηγεῖ, θερμόν
θέρει καὶ ψυχρὸν ἐν τῷ
διότι ὁ Φιλοκτήτης ἔχει
γνώμην τῆς τοῦ Ὀδυσσέω

4) Ὡς νῦν ἐγένετο φα

5) Τὰ Σχόλια παρέχου
ἀναγνώσεις καὶ τρεῖς ἑ
ὡς παρετήρησεν ὁ Hart
Συνοίσει (μέσος μέλλων
φέρειν), δηλ. καὶ ἀπολλυ
σύμφορον ἔσῃ καὶ ὠφέλ
δέξῃ με ἀποθανόντα. 2)
(μέσος μέλλων τοῦ συνειδέ
σὺν ἐμοὶ ἔσῃ καὶ ὄψει μ
νόντα. 3) Μέλλων τοῦ σ
ὑπερβολικῶς, οἷον καὶ με
τον συνελεύσῃ μοι καὶ οὐ
ψεις με. Ἡ πρώτη ἀνάγν
ἑρμηνεία δὲν δύναται νὰ
θῇ· διότι τὸ θνήσκοντ
νὰ ληφθῇ ἀντὶ τοῦ θανόν
καὶ οὕτω τὸ σπήλαιον δὲ
τὸν θανόντα, διότι καταλείπ
ἄταφον. Ἑαυτὸς ἡ τρίτη
δὲν εἶναι ὀρθή, διότι οὐ
τὸν μέλλοντα τοῦ συνιέναι
χειρίζονται καὶ ἡ ὑπερβολ
εἶναι λίαν μεγάλη, ἐὰν τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὤμοι μοί μοι.
ὦ πληρέστατον[1] *αὔλιον*
λύπας τᾶς ἀπ' ἐμοῦ τάλαν,
τίπτ'[2] *αὖ μοι τὸ κατ' ἄμαρ*
ἔσται; τοῦ[3] *ποτε τεύξομαι* 1090
σιτονόμου[4] *μέλεος πόθεν ἐλπίδος,*
ὅτ'[5] *αἰθέρος ἄνω*

μετὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐπορεύετο. Διὰ ταῦτα ὑπολείπεται μόνον ἡ δευτέρα ἐξήγησις καὶ γραφὴ ὡς ὀρθή, δηλ. μέλλων τοῦ συνειδέναι. Οὕτω σημαίνει, θὰ ἦσαι μάρτυς τοῦ θανάτου μου. Τοῦτο δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἀλλὰ συνηθέστατον, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 93 "ξυνίσασ' εὐναὶ μογερῶν οἴκων, ὅσα τὸν δύστηνον ἐμὸν θρηνῶ πατέρα„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ 368 "ξύνοιδε Πηνειὸς ὁ καλλιδίνας„ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 697,5 „"ξύνοιδ' ὄρος Παρθένιον„. Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι λέγομεν ἔν τινι ᾄσματι· νὰ ἠσθε μάρτυρες πλατάνοι, ποῦ μ' ἐπῆρε τὸ ποτάμι.

[1]) Ἐπειδὴ ὁ Φιλοκτήτης πάντοτε ἐλυπεῖτο, ὑποτίθησιν, ὅτι τοῦτο ἐπληρώθη λύπης. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 370 "καὶ πλῆρες ἄτης ὡς διοπτεύει στέγος„.

[2]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, τί ποτ' αὖ, ἀλλ' ὁ Bothe χάριν τοῦ μέτρου ἔτρεψεν εἰς τίπτ' αὖ, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Ὁ ἐπικὸς οὗτος τύπος δὲν ἀπαντᾷ μὲν παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ἀλλὰ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐν Ἀγαμέμν. 975 καὶ ἐν Πέρσ. 555. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἦμαρ, ἀλλ' ὁ Dindorf εἰσήγαγε τὸν Δωρικὸν τύπον, ὅστις ἐγένετο δεκτός. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τί ἄρα τρόφιμόν μοι καθ' ἡμέραν ἔσται;„, οἱ δὲ νεώτεροι διὰ τοῦ victus quotidianus. Τὸ πληρέστερον κεῖται ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1364 "ἄλλους ἐπαιτῶ τὸν καθ' ἡμέραν βίον„.

[3]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· τοῦ (τίνος) ποτε (καὶ πόθεν τεύξομαι σιτονόμου ἐλπίδος; Ἄλλοτε μετὰ τὴν λέξιν μέλεος ἐτίθετο ἐρωτηματικόν, ὅπερ ἐξήλειψεν ὁ Bothe. Διτλῆ ἐρώτησις ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ. 1185 "τίς ἄρα νέατος ἐς πότε λήξει πολυπλάγκτων ἐτέων ἀριθμός;„ Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 879 "τί τἀμὰ πῶς ἔχει θεσπίσματα;„

[4]) Σιτονόμος ἐλπὶς εἶναι ἡ ἐλπὶς διανομῆς σίτου. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς τὴν γενικὴν ἐλπίδος ἐξήρτα ἐκ τοῦ πόθεν ἐξηγῶν κἀπὸ ποίας ἐλπίδος, διότι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ τεύξομαι

[5]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν εἶθ' αἰθέρος ἄνω πτωκάδες ὀξυτόνου διὰ πνεύματος ἕλωσί μ'· οὐ γὰρ ἔτ' ἰσχύω, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κριτικῶν τὸ χωρίον θεωρεῖται ὡς λίαν διεφθαρμένον. Ὁ Σχολιαστὴς νομίζων, ὅτι ἐνταῦθα εἶναι ἁρά, ἐννοεῖ τὰς Ἅρπυίας καὶ παρατηρεῖ, ὅτι ὑπάρχουσι διάφοροι γραφαί, πτωκάδες, πρωτάδες, πτωχάδες, δρομάδες καὶ ὁ Gedike εἰκάζει πλωτάδες καὶ ὁ Brunck πλωάδες. Νομίζομεν, ὅτι περὶ ἀρᾶς ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος· διότι ἔπρεπε τὸ ῥῆμα νὰ εἶναι κατ' εὐκτικὴν (εἶθ' ἕλοιεν). Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐτρέπομεν τὴν ὑποτακτικὴν εἰς εὐκτικήν, πάλιν ἡ ἔννοια ἡ ἐκ τῆς γραφῆς ταύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πτωκάδες[1] ὀξυτόνου διὰ πνεύματος
ἑλῶσι; ἔτ' οὐ γὰρ ἴσχω[2].

ΧΟΡΟΣ·

σύ τοι σύ τοι κατηξίωσας[3], 1095
ὦ βαρύποτμ'[4], οὐκ ἄλλοθεν
ἔχῃ[5] τύχᾳ τᾷδ' ἀπὸ μείζονος,
εὖτέ γε, παρὸν[6] φρονῆσαι,
τοῦ λῴονος[7] δαίμονος εἶλου τὸ κάκιον[8] αἱνεῖν. 1100

της ἐξαγομένη δὲν ἁρμόζει, ὡς δὲν ἁρμόζει καὶ ἂν ἐννοήσωμεν σαρκοφόρα πτηνά, ἅπερ ἠδύναντο νὰ φάγωσι τὸν Φιλοκτήτην. Ἡ ἀρὰ ἐνταῦθα εἶναι πρόωρος. Τὸ ἁμάρτημα, ὡς φαίνεται, κεῖται ἐν τῷ εἶθε, ὅπερ ὁ μὲν Hermann τρέπει εἰς ἕως τ', ὁ δὲ Schneidewin εἰς αἱ δ' ἢ ἴθ', ὁ δὲ Seyffert εἰς εἶγ' καὶ ὁ Schmelzer εἰς εἶτ'. Νομίζομεν ὅτι προτιμητέα εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ Hermann, ἀλλὰ σύναμα πρέπει νὰ τρέψωμεν τὸ ἕλωσι μ' εἰς ἑλῶσ', ὡς ποιεῖ οὗτος. Προτιμῶμεν δὲ τὸν χρονικὸν λόγον καὶ οὐχὶ τὸν ὑποθετικὸν τοῦ Seyffert, διότι ἡ πτῆσις τῶν πτηνῶν δὲν εἶναί τι ἀμφίβολον.

1) *Δειλοί, πεφυβισμένοι, ἔντρομοι· ἐνταῦθα ὑπάρχει μόνον τὸ ἐπίθετον, ἐν ᾧ τὸ οὐσιαστικὸν λείπει. Διὰ τοῦτο ὁ* Nauck *εἰκάζει γοναὶ δ' αἰθέρος πτωκάδες. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδηλώσαμεν, ὅτι ἐτρέφετο ἐκ πτηνῶν, τὸ οὐσιαστικὸν δύναται νὰ νοηθῇ.*

2) *Τὰ χειρόγραφα, ὡς εἴρηται, εἶχον ἴσχύω, ἀλλ' εὐφυῶς ὁ* Hermann *ἔγραψεν ἴσχω, ὅπερ δέχονται οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Ἡ ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς στροφῆς ἔχει οὕτως· Ὦ κοίλωμα τοῦ βράχου θερμὸν ἐν τῷ θέρει καὶ ψυχρὸν ἐν τῷ χειμῶνι, λοιπὸν οὐδέποτε ἔμελλον, ὦ δυστυχής, νὰ σ' ἐγκαταλείψω, ἀλλὰ θὰ μ' ἴδῃς καὶ ἀποθνήσκοντα. Δυστυχία εἰς ἐμέ. Ὦ ταλαίπωρον οἴκημα, ὅπερ ἐπληρώθης ἀπὸ τῆς λύπης τῆς ἀπ' ἐμοῦ προερχομένης, ποία πάλιν θὰ ἦναι εἰς ἐμὲ ἡ καθημερινὴ τροφή; Ποίαν τέλος πάντων θὰ εὕρω ὁ δυστυχὴς καὶ ἀπὸ ποῦ ἐλπίδα παρέχουσαν τροφήν, ὅταν ἄνω εἰς τὸν ἀέρα πεφοβισμένα πτηνὰ διὰ τοῦ ἠχοῦντος ἀνέμου φεύγωσι; διότι πλέον δὲν κρατῶ αὐτά.*

3) *Τὸ καταξιοῦν ἐνταῦθα σημαίνει κατακρίνειν, καταγιγνώσκειν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 573 "πολλὰ χαίρειν ξυμφοραῖς καταξιῶν".*

4) *Βαρύποτμος εἶναι ὁ βαρυδαίμων, ὁ δυστυχέστατος. Τὸ ἄλλοθεν ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ ἀπὸ μείζονος, δηλ. ἐκ σαυτοῦ ἔγεινας δυστυχὴς καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἄλλον, ἢ ἰσχυροτέρας χειρός.*

5) *Ὁ* Dindorf *ἔγραψεν, οὐκ ἄλλοθεν ἀ τύχα ᾅδ' ἀπὸ μείζονος, ὅπερ δικαίως δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἐκδόται.*

6. *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ εἶλου τὸ κάκιον αἱνεῖν· ἐν ᾧ ἠδύνασο νὰ ἦσαι φρόνιμος, συνετός, δηλ. νὰ ἐκλέξῃς τὰ βελτίονα.*

7) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἶλου, ὅπερ ἔχει σημασίαν συγκριτικοῦ. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "τοῦ λυσιτελεστέρου καὶ συμφόρου". Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται χορίαμβος, ὁ μὲν* Wunder *ἔγραψε λωϊτέρου, ὁ δὲ* Bothe *λωΐνος.*

8) *Κάκιον εἶναι τὸ μὴ ἐλθεῖν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀντιστροφὴ α.

ὦ τλάμων τλάμων ἆρ' ἐγὼ
καὶ μόχθῳ λωβατός[1], ὃς ἤ-
δη μετ' οὐδενὸς ὕστερον[2]
ἀνδρῶν εἰς ὀπίσω τάλας
ναίων ἐνθάδ' ὀλοῦμαι,
αἰαῖ, αἰαῖ,
οὐ φορβὰν ἔτι προσφέρων[3],
οὐ πτανῶν[4] ἀπ' ἐμῶν ὅπλων
κραταιαῖς μετὰ χερσὶν[5]
ἴσχων[6] ἀλλά μοι ἄσκοπα[7]
κρυπτά τ' ἐπη δολερᾶς ὑπέδυ[8] φρενός·

Παραπλησίαν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ὁ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 323 "ταῦτ' ἐστὶν ἄλγιστ', ἢν παρὸν θέσθαι καλῶς αὐτός τις αὐτῷ πημονὴν προσθῇ θέλων„. *Ἡ ἐξήγησις τοῦ δευτέρου μέρους τῆς στροφῆς ἔχει οὕτωσί· Σὺ βεβαίως ἀπεφάσισας τοῦτο, ὦ δυστυχέστατε, οὐχὶ ἐξ ἄλλου ἤτοι ἀπὸ ἀνωτέρας δυνάμεως κρατεῖσαι εἰς ταύτην δὰ τὴν δυστυχίαν, ἀφ' οὗ βέβαια, ἐν [illegible] σοι ἦτο δυνατὸν νὰ ἦσαι φρόνιμος, ἀντὶ τῆς ὠφελιμωτέρας τύχης προετίμησας νὰ ἀποδέχησαι τὸ χειρότερον.*

[1]) *Σημαίνει ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας καταβεβλημένος, ἠφανισμένος.*

[2]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ὃς ἤδη ἐνθάδε ὀλοῦμαι μετ' οὐδενὸς ὕστερον ἀνδρὸς εἰσοπίσω τάλας ναίων.*

[3]) *Ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ ἐμαυτῷ.*

[4]) *Ὀνομάζει τὰ ὅπλα πτηνὰ (εὐπετῆ, ταχέα), ἐν ᾧ τὸ ἐπίθετον ἁρμόζει κυρίως εἰς τὰ βέλη.*

[5]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ* Brunck *ἐννοεῖ τὴν μετοχὴν ὄντων, διότι ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ ἴσχων.*

[6]) *Κατά τινας μὲν τῶν ἑρμηνευτῶν ἀντικείμενον εἶναι τὸ φορβάν, κατ' ἄλλους δὲ τὰ ἐμὰ ὅπλα, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τῆς προηγουμένης γενικῆς. Πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον. Ἐν τῇδε τῇ προτάσει καὶ ἐν τῇ ἑπομένῃ ὁ Φιλοκτήτης ἀποκρούει τὴν μομφήν, ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ ἐγένετο δυστυχής· διότι ἐγένετο τοιοῦτος διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὅπλων ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τῶν ναυτῶν.*

[7]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ἀπροσδόκητα, δόλια, ἃ οὐκ ἔστι προσκέψασθαι„ ὡς ἐν Αἴαντ.* 21 "πρᾶγος ἄσκοπον ἔχει περάνας„

[8]) *Τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς δοτικήν, ὡς παρ' Ἡροδότ.* VI, 138 "καὶ σφίσι βουλευομένοισι δεινόν τι ἐπέδυνε„ *καὶ Πλάτ. ἐν Πολιτ.* 330 *Δ* "εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἰδοίμαν δέ νιν,
τὸν τάδε μησάμενον[1]*, τὸν ἴσον χρόνον*
ἐμὰς λαχόντ' ἀνίας. 1115

ΧΟΡΟΣ.

πότμος[2] *πότμος σε δαιμόνων τάδ',*
οὐδὲ σέ γε δόλος ἔσχ' ὑπὸ[3]
χειρὸς ἐμᾶς. στυγερὰν ἔχε
δύσποτμον ἀρὰν ἐπ' ἄλλοις[4]. 1120
καὶ γὰρ[5] *ἐμοὶ τοῦτο μέλει, μὴ φιλότητ' ἀπώσῃ.*

φροντίς„. *Δολερὰν φρένα λέγει τὴν τοῦ Ὀδυσσέως.*

[1]) *Μέσος ἀόριστος τοῦ μήδομαι. Ἡ ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Λοιπόν, ὦ ταλαίπωρος ἐγὼ καὶ ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας ἠφανισμένος, ὅστις πλέον ἐδῶ θὰ ἀπολεσθῶ μετ' οὐδενὸς ἀνθρώπου ὕστερον εἰς τὸ μέλλον ὁ δυστυχὴς κατοικῶν, δυστυχία, χωρὶς νὰ προσφέρω πλέον εἰς ἐμαυτὸν τροφήν, χωρὶς ἀπὸ τῶν ἐλαφρῶν βελῶν μου νὰ κρατῶ τροφὴν διὰ τῶν ἰσχυρῶν χειρῶν μου· ἀλλ' εἰσεχώρησαν εἰς ἐμὲ ἀπροσδόκητοι καὶ ἀπατηλοὶ λόγοι δολίας διανοίας· εὔχομαι ὅμως νὰ ἴδω τοῦτον, ὅστις ταῦτα δολίως ἐπενόησε, κατὰ τὸν ἴσον χρόνον ἔχοντα τὰς ἰδικάς μου λύπας.*

[2]) *Πότμος δαιμόνων εἶναι ἡ παρ' Ὁμήρῳ θεοῦ μοῖρα. Ὁ χορὸς ἀποκρούει τὸν ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου δόλον, ἀποδίδων τοῦτο εἰς τὸ θεῖον, ὡς ὁ Νεοπτόλεμος ἐν στίχ. 192. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "παῦσαι τῶν καπαρῶν τούτων, μὴ διὰ τούτων κτήσῃ ἡμᾶς ἐχθρούς· θεὸς γὰρ τῆς δυστυχίας ταύτης παραίτιος, οὐχ ἡμεῖς γεγόναμεν, οὔτε δόλῳ ὑπεισελθόντες, οὔτ' ἄλλῳ τινὶ πράγματι„. Ὁ Nauck τὰς δύο αἰτιατικὰς (σε καὶ τάδε) ἐξαρτᾷ ἔκ τινος ῥήματος ἔχοντος τὴν σημασίαν τοῦ ὁρᾶν ἢ ποιεῖν ἢ τρέπει τὸ ἔσχ' εἰς ἔρξ' κατὰ τὸν Blaydes· ἀλλ' ἁπλούστερον ὁ Wunder λέγει, ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ τάδε ἐστὶ πότμος δαιμόνων, ἃ ἔσχε σε, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 750 "πῶς τάδ' οὐ νόσος φρενῶν εἶχε παῖδ' ἐμόν;„*

[3]) *Κατὰ τὸν* Buttmann *ἔθηκε τὴν ὑπὸ μετὰ γενικῆς, ὡσεὶ ὑπῆρχε τὸ παθητικόν, οὐ σὺ ἐσχέθης δόλῳ.*

[4]) *Ἀφ' οὗ δὲν δυστυχεῖς ἕνεκα ἡμῶν, δὲν ἔχεις ἀφορμὴν νὰ καταρᾶσαι ἡμῖν. Διὰ τοῦτο πρέπον τὴν ἀρὰν κατ' ἄλλων. Δὲν ἐννοεῖ ὡρισμένα πρόσωπα, ὡς ἐν Τραχιν. 469 "σοὶ δ' ἐγὼ φράζω κακὸν πρὸς ἄλλον εἶναι, πρὸς δ' ἔμ' ἀφευδεῖν ἀεί„.*

[5]) *Ὁ χορὸς οὐ μόνον δὲν διάκειται ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Φιλοκτήτην, ἀλλὰ καὶ φροντίζει, ὅπως μὴ ἀποκρούσῃ τὴν φιλίαν. Ἐξήγησις τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἀντιστροφῆς· Πεπρωμένα εἶναι ταῦτα ὑπὸ τῶν θεῶν, οὐχὶ βέβαια ὁ δόλος τῆς ἐμῆς χειρὸς κατέλαβέ σε. Στρέψον τὴν μισητὴν δυστυχῆ κατάραν ἐναντίον ἄλλων. Διότι καὶ ἐγὼ περὶ τούτου φροντίζω, ὅπως μὴ ἀποκρούσῃς φιλικὴν πρᾶξιν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

στροφὴ β.

οἴμοι[1] μοι, καί που πολιᾶς
πόντου θινὸς ἐφήμενος
γελᾷ[2] μου, χερὶ πάλλων
τὰν ἐμὰν μελέου τροφάν[3],
τὰν οὐδείς ποτ' ἐβάστασεν.
ὦ τόξον φίλον[4], ὦ φίλων
χειρῶν ἐκβεβιασμένον[5],
ἦ που ἐλεινὸν[6] ὁρᾷς, φρένας εἴ τινας
ἔχεις, τὸν Ἡράκλειον
ἄθλιον· ὧδέ σοι

[1]) Κατὰ τὸν Nauck ὁ Φιλοκτήτης δὲν προσέχει εἰς τὸν λόγον τοῦ χοροῦ. Πιθανώτερον δ' ὁ Schmelzer συνάπτει τοῖς ἡγουμένοις. Οὐχὶ οἱ θεοί, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς κατέστησέ με δυστυχῆ, ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις νῦν γελᾷ. Ὁ ἥρως νομίζει, ὅτι τὰ τόξα ἐδόθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου τῷ Λαερτιάδῃ. Ἐκ τοῦ ποὺ ἐξαρτῶσιν οἱ ἑρμηνευταὶ τὴν ἑπομένην γενικήν· ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκαστικὴ σημασία τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἀνάρμοστος ἐνταῦθα. Περιεμένομεν πολιοῦ πόντου θινός, διότι ὁ πόντος εἶναι πολιὸς καὶ οὐχὶ ἡ θίς. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ λέξεις πόντου θινὸς ἀποτελοῦσι μίαν ἔννοιαν, συνέταξε τὸ ἐπίθετον τῇ θινί, δηλ. εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου. ὡς λευκίπποι Καδμείων ἀγυιαί, γραῖαι ὅσσων πηγαί, λευκοπήχεις κτύποι χερῶν.

[2]) Ἐπειδὴ κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ καταγελᾷ, συνετάχθη πρὸς γενικήν. Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ὁ Ὀδυσσεύς.

[3]) Δηλαδὴ τὸ τόξον τὸ ἐμὲ τρέφον.

[4]) Ὁ Φιλοκτήτης ἐν τῇ βαθείᾳ αὐτοῦ λύπῃ προσωποποιεῖ τὸ τόξον, πρὸς ὃ ἀποτείνει τὸν λόγον, ὡσεὶ τοῦτο εἶχε φρένας. Τὸ φίλων χειρῶν λέγεται κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν τρόπον.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐξηρπασμένον".

[6]) Κεῖται ἐπιρρηματικῶς εἰς τὸ ὁρᾷς· μετὰ συμπαθείας βλέπεις.

[7]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις εὑρηται ἄθλιον ἢ ἄθλον, ἅπερ οἱ κριτικοὶ ἀποδοκιμάζουσιν. Οἱ πλεῖστοι τούτων δέχονται ἄρθμιον, ὅπερ ἔγραφεν ὁ Erfurdt, σημαίνει δὲ φίλον κατὰ τὸν Ἡσύχιον· "ἄρθμιοι· φίλοι, παρὰ τὸ ἡρμόσθαι, καὶ συμφωνεῖν ἡμῖν". Ὁ δὲ Dindorf ἔγραψε σύννομον καὶ ὁ Hartung ᾰδόχον (= ᾰδοῦχον), ὅπερ εἶκασεν ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ Σχολιαστοῦ· "ἀντὶ τοῦ ἐμέ, τὸν τοῦ Ἡρακλέους διάδοχον". Αἱ διορθώσεις αὗται καὶ αὐθαίρετοι εἶναι καὶ ἔννοιαν ἀσθενεστέραν καὶ ἧττον ἁρμόζουσαν παρέχουσιν. Νομίζομεν δ', ὅτι καὶ αἱ δύο γραφαὶ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκέτι χρησόμενον τὸ μεθύστερον,
ἀλλ' ἐν μεταλλαγᾷ[1]
πολυμηχάνου ἀνδρὸς ἐρέσσει',
ὁρῶν μὲν[3] αἰσχρὰς ἀπάτας,
στυγνόν τε[4] φῶτ' ἐχθοδοπὸν
μυρί' ἀπ' αἰσχρῶν ἀνατέλλονθ', ὅσ' ἐφ' ἡμῖν κάκ' ἐ
'Οδυσσεύς[5].

χειρογράφων παρέχουσι κρείττονα ἔννοιαν· ἂν δεχθῶμεν τὸ ἄθλον, δέον νὰ ποιήσωμεν μικρὰν μεταβολὴν τρέποντες τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον εἰς οὐδέτερον, δηλ. τὸ βραβεῖον τοῦ 'Ηρακλέους· ἂν δὲ προτιμήσωμεν τὸ ἄθλιον, πρέπει νὰ λάβωμεν τὸ ἐπίθετον ἐν οὐσιαστικοῦ σημασίᾳ, δηλ. τὸν ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἄθλους τοῦ 'Ηρακλέους, τὸν συναθλητὴν τοῦ 'Ηρακλέους. 'Ο Φιλοκτήτης ἦτο θεράπων τούτου τοῦ ἥρωος, Φιλόστρατ. ἐν Εἰκόσ. 889 "θεράπων δὴ γενέσθαι τῷ 'Ηρακλεῖ ὁ Φιλοκτήτης ἐκ νηπίου, ὅτε καὶ φορεὺς εἶναι οἱ τῶν τόξων, ἃ δὴ καὶ ὕστερον μισθὸν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τῆς εἰς τὴν πυρὰν ὑπουργίας„.

[1]) Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὴν φράσιν καὶ ὁ μὲν Nauck περιέμενε μετὰ χερσίν, ὁ δὲ Cavallin ἔγραψεν ἀλλ' αἰὲν μετ' ἀγκάλαις. Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἀνάγκη χειρῶν καὶ ἀγκαλῶν, ἀλλὰ τῆς μεταλλαγῆς, ὅπως δειχθῇ, ὅτι τὸ δυστυχὲς ὅπλον ἀπὸ τοῦ συναθλητοῦ τοῦ 'Ηρακλέους περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας ἀνθρώπου πολυμηχάνου. Ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου λείπει συλλαβή τις, ὁ δὲ Dindorf πρὸς συμπλήρωσιν γράφει, τὸ μεθύστερον ἔτ', ἀλλ' ἐν μεταλλαγᾷ. 'Αλλ' ἀφ' οὗ ὑπάρχει τὸ οὐκέτι, τὸ ἔτι εἶναι περιττόν, εἰ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ Πίνδ. ἐν Νεμ. 9,111 "οὐκέτ' ἔστι πόρσω θνατὸν ἔτι σκοπιᾶς ἄλλας σθαι ποδοῖν„.

[2]) 'Αντὶ τοῦ ἐρέσσει ὁ ἔγραψεν ἐπέσσει· διότι ὅτι οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ἡ εἰ ἐρέσσειν ἁρμόζει 'Ο ἐνεσ νομίζομεν, δὲν εἶναι ἀνά διότι ὁ Φιλοκτήτης ὑποτίθη ὁ 'Οδυσσεὺς νῦν τοῦτο π παραβολὴ εἶναι τολμηρά, παντῶσι παραπλήσια, ὡς ἐ 251 "τοίας ἐρέσσουσιν ἄπει κρατεῖς 'Ατρεΐδαι καθ' ἡμ ἐν 'Αντιγόν. 159 "τίνα δ ἐρέσσων;„. 'Ο Wecklein ἐλίσσει, ὅπερ δὲν εἶναι μ χές, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀναγκαῖο

[3]) 'Αντὶ νὰ εἴπῃ ὁρῶ χρὰς μὲν ἀπάτας, ἀλ μετάθεσις τοῦ συνδέσμου ἐν στίχ. 279.

[4]) Τὰ χειρόγραφα ἔχο ἀλλὰ παρὰ τῷ Turnebus χει δέ, ὅπερ παρέλαβε καὶ dorf. Δὲν εἶναι ἀνάγκη σεως, διότι ἡ ἀνωμαλία ἀπα ἀλλαχοῦ ἐν στίχ. 1056 καὶ 1428.

[5]) Ἐν τοῖς χειρογράφοι γινώσκεται, μυρί' ἀπ' αἰσ ἀνατέλλονθ', ὅσ' ἐφ' κάκ' ἐμήσατ' 'Οδυσσε κριτικοὶ πρὸ πάντων προσκ σιν εἰς τὸ ὄνομα 'Οδυσσ περ κατὰ πολλοὺς τρόπους θιστῶσι, δηλ. ἐμήσατ' ἄλγ γα, ἀνήρ, αὐτός, ὦ ὦ θεοί, ἤδη, οὐδείς, ο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἀνδρός[1] τοι τὸ μὲν εὖ δίκαιον εἰπεῖν, 1140
εἰπόντος[2] δὲ μὴ φθονερὰν

Πασῶν τούτων τῶν 'διορθώσεων τίνα ἆρά γε νὰ προτιμήσωμεν; Τινὲς προτιμῶσι τὸ ὦ Ζεῦ, ὅπερ ἔγραψεν ὁ Dindorf. *'Αλλ' ἡ διόρθωσις αὕτη πληροῖ μόνον τὸ χαῖνον τοῦ ῥυθμοῦ, διότι ἡ κλητικὴ αὕτη ἐν τῷ τέλει τῆς περιόδου δὲν ἁρμόζει. Τοὐναντίον τὸ ὄνομα τοῦ 'Οδυσσέως ἦτο ἀναγκαῖον, ὅπως μή τις ὑπονοήσῃ τὸν Νεοπτόλεμον. Πρὸς δὲ τὸ ὄνομα λέγεται ἐν τέλει μετ' ἐμφάσεως, ἥτις ἁρμόζει ἐνταῦθα. Τὸ ὅσ' ὁ* Bothe *καὶ ὁ* Dindorf *τρέπουσιν εἰς ὅς, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Μετὰ τὸ μυρία ἔπεται τὰ ὅσα, ὡς καὶ ἐν 'Ιλιάδ. Χ, 468 "ὃς κακὰ πόλλ' ἔρρεξεν, ὅσ' οὐ σύμπαντες οἱ ἄλλοι„. 'Εξήγησις τοῦ πρώτου μέρους τῆς β΄ στροφῆς· Δυστυχία εἰς ἐμέ, καὶ εἰς κανὲν μέρος τῆς ἄμμου τῆς λευκῆς θαλάσσης καθήμενος γλυκάζει με, διὰ τῆς χειρὸς στρέφων τὸ ἐμὸν τόξον τοῦ δυστυχοῦς τὸ τρέφον με, τὸ ὁποῖον κανεὶς καμμίαν φορὰν δὲν ἐβάστασεν. Ὦ ἀγαπητὸν τόξον, ὦ ἐξ ἀγαπητῶν χειρῶν ἐξηρπαγμένον, βεβαίως, ὡς νομίζω, μετὰ συμπαθείας βλέπεις, ἐὰν ἔχῃς νοῦν τινα, ὅτι ὁ συναθλητὴς τοῦ 'Ηρακλέους δὲν θά σε μεταχειρισθῇ πλέον μετὰ ταῦτα, ὡς μέχρι τοῦδε (ὧδε), ἀλλ' ἀλλάξας κύριον στρέφσαι ὑπὸ πολυμηχάνου ἀνδρός, βλέπων τὰς αἰσχρὰς ἀπάτας αὐτοῦ καὶ τὸν ἀποτρόπαιον ἐχθρὸν τὸν παραγαγόντα ἐξ αἰσχρῶν πράξεων ἀναρίθμητα κακά, ὅσα ἐναντίον ἡμῶν ἐμηχανεύθη ὁ 'Οδυσσεύς.*

[1] *Τὸ χωρίον τοῦτο οὕτω δύσκολον ἐθεωρήθη, ὥστε ὁ* Nauck *ὅλως ἀπέσχε τῆς ἑρμηνείας αὐτοῦ. "Αλλοι δ' ἐπενόησαν παντοίας διορθώσεις. Νομίζομεν δ' ὅμως, ὅτι ἄνευ διορθώσεων δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἀνδρός (ἐστι) εὖ εἰπεῖν τὸ δίκαιον, εἰπόντος δέ, μὴ ἐξῶσαι φθονερὰν ὀδύναν γλώσσας. Δηλ. βεβαίως εἶναι ἴδιον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ νὰ εἴπῃ μὲν μετὰ κοσμιότητος τὸ δίκαιον, ἐὰν δὲ εἴπῃ, νὰ μὴ ἐκβάλῃ φθονερὰν λύπην τῆς γλώσσης. Οὕτως ὁ χορὸς ἐλέγχει τὸν Φιλοκτήτην, ὅτι τὸ δίκαιον αὐτοῦ λέγει μετὰ ὕβρεων καὶ ὅτι τὴν λύπην αὐτοῦ ἐκφράζει μετὰ φθόνου πρὸς τὸν 'Οδυσσέα, ἐν ᾧ οὗτος πράττει κατ' ἐντολὴν ἄλλων καὶ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν. Κατὰ ταῦτα ἡ τῆς πρώτης περιόδου ἔννοια συμφωνεῖ πρὸς τὴν τῆς δευτέρας. 'Αλλ' ὁ* Hermann *στίζων οὕτωσί· ἀνδρός, τὸ μὲν εὖ, δίκαιον εἰπεῖν ἐξηγεῖ εἶναι ἴδιον ἀνδρός, ὅτι εἶναι ὠφέλιμον, νὰ λέγῃ δίκαιον. 'Αλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη παρέχει δυσκολίας, διότι τὸ μὲν εὖ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ὠφέλιμον, τὸ δὲ εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ λέγειν. Ὁ δὲ* Dindorf *τρέπει εἰς, ἀνδρός τοι τὸ μὲν ἓν δίκαιον καὶ ἐξηγεῖ· πρέπει ὁ ἀνὴρ μόνον ἅ τι εἶναι δίκαιον νὰ λέγῃ, ἀλλ' ἄνευ φθόνου νὰ λέγῃ, καὶ ἄνευ ὕβρεων. Κατὰ δὲ τὸν* Arndt *πρέπει νὰ γραφῇ, τὰ μὲν ἔνδικ' αἰὲν εἰπεῖν. 'Αλλὰ παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ* Nauck, *ὅτι λέγεται μὲν αἰὲν λέγειν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ αἰὲν εἰπεῖν.*

[2] *Τὴν μετοχὴν περιεμένομεν κατ' αἰτιατικήν, ὅπως συμφωνήσῃ πρὸς τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου, ἀλλ' ἐτέθη κατὰ γενικὴν ἐν ἀφομοιώσει πρὸς τὴν προηγουμένην ἀνδρός.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐξῶσαι γλώσσας ὀδύναν.
κεῖνος[1] δ', εἰς ἀπὸ πολλῶν
ταχθείς, τῶνδ'[2] ἐφημοσύνα
κοινὰν[3] ἤνυσεν ἐς φίλους ἀρωγάν. 1145

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀντιστροφὴ β.

ὦ πταναὶ θῆραι[4] χαροπῶν τ'
ἐθνη θηρῶν, οὓς ὅδ' ἔχει
χῶρος οὐρεσιβώτας[5],
φυγᾷ[6] μ' οὐκέτ' ἀπ' αὐλίων

[1]) *Δηλαδὴ ὁ Ὀδυσσεύς· Εἷς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν Ἀχαιῶν τῶν συνηθροισμένων ἐν Τροίᾳ.*

[2]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τοῦδ' ἐφημοσύνᾳ, ὅπερ ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς τάνδ' ἐφημοσύναν. Παρὰ τοῖς νεωτέροις δικαίως ἐκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ* Thudichum *τρέψαντος τὴν ἀντωνυμίαν εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν, τῶνδ'. Διότι ἂν ὑπῆρχε τὸ τοῦδε, διὰ μὲν τοῦ ἐκεῖνος ἤθελεν ἐννοεῖ τὸν Νεοπτόλεμον, διὰ δὲ τοῦδε τὸν Ὀδυσσέα, ὡς παρατηρεῖ ὁ* Hartung. *Ὁ Φιλοκτήτης ὅμως οὐδαμοῦ αἰτιᾶται τὸν Νεοπτόλεμον, ἀλλὰ πάντοτε τὸν Ὀδυσσέα. Τὸ τῶνδε ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον πολλῶν.*

[3]) *Ἐννοεῖ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Φιλοκτήτην, ὡς νομίζομεν· διότι καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτος ἐκ τῆς πράξεως ταύτης ὠφελοῦνται. Ἀντὶ τοῦ προσδιορισμοῦ ἐς φίλους ὁ* Nauck *περιέμενε δοτικήν, ὡς καὶ ἔγραψεν ὁ* Blaydes. *Ἡ ἐξήγησις τῆς δευτέρας περιόδου· Ἐκεῖνος δέ, εἷς ἐκ τῶν πολλῶν διαταχθείς, κατ' ἐντολὴν τούτων ἐξετέλεσε κοινὴν βοήθειαν εἰς τοὺς φίλους.*

[4]) *Θῆραι ἐνταῦθα εἶναι τὰ πτηνά, καθ' ὅσον ταῦτα κυνηγοῦνται. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "ὦ πτηνῶν ἄγραι". Τοὺς θῆρας λέγει χαροποὺς ὡς ἔχοντας λαμπροὺς ὀφθαλμούς, ὡς οἱ χαίροντες.*

[5]) *Τινὲς μὲν τῶν ἑρμηνευτῶν λαμβάνουσιν ὡς ὀνομαστικὴν συντάσσοντες πρὸς τὸ χῶρος, ἄλλοι δὲ ὡς αἰτιατικὴν πληθυντικὴν κατὰ τὸ οὓς. Κατ' ἐκείνην τὴν σύνταξιν σημαίνει τόπος ἔχων ὀρεινὴν τροφήν, κατὰ ταύτην δὲ θηρία βόσκοντα ἐν τοῖς ὄρεσιν. Πιθανώτερον ἴσως εἶναι τὸ δεύτερον, ὡς λέγεται καὶ ἐν στίχ. 95 "θῆρ' ὀρειβάτην".*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "οὐκ ἔτι φεύξεσθέ με, οὐκ ἔτι μετὰ φυγῆς καὶ φόβου προσπελάζετέ με". Φαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς διὰ τῆς φράσεως ταύτης περιγράφει τὴν μετὰ δειλίας προσπέλασιν τῶν πτηνῶν, ἅτινα πλησιάζουσι μέν, ἀλλὰ σύναμα δεικνύουσι σημεῖα φυγῆς. Οἱ κριτικοὶ ὅμως προσκρούσαντες εἰς τὸ χωρίον ἐπενόησαν ποικίλας διορθώσεις, π. χ. ὁ μὲν* Canter *φυγᾷ μηκέτ' ἀπ' αὐλίων ἐλᾶτε, ὁ δὲ* Erfurdt *οὐκέτ' ἐλᾶτ' ἢ περᾶτ' ὁ δὲ* Wecklein *εἰς μηκέτ' ἀπ' αὐλίων πλάζεσθ' καὶ ὁ* Seyffert *τὸ φυγᾷ ἔτρεψεν εἰς φυγεῖν. Πᾶσαι αἱ διορθώσεις εἶναι περιτταί, διότι τὸ χωρίον ὑγι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πελᾶτ'· οὐ γὰρ ἔχω χεροῖν 1150
τὰν πρόσθεν βελέων ἀλκάν[1],
ὦ δύστανος ἐγὼ τὰ νῦν,
ἀλλ'[2] ἀνέδην ὅδε χῶρος ἑρύκεται, ✓
οὐκέτι φοβητὸς[3] ὑμῖν.
ἕρπετε[4], νῦν καλὸν 1155
ἀντίφονον[5] κορέσαι στόμα πρὸς χάριν
ἐμᾶς σαρκὸς[6] αἰόλας·
ἀπὸ γὰρ βίον αὐτίκα λείψω.
πόθεν γὰρ ἔσται βιοτά; ✓

αἰνει. Τὸ πελᾶτε εἶναι μέλλων τοῦ πελάζειν, ὅπερ συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν ὡς ἐν στίχ. 1163 "ξένον πέλασσον„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 1167. Ἠγέρθη τὸ ζήτημα, ἂν αὗλια ἦναι αἱ φωλεαὶ τῶν θηρίων ἢ τὸ σπήλαιον τοῦ Φιλοκτήτου, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον. Οὕτως ἡ σύνταξις ἔχει οὐκέτι πελᾶτέ με φυγᾷ ἀπ' αὐλίων.

[1]) Ἀντὶ ἀλκὰν ὁ Hermann γράφει ἀκμάν. Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀκμῆς· διότι δὲν ἔχει βέλη ἀκμῆς στερούμενα.

[2]) Τὸν σύνδεσμον ὁ Porson συνάπτει τῷ ἑπομένῳ ἕρπετε, τὰ δ' ἄλλα θεωρεῖ ὡς παρένθεσιν, δηλ. ἀλλ ἀνέδην (ὅδε χωλὸς ἐρύκεται, οὐκ ἔτι φοβητὸς ὑμῖν) ἕρπετε ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι ἂν τοῦτο ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, ἢ τὸ ἀνέδην ἔπρεπε νὰ θέσῃ ἀλλαχοῦ ἢ τὴν παρένθεσιν ἄλλως νὰ τάξῃ. Τὸ ἀνέδην παραγόμενον ἐκ τοῦ ἀνίημι σημαίνει ἀνεμπόδιστα. Κεῖται δὲ ἀντὶ ἀρνήσεως, οὐ κωλύεται, οὐκ ἀπείργεται. Κατὰ τὸν Schmelzer τὸ παθητικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἐρύκω τῷδε χώρῳ ὑμᾶς.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Φόβον ἐμποιῶν„.

[4]) Ἂν μὴ δεχθῶμεν τὴν εἰρημένην γνώμην τοῦ Porson, εἶναι ἀσύνδετον. Τὸ καλὸν ἐνταῦθα σημαίνει καίριον.

[5]) Τὸ στόμα λέγεται ἀντίφονον, διότι ἀποδίδωσι φόνον ἀντὶ φόνου, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 248 "δίκαι ἀντίφονοι„. Τὸ πρὸς χάριν δηλοῖ καθ' ἡδονήν, ὡς ἀρέσκει.

[6]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κορέσαι, δηλ. ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἐμᾶς σαρκὸς αἰόλας κορέσαι ἀντίφονον στόμα πρὸς χάριν. Ὁ Σχολιαστὴς τὸ αἰόλας ἐξηγεῖ· "ποικίλης, διὰ τὰ τραύματα„. Πιθανώτερον ὁ Musgrave ἐξηγεῖ διὰ τὰ ἕλκη τοῦ ποδὸς καὶ οὐχὶ διὰ τὰ τραύματα τὰ ὑπὸ τῶν θηρίων πεποιημένα. Τῷ ἐπιθέτῳ δύναται νὰ δοθῇ καὶ ἄλλη ἑρμηνεία, ἣν ὀφείλω τῷ ἀκροατῇ μου κ. Ζῇ. Ἐπὶ τῆς σαρκὸς τοῦ δηχθέντος ὑπὸ ὄφεως ἀποτυποῦται τὸ σχῆμα τοῦ θηρίου οὕτω σαφῶς, ὥστε οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ οἱ τὰς τοιαύτας δήξεις θεραπεύοντες εὐκόλως ἀναγνωρίζουσι τὸ εἶδος, εἰς ὃ τὸ δῆξαν θηρίον ἀνήκει. Ἴσως ὁ ποιητὴς ὠνόμασε τὴν σάρκα αἰόλαν διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ σχήματος τοῦ ἀποτυπωθέντος ὄφεως. Πιθανῶς τοιοῦτόν τι ὑπαινίσσεται καὶ τὸ ἔνθηρος πούς ἐν στίχ. 698.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίς ὧδ'[1] ἐν αὔραις τρέφεται, 1160
μηκέτι μηδενὸς κρατύνων ὅσα πέμπει βιόδωρος αἶα;

ΧΟΡΟΣ.

πρὸς θεῶν, εἴ τι σέβῃ[2], ξένον πέλασσον
εὐνοίᾳ πάσᾳ[3] πελάταν·
ἀλλὰ γνῶθ', εὖ γνῶθ', ὅτι[4] σοὶ 1165
κῆρα[5] τάνδ' ἀποφεύγειν.

[1]) Ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ ἑπομένου, μηκέτι μηδενὸς κρατύνων κτλ. Τὸ τρέφεσθαι δέχεται τὸν ἐμπρόθετον τοῦτον προσδιορισμὸν καὶ παρὰ Πλάτων. ἐν Νόμ. X, 887 Δ "ἐν γάλαξι τρεφόμενοι„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν. "Τίς τρέφεται ἐξ ἀνέμων, μηδενὸς τῶν ἐκ γῆς τροφίμων εὐπορῶν;„. Ἡ ἐξήγησις τοῦ ὅλου τούτου μέρους τῆς ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Ὦ ἱπτάμενα θηρεύματα καὶ ἔθνη θηρίων ἐχόντων λαμπρὰς ὀφθαλμούς, τὰ ὁποῖα οὗτος δὰ ὁ τόπος ἔχει τρεφόμενα ἐν τοῖς ὄρεσι, μετὰ φυγῆς ἀπὸ τοῦ ἄντρου μου δὲν θὰ με πλησιάσητε· διότι δὲν κρατῶ εἰς τὰς χεῖρας τὴν προτέραν δύναμιν τῶν βελῶν, ὦ δυστυχὴς ἐγὼ τώρα, ἀλλ' οὐδόλως ἐμποδίζεται οὗτος δὰ ὁ τόπος, δὲν προξενεῖ πλέον φόβον εἰς σᾶς. Ἔλθετε, τώρα εἶναι κατάλληλος περίστασις τὸ ἐκδικητικὸν στόμα σας νὰ κορέσητε κατ' ἀρέσκειαν ἐκ τῆς ποικίλης σαρκός μου· διότι παρευθὺς θὰ καταλείψω τὴν ζωὴν Διότι ἀπὸ ποῦ θὰ ὑπάρξῃ διατροφή; Τίς τοιουτοτρόπως τρέφεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, χωρὶς νὰ ἦναι κύριος κανενὸς ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα παράγει ἢ τὴν διατροφὴν δωροῦσα γῆ;

[2]) Περὶ τὴν στίξιν ὑπάρχει διαφωνία, διότι ἄλλοι μὲν τὸ κόμμα θέτουσι μετὰ τὴν λέξιν ξένον, ἄλλοι δὲ μετὰ τὸ σέβῃ, ὡς ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλ' οἱ οὕτω στίζοντες ἐξηγοῦσιν, ἐὰν ἔχῃς σεβασμόν τινα (δηλ. πρὸς τὸν ξένον). Οὕτως ἡ στίξις αὕτη δὲν παρέχει διάφορον ἔννοιαν τῆς πρώτης, ἀλλὰ μόνον διευκολύνει τὴν σύνταξιν. Ἡμεῖς ὅμως οὕτω στίζοντες θεωροῦμεν τὸ τι ὡς αἰτιατικὴν τοῦ κατά τι ὑπονοοῦντες τὴν αἰτιατικὴν θεούς. Διότι ὁ χορός, ὡς νομίζομεν, διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὑποδεικνύει, ὅτι τὴν παρακέλευσιν ταύτην ποιεῖ κατ' ἐντολὴν τῶν θεῶν. Ξένον ὁ χορὸς δὲν λέγει τὸν Νεοπτόλεμον, οὐδὲ τὸν Ὀδυσσέα, ἀλλὰ ἑαυτόν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Ἑαυτὸν δέ φησιν ὁ χόρος ὅτι ἐμοὶ τῷ ξένῳ μετ' εὐνοίας πρόελθε, ἀντὶ τοῦ φίλος ἡμῖν γενοῦ„.

[3]) Τὸν προσδιορισμὸν εὐνοίᾳ πάσᾳ ὁ Brunck συνῆπτε τῷ πέλασσον, ἀλλὰ δικαίως ἐκράτησε ἡ γνώμη τοῦ Mussgrave συνάπτοντες τῷ ὀνόματι πελάταν. Πᾶσα εὔνοια εἶναι πᾶσα δυνατὴ εὔνοια, ὡς "πᾶσα ἀνάγκη„ παρ' Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν 1609 καὶ Βάβριος 10. "πᾶσαν μάχην συνῆπτεν οἰκοδεσποίνη„.

[4]) Ὁ μὲν Dindorf τὸ σοὶ ἔτρεψεν εἰς σόν, ὁ δὲ Seyffert καὶ Nauck τὸ ὅτι εἰς ἐπί. Ἡ δευτέρα διόρθωσις εἶναι προτιμοτέρα τῆς πρώτης καὶ δύναταί τις νὰ δεχθῇ ταύτην, ἂν μή τις ἐννοήσῃ τὸ πρόρρεστιν, ὡς ποιεῖ ὁ Σχολιαστής· "Γνῶθι, ὅτι κῆρα τήνδ' ἀποφυγεῖν σοι πάρεστιν, εἰ πεισθείης ἡμῖν„.

[5]) Ἔννοεῖ τὴν νόσον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἰκτρὰ γὰρ βόσκειν[1], ἀδαὴς δ'
ἔχειν μυρίον ἄχθος, ᾧ[2] ξυνοικεῖ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πάλιν[3] πάλιν παλαιὸν ἄλγημ' ὑπέμνασας, ὦ
λῷστε τῶν πρὶν ἐντόπων[4].
τί μ' ὤλεσας;[5] τί μ' εἴργασαι;

ΧΟΡΟΣ.

τί τοῦτ' ἔλεξας;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

εἰ[6] σὺ τὰν ἐμοὶ στυγερὰν
Τροφάδα γᾶν μ' ἤλπισας ἄξειν.

ΧΟΡΟΣ.

τόδε γὰρ[7] νοῶ κράτιστον.

[1]) Δηλαδὴ ὥστε βόσκειν αὐτήν. Κατὰ τὸν Buttmann τὸ ἐνεργητικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ παθητικοῦ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 320 "Γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος ὡς δ' αὖτως ἀνὴρ ὑφῶν φυλάσσειν ἢ σιωπηλὸς σοφός„. ὅπου ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "ἐνεργητικὸν ἀντὶ παθητικοῦ. Τοῦτο δὲ ἔθος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς Ἀττικοῖς„. Ἡ ἑπομένη φράσις σημαίνει κατὰ τὸν Ellendt, ὅτι ἡ νόσος εἶναι βαρυτέρα ἢ ὅσον νὰ τὴν ὑπομείνῃ τις. Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ ἐξαχθῇ τοιαύτη ἔννοια; Ὁ Hartung τρέπει εἰς, ἀδαὲς δ' ὂν ἔχειν μυρίον ἄχθος ᾧ ξυνοικεῖς. Ἡμεῖς προτείνομεν τὸ ἀδαὴς νὰ τραπῇ εἰς ἀδεής, ὅπως ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια· καὶ δὲν φοβεῖται, δὲν αἰσχύνεται νὰ παρέχῃ ἀναριθμήτους λύπας, μεθ' ὧν εἶναι συνηνωμένη.

[2]) Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ᾧ πλὴν ἑνὸς ἔχοντος ὅ, ὅπερ προτιμᾶται ὑπό τινων ἐκδοτῶν Ἐξήγησις· Δι' ὄνομα τῶν θεῶν, ἐὰν κατά τι σέβησαι αὐτούς, πλησίασον τὸν ξένον πλησιάσαντα μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς εὐνοίας· ἀλλὰ γνώριζε. γνώριζε καλῶς, ὅτι δύνασαι νὰ ἀποφύγῃς ταύτην δὰ τὴν νόσον· διότι εἶναι ἀξιολύπητον τὸ νὰ τὴν τρέφῃ τις αὐτὴν καὶ εἶναι βαρυτέρα παρ' ὅσον νὰ ὑπομένῃ τις τὰς ἀναριθμήτους λύπας, μεθ' ὧν εἶναι συνηνωμένη.

[3]) Ὁ μὲν χορὸς δὲν ἐδήλωσε τὸν τρόπον τῆς ἀποφυγῆς τῆς νόσου, ἀλλ' ὁ Φιλοκτήτης ἐνόησε, περί τινος πρόκειται, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Οὗτος δὲ ταῦτα λεγόντων συνίησιν, ὅτι παραινοῦσιν αὐτῷ εἰς Ἴλιον ἐλθεῖν· πρὸς ὃ ἀνακράζει, πάλιν, πάλιν μοι„.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὦ βέλτιστε τῶν πλησιασάντων μοι πρίν„.

[5]) Τὴν ὑπόμνησιν τοῦ ἀπελθεῖν ὁ Φιλοκτήτης θεωρεῖ ὡς ὄλεθρον.

[6]) Ἡ ἀπόδοσις ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἡγουμένων, δηλ. μ' ὤλεσας.

[7]) Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ πα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λύπᾳ καὶ παρὰ νοῦν θροεῖν[1] 1195

ΧΟΡΟΣ.

βᾶθί νυν, ὦ τάλαν, ὡς σε κελεύομεν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐδέποτ' οὐδέποτ'[2], ἴσθι τόδ' ἔμπεδον,
οὐδ' εἰ πυρφόρος[3] ἀστεροπητὴς
βροντᾶς αὐγαῖς[4] μ' εἴσι φλογίζων.
ἐρρέτω[5] Ἴλιον οἵ θ' ὑπ' ἐκείνῳ 1200
πάντες ὅσοι τόδ' ἔτλασαν ἐμοῦ ποδὸς ἄρθρον[6] ἀπῶσαι.
ἀλλ' ὦ ξένοι, ἕν γέ μοι εὐχος[7] ὀρέξατε.

ΧΟΡΟΣ.

ποῖον ἐρεῖς[8] τόδ' ἔπος;

μία τῆς ψυχῆς παραβάλλεται πρὸς νηνεμίαν, οὕτως ἡ ἀθημονία πρὸς τρικυμίαν.

1) Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ γνώμη τοῦ Wecklein, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης διὰ τῆς φράσεως ταύτης αἰτεῖται συγγνώμην διὰ τὸ πρὸς ἀραίου Διός· διότι κατὰ τὰ ἄρτι εἰρημένα ἀπολογεῖται διὰ τὸν τραχὺν λόγον τὸν ἐν στίχ. 1177 "ἀπό νύν με λείπετε ἤδη". Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Χειμερίῳ λύπᾳ, ταραχώδει πάθει, μεταφορικῶς· οὐκ ἔστι, φησί, μεμπτὸν τῷ δυστυχοῦντι καὶ παραφθέγγεσθαι".

2) Ἡ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς λέξεως δεικνύει τὴν σταθερὰν τοῦ ἥρωος ἀπόφασιν. Τὸ ἔμπεδον κεῖται κατηγορηματικῶς εἰς τὸ τόδε· Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῦτο γίνωσκε, ὅτι οὐκ ἔρχομαι, οὐδ' εἰ αὐτὸς ὁ Ζεὺς μετέλθοι με ταῖς βρονταῖς, τουτέστιν, οὐδ' εἰ κεραυνοῖ με ὁ Ζεύς, ἂν μὴ ἔλθω".

3) Κατὰ παραπλήσιον τρόπον ὁ Ἄρης λέγει παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ο, 117 "εἴ πέρ μοι καὶ μοῖρα Διὸς πληγέντι κεραυνῷ κεῖσθαι ὁμοῦ νεκύεσσι" καὶ ὁ Προμηθ. παρ' Αἰσχύλ. 1043 "πρὸς ταῦτ' ἐπ' ἐμοὶ ῥιπτέσθω μὲν πυρὸς ἀμφήκης βόστρυχος, αἰθὴρ δ' ἐρεθιζέσθω βροντῇ".

4) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι βρονταῖς αὐταῖς, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Buttmann θεωρῶν ὡς ὑπαλλαγὴν ἀντὶ αὐτὸς ὁ Ζεύς. Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς μνημονεύει καὶ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ γραφῆς, ἣν εἰσήγαγεν ὁ Valckenarius καὶ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι· "Γράφεται καὶ αὐγαῖς, ταῖς βροντῶν αὐγαῖς ταῖς κεραυνίαις".

5) Τὸ ἀσύνδετον ἔχει πολλὴν τὴν ἔμφασιν.

6) "Οσοι ἐτόλμησαν νὰ ἐκβάλωσι τὴν συναρμογὴν τοῦ ποδός μου, δηλ. μὲ κατέστησαν, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ μεταχειρισθῶ τὸν πόδα μου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 718 "ἄρθρα κεῖνος ἐνζεύξας ποδῶν".

7) Ἓν εὐκτόν, ἐπιθυμητὸν δότε, μίαν τοὐλάχιστον ἐπιθυμίαν πληρώσατέ μοι.

8) Περιεμένομεν ἐνεστῶτα, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ὁ μέλλων, ὡς καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξίφος, εἴ ποθεν[1],
ἢ γέννυν[2] ἢ βελέων τι προπέμψατε. 1205

ΧΟΡΟΣ.

ὡς τίνα δὴ ῥέξῃς παλάμαν[3] ποτέ;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

κρᾶτ' ἀπὸ πάντα[4] καὶ ἄρθρα τέμω χερί·
φονᾷ φονᾷ νόος[5] ἤδη.

ΧΟΡΟΣ.

τί[6] ποτε;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πατέρα ματεύων[7]. 1210

ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει.

[1]) Κατὰ τὸν Buttmann ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτική, τὸ δὲ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, εἴποθεν λαβεῖν δύνασθε.

[2]) Πέλεκυν ἢ ἀξίνην κατὰ τοὺς ἀρχαίους.

[3]) Παλάμη κυρίως σημαίνει τὸ ἔνδον μέρος τῆς χειρὸς τὸ μεταξὺ τοῦ καρποῦ καὶ τῶν δακτύλων, εἶτα δὲ καὶ τὴν διὰ τῆς χειρὸς γενομένην πρᾶξιν.

[4]) Ὁ ποιητὴς ὠνόμασε τὴν κεφαλὴν ὡς τὸ ἐξοχώτερον τοῦ σώματος μέρος καὶ τοῦτο ἥρμοζε τῷ πάθει τοῦ ἥρωος. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ οὐχὶ ἄνευ λόγου προσκρούουσιν εἰς τὸ πάντα καὶ ἐποίησαν παντοιδεῖς διορθώσεις· ὁ μὲν Hermann γράφει, χρῶτ' ἀπὸ πάντα καὶ ἄρθρα, ὁ δὲ Wunder, κρᾶτ' ἀπὸ πάντα τε τἄρθρα, ὁ Wecklein κρᾶτ' ἀπὸ τᾶδε καὶ ἄρθρα καὶ ὁ Bergk κρᾶτα καὶ ἄρθρ' ἀπὸ πάντα. Βεβαίως τὸ πάντα ἁρμόζει μᾶλλον εἰς τὸ ἄρθρα. Ἂν μὴ δεχθῶμεν διόρθωσιν, δυνάμεθα ἴσως νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τοῦ ὁλόκληρον. Ἡ ὑποτακτικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου ὡς.

[5]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι νόσος ὅπερ προτιμᾷ ὁ Buttmann, ὁ δὲ Τρικλίνιος ἀνεγίνωσκε νόος, ὅπερ δικαίως ἐκράτησεν. Διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τῆς προσβολῆς τῆς νόσου, ἀλλὰ περὶ τῆς λύπης τοῦ Φιλοκτήτου. Τὸ φονᾷ εἶναι ἐφετικὸν καὶ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἐξηγεῖται· "θανατᾷ, θανάτου ἐπιθυμεῖ".

[6]) Διὰ τί τέλος πάντων; Κατὰ τὸν Schmelzer ὁ χορὸς δὲν ἐνόησεν, ὅτι διὰ τῆς φράσεως φονᾷ νόος ἤδη πρόκειται περὶ αὐτοκτονίας καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτᾷ διὰ τοῦ τί ποτε; Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι πιθανὸν τοῦτο· διότι ὁ Φιλοκτήτης ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ εἰπών, ὅτι θέλει νὰ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη, ἱκανῶς ἐδήλωσεν, ὅτι θέλει νὰ αὐτοκτονήσῃ.

[7]) Ὁ Hermann ἐνόμισεν, ὅτι ἡ μετοχὴ ἀποδίδοται εἰς τὸ τέμω, ἀλλὰ πιθανώτερον εἰς τὸ νοούμενον φονῶ. Τὸ δὲ ματεύω, ὅπερ καὶ μαστεύω λέγεται, παραγόμενον ἐκ τοῦ μάω σημαίνει ζητῶ, ἐπιθυμῶ νὰ ἀποκτήσω τι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ποῖ γᾶς;[1]

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἐς Ἅιδου·
οὐ γὰρ ἔστ' ἐν φάει γ' ἔτι.
ὦ πόλις, ὦ πόλις πατρία,
πῶς ἂν εἰσίδοιμί[2] σ' ἄθλιός γ' ἀνήρ,
ὅς γε σὰν λιπὼν ἱερὰν λιβάδ'[3]
ἐχθροῖς ἔβαν[4] Δαναοῖς
ἀρωγός· ἔτ' οὐδέν εἰμι.

ΧΟΡΟΣ·

ἐγὼ[5] μὲν ἤδη καὶ πάλαι νεὼς ὁμοῦ

ξοδος
218—1215

[1]) Ἐννοεῖται τὸ ἐλθών.

[2]) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἀλλ' ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς, πῶς ἂν εἰσίδοιμ' ἄθλιός σ' ἀνήρ, ὅπερ ἐδέξαντο ἄριστοι κριτικοί, οἷος ὁ Hermann καὶ ὁ Seyffert. Καὶ ἡμῖν ὁ γὲ φαίνεται ἀνάρμοστος ἐνταῦθα. Κατὰ τὸν Schmelzer ἡ φράσις πῶς ἂν εἰσίδοιμι δὲν σημαίνει εὐχήν, ἀλλὰ δηλοῖ· οὐδέποτε θὰ ἐπανίδω. Πιθανώτερον κατὰ τὸν Nauck εἶναι μὲν εὐχή, ἀλλ' ὁ ἥρως ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῆς.

[3]) Ἡ λέξις παραγομένη ἐκ τοῦ λείβειν σημαίνει τὰ ῥεύματα τοῦ Σπερχειοῦ. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τὴν τοῦ ἐπιχωρίου ποταμοῦ". Παραπλήσιον λέγεται παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀποσπάσμ. 245 "Σπερχειὲ ποταμὲ βούνομοί τ' ἐπιστροφαί".

[4]) Ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὅστις ποτὲ καταλιπών σε ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τοῖς Ἕλλησιν, οὐκ ἔτι οὐδέν εἰμι", ὁ Hermann εἴκασεν, ὅτι οὗτος ἀνέγνω βὰς ἀντὶ τοῦ ἔβαν. Πιθανώτερον ὅμως ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς οὐδόλως εὗρε τὸ ῥῆμα. Διὰ τοῦτο οὗτος μετ' ἄλλων ἐξαλείφει τὸ ἔβαν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἔβαν εἶναι ἀναγκαῖον, διότι τοῦτο προκαλεῖ τὸ λιπών. Πρὸς δὲ δὲν ἁρμόζει ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία νὰ ἀποδίδηται εἰς τὸ οὐδέν εἰμι, ὅπερ ἤθελε συμβῆ διὰ τῆς εἰρημένης ἐξαλείψεως, ἀλλ' εἰς τὸ ἔβαν. Διὰ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, δηλοῦται ἡ ἄνοια, ἣν ἔδειξε πρὸς ἀπώλειαν ἀγαθοῦ, ὅπερ εὔχεται νὰ ἀνακτήσῃ, ἐν ᾧ ἡ διὰ τῆς ἐξαλείψεως σχηματιζομένη πρότασις παρέχει ἔννοιαν ἀνάρμοστον. Ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ τελευταία πρότασις τοῦ Φιλοκτήτου ἔπρεπε νὰ ἦναι βραχεῖα καὶ περιληπτική· διότι τοῦτο λέγων ὁ ἥρως εἰσέρχεται εἰς τὸ σπήλαιον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 1261.

[5]) Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ ἔξοδος καὶ ἡ λύσις τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου. Ἀφ' οὗ ὁ ἥρως ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον τῆς δυστυχίας, ἄρχεται ἡ εὐτυχία· διότι ἔρχεται ὁ Νεο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στείχων ἂν ἦν[1] *σοι τῆς ἐμῆς, εἰ μὴ πέλας*
Ὀδυσσέα στείχοντα τόν τ' Ἀχιλλέως 1220
γόνον πρὸς ἡμᾶς δεῦρ' ἰόντ' ἐλεύσσομεν[2].

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὐκ[3] *ἂν φράσειας ἡντιν' αὖ παλίντροπος*
κέλευθον[4] *ἕρπεις ὧδε σὺν σπουδῇ ταχύς;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

λύσων[5] *ὅσ' ἐξήμαρτον ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ.*

πόλεμος, ὅπως ἀποδώσῃ τὰ τόξα. Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Schmelzer εἰκάζει, ὅτι αἱ λέξεις αὗται τοῦ χοροῦ δὲν ἀποτείνονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Φιλοκτήτην, εἰ καὶ μεταχειρίζεται τὸ σοί· διότι οὗτος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸ ἄντρον. Ἡ σύνταξις ὁμαλῶς ἤθελεν ἔχει κατὰ τὸν Schneidewin οὑτωσί· ἐγὼ μὲν ἔστειχον ἂν ἤδη καὶ πάλαι καὶ ἐγγὺς ἂν ἦ τῆς νεώς, εἰμὴ—Τὸ ὁμοῦ ἐνταῦθα σημαίνει ἐγγύς, ὡς ἑρμηνεύεται παρὰ τῷ Φωτίῳ ἐν λέξ. "ὁμοῦ· ἀντὶ τοῦ ἐγγύς· ἔστι δὲ τοῦτο πολὺ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ὡς καὶ Μένανδρος· ἤδη γὰρ τοῦ τίκτειν ὁμοῦ„. Τὸ αὐτὸ λέγεται καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου II, 121, ὅπου ὑπάρχει τὸ ἀπόσπασμα· "ὁμοῦ τὸ τίκτειν παρεγένεθ' ἡ κόρη„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1180 "καὶ μὴν ὁρῶ τάλαιναν Εὐρυδίκην ὁμοῦ„ καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Εἰρήν. 513 "καὶ μὴν ὁμοῦ 'στιν ἤδη„. Ὁ προσδιορισμὸς νεὼς ὁμοῦ ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸ στείχων, ἀλλ' εἰς τὸ ἦν.

1) Ἀντὶ τοῦ ἦν, ὅπερ ὑπάρχει ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις, τινὲς ὡς ὁ Dindorf καὶ ὁ Nauck, γράφουσιν ἦ. Διὰ τῆς δοτικῆς σοι δηλοῖ ὅ χορὸς ἀγανάκτησιν, διότι ὁ ἥρως εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἄντρον. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐντεῦθεν διπλοῦν ἐστι τὸ ἐπεισόδιον„. Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐχὶ ἓν πρόσωπον, ἀλλὰ δύο συγχρόνως εἰς τὴν σκηνὴν εἰσέρχονται.

2) Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἐν ᾧ πρὸ ὀλίγου ἑνικόν, ἀλλ' ἡ ἀλλαγὴ αὕτη εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις δραματικοῖς, ὡς ἐν στίχ. 1394 "εἰ σέ γ' ἐν λόγοις πείσειν δυνησόμεσθα μηδὲν ὧν λέγω„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 734.

3) Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶναι πλήρης δραματικῆς δράσεως. Ὁ Νεοπτόλεμος ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ταχεῖ τῷ βήματι, τούτῳ δ' ἀκολουθεῖ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις λέγει ἀπαθῶς, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως μετὰ πάθους. Τὸ παλίντροπος σημαίνει ἐπιστρέφων, ἐπανακάμπτων. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀντὶ τοῦ εἰς ποῖον τόπον ἀπέρχῃ. Τοῦτο δὲ ὁ Νεοπτόλεμος, ἀποδοῦναι βουλόμενος τὰ τόξα τῷ Φιλοκτήτῃ, ἐπιπλήσσεται ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως„.

4) Εἶναι ταὐτόσημος αἰτιατική, ὡς ἐν στίχ. 1446 "ὁδόν, ἣν στέλλῃ„. Ἐπειδὴ τὸ ταχὺς κεῖται πλεοναστικῶς, ὁ Hartung γράφει σπουδῇ ποδός, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 216 καὶ ἐν Ἀνδρομάχ. 546 Ἀλλ' οἱ πλεονασμοὶ δὲν εἶναι ἀσυνήθεις τοῖς τραγικοῖς.

5) Ἡ μετοχὴ ἀποδίδεται εἰς τὸ νοούμενον ἕρπω. Λύειν ἐνταῦθα σημαίνει ἀνταποδιδόναι, ὡς ἐν Οἰ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

δεινόν[1] γε φωνεῖς· ἡ δ' ἁμαρτία τίς ἦν;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἦν[2] σοὶ πιθόμενος τῷ τε σύμπαντι στρατῷ—

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἔπραξας ἔργον ποῖον ὢν[3] οὔ σοι πρέπον;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀπάταισιν αἰσχραῖς ἄνδρα καὶ δόλοις ἑλὼν[4].

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τὸν ποῖον;[5] ὤμοι· μῶν τι βουλεύῃ νέον;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

νέον μὲν οὐδέν, τῷ δὲ Ποίαντος τόκῳ[6]—

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί χρῆμα δράσεις; ὡς μ' ὑπῆλθέ τις φόβος.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

παρ' οὔπερ ἔλαβον, τάδε τὰ τόξ' αὖθις πάλιν[7]—

διποδ. τυράνν. 101 "φόνῳ φόνον πάλιν λύοντας". Τοῦτο ἐν στίχ. 1249 λέγει ἀναλαβεῖν. Τὸ ὅσα δεικνύει τὸ πάθος τοῦ Νεοπτολέμου. Ἄνθρωπος ἔχων ἥσυχον διάνοιαν ἤθελε τὸ ὅσα δηλώσει διὰ τοῦ ὃ ἢ ἅ.

1) Θαυμαστὸν βέβαια λέγεις. Καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ ἥρεμον τοῦ Ὀδυσσέως.

2) Ἡ αἰτιατικὴ ἀνήκει εἰς τὸ νοούμενον ἥμαρτον.

3) Ὁμαλῶς ἡ φράσις ἤθελεν ἔχει οὕτωσί· Ποῖον ἔπραξας ἔργον τούτων, ἅ σε πρᾶξαι οὔ σοι πρέπον; ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 862 "οὐδὲν γὰρ ἂν πράξαιμ' ἂν ὧν οὐ σοὶ φίλον".

4) Ἡ μετοχὴ ἀποδίδοται εἰς τὴν ἐννοουμένην φράσιν, ἔπραξα ἀπρεπὲς ἔργον.

6) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Τρικλίνιος ἀνεγίνωσκε τὸ ποῖον. Ἐπειδὴ ὁ Νεοπτόλεμος ἐδήλωσε τὸ πρόσωπον ἀορίστως, ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τοῦτο. Τὸ νέον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ κακοῦ ἢ δυσαρέστου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 37 "δέδοικα δ' αὐτὴν μή τι βουλεύσῃ νέον".

6) Ὁ Νεοπτόλεμος ἐνταῦθα ἐσκόπει νὰ προσθέσῃ τὴν φράσιν νοῶ δοῦναι, ἀλλ' ὁ λόγος αὐτοῦ διεκόπη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως

7) Ἐννοεῖται ἡ φράσις δοῦναι νοῶ, ὅπερ συμπληροῖ ὁ Λαερτιάδης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὦ Ζεῦ, τί λέξεις; οὔ τί που δοῦναι νοεῖς;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

αἰσχρῶς γὰρ[1] αὐτὰ κοὐ δίκῃ λαβὼν ἔχω.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

πρὸς θεῶν, πότερα δὴ[2] κερτομῶν λέγεις τάδε; 1235

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

εἰ[3] κερτόμησίς ἐστι τἀληθῆ λέγειν.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί φῄς, Ἀχιλλέως παῖ; τίν' εἴρηκας λόγον;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

δὶς ταὐτὰ[4] βούλει καὶ τρὶς ἀναπολεῖν μ' ἔπη;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἀρχὴν[5] κλύειν ἂν οὐδ' ἅπαξ ἐβουλόμην.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

εὖ νῦν ἐπίστω πάντ' ἀκηκοὼς[6] λόγον. 1240

[1]) *Αἰτιολογεῖ τὴν καταφατικὴν πρότασιν δοῦναι νοῶ, ἣν δὲν εἶπεν. Τὸ λαβὼν ἔχω ἰσοδυναμεῖ τῷ εἴληφα. Ἐνταῦθα ἀναλάμπει τὸ γενναῖον ἦθος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως.*

[2]) *Ἐν τισι χειρογράφοις παραλείπεται τὸ δή, ἀνθ' οὗ ὁ μὲν* Hermann *εἰκάζει σύ, ὁ δὲ* Dindorf *δέ. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐρωτήσεως ἢ σπουδάζων; ἢ τἀληθῆ λέγων; παρελείφθη.*

[3]) *Ἡ ἀπόδοσις ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Παραπλησία εἰρωνεία ὑπάρχει παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 977 „Ερμ. κλύω σ' ἐγὼ μεμηνότ' οὐ σμικρὰν νοσον. Προμ. νοσοῖμ' ἄν, εἰ νόσημα τοὺς ἐχθροὺς στυγεῖν„.*

[4]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι ταῦτα, ἀλλ' ὁ* Brunck *ἔτρεψεν εἰς ταὐτά, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Τὸ ἀναπολεῖν κυρίως λέγεται ἐπὶ ἀγρῶν, οἵτινες ἀνοργόνονται, καὶ δὴ λέγεται τρίπολος ἄρουρα, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· "Ἀπὸ τῶν δεύτερον ἀναπολούντων τὴν ἠρτριασμένην γῆν„. Ἐγένετο δὲ παροιμία κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐν Φιλήβ. 60 A "εὖ δ' ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ καὶ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν„ καὶ Πίνδ. ἐν Νεμ. 7, 104 "ταὐτὰ τρὶς τετράκι τ' ἀμπολεῖν ἀπορία τελέσθει„.*

[5]) *Ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 139.*

[6]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἔστιν τις, ἔστιν ὅς σε κωλύσει τὸ δρᾶν[1].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί φῄς; τίς ἔσται μ' οὐπικωλύσων[2] *τάδε;*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ξύμπας Ἀχαιῶν λαός, ἐν δὲ τοῖς[3] *ἐγώ.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σοφὸς πεφυκὼς οὐδὲν ἐξαυδᾷς σοφόν[4].

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

σὺ δ' οὔτε φωνεῖς οὔτε δρασείεις σοφά[5]. 1245

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' εἰ δίκαια, τῶν σοφῶν κρείσσω τάδε.

γινώσκεται ἀκήκοας, δηλ. εὖ νῦν ἐπίστω. πάντ' ἀκήκοας λόγον, ὅπερ προτιμῶσιν ὁ Hermann *καὶ ὁ* Dindorf· *διότι νομίζουσιν, ὅτι τὴν φράσιν εὖ νῦν ἐπίστω δὲν λέγει πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἑπομένων, ἀλλ' ὅτι ὁ λέγων ἔχει ἐν νῷ τὴν φράσιν δώσειν με τόξον. Ἀλλὰ δὲν προετιμήσαμεν τὴν γραφὴν ταύτην· διότι ἡ ὑπονόησις λαμβάνεται πολὺ πόρρωθεν καὶ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἀποκρίνεται πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦ Ὀδυσσέως λόγον. Ὁ Τρικλίνιος ἔγραφεν ἀκηκοώς, ὅπερ δέχονται οἱ νεώτεροι. Κατὰ ταύτην δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς εἰρημένης ὑπονοήσεως καὶ ὁ Νεοπτόλεμος λέγει, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἤκουσεν ἤδη τὸν τελευταῖον λόγον. Ἡ τοιαύτη ἀπόκρισις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Λαερτιάδου.*

[1]) *Ἀφ' οὗ οἱ λόγοι ἐτελείωσαν, ὑπολείπεται ἡ πρᾶξις, ἀλλὰ ταύτην θέλει κωλύσει τις.*

[2]) *Κατὰ τὸν* Dindorf *μετὰ τὸ ἔσται ἦρκει, ἂν ἔλεγεν οὐπικωλύων, ἀλλὰ προετίμησε τὸν μέλλοντα, ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ προηγούμενον κωλύσει.*

[3]) *Τὸ ἄρθρον κεῖται ἀντὶ δεικτικῆς ἀντωνυμίας, τούτοις, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 264 "οἰκτρὰν φίλοισιν, ἐκ δὲ τῶν μάλιστ' ἐμοί„ καὶ Πλάτ. ἐν Εὐθυδήμ. 303b "πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα οἱ λόγοι ὑμῶν καλὰ ἔχουσιν, ἐν δὲ τοῖς καὶ τοῦτο„.*

[4]) *Ὁ Νεοπτόλεμος τὴν ἀπειλὴν τοῦ Ὀδυσσέως θεωρεῖ ὡς μωρίαν, καίπερ παρὰ σοφοῦ λεγομένην.*

[5]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι σοφόν, ἀλλ' ὁ* Brunck *ἔτρεψεν εἰς σοφά. ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Κατὰ τὸν* Hermann *ὃν ὁ Σοφοκλῆς ἔγραφε σοφόν, ὁ Νεοπτόλεμος ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ ἤθελεν εἰπεῖ, τοῦ σοφοῦ κρείσσω τάδε. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιτείνει τὸν ψόγον διισχυριζόμενος, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος οὔτε λέγει, οὔτε πράττει συνετά.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

καὶ πῶς δίκαιον ἄλαβες[1] βουλαῖς ἐμαῖς,
πάλιν μεθεῖναι ταῦτα;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τὴν ἁμαρτίαν
αἰσχρὰν ἁμαρτὼν ἀναλαβεῖν[2] πειράσομαι.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

στρατὸν δ' Ἀχαιῶν οὐ φοβῇ, πράσσων τάδε; 1250

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ξὺν τῷ δικαίῳ[3] τὸν σὸν οὐ ταρβῶ φόβον.
ἀλλ'[4] οὐδέ τοι σῇ χειρὶ πείθομαι τὸ δρᾶν.

1) Ὁ Ὀδυσσεὺς διισχυρίζεται, ὅτι ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῶν τόξων, διότι ταῦτα διὰ τῆς ἑαυτοῦ συμβουλῆς ἐκτήσατο ὁ Νεοπτόλεμος. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἃ γ' ἔλαβες, ἀλλ' ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς ἄλαβες, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

2) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν πεσσῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀνατίθεσθαι παρὰ Πλάτ. ἐν Γοργ. 461 Δ "καὶ ἐγὼ ἐθέλω τῶν ὡμολογημένων εἴ τί σοι δοκεῖ μὴ καλῶς ὡμολογῆσθαι ἀναθέσθαι". Ὁ Νεοπτόλεμος θέλει προσπαθήσει νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ ἁμάρτημα, εἰς ὃ περιέπεσεν.

3) Μὲ τὸ δίκαιόν μου δὲν φοβοῦμαι τὸν φόβον σου, δηλ. τὴν ἀπειλήν, ἣν σὺ ποιεῖς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 113 "τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω". ἐν Ἡρακλείδ. 282 "τὸ σὸν γὰρ Ἄργος οὐ δέδοικ' ἐγώ". Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 573 "ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος".

4) Τὸν στίχον τοῦτον ἀποδίδουσι τῷ Νεοπτολέμῳ πάντα τὰ χειρόγραφα πλὴν ἑνός, τοῦ Β, ὅπερ ἀποδίδει τῷ Ὀδυσσεῖ. Ἐπειδὴ ὁ Νεοπτόλεμος προέταξε τὸ δίκαιον καὶ οὐχὶ τὴν δύναμιν, ὁ στίχος δὲν ἁρμόζει τῷ Λαερτιάδῃ. Λοιπὸν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τῷ Νεοπτολέμῳ, ἀλλὰ παρέχει δυσκολίαν τινὰ τὸ δρᾶν, διότι περιεμένομεν τὸ μὴ οὐ δρᾶν, δηλ. ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν δύναμίν σου βεβαίως θὰ ὑποχωρήσω, ὥστε νὰ μὴ παραδώσω τὰ τόξα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπάρχον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὑπονοουμένης τῆς φράσεως ἃ κελεύεις (δηλ. μὴ παραδοῦναι τὰ τόξα). Ἡ ἔννοια αὕτη ἁρμόζει τῷ στόματι τοῦ Νεοπτολέμου, διότι πρὸ ὀλίγου (στίχ. 1243) ὁ Ὀδυσσεὺς ἠπείλησε καὶ δι' ἑαυτοῦ. Λέγει λοιπὸν ἐνταῦθα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, ὅτι τὸ δίκαιον ἔχων οὔτε τοὺς Ἀχαιούς σου φοβοῦμαι, οὔτε σέ. Καὶ ὅμως ὁ Wunder, ὁ Blaydes καὶ ὁ Bernhardy ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ στίχου. Ὁ δὲ Nauck κατά τινα παλαιὰν εἰκασίαν τοῦ Hermann ὑποτίθησιν, ὅτι πρὸ τοῦδε τοῦ στίχου ὑπῆρχεν ἄλλος λεγόμενος ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ περιέχων τὴν ἔννοιαν· ἴσως θὰ φο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

οὔ τἄρα Τρωσίν, ἀλλὰ σοὶ μαχούμεθα.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐστω[1] *τὸ μέλλον.*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

χεῖρα δεξιὰν δρᾷς

κώπης ἐπιψαύουσαν;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλὰ κἀμέ τοι 1255

ταὐτὸν τόδ' ὄψει δρῶντα κοὐ μέλλοντ'[2] *ἔτι*

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

καίτοι σ' ἐάσω· τῷ δὲ σύμπαντι στρατῷ

λέξω τάδ' ἐλθών, ὅς σε τιμωρήσεται.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἐσωφρόνησας· κἂν τὰ λοίφ' οὕτω φρονῇς,

ἴσως ἂν ἐκτὸς κλαυμάτων[4] *ἔχοις πόδα.* 1260

βηθῇς τὴν χεῖρά μου. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἔννοιαν ὑποτίθεται, ὅτι εἶναι ἀπόκρισις ὁ προκείμενος στίχος. Ἀλλὰ τοιαῦται τολμηραὶ εἰκασίαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι, ἀφ' οὗ αἱ δυσκολίαι αἴρονται.

1) Ὁ Wecklein *γράφει ἴτω, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Nauck, *ὡς καὶ ἐν στίχ.* 120 "ἴτω· ποιήσω„ *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1458 "ἡ μὲν ἡμῶν μοῖρ', ὅπῃ περ εἶσ', ἴτω„ *καὶ Πλάτ. ἐν Ἀπολογ.* 19 *Α* "τοῦτο μὲν ἴτω, ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον„. *Κατὰ τὸν* Schmelzer *σημαίνει τοῦτο, ὅπερ μέλλει νὰ ἔλθῃ, ἂς ἦναι παρόν, δηλ. εἴθε νὰ ἔλθῃ. Νομίζομεν, ὅτι σημαίνει, ἂς ἦναι τὸ μέλλον, δηλ. δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μεταβάλω τὸ μέλλον, ἤτοι πράξατε ὅ τι καὶ ἂν θέλητε.*

2) *Βραδύνοντα ὡς ἐν στίχ.* 567 "ὡς ταῦτ' ἐπίστω δρώμεν', οὐ μέλλοντ' ἔτι„ *καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 939 "ἄγομαι δὴ κοὐκέτι μέλλω„.

3 Ὁ Ὀδυσσεὺς ἰδὼν τὸν κίνδυνον ὑποχωρεῖ καὶ ἀφίσταται τῆς σκηνῆς ἀπειλῶν. Οὕτως ἐξενίκησεν ἡ σύνεσις, ὅπερ συχνάκις συμβαίνει παρὰ τοῖς ἥρωσιν. Οἱ ἱππόται τοῦ μέσου αἰῶνος κατέφευγον εἰς μονομαχίας. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 52.

4) *Εἰς ἐκτὸς πημάτων διώρθωσεν ὁ* Hartung, *λέγων, ὅτι ὁ εἰσαγαγὼν ἐνταῦθα τὸ κλαυμάτων δὲν ἐσκέφθη, ὅτι δὲν κλαίει τις διὰ τῶν ποδῶν. Ἀλλ' ὡς τοῦτο δὲν συμβαίνει, οὕτω καὶ τὰ πήματα δὲν ἀνήκουσι μόνον εἰς τὸν πόδα, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὸν ἄνθρω-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σὺ δ', ὦ Ποίαντος παῖ, Φιλοκτήτην[1] λέγω,
ἔξελθ', ἀμείψας[2] τάσδε πετρήρεις στέγας.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τίς αὖ παρ' ἄντροις θόρυβος ἵσταται[3] βοῆς;
τί μ' ἐκκαλεῖσθε;[4] τοῦ κεχρημένοι, ξένοι;
ὤμοι[5]· κακὸν τὸ χρῆμα. μῶν τί μοι μέγα[6] 1265
πάρεστε πρὸς κακοῖσι πέμποντες κακόν;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

θάρσει· λόγους δ'[7] ἄκουσον οὓς ἥκω φέρων.

πον. Κατὰ τὸν Wunder εἶναι φράσις ἀντὶ ἐκτὸς κλαυμάτων εἶναι, ὡς ἐν Ἡρακλείδ. 110 "ἔξω κλαυμάτων ἔχειν πόδα".

1) Ἔθηκεν αἰτιατικὴν κατὰ τὸ λέγω, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 198 "τὸν ξύναιμον τοῦδε, Πολυνείκην λέγω" καὶ ἐν Τραχιν. 9 "ποταμός, Ἀχελῷον λέγω". Ἐνίοτε ὅμως διατηρεῖται ἡ προηγουμένη σύνταξις, ὡς ἐν Αἴαντ. 569 "μητρί τ', Ἐριβοίᾳ λέγω".

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ καταλιπών. Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 950 "ἄμει ψον δώματ', Ἠλέκτρα, τάδε".

3) Συνήθως οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ ἵστασθαι ἐπὶ βοῆς, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 885 "τίνα βοὴν ἵστης δόμοις;" Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 128 "βοὴν ἔστησα".

4) Ἐκκαλεῖν σημαίνει καλεῖν τινα ἔξω. Ὁ Φιλοκτήτης λέγει ξένοι νομίζων, ὅτι οἱ ναῦται ἐκάλεσαν αὐτόν· διότι ἠγνόει, ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ Νεοπτόλεμος.

5) Ἐκπλήσσεται ὁ ἥρως, διότι νῦν τὸ πρῶτον ὁρᾷ τὸν Νεοπτόλεμον. Κατὰ τὸν Hermann μεταχειρίζεται τὸ χρῆμα ἀποβλέπων εἰς τὸ κεχρημένοι, δηλ. mala res qua opus sit vobis, ἤτοι κακὸν τὸ πρᾶγμα, οὗ ἔχετε ἀνάγκην. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ὄντως ἐγένετο μετ' εὐφυΐας, ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἑρμηνεύσωμεν κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν, ὡς ποιεῖ ὁ Ellendt ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ ὑπονοῶν τὴν φράσιν τοῦτο ὁ ὁρῶ.

6) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται μέγα—κακόν, ἀλλ' ὁ Schneidewin ἔτρεψεν εἰς νέον—κακὸν καὶ ὁ Bergk εἰς νέα—κακά, ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πάντων τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Τὸ μέγα δὲν ἀρέσκει τοῖς κριτικοῖς, διότι, ἂν οὕτως ἔλεγεν ὁ Φιλοκτήτης, ἤθελεν ὑποτεθῇ, ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε κακὰ θεωρεῖ ὡς μικρά. Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γείνῃ τοιαύτη σύγκρισις. Διότι ἡ τοιαύτη φράσις εἶναι συνήθης Βεβαίως τὸ νέα—κακὰ εἶναι διόρθωσις οὐχὶ ἀτυχής, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ νέου ἀναπληροῖ ἡ φράσις πρὸς κακοῖσι, ἥτις ὑποδεικνύει, ὅτι τὸ νομιζόμενον κακὸν εἶναι νέον. Ἀντὶ τοῦ πέμποντες ὁ μὲν Wecklein εἰκάζει κλέπτοντες, ὁ δὲ Nauck τεύχοντες.

7) Ὁ Erfurdt καὶ ὁ Wakefield ἔγραψαν λόγους τ' ἄκουσον, ὅπερ ἀποδοκιμάζει ὁ Hermann. Ἐπειδὴ τὸ θάρσει ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μὴ τάρβει, ἁρμόζει ὁ δέ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

δέδοικ' ἔγωγε καὶ τὰ πρὶν γὰρ ἐκ λόγων
καλῶν[1] κακῶς ἔπραξα, σοῖς πεισθεὶς λόγοις.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ οὖν ἔνεστι καὶ μεταγνῶναι πάλιν;[2] 1270

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τοιοῦτος[3] ἦσθα τοῖς λόγοισι χὥτε μου
τὰ τόξ' ἔκλεπτες, πιστός, ἀτηρὸς[4] λάθρᾳ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' οὔ τι μὴν νῦν[5]· βούλομαι δέ σου κλύειν,
πότερα δέδοκταί σοι μένοντι καρτερεῖν[6]
ἢ πλεῖν μεθ' ἡμῶν;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

παῦε[7], μὴ λέξῃς πέρα· 1275
μάτην γὰρ ἂν εἴπῃς γε πάντ' εἰρήσεται.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὕτω δέδοκται;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

καὶ πέρα[8] γ' ἴσθ' ἢ λέγω.

[1]) Δὲν λέγει ἐκ καλῶν λόγων, ὅπως ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κακῶς

[2]) Ἐξαίρει τὴν ἐν τῷ μεταγνῶναι ὑπάρχουσαν ἔννοιαν.

[3]) Ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἑπομένων ἐπιθέτων, πιστός, ἀτηρὸς λάθρᾳ. ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 707 "καὶ τὸν θεὸν τοιοῦτον ἐξεπίσταμαι, σοφοῖς μὲν αἰνικτῆρα θεσφάτων ἀεί, σκαιοῖς δὲ φαῦλον κἂν βραχεῖ διδάσκαλον„.

[4]) Τὸ ἐπίθετον παραγόμενον ἐκ τοῦ ἄτη δηλοῖ τὸν ἐπιβλαβῆ, τὸν ὀλέθριον. Κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον πιστός, κρυφίως ὅμως βλαβερός.

[5]) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, εἰμὶ τοιοῦτος.

[6]) Νὰ ὑποφέρῃς μὲ ὑπομονήν, νὰ ὑπομένῃς.

[7]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι παῦσαι, ἀλλ' ὁ Τρικλίνιος ἀνέγνω παῦε, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις.

[8]) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ εἶναι στερεωτέρα παρ' ὅσον δηλοῦσιν αἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ἤθελον μὲν ἄν σε πεισθῆναι λόγοις
ἐμοῖσιν· εἰ δὲ μή τι πρὸς καιρὸν λέγων
κυρῶ, πέπαυμαι'.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πάντα γὰρ[2] φράσεις μάτην· 1280
οὐ γάρ ποτ' εὔνουν τὴν ἐμὴν κτήσῃ φρένα,
ὅστις γ' ἐμοῦ δόλοισι τὸν βίον[3] λαβὼν
ἀπεστέρηκας, κἄτα νουθετεῖς ἐμὲ
ἐλθών, ἀρίστου πατρὸς αἴσχιστος[4] γεγώς.
ὄλοισθ', Ἀτρεῖδαι μὲν μάλιστ', ἔπειτα δὲ 1285
ὁ Λαρτίου παῖς καὶ σύ[5]—

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

μὴ ἐπεύξῃ[6] πέρα·
δέχου δὲ χειρὸς ἐξ ἐμῆς βέλη τάδε,

λέξεις. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 1082 "ἀπώλεσέν με κἄτι μᾶλλον ἢ λέγω„ καὶ ἐν Ἑκάβ. 667 "ὦ παντάλαινα κἄτι μᾶλλον ἢ λέγω„.

1) Ἠδύνατο ἐνταῦθα, ὡς νομίζομεν, νὰ μεταχειρισθῇ μετ' ὀλίγον μέλλοντα, ὡς ἐν Τραχιν. 587 "εἰ δὲ μή, πεπαύσομαι„.

2) Αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην πρότασιν· βεβαίως πρέπει νὰ παύσῃς.

3) Ἐννοεῖ τὸ τόξον, ὅπερ παρεῖχε τὰ πρὸς τὸν βίον ἀναγκαῖα.

4) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἔχθιστος, ἀλλ' ὁ Pierson ἔτρεψεν εἰς αἴσχιστος, ὅπερ δικαίως ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται· διότι τὸ ἔχθιστος δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Ὁ Hartung μετὰ τὸ ἀπεστέρηκας τίθησιν ἄνω στιγμὴν καὶ μετὰ τὸ γεγὼς ἐρωτηματικόν. Ἡ στίξις αὕτη δὲν εἶναι κακή, διότι παρέχει ἔννοιαν ἐντονωτέραν.

5) Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι τὴν ἀντωνυμίαν πρέπει νὰ συνάψωμεν τῷ ἑπομένῳ λόγῳ τοῦ Νεοπτολέμου, δηλ. σὺ μὴ ἐπεύξῃ, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Wunder· διότι ἄλλως ἡ φράσις μὴ ἐπεύξῃ πέρα οὐδεμίαν ἔννοιαν παρέχει, ἀφ' οὗ ὁ Φιλοκτήτης εἶπεν ἀρὰν καὶ κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου. Ἀλλ' ὁ Seyffert παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης, εἰ μὴ διεκόπτετο ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, ἤθελεν εἰπεῖ ἀρὰν καθ' ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν. Πρὸς δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἀντωνυμία σὺ δὲν εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸν λόγον τοῦ Νεοπτολέμου.

6) Ἐπεύχεσθαι ἐνταῦθα σημαίνει καταρᾶσθαι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πῶς εἶπας; ἆρα[1] δεύτερον δολούμεθα;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀπώμοσ' ἁγνὸν Ζηνὸς ὑψίστου σέβας.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ φίλτατ' εἰπών, εἰ λέγεις ἐτήτυμα. 1290

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τοὔργον παρέσται φανερόν[3]· ἀλλὰ δεξιὰν

πρότεινε χεῖρα, καὶ κράτει[4] τῶν σῶν ὅπλων.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἐγὼ[5] δ' ἀπαυδῶ γ', ὡς θεοὶ ξυνίστορες,

1) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οὐκ ἆρα ἢ οὐκ ἄρα, ὁ δὲ Wakefield εἴρυσεν εἰς οὐ γάρ. Ἀλλ' ὁ Porson ἔγραψεν ἁπλῶς ἄρα, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Τὸ δολούμεθα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀπατώμεθα.

2) Μετεχειρίσθη τὸν ἀόριστον πρὸς δήλωσιν τῆς τελείας ἀποφάσεως τοῦ λέγοντος, ὡς τὸ παρῆνεσα ἐν στίχ. 1434 καὶ ἐν Ὀδυσσ. Β, 377 "χρηῦς δὲ θεῶν μέγαν ὅρκον ἀπώμνυ„. Ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐτέθη ἕνεκα τῆς ἀρνητικῆς ἐννοίας τοῦ ὅρκου, δηλ. ὁρκίζομαι εἰς τὸν Δία, ὅτι δὲν ἀπατῶ σε. Τὸ Ζηνὸς σέβας κεῖται ἀντὶ τοῦ Ζῆνα σεβάσμιον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 888 "ἀλλ' εἰ μὲν ἁγνὸν ἐστί σοι Πειθοῦς σέβας„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Κύκλ. 576 "τὸ πᾶν τε δαιμόνων ἁγνὸν σέβας„. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἁγνοῦ Ζηνὸς ὑψιστον σέβας, ἀλλ ὑπὸ τοῦ Wakefield καὶ τοῦ Porson διορθοῦται, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 750 "ἁγνὸν Ζηνὸς ὑψίστου σέβας„, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 830 "ὦ θεῶν ἁγνὸν σέβας„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 888.

3) Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὰς φράσεις αὐτὸ δείξει τοὔργον, αὐτὸ σημανεῖ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1204.

4) Γίνου κύριος τῶν ὅπλων. Τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς καὶ τὸ κρατύνειν ἐν στίχ. 36ο.

5) Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπανέρχεται ἐν καιρῷ, ὅπως ἐν ὀνόματι τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ στρατοῦ διεγείρῃ ἔνστασιν. Τὸ ἀπαυδῶ σημαίνει ἀπαγορεύω ἐμποδίζω, ὡς ἐν Αἴαντ. 741 "τὸν ἄνδρ' ἀπηύδα Τεῦκρος ἔνδοθεν στέγης μὴ ἔξω παρήκειν„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Μαρτύρομαι τοὺς θεούς, ὅτι ὃ ποιῶ, εἰς χάριν καὶ σωτηρίαν ποιῶ τῶν Ἀτρειδῶν„. Κατὰ τὸν Hermann ὁ Σχολιαστὴς τὸ ὡς συνῆπτε οὐχὶ τῷ θεοὶ ξυνίστορες, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ Ἀτρειδῶν. Ὁ μὲν Hartung νομίζων, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς δὲν εὗρε τὸ ὡς γράφει ἕστων θεοὶ ξυνίστορες, ὁ δὲ Hense ἐγὼ δ' ἀπαυδῶ, θεοὶ δέ μοι ξυνίστορες. Δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει ἐγὼ ὅμως ἀπα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπέρ τ[1] Ἀτρειδῶν τοῦ τε σύμπαντος στρατοῦ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

τέκνον[2], τίνος φώνημα; μῶν Ὀδυσσέως 1295
ἐπῃσθόμην;[3]

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

σάφ' ἴσθι· καὶ πέλας γ' ὁρᾷς,
ὃς σ' ἐς τὰ Τροίας πεδί' ἀποστελῶ[4] βίᾳ,
ἐάν[5] τ' Ἀχιλλέως παῖς ἐάν τε μὴ θέλῃ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλ' οὔ τι χαίρων[6], ἦν τόδ' ὀρθωθῇ βέλος.

γορεύω βέβαια νὰ παραδώσῃς τὰ τόξα χάριν τῆς σωτηρίας τῶν Ἀτρειδῶν καὶ ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ, ὡς οἱ θεοὶ γνωρίζουσιν. Καὶ ὄντως οἱ θεοὶ ὡς διατάξαντες ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ παράδοσις τῶν τόξων φέρει βλάβην εἰς τὸν στρατόν, διότι ἄνευ τούτων ἦτο ἀδύνατος ἡ ἅλωσις τοῦ Ἰλίου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 476 "Ἐσῳσά σ', ὡς ἴσασιν Ἕλλήνων ὅσοι ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος„ καὶ Δημοσθέν. Ἐπιστολ. 1471, 9 "οὔτε γὰρ ἠδίκηχ' ὑμῶν οὐδένα, ὡς ἴστωσαν οἱ θεοὶ καὶ ἥρωες„.

[1]) Ἐγένετο μετάθεσις τοῦ συνδέσμου ἀντὶ ὑπὲρ Ἀτρειδῶν τε. ὡς ἐν Αἴαντ. 53 "καὶ πρός τε πολίμνας ἐκτρέπω σύμμικτά τε„.

[2]) Ταῦτα λέγει ὁ Φιλοκτήτης πρὶν ἴδῃ τὸν Ὀδυσσέα.

[3]) Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι τὴν λέξιν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἐξαλείψωμεν γράφοντες τὸν ἑπόμενον στίχον οὕτωσί Ὀδυσσ. Ὀδυσσέως, σάφ' ἴσθι· καὶ πέλας γ' ὁρᾷς. Τοῦτο ὡς εὐφυΐα τις δύναται νὰ σημειωθῇ.

[4]) Ἔθηκε τὸ ῥῆμα κατὰ πρῶτον πρόσωπον, ἐν ᾧ εἰς τὸ ὁρᾷς ἐννοεῖται ἀντικείμενον οὐχὶ ἐμέ ἀλλ' Ὀδυσσέα.

[5]) Τὸ εἴτε—εἴτε καὶ ἐάν τε μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι, ὅταν ὁ λέγων ἀδιαφορῇ πρὸς τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον. Κατὰ τὸν Schmelzer οἱ ἀλαζονικοὶ τοῦ Ὀδυσσέως λόγοι δὲν ἁρμόζουσιν ἐνταῦθα, ἀφ' οὗ οὗτος εἶναι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Φιλοκτήτου. Διὰ τοῦτο ἐνορᾷ ἐν τούτοις τὴν χεῖρα διασκευαστοῦ. Νομίζομεν, ὅτι ἐκ προθέσεως ὁ ποιητὴς σκοπεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν Ὀδυσσέα γελοῖον, ἀφ' οὗ ἀπέτυχεν ὁ δόλος αὐτοῦ.

[6]) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, ἀποστελεῖς ἐμὲ βίᾳ. Σημαίνει δὲ ἀτιμωρητεί, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1593 "ἀλλ' οὔ τι χαίρων, ἦν γε μὴ φύγῃς πτεροῖς„ Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 63 "ἀλλ' οὔτι χαίρων ταῦτα τολμήσει λέγειν„. Ταῦτα λέγων ὁ Φιλοκτήτης ὀρθοῖ τὸ τόξον κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἑπομένης ἀποτροπῆς τοῦ Νεοπτολέμου. Βέλος ἐνταῦθα λέγει τὸ τόξον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἆ, μηδαμῶς, μή, πρὸς θεῶν, μεθῇς[1] βέλος. 1300

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

μέθες με, πρὸς θεῶν, χεῖρα[2], φίλτατον τέκνον.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ' ἂν μεθείην.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

φεῦ· τί μ' ἄνδρα πολέμιον
ἐχθρόν τ' ἀφείλου μὴ[3] κτανεῖν τόξοις ἐμοῖς;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ'[4] οὔτ' ἐμοὶ τοῦτ' ἐστὶν οὔτε σοὶ καλόν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἀλλ' οὖν[5] τοσοῦτόν γ' ἴσθι, τοὺς πρώτους στρατοῦ, 1305

[1]) Ὁ Nauck ἔτρεψεν εἰς ἀφῇς νομίζων, ὅτι τὸ μεθῇς προῆλθεν ἐκ τοῦ μέθες τοῦ ἑπομένου στίχου. Ὁ μὲν Νεοπτόλεμος ἐναγκαλίζεται τὸν Φιλοκτήτην, ὅπως κωλύσῃ τοῦτον, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς φεύγει.

[2]) Ἡ λέξις αὕτη τῷ Blaydes φαίνεται ὕποπτος, ὁ δὲ Nauck εἰκάζει, μέθες με, πρὸς θεῶν, φίλτατον τέκνον, μέθες. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς χειρὸς εἶναι ἀναγκαία ἐνταῦθα. Εἶναι δὲ σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος.

[3]) Ἐπειδὴ τὸ ἀφαιρεῖσθαι ἐνταῦθα σημαίνει κωλύειν, ἠδύνατο νὰ λείπῃ τὸ μή, ὡς ὄντως δὲν ὑπάρχει παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1207 "ὥστ' ἀφῃρέθη Σκείρωνος ἀκτὰς ὄμμα τοὐμὸν εἰσορᾶν". Ἀλλὰ τὸ μὴ εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ πλεοναστικῶς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάς. 1146 "τὸ δεσπότου τάχος ἀφείλετ' αὐτὴν παῖδα μὴ δοῦναι τάφῳ".

[4]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ἀλλ' οὔτ' ἐμοὶ καλὸν τοῦτ' ἐστὶν οὔτε σοί, ἀλλ' ὁ Τρικλίνιος ἔτρεψεν εἰς, ἀλλ' οὔτ' ἐμοὶ τοῦτ' ἔστι καλὸν καὶ ὁ Wekefield, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ, ὅπερ δέχονται τῶν ἐκδοτῶν τινες.

[5]) Πῶς συνάπτεται ἡ ἔννοια τῶνδε τῶν στίχων τοῖς ἠγουμένοις; Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀλλ' οὐ γενναῖον ἄνδρα φονεύσω. Πάντες γὰρ οἱ κήρυκες τῶν Ἑλλήνων ἀσθενεῖς εἰσι, καὶ ἡ ἀνδρεία αὐτῶν ἄχρι τοῦ λέγειν". Ταῦτα δὲν φαίνονται πιθανά. Ὁ Φιλοκτήτης λέγει· δὲν θὰ φονεύσω μὲν τὸν Ὀδυσσέα, ἀλλὰ μάθε τοὐλάχιστον, ὅτι οἱ πρῶτοι τοῦ στρατοῦ εἶναι δειλοί. Τῷ Schmelzer καὶ αἱ λέξεις καὶ αἱ ἔννοιαι φαίνονται παράδοξοι καὶ ἀποδίδει, ὡς εἴρηται, τὸ μέρος τοῦτο τοῦ δράματος μεταγενεστέρῳ διασκευαστῇ. Οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ἡσύχως δέχεται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Νεοπτολέμου, ἐν ᾧ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πέραιας

τοὺς τῶν Ἀχαιῶν ψευδοκήρυκας[1], κακοὺς
ὄντας πρὸς αἰχμήν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις θρασεῖς.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

εἶεν· τὰ μὲν δὴ[2] τόξ' ἔχεις, κοὐκ ἔσθ' ὅτου
ὀργὴν ἔχοις ἂν οὐδὲ μέμψιν εἰς ἐμέ[3].

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ξύμφημι· τὴν φύσιν δ' ἔδειξας, ὦ τέκνον, 1310
ἐξ ἧς ἔβλαστες, οὐχὶ Σισύφου πατρός[4],
ἀλλ' ἐξ Ἀχιλλέως, ὃς μετὰ ζώντων θ' ὅτ' ἦν
ἤκουε ἄριστα[5], νῦν δὲ τῶν τεθνηκότων.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἤσθην[6] πατέρα τὸν ἀμὸν εὐλογοῦντά σε,

εἶναι ἀκατάληπτον, πῶς μέλλει νὰ ἦναι ἄτιμον, ἂν φονεύσῃ τὸν πονηρότατον αὐτοῦ ἐχθρόν. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπλησίασε τὸν Φιλοκτήτην, διότι εἶχε πεποίθησιν εἰς τὸν συνεργάτην αὐτοῦ Νεοπτόλεμον καὶ δὲν ἐπίστευεν, ὅτι οὗτος ἤθελε παραδώσει τὰ τόξα. Ὡσαύτως παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἔλλειψις τοῦ ἄρθρου ἐν τῇ φράσει τοὺς πρώτους στρατοῦ εἶναι παράδοξος, ὅτι τὸ ψευδοκήρυκες εἶναι ἀσαφὲς καὶ ὅτι ἡ φράσις κακοὺς πρὸς αἰχμὴν εἶναι ἀσυνήθης.

1) Ἐννοεῖ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ. Κατὰ τὸν Wecklein οὐ μόνον τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος, ἀλλὰ καὶ τὸ δεύτερον ἔχει κακὴν σημασίαν, διότι οἱ κήρυκες ὡς φορτικοὶ καὶ θρασεῖς ἄνθρωποι ἦσαν διαβεβοημένοι.

2) Τὸ δὴ φέρεται ἐν τοῖς πλείστοις χειρογράφοις, ἀνθ' οὗ ὁ Burges εἰκάζει σά. Ἀλλ' ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία δὲν εἶναι ἐνταῦθα ἀναγκαία, ὡς τὰ δή.

3) Ἡ εἰς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὸ ἐναντίον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 51 "ἓς ἐμὲ μέμψιν εἶπης".

4) Ἐκ τοῦ προηγουμένου ῥήματος ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ βλαστών. Τὸν Ὀδυσσέα λέγει Σισυφείδην καὶ ἐν στίχ. 417 καὶ ἐν Αἴαντ. 190.

5) Δηλαδὴ μάλιστα ἐπηνεῖτο. Ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει ἐννοεῖται τὸ ἄριστα ἀκούει. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 991 "φίλα μὲν ὅτ' ἦν μεθ' ἡμῶν, φίλα δὲ θανοῦσ' ἐς αἰεί". Τινὲς τὸ νῦν δὲ τρέπουσιν εἰς νῦν τε κατὰ τὸν Τρικλίνιον, ἀλλὰ τὸ τὲ—δὲ εὕρηται καὶ ἐν Τραχιν. 140.

6) Μετεχειρίσθη τὸν ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστῶτος, ὡς ἐν στίχ. 1289 τὸ ἀπώμοσα. Οἱ ἀρχαιότεροι ἐνόμιζον, ὅτι ὑπονοεῖται ἡ μετοχὴ ἀκούων, ἀλλ' ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Schaefer, ὅτι ἐν τοῖς ῥήμασιν ἥδομαι, ἀλγῶ, ἐπιχαίρω, γέγηθα δὲν εἶναι ἀνάγκη τοιαύτης ὑπονοήσεως, ἀλλ' ἡ αἰτιατικὴ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ῥήματος. Τὰ πλεῖστα τῶν χειρογράφων ἔχουσι τὸν ἐμόν, ὀλίγα πατέρα τε τὸν ἐμὸν καὶ ὁ Τρικλίνιος ἔγραψε πατέρα τὸν ἀμόν, ὅπερ ὑπὸ πλείστων προτιμᾶται, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 279 "πατέρα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτόν τ' ἐμ'· ὧν δέ σου[1] τυχεῖν ἐφίεμαι, 1315
ἄκουσον. ἀνθρώποισι[2] τὰς μὲν ἐκ θεῶν
τύχας δοθείσας ἔστ' ἀναγκαῖον φέρειν·
ὅσοι δ' ἑκουσίοισιν[3] ἔγκεινται βλάβαις,
ὥσπερ σύ, τούτοις οὔτε συγγνώμην ἔχειν[4]
δίκαιόν ἐστιν οὔτ' ἐποικτείρειν[5] τινά. 1320
σὺ δ' ἠγρίωσαι, κοὔτε σύμβουλον δέχῃ,
ἐάν τε νουθετῇ τις εὐνοίᾳ[6] λέγων,
στυγεῖς, πολέμιον δυσμενῆ θ' ἡγούμενος.
ὅμως δὲ λέξω· Ζῆνα δ' ὅρκιον καλῶ[7]·
καὶ ταῦτ' ἐπίστω καὶ γράφου φρενῶν ἔσω[8]. 1325
σὺ γὰρ[9] νοσεῖς τόδ' ἄλγος ἐκ θείας τύχης,

τὸν ἀμὸν ἐκ δόλου κατέκτανεν„ καὶ αὐτόθι 588 "πατέρα τὸν ἀμὸν πρόσθεν ἐξαπώλεσας„. Κατὰ τὸν Seyffert ἂν ὁ ποιητὴς ἔγραφε πατέρα τε τὸν ἐμόν, ἤθελε φανῆ, ὅτι ὁ υἱὸς ἐξισοῖ ἑαυτὸν πρὸς τὸν πατέρα, ὅπερ μόλις πιστευτόν.

[1]) Συνηθέστερον λέγεται παρὰ σοῦ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Ο, 158 "παρὰ σεῖο τυχὼν φιλότητος ἀπάσης„.

[2]) Τὸ γνωμικὸν τοῦτο ἐτέθη, ὅπως ἐξαρθῇ ἡ ἐν τῷ στίχ. 1318 ἔννοια. Παραπλήσιον λέγει ὁ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 293 "ὅμως δ' ἀνάγκη πημονὰς βροτοὺς φέρειν, θεῶν διδόντων„ καὶ Ἡρόδοτ. IX, 13 "ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ„.

[3]) Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσιν ἑκουσίοισιν, δύο δὲ ἑκουσίῃσιν. Ὁ θηλυκὸς τύπος τοῦ ἐπιθέτου ὑπάρχει καὶ ἐν Τραχιν. 727 καὶ 1123 καὶ ἐν Αἴαντ. 358 καὶ 499. Ἑκούσιοι βλάβαι εἶναι δυστυχήματα, ἅπερ ὁ ἴδιος ἐπισπᾶται.

[4]) Κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ παρέχειν, ὡς πολλαχοῦ.

[5]) Ἐννοεῖται τὸ αὐτούς.

[6]) Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν εὐνοίᾳ λέγων πλὴν ἑνὸς ἔχοντος εὔνοιά σοι λέγων, ὅπερ δὲν προτιμᾶται.

[7]) Πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ἑπομένου λόγου ὁρκίζεται εἰς τὸν Δία.

[8]) Ἡ φράσις αὕτη ἐγένετο κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐν Ἰλιάδ. Α, 297 "ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν„. Παραπλήσιαι φράσεις ὑπάρχουσι παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 789 "ἣν ἐγράφου σὺ μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν„, ἐν Χοηφ. 450 "τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσὶν γράφου„, Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 537 "θοῦ δ' ἐν φρενὸς δέλτοισι τοὺς ἐμοὺς λόγους„ καὶ Παῦλος ἐν Ἐπιστολ. πρὸς Κορινθίους Β, 3, 3 "Ἐπιστολὴ Χριστοῦ ἐγγεγραμμένη οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας„. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· γράψε το καλὰ εἰς τὸ μυαλό σου.

[9]) Ὁ γὰρ ἐνταῦθα ἔχει ἐπεξηγηματικὴν σημασίαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σὺ γάρ, Φιλοκτήτη, νοσεῖς ἐκ θείας προνοίας, πλησίον ἀπελθὼν τοῦ ὄφεως, τοῦ φυλάττοντος τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις, εἰμὴ ὑπὸ τῶν Ἀσκληπιαδῶν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Χρύσης πελασθεὶς[1] *φύλακος, ὃς τὸν ἀκαλυφῆ*[2]
σηκὸν φυλάσσει κρύφιος οἰκουρῶν[3] *ὄφις·*
καὶ παῦλαν ἴσθι τῆσδε μή ποτ' ἂν τυχεῖν[4]
νόσου βαρείας, ὡς[5] *ἂν οὗτος ἡλιος* 1330
ταύτῃ μὲν αἴρῃ[6]*, τῇδε δ' αὖ δύνῃ πάλιν,*
πρὶν ἂν τὰ Τροίας πεδί' ἑκὼν αὐτὸς[7] *μόλῃς,*
καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐντυχὼν[8] *Ἀσκληπιδῶν*

[1]) *Τὸ πελάζεσθαι συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Αἴαντ.* 710 *πάρα λευκὸν εὐάμερον πελάσαι φάος θοᾶν ὠκυάλων νεῶν*„ *καὶ ἐν στίχ.* 889 *"οὐρίων μὴ πελάσαι δρόμων*„.

[2]) *Ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ ἀκάλυπτος. Ὁ Ἡσύχιος λέγει· "ἀκαλυφῆ· ἄστεγον, ὕπαιθρον*„. *Ἡ Χρύση ὡς νύμφη δὲν εἶχε στέγην, ὡς οἱ θεοί, ἀλλὰ μόνον βωμὸν ἐν ὑπαίθρῳ.*

[3]) *Τὸ οἰκουρεῖν δὲν ἁρμόζει τῷ ὄφει τῷ φυλάττοντι τὸν βωμόν, ἀλλ' ἀπεδόθη τοῦτο κατὰ μίμησιν τοῦ φυλάττοντος τὸ ἱερὸν τῆς Παλλάδος ἐν τῇ ἀκροπόλει, περὶ οὗ ὁ Ἡρόδοτος ἐν* 8, 41 *λέγει· "οἰκουρὸς ὄφις, ὃν λέγουσι Ἀθηναῖοι φύλακα τῆς ἀκροπόλιος ἐνδιαιτᾶσθαι ἐν τῷ ἱρῷ*„.

[4]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐντυχεῖν, ἀλλ' ὁ* Porson *ἀνέγνω ἂν τυχεῖν, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται· διότι καὶ τὸ ἐντυγχάνειν δὲν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ τὸ ἂν εἶναι ἀναγκαῖον.*

[5]) *Τὸ ὡς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἕως, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1117. *Ἀλλ' ὁ μὲν* Bergk *ἔτρεψεν εἰς ἕως, ὁ δὲ* Brunck *εἰς ἔστ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Nauck. *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται αὐτὸς ἥλιος, ὅπερ προδήλως ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει. Διὰ τοῦτο ὁ* Döderlein *ἔτρεψεν εἰς αὐτὸς (δηλ. ὁ αὐτός), ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Dindorf. *Πιθανώτερον δ' ὅμως ὁ* Brunck *ἔγραψεν οὗτος κατὰ τὸ πολυθρύλητον χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Ἀριστείδ.* 10 *"τοῖς δὲ παρὰ Μαρδονίου τὸν ἥλιον δείξας, ἄχρις οὗτος, ἔφη, ταύτην πορεύηται τὴν πορείαν, Ἀθηναῖοι πολεμήσουσι Πέρσαις*„ *καὶ Ἡρόδοτ.* 8,143 *"νῦν δὲ ἀπάγγελλε τῷ Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι· ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ᾖ, τῇπερ καὶ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ*„. *Λοιπὸν ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἁρμόζει ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἄλλα χωρία μαρτυροῦσιν, ὡς ἐν στίχ.* 663 *"ἡλίου τόδ' εἰσορᾶν ἐμοὶ φάος δέδωκας*„ *καὶ Δημοσθέν.* 18. 270 *"τῶν ὑπὸ τουτονὶ τὸν ἥλιον ἀνθρώπων*„.

[6]) *Συνηθέστερον λέγεται ἀνίσχειν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ταύτῃ μὲν ἀνατέλλῃ, ταύτῃ δὲ δύνῃ· ὅ ἐστι διὰ παντός*„.

[7]) *Ἥρκει τὸ ἑκών, ἀλλὰ προσετέθη τὸ αὐτός, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 476 *"ἐξῆλθον ἔξω τῆσδ' ἑκὼν αὐτὸς χθονός*„. *Καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὁ ἴδιος μὲ τὴν θέλησίν του. Τοῦτο ἔπρεπε νὰ γείνῃ κατὰ τὸν δοθέντα χρησμὸν ἐν στίχ.* 612.

[8]) *Τὸ ἐντυγχάνειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς καὶ τὸ τυγχάνειν, ὡς καὶ παρ' Ἡροδότῳ* 4, 140 *"λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες*„ *Ἀντὶ Ἀσκληπιαδῶν ἔπρεπε νὰ ἦναι Ἀσκληπιαδῶν, ἀλλὰ τὸ α ἀποβάλλεται κατὰ τὸ Μέγα ἐτυμολογικὸν σελ.* 210, 11 „ *οἱ δὲ παι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νόσου[1] *μαλαχθῆς τῆσδε καὶ τὰ πέργαμα*
ξὺν τοῖσδε τόξοις ξύν τ' ἐμοὶ πέρσας φανῇς. 1335
ὡς δ' οἶδα ταῦτα τῆδ' ἔχοντ' ἐγὼ φράσω.
ἀνὴρ[2] *γὰρ ἡμῖν ἔστιν ἐκ Τροίας ἁλούς,*
Ἕλενος ἀριστόμαντις[3]*, ὃς λέγει σαφῶς*
ὡς δεῖ[4] *γενέσθαι ταῦτα· καὶ πρὸς τοῖσδ' ἔτι*
ὡς ἔστ' ἀνάγκη τοῦ παρεστῶτος θέρους[5] 1340
Τροίαν ἁλῶναι πᾶσαν[6]*· ἢ δίδωσ' ἑκὼν*

ηται πολλάκις ἀποβάλλουσι τὸ α, οἷον, Ἐριχθονιάδης, Ἐριχθονίδης, Τελαμωνιάδης, Τελαμωνίδης„. Τούτοις πρόσκειται καὶ τὸ παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Β 541 Χαλκωδοντιάδης, ὅπερ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴωνι. 50 λέγεται Χαλκωδοντίδης. Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν Ποδαλείριον καὶ τὸν Μαχάονα, περὶ ὧν ὁ ποιητὴς λέγει ἐν Ἰλιάδ. Β, 731. Κατὰ τὸν Nauck τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον εἶναι παράδοξον, διότι ἐν στίχ. 1437 ὁ Ἡρακλῆς λέγει, ὅτι θέλει πέμψει τὸν Ἀσκληπιόν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Blaydes θεωρεῖ τὸν στίχον νόθον. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι δὲν εἶναι ἀντίφασις· διότι ὁ Νεοπτόλεμος ὑπολογίζει εἰς ἀνθρωπίνους τρόπους θεραπείας καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προϊδῃ, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἔμελλε νὰ δώσῃ ἄλλην ὑπόσχεσιν.

1) *Ἐπειδὴ τὸ μαλάσσεσθαι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀπαλάσσεσθαι, συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς νόσου πεφευγέναι ἐν στίχ. 1104 καὶ κουφισθῆναι νόσου παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 43. Κατὰ τὸν* Hermann *τὸ πληρέστερον ἤθελεν εἶναι, μαλασσόμενος ἀπαλλαχθῆς νόσου τῆσδε. Ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς, νόσου μεταστῆς τῆσδε, ὡς ποιεῖ ὁ* Blaydes.

2) *Ὁ Νεοπτόλεμος ἐνταῦθα κυροῖ τὰ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου εἰρημένα ἐν στίχ. 604. Δὲν μνημονεύει ὅμως τοῦ ἐμπόρου, ὅπως μὴ ὑπομνήσῃ τὸν ἥρωα ἐκείνης τῆς ἀπάτης. Τὸ γὰρ ὁ* Elmsley *ἔτρεψεν εἰς παρ', ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές. Ἀλλ' ὁ* Hermann *παρατηρεῖ, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, ἂν τὸ ἡμῖν συντάξωμεν τῷ ἁλούς.*

3) *Κατὰ τὸ λεξικὸν τοῦ* Ellendt *δὲν σημαίνει τὸν ἄριστον μάντιν, ἀλλὰ τὸν ἄριστα μαντευόμενον, ὡς τὰ ἀληθόμαντις παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1212, ὀρθόμαντις παρὰ Πινδάρ. ἐν Νεμ. I, 92 ὀνειρόμαντις παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 30 δὲν δηλοῦσι τὸν ὀρθόν, ἀληθῆ μάντιν, ἀλλὰ τὸν ὀρθά, ἀληθῆ μαντευόμενον.*

4) *Ὁ* Wecklein *ἔτρεψεν εἰς χρή, ὅπερ, ὡς λέγει, εἶναι σύνηθες εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ μαντείου ὡρισμένα. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὴν παρουσίαν τοῦ Φιλοκτήτου θέλει νὰ εἰκονίσῃ ὡς ἔλλειψιν καὶ οὐχὶ ὡς καθῆκον.*

5) *Ἡ γενικὴ δηλοῖ τὸν χρόνον, ὡς τοῦ ἐπιγιγνομένου, τοῦ αὐτοῦ θέρους. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπιστεύετο, ὅτι ἡ Τροία ἁλῶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔαρος, ἤτοι κατὰ Μάϊον, Θαργηλιῶνος ὀγδόῃ φθίνοντος* (Müller, *ἀποσπάσμ. Ἱστορ. I, 568). Κατὰ τὸν Βιργίλιον ἐν Αἰνειαδ. 3, 8 "vix prima inceperat aestas. . . . litora cum patriae lacrimans portusque relinquo„.*

6) *Καθ' ὁλοκληρίαν, ὡς ἐν Αἴαντ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτείνειν ἑαυτόν, ἣν τάδε ψευσθῇ λέγων.
ταῦτ' οὖν ἐπεὶ κάτοισθα[1], συγχώρει θέλων·
καλὴ γὰρ ἡ ἐπίκτησις[2], Ἑλλήνων ἕνα
κριθέντ' ἄριστον τοῦτο μὲν παιωνίας[3] 1345
ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, εἶτα[4] τὴν πολύστονον
Τροίαν ἑλόντα κλέος ὑπέρτατον λαβεῖν.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ στυγνὸς[5] αἰών, τί με[6], τὶ δῆτ' ἔχεις ἄνω
βλέποντα[7] κοὐκ ἀφῆκας εἰς Ἅιδου μολεῖν;
οἴμοι, τί δράσω; πῶς ἀπιστήσω[8] λόγοις 1350
τοῖς τοῦδ', ὃς εὔνους ὢν ἐμοὶ παρῆνεσεν;
ἀλλ' εἰκάθω δῆτ'; εἶτα πῶς ὁ δύσμορος

275 "κεῖνός τε λύπῃ ἐλήλαται κακῇ". Τὸ ἢ κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εἰ δὲ μή.

1) Ἡ πρόθεσις ἔχει ἐπιτατικὴν σημασίαν. Τὸ συγχώρει ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ· "σὺν ἡμῖν χώρει".

2) Ἐπίκτησις εἶναι τὸ προσθετον κέρδος, ἤτοι τὸ κριθηναι ἕνα ἄριστον. Τὸ εἷς ἐπιτείνει τὴν σημασίαν τοῦ ὑπερθετικοῦ, ὡς παρὰ τοῖς Λατίνοις unus optimus.

3) Ἰαματικάς, θεραπευτικὰς χεῖρας. Καὶ τὸ φάρμακον λέγεται παιώνιον.

4) Περιεμένομεν τοῦτο δέ, ἀλλ' ἔθηκε τὸ εἶτα, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 61. Ἐν τῇ τοιαύτῃ συνδέσει ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία, ὡς τοῦτο μὲν — ἔπειτα δέ, τοῦτο μὲν — τοῦτ' αὖθις, τοῦτο μὲν — τοῦτ' ἄλλο.

5) Ὦ μισητέ, ἀποτρόπαιε βίε. Ἡ παρακέλευσις τοῦ Νεοπτολέμου πάλιν διήγειρε τὴν πικρίαν τοῦ Φιλοκτήτου.

6) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀνθ' ἧς ὁ Toup ἔγραψε τί μ' ἔτι, ὅπερ ἐδέξαντο πολλοὶ κριτικοὶ καὶ ἐκδόται. Διότι νομίζουσιν, ὅτι τὸ ἔχειν μόνον ἄνευ τοῦ ἔτι δὲν ποιεῖ ὀρθὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κοὐκ ἀφῆκας. Ἀλλ' ὁ Hermann παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἔτι εἶναι τοσοῦτον ὀλιγώτερον ἀναγκαῖον, ὅσον αὐτὴ ἐκείνη ἡ φράσις κοὐκ ἀφῆκας εἰς Ἅιδου μολεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἔτι. Τὸ ἄνω σημαίνει ἐν τῷ ἄνω κόσμῳ, παρὰ τοῖς ζῶσιν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1167 "ἡνίκ' ἦσθ' ἄνω" καὶ ἐν Ἀντιγόν. 890 "μετοικίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται".

7) Ὁ Schmelzer νομίζει, ὅτι καὶ ὁ λόγος τοῦ Νεοπτολέμου καὶ ὁ τοῦ Φιλοκτήτου δὲν ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους. Κατὰ τοῦτον οὐ μόνον τὸ ἦθος τοῦ Φιλοκτήτου δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ προηγούμενον, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ γλωσσικαὶ ἀνωμαλίαι, π. χ. τὸ ἄνω βλέπειν κεῖται ἀντὶ τοῦ βλέπειν. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι τὸ ἄνω ἀνήκει εἰς τὸ ἔχεις καὶ οὐχὶ εἰς τὸ βλέποντα.

8) Τὸ ἀπιστήσω, ὡς καὶ τὸ εἰκάθω, εἶναι ὑποτακτικαὶ διὰ τὴν ἀπορίαν, ὡς ἐν Αἴαντ. 466 "ἀλλὰ δῆτ' ἰὼν πρὸς ἔρυμα Τρώων, ξυμπεσὼν μόνος μόνοις, καὶ δρῶν τι χρηστόν, εἶτα λοίσθιον θάνω;".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς φῶς[1] τάδ' ἔρξας εἶμι; τῷ[2] προσήγορος;
πῶς, ὦ τὰ παντ' ἰδόντες ἀμφ' ἐμοὶ[3] κύκλοι,
ταῦτ'[4] ἐξανασχήσεσθε, τοῖσιν Ἀτρέως 1355
ἐμὲ ξυνόντα παισίν, οἵ μ' ἀπώλεσαν;
πῶς τῷ πανώλει[5] παιδὶ τῷ Λαερτίου;
οὐ γάρ μ' ἔτ' ἄλγος[6] τῶν παρελθόντων δάκνει,

1) Ἐννοεῖ εἰς τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡμεῖς ἐν τοιαύτῃ περιστάσει λέγομεν· μὲ τί μοῦτρα θὰ ἴδω τὸν κόσμον;

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ἀντὶ τίς με προσαγορεύσει„, δηλ. λαμβάνει τὸ ἐπίθετον ἐν παθητικῇ σημασίᾳ, καθ' ἣν ὁ Schaefer νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1437 "μηδενὸς προσήγορος„ Ὁ μὲν Seyffert θεωρεῖ τὸ ἐπίθετον ὡς παθητικῆς σημασίας, ὁ δὲ Wunder ὡς ἐνεργητικῆς, τίνα βλέψω; τίνα προσαγορεύσω, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1338 "τί δῆτ' ἐμοὶ βλεπτὸν ἢ στερκτὸν ἢ προσήγορον ἔτ' ἔσθ' ἀκούειν ἡδονᾷ, φίλοι;„. Ἐνταῦθα, ὡς νομίζομεν, ἁρμόζει ἡ ἐνεργητικὴ σημασία· διότι ὁ Φιλοκτήτης δὲν φοβεῖται, ὅτι θὰ ὁμιλήσωσιν αὐτῷ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς δὲν θὰ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ πράξῃ τοῦτο, ὡς δεικνύει ἡ προηγουμένη φράσις.

3) Ἐν μὲν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ἀμφ' ἐμοῦ, παρὰ δὲ τῷ Τρικλινίῳ ἀμφ' ἐμοί, ὅπερ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν πλείστων ἐκδοτῶν. Ἡ σύνταξις ἔχει, ὡς ἐν Ὀδυσσ. ξ, 338 "κακὴ φρεσὶν ἥνδανε βουλὴ ἀμφ' ἐμοί„ Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "τὰ περὶ ἐμὲ πάθη εἰδότες ἐνιαυτοί, τοῦ αἰῶνος χρόνοι„. Τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς ἑρμηνείας εἶναι ὀρθόν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ ἐννοεῖ ἐνιαυτούς. Οὐδεὶς δὲ τῶν ἑρμηνευτῶν δέχεται τὴν ἐξήγησιν ταύτην. Ὁ Buttmann προτιμᾷ νὰ ἐννοήσῃ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας. Ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τοῦ Φιλοκτήτου ἐν τῷ στρατοπέδῳ δὲν εἶναι οὕτω βαρὺ ἔγκλημα, ὥστε νὰ ποιήσῃ τοιαύτην ὑπερβολήν. Διὰ ταῦτα πιθανώτερον οἱ νεώτεροι ἐννοοῦσι τοὺς κύκλους τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1270 "ἄρας ἔπαισεν ἄρθρα τῶν αὐτοῦ κύκλων„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 972. Ὅτι δὲ ἐννοεῖ τοὺς ἑαυτοῦ ὀφθαλμοὺς καὶ οὐχὶ ἀλλοτρίους, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι ἄλλοι δὲν εἶδον τὰς συμφορὰς τοῦ ἥρωος. Διὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ διόρθωσις τοῦ Blaydes, ὅστις ἔτρεψε τὸ κύκλοι εἰς κακά.

4) Ὁ Hermann ἀφελὼν τὸ μετὰ τὸ κύκλοι κόμμα ἔθετο μετὰ τὴν λέξιν ταῦτα, ὅπως συνάψῃ τὴν ἀντωνυμίαν τῷ πάντα. Δικαίως ἡ στίξις αὕτη ἀποδοκιμάζεται, διότι ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὰ ἑπόμενα, δηλ. εἰς τὸ τοῖσιν Ἀτρέως ἐμὲ ξυνόντα παισίν. Διαφέρει μὲν ἡ ἀντωνυμία κατὰ γένος, ἀλλὰ παραπλήσια ὑπάρχουσιν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. ΙΙΙ, 18 "πυνθανόμενοι ταῦτα, τοὺς Μυτιληναίους τῆς γῆς κρατοῦντας„ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐν στίχ. 164 "ταύτην βιοτῆς φύσιν, θηροβολοῦντα„ καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνιθ. 380 "τουτί μ' ἐλελήθειν, ὁ Ζεὺς οὐκ ὤν„. Τὸ ἐξανέχεσθαι σημαίνει ὑπομένειν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1174.

5) Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ξυνόντα.

6) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι, οὐ γάρ με τἄλγος, ἀλλ' ἔν τινι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' οἷα χρὴ παθεῖν με πρὸς τούτων ἔτι
δοκῶ προλεύσσειν· οἷς γὰρ ἡ γνώμη[1] κακῶν 1360
μήτηρ γέγηται[2], τἄλλα παιδεύει κακά[3].

σπουδαίῳ χειρογράφῳ εὕρηται, οὐ γάρ μ' ἔτ' ἄλγος, ὅπερ δικαίως ὁ Seyffert εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Διότι οὕτως αἴρεται ἰοὺς καί τις σπουδαία δυσκολία, ἣν δεικνύει ὁ Schmelzer λέγων, ὅτι τὸ ἦθος τοῦ ἥρωος κατὰ φαῦλον τρόπον μετεβλήθη. Διότι οὗτος, ὅστις προετίμα καὶ αὐτὸν τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον ἀντὶ τῆς ὑποχωρήσεως πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἐχθρούς, δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὰς δεκαετεῖς στερήσεις καὶ τὸ μανιῶδες μῖσος. Οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ φοβῆται τοὺς Ἀτρείδας, ἀφ' οὗ εἶναι κάτοχος τῶν ἀηττήτων ὅπλων. Διὰ τῆς γραφῆς, ἣν ἐδεξάμεθα, αἴρεται πως ἡ πρώτη ἀπορία. Διότι τὸ ἔτι ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ Φιλοκτήτης ποιεῖ ὑποχώρησιν τῷ εὐνουστάτῳ Νεοπτολέμῳ καὶ τοῦτο ποιεῖ, ὅπως ἐξάρῃ τὸν φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος.

[1]) Ἔννοεῖ τὴν φύσιν καὶ οὐχὶ τὴν ἀνατροφήν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Δημοσθέν. κατὰ Ἀριστογείτ. 774,11 "ἡ μὲν οὖν φύσις, ἐὰν ᾖ πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται„.

[2]) Ὅρα, ὅτι ἐν τῷ ἀναφορικῷ λόγῳ ἔθηκεν ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν.

[3]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, τἄλλα παιδεύει κακὰ καὶ τὴν γραφὴν ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Σχολιαστής, ὅστις ἐξηγεῖ· "Οἱ γὰρ ἔχοντες φαύλην τὴν γνώμην ἀκόλουθα τῷ λογισμῷ διαπράττονται„. Οἱ κριτικοὶ εἰς τὸ χωρίον προσκρούσαντες ἐπενόησαν παντοειδεῖς διορθώσεις, π. χ. ὁ Erfurdt τὸ τἄλλα ἔτρεψεν εἰς τἄργα, καὶ ὁ Seyffert εἰς πολλὰ παιδεύει κακά. Παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις ἐκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Dobree καὶ τοῦ Düderlein, οἵτινες ἔτρεψαν τὸ κακὰ εἰς κακούς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 919 "καίτοι σε Θῆβαί γ' οὐκ ἐπαίδευσαν κακόν„ Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 601 "εἰ μὴ γυναῖκας σώφρονας παιδεύετε„ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 666 "ποιητὴν δ' ἄρα Ἔρως διδάσκει„. Τὰ χωρία ὅμως ταῦτα οὐδὲν ἄλλο δικνύουσιν ἢ ὅτι τὸ παιδεύειν δέχεται κατηγορηματικὴν αἰτιατικήν· δὲν δικαιολογοῦσι τὴν τολμηρὰν διόρθωσιν, οὐδὲ αἴρουσι τὴν δυσκολίαν, ἣν αὐτὴ ἡ διόρθωσις παράγει. Τί χρησιμεύει τὸ τἄλλα; Ὁ Nauck, ὅστις ἐδέξατο τὴν διόρθωσιν τοῦ Düderlein, περιελθὼν εἰς δυσκολίαν λέγει, ὅτι τὸ τἄλλα πρέπει νὰ τρέψωμεν εἰς πάντα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν γείνῃ, πάλιν ἡ ἐντεῦθεν παραγομένη ἔννοια δὲν συμφωνεῖ τοῖς ἡγουμένοις. Ἡμεῖς διά τινος μικρᾶς μεταβολῆς ἀποφεύγομεν τὰς πολλὰς διορθώσεις, καὶ ἐξάγομεν ἔννοιαν ἁρμόζουσαν τοῖς ἡγουμένοις. Προτείνομεν τὸ τἄλλα νὰ ἀναγνωσθῇ κἄλλα. Παρὰ τῷ Hermann ἀναγινώσκομεν, ὅτι ἔν τινι χειρογράφῳ ὑπάρχει ἡ γραφὴ καὶ τἆλλα, ἥτις οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει τῇ ἡμετέρᾳ διορθώσει· διότι καὶ τὸ ἄρθρον δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα καὶ τὸ μέτρον ἀποκρούει τὴν τοιαύτην γραφήν. Κατὰ τὴν ἡμετέραν διόρθωσιν ἐξάγεται ἡ ἔννοια· διότι εἰς ὅσους ἡ φύσις γίνεται μήτηρ κακῶν, τούτους καὶ ἄλλα κακὰ παιδεύει, δηλ. οἱ Ἀτρεῖδαι εἶναι ἐκ φύσεως κακοί, καὶ ὡς τοιοῦτοι δὲν θέλουσι σταματήσει ἐν τοῖς ἤδη πεπραγμένοις κακοῖς. Οὕτω τὸ ἄλλα δὲν λαμβάνομεν ἀπολύτως, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἤδη πεπραγμένα κακά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ σοῦ [1] δ' ἔγωγε θαυμάσας ἔχω τόδε.
χρῆν γάρ σε μήτ' αὐτόν ποτ' ἐς Τροίαν μολεῖν
ἡμᾶς τ' ἀπείργειν[2], οἵ γέ σου καθύβρισαν,
πατρὸς γέρας συλῶντες[3], [οἳ τὸν ἄθλιον[4] 1365
Αἴανθ' ὅπλων σοῦ πατρὸς ὕστερον δίκῃ[5]
Ὀδυσσέως ἔκριναν.] εἶτα τοῖσδε σὺ
εἶ ξυμμαχήσων, κἄμ'[6] ἀναγκάζεις τόδε;

[1]) Ὁ Porson γράφει, παῖ, σοῦ δ' ἔγωγε, διότι νομίζει, ὅτι οἱ τραγικοὶ δὲν μεταχειρίζονται τὴν σύνδεσιν καὶ δέ. Βεβαίως ἡ σύνδεσις αὕτη εἶναι σπανία, ἀλλ' ὑπάρχει, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 973 "καὶ σὲ δ' ἐν τούτοις λέγω". Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 342, 5 "καὶ χρῆν δὲ τοῖς βροτοῖσι τόνδ' εἶναι νόμον". Ὁ δὲ Nauck εἰκάζει, σέθεν δ' ἔγωγε. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τόδε, ἀνθ' οὗ ὁ Τρικλίνιος ἔγραψε τάδε, ὅπερ δικαίως ἀποδοκιμάζεται. Τόδε εἶναι τὸ ξυνεῖναι Ἀτρείδαις κατὰ τὸν στίχ. 1355.

[2]) Ἐννοεῖται ἡ γενικὴ Ἀτρειδῶν, εἰς ἣν ἀποδίδοται ὁ ἐπόμενος ἀναφορικὸς λόγος, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κόλων. 263 "κἄμοιγε ποῦ ταῦτ' ἔστιν (δηλ. παρ' ἡμῶν); οἵτινες βάθρων ἐκ τῶνδέ μ' ἐξάραντες ἐξελαύνετε;". Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται οἵ τέ σου, ἀνθ' οὗ ὁ Brunck ἔγραψεν οἵ γέ σου, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Τὸ καθυβρίζειν συνέταξε πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κόλων. 960 "τοῦ καθυβρίζειν δοκεῖς;".

[3]) Τοῦτο λέγεται κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Νεοπτολέμου ἐν στίχ. 351.

[4]) Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις φέρεται τὸ ἐν ἀγκύλαις χωρίον, ἀλλ' ὁ Brunck τοῦτο θεωρεῖ ὡς ἔργον ἀνεπιτηδείου διασκευαστοῦ· διότι ὁ Φιλοκτήτης ἀγνοεῖ πάντα τὰ ἐν Τροίᾳ γενόμενα πρὸ ταύτης τῆς ἡμέρας. Διὰ τοῦτο οἱ πλεῖστοι ἐκδόται ἐξοβελίζουσι τὸ χωρίον. Ἀλλ' ὁ Seyffert δέχεται, ὅτι τὸ χωρίον εἶναι γνήσιον· διότι ὁ Φιλοκτήτης ἐνταῦθα γινώσκει μὲν πλείονα ἢ ὅσα διηγεῖται ὁ Νεοπτόλεμος ἐν στίχ. 359, ἀλλ' οἱ θεαταὶ ἠδύναντο νὰ ἐπιτρέψωσι τοῦτο· διότι καὶ ἡ τραγῳδία εἶναι μακρὰ καὶ ὁ ποιητὴς ἦτο ἤδη γέρων, ὅτε ἔγραφε ταύτην. Ἡ ὑποστήριξις αὕτη φαίνεται ἡμῖν ἀσθενής. Πρὸς τούτοις παρατηρεῖται, ὅτι τῷ Νεοπτολέμῳ διεπράχθη μεγάλη ἀδικία, διότι ἀφῃρέθη τὸ κτῆμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· τίνι δὲ τοῦτο ἐδόθη, ἦτο ὅλως αὐτῷ ἀδιάφορον. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἰσχυρὸς λόγος· διότι δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπέκτασις, δι' ἧς πρόκειται νὰ δειχθῇ, ὅτι οἱ Ἀτρεῖδαι εἶναι ἄδικοι οὐ μόνον πρὸς τὸν Φιλοκτήτην καὶ τὸν Νεοπτόλεμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους.

[5]) Οἱ τὸ χωρίον τοῦτο ἀθετοῦντες λέγουσιν αὐτὸ ἀκατάληπτον. ἀλλ' ὁ Seyffert παρατηρεῖ, ὅτι ἡ γενικὴ ὅπλων σοῦ πατρὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δίκῃ, ὅπερ σημαίνει κρίσιν, δηλ. τὸν ταλαίπωρον Αἴαντα ἐν τῇ κρίσει τῶν ὅπλων τοῦ πατρός σου ἔκριναν κατώτερον τοῦ Ὀδυσσέως.

[6]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται καί μ', ἀλλ' ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς κἄμ', ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται· διότι ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ τὴν ἀντωνυμίαν ὀρθοτονουμένην. Ἀντὶ τοῦ ἀναγκάζεις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ δῆτα, τέκνον, ἀλλ' ἃ μοι ξυνώμοσας[1],
πέμψον πρὸς οἴκους· καὐτὸς ἐν Σκύρῳ μένων
ἔα[2] κακῶς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι κακούς.
χοὕτω διπλῆν[3] μὲν ἐξ ἐμοῦ κτήσῃ χάριν, 1370
διπλῆν δὲ πατρός[4], κοὐ κακοὺς ἐπωφελῶν
δόξεις ὅμοιος τοῖς κακοῖς πεφυκέναι.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

λέγεις μὲν εἰκότ'[5], ἀλλ' ὅμως σε βούλομαι
θεοῖς[6] τε πιστεύσαντα τοῖς τ' ἐμοῖς λόγοις
φίλου μετ' ἀνδρὸς τοῦδε[7] τῆσδ' ἐκπλεῖν χθονός. 1375

τῶν χειρογράφων ὁ Cavallin ἔγραψεν ἀναγκάσεις. Ἀλλ' ὁ ἐνεστὼς εἶναι προτιμότερος, διότι ἡ πρᾶξις ὑποτίθεται νῦν γινομένη.

[1]) Ὁ Herwerden ἔγραψε ξυνήνεσας, ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶναι κακόν, ἂν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις.

[2]) Τὸν στίχον τοῦτον ἐπιθυμεῖ ὁ Nauck νὰ ἐξαλείψωμεν διότι, ὡς λέγει, ἂν μὴ ὁ Νεοπτόλεμος ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Σκῦρον, ματαιόνει μὲν τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας, δὲν συμβάλλεται ὅμως πρὸς ἐπονείδιστον ὄλεθρον τῶν ἡγεμόνων. Ἡ κρίσις αὕτη, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι ἀσφαλής, διότι ἂν μὴ ἐκπορθήσωσιν οὗτοι τὴν Τροίαν, ἐν τέλει θέλουσιν ἀπολεσθῇ, ὡς πλεῖστοι ἄλλοι. Πρὸς δὲ ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ φράσις ἔχει γενικωτέραν σημασίαν, ὡς παρ' ἡμῖν, ἄφες αὐτοὺς νὰ χαθῶσιν. Συνηθέστερον λέγεται κακοὺς κακῶς, ὡς ἐν Αἴαντ. 839 "καί σφας κακοὺς κάκιστα καὶ πανωλέθρους ξυναρπάσειαν". Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ παραδείγματα, ἐν οἷς προτάσσεται τὸ ἐπίρρημα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάδ. 1055 "κακῶς κακὴ θανεῖται" ἐν Κύκλ. 268 "κακῶς οὗτοι κακοὶ οἱ παῖδες ἀπόλοιντο".

[3]) Λέγει τὴν χάριν διπλῆν, διότι σῴζει τὸν Φιλοκτήτην καὶ διότι ὁ Νεοπτόλεμος μὴ ἐπανερχόμενος εἰς τὸ στρατόπεδον ἐνεργεῖ κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 163 "παντὶ γὰρ προκείμενον κέρδος πρὸς ἔργῳ τὴν χάριν τίκτει διπλῆν" καὶ παρ' Ἡροδότ. 3. 42 "κάρτα τε εὖ ἐποίησας καὶ χάρις διπλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου".

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐννοεῖ τὸν Ποίαντα. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἐνταῦθα μὲν ὑποτίθησι τὸν πατέρα αὐτοῦ ζῶντα, ὡς καὶ ἐν στίχ. 665, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀπογνώσει νοεῖ τοῦτον ὡς τεθνεῶτα ἐν στίχ. 493 καὶ 1212.

[5]) Ὁ Schmelzer προσκρούει, εἰς τὴν λέξιν νομίζων, ὅτι αὕτη ἀνασκευάζεται ὑπὸ τῶν ἑπομένων· διότι ὁ Φιλοκτήτης δὲν εἶπεν εἰκότα, ἀφ' οὗ ἀρνεῖται νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸ ἀνακοινωθὲν μάντευμα τῶν θεῶν. Ἡμεῖς οὐδόλως προσκρούομεν· διότι οἱ λόγοι τοῦ Φιλοκτήτου ἦσαν μὲν ὀρθοί, ἀλλ' ἡ θέλησις τῶν θεῶν εἶναι ἄλλη.

[6]) Τὴν θέλησιν τῶν θεῶν ἐδήλωσεν ὁ Ἕλενος, ὡς εἴρηται ἐν 1337. Τὸ πιστεύσαντα ἐνταῦθα σημαίνει πεισθέντα.

[7]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἢ πρὸς τὰ Τροίας πεδία[1] καὶ τὸν Ἀτρέως
ἐχθιστον υἱὸν τῷδε δυστήνῳ ποδί;[2]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πρὸς[3] τοὺς μὲν οὖν σε τήνδε τ' ἔμπυον βάσιν
παύσοντας ἄλγους κἀποσῴσοντας[4] νόσου.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ δεινὸν αἶνον[5] αἰνέσας, τί φῄς ποτε; 1380

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἃ σοί τε κἀμοὶ λῶσθ'[6] ὁρῶ τελούμενα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

καὶ ταῦτα λέξας οὐ καταισχύνῃ[7] θεούς;

[1]) Ἐπειδὴ ὁ Νεοπτόλεμος δὲν ἐτόλμησε νὰ ὁρίσῃ τὸν τόπον, εἰς ὃν μέλλουσι νὰ πλεύσωσιν, ἐρωτᾷ ὁ Φιλοκτήτης μετὰ πικρίας. Ὅρα, ὅτι ἐνταῦθα δὲν λέγει τοὺς Ἀτρείδας, ὡς συνήθως, ἀλλὰ μόνον τὸν Ἀγαμέμνονα.

[2]) Μνημονεύει τοῦ ποδός, διότι θέλει νὰ εἴπῃ· μὲ τοῦτον δὰ τὸν πόδα, ὅστις ἔπαθε διὰ τὴν Τροίαν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀτρέως;

[3]) Προσδιορίζει τὸ νοούμενον ἐκπλέειν. Ἡ ἑπομένη φράσις κεῖται ἀντὶ τῆς, τὴν ἔμπυον βάσιν σου, ὡς ἐν Αἴαντ. 1147 "σὲ καὶ τὸ σὸν λάβρον στόμα„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "λίγυρον, διὰ τὸ ἕλκος, πύου πεπληρωμένον, ὅ ἐστι σήψεως„. Ἡ στιχομυθία γίνεται μετὰ εὐφυΐας. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀτρέως εἶναι μὲν ἐκεῖνος, ὅστις ἔβλαψε τὸν πόδα, ἀλλ' εἶναι ὁ αὐτός, ὅστις θέλει σώσει.

[4]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν κἀποσῴζοντας, ἀλλ' ὁ Heath ἔτρεψεν εἰς μέλλοντα, ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ παύσοντας. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν.

[5]) Αἶνος ποιητικῶς λέγεται ὁ λόγος.

[6]) "Ἐν τισι χειρογράφοις ἀναγινώσκεται κάλ', καὶ ἐν ἄλλοις, ὡς καὶ παρὰ τῷ Τρικλινίῳ, καλῶς. Ὁ μὲν Porson ἔτρεψεν εἰς κοίν', ὁ δὲ Erfurdt εἰς χρήσι', ἀλλὰ δικαίως ἐκράτησεν ἡ διόρθωσις τοῦ Dindorf τρέψαντος εἰς λῶστ', ὅπερ παρέχει καλὴν ἔννοιαν· λέγω ταῦτα, ἅπερ καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς ἐμὲ φρονῶ, ὅτι εἶναι ἄριστα, ἐὰν ἐκτελεσθῶσιν.

[7]) Καὶ δὲν ἐντρέπεσαι τοὺς θεοὺς συμβουλεύων με νὰ πορευθῶ εἰς τοὺς ἐχθρούς μου; Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ αἰσχύνεσθαι καὶ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἀναβάσ. 2,3,22 "Ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἐῶμεν αὐτὸν ἐν δεινῷ ὄντα, ἠσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν„ καὶ 7,7,9 "καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνει οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα„. Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Weil τὸ θεοὺς τρέπει εἰς φίλους· διότι καὶ ἡ ἀνάμιξις τῶν θεῶν δὲν ἁρμόζει εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πῶς γάρ τις αἰσχύνοιτ' ἂν ὠφελούμενος; [1]

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

λέγεις δ' Ἀτρείδαις[2] *ὄφελος ἢ ἐπ' ἐμοὶ τόδε;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

σοί[3] *που, φίλος γ' ὤν, χὠ λόγος τοιόσδε*[4] *μου.* 1385

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

πῶς[5]*, ὅς γε τοῖς ἐχθροῖσί μ' ἐκδοῦναι θέλεις;*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ὦ τᾶν[6]*, διδάσκου μὴ θρασύνεσθαι κακοῖς.*

ἢ διόρθωσις αἴρει ἑπομένην δυσκολίαν, περὶ ἧς ἔσται λόγος.

1) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἀλλ' ἐξάγεται ἔννοια κακοήθης καὶ ἀνάρμοστος εἰς τὸ στόμα τοῦ Νεοπτολέμου, δηλ. δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐντροπή, ἐὰν ὑπάρξῃ ὠφέλεια, ὅπερ εἶναι κυνισμός. Διὰ τοῦτο ὁ Schubert προτείνει νὰ μεταβάλωμεν εἰς ὠφελῶν φίλους, ὁ δὲ Blaydes εἰς ὠφελῶν φίλον, ἢ ἄλλον ὠφελῶν καὶ ὁ Wecklein ὠφελῶν τινα. Ὑπάρχει καί τις διόρθωσις ἀρχαιοτέρου κριτικοῦ, τοῦ Heath, ὅστις ἔτρεψεν εἰς ὠφελουμένους. Ἀλλὰ γενᾶται τὸ ζήτημα, ἂν πρέπῃ νὰ ἐννοήσωμεν τοὺς θεοὺς τοῦ ἡφουμένου στίχου ἢ ἀορίστως τοὺς ὠφελουμένους ἀνθρώπους, ὡς ὁ Φιλοκτήτης. Ἡ διόρθωσις αὕτη εὐνοεῖ τὴν τοῦ Weil, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος. Ἄλλως πῶς ὠφελοῦνται οἱ θεοί; Ὁ Seyffert, ὅστις δέχεται τὸ ὠφελουμένους, ὑπομιμνήσκει τὸ τοῦ Σωκράτους, ὅστις λέγει "βοηθεῖ τῷ θεῷ„ ἐν Ἀπολογ. 23 B, ὡς ὑποστηρίζων τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ παραπλήσιον λέγεται ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 245 "συμμάχος πέλει τῷ δαίμονι„. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἶναι λίαν ἐζητημένα καὶ ἀσαφῆ. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ ῥῆμα δὲν εἶναι παθητικόν, ἀλλὰ μέσον, δηλ. πῶς δύναταί τις νὰ ἐντρέπηται, ἐὰν ὠφελῇ; Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία συμφωνεῖ τοῖς ἑπομένοις.

2) Ἡ ἑπομένη πρόθεσις ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα. Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἦτο ἀναγκαία, διότι ὁ Νεοπτόλεμος εἶπεν ἀορίστως μὴ δηλώσας, τίνα ὠφελεῖ. Περιέχει δὲ καί τινα εἰρωνείαν, ὡς νομίζομεν, ἡ φράσις.

3) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι ἐπὶ σοί που ὄφελος λέγω.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐπεξηγεῖ διὰ τοῦ· "Περὶ τοῦ σοι συμφέροντος„.

5) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, πῶς, ὅς γε τοῖς ἐχθροῖσιν ἐκδοῦναι θέλεις, ἀλλ' ὁ μὲν Gernhard ἔτρεψεν εἰς ὅν γε, ὅπερ ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει, διότι γίνεται ἀπόκρισις πρὸς τὸ φίλος γ' ὤν, ὁ δὲ Erfurdt εἰς ὅς με καὶ ὁ Brunck εἰς, ὅς γε τοῖς ἐχθροῖσί μ'. ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

6) Ἡ προσφώνησις ἐλήφθη ἐκ τῆς δημώδους γλώσσης. Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὦ τάλαν. Τὸ ἔτυμον ἴσως ἁρμό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὀλεῖς με, γιγνώσκω[1] *σε, τοῖσδε τοῖς λόγοις.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

οὐκ οὖν[2] *ἔγωγε· φημὶ δ' οὔ σε μανθάνειν*[3].

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἐγὼ οὐκ[4] *Ἀτρείδας ἐκβαλόντας οἶδά με;* 1390

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀλλ' ἐκβαλόντες εἰ πάλιν σῴσουσ' ὅρα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

οὐδέποθ'[5]*, ἑκόντα γ' ὥστε τὴν Τροίαν ἰδεῖν.*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί δῆτ' ἂν ἡμεῖς δρῷμεν, εἰ σέ γ' ἐν λόγοις
πείσειν[6] *δυνησόμεσθα μηδὲν ὧν λέγω;*
ὡς ῥᾷστ'[7] *ἐμοὶ μὲν τῶν λόγων λῆξαι, σὲ δὲ* 1395

ζει ἐνταῦθα, οὐχὶ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὅρα σημείωσίν μου εἰς Ἀπολογίαν 25 C. *Τὸ ἀντίθετον τοῦ θρασύνεσθαι κακοῖς εἶναι εἴκειν κακοῖς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 592 "ὦ μῶρε, θυμὸς δ' ἐν κακοῖς οὐ ξύμφορον„.

1) *Κεῖται παρενθετικῶς. Σὲ γνωρίζω, τί ἄνθρωπος εἶσαι.*

2) *Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ὀλῶ. Ὁ* Nauck *περιέμενεν οὐ δῆτ'· ἔγωγε, ὅπερ ἀποκρούει ὁ* Seyffert· *διότι τὸ οὖν ἀναφέρεται εἰς τὸ εἰρημένον ἐν στίχ.* 1385.

3) *Τὸ ἀντικείμενον τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐννοεῖται.*

4) *Τὸ ἐγὼ οὐκ ἀναγνωστέον ὡς ἴαμβος, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 998. *Ὁ μὲν Φιλοκτήτης ἀποβλέπει εἰς τὴν παρὰ τῶν Ἀτρειδῶν ἀδικίαν, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος εἰς τὴν προσδοκωμένην θεραπείαν.*

5) *Ὁ* Wunder, *ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐξηγήσεως αὐτοῦ, ἐννοεῖ τὸ σῴσουσι Ἀλλ' ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἠδύνατο νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι οἱ Ἀτρεῖδαι θέλουσιν ἀπαλλάξει τῆς νόσου. Κατὰ τὸν* Hartung *ἐννοεῖται τὸ ὁρῶ ἢ σκέψομαι, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. Πιθανώτερον δύναται νὰ νοηθῇ τὸ γενήσεται, ὡς ἐν στίχ.* 999. *Ἀντὶ τοῦ ἰδεῖν εὕρηνται καὶ αἱ γραφαὶ ἑλεῖν καὶ ἑλθεῖν,· αἵτινες δὲν προτιμῶνται.*

6) *Περιεμένομεν ἐνεστῶτα πείθειν, ἀλλὰ συνεφώνησε πρὸς τὸ ῥῆμα, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. II* 29 "πείσειν γὰρ Σιτάλκην πέμψειν στρατιάν„. *Ἐνταῦθα ποιεῖ τὴν τελευταίαν ἀπόπειραν, ὅπως πείσῃ τὸν ἥρωα.*

7) *Ποιητικῶς κεῖται τὸ πληθυν-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ζῆν, ὥσπερ ἤδη ζῇς, ἄνευ σωτηρίας.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ἔα με πάσχειν ταῦθ' ἅπερ παθεῖν με δεῖ[1]·
ἃ δ' ἤνεσάς μοι δεξιᾶς ἐμῆς θιγών,
πέμπειν πρὸς οἴκους, ταῦτά μοι πρᾶξον, τέκνον,
καὶ μὴ βράδυνε μηδ' ἐπιμνησθῇς ἔτι
Τροίας· ἅλις γάρ μοι τεθρύληται λόγοις[2].

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

εἰ δοκεῖ, στείχωμεν[3].

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ γενναῖον εἰρηκὼς ἔπος.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

ἀντέρειδε[4] νῦν βάσιν σήν.

ικὸν ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ. Ὁ Bergk προσκρούσας εἰς τὸ χωρίον πρῶτον μὲν προέτεινεν, ὅπως γραφῇ, ὥ ρ α 'οτ' ἐ μ ο ὶ μ ὲ ν τ ῶ ν λ ό γ ω ν λ ῆ ξ α ι, εἶτα δὲ τὸ ὡ ς ῥ ᾷ σ τ' ἔτρεψεν εἰς ἄ ρ ι σ τ', ἀλλ' ἡ δευτέρα διόρωθσις δὲν εἶναι ἐπιτυχεστέρα τῆς πρώτης. Δὲν εἶναι ἀνάγκη μεταβολῆς τοῦ κειμένου, διότι τὸ ῥᾷ στα ἀνήκει μόνον εἰς τὴν πρώτην πρότασιν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἦναι παρενθετική, δηλ. κατὰ τὸν Wunder ὡς ῥ ᾷ σ τ ο ν ἐ μ ο ὶ λ ῆ ξ α ι λ ό γ ω ν σ ο ῦ ζ ῶ ν τ ο ς ὥ σ π ε ρ ἤ δ η ζ ῇ ς.

1) Ὁ Wecklein ἔτρεψεν εἰς χρή, ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἐποίησεν.

2) Τὴν γραφὴν τ ε θ ρ ύ λ η τ α ι λ ό γ ο ι ς εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστής, ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι ἀντὶ τοῦ γόοις εὕρηται καὶ λ ό γ ο ι ς. Ἀλλ ὁ Hermann, ὁ Seyffert καὶ ὁ Hartung προτιμῶσι τήν, τ ε θ ρ ύ λ η τ α ι λ ό γ ο ι ς. Ταύτην καὶ ἡμεῖς προετιμήσαμεν διότι ὁ Φιλοκτήτης δὲν ἐθρήνησε διὰ τὴν Τροίαν, ἀλλὰ διὰ τὸν πόδα αὐτοῦ. Πρὸς δὲ ἡ προτιμηθεῖσα γραφὴ παρέχει ἀπόκρισιν πρὸς τὸν λόγον τοῦ Νεοπτολέμου τ ῶ ν λ ό γ ω ν λ ῆ ξ α ι.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐπὶ τὴν πατρίδα. Ἀπατᾷ δέ, καὶ θέλει ἄξαι εἰς τὴν Τροίαν„. Ἂν τοῦτο ἦτο ἀκριβές, ὁ ποιητὴς ἤθελε φθείρει ὅ τι διὰ πολλῆς τέχνης κατεσκεύασεν. Ὁ Νεοπτόλεμος ἄνευ λόγου ἤθελε ψευσθῇ καὶ ἤθελεν εἶναι ἀνάξιος, ὅπως ποιῇ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ψευδόμενον Ὀδυσσέα.

4) Ὁ Νεοπτόλεμος παρακελεύεται, ἵνα ὁ Φιλοκτήτης στηρίζῃ τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Φαίνεται, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἔλαβε τὸν ἥρωα ἐκ τῆς μιᾶς χειρός, ὅπως ὑποβοηθήσῃ. Τοῦτο λέγεται ἀ ν τ έ χ ε σ θ α ι ἐν στίχ. 893 Ἀντὶ τοῦ ν ῦ ν ὁ Seyffert ἔγραψέ ν υ ν, δηλ συλλογιστικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ χρονικὸν δὲν εἶναι ἀνάρμοστον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

εἰς ὅσον γ' ἐγὼ σθένω.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

αἰτίαν[1] *δὲ πῶς Ἀχαιῶν φεύξομαι;*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

μὴ φροντίσῃς.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τί γάρ[2]*, ἐὰν πυρθῶσι χώραν τὴν ἐμήν;*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

ἐγὼ παρὼν[3] 1405

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

τίνα[4] *προσωφέλησιν ἕρξεις;*

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

βέλεσι τοῖς Ἡρακλέους[5]

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πῶς λέγεις;

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ,

εἴρξω πελάζειν σῆς πάτρας[6].

[1]) Οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο νὰ κατηγορήσωσι τὸν Νεοπτόλεμον ὡς προδότην ἅτε μὴ ἐκτελέσαντα τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ φυγόντα.

[2]) Ἐννοεῖται τὸ ῥῆμα γενήσεται ἢ παραπλήσιον. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 351 "τί γάρ, ἢν ἅρπαγα τῶν δημοσίων κατίδωσι Σίμωνα, τί δρῶσιν;".

[3]) Ἡ σύνταξις ἄνευ τῶν διακοπῶν ἔχει οὕτωσί· ἐγὼ παρὼν βέλεσι τοῖς Ἡρακλέοις εἴρξω πελάζειν.

[4]) Ἐν τοῖς πλείστοις χειρογράφοις ἀναγινώσκεται πρὸς ὠφέλησιν, ἐν ἑνὶ δὲ προσωφέλησιν, ὅπερ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ὁ Blaydes εἰκάζει, τίνα ποτ' ὠφέλησιν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.

[5]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν Ἡρακλείους, ἀνθ' οὗ ὁ Brunck ἔγραψεν Ἡρακλέους, ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῶν πλείστων κριτικῶν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 679 "λέκτρων τῶν Διός".

[6]) Ὁ Dindorf ἔπεισε τοὺς πλείστους τῶν κριτικῶν, ὅτι τὰ ἐν ἀγκύλαις τεθειμένα εἶναι προσθήκη τῶν γραμματικῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀθέτησις εἶναι τολμηρά, διετηρήσαμεν ἐν τῷ κειμένῳ τὸ ἀθετούμενον μετὰ μικρῶν μεταβολῶν, ἃς ἐποίησεν ὁ Seyffert. Τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἔχουσι. Φ. Εἴρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

Ἀλλ' εἰ σὺ δὴ

ταῦτα δράσεις, ὥσπερ αὐδᾷς], στεῖχε προσκύσας χθόνα.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

μήπω γε[1], *πρὶν ἂν τῶν ἡμετέρων*
ἀίῃς μύθων, παῖ Ποίαντος· 1410
φάσκειν[2] *δ' αὐδὴν τὴν Ἡρακλέους*
ἀκοῇ[3] *τε κλύειν λεύσσειν τ' ὄψιν.*
τὴν σὴν δ' ἥκω[4] *χάριν οὐρανίας*
ἕδρας προλιπών,
τὰ Διός τε φράσων βουλεύματά σοι, 1415
κατερητύσων[5] *ὁδόν, ἣν στέλλῃ·*
σὺ δ' ἐμῶν μύθων ἐπάκουσον.
καὶ πρῶτα[6] *μέν σοι τὰς ἐμὰς λέξω τύχας,*
ὅσους πονήσας καὶ διεξελθὼν πόνους

ξω πελάζειν σῆς πάτρας. Ν. Ἀλλ' εἰ δρᾷς ταῦθ', ὥσπερ αὐδᾷς, στεῖχε προσκύσας χθόνα.

[1]) Ὡς θεὸς ὁ Ἡρακλῆς ἐμφανίζεται ἐν τῷ θεολογείῳ. Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ῥῆμα στεῖχε.

[2]) Τὸ ἀπαρέμφατον κεῖται ἀντὶ προστακτικῆς. Φάσκειν ἐνταῦθα σημαίνει νομίζειν, πιστεύειν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 9 "οὗ δ' ἱκάνομεν, φάσκειν Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν„ καὶ ἐν Οἰδίποδ τυράνν. 462 "κἂν λάβῃς μ' ἐψευσμένον, φάσκειν ἔμ' ἥδη μαντικῇ μηδὲν φρονεῖν„.

[3]) Περιεμένομεν τὸν λόγον οὕτωσί· Φάσκειν δὲ τὴν Ἡρακλέους αὐδήν τε κλύειν ὄψιν τε λεύσσειν. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς προτάσεως συνέταξεν, ὡσεὶ προηγεῖτο, κλύειν τε αὐδήν. Ὁ Schmelzer θεωρεῖ παράδοξον τὸν λόγον τοῦτον, διότι ἡ μορφὴ τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τῆς λεοντῆς καὶ τοῦ ῥοπάλου ἦτο οὕτω χαρακτηριστική, ὥστε ἕκαστον ἀττικὸν παιδίον ἠδύνατο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ἥρωα, πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ φίλος καὶ ἑταῖρος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀπορία αὕτη αἴρεται, ἂν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι νῦν ὁ Ἡρακλῆς ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ θεολογείου ὡς θεός.

[4]) Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸν Εὐριπίδειον τρόπον. Ὅρα Ἑκάβ. ἐν ἀρχῇ.

[5]) Διὰ νὰ ἐμποδίσω τὸ ταξείδιον, τὸ ὁποῖον προετοιμάζεσαι νὰ κάμῃς.

[6]) Ὁ Ἡρακλῆς ἐκ τῶν ἀναπαίστων μεταβαίνει εἰς τοὺς τριμέτρους ἰαμβικούς, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἱππολύτ. στίχ. 1283 ἡ Ἄρτεμις. Ἀντὶ τοῦ λέξω ὁ μὲν Dindorf εἰκάζει λέγω, ὁ δὲ Bergk δείξω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀθάνατον ἀρετὴν[1] ἔσχον, ὡς πάρεσθ' ὁρᾷν[2]. 1420
καὶ σοί[3], σαφ' ἴσθι, τοῦτ' ὀφείλεται παθεῖν,
ἐκ[4] τῶν πόνων τῶνδ' εὐκλεᾶ θέσθαι βίον.
ἐλθὼν δὲ σὺν τῷδ' ἀνδρὶ[5] πρὸς τὸ Τρωικὸν
πόλισμα, πρῶτον μὲν νόσου παύσῃ λυγρᾶς,
ἀρετῇ τε[6] πρῶτος ἐκκριθεὶς στρατεύματος, 1425
Πάριν μέν, ὃς τῶνδ' αἴτιος κακῶν[7] ἔφυ,
τόξοισι τοῖς ἐμοῖσι νοσφιεῖς βίου,
πέρσεις τε Τροίαν, σκῦλά[8] τ' εἰς μέλαθρα σὰ
πέμψεις, ἀριστεῖ' ἐκλαβὼν[9] στρατεύματος,
Ποίαντι πατρὶ πρὸς πάτρας Οἴτης πλάκα[10]. 143
ἃ δ' ἂν λάβῃς σὺ σκῦλα[11] τοῦδε τοῦ στρατοῦ,

1) *Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι σημαίνει ὑπεροχήν, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Συμποσ. 208 Δ "ἀλλ' οἶμαι ὑπὲρ ἀρετῆς ἀθανάτου καὶ τοσαύτης δόξης εὐκλεοῦς πάντες πάντα ποιοῦσιν„. Πιθανώτερον κατὰ τὸν* Nauck *σημαίνει μεγαλοπρέπειαν.*

2) *Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐνεφανίσθη ἐν θείᾳ μεγαλοπρεπείᾳ.*

3) *Ἐνταῦθα κατ' ἔννοιαν ὑπάρχει ἡ ἀπόδοσις τοῦ πρῶτα μέν. Τὸ τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ εὐκλεᾶ θέσθαι βίον. Μετεχειρίσθη τὸ ὀφείλεται, διότι πρόκειται περὶ εἱμαρμένου.*

4) *Ἐπειδὴ ἡ πρότασις αὕτη ἐπεξηγεῖ τὸ τοῦτο, εἶναι ἄτοπον νὰ τρέψωμεν εἰς κἀκ, ὡς ἐποίησεν ὁ* Wakefield.

5) *Δηλαδὴ τῷ Νεοπτολέμῳ.*

6) *Ἀντὶ ἔπειτα δὲ ἔθηκεν τὸν τέ, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις. Ὁ Φιλοκτήτης ἐν Τροίᾳ πρέπει δύο τινὰ νὰ ἀναζητήσῃ, πρῶτον τὴν θεραπείαν τῆς νόσου αὐτοῦ καὶ δεύτερον τὴν δόξαν τῆς χειρώσεως τῆς Τροίας. Αὕτη δὲ συνίσταται ἐκ δύο πράξεων, ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Πάριδος καὶ ἐκ τῆς πορθήσεως τοῦ Ἰλίου.*

7) *Πάντοτε οἱ τραγικοὶ τὰς μεγάλας συμφορὰς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἀποδίδουσι τῷ Πάριδι, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 695, Εὐριπίδ ἐν Τρῳάσ. 919.*

8) *Πόλεις καὶ γένη ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις ἐσεμνύνοντο διὰ τὰ ὅπλα, ἅπερ οἱ ἥρωες ἢ οἱ γενάρχαι αὐτῶν ἐκόμισαν ἐκ Τροίας. Ἴσως καὶ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Φιλοκτήτου ἐπεδείκνυον τοιαῦτα καὶ ἴσως καὶ ἀρχαῖοι ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐπραγματεύοντο περὶ τοιούτων σκύλων, ὡς ὁ Φιλόστρατ. ἐν Ἡρωϊκ. 5 1 λέγει περὶ τοῦ Φιλοκτήτου "τυχεῖν τε ἀριστείων λαμπρῶν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τοῦ Ἰλίου„*

9) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐκβαλών, ὅπερ πάντως εἶναι ἁμάρτημα τοῦ ἀντιγραφέως. Τὴν γνησίαν γραφὴν εὑρίσκομεν παρὰ τῷ* Turnebus, *ἐκλαβών· διότι τὸ ἐκλαχών, εἰς ὃ τρέπει ὁ* Walckenaer, *ἀφίσταται πολὺ τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων.*

10) *Πλὰξ εἶναι τόπος ἐπίπεδος, πεδιάς.*

11) *Ἀριστεῖα μὲν εἶναι τὰ διδόμενα τοῖς ἥρωσιν ἐκ τῶν κοινῶν λαφύρων, σκῦλα δὲ τὰ λάφυρα τὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τόξων ἐμῶν μνημεῖα[1] *πρὸς πυρὰν ἐμὴν*
κόμιζε. καὶ σοὶ ταῦτ'[2]*, Ἀχιλλέως τέκνον,*
παρήνεσ'[3]*· οὔτε γὰρ σὺ τοῦδ' ἄτερ σθένεις*
ἑλεῖν τὸ Τροίας πεδίον[4] *οὔθ' οὗτος σέθεν.* 1435

ἀφαιρούμενα ἐκ τοῦ φονευομένου ἐχθροῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἡρακλῆς κελεύει τὸν Φιλοκτήτην, ἵνα τὰ μὲν βραβεῖα τῆς ἀρετῆς ἤτοι τὰ ἀριστεῖα κομίσῃ εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, τὰ δὲ λάφυρα τῶν φονευομένων ἐχθρῶν διὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ ἀφιερώσῃ εἰς τὴν πυράν. Ἀλλ' ὁ Seyffert δὲν δέχεται τὴν εἰρημένην διαστολήν νομίζων, ὅτι σκῦλα ἐνταῦθα εἶναι τὰ πρὸ ὀλίγου εἰρημένα ἀριστεῖα. Οὕτως ὁ κριτικὸς οὗτος δύναται μὲν νὰ ἐξηγήσῃ τὸ τοῦδε στρατοῦ (διότι εἶναι ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην οὐδεμία τιμὴ θέλει μείνει τῷ πατρὶ τοῦ Φιλοκτήτου. Στρατὸς ἐνταῦθα εἶναι ὁ τῶν Τρώων, ἀλλὰ παρέχει δυσκολίαν τινὰ ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία. Ἴσως μετεχειρίσθη ταύτην, διότι πρὸ ὀλίγου ὠνόμασε τὴν Τροίαν. Οἱ κριτικοὶ πρὸς ἄρσιν τῆς εἰρημένης δυσκολίας κατέφυγον εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν Hermann νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ τραπῇ εἰς τοῦδε τοῦ στόλου, ὁ δὲ Wecklein εἰς ἅδ' ἂν λάβῃς λάφυρα δαΐου στρατοῦ.

[1]) Εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὴν προηγουμένην αἰτιατικὴν τὴν δηλωθεῖσαν διὰ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως.

[2]) Ὁ ἀρχαῖος κριτικὸς Heath τὸ ταῦτ' ἔτρεψεν εἰς ταῦτ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Buttmann νομίζων, ὅτι ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὰ ἡγούμενα. Τοὐναντίον ὁ Wunder τὴν ἀντωνυμίαν ἀποδίδει εἰς τὰ ἑπόμενα, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον. Διότι τίνα εἶναι τὰ προηγούμενα, εἰς ἃ ἠδύνατο νὰ ἀναφέρηται; Παραινεῖ, ὅπως καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἀφιερώσῃ τὰ σκῦλα αὐτοῦ τῇ πυρᾷ τοῦ Ἡρακλέους; Τοῦτο εἶναι ἥκιστα πιθανόν. Κατὰ τὸν Nauck ἀναφέρεται εἰς τὸ εἰρημένον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας. Ἀλλ' ὁ ἥρως οὗτος ἐπεθύμει νὰ ἐκπορθήσῃ τὴν Τροίαν καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῆς παραινέσεως τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Buttmann παρατηρεῖ, ὅτι ἂν ἡ ἀντωνυμία ἀπεδίδετο εἰς τὰ ἑπόμενα, ἔπρεπε τὰ ἦναι σοὶ δὲ ταῦτα. Τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀκριβές, ἂν τὰ ἑπόμενα ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὰ προηγούμενα. Τοὐναντίον τὰ ἑπόμενα, ἤτοι τὸ φυλάσσειν ἀλλήλους, ἀφορῶσι καὶ εἰς τοὺς δύο. Κατὰ τὸν Wunder ὁ λόγος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, ὡς ἔξῃς· Καὶ ἐπεὶ οὔτε σύ, Ἀχιλλέως τέκνον, ἄτερ τοῦδε σθένεις ἑλεῖν τὸ Τροίας πεδίον, οὔθ' οὗτος ἄτερ σέθεν, σοὶ ταῦτα παρήνεσα ὡς λέοντε συννόμω φυλάσσετον οὗτος σὲ καὶ σὺ τόνδε. Ὁ Buttmann νομίζει, ὅτι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὁ ἑπόμενος γὰρ περιττεύει, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν διότι οὗτος αἰτιολογεῖ τὰ ἑπόμενα.

[3]) Τὸ ῥῆμα τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι συνήθως μεταχειρίζονται κατ' ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστῶτος.

[4]) Ἐννοεῖ τὴν πόλιν καὶ τὴν πέριξ χώραν, ἤτοι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰλίου, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολον. 1312 "ξὺν ἑπτὰ λόγχαις τὸ Θήβης πεδίον ἀμφεστᾶσι πᾶν„ καὶ Ξενοφ. ἐν Ἀναβάσ. VII, 8, 7 "εἶτα παρὰ θάλατταν πορευόμενοι τῆς Λυδίας εἰς Θήβας πεδίον„. Ἡ ἅλωσις τῆς Τροίας ἀποδίδοται καὶ ἄλλοις ἥρωσιν, ὡς τῷ Ἀχιλλεῖ, τῷ Αἴαντι, τῷ Ἀγαμέμνονι, τῷ Ὀδυσσεῖ καὶ δὴ καὶ τῷ Νεοπτολέμῳ παρὰ Πινδάρ. ἐν Νεμ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ὡς λέοντε συννόμω[1] φυλάσσετον
οὗτος σὲ καὶ σὺ τόνδ'· ἐγὼ[2] δ' Ἀσκληπιὸν
παυστῆρα πέμψω σῆς νόσου πρὸς Ἴλιον.
τὸ δεύτερον γὰρ τοῖς ἐμοῖς αὐτὴν χρεὼν
τόξοις ἁλῶναι. τοῦτο δ' ἐννοεῖθ'[3], ὅταν 1440
πορθῆτε γαῖαν, εὐσεβεῖν[4] τὰ πρὸς θεούς·
ὡς τἄλλα πάντα δεύτερ' ἡγεῖται[5] πατὴρ
Ζεύς[6]· οὐ γὰρ ηὐσεβεια συνθνῄσκει βροτοῖς·

7, 35 „Πριάμου πόλιν Νεοπτόλεμος ἐπεὶ πράθεν".

1) *Σύννομοι κυρίως λέγονται οἱ ὁμοῦ βόσκοντες, τρεφόμενοι, σύντροφοι. Ἡ παραβολὴ εἶναι ὁμηρικὴ Ἰλιάδ. Ε, 555 "οἷω τώγε λέοντε δύω ὄρεος κορυφῆσιν ἐτραφείτην — τοίω τὼ χείρεσσιν ὑπ' Αἰνείαο δαμέντε καππεσέτην" καὶ περὶ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Διομήδους λέγει ὁ ποιητὴς ἐν Ἰλιάδ. Κ 297 καὶ περὶ τοῦ Ὀρέστου καὶ τοῦ Πυλάδου λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Ὀρέστ. 1401 "λέοντες Ἕλλανες δύω διδύμω".*

2) *Περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ χωρίου Ἐγὼ δ' Ἀσκληπιὸν τόξοις... ἁλῶναι, ἀμφιβάλλει ὁ Jacob διὰ τὴν ἀντίφασιν πρὸς τὸν στίχ. 1333, ἔνθα ἰδὲ τὴν σημείωσιν.*

3) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ἐννοεῖσθ', ἀλλ' ὁ Elmsley ἔδειξεν (εἰς Μήδ. 852), ὅτι ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται τὸν ἐνεργητικὸν τύπον. Διὰ τοῦτο διώρθωσε τὸ χωρίον, τὴν δὲ διόρθωσιν ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι ἐκδόται.*

4) *Οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας διεπράξαντο ἀσεβεῖς πράξεις, ὡς Αἴας ὁ τοῦ Ὀϊλέως ἐβίασε τὴν Κασσάνδραν παρὰ τῷ βωμῷ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἐφόνευσε τὸν γέροντα Πρίαμον παρὰ τῷ βωμῷ τοῦ Διός, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής "Αἰνίττεται τοῦτο εἰς Νεοπτόλεμον. Ἐν γὰρ τῇ τοῦ Ἰλίου ἁλώσει ἀπέκτεινε τὸν Πρίαμον, προσφυγόντα τῷ βωμῷ τοῦ Ἑρκείου Διός". Ἐτιμωρήθη δ' ὅμως φονευθεὶς ἐν Δελφοῖς. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία Νεοπτολέμειος τίσις, δηλ. παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ ἔδρασε κατὰ Παυσαν. 4, 17, 4. Ὁ Σοφοκλῆς εἶναι εὐσεβὴς ποιητὴς καὶ τὴν εὐσέβειαν συνίστησιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1348 "χρὴ δὲ τά γ' εἰς θεοὺς μηδὲν ἀσεπτεῖν".*

5) *Θεωρεῖ ὑποδεέστερα, κατώτερα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 351 "δεύτερ' ἡγεῖται τὰ τῆς οἴκοι διαίτης, εἰ πατὴρ τροφὴν ἔχοι" καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 327 "κἄστι πρὸς τὰ χρήματα θνητοῖσι τἄλλα δεύτερα".*

6) *Ὁ Dindorf τίθησιν ἐν ἀγκύλαις τρεῖς στίχους 1442—44 νομίζων, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Ἡρακλέους λήγει εἰς τὴν φράσιν τὰ πρὸς θεούς. Οὕτως ἂν ἐκεῖ ἔληγεν ὁ τοῦ Ἡρακλέους λόγος, ἤθελεν εἶναι ἐντονώτερος. Ἄλλοι ἀθετοῦσι μόνον τοὺς δύο ἑπομένους στίχους ἐκ τοῦ Ζεὺς καὶ ἐξῆς· διότι θεωροῦσι παράδοξον τὴν ἐπεξήγησιν τοῦ Ζεὺς εἰς τὸ πατήρ. Σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἡ γὰρ εὐσέβεια συνθνῄσκει βροτοῖς, ὅπερ οὐ μόνον πρὸς τὸν ἑπόμενον στίχον ἀντιφάσκει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πεποίθησιν τῶν ἀρχαίων, π. χ. ὁ Εὐριπίδης ἐν Τημεν. ἀποσπάσμ. λέγει· "Ἀρετὴ δὲ κἂν θάνῃ τις οὐκ ἀπόλλυται, ζῇ δ' οὐκέτ' ὄντος*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἂν ζῶσι κἂν θάνωσιν, οὐκ ἀπόλλυται.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

ὦ φθέγμα ποθεινὸν ἐμοὶ πέμψας 1445
χρόνιός[1] τε φανείς,
οὐκ ἀπιθήσω τοῖς σοῖς μύθοις.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

κἀγὼ γνώμην[2] ταύτην τίθεμαι.

ΗΡΑΚΛΗΣ.

μή νυν[3] χρόνιοι μέλλετε πράσσειν,
καιρὸς[4] καὶ πλοῦς
ὅδ' ἐπείγει γὰρ κατὰ πρύμνην.

σώματος· κακοῖσι δὲ ἅπαντα φροῦδα συνθανόνθ' ὑπὸ χθονός„. Αἱ τοιαῦται ἀθετήσεις εἶναι τολμηραί ἀλλ' εἶναι ἀναπόδραστος ἡ διόρθωσις τῆς ἄρτι εἰρημένης φράσεως. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἐκδόται οἱ θέλοντες νὰ σώσωσι τὸ χωρίον τρέπουσιν εἰς οὐ γὰρ ηὐσέβεια, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐδεξάμεθα.

[1]) Τὸ ἐπίθετον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν δοτικὴν χρόνῳ, μετὰ πάροδον χρόνου.

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται γνώμῃ ταύτῃ τίθεμαι, ἀλλὰ ὁ Toup ἔτρεψεν εἰς γνώμην ταύτῃ τίθεμαι καὶ ὁ Hartung εἰς ταύτῃ. Πιθανώτερον ὁ Elmsley μεταβάλλει εἰς γνώμην ταύτην τίθεμαι, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἐκκλ 658 "κἀγὼ ταύτην γνώμην ἐθέμην„ Ἀνδοκίδ. 3, 21 "τίνα γνώμην ἔθεντο περὶ ὑμῶν;„ καὶ Δησθέν. 19, 66 "τίν' ἂν οὖν οἴεσθε τοὺς προγόνους ὑμῶν ψῆφον ἢ γνώμην θέσθαι;„. Ἡ φράσις ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν τοῦ ψῆφον τίθεμαι.

[3]) Ὁ Brunck διώρθωσεν εἰς μὴ νῦν, ἐν ᾧ τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μὴ νῦν. Τὸ συλλογιστικὸν μᾶλλον ἁρμόζει ἐνταῦθα μετὰ τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν τοῦ Νεοπτολέμου.

[4]) Τὸ χωρίον ὑπό τινων κριτικῶν θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον, ἐξ ὧν ὁ μὲν Blaydes γράφει, ὁ ὗρος καὶ πλοῦς δδ' ἐπείγει γὰρ κατὰ πρύμνην, ὁ δὲ Wecklein νομίζει, ὅτι τὸ χωρίον ἤθελεν εἶναι σαφέστερον, ἂν εἶχεν οὕτωσί· καιρὸς (δηλ. ἐστι), καὶ πλοῦν τόδε πνεῦμ' εἶκει κατὰ πρύμνην καὶ ὁ Buttmann τίθησι τελείαν στιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν πλοῦς. Κατὰ τὴν στίξιν ταύτην ἐξάγει τὴν ἔννοιαν· πάρεστι εὐκαιρία καὶ οὖριος ἄνεμος. Διότι ἰδοὺ οὗτος πνέει ἐκ τῆς πρύμνης. Κατὰ τὸν Nauck, ὡς διεφθάρη τὸ χωρίον, δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Ἀλλ' ὁ Wunder ἐπειράθη νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο, δηλ. λαμβάνει τὸν πλοῦν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ οὐρίου ἀνέμου, ὡς ἐν στίχ. 465 "ὡς ὁπηνίκ' ἂν θεὸς πλοῦν ἡμῖν εἴκῃ, τηνικαῦθ ὁρμώμεθα„ καὶ ἐν στίχ. 467 "καιρὸς γὰρ καλεῖ πλοῦν μὴ ἐξ ἀπόπτου μᾶλλον ἢ ἐγγύθεν σκοπεῖν„. Οὕτως ἐξηγεῖ τὸ χωρίον· διότι ὠθεῖ ἤδη κατάλληλος καιρὸς καὶ οὖριος ἄνεμος πνέων κατὰ τὴν πρύμνην. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τοιαύτη σημασία τοῦ πλοῦ δὲν ἀποδεικνύεται ἐναργῶς καὶ ἐπειδὴ ἡ θέσις τοῦ γὰρ παρέχει δυσκολίαν. ἡμεῖς προτείνομεν, ὅπως τὸ χωρίον γραφῇ οὕτωσί· καιρὸς καὶ πλοῦς ὅδ' ἐπείγει γὰρ κατὰ πρύμνην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ.

φέρε νυν στείχων χώρανι καλέσω.
χαῖρ', ὦ μέλαθρον ξύμφρουρον[2] ἐμοί,
νύμφαι τ' ἔνυδροι λειμωνιάδες[3],
καὶ κτύπος ἄρσην[4] πόντου προβλής, 1455

ρὸς πρὸς πλοῦν· ὃδ' ἐπείγει γὰρ πρύμνην, δηλ. δεχόμεθα τὴν στίξιν τοῦ Buttmann καὶ ποιοῦμεν μικρὰν μεταβολὴν τοῦ κειμένου. Οὕτως ὑποκείμενον τοῦ ἐπείγει λαμβάνομεν τὸν καιρόν, ὅστις δύναται νὰ σημαίνῃ τὸν οὔριον ἄνεμον.

[1]) Ὁ Bergk τὸ χώραν τρέπει εἰς χαίρειν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Seyffert. Διότι ἡ φράσις δηλοῖ ὅτι καὶ ἡ ἐν στίχ. 1408 "στεῖχε προσκύσας χθόνα". Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι μᾶλλον τὸ καλέσω εἶναι ἡμαρτημένον, ἀνθ' οὗ εἰκάζει προλίπω, ὅπερ ἤκιστα ἁρμόζει ἐνταῦθα. Τὸ καλεῖν ἐνταῦθα σημαίνει προσαγορεύειν, ὅπερ ὄντως γίνεται ἐν τοῖς ἑπομένοις. Ὁ Elmsley ἔδειξεν, ὅτι τὸ καλέσω δὲν εἶναι μέλλων τῆς ὁριστικῆς, ὅστις παρὰ τοῖς ἀττικοῖς εἶναι καλῶ, ἀλλ' ἀόριστος τῆς ὑποτακτικῆς, ὡς ἐν στίχ. 300 "Φέρ', ὦ τέκνον, νῦν καὶ τὸ τῆς νήσου μάθε".

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τὸ φρουρῆσάν με καὶ φυλάξαν". Κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· φρουρὸν συνὸν ἐμοί. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 892 "Ὦ τύμβος, ὦ νυμφεῖον, ὦ κατασκαφὴς οἴκησις ἀείφρουρος".

[3]) Ἔθηκε τὰ δύο ἐπίθετα ἄνευ ἄρθρου, ὡς ἐν στίχ. 1198 "πυρφόρος ἀστεροπητής".

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἰσχυρός, ἔντονος", ὅπερ δέχονται οἱ ἑρμηνευταί. Ἀλλ' ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κτύπος δὲν λέγεται ἐπὶ θαλάσσης. Ἀλλ' ἀφ' οὗ λέγει τοῦτο ὁ Πλάτων ἐν Πολιτ. III, 396 *B* "θάλατταν κτυποῦσαν καὶ βροντὰς καὶ πάντα αὖ τὰ τοιαῦτα", πολὺ εὐκολώτερον δύναται νὰ εἴπῃ τοῦτο ὁ Σοφοκλῆς. Πρὸς δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἄρσην δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἰσχυρόν, εἰ μὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ θῆλυς. Ἀλλ' εὕρηται ἐν ἀποσπάσμ. 477 "ἄρσενας χοὰς Ἀχέροντος ὀξυπλῆγας ἠχούσας γόους". Δύναται λοιπὸν νὰ ἔχῃ τοιαύτην σημασίαν τροπικῶς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος 8. 40 "ὥσπερ ἰαχὴ πόντου μεγάλη τροπικῶς ἀρρενοῦται, λεγομένη κτύπος ἄρσην πόντου". Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς τρύφος ἀκτῆς, ὡς ἐποίησεν ὁ εἰρημένος κριτικός. Δύο ἄλλαι διορθώσεις ἔτυχον τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Ὁ Musgrave καὶ ὁ Schaefer ἔθηκαν κόμμα μετὰ τὴν λέξιν πόντου καὶ προσέθηκαν τὸ τε μετὰ τὸ προβλής, δηλ. κτύπος ἄρσην πόντου, προβλής θ', δηλ. ἐποίησαν δύο κλητικὰς ἀντὶ μιᾶς, ὡς ἐν στίχ. 930 "ὦ λιμένες, ὦ προβλῆτες". Νομίζομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γείνῃ τοῦτο· διότι οὕτω διὰ τοῦ προβλής τε παρεμβάλλεται νέα ἔννοια, ἥτις διαταράσσει τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις ἔσται δῆλον. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ὄνομα δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐπιθετικῶς, δηλ. κτύπος τῆς θαλάσσης προβάλλων καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἀμφίθυρον ἄντρον τοῦ Φιλοκτήτου. Τὴν ἄλλην διόρθωσιν ἐποίησεν ὁ Hermann, ὅστις ἔτρεψε τὸ προβλῆς εἰς προβολῆς. Οὕτω τὴν φράσιν ὁ Wunder ἐξηγεῖ· καὶ κτύπος ἰσχυρὸς τῶν θραυομένων κυμάτων ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας. Ἀλλὰ καὶ ἡ διόρθωσις αὕτη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὗ[1] πολλάκι δὴ τοὔμὸν ἐτέγχθη[2]
κρᾶτ'[3] ἐνδόμυχον πληγαῖσι νότου,
πολλὰ[4] δὲ φωνῆς τῆς ἡμετέρας
Ἑρμαῖον[5] ὄρος παρέπεμψεν ἐμοὶ
στόνον ἀντίτυπον[6] χειμαζομένῳ. 1460

διαταράσσει τὴν ἔννοιαν, ἣν δίδομεν ἐν τῇ ἑπομένῃ παρατηρήσει.

[1]) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν ἀναφέρουσιν εἰς τὸ μέλαθρον, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ μελάθρῳ. Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ μελάθρου καὶ τοῦ ἀναφορικοῦ παρενεβλήθησαν τοσαῦτα, ὥστε κατὰ τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης δὲν δύναται νὰ γείνῃ, ὡς καὶ ὁ Wunder ὁμολογεῖ. Οὗτος ἀναφέρει τὸ οὗ εἰς τὴν χώραν, ἣν προσαγορεύει. Βεβαίως τοῦτο εἶναι εὔκολον τῷ γράψαντι προβολῆς. Ἀλλ' ἡμῖν, οἵτινες δὲν ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν, τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ οὗ δὲν εἶναι τοπικόν, ἀλλὰ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἐτέγχθη, ὡς δὴ πολλάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς τίθεται γενικὴ ἀπρόθετος. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης πολλάκις προβάλλοντα ἔβρεχον τὴν κεφαλὴν τοῦ Φιλοκτήτου.

[2]) Ἀντὶ τοῦ ἐτέγχθη ὁ Heath ἔγραψεν ἐτέγχθην, ὅπερ δὲν ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

[3]) Παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἁπαντᾷ ἡ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τὸ κρᾶτα. Τοῦτο ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης, ἥτις σχηματίζει τὴν ὀνομαστικὴν τῶν περιττοσυλλάβων ὁμοίαν τῇ αἰτιατικῇ. Τὸ ἐνδόμυχον, ὡς νομίζομεν, ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐτέγχθη, δηλ. ἡ κεφαλή μου, ἂν καὶ ἦτο κεκρυμμένη εἰς τὰ ἐνδότατα τοῦ οἴκου, ὅμως ἐβρέχθη. Ὅσοι δέχονται τὰς εἰρημένας ἑρμηνείας, ἀναγκάζονται νὰ ἐξηγήσωσι τὸν νότον ὡς βροχὴν ὑπομιμνήσκοντες τὸ pluvius auster. Κατὰ τὴν ἡμετέραν ὅμως ἑρμηνείαν τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκαῖον· διότι ὁ Φιλοκτήτης ἐβράχη ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης διὰ τῆς πνοῆς τοῦ νότου.

[4]) Τὸ πολλὰ κεῖται ἀντὶ τοῦ πολλάκις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Β, 798 "ἦ μὲν δὴ μάλα πολλὰ μάχας εἰσήλυθον ἀνδρῶν„ καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ 494. Ἡμεῖς γε περιεμένομεν τὸν λόγον, καὶ Ἑρμαῖον ὄρος δ π α ρ έ π ε μ ψ ε ν.

[5]) Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦδη ὑπῆρχε διαφωνία, ἂν πρέπῃ νὰ τονίζηται Ἕρμαιον ἢ Ἑρμαῖον, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς λέγει· "Δύναται πάντα τὰ ὄρη Ἕρμαια καλεῖσθαι, ὅτι νόμιος ὁ θεὸς καὶ ὄρειος ὁ Ἑρμῆς. Ἔστι δὲ καὶ Ἕρμαιον οὕτως ἐν Λήμνῳ καλούμενον. Ἐμοὶ δέ, φησί, πολλὰ βοῶντι καὶ τὸ Ἕρμαιον ὄρος ἀντεφθέγξατο„, ὁ δὲ Εὐστάθης ἐν σελίδ. 1809, 42 "Λόφος δὲ Ἑρμαῖος προπεριισπωμένως ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν Φιλόπονον προπαροξυτόνως Ἕρμαιος κατά τι κύριον ὄνομα„. Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ὁμήρου εἰς Ἰλιάδος Γ, 791 "Τὰ διὰ τοῦ αιος τρισύλλαβα, ἔχοντα τὴν πρώτην συλλαβὴν εἰς σύμφωνον καταλήγουσαν, προπερισπᾶσθαι θέλει, χερσαῖος ὀρφναῖος ἐρσαῖος ἀρχαῖος Ἀρναῖος Τρικαῖος Ἑρμαῖος· ὅθεν τὸ Ἑρμαῖον κάρα παρὰ Σοφοκλεῖ (Κατὰ τὸν Dindorf ἢ ἄλλοθεν ἐλήφθη ἢ κατὰ λάθος τῆς μνήμης ἐτέθη)„. Τὸ ὄρος τοῦτο γινώσκει καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἀγαμέμν. 283 "Ἑρμαῖον λέπας Λήμνου„.

[6]) Δηλαδὴ ἐστέναζεν ὁ Φιλοκτήτης καὶ ἀντεστέναζε τὸ ὄρος, ὡς λέγεται καὶ ἐν στίχ. 693. Μεταχειρίζεται τὸ χειμάζεσθαι τροπικῶς ἐπὶ τῆς νόσου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν δ', ὦ κρῆναι Λύκιόν[1] τε ποτόν,
λείπομεν ὑμᾶς, λείπομεν ἤδη,
δόξης οὔ ποτε τῆσδ' ἐπιβάντες[2].
χαῖρ', ὦ Λήμνου πέδον ἀμφίαλον,
καί μ' εὐπλοίᾳ πέμψον ἀμέμπτως[3], 1465
ἔνθ'[4] ἡ μεγάλη Μοῖρα κομίζει
γνώμη τε φίλων· χὼ πανδαμάτωρ
δαίμων[5], ὃς ταῦτ' ἐπέκρανεν.

ΧΟΡΟΣ.

χωρῶμεν δὴ πάντες ἀολλεῖς[7],
νύμφαις ἁλίαισιν ἐπευξάμενοι 1470
νόστου σωτῆρας[8] ἱκέσθαι.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται γλύκιον, ἀλλ' ὁ Brunck κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἀντικατέστησε τὴν λέξιν. Οὗτος παρατηρεῖ, "Ἡ Λύκιον ἢ οὕτω καλουμένη κρήνη ἐν Λήμνῳ, Λυκίου Ἀπόλλωνος· ἢ οἷον ἐν ἐρημίᾳ, ὑπὸ λύκων πινόμενον". Καὶ ὁ Ζηνόβιος λέγει IV, 99 "Λυκεῖον ποτὸν.... ἦσαν δὲ ἀναδοθεῖσαι κρῆναι, ἡ μὲν οἴνου, ἡ δὲ μέλιτος, ἐν αἷς συνέβαινε τὰ πτερὰ προσίζειν καὶ τοξεύεσθαι".

[2]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὔποτε τοῦτο δόξαντες, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος ἐν σελίδ. 774. 3 Ἡ τοιαύτη φράσις εἶναι συνήθης μάλιστα παρ' Ὁμήρῳ, ὡς Ἰλιάδ. Θ, 285 "εὐκλείης ἐπίβησον" καὶ Ὀδυσσ. Χ, 424 "ἀναιδείης ἐπέβησαν".

[3]) Ἐνταῦθα ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, δηλ. χωρὶς νὰ μέμφωμαι, νὰ καταρῶμαι, ὡς ἄλλοτε ἐν στίχ. 936. Τὴν αἰτίαν τούτου λέγει ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει.

[4]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐκεῖσε ἔνθα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1198.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῦ Ἡρακλέους, ἢ τοῦ Νεοπτολέμου". Κατὰ τὸν Wecklein ἐννοεῖ καὶ τοὺς δύο.

[6]) Δὲν εἶναι πιθανὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ λεγόμενα· "Τινὲς τὸν Ἡρακλέα· ἔνιοι τὴν τύχην". Πάντες οἱ ἑρμηνευταὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι δὲν δύναται νὰ νοῆται ἡ τύχη, ἀφ' οὗ πρὸ ὀλίγου εἶπεν ὁ ποιητὴς ἡ μεγάλη Μοῖρα. Ὁ Seyffert λέγει, ὅτι εἶναι ὁ Ἡρακλῆς, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Buttmann, ὅτι τῷ θεῷ τούτῳ δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἐπίθετον πανδαμάτωρ. Διὰ ταῦτα οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἐννοοῦσι τὸν Δία, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ στίχ. 1415.

[7]) Τοῦτο λέγει μετὰ χαρᾶς ὁ χορός, διότι δὲν μένει ὁ Φιλοκτήτης ἐν τῇ Λήμνῳ

[8]) Τὸ ὄνομα κεῖται ὡς θηλυκόν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 321 "εὐπραξία σωτὴρ" καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 84 "τύχῃ σωτῆρι".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	*στίχος*	*ἀντὶ*	*ἀνάγνωθι*
19	10	*εὐκταιστέραν*	*εὐκταιοτέραν*
25	3	*τοῦ, Ἰλίου*	*τοῦ Ἰλίου*
45	14	*ἀφ᾽ οὗ*	*ἀφ᾽ οὗ*
92	6	*παραγόμενος*	*παραγόμενον*
103	23	*ἐννοῦσι*	*ἐννοοῦσι*
113	28	*Τρικλινίφ*	*Τρικλινίῳ*
131	17	*ἡμετέρᾳ διηγήσει*	*ὑμετέρᾳ διηγήσει*
132	3	*ὦ ξέν᾽*	*ὦ ξέν᾽·*
139	40	*ὅρος*	*ὄρος*
147	35	*οἷον*	*οἶον*
149	14	*ποῦ γε*	*σοῦ γε*
157	6	*πολλ᾽*	*πόλλ᾽*
176	13	Rrunck	Brunck
182	19	*ἀπιθάνως*	*ἀπιθάνως*
184	3	*θύγω*	*θίγω*
"	14	*παραγωμένη*	*παραγομένη*
185	12	*κεκτημένω*	*κεκτημένῳ*
201	36	*τοῖς ἑπομένος*	*τοῖς ἑπομένοις*
237	26	*νὰ τὴν τρέφῃ*	*νὰ τρέφῃ*
264	25	*Ἡ ἑπομένη*	*Ἡ ἑπομένη*

1800

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η Α΄

Περιόδεια ζήτειαι ἡ μυσταγωγία τοῦ ἀρχιερέως
τὸ ἀντίφωνον (ἀρχὴ ἑκατ. σελ. 43) ἡ ἀπόλυσις
τρισαγία δὲν ἔχει ἀπολύσεως (ἀρχὴ σελ. 45).
Τρισαγία ἐξηγεῖται δὲ τρόπος ἡ ἀναφορὰ ἡ γένεσις καὶ ἡ ἀρχὴ
καὶ γνωρίζομεν ἐξ ἀκολουθίας (σελ. 46) καὶ (49)

προοίμιον 1–134
Παροιμίαι 135–218.
Α΄ Σολομῶντος 219–675.
Ἐκλογαὶ 676–729.
Β΄ Σολομῶντος 730–826
Α΄ᵖˢ Κόμμος 827–864
Γ΄ Σολομῶντος 866–1080
Β΄ᵖˢ Κόμμος 1081–1217 —
Ἔξοδος 1218 – τέλος.

[illegible] τοῦ διδασκάλου τοῦ 409. σελ. τοῦ ἀρχιερέως Γ. [illegible]
[illegible] τοῦ τοῦ περιοδεύοντος ἀρχιερέως. ἐν σελ. 65 ἕλκ[illegible]

[illegible] τὰ ἀδιάφορα τοῦ θυσιαστηρίου ἐξ [illegible]
[illegible] δόξης, βέλη καὶ σκεύεσιν
[illegible] δὲ τούτων ἐστὶ (σελ. 38)
[illegible] ἐδέα τετραμόδιον (σελ. 41)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΟΜΗΡΟΣ

Ἰλιάδος τόμου πρώτου τεῦχος πρῶτον	(Α—Β)	δρ.	ν.	2,75
» » » » δεύτερον	(Γ—Ζ)	»		2,25
» » δευτέρου » πρῶτον	(Η—Κ)	»		3,20
» » » » δεύτερον	(Λ—Ο)	»		3,50
» » τρίτου » πρῶτον	(Π—Υ)	»		3,50
» » » » δεύτερον	(Φ—Ω)	»		3,00
Ἡ ὅλη Ἰλιὰς		»		15,00
Ἱστορία τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν		»		4,50

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Ἀντιγόνη	»		3,60
Οἰδίπους τυραννος	»		3,60
Ἠλέκτρα	»		3,60
Αἴας	»		3,60
Φιλοκτήτης	»		3,80

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Μήδεια	»		3,60

ΠΛΑΤΩΝ

Γοργίας (ἔκδοσις δευτέρα)	»		5,50
Πρωταγόρας	»		3,60
Ἀπολογία Σωκράτους (ἔκδοσις δευτέρα)	»		2,70
Κρίτων	»		1,80
Λάχης	»		3,00

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

800
ΜΙ Μιστριώτης, Γεώργιος.
ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ
ἀριθ. χρ. 759
Ἡμερομηνία ἐπιστροφῆς | ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας